1
00016

In [illegible]s
Ethicorum
Aristotelis
interpreta-
tio et expo-

sitio.

In octo
Politicorum
Aristotelis
libros cum

textu eius-
dem.
Interprete
Leonardo
Aretino.

11-1-5.

S. THO. IN ETHI. & POLIT. ARIST.

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA.

Sala Est. Tab. Núm.

16

№ 16

2-10-6-77

I
00016

c. 2

b18351062(1)
b18349031(2)

Diui Thome aquinatis in libros Ethicorum Ariſtotelis interpretatio et expoſitio perquam diligentiſſime viſa: recognita: erroribuſqʒ purgata: ac quantum anniti ars potuit fideliter impreſſa.

*

¶ Eugenius brutus Venetus Ordinis praedicatorũ sacrae theologiae pfeſſor
[illegible] Nano patritio Veneto. S. P. D.

Hyppolitus verardus Caeten[illegible] Ptholomei filius adoleſcentulus (vt noſti) in-
[illegible]nio pluſq̃ humano praeditus ab hinc anno ſecundo me rogauit vt ei hos de
moribus ad nicomacum aperirem: Roganti non defui. Quis.n. literarium cõ-
mercium cum hoc adoleſcente non libentiſſime habuiſſet: a quo omnium virtu
tum ⁊ morum: immo totius phyloſophiae effigiem mutuare poſſes. Sed for-
tun[a] more ſuo nobis parum ſecunda fuit. Nã dum in veſtibulo adhuc eſſemus.
diſputab[a]mus.[illegible] recte ne an perperã: de bonorum idea non intelligendi ſolum: ſed dicen[di]
grauiſſimus au[ctor] Plato ſenſiſſet: haud parum admirantes ꝙ veteris amoris Ariſtoteles
oblitus tam obu[iam c]ontra omnium ſapientum magiſtrum diſputaret: In re preſertim quã
tueri facile poterat. Ecce proh dolor inexorabilis mors illũ rapuit. ſicut ⁊ caetera praeclara
quae natura plerũq̃ auara nobis miſeris tantũ oſtendit. Non potui non dolere. Q[ua]m plu-
rimi doluerunt. Quis.n. nõ doluiſſet. Nam ſi omnis antiquitas: cuius laudes hyſtoriae be-
neficio ad nos peruenerunt: in mediũ veniſſet: ſolus Hyppolitus: ſi maturuiſſet: in omni ge-
nere laudis ei tanq̃ ex aduerſo ſtare potuiſſet. Eo tẽpore: quoniã neceſſum erat: incidimus
in expoſitoris cõmentarios: quos ille in hos de moribus ediderat: luridos contaminatos: ⁊
quos ex nigris vulcani fornacibus exiuiſſe putares. vt illud poetae dicere auſim. Pectus ⁊
ora leae caudam ſerpentis habebant. Indignatus ſum tanti viri caſum: quin potius miſe-
ram fortunam noſtrã: qui in his libris eo doctore carebamus: qui primus apud latinos ſe-
pultam phyloſophiã in lucem reuocauit. Optabam eos in vultus priores reparare: vt aut
me gratum tanto viro oſtenderem: aut ſaltem meorũ ſtudiorum rationem redderem. nam
qui libros recognoſcunt: vt eos intelligant neceſſum eſt. Sed illud votum meum moraba-
tur: ꝙ diligentiam meam impreſſorum negligentia ſepenumero obſcurauerat. Ponebam
mihi ante oculos illius perditam audaciam: qui hos cõmentarios tam negligenter impreſ-
ſerat: vt a nemine intelligi poſſent. Tua tamẽ. beniuolẽtia Marce me cõmouit: vt me fortu
nae cõmitterem. Cõmiſi: agat vt lubet. Malo.n. (vt cũ noſtro Cicerone dicam) meã pru-
dentiam q̃ beniuolentiam deſiderari. Te.n. plurimũ amo: non his quae ignarum vulgus
admiratur: ⁊ quae noſtra dici non poſſunt: ſed intelligẽtia ⁊ virtute: quas domeſticis athe-
nis. i. patauij ſub clariſſimo phyloſopho Petro Mantuano ſtudio ⁊ cõtinentia tibi pepe-
riſti: quarũq̃ igniculos ego olĩ in te adoleſcentulo cognoui: qui me analytica poſteriora le-
gentẽ non tantũ ſequebaris: ſed praecurrebas. Accipe igitur expoſitoris cõmẽtarios: quos
ego meis vigilijs a ſitu ⁊ puluere vendicaui: cũq̃ per ocium licuerit: illos perlegito. Nã vt
eorum omittam admirabilem ordinem: ſummamq̃ dignitatẽ: hic omnes virtutes compe
ries. quas tibi naturae contemplatio largita fuit. Tum venetũ laudes ⁊ fortia facta tuorũ.
Iam legere ⁊ quae ſit poteris cognoſcere virtus. Vbi vero ad decimũ perueneris: te phy
loſophiae ſtudio operã dediſſe non paenitebit: q̃n Ariſtotile approbante cognoſces ſolo
phyloſophos beatos. ſi eis etiam in ſolitudine viuere contigerit. Vale ⁊ me ama.

¶ Ariſtotelis Stagirite peripathetico⁊ pͣncipis. De moribus. Ad Nicomacū Liber primus.

OMnis ars ⁊ omnis doctrina ſimiliter autem ⁊ actus ⁊ electio bonū quoddā appetere vident̄.

¶ Diui Thome Aquinatis inter latinos Ariſtotelis expoſitores facile pͣncipis in libros eiuſdē de moribus pclariſſima cōmentaria felici auſpicio inchoantur.

SIcut dicit phs in pͣncipio metaphyſice. Sapientis eſt ordinare. cuius ratio eſt: qꝛ ſapientia eſt potiſſima pfectio rōnis. cuius ꝓpriū eſt cognoſcere ordinem. nam ⁊ ſi vires ſenſitiue cognoſcāt res aliquas abſolute: ordinē tñ vni⁹ rei ad aliam cognoſcere eſt ſolius intellectus: aut rōnis. Inuenitur aūt duplex ordo in reb⁹. Unus qdē ptiū alicui⁹ totius ſeu alicuius multitudinis adinuicē: ſicut partes domus adinuicem ordinant̄. Alius eſt ordo rerum in finē. ⁊ hic ordo eſt pͣncipalior q̄ pͣmus. Nam vt phus dicit in xi. meta. Ordo partiū exercitus adinuicē eſt ꝓpter ordinem totius exercitus ad ducem. Ordo aūt quadruplr̄ ad rōnem cōparat̄. Eſt enim quidā ordo quem rō non facit: ſed ſolū ꝯſiderat: ſicut ē ordo rerū nāliū. Alius aūt ē ordo: quē rō ꝯſiderando facit in ꝓprio actu. puta cum ordinat ꝯceptus ſuos adinuicē. ⁊ ſigna cōceptuū: ſunt voces ſignificatiue. Tertius aūt ē ordo quem ratio ꝯſiderando facit in operationibus voluntatis. Quartus aūt eſt ordo quē rō ꝯſiderādo facit in exteriorib⁹ reb⁹: quaꝝ ipſa eſt cā: ſicut in archa ⁊ domo: qꝛ ꝯſideratio rōnis per habitum pficit̄. Sm̄ hos diuerſos ordines quos ꝓprie rō cōſiderat: ſunt diuerſe ſcie. Nam ad phiā nālem ptinet cōſiderare ordinē reꝝ: quē rō hūana cōſiderat: ſed nō facit: ita q͏̄ ſub nāli phia cōprehēdamus ⁊ metaphyſicā. Ordo aūt quē rō ꝯſiderādo facit ī ꝓprio actu: ptinet ad rōnalē phiam: cui⁹ ē ꝯſiderare ordinē ptiū orōnis adinuicem: ⁊ ordinē pͣncipioꝝ adinuicē ad ꝯ̄nes. Ordo aūt actionū voluntariaꝝ ptinet ad ꝯſiderationē moralis phie. Ordo aūt quē rō ꝯſiderādo facit in rebus exteriorib⁹ ꝯſtitutis per rōnē humanā: ptinet ad artes mechanicas. ¶ Sic ḡ moralis phie: circa quā verſat̄ pn̄s ītentio: ꝓpriū eſt cōſiderare operatiōes humanas: ſm̄ q͏̄ ſunt ordinate adinuicē ⁊ ad finē. dico aūt opationes humanas ſm̄ q͏̄ ſunt ordinate: que ꝓcedunt a volūtate hoīs ſm̄ ordinē rōnis. Nā ſi que opationes in homine īueniunt̄: que nō ſubiacent volūtati ⁊ rōni: nō dicunt̄ ꝓprie humane: ſed nāles. ſicut pꝫ de opationibus aīe vegetatiue. que nullo mō cadunt ſub rōne moralis phie. Sicut igit̄ ſubm̄ phie nālis eſt mot⁹: vel res mobilis: ita ſubm̄ moralis phie ē opatio hūana ordiāta in finē: vel ēt hō put eſt volūtarie agens ꝓpter finē. ¶ Sciendū eſt aūt q͏̄ qꝛ hō nālr̄ eſt animal ſociale: vtpote qui īdiget ad ſuā vitā multis que ſibi ipſe ſolus preparare non poteſt. ꝯn̄s eſt q͏̄ homo naturaliter ſit pars alicuius multitudinis: per quam preſtetur ſibi auxiliū ad bene viuendum: quo qdē auxilio īdiget ad duo. Primo qdē ad ea que ſunt vite neceſſaria: ſine qb⁹ pn̄s vita trāſigi nō pōt: ⁊ ad hoc auxiliat̄ hoī domeſtica multitudo: cuius eſt pars. Nā q̄lꝫ hō a parētib⁹ hꝫ generationē ⁊ nutrimētū: ⁊ diſciplinā: ⁊ ſilr̄ ſinguli qui ſunt partes domeſtice familie ſeinuicē iuuant ad neceſſaria vite. Alio modo iuuat̄ hō a multitudine: cuius eſt ps: ad vite ſufficientiam perfectam. ſ. vt hō non ſolum viuat ſed ⁊ bene viuat: habens oīa que ſibi ſufficiunt ad vitam. ⁊ ſic homini auxiliat̄ mlt̄itudo ciuilis: cuius ipſe ē ps nō ſolū q̄tū ad corpalia: put. ſ. in ciuitate ſūt mlt̄a artificia: ad q̄ vna dom⁹ ſufficere nō pōt: ſꝫ ēt q̄tū ad moralia: inq̄tū. ſ. p publicā ptātē coercent̄ īſolentes iuuenes metu pene: quos paterna monitio corrigere nō valet. ¶ Sciēdum eſt aūt q͏̄ hoc totū qđ ē ciuilis mlt̄itudo vel domeſtica familia: hꝫ ſolā vnitatē ordinis: ſm̄ quā n̄ ē aliqđ ſimplr̄ vnū. ⁊ iō ps ei⁹ toti⁹ pōt hr̄e opationē: q̄ nō ē opō toti⁹. ſicͭ miles in exercitu hꝫ opationē: q̄ nō ē toti⁹ exercit⁹. ¶ Hꝫ nihilomin⁹ ⁊ ipſū totū aliq̄ opationē q̄ nō eſt ꝓpria alic⁹ ptiū: ſꝫ toti⁹: puta cōflictus toti⁹ exercitus. ⁊ tract⁹ nauis eſt opatio mlt̄itudinis trahentiū nauē. ¶ Eſt āt aliquid totū qđ hꝫ vnitatē nō ſolū ordine: ſꝫ cōpōne: aut colligatiōe vel ēt ꝯtinuitate: ſm̄ quā vnitatē ē aliqđ vnū ſimplr̄. ⁊ iō nulla ē opatio ptis q̄ nō ſit toti⁹. In ꝯtinuis. n. idē eſt mot⁹ ⁊ toti⁹ ⁊ ptis: ⁊ ſilr̄ ī cōpoſitis vl̄ colligatis opō ptis pͣncipalr̄ ē toti⁹. ⁊ iō opꝫ q͏̄ ad eādē ſciā ptineat talis ꝯſideratio ⁊ toti⁹ ⁊ ptis ei⁹. nō aūt ad eādē ſciā ptinet ꝯſiderare totū qđ hꝫ ſolā ordinis vnitatē ⁊ ptes ipſi⁹. Et inde ē q͏̄ moralis phia in tres ptes diuidit̄. Quaꝝ pͣ cōſiderat opationes vni⁹ hominis ordinatas ad finē: que vocat̄ monaſtica. Scđa aūt ꝯſiderat opatiōes multitudinis domeſtice q̄ vocat̄ yconomica. Tertia autē ꝯſiderat opatiōes multitudinis ciuilis: q̄ vocat̄ politica. ¶ Incipiens igit̄ Ar. tradere moralē phiā a pͣma ſui pte in hoc libro: qui dr̄ ethycoꝝ. i. moraliū. Premittit ꝓhemiū: in quo tria facit. Primo. n. oñdit de quo ē ītentio. Scđo modū tractādi. ibi. (Dicet̄ āt vtiq̄ ſufficiētia ⁊c̄.) Tertio q̄lis debeat eē auditor huius ſcie. ibi. (Unuſqſq̄ aūt bñ iudicat ⁊c̄.) Circa pͣm duo fac̄. Prīo pͣmittit qdā q̄ ſunt necīa ad ꝓpoͫ oñdendū. Scđo manifeſtat ꝓpoſitū. ibi. (Si itaq̄ autē aliqs finis ⁊c̄.) Circa pͣm duo facit. Primo. n. ꝓponit neceſſitatē finis. Scđo habitudinē. ibi. (Multis āt opationibus ⁊c̄.) Circa pͣm tria facit. Prīo ꝓponit q͏̄ oīa hūana ordinant̄ ad finē. Scđo oñdit diuerſitatē finiū. ibi. (Differentia vō finiū ⁊c̄.) Tertio ꝓponit cōparationē finium adinuicē. ibi. (Quoꝝ aūt ſūt fines ⁊c̄.) Circa pͣm duo fac̄. Prīo ꝓponit qđ ītēdit. Scđo manifeſtat ꝓpoͫ. ibi. (Iō bñ enūciauerūt ⁊c̄.) Circa pͣm ꝯſiderādū ē q͏̄ duo ſūt pͣnͣ hūanoꝝ actuū. ſ. ite⁹ ſeu rō ⁊ appetit⁹ q̄ ſunt pͣnͣ mouētia: vt dr̄ in 3° de aīa. In ītellectu aūt vel rōne ꝯſiderat̄ ſpeculatiuū ⁊ practicū. In appetitu aūt rōnali ꝯſiderat̄ electio ⁊ executio. oīa āt iſta ordinant̄ ad aliqđ bonū ſicͭ in finē. nā verū ē finis ſpeculatiōis. q̄tū ḡ ad ītellm̄ ſpeculatiuū ponit doctrinā p quā trāſfundit̄ ſcia a magr̄o ī diſcipulū. Quātū vō ad ītellꝫ practicū pōit artē q̄ ē recta rō factibiliū: vt habet̄. 6. h⁹. Quātū vō ad actū ītellect⁹ appetitiui ponit̄ electio. Quātū vō ad executionē ponit̄ act⁹. Nō facit āt mētionē de prudētia q̄ ē ī rōne practica ſicͭ ⁊ ars: qꝛ p prudētiā ꝓprie dirigit̄ electio. Dicit ḡ q͏̄ ſingulū hoꝝ manifeſte appetit qđdā bonū tāq̄ finē. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Ideo bñ enūciauerūt bonū qđ oīa appetunt.

¶ Manifeſtat ꝓpoͫ p effectū boni. Circa qđ ꝯſiderandū ē q͏̄ bonū nūerat̄ īter pͣ: adeo q͏̄ ſm̄ platonicos. bonū eſt pͣus ente. ſꝫ ſm̄ rei v̄itatē bonū cū ente ꝯuertit̄. pͣ aūt nō pn̄t notificari p aliq̄ pͣora: ſed notificant̄ p poſteriora: ſicͭ cauſe per proprios effectus. cū aūt bonū proprie ſit motiuum appetitus: deſcribitur bonum per motum appeti

...ſicut ſolet manifeſtari vis motiua per motum: ꝛ iõ dicit ꝙ phi bene enũciauerũt bonũ eſſe id qd oĩa appetũt. Nec eſt inſtantia de quibuſdã qui appetunt malum: qꝛ non appetũt malũ niſi ſub rõne boni: inq̄ʒtũ.ſ.extimant illud bonũ: ꝛ ſic intentio eoꝝ p ſe fertur ad bonũ: ſed per accidens cadit ſupra malum. Qd autẽ dicit. Qd oĩa appetunt. non eſt intelligendũ ſolum de habentibus cognitionem que apprehendunt bonũ. ſed etiã de reb⁹ carentib⁹ cognitione: que naturali appetitu tendunt in bonũ: non quaſi cognoſcant bonũ. ſed qꝛ ab aliquo cognoſcente mouenť ad bonũ.ſ.ex ordinatione diuini ĩtellectus: ad modum quo ſagitta tendit ad ſignũ ex directione ſagittantis. Ipſum autem tendere in bonũ: eſt appetere bonum. vnde ꝛ omnia dixit appetere bonum inq̄ʒtum tendũt ad bonum. non aũt eſt vnũ bonũ in qd oĩa tendunt. vt infra diceť. ꝛ iõ non deſcribitur hic aliqd bonũ: ſed bonum cõiter ſumptum: qꝛ aũt nihil eſt bonũ niſi inquãtũ ẽ q̄dã ſilitudo ꝛ participatio boni ſummi: ipſum ſummũ bonũ quodã mõ appetitur in quolibet bono. ꝛ ſic poteſt dici ꝙ vnũ bonũ ẽ qd oĩa appetunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Differentia vero finium quedam videtur: hi quidem enim ſunt operationes: hi vero preter has: opera quedam.

¶ Oſtendit differentiam finiũ. Circa qd conſiderandum eſt. ꝙ finale bonum in qd tendit appetitus vniuſ cuiuſlʒ eſt vltima perfectio. Prima aũt perfectio ſe hʒ per modum forme. Scda autem per modũ operationis. ꝛ ideo opꝫ hanc eſſe dr̃iam finiũ ꝙ quidam fines ſint ipſe opationes. quidam vero ſint ipſa opera. i. operata quedam q̄ ſunt preter operationes. ¶ Ad cuius euidentiam conſiderandũ eſt ꝙ duplex eſt operatio: vt dr̃ in .9. meta. Una que manet in ipſo operante ſicut videre velle ꝛ intelligere. ꝛ in hmõ operatio ꝓprie dr̃ actio. Alia aũt operatio trãſiens in exteriorem materiam que ꝓprie dr̃ factio. Quãdoqʒ enim aliquis exteriorem materiã aſſumit ſolum ad vſum: ſicut equũ ad equitandũ: ꝛ cytharam ad cythariʒandũ. Qñqʒ aſſumunt materiaʒ exteriorem: vt mutent eam in aliquam formã: ſicut cum artifex facit domũ aut lectum. Prima igitur ꝛ ſcda operationũ non hñt aliquid operatum qd ſit finis: ſed vtraqʒ earum eſt finis. prima tñ nobilior q̄ ſcda: inq̄ʒtum manet in ipſo operante. Tertia vero operatio eſt ſicut generatio quedã: cuius finis ẽ res generata. ꝛ iõ in operatiõibus tertij generis ipſa opa ſunt fines. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoꝝ aũt ſunt fines quidaʒ preter opatiões. in his meliora exiſtunt opationibus opera.

¶ Ponit tertiũ dicens ꝙ in quibuſcũqʒ operata que ſunt preter opationes ſunt fines. opꝫ ꝙ in his operata ſint meliora operationibus: ſicut res generata eſt melior generatione. nam finis eſt potior his que ſunt ad finẽ. Nam ea que ſunt in finem habent rationeʒ boni ex ordine ad bonum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multis autem operationibus exiſtentibus ꝛ artibus ꝛ doctrinis: multi ſunt ꝛ fines. Medicinalis quidem enim ſanitas. nauifactiue vero nauigatio. Militaris vero victoria. iconomice vero diuitie.

¶ Agit de cõparatione habituũ ꝛ actuũ ad finẽ. Et circa hoc quatuor facit. Primo manifeſtat ꝙ diuerſa ordinãtur ad diuerſos fines. Et dicit: ꝙ cũ multe ſunt operationes ꝛ artes ꝛ doctrine. neceſſe eſt ꝙ earum ſint diuerſi fines: qꝛ fines ꝛ ea que ad finẽ ſunt: ſũt ꝓportiõabilia: qd gdem manifeſtat per hoc ꝙ artis medicinalis finis eſt ſanitas: nauifactiue vero nauigatio. militaris aũt victoria. yconomice vo. i. diſpenſatiue domus diuitie: ꝙ quidem dicit ſm multoꝝ opinionẽ. ipſe autem probat in pmo politice ꝙ diuitie nõ ſunt finis yconomice ſed inſtrumenta. ¶ Secundo ibi.

¶ Quecũqʒ autem ſunt talium ſub vna quadã virtute: quẽadmodum ſub equeſtri frenifactiua: ꝛ quecũqʒ alie equeſtriuʒ inſtrumentoruʒ ſunt. Hec autem ꝛ omnis bellica operatio ſub militari. Secundum eundem itaqʒ modum alie ſub alteris.

¶ Ponit ordinem habituũ adinuicem. contingit eni vnũ habitũ operatiuũ: quẽ vocat virtutem: ſub alio eẽ. ſicut ars que facit frena eſt ſub arte equitandi. qꝛ ille qui debʒ equitare precipit artifici qualr̃ facit frenũ: ꝛ ſic eſt architector. i. pncipalis artifex reſpectu ipſius. ꝛ eadẽ rõ eſt de alijs artibus que faciunt alia inſtra neceſſaria ad equitãdum: puta ſellas: vel aliquid hmõ. Equeſtris autem vtraqʒ ordinať ſub militari. milites auteʒ dicebanť antiquitus non ſolum equites: ſed quicũqʒ pugnatores ad vincedũ. vnde ſub militari nõ ſolũ cõtineť equeſtris. ſʒ oĩs ars vel virtus ordinata ad bellicam operationem. ſ. ſagittaria: fundibularia: vel quecũqʒ alia hmõ. ꝛ per eũdẽ modũ alie artes ſub alijs. ¶ Tertio ibi.

¶ In oĩbus itaqʒ architectõicarũ fines ſunt deſiderabiliores his que ſunt ſub his. Horũ enim gratia ꝛ illas proſequuntur.

¶ Proponit ordines finiũ ſʒ ordinẽ habituũ. ꝛ dicit ꝙ in oĩbus artib⁹ vel virtutib⁹ hʒ cõiter ẽ verũ ꝙ fines architectaꝝ ſint ſimplr̃ quo ad oẽs magis deſiderabiles. q̄ fines artiũ vel virtutũ que ſunt ſub pncipalib⁹: qd probat p hʒ ꝙ hoĩes pſequunť. i. querũt illa. i. fines ĩferioꝝ artiũ vel virtutũ grã hoꝝ. i. pp fines ſuperioꝝ. lrã aũt ſuſpenſiua eſt: ꝛ ſic legenda. q̄cũqʒ ſunt taliũ ſub vna quadã vͭtute in oĩb⁹ itaqʒ architectonicaꝝ fines ꝛc̃. ¶ Quarto ibi.

¶ Differt aũt nihil opões eẽ fines actuũ aut pter has aliud qdã queadmodũ ĩ dictis doctrinis.

¶ Oſtẽdit nõ differre q̄tũ ad ordinẽ finiũ. vtrũ finis ſit op⁹ vel opatio. ꝛ dicit ꝙ nihil differt q̄tũ ad ordinẽ ptiũ ꝙ fines eaꝝ ſint opões: aut aliquid opatũ pter opões. ſicut appet in pdictis doctrinis. nam frenefactiue finis eſt opatũ frenũ. equeſtris vo q̄ ẽ pncipalior finis ẽ opõ. ſ. equitatio. eꝝ aũt ſe hʒ in medicinali ꝛ in exercitatiua. nã medicinalis finis ẽ aliqd opatũ. i. ſanitas: exercitatiue vo q̄ ſub ea ꝯtineť finis eſt opatio. i. exercitium.

SI vtiqʒ eſt aliquis finis operabilium quẽ propter ſeipſum volumus: alias vero propter illum ꝛ non oĩa propter alterũ deſideramus. pcedit eniʒ in infinitum: ſicqʒ eſſet vacuum ꝛ inane deſideriuʒ. Manifeſtũ qm̃ hic vtiqʒ erit bonus ꝛ optim⁹.

¶ Premiſſis his q̄ ſunt neceſſaria ad ꝓpo⁹ oñdendũ. hic accedit phs ad manifeſtadũ ꝓpoᵐ. ſ. ad oñdẽdũ qd pncipalr̃ reſpiciat h⁹ ſcie ĩtẽtio. ꝛ circa hoc tria facit. Primo oñdit ex pmiſſis eẽ aliquẽ finẽ optimũ in reb⁹ hũanis. Secundo oſtendit ꝙ neceſſarium eſt habere cognitionẽ de ipſo. ibi. (Igiť ad vitã ꝛc̃.) Tertio oſtendit ad quaʒ ſcientiam ptineat eius cognitio ibi. (Uidebitur autem vtiqʒ pricipaliſſime. Circa primum vtitur triplici rõne

quaꝝ ꝑncipalis talis eſt. qcūqꝫ finis eſt talis ꝙ alia volumus ꝓpter ipm: ⁊ ipſum volum⁹ ꝓpter ſeipſum: ⁊ nō ꝓp aliqd aliud: ille finis nō ſolū eſt bonus: ſed eſt optimus. ⁊ hoc apparet ex hoc ꝙ ſemp finis cui⁹ gratia alij fines querunť: eſt ꝑncipiū ꝑncipaliter: vt ex predictis pꝫ: ſꝫ neceſſe eſt eſſe aliquē talē finē. ergo in rebus humanis eſt aliqs finis bonus ⁊ optimus. Minorē ꝓbat rōne ducente ad impoſſibile: que talis eſt. manifeſtū eſt ex ꝑmiſſis ꝙ vnus finis ꝓpter aliū deſideratur: aut ergo eſt deuenire ad aliquē finē: q nō deſiderať ꝓpter aliū. aut nō. ſi ſic: habetur ꝓpoſitū. ſi aūt nō eſt inuenire aliquem talē finē: ſeqtur ꝙ oīs finis deſidereť ꝓpter aliū finem: ⁊ ſic opꝫ ꝓcedere in infinitū: ſed hoc eſt impoſſibile ꝙ ꝓcedať in infinitū. ergo neceſſe eſt aliquē eſſe finē: qui nō ſit per aliū finē deſideratus. Qꝫ aūt ſit impoſſibile in finibus ꝓcedere in infinitū: ꝓbatur ēt rōne: que eſt ducēs ad impoſſibile hoc modo: ſi ꝓcedatur in infinitum in deſiderio finiū: vt ſemp vnus finis deſidereť ꝓpter alium in infinitū: nūqꝫ erit deuenire ad hoc ꝙ homo cōſequať fines deſideratos: ſed fruſtra ⁊ vane qs deſiderat id qđ nō pōt aſſequi. ergo deſideriū finis eſſet fruſtra ⁊ vanū: ſed hoc deſideriū eſt naturale. dictū.n. eſt ſupra ꝙ bonū eſt qđ nāliter oīa deſiderant. ergo ſequitur ꝙ naturale deſiderium ſit inane ⁊ vacuū: ⁊ hoc eſt impoſſibile: qꝛ naturale deſideriū nihil eſt aliud ꝙ̄ inclinatio inherēs reb⁹ ex ordinatione ꝑmi mouētis: que non pōt fruſtrari. ergo impoſſibile eſt ꝙ in finib⁹ ꝓcedať in infinitū: ⁊ ſic neceſſe eſt eſſe aliquem finē vltimū: ꝓpter qđ oīa alia deſideranť: ⁊ ipſū nō deſiderať ꝓpter alia: ⁊ ita neceſſe eſt eē aliquē optimū finē rerū humanaꝝ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Igitur ⁊ ad vitam cognitio eius magnū habet incrementum: ⁊ quēadmodum ſagittatores ſignum habentes: magis vtiqꝫ adipiſcemur quod oportet.

¶ Oſtēdit ꝙ hui⁹ finis cognitio eſt homini neceſſaria. ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtēdit ꝙ neceſſariū eſt hoī cognoſcere talē finē. Secūdo oſtēdit quid de eo cognoſcere oporteat. ibi. (Si aūt ſic tētandū eſt ⁊c.) Cōcluditur ergo ꝑmo ex dictis ꝙ neceſſaria eſt hoī: ex quo eſt aliquis optim⁹ finis reꝝ humanaꝝ cognitio ei⁹: qꝛ hꝫ magnū incremētū ad vitā. i. multū auxiliū confert ad totā vitā hūanā: qđ qdē appꝫ tali rōne. nihil qđ in altero dirigiť pōt hō directe aſſeq niſi cognoſcat illud ad qđ dirigendū eſt: ⁊ hoc appꝫ per exēplū ſagittatoris q directe emittit ſagittā attendēs ad ſignū ad qđ eā dirigit: ſꝫ tota humana vita opꝫ ꝙ ordinetur in optimū ⁊ vltimū finē humane vite. neceſſe eſt ergo habere cognitionē de vltimo ⁊ optimo fine hūane vite: ⁊ h⁹ rō eſt: qꝛ ſemp rō eoꝝ que ſunt ad finē ſumēda eſt ab ipſo fine. vt ēt in. ii. phy. ꝓbatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem ſic tentandum eſt figuraliter accipere illud: quid quidē eſt: ⁊ cuius diſciplinarum aut virtutum.

¶ Oſtēdit quid circa illū finē ſit cognoſcēdū: ⁊ dicit ꝙ ex quo ſic eſt ꝙ cognitio optimi finis neceſſaria eſt ad vitam humanā: opꝫ accipere qs ſit optim⁹ finis: ⁊ ad quā ſpeculatiuā ſciā vel practicā ꝑtineat eius cōſideratio: ꝑ diſciplinas.n. itelligit ſciētias ſpeculatiuas. per virtutes aūt ſcias practicas: qꝛ ſunt aliquaꝝ operationū ꝑncipia. Dicit aūt ꝙ tētandū eſt determinare ad iſinuādū difficultatē que eſt in accipiendo vltimū finē in hūana vita: ſicut in cōſiderādo oēs cauſas altiſſimas. dicit aūt ꝙ opꝫ illud accipere figuraliter. i. veriſilr: qꝛ talis modus accipiendi cōuenit rebus humanis: vt infra dicet. Hoꝝ autē duoꝝ ꝑmū qdē ꝑtinet ad tractatū huius ſcie: qꝛ talis cōſideratio eſt circa rem de qua hec ſciētia cōſiderat: ſꝫ 2m pertinet ad ꝓhemiū: in quo manifeſtať intētio hui⁹ doctrine. ¶ Ideo ſtatim ſ̄ter cum dicit.

¶ Uidebiť aūt vtiqꝫ ꝑincipaliſſime ⁊ maxie architectonice eſſe: talis vtiqꝫ ⁊ ciuilis apparet.

¶ Oſtendit ad quā ſciā ꝑtineat huius finis ſſideratio. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationē ad ꝓpoſitū oſtēdēdū. Scđo ꝓbat qđdā qđ ſuppoſuerat. ibi. (Quas enim eſſe eſt debitū ⁊c.) Primo ergo ponit rōnē ad ꝓpoſitū que talis eſt. Optim⁹ finis ꝑtinet ad ꝑncipaliſſimā ſciā: ⁊ maxie architectonicā. ⁊ hoc pꝫ ex his: que ſupra premiſſa ſunt. dictū eſt.n. ꝙ ſub ſcia vel arte: que eſt de fine cōtinenť illę: que ſunt ad finē: ⁊ ſic opꝫ ꝙ vltimus finis ꝑtineat ad ſciam ꝑncipaliſſimā tāqꝫ de fine ꝑmo exiſtentē: ⁊ maxime architectonicā tāqꝫ ꝑcipientē alijs qd oporteat facere: ſed ciuilis ſcia videť eſſe talis. ſ. ꝑncipaliſſima: ⁊ maxime architectonica. ergo ad eā ꝑtinet cōſiderare optimū finē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quas enim eſſe debitum eſt diſciplinarum in ciuitatibus: ⁊ quales vnumquēqꝫ adiſcere: ⁊ vſqꝫ quo hec preordinat. Uidemus autē ⁊ precioſiſſimas virtutū ſub hac exiſtētes: vtputa militarē iconomicā: ⁊ rhetoricam.

¶ Probat qđ ſuppoſuerat. ſ. ꝙ ciuilis ſit talis. Et ꝑmo ꝓbat ꝙ ſit maxie architectonica. Secūdo ꝙ ſit ꝑncipaliſſima. ibi. (Si.n. idē eſt vni ⁊c.) Circa ꝑ⁹ duo facit. Primo attribuit politice ſiue ciuili: ea que ꝑtinent ad ſciā architectonicā. Secūdo ex his cōcludit ꝓpoſitū. ibi. (Utente aūt hac ⁊c.) Duo autē pertinēt ad architectonicā. Quoꝝ vnū eſt ꝙ ipſa precipit ſcie vel arti: que eſt ſub ipa: que debeat operari: ſicut equeſtris ꝑcipit frenefactiue. Aliud aūt eſt ꝙ vtiť ea ad ſuū finē. Primū aūt hoꝝ cōuenit politice vel ciuili tā reſpectu ſpeculatiuaꝝ ſciaꝝ ꝙ̄ reſpectu practicaꝝ. alr tñ ⁊ alr. Nā practice ſcie precipit politica: ⁊ quātū ad vſum eius vt opereť vl nō opereť: ⁊ quātū ad determinationē act⁹. ꝑcipit.n. fabro nō ſolū ꝙ ſua arte vtať: ſꝫ ēt ꝙ ſic vtať tales cultellos faciens. vtrūqꝫ.n. ordinatū eſt ad finē humane vite. Sed ſcie ſpeculatiue ꝑcipit ciuilis ſolū quātū ad vſū: nō aūt ꝙ̄tū ad determinationē ſui operis. ordinat.n. politica ꝙ aliqui doceāt vel adiſcāt geometriā. Huius.n. act⁹ in quātū ſunt volūtarij ꝑtinēt ad māꝫ moralē: ⁊ ſunt ordinabiles ad finē humane vite: nō aūt ꝑcipit politic⁹ geometrie que de triāgulo cōcludit: hoc.n. non ſubiacet humane volūtati: nec eſt ordinabile humane vite: ſꝫ depēdet ex ipſa rerū rōne: ⁊ ideo dicit ꝙ politica preordinat q̄s diſciplinaꝝ debitū eſt eē in ciuilib⁹. ſ. tā practicaꝝ ꝙ̄ ſpeculatiuaꝝ: ⁊ qs quā debeat adiſcere: ⁊ vſqꝫ ad qđ tps. Alia aūt ꝓprietas ſcie architectonice. ſ. vti iferiorib⁹ ſcietijs ꝑtinet ad politicā ſolū reſpectu practicaꝝ ſciaꝝ. vñ ſubdit ꝙ ꝓcioſiſſimas. i. nobiliſſimas virtutū. i. artium operatiuaꝝ videm⁹ eſſe ſub politica. ſ. militarē ⁊ yconomicā ⁊ rethoricā: qb⁹ oīb⁹ vtiť politica ad ſuū finē. i. ad bonū cōe ciuitatis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Utente vero hac reliquis practicis diſciplinis. Amplius autē legem ꝓponēte quid opꝫ operari: ⁊ a qb⁹ abſtinere huiuſmodi finis cōplectitur vtiqꝫ eos qui aliarum. Quapropter h vtiqꝫ erit humanum bonum.

¶ Ex premiſſis duabus cōcludit ꝓpoſitum. ⁊ dicit cū po

litica vtaꝛ reliqs practicis diſciplinis: ſicut ſupra dictuꝫ eſt: Et cū ipſa legē ponat qd oporteat operari: ⁊ a qb⁹ abſtinere: vt prius dictū eſt. ꝯñs eſt ꝙ finis hui⁹ tāq̄ꝫ architectonice cōplectiꝛ. i. ſub ſe ꝯtinet fines aliaꝝ ſciaꝝ practicaꝝ. vñ ꝯcludit: ꝙ. ſ. finis politice eſt hūanuꝫ bonū. i. optim⁹ in reb⁹ hūanis. ℂ Deinde cuꝫ dicit.

ℂ Si enim ideꝫ eſt bonū vni ⁊ ciuitati maiuſq̄ꝫ ⁊ perfecti⁹ qđ ciuitati videꝛ ⁊ ſuſcipere ⁊ ſaluare. Amabile quideꝫ enim ⁊ vni ſoli: melius vero ⁊ diuini⁹ genti ⁊ ciuitatib⁹. Methodus quidē igiꝛ hꝫ appetit ciuilis quedam exiſtēs.

ℂ Oſtēdit ꝙ politica ſit pncipaliſſima ex ipſa rōne ꝓpꝛꝗ finis. Manifeſtū eſt. n. ꝙ vnaq̄q̄ꝫ cā tāto poꝛ eſt q̄ꝫto ad plura ſe extēdit. vñ ⁊ bonū qđ habꝫ rōnē cāe finalis tāto potius eſt quāto ad plura ſe extēdit: ⁊ ideo ſi idē bonum eſt vni hoī ⁊ toti ciuitati: multo vr̄ maius ⁊ pfecti⁹ ſuſcipere. i. pcurare ⁊ ſaluare illud qđ eſt bonū totius ciuitatis q̄ꝫ id qđ eſt bonū vnius hoīs. Pertinet qdē ad amorem q dꝫ eē īter hoīes ꝙ hō ꝯſeruet bonū etiam vni ſoli hoī: Sed multo melius eſt ⁊ diuini⁹ eſt ꝙ hoc exhibeaꝛ toti genti ⁊ ciuitatib⁹. vel aliqñ amabile qdeꝫ eſt ꝙ hoc exhibeaꝛ vni ſoli ciuitati: ſed multo diuinius eſt ꝙ hoc exhibeaꝛ toti genti: in qua multe ciuitates ꝯtinenꝛ. Dr̄ aūt hoc eſſe diuini⁹: eo ꝙ magis ptinet ad dei ſimilitudineꝫ: que eſt vltima cā oīuꝫ bonoꝝ. hoc aūt bonū. ſ. qđ eſt cōe vni vel plurib⁹ ciuitatib⁹ intēdit methodus. i. q̄dam ars que vocaꝛ ciuilis. vñ ad ipſaꝫ maxīe ptinet ꝯſiderare finē vltimū humane vite: tāq̄ꝫ ad pncipaliſſimā. Sciēdū eſt aūt ꝙ politicā dicit eſſe pncipaliſſimā: nō ſimplr̄: ſed in genere actiuaꝝ ſciaꝝ: que ſunt circa res humanas q̄re vltimū finē politica cōſiderat. nā vltimuꝫ finē toti⁹ vniuerſi cōſiderat ſcia diuina: que eſt reſpectu oīuꝫ pncipaliſſima. Dicit aūt ad politicā ptinere cōſiderationeꝫ vltimi finis hūane vite: de quo tñ in hoc li° determinat: qꝛ doctrina hui⁹ libri ꝯtinet pma elā ſcie politice.

Dicetur aūt vtiq̄ꝫ ſufficiēter: ſi ſꝫ ſubiectaꝫ mãꝫ manifeſteꝛ. Certū. n. nō ſilr̄ in oīb⁹ ſermonib⁹ querēdū eſt: queadmodū neq̄ꝫ in cōditis. Bona auteꝫ ⁊ iuſta. de qb⁹ ciuilis intēdit tātā hñt drīaꝫ ⁊ erroreꝫ vt videanꝛ lege ſola eſſe: nā ꝟo nō. Taleꝫ aūt quēdaꝫ erroꝛē hñt ⁊ bona: qꝛ multis cōtingūt detrimēta ex ipſis. Jam. n. qdā perierūt pp diuitias: aliȷ̄ ꝟo pp fortitudineꝫ. Amabile igiꝛ de talib⁹ ⁊ ex talibus dicētes groſſe ⁊ figuraliter ꝟitatē oſtēdere: ⁊ de his q̄ vt frequēti⁹ ⁊ ex talib⁹ dicētes talia ⁊ cōcludere.

ℂ Poſtq̄ꝫ phs oſtēdit qd ſit bonū qđ pncipalr̄ itendiꝛ in hac ſcia. Hic determinat modū huic ſcie ꝯueniētem. Et pmo ex pte doctoꝛis. Scđo auditoꝛis. ibi. (Eodē auteꝫ vtiq̄ꝫ modo ⁊c̄.) Circa pm̄ ponit talē rōnē. Modus manifeſtādi ꝟitatē in q̄libꝫ ſcia dꝫ eſſe cōueniēs ei qđ ſubȷ̄citur ſicut mã in illa ſcia: qđ qdem manifeſtat ex hoc ꝙ certitudo nō pōt iueniri: nec eſt reqrēda: ſimilr̄ in oībus ſermonib⁹: qbus de aliq̄ re rōcinamur. Sicut neq̄ꝫ ēt in ꝯditis. i. his que fiunt per artē: nō eſt ſilr̄ modus operādi in oībus: ſꝫ vnuſq̄ſq̄ꝫ artifex operaꝛ ex mã ſm moduꝫ ei ꝯueniētē. alr̄ qdeꝫ ex terra. alr̄ ex luto. aliter ex ferro. mã autē moꝛalis talis eſt: ꝙ nō eſt ei ꝯueniēs pfecta certitudo. Et hꝫ mãifeſtat p duo gnã: q̄ videꝛ ad mãꝫ moralis ptiere. pnāq̄ꝫ ⁊ pncipalr̄ ad mãꝫ moꝛalē ptinēt opa ꝟtuoſa: q̄ vocat hic iuſta: đ qb⁹ hic pncipalr̄ itēdit ciuilis ſcia. Circa q̄ nō hr̄ certa ſnīa hoīuꝫ: ſed magna drīa eſt in hoc ꝙ hoīes de hoc iudicāt: ⁊ in hoc multiplex erroꝛ cōtingit. naꝫ quedā que a qbuſdā reputanꝛ iuſta ⁊ honeſta a qbuſdā iniuſta ⁊ īhoneſta ſm drīam tēpoꝛū ⁊ locoꝝ ⁊ perſonaꝝ: aliqd. n. reputaꝛ vitioſum vno tpe: aut in vna regione: qđ in alio tpe: aut in alia regione: nō reputaꝛ vitioſum. Et ex iſta drīa cōtingit quoſdaꝫ opinari: ꝙ nihil eſſet naturalr̄ iuſtū vel honeſtū: ſed ſolū ſm legis pōneꝫ: de q̄ qdē opinione pleni⁹ aget in ſcđo hui⁹. Scđo aūt ad mãꝫ moꝛalem pertinēt bona exterioꝛa: qbus hō vtiꝛ ad fineꝫ. Et circa etiā iſta bona cōtingit īuenire predictum erroꝛē: qꝛ nō ſemp eodē modo ſe habēt in oībus. Quidā eniꝫ per ea iuuanꝛ. qbuſdā vero ex ipſis ꝓueniūt detrimenta. Multi. n. hoīes occaſiōe ſuaꝝ diuitiaꝝ perierūt vtpote a latronib⁹ īterfecti: qdā ꝟo occaſione ſue fortitudinis coꝛpoꝛalis. ex cui⁹ fiducia incaute ſe periculis expoſuerūt. Et ſic manifeſtū eſt ꝙ mã moꝛalis eſt varia ⁊ differēs: nō habēs oīmodā certitudinē: ⁊ qꝛ ſm artē demonſtratiue ſcie opꝫ pncipia eſſe cōfoꝛmia ꝯcluſionib⁹: amabile eſt ⁊ optabile: de talib⁹. i. tā variabilib⁹: tractatuꝫ faciētes: ⁊ ex ſilib⁹ pcedētes oſtēdere veritatē. pmo qdeꝫ groſſe. i. applicādo vlīa pncipia ⁊ ſimplicia ad ſingularia ⁊ cōpoſita: in qbus eſt actus. Neceſſariū eſt eniꝫ in qualibꝫ opatiua ſcia: vt pcedaꝛ mō ꝯpoſito. Ecōuerſo aūt in ſcia ſpeculatiua: neceſſe eſt vt pcedaꝛ mō reſolutoꝛio reſoluēdo ꝯpoſita in pncipia ſimplicia. ℂ Deinde oꝫ oſtēdere ꝟitatē figuralr̄. i. ꝟiſilr̄: ⁊ hꝫ eſt pcedere ex ꝓpꝛȷ̄s pncipȷ̄s h⁹ ſcie. nā ſcia moꝛalis eſt de actib⁹ volūtarȷ̄s. volūtatis aūt motiuū eſt nō ſolū bonū: ſꝫ apparēs bonū. Tertio vt cū dicturi ſim⁹ de his que vt frequēti⁹ accidūt. i. de actib⁹ volūtarȷ̄s quos volūtas nō ex neceſſitate pducit: ſꝫ foꝛte īclinata magis ad vnū q̄ꝫ ad aliud: vt etiā ex talib⁹ pcedamus vt pncipia ſint cōcluſionib⁹ cōfoꝛmia. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Eodē vtiq̄ꝫ mō ⁊ recipe debitū eſt vnūq̄đq̄ꝫ dictoꝝ. Diſciplinati. n. eſt in tm̄ certitudinē q̄rere ſꝫ vnūq̄đq̄ꝫ gen⁹: inq̄ꝫtū rei nã recipit: ꝓximuꝫ. n. vr̄ ⁊ mathematicū pſuadēteꝫ acceptare: ⁊ rhetoꝛicū demōſtratiōes expetere.

ℂ Oñdit ꝙ auditoꝛē oꝫ acceptare in moꝛalib⁹ pdcm̄ modū determinādi: ⁊ diꝛ ꝙ debitū eſt ꝙ vnuſq̄ſq̄ꝫ recipiat vnūq̄đq̄ꝫ qđ ſibi ab alio dr̄. Eodē mō. i. ſꝫ ꝙ ꝯueīt mãe: qꝛ ad hoīeꝫ diſciplinatū. i. bñ īſtructū ptinet: vt tm̄ certitudinis q̄rat in vnaq̄q̄ꝫ mã: q̄ꝫtū nã rei patiꝛ: nō. n. pt eē tāta certitudo in mã variabili ⁊ ꝯtigēti: ſicꝫ in mã necīa: ſemp eodē mō ſe hñte: ⁊ iō auditoꝛ bñ diſciplinat⁹: nō dꝫ maioꝛē certitudinē reqrere nec mīoꝛi eē ꝯtēt⁹ q̄ꝫ ſit ꝯueniēs rei de q̄ agiꝛ. ꝓpīquū. n. pctm̄ eē vr̄ ſi aliqs acceptet aliquē mathematicū pſuaſiōib⁹ rhetoꝛicis vtētē: ⁊ ſi expetat a rhetoꝛico demōſtrationes certas: q̄les dꝫ pferre mathematic⁹: vtrūqꝫ. n. ꝯtigit ex hꝫ ꝙ nō ꝯſideraꝛ mod⁹ mãe ꝯueniēs. nā mathēatica ē circa mãm in q̄ īueniꝛ oīmoda certitudo. rhetoꝛica āt negociaꝛ circa mãꝫ ciuilē in q̄ multiplex variatio accidit. ℂ Deīde cū dicit.

ℂ Vnuſq̄ſq̄ꝫ aūt iudicat bene que cognoſcit ⁊ eoꝛuꝫ eſt bonus iudex: ſm ergo vnūquodq̄ꝫ in vnoquoq̄ꝫ eruditus bene iudicat: ſimpliciter auteꝫ qui circa oīa eruditus eſt.

ℂ Oſtēdit q̄lis debeat eē auditoꝛ h⁹ ſcie. Et p oſtēdit qs ſit īſufficiēs auditoꝛ. Scđo qs ſit īutilis. ibi. (Ampli⁹ āt paſſionū ⁊c̄.) Tertio oſtēdit qs ſit auditoꝛ ꝯueniēs. ibi. (Scđꝫ rōnē ⁊c̄.) Circa pm̄ duo facit. Pꝛimo pmittit q̄dā

que ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendũ. Et dicit ꝙ vnuſquiſqꝫ non poteſt habere bonũ iudicium niſi de his que cognoſcit. ⁊ ſic ille qui eſt inſtructus circa vnũqḋqꝫ genus: bene pōt iudicare de his que pertinent ad illud gen⁹: ſed ille qui eſt bene inſtructus circa oĩa pōt ſimpliciter bene iudicare de oĩbus. ¶ Secundo ibi.

¶ Idcirco politice non eſt proprius auditor iuuenis. inexpertus enim eſt eorum qui ſm vitaꝫ ſunt actuum. Rōnes aũt de his ⁊ ex his ſunt.

¶ Concludit propoſitum. ſ. ꝙ iuuenis non eſt conueniens auditor politice ⁊ totius moralis que ſub politica cōprehenditur: q꜄ ſicut dictum eſt: nullus poteſt bene iudicare niſi ea que nouit. oĩs ãt auditor oꝫ ꝙ bñ iudicet de his q̃ audit: vt. ſ. bene dicta recipiat. non aũt ea que male dicũtur. ergo oꝫ ꝙ nullus ſit auditor conueniens niſi habeat aliquam noticiã eoꝝ que dꝫ audire. ſꝫ iuuenis non hꝫ noticiam eorum que pertinent ad ſciam moralem: que maxime cognoſcunť ꝑ experientiaꝫ. Juuenis autẽ eſt iexꝑt⁹ operationũ humane vite ꝓpter temporis breuitatem: ⁊ cũ rōnes moralis ſcie ꝓcedãt ex his que pertinẽt ad act⁹ humane vite: ⁊ ẽt ſunt de his: ſicut ſi dicať ꝙ liberalis minora ſibi reſeruat: ⁊ maiora alijs tribuit: hoc iuuenis propter inexperientiã forte non iudicabit verũ eſſe: ⁊ idẽ eſt in alijs ciuilibus. vñ manifeſtum eſt ꝙ iuuenis non eſt cōueniens auditor politice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius autem paſſionũ ſecutor exiſtens inaniter audiet ⁊ inutiliter: q꜄ finis eſt non cognitio ſed actus. Differt aũt nihil iuuenis ſm etatem aut ſm morem iuuenilis. Non enim a tpe defectio: ſed propter ſm paſſiones viuere ⁊ proſequi ſingula. Talibus enim inutilis cognitio fit queãdmodum incōtinentibus.

¶ Oſtendit quis ſit inutilis auditor h⁹ ſcie: vbi conſiderãdum eſt ꝙ ſcia moralis docet hoĩes ſequi rōnẽ: ⁊ diſcedere ab his ad que paſſiones aĩe inclinant que ſunt concupiſcentia: ira: ⁊ ſilia: in que quidem aliqui tendunt duplr. Uno mō ex electione: puta cum aliquis hoc ꝑponit vt cōcupiſcẽtie ſue ſatiſfaciat: ⁊ hos vocat ſectatores paſſionũ. Et alio⁹ cũ aliqs ꝓpōit qdẽ a noxijs delectatiōib⁹ abſtinere: vincit tñ iterdũ ipetu paſſiōis: vt ꝯ ſuũ ꝓpo^m ipetũ paſſionis ſequať: ⁊ talis vocať incōtinens. dicit ğ ꝙ ille q eſt ſectator paſſionũ ianiter. i. ſine alia aliqua efficacia audiet hanc ſcientiam. ⁊ inutiliter. i. abſqꝫ conſecutione debiti finis. finis enim h⁹ ſcie nō eſt ſola cognitio: ad quã forte ꝑuenire poſſent paſſionũ ſectatores. Sed finis hui⁹ ſcie eſt actus humanus. ſicut ⁊ oĩuꝫ ſcientiaꝝ practicaꝝ. ad actus aũt virtuoſos non perueniũt qui paſſiones ſectanť. ⁊ ſic nihil differt quantuꝫ ad hoc an auditor h⁹ ſcie ſit iuuenis etate: vľ iuuẽis morib⁹. i. paſſionũ ſectator: q꜄ ſicut iuuenis etate deficit a fine h⁹ ſcie qui eſt cognitio: ita ille qui iuuenis eſt moribus: deficit a fine qui ẽ actio. non enim eſt defectus eius ꝓpter tps: ſed ꝓpter qḋ viuit ſm paſſiones: ⁊ ſequiť ſingula ad que paſſiones inclinãt. talibus autem fit inutilis cognitio huius ſcie. ſicut etiam incontinentibus: qui non ſequunť ſciam quã de moralibus habebunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Scḋm rationem autem deſideria facientib⁹ ⁊ operantibus multum vtiqꝫ vtile erit de his ſcire. Et quidem de auditore: ⁊ qualr demonſtrandum ſit ⁊ quid proponimus: prohemialiter dicta ſunt tanta.

¶ Oſtẽdit quis ſit ꝯueniẽs auditor h⁹ ſcie. ⁊ dič ꝙ multũ ẽ vtile ſcire de moralibus illis q ſm ordinẽ rōnis iplent oĩa ſua deſideria ⁊ exteri⁹ opanť. vltimo aũt epilogat ea que dicta ſunt in hoc ꝓhemio. dicẽs ꝙ tãta ſint dicta prohemialiter de auditore qḋ fuit vltimũ: ⁊ qs ſit modus demonſtrãdi qḋ fuit me^m. ⁊ qd ꝓponim⁹. i. qd ſit illud de q̊ iſta ſcia ꝑncipalr itendat.

Dicamus autem reſumentes qm̃ oĩs cognitio ⁊ electio bonum aliquid deſiderat: quid eſt hoc qḋ dicimus ciuilem deſiderare: ⁊ quid eſt: omniũ operatorum ſummum bonum.

¶ Premiſſo ꝓhemio. hic Ar. accedit ad tractatũ h⁹ ſcie. Et diuidiť in ꝑtes tres. In pª determĩat de felicitate: q̃ eſt ſũmũ inter humana bona ꝑducẽs ad hãc cōſiderationeꝫ felicitatis: qḋ eſt opatio ſꝫ ṽtutẽ. In ſcḋa ꝑte determĩat de virtutib⁹. ibi. (Si ãt ẽ felicitas opō q̃dã ſꝫ ṽtutẽ ⁊c̃.) In tertia cōplet ſuũ tractatũ de felicitate: oñdẽs q̃lis ⁊ q̃ ṽtutis opatio ſit felicitas. ⁊ h̃ in decio libro. ibi. (Poſt h̃ ãt de delectatione ⁊c̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo dicit de quo ẽ itẽtio. Scḋo exeqť ꝓpo^m. ibi. (Nomie qdẽ ⁊c̃.) Dič ğ p̊ ꝙ reſumẽdo qḋ ſupra dcm̃ ẽ: ꝙ cũ oĩs cognitio ⁊ electio deſiderat aliqḋ bonũ. i. ordineť ad aliqḋ bonũ deſideratũ ſič in finẽ. Dḋm eſt qd ſit illud bo^m ad qḋ ordiať ciuilis ſcia: qḋ. ſ. ẽ ſũmũ oĩuꝫ opationũ: id eſt iter oĩa ad q̃ opō hũana ꝑuenire pōt. h̃ eñi duo ſupra dcm̃ eſt oportere ꝯſiderari de vltĩo fine hũanoꝝ bonoꝝ: ſcꝫ qd ſit qḋ hic ꝓponiť: ꝯſiderandũ erit ad quã ſciaꝫ ꝑtineat: qḋ ſupra in ꝓhemio tractatũ eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nomine quidem igitur fere a plurimis confeſſum eſt. Felicitatẽ enim ⁊ multi ⁊ excellentes dicunt: bene aũt viuere ⁊ bene operari ideꝫ exiſtimant ei qḋ eſt eſſe felicem.

¶ Determinat de felicitate. Et circa hoc duo facit. Prio ꝓſequiť opiones alioꝝ de felicitate. Secũdo determĩat de ipſa ſm ꝓpriã ſentẽtiã. ibi. (Rurſus ãt redeamus ad queſitũ bonũ ⁊c̃.) Circa p̊^m duo facit. Primo ponit opiones alioꝝ de felicitate. Secũdo iquirit de eis. ibi. (Nos aũt dicam⁹ vñ diſceſſim⁹ ⁊c̃.) Circa p̊^m duo facit. Primo ponit opiones de vltimo fine hũanoꝝ. Scḋo determĩat q̃lr de hꝯ opionibus ſit iquirendũ. ibi. (Oẽs igiť ꝑſcrutari.) Circa p̊^m duo facit. Prio oñdit in quo oẽs ꝯueniant. Scḋo in quo differãt. ibi. (De felicitate aũt que eſt ⁊c̃.) Ponit ğ p̊ duo in qb⁹ oẽs ꝯueniũt ſm vltimũ finẽ. Prio qdeꝫ. ibi. (Felicitatem. n. multi) dicens ꝙ ⁊ multi: id eſt populares: ⁊ excellentes. i. ſapientes nomĩauerũt ſũmuꝫ humanoꝝ bonũ felicitatẽ. Scḋo q̃tũ ad quãdam cōem nomĩs rōnẽ: q꜄ oẽs exiſtimant bene viuere ⁊ bñ operari idẽ eſſe qḋ eſſe felicẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De felicitate auteꝫ que eſt altercanť: ⁊ non ſimiliter multi ſapientibus crediderunt. hi quidẽ enim apertoꝝ quid ⁊ manifeſtoꝝ. vtputa voluptatem aut diuitias: aut honorem. Alij autẽ aliud: multotiens autem ⁊ idem ipſe alterum. Egrotans enim quidem ſanitatem: mendicãs autem diuitias. Conſcij autem ſibijpſis ignorãtie eos qui magnuꝫ aliquid ⁊ ſuꝑ ipſos dicunt admirantur. Quidam aũt exiſtimauerũt preter hec multa bona: aliud eſſe ſm ſeipſum qḋ ⁊ omnibus cauſa eſt eſſendi bonum.

¶ Oſtendit in quo differunt opiniones hominū circa felicitatem: ⁊ dicit: ꝙ circa felicitatē quid ſit in ſpeciali. altercant̄: id eſt diuerſificant̄ homines. ⁊ hoc triplici differentia. Quarum ꝑma accipit̄ ſm ꝙ multitudo popularium nō ſimiliter in hoc ſentit cum ſapientibus. Nam populares exiſtimant felicitatem eſſe aliquid eorum q̄ ſunt ī aperto ⁊ manifeſto: vt ſunt illa que in ſenſibilibus conſiderant̄ que ſola manifeſta ſunt multitudini: ⁊ adeo aperta que non indigent expoſitione reſerante: ſicut ſunt voluptas: diuitie: ⁊ honor: ⁊ alia hꝰ. Quid aūt ſapiētes ſuper hoc ſentiant: vltimo ponit. ¶ Secunda aūt dr̄ia eſt populariū adinuicē. quoꝝ alij aliud ſenſibile bonum exiſtimant eſſe felicitatez: ſicut auari diuitias. intemperati voluptates. ambitioſi honores. ¶ Tertia aūt differētia eſt ad ſeipſum. eiuſdem eſt enī conditio vltimi finis vt ſit maxime deſideratū. vnde illud qđ maxime deſiderat populus: exiſtimat eſſe felicitatē. Indigētia enim alicuiꝰ boni auget deſideriū. vnde eger qui indiget ſanitate iudicat ipſam ſūmū bonū. ⁊ pari rōne mendicus diuitias: ⁊ ſimilr̄ illi qui recognoſcunt ſuam ignorantiā admirant̄ quaſi felices eos qui pn̄t dicere aliqđ magnum: ⁊ qđ eoꝝ intellectum excedat. ⁊ oīa iſta ꝑtinent ad opiniones multitudinis. Sed quidam ſapientes. ſ. platonici: preter hoc diuerſa bona ſenſibilia exiſtimauerunt eſſe vnum bonū qđ eſt ſm ſeipſum. i. ꝙ eſt ipſa eſſentia bonitatis ſeparata: ſic̄ ⁊ formam ſeparatā hominis: dicebant per ſe hominē. ſic bonuz ſeparatū per ſe bonū ꝙ oībus bonis eſt cauſa ꝙ ſint bona: inquātum. ſ. participant illud ſūmū bonū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnes quidem igitur perſcrutari opiniōes inane fortaſſis eſt: ſufficiens autem eas maxie que ſuperficietenus apparent vel extimantur habere aliquam rationem.

¶ Oſtendit qualiter oporteat inquirere de ꝑdictis opionibus. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit de quibus harum opinionū oz inquirere. Scđo q̄ ordine ibi. (Non lateat aūt nos ⁊c̄.) Tertio qualiter oporteat auditorem diſpoſitum eſſe. ad hoc ꝙ bene capiat ea que dicent̄. ibi. (Propter qđ oz conſuetudinibus ⁊c̄.) Dic̄ ḡ ꝑmo ꝙ perſcrutar ī oēs opiniones quas aliqui habent de felicitate eſſet magis vanū q̄ꝫ doceat phm̄: qꝛ quedam oīno ſunt irrationabiles. ſꝫ ſufficit illas opiniones maxie perſcrutari: que in ſupficie habēt aliq̄ꝫ rōnez vel ꝓpter apparētiaz aliq̄ꝫ: vel ſaltem propter opinionem multoruꝫ hoc exiſtimantium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non lateat aūt nos qm̄ differūt que a principijs rōnes: ⁊ que ad principia. bene eni ⁊ plato dubitauit hoc ⁊ queſiuit. vtruꝫ a principijs vel ad principia eſt via quemadmodum in ſtadijs ab athlotetis ad terminum vel econuerſo.

¶ Incipiendum quidē igit̄ a cognitis: hec autē duplr̄ ſunt. hec qdē eni nobis: hec aūt ſimplr̄: forte igitur nobis icipiēdū ē a nobis cognitis.

¶ Oſtendit quo ordine rōcinandū ſit de hꝰ opinionibꝰ: ⁊ ſimplr̄ in tota mā̄ morali. ⁊ aſſignat dr̄iaꝫ in proceſſu rōcinādi: qꝛ q̄dā rōnes ſunt q̄ ꝓcedūt a ꝑncipijs. i. a cauſis in effectus: ſicut demōſtrationes ꝓpter quid. quedaꝫ aūt ecꝯuerſo ab effectibꝰ ad cauſas ſiue ꝑncipia q̄ nō demōſtrāt ꝓpter qd: ſed ſolū qꝛ. ⁊ hoc etiā Plato ꝑus diſtinxit īquirēs vtrū oporteat ꝓcedere a ꝑncipijs: vel ad ꝑncipia. ⁊ ponit exēplū de curſu ſtadioꝝ. Erāt. n. qdeꝫ athlothete. i. ꝓpoſiti athletis currētibus in ſtadio: qui qdē athlothete ſtabāt in ꝑncipio ſtadioꝝ. q̄n̄q̄ꝫ igit̄ athlete īcipiebant currere ab athlothetis ⁊ ꝓcedebāt vſq̄ꝫ ad terminū. q̄n̄q̄ꝫ. n. econuerſo: ⁊ ſic etiā eſt duplex ordo in ꝓceſſu rōnis: vt dictū eſt: ⁊ vt accipiatur quo ordine oporteat ꝓcedere in qualibet mā̄. ꝯſiderandū eſt ꝙ oporteat īcipere a magis cognitis: qꝛ per notiora deuenimus ad ignota. Sunt aūt aliq̄ notiora duplr̄. quedā quidē quo ad nos: ſicut cōpoſita ⁊ ſenſibilia: ⁊ quedā ſimplr̄: ⁊ quo ad nāꝫ. ſ. ſimplicia ⁊ ītelligibilia: ⁊ qꝛ nobis rōcinando notitiā acq̄rimꝰ. opꝫ ꝙ ꝓcedamus ab his que ſunt magis nota nobis: ⁊ ſi qdē eadē ſunt magis nota nobis: ⁊ ſimplr̄: tūc ratio ꝓcedit a ꝑncipijs: ſicut in mathematicis. Si autē alia magis nota ſint ſimplr̄: ⁊ alia quo ad nos. tūc opꝫ econuerſo ꝓcedere: ſicut in nālibus ⁊ moralibꝰ. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Propter qđ oz conſuetudinibus duci bene: de bonis ⁊ iuſtis: ⁊ totalr̄ ciuilibus auditurū ſufficienter. principium enim h̄: ⁊ ſi ſufficiēter nihil opus erit eo qđ propter quid. Talis aūt habet: vel ſuſcipit vtiq̄ꝫ principia faciliter. Cui aūt neutrū exiſtit hoꝝ: audiat que heſiodi. Iſte quidem optimus qui oīa intellexerit: bonꝰ aūt rurſus ⁊ ille qui benedicenti obediet. Qui aūt neq̄ꝫ ipſemet intelligit: neq̄ꝫ alium audiens in aīo ponit hic rurſus inutilis vir.

¶ Oſtēdit qualiter opꝫ eſſe diſpoſitū taliū auditorē: ⁊ dicit: ꝙ qꝛ in moralibus opꝫ īcipere ab his que ſunt magis nota quo ad nos. i. a quibuſdā effectibꝰ cōſideratis circa actus humanos. oz illū qui ſufficiēs auditor vult eſſe moralis ſciētie: ꝙ ſit manu ductꝰ ⁊ exercitatus in ꝯſuetudinibus humane vite. i. de bonis exterioribus ⁊ iuſtis. i. de operibus virtutum. ⁊ vniuerſaliter de omnibus ciuilibꝰ: ſicut ſunt leges ⁊ ordines politicarum: ⁊ ſi qua alia ſunt huiuſmodi. quia oportet in moralibus accipere vt principiuꝫ quia ita eſt. qđ quidem accipitur per experientiā ⁊ conſuetudinem. puta ꝙ concupiſcētie per abſtinentiaꝫ ſuperantur: ⁊ ſi hoc ſit manifeſtum alicui non multum ē neceſſarium ei ad operandum cognoſcere propter quid ſint. ſic medico ſufficit ad ſanandum ſcire ꝙ hec herba curat talem egritudinem. cognoſcere autem ꝓpter quid requiritur ad ſciendum quod principaliter intenditur in ſcientijs ſpeculatiuis. talis autem: qui. ſ. eſt expertus in rebus humanis. vel per ſeipſum habet principali aptꝰ eſt operabiliū quaſi per ſe ea conſiderans: vel de facili ſuſcipit ea ab alio: ille vero cui neutrum horum conuenit. audiat ſcientiam heſiodi poete. quiꝰ dixit ꝙ ille eſt optimus. qui. ſ. poteſt per ſeipſum intelligere. ⁊ ille etiam eſt bonus qui recipit que ab illo dicuntur. Ille auteꝫ qui neq̄ꝫ per ſeipſum poteſt intelligere neq̄ꝫ alium audiens poteſt in animo reponere eſt inutilis quantum ad acquiſitionem ſcientie.

Nos aūt dicamus vnde diſceſſimus. ſūmum bonū eni ⁊ felicitatē nō irrōnabiliter videntur ex his que huius vite ſunt exiſtimare.

¶ Poſtquam philoſophus recitauit opiniones diuerſas de felicitate. hic inquirit veritatem de predictis opinionibus. Et primo inquirit de opinione loquentium de felicitate moraliter. qui ſcilicet ponebant in aliquo bonorum huius vite felicitatem. Secūdo inquirit de opinione loquentium de felicitate. nō moraliter ponentium in quodam bono ſeparato. ibi. (Quod autem vniuerſale.)

Circa primū duo facit. Primo ponit illud qđ eſt oībus cōmune huius opīonis. Secūdo ingrit de diuerſitate opīonum. ibi. (Multi quidē τ grauiſſimi.) ¶ Quia ergo videbaꝶ phs degreſſionez feciſſe a principali ꝑpoſito: dum modū procedēdi determinauit: redit ad principale ꝑpoſitum: vnde diſceſſerat. i. ad opīones de felicitate. τ dicit ꝙ non irrationabiliter aliqui videnꝶ exiſtimare finale bonū: qđ felicitas dicitꝶ: eē aliqd ex his que ꝑtinēt ad hāc vitā. ſ. humanā. eſt enī finis oīum operū vite: ea autē que ſunt ad finē ꝓportionanꝶ fini. vnde ꝓbabile eſt ꝙ felicitas ſit de numero bonoꝝ ꝑtinentiū ad hāc vitā. ſꝫ de hoc infra diceꝶ quid verū ſit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multi quidem τ grauiſſimi voluptatē. ideo τ vitam diligunt voluptuoſam.

¶ Inquirit veritatē circa ea in qbus diuerſificanꝶ. Et circa h̄ duo facit. Primo ingrit de opīonibus que magis videnꝶ accedere ad ỽitatē. In ſcđa de opīone recedēte magis a ỽitate. ibi. (Pecunioſus autē violētus qs τc̄.) Circa primū tria facit. Primo ingrit de opīone ponēte felicitatem in his que ꝑtinent ad vitā voluptuoſam. Secūdo de opīone ponēte felicitatē in his que ꝑtinent ad vitaꝫ ciuilē. ibi. (Qui autē excellētes τ operatiui τc̄.) In tertia facit mētionē de vita ꝯtemplatiua. ibi. (3ª autē eſt τc̄.) Circa primū tria facit. Primo ꝓponit opīonē. Secūdo ex incidenti diſtinguit vitas. ibi. (Tres enim ſunt τc̄.) Tertio inquirit de ỽitate ꝓpoſite opīonis. ibi. (Multi quidez: ergo τc̄.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ inter bona huius vite. qdam eligunt voluptatē: in ea felicitatē ponētes. τ hi quidez ſunt nō ſolū multi. i. populares hoīes qui fere oēs ad voluptates declinant. ſed etiā quidā qui ſunt grauiſſimi vel ꝓpter auctoritatē ſcīe τ doctrine. vel ꝓpter vite honeſtatem. nā etiā epycuri qui voluptatē ſummū bonū extimabāt. diligēter colebāt virtutes: ſꝫ tn̄ ꝓpter voluptatē: ne. ſ. p ꝯ̄ria vitia eoꝝ voluptas īpedireꝶ. gula enim per īmoderantiā cibi dolores corporis generat: ꝓpter furtū aliqs carceri mancipaꝶ. τ ita diuerſa vitia diuerſimode voluptatē impediūt: τ qꝛ vltimus finis eſt maxime diligibilis. ideo illi qui ponūt voluptatē ſummū bonū maxime diligūt vitam voluptuoſam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Tres enim ſunt vite maxime excellentes: τ que nūc dicta eſt: τ que ciuilis eſt. τ tertia: que contemplatiua eſt.

¶ Diſtinguit triplicē vitā. ſ. voluptuoſaꝫ que dicta eſt nūc: ciuilez: τ ꝯtemplatiuam. τ has dicit maxime excellentes. Ad cuiꝰ euidentiā ſciēdum eſt ꝙ ſicut infra in. ix. libro dicetur vnuſqſqꝫ id ad qđ maxime afficiꝶ reputat vitā ſuaꝫ: ſicut phs phari. venator venari. τ ſic de alijs: τ qꝛ hō maxime afficiꝶ ad vltimū finē: neceſſe eſt ꝙ vite diuerſificētur ſc̄m diuerſitatē vltimi finis. finis aūt hꝫ rōnem boni. bonū autē in tria diuidiꝶ in vtile. delectabile. τ honeſtū. quoꝝ duo. ſ. delectabile τ honeſtū. habēt rationē finis. qꝛ vtrūqꝫ eſt appetibile ꝓpter ſeipſum. honeſtū autez dꝶ qđ eſt bonū: ſc̄m rōnē: qđ qdē hꝫ delectationē ānexā. vnde delectabile: qđ ꝯtra honeſtū diuidiꝶ: eſt delectabile ſc̄m ſenſum. Ratio autē eſt τ ſpeculatiua τ practica. vita ergo ciuilis dicitꝶ: que finē ꝯſtituit in bono practice rōnis. puta ī exercitio virtuoſoꝝ operū. vita aūt ꝯtēplatiua que cōſtituit finē in bono rōnis ſpeculatiue vel in contemplatiōe veritatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multi quidem igitur omnino beſtiales vidētur eſſe pecudum vitam eligentes.

¶ Inquirit de p̄dicta opīone. Et circa hoc duo facit. Primo improbat eam. Secūdo inducit rōnez inducentē ad ipſam. ibi. (Adipiſcunꝶ autē τc̄.) Circa primū ꝯſiderandum eſt ꝙ vita voluptuoſa que ponit finez circa delectationē ſenſus: neceſſe hꝫ ponere finē circa maximas delectatiōes que ſequunꝶ nāles operationes. qbus. ſ. natura cōſeruaꝶ ſc̄m īdiuiduū per cibū τ potū: τ ſc̄m ſpeciē p mixtionem ſexuū. huiꝰ aūt delectationes ſunt cōes hoībus τ beſtijs. vnde multitudo hoīum ponentiū finem in hꝭ voluptatibus: videnꝶ oīno beſtiales. q. eligētes talē vitam in qua pecudes ſimul nobiſcū cōicant. ſi enim in hoc felicitas hoīs ꝯſiſteret: pari rōne beſtie felices eſſent: fruentes delectatione cibi τ coitus. ſi igiꝶ felicitas eſt ꝓpriū bonū hominis impoſſibile eſt ꝙ in his conſiſtat felicitas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adipiſcunꝶ aūt rōnem quia multi eorū qui in ꝑtāte ſunt ſimilia patiunꝶ ſardanapalo.

¶ Ponit rationē inducentē ad hāc opīonez. τ dicit ꝙ illi qui ponūt hanc opīonē recipiunt pro rōne ꝙ multi illoꝝ qui ſunt in maximis poteſtatibꝰ ꝯſtituti ſicut reges τ p̄ncipes qui feliciſſimi apud vulgus reputanꝶ ſilia patiunꝶ: cuidā regi aſſirioꝝ noīe ſardanapolo qui fuit voluptatibus deditus τ ex hoc reputant voluptatē eſſe optimū: vtpote q̄ ab optimatibꝰ maxime diligiꝶ. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Qui autez excellentes τ opatiui: honorem:

¶ Inquirit de opīonibus ꝑtinentibus ad vitā actiuā ſiue ciuilē. Et primo quātū ad honorē. Secūdo quātū ad virtutē. ibi. (Forſitan aūt τ magis τc̄.) τ hoc rōnabiliter. nā vita ciuilis ſiue actiua intēdit bonū honeſtū. dꝶ autē bonū honeſtū. q̄ſi honoris ſtatꝰ. vnde ad hoc ꝑtinere videꝶ τ ipſe honor τ virtus que eſt honoris cauſa. Circa p̄mum tria facit. Primo ponit opīonem τ dicit ꝙ illi qui ſunt excellētes. i. virtuoſi τ opatiui. i. dediti vite actiue ponūt felicitatē in honore. ¶ Secundo ibi.

¶ Ciuilis enim vite fere h̄ finis.

¶ Inducit ad hoc rōnē: qꝛ fere totius ciuilis vite finis videtur eſſe honor qui reddiꝶ bene opantibus in vita ciuili q̄ſi premiū. τ ideo colētibus ciuilē vitā ꝓbabile videꝶ felicitas in honore ꝯſiſtere. ¶ Tertio ibi.

¶ Videꝶ aūt magis ſuperficietenus eo qđ queritur. videtur enim in honorantibus magis eē q̄ꝫ in honorato. Bonum aūt propriū quidem τ qđ difficile auferꝶ eſſe diuinamus.

¶ Improbat hanc opīonē duabꝰ rationibus. Quarū primam ponit dicens. ꝙ ante aſſignatā rōnē felicitatis diuinamus. i. ꝯiecimꝰ felicitatē eſſe quoddā bonū: qđ eſt ꝓpriū ipſi felicitati: vtpote ad ipaꝫ maxime ꝑtinēs: τ qđ difficile ab eo auferꝶ: hoc aūt nō ꝯuenit honori. qꝛ honor vꝶ magis ꝯſiſtere in actu quodā honorātis: τ in eius poteſtate q̄ꝫ ipſius etiā qui honoraꝶ. ergo honor eſt quoddaꝫ magis extrinſecū τ ſuꝑficiale q̄ꝫ bonuꝫ quod queritur. ſ. felicitas. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Amplius autem videntur honorez querere: vt credant ſeipſos bonos eſſe. Querunt autez a prudentibus honorari τ apud eos a quibus cognoſcuntur τ in virtute. Manifeſtum igiꝶ quoniam ſc̄m hos virtus melior eſt.

¶ Que talis eſt. felicitas eſt quoddā optimū: qđ non queritur ꝓpter aliud: ſꝫ honor eſt aliqd meliꝰ ꝓpter qd queritur. ad hoc hoīes videnꝶ honorem querere: vt τ ipſi firmā opīonez accipiant de ſeipſis ꝙ ſunt boni τ ꝙ ab alijs hoc credaꝶ. τ ideo querūt honorari a prudētibꝰ qui ſunt recti iudicij τ apud eos a quibꝰ cognoſcunꝶ: qui melius

poſſunt de eis iudicare: ⁊ querũt honorari de virtute per quã aliqs eſt bonus: vt in ſecundo dicet̃. ⁊ ſic v̾tus eſt aliquid melius honore ꝓpter quaꝫ honor querit̃: non ergo in honore conſiſtit. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Forſitan autem ⁊ magis vtiqꝫ aliquis fineꝫ ciuilis vite hanc exiſtimet.

❡ Inquirit de opiõne ponẽtiũ felicitatẽ in virtute. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit opiõnẽ. ⁊ dicit ꝙ forſitã aliqs extimabit magis eſſe finẽ ciuilis vite virtutem q̃ꝫ honorẽ ratione p̃dicta. ❡ Secundo ibi.

❡ Videtur autem imperfectior ⁊ hec. videtur enim contingere ⁊ dormire habentem virtutẽ vel non operari per vitam.

❡ Improbat eam duplici rõne. Quarũ prima talis eſt. felicitas videt̃ eſſe quoddã bonũ ꝑfectiſſimũ: ſed v̾tus nõ eſt talis. Inuenit̃ enĩ qñqꝫ ſine oꝑatione que eſt ꝑfectio: vt pꝫ in his qui dormiũt. ⁊ tñ habitũ v̾tutis habẽt. ⁊ ĩ his qui habẽt habitũ v̾tutis ⁊ in tota vita ſua nõ occurrit eis facultas oꝑandi ẜm illã v̾tutẽ: vt maxime pꝫ in magnitudine ⁊ magnificẽtia. ſ. aliqs pauper hꝫ habituꝫ hꝰ. qui tñ nunq̃ꝫ põt magnifica facere: nõ ergo virtus eſt idẽ felicitati. ❡ Secundam rationem ponit ibi.

❡ Et cũ his mala pati: ⁊ infortunatũ eſſe plurimũ. Ita aũt viuẽtẽ nullus vtiqꝫ felicitabit niſi poſitõeꝫ cuſtodiat: ⁊ de his qdẽ igit̃ ſatis. Sufficiẽter enim in Enchydijs dictũ eſt de ipſis.

❡ Que talis eſt: ꝯtingit aliquẽ habitũ habentẽ virtutis ⁊ infortunatũ eſſe: ſed nullus dicet talẽ eſſe felicem niſi aliquis qui vellet ꝑtinaciter poſitionẽ ſuã defendere cõtra rõnes manifeſtas. ergo felicitas nõ eſt idẽ v̾tuti. ⁊ hoc dicit ad ꝓpoſitũ ſatis eſſe. Sed de his ſufficiẽter dictuꝫ eſt in enkidys. i. in quibuſdã circularibus verſibus quos de felicitate compoſuit. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Tertia autem eſt contemplatiua de qua perſcrutationem faciemus in ſequentibus.

❡ Facit mẽtionẽ de vita ꝯtẽplatiua. ⁊ dicit ꝙ de vita. c. ſ. ꝯtẽplatiua ꝑſcrutabit̃ ĩferiꝰ. ſ. in. x. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Pecunioſus autem quis violenter eſt.

❡ Inquirit de quadã alia opiõne minus rõnabili que ponit felicitatẽ in aliquo qđ hꝫ rõnem boni vtilis. ſ. in pecunia. ⁊ hoc repugnat rõni vltimi finis. Naꝫ vtile dr̃ aliqd ex hoc qđ ordinat̃ ad finẽ: qꝛ tñ pecunia hꝫ vl'eꝫ vtilitatẽ reſpectu oĩum bonoꝝ t̃paliũ. ideo ꝓbabilitatẽ quãdã hꝫ hec opinio que in pecunijs ponit felicitatẽ. improbat eaꝫ Ariſtotiles duplici rõne. Quarũ prima talis eſt. pecunia per violẽtiã acquirit̃ ⁊ per violẽtiã perdit̃. ſed hoc nõ cõuenit felicitati que eſt finis volũtarioꝝ oꝑationũ: ergo felicitas nõ ꝯſiſtit in pecunijs. ❡ Scđam rõnẽ ponit ibi.

❡ Et diuitie non ſunt quod queritur bonũ: vtiles enim ſunt ⁊ alterius gratia. ideo magis que prius dicta ſunt finem aliquis vtiqꝫ exiſtimat: propter ſe enim diliguntur. videtur autẽ neqꝫ illa: q̃ꝫuis multi ſermones ad hoc cõpoſiti ſint. hic autem relinquantur.

❡ Que talis eſt. Nos querimus felicitatẽ tanq̃ꝫ aliqd bonuꝫ qđ nõ querit̃ ꝓpter aliud: ſed pecunia querit̃ ꝓpter aliud. qꝛ hꝫ rõnẽ boni vtilis: vt dictũ eſt. ergo in ipſa non ꝯſiſtit felicitas. ꝯcludit̃ aũt vltimũ qđ illa que ſupra dicta ſunt. ſ. voluptas honor ⁊ virtus. pñt exiſtimari vltimi fines: qꝛ ꝓpter ſe requirunt̃: vt dictũ eſt: ⁊ tñ neqꝫ in illa eſt vltimus finis vt oſtẽſuꝫ eſt quãuis a diuerſis ſint multi ſermones cõpoſiti ad aſſerendũ felicitatẽ in predictis bonis conſiſtere. Sed iſte opiões ſunt hic relinquende.

❡ Quod autem vl'e melius forte perſcrutari ⁊ querere qualiter dicitur.

❡ Poſtq̃ꝫ phs reprobauit opiones ponentiũ felicitatẽ in aliquo manifeſtoꝝ bonoꝝ. hic improbat opiõnẽ ponentiũ felicitatẽ in quodam bono ſeparato. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ neceſſariũ eſt inq̾rere de hac opione. Secũdo incipit eaꝫ improbare. ibi. (Ferentes aũt opionẽ hãc ⁊c.) Circa primum tria facit. Primo ꝓponit vtilitatẽ huius inq̾ſitionis. Scđo oñdit qđ videat̃ huic inq̾ſitiõi repugnare. ibi. (Et ſi ardua tali q̃one facta ⁊c.) Tertio oſtẽdit qđ illud non debeat retrahere ab inq̾ſitione huius veritatis. ibi. (Videt̃ aũt vtiqꝫ melius ⁊c.) Circa primũ ꝯſiderandũ eſt ꝙ illud bonũ ſeparatũ ĩ quo platonici ponebãt hoĩs felicitatẽ ꝯſiſtere dicebãt vl'e bonũ: per cuius ꝑticipatione oĩa bona dicunt̃. dicit ergo ꝙ ꝑſcrutari de hoc vl'i bono an ſit. ⁊ inq̾rere qualiter eſſe ponat̃. forſitan eſt meliꝰ q̃ꝫ inq̾rere de p̃miſſis opionibus: cuius enĩ inq̾ſitio ẽ magis philoſophica: vtpote magis ꝑtinens ad ꝯſiderationẽ veri boni ⁊ vltimi finis q̃ꝫ p̃miſſe: ſi ipſe opiones ẜm ſe cõſiderent̃: ſi autẽ ꝯſiderent̃ ẜm ꝙ ꝑtinet ad ꝓpoſitũ inquirere de p̃miſſis opionibus magis videt̃ fuiſſe cõueniẽs ꝓpoſito. ⁊ ideo dixit forſitan: quod eſt aduerbium dubitandi. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et ſi ardua tali queſtione facta propter amicos veros introducere ideas.

❡ Ponit qđ poſſit eum retrahere ab inq̾ſitione talis opinionis. ⁊ dicit ꝙ huius inq̾ſitio eſt ꝯtraria ſue voluntati. ꝓpter hoc ꝙ erat ĩtroducta a ſuis amicis. ſ. a platonicis. nam ipſe fuit platonis diſcipulus. improbãdo aũt eiꝰ opinionẽ videbat̃ eius honori derogare. ideo autẽ potiꝰ hic hoc dicit q̃ꝫ in alijs libris in q̾bus opionẽ platonis improbat: qꝛ improbare opionem amici nõ eſt ꝯ veritateꝫ: que querit̃ principaliter. Eſt aũt ꝯtra bonos mores: de quibꝰ p̃ncipaliter agit̃ in hoc libro. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Videbitur auteꝫ vtiqꝫ melius eſſe forſitan ⁊ oportere ⁊ pro ſalute v̾itatis ⁊ familiaria deſtruere: aliterqꝫ ⁊ philoſophos exiſtentes: ambobus enim exiſtentibus amicis: ſanctuꝫ prehonorare veritatem.

❡ Oſtendit ꝙ hoc eũ nõ dꝫ retrahere: qꝛ videbit̃ melius eſſe. i. magis honeſtũ. ⁊ ad bonos mores ꝑtinens etiaꝫ oĩno ꝑtinere ⁊ oĩno oꝑtere: vt hõ nõ vereat̃ oppugnare familiares ſuos ꝓ ſalute veritatis. Eſt enĩ hoc adeo neceſſariũ ad bonos mores: vt ſine hoc virtus ꝯſeruari nõ poſſit: niſi enĩ hõ veritatẽ familiaribus p̃ferret: ꝯñs eſſet: ꝙ hõ falſa iudicia ⁊ falſa teſtimonia ꝓferret pro defenſiõe amicoꝝ: qđ eſt ꝯtra virtutẽ: ⁊ quãuis aliqñ. i. aliqua rõne ꝑtinẽte ad oẽs hoĩes veritas ſit p̃ferẽda amicis ſp̃aliter: tñ hoc opꝫ facere phos. qui ſunt ꝓfeſſores ſapientie: que eſt cognitio veritatis. ꝙ aũt oporteat v̾itatẽ p̃ferre amicis: oſtẽdit hac rõne: qꝛ ei qui eſt magis amicꝰ: magis eſt deferendũ. cũ aũt habeamus amicitiã ad ambo. ſ. ad veritatẽ ⁊ hoĩem: qꝛ hoĩem p̃cipue debemus amare: ꝓpter veritatẽ. vt in. viij. huius dicet̃. v̾itas autẽ eſt amicus hꝰ ſuperexcellens: cui debet̃ reuerentia honoris. etiã v̾itas ẽ quoddã diuinũ. In deo enĩ primo ⁊ p̃ncipaliter inuenit̃: ⁊ ideo ꝯcludit ꝙ ſanctũ eſt p̃honorare veritateꝫ hoĩbus amicis. Dicit enim Andronicus peripateticus: ꝙ ſancti

tas eſt q̄ facit fideles ⁊ ſeruātes ea que ad deū: iuxta hoc etiā eſt ſnia platōis: q reprobās opinionē ſocratis magri ſui dicit: ꝙ oꝫ magis de veritate curare q̄ȝ de aliquo alio: ⁊ alibi dicit: amicꝰ qdē ſocrates: ſed magis amica veritas. ⁊ in alio loco. de ſocrate qdē paꝝ eſt curādum: de veritate multū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ferētes aūt opinionē hāc nō faciebāt ydeas in quibꝰ prius ⁊ poſterius dicebant ꝓpter qđ neqꝫ numeroꝝ ydeam ꝯſtituebant. Bonum autēȝ dicit̄ ⁊ in eo qđ qd eſt ⁊ in quali ⁊ in ad aliqd. qđ eſt aūt ⁊ ſꝫm ſeipſuȝ ⁊ ſubſtātia: priꝰ nā eo qđ eſt ad aliqd. ꝓpagini eniȝ hec aſſimilantur ⁊ accidēti entis. Quare neqꝫ vtiqꝫ erit cōmunis quedam in his ydea.

¶ Improbat plōnis poſitionē dicētē ꝙ felicitas hoīs cōſiſtit in q̄daȝ cōi ydea boni. Et circa hoc duo facit. Prīo oſtēdit ꝙ nō eſt vna cōis ydea boni. Scđo oſtēdit ꝙ ēt ſi eſſet nō ꝯſiſteret in ea humana felicitas. ibi. (Sȝ forte hoc qdē relinquēdū eſt nūc ⁊c.) Circa p̄ᵐ duo facit. Primo oſtēdit ꝙ nō ſit vna cōis ydea boni. Scđo ingrit de modo loquēdi q̊ platonici hāc ydeā noīabāt. ibi. (Quereret aūt qs vtiqꝫ ⁊c.) Circa p̄ᵐ ꝯſiderādū eſt ꝙ Ar. nō intēdit iꝓbare opinionē plōnis quātum ad h̄ ꝙ ponebat vnū bonuȝ ſeparatū a quo depēderēt oīa bona. nam ipſe Ar. in. xii. metaphy. ponit qđdā bonū ſeparatū a toto vniuerſo. ad qđ totū vniuerſuȝ ordinat̄: ſicut exercitꝰ ad bonū ducis. Improbat aūt opinionē plōnis quātum ad hoc ꝙ ponebat bonū ſeparatū eſſe quādā ydeā cōem oīuȝ bonoꝝ. ad qđ qdē iꝓbādū vtit̄ triplici rōne: q̄ruȝ p̄ma ſumit̄ ex ipſa pōne platōicoꝝ: q nō faciebāt aliquā ydeā in illis generibꝰ: in qbꝰ inuenit̄ priꝰ ⁊ poſteriꝰ: ſicut pꝫ. in numeris. nā binariꝰ nāl'r p̄or eſt ternario: ⁊ ſic ide dicebāt platonici: ꝙ numerus cōis nō eſſet q̄dā ydea ſeparata. ponebāt aūt ſingulos numeros ſeꝑatos. puta binariū trinariū ⁊ ſil'ia: ⁊ hꝰ rō eſt: qꝛ ea in qbꝰ iuenit̄ p̄us ⁊ poſterius nō vident̄ eſſe vnius ordinis. ⁊ ꝑ ꝯñs nec eq̄l'r vnā ydeaȝ ꝑticipare: ſȝ in bonis iuenit̄ p̄us ⁊ poſteriꝰ: qđ manifeſtat ex hoc ꝙ bonū iuenit̄ in eo ꝙ qd eſt. i. ſuba: ⁊ ſil'r in q̄litate: ⁊ ēt in alijs generibꝰ. manifeſtū eſt aūt ꝙ illud qđ eſt ens per ſeipſum. ſ. ſuba eſt nāl'r p̄or oībus his que nō h̄ñt eſſe niſi in cōparatiōe ad ſubaȝ: ſicut eſt quātitas: que eſt mēſura ſube: ⁊ q̄litas que ē diſpō ſube: ⁊ ad aliqd qđ eſt habitudo ſube: ⁊ ideȝ eſt in alijs generibꝰ: q̄ oīa aſſil'ant̄ ꝓpagini ētis. i. ſube: que eſt p̄ncipal'r ens: a q̄ ꝓpaginant̄ ⁊ deriuant̄ oīa alia gnā: que ēt in tm̄ dicunt̄ entia inq̄ꝫtū accidūt ſube. ⁊ ex hoc ꝯcludit: ꝙ nō pōt eſſe q̄dā cōis ydea boni. ¶ Secūdā rōnē ponit ibi.

¶ Amplius autēȝ quia bonum equale dicitur enti: eteniȝ in eo quod quid eſt dicitur: vtputa deus ⁊ itellectꝰ: ⁊ in quali virtutes: ⁊ in quāto menſuratuȝ: ⁊ in ad aliquid vtile: ⁊ in tēpore mora: ⁊ in loco dieta: ⁊ altera talia. Manifeſtum ꝙ non vtiqꝫ erit cōe quid vl'e ⁊ vnum. Non enim vtiqꝫ diceretur in omnibus predicamentis: ſed in vno ſolo.

¶ Ad cuiꝰ euidētiā ſciēdū eſt ꝙ plato ponebat ydeā eſſe rōnē ⁊ eſſentiā oīuȝ eoꝝ: que ydeā ꝑticipant: ex q̄ ſeq̄t̄ ꝙ eoꝝ quoꝝ nō eſt vna rō cōis nō poſſit eſſe vna ydea: ſȝ diuerſoꝝ p̄dicamētoꝝ nō eſt vna rō cōis. nihil. n. vniuoce de his p̄dicat̄. bonū aūt ſicut ⁊ ens cū ꝯuertat̄ iuenit̄ in quolꝫ p̄dicamēto: ſicut in qđ qd eſt. i. ſuba: bonū dr̄ deus in quo nō cadit malitia: ⁊ itellectꝰ: q ſemꝑ eſt rectus. In q̄litate aūt v̄tus que bonū facit habētē. In q̄ꝫtitate autē ꝯmēſuratū qđ eſt bonū in quolibet qđ ſubdit̄ menſure. In ad aliqd aūt bonū qđ eſt vtile: qđ eſt bonū relatū in debitū finē. In qñ aūt t̄ps. ſ. oportunū: ⁊ in vbi locus congruus ad ambulādū: ſicut dieta. ⁊ ideȝ pꝫ in alijs generibus. manifeſtū eſt ḡ qđ nō eſt aliqd vnuȝ bonum: ꝙ. ſ. ſit ydea vel rō cōis oīuȝ bonoꝝ aliogn oporteret ꝙ bonuȝ nō iueniretur in omnibꝰ predicamentis: ſed in vno ſolo. ¶ Tertiaȝ rationem ponit ibi.

¶ Amplius aūt qꝛ eoꝝ que ſꝫm vnaȝ ydeā vna eſt ⁊ ſcia ⁊ bonoꝝ omniū eſſet vtiqꝫ vna q̄daȝ ſcia. Nunc autē ſunt multe ⁊ eoꝝ que ſub vno ſunt predicamēto: vtputa temporis. In bello enim qdeȝ militaris. In egritudine autē medicinalis. In laboribꝰ autē exercitatiua.

¶ Ad cuiꝰ euidētiam ſciēdū eſt ꝙ ſicut plato ponebat ꝙ res extra aīaȝ exñtes aſſequunt̄ formaȝ generis vel ſpēi per hoc ꝙ ꝑticipāt ydeā: ita ꝙ aīa nō cognoſcat lapidem niſi ꝑ h̄ ꝙ ꝑticipat ydeā lapidis: ex quo ſeq̄t̄ ꝙ oīuȝ eoꝝ que h̄ñt vnā ydeā eſt vna ſcia. ſi ḡ oīuȝ bonoꝝ eſſet vna ydea ſequeret̄ ꝙ oīa bona ꝑtinerent ad ꝯſiderationem vniꝰ ſcie. h̄ aūt videmꝰ eē falſuȝ: ēt quātū ad bona: q̄ ſunt in vno p̄dicamēto: qđ addit ne aliqs diuerſificatōes ſciētiaꝝ attribueret diuerſitati p̄dicamētoꝝ. videmꝰ autē ꝙ t̄ps ꝯgruū ꝯſiderat qdē in rebꝰ bellicis militaris. In egritudinibꝰ aūt medicialis. In laboribꝰ aūt exercitatiua. relinq̄t̄ igr̄. ꝙ nō eſt vna cōis ydea bonoꝝ.

¶ Quereret aūt vtiqꝫ aliqs quid: ⁊ volunt dicere per ſe vnūqđqꝫ: ſicut ⁊ in per ſe homine ⁊ in homine vna ⁊ eadem eſt ratio que hominis. Secundum enim ꝙ homo nihil differret. Si autem ſic: neqꝫ ſcđm ꝙ bonum.

¶ Oſtendit ſupra philoſophus ꝙ nō eſt ydea cōis oīum bonorū: ſed quia Platonici illud bonuȝ ſeparatum non ſolum vocabant ydeaȝ boni: ſed etiaȝ per ſe bonum. hic intendit īquirere Ariſto. vtruȝ cōuenienter dicatur. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ illud bonuȝ ſeparatum nō cōueniēter nominatur per ſe bonum. Secundo oſtendit ꝙ ponere bonuȝ ſeparatū eſſe per ſe bonum repugnat ei quod dicitur eſſe cōmuneȝ ydeam omnium bonoruȝ. ibi. (His autem que dicta ſunt ⁊c.) Circa primuȝ tria facit. Primo oſtendit ꝙ illud bonum ſeparatū nō cōueniēter dicitur per ſe bonum. Secundo excludit quādam reſponſionem. ibi. (Sed neqꝫ quidem perpetuum eſſe ⁊c.) Tertio comparat hoc dictuȝ opinioni pictagoricoruȝ. ibi. (Probabilius autem videntur ⁊c.) Circa primuȝ conſiderādum eſt ꝙ illud bonum ſeparatum qđ eſt cauſa omniuȝ bonoruȝ: oportet ponere in altiori gradu bonitatis q̄ȝ ea que apud nos ſūt: eo ꝙ eſt vltimus finis omniuȝ. per hoc auteȝ dictuȝ videtur ꝙ nō ſit altioris gradus in bonitate q̄ȝ altera bona: ⁊ hoc manifeſtat per hoc ꝙ vnumquodqꝫ ſeparatoruȝ vocabant per ſe: vt per ſe hominem: ⁊ etiaȝ per ſe equuȝ. Manifeſtum eſt auteȝ ꝙ vna ⁊ eadem ratio eſt hominis qui eſt apud nos ⁊ per ſe hominis: ideſt ſeparati: ⁊ hoc manifeſtat per hoc ꝙ homo ſeparatus ⁊ homo qui eſt in materia non differunt in hoc ꝙ homo addit rationale ſuper animal. Ita etiam videtur ꝙ in ratione hominis nō differat homo ſeparatus ab hoc homine: ſed hic homo addit materiam: eadem ratione bonum qđ nominauit per

ſe bonum non erit alterius rationis in bonitate ꝙ̃ hoc pticulare. poterit aũt eſſe differẽtia ꝗ̃tuꝫ ad aliqua alia: que ſunt p̃ter rõnẽ boni. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sed neque quidem perpetuum eſſe magis bonum erit: ſed neqꝫ magis quod diuturnius eſt eo ꝙ vnius diei.

¶ Excludit quãdã reſpõſionẽ. Poſſet. n. aliqs rñdere ꝙ illud per ſe bonũ eſt melius: qꝛ ꝑpetuũ. hec aũt bona ſũt corruptibilia: qꝺ aũt eſt diuturnius vr̃ eſſe melius: ⁊ magis eligẽdũ. ¶ Sꝫ ad h̓ excludẽdũ dicit: ꝙ neqꝫ hoc ꝑpetuũ eſſe facit illud per ſe bonũ eſſe: ꝑpetuũ. n. a nõ ꝑpetuo differt duratione. dr̃ia aũt durationis alicui⁹ rei eſt p̃ter rõnẽ ſpẽi: ſicut vita que eſt vni⁹ diei: ⁊ vita que ẽ diuturna nõ differũt in rõne vite: ſed ſolũ differũt in duratione. ſic ergo ſi accipiat̃ bonũ qꝺ eſt vna ſpẽs duratio erit p̃ter rõnẽ boni: ⁊ ita ex hoc qꝺ eſt aliqꝺ diuturnius nõ differt ꝫ rõnẽ boni qꝺ meli⁹ ꝙ̃ ſi eſſet vnius diei tñ. Sed ſi ponamus nõ eſſe vnã ſpẽm vel ydeã boni: vt platonici poſuerũt: ſed qꝺ bonũ dr̃ ſicut ens in oĩb⁹ generibus: hoc ipſum qꝺ eſt diuturnius erit bonũ in tẽpore. vñ adderet ad bonitatẽ: ⁊ ſic qꝺ eſt diuturnius erit melius ſed hoc nõ põt dici ſi bonum ſit vna ſpẽs per ſe: ⁊ ita ſeqt̃ ꝙ neqꝫ ſit melius ex hoc ꝙ eſt ꝑpetuũ. ¶ Deĩde cũ dic.

¶ Probabilius autem videntur pycthagorici dicere de ipſo ponẽtes in bonoꝝ coordinatione vnuꝫ: quos vtiqꝫ ⁊ ſpeuſippus ſequi videtur: ſed de his quidẽ igitur alius ſit ſermo.

¶ Cõparat p̃dictã poſitionẽ põni pictagoricoꝝ. Circa qꝺ cõſiderãduꝫ eſt ꝙ ẜm platonicos eadẽ erat ratio boni ⁊ vnius: ⁊ ideo ponebant idẽ eſſe per ſe vnũ ⁊ per ſe bonũ: vnde neceſſe erat ꝙ ponerẽt vnũ p̃mũ bonuꝫ: qꝺ qdẽ pictagorici faciebãt: ſꝫ vnũ ponebãt aliqꝺ eoꝝ: que ꝯtinẽtur ſub coordinatione boni: ſub quo ponebãt lumen vnũ itellectũ quietũ maſculinũ dextrũ finitũ par rectũ q̃dratũ. ecõtrario aũt ſub malo ponebant tenebras multitudinẽ opinionẽ motũ femininũ ſiniſtrũ ifinitũ: pareꝫ curuũ altera parte lõgius. Dicit ergo ꝙ quãtũ ad hoc ꝓbabilius dixerũt pictagorici ꝙ̃ platonici: qꝛ nõ cogebantur ponere vnã rationẽ boni. vnde ⁊ ſpeuſippus qui fuit nepos platonis filius ſororis ei⁹: ⁊ ſucceſſor eius in ſcholis: in hoc nõ fuit ſecutus platonẽ: ſed magis pictagoraꝫ. dicit autem ꝙ de his debet fieri alius ſermo. ſ. in metaphyſica. ¶ Deinde cum dicit.

¶ His autem que dicta ſunt dubitatio quedaꝫ ſubapparet: propter qꝺ nõ de omni bono ſermones dici ⁊ fieri. Dici autem ẜm vnam ſpeciem que ẜm ſeipſa ꝓſecuta ſunt ⁊ dilecta. factiua autem horum vel conſeruatiua aliqualiter: vel contrarioꝝ prohibitiua propter hec dici: ⁊ ẜm modum alium. Manifeſtuꝫ igitur quoniam dupliciter dicitur bonuꝫ: ⁊ hec quidem propter ſeipſa. hec auteꝫ ꝓpter h̓.

¶ Oſtẽdit ꝙ dicere illud bonũ ſeparatũ eſſe per ſe bonũ repugnat ei ꝙ eſt vnã eẽ ydeã oĩuꝫ bonoꝝ. Circa h̓ tria facit. Primo oſtẽdit ꝙ per ſe bonũ nõ põt eſſe cõis ydea oĩuꝫ bonoꝝ. Scdo ꝙ nõ põt eſſe cõis ydea: ẽt oĩum que dicunt̃ per ſe bona. ibi. (Diuidentes igit̃ ⁊c.) Tertio reſpondet cuidã qõni. ibi. (Sed ꝗliter vtiqꝫ.) Dicit ġ p̃rio ꝙ cõtra ea que dicta ſunt a platõicis occulte apparet q̃daꝫ dubitatio ꝓpter hoc: qꝛ cũ loqtur de illo per ſe bono nõ videt̃ de oĩ bono ſermones dici quãtũ ad ipſaꝫ apparentiã verboꝝ: ⁊ fieri quãtũ ad ꝯuenientiã reꝝ: ⁊ hoc iõ qꝛ diuerſe ſunt ſpẽs vel rõnes bonoꝝ. dicunt̃. n. ẜm vnã ſpẽm vel rationẽ boni: illa que ſcꝺꝫ ſeipſa ſunt ꝓſecuta. i. quęſita vel deſiderata vel dilecta. i. amata: ⁊ ẜm aliã rationẽ dicunt̃ bõa illa que ſunt aliqualr̃ gratia illoꝝ que ſunt ſcꝺꝫ ſe bona. Tertio võ mõ dicuntur aliq̃ bona: que ſunt ꝓhibitiua ꝯrioꝝ. Sic igit̃ manifeſtũ eſt qꝺ bonum dr̃: quedã. n. ſunt bona ẜm ſeipſa. ſ. p̃ma de qua dictũ eſt. ꝙ ꝓpter ſe querunt̃: vtꝫ võ alia. ſ. factiua vel cõſeruatiua: ⁊ ẽt ꝓhibitiua ꝯrioꝝ: dicunt̃ bona ꝓpter illa que ſũt ẜm ſe bona: ⁊ ſic manifeſtũ eſt ꝙ ratio per ſe boni nõ põt aptari omnib⁹ bonis. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Diuidentes igitur ab vtilibus que ẜm ſeipſa intueamur ſi dicunt̃ ẜm vnam ydeam.

¶ Oſtendit ꝙ ratio per ſe boni nõ põt cõpetere omnib⁹ per ſe bonis. Et p̃mo dicit de quo eſt intẽtio. Circa qꝺ cõſiderãdum eſt ꝙ factiua vel conſeruatiua ẜm ſe bonoꝝ vel ꝓhibitiua ꝯtrarioꝝ dicunt̃ bõa: ſicut vtilia ⁊ talib⁹ nõ aptatur ratio per ſe boni. ſeparem⁹. ġ inquit ab eis illa que ſunt ẜm ſe bona ⁊ videamus ſi poſſint dici bona ẜm vnã ydeã quã dicunt per ſe bonũ. ¶ Secũdo ibi.

¶ Secũduꝫ ſeipſa autem qualia ponet quis vtiqꝫ: vel quecũqꝫ ⁊ ſolitaria pſequũtur: vtputa ſcire ⁊ videre: ⁊ voluptates q̃dã ⁊ honores.

¶ Ad hoc inueſtigãduꝫ ꝓponit quãdaꝫ qõnem qualia. ſ. ſint ponenda ẜm ſe bona: ⁊ hanc qõnem determinat per duo mẽbra: quoꝝ p̃mũ eſt. vtꝫ dicenda ſint ꝫ ſe bona quecũqꝫ querunt̃ ſolitaria. i. etiã ſi ſola eſſent: vt. ſ. nulla alia vtilitas ex eis ſequeretur: ſicut ſcire videre ⁊ voluptates quedã ⁊ honores: hꝺ eniꝫ ꝗ̃uis quãdoqꝫ querant̃ ꝓpter aliqꝺ aliud ad qꝺ ſũt vtilia: tñ ſi adhuc nihil aliꝺ valerent ẜm ſe eſſent bona ⁊ deſiderabilia. Secũdũ aũt mẽbruꝫ qõnis eſt vtruꝫ nihil aliud ſit per ſe bonum niſi ſola ydea. ¶ Tertio ibi.

¶ Hec enim ⁊ ſi ꝓpter aliud quideꝫ perſequimur tñ ꝫ ſe bonoꝝ ponet vtiqꝫ aliqs vel neqꝫ aliud aliqꝺ p̃ter ydeã. Quare ianis erit ydea.

¶ Deducit h̓ ſcꝺm mẽbrũ imediate premiſſum: ⁊ cõcludit ꝙ ſi nihil aliquid ſit per ſe bonuꝫ niſi ydea: erit ydea q̃ſi exẽplũ quoddã: cui⁹ ſilitudo ſit alys ip̃reſſa. exẽplar autẽ eſt ſuperuacuũ ſi nulli aſſimilet̃. vñ ſeqtur ꝙ ydea ſit inanis: ſi nihil aliud ſit ẜm ſe bonũ. ¶ Quarto ibi.

¶ Si autem ⁊ hec ſunt eoꝝ que ẜm ſeipſa: boni rationem in omnibus ipſis eandem apparere oportebit: queadmodum in niue ⁊ in ceruſa eam que albedinis. honoris autem ⁊ prudentie ⁊ voluptatis alie ⁊ differentes ſunt rationes: ita ſcꝺm qꝺ bona. Non igitur eſt bonum cõe quid ẜm vnam ydeaꝫ.

¶ Deducit p̃m. ⁊ dicit ꝙ ſi oĩa p̃dicta ſint ẜm ſe bona participãdo ydeaꝫ: que eſt per ſe bona: oportebit ꝙ in oĩb⁹ appareat eadẽ rõ bonitatis: ſicut in niue ⁊ ceruſa eſt eadeꝫ ratio albedinis: eo ꝙ participãt vnã formã: ſꝫ hoc nõ apparet eſſe veꝝ in p̃dictis: honoꝝ. n. ⁊ prudẽtia ⁊ voluptas hñt diuerſas rõnes non ſolum ꝓprias: put. ſ. ratio honoris inquãtuꝫ eſt honoꝝ differt a ratione prudentie iquãtum eſt prudentia: ſed inquantum eſt bona. non eniꝫ eſt vna ratio bonitatis in omnib⁹ his: nec ẜm eandeꝫ rõnẽ ſunt appetibilia. vnde relinquitur ꝙ id qꝺ dicunt per ſe bonuꝫ nõ eſt aliquid cõe velut vna ydea cõis omniũ bonorum. ¶ Deinde cum dicit.

⁋ Sed qualiter vtiqꝫ dicuntur. Non enim aſſimilantur a caſu equiuocis: an certe ei quod eſt ab vno eſſe vel ad vnum omnia cõtendere: vel magis ſm analogiã. ſicut enim ĩ corpore viſus in aĩa intellectus ⁊ aliud vtiqꝫ in alio.

⁋ Reſpõdet cuidã qõni: ⁊ hec quidẽ qõ locũ hꝫ: qꝛ aliqd dici de mltis ſm diuerſas rões ꝯtingit dupliciter. Uno modo ſm rões oĩno diuerſas nõ hñtes reſpectũ vnũ: ⁊ iſta dñr equoca caſu: qꝛ. ſ. caſu accidit ꝙ vnũ nomẽ vnus hõ ĩpoſuit vni rei: ⁊ alius alij rei: vt p̃cipue pꝫ in diuerſis hoĩbus vno noĩe noĩatis. Alio mõ vnũ nomẽ dr̃ de multis ſm rões diuerſas nõ totaliter: ſꝫ in aliquo vno cõuenientes q̃nqꝫ quidẽ in hoc ꝙ referunt̃ ad vnũ p̃n^m: ſicut res aliqua dr̃ militaris: vel ꝙ eſt inſtr̃m militis: ſicut gladiꝰ: vel qꝛ eſt tegumẽtũ eius ſicut lorica: vel qꝛ eſt vehiculũ eius: ſicut equus. q̃nqꝫ võ in hoc ꝙ referunt̃ ad vnũ finẽ: ſicut medicina dr̃ ſana: eo ꝙ eſt factiua ſanitatis: dieta võ eo ꝙ eſt ꝯſuatiua ſanitatis: vrina võ eo ꝙ eſt ſanitatis ſignificatiua. q̃nqꝫ ſm proportiones diuerſas ad idẽ ſubiectũ: ſicut qualitas dr̃ eſſe ens: qꝛ eſt diſpoſitio ꝑ ſe entis. i. ſubſtãtie: quãtitas võ eo ꝙ ẽ mẽſura eiuſdẽ: ⁊ ſic de alijs: vel ſm vnã ꝓportionẽ ad diuerſa ſubiecta. eãdẽ enĩ hñt ꝓportionẽ viſus quo ad corpus: ⁊ inteꝰ ad aĩam. vnde ſic̃ viſus eſt potẽtia organi corporalis: ita etiaꝫ intellectꝰ eſt potẽtia aĩe abſqꝫ participatione corporis. Sic ergo dicit ꝙ bonũ dr̃ de multis nõ ſm rões penitꝰ differẽtes ſicut accidit in his que ſunt caſu equoca. ſꝫ inq̃ꝫtum oĩa bona magis ſm analogiã. i. ꝓportionẽ eãdẽ ſm quã qlibet ẽ dependẽs ab vno p̃mo bonitatis p̃nº: vel inquantũ ordinat̃ ad vnũ finẽ: non enĩ voluit Ar. ꝙ illud bonũ ſeparatũ ſit idea: ⁊ rõ oĩum bonoꝝ. ſed p̃n^m ⁊ finis. vel etiã dicunt oĩa bona magis ſm analogiã. i. ꝓportione eandeꝫ: ſicut viſus eſt bonum corporis: ⁊ intellectus eſt bonum anime. ideo hunc tertium modum prefert: quia accipitur ſm bonitatem inherentem rebus. primi autẽ duo modi ſm bonitatem ſeparatã: a qua nõ ita ꝓprie aliquid denominatur.

Sed forte hoc qdẽ relinquẽdũ eſt nũc. Certificare. n. d̾ ipis alteriꝰ vtiqꝫ phie erit magis ꝓpriũ. Silr̃ autẽ ⁊ de idea. ⁋ Si. n. ẽ vnũ qd coĩter p̃dicatũ bonũ: vel ſeparabile quidẽ ipm ſm ſeipſum: manifeſtum ꝙ non vtiqꝫ erit operatũ neqꝫ poſſeſſum bonum. Nunc autem tale aliquid queritur.

⁋ Poſtq̃ꝫ philoſophus oſtendit ꝙ cũ nõ eſt vna cõis idea boni. nũc oſtẽdit ꝙ etiã ſi eſſet non ꝑtineret ad ꝓpoſitũ: vt ſm ipſam eſſet querẽda felicitas. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓbat ꝓpoſitũ. Scdõ ponit quãdã rñſionem. ibi. (Forte alicui videbitur ⁊c̃.) Tertio excludit eaꝫ. ibi. (Probabilitatẽ quidẽ igit̃ ⁊c̃.) Dicit ergo p̃. hoc. ſ. qualiter bonũ dicat̃ ſm vnã vel diuerſas rões de bonis: oꝫ nunc relinquere: qꝛ per certitudineꝫ determinare de hoc ꝑtinet magis ad aliã phiam. ſ. ad metaphiſicã: ⁊ ſilr̃ etiã cõſideratio de idea boni: nõ eſt ꝓpria p̃nti intentioni. ⁊ hoꝝ rõnem aſſignat: qꝛ eſſet aut vnũ bonũ vniuoce de oĩbus p̃dicatum: vel etiã ſi eſſet per ſeipſum ſeparatũ. manifeſtum eſt ꝙ nõ tale aliqd querimus. querimus enim felicitatẽ: que eſt finis humanoꝝ actuũ: finis autẽ hoĩs: vel eſt ipſa eius operatio: vel eſt aliqua res exterior: que quidẽ põt eſſe finis hoĩs: vel qꝛ eſt opata ſicut domus eſt finis edificationis: vel quia eſt poſſeſſa ſicut res que venit in vſum. ⁋ Manifeſtũ eſt aũt ꝙ illud bonũ cõe: vel ſeparatũ nõ põt eſſe ipſa hoĩs operatio: nec etiã eſt aliqd per hoĩeꝫ factum: nec etiã vr̃ aliqd ab hoĩe poſſeſſum ſicut poſſident̃ res que veniunt in vſum huius vite. vnde manifeſtũ eſt ꝙ illud bonũ cõe vel ſeparatũ non eſt bonũ humanuꝫ ꝙ nunc querimus. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Forte autem alicui videbitur vtiqꝫ melius eſſe cognoſcere ipſum ad poſſeſſa ⁊ operata bonorum. velut enim exemplum hoc habentes magis ſciemus ⁊ que nobis ſunt bona: ⁊ ſi ſciamus adipiſcemur ipſa.

⁋ Ponit quandã reſponſionẽ. poſſet enim aliquis dicere ꝙ illud bonũ ſeparatũ: quãuis non ſit opatum vel poſſeſſum ab hoĩe. eſt tñ exẽplar oĩum operatoꝝ ⁊ poſſeſſoruꝫ bonoꝝ: expedit autẽ intueri exẽplar ei qui vult ꝑuenire ad exẽplata. ⁊ ideo videt̃ expedire ꝙ aliqs ipſum bonuꝫ ſeparatũ cognoſcat ꝓpter bona poſſeſſa ⁊ operata: qꝛ habentes illud bonũ ſeparatum ſicut quoddã exemplũ magis poterimus cognoſcere: ⁊ per ꝯſequens melius adipiſci ea que ſunt nobis bona: ſicut inſpiciẽtes ad hominem aliquem magis poſſunt proprie depingere eius effigiem. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Probabilitatem quidẽ igit̃ quandam habet ſermo: videtur autem ſcientijs diſſonare. Oẽs enim bonum quoddã appetentes: ⁊ quo indigent inquirentes derelinquunt cognitionẽ ipſius: tantum autem auxilium oẽs artifices ignorare ⁊ neqꝫ inquirere non eſt bene rationabile.

⁋ Excludit premiſſam reſponſioneꝫ duabus rationibus: quarum prima ſumitur ex eo qõ communiter obſeruat̃. ⁊ dicit ꝙ ſermo predicte rationis videtur eſſe probabilis. Sed tamen videtur diſſonare: eo quod obſeruatur in omnibus ſcientijs. omnes enim ſcientie ⁊ artes appetũt quoddã bonũ: vt. ſ̃. habitũ eſt: ⁊ vnaquaqꝫ vtit̃ eo qõ eſt neceſſariũ: ſibi ad cõſequẽduꝫ finẽ intentũ: nulla autem vtitur cognitione illius boni ſeparati: qõ non eſſet rationabile ſi ex eo aliquod auxilium preberet̃. non ergo aliquid cõfert ad operata ⁊ poſſeſſa bona cognitio illius boni ſeparati. ⁋ Secundam rationem ponit ibi.

⁋ Inutile autẽ: ⁊ quid iuuabitur textor ⁊ faber ad ſuã artẽ ſciens ipſum bonũ: vel qualiter magis medicus: vel magis miles erit qui ideam ipſam ꝯtemplatus eſt: Videtur quidem enim neqꝫ ſanitatẽ ita intẽdere medicus: ſed eaꝫ que hominis: magis autem forte eam que huius. Scdm vnumquẽqꝫ enim medicabitur. Et de his quidem igitur intantum dictum ſit.

⁋ Que ſumitur ab ipſa natura rei: ⁊ dicit ꝙ illud bonum ꝯſideratum eſt omnino inutile ad ſciẽtias ⁊ artes: ⁊ quãtum ad earũ exercitiuꝫ: qꝛ textor vel faber in nullo iuuatur ad operationẽ ſue artis ex cognitione illius boni ſeparati: ⁊ etiã quãtum ad acq̃ſitionẽ ſciẽtie vel artis. nullus enĩ magis efficit̃ medicus vel magis miles per hoc ꝙ cõtemplat̃ ideã ſeparatã boni. cuius rõnem aſſignat: qꝛ opꝫ exemplar ad qõ neceſſe eſt inſpicere eſſe ꝯforme opato. ars autẽ non operat̃ aliqõ bonũ cõe aut abſtractũ: ſed cõcretum in ſingulari. medicus enĩ non intẽdit ſanitatẽ in abſtracto: ſed in ꝯcreto: eam. ſ. que eſt hoĩs: qꝛ medicatur non hoĩem vniuerſalẽ ſed ſingularẽ. vnde relinquit̃ vl'is boni ⁊ ſeparati non ſit neceſſaria neqꝫ ad acquiſitionem ſcientiarum neqꝫ exercitium earum. Ultimo autem cõcludit dictum eſſe de opinionibus felicitatis.

Rurſus autē redeamus ad queſitum bonum quid vtiqȝ ſit. videt̃ quidē eni aliud in alia operatione ꝛ arte. Aliud enim in medicinali ꝛ militari ꝛ reliquis ſimiliter. Quoniā igitur vnicuiqȝ bonuȝ gratia cuius reliqua operata ſunt. hec quidem in medicinali quidem ſanitas: in militari ꝟo victoria: in edificatiua autem domus: in alio ꝟo aliud. In omni autem operatione ꝛ electione finis. huius enim gr̃a reliqua opant̃ oēs. Quare ſiquis operatorum oium eſt finis. hic vtiqȝ erit operatū bonum. Si ꝟo plures plura hec trāſcendens vtiqȝ ſermo ad hoc ipm ꝑueniet.

¶ Poſtqȝ phs ꝑtractauit opiones alioꝝ de felicitate. hic determinat de ea ſm ꝓpriam opionem. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtēdit qd ſit felicitas. In ſcđa determinat de qdā ꝓprietate felicitatis. ibi. (Determiatis autē his ſcrutemur de felicitate ꝛc̃.) Prima pars diuiditur ī duas partes. In pma oſtēdit qd ſit felicitas. In ſcđa remouet quādā dubitationē. ibi. (Multe aūt tranſmutationes fiunt ꝛc̃.) Circa primū duo facit. Primo oſtēdit qd ſit felicitas. Scđo oſtēdit ꝙ pmiſſe ſnie ꝯcordant oīa que dicunt̃ de felicitate. ibi. (Scrutamur ḡ de ipſis ꝛc̃.) Circa pmū duo facit. Primo ꝓponit quaſdā rōnes cōes ꝛ ꝯditioneſ felicitatis: que qſi oib⁹ ſunt manifeſte. Secūdo inqrit felicitatis eſſentiā. ibi. (Sed forte felicitatem qdē ꝛc̃.) Circa primū duo facit. Primo ponit felicitateȝ eſſe vltimū finē. Scđo ponit ꝯditiones que cōpetunt vltimo fini. ibi. (Hoc aūt adh magis explanare ꝛc̃.) Dicit ergo p̊ ꝙ expeditis his que ꝑtinēt ad opiones alioꝝ: rurſus opȝ redire ad bonuȝ: circa qđ nr̃a verſat̃ inquiſitio. ſ. ad felicitatē vt inueſtigemus qd ſit. ¶ Circa qđ pmū cōſiderandū eſt: ꝙ in diuerſis opationibus ꝛ artibus videt̃ aliud ꝛ aliud eſſe bonū intentuȝ: ſicut in medicinali arte bonū intentū eſt ſanitas. ꝛ in militari arte bonū intentū eſt victoria. ꝛ in alijs artib⁹ aliqđ aliud bonū. ꝛ ſi querat̃ qd ſit bonū intētū in vnaquaqȝ arte: vel in vnoquoqȝ negocio. Sciendū eſt ꝙ hoc eſt illud cui⁹ gr̃a oīa alia fiunt. in medicina eni oīa fiunt ꝓpter ſanitateȝ. in militari oīa fiunt ꝓpter victoriā. ꝛ in edificatiua oīa fiunt ꝓpter domū ꝯſtruendā. ꝛ ſil'r in quolibet alio negocio aliqđ aliud eſt bonū intentū: cuius gr̃a oīa alia fiunt. hic aūt bonū intentū in vnaquaqȝ opione vel electione dr̃ finis: qꝛ finis nihil aliud eſt qȝ illud cui⁹ gr̃a alia fiunt. ¶ Si ergo occurrat ſtatim aliqs finis: ad quē ordinent̃ oīa que operātur oēs artes ꝛ opationes humane: talis finis erit operatum bonū ſimpliciter. i. qđ intendit̃ ex oībus opibus humanis. Si aūt ad hoc occurrāt plura bona ad q̄ ordinentur diuerſi fines diuerſarū artiū: oportebit ꝙ inqſitio rōnis noſtre tranſcēdat iſta plura quouſqȝ ꝑueniat ad hoc ipſum. i. ad aliud vnū. neceſſe eſt eniȝ vnū eſſe vltimū finē hoīs inqȝtū eſt hō ꝓpter vnitatē humane nature: ſicut vnus ē finis medici inqȝtum eſt medicus ꝓpter vnitateȝ medicinalis artis. ꝛ iſte vltimus finis hoīs dicit̃ humanum bonū: qđ eſt felicitas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc autem adhuc magis explanare tentandum. Qm̄ aūt plures vident̃ ꝛ fines. horū aūt eligimus quoſdam propter alterum: vtputa diuitias fiſtulas: ꝛ oīa organa. Manifeſtū igitur qm̄ non ſunt oēs ꝑfecti. At optimus aūt ꝑfect⁹ quis videtur. Quapropter ſiquidem eſt aliqđ vnum ſolum perfectuȝ: hoc vtiqȝ erit qđ queritur. Si ꝟo plura: perfectiſſimum horum. ¶ Perfectius autem dicimus quod ſm ſeipm eſt proſequibile eo quod propter alteruȝ: ꝛ qđ nunqȝ propter aliud eligibile his que ſm ſeipſa ꝛ ꝓpter aliud eligibilibus. ꝛ ſimpliciter vtiqȝ perfectum qđ ſm ſeipſum eligibile ſemper ꝛ nunqȝ ꝓpter aliud. ¶ Tale itaqȝ felicitas maxime vtiqȝ eſſe videtur. Hanc enim eligimus ſemper propter ſeipſam ꝛ nunqȝ ꝓpter aliud. Honorem ꝟo ꝛ voluptatē ꝛ intellectū ꝛ oēm virtuteȝ eligimus qdem ꝛ ꝓpter ipſam. nullo eni adueniēte eligeremus: vnūquodqȝ autē ipſoꝝ: eligim⁹ aūt hec ꝛ felicitatis gr̃a ꝓpter hoc ſuſpicātes ꝛ felices fore: felicitatē auteȝ nullus eligit horum gratia. nec oīno ꝓpter aliud.

¶ Ponit duas ꝯditiones vltimi finis. Primo qdeȝ ꝙ ſit ꝑfectū. Secūda ꝙ ſit per ſe ſufficiēs. ibi. (Videt̃ aūt ꝛ ꝑ ſe ſufficiētia ꝛc̃.) vltim⁹ eni finis eſt vltim⁹ termin⁹ motus nālis deſiderij. ad h autē ꝙ aliqd ſit vltimus terminus mot⁹ nālis duo requirunt̃. Primo qdē ꝙ ſit hñs ſpeciem: nō aūt in via ad ſpēm habēdā: ſicut gnātio ignis nō determinat̃ ad diſpōnem forme: ſed ad ipſam formā: qđ aūt formā hȝ eſt ꝑfectū: qđ aūt eſt diſpoſitū ad formā eſt aliqd imꝑfectū. ꝛ iō oȝ ꝙ bonū qđ eſt vltim⁹ finis ſit bonum ꝑfectum. Scđo requirit̃ ꝙ id qđ eſt termin⁹ mot⁹ nālis ſit integrū: qꝛ natura nō deficit in neceſſarijs. vnde finis gnātionis humane: nō eſt hō diminutus mēbro: ſed hō integer. Et ſil'r erit finis vltimus qui eſt termin⁹ vltimi deſiderij: neceſſe eſt ꝙ ſit per ſe ſufficiēs: quaſi ītegrū bonū. ¶ Circa aūt ꝑfectionē finalis boni ꝯſiderādū eſt: ꝙ ſic agēs ad finē mouet: ita finis mouet deſideriū agentis. vñ oȝ gdus finiū ꝓportionari gradib⁹ agētis. Eſt āt triplex agēs. Unū imꝑfectiſſimū qđ nō agit ꝑ ꝓpriā formā: ſȝ ſolū inqȝtū eſt motū ab alio: ſic martellus agit cultellū. vñ effect⁹ ſm formā adeptā nō aſſilat̃ huic agēti: ſȝ ei a quo mouet̃. Aliud aūt eſt agēs ꝑfectū qđ agit qdem ſm ſuā formā: vñ aſſilat̃ ei effect⁹: ſicut ignis calefacit: ſȝ tñ indiget moueri ab aliq̄ pncipali priori agēte: ꝛ quātū ad h hȝ aliqd iꝑfectionis qſi ꝑticipās cū iſtro. Tertiū aūt ē agēs ꝑfectiſſimū qđ agit qdeȝ ſm formā ꝓpriā: ꝛ ab alio nō mouet̃. Et ſil'r eſt in finib⁹. Eſt eni aliqd qđ appetit̃ nō ꝑꝑ aliquā formalē bonitatē in ipſo exñtē: ſȝ ſolū inqȝtū ē vtile ad aliqd: ſic medicina amara eſt aliqd qđ ē qdē appetibile ꝑꝑ aliqd qđ in ſe hȝ: ꝛ tñ appetit̃ ꝑꝑ aliud ſic medicina valida ſapida: ꝛ hoc eſt bonū ꝑfecti⁹. Bonū aūt ꝑfectiſſimū ē qđ ita appetit̃ ꝑꝑ ſe ꝙ nunqȝ appetit̃ ꝑꝑ aliđ. Hos igit̃ tres gradus bonoꝝ diſtinguit hic phs ꝛ dicit ꝙ hoc qđ dictū eſt de vltimo fine: oȝ adhuc magis explanare inqrendo ꝯſideratiōes que reqrunt̃ ad vltimū fineȝ. Vident̃ aūt eſſe plures gradus finiū: quoꝝ quoſdā eligimus ꝓpter aliud ſolū: ſic diuitias: que non appetunt̃ niſi inqȝtū ſunt vtiles ad vitā hoīs: ꝛ fiſtulas qbus canit̃: ꝛ ſil'r oīa organa: que nō q̄runt̃ niſi ꝑꝑ vſuȝ eoꝝ. vñ manifeſtum eſt ꝙ oēs iſti fines ſunt iꝑfecti. optim⁹ aūt finis qui eſt vltimus oȝ ꝙ ſit ꝑfect⁹. vñ ſi vnū ſolū ſit tale opȝ hoc eſſe vltimū finē quē querim⁹: Si aūt ſint multi ꝑfecti fines. oȝ ꝙ ꝑfectiſſimus hoꝝ ſit optimus ꝛ vltimus. manifeſtū eſt autē ꝙ ſicut id qđ eſt ſm ſe appetibile eſt magis

perfectū eo q̄d eſt appetibile propter alterū. ita illud q̄d nūq̄ꝫ appetitur ꝓpter aliud ē pfectius: his que lꝫ ſm ſe appetant: tñ appetunt ꝓpter aliud: ⁊ ita ſimplr perfectū ē q̄d ē ſemper ſm ſe eligibile: ⁊ nūq̄ꝫ ꝓpter aliud: talis āt vr̄ eē felicitas: quā nequaq̄ꝫ eligimus pp aliud: ſed ſemper pp ſeipſam. honorē vō ⁊ voluptates ⁊ intelligētiā ⁊ v̄tutē eligim⁹ q̄dē pp ſeipſa. eligerem⁹. n. ea vel appeteremus: ēt ſi nihil aliud ex eis nobis ꝓueniret: ⁊ tñ eligim⁹ ea pp felicitatē. inq̄tū per ea credimus nos futuros felices. felicitatē aūt nullus eligit ꝓpter hoc: nec ꝓpter aliq̄d aliud. vnde relinq̄tur q̄ felicitas ſit pfectiſſimū bonoꝝ: ⁊ p ꝯñs vltimus ⁊ optimus finis. ¶ Deinde cū di.

¶ Videt̄ aūt ⁊ ex p ſe ſufficientia idē accidere: perfectum enim bonū per ſe ſufficiēs eſſe videtur. Per ſe ſufficiēs aūt dicimus nō ipſi ſoli viuenti vitam ſolitariam: ſed ⁊ parentibus: ⁊ filijs: ⁊ vxori: ⁊ vniuerſaliter amicis: ⁊ ciuib⁹: q2 natura ciuile hō. Horū aūt aſſumendus terminus quis. Extendēti. n. ad parentes ⁊ propinquos ⁊ amicos amicorū in infinitū procedit. Sed hoc quidem rurſus pſcrutandū. per ſe ſufficiēs aūt ponimus q̄d ſufficiētem ſolitariā ⁊ eligibilē facit vitā ⁊ nullo exteriori indigentem. Tale aūt felicitatē exiſtimamus eſſe.

¶ Agit de per ſe ſufficientia felicitatis. Et p̄io q̄tū ad id q̄d ptinet ad rōnē ſufficiētie. Scdo q̄tū ad id q̄d addit per ſe. ibi. (Amplius āt oīum ⁊c.) Dicit ergo p̄ q̄ idē videt̄ ſequi ex per ſe ſufficiētia. ſicut ⁊ ex pfectione. ſ. q̄ felicitas ſit optimus ⁊ vltimus finis. hec. n. duo ſe ꝯſequuntur. nā bonū perfectū vr̄ eſſe per ſe ſufficiēs. Si. n. quantū ad aliquid nō ſufficit iam nō videtur perfecte deſiderium quietare: ⁊ ita nō erit perfectū bonū. dr̄ autē eſſe per ſe ſufficiēs bonū: non q2 ſit ſufficiēs vni ſoli homini viuēti vitā ſolitariā: ſed parētibus ⁊ filijs ⁊ vxori ⁊ amicis ⁊ ciuibus: vt. ſ. ſufficiat eis in tempoꝛalibus ꝓuidere neceſſaria auxilia miniſtrādo: ⁊ in ſpūalibus inſtruēdo vel ꝯſiliando: ⁊ h̄ ideo: q2 hō nāliter eſt aīal ciuile: ⁊ iō nō ſufficit ſuo deſiderio q̄ ſibi prouideat: ſed etiā q̄ poſſit alijs ꝓuidere: ſed hoc opꝫ intelligere vſq3 ad aliquē terminū. Si. n. aliq̄s velit h̄ extendere: nō ſolū ad ꝯſanguineos ⁊ amicos ꝓprios. Sed etiam ad amicos amicoꝝ ꝓcederet h̄ in īfinitum. ⁊ ſic nulli poterit ſufficiētia prouenire: ⁊ ita nullus poſſet eſſe felix. ſi felicitas hanc īfinitam ſufficiētiā requireret. loquitur. n. in hoc libro ph̄us de felicitate: qualis in hac vita pōt haberi. nā felicitas alterius vite oēm inueſtigationē rōnis excedit. quis autē ſit terminus vſq3 ad quē opoꝛteat felicē eſſe ſufficientē. rurſus perſcrutandum alibi erit. ſ. in yconomica vel politica: ⁊ q2 expoſuerat cui debeat eſſe ſufficiens bonū pfectum: q̄d felicitas dr̄. q2. ſ. nō ſoli vni homini: ſed ſibi ⁊ omnibus quoꝝ cura ad ipſum ſpectat. Cōſequenter exponit q̄d ſit q̄d dr̄ per ſe ſufficiēs. ⁊ dicit q̄ per ſufficiēs dr̄ illud q̄d ē ſi ſolū habeat̄ facit vitā eligibilē: ⁊ nullo exterioꝛi indigentem. ⁊ hoc maxime cōuenit felicitati. alioquin non terminaret motum deſiderij: ſi extra ipſā remaneret aliquid quo homo indigeret. omnis eni indigēs deſiderat adipiſci id q̄d indiget. vñ manifeſtū eſt q̄ felicitas eſt bonum per ſe ſufficiēs. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Ampli⁹ āt omniū maxie eligibilē nō cōnumeratā: cōnumerata āt māifeſtū q̄ eligibilioꝛ cū oīo eē putem⁹ bonoꝝ. Supabūdātia. n. bonoꝝ ſit eo q̄d appoſitū ē. bonoꝝ aūt maius eligibili⁹ ſemp. Perfectū vtiq3 q̄dē vr̄ ⁊ per ſe ſufficiens felicitas oīū opatoꝝ exiſtēs finis.

¶ Exponit ratione per ſe ſufficientem. quantum ad hoc q̄d dicit per ſe. dicitur autem aliquid per ſe ſufficiens: ex eo q̄ ſeoꝛſum ab alijs acceptum eſt ſufficiens. q̄d quidē poteſt dupliciter contingere. Uno modo ſic q̄ illud bonum perfectum q̄d dicitur per ſe ſufficiens non poſſit recipere augmentū bonitatis ex alio bono addito. ⁊ hoc quidem eſt conditio eius: q̄d eſt totale bonū. ſ. dei. ſicut enim pars connumerati non eſt aliquid maius q̄ totū. quia ipſa pars in toto includitur. ita ēt q̄dcūq3 bonū cōnumeratum deo non facit aliquod augmentum bonitatis: quia non eſt bonum: niſi per hoc q̄ pticipat bonitatem diuinam. Aliquid autem dr̄ etiam ſolitarium vel nullo alio ꝯnumerato eē ſufficiēs: inq̄tū ꝯtinet omne illud quo indiget hō ex neceſſitate: ⁊ ſic felicitas de q̄ nūc loquitur habet de ſe ſufficientiā: quia in ſe continet omne illud q̄d eſt in ſe neceſſarium: non autem omne illud q̄d pōt hoī aduenire: vñ poteſt melioꝛ fieri aliquo alio addito. non tamen remanet deſideriū hominis inquietum: quia deſiderium ratione regulatum: quale opoꝛtet eſſe felicis: non habet inquietudinem de his que nō ſunt neceſſaria: lꝫ ſint poſſibilia adipiſci. hoc a ergo q̄d dicit: maxime inter omnia conuenire felicitati. q̄ etiam ipſa non connumerata alijs ſit eligibilis. tamen ſi connumeretur alicui alteri in minimo bonoꝛum: manifeſtū eſt q̄ erit eligibilioꝛ. cuius ratio eſt: quia per appoſitionem fit ſuperabundantia: vel augmentum boni: quanto aūt aliq̄s eſt magis bonū: tanto eſt magis eligibile. vltio aūt ꝯcludit epilogādo q̄d dictū ē. ſ. q̄ felicitas cum ſit oīū opatoꝝ vltim⁹ finis: eſt pfectū bom: ⁊ p ſe ſufficiēs.

SEd foꝛte felicitatē q̄dē ⁊ optimū dicere cōfeſſum q̄dem videt̄: deſideratur aūt manifeſtius q̄d ē adhuc dici.

¶ Poſtq̄ ph̄s poſuit q̄ſdā cōditiōes felicitatis. h̄ inueſtigat diffōnē eius. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit neceſſitatē eius inq̄ſitionis. Scdo venat̄ inquiſitionem diffinitionum felicitatis. ibi. (Foꝛte vtiq3 fiet h̄ ⁊c.) Tertio oſtendit q̄ premiſſa diffinitio nō eſt ſufficiens. ſed adhuc opꝫ amplius dicere. ibi. (Circūſcribat̄ quidē ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ oēs cōfitētur felicitatē eſſe aliq̄d optimū ad q̄d ptinet q̄ felicitas ſit vltim⁹ finis ⁊ perfectū bonū per ſe ſufficiēs. ſed adhuc manifeſtius opoꝛtet dici aliquid de felicitate: vt ſciatur quid ipſa ſit in ſpeciali. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Foꝛte vtiq3 fiet hoc ſi ſumatur opus hominis: quemadmodum enim tibicini ⁊ ſtatuifico ⁊ omni artifici ⁊ oīno quoꝝum eſt opus aliq̄d ⁊ actus in ope vr̄ bonū eſſe ⁊ bene: ita vr̄ vtiq3 ⁊ hoī. Siquidē eſt opus aliq̄d ipſi.

¶ Inueſtigat diffōnē felicitatis. ⁊ circa h̄ duo facit. Primo inquirit genus eius. Scdo drīas eius. ibi. (Si aūt opus hominis.) Circa primum tria facit. primo oſtēdit q̄ felicitas eſt operatio hominis. ſcdo oſtendit q̄ hoīs ſit aliqua pꝛopria operatio. ibi. (Utrum igitur textoꝛis ⁊c.) 3⁹ oñdit q̄ ſit ꝓpria opatio hoīs. ibi. (Quid igit̄ ⁊c.) Dicit ergo p̄ q̄ q̄d ſit felicitas poterit manifeſtū eſſe ſi ſumat̄ opatio hoīs. cuiuſlibet. n. rei hñtis ꝓpriā opationē illa ē bonū ſuū. ⁊ h̄ q̄d hñ ē ei cōſiſtit i ei⁹ opatione. ſicut tybicinis bonum cōſiſtit in eius operatione. ⁊ ſimiliter ei⁹ q̄ facit ſtatuā ⁊ cuiuſlibet artificis. ⁊ h⁹ rō eſt: q2 bom

finale cuiuſlibet rei eſt eius vltima perfectio.forma aūt eſt perfectio p̄ma:ſed operatio eſt perfectio ſecunda.Si aūt aliqua res exterior dicatur eſſe finis:hoc nō erit niſi mediāte operatiōe:per quā.ſ.hō ad rez illā attingat: vel faciēdo:ſicut edificator domū:aut q2 vtit̄ ſeu fruit̄ ea:ꝛ ſic relinquit̄ ꝙ finale bonū cuiuſlibet rei in eius operatione ſit regrendu3.ſi igit̄ hoīs eſt aliq̄ opō ꝓpa:nec̄e eſt ꝙ in ei⁹ opōne ꝓpa ꝯſiſtat finale bonu3 ipſi⁹:qđ eſt felicitas:ꝛ ita igit̄ felicitas eſt ꝓpa opō hoīs . ſi aut dr̄ in aliq̄ alio felicitas ꝯſiſtere:aut hoc erit aliud quo hō redditur ydone⁹ ad h9 opōnē:aut erit aliqd ad qđ ꝑ ſuā opōnē attingit.ſic ōs dr̄ eē btitudo hoīs.¶ Deinde cum dicit.

A.l. Vita genus felicitatis ē

¶ Utru3 igitur textoris quidem ꝛ coriarij ſūt opera quedam ꝛ actus : hominis vero nullū eſt:ſed ocioſum naturaliter eſt.

¶ Probat ꝙ ſit aliq̄ ꝓpa opō hoīs:ꝛ hoc dupl̄r: ꝛ p̄mo quidē ꝑ ea q̄ accidūt hoī. accidit.n. hoī qđ ſit textor vel coriari⁹:aut grāmaticus vl̄ muſicus ſiue aliqd aliud h9:ſ3 nihil iſtoꝝ eſt qđ nō hēat ꝓpriā opōnē. alioqn ſequeret̄ ꝙ h9 ocioſe ꝛ fruſtra hoī aduenirēt. multo aūt magis īcōueniēs eſt ꝙ ſit ocioſu3 ꝛ fruſtra id qđ eſt ſm nām:qđ eſt ordinatū: rōne diuina:q̄3 id qđ eſt ordinatū rōne humana.Cū igit̄ hō ſit aliqd exn̄s ſm nā3 : īpoſſe eſt ꝙ ſit nāliter ocioſus.q.non hn̄s ꝓpriā opōnē. Eſt igit̄ aliq̄ opatio hoīs ꝓpa.ſicut eoꝝ q̄ ei accidūt:cuius cā eſt:q2 vnūqđq3 vel nāle vel artificiale eſt ꝑ aliq̄3 formā q̄ eſt alicui⁹ opatiōis p̄n^m.vn̄ ſicut vnaqueq3 res h3 ꝓpriū eſſe per ſuā formā:ita etiā h3 ꝓpriā operationē.¶ Secūdo ibi.

¶ Uel queādmodū oculi: ꝛ man⁹: ꝛ pedis : ꝛ oīno vniuſcuiuſq3 ꝑticularū vr̄ aliqđ opus:ita ꝛ hoīs ꝑꝑ hec oīa ponet aliqs vtiq3 op⁹ aliqđ.

¶ Oñdit idē ꝑ hoīs partes.eādē.n.opōnē o3 extimare in toto ꝛ in ꝑtib⁹:q2 ſicut aīa eſt actus toti⁹ corꝑis:ita actus aīe ſunt q̄dā actus q̄rūdā partiū corꝑis.vt viſus oculi:ſ3 q̄libet pars hoīs h3 ꝓpriā opōnē.ſicut oculi opatio eſt videre:ꝛ manus palpare:ꝛ pedū ambulare: ꝛ ſic de alijs particulis.relinquit̄ g̊ ꝙ totius hoīs ſit aliqua ꝓpria operatio.¶ Deinde cum dicit.

¶ Quid igitur vtiq3 inq̄3: viuere q̄dē vr̄ cōe ꝛ plātis:q̄rit̄ aūt ꝓpriū.ſeparādū ergo nutritiuā ꝛ augmētatiuā vitā.ſequēs aūt ſēſitiua queda3 vtiq3 erit.vr̄ vero ꝛ hec cōis ꝛ equo ꝛ boui ꝛ oī aīali.Reliq̄t opatiua vtiq3 q̄dā rōnē hn̄tis. Hoc autē q̄dē vt ꝑſuaſibile rōne hec vero vt hn̄s ꝛ itelligēs. Dupl̄r āt ꝛ hac dicta:eā que ſm rōnē ponēdū:principalius.n.videtur dici.

¶ Jnq̄rit qd ſit ꝓpa opō hoīs.manifeſtu3 eſt aūt ꝙ ipſa opō eſt vniuſcuiuſq3 rei q̄ ꝯpetit ei ſm ſuā formā.forma aūt hoīs eſt aīa:cuius actus dr̄ viuere: nō q̄dē ſ3 ꝙ viuere eſt eē viuentis:ſ3 ſm ꝙ viuere dr̄ aliqđ opus vite.puta ītelligere ſentire.vn̄ māifeſtū eſt ꝙ ī aliq̊ ope vite ꝯſiſtit hoīs felicitas:n̄ āt p̄t dici ꝙ ſ3 qđcūq3 viuer̄ attēdat̄ hoīs felicitas:q2 viuere eſt cōe plātis:ſ3 felicitas q̄rit̄ ſicut qđdā ꝓpriū hoīs bo^m dr̄.n.bonū hūanū. pari aūt rōne ſpēs vite q̄ dr̄ nutritiua:vel augmētatiua ſepanda eſt a felicitate:q2 ēt h̄ cōia ſūt plātis.Et ex hoc accipi pōt ꝙ felicitas nō ꝯſiſtit:neq3 in ſanitate:neq3 in pulchritudīe: neq3 in fortitudine:neq3 in ꝓceritate corꝑis.oīa aūt hec acq̄runt̄ ꝑ opōnes h⁹ vite.poſt vitā aūt nutritiuā ꝛ augmētatiuā ſeq̄t̄ vita ſenſitiua: q̄ ēt nō ē ꝓpa hoī:ſ3 ꝯuenit equo ꝛ boui ꝛ cuilibet aīali . vn̄ nec in hac vita ꝯſiſtit felicitas:ꝛ ex hoc accipi pōt ꝙ hūana felicitas non ꝯſiſtit in aliq̄ ſenſibili cognitōe ſeu delectatiōe.Poſt vitā autē nutritiuā ꝛ ſenſitiuā nō relinquit̄ niſi vita que eſt opatiua ſm rōnē:que quidē vita propria eſt homini.nā homo ſpēm ſortitur ab hoc qđ eſt rationale.ſed rationale ē duplex.vnū quidem participatiue inquantum.ſ.perſuadetur ꝛ regulatur a ratione.aliud vero eſt rationale eſſentialiter: qđ.ſ.h3 ex ſeipō rōnari ꝛ intelligere.ꝛ hec quidē pars principalius rōnis dr̄:q2 qđ eſt per ſe ſemper eſt p̄ncipalius eo ꝙ eſt per aliud.quia igitur felicitas eſt principaliſſimū bonum hoīs.ꝯn̄s eſt vt magis cōſiſtat in eo qđ eſt rōnale eſſentialiter q̄3 in eo qđ eſt rationale ꝑ ꝑticipationē.Ex quo poteſt accipi ꝙ felicitas principalius conſiſtat in vita contemplatiua q̄3 in actiua:ꝛ in actu rōnis vel intellectus q̄3 in actu appetitus rōne regulati.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si āt ē op⁹ hoīs aīe opatio ſm rōnē vel nō ſine rōne.idē āt dicim⁹ op⁹ eē genere hui⁹ ꝛ huius ſtudioſi:queādmodū cytbariſte ꝛ ſtudioſi cytbariſte ꝛ ſimpl̄r vtiq3 hec ī oīb⁹ appoſita ſ3 v̄tutē abūdātia ad op⁹. Cytbariſte q̄de3.n. cytbarizare:ſtudioſi āt bn̄. Si aūt ſic:hoīs ponimus opus vitā quādā. hāc aūt aīe opationē ꝛ actū cū rōne. Studioſi aūt viri bn̄ h̄ ꝛ optime. vnūqđq3 aūt bene ſm ꝓpriā virtutē ꝑficit̄. Si āt h̊ humanū bonū aīe opatio ſit ſ3 v̄tutē. Si āt plures v̄tutes ſ3 ꝑfectiſſimā ꝛ optimā.

¶ Jnueſtigat dr̄ias felicitatis.ꝛ diuidit̄ in ꝑtes.d. ſm duas dr̄ias q̄s iueſtigat. Scđa ps īcipit ibi.(Amplius autē ꝛc̄.) Prio igit̄ accipit̄ ex p̄miſſis ꝙ ꝓpriū opus hoīs ſit opatio aīe q̄ ē ſm ipſam rōnē vel nō ſine rōne. qđ dic̄ ꝑꝑ opationē appetit⁹ regulatā rōne.hic aūt in oīb⁹ ꝯuenient̄ iuenit̄ ꝙ idē eſt opus alicui⁹ rei ī genere accepte: ꝛ opus illi⁹ rei ſi ſit bona : niſi ꝙ o3 apponere ex ꝑte opationis id qđ ꝑtinet ad virtutē:ſicut opus cytbariſte ē cytbarizare.opus aūt boni cytbariſte eſt bn̄ cytbarizare:ꝛ ſil̄r eſt in oībus alijs.ſi igit̄ opus hoīs cōſiſtit in quada3 vita.ꝓut.ſ.hō opat̄ ſ3 rōnē:ſeq̄tur ꝙ boni hoīs ſit bene operari ſm rōnē.ꝛ optimi hoīs.ſ.felicis optime hoc facere:ſed hoc ꝑtinet ad rōnē virtutis:ꝙ vnuſq̄ſq3 habēs virtutē ſm eā bene operet̄.ſicut virtus equi ē ſ3 quā bene currit.ſi ergo operatio optimi hoīs.ſ.felicis eſt:vt bene ꝛ optime operet̄ ſm rōnē:ſeq̄tur ꝙ humanū bonū.ſ. felicitas ſit opatio ſm v̄tute3.ita.ſ.ꝙ ſi ē vna tm̄ virtus hoīs : operatio que eſt ſ3 illā virtutem erit felicitas.Si aūt ſūt plures virtutes hoīs:erit felicitas opatio que eſt ſm illaꝝ optimā:q2 felicitas non ſolū eſt bonum hominis ſed optimum.¶ Deinde cum dicit.

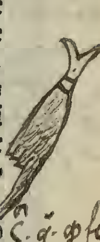

¶ Amplius aūt in vita ꝑfecta. vna.n. hyrundō nō facit ver nec vna dies. Jta vtiq3 nec beatū ꝛ felicē vna dies neq3 paruum tempus

¶ Jnueſtigat aliā differentiā felicitatis.req̄rit̄ etiam ad felicitatē cōtinuitas ꝛ ꝑpetuitas quātū poſſibile eſt. hoc.n.nāl̄r appetitus hn̄tis intellectū deſiderat:vtpote apprehēdēs nō ſolū eſſe:vt nūc ſicut ſenſus.ſed ēt eē ſimpliciter.cū aūt eſſe ſit ſm ſeipſum appetibile : ꝯn̄s eſt ꝙ ſicut aīal ꝑ ſenſum apprehēdens eē vt nūc.appetit nunc eſſe: ita etiam homo per intellectum apprehendens eſſe ſimpl̄r appetit eſſe ſimpl̄r ꝛ ſemꝑ.ꝛ nō ſolū : vt nunc.ꝛ iō de ratione ꝑfecte felicitatis eſt continuitas ꝛ ꝑpetuitas quā tamē p̄n̄s vita nō patitur.vnde ī p̄n̄ti vita nō poteſt

eſſe ꝑfecta felicitas:oꝫ tñ ꝙ felicitas qualis poſſibilis eſt
eſſe p̄ñtis vite:ſit in vitaꝫ perfectã.i.per totam hoīs vitã.
ſicut enim vna yrundo veniens non demonſtrat ver.nec
vna dies tꝑata.ita nec etiam vna operatio ſolum facta
facit hominem felicem.ſed qñ homo per totã vitam con
tinuat oꝑationē bonã.Sic ergo pꝫ ꝙ felicitas ē oꝑatio ꝓ
pria hominis ſm virtutē in vitam perfectam.

Circūſcribatur quideꝫ igitur bonū ita.
oportet enim forte figuraliter dicere
primuꝫ:deinde poſterius deſcribere.
¶ Poſtꝗ̄ pħs īueſtigauit diffōnē ipſi⁹ felici-
tatis.nūc oñdit quid poſt h̄ agēdū relinquatur. Et circa
hoc duo facit.Primo oſtendit quid reſtat agendum.Se
cundo quō id agere oporteat.ibi.(Meminiſſe aūt ⁊ pre-
dictoruꝫ ⁊c̃.)Circa p̄mū tria facit.Primo proponit quid
ſit factum:⁊ quid reſtat agendum.⁊ dicit ꝙ ita ſic̃ ſupra
habitum eſt circūſcribitur bonum finale hoīs qđ eſt feli
citas.Et vocat circūſcriptionē notificationem alicuius
per aliqua cōmunia:que ambiunt quidē ipſam rem.non
tñ adhuc per ea in ſp̄ali declarat̃ nã illius rei:qꝛ ipſe dic̃:
opꝫ ꝙ aliquid prius figural'r dicat̃.i.ſm quandam ſimi-
litudinariã ⁊ extrinſecam quodãmodo deſcriptionem:⁊
deinde oꝫ vt manifeſtatis quibuſdã alijs reſumat̃ illud
qđ fuit prius figural'r determinatū.⁊ ſic tãto plenius de-
ſcribat̃.vñ ⁊ ipſe poſtmoduꝫ in fine libri de felicitate tra
ctatū cōplebit. ¶ Secundo ibi.

¶ Videbit aūt vtiqꝫ hoīs eē ꝑducere ⁊ particu
latim diſponere q̄ bene hñtia circūſcriptionē.
¶ Aſſignat rationeꝫ eius qđ dictum eſt dicens:ꝙ ad nãꝫ
cuiuſlꝫ hominis pertinere videt̃ vt ea que bene cōtinēt
deſcriptionem alicuius rei:perducat de iꝑfecto ad ꝑfe
ctuꝫ ꝑticulatim diſponendo.p̄mo.ſ.vnaꝫ parteꝫ.⁊ poſtea
aliam inueſtigante.ad hominis naturam pertinet rōne
vti ad veritatis cognitionē:rōnis autem propriū eſt non
ſtatim apprehēdere veritatē.⁊ iō ad hominem pertinet
paulatim in cognitione veritatis proficere.Subſtantie
vero ſeparate que intellectuales dicunt̃ ſtatim abſqꝫ in-
quiſitione notitiam v̄itatis hñt. ¶ Tertio ibi.

¶ Et tempus talium inuentor vel cooperator
bonus eſſe. vñ ⁊ artiū facta ſunt additamenta:
omnis enim eſt apponere qđ deficit.
¶ Oſtendit per quid homo ad p̄dicta iuuet̃.⁊ dicit ꝙ eo-
rum qui bene ſe hñt ad aliquid conſcribendū:videt̃ tp̄s
eſſe q̄ſi adinuentor:vel bonus cooperator.non quidē ꝙ
tp̄s per ſe ad hoc aliqđ operet̃:ſed ſm ea que in tp̄e agun
tur.Si.n.aliquis tp̄e ꝓcedente det operam inueſtigãde
veritati:iuuatur ex tp̄e ad veritatem inueniendã:⁊ q̄tū
ad vnū ⁊ eundē hominem poſtea videbit qđ prius nō vi
derat:⁊ etiam q̄tum ad diuerſos:vtpote cū aliquis ītue
tur ea que ſunt a predeceſſoribus inuenta:⁊ aliquid ſuꝑ-
addit:⁊ per hunc modū facta ſunt additamēta in artib⁹:
quaꝝ a principio aliquid modicū fuit adinuentū:⁊ poſt-
modum per diuerſos paulatim ꝓficit in magna quãtita
te:qꝛ ad quēlibet pertinet ſuperaddere id qđ deficit ī cō-
ſideratiōe p̄deceſſoꝝ.Si aūt ecōtrario exercitiū ſtudij
ꝑtermittat̃:tp̄s ē magis cã obliuiōis:vt dr̃ ī.4.phyſicoꝝ.
⁊ q̄tum ad vnuꝫ hominē qui ſe negligentie dederit obli
uiſcetur qđ ſciuit:⁊ q̄tum ad diuerſos.vñ videmus mul
tas ſcias:que apud antiquos viguerunt:paulatiꝫ ceſſanti
bus ſtudijs in obliuionē abyſſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Meminiſſe autem ⁊ predictoꝝ opꝫ ⁊ certitu
dinem non in omnibus ſimiliter exquirere ſed
in ſingulis ſm ſubiectaꝫ materiã:⁊ intãtū quã-
tum ꝓprium eſt doctrine.
¶ Oſtendit quō ſit proſequēdū id qđ reſtat.Et p̄mo hoc
ꝓponit in generali reducens ad memoriaꝫ ea que ſupra
in ꝓhemio dicta ſunt:ꝙ.ſ.non opꝫ ſil'r exquirere certitu-
dinem in oībus:ſed in ſingulis ſm ſubiectam mãm.ꝓut
.ſ.ꝓprium eſt illi doctrine:que circa illam materiam ver
ſatur. ¶ Secundo ibi.

¶ Eteniꝫ tector ⁊ geometra differenter quidē
inquirunt rectã:hic quidem enim inquãtuꝫ eſt
vtile ad opus.Hic autem:quid eſt:vel quale
quid:ſpeculator enim eſt veri.Secundum eū-
dem itaqꝫ modū ⁊ in alijs eſt faciendum:vt nō
extra opera operibus plura fiant.
¶ Manifeſtat qđ dixerat in ſp̄ali.⁊ primo q̄tuꝫ ad id qđ
diuerſimode in diuerſis obſeruari oꝫ.Scđo q̄tum ad id
qđ cōiter in omnibus obſeruandū ē ibi.(Pertranſire aūt
opꝫ ⁊c̃.)Circa p̄mū tradit triplicē diuerſitatē.Quarum
p̄ma eſt ſm differentiam ſcie practice ⁊ ſpeculatiue.vñ
dicit ꝙ tector.i.artifex operatiuus.⁊ geometra qui ē ſpe-
culatiuus differēter inquirūt de linea recta.artifex qdē
operatiuus:vtpote carpentarius īquirit de linea:inquã-
tum eſt vtile ad opus:vtpote ad ſecandū lignū:vel aliqđ
aliud huiꝰ faciendū.ſed geometra inquirit qđ eſt linea:et
quale:⁊ quid ſit ꝯſiderando ꝓprietates ⁊ paſſiones ipſi⁹:
qꝛ geometra intendit ſolã ſpeculationē v̄itatis:⁊ ſm hūc
modū faciendū eſt in alijs ſcientijs oꝑatiuis.vt nō ſeq̄-
tur hoc inconueniēs:vt in ſcia oꝑatiua fiant ſermōes plu
res ad oꝑa:puta.ſi in hac ſcia morali aliqs vellet ꝑtracta
re oīa q̄ ꝑtinent ad rōnē ⁊ alias ꝑtes aīe.oporteret de h̄
plura dicere q̄ꝫ de ipſis oꝑibus.Eſt eniꝫ in vnaquaqꝫ ſcia
vitioſum vt hō moret̃ in his que ſunt extra ſciam.Aliam
aūt diuerſitatē tangit.ibi.

¶ Non expetendum autem neqꝫ cauſam in oī-
bus ſimil'r:ſed ſufficiens ⁊ in quibuſdam hoc
ſi determinãtur bñ:vtputa ſic̃ circa principia.h̄
autem primū eſt ⁊ principium:principiorum
aūt hec qdeꝫ inductiōe cōtēplata ſunt:hec v̄o
ſenſu:hec autē ꝯſuetudine quadã:⁊ alia ãt al'r.
¶ Que attendit̃ ſm dr̃iaꝫ p̄ncipioꝝ ⁊ eoꝝ que ſunt ex p̄n
cipijs.⁊ dicit ꝙ non eſt in oīb⁹ eodē mō cã īquirēda:alio-
quin ꝓcederet̃ in infinitū in demōſtrationib⁹.ſed in qui-
buſdaꝫ ſufficit ꝙ bñ demōſtret̃.i.manifeſtet̃.ꝙ hoc ita
eſt:ſic̃ in his que accipiunt̃ in aliq̄ ſcia vt p̄nª:qꝛ p̄nᵐ opꝫ
eſſe p̄mū.vñ non pōt reſolui in aliquid p̄us.Ipſa aūt p̄nª
nō eodē mō manifeſtant̃.Sꝫ q̄dã ꝯſiderant̃ inductiōe.
que eſt ex ꝑticularib⁹ imaginarijs.vtputa ꝙ oīs nūerus
eſt par:aut impar.q̄dam v̄o accipiunt̃ ſenſu:ſic̃ in nãlib⁹.
puta ꝙ oē qđ viuit indiget nutrimento:q̄dã v̄o ꝯſuetudi
ne:ſicut in moralib⁹:vtpote ꝙ cōcupiſcentie diminuunt̃
ſi eis nō obediamus:⁊ alia ēt p̄nª aliter manifeſtant̃:ſic̃
in artibus operatiuis accipiunt̃ p̄ncipia per experientiã
quandam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Pertranſire autem oportet tentandum ſin-
gula ſm ꝙ innata ſunt:⁊ ſtudendum qualiter
terminentur bene. Magnum enim habent au
xiliuꝫ ad ſequentia.Videtur igitur enim pluſq̄ꝫ
dimidium totius eſſe principium:⁊ multa ma
nifeſta fieri per ipſum eoꝝ que queruntur.
¶ Determiat modū quantū ad id qđ eſt cōiter obſeruã-

dum in omnibus.ꝛ dicit ꝙ homo debet inſiſtere ad hoc ꝙ ſingula ꝑncipia pertranſeat.ſ.eoꝝ noticiam accipiendo:ꝛ eis vtendo:ſcḋm ꝙ nata ſunt cognoſci:ꝛ audiendū qualiter determinenť in homīs cognitione.vt.ſ.ſciat diſtinguere ꝑncipia abinuicē:ꝛ ab alijs.cognitio.n.ꝑncipiorum multū adiuuat ad ſequentia cognoſcenda.ꝑncipiū enim vř plus eſſe q̃ dimidiū totius.q2.ſ.oīa alia que reſtant continenť in ꝑncipijs:ꝛ hoc eſt qḋ ſubdit ꝙ per vnū ꝑncipiū bene intellectū ꝛ cōſideratum multa fiunt manifeſta eoꝝ que queruntur in ſcia.

Scrutandum vtiq̃ de ipſo non ſolum de ipſo ex concluſione ꝛ ex quibus ſermo ſed ex dictis de ipſo. Vero quidē enī omnia conſonant exiſtentia: falſo autem cito diſſonat verum.

¶ Poſtq̃ pħus oſtendit in generali quid ſit felicitas.hic intendit confirmare ſnīam ſuā:quā de felicitate ꝑmiſit: per ea que de felicitate dicunť.Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio.Secūdo exequitur ꝓpoſitum.ibi.(Diuiſis itaq̃ ꝛc.)Dicit ergo ꝑmo ꝙ ꝑncipium maxime oꝫ bene determinare.Principium aūt in operatiuis eſt vltimus finis:ad hoc ꝙ diligentioꝛ de eo conſideratio habeať.ſcrutandū eſt non ſolū per ꝯnes ꝛ ꝑncipia ex qbus ratiocinantis ſermo procedit.ſed etiā ex his que dicunť de ipſo.i.de vltimo fine:ſiue de felicitate:ꝛ hꝰ rōnē aſſignat:q2 oīa conſonant vero.Et hꝰ rō ē:q2 vt diceť in.6.huius.verū eſt bonū intellectus.bonū aūt vt dř in 2 li.ꝯtingit vno mō.ſ.cōcurrētibus oībꝰ que pertinent ad perfectionē rei.Econuerſo aūt malū cōtingit multipliciter.ſ.per cuiuſcūq̃ debite cōditionis defectū: Non aūt inuenit aliqḋ malū in quo totalř ſit bonū corruptum:vt diceť in quarto hꝰ:ꝛ iō oīa cōcordant bono.non ſolū bona:ſed ēt mala:ſm hoc ꝙ aliquid retinent de bono.ꝛ ſilr oīa falſa concordant vero:inquantū aliquid retinent de ſilitudine veritatis.nō eſt ponere ꝙ intellectꝰ opinantis aliquod falſum totalř ꝑueť cognitione veritatis.ſed per verū ſtatim dÿudicať falſū:vtpote ab eo deficiens:ꝛ hoc eſt qḋ ſubdit:ꝙ falſo diſſonat veꝝ:ſicut ab obliquo diſſonat rectum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuiſis itaq̃ bonis triplř:ꝛ his quidem exterius dictis:his autem circa animam:ꝛ corpora. Circa animam principaliſſime dicimus ꝛ maxime bona:actus autem ꝛ operationes animales circa aīam ponimꝰ. Quare bene vtiq̃ dicetur ſm hanc opinionem antiquam exiſtentem ꝛ confeſſam a pħis.

¶ Proſequitur intentum:ꝛ ꝑmo q̃tum ad ea que ſupra de felicitate ſunt ꝓpoſita.Circa ꝑmū duo facit. Primo oſtendit ꝙ predicte ſnīe de felicitate cōueniūt ea que cōcorditer ab alijs dicunť.Scḋo ꝙ conueniūt ei ea in quibus alij diſcordant.ibi.(Videnť aūt ꝛ queſita ꝛc.)Circa ꝑmū duo facit.Primo oſtendit ꝙ dicte deſcriptioni felicitatis cōcordant ea que cōiter a ſapientibus dicunť.Secundo oſtēdit idem de his que dicunť cōiter ab oībꝰ.ibi. (Conſonat aūt rōni ꝛc.) Primū oſtendit duplř. Primo quidē diuidendo bona humana in tria.quoꝝ quedā ſūt exterioꝛa.ꝛ hec rurſus diuidunť in duo genera:q2 quedā eoꝝ pertinent ad coꝛpoꝛa:ſicut robur coꝛpoꝛis:pulchritudo ꝛ ſanitas.quedam vō pertinent ad aīā.nam res exteriores ſunt ꝓpter hoīē:coꝛpus aūt ꝓpter aīam:ſicut materia ꝓpter formā:ꝛ inſtrū ꝓpter agēs ꝑncipale:ꝛ hec ē cōis ſnīa oīū pħoꝝ.ſ.ꝙ bona aīe ſunt ꝑncipaliſſima.ſed circa alia bona diuerſimode ſenſerunt ſtoyci ꝛ perhypatetici. nam ſtoyci poſuerūt alia bona non eſſe hominis bona:eo ꝙ eis non ſit hō bonus.pħypatetici aūt.i.ſectatoꝛes Ar. poſuerunt bona qdem exterioꝛa eſſe minima bona.bona aūt coꝛpoꝛis q̃ſi media.ſed bona ꝑncipaliſſima ponebāt bona aīe:quibꝰ hō eſt bonꝰ.Alia vō ſm eos dicunť bona inq̃tum inſtrumētalř ipſis ꝑncipalibus deſeruiunt:ꝛ ſic felicitas cū ſit ꝑncipaliſſimū bonū:in bonis aīe ē ponendum.Unde manifeſtū eſt ꝙ ponere felicitatem in operatione anime rationalis:vt ſupra diximꝰ cōueniens ē ſm hanc opinionem antiquam ꝛ cōem oībus pħis.q2.ſ.ꝑncipaliſſima bonoꝝ ſint ea que ſunt ſm aīā.¶ Secūdo ibi.

¶ Recte aūt qm̄ ꝛ actus quidam dicunť ꝛ operationes finis. Ita enim ꝛ eoꝝ q̃ circa aīam ſunt bonoꝝ fiet:ꝛ nō eoꝝ que exterius.

¶ Oſtēdit idē alio mō.eſt.n.duplex genus oꝑationū aīe. quarū quedā trāſeūt in exterioꝛē mām:ſicut texere ꝛ edificare ꝛ hꝰ oꝑatiōes non ſunt fines:ſed opata ipſoꝝ.ſ.pānus cōtextus:ꝛ domus edificata:quedā vero oꝑationes anime ſunt in ipſo opante manentes ſicut itelligere ꝛ velle.ꝛ hꝰ oꝑatiōes ſunt fines.recte ergo dictū ē ꝙ ipſi actꝰ ꝛ operationes ſunt fines.dū.ſ.poſuimꝰ felicitatē eſſe operationē:ꝛ nō aliquid opatū.ſic enī felicitas ponif aliquid bonoꝝ que ſunt circa aīā:ꝛ nō aliquid eoꝝ que ſunt exterius.opatio enim manēs in agente ipſamet eſt ꝑfectio ꝛ bonū agētis.In opibꝰ aūt que ꝓcedunt exteriꝰ ꝑfectio ꝛ bonū in exterioꝛibus ꝑfectionibus iuenif.vñ nō ſolū ꝑmiſſa ſnīa cōuenit poſitioni pħoꝝ ponentiū bona aīe eē ꝑncipaliſſima:per hoc ꝙ felicitatē poſuimꝰ circa opationem aīe.ſed etiam per hoc ꝙ ipſā operationē poſuimus felicitatem.¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſonat autem rationi ꝛ bene viuere ꝛ bñ oparī felicem. Fere enim bona vita quedā dicta eſt ꝛ bona operatio.

¶ Oſtendit ꝙ ꝑmiſſe ſnīe cōuenit ēt in quo oēs de felicitate cōueniūt.dcm̄ eſt.n.ſupra ꝙ bene viuere:ꝛ bñ oparī idē exiſtimant oēs ꝙ felicē eſſe.ꝛ huic rōni.i.notificationi felicitatis cōuenit predicta aſſignatio:q2 fere nihil aliud vř eē bona vita q̃ bona opatio:qualis videť eſſe felicitas.viuere.n.illa dicunť que ex ſe mouentur ad operādum.¶ Deinde cum dicit

¶ Videntur autē ꝛ queſita circa felicitatē oīa exiſtere dicto.his quidem enim virtus:his vō prudentia.alijs aūt ſapientia quedā eē videť.

¶ Oſtendit ꝙ ꝑmiſſe ſnīe cōueniunt ēt ea in quibus alij differūt.Et circa hoc tria facit.Primo ꝓponit ea in qbꝰ homies differunt ꝯ felicitatē.Scḋo oſtendit ꝙ ſingule eoꝝ ꝑmiſſe ſentētie cōueniunt.ibi.(Dicentibꝰ qdē ꝛc.) Tertio cōmouet ex premiſſis quādam qōnē:ꝛ ſoluit.ibi. (Unde ꝛ querif ꝛc.)Circa ꝑmū tria facit.Primo ꝓpōit qḋ itendit.ſ.ꝙ oīa que ſunt a diuerſis diuerſimode circa felicitatem queſita:videnť exiſtere dicto.i.ſaluari cum ꝓdicta opinione.¶ Secundo ibi.

¶ His aūt hec vel hoꝝ aliquid cū voluptate vel non ſine voluptate. Alij autē ꝛ eam que exterius ē abūdantiā cōprehendunt.

¶ Ponit diuerſas opiniones de felicitate.Quaꝝ ꝑma eſt ꝙ felicitas ſit virtus.Et hec ſubdiuidif in tres.Quidā enim poſuerunt:ꝙ vř q̃libet virtus ſit felicitas vel ſpecialř virtus moralis que eſt ꝑfectio appetitus rectificati per rōnem.quibuſdam vero videť ꝙ prudentia felicitas ſit:que eſt ꝑfectio practice rōnis.Alijs aūt videť ꝙ felici

tas ſit ſapiā que eſt perfectio ſumma rōnis ſpeculatiue. Scḋa opinio eſt ꝙ omnia vel aliquod bonū ſit felicitas: ſed oporteat adiungi voluptatem. ⁊ hoc ſubdiuiditur in partes duas. nam quidam poſuerunt virtutē cum voluptate quaſi ex equo eſſe felicitatem. Alij vō poſuerunt ꝙ felicitas eſt virtus non ſine voluptate: quaſi ſecūdario ſe habente ad felicitatē. Tertia opinio eſt ꝙ quidam ꝙ cū his cōprehendunt ad cōplementū felicitatis abundantiā exteriorum bonorum puta diuitiarum bonorum: ⁊ aliorum huiuſmodi. ¶ Tertio ibi.

¶ Horum aūt hoc ⁊ quidem multi ⁊ veteres dicunt: hoc autem pauci ⁊ glorioſi viri. Neutros aūt horum rōnabile peccare in vniuerſis: ſed ⁊ vnū aliqd vel plura dirigere.

¶ Aſſignat differentiam opinantium predicta. ⁊ dicit: ꝙ quedā dicta predictorum. ſ. ꝙ voluptas ⁊ diuitie requirantur ad felicitatem: dixerunt multi vulgares homines antiqui viri qui. ſ. erāt in talibus exercitati. alia vero ſcʒ ꝙ in bonis aīe eſſet felicitas dixerūt pauci ⁊ glorioſi viri. i. in ſciā famoſi. non eſt aūt probabile ꝙ aliqui eorum in omnibus errauerunt: ſed quilibet eorum in vno vel in pluribus recte ſe ſenſit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicentibus quidem igitur omnem virtutem vel virtutē quādā cōcors eſt ratio noſtra: huius enim eſt ſm ipſam opatio.

¶ Oſtendit ꝙ ṗdicte opiniones ꝯueniūt cū premiſſa aſſignatione felicitatis. Et ṗmo oſtendit de prima opinione que poſuit virtutem eſſe felicitatē. Scḋo de ſcḋa que addit voluptatē. ibi. (Eſt autē ⁊ vita ipſorum ⁊c.) Tertio de tertia que addit exteriora bona. ibi. (Uidetur tamē horum ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo oſtendit ꝙ prima opinio conueniat cū ſua ſnīa. Secūdo oſtēdit in quo ſua ſnīa melior ſit dicit ġ ꝙ illi qui dicūt felicitatē eſſe ṽtutē omnium vel aliquā concordat rō felicitatis ſuperius poſita. ꝙ. ſ. ſit operatio ſm virtutem. manifeſtū eſt. n. ꝙ operatio ſm ṽtutem ē aliquid ṽtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Differt aūt forte non parū in poſſeſſione vel vſu optimū conſiſtere: vt in habitu: vel operatione. habitum enim contingit nullum bonum perficere exiſtentem: vtputa dormienti: aut ⁊ aliter qualiter ocioſo: opationem aūt non poſſibile eſt: operabitur enim ex neceſſitate ⁊ bene operabitur.

¶ Oſtendit ꝙ ſuū dictū meli⁹ ſit. Et ṗ ꝑ rōnē. 2° ꝑ hūanā ꝯſuetudinē: ibi. (Queādmodū.) Dicit ġ ṗ: ꝙ ſicut nō parum differt in exteriorib⁹ rebus qḋ qs optimū ponat in poſſeſſione alicuius rei vel in vſu eius: qui ē manifeſte melior ꝙ ſit poſſeſſio: ita etiā ſe hʒ circa habituʒ ṽtutis ⁊ opationū q̄ eſt vſus eius qui eſt melior. pōt. n. eſſe habitus ī eo qui nullū bonū facit ſicut in dormiēte: vel in eo qui qualitercūqʒ eſt ocioſus: ſed de opatione nō eſt hoc poſſibile. Ex neceſſitate. n. ſequit̄: ꝙ ille operet̄ cui ineſt operatio: ⁊ ꝙ bonū operet̄ ſi inſit ei opatio ſm virtutē vn̄ opatio ſʒ ṽtutē ē ꝑfectior q̄ʒ ipſa virtus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Queādmodum autem in olimpia non optimi ⁊ fortiſſimi coronant̄: ſed agonizantes. horum enim quidam vincunt: ita ⁊ eorum qui in vita bonorum ⁊ optimorum operantes recte illuſtres fiunt.

¶ Manifeſtat idem ꝑ cōſuetudines humanas. Circa qḋ ſciendū eſt: ꝙ in macedonia eſt qdā mons altiſſimus: qui vocat̄ olympus. in quo fiebant qdaʒ ludi ad exercitium pugne: q vocabant̄ olympiades in qbus nō coronant̄ aliqui ex hoc ꝙ fortiſſimi eſſent pugnatores ⁊ optimi: ſed ſoluʒ illi q agonizabāt: quorum aliqui vincebāt: qui aūt nō pugnabant nō poterāt vincere: ita etiā de numero ipſorum q ſunt boni ⁊ optimi in vita ṽtuoſa illi ſoli fiunt illuſtres ⁊ felices q recte operant̄. vnde melius dicit̄ ꝙ operatio ſit ſm virtutem felicitas q̄ʒ ipſa virtus.

Eſt autem vita ipſorum ſm ſeipſam delectabilis.

¶ Poſtq̄ʒ phūs oſtendit de prima opinione que ponit felicitatem eſſe virtutem: in quo conueniat cum diffinitione ſupra poſita: ⁊ in quo ab ea deficiat. oſtendit nunc idem circa ſecundam opionem: q̄ poſuit felicitatē eſſe virtutem cū delectatōe. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit in quo ꝯueniat hec poſitio cū ſua ſnīa. Scḋo oſtēdit in quo deficiat: ibi. (Nihil aūt indiget voluptate ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qḋ intendit. Scḋo manifeſtat ibi ꝓpoſitum: ibi. (Delectari quidē eniʒ ⁊c.) Dicit ergo ṗmo: ꝙ vita eorum qui operant̄ ſm virtutē eſt ſm ſe delectabilis: ⁊ ita felicitati quā ponimus in operatiōe virtutis: nō deeſt delectatio: quā ſm iſtos felicitas reqrit. ¶ Deide cū dicit.

¶ Delectari quideʒ enim animaliuʒ eſt. ¶ Unicuiqʒ autem eſt delectabile ad qḋ dicitur amicus talium: vtputa equus quidē amanti equū. Spectaculum aūt amanti ſpectaculum. eodeʒ autem modo ⁊ iuſta amanti iuſtum: ⁊ oīno q̄ ſm virtutem amanti virtutem.

¶ Probat ꝓpoſitum. Et ṗmo oñdit ꝙ in opatione virtutis ſit delectatio. Scḋo oñdit ꝙ hec delectatio eſt potior alijs: ibi. (Multis quidē igit̄ ⁊c.) Dicit ergo ṗmo ꝙ delectari eſt ꝓpriū aīalium. Quāuis. n. appetitū aliquē naturalē attribuamus rebus inaīatis. delectationeʒ tn̄ non attribuimus niſi cognitionē habēti: ex quo datur intelligi: ꝙ delectatio ꝓprie ꝑtinet ad opatiōes aīe: in quib⁹ ponitur felicitas. In huiuſmōi eniʒ opationibus: vnicuiqʒ eſt delectabile id cuius dr̄ eſſe amicus: ſicut. n. amans deſiderat reʒ ſi abſens fuerit: ita delectat̄ in ea ſi fuerit pn̄s ſicut equus eſt delectabilis amanti equū: ⁊ ſpeculū amāti ſpeculuʒ. vnde manifeſtū eſt: ꝙ vnuſquiſqʒ virtuoſus: amat operationem ꝓprie virtutis vtpote ſibi conuenientem. vn̄ iuſto inq̄ʒtū amat iuſtitiā: delectabile ē opari iuſta: ⁊ vl'r opatiōes que ſunt ſm virtutē ſunt delectabiles virtuoſis virtutē amantibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multis quidē igitur delectabilia aduerſant̄ adinuicem. qr non naturalia ſunt: amantibus autem bonum ſunt delectabilia que nā ſunt delectabilia. Tales aūt ſm virtutē opationes. q̄re ⁊ his delectabiles ⁊ ſm ſeipſas.

¶ Oſtendit hāc delectationē eſſe potiorē alijs: ⁊ ꝓponit ꝙ ea que ſunt dellectabilia multitudini vulgariū hoīuʒ: ſunt ꝯ̄ria adinuicem. Sicut ꝓdigus delectat̄ in effuſiōe. illiberalis in ſuperflua retentione: ⁊ hoc iḋ eſt: qr delectationes tales nō ſunt ſm naturā hominis que ē oībus cōmunis. non enī ſunt ſm rōnē: ſed ſm corruptionē appetitus a rōne deficientis. Sed illis qui amant bonū virtutis ſunt delectabilia ea que ſunt ſm naturam delectabilia: que. ſ. cōueniunt homini ſm rōnē que eſt ꝑfectio nāe ipſius. ⁊ ꝓpter hoc oēs virtuoſi in eiſdem delectant̄. ta-

les aũt ſunt opationes ſm virtutem.ſ.naturalr delectabiles homini:eo ꝙ ſm rationem rectam:ꝛ iõ non ſolum ſunt delectabiles quo ad ipſos homines:ſed etiã ſunt delectabiles ſm ſeipſas:opationes aũt vitioſe ſunt delectabiles quo ad ipſos homines:quibus ſunt conformes ſm habitus corruptos quos habent.Cum igitur id qđ eſt ſʒ ſe ꝛ naturaliter tale ſit potius.ergo delectatio ſm operationeʒ v̓tutis erit delectabilioꝛ alijs. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Nihil autem indiget voluptate vita eorum qͣſi adiuncto aliquo:ſed hʒ voluptatẽ in ſeipſa.

¶ Oſtendit quõ ꝑdicta poſitio deficiat a veritate.Et circa hoc duo facit.Primo ꝓponit qđ intendit.Scđo manifeſtat ꝓpoſitũ.ibi.(Cum dictis enim ꝛc̃.)(¶ Eſt g̃ conſiderandũ circa primũ ꝙ dicentes virtutem cũ voluptate eſſe felicitatẽ videbant̃ innuere ꝙ virtus ad cõplemẽtũ felicitatis indigeat extrinſeca voluptate:ſed ipſe hoc excludit dicens ꝙ vita eoꝝ qui operant̃ ſm virtutẽ:non indiget voluptate:qͣſi aliquo extriſeco adiuncto:ſed hʒ voluptatem in ſeipſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum dictis enim nullus eſt bonus qui non gaudet bonis operationibus:neqꝫ enim iuſtuʒ vtiqꝫ aliquis diceret non gaudentẽ iuſta operatione:neqꝫ liberalem non gaudentem liberalibus operationibus. Similr̃ aũt ꝛ in alijs. Si autem ſic ſm ſeipſas vtiqꝫ erunt ſm virtutem operationes delectabiles.

¶ Manifeſtat qđ dixerat.Et circa hoc tria facit.Primo ꝓbat ꝙ vita virtuoſa hʒ delectationem in ſeipſa. Scđo oſtendit ꝙ inſuper hʒ pulchritudinem ꝛ bonitatẽ ſm excellentiã.ibi.(Quinimo ꝛ pulchre ꝛc̃.)Tertio excludit quandã ſententiam falſam.ibi.(Et non diuiſa ſunt ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo:ꝙ cum dictis rõnibus quibus oſtenſum eſt operationes ſm virtutem eſſe nãliter delectabiles:ẽt addedũ eſt hic ꝙ delectatio ẽ de neceſſitate v̓tutis:ꝛ pertinent ad rõnẽ ipſius.nullus.n.eſt virtuoſus qui nõ gaudet bonis operibus.hoc manifeſtat per inductionẽ:quia nullus dicet eſſe iuſtum:qui non gaudet de hoc ꝙ operatur iuſta.ꝛ idẽ eſt in liberalitate:ꝛ in qualibet alia virtute.cuius ratio eſt:ꝙ vnicuiqꝫ virtuoſo operatio ꝓprie virtutis eſt ei cõueniens ſm ꝓprium habitum.ꝛ per ꝯñs fit ei delectabilis:ex quo pꝫ ꝙ operationes ſm ꝙ virtutes: ſunt ſm ſeipſas delectabiles.ꝛ ſic non requirunt delectationem extrinſecam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quinimo:ꝛ pulchre ꝛ bone ꝛ maxime bonrum vnumqđqꝫ ſi bene iudicat de his ſtudioſus:indicat autem vt diximus. Optimũ ergo ꝛ pulcherrimũ ꝛ delectabiliſſimũ felicitas.

¶ Oſtendit ꝙ operationes ſm virtutẽ nõ ſolum ſunt delectabiles:ſed etiam pulchre ꝛ bone.delectabiles quidẽ ſunt in ordine ad operantẽ cui cõueniunt ſm ꝓpriũ habitum.pulchre aũt ſm ordinẽ debitum circũſtantiarum quarũdam partiũ.nam in debita cõmenſuratiõe partiũ: pulchritudo cõſiſtit.bone aũt ſunt:ſm ordinem ad finẽ. addit aũt ꝙ vnũqđqꝫ horũ triũ maxime cõuenit eis:ꝛ hoc ꝓbat per iudicium ſtudioſi:qui cuʒ habeat ſenſum circa opabilia humana.verũ hʒ iudiciũ circa ea.ſicut ille q̃ hʒ guſtuʒ ſanũ.verũ hʒ iudiciũ circa ſapores.ſed ſtudioſus iudicat operationes ſm virtutem eſſe maxime delectabiles ꝛ pulchras ꝛ bonas:vtpote pro quibus oĩa delectabilia ꝛ pulchra ꝛ bona pretermittit.Cum igitur in operationibus virtutum conſiſtat felicitas:conueniens eſt ꝙ felicitas ſit optimum ꝛ pulcherrimũ ꝛ delectabiliſſimũ.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non diuiſa ſunt hec ſm deliacam ſupſcriptionem. Optimũ iuſtum: deſideratiſſimum aũt ſanũ eſſe:delectabiliſſimum vero quo quis optat frui. Omnia enim exiſtunt hec optimis operationibus. Has aũt vel vnam harum optimaʒ dicimus eſſe felicitatem.

¶ Excludit a ꝓpoſito quãdam opinionẽ.Ad cuius euidẽtiam cõſiderandũ eſt:ꝙ apud delos in tẽplo appollinis erat ſupraſcriptum ꝙ optimũ eſt id qđ eſt iuſtiſſimũ.deſideratiſſimũ eſt ſanũ eſſe.delectabiliſſimũ aũt ẽ id quo quis oporteat frui.Sʒ phs dicit ꝙ iſta tria non cõueniũt diuerſis:ſed oĩa cõueniũt opationib⁹ que ſunt ſm v̓tutẽ in quibus vel in quoꝝ optima conſiſtit felicitas.vñ vnũ eſt.ſ.felicitas:qđ eſt optimũ ꝛ deſideratiſſimũ ſiue delectabiliſſimum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Videt̃ tñ ꝛ eoꝝ que exterius ſunt bonoꝝum indigens queadmodũ diximus.

¶ Accedit ad quartam opinionẽ:que ponebat ꝙ ad felicitateʒ requirunt̃ exterioꝛa bona.Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit in quo hec opinio veritati cõueniat.Secundo manifeſtat ꝓpoᵐ.ibi.(Impoſſibile eniʒ ꝛc̃.)Tertio inducit concluſionẽ ex dictis.ibi.(Unde in idẽ ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ tertia opinio ſupꝛapoſita:qͣ̃tum ad hoc vera videtur eſſe ꝙ felicitas indiget exterioꝛib⁹ bonis: vt ſupra dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Impoſſibile enim vel non facile bona operari ĩpotentem tribuere exiſtentem. Multa quidem enim operata ſunt queadmodum dixim⁹ per organa:per amicos:per diuitias ꝛ per ciuilem potentiam. Quibuſdam aũt denudati coinquinant beatitudinẽ:vtputa nobilitate:bona prole:pulchritudine. Non omnino enim felix qui ſpecie turpiſſimus:vel ignobilis:vel ſolitarius:ꝛ ſine prole. Amplius autem foꝛte felix minus ſi cui peſſimi filij ſunt:vel amici:vel boni exiſtes moꝛtui ſunt. Queadmodum igitur diximus videt̃ indigere ꝛ tali ꝓſperitate.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitũ.Circa qđ cõſiderandũ eſt ꝙ exterioꝝ bonoꝝ q̃buſdam indiget felicitas:ſic in iſtrũs q̃b⁹ indigem⁹ ad exercẽdũ opera virtutis in quib⁹ conſiſtat felicitas:ꝛ qͣ̃tuʒ ad hoc dicit ꝙ eſt impoſſibile vel difficile ꝙ hõ qui non hʒ diuitias in q̃bus poſſit donare ꝛ expenderet operet̃ quedã virtuoſa opera.Multa.n.opera virtuoſa faciemus per amicos ꝛ per diuitias ꝛ per ciuilem potentiam.puta per hoc ꝙ aliquis eſt rex vel proconſul.q̃daʒ vo exterioꝝ bonoꝝ ſunt que faciunt quãdã pulchritudinem felicitatis:inquãtũ.ſ.reddũt hominẽ placitũ in oculis alioꝝ qđ ꝑtinet ad rõnẽ pulchritudinis.ꝛ qͣ̃tũ ad hoc ſubdit ꝙ denudari q̃buſdaʒ exterioꝝ bonoꝝ coinq̃nat inqͣ̃tum.ſ.reddit hominẽ aliqualiter cõtẽptibileʒ in oculis alioꝝ:ſicut pꝫ de eo qui caret nobilitate vel bona prole:aut ẽt pulchritudine coꝛpoꝛali.nõ enim eſt oĩno felix: qui eſt turpis ſpẽ:qꝛ ex hoc reddit̃ in oculis alioꝝ cõtẽptibilis ꝛ deſpectus.ꝛ eadẽ rõ eſt de eo qui eſt ignobilis: vel qui caret bona prole.ꝛ multo minus eſt felix ſi haberet peſſimos filios vel amicos:qꝛ ipedit̃ ab opatione virtutis.ꝛ ſilr̃ ẽt repugnat felicitati ſi amici quos bonos habebat:moꝛtui ſunt:qꝛ ex hoc aliqua cã triſtitie remãet in.

corde eius. ſic igitur videtur qꝺ felicitas exteriorꝭ ꝓſperitate indigeat ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unde in idem ordinant quidam bonam fortunam felicitati: quidam vero virtutem.

¶ Infert concluſionē. qꝛ. n. felicitas conſiſtit in oꝑatione virtutis. Indiget tñ aliqualr̄ exterioribus bonis que dicuntur bona fortune: qꝛ multotiens fortuito adueniunt homini: vel recedunt. Inde eſt ꝙ quidam idē poſuerunt eſſe bonam fortunā ⁊ felicitatem. quidam vero dixerunt idem eſſe felicitatē ⁊ virtutē: vt ſupra dictum eſt.

13m

Unde ⁊ queritur vtrū eſt diſcibile vel aſſueſcibile vel aliter qualiter exercitabile: vel ſꝫm quādam diuinā ꝓuidētiā vel ꝓpter fortunā aduenit.

¶ Poſtq̄ phs oſtendit quō diuerſe opiniones cōcordant diffinitioni felicitatis ſuprapoſite. hic inquirit ex conſequenti de cā felicitatis. Et ꝑmo mouet q̄onem. Scđo determinat eam. ibi. (Si quidē iginur ⁊c̄.) Primū cōſiderandum eſt ꝙ neceſſe eſt felicitatē ꝓcedere: vel a cā per ſe ⁊ determinata: vel a cauſa per accñs ⁊ indeterminata: que eſt fortuna. Si aūt a cauſa determinata: ⁊ per ſe: aut hoc erit a cauſa humana: aut a cā diuina. a cā aūt hūana fit aliquid in nobis triplr̄. Uno mō adiſcendo: ſicut ſcīa. Alio modo aſſueſcendo: ſicut virtus moralis. Tertio mō exercitando ſicut militaris induſtria. ⁊ alia hꝰ. Proponit igit̄ q̄onē trium mēbroꝝ. quoꝝ ꝑmū pertinet ad cāz humanam: ⁊ hoc eſt qꝺ querit: vtrū felicitas ſit aliqd diſciplinabile: ſicut ſcīa. vel aſſueſcibile: ſic̄ virtus moralis vel aliqualr̄ exercitabile: ſicut induſtria artificialiū operationū. Scđm mēbrum pertinet ad cām diuinam: hoc eſt qꝺ querit vtrū felicitas ſit in nobis ſꝫm quādam diuinam particulam: ⁊ ſꝫm qualēcūq; ꝑticipationē alicuiꝰ diuinoꝝ ſuper hominē exiſtentiū. Tertiū aūt mēbrum ad cauſam pertinet per accidens ⁊ indeterminatū. ⁊ hoc eſt qꝺ querit: vtrum felicitas adueniat homini propter fortunam. ¶ Deinde cum dicit

¶ Siquidem igitur ⁊ aliud aliqꝺ deorum ē donum hominibus rōnabile ⁊ felicitatem dei data tum eſſe ⁊ maxime humanoꝝ q̄to optimuz. Sed hoc qdem forte alterius erit vtiq; ꝑſcrutationis magis proprium.

¶ Determinat predictam q̄onem. Et ꝑmo per modū diuiſiuum conſiderando ſingula mēbra q̄onis. Scđo ꝑ rationē cōem ſumptā ex diffinitionē felicitatis. ibi. (Manifeſtuz eſt aūt ex rōne ⁊c̄.) Circa ꝑmū tria facit. Primo oſtēdit ꝙ maxime rōnabile eſt ꝙ felicitas ſit ex cauſa diuina. Scđo oſtendit ꝙ tollerabile eſt ꝙ felicitas ſit ex cā humana. ibi. (Uidet̄ aūt ⁊c̄.) Tertio oſtendit ꝙ incōueniens ē ꝙ ſit ex cā fortuita. ibi. (Si aūt eſt ita ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ ſi aliquid aliud ex dono deoꝝ. i. ſubſtantiarum ſeparataꝝ: quas antiqui deos vocabant: dat̄ hominibus: rōnabile eſt ꝙ felicitas ſit donuz dei ſupremū: qꝛ ipſa eſt optimū inter bona humana. Manifeſtū ē enī ꝙ altiorē finem aliquid ꝓducit ab altiori virtute: ſicut ad altiorem finem ꝓducit ars militaris q̄ frenifactiua. vnde rōnabile eſt ꝙ vltimus finis. ſ. felicitas ꝑueniat homini ex ſuprema omnium virtute. ſ. dei ſummi. ꝙ aūt a ſubſtantijs ſeparatis aliquid detur hominibus euidens fit ex ipſa conuenientia hominū ad ſubſtantias ſeparatas ſꝫm intellectualē virtutē. ſicut enim corpora inferiora recipiūt ſuas perfectiones a corporibus ſuperioribus. circa hoc aūt nō diutiꝰ morat̄: ſed hoc dicit magis ꝓpriū alteriꝰ ꝑſcrutationis. ſ. metaphyſice. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Uidet̄ aūt ⁊ ſi non a deo īmiſſum eſt ſed propter virtutem ⁊ quādam diſciplinā ⁊ exercitationem h aduenit diuiniſſimorum eſſe. virtutis enim premiū ⁊ finis optimum videtur ⁊ diuinum quid ⁊ beatum.

¶ Oſtendit tolerabilr̄ dici ꝙ felicitas ſit a cauſa hūana. q̄uis. n. ſit a deo ꝑncipalr̄. tñ ad hoc hō aliquid cooperatur. hoc aūt dicit duplr̄. Primo quidem per hoc qꝺ ſi eſt a cā humana: non negetur id qꝺ eſt ꝓpriū felicitatis. ſ. ꝙ ſit aliquid optimū ⁊ diuinū. ⁊ dicit ꝙ ſi felicitas non ſit aliqꝺ donuz miſſum īmediate a deo. ſed adueniat homini ꝓpter virtutē: ſicut aliquid aſſueſcibile: vel ꝓpter aliquam diſciplinam: ſicut aliquid diſcibile: vel ꝓpter aliq̄ exercitationem ſicut aliquid exercitabile. nihilominus felicitas eſſe videt̄ diuiniſſimoꝝ: qꝛ cū ſit premiū ⁊ finis virtutis: ſequitur ꝙ ſit optimū ⁊ diuinum aliquid ⁊ beatum. nō. n. dicitur aliquid diuinū ꝓpter hoc ſolum: qꝛ ē a deo. ſed ⁊ qꝛ nos deo aſſimilat propter excellentiam bonitatis. ¶ Secūdo ibi.

¶ Erit autem vtiq; ⁊ multum cōmune. Poſſibile enim exiſtere omnibus non orbatis ad virtutem per quādam diſciplinā ⁊ ſtudium.

¶ Oñdit idē ꝑ h ꝙ hec poſitio cōſeruat felicitati. id qꝺ pertineat ad finem alicuius nature. vt. ſ. ſit cōe aliquod his que habent naturam illam. non. n. natura deficit ab eo qꝺ intendit niſi in paucioribus: ⁊ ita ſi felicitas eſt finis humane nature: oꝫ ꝙ poſſit eſſe cōis oībus vel pluribus habentibus humanam naturā. ⁊ illud ſaluat̄ ſi ſit ex cā humana: qꝛ ꝙ fit per quādam diſciplinam ⁊ ſtudiū poterit peruenire oībus non hñtibus aliqꝺ īpedimentū ad oꝑandū opera virtutis: vel defectum nature indiſpoſite: aut malam conſuetudinem que mutat naturam. ex quo pꝫ ꝙ felicitas de qua phs loquit̄ non conſiſtit in illa cōtinuitate ad intelligentiam ſeparatam: per quā homo intelligat oīa: vt quidā poſuerūt. hoc. n. non ꝓuenit multis: īmo nulli in hac vita. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si aūt eſt ita melius q̄ ꝓpter fortunā beari: ⁊ rōnabile habere ſic. Siquidem que ſꝫm naturam vt poſſe optime hr̄e ſic nata ſunt: ſilr̄ aūt ⁊ que ſꝫm artē ⁊ oēm cām ⁊ maxie ſꝫ optimā.

¶ Oſtendit non ītelligibile eſſe ꝙ felicitatis cauſa ſit fortuna. ⁊ hoc duabus rōnibus. quaꝝ ꝑma talis eſt. ea que ſunt ſꝫm nām optime ſe habent: ſicut apta nata. Et idem eſt etiam de omnibus que fiunt ſꝫm artem: vel ſꝫm quācūq; cām: ⁊ maxime ſꝫm optimā cām a qua videt̄ felicitas dependere. cū ſit quoddaz optimū huius aūt rō ē: qꝛ ⁊ ars ⁊ oīs cā agens agit ꝓpter bonuz. vñ ꝯñs eſt ꝙ vnūqꝺq; agens optime diſponat id qꝺ agit quāto melius poteſt. ⁊ hoc ꝑcipue videt̄ de deo qui eſt totius nature cā: ⁊ iō ea que ſunt ſꝫm naturam videt̄ ſe habere quāto meliꝰ nata ſunt eſſe: ſed melius eſt ꝙ felicitas ſit ex aliq̄ cauſa per ſe vel diuina: vel humana q̄ a fortuna que eſt cā per accñs: qꝛ ſemꝑ qꝺ eſt per ſe potius eſt eo qꝺ eſt per accñs non g̊ felicitas ē a fortuna. ¶ Secūdaz rōnē ponit. ibi.

¶ Maximū aūt ⁊ optimum concedere fortune valde ꝑnitioſuz vtiq; erit.

¶ Que talis eſt. felicitas eſt maxima omnium bonoruz humanorum. quia ad ipſam ordinantur: ſicut ad finem: eſſet autem maxime pernitioſum. ſi hoc a fortuna dependeret: qꝛ multo magis alia humana bona exequen-

da:qđ eſſet periculoſiſſimum.ſic ergo felicitas non ē fortuita: ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtum aūt eſt ⁊ ex rōne qđ queritur. dictū eſt enim aīe operatio ſm virtutem qualis quedam:reliquoꝝ aūt bonorum hoc q̄dem exiſtere neceſſariū:hec aūt cooperatiua ⁊ vtilia nata ſunt organice.

¶ Soluit predictā qōnez ex diffōne felicitatis:vbi declaratur id qđ queritur in premiſſa queſtione.dictum eſt.n. ſupra.ꝙ felicitas eſt opatio aīe rōnalis ſʒ virtutē.id aūt qđ eſt ſm virtutem eſt ſm rōnē motā ab aliqua cauſa diuina:qđ aūt eſt ſm fortunam eſt preter rōnem.felicitas igitur non eſt a fortuna:ſed ab aliqua alia cā humana ꝓxima.a cā autem diuina pncipal'r ⁊ primo:concurrūt aūt ad felicitatem quedam alia bona:in quibus fortuna aliquid operaꝛ.in eis tñ non pncipal'r conſiſtit felicitas.ſed eorum quedam neceſſaria ſunt ad decorem quēdam felicitatis.quedam vero inſtrumental'r cooperanꝛ ad felicitatem:vt ſupra dictum eſt.vnde ꝓpter iſta bona ſecūdaria.nō oʒ felicitatē fortūe attribuere. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Confeſſa autem hec vtiq; erunt: ⁊ his que a principio.politice autem finem optimū poſuimus.hoc aūt plurimum ſtudium facit huius quales quoſdam ⁊ bonos ciues facere ⁊ operatores bonorum.

¶ Oſtendit ꝙ predicta felicitatis diffinitio non ſolum cōſonat opinionibus alioꝝ de felicitate.ſed etiam his que ſunt ſm ſuam opinionez.Et circa hoc duo.f.Primo oſtēdit ꝙ conſonat his que ab eo ſupra de felicitate ſunt dicta.Scđo concludit quid ſm hanc ſnīam recte dicendū ſit.ibi.(Decenter igitur neq; bouē ⁊c̄.)Dicit ergo pmo h̄.ſ.felicitatē eſſe operationem ſm virtutem confeſſa ſūt .i.cōſona his que in prohemio diximus : poſuim⁹.n.ibi. ꝙ optimū humanoꝝ bonoꝝ.ſ.felicitas ſit finis politice: cuius finis manifeſte ē opatio ſm virtutē .politica.n.ad hoc pcipuū ſtudiū adhibet ferendo leges.⁊ premia ⁊ penas adhibendo:vt faciat ciues bonos:⁊ opatores bonorum:qđ eſt operari ſm virtutē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Decenter igitur neq; bouem neq; equum neq; aliquod aliud animantiū felix eſſe dicimus. nullum enim ipſorum poſſibile eſt cōmunicare tali operatione.

¶ Concludit ex premiſſa rōne a quibus felicitas ſit trahēda ſm ea que cōuenienter dicunꝛ.⁊ pmo dicit ꝙ nullūʒ aīal irrōnale dicitur eſſe felix:⁊ hoc ꝯuenienter:qꝛ nullū eoꝝ pōt cōicare in operatione virtutis:que eſt ſm rōnez quā diximus eſſe felicitatē. ¶ Scđo ibi.

¶ Propter hanc aūt cāʒ neq; puer felix eſt:nōdum enim operator taliū ꝓpter etatē. Dicti autem ꝓpter ſpem beatificanꝛ.indigent eniʒ quēadmoduʒ diximus ꝟtute pfecta ⁊ vita pfecta.

¶ Excludit a felicitate etiā pueros. ⁊ dicit ꝙ propter eādem cām: etiam puer non pōt dici felix.qꝛ propter defectum etatis nondū plenum habet vſum rōnis : vt poſſit eſſe operator virtuoſarum opationum.⁊ ſi aliquando dicuntur beati.hoc ē ꝓpter ſpem future pfectionis. que ex aliquibus inditys de eis concipitur.ideo aūt in preſenti non ſunt felices.qꝛ felicitas vt.ſ̄. dictum eſt:indiget virtute pfecta ad hoc ꝙ ſit:nō ſolū bona:ſed optima opatio ⁊ vita pfecta ad h̄ ꝙ ſit bona opatio cōtinua ⁊ diuturna.

Multe aūt tranſmutationes vite fiunt ⁊ omnimode fortune ſm vitam : ⁊ cōtingit maxime abundantem magnis calamitatibus īcidere in ſenectute quēadmodū in heroicis de priamo narratur talibus aūt vſum fortunis ⁊ finientē miſerabiliter nullus vtiq; felicitat.

¶ Poſtq̄ phs oſtendit quid ē felicitas. Hic mouet quādam dubitationē de felicitate.Utrum.ſ.in hac vita poſſit aliquid dici felix.Et circa hoc tria facit.Primo ponit dubitatiōis motiuū.Scđo pōit dubitationē.ibi.(Utrū igiꝛ nullum aliū bonū ⁊c̄.)Tertio ponit ſolutionem.ibi. (Uel fortunas quidē ſequi ⁊c̄.)Dicit ergo pmo:ꝙ multe tranſmutationes fiunt oībus modis de bono in malū: ⁊ de malo in bonū:qñq; quidā ſʒ aliqd paruū:qñq; aūt ſʒ aliquid magnū:qñq; aūt ſʒ aliqd mediocriter ſe hñs. h⁹ aūt mutationes fieri contingit ſm totam hominis vitam:puta in adoleſcentia iuuentute vel ſenectute.contigit enim qñq; ꝙ aliquis qui per totā vitaʒ ſuam habuit maximā abundantiam exterioꝝ bonoꝝ.in ſenectute incidit in maximas calamitates:ſicut de pamo narrat homerus in verſibus heroicis.nullus aūt dicet eū felicem eſſe:qui talib⁹ vſus eſt bonis fortuitis:⁊ poſtea finit miſerabil'r:qꝛ hoc ad augmentum miſerie ptinere vr̄ ꝙ aliquis de magna proſperitate in magnam miſeriam deueniat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrū igitur nullū aliū hominū beatificandū vſquequo vtiq; viuit:ſed ſm Solonem auteʒ debitū eſt finē reſpicere.

¶ Mouet dubitationē intentā.Et pmo ꝓponit qōnem. Scđo obycit ad eam.ibi.(Si aūt vtiq; ⁊c̄.)Tertio excludit quādā reſponſionē.ibi.(Si aūt nō dicimus ⁊c̄.) Proponiꝛ ergo pmo opīonez ſolonis:qui fuit vn⁹ de ſeptem ſapientibus:⁊ condidit athenienſiū leges:qui conſiderans humanā vitaʒ fortune mutationib⁹ eē obnoxiā. dixit ꝙ nullus dʒ dici felix q̄diu viuit:ſed ſolum in fine vite ſue.Eſt ergo qō.vtrū ꝓpter id qđ accidit circa priamuʒ.nullus alius hō ſit dicendus bonus quādiu viuit.ſʒ ſm ſnīam ſolonis optimū ē cōſiderare finē vite:ſi felicitas perſeueret vſq; in finē:vt ſic aliquis felix dicaꝛ : vel nō oporteat hoc obſeruare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si aūt vtiq; ⁊ ponēdū ita:ergo eſt felix tunc cū vtiqʒ morieꝛ: vel h̄ oīo īcōueniēs.aliterqʒ ⁊ dicentib⁹ nobis opationē q̄ſdā felicitatē.

¶ Obycit ad qōnē p̄dictā īprobādo dictum ſolonis. Si enim aliqs ita ponat ſicut ſolon dixit ſequiꝛ ꝙ hō ſit felix tm̄ qñ moriꝛ:ſed hoc vr̄ inconueniens:⁊ pp alias rōnes:vtputa ꝙ mors eſt maximus defectus.cuʒ felicitas ſit ſūma pfectio:⁊ ēt pp hoc qđ ſupra dixim⁹:ꝙ felicitas eſt opatio quedam.mortu⁹ aūt nō vr̄ habere opationem aliquā.nō ḡ pñt dici felices. ¶ Eſt notandū ꝙ phs non loquiꝛ hic de felicitate future vite.ſʒ de felicitate pñtis vite.vtrū attribui poſſit homini dum viuit vel ſolum in morte. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si aūt nō dicim⁹ mortuū felicē.neqʒ Solon hoc vult:ſed qm̄ tūc vtiqʒ quis firmiter beatificabit hominem: vt iam extra mala exiſtēteʒ ⁊ infortunia. Habet qdē ⁊ hoc qōnē quādā. Videtur enim eſſe ⁊ mortuo malū aliqđ: ⁊ bonuʒ ſiqdeʒ viuenti nō ſentienti aūt puta honores ⁊

ihonorationes τ filiorum τ oino pronepotuz proſperitates τ infortunia.

¶ Excludit reſponſionē hic duab⁹ rōnibus: quaꝝ ſecundam ponit ibi. (Sed reuertendo ad prius queſituz τc.) Circa pmū duo facit. Primo pponit rñſionē τ iprobat eam. Scdo ex hoc mouet quādaz qōnē. ibi. (Queſtionē aūt τ hec tribuūt τc.) Circa pmum conſiderandū eſt ꝙ precedens Ar. rō oſtendebat ꝙ aliquis non eſt felix in morte. cōcedet aūt aliquis dicens mortuū eſſe felicē. nec ſolon hoc dicere voluiſſe: ꝙ. ſ. aliquis cum moritur ſit felix: ſed voluit dicere ꝙ aliquis tunc cum moritur pōt firmaz dare de eo ſniam ꝙ fuit beatus: qꝛ iam ē extra periculum maloꝝ τ infortunioꝝ: vt de cetero non poſſit dubitari de felicitate ipſius. Sed hāc reſponſionē excludit dicens ꝙ hoc hꝫ quādaz dubitationē. mortuus. n. a viuo differt in hoc ꝙ caret ſenſu. cōuenit aūt ꝙ homini viuēti vt pueniat aliqḋ bonū vel malū: ſed illud nō ſentiat. puta ſi eo ignorante infameť: vł filij eius occidanť: aut diuitie eius diſrumpanť. ergo pari rōne videť ꝙ mortuo poſſit bonū vel malum accidere: q̄m non ſentiat: τ loquiť de malo vel bono vite ciuilis: vt pꝫ per exempla q̄ ſubdit dicens. honores τ honorationes. qñqꝫ enim mortuis aliqui honores exhibenť. ſicut ꝙ laudanť: τ memoria eoꝝ celebrať: τ ſilr fiunt eis quedā exhonorationes. puta cuz extumulanť τ eoꝝ oſſa cōburunť. Silr ēt videntur aliqua bona vel mala eis poſſe accidere ẜm pſperitates τ infortunia filioꝝ τ nepotū. ſic igitur videť ꝙ nec etiam mortui oino ſunt extra mala τ infortunia. ita ēt in morte poſſet dici ꝙ eſſent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Queſtionē aūt τ hec tribuūt: etenim qui bñ vixerit vſqꝫ ad ſenectutē τ mortu⁹ ē ẜm rōnē cōtingit multas tranſmutatiōes fieri circa filios. τ hos qdē ipſoꝝ bonos eſſe τ potiri vita q̄ ē ẜm dignitatē: hos aūt ecōuerſo. Manifeſtū āt q̄m diſſenſionibus ad patres oīfariā hēre ipſos ꝯtigit. Inconueniens aūt fiet vtiqꝫ ſi ſilr tranſmutetur τ mortu⁹ τ fiet aliqñ qdē felix. rurſus autez miſer. Incōueniēs aūt τ in ħ nihil neqꝫ in quodam tpe ſupuenire que ſint filioꝝ patribus.

¶ Interponit quādam qōnem occaſione premiſſoꝝ. τ dicit ꝙ iſta. ſ. pſperitates τ infortunia filioꝝ τ nepotuz aſſumunt qōnē. contingit enim qñqꝫ aliquis feliciter viuit vſqꝫ ad ſenectutem. τ moriť feliciter ẜm rōnē felicitatis aſſignatam. τ tñ poſtea fiunt multe tranſmutatiōes circa filios eius: quoꝝ quidam ſunt boni ẜm dignitatez patris. quidam ecōtrario ſe habent. manifeſtū eſt enim ꝙ ẜm oēm modū cōtingit diuerſificari filios a parentibus: vtpote ꝙ bonoꝝ parentū ſint mali filij: τ diuitū pauperes. hac aūt qōne facta inconueniēs ex vtraqꝫ parte ſequi vr. nam inconueniens eſt ſi mortuus trāſmuteť propter hꝰ iſortunia: vt qui aliqñ ſit felix: rurſus fiat miſer. τ ex alia pte inconueniens videť ſi ad min⁹ aliquo vicino tpe illa que conueniūt filijs in nullo ptineant ad parentes etiam mortuos. vt ex hoc eorum felicitas ipediatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed reuertendū ad prius queſituz. Forſitan enim vtiqꝫ inſpicieť τ qḋ nūc q̄ſitū eſt ex illo. ſi eni vtiqꝫ finē videre opꝫ: τ tūc beatificare vnūquēqꝫ nō vt exñtē beatū. ſꝫ q̄m prı⁹ erat: q̄lr nō icōueniēs ſi qñ ē felix non vere diceť de eo exiſtē.

¶ Propter nō velle viuētes felicitare pp trāſmutatiōes τ pp pmanēs qḋ felicitatē exiſtimare τ neqꝫ facile tranſmutabile. Fortunas aūt re circulari multotiēs circa eoſdē. Manifeſtuz eni ꝙ ſi ſeqmur fortunas eūdē felicē τ rurſus miſerū dicem⁹ multotiēs: camaleonta quēdaz felicē nūciantes τ debiliter firmatū.

¶ Ponit ſcdam rōnē ad excludendū rñſionem pmiſſam. τ dicit ꝙ ptermiſſa ſcda qōne reuertendū ad pmā qōnē: ex cuius ſolutione videri poterit veritas qōnis ſcde. videtur aūt ꝙ predicta reſponſio non ſit cōueniens. Si. n. opꝫ reſpicere ad finez humane vite. τ tūc dr aliquis felix non ꝙ tunc vere beatus ſit: ſed ꝙ prius beatus erat. hoc videť eſſe inconueniēs ꝙ cū aliquis fuit felix. non vere dicatur de eo ꝙ eſt felix. cū veritas ppoſitionis de preterito fundeť ſuper veritate ppōnis de pñti. iō. n. aliqḋ verū eſt fuiſſe qḋ verū fuit eſſe. ſed aliqui nolebant dicere hominē eſſe felicem pp tranſmutationes pñtis vite. τ ppter hoc ꝙ exiſtimabant felicitatē eſſe quoddā pmanens. τ nō de facili tranſmutabile. alioquin non getaret deſideriuz nāe. deſiderat. n. vnuſquiſqꝫ nāliter firmiter pmanere in bono qḋ hꝫ. ſed fortune multotiēs circulariter reuoluunť circa eoſdem: vt. ſ. de bonis veniant in mala: τ eꝯ. τ ſic manifeſtū eſt ꝙ ſi in iudicando de felicitate ſequať cōſiderationē fortune. τ dicam⁹ in hac vita de aliquo ꝙ ſit felix: τ rurſus ꝙ ſit miſer. τ ſic annunciabimus aliquē eē felicē ad modū camaleontis: qui. ſ. eſt aīal mutans colorem ẜm colores diuerſoꝝ corpoꝝ appoſitoꝝ. τ ānunciabimus felices eſſe debiliter firmatos: qḋ eſt contra rationem felicitatis.

Vel fortunas qdē ſequi neqꝫ rectū. nō eni ī his bñ vel male. ſꝫ indiget his hūana vita quēadmodum dixim⁹. Dñe aūt ſunt que ẜm virtutem opationes felicitatis: cōtrarie aūt cōtrarijs.

¶ Premiſſa dubitatiōe hic dubitationē phs ſoluit. Et p̄ ſoluit pncipalē dubitationē. Scdo ſecūdariā. ibi. (Pronepotū āt fortunas τc.) Circa pm̄ duo facit. Pmo pmittit qddā qḋ ē neceſſariū ad qōnis ſolonē. Scdo applicat ad ſolonem pñtis qōnis. ibi. (Teſtať aūt ſermōi τc.) Circa pm̄ ꝯſiderādū ē ꝙ felicitas eēntialr ꝯſiſtit in opatiōe virtutis. bona aūt exteriora q̄ ſubiacēt fortune: ptinent q̄ſi iſtrālr ad felicitatē. τ iō dic ꝙ nō deberem⁹ ſeq fortunas iudicādo aliquē eē miſeꝝ vel felicē: qꝛ bonū vel malum hōis: qḋ attendiť ẜm rōnē: nō ꝯſiſtit pncipalr in his: ſꝫ humana vita indiget his iſtralr: ſic dcm̄ ē. ſꝫ opationes ẜm vtutē ſunt pncipales τ diuinū hñtes ex hoc vt ſupra quia pncipl̄r dr aliqḋ felix: qḋ opať ẜm vtutē: τ ꝯrie opōnes. ſ. vitioſe hñt pncipalitatē τ dñiuz i ꝯrio. ſ. in miſeria: vt. ſ. ille dr ſit miſer: q vitioſis opōnib⁹ iſiſtit. ¶ De. cū dicit.

¶ Teſtať aūt ſermoni τ qḋ nūc q̄ſitū eſt. Circa nihil eni ſic exiſtit hūanoꝝ operū cōſtātia vt circa opationes que ẜm vtutē ſunt. permanētiores enim diſciplinis hec videnť eē: ex his aūt honorabiliſſime pmanentiores pp maxie iten dere: τ maxie ꝯtiue viuere in ipſis btōs. hoc. n. aſſilať cāe ei⁹: qḋ ē ñ fieri circa ipas obliuionē.

¶ Adaptat qḋ dcm̄ ē ad ſolonē qōnis. Et p̄ oñdit ꝙ opatiōes ẜm virtutem maxie iueniunť pmanētes iter oēs res hūanas. Scdo oñdit ꝙ ẜm pdicta poterit felicitas pma[illegible]

nere p totã vitã.ibi.(Exiſtet ãt vtiqȝ τc̃.) Tertio oſtendit q ſm predicta euitanť oia icõuenientia.ibi.(Si aũt fiunt opatiões dñe vite τc̃.)Dicit g̊ p̊ q huic ſermoni.q̄ .ſ.dicimus opationes ſm v̓tutes eẽ p̊ncipales in felicitate.atteſtať illud qȯ paꝝ ſupra q̄ſitũ ẽ de pmanẽtia felicitatis.nihil enim humanoꝝ iueniť eẽ ita cõſtanter pmanẽs:ſic opõnes ſz v̓tutẽ.maniᵐ ẽ.n.q exteriora bona:τ ẽt iteriora bona ad corp⁹ ptinẽtia cũ ſint mãlia τ corpalia p ſe ſubta ſũt mutatiõi.ea v̓o q̄ ad aiaȝ ptinẽt ſolũ p accñs: vñ min⁹ ſubiacẽt mutatiõi.eoꝝ v̓o q̄ ad aiaȝ hũanã ptinent:q̄dã ptinẽt ad itellʒ:ſic ſcie.q̄dã v̓o ad opõnes vite: ſic v̓tutes.q̄ qdẽ p manẽtiores ſũt ipſis diſciplinis.i. ſciẽtys demõſtratiuis.Qȯ quidẽ intelligẽdũ ẽ nõ quãtũ ad mãȝ.nã ſcie dmõſtratiue ſũt circa neccĩa:q̄ ipoſſe ẽ alr̃ ſe habere.ſed eſt itelligendũ q̃ȝtuȝ ad exercitiũ actus.non enĩ iminet nobis ita ꝯtinuũ exercitiũ ſpeculatiõis ſciaꝝ: ſic opationũ ſm virtutẽ.cõtinue enĩ occurrũt nobis ea i qbus oȝ nos agere ſm v̓tutẽ:vel ꝯ virtutẽ:ſicut vſus ciboꝝ:ꝯſortia mulierũ:collocutões hominũ adiuicẽ:τ alia hm̓:in qb⁹ ꝯtinue verſať vita hũana.vñ opȝ q habit⁹ v̓tutis magis p cõſuetudinẽ firmeť in hoie q̃ȝ habit⁹ ſcie.et iter ipſas v̓tutes ille que ſunt honoratiſſime:videnť eẽ pmanentiores:qꝛ magis intenduntť:τ ẽt qꝛ magis ꝯtinue opanť:ad hoc q ſm eas viuant.τ tales ſunt opatiões virtutũ:in qbus cõſiſtit felicitas:qꝛ ſunt pfectiſſime:vt dcm̃ eſt.τ iſtud naturalr̃ ẽ cã:q̄re hõ nõ obliuiſciť eſſe virtuoſus.qꝛ.ſ.cõtinue in his hõ exercitať.Eſt τ alia cã:qꝛ.ſ.virtus cõſiſtit p̊ncipalr̃ in appetit⁹ iclinatiõe que p obliuionem nõ tolliť.❡ Deinde cum dicit.

❡ Exiſtet aũt vtiqȝ qȯ queſitum eſt felici. τ erit per vitam talis.ſemp enim vel maxime oium operabitur τ ſpeculabiť que ſm virtutem.

❡ Oſtendit q ſm p̊dicta felicitas poterit p totã vitã durare.τ dicit q cũ opationes ſm v̓tutes ſint pmanentiſſime: vt dcm̃ eſt:ſi in eis p̊ncipalr̃ ponať felicitas:vt diximus: ſequeť q felici ierit id qȯ queſitũ eſt in p̄terita qõne.ſ.q erit talis p totã vitã ſuã.Et hoc p̊ pbat per ipſas opationes.ibi.(Semp.n.τc̃.)Jlle.n.qui hȝ habitũ pfectuȝ ſemp põt opari ſm illũ habitũ:vel maxie cõtinue inter oẽs felix hȝ pfectã virtutẽ:vt ſupra habitũ ẽ.g̊ ipſe ſp vel maxime poterit opari in vita actiua:que ſunt ſm virtutẽ:τ ſpeculari in vita ꝯtẽplatiua.❡ Scȯo ibi.

❡ Et fortunas feret optime: τ oino vbiqȝ prudenter q τ vere bon⁹ τ tetragon⁹ ſine vitupio.

❡ Oſtendit idem ex bonis fortune q̄ ſunt ſecũdaria in felicitate.τ dicit q felix optime feret oẽs fortunas.τ in oibus ſe habebit oino prudenter:vtpote qui eſt vere bon⁹. nõ ſm apparentiã ſolũ.τ eſt tetragonus ſine vitupio.i.pfectus q̄tuor v̓tutibus cardinalibus:vt qdã exponũt.ſed hoc non vr̃ eſſe ſm intentionẽ Arꝫ.qui nũq̃ȝ inueniť talẽ enumerationẽ facere:ſed tetragonũ nomiat pfectũ i virtute ad ſil̓itudinẽ corporis cubici hñtis ſex ſupficies quadratas:ppter qȯ bñ ſtat in q̄libet ſupficie.τ ſil̓r v̓tuoſus in q̄libet fortuna ſe hȝ:qꝛ igiť ad v̓tutẽ ptinet oẽs fortunas bñ ferre:pȝ q pp nullã fortune mutationẽ deſiſtet felix ab opatiõe v̓tutis.Et hoc ꝯñr in ſpeciali oſtendit per modũ diuiſionis:cũ ſubdit.

❡ Multis aũt factis ſm fortunã τ drñtib⁹ magnitudine τ puitudine:pua qdẽ pſperitatũ:ſil̓r aũt τ oppoſitoꝝ manifeſtũ q nõ faciũt iclinationẽ vite. Magna aũt τ mlta facta qdẽ bñ beatiorẽ faciunt vitam.eteni hec cõdecorare nata ſunt τ vſus eoꝝ bonus τ ſtudioſus ſit.ecõuerſo aũt accidẽtia tribulant τ ꝯturbant beatũ:triſtitias enĩ inferũt τ impediũt in multis operationib⁹.Verũtñ τ in his refulget bonũ.Cum enim qꝛ vtiqȝ ferat quis facil̓r multa τ magna iſortunia nõ ppter doloris inſenſibilitatem ſed virilis exiſtens τ magnanimus.

❡ Et dicit q multa dona τ mala ſm fortunã eueniũt que differũt magnitudie τ puitate.maniᵐ ẽ q pue pſpitates.τ ſil̓r pua fortũa ñ iclinãt vitã de felicitate in miſeriã: vł ꝯ̊.Si aũt fuerũt multa τ magna:aut erũt bona:aut mala.Si bona ꝯferent ad hoc q vita hoĩs ſit beatior:qꝛ ſic ſupra dcm̃ ẽ.felicitas idiget iteriorib⁹bonis:vł ad dcorẽ: vel inq̃ȝtũ ſunt inſtr̃a opationis ſm v̓tutẽ.Et q̃ȝtũ ad p̊ᵐ dicit:q nata ſunt ſil̓ decorare vitã felicis.q̃ȝtũ aũt ad zᵐ dicit:q vſus exterioꝝ bonoꝝ ẽ bon⁹ τ virtuoſus.inq̃ȝtũ .ſ.virtus vtiť eis vt qbuſdã iſtr̃is ad bñ agendũ.Si autẽ accidant ꝯ̊:vt.ſ.ſint multa τ magna mala iferũt qdẽ felici quãdã tribulationẽ exteri⁹:τ ꝯturbationẽ interi⁹:quia iteri⁹ ferũt triſtitias:τ exteri⁹ ipediũt a mł̓tis bonis opationib⁹:nõ tñ p eas tolliť totalr̃ opatio v̓tutis:qꝛ ẽt ipſis iſortunÿs virt⁹ bñ vtiť:τ ſic refulget in eis bonũ v̓tutis: inq̃ȝtuȝ.ſ.aliquis facil̓r ſuſtineret multa τ magna iſortunia.nõ pp h̃ q nõ ſentiat dolorẽ ſeu triſtitiã:ſicut ſtoyci poſuerũt:ſed qꝛ tanq̃ȝ virilis τ magnanim⁹ hȯ triſticÿs ei⁹ rõ nõ ſuccũbit.Hec.n.fuit diuerſitas iter ſtoycos τ pipateticos:quoꝝ p̊nceps fuit Arꝫ.q ſtoyci poſuerũt triſtitiam nullo mõ cadere in virtuoſum:qꝛ in corpalib⁹ τ exteriorib⁹ reb⁹ nullũ bonũ hoĩs cõſiſtere ponebãt.pypatetici aũt ponebãt i hoieȝ virtuoſuȝ triſtitiã rõne moderatã:nõ aũt que rõnẽ ſubuerteret.ponebãt enĩ q in corpalibus τ exteriorib⁹reb⁹:aliqȯ hoĩs bonũ ꝯſiſtit:nõ qdem maximũ:ſȝ minimũ:inq̃ȝtum.ſ.adiuuat.Sȝ aduertẽduȝ q aliq̄ tranſmutatio poſſet accidere q̄ oio auferret eius felicitatẽ:ipediẽdo totalr̃ opationẽ v̓tutis.puta ſi p egritudinẽ furiã vel inſaniã:vel quãcũqȝ amentiã incurrat. Sȝ cũ felicitas nõ querať niſi in vita hũana:q̄ ẽ ſȝ rõnẽ: deficiente vſu rõnis:deficit talis vita.vñ ſtat⁹ amẽtie reputãdus ẽ q̃ȝtũ ad vitã hũanã:ſic ſtat⁹ mortis.τ iȯ idẽ vr̃ eẽ dȯȝ de eo q pmãſit in ope v̓tutis vſqȝ ad amentiã:ſic ſi pmanſiſſet vſqȝ ad mortẽ.❡ Deinde cum dicit.

❡ Si aũt ſunt opationes dñe vite queadmodũ diximꝰ.nullus vtiqȝ beatoꝝ fiet miſer.Neqȝ.n. aliqñ operabiť odibilia mala.vt enim vere bonum τ ſapientẽ oẽs exiſtimamꝰ fortunas decẽter ferre:τ exñtibꝰ ſemp optima opari queadmoduȝ ex datis.τ ducẽ bonũ pñte exercitu vti maxie bellicoſe:τ corioꝝ iciſorẽ ex datis corÿs optimũ calciamẽtũ facere.eodẽ mõ τ alios artifices oẽs.❡ Si aũt ita:miſer qdẽ nequaq̃ȝ fiet vtiqȝ felix.Neqȝ vtiqȝ beatus priamidis infortunÿs icidet:neqȝ vtiqȝ variꝰ τ facile tranſmutabilis:nȝ ex felicitate mouebiť facile.Neqȝ ꝯtigẽtibꝰ iſortunÿs:ſȝ a magnis τ multis.τ ex talibus nõ vtiqȝ fiet rurſus felix in paruo tpe ſed ſiquidẽ in multo τ pfecto magnoꝝ τ bonorum in ipſo factus abundans.

❡ Ex premiſſis excludit incõuenientia q̄ ſeq videbanť τ dicit:q ſi operatiões v̓tuoſe habent dñium de felicitate:

vt dictū eſt. non ſequit̄ φ beatus fiat miſer ꝓpter infortunia. ꝓpter que nō opabat̄ aliqua odibilia ⁊ mala. ſ. vtuti ꝯria. Sed poſſumus exiſtimare de eo ꝓbabil'r φ propter v̄tutē pfectā quā hȝ btūs tanq̄ vere bonus ⁊ ſapiēs oēs fortunas feret decēter: qḋ eſt ſm virtutē in qualibet fortuna. ⁊ ſi non eaſdem operationes faciet in qualibet ſed ſm ea que exiſtūt. ſ. pſpera vel aduerſa ſemꝑ operabitur optime quare vtens his que affert fortuna ſic quibuſdam datis: prout. ſ. ad bonū ducē ꝑtinet: vt exercitu dato maxime vtat̄ bellicoſe ſm exercitus ꝯditionē: alia tñ faciet ſi habeat exercitū tyronū. ⁊ ſil'r ad inciſorem coriorū ꝑtinet: φ ex datis corijs optimum calciamentū faciat. meliora tñ calciamēta faciet ex vno corio q̄ ex alio. ⁊ idem etiā eſt in oībus alijs artificib⁹. ⁊ ſi ita eſt nunq̄ miſer per aliqua ꝓſpera ſupuenientia efficiet̄ felix: qꝛ illis pſperis male vtet̄ operās vitioſe: ſemper miſer remanebit. ⁊ ſil'r ille qui incidet in infortunia priami. Primo quidē: qꝛ prudēter ea pcauebit. Scḋo qꝛ ſi ſupueniat ex iprouiſo optime ea feret: vt dictū eſt. ⁊ ita nō facile transmutabit̄ a felicitate ad miſeriā: nec per quecūq̄ infortunia: ſȝ per multa ⁊ magna: per que ab opatione rōnis abducet̄. ⁊ ſi ſit factus infelix non rurſus de facili fiet felix. ſȝ multo tpe abundātiā accipiet bonoꝝ ⁊ magnoꝝ: tum per exercitiū virtuoſi actus: tum per reparationem exterioris fortune. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quid igitur prohibet dicere felicē ſm virtutem pfectā operantē ⁊ exterioribus bonis ſufficiēter ditatū non ꝯtingenti tpe: ſed pfecta in vita: vel apponendū: ⁊ victuruȝ ſic ⁊ finiturum ſm rōnem: qꝛ futurū īmanifeſtū nobis. Felicitatem aūt finē ⁊ pfectū ponimus oīno ⁊ omni mode. Si ita aūt: beatos dicemus viuētiū qb⁹ exiſtūt ⁊ exiſtent que dicta ſunt: beatos autē vt hoīes: ⁊ quidē igit̄ de his intantū dictum ſit.

¶ Cōcludit ſuā ſniam de felicitate: ⁊ dicit φ nihil prohibet dicere illū eſſe felicē qui opat̄ ſm virtutē quidē perfectā: ⁊ hȝ exteriora bona ſufficiētia ad opationē v̄tutis: non quidē in aliquo paruo opere. ſȝ in vita pfectiua. per longum tps. ⁊ hoc qdem ſufficit ad hoc φ aliqs poſſit dici felix ī hac vita: ſȝ ſi volumus accipe felicitatē ſm optimū qḋ eſſe pōt: ſic apponēdū eſt ad rōneȝ felicitatis: qꝛ ſit victurus ſicut dictū eſt per ſuā totā vitā. ⁊ finiturus. i. moriturus. ſm φ ꝯuenit rationi. Ratio autē quare hec ꝯditio appoſita eſt: qꝛ futurū ignotū eſt nobis. ad rōnē autē felicitatis: cū ſit finis vltimus: vr̄ ꝑtinere oē id qḋ eſt pfectū ⁊ optimū. ⁊ hoc ſcḋo modo loquebat̄ ſolon de felicitate. ⁊ ſi ita eſt: vt dictū eſt illos de numero viuentiū beatos dicemus in hac vita: qbus exiſtūt in pñti: ⁊ exiſtēt in futuro ea que dicta ſunt: ſȝ qꝛ iſta vident̄ nō vſquequaq̄ attingere ad ꝯditiones ſupra de felicitate poſitas. ſubdit φ tales dicimus beatos ſic̄ hoīes qui in hac vita mutabilitati ſubiecti. non poſſunt pfectā beatitudinē hr̄e. Et qꝛ non eſt inane nature deſideriū recte exiſtimari poteſt φ reſeruat̄ homini pfecta beatitudo poſt hanc vitam. Vltimo epilogat dicēs φ de his intātū dictū eſt.

PRonepotū aūt fortunas ⁊ amicoruȝ oium nequaq̄ qdē ꝯferre valde īamicabile videt̄ ⁊ opionibus contrariū.

¶ Poſtq̄ phs ſoluit pncipalē dubitationē q̄ erat de trāſmutatione fortune circa felicē. h̄ determīat dubitationē ſupiductaȝ. ſ. de mutatiōe fortune circa amicos. Et circa h̄ duo facit. Primo cōparat fortunia ⁊ īfortunia ꝯtingētia his que ꝯtingūt circa ipm hoiem. Scḋo cōparat ea q̄ ꝯtingūt circa mortuū. his que ꝯtingunt circa viuūȝ. ibi. (Differret aūt paſſionū ⁊c.) Circa pmū duo facit. Primo ꝓponit φ ea que circa amicos ꝯtingūt redūdāt in ipſum hoīeȝ. Scḋo oſtendit que ⁊ q̄lia. ibi. (Multis autē ⁊ oimodas ⁊c.) Dicit ḡ p̄ φ ſi aliqs vellet dicere φ fortune bone vel male ꝓnepotū vel quorūcūq̄ poſterioꝝ ⁊ oiuȝ amicoꝝ nequaq̄ ꝯferret ad felicitatē hoīs viuentis ſeu mortui vr̄ h̄ eſſe icōueniēs duplici rōne. Primo qdē: qꝛ h̄ eſſet ꝯ rōnē amicitie q̄ eſt qdā vnio amicoꝝ. ita φ vn⁹ eorū reputat ea q̄ ſunt alterius q̄ſi ſua. Scḋo qꝛ h̄ eſſet ꝯrīū opioni cōi q̄ nō pōt total'r eſſe falſa. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Multis autē ⁊ oimodas habentibus differētias accidentibus ⁊ his quidem magis redundantibus: his autem minus: ſm vnumquodq̄ quidem diuidere longum ⁊ infinitū videt̄. vniuerſaliter autem dictum ⁊ typo forſitan vtiq̄ ⁊ ſufficiēter habebit. Si vtiq̄ quemadmoduȝ ⁊ circa ipſum fortunarum he quidē habēt aliquod pondus ⁊ auxiliū ad vitā: he autē leuiores videntur: ita ⁊ que circa amicos ⁊ ſil'r oēs.

¶ Oſtēdit que ⁊ q̄lia amicoꝝ accidētia ꝯferāt ad felicitatē amici. ⁊ dicit φ cū ea que accidūt ſm fortunia bona vl' mala ſint multa ⁊ in oībus modis dr̄ia. puta ſm ſpēȝ: ſm quātitatē: ſm tps: ⁊ ſm alia hm̄oi. quoꝝ quedā magis redūdāt ⁊ quedam minus: ſi aliqs vellet oīa ſingilatim determinare. qd. ſ. redūdet ex his in hoiem ⁊ qd nō: eſſet valde lōgū: imo poti⁹ īfinitū: qꝛ hm̄oi diuerſitas īfinitis modis cōtingit: ſȝ ſufficit φ dicat̄ in vl'i ⁊ in typo. i. figural'r. i. ſupficial'r vel ſil'itudine vel ſil'itudinarie ſi dicat̄ φ fortunaꝝ que ſunt circa ipm hoiem qdā. ſ. magne hn̄t aliqḋ pōdus. i. inde īmutādi ꝯditionē vite hu⁹ᵐᵉ. ⁊ ꝯferūt auxiliū ad felicē: quedā aūt ſunt leuiores ex qb⁹ nō multū iuuat̄ vita hoīs: ita etiā ꝯtingit ī his q̄ eueniūt circa q̄ſcūq̄ amicos: ita tñ φ magis redūdāt ea que accidunt circa ꝓpinquiores: ſȝ ſint minora in quantitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Differre autē paſſionum vnaquāq̄ circa viuentes vel mortuos contingit multo magis q̄ iniuſta ⁊ mala preexiſtere in tragedijs vel etiā fieri. Sillogizandum vtiqȝ ⁊ ita differentiaȝ.

¶ Oſtēdit ex q̄ accn̄tia amicoꝝ redūdāt ad hoiem. ⁊ hoc magis manifeſtū ē ad hoīeȝ: dū viuit: q̄l'r circa h̄ ſe hēat erga mortuū. Et circa h̄ duo facit. Prio oſtēdit quō differēter ſe hēat q̄tū ad h̄ circa viuos ⁊ mortuos. Scḋo igrit vtrū accn̄tia amicoꝝ redūdēt ad mortuos: cū manifeſtū ſit φ redūdant ad viuos. Et hoc ibi. (Magis aūt fortaſſis.) Circa p̄ᵐ ꝯſiderādū eſt φ mortui poſiti ſunt ex̄ vitā pñtē c⁹ felicitatē Ar̄. h̄ ingrere itēdit vt ex pmiſſis pȝ. attingūt aūt mortui hāc vitā ſolū ſm φ remanēt in memorijs hoium viuētiū. ⁊ iō hoc mō ſe hn̄t mortui ad viuētes ſm ꝯſideratiōeȝ h⁹ vite. ſic ſe hn̄t ea q̄ nūc actu ꝯtingunt ad ea q̄ oliȝ fuerūt. vt nūc recitant̄ puta bella troiana vl' aliqd hm̄oi. dicit ḡ φ hoc qḋ q̄cūq̄ paſſionū accn̄tiū fortuitoꝝ ꝯtingat circa viuos vel circa mortuos multo magis differt q̄ aliq̄ iniuſta. puta homicidia vel rapia. ⁊ mala. i. īfortunia q̄cūq̄ ꝑexiſtāt in tragedijs. i. a poetis recitent̄. vt olim exn̄tia vel φ nūc fiant. qꝛ in p̄ ſumit̄ idē ex parte fortuiti euent⁹. ⁊ dr̄ia ex parte pſonarū quaꝝ qdaȝ ſunt actu in rebus humanis. quedā aūt ſūt ſolū in memoria. In ſcḋo autē ecōuerſo accipit̄ idē ex pte pſonaꝝ que ſunt in reb⁹ humanis ⁊ differētia ex parte fortuitoꝝ euē-

tium quoꝝ quidā ſunt actu in rebus humanis: quidā aūt ſolū ſm cōmemoratiuā recitationē. ⁊ qꝛ felicitas ad pſonas ptinet magis ꝙ̄ ad res exterius ↄtingētes: ideo phs dicit ꝙ prima dr̄ia: quātū ptinet ad ꝓpoſitū. ſ. ad mutatiōnē felicitatis: maior eſt ꝙ̄ ſcđa. ⁊ ex iſto ſimul inducto de dr̄ia euētuum: dicit eſſe ſillogizandū dr̄iam in ꝓpoſito. manifeſtū eſt. n. qđ pterita mala recitata. ⁊ ſi quodaꝫ modo ptineant ad audientē: qui aliquo modo ad ea afficitur. nō tñ ita ꝙ imutēt ↄditionē ipſius. vnde multo minus fortunia imutāt ↄditionē mortui. ⁊ hoc quidē iduxit phs quaſi ſoluēs rōnē ſupra poſitam que ↄcludebat ꝙ ſi aliquid redundat ad viuos non ſentientes: ꝙ redundat etiam ad mortuos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Magis aūt fortaſſis inquirēdū circa eos qui defecerunt ſi aliquo bono cōicant vel oppoſitis. Uideť enim ex his ſi ⁊ redundat ad ipſos quodcūqꝫ ſiue bonū ſiue ↄtrariū fragile quodaꝫ ⁊ paruum vel ſimpl'r vel ad ipſos eſſe. Si aūt non tm̄ ⁊ tale vt faciat felices eos qui non ſunt neqꝫ his qui ſunt auferat beatitudinem.

¶ Inquirit vltimo vtrū aliquo mō redūdēt ad mortuos que ↄtingūt circa amicos. Et primo īqrit. Scđo concludit principale intētum. ibi. (Cōferre quidē ⁊c.) Dicit ergo pmo ꝙ magis videť eſſe ingrendū circa eos qui mortui ſunt: ſi aliquo mō cōicant vel bonis vel malis que eis accidūt in hac vita: qꝛ nō imutať a felicitate in miſeriaꝫ vel ecōuerſo. ſatis eni videť manifeſtū: qꝛ ſi aliqs ex his que hic agūť ad eos redūdat ſiue bonū ſiue maluꝫ erit fragile ⁊ parū vel ſimpl'r. vel quātū ad ipſas. ſi auteꝫ hoc ita eſt: nō erit tm̄ ⁊ tale vt faciat felices eos qui non ſunt neqꝫ his qui ſunt afferunt beatitudinē. dictū eſt enim ꝙ parua accidētia nō faciunt mutationē vite. ſi ergo ex his que agunť paruū aliqđ redūdat ad mortuos: ſequiť ꝙ ex ꝥ eoꝝ ↄditio circa felicitatē nō imuteť. ¶ Deide cū dic.

¶ Cōferre quidē igiť aliqđ videnť his qui defecerunt bone operationes amicoꝝ. Sil'r aūt ⁊ infortunia: talia aūt ⁊ tam magna vt neqꝫ felices non felices faciāt: neqꝫ aliud taliū aliquod.

¶ Cōcludit ſuā ſniam: ⁊ dicit ꝙ bona amicoꝝ que agunt vel que eis accidūt ↄferre videnť aliqđ mortuis: ⁊ ſil'r in fortunia in eos redūdare. tñ ſub tali modo. ⁊ tanta quātitate: vt neqꝫ felices faciant non felices: neqꝫ trāſmutant eos ſm aliqđ taliuꝫ. puta ſm ſapiam ⁊ virtutē: vel aliqđ hꝫ. pōt autē eſſe ↄſtructio ſuſpēſiua ab illo loco. Si autē non tm̄ ⁊ tale ⁊c. ⁊ tunc ↄueniens ↄditionalis erit ↄferre quidē ⁊c. ⁊ ſuperabundabit illatiua ↄiunctio. Uideť ſm intentionē Ar̄. ea que hic dicunť eſſe intelligēda de mortuis: nō ſm ꝙ ſunt in ſeipſis. ſꝫ ſm ꝙ viuūt in memorȳs hoīum. ſic eni videť redūdare in eos que amicis eoꝝ cōtingunt poſt mortē: prout ex hoc reddiť eoꝝ memoria ⁊ glīa magis delectabilis vel mags obſcura. ſed hoc quidē dicit eſſe fragile quoddā: qꝛ nihil eſt fragilius eo qđ in ſola opīone hoīum ↄſiſtit. dicit aūt eſſe paruuꝫ quoddam. ⁊ maxime quo ad ipſos. qꝛ non ptinet ad eos niſi ſm ꝙ ſunt in memorȳs hoīum. Querere aūt vtrum hoīes poſt mortē aliqualiter viuāt ſm aīam. ⁊ vtrum cognoſcāt ea que ꝥ agunť: aut ſi ex his aliquo modo imutanť nō pertinet ad ꝓpoſitū. cum phs hic agat de felicitate pñtis vite ſicut ex ſupradictis pꝫ. ⁊ ideo huiꝰ qōnes que longa diſcuſſione idigerēt: hic ptermittēde ſunt: ne in hac ſciētia que eſt opatiua: plures ſermones extra opera fiant: qđ ſupra phs reprobauit: ſꝫ alias hec plenius diſſeruimus.

Determinatis aūt his ſcrutemur de felicitate. vtruꝫ laudabiliū eſt vel magis honorabiliū. Manifeſtum enim quoniam potentiarum non eſt.

¶ Poſtꝙ̄ phs oſtēdit qđ eſt felicitas. hic īqrit de quadā felicitate ⁊ ꝓprietate felicitatis. ⁊ primo mouet qōnem. Scđo determinat vitatē. (Uideť autē oē laudabile ⁊c.) dicit ergo ꝙ poſt diffinitionē pdictoꝝ neceſſe eſt pſcrutari vtruꝫ felicitas ſit de numero bonoꝝ honorabiliū vel laudabiliū. ⁊ ꝙ neceſſe ſit felicitatē ↄtineri ſub altero genere hoꝝ bonoꝝ. ꝓbat per hoc ꝙ felicitas non eſt de genere potentiaꝝ. nō eni aliqs laudať vel honorať ex eo ꝙ hꝫ potētiā ad bonū. ſꝫ ex eo ꝙ aliqualiter eſt ad bonū diſpoſitū. ¶ Ad huiꝰ aūt qōnis euidētiā ↄſiderādū ꝙ honor ⁊ laus dupliciter differūt. Primo quidē ex parte eiꝰ in quo ↄſiſtit honor vel laus. ſic autē honor in plus ſe hꝫ ꝙ̄ laus. honor eni īportat teſtimoniū manifeſtās excel^am^ alicuiꝰ ſiue hoc fiat p v̄ba ſiue facta: vtpote cū aliqs genu flectit alteri vel aſſurgit ei. ſꝫ laus ↄſiſtit ſolū in verbis. Scđo differūt q̄tū ad id cui exhibeť laus ⁊ honor: vtrūqꝫ eni exhibeť alicui excel^e^: eſt aūt duplex excel^a^ vna qdē abſoluta ⁊ ſic ei debeť honor: alia aūt ē excel^a^ i ordine ad aliquē finē. ⁊ ſic debeť ei laus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur autem omne laudabile in quale qđ eſſe ⁊ ad aliquid qualiter habere laudari.

¶ Determinat motā qōnem. Et primo oſtēdit felicitateꝫ bonoꝝ honorabiliū. ex hoc qđ eſt quoddā pfectuꝫ ⁊ optimum. In ſecunda parte ex hoc qđ hꝫ rōneꝫ principȳ. ibi. (Uideť autē ita hr̄e ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo oſtēdit qualiū ſit laus. Secūdo ↄcludit ꝙ optimoꝝ non eſt laus ſed aliqđ melius. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qđ intēdit. Scđo manifeſtat ppo^m^. ibi. (Juſtum eni ⁊c.) Dicit ğ p̄ꝙ oē qđ laudať videtur eſſe laudabile ex duobꝰ ſil'. ex hoc. ſ. ꝙ in ſe hꝫ aliqlē diſpōnē: ⁊ ex ꝥ ꝙ hꝫ aliqualē hitudinē ad aliqđ aliud. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Juſtū enim ⁊ virilē ⁊ vl'r bonū ⁊ virtutē laudamus ꝓpter opera ⁊ actus ⁊ fortē ⁊ curſorem ⁊ alioꝝ vnūquodqꝫ in quale qddā natum eſſe ⁊ hr̄e aliqual'r ad bonū aliqđ ⁊ ſtudioſuꝫ.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitū. Et primo ex laudibus humanis. Secūdo ex laudibus diuinis. ibi. (Manifeſtum aūt eſt hoc ⁊ ex his.) Circa primū ↄſiderādū eſt ꝙ hō laudať ⁊ ꝓpter virtutē animi: ⁊ ꝓpter virtutē corporis. ſm virtutem aūt animi laudať ⁊ ipſe hō habēs virtutē animi puta iuſtus ⁊ fortis: ⁊ cōiter bonus ſm quācūqꝫ vtutē. ⁊ etiā laudať ipſa virtꝰ: ⁊ hoc ꝓpter aliqđ aliud. ſ. ꝓpter opera ⁊ actus. ex hoc autē laudať virtuoſus. ⁊ ipſa vtus: inq̄tuꝫ ordinať ad exequēdū opus vtutis. ſm vo vtutē corporis laudať aliqs: qꝛ eſt fortis ad pugnādū: ⁊ agilis ad currendū: ⁊ ſic de alȳs ſilibus: ex hoc ꝙ hō aliq'liter ordinať ad aliqđ qđ eſt bonū in ſe ⁊ ſtudioſum. q. ſtudio dignū. ⁊ eſt attēdenda dr̄ia inter virtutes animi ⁊ corporis. namad laudes virtutis aīe ſufficit ꝙ aliquis bene ſe habeat ad ꝓpriū actū vtutis. qꝛ bonū hoīs in ipſo actu virtutis eſt. ſed in virtutibus corporalibus nō ſufficit ꝙ aliqs bene ſe habeat ad actū illius virtutis. puta ad currēdū vel luctandū. in his eni nō ↄſiſtit bonū hoīs. pōt eniꝫ aliqs currere vel luctari vel pugnare: ⁊ ꝓpter bonuꝫ: ⁊ ꝓpter malum. ⁊ loquēs de laude virtutū aīe: dixit ꝙ laudanť propter opa ⁊ actus. ſed loquēs de virtutibꝰ corporalibꝰ determinauit ꝙ laudanť i ordie ad aliud. ¶ Deide cū dic.

¶ Manifeſtum autem eſt hoc ⁊ ex his que cir

ca deos ſunt laudibus: deriſibiles enim videntur ad nos relati. hoc autem contingit. qꝛ ſunt laudes per relationem vt diximus.

¶ Manifeſtat ꝙ dixerat per laudes diuinas. ſi eñi aliqd eſſet laudabile abſolute. ⁊ nõ ſm habitudinẽ ad aliquid aliud: ſequeret̃ ꝙ idem in oĩbus eſſet laudabile. hoc aũt manifeſte apparet falſum ſi qs ↄſiderat laudes qbus laudamus ſubſtãtias ſeparatas q̃s deos noĩat. ſi qs eniꝫ laudes eoꝝ referret ad ea que in hoĩbꝰ laudant̃ deriſibile videret̃. puta ſi qs laudaret de hoc ꝙ nõ vincat̃ a ↄcupiſcẽtia vel timore. ⁊ hoc ideo ↄtingit. qꝛ laudes ſunt per relationẽ ad aliqd: vt eſt dictũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si aũt laus eſt taliũ. manifeſtũ qm̃ optimoꝝ nõ eſt laus ſꝫ maius aliqd in eis ⁊ melius.

¶ Ex premiſſis ↄcludit ꝓpoſitũ. Et primo ponit ↄnem in hunc modũ. laus eniꝫ eſt eoꝝ quoꝝ bonitas ↄſiderat̃ in ordine ad aliqd aliud: quinimo alia ordinant̃ in ipſa. ergo optimoꝝ non eſt laus. ſꝫ aliqd melius laude. ſicut etiã in ſpeculatiuis principioꝝ non eſt ſciẽtia. ſꝫ aliqd ſcia altius. ſ. intellectꝰ. ſcia enim eſt ↄnum que cognoſcunt̃ propter pñᵃ. ⁊ ſilr̃ laus eſt eoꝝ quoꝝ bonitas eſt ꝓpter alia. honor aũt aliqd melius laude eſt eoꝝ ad que alia ordinantur. ¶ Secundo. ibi.

¶ Queadmodũ vr̃. deos. n. btificamꝰ ⁊ felicitamus. ⁊ viroꝝ diuiniſſimos btificamꝰ. ſilr̃ aũt ⁊ bonoꝝ. Nullus eñi felicitatẽ laudat queadmodũ iuſtũ. ſꝫ vt diuinius aliqd ⁊ melius btificat.

¶ Manifeſtat ↄnẽ p̄miſſã ꝑ ea q̃ cõiter dñr. Et p̄mo quãtum ad ea quoꝝ eſt aliqd melius laude. Secũdo quãtũ ad ea quoꝝ eſt laus. ibi. (Laus quidẽ. n. ⁊c̃.) Circa p̄mũ duo facit. Primo inducit ad ꝓpoſitũ manifeſtãdũ id qđ cõiter videt̃. Scđo id qđ intẽſuꝫ fuit eudoxo. ibi. (Videtur aũt ⁊ eudoxus ⁊c̃.) Dicit ergo p̄mo ꝙ optimoꝝ eſſe aliqd meliꝰ laude vr̃ cõiter oĩbus: qđ manifeſtuꝫ eſt ex h̃ qđ dijs. q. aliqd melius laude attribuentes dicimus eos beatos ⁊ felices: ⁊ ſilr̃ optimos viroꝝ: in qbꝰ apparet quedam diuina ſilr̃itudo ꝑꝑ eoꝝ excellẽtiã. ⁊ ſic̃ optimis ꝑſonaꝝ attribuimꝰ aliqd meliꝰ laude. ita etiã optimis de numero beatoꝝ ſic̃ felicitati. nullus eñi laudat felicitateꝫ ꝑ modũ q̊ laudat hoĩem iuſtũ vel v̄tuoſum. ſꝫ attribuit ei aliqd maiꝰ. dũ dicimꝰ eã eſſe btitudinẽ. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Videt̃ auteꝫ ⁊ Eudoxus bene attribuiſſe de primitijs voluptati: in non laudari eñi bonorũ exiſtentem nunciare exiſtimat. Qm̃ melius eſt laudabilius. Talem autem eſſe deum ⁊ per ſe bonum: ad hec enim ⁊ alia referri.

¶ Inducit ad idem dictũ eudoxi: qui in voluptate conſtituebat primitias bonoꝝ: ponẽs. q. voluptatẽ eſſe ſũmum bonũ: ⁊ hoc denunciare exiſtimat: ꝙ cũ ſit de numero bonorum: non laudat̃: eo ꝙ ipſa in ſe eſt aliqd meliꝰ laudabilius: ⁊ tale eſt deus ⁊ quicqd aliqd eſt per ſe bonum. qꝛ ad hꝯ que ſunt per ſe bona etiã alia referunt̃. quoꝝ. ſ. bonitas laudatur in hoc ꝙ ſe aliqualiter habent ad ea que ſunt per ſe bona. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Laus enim quidem virtutis: operatores eñi bonorum ab hac virtute laudantur. Laus aũt operum ſimiliter corporalium ⁊ animalium. ſed quidem forte magis proprium certificare his qui circa laudes inſudauerunt. ¶ Nobis autem manifeſtuꝫ ex his que dicta ſunt qm̃ eſt felicitas honorabiliũ ⁊ perfectorum.

¶ Manifeſtat qđ dixerat quãtũ ad ea quoꝝ eſt laus: ⁊ dicit: ꝙ laus eſt virtutis per quaꝫ ſumus oꝑatores bonoꝝ. laudat̃ eñi aliqs ꝑꝑ actꝰ corporis vel aĩe: vt ſupra dictũ eſt. ſꝫ ↄſiderare ea de qbus ↄſueuerũt hoĩes laudari magis ꝓprie ꝑtinet ad rhetores: quoꝝ ſtudiuꝫ inſudat circa laudes. ꝑtinet. n. ad demonſtratiuũ genus cauſaꝝ: qđ eſt vnũ de tribus que cadũt ſub ↄſideratione rhetorice. ⁊ ꝑ Tulliũ in rhetorica ſua ſic manifeſte apparet ex p̄dictis ꝙ felicitas eſt de numero honorabiliũ: eo ꝙ eſt quoddã bonum perfectum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vr̃ aũt ita habere ⁊ ꝓpter eſſe p̄ricipiũ. huiꝰ eñi grã reliq̃ oĩa oẽs oꝑant̃. p̄ricipiũ autẽ ⁊ cãꝫ bonoꝝ honorabile quid ⁊ diuinum ponimus.

¶ Probat ꝓpoſitũ ex rõne p̄ncipij. id. n. qđ eſt principiuꝫ ⁊ cauſa bonoꝝ ponimus honorabile. quaſi quoddã diuinum exiſtẽs. nã deus eſt principiũ oĩs boni honorabilis: ſꝫ felicitas eſt p̄nᵐ oĩum bonoꝝ humanoꝝ: qꝛ ꝓpter ipſaꝫ oẽs hoĩes oꝑant̃ oĩa que agũt. finis aũt in oꝑabilibꝰ ⁊ appetibilibus habet rationem principij: quia ex fine ſumit̃ ratio eoruꝫ que ſunt ad finem. vnde ſequitur ꝙ felicitas ſit quoddam bonum honorabile.

SI aũt eſt felicitas oꝑatio quedaꝫ ſm virtutẽ ꝑfectã: de virtute ſcrutandũ. Forte eñi vtiq̧ ita ⁊ melius de felicitate ↄtẽplabimur.

¶ Poſtq̧ ph̃s determinauit de felicitate: hic icipit determinere de virtute. Et p̄mo premittit quedã que exigunt̃ ad ↄſideratione v̄tutis. Scđo incipit determinare de virtute i p̄nᵒ ſecũdi libri. ibi. (Duplici autẽ v̄tute exñte ⁊c̃.) Circa p̄mũ tria facit. Primo oſtẽdit ꝙ ad hãc ſciam pertineat de virtute ↄſiderare. Secũdo aſſumit quedã que cognoſcere opꝫ de partibus aĩe. ibi. (De virtute aũt ⁊c̃.) Tertio ſm diuiſiõeꝫ partiũ aĩe diuidit v̄tutẽ. ibi. (Determinat̃ aũt v̄tus ⁊c̃.) Primũ oñdit dupliciter. Primo quidẽ rõne aſſumpta ex parte felicitatis. dictũ eſt eñi ſupra: ꝙ felicitas eſt oꝑatio quedã ſm virtutẽ ꝑfectã. ⁊ ſic per cognitionẽ v̄tutis melius poterimus de felicitate ↄſiderare. vnde ⁊ in. io. libro determinato de oĩbus v̄tutibꝰ cõplet tractatũ de felicitate. Cũ igit̃ ſm ſciaꝫ principaliter querat bonũ humanũ qđ eſt felicitas: ↄueniens eſt ꝙ ad hanc ſciam pertineat de v̄tute ſcrutari. ¶ Secũdo. ibi.

¶ Videtur autem ⁊ ſm veritatem ciuilis circa hanc maxime inſudare. vult enim ciues bonos facere: ⁊ legum obauditores. exemplum autẽ horum habemus cretenſiũ ⁊ lacedemonioꝝ legiſlatores: ⁊ ſiqui alij tales facti ſunt. Si vero politice eſt ꝑſcrutatio hec. manifeſtuꝫ qm̃ fiet vtiq̧ qđ ſm eam que a principio electionem.

¶ Probat ꝓpoᵐ ex ꝓpria rõne hꝰ ſcie. ciuilis. n. ſcia ſꝫ rei v̄itatẽ maxĩe vr̃ ſtudere ⁊ laborare circa v̄tutẽ. itẽdit eñi ciues bonos facere ⁊ legibꝰ obediẽtes: ſic̃ pꝫ ꝑ legiſlatorẽ cretenſiũ ⁊ lacedemonioꝝ qui habebãt ciuitatẽ optime ordinatã: vel ſi qui alij ſunt ſilr̃es leges ponẽtes ad faciendum hoĩes v̄tuoſos: ſꝫ ↄſideratio p̄ñtis ſcie ad politicam ꝑtinet: qꝛ in hac ſcia tradunt̃ principia politice. vnde manifeſtũ eſt ꝙ queſtio de virtute fiet conueniens huic ſciẽtie ſm id quod in prohemio elegimus politicam pre omnibus alijs diſciplinis inquirentem vltimum finem humanorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De virtute aũt perſcrutanduꝫ humana vide-

licet:etenim bonum humanum querebamus ⁊ felicitatem humanã. virtutẽ autem dicimus humanã non eam que corporis:ſꝫ eaꝫ que aĩe: ſed ⁊ felicitatem operationeꝫ anime dicimus.

¶ Si autem hec ita habent: manifeſtum quoniam oportet politicuꝫ ſcire aliqualiter que circa animam:quemadmodum ⁊ eum qui oculos curat ⁊ omne corpus: ⁊ magis: quãto honorabilior ⁊ melior politica medicinali. ſed ⁊ medicorum excellentes multa negociantur circa corporis cognitionem.

¶ Aſſumit quedam de partibus aĩe neceſſaria ad cognitionẽ virtutũ. ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ neceſſariũ ẽ hꝯ aſſumi in hac ſcĩa. Scđo aſſumit ea.ibi.(Dicunt aũt de hac ⁊c̃.)Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit qđ eſt neceſſe huic ſcie ꝙ ꝯſiderat quedaꝫ de partibꝰ aĩe. Scđo oſtẽdit qualiter debeat ea ꝯſiderare.ibi.(Cõtemplandũ aũt ⁊c̃.)Dicit ğ ꝑmo ꝙ cũ nos intẽdamus ꝑſcrutari de v̄tute:intelligimus hoc de v̄tute humana. dictum eſt enĩ ſupra ꝙ q̄rimus in hac ſcĩa bonũ humanũ ⁊ felicitatẽ humanã. ⁊ iđ ſi v̄tutẽ querimus ꝑꝑ felicitateꝫ: neceſſe eſt ꝙ virtutẽ humanã queramus. virtꝰ autẽ que eſt ꝓprie humana:nõ eſt ea que eſt corporis in qua cõicat cũ alijs rebus. ſꝫ ea que eſt aĩe que eſt ꝓpria ſibi. ſꝫ ad h̄ etiã cõpetit id qđ ſupra diximꝰ:ꝙ felicitas eſt opatio aĩe ſic ğ ſe hꝫ politicus ad ꝯſiderandũ de aĩa. cuius virtuteꝫ querit. ſicut medicus ad ꝯſiderandũ de corpore cuiꝰ ſanitatẽ querit. vñ manifeſtũ eſt ꝙ oꝫ politicuꝫ aliq̄liter cognoſcere ea que ꝑtinẽt ad aĩam. ſic̃ medicꝰ qui curat oculos ⁊ totũ corpus:oꝫ ꝙ ꝯſideret de oculis ⁊ de corpore toto. ⁊ tãto magis hoc ꝑtinet ad politicũ vt ꝯſideret aĩam cuiꝰ v̄tutẽ inq̄rit:quanto eſt melior ipſa q̃ꝫ ſcĩa medicine. vt ex ſupradictis pꝫ. ⁊ ideo oꝫ ꝙ eiꝰ ꝯſideratio ſit magis cõpleta. videmus aũt ꝙ excellẽtes medici multa tractãt circa cognitionẽ corporis. ⁊ nõ ſolũ circa mediciales opationes. vnde politicus hꝫ aliquam conſiderationem de anima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contemplandum itaqꝫ ⁊ ciuili de anima:cõtemplandum autem horum gratia. ⁊ inquantum ſufficienter habet ad queſita. In plus enĩ certificare:operoſius eſt prepoſitis.

¶ Oſtẽdit q̃liter de his debeat ꝯſiderare. ⁊ dicit ꝙ ĩ hac ſcĩa ꝯtẽplandũ eſt de aĩa.gr̃a hoꝝ.i.virtutũ ⁊ actuũ hoĩs. de q̄bus eſt hic ꝑ̄ncipalis intẽtio. ⁊ ideo ꝺm intẽtionẽ cõſiderandũ eſt de aĩa q̃ꝫtũ ſufficit ad ea que ꝑ̄ncipal̃r querimus. ſi aũt aliqs vellet plus certificare de aĩa q̃ꝫ ſufficit ad ꝓpoſitũ:requireret hoc maius opus q̃ꝫ ea que in ꝓpoſito q̄runt. ⁊ ita eſt in oĩbus alijs que querunt̃ ꝑꝑ finẽ:ꝙ eoꝝ q̃ꝫtitas eſt aſſumẽda ꝺm ꝙ ꝯpetit fini. ¶ Dei.cũ di.

¶ Dicũr aũt de hac ⁊ in exteriorib̄ꝰ ſermonibus ſufficiẽter quedã ⁊ vtendũ ipſis:puta hoc quidem irrõnale ipſius eſſe:hoc ṽo rõnẽ habens.

¶ Aſſumit ea que ſunt hic conſideranda de partibus aĩe. Et ꝑmo diuidit parteſ aĩe in rõnale ⁊ irrõnale. 2° ibi.(Irrationalis aũt ⁊c̃.)ſubdiuidit irrõnale. 3° ibi.(Si aũt oꝫ hoc ⁊c̃.)ſubdiuidit aliud mẽbruꝫ diuiſionis ꝑme.ſ.rõnalem aĩe partem. Circa primum duo facit. Primo ponit diuiſionẽ. Secũdo dicit ꝑtermittẽdã quãdaꝫ dubitationẽ.ibi.(Hec autẽ vtrũ ⁊c̃.)Dicit ğ ꝑ ꝙ de aĩa ſufficiẽter quedã ſunt dicta in libro de aĩa:quẽ vocat exteriores ſermones:vel qꝛ ſcripſit librũ illũ per modũ ep̃le ad aliquoſ longe exñtes. libri enĩ quos ſolebat docere ſuos auditores vocabant̃auditꝰ. ſicut libri phyſicoruꝫ dr̃ de phyſico auditu. vel melius. exteriores ſermones vocant̃ qui ſũt extra ꝓpoſitã ſcĩam. his auteꝫ que ibi dicta ſunt hic eſt vtendũ. puta ꝙ quedã pars aĩe eſt rõnalis:quedã irrõnalis. vt dr̃ in.3.de aĩa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec autem vtrum determinata ſunt queadmodum corporis particule ⁊ oẽ diuiſibile vel rõne duo ſũt ĩdiuiſibilia apta nata:queadmodũ ꝑyferia in curuũ ⁊ ꝯcauũ. nihil differt ad pñs.

¶ Mouet quãdam dubitationẽ eſſe in ꝓpoſito ꝑ̄termittendã. vtruꝫ.ſ.he due partes aĩe rõnalis ⁊ irrõnalis ſint diſtincta adinuicẽ:ſubiecto loco ⁊ ſitu. ſicut particule corporis. vel cuiuſcũqꝫ alterius ꝯtinui diuiſibilis:ſicut plato poſuit rõnale eſſe in cerebro cõcupiſcibile eẽ in corde ⁊ nutritiuũ in epate. vel potius he due partes nõ diuidãtur ꝺm ſubiectũ. ſꝫ ꝺm ſolũ rõnem:ſicut in circũferentia circuli. curuũ.i.ꝯuexum ⁊ ꝯtinuũ nõ diuidunt̃ ſubiecto. ſꝫ ſolũ ratione. ⁊ dicit quod quantum pertinet ad propoſitum non differt quid horum dicatur. ⁊ ideo pretermittit hanc queſtionem ad propoſitum non pertinentem.

Irrõnalis aũt hec q̄dẽ aſſil̃at̃ cõi ⁊ plãtatiuo: plãtatiuũ dico aũt cãm eiꝰ qđ eſt nutriri ⁊ augeri. taleꝫ enim virtutẽ anime in omnibus que nutriunt̃ ponet aliqs vtiqꝫ: ⁊ in embrionibus eandẽ vtiqꝫ hanc ⁊ in imꝑfectis rõnabiliuſqꝫ aliã aliquaꝫ.

¶ Poſtq̃ꝫ phs diuiſit partes aĩe per rõnale ⁊ irrationale. hic ſubdiuidit partẽ irrõnalẽ. Et primo ponit vnũ membrũ diuiſiõis. Scđo ponit aliud.ibi.(Videt̃ vtiqꝫ ⁊ alia quedã ⁊c̃.)Circa primũ duo facit. Primo ponit quãdam partẽ aĩe irrõnalẽ. Scđo oſtẽdit ꝙ illa pars aĩe nõ eſt ꝓprie humana.ibi.(Hoc quidã ⁊c̃.)Dicit ergo primo ꝙ inter irrõnales partes aĩe vna eſt que aſſimilat̃ aĩe plantarum. que eſt cõis oĩbus viuentibꝰ hic inferius. ⁊ huiꝰ pars illa eſt que eſt cauſa nutrimẽti ⁊ augmẽti in oĩbus. ⁊ talis pars aĩe ponit̃ ĩ oĩbꝰ que nutriunt̃:nõ ſolũ in aĩalibus ſed in plantis. in aĩalibus aũt inuenit̃ non ſolũ iaꝫ natis. ſꝫ etiã anteq̃ꝫ naſcant̃.i.in embrionibus qui manifeſte nutriunt̃ ⁊ creſcunt. ſil̃r inuenit̃ hec pars aĩe in aĩalibus non ſoluꝫ ꝑfectis.i.in habẽtibus oẽs ſenſus ⁊ motꝰ motu ꝓgreſſiuo. Sed etiam in aĩalibus imperfectis que habent ſolum ſenſum tactus. ⁊ manent ĩmobilia in eodẽ loco:ſicut ſunt cõchilia. manifeſtũ eſt enĩ ꝙ oĩa ꝑ̄dicta viuunt. ⁊ hñt aliquã partẽ aĩe. rõnabiliꝰ autẽ in eis oĩbꝰ ponit̃ hec pars aĩe q̃ꝫ queuis alia:qꝛ opera huius partis manifeſtius in eis apparent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec quidem igitur communis quedam virtus ⁊ non humana apparet.

¶ Oſtendit ꝙ predicta pars aĩe non eſt humana. ⁊ ꝑmo concludit hoc ex predictis. humanũ enim dicimus qđ ẽ ꝓpriũ homini. ſi ergo pars aĩe maxime eſt cõis conuenĩens eſt ꝙ non ſit humana. ¶ Secunda ibi.

¶ Vr̃.n.ĩ ſõnis opari maxie particula hec ⁊ virtus:honꝰ aũt ⁊ malus nequaq̃ꝫ manifeſti ſunt ꝺm ſõnũ. vñ dicũt nihil differre ꝺm dimidiũ vite felices a miſis. Cõtigit ãt hoc decẽter. Sõnus enĩ eſt q̄es aĩe ꝺm ꝙ dicit̃ ſtudioſa ⁊ praua. Veruntamen ſi quo paulatim pertranſeunt

quidam motuū ⁊ ita meliora fiunt fantaſmata ſtudioſorum ꝙ̄ quorūlibet. Sed de his quidem igitur ſufficienter: ⁊ nutritiuam igitur relinquendam qm̄ humane virtutis expers eſt.

¶ Addit manifeſtationē ex quodā euidenti ſigno. hec. n. pars aīe efficaciſſime inuenit̄ operari in ſomnis: recurrēte enim calore nāli ad interiora: dū animal dormit digeſtio melius celebrat̄: id aūt qđ eſt ꝓpriū hoīs ſm ꝙ hō dicitur bonus vel malus: nō multū opat̄ in ſomno. nec ſm ſomnū manifeſtat̄ qs ſit bonus vel malus. vnde prouerbialiter dicūt ꝙ felices nō differūt a miſeris ſm ſomnū: qui eſt dimidiū vite: q2 in ſomno ligat̄ iudiciū rōnis: ⁊ ſeparant̄ exteriores ſenſus. opat̄ aūt fantaſia. ⁊ vis nutritiua hoc aūt ꝯtingit rōnabilr̄. ſ. ꝙ ſm ſomnū nō differat bonꝰ ⁊ malus: felix ⁊ miſer: q2 in ſomno quieſcit a ſua opatione illa pars ſm quā hō dr̄ bonus: ⁊ bonꝰ ⁊ malus ī ſomno differunt: nō ꝑꝑ drīam que ſit in dormiēdo. ſ3 ꝑꝑ drīa3 que fuit in vigilādo. inq̄tū. ſ. motꝰ vigilātiū paulatim ꝑtrāſiunt ad dormiētes: ꝓut. ſ. ea q̄ hō vidit vel audiuit vel cogitauit vigilādo occurrūt fantaſie dormiētis. ⁊ per hunc modū in dormiēdo fiunt meliora fantaſmata v̄tuoſoꝝ q circa honeſta ſe occupāt in vigilādo: ꝙ̄ quorūcūq3 alioꝝ qui vanis ⁊ inhoneſtis vigilātes ſe occupāt. ⁊ de his ſufficiat qđ dictū eſt. relinquit̄ autē ex ꝑmiſſis ꝙ pars aīe nutritiua nō ē nata eſſe ꝑticeps huiꝰ v̄tutis. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Videtur vtiq3 ⁊ alia quedam natura aīe irrationalis eſſe participans qdē aliqualiter rōne.

¶ Ponit aliud mēbrū diuiſionis. Et p̊ ꝓponit qđ ītēdit. Scđo ꝓbat ꝓpoſitū. ibi: (Incōtinētis eni ⁊c̄.) dicit eni3 ꝑmo ꝙ ꝑter nutritiuā partē aīe videt̄ eſſe quedā alia ps irrōnalis qdē ſicut nutritiua: ſ3 aliq̄liter participās rōnē in quo differt a nutritiua que oīno ē expers humane virtutis vt dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Incōtinētis eni ⁊ cōtinētis rōnem hñs laudamus. Recte enim ⁊ ad optima deprecat̄ ratio. Videt̄ autē in ipſis aliud qdem ꝑter rōnem innatū qđ aduerſat̄ ⁊ obuiat rōni. Firmiter eni3 queādmodū diſſolute corporis particule in dextram ꝓeligentium mouere in ſiniſtrā praue feruntur ⁊ in aīa ſic: ad contraria enim motus incontinentium: ſed in corporibus quide3 videmus ꝙ ꝑuerſe motū eſt: in aīa v̄o nō videmꝰ. Fortaſſis autē nihil minus in aīa exiſtimandū eſſe aliqđ preter rōnem contrarians huic ⁊ obuians: qualiter autem alterum nihil differt.

¶ Probat ꝓpoſitū ⁊ p̊ qđ ſit alia quedā pars aīe irrationalis. Secūdo ꝙ participat rōnem. ibi. (Rōne aūt ⁊ hoc videtur ⁊c̄.) Primū aūt ꝓbat rōne ſumpta ex parte ꝯtinētis ⁊ incōtinētis: in qbus laudamus ꝑtes aīe que hñt rōnem eo ꝙ rō eoꝝ recte deliberat ⁊ ad optima inducit. q. deprecādo vel ꝑſuadendo. vtriq3 eni hoꝝ eligit abſtinere ab illicitis voluptatibꝰ: ſ3 in vtroq3 eoꝝ videt̄ eſſe aliquid nāliter eis ꝑter rōnē qđ ꝯ̄riat̄ rōni ⁊ obuiat ei. i. impedit ipſa3 in executione ſue electiōis. vñ p3 ꝙ ē quodda3 irrōnale cū ſit rōni ꝯ̄riū. ⁊ hoc eſt appetitꝰ ſenſitiuꝰ qui appetit id qđ eſt delectabile ſenſui: qđ interdu3 ꝯ̄riat̄ ei qđ rō dicet eſſe ſimpliciter bonū. Ħ aūt in eo qui eſt ꝯtinens vincit̄ a rōne. nā ꝯtinēs h3 quaſdā ꝯcupiſcētias prauas. ſ3 rō eas nō ſequit̄. in incōtinente aūt vincit rōne3 que ſeducit̄ a ꝯcupiſcētijs prauis: ⁊ ideo ſubdit exēplū: ꝙ ſicut corporis mēbra ſunt diſſoluta. q2. ſ. non pñt oīno cōtineri a virtute corporis regitiua. ſicut accidit in paralyticis ⁊ ebrijs qui mouent̄ in partē ſiniſtrā: qñ hoīes eligunt in dexterā moueri: ita etiā verū eſt ex parte aīe in incōtinētibus ꝙ mouent̄ ad ꝯ̄ria eoꝝ que rō eligit. ſ3 hoc non ita apparet in partibꝰ aīe. ſicut in partibꝰ corporis. q2 in partibus corporis manifeſte videmꝰ qñ aliqđ inordinate mouet̄. ſ3 in ꝑtibꝰ aīe non ita manifeſte videmus hoc. nihilominꝰ tñ exiſtimādū eſt: ꝙ aliqđ ſit in hoīe qđ ꝯ̄riat̄ ⁊ obuiat rōni: ſ3 qualiter hoc ſit alterū a rōne: vtrū. ſ. ſubiecto vel ſolū poſitione: hoc non differt ad propoſitum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ratione autē ⁊ hoc videt̄ ꝑticipare queādmodū diximus. obedit igit̄ rationi qđ continētis eſt. Amplius aūt forſitan ſubiectius eſt qđ ſobrij ⁊ fortis. Omnia enim conſonāt rationi.

¶ Oſtendit ꝙ hoc irrōnale ꝑticipat rōne. Et p̊ manifeſtat hoc ex his que intra hoīem agunt̄. Secundo ex his que agunt̄ extra hoīe3. ibi. (Qm̄ autē ſuadet̄ ⁊c̄.) Circa p̊mū duo facit. Primo oſtendit ꝙ hoc irrōnale ꝑticipat rōne. 2° ꝯcludit differētiā hoꝰ irrōnalis ꝑtis ad eā que ſupra poſita eſt. ibi. (Videt̄ vtiq3 ⁊ irrōnale ⁊c̄.) Dicit g̊ p̊ ꝙ irrōnale de quo nūc dictū eſt videt̄ aliqualiter ꝑticipare rōne: ſicut ſupra dictū ē. ⁊ hoc manifeſtū eſt in hoīe ꝯtinēte: cuius appetitꝰ ſenſitiuus obedit rōni. q̄uis eni hēat ꝯcupiſcētias prauas: nō tñ ſ3 eas operat̄ ſm opationē. ⁊ multo amplius ſubijcit̄ hoꝰ pars aīe rōni in hoīe ſolo. i. tēpato q ita h3 appetitū ſenſitiuū edomitū ꝑ rōnē ꝙ nō ſunt ī eo cōcupiſcētie praue vehemētes: ⁊ eadē rō de forti ⁊ quolib3 hñte hitū v̄tutis moralis. q2 in talibus fere oīa cōſonant rationi. i. non ſolum exteriores actus. ſed etiam interiores concupiſcentie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videtur vtiq3 ⁊ irrōnale dupliciter. Plantatiuum qdem enim nequaq̄3 cōicat rōni. Cōcupiſcibile v̄o ⁊ vlr̄ appetibile participat aliqualiter ſm ꝙ exaudibile eſt ei ⁊ obedibile. Ita vtiq3 ⁊ patris ⁊ amicoꝝ dicimus habere rationē ⁊ non quemadmodum mathematicorum.

¶ Cōcludit ex ꝑmiſſis drīā vtriuſq3 irrōnalis. ⁊ dicit ꝙ vr̄ ſm ꝑmiſſa duplr̄ eſſe irrōnale. nā nutritiuū qđ īuenit̄ in plātis ī nullo cōicat cū rōne. nō. n. obedit īꝑio rōnis: vis appetitiua irrōnalis volūtas ꝑticipāt aliq̄lr̄ rōne ſm ꝙ exaudiūt rōnē mouētē ⁊ obediūt ei vt iꝑerāti. ⁊ ita rōnē dicimꝰ hr̄e in loco p̄ris iꝑerātis ⁊ amicoꝝ amouētiū. ⁊ nō ſe h3 ꝑ modū ſpeculātis tm̄ ſic mathematicoꝝ. tali. n. rōne hec pars aīe rōnalis in nullo participat. ¶ Deide cum dicit.

¶ Qm̄ autem ſuadet̄ aliqualiter a rōne irrōnale nunciat ⁊ ſuaſio ⁊ oīs increpatio ⁊ deꝑcatio.

¶ Oñdit ꝙ irrōnale ꝑticipat rōnē ꝑ ea q̄ exteriꝰ agūtur. ſignat. n. Ħ vt iꝑe dicit: ⁊ ſuaſio q̄ ē ab amicis: ⁊ īcrepatio q̄ eſt a maioribꝰ: ⁊ deꝑcatio que eſt a minoribꝰ ad Ħ ꝙ hō ſuas ꝯcupiſcētias nō ſequat̄. hec aūt oīa fruſtra eēnt niſi hoꝰ ps aīe irrōnalis ꝑticipare poſſet rōne. ⁊ ex hoc appet ꝙ rō nō ſubdit̄ motibꝰ paſſionū appeꝰ ſenſitiui: ſ3 ꝑt eos reꝑmere. iō nō ſbdit̄ motibꝰ celeſtiū corpoꝝ ex qbꝰ ꝑmutatis corꝑis huiꝰ pōt fieri aliq̄ īmutatio circa appetitū aīe ſenſitiuū. cū. n. īteꝰ vl̄ rō nō ſit poᵃ alicꝰ organi corꝑalis nō ſubdit̄ directe alicꝰ v̄tutis corꝑee actiōi. ⁊ eadē rōne nec volūtas q̄ ē in rōne. vt dr̄ in 3° de aīa. ¶ Deide cū dicit.

¶ Si aūt o3 ⁊ hoc dicere: rōnē hr̄e duplr̄ erit: ⁊ rōnē hñs: hoc qdē principalr̄ ⁊ in ſeipſo: hoc

autē quemadmodū a patre audibile aliquid.

¶ Subdiuidit aliud mēbrū diuiſionis prime.ſ. rōnalem aīe partē. ⁊ dicit ꝙ ſi oꝫ dicere illā partē anime que participat rōne eſſe aliqualiter rōnalē duplex erit rōnale: vnū quidē ſicut ꝑncipaliter ⁊ in ſeipſo rōnē habens: qđ eſt eſſentialiter rōnale. aliud aūt eſt qđ eſt natum obedire rationi vt ⁊ patri: ⁊ hoc dicimus rationale per participationem: ⁊ ſm hoc vnū mēbrum cōtinet̄ ⁊ ſub rōnali ⁊ irrōnali. eſt enim aliqd irrationale ſicut pars aīe nutritiua. quedam vo eſt nālis tm̄ ſicut intellectus ⁊ ratio. quedā vo ē ſm ſe quidem irrōnalis. participatiue autem rationalis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Determinat̄ autē virtus ſm differentiā hāc. Dicimus enim harū has quidem intellectuales has autē morales. Sapiētiā quidē ⁊ intellectum ⁊ prudentiam intellectuales: liberalitatem autem ⁊ ſobrietatem morales. Dicentes enim de moribus non dicimus quoniā ſapiēs vel intelligens: ſed qm̄ mitis vel ſobrius. Laudamus autem ⁊ ſapientem ſm habitum: habituum autem laudabiles virtutes dicimus.

¶ Diuidit virtutē ſm ꝑdictam dr̄iam partiū aīe ⁊ dicit ꝙ virtus determinat̄. i. diuidit̄ ſm ꝑdictā dr̄iam partiū aīe. cū enim vtus humana ſit per quā bene perficit̄ opus hoīs: qđ eſt ſm rōnem: neceſſe eſt ꝙ virtus humana ſit in aliquo rōnali. vnde cū rōnale ſit duplex. ſ. per eſſentiā ⁊ per participationē. ꝯueniens eſt ꝙ ſit duplex humana virtus: quarū quedā. ſ. qđ eſt rōnale per ſeipſum que vocatur intellectualis. quedā non eſt in eo ꝙ eſt rōnale per participationē. i. in appetitiua aīe parte. ⁊ h̄ vocat̄ moralis. ⁊ ideo dicit ꝙ virtutū quaſdā dicimus eſſe ītellectuales. quaſdā vo irrationales. ſapientia enim ⁊ intellectus ⁊ prudētia dicunt̄ eſſe intellectuales vtutes. ſed liberalitas ⁊ ſobrietas moralis. ⁊ h̄ ꝓbat per laudes humanas: qꝛ cum volumus aliquē de moribus ſuis laudare non dicimus ꝙ ſit ſapiens ⁊ intelligēs: ſed ꝙ ſit ſobri⁹ ⁊ mitis. nec ſolū laudamus de moribus aliquē: ſꝫ etiā laudamus aliquē ꝓpter habituꝫ ſapiētie. habitus aūt laudabiles dicunt̄ virtutes morales. ſunt eni alique ītellectuales: vt ſapiētia ītellect⁹ ⁊ alique h⁹. ¶ Et ſic terminat̄ ꝑm⁹ liber.

¶ Incipit liber ſecūdus in quo tractat de virtutibus moralibus ſpecialiter.

Duplici aūt exn̄te virtute hac qdē intellectuali: hac aūt morali. ea qdeꝫ que intellectualis plimū ex doctrina habet ⁊ gn̄ationem ⁊ augmentum: ideo experimēto indiget ⁊ tēpore. moralis vero ex more fit: vnde ⁊ nomen habuit parum declinans a more.

¶ Poſtq̄ ph̄s determinauit ea que ſunt preābula ad virtutem hic incipit de vtutibus determinare: ⁊ diuidit̄ in partes duas. in prima determinat de ipſis virtutibus. in ſecūda de quibuſdā que ꝯſequunt̄ ad virtutes vel comitant̄ eas in. 7. libro. ibi. (Poſt hec aūt dicēdū aliud faciētes principiū ⁊c̄.) Prima autē pars diuidit̄ in duas partes. In prima determinat de vtutibus moralibus. In ſecunda de intellectualib⁹ in. 6. libro. ibi. (Quia aūt exiſtimus prius dicentes ⁊c̄) ⁊ ratio ordinis eſt: qꝛ vtutes morales ſunt magis note. ⁊ ꝑ eas diſponimur ad intellectuales. ⁊ prima pars diuidit̄ in partes duas. In prima determinat ea que ꝑtinent ad virtutes morales in cōi. In ſecunda determinat de vtutibus moralib⁹ in ſpeciali. ⁊ hoc ibi. (Qm̄ qdē igit̄ moralius medietas eſt ⁊c̄. Prima aūt diuidit̄ in duas partes. In prima determinat de virtute morali in cōi. In ſecūda determinat de quibuſdā principỹs moraliū actuū in. 3⁹. libro. ibi. (Uirtute itaqꝫ ⁊ circa paſſiones ⁊c̄.) Prima auteꝫ pars diuidit̄ in partes tres. In prima inquirit de cauſa virtutis moralis. In ſecūda inqrit qd ſit virtus moralis. ibi. (Poſt hec aūt qd ſit virtus ⁊c̄.) In tertia parte oñdit qūo aliqs poſſit fieri vtuoſus. ibi. (Que quidē igit̄ eſt vtus moralis ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo oſtēdit ꝙ virtus moralis cauſat̄ in nobis ex opationibus. Secūdo oſtēdit ex q̄libuſ opationibus cauſet̄ in nobis. ibi. (Qm̄ igit̄ ꝑſens negociū ⁊c̄.) In tertia parte mouet q̄ſdā dubitatiōeꝫ circa ꝑdicta. ibi. (Queret aūt vtiqꝫ aliqs ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo oſtēdit an ſit cauſa generationis vtutis. Scđo qd ſit cauſa corruptionis. ibi. (Adhuc ex eiſdē ⁊c̄.) Circa ꝑmuꝫ tria facit. Primo ꝓponit ꝙ vtus moralis ſit in nobis ex ꝯſuetudine operū. Scđo oſtēdit ꝙ nō eſt in nobis a natura. ibi. (Ex quo ⁊ manifeſtū ⁊c̄.) Tertio manifeſtat qđ dixerat per ſignū. ibi. (Teſtatur autē qđ ſit ⁊c̄.) dicit ergo primo ꝙ cū duplex ſit virtus. ſ. intellectualis ⁊ moralis: intellectualis vtus ſm plurimū ⁊ generat̄ ⁊ auget̄ ex doctrina. cuius ratio eſt: qꝛ virtus intellectualis ordinat̄ ad cognitionē. que qdeꝫ acqritur nobis magis ex doctrina q̄ꝫ ex inuētione. plures eni ſunt qui poſſunt cognoſcere veritatē ab alỹs adiſcendo q̄ꝫ per ſe inueniēdo. plura enim vnuſqſqꝫ inueniens ab alio diſcet q̄ꝫ per ſeipſuꝫ inueniat: ſed qꝛ in adiſcendo nō ꝓcedit̄ in infinitū opꝫ ꝙ multa cognoſcant hoīes inueniēdo: ⁊ qꝛ oīs cognitio nr̄a orta eſt a ſenſu: ⁊ multotiēs ſentire aliqd facit expimētū. ideo ꝯueniens eſt vt intellectualis virtus indigeat experimēto lōgi tpis. ſꝫ moralis virtus fit ex more. i. ex ꝯſuetudine. vtus eni moralis eſt in parte appetitiua. vnde importat quādā inclinationē in aliqd appetibile que quidē inclinatio. vel eſt a natura que īclinat in id qđ eſt ſibi icōueniens vel ex ꝯſuetudine que vertit̄ in naturā. ⁊ inde ē qđ hoc nomē morale ſumit̄ a ꝯſuetudine inde deriuans. nam in greco ethos per e: breue ſcriptū ſignat morē ſiue moralē virtutē ithos autē ſcripto per. i. grecū qđ eſt longum ſignificat ꝯſuetudinē. ſicut etiā apud nos nomē moralis ſigt q̄nqꝫ ꝯſuetudinē. quandoqꝫ autē id qđ pertinet ad vitiū vel virtutē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex quo ⁊ manifeſtū qm̄ neqꝫ vna moralium vtutū nā nobis inſit. Nullū eni nā exn̄tiuꝫ alr aſſueſcit: puta lapis natura deorſū lat⁹ nō vtiqꝫ aſſueſcit ſurſum ferri: neqꝫ ſi decies millies aſſueſcat qs eū ſurſum iaciēs. neqꝫ ignis deorſuꝫ neqꝫ aliud aliqđ eoꝝ que aliter innata ſunt alr vtiqꝫ aſſueſcet. Neqꝫ igit̄ natura neqꝫ preter naturā inſunt virtutes: ſed innatis quidem nobis ſuſcipere eas: ꝑfectis autē per aſſuetudinē.

¶ Probat ex premiſſis ꝙ virtus moralis non ſit a natura per duas rōnes. Quarū prima talis eſt. nam eoꝝ que ſunt a natura nullū variat̄ ꝓpter aſſuetudinē. ⁊ hoc manifeſtat per exēplū: qꝛ cū lapis naturaliter ferat̄ deorſuꝫ: quātumcūqꝫ proyciat̄ ſurſuꝫ: nullo modo conſueſcet ſurſum moueri. ⁊ eadē ratio eſt: qꝛ ea que naturaliter agūt: aut agunt tm̄: aut agunt ⁊ patiunt̄. ſi agūt tm̄ ex hoc non īmutat̄ in eis principiū actionis: ⁊ manente eadē cā ſemper remanet inclinatio ad eundem effectuꝫ. ſi autem ſic agunt ꝙ etiā patiantur niſi ſit talis paſſio que remoueat

principium actionis non tolletur inclinatio naturalis que inerat. ſi vͦo ſit talis paſſio que auferat pͣncipiū actionis iam non erit eiuſdē nature: ꝛ ſic nō erit ſibi naturale ꝙ fuerat prius. ꝛ ideo per hoc qđ nāliter aliqd agit nō immutatᷣ ꝯtra ſuā actionē. ꝛ ſilr etiā ſi moueatᷣ ꝯtra naturā niſi forte ſit talis motio que naturā corrūpit. ſi vͦo materie principiū actionis maneat ſemper erit eadem actio. ꝛ iō in his que ſunt ſm nām ꝯſuetudo nihil facit. in his aūt que ptinēt ad virtutes cōſuetudo aliqd facit: cuius ratio eſt: qꝛ vtᵘˢ moralis ptinet ad appeᵐ q opatᷣ ſm ꝙ mouetᷣ a bono apphēſo. ꝛ iō ſilr cū hoc ꝙ multotiēs opatᷣ oꝫ ꝙ multotiēs moueatᷣ a ſuo obiecto. ꝛ ex hͦ ꝯſequitᷣ quādā iclinationē ad modū nature. ſicut etiā multe gutte cadētes lapidem cauāt. ſic igitᷣ pꝫ ꝙ virtutes morales non ſunt in nobis a natura neqꝫ ſunt nobis ꝯtra naturā. ſꝫ ieſt nobis naturalis aptitudo ad ſuſcitandū eas inquātū. ſ. appetitiua vis in nobis nata eſt obedire rōni. pficiuntᷣ aūt in nobis per aſſuetudinē inquātū. ſ. ex eo quod multotiēs agimus ſm rōnē imprimi formatur rationis in appetitiua. que quidem impreſſio nihil eſt aliud ꝙ̄ virtus moralis.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc quecūqꝫ nobis natura quidem adueniunt: potentias horum prius ferimus. poſterius autem operationes hoꝝ reddimus qđ in ſenſibus manifeſtū. Non enim ex multotiens videre aut ex multotiens audire ſenſus accipimus: ſed econuerſo habentes vſi ſumus: non vtentes habuimus: virtutes auteꝫ accepimus operantes prius: quemadmodū ꝛ in alijs artibus. Que enim oportet diſcentes facere hec facientes diſcimus: puta edificantes edificatores fiunt: ꝛ cytharizantes cythariſte. ſic auteꝫ ꝛ iuſta quidem operantes iuſti efficimur: temperata autem temperati: fortia vͦo fortes.

¶ Que talis eſt. in oībus illis que nobis inſunt ex natura prius ineſt nobis poᵃ ꝙ̄ opatio. ꝛ hoc pꝫ in ſenſibꝰ. nō eni ex hoc ꝙ multotiēs vidimus vel audiuimus accepimus ſenſum viſus ꝛ auditus. ſꝫ ecōuerſo ex hoc ꝙ habuimus hos ſenſus vti eis cepimus. nō aūt ex hoc ꝙ eis vſi ſumꝰ factū eſt vt eos haberemus. ſꝫ operādo ſm virtutē accepimus virtutes ſicut etiā ꝯuenit in artibus operatiuis: in qbus hoīes faciēdo adiſcunt ea que opꝫ facere poſtꝙ̄ didicerunt. ſicut edificādo fiunt edificatores. ꝛ cytharizādo cythariſte. ꝛ ſilr operādo iuſta aut tēperata aut fortia fiunt hoīes iuſti aut tēperati aut fortes. ergo hꝫ virtutes non ſunt in nobis a natura. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Teſtatur autem ꝛ quod fit in ciuilitatibus: legiſlatores enim ciues in ciuitatibus faciūt bonos: ꝛ voluntas quideꝫ cuiuſlibet legiſlatoris hec eſt. Quicūqꝫ vͦo hec non bene faciunt peccant: ꝛ differt horum ciuilitas a ciuilitate vt bona a mala.

¶ Manifeſtat qđ dixerat per ſignū. ꝛ dicit ꝙ ei qđ dictuꝫ eſt ꝙ operando efficimur vͥtuoſi atteſtatᷣ hoc ꝙ fit in ciuitatibꝰ: qꝛ legiſlatores aſſuefaciēdo hoīes ꝑ pͣcepta pͥmia ꝛ penas ꝛ opa virtutū faciunt eos virtuoſos. ꝛ ad hoc dꝫ ferri intentio cuiuſlibet legiſlatoris. qui vͦo hoc non bene faciūt peccāt in legiſlatione. ꝛ horū ciuilitas differt a recta ciuilitate ſm dͥfiā boni ꝛ mali. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Adhuc autem ex eiſdem ꝛ per eadem: ꝛ fit omnis virtus ꝛ corrūpitur. Silr auteꝫ ꝛ ars. ex cytharizare enim ꝛ boni ꝛ mali fiunt cythariſte: proportionaliter autem ꝛ edificatores ꝛ reliqui omnes. ex bene qdē edificare boni erūt edificatores: ex male autem mali. Si enim nō ſic haberet nihil vtiqꝫ opus eſſet docente: ſed omnes vtiqꝫ fierent boni vel mali. ſic vtiqꝫ ꝛ in virtutibus habet: operantes enim in cōmunicationibus que ſunt ad hoīes efficiuntur hi quidem iuſti: hi autem iniuſti: operantes autē etiam in periculis ꝛ aſſueti timere vel confidere: hi quidem fortes: hi autem timidi. Similiter autē ꝛ que circa ꝯcupiſcētias habēt ꝛ iras: hi quidē enim tēperati ꝛ mites fiunt: hi aūt intēperati ꝛ iracūdi: hi quidē bene ex ſic in eis cōuerſari: hi autē ex ſic male: ꝛ oīno ꝛ vno vtiqꝫ ſermone ex ſilibus opationibus habitus fiunt.

¶ Oſtēdit ꝙ ex operibus corrūpitᷣ virtus. Et primo oſtēdit ꝓpoſitū. Secūdo infert quoddā correlariū ex dictis. ibi. (Propter qđ opꝫ ꝛc.) Dicit ergo primo qđ eadē ſunt principia ex qbus diuerſimode acceptis fit ꝛ corrūpitur virtus. ſilr eſt de qualibꝫ arte. ꝛ manifeſtat hoc primo in actibus: qꝛ ex hoc ꝙ cytharizantᷣ aliqualiter hoīes fiūt ꝛ boni ꝛ mali cythariſte ſi ꝓportionaliter accipiatᷣ. ꝛ eadem ratio eſt de edificatoribus ſeu oībus alijs artificibus: qꝛ ex hoc ꝙ frequēter bene edificant fiunt boni edificatores. ꝛ ex male edificādo mali. ꝛ ſi hoc non eſſet verum non indigerēt hoīes ad diſcendum hꝫ artes aliquo docēte: qui dirigeret eorū actiones. ſed oēs qualitercūqꝫ operarentur fierent vel boni vel mali artifices: ꝛ ſicut ſe habet in artibus: ita ſe habet in virtutibus. qui enim in cōmutationibus que ſunt ad hoīes bene operantur fiūt iuſti. qui autem male iniuſti. ꝛ ſilr qui operantᷣ in periculis ꝛ aſſueſcunt timere vel confidere: ſi hoc bene faciunt fiunt fortes. ſi autem male timidi. ꝛ ita eſt etiam de temperantia ꝛ manſuetudine circa concupiſcentias ꝛ iras: ꝛ ſilr vt vno ſermone dicatᷣ ex ſimilibus operationibus fiunt ſimiles habitus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod oportet operationes quales reddere. ſm harum enim differentias ſequuntur habitus. Non parum ergo differt ſic vel ſic ex iuuene confeſtim aſſuefieri ſed multo magis autem omne.

¶ Dicit ꝙ oꝫ ſtudiū adhibere q̄les opatōes aliqs faciat: qꝛ ſm harum differentiā ſequūtur differentie habituuꝫ. ꝛ ideo concludit ꝙ non parum differt ꝙ aliquis ſtatim a iuuentute aſſueſcat vel bene vel male operari. ſed multum differt. quin potius totum ex hoc dependet: nam ea que nobis a principio imprimuntur firmius retinemus.

Quoniā igitᷣ preſens negociū non cōtēplationis gratia eſt quēadmodū alia. nō eni vt ſciamus qd eſt virtus ſcrutamur ſed vt boni efficiamur: qꝛ nulluꝫ vtiqꝫ eſſet ꝓficuum eius: neceſſariuꝫ eſt ꝑſcrutari ea que circa operationes qualiter operandum eſt eas. He enim ſunt dn̄e huius quod eſt quales fieri habitus quemadmoduꝫ diximus.

¶ Poſtq̃ phs oſtēdit ꝙ virtutes cauſant̃ in nobis ex ope
rationibus.inquirit hic quō hoc fiat. Et circa hoc duo fa
cit. Primo oſtēdit quales ſint opationes ex quibus virt⁹
cauſat̃ in nobis. Scđo oſtēdit qd ſit ſignū v̄tutis iā gene
rate in nobis.ibi.(Signū aūt opȝ facere ꝛc̃.) Circa pmū
tria facit. Primo oſtēdit neceſſitatē pn̄tis inqſitiōis. Se
cūdo determinat modū inquirēdi.ibi.(Illud aūt precō/
feſſum ſit ꝛc̃.) Tertio oſtēdit ex qbus opationib⁹ cauſan/
tur v̄tutes. Circa pmū duo facit. Primo oſtēdit neceſſita
tem pn̄tis inqſitionis. Scđo oſtēdit qd oporteat hic ſup/
ponere.ibi.(Scđm rectā quidē igit̃ ꝛc̃.) Circa pmū cōſi/
derādū eſt ꝙ in ſpeculatiuis ſciētijs in qbus non querit̃
niſi cognitio v̄itatis ſufficit cognoſcere.que ſit cauſa talis
effect⁹.ſȝ in ſciētijs opatiuis:quaꝝ finis eſt opatio: oȝ co/
gnoſcere qbus morib⁹ ſeu opationibus talis effect⁹ a tali
cauſa ſequat̃.dicit ḡ ꝙ pn̄s negociū.ſ.moralis phie nō eſt
pp ꝯtēplationē v̄itatꝭ ſic̃ alia negocia ſciaꝝ ſpeculatiuaꝝ:
ſȝ ē pp opationē.nō enī ī hac ſcia ſcrutamur:qd ſit virtus
ad hoc ſolū: vt ſciam⁹ h⁹ rei v̄itatē: ſȝ ad hoc ꝙ acq̄rētes
v̄tutē boni efficiamur. ꝛ h⁹ rōnē aſſignat: q2 ſi inqſitio h⁹
ſcie eſſet ad ſolā ſcīam v̄itatis parū eſſet vtilis. non enim
magnū qd eſt nec multū ptinens ad pfectionē inte⁹ ꝙ ali
quis cognoſcat variabilē v̄itatē ꝯtingentiū opabiliū cir
ca que eſt virtus: ꝛ q2 ita eſt ꝯcludit ꝙ neceſſe eſt pſcruta
ri circa opationes nr̃as q̃les ſint fiēde: q2 ſic̃ ſupra dictuȝ
eſt: opationes hn̄t virtutē ꝛ dn̄ium ſup hoc ꝙ in nobis ge
nerentur habitus boni vel mali. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Scđm rectam quidem ergo rationem ope/
rari commune: ꝛ ſupponatur. dicetur eniȝ po
ſterius de hoc: ꝛ quid eſt ratio recta ꝛ qualiter
ſe habet ad alias virtutes.

¶ Oſtendit ꝙ hoc debet ſupponi tanq̃ quoddā cōe circa
qualitatē opationū cauſantiū virtutē: ꝙ.ſ.ſint ſm rōneȝ
rectā.cuius ratio eſt: q2 bonuȝ cuiuſqȝ rei eſt in hoc ꝙ ſua
operatio ſit ꝯueniēs ſue forme. ꝓpria aūt forma hoīs eſt
ſm quaȝ eſt aīal rōnale.vnde opȝ ꝙ operatio hoīs ſit bo/
na ex hoc ꝙ eſt ſm rōnē rectā.pueſitas aūt rōnis repu/
gnat nature rōnis.poſterius auteȝ determinabit̃.ſ.in.6º
libro.quid ſit recta ratio:que.ſ.pertinet ad virtutes intel
lectuales.ſ.ad morales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Iſtud autem preconfeſſuȝ ſit: qm̄ oīs qui de
operabilibus eſt ſermo typo ꝛ non ſm certitu
dinem debet dici: quemadmodum ꝛ in princi
pio diximus: qm̄ ſermones ſunt expetendi ſm
materiam. Que auteȝ in operationibus ꝛ que
conferentia nihil ſtans habent: quemadmodū
neqȝ ſana: tali autem exiſtente v̄li ſermone ad/
huc magis qui de ſingulis eſt ſermo non habet
certitudinē. Neqȝ enim ſub arte neqȝ ſub enar
ratione aliqua cadit. oportet autem ipſos ſem/
per operantes ea que ad tempus intēdere: quē
admodum in medicinali habet ꝛ in gubernati
ua. Et q̃uis exiſtente tali: preſenti ſermone tē/
tandum auxiliari.

¶ Determinat modū ingrendi de talibus. ꝛ dicit ꝙ illud
opȝ primo ſupponere ꝙ oīs ſermo qui eſt de opabilibus:
ſicut eſt iſte: debet tradi typo.i.exēplariter vel ſilitudina
rie: ꝛ nō ſm certitudinē: ſicut dictū eſt in phemio totius
libri. ꝛ hoc ideo: q2 ſermones ſunt exquirēdi ſm cōditio/
nem materie: vt ibidē dictuȝ eſt. videmus aūt ꝙ ea que
ſunt in opationibus moralibus ꝛ alia que ſunt ad hoc vti
lia.ſ.bona exteriora nō habēt in ſeipſis aliqd ſtans p mo
dum neceſſitatis. ſed oīa ſunt contingentia ꝛ variabilia:
ſicut etiā accidit in operibus medicinalibus: que ſunt cir
ca ſana: q2 ipſa diſpoſitio corporis ſanandi ꝛ res que aſſu/
muntur ad ſanandū multipliciter variant̃: ꝛ cum ſermo
moraliū etiam in v̄libus ſit incertus ꝛ variabilis: adhuc
magis incōueniens eſt: ſi quis velit vlterius deſcendere
tradendo doctrinā de ſingulis in ſpeciali: hoc enī non ca/
dit neqȝ ſub arte: neqȝ ſub aliqua narratione. q2 cauſe ſin/
gulariū operabiliū variant̃ infinitis modis. vnde vide/
re de ſingulis relinquit̃ prudētie vniuſcuiuſqȝ. ꝛ hoc eſt
qđ ſubdit qđ oportet ipſos operātes per ſuā prudētiaȝ in
tendere ad ꝯſiderandū ea que ꝯuenit agere ſm preſens
tēpus: ꝯſideratis oībus particularibus circūſtātijs. ſicut
oȝ medicū facere in medicādo: ꝛ gubernatorē in regimi/
ne nauiꝭ. quāuis autē hic ſermo ſit talis.i. v̄lr incertus: in
particulari autē inenarrabilis: tm̄ attēptare debemus vt
aliqđ auxiliū ſuper hoc homini ꝯferamus per qđ.ſ. diri/
gatur in ſuis operibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primum igitur hoc ſpeculandum quoniaȝ
talia innata ſunt ab indigentia ꝛ ſupabundan/
tia corrumpi. oportet enim de imanifeſtis ma/
nifeſtis ſignis ꝛ teſtimonijs vti: quemadmodū
in fortitudine ꝛ ſanitate videmus. Superabū
dantia enim gymnaſij ꝛ deficientia corrūpunt
fortitudinē. Silr autē ꝛ potus ꝛ cibi. Ampli⁹
ꝛ minus effecti corrumpunt ſanitatē. Que aūt
cōmenſurata ſunt faciunt ꝛ augent ꝛ ſaluant.
Ita igitur ꝛ intēperantia ꝛ fortitudine habet
ꝛ alijs virtutibus. Qui enim oīa timet ꝛ fugit
ꝛ nihil ſuſtinet timidus efficit̃: ꝛ qui nihil om
nino timet: ſed ad oīa vadit audax. ſimiliter aūt
ꝛ qui omni voluptate potitur: ꝛ neqȝ ab vna
recedit intemperatus eſt. Qui autē omnes fu/
git quemadmodū agreſtis inſenſibilis. Corrū/
pitur enim tēperantia ꝛ fortitudo a ſuperabun
dantia ꝛ defectu: a medietate autem ſaluatur.

¶ Oſtendit quales operationes ſint que cauſent virtutē.
Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit ex quibus opatio/
nibus cauſat̃ virtus. Secūdo oſtendit ꝙ virtus cauſata
ſimiles operationes ꝓducit.ibi.(Sed non ſolū genera/
tiones ꝛc̃.) Dicit ergo primo hoc eſſe primo conſideran/
dū ꝙ virtutes ſiue operationes cauſantes virtutes nate
ſunt corrūpi ex ſuperabūdantia ꝛ defectu. ꝛ ad hoc mani
feſtandum opȝ aſſumere quedā manifeſtiora ſigna ꝛ te/
ſtimonia.ſ.ea que accidūt circa v̄tutes corporis: que ſunt
manifeſtiores q̃ȝ virtutes aīe. videmus enim ꝙ fortitu/
do corporalis corrūpit̃ ex ſupabundātibus gymnaſijs.i.
exercitijs quibuſdā corporalib⁹: qbus aliqui nudi decer
tabant. eo ꝙ per nimiū laborē debilitat̃ virtus nālis cor
poris. ſilr defect⁹ hoꝝ exercitioꝝ corrūpit fortitudinem
corporalem. q2 ex defectu exercitij mēbra remanēt mol/
lia ꝛ debilia ad laborandū. ꝛ ſilr etiā eſt in ſanitate. nam
ſiue aliqs ſumat nimis de cibo vel potu: ſiue etiaȝ minus
q̃ȝ oporteat corrūpit̃ ſanitas. ſȝ ſi aliqs per debitā menſu
ram vtatur exercitijs ꝛ cibis ꝛ potibus fiet in eo fortitu/
do corporalis ꝛ ſanitas augebit̃ ꝛ ꝯſeruabit̃. ꝛ ita ſe habȝ
in virtutibus aīe. puta fortitudine ꝛ tēperātia ꝛ alijs vir
tutibus. ille enī qui oīa timet ꝛ fugit ꝛ nihil ſuſtinet ter/

ribiliū efficitur timidus. ⁊ ſil'r qui nil timet ⁊ ad oīa pericula ꝑcipitāter vadit: efficiꝶ audax. Et ita ēt eſt ex ꝑte tēperātie. ille. n. q potiꝶ q̄libꝫ voluptate: ⁊ nullā vitat efficiꝶ intēperat⁹: q aūt oēs vitat: ſicut hoīes agreſtes abſq; rōne faciūt: iſte efficiꝶ inſenſibilis: nec tñ ex hoc accipiꝶ ꝙ virginitas q̄ abſtinet ab oī delectatiōe venerea ſit viciuꝫ: tū q2 ꝑ hoc nō abſtinet ab oīb⁹ delectationib⁹: tū q2 ab his delectationib⁹ abſtinet ſꝫ rōnē rectaꝫ: queādmoduꝫ ēt nō eſt vitioſuꝫ ꝙ aliq milites abſtinēt ab oīb⁹ delectationib⁹ venereis: vt liberi⁹ vacent reb⁹ bellicis. hec aūt iō dicta ſunt: q2 tēperantia ⁊ fortitudo corrūpunꝶ ex ſupabūdātia ⁊ defectu: a medietate aūt ſaluanꝶ: q̄ qdem medietas accipitur nō ſꝫ quātitatem: ſed ſm rationem rectam. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Sed non ſolum generationes ⁊ augmentationes ⁊ corruptiones ex eiſdem ⁊ ab eiſdem fiunt: ſed ⁊ operationes in eiſdeꝫ erunt: eteniꝫ in alijs manifeſtioribus habet. puta in fortitudine: fit enim ex multuꝫ cibum ſumere ⁊ multos labores ſuſtinere: ⁊ maxime poteſt hoc facere fortis. Ita autem ⁊ in virtutibus: ex recedere enim a voluptatibus efficimur temperati ⁊ effecti maxime poſſum⁹ recedere ab ipſis.

⁋ Similiter autem in fortitudine. aſſueti eniꝫ ꝯtēnere terribilia ⁊ ſuſtinere ipſa efficimur fortes ⁊ effecti maxie poſſum⁹ ſuſtinere terribilia.

⁋ Oſtendit ꝙ virt⁹ ſil'es opōnes ꝓducit eis ex qb⁹ gnāꝶ: ⁊ dicit ꝙ ex eiſdē opib⁹ fiūt gnōnes v̄tutū ⁊ augmētationes ⁊ corruptiōes. ſi ꝯ̄rio mō accipianꝶ ⁊ opōnes v̄tutuꝫ gnātaꝝ in eiſdē ꝯſiſtunt. ⁊ h̄ pꝫ in corporalib⁹: q̄ ſunt manifeſtiora: ſicut fortitudo corꝑalis cāꝶ ex hoc ꝙ pōt multuꝫ ſumere cibū ⁊ multos labores ſuſtinere: ⁊ qñ fact⁹ ē fortis pōt iſta maxie facere: ita ēt hꝫ ſe in v̄tutib⁹ anīe: q2 ex hoc ꝙ recedim⁹ a voluptatib⁹: ⁊ ſil'r ſe hꝫ in v̄tute fortitudinis: q2 per hoc ꝙ ſum⁹ aſſueti cōtēnere ⁊ ſuſtinere terribilia efficimur fortes: ⁊ facti fortes maxie hoc poſſumus facere: ſicut etiaꝫ ignis generatus ex calefactiōe poteſt maxime calefacere.

Signum autem oportet facere habituum ſuperuenienteꝫ voluptateꝫ vel triſtitiam operibus. Qui quidē enim recedit a corporalibus voluptatibus ⁊ hoc ipſo gaudet temperatus. qui autem triſtatur intemperatus: ⁊ qui quideꝫ ſuſtinet pericula ⁊ gaudet vel nō triſtatur fortis: qui autē triſtatur timidus. circa voluptatem eniꝫ ⁊ triſtitias eſt moralis virtus.

⁋ Poſtq; ph's oſtēdit q̄les debeāt eē opōnes ex qb⁹ cauſanꝶ v̄tutes. hic oſtēdit qd ſit ſignū virtutis iā gnāte. Et circa hoc duo facit. Prio ꝓponit ꝙ intēdit. Scdo ꝓbat ꝓpoſitū. ibi. (Propter voluptatē qdā ⁊c̄.) Circa p̄m cōſiderādū ꝙ cū v̄tus ſil'ia opeꝶ his opōnib⁹ ex qb⁹ gnāta eſt vt ſupra dictū eſt differt executio hꝰ opōnis poſt v̄tuteꝫ ⁊ ante v̄tutē. nā añ virtutē facit hō ſibi quādā violētiaꝫ ad operādū hꝰ: ⁊ iō tales opōnes hñt aliq; triſtitiā amixtā. Sꝫ poſt habitū v̄tutis gnātū hꝰ opōnes hñr delectabil'r: q2 habit⁹ ineſt ꝑ modū cuiuſdā nāe: ex h̄ aūt eſt aliqd delectabile ꝙ ꝯuenit alicui ſꝫ nāꝫ. dicit g̊ ꝙ ſignum habituū iā gnātoꝝ vel bonoꝝ vl' maloꝝ accipiꝶ ex delectatiōe vl' triſtitia que ſuꝑuenit opōnib⁹: ⁊ h̄ manifeſtat per exēpla: ille. n. q in hoc gaudet ꝙ recedit a voluptatibus corporalib⁹ eſt tēꝑat⁹: q2 oꝑaꝶ id qd̄ eſt ꝯueniēs ſuo habitui: ⁊ ſil'r ille q ſuſtinet ꝑicula delectabil'r vel ad minus ſine triſtitia eſt fortis: ſil'r. n. in actu fortitudinis ſufficit nō triſtari: vt īfra diceꝶ in. 3. ille aūt q cū triſtitia pericula ſuſtinet timidus eſt: cām aūt ei⁹: qd̄ dixit aſſignat ex hoc ꝙ oīs moralis virtus eſt circa voluptates ⁊ triſtitias: qd̄ qdē nō eſt ſic ītelligēduꝫ: ꝙ oīs virt⁹ moralis ſit circa voluptates ⁊ triſtitiā: ſicut circa ꝓpriā māꝫ. mā. n. vniuſcuiuſq; v̄tutis moralis eſt id circa qd̄ moduꝫ ratio imponit: ſicut iuſtitia circa opōnes que ſūt ad alteꝝ. fortitudo circa timores ⁊ audacias. tēperātia circa q̄ſdam delectationes. ſꝫ ſicut diceꝶ in. 7. hui⁹ delectatio eſt p̄ncipalis finis oīuꝫ v̄tutū moraliuꝫ. hoc. n. reqriꝶ in oī v̄tute morali: vt aliqs delecteꝶ ⁊ triſteꝶ: in qb⁹ oꝫ: ⁊ ſꝫ h̄ hic dicit ꝙ moralis v̄t⁹ eſt circa voluptates ⁊ triſtitias: q2 ītētio cuiuſlꝫ v̄tutis moralis eſt ad qd̄ aliqs ſe hēat in delectādo ⁊ triſtādo. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Propter voluptatem quidē enim mala operamur: propter triſtitiam autem a bonis recedimus: propter quod oportet duci qualiter cōfeſtim ex iuuenibus: vt Plato ait. Quare ⁊ gaudere ⁊ triſtari in quibus oportet: recta eniꝫ diſciplina hec eſt.

⁋ Probat ꝓpoſitū. ⁊ p̊ rōnib⁹ ſūptis ex his que ꝑtinēt ad v̄tutē. Scdo ex ꝑte ipſius hoīs v̄tuoſi. ibi. (Fiet aūt vtiqꝫ ⁊c̄.) Circa p̊ ponit q̄ttuor rōnes. Quarū p̊ ſumiꝶ ex ſtudio hoīuꝫ tendētiū. oſtēſuꝫ eſt. n. ſupra ꝙ ex eiſdē cōtrario mō factis virt⁹ gnāꝶ ⁊ corrūpiꝶ. videm⁹. n. ꝙ per voluptatē ⁊ triſtitiā v̄tus corrūpiꝶ: q2 ꝑꝑ ꝯcupiſcētiā delectationū oꝑamur mala. ꝑꝑ triſtitiā quā timem⁹ ī laborib⁹ boneſtatis: recedim⁹ a bonis. i. virtuoſis operib⁹. vñ ſicut Plato dixit: oꝫ eū q tēdit ad virtutē ſtatiꝫ a iuuētute aliq̄l'r manuduci: vt gaudeat ⁊ triſteꝶ: de qb⁹ oꝫ: h̄ eſt eniꝫ recta diſciplina iuuenū: vt aſſueſcāt ꝙ delectenꝶ in bonis operib⁹: ⁊ triſtenꝶ de malis: ⁊ iō inſtructores iuuenuꝫ cū bñ faciūt applaudūt eis. cum male faciunt increpant eos. ⁋ Secūdaꝫ rationē ponit ibi.

⁋ Adhuc autem ſi virtutes ſunt circa actus ⁊ paſſiones: omni autem actui ⁊ paſſioni conſequitur delectatio ⁊ triſtitia. ⁊ ꝓpter hoc vtiq; erit virtus circa delectationes ⁊ triſtitias.

⁋ Que qdē ſumiꝶ ex mā virtutis moralis in hūc moduꝫ oīs virt⁹ moralis eſt circa act⁹: ſicut iuſtitia: que eſt circa emptiones ⁊ vēditiones: ⁊ alia hꝰ vel circa paſſiones: ſicut māſuetudo: que eſt circa iras: ⁊ ſic de alijs: ſꝫ ad oēm paſſionē ſeqꝶ delectatio vel triſtitia. q2 paſſio anīe nihil aliud eſt q̄ꝫ mot⁹ appetitiue v̄tutis in ꝓſecutione boni vl' in fuga mali. cū g̊ ꝓuenit bonū in qd̄ appetitus tēdit vel cuꝫ vitat malū qd̄ refugiebat: ſeqꝶ delectatio: qñ aūt eſt ecōuerſo ſeqtur triſtitia: ſicut iratus qñ ꝯſeqꝶ vindictaꝫ letaꝶ: ⁊ ſil'r timidus: qñ euadit pericl'a: qñ aūt ecōuerſo ſe habꝫ triſtatur. relinqtur g̊ ꝙ oīs virt⁹ moralis ſit circa delectationes ⁊ triſtitias; ſicut circa quedam finalia. ⁋ Tertiaꝫ rationem ponit ibi.

⁋ Demonſtrant auteꝫ ⁊ pene facte ꝓpter hec. Medicine autem quedam ſunt: medicine aūt per contraria innate ſunt fieri.

⁋ Et ſumitur ex medicina virtutis. ſicut enim medicine ad ſanitatē reſtituēdaꝫ ſunt q̄dā amare pōnes exhibite

⁊ delectabiles ſubtracte: ita etiaꝫ ⁊ pene ſunt quedã medicine ad ſeruãdã virtutē: que qdē fiunt per ſubtractioneꝫ aliquã ⁊ delectationē vel adhibitionē aliquaruꝫ triſtitiaꝝ: qꝛ medicine nate ſũt fieri per contraria: ſicut qñ ſuperabũdat caloꝛ: medici adhibent frigida. ergo ēt virtus moꝛalis eſt circa aliquas delectationes ⁊ triſtitias. ¶ Quartaꝫ rationem ponit ibi.

¶ Adhuc ſicut pꝛius diximꝰ. omnis anime habitus a quibus innatus eſt fieri deterioꝛ ⁊ melioꝛ: ad hec ⁊ circa hec naturaꝫ habet. pꝛopter voluptates eniꝫ ⁊ triſtitias pꝛaui fiunt in pꝛoſequendo has ⁊ fugiendo: vel quas nõ opoꝛtet: vel quando nõ opoꝛtet: vel vt nõ opoꝛtet: vel qualitercũqꝫ aliter a ratione determinatur Ideoqꝫ determinat virtutes impaſſibilitates quaſdam ⁊ quietes: non bene autem quoniaꝫ ſimpliciter dicunt: ſed vt nõ opoꝛtet: ⁊ quãdo nõ opoꝛtet: ⁊ quecũqꝫ alia apponuntur. Supponitur ergo virtus eſſe talis circa voluptates ⁊ triſtitias optimoꝛum operatiua. Malitia autem contrarioꝛum.

¶ Que ſumit̃ ex eo qđ eſt ꝯtrariuꝫ ⁊ coꝛruptiuũ virtutis: ⁊ dicit ꝙ oĩs habitus nãꝫ habꝫ ad hec ⁊ circa hec operãda: qbus fit deterioꝛ ⁊ melioꝛ. i. a qbus augetur in bonitate ſi ſit habitꝰ bonus. vel in malitia ſi ſit malus: vł põt intelligi: a qbꝰ ĩnatus eſt fieri deterioꝛ vel melioꝛ. i. a qbꝰ natus eſt generari vł augeri: qđ eſt fieri melioꝛē: ſiue coꝛrumpi vel diminui: qđ eſt fieri deterioꝛeꝫ. videmꝰ aũt ꝙ hoĩes ſunt pꝛaui per coꝛruptionē v̾tutis: ex eo ꝙ ſequuntur voluptates ⁊ fugiunt triſtitias vel quas non opꝫ: vel quãdo nõ oꝫ: vel qualr̃cũqꝫ alr̃ deuiet aliqs a rõne recta ⁊ ex hac occaſione moti fuerũt ſtoyci: vt dicerēt ꝙ virtutes ſunt q̃dã ĩpaſſibilitates ⁊ qetes: qꝛ. n. videbant ꝙ homines fiunt mali per delectatiões ⁊ triſtitias: ꝯñs eē putauerũt ꝙ virtꝰ in hoc cõſiſtat ꝙ oĩo trãſmutatiões paſſionũ ceſſent: ſꝫ in hoc male dixerũt: qđ totalr̃ a virtuoſo volũt excludere aĩe paſſiones: ptinet. n. ad bonum rõnis vt reguleť per eã appetitꝰ ſenſitiuus cuiꝰ motꝰ eſt in paſſiones. vñ ad v̾tutē nõ ptinet ꝙ excludat oẽs paſſiões: ſꝫ ſolũ ioꝛdinatas: q̃. ſ. ſunt: vt nõ oꝫ: ⁊ qñ nõ oꝫ: ⁊ q̃cũqꝫ alia addunť ptinētia ad alias circũſtãtias: ex his g̊ cõcludit ſupponēdũ eē ꝙ circa voluptates ⁊ triſtitias virtꝰ optima opereť. malitia aũt que eſt habitꝰ virtuti contrarius circa mala. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Fiet autem nobis manifeſtum ex his adhuc de eiſdem. tribus enim exiſtentibus que circa electiones: ⁊ tribus que in fugis bono conferente delectabili: ⁊ tribus cõtrarijs malo nociuo triſti. Circa hec quideꝫ omnia bonus directiuus eſt: malus auteꝫ peccans: maxime autē circa delectationē. Cõmunis eniꝫ hec animalibus ⁊ omnibus que ſub electione aſſequuntur: eteniꝫ bonũ ⁊ conferens ⁊ delectabile vr̃.

¶ Ad ꝓpoſitũ alias q̃tuoꝛ rõnes ſumptas ex pte hoĩum: ex qbꝰ ineſt v̾tus ⁊ delectatio ⁊ triſtitia. Quaꝝ p̊ª ſumiť ex cõitate delectationuꝫ. dicit ꝙ tria ſunt que cadũt ſub electiõe humana. ſ. bonũ. i. honeſtũ: cõferēs. i. vtile ⁊ delectabile: qbꝰ tria cõtrariant̃. ſ. malũ. i. vitiũ qđ opponiť honeſto nociuũ: qđ opponiť vtili: ⁊ triſte: qđ opponiť delectabili: circa oĩa aũt hec bonꝰ recte ſe hꝫ. malus aũt hõ peccat ⁊ p̃cipue ꝯ̃ delectationeꝫ que eſt cõioꝛ ĩter p̃dicta duplici cõitate. Pꝛimo qdē quãtuꝫ ad ea que delectant̃ delectatio. n. ĩueniť in oĩbꝰ aĩalibꝰ: qꝛ nõ ſolũ eſt ſꝫ ptem ĩtellectiuã: ſꝫ eſt ēt ſm ſenſitiuã: ſꝫ vtile ⁊ honeſtũ pertinent ad ſolã ptē ĩtellectiuã. nã honeſtũ eſt ꝙ fit ſꝫ rõnē. vtile aũt ĩpoꝛtat oꝛdinē alicuiꝰ in alteꝝ: oꝛdinare aũt ꝓpꝛiũ eſt rõnis oĩa que cadũt ſub electiõe: honeſtum. n. eſt delectabile ꝑꝑ ſpēꝫ finis: nõ aũt eſt econuerſo ꝙ oē delectabile ſit vtile vel honeſtuꝫ: vt pꝫ in delectationibꝰ ſm ſenſum. ¶ Secũdã aũt rõnem ponit ibi.

¶ Adhuc autem ex puero omnibus nobis connutritur ꝓpter quod difficile conterere hanc paſſioneꝫ comparatam vite.

¶ Que ſumiť ex ꝯnãlitate dilectionis: ſił. n. cũ oĩbꝰ nutritur a pueritia ipſa delectatio: qꝛ puer mox natus delectatur in lacte: ⁊ ideo difficile eſt ꝙ hõ poſſit ſubiugare hãc paſſionē que operať vite: in hoc. ſ. ꝙ icepit cũ hoĩe a p̃ncipio vite: ⁊ iđ circa delectationē maxime eſt v̾tus moꝛalis. ¶ Tertiã rationeꝫ ponit ibi.

¶ Regulantur autem operationes hi quidem magis: hi quideꝫ minus delectatiõe ⁊ triſtitia. ꝓpter hoc igitur neceſſarium eſt circa hec eſſe omne negociuꝫ. Non enim parũ in operationes bene vł male gaudere ⁊ triſtari.

¶ Que ſumiť ex humano ſtudio. oẽs. n. homines regulãt operatiões ſuas delectatiõe ⁊ triſtitia: vt. ſ. delectationibus intēdētes in qbꝰ delectant̃: ⁊ ab eis abſtinētes de qbus triſtant̃: ⁊ iđ neceſſe eſt ꝙ circa delectationē ⁊ triſtitiaꝫ ſit totũ negociũ moꝛalis v̾tutis: que. ſ. oꝛdinať ad bene operãdũ: nõ. n. paꝝ ptinet ad oꝑationes ꝙ aliquis vł male gaudeat vel triſteť: qꝛ ſi gaudet de bonis bñ oꝑať: ſi aũt de malis male. ¶ Quartã rõnē ponit ibi.

¶ Adhuc autem difficilius voluptati pugnare q̃ꝫ ire quēadmoduꝫ ait Eraclitus: circa difficilius autem ſemper ⁊ ars fit ⁊ virtus: etenim bene ⁊ melius in hoc. Quare ⁊ ꝓpter hoc circa delectationes ⁊ triſtitias omne negocium ⁊ virtutis ⁊ politice. ¶ Qui quidē enim bene his vtitur bonus erit. qui autem male malus.

¶ Que ſumiť ex ꝯparatione eius ad irã: qꝛ vt dixit Eraclitus difficiliꝰ eſt pugnare ꝯ̃ irã difficillimũ ꝑꝑ eiꝰ ĩpetũ: ſꝫ ꝯcupiſcētia delectatiõis ⁊ cõioꝛ eſt ⁊ nãlioꝛ: ⁊ magis durat. circa difficiliꝰ aũt ſemꝑ ꝯſiſtit ars ⁊ virtꝰ. nã in facilibus qlꝫ põt bñ oꝑari: ſꝫ bñ oꝑari in difficilibꝰ eſt ſolũ habentis virtutē ⁊ artem: ⁊ ideo manifeſtum eſt ex pꝛedictis ꝙ totũ negociuꝫ virtutis ⁊ politice. i. ciuilis conuerſationis conſiſtit circa delectationes ⁊ triſtitias: quibus qui bene vtitur: bonus erit: quí male autem vtitur erit malus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam quidem igitur ⁊ virtus circa delectationes ⁊ triſtitias: ⁊ quoniam ex quibus fit ab his ⁊ augetur ⁊ coꝛrumpitur: non ſimiliter factis: ⁊ quoniam ex quibus fit circa hec ⁊ operatur dictum eſt.

¶ Epilogat que dicta ſunt. ſ. ꝙ virtus ſit circa delectationes ⁊ triſtitias: ⁊ ꝙ eadeꝫ ſunt ex quibus virtus generatur ⁊ augetur. ⁊ ex quibus etiam coꝛrumpitur contrario modo factis ⁊ eadeꝫ ſunt ex quibus generatur virtus: ⁊ que operatur virtus.

Quereret autez vtiqꝫ aliquis qualiter dicimus quoniam opoꝛtet quidem iuſta operantes iuſtos fieri: temperata autem temperatos. Si enim operantur iuſta ⁊ temperata iam ſunt iuſti ⁊ temperati: quēadmodum ſi grammatica ⁊ muſica grammatici ⁊ muſici.

¶ Poſtꝙ phs oſtendit ꝙ virtutes cauſant̄ ex operibꝰ. h̄ mouet quādā dubitationē. Et circa h̄ tria facit. Primo mouet dubitationē. Scđo ſoluit eā ibi. (Uel neqꝫ ī artibus ⁊c̄.) Tertio ex determinatiōe qōnis īducit ꝯcl'onez ꝑncipal'r intētā. ibi. (Bn̄ igr̄ dr̄ ⁊c̄.) Eſt ḡ dubitatio quā ꝑmo mouet talis: ita ſe hʒ ꝙ nullus opatur opꝰ artis niſi hn̄s artē ſicut opera grāmaticalia niſi grāmaticꝰ exn̄s: neqꝫ opa muſicalia niſi muſicus exn̄s. ḡ ita ſe habebit in ꝟtutibꝰ: ꝙ qcūqꝫ facit opa iuſta eſt iā iuſtus: ⁊ qcūqꝫ fac̄ opa tēperata eſt iā tēperatꝰ. nō ḡ vr̄ veꝝ eſſe qđ dictum eſt: ꝙ homines faciēdo iuſta fiunt iuſti: ⁊ faciendo tēperata fiunt tēperati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel neque in artibus ita habet. Contingit enim grāmaticuz quid facere a caſu ⁊ alio ſuppoſito. Tunc igitur grāmaticus ſi grāmaticū quid faciat ⁊ grāmatice: hoc autem eſt ſcđm eam que in ipſo grāmatica.

¶ Soluit dubitationē predictaz. Et ꝑmo īcrepādo id qđ aſſumebat̄ de artibꝰ. Scđo īterimēdo ſilitudinē que apponebat̄ īter ꝟtutes ⁊ artes. ibi. (Adhuc autē neqꝫ ſimile ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝑmo ꝙ in artibꝰ nō ita ſe hʒ: ſicut aſſumebatur. ſ. ꝙ qcūqꝫ facit grāmaticalia iā ſit grāmaticꝰ. cōtingit. n. qn̄qꝫ ꝙ aliqs ideota a caſu ꝓnūciet cōgruā locutionē. ⁊ ēt alio qn̄ ſuppoſito ad cuiꝰ. ſ. exēplar operet̄. puta ſi aliqs minimꝰ repſentet locutionē ꝯgruaz quā aliqs grāmaticꝰ ꝓfert: ſʒ tūc aliqs eſt iudicādus grāmaticꝰ qn̄ facit opus gramaticale ⁊ grāmaticaliter. i. ſm̄ ſciaz grāmatice quā hʒ. ¶ Deide cū dicit.

¶ Adhuc autem neqꝫ ſimile eſt in artibus ⁊ in virtutibus. Que eniz ab artibus fiunt bene habent in eis. ſufficit igitur hec qualiter habentia fieri: que autem ſm̄ virtutes fiunt neqꝫ ſi hec qualiter habeant iuſte vel temperate operata ſunt. Sed ſi operās qualiter habēs operetur. ¶ Primum quidem ſi ſciens: deinde eligens ſi ⁊ eligens ꝓpter hec: tertiū autem ⁊ ſi firme ⁊ imobiliter habeat ⁊ operetur. hec autez ad alias quidem artes non cōnumerantur pꝛeter ipſuz ſcire: ad virtutes autem ſcire quidez aut nihil poteſt. alia autem non paruz: ſed omnia poſſunt que ex multotiens operari iuſta ⁊ tēperata adueniunt.

¶ Ponit ſecūdā ſolutionē. Circa quā duo facit. Pꝛio īterimit ſilitudinē artiū ad virtutē. Scđo ꝯcludit ſolutionē. ibi. (Res qdē igr̄ iuſte ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝑmo. ꝙ nō eſt ſil'e in artibꝰ ⁊ virtutibꝰ: qꝛ opa que fiūt ab artibꝰ habēt in ſe ipſis ꝙ ꝑtinet ad bn̄ eē artis. cuiꝰ rō eſt: qꝛ rō ē ars recta factibiliuz: vt dicet̄ in. 6. hꝰ. facere aūt eſt opatio trāſiēs in exterioꝛē mām̄. talis aūt actio eſt ꝑfectio facti: ⁊ iō in hꝰ actionibꝰ bonū cōſiſtit in ipſo facto: ⁊ iō ad bonuz artis ſufficit ꝙ ea que fiūt bene ſe habeāt: ſʒ ꝟtutes ſūt ꝑncipia actionū: que nō trāſeūt in exterioꝛē mām: ſʒ manēt in ipſis agētibꝰ. vnde tales actiōes ſunt ꝑfectiōes agentiū: ⁊ iō bonū haꝝ actionum in ipſis agētibꝰ: ⁊ iō dicit ꝙ ad hoc ꝙ aliq̄ fiāt iuſte vel tēperate nō ſufficit ꝙ opera que fiūt bene ſe habeāt: ſed reqrit̄ ꝙ operās debito modo operet̄: in quo mō tria dicit eſſe attēdēda: quoꝝ ꝑmū ꝑtinet ad itellectū ſiue ad rōnē: vt. ſ. q facit opꝰ virtutis nō operet̄ ex ignoꝛātia vel a caſu: ſed ſciat qd faciat. Secundū accipit̄ ex ꝑte ꝟtutis appetitiue: in quo duo attēdunt̄: quoꝝ vnū eſt: vt nō opet̄ ex paſſiōe: puta cū facit ex timoꝛe aliqđ opus ꝟtutis: ſʒ operet̄ ex electiōe: ita ꝙ electio operis virtuoſi nō ſit ꝓp aliqd aliud: ſicut cū aliquis opat̄ opꝰ ꝟtutis ꝓp lucrū: vl' ꝓp inanē gloꝛiā. Sʒ ſit ꝓp hoc. ſ. ꝓp ipʒ opus ꝟtutis qđ ſm̄ ſe placet ei q hʒ habitū ꝟtutis tāqꝫ ei ꝯueniēs. Tertiū aūt accipit̄ ſʒ rōnē habitus: vt. ſ. aliqs firme. i. ꝯſtāter qꝫtū ad ſeipſuz imobil'r: ideſt a nullo exterioꝛi ab h̄ remoueat̄: qn hēat electiōez virtuoſaz ⁊ opet̄ ſʒ eā. ad artes aūt nō reqrit̄ niſi ꝑncipiū hoꝝ: qđ eſt ſcire. pōt. n. aliqs eſſe bonꝰ artifex ēt ſi nūqꝫ eligat opari ſʒ artē: vl' ſi nō ꝑſeueret in ſuo ope: ſʒ ſcia parua: vel nullū hʒ̄ mometū ad hoc ꝙ hō ſit ꝟtuoſus: ſed totū cōſiſtit in alys: que qdem adueniūt hoī ex freqūti opatione virtuoſa: ⁊ ſic imobil'r ſe hʒ. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Res quidem igitur iuſte ⁊ temperate dicuntur quādo ſunt tales quales vtiqꝫ iuſtus ⁊ tēperatus operabitur. Iuſtus autem ⁊ temperatus eſt non qui hec operatur: ſed qui vt iuſti ⁊ temperati operantur.

¶ Concludit ſolutionē ꝑdicte dubitationis: ⁊ dicit ꝙ res que fiunt dicunt̄ iuſte ⁊ tēperate: que ſunt ſil'es alys q̄s iuſtus ⁊ tēperatꝰ opat̄: ſʒ ille q ſic ea operat̄: ſicut operāt̄ iuſti ⁊ tēperati ſʒ tria ꝑmiſſa dr̄ iuſtus ⁊ tēperatꝰ. ſi igit̄ hoīes ꝓ operant̄ iuſta ⁊ tēpata eodē mō quo iuſti ⁊ tēpati vtūt̄ ex talibꝰ opatiōibꝰ cauſat̄ habitꝰ. Si qs aūt q̄rat quō eſt poſ'e: cū nihil reducat ſe de potētia in actū. Dicēdū eſt ꝙ ꝑfectio ꝟtutis moꝛalis: de qua nūc loqmur: cōſiſtit in hoc ꝙ appetitus reguleť ſʒ rōnē. ꝑª aūt rōnis ꝑnª ſūt nāl'r nobis idita: ita in opatiuis: ſicut in ſpeculatiuis: ⁊ iō ſicut ꝑ ꝑncipia ꝑcognita facit aliqs inueniēdo ſe ſcientez in actu: ita agēdo ſm̄ ꝑncipia rōnis pꝛactice facit aliquis ſe ꝟtuoſuz in actu. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Bene igitur dicitur quoniaz ex iuſta operari iuſtus fit ⁊ ex tēperata tēperatꝰ: ex non operari aūt hec: nullus vtiqꝫ neqꝫ curabit fieri bonus.

¶ Cōcludit ꝯcluſionē ꝑncipal'r intētā. Et ꝑmo ꝯcludit ꝓpoſitū. Scđo arguit quoꝛūdā erroꝛem. ibi. (Sʒ iuſti qdez ⁊c̄.) Cōcludit ḡ ꝑmo ꝙ bene ſupꝛa dictū eſt. ꝙ hō ſit iuſtus ex eo ꝙ iuſta opat̄. ⁊ tēperatꝰ: qꝛ temperata: q autez nō operatur nec ſtudium apponit nunqꝫ fiet bonus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed multi hec quidez nō operantur. Ad rationez autē fugientes exiſtimāt philoſophari. ⁊ ſic foꝛe ſtudioſos ⁊ ſimile aliquid facientes laboꝛantibus qui medicos audiunt quidez ſtudioſe: faciunt autem nihil hoꝛuz que pꝛecepta ſunt: quēadmodum igitur neqꝫ illi bene habebunt coꝛpꝰ ita curati neqꝫ iſti aīaz ita ph̄antes.

¶ Arguit quoꝛūdā erroꝛez q nō operātur opera virtutis: ſed fugiēdo ad ratiocinādū de virtutibꝰ eſtimāt ſe fieri bonos philoſophādo: quos dicit eſſe ſil'es īfirmis: q ſollicite audiūt ea que dicunt̄ ſibi a medicis: ſʒ nihil faciunt

coꝝ que ſibi precipiuntur: ita eniꝫ ſe hꝫ phia ad curationem aīe: ſicut medicina ad curationē corpis: vnde ſicut illi q audiunt precepta medicoꝝ ⁊ nō faciunt: nūq̄ erūt bene diſpoſiti ſm corp⁹: ita neq̄ illi q audiūt documēta moraliuꝫ philoſophoꝝ ⁊ non faciunt ea: nunq̄ habebūt animaꝫ bene diſpoſitam.

5 **Poſt hec autem quid eſt virtus ſcrutandum. Quia igitur que in anima fiunt tria ſunt: paſſiones potētie: ⁊ habitus: hoꝝ aliqđ vtiq̄ erit virtus.**

¶ Poſtq̄ phs determinauit de cā virtutis. Hic icipit inquirere qd ſit virtus. Et diuidit̄ in ptes duas. In pᵃ oſtēdit qd ſit virt⁹. In ſcđa determinat de ꝯparatione virtutis ad vitiū ibi. (Trib⁹ aūt diſpōnib⁹ ⁊c̄.) Prima aūt ps diuidit̄ in ptes duas. In pma determinat qd eſt vtus in generali. In ſcđa manifeſtat diffōneꝫ aſſignatā in ſingulis virtutib⁹. ibi. (Oꝫ aūt nō ſolū vlr dici.) Prima autē diuidit̄ in ptes duas. In pma iueſtigat diffōnē virtutis. In ſcđa ꝯcludit diffōnē ibi. (Eſt ergo virt⁹ habitus ⁊c̄.) Circa pᵐ duo facit. Prio iueſtigat gen⁹ vtutis. Scđo differentiā ei⁹. ibi. (Opꝫ aūt nō ſolū ⁊c̄.) Inueſtigat aūt genus virtutis per viā diuiſionis. Vñ circa pmū tria facit Primo ꝓponit dubitationē. Scđo exponit mēbra eius ibi. (Dico aūt paſſiones qdē igit̄ ⁊c̄.) Dicit ḡ pmo ꝙ ad pſcrutādū qd eſt vtus oꝫ aſſumere ꝙ tria ſunt in aīa: ſcꝫ paſſiones: potētie: ⁊ habit⁹: quoꝝ alteꝝ neceſſe eſt eē virtutē: dixit. n. ſupra ꝙ virt⁹ eſt pncipiū quarūdā opationū aīe. nihil aūt eſt in aīa. qđ ſit opatiōis pncipiū niſi aliqđ hoꝝ triū: videt̄. n. hō aliqñ agere ex paſſione: puta ex ira qñq̄ vo ex habitu: ſicut ille q opat̄ ex arte: qñq̄ vo ex nuda potētia: ſicut qñ hō icipit pmo opari. ex quo pꝫ ꝙ ſub hac diuiſione nō ꝯprehēdunt̄ abſolute oīa eligibilia: ſꝫ ſoluꝫ hic tangunt̄ illa que ſunt principia alicuius actionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autem paſſiones quidem: concupiſcētiam: iraꝫ: timorem: audaciam: inuidiam: gaudium: amicitiaꝫ: odium: deſiderium: zelū: miſericordiam: ⁊ vniuerſaliter quibus ſequitur delectatio vel triſtitia.

¶ Manifeſtat mēbra pdicte diuiſionis. Et pᵒ manifeſtat que ſunt paſſiones. Scđo que ſunt potētie. ibi. (Potentias aūt ⁊c̄.) Tertio q ſunt habit⁹. ibi. (Habitus aūt ſꝫ quos ⁊c̄.) Circa pmū ꝯſiderādū eſt: ꝙ ſm vegetabilem aīam nō dicunt̄ paſſiones aīe: eo ꝙ vires hui⁹ partis aīe nō ſūt actiue: ſꝫ paſſiue tā in pte ſenſitiua q̄ itellectiua: que ſūt in aīa: vñ nec opōnes itelligibiles ſunt in pte itellectiua preter itellectū agentē: ⁊ q̄uis ſentire ⁊ intelligere ſit pati qđdā: nō tñ dicunt̄ paſſiones aīe ſm apprehenſionē ſenſus vel itellectus: ſꝫ ſolū ſm appetitū: qꝛ opatio potētie apprehēſiue eſt per moduꝫ apphēſionis: ⁊ ſic res apprehēſa quodāmodo trahit̄ ad ꝯprehēdētē. operatio aūt potētie appetitiue eſt ſm ꝙ appetēs iclinat̄ ad appetibile: ⁊ qꝛ de rōne patiētis eſt ꝙ trahat̄ ab agēte: ⁊ non ecōuerſo. inde eſt ꝙ operationes potētiaꝝ apprehēſiuarū nō dicunt̄ ꝓprie paſſiones: ſed ſolū operatiōes appetitiuaꝝ: iter quas ēt opatio appetitus itellectiui nō ꝓpe dicit̄ paſſio: tū qꝛ nō eſt ſm trāſmutationē organi corporalis: que reqrit̄ ad rōnē paſſionis ꝓprie dicte: tuꝫ qꝛ ēt ſm operationē appetitus itellectiui q eſt volūtarius: hō nō agitur tāq̄ patiens: ſꝫ potius ſeipm agit tāq̄ dñs ſui actus exiſtēs. Relinqt̄ ḡ ꝙ paſſiones ꝓprie dicant̄ operationes appetitus ſenſitiui: que ſunt ſꝫ trāſmutationē organi corporalis: ⁊ qbus homo quodāmodo ducit̄. appetitus aūt ſenſitiuus diuidit̄ in duas vires. ſ. in cōcupiſcibileꝫ: qui reſpicit abſolute bonū ſenſibile: qđ. ſ. eſt delectabile ſm ſenſum: ⁊ malū ei cōtrariū: ⁊ iraſcibilē que reſpicit bonū ſub rōne cuiuſdaꝫ altitudinis: ſicut victoria dicit̄ eſſe quoddā bonū: q̄uis nō ſit cuꝫ delectatione ſenſus: ſic igit̄ quecūqꝫ paſſiones reſpiciūt bonū vel malum abſolute ſunt in ꝯcupiſcibili: quaꝝ quedam ſunt reſpectu boni ⁊ ſunt tres: amor qui iportat quādā cōnaturalitatē appetitus ad bonū amatū: ⁊ deſideriuꝫ qđ iportat motū appetitus in bonuꝫ amatum: ⁊ delectatio: que importat qeteꝫ appetitus in bono amato. Quibus opponuntur in ordine ad malū. ſ. odiū amori. auerſio ſiue fuga deſiderio. ⁊ triſtitia delectationi. Ille vero paſſiones que reſpiciūt bonū vel malū ſub rōne cuiuſdā ardui: ptinēt ad iraſcibile: ſic̄ timor ⁊ audacia reſpectu mali: ſpes ⁊ deſperatio reſpectu boni: iquātuꝫ eſt ira: que eſt paſſio cōpoſita: vnde nec cōtrariuꝫ dicit: ⁊ ideo enumerādo dicit: ꝙ paſſiones ſunt ꝯcupiſcētia: quā nominam⁹ deſideriuꝫ: ⁊ ira ⁊ timor ⁊ audacia ⁊ iuidia: que cōtinentur ſub triſtitia: ⁊ gaudiū: qđ ꝯtrariat̄ ſub delectatione. Eſt eniꝫ delectatio nō corporalis: ſed iteriori apprehēſione conſiſtens: ⁊ amicitia ⁊ odiū ⁊ deſideriū: qđ differt a concupiſcentia: eo ꝙ cōcupiſcentia eſt delectationis corporalis. deſideriū aūt cuiuſlꝫ alterius declectabilis: addit autē zeluꝫ ⁊ miſericordiā: que ſunt ſpēs triſtitie. nā miſericordia eſt triſtitia de malis alienis: zelus aūt eſt triſtitia de hoc ꝙ homo deficit ab his que alij habēt: addit autē ꝙ vlr ad oīa predicta ſeqtur delectatio ⁊ triſtitia: quia oīa alia iportant motus quoſdā in bonū ⁊ malū: ex quoꝝ ſuperuētu cāt̄ delectatio vel triſtitia. vñ oēs alie paſſiōes termināt̄ ad delectationē ⁊ triſtitiā. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Potentias autem ſcđm quas paſſibiles horum dicimur: puta ſecūdū quas potentes iraſci vel triſtari vel miſereri.

¶ Manifeſtat q̄ ſunt potētie nō qdē in generali: ſꝫ circa māꝫ moralē ſm dñaꝫ ad paſſiōes. Dicit. n. ꝙ potētie dicunt̄ ſm quas dicimur paſſibiles pdictaꝝ paſſionū. i. potentes pati paſſiōes pdictas: puta potētia iraſcibilis eſt ſm quā poſſumus iraſci. potētia aūt ꝯcupiſcibilis eſt ſꝫ quā poſſum⁹ triſtari vel miſereri. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Habitus autem ſecundū quos ad paſſiones habem⁹ bene vel male: puta ad iraſci: ſiquideꝫ vehementer vel remiſſe male habem⁹. Si aūt medie bene. Similiter autem ⁊ ad omnia.

¶ Manifeſtat qui ſint habitus: et hoc ēt in gnāli in mā morali per cōparationē ad paſſiones. Et dicit ꝙ habit⁹ dicunt̄ ſm quos nos habem⁹ ad paſſiones bene vel male: habitus eſt. n. diſpoſitio quedā determinās potētiam per cōparationē ad aliqd: que qdē determinatio ſi ſit ſꝫ qđ ꝯuenit nature rei: erit habit⁹ bonus diſponēs ad hoc ꝙ aliqd fiat bene: alioquin eſt habitus malus: ⁊ ſꝫ ipm aliquid fiet male: ⁊ exēplificat ꝙ ſm aliquē habituꝫ habemus nos vt iraſcamur vel male ſi hoc fiat vehementer vel remiſſe. i. ſm ſuperabūdantiā aut defectū: vel bñ ſi hoc fiat medio modo. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Paſſiones quidem igitur non ſunt neq̄ virtutes neqꝫ malitie: quoniam neqꝫ dicimur ſm paſſiones ſtudioſi vel praui: ſm autem virtutem vel malitiam dicimur.

¶ Argumētatur ex diuiſione pmiſſa. Et pmo oſtendit ꝙ virtutes nō ſint paſſiones. Secūdo ꝙ nō ſunt potentie.

ibi.(Propter hoc aūt neqꝫ potētie ⁊c̄.) Tertio ꝯcludit ꝙ ſunt habit⁹.ibi.(Si igiẗ neqꝫ paſſiones ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ ponit q̄tuoꝛ rōnes: quaꝝ p̄ma eſt talis. ſm virtutes dicimur bōi: ⁊ ſꝫ malitias oppoſitas dicimur mali: ſꝫ ſꝫ paſſiones abſolute cōſideratas nō dicimur boni vel mali: ergo paſſiones neqꝫ ſunt virtutes neqꝫ malitie. ¶ Secundaꝫ rationem ponit ibi.

¶ Et quoniam ſm paſſiones quidem neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur: non enim laudatur qui timet neqꝫ qui iraſcitur: neqꝫ vituperatur qui ſimpliciter iraſcitur. ſed qui qualiter. Secundum virtutes autem vel malitias laudamur vel vituperamur.

¶ Que accipiẗ ex laude ⁊ vituperio: que ſunt teſtimonia quedā bonitatis vel malitie. dicit g̊ ꝙ ſm v̄tutes laudamur: ſm aūt malitias oppoſitas vituperamur. Sed ſm paſſiōes abſolute cōſideratas neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur: nō. n. aliqs laudaẗ neqꝫ vituperaẗ ex h̷ ꝙ aliquis abſolute timet vel iraſciẗ: ſꝫ ſolū ex hoc ꝙ aliqualr̄ timet vl̄ iraſciẗ. i. ſꝫ rōnē vel p̄ter rōnē. Et idē eſt intelligendū in alijs paſſionib⁹ aīe. g̊ paſſiōes aīe neqꝫ ſunt virtutes neqꝫ malitie. ¶ Tertiā rōnē ponit ibi.

¶ Adhuc iraſcimur quidem ⁊ timemus non ſponte: virtutes autem electiones quedaꝫ vel non ſine electione.

¶ Que ſumiẗ ex mō agēdi ſꝫ v̄tuteꝫ. Uirtutes. n. vl̄ ſunt electiōes: vel nō ſunt ſine electiōe. Pōt. n. virt⁹ dici ipſe actus virtutis: ⁊ ſic ſi accipiam⁹ p̄ncipales act⁹ virtutū q̄ ſunt iterioꝛes. virtus eſt electio: ſi aūt exterioꝛes virtus nō eſt ſine electione: q̄ꝛ exterioꝛes act⁹ v̄tutis ab iterioꝛi electiōe ꝓcedūt: ſi aūt accipiaẗ v̄tus ꝓ habitu ipſo virtutis: ſic ēt virt⁹ nō eſt ſine electiōe: ſicut cā nō eſt ſine ꝓp̊o effectu. paſſiōes aūt adueniūt nobis ſine electiōe: q̄ꝛ interdū p̄ueniūt deliberationē rōnis: que ad electionē requiriẗ: ⁊ hoc eſt qḋ dicit: ꝙ iraſcimur ⁊ timem⁹ nō ſponte: ideſt ex arbitrio rationis. ergo paſſiones non ſunt virtutes. ¶ Quartam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc autem ſm paſſiones quidem moueri dicimur: ſecūdum virtutes autem vel malitias nō moueri ſed diſponi qualiter.

¶ Et ſumitur ſm ipſaꝫ eſſentiā virtutis. Paſſiōes. n. ſunt motus q̄dam ſm quos nos moueri dicimur. Uirtutes ⁊ malitie ſunt q̄dā q̄litates ſꝫ quas nō dicimur moueri: ſꝫ aliq̄liter. i. bn̄ vl̄ male diſponi ad hoc ꝙ moueamur. g̊ paſſiōes nō ſunt v̄tutes neqꝫ malitie. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Propter hoc auteꝫ neqꝫ potentie ſunt: neqꝫ eniꝫ boni dicimur ꝓpter poſſe pati ſimpl̄r: neqꝫ mali: neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur.

¶ Oſtēdit ꝙ v̄tutes nō ſunt potētie duab⁹ rōnib⁹: q̄ꝝ p̄ᵃ ſumiẗ ſꝫ rōnē boni ⁊ mali: ſicut ēt ⁊ ſupꝛa ꝓbauit de paſſionib⁹. Et eſt rō talis nullus bon⁹ vl̄ malus dr̄ neqꝫ laudaẗ neqꝫ vituperaẗ ex hoc ꝙ pōt pati ſꝫ aliquā paſſionē. puta ex hoc ꝙ pōt iraſci vel timere: ſꝫ ſm v̄tutes ⁊ malitias dicimur boni vl̄ mali ⁊ laudamur vl̄ vitup̄amur. g̊ v̄tutes ⁊ malitie nō ſūt potētie. ¶ Scḋaꝫ rōnē pōit ibi.

¶ Et adhuc potentes ſumus natura. boni autem vel mali non efficimur natura. Diximus autem de hoc pꝛius.

¶ Que ſumitur ex cā: ⁊ eſt talis. potētie īſunt nobis a nā: q̄ꝛ ſunt nāles ꝓp̄etates aīe: ſꝫ v̄tutes ⁊ malitie ſm q̄s dicimur boni vl̄ mali: nō ſūt nobis a nā: vt ſupꝛa ꝓbatū ē. g̊ v̄tutes ⁊ malitie nō ſunt potētie. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Si igitur neqꝫ paſſiones ſunt virtutes neqꝫ potētie relinquitur habitus eas eſſe. Quid quidem igitur genus eſt virtutis dictuꝫ eſt.

¶ Cōcludit ꝓpoſitū: q̄ꝛ. ſ. ſi v̄tutes nō ſunt paſſiones neqꝫ potētie relinq̄ẗ ꝙ ſunt habit⁹ ſm diuiſionē p̄miſſaꝫ ⁊ ſic ꝯcludit ꝙ manifeſtū eſt. quid ſit virtus ſm ſuum genus qḋ. ſ. eſt in genere habitus.

Oportet autem nō ſolū ſic dicere: qm̄ habitus: ſed ⁊ qualis quidem.

¶ Poſtq̄ꝫ ph̄s oſ̄dit q̄d ſit gen⁹ v̄tutis. hic inquirit que ſit ꝓpꝛia dr̄ia eius. Et p̊ ꝓponit qḋ itēdit. Et dicit ꝙ ad hoc ꝙ ſciaẗ q̄d eſt virt⁹: opꝫ nō ſolū dicere ꝙ ſit habit⁹ per quē īnoteſcit gen⁹ eius: ſed ēt q̄lis habit⁹ ſit: per qḋ manifeſtaẗ dr̄ia eius. ¶ Scḋo ibi.

¶ Dicendum igitur quoniaꝫ virtus omnis cuius vtiqꝫ fuerit virtus ⁊ id bene habens perficit: ⁊ opus eius bene reddit: puta oculi virtus ⁊ oculum ſtudioſum facit ⁊ opus eius. Oculi enim virtute bene videmus. Similiter ⁊ equi virtus equum ſtudioſum facit: ⁊ bonum ad currendum. ⁊ ferendum aſcenſoꝛem: ⁊ expectanduꝫ bellatoꝛeꝫ. Si itaqꝫ hec in omnibus ita hꝫ ⁊ hoīs virtus erit vtiqꝫ habitus ex quo bonus hō fit: ⁊ a quo bene opus ſuuꝫ reddit.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitū. Et circa hoc duo facit. Pꝛio manifeſtat in cōi quādā cōditionē virtutis. Secūdo ex illa cōditione virtutis manifeſtat ꝓpꝛiam differētiaꝫ eius. ibi.(Qualiter aūt ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo ꝙ oīs virt⁹ ſubiectum cuius eſt facit bene habere: ⁊ opus eius bene ſe habens: ſicut virtus oculi eſt per quā ⁊ oculus eſt bonus: ⁊ per quā bene videm⁹: qḋ eſt ꝓpꝛiuꝫ opus oculi. Simil̄r etiā virtus equi eſt que facit equū bonū: ⁊ per quā equ⁹ bene operaẗ op⁹ ſuuꝫ qḋ eſt velociter currere: ⁊ ſuauiter ferre aſcēſoꝛeꝫ: ⁊ audacter expectare bellatoꝛes: ⁊ h⁹ rō eſt: quia virtus alicuius rei attēditur ſꝫ vltimū qḋ pōt. puta in eo ꝙ pōt ferre centū libꝛas. virtus eius determinatur nō ex hoc ꝙ fert q̄nquaginta: ſed ex hoc ꝙ centū: vt diciẗ p̄mo celi. Ultimuꝫ aūt ad qḋ potentia alicuius rei ſe extendit eſt bonū opus: ⁊ ideo ad virtutē cuiuſlibꝫ rei pertinet ꝙ reddat bonū opus: ⁊ quia perfecta operatio nō ꝓcedit: niſi a perfecto agente. cōſequens eſt ꝙ ſꝫ virtuteꝫ ꝓpꝛiaꝫ vnaqueqꝫ res ⁊ bona ſit: ⁊ bene opereẗ: ⁊ ſi hoc eſt verū in omnib⁹ alijs: vt per exēpla iaꝫ patuit ſequitur ꝙ virtus hoīs erit habitus quidaꝫ. vt ſupꝛa dictum eſt. ex quo homo fit bonus: foꝛmaliter loquēdo: ſicut albedine fit aliquis albus: ⁊ per quem aliquis bene operatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qual̄r auteꝫ hoc erit iam quidem diximus.

¶ Secūdum p̄miſſam conditionem virtutis inquirit differentiam ꝓpꝛiaꝫ virtutis. Et hoc tripliciter. Pꝛimo q̄deꝫ ſꝫ ꝓpꝛietateꝫ operationū. Secūdo ſm naturā virtutis. ibi.(Adhuc autē ⁊ hoc erit ⁊ manifeſtū ⁊c̄.) Tertio ſm ꝓpꝛiaꝫ rationē boni vel mali. ibi.(Adhuc peccare quidē ⁊c̄.) Dicit g̊ p̄mo ꝙ qualiter homo fiat bon⁹: ⁊ qual̄r bene opereẗ: iā ſupꝛa dictū eſt. dictū eſt. n. ſupꝛa ꝙ per op̄atiōes que ſunt in medio efficimur boni ſm vnāquāqꝫ virtutē: ⁊ effecti boni ſimiles op̄atiōes. relinq̄ẗ g̊ ſi virtus eſt que facit hominē bonū ⁊ bene operātem ꝙ ſit in medio. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Adhuc autem ⁊ hoc erit manifeſtum ſi ſpeculati fuerimus qualis quidē eſt natura ipſiꝰ. in omni itaqꝫ cōtinuo ⁊ diuiſibili eſt accipere. hoc autēꝫ plus: hoc quidem minus: hoc vero equale: ⁊ hoc vel ẜm ipſaꝫ rē vel ad nos. Equale aūt mediū quidem eſt ſuꝑabūdātie ⁊ defectꝰ.

¶ Probat idē per naturā virtutis ⁊c̄. Et circa hoc tria facit. Primo p̄mittit quedā que ſunt neceſſaria ad ꝓpoſituꝫ oſtēdēduꝫ. Secūdo cōcludit ꝓpoſitū. ibi. (Si itaqꝫ oīs ſcia ⁊c̄.) Tertio pōit ꝯnē. ibi. (Dico aūt moralē ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo ꝓponit ea que ſunt neceſſaria ad ꝓpoſitū oſtēdendū. Secūdo manifeſtat qȯ dixerat. ibi. (Dico vtiqꝫ ⁊c̄.) Dicit ġ primo. ꝙ adhuc magis manifeſtū erit qualiter efficiamur boni ⁊ bn̄ operātes: ſi cōſideremꝰ qualis ſit nā virtutis. ad cuiꝰ euidētiā opꝫ accipere quaſi tria q̄dē vt plus ⁊ minꝰ ⁊ equale tā in ꝯtingentibꝰ continuis: q̄ꝫ ēt in quolibet alio diuiſibili: ſiue diuidant̄ ẜm numeꝝ: ſicut oīa diſcreta: ſiue per accidens: pūta per intētionē ⁊ remiſſionē q̄litatis in ſubiecto: hec autē tria ita ſe habent ꝙ equale eſt medium inter plus qȯ pertinet ad ſuꝑabundantiā: ⁊ minꝰ qȯ ꝑtinet ad defectuꝫ. Et hoc q̄dē pōt dupl'r accipi. Uno modo ẜꝫ abſolutam quātitatem rei. Alio modo ẜm proportionem eius ad nos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico vtiqꝫ rei quideꝫ medium qȯ equaliter diſtat ab vtroqꝫ extremorum: qȯ eſt vnum ⁊ idem in omnibus: ad nos aūt qȯ neqꝫ abūdat neqꝫ deficit: hoc auteꝫ neqꝫ vnū neqꝫ idē oībꝰ.

¶ Manifeſtat qȯ dixerat de differētia ẜm rem: ⁊ quo ad nos. Et p̄mo per rationē. Secūdo per exēpla. ibi. (Puta ſi ⁊c̄.) Dicit ġ p̄mo modo ẜm rem eſt qȯ equaliter diſtat ab vtroqꝫ extremoꝝ: ⁊ qꝛ ꝯſiderat̄ ẜm quātitatē abſolutam rei idē eſt quo ad oēs: ſed mediuꝫ quo ad nos eſt: qꝛ neqꝫ ſuꝑabūdat: neqꝫ deficit a debita ꝓportiōe ad nos. ⁊ ꝓpter hoc iſtud medium nō eſt idē quo ad oēs: ſicut ſi accipiat̄ in calceo medium quo ad nos: qȯ neqꝫ excedit mēſurā pedis neqꝫ deficit: etiam quia nō omnes habēt eādem quātitatem pedis ⁊c̄. hoc medium nō idem quo ad omnes. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Puta ſi decem multa. duo auteꝫ pauca: ſex media accipiuntur ẜm rē. Equaliter enim excedunt ⁊ exceduntur: hoc autem medium eſt ẜm ariſmetricam ꝓportionem.

¶ Manifeſtat qȯ dixerat per exēpla. Et p̄mo de medio rei qȯ equal'r diſtat ab extremis: ſic eniꝫ mediū accipit̄ ẜm equalitatē ꝓportionis. dicit̄ aūt eſſe ẜm ꝓportionē ariſmetricā: vt ſex eſt mediū iter. io. ⁊ duo. ¶ Scd̄o ibi.

¶ Quo aūt ad nos nō ita ſumēdū. Nō. n. alicui ſi decē minas comedere multū. Duas aūt paucuꝫ magiſter ſex minas precipiet. Eſt eniꝫ forſitan ⁊ hoc multuꝫ ſumenti vel paucum. Miloni enim quidem paucuꝫ: dominatori auteꝫ gymnaſiorū multum. Similiter ⁊ in curſu ⁊ in paleſtra. Ita vtiqꝫ omnis ſciens ſuꝑabūdātiaꝫ fugit: medium aūt querit ⁊ hoc deſiderat. Mediū aūt nō qȯ rei: ſed quo ad nos.

¶ Exēplificat de medio: ⁊ dicit ꝙ mediū: qȯ accipitur in cōparatione ad nos nō eſt ita ſumēdū. ſ. ẜm equidiſtātiā ab extremis: ⁊ hoc ſatis apparet in exēplo priꝰ poſito de calceo. nō eniꝫ ſi calceus cuiꝰ lōgitudo eſt. xxx. digitorū ſuperabūdās eſt. ille aūt q eſt q̄tuor diminutꝰ: ꝑp hoc oꝫ ꝙ ille q eſt q̄nqꝫ digitoꝝ medio modo ſe habeat: ſꝫ forte erit abūdās in cōparatione ad pedē alterius: ⁊ hoc ēt ipſe exēplificat in cibis. nā comedere. io. minas. i. io. mēſuras eſt multū: ⁊ comedere duas eſt paucuꝫ. ꝓpter hoc magiſter alicuiꝰ nō debꝫ p̄cipere ei ꝙ comedat ſex: qꝛ h̄ ineſt multū in cōparatiōe ad vnū: vel paucū ad quēdaꝫ qui vocabat̄ milo: de quo ſolinus narrat ꝙ comedebat vnū bouē in die: ſꝫ hoc eſſet multū dn̄atori gimnaſiorū: qui debeat vīcere in ludis gimnaſticis: in qbꝰ hoīes nudi luctabant̄: ⁊ oportebat eos modicū cibuꝫ ſumere: vt eſſent agiliores: ſimile eſt de his q ludunt in ſtadio: ⁊ de his q ludūt in paleſtra: q erat q̄dā ludus exercitatorius apud grecos: ⁊ ita ēt eſt ẜm oēm operatiuā ſciaꝫ: ꝙ ſciēs fugit ſuperabūdantiam ⁊ defectum: ⁊ deſiderat ingrere id quod eſt mediuꝫ: nō quidem ẜm rem: ſed in comparatione ad nos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vtiqꝫ omnis ſcientia ſic opus bene perficit ad mediū reſpiciens: in hoc ducens opera: vnde cōſueuerunt dicere bene habentibꝰ operibus: quoniaꝫ neqꝫ auferre eſt neqꝫ apponere: vt ſuperabundantia quidem ⁊ defectu corrumpente. bene auteꝫ medietate ſaluante. boni autem artifices: vt diximus ad h̄ reſpiciētes operantur. Uirtus autem omni arte certior ⁊ melior eſt quemadmodum ⁊ natura: medij vtiqꝫ erit coniectatrix.

¶ Ex p̄miſſis argumētat̄ in hūc moduꝫ. oīs ſcia operatiua bene perficit opus ſuū: ex hoc ꝙ ẜm intētioneꝫ reſpicit ad mediuꝫ: ⁊ ẜm executionē opera ſua ꝑducit ad mediuꝫ. ⁊ hꝰ. ſigna accipi pn̄t ex hoc ꝙ hoīes qn̄ aliqȯ opꝰ bene ſe hꝫ ꝯſueuerūt dicere: ꝙ nihil eſt addēdū vel minuēduꝫ. dantes per hoc ītelligere ꝙ ſuꝑabūdātia ⁊ defectus corrūpūt bonitatē operis que ſaluat̄ in medietate: vnde ⁊ boni artifices: ſicut dictū eſt: operant̄ reſpicientes ad mediū: ſed virtus eſt certior oīum arte: ⁊ etiā melior: ſicut ⁊ natura. virtus. n. moralis agit īclinādo determinate ad vnū: ſicut ⁊ nā. nā ꝯſuetudo in nāꝫ vtit̄. opatio aūt artis eſt ẜꝫ rōnē que ſe hꝫ ad diuerſa. vn̄ certior ē virtus q̄ꝫ ars: ſicut ⁊ nā: ſil'r ēt virtꝰ eſt melior q̄ꝫ ars: qꝛ ꝑ artē eſt hō potēs facere bonū opus: nō tn̄ ex arte eſt ei ꝙ faciat bonū: pōt. n. prauū opus agere: quia ars nō īclinat ad bonū vſum artis: ſicut grāmaticus pōt incōgrue loq: ſed per virtutē aliqs nō ſolū pōt bn̄ operari: ſꝫ ēt bn̄ operans: qꝛ virtꝰ īclinat ad bonā opationem: ſicut in nā. ars aūt ſola facit cognitionem ſolaꝫ bone operationis. vnde relinquitur a minori ꝙ virtus que eſt melior arte ſit cōiectatrix medij. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Dico autem moraleꝫ: hec enim vtiqꝫ erit circa paſſiones ⁊ operationes: in his enim eſt ſuperabundantia ⁊ defectus ⁊ mediuꝫ. puta ⁊ audere ⁊ timere ⁊ cōcupiſcere: ⁊ auerti ⁊ iraſci ⁊ miſereri: ⁊ vniuerſaliter ⁊ delectari ⁊ triſtari eſt ⁊ magis ⁊ minus: ⁊ vtraqꝫ nō bene: quando auteꝫ oportet ⁊ in quibus ⁊ ad quos ⁊ cuius gratia. ⁊ vt oportet ⁊ medium ⁊ optimum qȯ eſt in virtute. Similiter autem circa operationes eſt ſuperabundantia ⁊ defectus ⁊ mediū. virtus autem circa paſſiones ⁊ ope-

rationes eſt: in quibus quidem ſuperabundātia vitioſa eſt ⁊ defectꝰ vituperatur. Mediuꝫ autem laudatur ⁊ dirigitur. hec autem ambo virtutis: medietas quedam ergo eſt virtus cō ſectatrix exiſtens medij.

¶ Ponit cōcluſionē inductā. Et dicit. qꝺ dictū eſt oꝫ itelligi de virtute morali que eſt circa paſſiones ⁊ operationes: in qbꝰ eſt accipere ſupabūdātiā ⁊ defectū ⁊ mediuꝫ Et exēplificat pmo in paſſioibꝰ. Dicit.n. ꝙ ꝯuenit timere audere ⁊ cōcupiſcere ⁊ auerti.i. fugere aliqd ⁊ iraſci ⁊ miſereri: ⁊ vlr delectari ⁊ triſtari magis ⁊ minꝰ ꝙ̃ oꝫ: q̊ꝝ vtrūqꝫ nō bñ fit: ſꝫ ſi aliqs timeat ⁊ audeat: ⁊ ſic de alijs que oꝫ: ⁊ in qbꝰ oꝫ: ⁊ ad quos oꝫ: ⁊ cuiꝰ grā opꝫ: ⁊ eodē mō quo oꝫ: hoc eſt mediū in paſſionibꝰ: ⁊ hoc ꝯſiſtit optimū virtutis: ⁊ ſilr circa opatiōes eſt ſupabūdātia ⁊ defectꝰ ⁊ mediū. Uirtꝰ que moralis eſt circa paſſiones ⁊ opationes eſt: ſicut circa nāꝫ ꝓpriā: ita ꝙ in eis ſuperabūdātia eſt vitioſa ⁊ defectꝰ vitupabilis: ſꝫ mediū laudaṫ ⁊ recte ſe hꝫ. hec aūt duo ad vtutē ptinēt.ſ. rectitudo que opponitur ꝑuerſitati vitioſe: ⁊ laus que opponiṫ vituperio: q̄ ꝯſequunṫ ex pmis duabꝰ: ⁊ ſic cōcludit ꝙ virtꝰ moralis ⁊ in ſe ꝯſiderata eſt q̄dam medietas. ⁊ eſt medij ꝯiectatrix: inquantū.ſ. reſpicit medium.

ADhuc peccare quideꝫ multis modis dicitur. Malū enim infiniti vt pythagorici exiſtimauerunt. bonuꝫ autem finiti: dirigere aūt vno modo. Ideoqꝫ hoc quidem facile: hoc autem difficile: facile quidem nō contingere ſignum: difficile aūt contingere: ⁊ propter hoc igitur malitie quidem ⁊ ſuperabundantie defectus. virtutis autem medietas. Boni enim quidem ſimpliciter. multifarie autem mali.

¶ Premiſſis duabꝰ rōnibꝰ. hic ponit phs tertiā que ſumitur ex rōne boni ⁊ mali: ⁊ dicit ꝙ multiplr ꝯtingit peccare: qꝛ malū qꝺ icludiṫ in rōne peccati ptinet ad ifinituꝫ ſm pythagoricos: ⁊ bonū ſm eos ptinet ad finitū: ꝑ hoc eſt itelligēdū ꝙ recte agere ꝯtingit ſolū vno mō. hꝰ aūt rō accipi pōt ex eo: qꝺ Dionyſiꝰ dicit in libro de diui. no. qꝛ bonū ꝯtingit ex vna ⁊ itegra cā: malū aūt ex ſingularibus defectibꝰ: ſicut pꝫ in bono ⁊ malo corporali. turpitudo eniꝫ que eſt malū corporalis forme ꝯtingit qꝺcunqꝫ mēbꝝ idecēter ſe habeat: ſꝫ pulchritudo nō cōtingit: niſi oīa mēbra ſint bñ ꝓportionata ⁊ colorata: ⁊ ſilr egritudo que eſt male cōplexionis corporalis ꝓuenit ex ſingulari deordinatiōe cuiuſlibet humoris: ſed ſanitas eē nō pōt niſi ex debita ꝓportione humoꝝ: ⁊ ſilr peccatuꝫ in actiōe humana ꝯtingit quecūqꝫ circūſtātiaꝝ inordinate ſe habeat q̄litercūqꝫ vel ſm ſupabūdantiā vel ſm defectū. Sꝫ rectitudo eius nō erit niſi oībꝰ circūſtantijs debito modo ordinatis: ⁊ iō ſicut ſanitas vel pulchritudo ꝯtingit vno modo. egritudo aūt ⁊ turpitudo multis: imo infinitis modis: ita ēt rectitudo opationis vno ſolo modo ꝯtingit. peccatū aūt in actione ꝯtingit ifinitis modis: ⁊ inde eſt ꝙ peccare eſt facile: qꝛ multiplr hoc cōtingit: ſꝫ recte agere eſt difficile: qꝛ nō ꝯtingit niſi vno mō. ⁊ poniṫ exēplū: qꝛ facile eſt ⁊ recedere a ꝯtactu ſigni. ideſt pūcti ſūmitatis circuli: ſiue in quacūqꝫ alia ſupficie determinate ſignati: qꝛ hoc ꝯtingit ifinitis modis: ſꝫ tāgere ſignū eſt difficile: qꝛ ꝯtingit vno ſolo mō. manifeſtum aūt ꝙ ſupabūdātia ⁊ defectus multiplr ꝯtingūt: ſed medietas vno mō. vnde manifeſtū eſt ꝙ ſupabūdātia ⁊ defectus ad malitiā aut ad vtutēꝫ ptinēt: qꝛ boni ſunt aliq ſimplr.i. vno modo: ſed mali ſunt multifarie.i. multipliciter: vt dictū eſt. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Eſt igitur virtus habitꝰ electiuus in medietate exiſtens quo ad nos determinata ratione ⁊ vt vtiqꝫ ſapiens determinabit.

¶ Cōcludit ex pmiſſis diffinitionē virtutis. Et pmo pōit ipſaꝫ diffinitionē. Secūdo manifeſtat eā ibi. (Medietas aūt duaꝝ ⁊c̃.) Tertio excludit errorē. ibi. (Nō autē ſuſcipit oīs ⁊c̃.) In diffinitiōe aūt vtutis ponit quatuor. Quoꝝ pmū eſt qꝺ tāgit cū dicit. ꝙ virtꝰ eſt habitꝰ: vt ſupra habitū eſt. Scōꝫ eſt actꝰ vtutis moralis. opꝫ.n. habitū diffiniri per actū ⁊ hoc tāgit cū dicit electionis.i. ſm electionē. operās pncipale.n. vtutis eſt electio: vt ifra dicetur: ⁊ qꝛ oꝫ actū determinari per obiectū. Ideo tertio ponit obiectū ſue actionis: ⁊ hoc dicit exiſtēs in medietate quo ad nos. oſtēſuꝫ eſt.n. ſupra ꝙ virtꝰ ingrit ⁊ operatur mediū nō rei: ſed quo ad nos. dictuꝫ eſt aūt ſilr ꝙ virtꝰ moralis eſt in appetitu q ꝑticipat rationē. Et ideo oportuit q̃rtā particulā apponi: que tāgit cāꝫ bonitatis in virtute cū dicit. Determinata aūt rōne. nō.n. ingrere mediū eſt bonū niſi inq̃ꝫtū eſt ſm rōnē determinatā. veruꝫ qꝛ ꝯtingit rōnē eſſe ⁊ rectā ⁊ erroneā: opꝫ virtutē ſꝫ rōnē rectā operari: vt ſupra ſuppoſitū eſt. Et ad hoc exēplificādū ſubdit. Ut vtiqꝫ ſapiēs determinabit ⁊c̃.ſ. mediuꝫ. Sapiēs aūt hic dr nō ille q eſt ſapiēs ſimplr q̃ſi cognoſcēs altiſſimā cāꝫ totius vlr: ſꝫ prudēs qui eſt ſapiēs reꝝ humanaꝝ: vt ifra in ſexto diceṫ. nā ⁊ in arte edificatoria qd bonū ſit dr fieri ſm iudiciū ſapiētis in arte illa: ⁊ idē eſt in oībꝰ alijs artibꝰ. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Medietas autem duarū malitiarum huius quidem ſecunduꝫ ſuperabundantiam. huius autem ſecunduꝫ defectum.

¶ Manifeſtat premiſſaꝫ diffinitionē quantū ad hoc qꝺ dixit virtutē in medietate cōſiſtere. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit quoꝝ ſit medietas. Secūdo reſpectu cuius attēdaṫ medietas iſta. ibi. (Et adhuc ⁊c̃.) Tertio ꝯcludit qꝺdā correlariū. ibi. (Propter qꝺ ſꝫ ſubaꝫ ⁊c̃.) Dicit ḡ p̊ ꝙ virtꝰ ipſa eſt q̄dā medietas iterior inter malitias ⁊ iter duos habitꝰ eiꝰ.ſ. q eſt ſꝫ ſupabūdātiā ⁊ eiꝰ q eſt ſꝫ defectū: ſicut liberalitas q̄ ē medietas iter ꝓdigalitateꝫ que vergit in ſupabūdātiaꝫ: ⁊ illiberalitatē que vergit in auaritiā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et adhuc huic has quidem deficere has aūt ſuperabūdare ab eo quod oportet ⁊ in paſſionibus ⁊ in operationibus. virtutem auteꝫ medium inuenire ⁊ eligere.

¶ Oſtēdit rationē cuius attēditur ſuperabūdātia ⁊ defectus ⁊ mediū: ⁊ dicit adhuc eſſe cōſiderāduꝫ ꝙ q̄dam malitie per cōparationē ad aliquid deficiunt. alie vero ſuperabundant taꝫ in paſſionibus ꝙ̃ in operationibꝰ ab eo.ſ. qꝺ opꝫ: ſed virtus inquātuꝫ ſeruat id qꝺ oꝫ: dicitur mediuꝫ iuenire per rationē ⁊ eligere per voluntatem: ⁊ ſic pꝫ ꝙ virtus ipſa eſt medietas: ⁊ iteꝝ mediuꝫ operaṫ: medietas quedā eſt iter duos habitꝰ: ſed mediū operaṫ in actionibꝰ ⁊ paſſionibꝰ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod ſecundum ſubſtantiaꝫ quidem ⁊ rationem quod quid eſt eſſe dicentem medietas eſt virtus: ſecunduꝫ optimuꝫ auteꝫ ⁊ bene extremitas.

¶ Infert qꝺdaꝫ correlariū ex dictis.ſ.ꝙ virtus ſm ſuaꝫ ſubſtantiaꝫ:⁊ ſm ratiõe diffinitiuam eſt medietas:ſed inquãtum habꝫ rationem optimi in tali genere: ⁊ bene operãtis ſiue diſponẽtis eſt extremitas. Ad cuius euidẽtiam cõſiderãdū eſt:ꝙ ſicut dictū eſt tota bonitas virtutis moralis depẽdet ex rectitudine rationis. vnde bonū conuenit virtuti morali ſm ꝙ ſequitur ratiõe rectaꝫ. malū aūt cõuenit vtriqꝫ vitio.ſ.ſuperabundãtie ⁊ defectui inquãtuꝫ recedit a ratione recta:⁊ ideo ſm ratiõe bonitatis ⁊ malitie ambo vitia ſunt in vno extremo.ſ.in malo qꝺ attẽdtur ſm receſſum a ratione. virtus autem eſt in altero extremo.ſ.in bono: qꝺ attẽditur ſꝫ ſequelã rationis:nõ tamẽ ex hoc virtus ⁊ oppoſita vitia ↄſequūtur ſpẽm quã diffinitio ſignificat:qꝛ ratio recta ſe habꝫ ad appetitū rectū:ſicut motiuū ⁊ regula extrinſeca. appetitus autẽ peruerſus per vitiū nõ intẽdit a ratione recta deficere:ſed preter itẽtiõe hoc ei accidit. per ſe aūt itẽdit id in quo ſupabūdat vel deficit:qꝺ aūt eſt ꝑter intentiõe eſt per accidens:id aūt qꝺ eſt extrinſecū: ⁊ per accidẽs nõ cõſtituit ſpẽm:ſed ſpẽs habitus ſumitur ſm obiectuꝫ in qꝺ per ſe tendit ſm obiecta. mediuꝫ autẽ cõpetit virtuti:extrema autẽ vitijs:⁊ ideo dixit ꝙ ſm rationeꝫ boni virtus eſt in extremo:ſed ſm ſpẽm ſubſtantialem eſt in medio. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nõ ſuſcipit autem omnis operatio neqꝫ oĩs anime paſſio medietatem. Quedam enim cõfeſtim nominata cõuoluta ſunt cum malitia: puta gaudium de malo ⁊ inuerecūdia ⁊ inuidia: ⁊ in operationibus adulterium furtuꝫ homicidium:hec enim omnia ⁊ que talia dicuntur ſeipſa mala eſſe:ſed non ſuperabundantie ipſoruꝫ neqꝫ defectus. Non igitur eſt vnqꝫ circa hec dirigere ſꝫ ſemper peccare:neqꝫ eſt bene vel non bene circa talia in eo quod oportet: vt oportet ⁊ quando ⁊ quomodo puta adulterari: ſed ſimpliciter facere quodcunqꝫ horum peccatum eſt.

¶ Excludit quẽdaꝫ errorem. poſſꝫ enim aliquis credere ꝙ in operationib⁹ ⁊ paſſionib⁹ virtus tenet mediū. vitia autẽ tenẽt extrema:qꝺ hoc cõtingeret in omnib⁹ operationib⁹ ⁊ paſſionib⁹:ſed hoc ipſe excludit dicẽs.ꝙ nõ oĩs operatio vel paſſio anime ſuſcipit medietatem:que.ſ.ad virtutẽ pertineret:⁊ hoc manifeſtat. ibi.(Quedã.n.⁊c̃.) Et pͥmo per rationẽ:quia quedã actiones ⁊ paſſiones in ipſo ſuo nomine implicant malitiã:ſicut gaudiū de malo ⁊ iuerecūdia ⁊ inuidia. Jn operationib⁹ auteꝫ adulterium furtū homicidiuꝫ. oĩa eniꝫ iſta ⁊ ſimilia ſm ſe ſunt mala. ⁊ nõ ſolū ſuperabūdãtia ipſoꝝ vel' defectus. vnde ⁊ circa hoc nõ cõtingit aliqueꝫ recte ſe habere qualitercūqꝫ hoc operetur:ſed ſemꝑ hoc faciens peccat:⁊ ad hoc exponẽduꝫ ſubdit:ꝙ bene vel male nõ cõuenit ꝙ aliqͥs faciat aliqꝺ eoꝝ:puta adulteriū ſicut opꝫ:vel quãdo oꝫ: vt ſi fiat bene. male autẽ quãdo ſꝫ ꝙ nõ opꝫ: ſed ſimpliciter:qualitercūqꝫ aliquod horū fiat eſt peccatum: in ſe enim quodlibꝫ horum importat aliquid repugnans ad id quod oportet. ¶ Secundo ibi.

¶ Simile igitur attribuenti ⁊ circa iniuſta facere ⁊ timere: ⁊ incontinentem eſſe: eſſe medietatem ⁊ ſuperabundantiam ⁊ defectum. Erit eniꝫ ſic ſuperabundantie ⁊ defectus medietas: ⁊ ſuperabundantie ſuperabundantia: ⁊ defectus defectionis.

¶ Manifeſtat ideꝫ per exẽpla in vitijs. Et dicit ꝙ quia iſta ſm ſe malitiaꝫ importãt. ſimile eſt querere in iſtis mediū ⁊ extrema ſi aliquis attribueret medietatẽ ſupabundantiã ⁊ defectū circa hoc qꝺ eſt iniuſta ⁊ timiduꝫ vel incõtinẽteꝫ eſſe:qꝺ qͥdem eſſet incõueniẽs:cum eniꝫ iſta importẽt ſuperabundãtiam ⁊ defectū ſequeretur ꝙ ſuperabundãtia ⁊ defectus eſſent medietas:qꝺ eſt oppoſitum in adiecto:⁊ ꝙ ſuperabundantie eſſet ſuperabundantia:⁊ defectus eſſet defectus querẽdus:qꝺ in infinitum abiret. ¶ Tertio ibi.

¶ Quemadmodum auteꝫ temperantie ⁊ fortitudinis non eſt ſuperabundantia ⁊ defectus propter medium eſſe aliqualiter extremuꝫ ita neqꝫ illorum medietas neqꝫ ſuperabundantia ⁊ defectus:ſed vt vtiqꝫ operatuꝫ eſt vitioſuꝫ eſt. vniuerſaliter ergo neqꝫ ſuperabundantie neqꝫ defect⁹ medietas eſt:neqꝫ medietatis ſuperabundantia ⁊ defectus.

¶ Manifeſtat autẽ per ſimile in virtutib⁹. manifeſtum eſt enim ꝙ qꝛ tẽperantia ⁊ fortitudo de ſe importat medium:nõ eſt in eis accipere ſuperabūdantiaꝫ ⁊ defectuꝫ: quaſi aliquis ſuperabūdanter vel deficiẽter tẽperatus aut fortis. mediū enim nõ põt eſſe extremū: ⁊ ſilr qꝛ illa de ſe importãt extrema nõ põt eſſe illoꝝ medietas neqꝫ ſuperabūdãtia ⁊ defectus:ſed qualitercūqꝫ operatuꝫ eſt vnūquodqꝫ eoꝝ vitioſum eſt. vltimo autem concludit ꝙ nullius ſuperabundantie vel defectus poteſt eſſe medietas aut ſuperabundãtia aut defectus medietatis.

Oportet autem nõ ſolum vniuerſaliter dici ſed ⁊ his que ſunt ſcꝺꝫ ſingula aptare. Jn his qui circa operationes ſermonibus vniuerſales quideꝫ inaniores ſunt particulares autem veriores. Circa ſingularia enim operationes:oportunū autem in his concordare. Sumendum igitur hoc ex deſcriptione.

¶ Poſtqꝫ pħs oſtẽdit quid eſt virtus in generali. hic manifeſtat diffinitiõe poſitam in ſpãli per ſingulas virtutes. Et circa hoc duo facit. Pͥo oſtendit hoc eſſe neceſſariuꝫ. Secũdo ꝓſequitur intẽtum. ibi.(Circa timores quidem igitur ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo ꝙ opꝫ nõ ſolum dici vlr quid eſt virt⁹: ſed etiã adaptare in ſpãli ad ſingula:⁊ ratiõe hui⁹ aſſignat:qꝛ in ſermonib⁹ qui ſunt circa operationes vl'es ſunt magis inanes:⁊ particulares ſunt magis veri: et huius rationem aſſignat: eo ꝙ operationes ſunt circa ſingularia:⁊ ita oportunū eſt ꝙ ſermões vl'es cõſonãt his que ſunt de operabilib⁹. Si ergo dicant̃ ſermones operationū ſolū in vl'i erunt in vanuꝫ: qꝛ nõ conſequunt̃ finẽ ſuum qui eſt directio particulariū operationuꝫ:tuꝫ etiã qꝛ nõ poſſunt vl'es ſermones in talib⁹ ſumi qui nõ deficiãt in aliquo particulariū ꝓpter varietatem mãe: vt ſupra dictum eſt:ſed particulares ſermões ſunt modificatiores: vtpote apti ad dirigẽdū operationes:⁊ ſunt etiã minores:qꝛ accipiunt̃ ſm id in quo vl'es ſermones verificantur:⁊ ideo qꝺ dictuꝫ eſt in vniuerſali de virtute ſumendum eſt ex deſcriptione circa ſingu-

las virtutes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa quidem igitur timores ⁊ audacias fortitudo eſt medietas. Superabundantium autem qui in timiditate qdē innominatus. Multa enim ſunt innominata: qui autem in audere ſuperabundat audax. qui autem in timere ſuperabūdat: in audere vero deficit timidus.

¶ Exequitur intentum oſtēdens per ſingula q̄ medium eſt bonū ⁊ laudabile. extremū aūt malū ⁊ vituperabile. Et pmo oſtēdit in vtutib⁹. Secūdo in paſſionib⁹. ibi. (Sūt autē ⁊ in paſſionibus ⁊c.) Et pmo oſtēdit in virtutibus Circa pmū cōſiderādū q̄ virtutes dupl'r aliqui diſtinxerunt: qdā enī attēdunt diſtinctionē ſm quoſdā generales modos virtutū: qui qdē ſunt q̄tuor. Nam radix virtutis cōſiſtit in ipſa rectitudine rōnis: ⁊ ſm eā quaſcūq̄ actiones ⁊ paſſiōes dirigere. alr tñ ſunt dirigibiles actiones q̄ paſſiones. nā actiones quātū de ſe nō habēt aliquā reſiſtētiam ad rōnē: ſicut emptio ⁊ vēditio ⁊ alia hmōi: ⁊ ideo circa eas nō requiritur q̄ rō quādā equalitatē rectitudinis ſtatuat: ſ3 paſſiones impoꝛtāt iclinationem quādā que pōt repugnare rōni dupliciter. Uno mō ex eo q̄ rationē trahit ad aliud: ſicut pꝫ de oībus paſſionibus que pertinēt ad proſecutionē appetitus: ſicut cōcupiſcētia ſpes: ira: ⁊ alia hmōi. Et circa has paſſiones opꝫ q̄ ratio rectitudinem ſtatuat reprimēdo ⁊ refrenādo eas. Alio modo ex eo q̄ paſſio retrahit ab eo qđ eſt ſm rōnē: vt in omnib⁹ paſſionib⁹ que impoꝛtāt fugam appetitus: ſicut timor odiū ⁊ ſimilia: ⁊ in hmōi paſſionib⁹ opꝫ q̄ ratio rectitudinē ſtatuat firmādo animū in eo qđ eſt ſm rationem: ⁊ ſm hoc quatuor nominant⁹ virtutes que a quibuſdā pncipales dicunt. Nā ad prudētiam pertinet ipſa rectitudo rōnis. ad iuſtitiā vo equalitas in operationibus cōſtituta. ad fortitudinē aūt firmitas animi. ad temperantiā repreſſio paſſionū: ſicut ipſa noīa ſonant: qdā igitur iſtas virtutes generalr acceperūt putātes omnē cognitionē veritatis ad prudētiā pertinere: oīum equalitatem actionum ad iuſtitiā. firmitatē animi ad fortitudinē. oēm refrenationē vel repreſſionē ad tēperātiā. ⁊ ſic locuti ſunt de his virtutib⁹ Tullius ⁊ ſeneca: ⁊ alij quidē bene poſuerūt has vtutes eſſe q̄ſi generales: ⁊ dixerunt oēs vtutes eſſe earū ſpēs. ¶ Sꝫ iſta vtutū diſtinctio nō videt eſſe ꝯueniēs. Primo qdē q2 pdicta q̄tuor ſunt talia: ſup quibus nulla virtus pōt eſſe. vnde per h nō poſſunt ſpēs virtutis diuerſificari. Scđo ſpēs virtutū ⁊ vitioꝝ nō accipiunt ex parte rōnis: ſ3 ex pte obiecti: vt ſupra dictum eſt. ⁊ ideo conuenientius Ariſto. virtutes diſtinxit ſm obiecta ſiue ſecūdum materias: ⁊ ſic predicte virtutes quattuor nō dicuntur pncipales: quia ſunt generales: ſed ſpēs earū accipiunt ſm quedā pncipalia: ſicut prudētia que nō eſt circa oēm cognitionē: ſed ſpecialiter circa actum rationis qui eſt precipere. Juſtitia autem nō eſt circa omnem equalitatem actionum: ſed ſolum in his que ſunt ad alterum vbi melius eſt equalitatē cōſtituere. Fortitudo nō eſt circa quālibet firmitatem: ſed ſolum in timore periculorum mortis. Temperantia nō eſt circa omnem refrenationem: ſed ſolum in ꝯcupiſcentijs ⁊ delectationib⁹ tact⁹. Alie vo vtutes ſunt quedam ſecundaria. ⁊ ideo poſſunt reduci ad predictas: nō ſicut ſpecies ad genera: ſed vt ſecūdarie ad principales. ¶ His igitur preſuppoſitis ſciendum eſt q̄ de iuſtitia ⁊ prudentia hic philoſophus non agit: ſed infra in quīto ⁊ ſexto. agitur autem de temperantia ⁊ fortitudine: ⁊ quibuſdā alijs ſecundarijs virtutibus: que omnes ſunt circa aliquas paſſiones: ſed omnes paſſiones anime reſpiciunt aliquod obiectum: quod quidem pertinet vel ad ipſam hominis corporalem vitam vel exteriora vel ad humanos actus. Primo ergo facit mentionē de virtutibus: que ſunt circa paſſiones: quarum obiecta pertinent ad exteriora bona. ibi. (Circa dationem autem pecuniarum ⁊ circa acceptionem ⁊c.) Tertio de illis que reſpiciunt exteriores actus. ibi. (Sunt autē ⁊ alie tres medietates ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo loquitur de fortitudine que reſpicit incrementa vite. Secūdo de temperantia que reſpicit ea que ſunt vtilia ad cōſeruandam vitam: ſcilicet cibos quibus conſeruatur vita in indiuiduo: ⁊ venerea quibus conſeruatur in ſpecie ibi. (Circa delectationes autem ⁊ triſtitias ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ fortitudo que eſt medietas circa timores ⁊ audacias: inquantum ſcilicꝫ reſpiciunt pericula mortis: ſed eorum qui ſuperabundanter in hoc q̄ eſt eſſe intimidum: qui etiam deficit intimido eſt innominatus: quia raro hoc accidit: ⁊ multa ſimiliter ſunt innominata propter hoc q̄ homines ea non aduertūt cōmuniter: vt ſic ipſis nomina imponerent. ille vero qui ſuperabundat in audendo vocat audax: ⁊ differt ab intimido. nā ille dicitur ſecundum defectum timoris: audax aūt ſecundum exceſſum audacie. ille vero qui ſuperabundat in timendo: et deficit in audendo vocatur timidus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa delectationes autem ⁊ triſtitias non omnes. Minus autem ⁊ circa triſtitias. medietas quidem temperantia. Superabundantia autem intemperantia. deficientes autē circa delectationes nō multum fiunt ppter quod iſti nomina nō ſunt ſortiti: ſunt aūt inſenſibiles.

¶ Inducit de temperantia: ⁊ dicit q̄ temperantia eſt medietas non circa omnes delectationes et triſtitias: ſed circa eas que ſunt tactus pertinentes ad cibos et venerea. Minus eſt autem circa triſtitias q̄ circa delectationes. Nam huiuſmodi triſtitie cauſantur ex ſola abſentia delectationum. ſuperabundantia autem in talibus vocatur intemperantia: ſed defectus multū fit ppter hoc q̄ omnes naturaliter appetunt delectationē: ⁊ inde eſt q̄ iſte defectus eſt innominatus: ſed ipſe imponit nomen et vocat tales inſenſibiles: eo q̄ huiuſmodi delectationes ſenſu percipiuntur: ⁊ ideo ille qui refugit has delectationes per rationem rectam ꝯuenienter vocatur inſenſibilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa dationem autem pecuniarum ⁊ circa acceptionem medietas quidē liberalitas: ſuperabundantia autem ⁊ defectus prodigalitas ⁊ illiberalitas. Contrarie autem ⁊ he ſuperabundant ⁊ deficiunt. prodigus enim quidē in tributione ſuperabundat: in acceptione autem deficit. Illiberalis autem in acceptione quidem ſuperabundat: in tributione vero deficit. Nunc quidē igitur typo ⁊ in capitulo dicimus contenti hoc ipſo: poſterius autem certius de his determinabitur.

¶ Introducit de vtutib⁹ q̄ reſpiciūt exteriora. Et p̄ de his que ſūt circa ꝯcupiſcētias exterioꝝ bonoꝝ. 2° de vtute.

que reſpicit exteriora mala.ibi.(Eſt aũt ⁊ circa irā ⁊c.) Exteriora autē bona ſunt diuitie ⁊ honores. Primo igr̃ ītroducit de vͣtutib⁹:q̄ reſpiciūt diuitias.Scđo de his q̄ reſpiciūt honores.ibi.(Circa aũt ⁊c.) Circa pᵐ duo fac. Primo ītroducit de liberalitate q̄ eſt circa mediocres diuitias.Secūdo de magnificentia q̄ eſt circa magnas ibi.(Circa pecunias autē ⁊c.)Dicit ergo pͥmo ꝙ liberalitas ē medietas circa dationē ⁊ acceptionē pecuniaꝝ: ſed ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas ſe habēt ſm̄ ſuperabūdātiam ⁊ defectū cōtrario modo.naꝫ ꝓdigus ſuperabundat in datione ⁊ deficit in acceptione.illiberalis autem ecōtrario ſuperabūdat in acceptione ⁊ deficit in datiōe. hec aũt hic dicunt̄ typo.i.exēplariter:⁊ in capitulo.i.ſūmarie:ſed poſtea ⁊ de his ⁊ de alijs determinabitur certius.¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa pecunias autem ⁊ alie diſpoſitiones ſunt. Medietas quidem magnificentia. Magnificus enim differt a liberali.hic quideꝫ eniꝫ circa magna.hic autem circa parua. ſuperabūdantia autem apirocalia ⁊ banauſia.defectus vero paruificentia. Differunt autē hec ab his que circa liberalitatem. Quomodo auteꝫ differunt poſterius dicetur.

¶ Introducit de magnificentia ⁊ dicit ꝙ ꝑter predictas diſpoſitiones vt liberalitateꝫ ⁊ oppoſita vitia: ſunt etiā q̄dā alie circa pecunias:circa quas in magnificentia eſt medietas quedaꝫ:ſed differt magnificus a liberali:in hͦ ꝙ magnificus eſt circa magna:ſꝫ liberalis eſt circa parua:ſed abūdantia reſpectu magnificētie vocatur apyrocalia:ab a qđ eſt ſine ⁊ pyros qđ eſt experiētia:qꝛ.ſ. multuꝫ expendētes nō curant qualiter bene expēdāt: vocatur etiam hec ſuperabūdantia banauſia a banos qđ eſt fornax:qꝛ.ſ.ad modū fornacis oīa cōſumunt:ſed defect⁹ vocatur paruificentia:⁊ he etiā extremitates differunt ab his que contrariantur liberalitati: quomodo autem differant dicetur poſterius in quarto.

Circa honorem auteꝫ ⁊ inhonorationem.medietas quidem magnanimitas:ſupabūdātia aũt chaunotes q̄daꝫ dicta:defectio aũt puſillanimitas.

¶ Poſitis virtutibus que reſpiciunt diuitias. hic ponit virtutes que reſpiciūt honores.Et pͥmo ponit virtutem que reſpicit magnos honores.Scđo vͣtuteꝫ que reſpicit mediocres.ibi.(Sicut autē dicim⁹ ⁊c.)Dicit ḡ pͥmo ꝙ magnanimitas eſt medietas circa honorē ⁊ īhonorationē.ſupabūdātia aũt in ꝓſequēdo ea que ꝑtinēt ad honoreꝫ eſt quedā diſpō que dr̄ chaunotes ex eo ꝙ ardet que pertinēt ad appetitū honoris.nā cauma incendiuꝫ dr̄:ſꝫ capnos in greco idē eſt qđ fumus.pōt̄ etiaꝫ ſi ſic ſcribat̄ chapnotes dici:q̄ſi fumoſitas.ꝯſueuim⁹.n.eos q̄ nimis anhelāt ad aſcēdēdū aliq̄ alta vel magna vocare vētoſos vel fumoſos:ſꝫ de facto oppoſita magnanimitati vocatur puſillanimitas.¶ Deīde cū dicit.

¶ Sicut aũt dicim⁹ hr̄e ad magnificētiā liberalitatē circa pua differētē: ita ⁊ hꝫ quedā ⁊ ad magnanimitatē circa honorē exiſtētē magnū: hec aũt circa paruū exn̄teꝫ. Eſt enim vt oportet appetere honorem ⁊ magis q̄ oportet ⁊ minus. Dicitur autem qui ſuperabundat quidem deſiderijs philotimus: qui autem deficit aphilotimus:medius autē innominatus. Innominate autem ⁊ diſpoſitiones. Verūtamē philotomi ⁊ aphilotomi.vnde cōtendunt extremi de media regione. ⁊ nos autem quādoq̄ medium philotimuꝫ vocamus: eſt autem que aphilotimuꝫ:propter quā autem cauſam hoc facimus in his que deiceps dicetur. Hic aũt de reliquis dicam⁹ ſm̄ enarratū modū.

¶ Ponit aliā vͣtutē q̄ eſt circa mediocres honores: ⁊ dic̄ ꝙ ſic dcm̄ eſt ꝙ liberalitas differt a magnificētia ī eo ꝙ liberalitas ē circa pua cū magnificētia ſit circa magna: ita ēt ad magnanimitatē:q̄ ē circa magnū honorē: ſe hꝫ q̄dā vͥ⁹que eſt circa honorē puū:⁊ ꝙ circa hoc oporteat eſſe aliquā virtutē in medio exiſtēteꝫ manifeſtat per hͦ qđ ſubdit: ꝙ ꝯtigit etiā mediocrē honoreꝫ appetere: ſicut oꝫ:qđ ꝑtinet ad mediū vͣtutis:⁊ magis q̄ opꝫ qđ ꝑtinet ad ſupabūdātiā:⁊ min⁹ q̄ opꝫ:qđ ꝑtinet ad defectū. ille aũt q̄ ſupabundat in deſiderio honoris vocat̄ philotimus.i.amator honoris.ille vͦo q̄ deficit in deſiderio honoris vocat̄ aphilotim⁹.i. ſine amore honoris.ille autē qui medio modo ſe habꝫ eſt inominatus:⁊ ſimiliter diſpōnes:ideſt habitus vitioꝝ ⁊ virtutis medie ſunt innominate.poſſumus tamē fingere vocantes diſpoſitioneꝫ qua q̄s eſt philotimus.philotimia ⁊ diſpoſitionē qua q̄s dicitur aphilotimus aphilotimia:ſed quia medium nō eſt nominatuꝫ:ideo illi qui ſunt in extremo contendunt de media regiōe ⁊ vterq̄ ſe dicit eſſe in medio exiſtētē: qđ manifeſtat:⁊ loquitur ad ſimilitudineꝫ duarū ciuitatum: inter quas ſolet eſſe ꝯtentio de medijs finibus: qñ nō eſt certus limes prefixus duꝫ vtraq̄ dixit territoriū mediuꝫ ad ſe pertinere:ſed quia hoc fere cōmune eſt in omnibus vitijs: ꝙ vterq̄ extremoruꝫ reputat ſe eſſe in medio ⁊ virtuoſum in altero extremo: ſicut timidus reputat fortem audacem:quem audax reputat timidum: cōſequenter ponit qđ eſt propriuꝫ in hac materia: qꝛ nō ſolum vitioſi ꝑpter hoc ꝙ medium virtutis eſt innominatum vtuntur nomine vitij:quia nomine virtutis: ⁊ hͦ eſt qđ ſubdit: ꝙ etiam nos totaliter loquentes quādoq̄ illum qui eſt in medio vocamus philotimuꝫ:⁊ quandoq̄ vocamus illum aphilotimuꝫ:quandoq̄ enim laudamus homineꝫ ex eo ꝙ eſt philotimus.conſueuimus enī dicere aliquem laudantes ꝙ eſt homo curans de honore ſuo:⁊ ſic virtuoſum ipſum vocamus philotimū: ſicut cum in laude alicuius dicimus ꝙ nō curat de honorib⁹ hominum:ſed de veritate:⁊ ſic aphilotimum vocamus virtuoſum:quare autem hoc accidit dicetur in ſequentibus.ſ.in quarto:ſed nunc oportet nos proſequi de reliquis medietatibus ſecundum predictum modum: ſcꝫ extremorum.¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Eſt autem ⁊ circa iram ſuperabundantia ⁊ defectus ⁊ medietas. Fere autem innominatis exiſtentibus ipſis medium manſuetum dicentes: ⁊ medietatem manſuetudinem vocamus. Extremorum autem qui quideꝫ ſuperabundat iracundus ſit. Malitia autem iracundia:qui autem deficit inraſcibilis quideꝫ: defectio autem inraſcibilitas.

¶ Ponit virtutem que reſpicit exteriora mala ex quib⁹ homo prouocatur ad iram:⁊ dicit ꝙ circa iraꝫ eſt ſuperabūdantia defect⁹⁊ mediuꝫ:⁊ q̄uis oīa iſta ſint vtplurimuꝫ inoiata:medium tn̄ cōſueuimus noiare māſuetum

⁊ medietatē māſuetudinē.illum aūt qui ſupabūdat in hoc vocamus iracundum:⁊ diſpoſitionē eius iracūdiā: illū aūt qui deficit vocamus inirascibilis ⁊ defectū inirascentem.¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt autem ⁊ alie tres medietates habētes quidem quandam ſimilitudinem adinuicem: differentes vero abinuicem. Omnes enim quidem ſunt circa verboꝝ ⁊ operationū cōmunionem. differunt autem quoniam hec quidē eſt circa verum qḋ eſt in ipſis:hec autē circa delectabile. huius autem hec quidem in luſu: hec autem in omnibus que ſm vitam. Dicendum igitur de his vt magis cognoſcam⁹:quoniam in omnibus medietas eſt laudanda. Extrema autem nō recta nec laudabilia ſed vituperabilia ſunt. Sunt quidem igitur ⁊ hoꝝ plura innominata. Tentandū autem qḋ ⁊ in alijs ipſis nomina fingere manifeſtatiōis gratia ⁊ boni quod conſequitur.

¶ Ponit virtutes que reſpiciunt humanos act⁹. Et pmo oſtēdit eaꝝ diſtinctionē. Scḋo exēplificat de ipſis.ibi. (Circa veꝝ quidē igiť ⁊c.) Dicit ergo pmo ꝙ ſunt tres medietates que quātū ad aliqd differūt ⁊ ꝯueniūt: cōueniunt qdē quātū ad hoc ꝙ oēs ſunt circa verba ⁊ opera qbus hoies adiuicē cōicāt.differūt aūt quātū ad hoc ꝙ vna eaꝝ eſt circa veritatē taliū vboꝝ ⁊ factoꝝ.alie autē circa delectationē ipſoꝝ:ita tñ ꝙ vna eaꝝ reſpicit delectationē eaꝝ:que dicunť vel fiunt ludo:alia vero in his que pertinēt ad cōem vitā.ſ.de his dicēdū eſt vt magis appeat ꝙ in oīb⁹ medietas eſt laudabilis.extrema autē nō ſunt laudabilia:ſed vituperabilia.plura aūt hoꝝ ſūt īnoīata:ſed ſicut in alijs fecim⁹ tentabim⁹ ponere noīa: vt fiat manifeſtū qḋ diciť:⁊ ꝓpter bonū qḋ īde ꝯſeqť:qꝛ finis hui⁹ ſcientie non eſt manifeſtatio veritatis:ſed bonum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa verum quidem igitur medius quidē verus quis ⁊ medietas veritas dicať. Fictio autem que quidem ad maius iactantia ⁊ q hꝫ eā iactatoꝛ:que aūt ad min⁹ yronia ⁊ yron.

¶ Exēplificat de premiſſis virtutib⁹:⁊ pmo de ea que eſt circa veꝝ:⁊ dicit ꝙ circa veꝝ medi⁹ eſt ille q dř verus: ⁊ medietas dř veritas:ſꝫ qñ dř ꝙ eſt plus:qñ.ſ.aliqs fingit maioꝛa de ſe ꝙ̃ ſunt vocať iactātia: ⁊ talis fictoꝛ vocatur iactatoꝛ: que eſt ad min⁹.ſ.quando aliqs fingit de ſe quedā vilia vocatur yronia.ideſt viſio: ⁊ talis fictio vocatur yron. ¶ Secundo ibi.

¶ Circa delectabile autem qḋ quidem in ludo medius quidē eutrapelus ⁊ diſpoſitio eutrapelia. ſuperabundantia autē bomolochia: ⁊ qui habet eā bomolochus:qui autem deficit agroicus qs ⁊ habit⁹ agroichia.

¶ Exemplificat de virtute que eſt circa ludos: ⁊ dicit ꝙ circa delectationē que eſt in ludis:ille qui mediū tenet vocatur eutrapelus q̃ſi bene ſe vtēs ad oīa: ⁊ diſpoſitio vocať eutrapalia:ille autē qui ſupabūdat vocať bomolochus a bomos:qḋ eſt altare:⁊ lochos qḋ eſt rapt⁹: ⁊ dř ad ſimilitudinē milui q ſemp volabat circa aras ydoloꝝ:in qbus volabāt; vt aliqd raperent:⁊ ſilř ille q excedit in ludo ſemp īſiſtit ad hoc ꝙ rapiat verbū vel factū alicui⁹ vt in ludū cōuertat.diſpoſitio aūt vocať bomolochia.ille aūt q deficit vocať agroicus.i.agreſtis: ⁊ diſpō vocať agroichia.¶ Tertio ibi.

¶ Circa reliquum autē delectabile qḋ in vita qui quidē vt opoꝛtet delectabilis eſt amicus: ⁊ medietas amicitia.qui autem ſuperabundat ſi quidem nullius gratia placidus.ſi aūt vtilitatis alicui⁹ ſui blāditoꝛ. Qui aūt deficit ⁊ in oībus indelectabilis litigioſus qs diſcolus.

¶ Exēplificat doctrinā dictaꝝ virtutū:⁊ dicit.circa reliquū delectabile ꝙ eſt in vita quātum ad ea que ſe voce aguntť medius vocať amicus:nō ab effectu amādi:ſed a decenti ꝯuerſione:quē poſſum⁹ affabilē dicere:⁊ ipa medietas vocať amicitia vel affabilitas.iſte aūt q ſupabūdat in hoc ſi faciat hoc ꝓpter aliquā ꝓpꝛiā vtilitatē.puta ꝑ lucrū vocať blāditoꝛ vel adulatoꝛ: qui aūt in hoc deficit:⁊ nō vereť ꝯtriſtare eos cū qbus viuit vocať litigioſus ⁊ diſcolus.¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem ⁊ in paſſionib⁹ ⁊ in his que circa paſſiones medietates. verecundia enim virtus quidem non eſt. laudatur autem ⁊ verecundus. in his enim hic quidē dicitur medi⁹. qui aūt ſuperabundat vt catаplex qui omnes verecūdatur. q aūt deficit vel nequaq̄ verecūdať inuerecūdus. Medi⁹ aūt verecūdus.

¶ Ponit exēplū de qbuſdā paſſionib⁹ ⁊ laudabilib⁹. Et pmo de verecūdia:⁊ dicit etiā ꝙ in paſſionib⁹ ⁊ adiūctis ſunt quedā medietates.verecūdia nō eſt virt⁹.vt in.4° oſtendeť:ſed tñ verecūdus laudať:eo ꝙ in talib⁹ eſt mediū accipe.ille aūt q ſupabūdat: vt de oīb⁹ verecūdeť vocať cataplex.i.ſtupidus.ille aūt q deficit vel nō verecūdať vocať īuerecūdus:medi⁹ vō vecūdus.¶ Tertio ibi.

¶ Nemeſis autem medietas inuidie ⁊ epicherecacie. Sunt autem circa triſtitiā ⁊ delectationem in his que accidunt pꝛoximis factas. Nemeſeticus quidem enim triſtatur de indigne bene operantibus. Inuidus autē ſuperexcedens hunc in omnibus triſtatur. Epicherecacus autem tantū deficit a triſtando vt ⁊ gaudeat:ſed de his quidem igitur ⁊ alias tempus erit. De iuſtitia autem:quia non ſimpliciter dicitur poſt hoc diuidentes de vtraq̄ dicemus qualiter medietates ſunt ſimiliter ⁊ de rationalibus virtutibus.

¶ Agit de alia paſſione que vocať nemeſis.i.repꝛehēſio que eſt medietas iuidie ⁊ epytarchia:tharcus.n.dř gaudens chachos malū epi.ſup.ac ſi dicať gaudiū de malo.ſunt autem he diſpoſitiones circa delectationem ⁊ triſtitiā.de his que eueniūt ꝓximis.nemeſiticus enī.i.repꝛehenſoꝛ triſtať ſi aliq mali ꝓſperanť in ſua malitia inuidus aūt ſupabūdat vt triſteť de oībus que ꝓſperantur ſiue bonis ſiue malis:ſed ille q diciť epytarchia tm̄ deficit a triſtādo:vt etiam gaudeat de malis: que in ſua malitia ꝓſperantur:ſed de his alibi dř.ſ.in.v.rhet.vltio autē qꝛ iuſtitia hꝫ diuerſas ſpēs:in qbus non ſilř accipiť mediū de iuſtitia poſt diceť in hoc:⁊ qualiter ptes eius ſint in medio:⁊ ſimiliter poſtea dicetur in.6.de virtutibus rationalibus ⁊ intellectualibus.

8m T Ribus autem diſpoſitionibus dua/ bus quidē malitijs: hac quidem ſꝫ ſuperabundantiā: hac autem ſcđm defectum: vna autē virtute medie/ tate omnis oībus opponitur aliqualiter. Ex/ treme quidem enim ⁊ medie ⁊ adinuicem cō/ trarie ſunt. Media autem extremis.

¶ Poſtꝗ phs in cōi oſtēdit qd eſt virtus ⁊ diffōnē appli cauit ad ſpāles virtutes. Hic determinat de oppoſitiōe ṽtutū ⁊ vitioꝝ. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit in his eſſe duplicē cōtrarietatē. vnā qdē vitioꝝ adiuicem. aliā aūt vitioꝝ ad virtutē. Scđo oſtēdit ꝙ maior ē ꝯtra/ rietas vitioꝝ adinuicē. ibi. (Sic aūt oppoſitis adinui/ cem ⁊c.) Tertio oſtēdit qūo vnū vitioꝝ magis opponi/ tur virtuti ꝗ reliquū. ibi. (Ad mediū aūt ⁊c.) Circa pm tria facit. Primo ꝓponit qđ itēdit. Scđo ꝓbat ꝓpoſitū ibi. (Queadmodū. n. eq̄le ⁊c.) 3o īfert qđdā correlariū ex dictis. ibi. (Propter qđ ⁊ ꝓijciūt.) Dicit pmo ꝙ cū ſint tres diſpōnes: quaꝝ due ſunt vitioſe: vna. ſ. ꝑ abundan tiā. alia ṽo ſꝫ defectū. vna ṽo eſt ſꝫ ṽtutē que eſt in me/ dio: q̄lꝫ haꝝ aliq̄lr oppōit̄ cuilibꝫ: q2 extreme diſpōnes ⁊ adinuicem ſunt cōtrarie: ⁊ etiā eis cōtrariatur media diſpoſitio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Queadmodū equale ad minus quidē ma ius ad maius autem minus: ita medij habitus ad defectū quidem ſuperabūdant: ad ſuper/ abundantiā autē deficiunt: ⁊ in paſſionibus autem ⁊ in operationibus. Fortis enim ad ti/ midum quidē audax videtur: ad audacē q̄/ dem timidus. Similiter aūtē ⁊ temperatus ad inſenſibilem quidē intemperatus. ad intē/ peratū aūt inſenſibilis. liberalis autē ad illibe/ ralē quidē ꝓdigus: ad ꝓdigū autē illiberalis.

¶ Probat qđ dixerat. nō fuit aūt intētum ꝓbare qđ duo vitia que ſe hñt ſꝫ ſupabūdātiā ⁊ defectū ſint ꝯ̄ria: eo ꝙ ſint maxīe diſtātia: q2 hoc videbat̄ eē dubiū qđ dictum eſt ṽtutē ꝯ̄riari vitijs: q2 cū virt9 ſit in medio vitioꝝ nō diſtat maxīe ab vtroqꝫ eoꝝ: cū tñ ꝯ̄rietas ſit maxīa diſtā tia: vt dr̄ in. io. metaph. ⁊ iō hoc ſpālr hic phus oſtēdit ꝙ virt9 cōtrariet̄ vtriqꝫ vitioꝝ. Circa qđ ꝯſiderandū eſt ꝙ cū mediū ꝑticipet aliqualr vtrūqꝫ extremū: inq̄tū ꝑtici pat vnū eoꝝ ꝯtrariat̄ alteri: ſicut eq̄le qđ eſt mediū in/ ter magnū ⁊ paruū. eſt quidē in cōparatiōe ad magnum paruū: ⁊ in cōparatione ad paruū eſt magnū: ⁊ ideo eq̄/ le ⁊ magno opponitur ſꝫm rationē parui: ⁊ paruo ſꝫm ra/ tionē magni: ⁊ ꝓpter hoc eſt motus a cōtrario in mediū: ſicut ⁊ in cōtrariū. vt dicit̄ in. 2. phyſicoꝝ. ſic igit̄ medij habit9 cōſtitut9 tā in paſſionibus ꝗ in operationibus ſe habēt: vt deficiētes ad eum qui ſuperabundat: ſicut for/ tis in cōparatione ad timidū eſt audax. in cōparatione autē ad audacē eſt timidus: ⁊ ſilr tēperatus in cōpara/ tione ad nō ſenſibilē eſt intēperatus. in cōparatiōe aūt ad intēperatū eſt inſenſibilis: ita etiā de liberali: qui eſt ꝓdigus in cōparatione ad illiberalē. Liberalis autē in ꝯparatiōe ad ꝓdigū: ⁊ ſic pꝫ ꝙ virt9 ꝯtrariat̄ virtuti ex/ tremorū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Propter quod ⁊ ꝓijciunt medium extremi alter ad alteꝝ ⁊ vocat fortē qdē timidus au/ dacē: audax aūt timidū ⁊ in alijs ꝓportionalr.

¶ Infert quoddā correlariū ex dictis: q2 enī habit9 me/ dius ſe hꝫ in cōparatione ad vnū extremū ſꝫm rōnē eſt alterū: inde eſt ꝙ extremi ꝓijciunt mediū alteꝝ ad alte rū. i. vterqꝫ in extremitate exiſtēs eſtimat medium: q̄ſi alterū extremū ſit ſibi oppoſitū: ſicut timidus fortē vo cat audacē: ⁊ audax vocat eū timidū: qđ etiā ſignū eſt eius qđ dictum eſt. ſ. qđ virtus cōtrarietur vtriqꝫ extre/ morum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sic autē oppoſitis adinuicē his maior cō/ trarietas eſt extremis adinuicem ꝗ ad mediū. Longius enim hec diſtant abinuicem ꝗ a me dio: quemadmodum magnum a paruo ⁊ par uum a magno ꝗ ab equali.

¶ Oſtēdit ꝙ maior eſt oppoſitio vitioꝝ adinuicē ꝗ ad virtutē: ⁊ hoc duab9 rōnib9: quaꝝ pma eſt: ꝙ quāto magis aliqua a ſe magis diſtāt. tāto magis ſunt ꝯ̄ria: q2 ꝯ̄rietas eſt quedā diſtātia. magis aūt diſtant extrema adinuicē ꝗ a medio: ſicut magnū ⁊ paruū magis diſtāt abinuicē ꝗ ab equali: qđ eſt mediū inter ea: ergo vitia magis op/ ponuntur adinuicē ꝗ ad virtutē. eſt autē hoc ꝯſideran/ dum: qđ loq̄tur hic de oppoſitione virtutis ad vitia: non ſꝫm rōnē boni ⁊ mali: q2 ſꝫm hoc ambo vitia cōtinentur extremo: ſed loq̄tur ꝓut virtus ſꝫm ꝓpriā ſpēm eſt in me dio vitioꝝ. ¶ Secūdā rōnē ponit ibi.

¶ Adhuc ad medium quidem quibuſdam ex/ tremis ſimilitudo quedam videtur vt audacie ad fortitudinē ⁊ ꝓdigalitatis ad liberalitatē. Extremis autem adinuicem plurima diſſimi/ litudo: que autē plurimū diſtant abinuicem contraria determinantur: quare ⁊ magis con traria que plurimum diſtant.

¶ Que talis eſt. ṽtutis ad vnū extremoꝝ ē aliq̄ ſilitudo ſicut īter fortitudinē ⁊ audaciā: ⁊ īter ꝓdigalitatē ⁊ libe ralitatē: ſꝫ inter duo vitia extrema eſt oīmoda diſſilitu/ do. ꝗ maxīe ꝯ̄riant̄ adīuicē: q2 ꝯ̄rietas īportat maximā diſtātiā. vt dictū eſt. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Adhuc autē medium opponitur in his qui/ dem magis defectio. in his autem ſuperabun dantia puta fortitudini quidem nō audacia ſu perabūdātia exiſtēs: ſed timiditas defect9 exi/ ſtens: tēperātie aūt nō inſenſibilitas indigētia exiſtēs: ſed intēperātia ſupabūdātia exiſtens.

¶ Oñdit ꝙ ṽtuti vnū extremoꝝ magis ꝯ̄riat̄ ꝗ aliđ. Et circa hͦ duo facit. Prīo ꝓponit qđ itēdit. 2o rōnē aſſignat ibi. (Propter duas aūt ⁊c.) Dicit ꝗ p. ꝙ in q̄buſdā magi ꝯ̄riat̄ medio ṽtutis vitiū: qđ eſt in exceſſu: ſicut fortitu/ dini non maxīe ꝯ̄riat̄ audacia: que maxīe ꝑtinet ad ſup/ abūdātiā: ſꝫ timiditas q̄ ꝑtinet ad defectū. ꝯ̄rio aūt tēpe rātie nō maxīe ꝯtrariat̄ ſenſibilitas ad quā pertinet in/ digentia ⁊ defectus: ſed ītēperātia ad quā ꝑtinet ſuper/ abundantia. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Propter duas autem cauſas hoc contingit: vnam quidem que ex ipſa re: in eſſendo enim ꝓximius ⁊ ſimilius alterū extremoꝝ medio: nō hoc ſed cōtrarium opponimus medio ma/ gis. puta quia ſimilius eſſe videtur fortitudini audacia ⁊ ꝓximius: ⁊ diſſimili9 timiditas: hāc magis oppōim9. diſtātia. n. plus a medio ꝯ̄ria magis eſſe videnť vna qdē igit̄ cā hec ē ipſa re.

¶ Aſſignat duas rõnes ei⁹ qḋ dixerat: quaꝝ vna ſumitur ex pte ipſi⁹ rei.i.ex ipa nã ṽtutũ ⁊ vitioꝝ. Dictũ eſt.n.⁊c. ꝙ eſt quedã ſĩlitudo alterius extremi ad mediũ virtutis: ⁊ ex hoc ipſo ꝙ vnum extremoꝝ eſt ꝓpinquius ⁊ ſimilius medio virtutis ꝗ̃ aliud. ſeqꝛ ꝙ nõ ipm qḋ eſt ſimilius ſit magis cõtrariũ virtuti: ſꝫ illud qḋ ei opponiꝛ: ſicut ſi audacia eſt ſimilioꝛ fortitudini: ⁊ ꝓximioꝛ: ſeqꝛ ꝙ timiditas ſit diſſimilioꝛ. ⁊ ꝑ ꝯñs magis ꝯtraria: qꝛ illa que magis ſunt diſtãtia a medio videnꝛ ei eſſe magis cõtraria. hoꝝ aũt rõnẽ oꝫ accipere ab ipſa nã paſſionũ. conuenit.n. hoc ꝙ hic dicit in virtutib⁹ moꝛalibus: que ſunt circa paſſiones ad quas ꝑtinet ꝯſeruare bonũ rõnis contra motũ paſſionũ. paſſio aũt duplr̃ coꝛrũpere põt bonũ rõnis. vno mõ vehemẽtia ſui ĩpellẽdo ad plus faciẽduꝫ ꝗ̃ rõ dicat: ꝑcipue in cõcupiſcẽtijs delectationũ: ⁊ alijs paſſionib⁹ que ꝑtinẽt ad ꝓſecutionẽ appetit⁹: vnde virt⁹ que eſt circa hm̃ paſſiões: maxie ĩtẽdit paſſiões tales repmere: ⁊ ꝑꝑ hoc vitiũ qḋ eſt ĩ defectu magis ei aſſimilaꝛ: ⁊ qḋ eſt ibi ſupabũdãtia magis ei ꝯ̃riaꝛ: ſicut patꝫ de tẽperãtia: q̃dã ṽo paſſiões coꝛrũpũt bonũ retrahẽdo in minus ab eo qḋ eſt ꝭꝫ rõnẽ: ſicut pꝫ de timoꝛe: ⁊ alijs paſſionib⁹ ad fugã ꝑtinẽtib⁹. vnde virt⁹ q̃ eſt circa hm̃ paſſiões maxie intẽdit firmare aliquẽ in bono rõnis ꝯ̃ defectũ: ⁊ ꝓpter hoc vitiũ qḋ eſt in defectu magis ei contrariatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia autẽ ex nobis ipſis: ad que eniꝫ ipſi magis nati ſumus aliqualiter hec magis cõtraria medio videntur: puta ipſi magis nati ſum⁹ ad delectationes ideo facilius mobiles ſumus ad intẽperãtiã ꝗ̃ ad tẽperãtiã. Igiꝛ hec magis cõtraria dicimus ad que augmẽtũ magis fit. Et ꝓpter hoc intẽperantia ſupabũdantia exiſtẽs magis cõtraria eſt temperãtie.

¶ Aliã rõnẽ aſſignat ex ꝑte nr̃a: cũ.n. ad ṽtutẽ ꝑtineat vitia repellere: ṽtuti ẽ ad illa vitia poti⁹ repellẽda ad q̃ maioꝛẽ ẽt ĩclinationeꝫ habem⁹: ⁊ iõ illa vitia ad q̃ ſum⁹ q̃lr̃cũqꝫ magis nati: ipſa ſunt magis ꝯ̃ria ṽtuti: ſicuꝫ magis nati ad ꝓſequẽduꝫ delectatiões ꝗ̃ ad fugiẽdum eas ꝑꝑ hoc facillime mouenꝛ ad intẽperãtiã que ĩpoꝛtat exceſſuꝫ delectationũ. ſi igiꝛ illa vitia magis dicim⁹ eſſe ꝯ̃ria ṽtuti q̃ magis nata ſũt creſcere in nobis: ꝑꝑ hoc qḋ nãlr̃ ĩclinamur ad ipſa: ⁊ iõ ĩtẽperãtia ad quã ꝑtinet ſupabundantia delectatiõis magis eſt contraria temperantie ꝗ̃ inſenſibilitas: vt dictum eſt.

Quoniam quideꝫ igitur eſt virtus moralis medietas ⁊ qualiter: ⁊ quoniaꝫ eſt medietas duaruꝫ malitiaꝝ: huius quidem ꝭm ſuperabundantiam: hui⁹ autem ſcḋm defectum: ⁊ quoniam talis eſt: quia cõiectatrix medij qḋ eſt in paſſionibus ⁊ operationibus ſufficienter dictuꝫ eſt.

¶ Poſtꝗ̃ phs determiauit de ṽtute qd ſit. hic oñdit quõ aliqs poſſꝫ ṽtutẽ acqrere: qꝛ ſicut ſupꝛa dictũ eſt finis h⁹ doctrine nõ eſt cognitio veritatis: ſꝫ vt boni efficiamur. Circa hoc aũt duo facit. Pꝛio oſtẽdit ꝙ difficile ẽ acqrere bonũ virtuoſuꝫ. Scḋo oſtẽdit q̃lr̃ ad hoc poſſet ꝑueniri. ibi. (Propter qḋ oꝫ ꝯiectãtẽ ⁊c.) Circa p̃m duo facit. Pꝛio reſumit ea q̃ dicta ſunt: ⁊ dicit ꝙ ſufficienter ſupꝛa dcm̃ eſt. ꝙ virt⁹ moꝛalis ſit medietas: ⁊ q̃lr̃ ſit medietas qꝛ.ſ. nõ ꝭꝫ rẽ: ſꝫ quo ad nos: ⁊ quoꝛũ ſit medietas: qꝛ.ſ. eſt medietas duaꝝ malitiaꝝ: quaꝝ vna ſe hꝫ ꝭꝫ ſupabũdãtiaꝫ: alia ṽo ꝭꝫ defectũ. dictũ eſt ẽt q̃re ṽt⁹: qꝛ.ſ. eſt ꝯiectatrix: mediũ ingrẽdo.ſ. ⁊ eligẽdo mediũ tã in paſſionibus ꝗ̃ in actionib⁹. ¶ Secundo ibi.

¶ Ideo ⁊ difficile ſtudioſuꝫ eſſe. In vnoquoqꝫ enim mediuꝫ accipere difficile: puta circuli mediuꝫ nõ cuiuſlibet ſed ſcientis. Si aũt ⁊ iraſci qdem cuiuſlibet ⁊ facile: ⁊ dare argentum ⁊ cõſumere: qui aũt ⁊ quãtũ ⁊ qñ ⁊ cuius gratia: ⁊ qualiter nõ adhuc cuiuſꝫ neqꝫ facile: qḋ eſt bene ⁊ rarũ ⁊ laudabile ⁊ bonuꝫ.

¶ Cõcludit ex ꝑmiſſis ꝙ difficile eſt eẽ ſtudioſuꝫ.i. ṽtuoſum: qꝛ in oĩb⁹ hoc videm⁹ ꝙ accipere mediũ difficile ẽ. declinare aũt a medio eſt facile: ſicut accipe me[m] in circulo nõ eſt cuiuſꝫ: ſꝫ ſciẽtis.i. geometre. declinare autẽ a cẽtro qlꝫ põt ⁊ facilr̃: ⁊ ſilr̃ dare pecuniã: ⁊ ꝯſumere eã. ſꝫ ꝙ aliqs aliqd det cui oꝫ dare: ⁊ ꝗ̃tũ oꝫ: ⁊ qñ oꝫ: ⁊ cuius grã oꝫ: ⁊ q̃lr̃ oꝫ: ꝑ qḋ ĩtelligiꝛ bñ dare nõ eſt cuiuſꝫ: nec ẽ facile: ſꝫ ꝑꝑ ſuã difficultatẽ eſt raꝝ: ⁊ eſt difficile laudabile ⁊ virtuoſuꝫ iꝗ̃tũ eſt ꝭꝫ rõnẽ. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Propter quod opoꝛtet cõiectanteꝫ mediuꝫ quidẽ pꝛimuꝫ recedere a magis cõtrario: quẽadmodũ ⁊ circe monebat hic extra fumũ qdẽ ⁊ vndam cuſtodi nauẽ. Extremoꝝ enim hoc quideꝫ eſt peccatũ magis: hoc autẽ minus: qꝛ igitur mediuꝫ attingere ſũme difficile ꝭm ſecũdaꝫ aiunt nauigationeꝫ minima ſumẽdũ maloꝝ: hoc aũt erit maxime hoc mõ quo dicim⁹.

¶ Oſtẽdit modos qb⁹ aliqs põt ꝑtingere ad h̃ ꝙ fiat virtuoſus. Et circa h̃ duo facit. Pꝛio oñdit q̃lr̃ aliqs poſſit ad mediũ iuẽtũ ꝑuenire. Scḋo agit de ipa iuẽtõe medij ibi. (Difficile aũt foꝛſitan ⁊c.) Circa p̃m ponit tria documenta: quoꝝ vnuꝫ poniꝛ qḋ ſumiꝛ ex ipſa nã rei: ⁊ dicit qꝛ ṽtuoſũ accipe mediũ eſt difficile: ꝑꝑ h̃ oꝫ eũ q ꝯiectat mediũ q ĩtẽdit ad mediũ ꝑuenire ꝑ̃ncipalr̃ ad hoc ĩtẽdere: vt recedat ab extremo: qḋ magis ꝯ̃riaꝛ virtuti: ſicut ſi aliqs vult ꝑuenire ad mediũ foꝛtitudinis oꝫ pꝛincipale ſtudiũ adhibere ꝙ recedat a timiditate: q̃ magis opponiꝛ foꝛtitudini ꝗ̃ audacie: vt dictũ eſt. ⁊ ponit exẽplũ cuiuſdã circes q̃ ãmonebat nauigãtes: vt ꝑ̃ncipalr̃ caueãt maxia maris: q̃ ſunt vnde ſubuertẽtes nauẽ: ⁊ fumoſitates nebulaꝝ ĩpediẽtes aſpectũ nautaꝝ: ⁊ h̃ eſt: extꝛ fumuꝫ ⁊ vndã cuſtodi nauẽ. q̃ſi dicat: ita naueꝫ cuſtodias vt fugias fumoſitates ⁊ vndas rõnẽ ꝑ̃dicti documẽti aſſignat dicẽs: ꝙ vnũ extremoꝝ vitioꝝ: illud.ſ. qḋ eſt magis ꝯ̃riũ ṽtuti eſt pctm̃. illud aũt extremũ qḋ eſt min⁹ ꝯ̃riũ ṽtuti ẽ min⁹ pctm̃: ⁊ iõ qꝛ valde nocẽt: vt ſalteꝫ magis ꝑicula vitent: q̃.ſ. ſunt ṽtuti magis ꝯ̃ria: ſicut nauigantes dicũt ꝙ poſt ꝑ̃mã nauigationẽ in q̃ hõ aliqd ꝑiculi ſuſtinet. ſcḋa nauigatio eſt: vt hõ ſumat minima periculoꝝ: ⁊ ſilr̃ accidit circa vitã humanã: eo modo quo dcm̃ eſt: vt.ſ. homo ꝑ̃ncipaliter vitet vitia que maxime cõtrariãtur virtuti. ¶ Scḋꝫ documentuꝫ ponit ibi.

¶ Intendere auteꝫ opoꝛtet ⁊ ad que ipſi facile mobiles ſumus. Alij enim ad alia apti nati ſumus: hoc auteꝫ erit notũ ex delectatione ⁊ triſtitia facta circa nos. In ꝯtrariũ aũt nos ipſos trahere opoꝛtet. Multum enim abducentes a peccato in medium veniemus. Qḋ toꝛtuoſa lignoꝛuꝫ dirigentes faciunt.

¶ Et ſumitur ex parte noſtra quãtuꝫ.ſ.ad ea que fiunt ꝓpria vnicuiqꝫ:ꝛ dicit ꝙ oꝫ eũ qui vult fieri vͭtuoſus: attẽdere qd ſit illð ad qð magis appetitꝰ eiꝰ natꝰ eſt moueri: diuerſi.n.ad diuerſa nãlr magis ĩclinant̃ cognoſcere.n. ṗt ex dilectiõe ꝛ triſtitia:que circa ipſuꝫ fit:quia vnicuiqꝫ eſt delectabile id qð eſt ſibi ꝯueniẽs ſm nãm.vnde ſi aliqs in aliq̃ actione vel paſſiõe multũ delectet̃:ſignum eſt ꝙ nãliter ĩclinet̃ in illud. hoĩes aũt vehementer tendunt ad ea:ad que vt nãlr tendãt ĩclinant̃:ꝛ ideo de facili circa hoc hõ trãſcẽdit mediũ.ꝛ ꝓpter hoc oꝫ ꝙ in ꝯ̃riũ nos attẽdamꝰ q̃ꝫtũ poſſumꝰ:qꝛ qñ damus ſtudiũ ad hoc ꝙ multũ recedamꝰ a peccato:ad qð ꝓni ſumus ſic tendere vt ꝑueniemꝰ ad mediũ:ꝛ ponit ſimilitudinẽ de illis q dirigũt ligna diſtorta:q dũ volũt ea dirigere torquẽt in aliaꝫ ptẽ.ꝛ ſic reducunt̃ ad mediũ. Et eſt hic ꝯſiderãdũ ꝙ hec via acgrẽdi virtutes eſt efficaciſſima: vt.ſ.homo vtatur ad ꝯ̃riũ eius ad qð ĩclinat̃:ꝛ ex nã vl ꝯſuetudine: via tñ quã ſtoyci poſuerũt ẽ facilior: vt.ſ.homo paulatiꝫ recedat ab his in que ĩclinat̃:vt Tullius narrat in libro de tuſculanis qõnibꝰ.via ẽt quã hic Ar. põit ꝯpetit his que vehemẽter deſiderãt recedere a vitijs:ꝛ ad vͭtutem ꝑuenire:ſꝫ via ſtoycoꝝ magis cõpetit his q hñt debileꝫ ꝛ tepidã volũtateꝫ. ¶ Tertiũ modũ ponit ibi.

¶ In omni autem maxime obſeruandum delectabile ꝛ delectationem:nõ enim nõ accipientes iudicamus eam. Quid igitur plebis ſenes patiebantur ad helenam. Hoc oportet pati ꝛ nos ad delectationeꝫ ꝛ in omnibꝰ illoꝝ dicere voceꝫ. Sic igitur abijciẽtes ipſam minus peccabimus. Hoc igit̃ faciẽtes vt in capitulo dicamus maxime poterimꝰ mediũ adipiſci.

¶ Et hoc ẽt documẽtũ ſumit̃ ex pte mãe:nõ qdeꝫ ſm id qð eſt cõe oĩbus.oẽs.n.nãliter ĩclinant̃ ad delectatiões ꝛ iõ dicit:ꝙ vlr maxime debẽt tẽdẽtes in virtuteꝫ cauere ſibi a delectationibꝰ.ꝓpter hoc.n.ꝙ maxĩe inclinant̃ in delectationẽ delectabilia apprehẽſa de facili mouent appetitũ:ꝛ ideo dicit ꝙ non poſſumꝰ de facili dijudicare delectãteꝫ ĩmorãdo.ſ.circa ꝯſiderationẽ qn appetitꝰ accipiat ipſa ꝓſiliẽdo.ſ.in ꝯcupiſcẽtia eius:ꝛ iõ ꝙ ſeniores plebis troyane petebãt ad helenã: iudicãtes eam eſſe.ſ. abyciẽdã:hoc oꝫ nos pati ad delectationẽ:ꝛ in oĩbus reſpectu delectatiõis ducere vocẽ illoꝝ:vt.ſ.abyciamus a nobis corporales delectationes:ꝛ ſic abyciẽtes delectationẽ minꝰ peccabimꝰ:qꝛ ꝯcupiſcẽtia delectationum ducit hoĩes in plurima peccata.ꝯcludit g̊ ꝙ facientes ea q̃ in caplo.ſ.ſũmarie dicta ſunt: maxime poterũt adipiſci mediũ vͭtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Difficile auteꝫ forſitan hec ꝛ maxime in ſingularibus. Non enim facile determinare qualiter ꝛ quibus ꝛ in qualibus ꝛ quantum tempus determinandum. Etenim nos quandoqꝫ quidem deficientes laudamus ꝛ manſuetos dicimꝰ:qñqꝫ autem grauãtes viriles vocamꝰ.

¶ Oſtẽdit qualr ſit determinãdũ mediũ virtutis. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit eius difficultatẽ. Scðo oſtẽdit qd ſufficiat ad mediũ determinãdũ.ibi.(Sed q qdeꝫ paruꝫ ꝛc̃.)Tertio rñdet tacite qõni.ibi.(Hoc aũt vſqꝫquo ꝛc̃.)Dicit g̊ ṗmo.ꝙ hoc.ſ.inuenire mediuꝫ eſt difficile:maxĩe cõſiderãdo ſingulas circũſtantias in ſingularibꝰ opabiliũ:qꝛ nõ eſt facile determinãdũ ꝙ ſic aliqualr ſit faciẽdũ:ꝛ reſpectu quoꝝ:ꝛ in q̃libꝫ re ꝛ quãtuꝫ tẽpus ſit determinãdũ:ꝛ hꝰ diffinitis ſignũ oſtendit: qꝛ illos q deficiũt.puta in iraſcẽdo:qñqꝫ laudamus:ꝛ dicimus mãſuetos:ꝛ qñ laudamꝰ illos q magis aggrauãt puniẽdo vl reſiſtẽdo vocamꝰ illos viriles. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Sed qui quidem parum ad bene tranſgreditur nõ vituperat̃ neqꝫ ad maius neqꝫ ad minꝰ: ſed qui ad plus. Iſte enim nõ latet.

¶ Oſtendit quid ſufficiat ad medium virtutis:ꝛ dicit:ꝙ ille qui paruꝫ tranſgreditur ab eo qð bene fit ſm virtutem non vituperatur neqꝫ ſi declinet ad maius neqꝫ ad minus:quia modicus receſſus a medio virtutis latet ꝓpter difficultatem:ſed ille qui multuꝫ recedit vituperatur:quia nõ latet. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Hic autem vſqꝫquo ꝛ inquantum vituperabilis nõ facile ſermone determinare: neqꝫ eniꝫ aliud aliquid ſenſibilium:talia auteꝫ in ſingularibus ꝛ in ſenſu iudiciuꝫ:hoc quideꝫ igitur tãtum oſtendit:quoniam medius habitus in oĩbus laudabilis. Declinare auteꝫ oportet quãdoqꝫ quidem ad ſuperabundantiam quandoqꝫ autem ad defectum:ſic enim facile mediuꝫ ꝛ quod bene adipiſcemur.

¶ Rñdet cuidã tacite qõni:poſſet.n.aliqs q̃rere quãtꝰ receſſus a medio vitupet̃ ꝛ quãtꝰ nõ:ſꝫ ipſe rñdẽs dicit ꝙ nõ poteſt de facili determinari aliquo ſermone vſqꝫ ad quãtum tantum:ꝛ quãtuꝫ aliquis recedens a medio vituperetur:ſicut nec aliquid aliud ſenſibiliuꝫ que magis ſenſu decernũtur q̃ꝫ ratione determinare poſſunt.huiuſmodi auteꝫ que ad operationes virtutuꝫ pertinẽt in ſingularibus conſiſtunt:ꝛ ꝓpter hoc eoruꝫ iudicium conſiſtit in ſenſu:ꝛ ſi nõ in exteriori:ſaltem in ĩteriori:per quẽ aliquis bene eſtimat de ſingularibus: ad queꝫ pertinet iudicium prudentie:vt infra dicetur in.6.ſed hoc tãtum hic ſufficit:vt oſtendatur ꝙ medius habitus in omnibꝰ ſit laudabilior:ſed quãdoqꝫ oportet declinare ad ſuperabundantiam:quãdoqꝫ autem ad defectuꝫ vel propter ipſam naturam virtutis vel ꝓpter inclinationeꝫ noſtrã: vt ex ſupradictis patet.ꝛ per hunc modum facile deprehendetur mediũ ſꝫ qð aliquid bene fit. ¶ Et in hoc terminatur ſecundus liber.

¶ Incipit liber tertius.

Virtute vtiqꝫ ꝛ circa paſſiones ꝛ oparatiões exiſtente ꝛ ĩ volũtarijs quidem laudibus ꝛ vituperijs factis:in inuoluntarijs auteꝫ venia: quãdoqꝫ autẽ ꝛ miſericordia:voluntariuꝫ ꝛ ĩuoluntariũ neceſſariuꝫ forſan determinare de virtute intendentibus. pm

¶ Poſtq̃ꝫ philoſophus determinauit de virtute in cõi. Hic determinat de quibuſdaꝫ principijs actuum virtutis.dixerat diffiniens virtuteꝫ:ꝙ virtus eſt habitus electiuus:eo.ſ.ꝙ virtus per electionẽ operatur: nunc cõſequenter de electione determinat:ꝛ de volũtario:ꝛ volũtate.horuꝫ triuꝫ volũtarium cõmune eſt.nam voluntarium dicitur omne qð ſponte fit.electio autẽ eſt eorum que ſunt ad finem:ſed voluntas reſpicit ipſum finem.diuiditur ergo pars iſta in partes duas. In prima determinat de tribus predictis ṗncipijs virtuoſoꝝ actuũ. In ſecunda parte comparat hꝰ principia ad actũ.ibi.(Exiſtẽte vtiqꝫ ĩuoluntario ꝛc̃.)Circa primũ tria facit. Primo

determinat de volũtario ꝛ inolũtario. Scđo determiat de electiõe. ibi. (Determiatis aũt ꝛc̃.) 3° determinat de volũtate. ibi. (Uolũtas aũt que qdẽ finis ꝛc̃.) Circa pᵐ duo facit. Primo oſtẽdit quid ad pñtẽ doctrinã cõſiderare ꝑtinet de volũtario ꝛ iuolũtario. Secũdo determinat de eis. ibi. (Videt̃ aũt nõ voluntaria ꝛc̃.) Circa pͥmũ ponit duas rões. Quaꝝ pͥma ſumit̃ ex eo ꝙ eſt ꝓprius pñti cõſiderationi que eſt de virtutibꝰ: ꝛ ↄcludit ex premiſſis ꝙ vtᵒ moralis: de q̃ nũc agit̃ ẽ circa paſſiões ꝛ operationes: ita. ſ. ꝙ in his que ſunt volũtaria circa opões ꝛ paſſiones fiunt laudes: cũ aliqs operat̃ ẜ3 virtutẽ: ꝛ vituperia qñ aliqs operat̃ ẜ3 vitiu3: qñ aũt aliqs iuolũtarie operat̃ ſi qdẽ id qđ veꝝ eſt ẜm virtutẽ: nõ meret̃ laude3. ſi aũt ↄtra virtutẽ meret̃ veniã ex eo ꝙ iuolũtarie agit: vt. ſ. minꝰ vitupet̃: qñqꝫ aũt meret̃ miam: vt. ſ. toalr a vituperio reddat̃ imunis: vel põt diſtigui venia ꝛ mĩa: vt dicat̃ venia: qñ diminuit̃ ſeu totalr dimittit̃ vituperium ſeu pena ex iudicio rõnis. mĩa aũt ex hoc ꝙ ex paſſione. laus aũt ꝛ vituperiũ ꝓprie debent̃ virtuti ꝛ vitio: ꝛ idõ volũtariũ ꝛ inuolũtariũ ẜm que diuerſificat̃ rõ laudis ꝛ vituperij o3 determinari ab his que itendũt de virtute cõſiderare. ℭ Secũdã rõne3 ponit ibi.

ℭ Utile autem ꝛ legiſlatoribus ꝛ ad honores ꝛ ad penas.

ℭ Que ſumit̃ ex ↄſideratiõe politica ad quã pñs cõſideratio ordinat̃: ꝛ dicit ꝙ vtile eſt legiſlatoribꝰ ꝙ ↄſiderẽt volũtariũ ꝛ iuolũtariũ ad hoc ꝙ ſtatuant honores bene agentibꝰ vel penas peccãtibꝰ: in qbꝰ diuerſitatẽ facit volũtarij ꝛ iuolũtarij dĩa. ℭ Deinde cu3 dicit.

ℭ Uidentur autem inuoluntaria eſſe que violenta vel ꝓpter ignorantiã facta.

ℭ Determinat de volũtario ꝛ iuolũtario. Et pͥmo de iuoluntario. Scđo de volũtario. ibi. (Exiſtẽte aũt iuolũtario ꝛc̃.) ꝛ rõ ordinis eſt: qꝛ iuolũtariũ ex ſimplici cã ꝓcedit. puta ex ſola ignorãtia vel ex ſola violentia: ſed ad voluntarium opoꝛtet plura ↄcurrere. Circa pͥmum tria facit. Primo diuidit iuolũtariũ. Secundo determinat de vno membꝛo diuiſionis. ibi. (Violentu3 autem eſt ꝛc̃.) Tertio determinat de quo ibi. (Qđ ꝑ ignorantiã ꝛc̃.) Dicit ergo pͥmo ꝙ iuoluntaria vident̃ eſſe aliq̃ duplr. ſ. vel illa que fiũt per violẽtia3 vel illa que fiũt ꝑ ignorãtia3: ꝛ rõ huiꝰ diuiſiõis eſt: qꝛ iuolũtariũ eſt ꝑuatio volũtarij. volũtarius aũt iportat motũ appetitiue vᵗutis que ꝑſupponit cognitionẽ appꝛehẽſiue vᵗutis: eo ꝙ bonũ appꝛẽhẽſu3 mouet vᵗutẽ appetitiuã. Duplr ãt aliqd eſt iuolũtariũ. Uno mõ per hoc ꝙ excludit̃ ipſe motꝰ appetitiue virtutis. ꝛ hoc eſt iuolũtariũ per violẽtiã. Alio modo qꝛ excludit̃ cognitio virtutis apꝑhẽſiue: ꝛ hoc eſt iuolũtariu3 per ignorãtia3. ℭ Deinde cũ dicit.

2ᵐ ℭ Uiolentum autem eſt cuius pꝛincipium extra tale exiſtens in quo nihil confert operans vel patiens: puta ſi ſpiritus tulerit aliquo: vel homines domini exiſtentes.

ℭ Determinat de volũtario per violẽtiã. Et circa h̃ duo facit. Primo oſtẽdit qd ſit violẽtũ. Scđo excludit circa hoc erroꝛẽ. ibi. (Si qs aũt delectabilia ꝛc̃.) Circa pͥmu3 tria facit. Pꝛio oſtẽdit qd ſit ſimplr violẽtũ. Scđo quid ſit violẽtũ ẜ3 qd ibi. (Quecũqꝫ aũt ꝑ timoꝛe3.) Tertio epilogat. ibi. (Qualia vtiqꝫ ꝛ eode3 ꝛc̃.) Dicit g̃ pͥ ꝙ violentũ eſt cuiꝰ pͥnᵐ extra. dictũ eſt. n. qđ violẽtia excludit motũ appetitiuũ. vñ cũ appetitꝰ ſit pͥnᵐ itriſecũ: ↄueniẽs eſt ꝙ violẽtũ ſit a pͥncipio extrinſeco: non oẽ tñ cuiꝰ pͥnᵐ eſt extra ẽ violẽtũ: ſ3 ſolũ ꝙ ita eſt a pͥncipio extriſeco ꝙ appetitus iterioꝛ nõ occurrit: ꝛ hoc eſt ꝙ dicit ꝙ o3 tale violẽtũ eſſe in quo nihil ↄferat. ſ. per ꝓpꝛiũ hõ dr̃ operãs in q̃tũ facit aliqd per violẽtiã patit̃. ꝛ ponit exẽplũ. puta ſpũs. i. vẽtus per ſuã violẽtiã ipellat re3 aliquã ad aliquẽ locũ. vel ſi hoies dñi3 ꝛ ꝑtãtẽ hñtes: expulerũt alique3 ↄtra ſuã volũtatẽ. ℭ Deinde cu3 dicit.

ℭ Quecũqꝫ aute3 pꝛopter timoꝛem maioꝛum maloꝛu3 operata ſunt vel pꝛopter bonum aliquod: puta ſi tyrãnus pꝛecipiat turpe aliquod operari dominus exiſtens parentum ꝛ filioꝝ ꝛ operante quide3 ſaluentur: nõ operante aũt moꝛiantur: dubitationem habet vtru3 inuolũtaria ſint vel volũtaria. Tale aute3 aliquid accidit ꝛ circa eas que in tempeſtatibus electiones. Simpliciter autem nullus eijcit voluntarius: in ſalute autem ſui ꝛ alioꝛum omnium intellectum habentes.

ℭ Oſtendit qd ſit violẽtũ ẜm qd. Et circa hec tria facit. Pꝛio mouet dubitatione3. Secũdo ſoluit ibi. (Mixte qdẽ igit̃ ſunt ꝛc̃.) Tertio ſolutionẽ manifeſtat. ibi. (In operatiõibꝰ aũt ꝛc̃.) Dicit ergo pͥmo: ꝙ quedã ſunt que aliquis opatur ꝓpter timoꝛẽ maioꝛũ maloꝝ: qꝛ. ſ. timet icurrere: vel ꝓpter bonu3 aliqđ: qđ. ſ. timet amittere. puta ſi aliqs tyrãnus hñs in ſuo dominio ꝛ poteſtate parẽtes ꝛ filios aliciꝰ ꝛ ꝑcipiat ei: ꝙ aliquid turpe operetur tali cõditiõe: vt ſi operet̃ nõ occidant̃: ſi nõ operet̃ occidant̃. eſt ergo dubitatio vtrũ illa que ex tali timoꝛe fiũt ſint dicẽda volũtaria: vel potiꝰ iuolũtaria. ꝛ ponit aliud exẽplũ: de his qui in tẽpeſtatibus maritimis exiſtentes eyciunt res in mari: qđ qdẽ ſimpliciter loquẽdo nullus facit voluntarius: ſed ad hoc ꝙ ipſe ꝛ illi qui cu3 eo ſunt ſaluarentur faciunt hoc omnes qui habẽt itellectum bene diſpoſitum. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Mixte quidem igitur ſunt tales operatiões. Aſſimilantur autem magis voluntarijs. volũtarie enim ſunt tunc cum operate ſunt. Finis autem operationis ẜm tempus eſt: ꝛ volũtarium autem ꝛ inuoluntarium quando operatur dicendum: operatur autem volens: ꝛ eni3 pꝛincipium mouendi oꝛganicas partes in talibus operationibus in ipſo eſt. Quoꝛum autẽ in ipſo pꝛincipium in ipſo ꝛ operari ꝛ nõ. Uoluntaria itaqꝫ talia. Simpliciter autem foꝛſitan inuoluntaria. Nullus enim vtiq3 eligeret ẜm ſeipſum talium aliquid.

ℭ Soluit premiſſam dubitatione3 cõcludens eo ꝙ dcm̃ eſt ꝙ predicte operatiões que exterioꝛes fiũt ſunt mixte. ſ. habentes de vtroqꝫ: de inuolũtario quide3 inquantum nullus vult ſimplr res ſuas in mare ꝓycere. de voluntario autem iquãtu3 quide3 ſapiens vult hoc ꝓ ſalute ſue perſone ꝛ alioꝝ: ſed tamen magis accedunt ad voluntarias operatiões q̃ ad iuoluntarias. cuius ratio eſt: quia ex hoc ꝙ ꝓycere res in mare vel quicquid eſt huiuſmodi poteſt dupliciter conſiderari. vno modo ꝛ abſolute: ꝛ in vniuerſali: ꝛ ſic eſt inuolũtariu3. alio modo ẜm particulares circunſtantias: que occurrunt in tempoꝛe in quo eſt hoc agendum. ꝛ ſecũdu3 hoc eſt voluntarium: quia vero actus ſunt circa ſingularia magis eſt iudicanda conditio actus ſecũdũ conſiderationes ſingularium

ꝙ circa cõſiderationeꝫ vl̃em.⁊ hoc eſt qȯ dicit ꝙ predicte operatiões facte ſunt volũtarie tunc qñ ſunt operate.i.cõſideratis omnibꝰ ſingularibꝰ circũſtãtijs: que pro tẽpore illo occurrũt:⁊ ſꝫ hoc ſingulare tempus eſt finis ⁊ cõplemẽtuꝫ operationis:⁊ ideo dicẽdũ eſt ꝓprie aliqd volũtariuꝫ ⁊ inuolũtariuꝫ ſm cõſideratione tẽporis:qñ aliquis operatur.manifeſtũ eſt autẽ ꝙ tunc operatur volens.qȯ pꝫ ex hoc ꝙ in talibus operationibꝰ pn̊cipiũ mouendi organicas partes.i.applicãdi mẽbra corporis ad operanduꝫ eſt in ipſo homine:al'r tñ eſſet ſi ipſe non mouerit mẽbra:ſed ab aliquo potẽtiori moueatur:ea auteꝫ que fiunt ex pn̊cipio itrinſeco ſunt in poteſtate hois vt ea operetur vel nõ opereẽ qȯ pertinet ad rationẽ voluntarij.vnde manifeſtũ eſt. ꝙ tales operatiões ꝓprie ⁊ vere ſunt volũtarie:ſed tñ ſimpl'r.i.in vl'i cõſiderantes eas ſunt inuoluntarie:qꝛ nullus quãtuꝫ eſt in ſe eligeret operari aliquid talium niſi propter timorem.vt dictum eſt.

¶ Deinde cum dicit.

¶ In operationibus auteꝫ talibus quãdoqꝫ ⁊ laudantur:quãdo turpe aliquid vel triſte ſuſtinent pro magnis ⁊ bonis.cum auteꝫ econuerſo vituperantur.Turpiſſima enim ſufferre ꝓ nullo bono vel modico praui.

¶ Poſtqꝫ phs ſoluit dubitationẽ motã circa ea que ſunt ꝓpter metũ:oſtẽdens hꝫ operatiões eſſe volũtarias.hic ſolutionẽ manifeſtat per hoc ꝙ laus ⁊ vituperiũ: honor ⁊ pena debenẽ hꝫ operationibꝰ voluntarijs.Et circa hoc duo facit.Primo oſtẽdit qual'r hꝫ operationibꝰ debeaẽ laus ⁊ vituperiũ honor ⁊ pena. Scđo mãifeſtat difficultates circa h̃ iminẽtes.ibi.(Eſt ãt difficile ⁊c̃.)Circa pⁿᵐ ponit tres gradus operationũ taliũ: que fiunt per metũ quãtũ ad hoc qȯ mereanẽ laudẽ vl' vituperiũ.Et quãtũ ad pm̊uꝫ oſtẽdit ꝙ in talibꝰ operationibꝰ:quas dixit eſſe mixtas ex volũtario ⁊ iuolũtario:qñqꝫ aliq laudanẽ ex eo ꝙ ſuſtinẽt aliqȯ turpe.nõ per peccatũ: ſꝫ ignominiaꝫ aliquã:vel etiã aliqȯ triſte.i.aliqȯ cõtriſtatiuũ:ꝓpter h̃ ꝙ perſeuerant in talibꝰ magnis ⁊ bonis.puta in aliqbus virtuoſis actibꝰ.quãdo aũt accidit ecõuerſo vituperãẽ: qꝛ ꝓpriuꝫ praui hois eſſe videẽ:vt ſuſtineret turpiſſima: ideſt aliquas magnas cõfuſiões ꝓ nullo vel modico bono:nullus eniꝫ ſuſtinet aliqȯ malũ ꝓ ꝯſeruatiõe alicuiꝰ boni:niſi illud bonuꝫ ꝑpõderet in corde ſuo alijs bonis: qbus mala ſuſtinet.ptinet aũt ad iordinationẽ appetitꝰ: ꝙ aliqs parua bona preeligat magnis: que tollũẽ ꝓ magna mala:⁊ iȯ cũ dicit praui hoies.i.qui hñt appetitũ inordinatũ. ¶ Secũdũ gradũ ponit ibi.

¶ In aliquibus autem laus nõ fit quidem : venia autem quando ꝓpter hec operatur aliquis que nõ oportet:que humanam naturam excedunt ⁊ nullus vtiqꝫ ſuſtineret.

¶ Dicit ꝙ in qbuſdã operationibꝰ ꝓpter metũ factis nõ mereẽ aliqs laudẽ:ſed ſolũ veniã: vt ſupple aliqs ĩde nõ multũ vitupereẽ:qñ.ſ.operaẽ quedã que nõ opꝫ:aliq̃ decentia ad ſtatũ ſuũ:cuꝫ tñ nõ ſint multũ grauia:ꝓpter timoreꝫ alioꝝ maloꝝ:quoꝝ ſuſtinẽtia excedit verã nãm: ⁊ que nullus poſſet ſuſtinere:precipue ꝓpter hãc cãꝫ:puta ſi alicui imineret ſuſtinere ignis aduſtioneꝫ niſi diceret aliqȯ iocoſuꝫ mẽdaciũ.vl' niſi aliq̃ vilia obiecta opa faceret:q̃ nõ decerẽt eiꝰ dignitatẽ. ¶ Tertiũ gradũ ibi.

¶ Quedaꝫ autem forraſſis nõ eſt cogi ſed magis moriẽduꝫ patientem duriſſima. Etenim Euripidis Almeona deriſoria videntur cogẽtia matrem occidere.

¶ Dicit ꝙ q̃dã opatiões ſunt adeo male : ꝙ ad eas faciẽdas nulla coactio adhiberi põt:ſed magis dꝫ hõ ſuſtinere mortẽ patiẽdo duriſſima tormẽta qꝫ talia opari:ſicut beatus Laurẽtius ſuſtinuit aduſtionẽ craticule ne ydolis imolaret.Et hoc iȯ phs dicit.vel quia moriẽti ꝓpter virtutẽ remanet poſt mortẽ gloria:vel qꝛ fortiter ꝑſiſtere in bonũ v̇tutis eſt tm̃ bonũ:vt ei eqpari nõ poſſit diuturnitas vite:quã hõ moriẽdo ꝑdit: ⁊ iȯ diẽ ꝙ almeona ideſt carmina almeone facta ab euripide poeta videnẽ eſſe deriſoria:in qbꝰ narraẽ ꝙ almeon coactꝰ fuit matrẽ occidere ex p̃cepto patris ſui:qui hoc ſibi preceperat in bello thebano moriẽs:ad quod ierat ex vxoris conſilio.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autem difficile quãdoqꝫ iudicare quale pro quali eligẽduꝫ ⁊ qd pro quo ſuſtinẽdum.

¶ Ponit duas difficul.que iminẽt circa p̃dictas opõnes Quaꝝ pm̊a ptinet ad iudiciuꝫ rõnis: ⁊ dicit ꝙ quãdoqꝫ difficile eſt iudicare qd ſit eligẽdũ per h̃ ꝙ aliqs euitet malũ: ⁊ qd mali ſit ſuſtinẽdũ per hoc ꝙ non deficiat ab aliquo bono. ¶ Secũda difficultas ptinet ad imutabilitateꝫ affectus.Quã ponit ibi.

¶ Adhuc auteꝫ difficilius imorari cognitis:vt enim in multuꝫ eſt que quidem expectãtur triſtia:que autẽ coguntur turpia: vnde laudes ⁊ vituperia fiunt circa coactos vel non.

¶ Et dicit ꝙ adhuc difficilius eſt morari ꝑſeueranter in his que homo cognoſcit per iudiciũ rõnis qꝫ recte iudicare.⁊ aſſignat rõnẽ difficultatis dicẽs:ꝙ ſicut plurimũ ꝯuenit ea que expectanẽ triſtia.i.afflictiua vl' doloroſa: illa aũt ad q̃ hoies cogunẽ per timorẽ ſunt turpia.difficile eſt aũt ꝙ affectus hois ex timore doloris nõ moueaẽ ⁊ cũ illa ad que aliqs per hꝫ cogitur ſunt turpia ꝯueniẽs eſt ꝙ circa eos qui cogunẽ ad hꝫ agenda per timores triſtiuꝫ fiant vituperia.circa eos autẽ qui ad hoc cogi non poſſunt fiant laudes. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Qualia vtiqꝫ dicenduꝫ violenta.vel ſimpliciter quideꝫ quãdo cauſa in his exterius ⁊ qui operatur nihil confert. Que autem ſm ſeipſa quidem inuolũtaria ſunt.nunc autem pro his voluntaria . Quorum autem ⁊ principium in operante ſm ſeipſa quidem inuoluntaria ſunt nunc autem ⁊ pro his voluntaria : magis autẽ aſſimilantur volũtarijs:operatiões eniꝫ in ſingularibus:hec aũt volũtaria. Qualia autẽ pro qualibet eligẽdũ nõ facile tradere. Multe eniꝫ differentie ſunt in ſingularibus.

¶ Epilogat que dicta ſunt ⁊ quorũdã rationeꝫ aſſignat:⁊ pm̊o reſumit qõneꝫ pn̊cipaleꝫ.ſ.qualia ſunt dicẽda violenta.Secũdo reſumit reſpõſionẽ quãtũ ad ea que abſolute violẽta ſunt: quoꝝ cauſa exterius:ita ꝙ ille qui operatur ꝓpter violẽtiam nihil cõferat.Tertio reſumit de operationibꝰ mixtis:⁊ dicit ꝙ illa : que ſm ſeipſa.i.abſolute:⁊ vl'r ꝯſiderata ſunt iuolũtaria efficiunẽ volũtaria ſm certuꝫ tẽpus ⁊ ꝓpter certos euẽtus.hoꝝ autẽ qꝫuis ſm ſe ſint iuolũtaria pn̊cipiuꝫ eſt in operatiõe: ⁊ ideo dicenda volũtaria ſm hoc tẽpus:⁊ pro iſtis cauſis: ⁊ ſic pꝫ ꝙ magis aſſil'anẽ volũtarijs qꝫ iuolũtarijs: q̃ ſũt volũtaria cõſideratis ſingularibꝰ:in quibꝰ operationes ꝯſiſtũt. Quarto reſumit qȯ dixerat de difficultate in talibꝰ ꝯtin

gente:⁊ dicit ꝙ nõ eſt facile tradere qualia oporteat pro
qualibet. ⁊ rõnez aſſignat ex hoc ꝙ multe differẽtie ſunt
in ſingularibus:⁊ ideo iudicare de his non poteſt ſub cer
ta regula comprehendi: ſed relinquuntur exiſtimationi
prudentis. ¶ Deinde cum dicit.

**¶ Siqs aũt delectabilia ⁊ bona dicat violenta
eſſe. cogunt enĩ exteriꝰ exñtia: oĩa vtiqꝫ ſic erunt
violenta. borũ enim gratia oẽs oĩa operantur.**

¶ Excludit errorẽ quorũdam de his que per violẽtiã: qꝛ
enĩ bõ eſt id ꝙ eſt ſm rõnem: viſum eſt qbuſdã ꝙ illud
ſolũ bõ per ſe. i. ꝙ volũtarie facere qđ facit ſm rõnez. qñ
aũt ꝯtingit ꝙ bõ ꝯtra rõnem vel ꝓpter ꝯcupiſcẽtiã alicu
ius delectationis. vel ꝓpter cupiditatẽ alicuius exterio
ris boni violẽter:⁊ ideo dicebãt ꝙ delectabilia ⁊ exterio
ra bona. puta diuitie ſunt violẽta effectiue: inquãtũ. ſ. cũ
ſint quedã extrinſeca cogunt hoĩem ad agẽdum ꝯtra ra
tionẽ. ſed hoc improbat quinqꝫ rõnibus. Quaꝝ prima ta
lis eſt. ſi exteriora inquãtum ſunt delectabilia. ⁊ videnᷓ
bona: violẽtiã inferũt: ſeqᷓ ꝙ oĩa que agimus ſint violẽta
in rebꝰ humanis: ⁊ nihil ſit volũtariũ: qꝛ oẽs hoĩes que
cunqꝫ operanᷓ gratia boꝝ. i. ꝓpter aliqđ delectabile vel
ꝓpter aliqđ quocũqꝫ modo bonũ. hoc autez eſt inconue
niens. ergo ⁊ primũ. ¶ Scđam rõnez ponit ibi.

**¶ Et qui quidem vi ⁊ nolentes cum triſtitia.
Qui autez propter bonum cum delectatione.**

¶ Que talis eſt. omnes qui operantur ex violentia. ⁊ in
uolũtarij operanᷓ cum triſtitia. vnde ⁊ in hoc bene dici
tur ꝙ neceſſitas eſt ꝯtriſtans. qꝛ ꝯtrariaᷓ volũtati: ſꝫ illi
qui operanᷓ ꝓpter aliqđ bonum ſeu ꝓpter aliqđ delecta
bile adipiſcendũ operanᷓ cũ delectatione. nõ ergo operã
tur per violẽtiã ⁊ nolẽtes. ¶ Tertiaz rationẽ ponit ibi.

**¶ Ridiculum enim cauſari que exterius: ſed nõ
ipſum bene venabilem exiſtentem a talibus.**

¶ Et dicit ꝙ ridiculũ eſt cãri. i. cauſare exteriora bona. ⁊
non incuſare ſeipſum ex eo ꝙ reddit ſe venabilẽ. i. ꝑmit
tit ſe ſuꝑari a talibus delectabilibꝰ. ſed põt eis inherere
⁊ nõ inherere. nõ enĩ volũtas noſtra ex neceſſitate moue
tur a talibꝰ appetibilibꝰ: eo ꝙ nihil eoꝝ hꝫ rõnem vl'is ⁊
ꝑfecti boni: ſicut felicitaꝫ: quã oẽs ex neceſſitate volumꝰ.
¶ Quartam rationem ponit ibi.

¶ Et bonoꝝ qdẽ ſeipꝫ. Turpiũ ãt delectabilia.

¶ Et dicit ꝙ ridiculũ eſt ꝙ aliqs dicat ſeipꝫ eſſe cãz bona
rum ⁊ v̾tuoſaꝝ oꝑationũ: ⁊ ꝙ delectabilia ſint cauſa tur
pium operationũ: inquãtũ alliciunt ꝯcupiſcentiã. iđ autẽ
hoc dicit eſſe ridiculũ: qꝛ ꝯ̃rie oꝑatiões reducunᷓ ĩ eandẽ
poᵃᵐ rõnalẽ. ſicut in cãm. ⁊ iđ oꝫ ꝙ ſicᷓ rõ ſm ſeipſaz agẽs
eſt cauſa v̾tuoſe operationis: ita etiã fit cauſa vitioſe oꝑa
tionis ſequẽdo paſſiones. ¶ Quintã rationẽ ponit ibi.

**¶ Videtur vtiqꝫ violentum eſſe cuius extrinſe
cum principium nihil conferente vim paſſo.**

¶ Et dicit: ꝙ violẽtũ eſt cuius ꝑnᵐ eſt extra: ita ꝙ ille qui
patiᷓ inde nil ꝯferat ad actionẽ: ſꝫ ille qui agit ꝓpter bo
na exteriora cõfert aliqd actioni. ergo quãuis ꝑnᵐ incli
nans eius volũtatẽ ſit extra. nõ tñ eius oꝑatio eſt violen
ta: neqꝫ ſimpliciter. quia aliquid confert ad operationẽ:
neqꝫ per aliquam mixtionem: quia in operationibus mi
xtis non redditur aliquid ſimpliciter violentum: ſicut
accidit hic: ⁊ ideo hic operatur huiuſmodi cum triſtitia.
hic autem cum delectatione. vt dictũ eſt.

**Quod aũt ꝑꝑ ignorantiã nõ inuolũtariũ
qdẽ oẽ ẽ. Innolũtariũ aũt qđ triſte ⁊ ĩ
pẽitudiẽ. Qui. n. ꝑꝑ ĩgrantiã oꝑaᷓ qđ
cũqꝫ nihil triſtatꝰ in oꝑatione. volens quidẽ nõ
oꝑatus eſt qđ non ſciuit: neqꝫ rurſum nolẽs nõ
triſtatus de eo qđ propter ignorantiã. qui qui
dem in penitudine nolens videtur: qui autem
non penitet: qꝛ aliter ſit non volens: Quia eniꝫ
differt melius eſt habere nomen proprium.**

¶ Poſtqꝫ phs determinauit de inuoluntario per violen
tiam. hic determinat de inuolũtario per ignorãtiam. Et
circa hᷓ duo facitᷓ. Primo oñdit qũo fit aliqd iuolũtariũ
per ignorãtiã. Scđo manifeſtat quedaꝫ que dixerat. ibi.
(Forte igiᷓ non malũ ⁊c.) Circa ꝑmũ ponit duas dr̃ias
circa ignorantiã. Quaꝝ ꝑma attendiᷓ ſm ꝙ aliqd qđ fit
ꝓpter ignorãtiã diuerſimode ſe hꝫ ad volũtatẽ. qñqꝫ enĩ
eſt voluntati ꝯ̃riũ. ⁊ tunc ꝓprie drᷓ inuolũtariũ. qñqꝫ aũt
non eſt ꝯtrariũ volũtati ſꝫ voluntariũ: ſꝫ eſt ꝑter volũta
tem: inquantũ ignoraᷓ. ⁊ hoc nõ diciᷓ inuoluntariũ. dicit
ergo ꝙ hoc qđ fit ꝓpter ignorãtiam. ita. ſ. ꝙ ignorãtia ſit
cã eius: vl'r eſt nõ volũtariũ. ex hoc ꝙ actus volũtatis nõ
ferᷓ in illud. nõ enĩ põt actus volũtatis ferri in id qđ eſt
penitus ignoratum. cum obiectũ voluntatis ſit bonũ co
gnitum. ſꝫ tunc ſolũ id qđ ex ignorãtia cauſaᷓ diciᷓ inuo
luntariũ qſi volũtati ꝯ̃riũ: qñ poſtqꝫ cognoſciᷓ iducit tri
ſtitiã ⁊ penitudinẽ: que ẽ triſtitia circa ea que qs fecit. ex
hoc enĩ eſt aliqd ꝯtriſtans ꝙ eſt volũtati ꝯtrariũ. ille aũt
qui ꝓpter ignorantiã oꝑatur aliqd: non triſtaᷓ niſi poſt
qꝫ illud cognoſcit. puta ſi accipiat argentũ eſtimãs ſe acci
pere ſtãnũ: nõ poterit dici ꝙ ñ accepit argẽtũ. cũ tñ nõ co
gnouerit illud eſſe argentũ. nec põt dici ꝙ nolens. i. con
tra ſuam voluntatẽ acceperit argentũ: cũ nõ triſteᷓ de eo
ꝙ ꝓpter ignorãtiã argentum accepit. ille enĩ videᷓ eſſe
nolens qui hꝫ triſtitiã ⁊ penitudinẽ de eo qđ ꝓpter igno
rantiam fecit. ſicut ſi aliqs accepiſſet ecõuerſo ſtannum
putans accipere argentuꝫ. ſꝫ qꝛ ille qui non penitet alter
eſt ab illo qui penitet. qui drᷓ nolẽs voceᷓ ille enĩ nõ vo
lens: qꝛ enĩ differt a nolẽte ſm rem melius eſt ꝙ habeat
nomen ꝓprium ⁊ diſtinctuꝫ. ¶ Secũdã rõnẽ ponit. ibi.

**¶ Alterum autem videtur ⁊ ꝓpter ignorantiã
operari ab eo quod eſt ignorantẽ facere. Ebriꝰ
eniꝫ vel qui iraſcitur non videtur propter igno
rantiã operari: ſed propter aliquid eorum que
dicta ſunt: non ſciens autez: ſꝫ ignorans. Igno
rat quidẽ igitur omnis malus que oportet ope
rari ⁊ a quibus fugiendum: ⁊ propter tale pec
catum iniuſti ⁊ vniuerſaliter mali fiunt.**

¶ Que quidem accipiᷓ ſm dr̃iam eius qđ fit ad ignoran
tiã que qñqꝫ eſt cauſa eius: qđ fit v̾o ꝑcedit ex alia cauſa.
dicit g̊ ꝙ alterũ videᷓ eſſe qđ aliqs operaᷓ ꝑꝑ ignorãtiã
ab eo qđ aliqs opereᷓ ignorãter. qñqꝫ aliqs operaᷓ igno
rans. ſed nõ ꝓpter ignorãtiã. ſicut ebrius vel iratus non
operaᷓ ꝓpter ignorãtiã. ſꝫ ꝓpter ebrietatẽ vel iram: ⁊ tñ
neuter eoꝝ operaᷓ ſciẽs: qꝛ ex ebrietate ⁊ ira cauſaᷓ igno
rantia ſimul cum tali operatione: vel ita ignorantia ſe ha
bet: vt cõmunicans operationem. ⁊ non ſicut cauſa eius:
⁊ ex hoc ꝯcludit ꝙ ſicut qui iraſcitur: operaᷓ ignorãs: nõ
autẽ ꝓpter ignorantiã ſed ꝓpter iram. ita oĩs malus ope
ratur nõ qdem ꝓpter ignorãtiam: ſed ignorans in parti
culari que bona oꝫ facere: ⁊ a quibus malis oporteat fu
gere: inquantũ. ſ. eſtimat hoc malũ ſibi nũc eſſe faciendũ
⁊ ob hoc a bono ſibi nunc eſſe ceſſandũ ⁊ ꝑꝑ hoc peccãt.
qꝛ. ſ. operanᷓ que non oꝑꝫ ignorãtes oẽs vel fiunt iniuſti
quo ad alios. ⁊ mali quo ad ſeipſos: ex quo pꝫ ꝙ ex hoc ꝙ

aliqs operatur ignorās. ⁊ non ꝓpter ignorantiā non cauſatur inuoluntariū. q꞉ nullus ꝓpter id qđ inuoluntarius facit eſt iniuſtus vel malus. ¶ Tertiā ďriam ponit ibi.

4m ¶ Inuoluntarium autē vult dici non ſiqs ignorat qđ ꝯfert. Non enī que in electione ignorantia cauſa inuolūtarij ſed malitie: neqꝫ que vl'is vituperat̄ enim ꝓpter hanc. ſed que in ſingularibus in quibus ⁊ circa que operatio. In his enim miſericordia ⁊ venia: horum enim aliqđ ignorans inuoluntarie operatur.

¶ Que quidem ſumitur ex parte eius qđ ignorat̄ vbi conſiderādum eſt ꝙ duplex pōt eſſe ignorantia. Unomodo ſꝫm ꝙ aliqs ignorat qd oporteat facere vel vitare. ⁊ hanc ignorantiā. dicit eſſe eius qđ ꝯfert. i. qđ operari opꝫ. talis aūt ignorātia non cauſat inuolūtariū: q꞉ ignorātia hꝰ nō poteſt homini habēti vſus rōnis prouenire: niſi ex negligentia: q꞉ quilibet tenet̄ adhibere ſollicitudinē ad ſciendum qd oporteat euꝫ facere vel vitare. vnde ſi ipſa ignorantia reputat̄ voluntaria: dum hō eam non vult vitare ſicut tenet̄: ꝯñs eſt ꝙ nec illud qđ per hꝰ ignorātiā fit: inuoluntariū iudicet̄: ⁊ hoc eſt qđ dici vult. i. natū eſt dici. non ſiqs ignorat aliqd. ꝯfert. i. ꝙ eſt expediens ad operādum. hoc aūt pōt aliqs ignorare dupliciter. Uno modo ī aliquo particulari. puta cū aliqs ꝓpter ꝯcupiſcentiā eſtimat ſibi eſſe fornicandū. Alio modo in vl'i: vt pꝫ in illo q opinat̄ oēm fornicationē licitā. vtraqꝫ aūt ignorantia eſt eius qđ ꝯfert. vnde neutrū inuoluntariū cauſat. ⁊ hoc eſt qđ dicit ꝙ inuoluntariū vult illa ignorātia que eſt in electione. per quē. ſ. exiſtimat hoc malū ſibi nunc eſſe faciendum: nō eſt cauſa inuolūtarij. ſed eſt magis cauſa malitie. i. peccati. neqꝫ etiā ignorantia que eſt in vl'i eſt cauſa inuoluntarij: q꞉ ꝓpter ignorātiā hꝰ aliqs vituperat̄. nō auteꝫ vituperat̄ aliqs ꝓpter inuoluntariū: vt ſupra habitū eſt. alia aūt eſt ignorātia ſingulariū ꝯditionū. puta ꝙ iſta mulier ſit vxor: vel ꝙ iſte vir ſit pater: vel ꝙ iſte locus ſit ſacer. ⁊ iſta ſunt circa que ⁊ in qbus eſt opatio humana: per quoꝝ iuſtā ignorātiam aliqs meret̄ mīam ⁊ veniā. eo ꝙ ille qui ignorat aliqđ hoꝝ operat̄ inuolūtarie. vnde pꝫ ꝙ ignorantia talium ſingulariū circūſtantiaꝝ cauſat inuoluntarium. non autem vituperatur aliquis ignorātia eiꝰ quod confert. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſitan igitur non malum determinare hec ⁊ que ⁊ quot ſint: ⁊ quis vtiqꝫ: ⁊ quid: ⁊ circa quid: vel in quo operatur: quandoqꝫ autem ⁊ quo puta inſtrumento: ⁊ gratia cuius puta ſalutis: ⁊ qualiter puta quiete vel vehementer.

¶ Manifeſtat qđ dixerat. ſ. que ſunt iſte circūſtātie quarum ignorantia cauſat inuoluntariū. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit que ſunt iſte circūſtātie. Secūdo qualiter ignorent̄. ibi. (Oīa quidē igit̄ ⁊c.) Tertio qualiter eaꝝ ignorātia voluntariū cauſat. ibi. (Sūt oīa vtiqꝫ ⁊c.) Circa primū ꝯſiderandum eſt ꝙ circūſtantie nihil aliud ſunt q̄ꝫ quedā ſingulares ꝯditiones humani actus vel ex parte ipſius actus. cauſa etiā actus eſt efficiēs vel finis: efficiēs eſt aūt vel agens ṗncipale vel inſtr̄ale. ex parte autem actus tria accipi poſſunt. ſ. ipſuꝫ agēs. actus: materia: ſiue obiectū ipſum: ⁊ modus agendi. ⁊ ſꝫm hoc ponit ph̄s hic. 6. circūſtantias. ⁊ dicit ꝙ nō eſt malū: imo optimū determinare que ⁊ quot ſint iſta ſingularia quoꝝ ignorātia volūtariū facit ⁊ vtit̄ aduerbio dubitādi ſicut in multis alijs locis in hoc libro ꝓpter incertitudinē moralis materie. enumerās ergo hec ſingularia dicit qs: qđ ꝑtinet ad ꝑſonaꝫ ṗncipalis agentis. ⁊ qd. ſ. agat: qđ ꝑtinet ad genus actus: ⁊ circa qd: qđ ꝑtinet ad materiā vel obiectū. aut apponit. ⁊ circa qd: qđ pertinet ad mēſurā actuꝫ: vt agētis. i. locū vel tēpus cū dicit. vel in quo operat̄: q꞉ oēs res exteriores vident̄ ſil'em habitudinē hr̄e ad actum humanuꝫ: Tullius aūt h̄ ꝙ ď circa qd cōprehēdit ſub hoc ꝙ dicit̄ quid ꝙ autem dicit̄ in quo dat ibi duas circūſtantias. ſ. in qñ ⁊ vbi. quātum autē ad agens inſtrumentale ſubdit qñqꝫ aūt ⁊ quo puta iſtr̄o. nō enī oīs actio fit ſuꝑ īſtr̄m puta intelligere ⁊ velle: loco aūt hꝰ ponit̄ a quibuſdā. qbus auxilijs. nam ille cui ꝓbetur auxiliū vtetur auxilijs ſicut inſtr̄is. quantū ad finem dicit ⁊ cuius gr̄a. puta cū medicus vulnerat cauſa ſalutis. quantū autē ad modū agēdi: dicit. ⁊ qualiter. puta quiete. i. leuiter vel vehementer. i. fortiter. Deinde cum dicit.

¶ Omnia quidem igitur hec nullus vtiqꝫ ignorabit non inſanus. Manifeſtum auteꝫ ꝙ neqꝫ operantem: qualiter enim ſeipſum. Quod aūt operatur ignorabit vtiqꝫ aliquis puta: dicētes aiunt excidere ipſos vel non ſcire qm̄ ineffabilia erant: quēadmoduꝫ eſchylo ſt̄ myſtica. vel monſtrare volens dimittere vt qui telum. Exiſtimat vtiqꝫ aliquis ⁊ filiuꝫ oppugnatorē eſſe. quemadmoduꝫ meropen. ⁊ rotundari lanceatam haſtam. vel lapidem pumicem eſſe. Et in ſalutē ꝑcutiens occidere vtiqꝫ. Et oſtēdere volens quemadmodum pugiles ꝑcutiens vtiqꝫ.

¶ Oſtēdit qualiter ṗdicte circūſtātie ignorent̄ ⁊ dicit ꝙ nullus eſt q oēs ṗdictas circūſtātias ignoret niſi ſit totaliter inſanus ⁊ inter ceteras circūſtantias. manifeſtuꝫ eſt ꝙ non pōt ignorare qd ſit operās: q꞉ ſic ignoraret ſeipm: qđ eſt īpoſſibile: pōt aūt ignorare illud: qđ quis operat̄: ſicut illi qui dicūt aliqua que non erāt dicēda dicunt excuſando ſeipſos ꝙ excidit a memoria eorū ꝙ nunq̄ꝫ ſciuerunt ꝙ talia erāt ineffabilia. i. ꝙ talia nō erant dicenda ſicut ſunt myſtica. i. ſecreta eſchylo de cerere. i. cuiuſdam poete. ille v̄o qui talia loquit̄ ignorat facta ⁊ qd faciat: q꞉ neſcit hoc eſſe reuelationeꝫ ſecretoꝝ. Et ponit aliud exēplum quantū ad facta ſicut ſagittator qui vult mōſtrare diſcipulo ſuo qualiter ſit ſagitandum. ⁊ mittet in aliqd. ſ. telum. talis enim neſcit quid facit. quia neſcit ſe dimittere telum. Deinde ponit exempluꝫ de ignorantia eius qđ eſt circa qd: ſicut ſi aliqs filiū ſuum credat eſſe hoſtē: qui impugnet domuꝫ eius: ⁊ interficiat eum: ſicut quedā mulier merope interfecit filium ſuum. ⁊ ſic pꝫ ꝙ non intelligit homo qd facit: q꞉ nō ſcit ſe interficere filiū. Preterea ponit exēplum de ignorantia inſtr̄i: ſicut ſi aliquis in haſtiludio vtatur haſta lanceata quā putat eſſe rotūdatā. ſ. per amotionē ferri. vel ſiqs eſtimat lapidē quo vtitur eſſe pumicē. vltimū aūt ponit exēplum de ignorātia finis. ⁊ dicit ꝙ ſi aliqs medicus vel minutor percutiens hoīeꝫ propter ſalutē corporalem: vel magiſter propter ſalutem occidat. Iſte autem habet ignorantiam finis non quideꝫ eius quem intendebat. ſed eius qui ex opere cōſequitur. ignorabat enim ꝙ opus eius ad cauſalem finem perueniret. vltimo autē ponit exemplum de ignorantia materie actionis. puta cum aliquis eſtimat ſe leuiter ducere manum ad oſtendendum qualiter ſit percutienduꝫ: ſicut faciunt pugiles: et percutiat fortiter. talis enim ignoranter fortiter percutiet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa omnia vtiqꝫ hec ignorātia exiſtente in

quibus operatio qui hoꝝ̃ aliquid ignorat nolens videt̃ operari ⁊ maxie in p̄ricipaliſſimis.

¶ Oſtendit q̃uo predictoꝝ ignorãtia inuoluntarium cauſat. Et primo dicit ꝙ cum ignorantia poſſit eſſe circa qd̾libet predictoꝝ.5.que concurrunt ad operationẽ: ille vr̃ nolens ſiue inuoluntarius operari: qui ignorat aliqd̾ predictoꝝ: nõ aũt equal'r quãtũ ad oĩa: ſed p̄cipue ſi ſit ignorantia in p̄ncipaliſſimis circũſtantijs. ¶ Secũdo ibi.

¶ Principaliſſima autem eſſe videntur in quibus operatio ⁊ cuius gratia.

¶ Manifeſtat que ſunt principaliſſime circũſtantie. ⁊ dicit q̊d principaliſſime circũſtãtie eſſe vident̃ in quib⁹ eſt operatio. i. obiectuꝫ ſiue mã actus ⁊ cuius gratia. i. finis. q2 actus ſpecificant̃ ſm̃ obiecta. ſicut aũt materia ẽ obiectuꝫ exterioris actus: ita finis eſt obiectũ interioris act⁹ voluntatis. ¶ Tertio ibi.

¶ Secũdum talem vtiq; ignorantiã inuoluntario dicto. ⁊ adhuc oportet operatorẽ triſtem eſſe ⁊ in penitudine.

¶ Dicit ꝙ ignorantia ipſorum non ſufficit ad inuoluntarium. ⁊ dicit ꝙ cum inuoluntariũ eſſe dicatur ſm̃ predictam ignorantiam: adhuc requirit inuoluntarium ꝙ opera ſint cum triſtitia ⁊ impenitudine vt.ſ̃.dcm̃ ẽ.

¶ Exiſtente aũt inuolũtario q̊d vi ⁊ ꝓpter ignorantiaꝫ. voluntarium videbit̃ vtiq; eſſe cuius principium in ipſo ſciente ſingularia in quibus eſt operatio.

¶ Poſtq̃ ph̃us determinauit de inuoluntario. hic determinat de voluntario. Et primo oſtendit quid ſit voluntariũ. Secũdo excludit circa hoc quẽdam errorem. ibi. (Forſitan. n. non bene dr̃ ⁊c̃.) Circa p̄mũ cõſideranduꝫ ꝙ quãuis inuoluntariũ videatur dici ſm̃ remotionem voluntarij: dr̃ aliquid volũtariũ per remotionẽ coꝝ que cauſant inuoluntariũ: vt violentie ⁊ ignorantie: ⁊ q2 vnũ q̊dq; cognoſcitur per ſuam cãm. iõ diffinitionem voluntarij tradit remouẽdo cauſas inuoluntarij: ⁊ dicit ꝙ cuꝫ ĩuoluntariũ fiat ꝑꝑ vim illatam: ⁊ ꝑꝑ ignorãtiã vt ſupra. dcm̃ ẽ voluntariũ videt̃ eſſe cuius p̄n⁹ eſt in ipſo operante: ⁊ ſic excluditur violentia: ita tñ ꝙ ipſe operans ſciat ſingulas circũſtantias: que concurrunt ad operationeꝫ. ⁊ per hoc excludit ignorantias que cauſant inuoluntarium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſitan enim non bene dicitur inuoluntaria eſſe que ꝓpter iram vel ꝓpter cõcupiſcentiã.

¶ Excludit quedam errorem. ⁊ primo ponit ipſum. quidam enim putabant non eſſe voluntarium illud cuius principium eſt intra. ſ. inſcia circũſtantiarũ. põt. n. contingere ꝙ illud p̄ncipium q̊d eſt intra non ſit appetitus rõnalis que dr̃ voluntas a qua denominat̃ voluntarium. ſꝫ aliqua paſſio appetitus ſenſitiui: puta ira vel concupiſcẽtia vel aliquid aliud h⁹: q̊d ph̃s dicit non eſſe bene dcm̃. Et notandũ ꝙ q2 paſſiones appetitus ſenſitiui excitant̃ a rebus exterioribus apprehenſis per ſenſum: hic error eiuſdem rationis eſſe videt̃ cũ eo que ſupra remouit ſm̃ quã dicebatur ꝙ res exteriores inferunt violentiaꝫ. ſed illud ibi dicendum vbi agebatur de violento: cuius principium extra. hoc aũt eſt hic agendum vbi agitur de voluntario cuius principium eſt intra nam paſſiones intra ſunt. ¶ Secundo ibi.

¶ Primum quidem enim nullũ adhuc aĩaliuꝫ alioꝝ voluntarie op̄abit̃ neq; pueri.

¶ Improbat predictam opinionem.5.rõn ibus. Quarum prima talis eſt. quecũq; operant̃ bruta animalia ⁊ pueri operantur ſm̃ paſſionem appetitus ſenſitiui. non aũt ſꝫ appetitum intellectus: que carẽt vſu rationis. ſi ergo q̃ ꝑ iram ⁊ cõcupiſcentiam ⁊ alias paſſiones appetitus ſenſitiui fiunt eſſent innuoluntaria: ſequeretur ꝙ neq; bruta aĩalia nec pueri voluntarie operent̃. Dicuntur autem voluntarie operari: non q2 operent̃ ex volũtate. ſed q2 proprio motu ſponte agunt. ita ꝙ a nullo exteriori mouent̃. hoc. n. dicimus voluntarium q̊d quis ſponte ⁊ ꝓprio motu operatur. ſi ergo propter iram vel cõcupiſcentiaꝫ fiũt ſunt voluntaria. ¶ Scd̾am rõnem ponit ibi.

¶ Deinde vtrum nihil voluntarie operatur eorum que propter concupiſcentiã vel iram vel bona quidem voluntarie: mala autem non voluntarie. ſed ridiculum vna cauſa exiſtente. Inconueniens autem forte inuoluntaria dicere q̃ oportet appetere. Oportet autẽ ⁊ iraſci in quibuſdam ⁊ concupiſcere quedam puta ſanitatem ⁊ diſciplinam.

¶ Que talis eſt. ſi ea que fiunt ꝓpter iram vel cõcupiſcentiam non ſunt voluntaria. aut hoc ẽ vl'r verũ. aut hoc eſt verũ in malis. nõ ĩ bonis: vt. ſ. bona que quis facit ex paſſione voluntarie faciat. mala aũt nõ voluntarie: q̊d forte ita dicebant. q2 bona concordant rõni: cui mala ꝯ̃riant̃. voluntas aũt in rõne eſt. ſed hoc z^m videt̃ eſſe ridiculoſum: cũ ſit cauſa omnium que homo facit: ſiue ſint bona: ſiue mala. ſ. voluntas. non. n. quãtũcũq; ira vel cõcupiſcẽtia increſcit homo prorũpit ad agendũ: niſi adueniat cõſenſus rõnalis appetitus. ſil'r etiam inconueniens videt̃ primũ. ſ. ꝙ aliquis dicat nõ voluntaria bona que oportet appetere. ⁊ ſm̃ paſſionem. nã ad ea que opꝫ etiam rõ appetere per voluntatem inducit̃. opꝫ aũt in quibuſdaꝫ iraſci. puta ad coercenduꝫ peccata. ⁊ ſil'r opꝫ cõcupiſcere quedam. puta familiaritatẽ vel diſciplinam. relinquit̃ g̃ falſum eſſe ꝙ ea que propter paſſionẽ fiunt: non ſint voluntaria. ¶ Tertiam rõnem ponit ibi.

¶ Vident̃ aũt ⁊ inuoluntaria quidem triſtia eẽ que aũt ſm̃ cõcupiſcentiam delectabilia.

¶ Que talis eſt. violenta ſunt cum triſtitia; ſed illa que fiunt ſm̃ cõcupiſcentiam fiunt cum delectatione: non ergo ſunt inuoluntaria. ¶ Quartã rõnẽ ponit ibi.

¶ Adhuc autem quid differũt in eſſendo inuoluntaria que ſm̃ cogitationem vel iram peccãtur: fugienda q̄dem enim ambo.

¶ Que talis eſt. ſicut ſupra habituꝫ eſt: que ſunt voluntaria ſunt vituperanda. ⁊ fugienda. ꝙ non poteſt dici de inuoluntarijs: q2 neq; põt ea hic fugere neq; ꝓpter ea vituperatur. ſed ſicut peccata que fiunt ſꝫ cogitationẽ. i. per deliberationem ſunt fugienda ⁊ vituperabilia. ita etiaꝫ peccata que fiunt ꝓpter iram vel aliam paſſionẽ. põt. n. homo per voluntatem paſſioni reſiſtere. vnde ſi propter aliquid turpe operetur vituperat̃. non ergo differunt ea que fiunt ex deliberatione quãtum ad hoc ꝙ ſunt notiora. ¶ Quintam rationem ponit.

¶ Videntur aũt nõ minus humane eſſe irrõnabiles paſſiones. Quare ⁊ operationes hominis ab ira ⁊ cõcupiſcentia. Incõueniens itaq; ponere ĩuoluntaria hec.

¶ Que talis eſt. paſſiones irrõnales. i. appetitus ſenſitiui

videntur eſſe humane.inquãtum.ſ.appetitus ſenſitiuus poteſt obedire rationi:vt ſupra dictum eſt.ergo ⁊ operationes que ſunt ab ira ⁊ concupiſcentia ex alys paſſionibus ſunt humane:inq̃ꝫtum.ſcꝫ nulla operatio inuoluntaria eſt humana.non.n.attribuuntur homini qui operatur inuoluntarius neqꝫ ad laudem neqꝫ ad vituperium. inconueniens eſt ergo dicere ꝙ ea que fiunt ex paſſiõe. ſint inuoluntaria.

DEterminatis autem voluntario ⁊ inuoluntario de electiõe ſequitur pertranſire. Maxime proprium enim videtur eſſe virtuti ⁊ magis mores iudicare operationibus.

¶ Poſtq̃ꝫ phs determinauit de voluntario ⁊ inuoluntario.hic determinat de ipſa electiõe.Scdo de conſilio:qꝺ in diffinitione electionis ponitur.ibi.(Conſiliant̃ autez vtrum de omnibus ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad preſentẽ doctrinã ꝑtinet conſiderare de electione.Scdo inquirit quid ſit electio.ibi.(Electio vtiqꝫ voluntarium.)Dicit ergo p̃mo.ꝙ poſtq̃ꝫ determinatum eſt de voluntario ⁊ inuoluntario:ɔñs eſt ꝑtranſeunter de electione determinare:q2.ſ. breuiter ꝓponit ea que ſunt neceſſaria ad conſiderandũ de electione.ꝙ aũt ad hanc doctrinam ꝑtineat de electione determinare ꝓbat hic:quia electio maxime videt̃ eſſe ꝓpria virtuti:de qua ad pñs p̃ncipalr̃ intenditur.⁊ hꝰ rõ manifeſtat̃ ex eo ꝙ cũ ex habitu virtutis ꝓcedat.⁊ iterior electio:⁊ exterior opatio mores v̾tuoſi vel vicioſi magis diiudicantur ex electione q̃ꝫ ex operibus exterioribus.oĩs.n. virtuoſus eligit bonũ:ſed qñqꝫ non operat̃ opus virtutis.nõ tñ ex electione virtuoſa:ſed ex timore:vel ꝓpter aliquez inconuenientem finem.puta ꝓpter inanem gloriam:vel ꝓpter aliquid aliud hꝰ.vñ pꝫ ꝙ ad preſentem ĩtentionẽ pertinet conſiderare de electione. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Electio vtiqꝫ voluntarium eſſe videtur non idem autez ſed in plus voluntariũ. ¶ Voluntaria enim quidem ⁊ pueri ⁊ omnia animalia cõicant:electione autez non. ¶ Et repentina voluntaria quidem dicimus: ſ̃m electionem autem non.

¶ Oſtendit quid ſit electio.Et p̃mo inquirit quid ſit electio.Secundo differentias ipſius.ibi.(Dicentes autem ipſam ⁊c̃.)Tertio cõcludit differentiaꝫ eius.ibi.(Quid igitur vel quale ⁊c̃.)Genus autem electionis eſt voluntarium:quia predicatur vniuerſaliter de electione.⁊ eſt in plus.vnde dicit p̃mo ꝙ omnis electio eſt quoddam voluntarium.non autem omnino ſunt idẽ electio ⁊ voluntarium.ſed voluntarium eſt in plus:qꝺ ꝓbat duplici rõne.Quarum primaꝫ ponit.ibi.(Voluntaria quidem enĩ ⁊c̃.)Que talis eſt.Pueri ⁊ alia aĩalia cõicant ipſo voluntario:inquãtum.ſ.ꝓprio motu aliquid ſponte operantur:vt ſupra dcm̃ eſt.non aũt cõicant electione:q2 nõ operant̃ ex deliberatiõe:qꝺ reqrit̃ ad electionẽ.g̊ volũtariũ ẽ in plus q̃ꝫ electio. ¶ Scdaꝫ rõnẽ ponit ibi. (Et repente ⁊c̃.)Que talis eſt.Ea q̄ repente facimus.dicimꝰ enim voluntaria:q2.ſ.principium in nobis eſt.non aũt dicunt̃ eſſe ſ̃m electionem.q2.ſ.non fiunt ex deliberatione.ergo voluntarium eſt in plus q̃ꝫ electio. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Dicentes autem ipſam concupiſcentiam vel iram vel voluntatem: vel quãdam opinionem non vident̃ recte dicere.

¶ Inueſtigat d̃rias electionis ꝓbando.ſ.eam differre ab his cum quibus videtur cõcurrere.Et circa hoc duo facit.Primo ꝓponit qꝺ intendit.Scdo ꝓbat ꝓpoſitũ ibi. (Non enim cõe ⁊c̃.)Dicit ergo primo ꝙ quidam dixerunt electionem eſſe concupiſcentiam:q2.ſ.vtrũqꝫ iportat motum appetitus in bonum.quidam aũt poſuerunt electionem eſſe iram forte ꝓpter hoc ꝙ in vtraqꝫ ẽ q̄dã vſus rõnis.iratꝰ.n.agit̃ rõne inq̃ꝫtũ iudicat iniuriã illatam eſſe dignam vindicta.quidam v̾o conſiderantes ꝙ electio eſt ſine paſſione.attribuunt electionẽ ꝑti rõnalĩ vel quantum ad appetitum dicentes eam eſſe voluntatem:vel quãtum ad apprehenſionem dicentes eam eſſe quãdam opinionem.⁊ ſimplr̃ in his quatuor cõprehenduntur oĩa p̃ncipia humanoꝝ actuũ.que ſunt rõ ad quã pertinet opinio appetitus rõnalis que eſt voluntas appetitus ſenſitiuus qui diuidit̃ in iraſcibilez ad quã ꝑtinet: ira:⁊ cõcupiſcibilem ad quã pertinet cõcupiſcentia. Dic̃ aũt phs ꝙ non videntur recte dicere qui dicunt electionem eſſe aliquid eoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non enim cõmune electio ⁊ irrationabiliuꝫ concupiſcentia aũt ⁊ ira.

¶ Probat propoſitũ.Et p̃mo oſtendit ꝙ electio nõ ſit cõcupiſcentia.Scdo ꝙ non ſit ira.ibi.(Ira aũt ⁊c̃.)Tertio ꝙ non ſit voluntas ibi.(Sed neqꝫ voluntas ⁊c̃.) Quarto ꝙ non ſit opinio ibi.(Neqꝫ iam opinio ⁊c̃.)Circa primum ponit quatuor rõnes.Quarũ p̃ma eſt cõis cõcupiſcentie ⁊ ire:⁊ eſt talis.cõcupiſcentia ⁊ ira cõmuniter inueniuntur in hominibus ⁊ in animalibus irrõnalibus: ⁊ in animalibus irrationalibus nõ inuenitur electio: vt dictuꝫ eſt.ergo electio non eſt in concupiſcẽtia:neqꝫ ira. ¶ Secũdam rationem ponit ibi.

¶ Et incontinens concupiſcens quidem operatur eligens aũt non:continens aũt econuerſo: eligens q̄dem cõcupiſcens aũt non eſt.

¶ Que talis eſt.Si electio eſſet cõcupiſcentia q̄cũqꝫ operatur eligens operaret̃ cõcupiſcens:⁊ eɔ̊.hoc aũt eſt falſum:q2 incontinens operat̃ ſ̃m cõcupiſcentiam:nõ aũt ſ̃m electionem:q2 non ĩmanet ꝓprie electioni ꝓpter cõcupiſcentiam.continens aũt ecõuerſo operat̃ ex electione nõ aũt ex concupiſcentia cui per electionem reſiſtit: vt ĩfra in ſeptimo patebit:ergo electio non eſt idem concupiſcentie. ¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Et electioni quidẽ cõcupiſcentia cõtrariat̃:cõcupiſcentia aũt cõcupiſcentie non.

¶ Que talis ẽ.Cõcupiſcentia ɔ̃riat̃ electioni:in eo.ſ. qui eſt cõtinens vel incontinens.cõtrarium enim eligit vterqꝫ ſ̃m rõnem ei qui concupiſcit ſ̃m appetitiuum ſenſitiuum.in neutro aũt cõcupiſcẽtia ɔ̃riat̃ concupiſcentie.q2 tota cõcupiſcentia vtriuſqꝫ ad idem tendit.ſ.ad delectabile ſenſus.non eſt aũt intelligendũ ꝙ nulla cõcupiſcentia cõtrariet̃ alteri concupiſcentie ɔ̃rioꝝ.puta cum vnꝰ cõcupiſcit moueri ⁊ alius quieſcere.ergo pꝫ ꝙ electio nõ ſit idẽ cõcupiſcentie. ¶ Quartã rõnẽ ponit ibi.

¶ Et concupiſcentia quidẽ ⁊ delectabilis ⁊ triſtis:electio aũt neqꝫ triſtis neqꝫ delectabilis.

¶ Que talis eſt.Cõcupiſcentia ſemper eſt cum delectatione.ſ.ꝓpter pñtiam rei concupite.vel cũ triſtitia propter eius carentiam.ad omnem enim paſſionem ſequit̃ delectatio ⁊ triſtitia.vt in ſcdo habitum eſt.ſed electio non ẽ ex neceſſitate cũ delectatione vel triſtitia.poteſt enim abſqꝫ omni paſſione:ex ſolo iudicio ratiõis.ergo electio non eſt cõcupiſcentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ira aũt adhuc minus.nequaquã eni que ꝓpter iram ſm electionem eſſe videnť.

¶ Oſtendit ꝙ electio non ſit idem ire.ꝛ dicit ꝗ ad hoc ꝙ electio minus eſt ira ꝙ̃ concupiſcentia.quia etiam ſm apparentiam ea que facta ſunt propter iram non videntur eſſe facta ſm electionem:eo ꝙ propter velocitatẽ motus ire ea que fiunt ex ira maxime ſũt repẽtina.ꝙ̃uis .n. in ira ſit aliquis vſus rõnis:inꝙ̃tum.ſ.iratus incipit audire rõnem iudicantẽ:ꝙ iniuria dꝫ vĩdicari:non tñ pfecte audit eam determinantem modũ ꝛ ordinẽ vindicte.vñ maxime excludit deliberationẽ:que requiriť ad electionem.Cõcupiſcentia aũt nõ ita repente operatur.vñ ea ꝗ fiunt ſm cõcupiſcentiam non videnť eſſe remota ab electione ſicut ea que fiunt per iraꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed nec volũtas quãuis ꝓpinꝗ eſſe videať.

¶ Oſtendit differentiam electionis ad voluntatẽ.Et primo ꝓponit qđ intendit.Scđo probat ꝓpoſitũ.ibi.(Electio quidem enim ꝛc̃.)Tertio cõcludit radicem differẽtie volũtatis ꝛ electionis ibi.(Uniuerſalr aũt.)Dicit ꝗ primo ꝙ neqꝫ ẽt electio eſt voluntas:ꝙ̃uis videatur eſſe ꝓpinqua voluntati .n. vtraqꝫ ꝑtinet ad vnam potentiaꝫ .ſ.ad appetitũ rõnalem:qui voluntas dř.ſed voluntas nominat hꝰ potentie actũ relatuꝫ in bonũ:ſm ꝙ ꝑtinet ad noſtrã operationẽ perquã in aliquod bonũ ordinamur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Electio quidem enim non eſt impoſſibilium.

¶ Et ſiquis dicat eligi videbiť vtiqꝫ iſipiẽs eẽ: voluntas aũt eſt ĩpoſſibiliũ.puta ĩmoꝛtalitatis

¶ Probat propoſitũ tribus rõnibus.Quarũ prima talis eſt.Electio.n.qꝛ referť ad noſtram operationẽ nõ dř eſſe impoſſibiliũ.ꝛ ſiquis dicat ſe eligere aliqđ impoſſibiliũ videbitur eſſe ſtultus.Sed voluntas.qꝛ reſpicit bonum abſolute poteſt eſſe cuiuſcũqꝫ boni:lꝫ ſit ĩpoľe.ſicut aliꝗs poteſt velle eſſe ĩmoꝛtalis:qđ eſt impoſſibile ſm ſtatum huius coꝛruptibilis vite.ergo electio ꝛ voluntas nõ ſunt idem. ¶ Secundam rõnem ponit ibi.

¶ Et voluntas quidem eſt circa ea que nequaꝙ̃ per ipſum ſunt operata vtiqꝫ:puta hypocritam aliquẽ vincere vel athletã.Eligit aũt talia nullus.Sꝫ queciꝙ̃ exiſtimat fieri vtiqꝫ ꝑ ipꝫ.

¶ Uoluntas alicuius poteſt eſſe circa ea que nõ fiunt propter ipſum:ſicut ille qui circũſpicit duellum:poteſt velle ꝙ vincat aliꝗs hypocrita.ſ.ſimulatã gerens ꝑſonã:puta qui ingreditur cãpum:ꝗſi pugil.cuꝫ non ſit pugil vel ẽt cũ vincat ille qui vere eſt athleta nullus eligit talia que fiunt per aliũ.ſed ſolum illa que exſtimat poſſe fieri ꝑ ipſum.ꝗ electio dřt a voluntate. ¶ Tertiã rõnẽ põit ibi.

¶ Adhuc aũt voluntas quideꝫ finis eſt magis: electio eoꝛum que ſunt ad finem:puta ſanitatem volumꝰ:eligimus aũt per que ſani erimꝰ. Et felices eſſe volumus quidẽ ꝛ dicimus:eligimus aũt dicere nõ congruit.

¶ Dicit ꝙ voluntas magis eſt finis ꝙ̃ eius qđ eſt : ad fineꝫ qꝛ ea que ſunt ad finem volumus propter finem.propter qđ aũt vnũqđqꝫ illud magis.ſed electio eſt ſolũ eoꝝ que ſunt ad finem nõ aũt ipſius finis.qꝛ finis preſupponitur:vt iam determinatũ eſt.ea vero que ſunt ad fineꝫ inquiruntur in finem:ſicut ſanitatẽ que eſt finis medicationis volumus principalr:ſed eligimus medicinalia ꝑ que ſanemur.ꝛ ſimiliter volumus eſſe felices qđ eſt vltimus finis.ꝛ hoc dicimus nos velle: ſed non contingit dicere ꝙ eligamus nos eſſe felices.ergo electio non eſt idem voluntati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uniuerſaliter autem videtur electio circa ea que in nobis eſſe.

¶ Ponit radicem totius differentie ad quã vniuerſaliter omnes predicte differẽtie referunť:ꝛ dicit ꝙ electio videtur eſſe circa ea que ſunt in poteſtate noſtra.ꝛ hec ẽ cã quare nec eſt impoſſibilium.neqꝫ eoꝝ que per alios fiunt.neqꝫ finis qui vtplurimũ ꝓconſtituiť nobis a nã.

Neqꝫ iam opinio vtiqꝫ erit.opinio quidem enim videtur circa omnia eſſe. ꝛ nihil minus circa eterna ꝛ ĩpoſſibilia: ꝛ ea que in nobis.Et falſo ꝛ vero diuiditur:non aũt malo ꝛ bono.Electio autem his magis.Uniuerſaliter quidẽ igitur opinioni nõ idẽ.Foꝛſitã neqꝫ dicit aliquis.

¶ Poſtꝙ̃ phs oſtendit ꝙ electio non eſt idem.neqꝫ concupiſcentie neqꝫ ire:que pertinent ad appetitum ſenſitiuum neqꝫ etiam voluntati que pertinet ad appetitum rationalem.hic oſtendit ꝙ non eſt idem opinioni que ꝑtinet ad ipſam rationem.Et circa hoc tria facit.Primo oſtendit ꝙ electio non eſt idem cuilibet opinioni.Scđo ꝙ non eſt idem ſpecialiter opinioni que eſt de operãdis a nobis ibi.(Sed neqꝫ cuidã ꝛc̃.)Tertio mouet quãdã dubitationem quã inſolutam relinquit.ſi aliter poſſit.ꝛ hoc probat duabꝰ rõnibus.quaꝝ ꝓma talis ẽ.opinio põt eſſe circa oĩa : ꝛ nihil minus circa eterna ꝛ ĩpoſſibilia:ꝙ̃ circa ea que ſunt in poteſtate noſtra.ſed electio eſt ſoluꝫ circa ea que ſunt in nobis:vt dictũ eſt.ergo electio non ẽ idem opinioni. ¶ Tertiam rõnem ponit ibi.(Et falſo ꝛ vero ꝛc̃.)Que talis eſt.ea que diuerſis dřis diuidunť differunt nec ſunt idem.ſed opinio diuidiť vero ꝛ falſo qđ pertinet ad vim cognitiuã:cuius obiectũ eſt verũ:nõ aũt diuidiť bono ꝛ malo quibus diuiditur electio ꝗ pertinet ad vim appetitiuã.cuius obiectum eſt bonum.ꝛ ex hoc ꝯcludit ꝙ electio nõ eſt ideꝫ opinioni vlr accepte.ꝛ hoc ẽ adeo maniᵐ qđ nullus ꝯ̃riũ dicit. ¶ Deiñ cũ dicit.

¶ Sed neqꝫ cuidam in eligendo quidem enim bona vel mala.quales quidem ſumus : in opinando autem non.

¶ Oſtendit ꝙ electio nõ eſt idem opinioni:que ſcꝫ eſt de his que cadunt ſub noſtra opinione.ꝛ hoc oſtendit duabus rõnibus.quaꝝ ꝓma talis eſt.ex hoc ꝙ eligimus bona vel mala dicimur qꝫales quidã enim boni vel mali. non autem ex hoc ꝙ opinamur bona vel mala.aut vera vel falſa nõ dicimur boni vel mali.ergo electio non eſt idem opinioni que eſt de eligibilibus.hꝰ dřie aũt rõ eſt: qꝛ bonus vel malus dicitur aliquis nõ ſm potentiam:ſꝫ ſm actuꝫ:vt habeť in nono metaphyſice.i.non ex hoc ꝙ eſt potens bene operari.ſed ex hoc qđ bene operať.ſicut ille qui habet habitum grãmatice ex hoc ipſo potens bñ loqui cõgrue.ſꝫ ad hoc ꝙ cõgrue loquať:requiriť ꝙ hoc velit:qꝛ habitus eſt quo quis agit cuꝫ voluerit.vt dicit cõmen.in tertio de aĩa.vnde pꝫ ꝙ bona voluntas facit hominem bene operari.ſm quamcũꝙ̃ potentiam vel habitum rationi obedientem.ꝛ ideo aliꝗs dř ſimplr bonus homo ex hoc ꝙ hꝫ voluntatem.ex hoc aũt ꝙ hꝫ bonum intellectuꝫ non dř bonus homo ſimplr:ſed ſm qđ. puta bonus grãmaticus vel bonus muſicus.ꝛ iđ qꝛ electio ꝑtinet ad voluntatem:opinio aũt ad ĩtellectum:ex electiõe dicimur boni vel mali.non autem ex opinione. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Et eligimus quidem accipere vel fugere vel aliquid talium. Opinamur aũt quid eſt vel cui confert vel qualiter. Accipere aũt vel fugere non multũ opinamur

¶ Electio precipue reſpicit actiões noſtras. eligimus. n. qꝺ accipiamus hoc vel fugiamus vel quicquid eſt aliud qꝺ ad actiones noſtras pertinet. ſed opinio ꝑncipalr̃ reſpicit res. opinamur. n. quid eſt hoc puta ꝙ eſt panis. vel aliquid conferat: vel qualr̃ ſit eo vtendum. non eſt autẽ opinio in ꝑncipio circa operationes noſtras. puta ꝗd opinemur nos accipere aliquid vel fugere: qꝛ actiones noſtre ſunt quedam ſingularia contingentia ⁊ cito tranſeũtia. vnde earum cognitio vel opinio nón multum queritur propter veritatem que fit in eis: ſed ſolũ ꝓpter opus ergo electio nõ eſt idẽ opinioni. ¶ Tertiã rõnẽ põit ibi.

¶ Et electio quidez laudat̃ in eſſendo cuius oꝫ magis vel recte: opinio autez in eẽndo vt vere.

¶ Que talis eſt. bonum electionis in quadam rectitudine conſiſtit. puta prout. ſ. appetitus recte ordinat aliquid in finẽ. ⁊ hoc eſt qꝺ dicit ꝙ electio magis laudat̃ in hoc qꝺ eſt eius cuius oportet q̃ſi recte. ſed opinio laudat̃ in hoc ꝙ vere eſt alicuius. ⁊ ſic bonum ⁊ perfectio opinionis eſt veritas. quorum autem ſunt diuerſe perfectiones. ⁊ ipſa ſunt diuerſa. ergo electio non eſt idem opinioni. ¶ Quartã rõnẽ ponit ibi.

¶ Et eligimus quidez que maxime ſcimus bona exiſtentia. Opinamuur autem quando non multum ſcimus.

¶ Que talis eſt. electio eſt cum quadam certitudine. Illa. n. eligimus que maxime ſcimus eſſe bona. ſed opinio eſt ſine certitudine. opinamur. n. illa que non multũ ſcimus eẽ vera: ergo non ſunt idẽ. ¶ Quintã rõnẽ põit ibi.

¶ Et vident̃ non idem ⁊ eligere optima ⁊ opinari. Sed quidam opinari quidem melius: ꝓpter malitiam autem eligere que non opꝫ.

¶ Si enim opinio ⁊ electio eſſent idem: oporteret ꝙ idẽ eſſent illi qui eligunt optima: ⁊ qui habet verã opinionẽ de eis. ſed hoc pꝫ eſſe falſum. quidam enim vere opinantur in vlĩ quid ſit melius. ſed ꝓpter malitiaꝫ non eligũt qꝺ melius eſt: ſed qꝺ eſt deterius. ergo electio ⁊ opĩo nõ ſunt idem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem preſit opinio electioni vel ſubſeq̃tur nihil differt. non enim hoc intendimus. ſed ſi idem eſt opinioni cuidam.

¶ Mouet quãdam dubitationem: vtrũ. ſ. opinio ꝑcedat electionẽ vel ſequat̃ ad ipſaꝫ. ⁊ dicit ꝙ hoc nihil differt ad propoſitũ: qꝛ nunc non intendimus determinare ordinem eorum: ſed ſolum vtrum electio ſit idẽ alicui opinioni. ſciendum tñ ꝙ opinio vim cognoſcitiuã per ſe loquendo ꝑcedit electionẽ que pertinet ad vim appetitiuam que mouet̃ a cognoſcitiua: per accidens tñ ↄtingit qñq; ꝙ opinio ſequit̃ electionem. puta cũ aliquis ex affectu eorum que diligit mutat opinionem quã ꝑus habebat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quid igitur vel quale quid eſt quoniam dictorum nihil. Voluntarium quidem videtur. Voluntarium aũt non omne eligibile: ſed certe qꝺ preconſiliatum. Electio enim cum rõne ⁊ intellectu. Subſignare autem videtur ⁊ nomen: vt ens pre alijs eligibile.

¶ Oſtendit quid ſit electio ⁊ dicit ꝙ cũ non ſit aliqꝺ quatuor predictoꝝ: oꝫ cõſiderare quid ſit ſm genus vel q̃le quid eſt ſm differentiam. ⁊ q̃tum ad genus videt̃ ꝙ ſit voluntariuꝫ. non tñ omne voluntariũ eligibile: vt ſupra dictum eſt: ſed voluntarium ꝑconſiliatum. ⁊ ꝙ hec differentia ſit attendenda. manifeſtat per hoc ꝙ conſilium eſt actus rationis: ⁊ ipſa electio oꝫ ꝙ ſit cũ actu rõnis ⁊ intellectus. ⁊ hoc videtur ſubſignare. i. occulte ſignificare ipſum nomen eius qꝺ ſiḡt vt aliquis pre alys accipiatur. hoc pertinet ad rationem conferentem: vt vnum alys preferatur.

Conſiliant̃ autem vtrum de omnibus ⁊ omne cõſiliabile eſt: aut de quibuſdam non eſt conſilium.

¶ Poſtq̃ phs d̃terminauit d̃ electiõe. hic d̃terminat de ↄſilio. Et ꝑmo de cõſilio ſꝫ ſe. Scꝺo per cõparationẽ ad electionẽ. ibi. (Cõſiliabile aũt ⁊c̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo oſtendit de quibus debeat eſſe conſilium. Secũdo determinat de mõ ⁊ ordine conſiliandi. ibi. (Conſiliamur aũt non de finibus ⁊c̃.) Circa primuꝫ duo facit. Primo oſtendit de quo eſt intentio. Scꝺo exequitur ꝓpoſitũ. ibi. (De eternis aũt ⁊c̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo ꝓponit q̃õnem quã tractare intendit. Et ẽ qõ. vtrum homines conſilient̃ de omnibus rebus: ita ꝙ vnũqꝺq; ſit conſiliabile: aut quedam ſint in quibus nõ eſt conſilium. ¶ Secũdo ibi.

¶ Dicendum autẽm forſitan conſiliabile non pro quo conſiliaretur vtiq; aliquis ĩſipiens vel inſanus: ſed pro q̃bus ĩtellectũ hñs.

¶ Et inquit ꝙ nõ de quo q̃ñq; conſiliat̃ aliquis ĩſipiens qui. ſ. nõ habet vſuꝫ rationis: ſed per verſus: vel inſanus qui totaliter vſu rationis caret. ſed illud vere dr̃ cõſiliabile de quo ↄſiliant̃ homines habentes intellectum recte diſpoſitũ. tales enim non conſiliant̃ niſi de rebus q̃ in natura ſua talia ſunt vt de eis conſilium haberi debeat: que ꝓprie dicunt̃ conſilia. Inſipientes enim q̃ñq; conſiliant̃ etiaꝫ de his que in natura ſua ſunt talia vt de eis conſiliũ haberi nõ debeat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De eternis autez nullus conſiliatur: puta de mundo vel diametro vel coſta quoniam incõmenſurabiles.

¶ Oſtendit de q̃bus ſit conſilium. Et ꝑmo diſtinguendo res ſm cãs ſuas. Scꝺo diſtinguendo eas ſm cãs quaſcũq;. ibi. (Et quidem circa cãs quaſcũq; ⁊c̃.) Tertio diſtinguendo eas ſm ipſarum reꝝ proprietates. ibi. (Conſiliari aũt opꝫ ⁊c̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo oſtendit de quib⁹ non ſit conſilium. Scꝺo concludit de quibus ſit conſilium. ibi. (Conſiliamur aũt ⁊c̃.) Tertio oſtendi cõcluſionẽ ſequi ex premiſſis. ibi. (Hec ãt ⁊ ſunt reliq̃ ⁊c̃.) Circa primũ duo facit. Primo dicit ꝙ nullus cõſiliatur de eternis. i. de his que ſemper ſunt ⁊ ſine motu. hꝰ autẽ ſunt ⁊ illa quoꝝ ſubſtantie motui non ſubdunt̃ ſicut ſeparata. ⁊ ipſa mũdi vniuerſitas. vel ẽt ea que: ⁊ ſi ſm ſe ſint in mã mobili: tñ ſm rõnẽ ab hꝰ mã abſtrahunt̃ ſicut ſunt mathematica. vnde ponit exemplum de diametro quadrati ⁊ coſta. i. latere ei⁹. de q̃bus nullus conſiliat̃ an ſint cõmenſurabiles. ¶ Secũdo ibi.

¶ Sed neq; de his que in motu ſemꝑ autẽ ſm eadem factis ſiue ex neceſſitate ſiue nã vel ꝑp aliq̃ aliã cãꝫ: puta ſolis verſiõib⁹ ⁊ ortibus.

¶ Dicit etiam ꝙ nullus cōſiliat̄ de his que ⁊ ſiue moueā tur. motus tñ eoꝝ ſemꝑ eſt vniformis: ſiue vniformitas motus eoꝝ ſit ex neceſſitate nō ꝑpter aliquā aliā cām: ſicut ea que ſunt neceſſaria per ſeipſa: ſiue hoc ſit per naturā corporū mobiliū: ſiue hoc ſit ꝑpter aliquā cām ſeparatam: put ponūtur ſubſtantie imāles mouentes orbes celeſtes: de quibus hic loquitur. vñ exemplificat de verſionibus. i. de circularibus motibus ſolis ⁊ ortibus eius ⁊c. ¶ Tertio ibi.

¶ Neqꝫ de his que alias aliter: puta ſiccitatibus ⁊ imbribus.

¶ Dicit ꝙ neqꝫ etiā eſt conſiliū de his que in motu conſiſtunt. ⁊ vt in pluribus eodē mō fiunt. aliqñ tñ lꝫ in paucioribus alr̄ accidat: ſicut ſunt ſiccitates: que vt frequentius accidunt in eſtate: ⁊ hymbres que vt pluries accidūt in hyeme: lꝫ qñqꝫ aliter. ¶ Quarto ibi.

¶ Neqꝫ de his q̄ a fortūa. puta theſauri iuētiōe.

¶ Dicit ꝙ neqꝫ cōſiliū eſt in his que fiūt a fortuna ſic̄ de inuentione theſauri. ſic̄. n. ea de quibus ſupra habitū eſt: non ſunt ex operatione nr̄a. ita a fortuna non poſſunt eē ex noſtra premeditatione: qꝛ ſunt iprouiſa ⁊ preter intentionem. ¶ Quinto ibi.

¶ Sed neqꝫ de hūanis oībus: puta q̄liter vtiqꝫ Scythe optime ꝯuerſent̄ nullus Lacedemonioꝝ conſiliat̄. Non enim ⁊ fiet vtiqꝫ horum per nos aliquid.

¶ Dicit ꝙ nō ſolum homines non conſiliantur de neceſſarijs ⁊ naturalibus ⁊ fortuitis: ſed nec etiā de omnib⁹ rebus humanis: ſicut lacedemonij non conſiliantur q̄lr̄ ſcythe: qui ſunt ab eis valde remoti: optime debeant cōuerſari. ⁊ ſubiungit rōnē cōem reſpondentē oībus predictis cū dicit. Non enim fiet ⁊c. qꝛ. ſ. nihil eoꝝ: que. ſ. vel ſunt neceſſaria vel naturalia vel fortuita vel per alios homines facta ſicut per nos. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Cōſiliamur āt de his q̄ in nobis ⁊ opabilib⁹.

¶ Dicit quaſi concludens ex premiſſis de quibus fit conſilium. ⁊ dicit ꝙ conſiliamur de operabilibus que in nobis. i. in noſtra poteſtate exiſtunt. conſilium autē ad operationem ordinat̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec autē ⁊ ſunt reliqua. Cauſe enim vident̄ eē nā ⁊ neceſſitas ⁊ fortuna. Adhuc aūt ⁊ itellectus ⁊ oē qđ per hoiē. hoiū aūt ſinguli conſiliant̄ de his que per ipſos opabilibus.

¶ Oſtendit hoc ſequi ex premiſſis: qꝛ. ſ. ꝑ premiſſa de qb⁹ dictum eſt: ꝙ non eſt conſiliū: iſta ſola ſunt. reliqua. i. ea que ſunt in nobis: de quibus dicimus eſſe conſilium: ⁊ hoc ꝓbat diuidendo cās. vident̄. n. cauſe q̄tuor reꝝ. ſ. nā q̄ ē ꝑncipiū motus: ſiue eoꝝ que ſemper eodē mō mouent̄ ſiue eoꝝ que vt in pluribus vniformiter motus ſeruāt. ⁊ neceſſitas que eſt cauſa que ſemper eodē modo ſunt ſine motu. ⁊ fortuna que eſt cauſa per accñs preter intentionem agentis. ſub qua etiā cōprehenditur caſus. ⁊ preter has cauſas adhuc eſt cauſa intellectus. ⁊ quicqd ē ad aliud qđ ꝑducit id qđ per hominem fit ſicut voluntas ⁊ ſenſus: ⁊ alia hm̄ꝰ ꝑncipia. ⁊ hec cā diuerſificat̄ ſm̄ diuerſos homines: ita ꝙ ſinguli homines cōſiliant̄ de his opabilibus que pn̄t fieri per ipſos: ex quo de his que ꝑ alias cās fiunt: ꝯſiliū nō eſt dictū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qdem igit̄ circa certas ⁊ per ſe ſufficientes diſciplinarū non eſt conſilium: puta de litteris. Non enim dubitamus qualr̄ ſcribendū ſed quecūqꝫ fiunt per nos.

¶ Oſtendit de quibus pōt eſſe conſiliū ſicut diuerſas artes opatiuas ſm̄ quas operamur ea que in nobis ſunt. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit circa quas artes ſit conſilium: ⁊ circa quas non. ⁊ dicit ꝙ circa illas operatiuas diſciplinas q̄ hn̄t certos modos operandi: ⁊ ſunt per ſe ſufficientes: ita. ſ. ꝙ effectus operis eoꝝ non depēdet ex euentu alicuius extrinſeci. circa quas inquātum artes non eſt conſiliū ſicut de litteris conſcribendis. ⁊ h⁹ rō eſt. qꝛ non conſiliamur niſi in dubijs. nō eſt aūt dubium qualr̄ debeat ſcribi: qꝛ certus eſt modus ſcribēdi: ⁊ non eſt modus ⁊ non dependet effectus ſcripture niſi ex arte ⁊ manu ſcribentis. ſꝫ de his eſt conſiliū quecūqꝫ fiant per nos. i. in quibus opꝫ nos determinari qualr̄ fiant. quare nō ſunt in ſe certa ⁊ determīata. ¶ Scđo ibi.

¶ Non ſilr̄ aūt ſemper de his cōſiliamur: puta de his que ſꝫ medicinalem ⁊ negociatiuam ⁊ circa gubernatiuā magis q̄ꝫ gymnaſticaꝫ q̄to minus certificata eſt ⁊ adhuc de reliqs ſilr̄.

¶ Oſtendit ꝙ de his nō ē idem conſilium: ſed de quibuſdam magis ⁊ de quibuſdā minus. Et ꝑmo oſtendit hāc differentiam inter artes operatiuas adinuicem: ⁊ dic̄ ꝙ non ſemper de his que per nos determinant̄. ſilr̄. i. equali dubitatione conſiliant̄: ſed de quibuſdā magis q̄ ſunt minus determinata: ⁊ in quibus plura exteriora oꝫ cōſiderare: ſicut in arte medicinali: in qua opꝫ attendere ad virtutem nature eius qui infirmat̄. ⁊ in negociatiua in qua oꝫ attendere ad neceſſitates hominū ⁊ abundantiā rerum venaliū. ⁊ in gubernatiua in qua oꝫ attendere ad flatus ventoꝝ. In his magis conſiliamur q̄ꝫ in arte gymnaſtica. i. luctatiua ⁊ exercitatiua que magis habet certos ⁊ determinatos modos quāto ꝑdicte artes ſunt minus certe. ⁊ idē eſt in alijs artibus. ¶ Tertio ibi.

¶ Magis aūt ⁊ circa artes q̄ꝫ diſciplinas: magis enim circa ipſas dubitamus.

¶ Oſtendit differentiā q̄tum ad neceſſitatē conſilij inter artes operatiuas ⁊ ſcias ſpeculatiuas. ⁊ dicit ꝙ magis neceſſe habemus conſiliari circa artes. ſ. operatiuas q̄ꝫ circa diſciplinas. ſ. ſpeculatiuas: in quibus non eſt cōſilium: q̄tū ad ea de quibus ſunt hm̄ꝰ: ex neceſſitate vel ex natura: ſed quātū ad vſum earū: vtputa quō vel quo ordine ſit in eis ꝓcedendū: in quo tñ minus eſt neceſſe cōſiliari q̄ꝫ in ſciētijs practicis: circa quas magis dubitam⁹ ꝑꝑ magnā varietatē: qꝛ i iſtis artib⁹ accidit. ¶ De. cū. d.

¶ Conſiliari aūt opꝫ ⁊ in his que vt ſepius.

¶ Oſtendit de quibus debeat eſſe conſilium cōſiderando conditiones ipſarum rerum. Et circa hoc ponit tres conditiones rerum de quibus ē cōſilium. Et ꝑmo dicit ꝙ oꝫ conſiliari de his que ſepius accidunt. tñ qꝛ pn̄t alr̄ euenire incertū eſt qualiter contingat. ſi quis enī vellet in cōſiliū deducere ea q̄ rariſſime accidunt: puta ſi pons lapideus per quē tranſeundū eſt cadat. nūq̄ꝫ homo aliquid operaret̄. ¶ Scđo ibi.

¶ In certis āt q̄lr̄ eueniēt: ⁊ i qb⁹ ideterminatū.

¶ Dicit ꝙ opꝫ conſiliari de illis in quibus non eſt determinatū qualr̄ oporteat agere. iudex. n. nō cōſiliat̄ qualiter debeat ſententiare in his que ſunt lege ſtatuta: ſed forte in caſibus in quibus non eſt aliquid lege determinatum. ¶ Tertio ibi.

¶ Conſiliatores aūt aſſumim⁹ in magna diſcredētes velut nobiſipſis iſufficiētib⁹ dignoſcere.

¶ Dicit ꝙ aſſumimus nobis alios ad conſiliandū in re

bus magnis non credentes nobis ipſis vt ſimus ſuffici/
entes ad diſcernendū qd oportea nos facere: ꝛ ſic pȝ. ꝙ
ꝯſiliuȝ nō oȝ eē de minimis qbuſcūqȝ: ſȝ de reb⁹ magnis.

Conſiliamur aūt nō de finibus ſed de his que ad fines. Neqȝ eni medic⁹ cōſiliabit̄ ſi ſanabit: neqȝ rhetor ſi pſuadebit: neqȝ politicus ſi pacem faciet: neqȝ reliquorum aliquis de fine.

¶ Poſtq̄ ph̄s oſtendit de qbus ſit ꝯſiliū. hic determinat de modo ꝛ ordine conſiliandi: ꝛ qꝛ cōſiliū ē qdā inquiſitio. Circa hoc tria facit. Primo oſtendit modū cōſiliatiue inquiſitionis. 2° effectum eius. ibi. (Et ſi qdeȝ ipoſſe enim ꝛc.) 3° oſtendit huius inquiſitionis terminū. ibi. (Videt̄ aūt queadmodū ꝛc.) Circa p̄⁹ duo facit. Primo ponit modū conſiliandi. Secūdo manifeſtat que dixerat ibi. (Qui eni conſiliat̄ ꝛc.) Cuȝ aūt cōſiliū ſit quedā inquiſitio practica de opabilibus neceſſe eſt ꝙ ſic in inquiſitiōe ſpeculatiua ſupponunt̄ p̄n̄ª ꝛ quedā alia inquirunt̄: ita ēt in conſilio fiat. vn̄ p̄mo oſtēdit qd ſupponit̄ in ꝯſilio. 2° qd in cōſilio querat̄. ibi. (Sed ponētes finē ꝛc.) Eſt aūt cōſiderandū ꝙ in opabilibus finis eſt ſic p̄n̄ᵐ qd ex fine depēdet neceſſitas opabiliū. vt dr̄ in ſcdo phyſicoꝝ. ꝛ iō oȝ finē ſupponere: ꝛ hoc eſt qd dicit: ꝙ non ꝯſiliamur de finibus: ſed de his que ſunt ad fines. ſicut ī ſpeculatiuis nō īquirit̄ de p̄ncipiis ſed de ꝯnib⁹. hoc aūt qd dixerat manifeſtat per exempla: qꝛ ſi medicus nō cōſiliat̄ an debeat ſanare infirmū. ſed hoc ſupponit quaſi finē: nec in rhetoricis conſiliat̄ ſi debeat pſuadere. ſed intendit q̄ſi fineȝ. nec ēt politic⁹ ꝛ rector ciuitatis cōſiliat̄ an debeat facere paceȝ q̄ ſe hȝ ad ciuitatē ſic ſanitas ad corp⁹ hoīs q̄ ꝯſiſtit ī ꝯuēiētia hūoꝝ vt pax ī cōuēiētia voluntatū. ꝛ ſic null⁹ alioꝝ opantiū ꝯſiliat̄ d fine. ¶ De. c. d.

¶ Sed ponētes finē aliquē q̄lr ꝛ per q̄ erit itendunt: ꝛ ſi p plura qdē videat̄ fieri p qd facilline ꝛ optime intendūt. Si aūt p vnū pcurat̄ q̄liter p hoc erit ꝛ id p qd quouſqȝ vtiqȝ veniāt ad primā cām que iuētiōe vltima ē.

¶ Oſtēdit de qb⁹ ꝛ qūo ſit inquiſitio ꝯſilii. Circa qd tria facit. Quoꝝ p̄ᵐ ē: ꝙ ſuppoſito aliquo fine: p̄ª itentio conſiliantiū eſt: qualr̄. i. quo motu vel actione poſſit perueniri ad illum finē: ꝛ per que iſtrā oȝ moueri vel agere ad finem. puta per equū vel nauē. Scd̄a aūt itētio q̄n ad finē aliqd per plura pōt venire ſiue iſtrā ſiue actiōes per qd eoꝝ facilius ꝛ melius pueniat̄. ꝛ hoc ptinet ad iudicium in quo q̄nqȝ aliq deficiunt bn̄ ſe hn̄tes in inuentiōe viarum ad finē. Tertia aūt intentio eſt ſi cōtingat ꝙ p vnū ſolū inſtrm̄ vel motum vel per vnuȝ optime perueniat̄ ad finem: vt pcuret̄ qualr̄ per hoc ad finē perueniat̄. ad qd requirit̄ conſtantia ꝛ ſollicitudo. ꝛ ſi id per qd ē deueniēdum ad finem nō habeat̄ in promptu oȝ ingrere vlterius pp quid haberi poſſit. ꝛ ſilr̄ de illo quouſqȝ perueniat̄ ad cām que occurrit p̄mo in operando: que eſt vltima in inuentione conſilii. ¶ Deiñ cū dicit.

¶ Qui enim conſiliatur videtur querere ꝛ reſoluere dicto modo quemadmodum dyagrāma. Videt̄ āt qd qdē nō oīs eē ꝯſiliū: puta metaphyſice. ꝯſiliū aūt oē qd. ꝛ qd vltimū eſt in reſolutione primū eſſe in generatione.

¶ Manifeſtat qd dixerat per ſilitudinem inquiſitionis ſpeculatiue. ꝛ dicit ꝙ iō cā que p̄ma ē in opatione eſt vltima in inuentione: eſt: qꝛ ille qui conſiliat̄ vr̄ ingrere: ſic dcm̄ ē p modū reſol̄onis cuiuſdā: queadmodum dyagrama q̄ſi deſcriptio geometrica in qua q vult pbare aliq̄ ꝯnē oȝ ꝙ reſoluat ꝯnē in p̄n̄ª quouſqȝ pueniat ad p̄n̄ª p̄ª indemōſtrabilia. oē āt ꝯſiliū ē qd. i. iquiſitio qdā: ꝛ ſi nō oīs queſtio. i. inquiſitio ſit cōſiliū. ſic igſitio mathe^{ca}. Sola. n. igſitio de operabilib⁹ eſt cōſiliū: ꝛ qꝛ cōſilians reſolutiue inquirit: neceſſe ē ꝙ ei⁹ inquiſitio pducat̄ vſqȝ ad id qd ē p̄n̄⁹ ī opatiōe: qꝛ id qd ē vltimū in reſolutiōe eſt p̄mū in gn̄atione ſiue in opatiōe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſi qdē ipoſſe iueniāt diſcedūt: puta ſi pecuniis idigēt. has āt nō poſſe eſt tribui: ſi aūt poſſe videat̄ icipiūt opari. poſſia aūt q̄ p nos fiūt vtiqȝ. Que. n. p amicos p nos aliqualr̄ ſunt: principium enim in nobis.

¶ Oſtēdit effectū ꝯſilii. Et p̄mo oñdit ppoᵐ. Scd̄o manifeſtat qdā q̄ dicta ſunt. ibi. (Querunt̄ aūt q̄nqȝ ꝛc.) Dic ergo p̄mo ꝙ poſtq̄ ingſitio cōſilii puenerit ad id qd opȝ p̄⁹ opari ſi iueniāt ꝯſiliantes illud eē ipoſſe diſcedunt. i. dimittūt totū illud negociū q̄ſi deſpantes. puta ſi ad negociū aliqd p ſe qdē indiget hō pecuniis ad dandū aliqbus: ꝛ nō poſſit eas dare: oȝ dimittere negociū. ſi āt appareat ꝙ ſit poſſe illd qd iuentū ē p ꝯſiliū: ſtatiȝ icipiūt opari: qd vt dcm̄ ē oȝ eſſe p̄ᵐ in opatione id ad qd terminat̄ reſolutiua inquiſitio cōſilii. poſſe auteȝ dr̄ aliquid opanti nōn ſolū ꝑm ppriā rōnē. ſȝ ēt ꝑm potentiā alioꝝ. vn̄ dic ꝙ poſſibilia ſunt que fiunt p amicos: qꝛ ea q̄ fiūt p amicos aliqualr̄ fiūt p nos. iq̄tū. ſ. p̄n̄ᵐ hoꝝ eſt in nobis put ipſi intuitu noſtro hoc faciunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Querunt̄ āt q̄nqȝ iſtrā: q̄nqȝ āt necitas eoꝝ: ſilr̄ autem ꝛ i reliqs: q̄nqȝ qdē p qd: quandoqȝ autem qualiter vel pter qd.

¶ Manifeſtat qd dixerat: videlȝ que ſūt illa iquiſita que q̄nqȝ iueniunt̄ poſſibilia: q̄nqȝ nō. ꝛ dicit ꝙ q̄nqȝ iquiruntur p ꝯſiliū inſtrā: puta equ⁹ aut gladius q̄nqȝ aūt neceſſitas. i. oportunitas eoꝝ. i. qualr̄ oporteat vti: ꝛ ita ēt ī reliqs artib⁹ qd q̄nqȝ q̄rit̄ p qd aliqd fiat. q̄nqȝ āt qualr̄ vel pp qd ptinēt ad neceſſitatē pdictā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Videt̄ aūt queadmodū dictū ē hō eē pricipiū opationū: ꝯſiliū aūt de opabilib⁹ ab ipſo.

¶ Cōcludit ꝙ ſit tm̄ ſtat⁹ in ingſitiōe ꝯſilii. Et hoc qdē ꝑȝ terminū. p̄ qdē ex pte ipſi⁹ opantis. vn̄ dicit ꝙ ſic. ſ. dcm̄ ē. hō ē p̄n̄ᵐ ſuaꝝ opationū. ꝯſiliū āt vniuſcuiuſqȝ hoīs eſt de his q̄ ſunt opabilia ab ipſo. ꝛ iō q̄n igſitio cōſilii peruenit ad id qd hō hȝ in ſua poteſtate vt faciat. ibi terminatur conſilium. ¶ Secūdo ibi.

¶ Operatiōes aūt alioꝝ gratia. Nō vtiqȝ igitur erit ꝯſiliabilis finis: ſed que ad fines.

¶ Oñdit ꝙ ꝯſiliū hȝ terminū vl̄ ſtatū ex pte finis. ꝛ dic ꝙ opōnes oēs ſūt alioꝝ gr̄a. i. finiū. vn̄ de ipſo fine nō eſt ꝯſiliū. ſȝ de his q̄ ſūt ad finē. ꝛ ſic pȝ ꝙ finis ē in igſitiōe ꝯſilii. ꝛ ex pte finis ꝛ ex pte agētis ſic in demr̄atiōib⁹: ꝛ ī ſurſuȝ: ꝛ ī dorſuȝ q̄ſi ex pte vtriuſqȝ extrēi. ¶ Tertio ibi.

¶ Neqȝ vtiqȝ ſingularia: puta ſi panis h: vel digeſtū ē vt oȝ: vl̄ factū ē vt oȝ: ſenſus eni hec certificat. ſi aūt ſemp ꝯſiliabit̄ in īfinitū veniet.

¶ Oñdit ꝙ ē ſtat⁹ ī igſitiōe ꝯſilii ex pte ſingulariū iſtroꝝ qb⁹ vtunt̄ ī opib⁹: ſic qbuſdā mediis ad pueniēdū ī finē. ꝛ dic ꝙ nȝ ēt ꝯſiliū ē de reb⁹ ſinglarib⁹ q̄lia ſūt. puta ſi h qd ppōit̄ ſit panis: vl̄ ſi ē digeſt⁹. i. coct⁹ vl̄ ꝯfect⁹ ſic oȝ. h eni diſcernit ſenſus. ꝙ āt ꝑȝ hec tria ī ꝯſiliis ſit ſtat⁹. ſic ꝛ ī demr̄atiōib⁹ pbat p ipoſſe: qꝛ ſi aliqs ſp ꝯſiliaret̄ deueniret h ī īfi⁹: qd ſub rōne nō cadit: ꝛ p ꝯns neqȝ ſub cōſilio qd ē qdā rōcinatiua inquiſitio: ſicut dictum eſt.

COnſiliabile aũt ⁊ eligibile idē. verũtñ determinatum eſt iam eligibile.

Poſtq̄ phs determinauit de ꝯſilio abſolute. h determiat de ꝯſilio ꝑ cōparationē ad electionē. Et circa hoc duo facit. Primo cōparat cōſiliũ ad electionē. Scđo ex hoc ꝯcludit qd ſit electio. ibi. (Ex neceſſitate aũt eligibili. Et circa p̄mũ duo facit. Primo ꝓponit qđ intendit. Scđo ꝓbat ꝓpoſitũ. ibi. (Quod eni ꝯſilio ⁊c.) Cōparat ḡ p̄ ꝯſiliũ ad electionē dupliciter. Uno quidē mō q̄tũ ad obiectũ ſiue mãm vtriuſq; i quo ꝯueniunt: ⁊ q̄tũ ad hoc dicit ꝙ idē eſt ꝯſiliabile ⁊ eligibile: q2. vz. tã ꝯſiliũ q̄ electio eſt de his que operant̄ ꝓp finē. Secũdo mō aũt q̄tum ad ordinē vtriuſq;: ⁊ q̄tuz ad hoc dicit ꝙ qñ iã determinatũ eſt aliqd per ꝯſiliũ: tũc primo eligit̄ q̄ſi ꝯſilio p̄cedēte electionē. ¶ Deinde cũ dic̄.

¶ Qđ. n. ex ꝯſilio p̄iudicatũ eſt: eligibile eſt: qeſcit. n. vnuſqſq; q̄rēs q̄lr opabit̄: qñ i ſeip̄z reducet pricipiũ ⁊ ip̄m in añs: hoc eni eſt qđ eligit̄.

¶ Manifeſtat qđ dixerat. Et p̄ quidē per rōnē ſumptã ex his: que ſupra dicta ſunt de ꝯſilio. ⁊ dicit ꝙ iō determinatio ꝯſilij p̄cedit electionē: q2 oz ꝙ poſt inqſitionē ꝯſilij ſequat̄ iudiciũ de inuētis per ꝯſiliũ. ⁊ tũc p̄ eligit̄ id qđ prius eſt iudicatũ. ⁊ ꝙ iudiciũ rōnis ꝯſequat̄ inqſitionē ꝯſilij: manifeſtat ꝑ hoc ꝙ vnuſqſq; q inqrit ꝯſiliãdo q̄lr debeat opari deſiſtit a ꝯſiliãdo: qñ inqſitionē ſuã reſoluendo ꝓducit ad id qđ ipſe pōt opari: ⁊ ſi plura pōt opari qñ reduxit i añs. i. in id qđ ei p̄ opandũ occurrit. ⁊ hoc eſt qđ eligit̄. ſ. ꝙ p̄ opandũ occurrit. vñ relinqt̄ ꝙ electio p̄ſupponit determinationē conſilij. ¶ Secundo ibi.

¶ Manifeſtum autem hoc ex antiquis vrbanitatibus: quas Homerus imitatꝰ eſt: reges eniz que eligebant annunciabant plebi.

¶ Probat qđ dixerat ꝑ exēplũ. ⁊ dicit ꝙ hoc. ſ. ꝙ electio dēat ſeq determinatiōez ꝯſilij: pz ex antiqs vrbanitatibꝰ. i. ex ꝯſuetudine antiquaꝝ ciuilitatũ ſ3 quã reges nō habebãt dñantē ptãtē in multitudīe: vt facerēt oīa ꝓut eis videret̄. ſ3 erãt rectores multitudīs ad q̄s ptinebat eligere ea q̄ p̄ncipibꝰ ꝯſilio determinata erãt. ⁊ iō dicit ꝙ antiquitꝰ reges annũciabãt plebi ea que ipſi elegerãt ꝑ determinatōez ſui ꝯſilij: vt ſi plebs eligeret qđ ab eis determinatũ erat. ⁊ h ſecutꝰ fuit Homerꝰ: īducēs p̄ncipes grecorũ ea q̄ i ꝯſilio determiauerãt plebi ãnũciãtes. De. cũ. di.

¶ Exn̄te ãt eligibili ꝯſiliabili d̄ſiderabili eoꝝ q̄ i nob: ⁊ electō vtiq; erit ꝯſiliabile d̄ſideriũ eoꝝ q̄ i nob. ex ꝯſiliari. n. iudicãtes d̄ſideramꝰ ſ3 ꝯſiliũ

¶ Oñdit ex p̄miſſis qd ſit electio. ⁊ dicit ꝙ cũ eligibile nihil aliud ſit q̄ qddã de numero eoꝝ q̄ ſunt i nr̄a ptãte qđ ex ꝯſilio deſiderat̄: ꝯueniēs eſt ꝙ electio nihil aliđ ſit q̄ deſideriũ eoꝝ que ſunt in nr̄a ptãte ex ꝯſilio ꝓueniēs. eſt enī electio appeꝰ rōnalis qui dr̄ volũtas. iō aũt dixit electionē eſſe deſideriũ ꝯſiliabile: q2 ex h ꝙ hō ꝯſiliat̄ ꝓuenit ad iudicãdũ ea que ſũt ꝑ ꝯſiliũ inuēta. qđ qdē deſiderium eſt electio. ¶ Ultimo autem.

¶ Electio quidē igit̄ typo nunc non vt ꝯſuetuz eſt dicere ſm ſubſcriptionez: ſed vlr dicta ſit ⁊ circa qualia eſt ⁊ qm̄ eorum que ad fines.

¶ Oñdit q̄lis ſit p̄dicta diffinitio de electiōe data. ⁊ dicit ꝙ nũc eſt diffinita electio typo. i. figuralr: nō ſ3 qđ eſt cōſuetũ ſibi determiare id qđ eſt ſm ſubſcriptionē. i. ſ3 diffinitionē cꝰ ſingule ptes īueſtigant̄. ſ3 vlr tradita eſt diffō electiōis. ⁊ dicta ē. ſ. circa q̄lia ſit. ſ. circa ea q̄ ſũt i nob. ⁊ q̄ ēt dictũ ē: qđ ē eoꝝ que ſunt ad fines de qbꝰ ineſt ꝯſiliũ.

VOlũtas ãt qm̄ qdē finis eſt dictuz eſt. 7m

¶ Poſtq̄ phs determinauit de voluntario ⁊ electiōe. hic determinat de volũtate. Et circa h tria facit. Primo ꝓponit qđ manifeſtũ ē de volũtate. 2o īducit q̄dã dubitationē. ibi. (Ur autē his ⁊c.) 3o ſoluit. ibi. (Si aũt vtiq; ⁊c.) Dicit ḡ p̄ ꝙ dictũ eſt. ſ. ꝙ volũtas ſit ipſiꝰ finis. ⁊ loqt̄ hic de volũtate ſm ꝙ noīat actũ poe volũtatis. cuiuſlibz eniz poe actꝰ denoīat̄ ab ipſa poa: ⁊ reſpicit id in qđ poa p̄ ⁊ per ſe tēdit. ſic viſio dr̄ actꝰ poe viſiue in ordine ad viſibilia. ⁊ per hũc modũ intellꝰ dr̄ reſpectu p̄moꝝ p̄noꝝ: q̄ ꝑ ſe ⁊ p̄ cōperant̄ ad itellectiuã poam. vñ ⁊ volũtas dr̄ ꝓprie ipoꝝ finiũ: q̄s ſic p̄na q̄dã p̄ ⁊ ꝑ ſe reſpicit poa volũtatis. ¶ Dei. cũ dic̄.

¶ Uidetur autem his quidem per ſe boni eſſe: his autem apparentis boni.

¶ Inducit quãdã dubitationē. Et circa h tria facit. Primo eni ꝓponit ꝯrias opiones circa volũtatē. ⁊ dicit ꝙ qbuſdã vr̄ ꝙ volũtas ſit eiꝰ qđ eſt ꝑ ſe bonũ. alijs aũt vr̄ ꝙ ſit eiꝰ qđ eſt apparēs bonũ. Scđo. ibi.

¶ Cōtingit ãt ꝑ ſe bonũ volũtabile dicētibꝰ: nō eē volũtabile qđ vult q nō recte vult. Si. n. erit volũtabile ⁊ bonũ erit: aut ſi ſic cōtingit malũ.

¶ Probat p̄am pōnē ⁊ dic̄ ꝙ illi q dicũt vl ꝙ nihil volũtabile. i. in qđ ferat̄ volũtas niſi id qđ eſt ꝑ ſe bonũ. ſeqt̄ ꝙ nō ſit volũtabile qđ qs nō recte vult: q2 ſm eoꝝ pōnē ſequeret̄ ſi eſſet volũtabile ꝙ eſſet bonũ; ꝯtingit aũt qñq; ꝙ eſt malũ. nō ḡ ſemꝑ volũtas ē ꝑ ſe boni. ¶ Tertio ibi.

¶ Rurſus ãt appēs bonũ volũtabile dicētibꝰ nō eſſe natura per ſe bonũ voluntabile. ſ3 vnicuiq; qđ vr̄. Alij ãt aliud videt̄ ⁊ ſic ꝯtingit ꝯtraria.

¶ Improbat tertiã pōnē. ⁊ dic̄ ꝙ illi q dicũt ꝙ volũtabile ſit appens bonũ ſeqt̄ ꝙ nihil ſit ſm nãm volũtabile. ſ3 vnicuiq; ſit volũtabile id qđ ſibi vr̄. diuerſis aũt diuerſa vident̄ volũtabilia: ⁊ qñq; ꝯria: ſic ſi ñ eēt viſibile color. ſ3 id qđ vr̄ ē color: ſeq̄ret̄ ꝙ nihil eſſet nãlr viſibile. h ãt ē icōueniēs: q2 cuiuſlibz poe nãlr ē aliqđ optimũ nãlr determiatũ. ñ ḡ verꝝ ē ꝙ volũtas ſit appētl bōi. ¶ De. cũ. d.

¶ Sed aũt vtiq; hec nō placent. ergo dicenduz ſimpliciter qdem ⁊ ſm veritatē voluntabile eſſe per ſe bonum: vnicuiq; autem quod videt̄.

¶ Soluit p̄dictã dubitatōez. Et p̄ ponit ſolutionē ſ3 quãdã diſtictionē. ⁊ dic̄ ſi dicta ꝯueniētia q̄ ꝯſequunt̄ ad ambas p̄dictas opiones nō acceptant̄. Dōm ē diſtindo ꝙ ſimplr ⁊ ſm v̄itatē volũtabile ē ꝑ ſe bonũ: ſ3 ſm qd. i. ꝑ reſpectũ ad hũc vl ad illũ ē volibile id qđ ei vr̄ bonũ. ¶ 2o ibi

¶ Studioſo qdē igit̄ qđ ſm v̄itatez eſſe: prauo aũt qđ contingit. Queadmodum ⁊ in corporibus bene diſpoſitis ſana: ſunt ſm v̄itatez talia exñtia: infirmis autē altera. Silr autē ⁊ amara ⁊ dulcia ⁊ calida: ⁊ grauia ⁊ alioꝝ talia ſinglꝛa.

¶ Oñdit cui ꝯueniat vtrũq; mēbrũ diſtōnis p̄miſſe. ⁊ dic̄ ꝙ ſtudioſo illđ ē volũtabile qđ ē volũtabile ſm v̄itatē. i. ſimplr bonũ. ſ3 prauo. i. vitioſo hōi id eſt volũtabile qđ cōtigit. i. qcqd ſit illđ ideterte qđ ſibi vr̄ bonũ. ⁊ adhibet exm i corpalibꝰ. videmꝰ. n. ꝙ hoībꝰ q̄ꝝ corpa ſũt bñ diſpoſita: ſũt bñ ſana illa q̄ ſm v̄itatē ſũt talia: ſ3 ifirmis ſũt ſana q̄dã alia: q̄. ſ. ſunt ꝯtratiua malitie cōplexiōis. ⁊ eoꝝ ſilr etiã amara ⁊ dulcia ſm v̄itatē vident̄ illis q hñt guſtũ bñ diſpoſitũ: ⁊ grauia bñ diiudicãt illi q hñt v̄tutē corporalē bñ diſpoſitã. his. n. q ſũt debiles leuia vident̄ grauia. ¶ 3o ibi.

¶ Studioſus eni ſingula iudicat recte: ⁊ in ſingulis verũ ei appet: ſʒ vnũqueq; .n. bitũ ꝓpria ſunt ⁊ bona ⁊ delectabilia ⁊ differt plurimuʒ forſitan ſtudioſus hoc verũ in ſingulis videre queadmodũ regula ⁊ mẽſura exiſtẽs ipſorũ.

¶ Manifeſtat qͦ dixerat. Et primo quãtum ad ṽtuoſos. ⁊ dicit: ꝙ ṽtuoſus ſingula que pertinẽt ad opationes humanas recte diiudicat. in ſingulis eni vr̃ ei eſſe bonum illud qͦ vere eſt bonũ. ⁊ hoc ideo: q2 vnicuiq; habituũ naturaliter videnꝰ delectabilia ea que ſũt ei ꝓpria. i. ea que ei cõueniunt: habitui aũt virtutis moralis: q2 diffinit ex hoc ꝙ eſt ſm rõnem rectaʒ. ideo ea que ſunt ſimpliciter bona videnꝰ ei bona. ⁊ in hoc plurimũ differt ſtudioſus ab alijs: ꝙ in ſingulis operabilibus videlʒ quid vere ſit bonuʒ: quaſi exiſtens regula ⁊ mẽſura oium operabiliũ: quia ſcilicet in eis iudicandum eſt quid bonum vel malum: ſm ꝙ ei videtur. ¶ Secundo ibi.

¶ Multis aũt deceptio pp delectationẽ vr̃ fieri: nõ eni exñs bonũ videꝰ. Deſiderãt igiꝰ delectabile vt bonũ: triſtitiã aũt vt malũ fugiunt.

¶ Manifeſtat qͦ dixerat q̃tũ ad prauos. ⁊ dicit ꝙ multis. ſ. prauis deceptio in diſtinctiõe boni vel mali accidit precipue ꝓpter delectationẽ: ex qua ꝯtingit ꝙ delectabile qͦ non eſt bonũ deſiderent tanq; bonũ. ⁊ aliqd triſtabile ipſis qͦ in ſe ẽ bonũ. fugiãt tanq; malũ: q2. ſ. nõ ſequũtur rõnem: ſed ſenſum.

Exiſte vtiq; volũtabili qdẽ finis ꝯſiliabilibꝰ aũt ⁊ eligibilibꝰ eoꝝ que ad finẽ que circa hec opationes ſm electionẽ erũt vtiqʒ ⁊ volũtarie. ṽtutũ autẽ operationes circa hec in nobis autem ⁊ virtus.

¶ Poſtq; pħs determinauit de volũtario: electione: ⁊ voluntate que ſunt principia humanoꝝ actuũ hic applicat ea que dicta ſunt ad vitia ⁊ ṽtuteſ. Et circa hoc tria facit. Primo determinat veritatẽ. Secũdo excludit erroreʒ. ibi. (Dr̃e autẽ ꝙ nullus volẽs ⁊c̃.) Tertio epilogat que dicta ſunt de ṽtutibus. ibi. (Cõueniẽter vt qdẽ igiꝰ ⁊c̃.) Circa primũ tria facit. Primo ſm ea que dicta ſunt. oſtẽdit eſſe virtutẽ in nobis. i. in poteſtate noſtra. Secundo oſtẽdit idem de malitia. ibi. (Silr̃ autẽ ⁊c̃.) Tertio oſtẽdit cõem rõnem. ibi. (Si aũt in nobis ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ cum voluntas ſit de fine. cõſilium auteʒ ⁊ electio de his que ſunt ad finẽ: ꝯſequẽs eſt ꝙ opationeſ que ſunt circa hoc. ſ. circa ea que ſunt ad finẽ: ſint ſm electionẽ: ⁊ per ꝯſequens ſint voluntarie. q2 electio voluntariuʒ eſt: vt ſupra dictũ eſt. ſed opationes virtutũ ſunt circa predicta. ergo ſunt volũtarie. ⁊ per ꝯñs opʒ ꝙ etiã ipſa virtus ſit volũtaria ⁊ in nobis. i. ĩ ptãte exñs. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Similiter autem ⁊ malitia: in quibus enim in nobis operari ⁊ non operari ⁊ in quibus nõ ⁊ etiã quare ſi operari bonuʒ exiſtens in nobis eſt ⁊ non operari in nobis erit malum exiſtẽs: ⁊ ſi non operari bonũ exiſtens in nobis ⁊ operari malum exiſtens in nobis.

¶ Oſtẽdit de malitia. i. de vitio ṽtuti oppoſito. ⁊ dicit ꝙ ſimili rõne malitia eſt volũtaria: ⁊ in nobis exiſtens: q2 operationes eius ſunt tales: ⁊ hoc ſic ꝓbat: q2 ſi operari eſt in poteſtate noſtra: opʒ etiam ꝙ non operari ſit in poteſtate noſtra. impoſſibile eſſet nos non operari: ⁊ ſic non operari nõ eſſet ex nobis: ſed ex neceſſitate. ⁊ ſilr̃ dicit ꝙ in quibus rebus non operari eſt in ptãte noſtra: per ꝯñs ẽ ꝙ etiã operari ſit in poteſtate noſtra. ſi enim operari nõ eſſet in poteſtate noſtra: impoſſibile eſſet non operari. ergo neceſſe eſſet nos nõ operari: ⁊ ſic non operari nõ eſſet ex nobis: ſed ex neceſſitate. Sic ergo dicẽdũ eſt ꝙ in quibuſcũq; rebus affirmatio eſt in nobis ⁊ negatio. ⁊ ecõuerſo. operationes aũt virtutũ ⁊ vitioꝝ differũt ſm affirmationem ⁊ negationẽ. puta ſi honorare parẽtes eſt bonũ ⁊ actus ṽtutis. non honorare parentes eſt malũ: ⁊ ad vitiũ ꝑtinens. ⁊ ſi non furari ꝑtinet ad virtutẽ. furari pertinet ad vitiũ. vnde ꝯueniens eſt ꝙ ſi operatio virtutuʒ eſt in nobis: vt ꝓbatũ eſt. ergo operatio vitij eſt in nobis: ⁊ ita per ꝯñs ipſum vitiũ erat in nobis. i. in poteſtate noſtra. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autẽ in nobis bona opari ⁊ mala: ſilr̃ aũt ⁊ nõ opari: per hoc autẽ erat bonos ⁊ malos eſſe: in nobis erit decentes ⁊ prauos eſſe.

¶ Aſſignat rõnem predicte cõcluſionis. ſ. ꝙ ſi opationes ſint in nobis: ꝙ ⁊ habitus ſint in nobis. ⁊ dicit ꝙ ſi in poteſtate noſtra eſt opari vel nõ operari bona vel mala: vt nunc oſtenſum eſt: per hoc ꝙ homo operaꝰ vel non operatur bonũ vel malum fiat bonus vel malus: vt in ſecundo oſtenſum eſt. ꝯſequens eſt: ꝙ in poteſtate noſtra ſit eſſe decentes. i. bonos ſm habitum virtutis. ⁊ prauum ſm habitum vitij. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicere auteʒ ꝙ nullus volens eſt malus: neq; nolens beatus: aſſimilatur hoc quidem mẽdaci: hoc autem veraci. Beatus quidem enim nullus erit nolens: malitia auteʒ voluntarium.

¶ Excludit erroreʒ circa ꝑdicta. Secundo radices eius. ibi. (Sed forſitan talis ⁊c̃.) Circa primũ tria facit. Primo ponit erroris ꝯcluſionẽ. Secundo mouet ſup hoc dubitationẽ. ibi. (Uel in nunc dictis ⁊c̃.) Tertio determinat veritatem. ibi. (Si autem hec videnꝰ ⁊c̃.) Circa primum ꝯſiderandũ eſt ꝙ quidã dixerunt ꝙ nullus eſt malus volẽs. neq; aliqs eſt beatus vel bonus nolẽs: qͦ ideo dicebant: ꝙ voluntas per ſe tendit in bonũ. nam bonum eſt qͦ oia appetunt: ⁊ per ꝯſequẽs volẽtes: volũtas per ſe refugit malum. dicit ergo ꝙ vnuʒ hoꝝ mihi ſilr̃ apparet eſſe mẽdaciuʒ. ſ. ꝙ nullus ſit malus volens q; malitia eſt quoddã volũtarium: alterũ autẽ videꝰ eſſe verũ. ſ. ꝙ nullus ſit bonus ac beatus nolens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel in nunc dictis dubitandum ⁊ homineʒ non dicendum principium eſſe. neq; genitoreʒ operationum. quemadmodum ⁊ natorum.

¶ Mouet dubitationẽ circa predicta. Si eni verũ eſt ꝙ actiones virtutũ ⁊ vitioꝝ ſint voluntarie: ⁊ per ꝯſequẽs virtus ⁊ malitia: planũ eſt verũ eſſe qͦ nunc dictum eſt. Sed nunqd eſt aliqs qui credat eſſe dubitandũ de predictis. ita ꝙ dicat hominem non eſſe principiũ ſuarum operationum neq; genitorẽ: ſicut pater eſt principiũ filiorũ. q. d. mirum eſt ſi aliquis hoc dicat. ¶ Deinde cuʒ dicit.

¶ Si aũt hec videnꝰ. ⁊ nõ habemus in alia principia reducere preter ea que in nobis: quorũ ⁊ principia in nobis. ⁊ hec in nobis ⁊ volũtaria.

¶ Confirmat veritatem: ⁊ primo per rationeʒ. Secundo per ſigna. ibi. (His autẽ verũ ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ ſi hoc. ſ. ꝯſiliũ ⁊ electio ⁊ volũtas que ſunt in poteſtate nr̃a videnꝰ eſſe pͥncipia operationũ noſtrarũ. ⁊ nõ poſſumus reducere opationes nr̃as in alia principia. niſi in ea que ſunt in poteſtate nr̃a. ſ. ꝯſiliũ ⁊ electionẽ. ꝯſequens eſt ꝙ

operatiões noſtre bone vel male ſint in poteſtate noſtra: qꝛ illa quoꝝ principia ſunt in poteſtate noſtra. ⁊ ipſa ſunt in ptāte noſtra: ⁊ ſunt voluntaria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ His autē vident̄ teſtificari ⁊ ꝓpria que a ſingulis: ⁊ ab ipſis legiſlatoribus: puniūt enim ⁊ cruciant facientes mala quotquot non vi aut propter ignorantiaꝫ cuius non ipſi cauſa. Bona autem operantes honorant velut hos quidem prouocantes hos auteꝫ prohibentes. Et quecūqꝫ neqꝫ in nobis ſunt neqꝫ volūtaria nullus ꝓuocat operari: vt nihil ante opus exiſtēs ſuadere: puta non calefieri: vel dolere: vel eſurire: vel aliquid quodcunqꝫ talium. Nihil eniꝫ minus patiemur hec.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitum per ſigna. Et primo in his que manifeſte ſunt voluntaria. Secundo in his que videtur aliqs volūtario habere. ibi. (Eteni in ipſo ignorare ⁊c̄.) Dicit ergo primo. ꝙ his que dicta ſunt. ſ. ꝙ operationes virtutum ⁊ vitioꝝ ſint in nobis vident̄ atteſtari propria que fiunt a ſingulis priuatis perſonis. quilibet enim paterfamilias punit filiū: vel ſeruū male agenteꝫ. Et ſilr atteſtantur ea que fiunt a legiſlatoribus qui habent curaꝫ reipublice. ipſi eni puniūt leuius vel cruciāt grauius eos qui operant̄ mala. ⁊ tamē non faciunt hoc per violentiā vel ꝓpter ignorantiā. cuius. ſ. ignorātie ipſi non ſunt cauſa. ſi enim per vim aut ignorantiaꝫ operarent̄ non eſſent eoꝝ opera voluntaria. vt ex ſupradictis patet. vnde manifeſtum eſt ꝙ puniunt eos tanqꝫ voluntarie operantes. ⁊ ſilr honorant operātes bona voluntarie. q. per honores ꝓuocantes bonos ad bona: ⁊ per penas ꝓhibētes malos a malis. nullus autē ꝓuocat aliquē ad operandū ea que non ſunt in poteſtate noſtra neqꝫ volūtaria: qꝛ in talibus ſuaſio ante opus eſt oīno inutilis: ſicut ſi aliquis ſuadeat alicui: vt in eſtate non calefiat vel in infirmitate nō doleat: vel ſubtractis cibis non eſuriat: vel ſi aliquid aliud tale eſt: qđ non ſit in poteſtate noſtra: qꝛ nihil minus ꝓpter ſuaſionē pateremur. ſi ergo non ꝓuocamur ad ea que nō ſunt in nobis. prouocamur aūt ad faciendū bona: ⁊ vitandū mala: ꝯueniēs eſt ꝙ iſta īſunt nobis. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Eteniꝫ ipſo ignorāte puniunt ſi cā videat̄ eſſe ignorantie. puta ebrius duplices īcrepationes. pricipiū eni in ipſo. dn̄s enim eſt eius qđ eſt nō inebriari hoc autem ignorantie cauſa. Et ignorantes aliqđ eoꝝ que in legibus que opꝫ ſcire. ⁊ non difficilia ſunt puniunt̄ ſilr ⁊ in alijs quecunqꝫ propter negligentiaꝫ ignorare videntur: vt in ipſis exiſtente non ignorare: eius eniꝫ qđ eſt diligentes eſſe domini ſumus.

¶ Manifeſtat idem in his que videntur habere aliquid de inuoluntario. ignorantia autē inuoluntariū cauſat: vt ſupra dictū eſt. ſi tamen nos ſumus ignorantes cauſa erit ignorantia: pro ea puniemur dupliciter. Uno modo directe aliquid agendo: ſicut patet de his qui ſe inebriāt. ⁊ ex hoc reddunt̄ ignorantes: qui dupliciter ſunt increpandi. Primo quidē: qꝛ ſe inebriauerunt. Secundo: qꝛ ex ebrietate aliqđ peccatum fecerunt. principiū enim ebrietatis eſt in poteſtate ipſius: qꝛ homo eſt dn̄s eius ꝙ nō inebrietur. i. in ſua poteſtate hoc habet. ebrietas auteꝫ eſt cauſa ignorantie: ⁊ ſic per ꝯſequenſ eſt homo ignorantie cauſa. alio modo homo eſt cauſa ignorātie indirecte per hoc ꝙ non agit id qđ agere debet. ꝓpter hoc ignoramus eorum que fieri tenent̄. ⁊ ideo reputant̄ volūtaria. ⁊ ꝑ ea hoīes puniunt̄. ⁊ hoc eſt qđ dicit: ꝙ legiſlatores puniunt ignorātes ea que ſunt lege ſtatuta: que oēs ſcire oportet: ſicut ꝙ non eſt furandum: ⁊ non difficilia iuris que non tenentur omnes ſcire: qꝛ nec poſſent. ⁊ idem etiaꝫ in alijs quecunqꝫ hoīes vident̄ ignorare ꝓpter negligentiā: qꝛ in poteſtate eoꝝ erat: vt nō ignorarēt. dn̄i eni ſunt ſui ⁊ in poteſtate ſua habente: vt ſint diligētes ⁊ non negligentes.

Sed forſitā talis aliqs ē vt nō diligēs ſit

¶ Poſtqꝫ philoſophus excluſit errorem dicētium: ꝙ nullus eſt voluntarie malus. ex hoc excludit huiuſmodi erroris radiceſ. Et primo quidē quātum ad interiorem diſpoſitionē: ex qua poſſet aliqs inclinari ad malum preter ſuam voluntatem. Secundo quātum ad vim apprehenſiuā: qua aliquid iudicatur bonum vel malum. ibi. (Si autē quis dicat.) Circa primū duo facit. Primo ꝓponit id cui poſſet aliqs inniti ad ſuſtinēdum errorem p̄dictum. Secundo hoc improbat. ibi. (Sed eius qđ eſt tales.) Dixerat autē phs ꝙ in hoīs poteſtate eſt ꝙ quis ſit diligens vel negligens circa aliquid. ſed hoc poſſet aliquis negare dicens ꝙ aliqs nāliter talis eſt: vt non ſit diligēs: ſicut videmus flegmaticos naturaliter eſſe pigros: colericos aūt iracūdos: melancolicos triſtes: ⁊ ſanguineos iocundos: ⁊ ſm hoc non ſequitur ꝙ non ſit in poteſtate hominis ꝙ ſit diligens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed eius quod eſt tales fieri ipſi ſunt cauſa viuentes remiſſe: ⁊ eius quod eſt iniuſtos vel incontinentes eſſe: hi quidem mala facientes: hi auteꝫ in potationibus: ⁊ in talibus degētes.

¶ Excludit qđ dictum eſt. Ad cuius euidentiaꝫ oſtendit ꝙ aliquis poteſt dici aliqualis dupliciter. Uno modo ſꝫ diſpoſitionem corporalem ſiue conſequentem corporis complexionem: ſiue conſequentem impreſſionem celeſtium corporum. ⁊ ex huiuſmodi diſpoſitione non poteſt immediate immutari intellectus vel volūtas: que ſunt penitus in corpore potentie non vtentes organo corporeo: vt patet per philoſophum in tertio de aīa. Poteſt autem per huiuſmodi diſpoſitionem ſequi aliqua mutatio ex parte appetitus ſenſitiui: qui vtitur corporeo organo: cuius motus ſunt anime paſſiones: ſm hoc ex eius diſpoſitione nihil amplius mouetur ratio ⁊ volūtas que ſunt principia humanorum actuuꝫ. qꝫ ex paſſionibus anime: de quibus ſimiliter in primo dictuꝫ eſt ꝙ ſint ſuaſibiles ratione. Alia auteꝫ eſt diſpoſitio ex parte anime: que quidem eſt habitus ex quo inclinatur voluntas vel ratio in operatione. ⁊ ideo philoſophus pretermiſſis diſpoſitionibus vel qualitatibus corporalib⁹ agit de ſola diſpoſitione habituū. Et circa hoc duo facit. Primo enim dicit ꝙ habitus anime ſm quos aliqs eſt negligens vel iniuſtuſ: ſunt voluntarij ex hoc ꝙ propter eos aliquis vituperatur. Secundo oſtendit ꝙ etiam defectus corporales qui ſunt increpabiles ſunt voluntarij. ibi. (Non ſolum aūt anime malitie ⁊c̄.) Circa primum duo facit. Primo oſtēdit ꝙ habitus anime ſunt voluntarij: quantum ad eorū generationem. Secundo oſtendit ꝙ non ſunt voluntarij: poſtqꝫ iam eorum generatio eſt completa. Circa primum duo facit. Primo proponit qđ intendit. Secundo probat propoſituꝫ. ibi. (Que enim circa ſingula ⁊c̄.) Eſt aūt ꝯſiderādū ꝙ habitus mali ſunt: ſicut ⁊ quidā actus. mali enim ſunt mali habitus ex eo ꝙ retrahunt ab non agendo. ⁊ quantuꝫ ad huiuſmodi habitus dicit ꝙ ipſi ho

mines ſibiipſis ſunt cauſa: vt fiant tales ideſt non diligẽtes ad bene operandum per hoc ꝙ viuunt remiſſe: ideſt abſqꝫ conatu ad bonas operationes. Alij autem habitus mali ſunt per quos aliquis inclinatur ad male agendum ſiue hoc ſit in nocumentis aliorum ſiue in propriaꝫ deordinationem. quantum ad hoc dicit ꝙ homines ſibiipſis ſunt cauſa ꝙ ſunt iniuſti: inquantum mala faciunt alijs: ⁊ incontinentes inquantum vitaꝫ ſuam ducunt in ſuperfluis potib⁹: ⁊ in alijs huiuſmodi: que ad delectabilia tactus pertinent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que enim circa ſingula operationes tales faciunt. hoc autem manifeſtum ex meditantibus ad quācūqꝫ agoniā vel operationē: perficiūt enīꝫ operātes: ignorare quidē igitur quoniā ex operari circa ſingula habitus fiūt pene inſenſibilis.

¶ Probat propoſitum. Et primo per ſimile in alijs. videmus enim ꝙ in ſingulis operationes faciunt tales: ideſt diſpoſitiones ad ſingula operanda. ⁊ iſtud manifeſtū eſt ex illis qui ſtudent ⁊ operam dant ad quodcunqꝫ exercitium. puta lucte vel militie aut quamcūqꝫ operationem. omnes enim ex hoc qđ operātur multotiens fiunt tales: vt poſſint ſimilia perfecte facere: cuꝫ ergo hoc videmus contingere in omnibus. hoc videtur eſſe hominis quaſi ſenſu carētis qđ ignoraret ex operationibus habitus generati. ¶ Secundo ibi.

¶ Adhuc aūt irrōnabile iniuſta facientē nō velle iniuſtū eſſe: aut ſtuprantē incontinētem. Si autem non ignorans aliquis operatur ex quib⁹ erit iniuſtus volens iniuſtus vtiqꝫ erit.

¶ Oſtendit idem ratione ſumpta ex ordine actus ad habitum. Si enim aliquis vult aliquam cauſam ex qua fit ſequi talem effectum: conueniens eſt ꝙ velit illum effectum ſm ſe. potius tamen vult illum effectum eſſe q̄ꝫ cauſa non ſit. ſicut ſiquis velit ambulare in eſtu preſciens ſe ſudaturum. conſequens eſt ꝙ velit ſudare. quāuis enim hoc ſm ſe non velit. vult tamen potius ſudorē pati q̄ꝫ ab itinere abſtinere. Nihil enim prohibet aliquid non eſſe ſm ſe voluntarium: qđ tamen eſt voluntarium propter aliud: ſicut potio amara propter ſanitatem. aliter eſſet ſi homo neſciret ꝙ talis effectus ſequeret̃ ex tali cauſa. puta ſi aliquis ambulans in via incidit in latrones non efficitur hoc voluntarium. quia non fuit preſcitum. manifeſtum eſt ꝙ homines iniuſta facientes fiunt iniuſti. ⁊ ſtupra committentes ſunt incontinentes. ergo irrationabile eſt ꝙ quis velit iuſta facere. ⁊ tamē velit eſſe iniuſtus: aut velit ſtupra facere ⁊ non velit eſſe incontinens. ⁊ manifeſtum eſt ꝙ ſi nō ignorans operatur voluntate illa ex quibus ſequitur ꝙ ſit iniuſtus: voluntate erit iniuſtus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nō tñ ſi velit iniuſtus exiſtēs regeſcet ⁊ erit iuſtus: nō enim qui egrotat ſanus ⁊ ſi ſic ꝯtingit volēs egrotat incōtinēter viuēs ⁊ iobediēs medicis. Tūc qdem igit̃ inerat ei nō egrotare: emiſſo aūt nō adhuc: quēadmodū neqꝫ dimittenti lapidē adhuc ipm poſſibile reſumere: ſed tñ in ipſo mittere ⁊ ꝓijcere: principiū. n. i ipſo. ſic aūt ⁊ in iniuſto ⁊ nō incōtinenti. ex pricipio qdem inerat tales nō fieri ꝓpter quod volētes ſunt. factis autem non adhuc ineſt non eſſe.

¶ Oſtēdit ꝙ habitus mali non ſubiacēt volūtati: poſtq̄ꝫ ſunt generati. ⁊ dicit non ideo: quia volūtarie ſit aliquis iniuſtus quandocūqꝫ volet deſinet eſſe iniuſtus ⁊ fiet iuſtus: ⁊ hoc probat per ſimile in diſpoſitionibus corporalibus. ſi enim aliquis qui ſanus eſſet volens in egritudinē incidat per qđ viuit incontinenter: vtendo ſcilꝫ immoderato cibo ⁊ potu. ⁊ non obediendo medicis a principio erit in poteſtate non egrotare. ſed poſtq̄ꝫ emiſit actioneꝫ ſumpto iam ſuperfluo aut nociuo cibo non adhuc eſt in poteſtate eius vt non egrotet. ſicut ille qui proijcit lapidem: poteſt tamen non proijcere. non tamen in poteſtate eius eſt ꝙ reſumat quando proiecit. ⁊ tamen dicimus ꝙ emittere vel ꝓijcere lapidē ſit in hoīs poteſtate. qꝛ a pri° in poteſtate hominis erat ſic in ptāte hoīs eſt ꝙ non fiat iniuſtus vel incontinens. vnde ſic dicimus ꝙ homines volentes ſunt iniuſti ⁊ incontinentes: quāuis poſtq̄ꝫ facti ſunt tales non adhuc ſit in eorum poteſtate. vt. ſ. ſtatim deſinant eſſe iniuſti vel incontinentes. ſed ad hoc requiritur magnū ſtudiū ⁊ exercitium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non ſoluꝫ aīe malitie volūtarie ſunt. ſed quibuſdam ⁊ que corporis quos ⁊ increpamus: propter naturam enim quidem turpes nullus increpat: ſed eos qui ꝓpter deſidiā ⁊ negligentiam. Siĺr aūt ⁊ circa imbecillitatē ⁊ turpitudinem ⁊ orbitatē. nullus enim vtiqꝫ improperabit ceco natura vel ex infirmitate: vel ex plaga: ſed magis miſeribitur. Eum aūt qui ex vini potatione: vel alia incontinentia oīs vtiqꝫ increpabit. Earum auteꝫ que circa corpus malitiarum que in nobis: increpantur: que autē non in nobis: non: ſi autem ſic ⁊ in alijs que increpantur malitie in nobis vtiqꝫ erunt.

¶ Oſtendit per ſimilitudinem corporalium defectuum ꝙ habitus vitioſi ſint voluntarij: ⁊ dicit ꝙ non ſoluꝫ malitie anime ſunt voluntarie: ſed in quibuſdam defectus corporales ⁊ tales homines iuſte increpamuſ. nullus enī iuſte increpat eos qui ſunt turpes naturaliter. ſed ſolum eos qui ſunt turpes propter aliquam negligentiam debiti cultus. ſimiliter ſe habent debilitates aut cecitates. nullus enim iuſte improperabit ei qui eſt cecus a natiuitate vel ex infirmitate vel ex aliqua plaga qđ non eſt volūtariuꝫ. ſed propter hoc homines magis miſerentur eoꝝ. ⁊ ſic patet ꝙ malitiarum et defectuum corporalium illi increpant̃ qui ſunt in poteſtate noſtra. vnde manifeſtuꝫ eſt ꝙ in alijs. i. in his que pertinent ad animam malitie ideſt habitus vitioſi in noſtra poteſtate exiſtunt.

SI autem quis dicat quoniam omnes deſiderant apparens bonuꝫ: fantaſie autem dñi: ſed qualiſcūqꝫ vnuſquiſqꝫ eſt talis ⁊ finis videtur ei.

¶ Poſtq̄ꝫ philoſophus concluſit radicem ponentiuꝫ malitiam non eſſe voluntarium ex parte diſpoſitionis inclinantis appetitum: excludit aliam radiceꝫ ex parte virtutis cognoſcitiue. Et circa hoc duo facit. Primo proponit dictam radicem. Secundo excludit eam. ibi. (Siquidē igitur ⁊c.) Circa primum conſiderandum eſt ꝙ bonum mouet appetitum: inquantum eſt apprehenſuꝫ. ſicut enī appetitus ſeu inclinatio naturalis ſequitur formam naturaliter inherentē. ita appetitus naturalis ſequitur formam apprehenſam. ad hoc igitur ꝙ aliquid appetatur ꝑexigit̃ qđ apprehendat̃ vt bonū: ⁊ inde eſt qđ vnuſqſqꝫ

deſiderat id quod apparet ſibi eſſe bonuꝫ. poteſt ergo aliquis dicere ꝙ hoc nõ eſt in poteſtate noſtra ꝙ hoc videatur vel appareat nobis bonum. ꝙ non ſumus domini fantaſie .i. apparitionis vel viſionis. ſed qualis eſt vnuſquiſq; talis finis videt̃ ei .i. tale aliqd videt̃ ei q̃ſi appetendũ bonũ ⁊ finis. ſm enim propriã formã eſt aliqd vnicuiq; ꝯueniens: ſicut igni ferri ſurſuꝫ. ⁊ terre ferri ad medium: ⁊ ſic etiã videmus in aĩalibus ꝙ vnumqđq; animal appetit aliquid tanq̃ bonũ ⁊ finis ſm diſpoſitionẽ ſue nature. vnde diuerſa aĩalia habent diuerſos actus ⁊ operationes. quãuis oĩa aĩalia vnius ſpeciei habeant ſimiles motus ⁊ operationes. in ſpẽ aũt humana inueniuntur diuerſi habentes diuerſos motus ⁊ oꝑationes. vnde eſtimãt aliqui hoc eſſe ꝓpter naturalẽ diſpoſitionẽ: propter quã videt̃ ꝙ huic hoc bonuꝫ: alij vͦo illud. ita ꝙ hoc non ſubiaceat hoĩum dñio ſiue ptãti. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Siquideꝫ igit̃ ſibi vnuſquiſq; hĩtus qualiter eſt cauſa ⁊ fantaſie erit qualiter cauſa ipſe.

¶ Excludit radicem predictã. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rõneꝫ remouentẽ qđ dictũ eſt. Secundo ꝯtrariã ſubdit ſolutionẽ interueniẽtẽ. ibi. (Si aũt nullus ⁊c̃.) Tertio improbat eã. ibi. (Si vtiq; hec ſunt vera.) Circa primũ ꝯſiderandũ eſt ꝙ aliqd poteſt alicui bonũ apparere dupliciter. Uno modo in vlĩ .q. ſpeculatiua quadã cõſideratione. ⁊ hꝰ iudiciũ de bono non ꝯſequit̃ aliquã particularẽ diſpoſitionẽ. ſed vlẽm vim rõnis ſillogiçãtis in operationibus: ſicut ⁊ in his que ſunt a natura. ſed qꝛ operabilia ſunt cõtingentia: nõ cogit̃ ratio ad aſſerendũ hoc vel illud: ſicut accidit in demõſtratiuis. ſꝫ in poteſtate habet homo ꝙ aſſentiat vni vel alij parti ꝯtradictionis ſicut accidit in oĩbus operabilibus: ⁊ maxime circa operabilia in qͥbus plurima attẽdunt̃: ſm quoꝝ quodlibet aliquid poteſt iudicari bonũ. Alio modo poteſt aliqd apparere bonũ alicui .q. practica cognitio per cõparationẽ ad opus. Et de hꝰ iudicio nũc phs loquit̃: ꝙ quidẽ poteſt ſuper aliquo ferri qđ ſit bonũ dupliciter. Uno modo vt aliquid videat̃ alicui ⁊ ſm ſe bonũ: hoc videt̃ bonuꝫ ſm rationem. Alio aũt modo vt videat̃ aliquid alicui bonum non ſimpliciter ⁊ ſm ſe: ſꝫ prout nũc. cuꝫ aũt appetitus inclinet̃ in aliqd dupliciter. Uno modo ſm aĩe paſſioneꝫ. Alio modo ſm habitũ: ex paſſione cõtingit ꝙ aliqd iudicetur bonũ prout nunc. ſicut illi qui timet ſubmerſioneꝫ ꝓpter paſſionẽ timoris videt̃ bonũ: vt nunc ꝙ merces in mare ꝓijciant̃. ⁊ ꝯcupiſcenti ꝙ fornicet̃. ſed iudiciũ quo homo iudicat aliqd eſſe bonũ ſm ſe ⁊ ſimpliciter: ꝓuenit ex inclinatione habitꝰ: ⁊ de hoc nunc agit̃. ⁊ ideo dicit cũ homo aliqualiter ſit cauſa ſui habitus mali ꝓpter cõſuetudinẽ peccãdi: vt oſtẽſum eſt: ꝯñs eſt ꝙ ipſe etiaꝫ ſit ſibi cauſa fantaſie ꝯtinentis talẽ habitũ apparitionis qua ſibi videt̃ hoc eſſe ſm ſe bonũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem nullus ſibi cauſa eius qđ eſt male facere: ſed ꝓpter ignorantiã finis hec operatur per hec exiſtimans ſibi optimum fore: finis autem deſiderium non ſpontaneum: ſed innaſci oportet: queadmodũ viſum habentẽ quo iudicat bñ. ⁊ qđ ſm veritatẽ bonuꝫ deſiderabit. ⁊ eſt bene natus cui hoc bonũ innatũ eſt. Quod enim maximũ ⁊ optimũ ⁊ qđ ab alio nõ poſſibile accipere neq; diſcere: ſed quale innatuꝫ eſt tale habebit ⁊ quidẽ bñ ⁊ optime hoc innatuꝫ eſſe: ꝑfecta ⁊ vera erit vtiq; bona natiuitas.

¶ Ponit reſpõſionẽ aduerſarij interimẽtis qđ dictuꝫ eſt: ⁊ dicit ꝙ forte aliqͣs ponet ꝙ nullus eſt ſibi cauſa ꝙ male faciat. ſꝫ hoc facit vnuſquiſq; ꝓpter ignorãtiã finis: inquantũ .ſ. eſtimat optimũ aliqd conſequi per id qđ male operat̃. ꝙ autẽ aliqͣs deſiderat debitũ finẽ: non prouenit homini ꝓpria ſpõte: ſed oportet ꝙ ex ſua natiuitate hoc ei ꝯueniat. vt .ſ. ſicut homo viſuꝫ exteriorẽ quo homo bene iudicat colores habet ex ſua natiuitate. ita etiã ex ſua natiuitate hꝫ bonã diſpoſitionẽ interioris viſus quo bene iudicet: ⁊ deſideret id qđ eſt ſm vͥtatem bonũ. ⁊ ſic ille dicẽdus erit bonã natiuitatẽ habẽs: cui predictũ iudicium creditũ eſt ex ſua natiuitate. illa enĩ videt̃ eſſe ꝑfecta ⁊ vere bona natiuitas per quã homini bene ⁊ optime innaſcit̃ illud qđ eſt maximũ ⁊ optimuꝫ: ⁊ ꝙ non põt homo alterius auxilio vel diſciplina accipere: ſed oꝫ ꝙ tale id habeat quale iudicium eſt ſibi a natura. ergo ꝙ homo hoc bene habeat ex ſua natiuitate duplici de cauſa reddit natiuitatẽ laudabilẽ. Uno modo ꝓpter excellentiaꝫ huius boni. alio modo ꝓpter impoſſibilitatẽ aliter acquirendi. ¶ Cõſiderãdũ eſt aũt ꝙ hec vr̃ eſſe poſitio mathemathicoꝝ ponentiũ ꝙ homo in ſua natiuitate diſponit̃ ex virtute celeſtiũ corpoꝝ: vt hoc vel illud agat: quã quidem poſitionẽ Ar. in libro de aĩa attribuit his qui nõ ponebant dr̃iam inter ſenſum ⁊ intellectuꝫ. ſi enim aliquis dicat: ſicut ibi dicit̃. talis eſt voluntas hoĩbus: qualeꝫ inducit pater viroꝝ deorũq; .i. celum vel ſol: ꝯñs erit ꝙ voluntas ⁊ ratio in qua eſt volũtas: ſit aliqd corporeũ: ſicut eſt ſenſus. non enim eſt poſſibile ꝙ id qđ in ſe eſt incorporeum a corpore moueat̃. ⁊ ſic intellectus ⁊ volũtas habebunt organũ corporale. ⁊ in nullo differũt a ſenſu ⁊ appetitu ſenſitiuo. vnde ⁊ hãc ſiĺitudinẽ ponit viſus ſenſitiui: ⁊ viſus qua rem iudicat. Eſt ergo dicendũ ꝙ ex celeſtibꝰ corporibus poteſt aliqua diſpoſitio cauſari: vt in humano corpore: ex qua inclinatur appetitus ſenſitiuus. cuius motus eſt paſſio aĩe. vnde ex inclinatione corporuꝫ celeſtium corpus non hꝫ inclinationeꝫ ad hoc ꝙ iudicet aliquid eſſe bonũ ſimpliciter ⁊ ſm ſe: ſicut per habitum electiuũ virtutis ⁊ malitie: ſꝫ ad videndũ aliqd eſſe bonuꝫ: vt nunc ſicut per paſſionẽ. Et ideꝫ dicendũ eſt de inclinatione que accidit ex complexione corporis. nunc vͦo non agitur de iudicio quo iudicat̃ aliquid bonum ex paſſione: quia voluntas poteſt hoc non conſequi: vt dictuꝫ eſt: ſed de iudicio quo iudicatur aliquid eſſe bonum per habitum. vnde iſta reſponſio non excludit Ariſtotelis rationem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vtiq; hec ſunt vera quid magis virtus q̃ malitia erit voluntariuꝫ. Ambobus enim ſimiliter ⁊ bono ⁊ malo finis natura vel qualitercunq; videtur ⁊ iacet. Reliqua autem ad hoc referentes operantur qualitercunq; ſiue finis vtiq; nõ natura vnicuiq; videtur qualitercũq;: ſed qui ⁊ apud ipſum eſt ſiue finis naturalis. In reliqua autem bonum operando voluntarie ſtudioſum virtus voluntariũ eſt nihilominus ⁊ malitia voluntarium vtiq; erit. Similiter enim ⁊ malo exiſtit quod propter ipſum in operationibus ⁊ in fine. Si igitur queadmodum dicit̃ voluntarie ſunt virtutes etenim habituum cõcauſe qualiter ipſi ſumus. ⁊ in quales quidem exiſtendo finẽ talem ponimus voluntarie ⁊ malitie vtiq; erunt. ſimiliter enim.

¶ Excludit predictam reſponſionem ex ſuppoſitione eorum que aduerſari⁹ ſupponebat. ſupponebat enī ꝙ virt⁹ eſt qḋdā voluntariū: qḋ de malitia negabant. ⁊ ideo reſumens ea que dicta ſunt. ſ. ꝙ deſideriū finis inſit homini a nā dicē ꝙ nō eſt maior ratio quare magis virtus ꝙ̄ malitia ſit volūtariū. ſilis eniꝫ ratio eſt ꝙ ambobus. ſ. virtuoſo ⁊ vitioſo inſit finis a natura. vel qualitercūqꝫ aliter ei videat̄ quātum ad apprehēſionem: ⁊ adiaceat quātū ad appetitū. ⁊ quāuis operatio v̇tutis ⁊ vitij nō ſolū ſit circa finem: ſed etiā circa ea que ſunt ad finē: ſed tam reliqua .i. ea que ſunt ad finem hoīes operant̄ referendo ad finē non a natura: ſed qualitercūqꝫ eis videt̄. ſi ergo dicatur ꝙ finis non videt̄ vnicuiqꝫ eſſe talis a natura. ſed apud ipſum eſt .i. in poteſtate eius vt inhereat tali vel tali fini: ſiue etiā finis naturalis ſit: ⁊ ī reliqua operādo hō fiat voluntarie virtuoſus: virtus tñ erit voluntaria. ⁊ ſimilr malitia: q̄ ſilr ⁊ vitioſo cōpetit id qḋ eſt ꝑpter finē in operationibus. ſicut ⁊ virtuoſo. quemadmodū ⁊ ſilr ſe habent in fine: ſicut ſupra oſtenſum eſt. g̊ ſi virtutes ſunt voluntarie: ex eo ꝙ nos ſumus cauſe habituū: ex quibus diſponimur ad hoc ꝙ talē finem ponamus: ſequitur ꝙ etiam malitie ſunt voluntarie: quia ſimilis ratio eſt de vtriſqꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Coīter quidem igit̄ de virtutibus dictuꝫ eſt nobis ⁊ genus typo qm̄ medietates ſūt ⁊ quoniam habitus ⁊ a quibus fiunt qm̄ harū opatiue ⁊ ſm ſeipſas: ⁊ qm̄ in nobis ⁊ voluntarie ſint vtiqꝫ vt recta ratio precipiet. Non ſimiliter autem operationes voluntarie ſunt ⁊ habitus. operationum quidē enim a principio vſqꝫ ad fineꝫ dñi ſumus ſcientes que ſm ſingula: habituum autem a principio eorum que ſm ſingula autem adiectio non cognita: quemadmodum in egrotationib⁹. ſed qm̄ in nobis erat ſic vel non ſic vti propter hoc voluntarij.

¶ Epilogat ea que ſupra dicta ſunt. Et primo oſtēdit ꝙ iā dictum ſit de virtutibus. Secūdo quid reſtat dicenduꝫ. Dicit ergo primo ꝙ dictum eſt de virtutibus in cōmuni ⁊ earum genus typo .i. figuraliter. manifeſtuꝫ eſt deinde dictuꝫ ꝙ ſunt medietates: qḋ pertinet ad genus propinquū: ⁊ ꝙ ſunt habitus: qḋ pertinet ad genus remotū ſub quo ⁊ ꝯtinent̄ vitia. dictū eſt ꝙ eaſdeꝫ operationes generant ex quibus cauſant̄. dictum eſt etiā ꝙ ſunt in poteſtate noſtra: ⁊ ꝙ ſequunt̄ rectaꝫ rōnem: ⁊ ꝙ aliter ſunt volūtarie operationes ꝙ̄ habitus: q̄ nos ſumus dñi operationum a principio vſqꝫ ad finem: dūmodo ſciamus circunſtantias ſingulares: ſed dñi habituū non ſumus a principio: poſtmodū autē nobis ignorantibus per ſingulas operationes adijcitur aliquid in generatione habituū. ſicut etiā accidit in egritudinibus creatis ex voluntarijs actibus: vt ſupra dictum eſt: ſed q̄ a principio erat in poteſtate noſtra: vt ſit vel non ſit agendū ꝑpter hoc ipſi habitus dicuntur voluntarij. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Reſumētes itaqꝫ de vnaquaqꝫ dicemus que ſunt ⁊ circa qualia ⁊ qualiter. Simul autē erit manifeſtū ⁊ quot ſunt: ⁊ primū de fortitudine.

¶ Oſtendit quid reſtat dicendum ⁊ dicit ꝙ oportet iterato reſumere ꝯſiderationeꝫ de virtutibus vt dicamus de vnaquaqꝫ quid ſit ⁊ circa qualem materiā ⁊ qualiter operetur. ⁊ ſic manifeſtum erit quot ſunt virtutes. ⁊ primo dicetur de fortitudine.

Quoniā qdeꝫ igit̄ medietas eſt circa timores ⁊ audacias iā ⁊ pri⁹ dcm̄ eſt.

¶ Poſtꝙ̄ determinauit de virtutibus moralibus in communi. hic incipit determinare de ſingulis in ſpeciali. Et primo determinat de v̇tutibus que ſunt circa paſſiones interiores. Secundo de iuſtitia ⁊ iniuſtitia que eſt circa operationes exteriores in .5. libro. ibi. (De iuſtitia autem ⁊ iniuſtitia ⁊c̄.) Prima aūt pars diuidit̄ in duas partes. In prima determinat de virtutibus moralibus que ſunt circa principales paſſiones reſpiciētes ipſam hoīs vitam. Secundo determinat de virtutibus moralibus que ſunt circa quaſdam ſecūdarias paſſiones reſpiciētes exteriora hoīs bona. in quarto libro. ibi. (Dicemus aūt deinceps ⁊c̄.) Circa primum duo facit. Primo determinat de fortitudine que eſt circa terribilia. Secundo de fortitudine que eſt circa paſſiones reſpicientes ea quibus humana vita cōſeruatur. ſ. cibos ⁊ venerea. ibi. (Poſt hoc de temperantia ⁊c̄.) Circa primum tria facit. Primo inueſtigat materiam fortitudinis. Secūdo determinat modū opationis ipſius. ibi. (Terribile aūt non in oībus quideꝫ ⁊c̄.) Tertio determinat quaſdā virtutes. ibi. (Circa audacias autem ⁊ timores ⁊c̄.) Circa pmū duo facit. Primo reſumit ꝙ manifeſtuꝫ eſt ex premiſſis de materia fortitudinis. ſ. circa quas paſſiones ſit. Secūdo inquirit obiecta illaruꝫ paſſionū prout circa eas eſt fortitudo. ibi. (Timemus autem ⁊c̄.) Dicit ergo ꝙ iam ſupra dictū eſt in .2. ꝙ fortitudo eſt quedā medietas circa timores ⁊ audacias. importat enim fortitudo quandā animi firmitatem per quam animus conſiſtit immobilis ſupra periculorum timores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Timemus autem. ſ. terribilia. Hec autē ſunt vt ſimpliciter dicere mala. propter quod ⁊ timoreꝫ determinant expectationē mali. Timemus igitur oēs mala: puta malam opinionem: inopiam: egritudinem: inimicitiā: mortē.

¶ Inueſtigat obiecta paſſionū p̄dictaruꝫ ſm ꝙ circa eas eſt fortitudo ⁊ ſpecialiter ex parte timoris circa quā principaliꝰ eſt fortitudo: vt infra dicet̄. eadē autē ſunt obiecta timoris ⁊ audacie. nā illud idē qḋ per timorē aliqs refugit per audaciā alius aggredit̄. Circa hoc ergo tria facit. Primo oſtēdit que ſint obiecta timoris. Scḋo oſtendit circa qḋ genus hoꝝ ſit fortitudo. q̄ circa timorē mortis. ibi. (Non enī circa oīa ⁊c̄.) Tertio oſtēdit in ſpeciali circa cuius mortis timorē ſit fortitudo. ibi. (Uidetur autem vtiqꝫ ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ terribilia ſunt que timemus. q. timoris obiecta. huiꝰ aūt ſunt vlr quecūqꝫ mala. vnde ⁊ phi diffiniūt timorē dicentes ꝙ eſt expectatio mali ⁊ ſumitur hic expectatio cōiter pro quolibet motu appetitus in aliqḋ futurū. cū tñ expectatio ꝓprie loquendo non ſit niſi boni. ſicut nec ſpe. manifeſtum eſt igit̄ ꝙ oēs timemus aliqua mala: vt malaꝫ opinionē .i. infamiā que contrariatur honeſtati. inopiam ⁊ paupertateꝫ que contrariantur bonis fortune exterioris. egritudinem ⁊ inimicitiā ⁊ mortem que contrariant̄ bonis ꝑſonalibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed neqꝫ circa omnia videt̄ fortis eſſe: quedam enim ⁊ oportet timere ⁊ bonum.

¶ Oſtēdit circa quoꝝ maloꝝ timorē ſit fortitudo. Et primo oſtēdit circa que non ſit. Secūdo excludit circa qḋ ſit. ibi. (Circa q̄lia vtiqꝫ terribiliū ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qḋ intendit. ſ. qḋ fortitudo non videtur eſſe circa timorē oīuꝫ maloꝝ. ¶ Scḋo ibi.

¶ Qđ aūt nō malū puta malā opinionē: q q̄dē enī timet: decens dicit̄ ⁊ verecūdus: qui aūt nō timet inuerecūdus. Dicit̄ aūt a q̄buſdā fortis ſ̄ʒ metaphorā: hʒ enī aliq̄d ſimile forti. Impauidus enim quis eſt ⁊ fortis.

¶ Probat ꝓpoſitū. Et p̄mo ꝙ fortitudo nō ſit circa timorem infamie. fortis. n. laudat̄ ex eo ꝙ non timet. ſed quedam ſunt que opʒ timere ad bene viuendū. ⁊ bonū eſt ea timere: inquātū. ſ. ipſe timor non ſoluʒ neceſſarius eſt ad honeſtatem conſeruandā. ſed ēt ipſe timor eſt quoddam honeſtum. eſt aūt q̄ddam malū inhoneſtū: vt pʒ de infamia quā qui timet laudat̄ quaſi decens. i. compoſitus in moribus ⁊ verecūdꝯ. ille aūt qui hꝯ malum non timet vituperat̄ q̄ſi inuerecūdus. ergo pʒ q̄đ fortitudo non eſt circa timorem talium malorū. q̄nq̄ꝫ tñ ille qui non timet infamiam a quibuſdam metaphorice nominat̄ fortis q̄ aſſimilatur forti inquātū eſt impauidus.

¶ Inopiam auteʒ forſitan non opʒ timere neqꝫ egritudinem: neqꝫ vl'r quecūqꝫ nō a malitia neqꝫ ꝓpter ſeipſum. Sed neqꝫ qui circa hec impauidus fortis. Dicim⁹ āt ⁊ hūc ſ̄ʒ ſilitudinē. Quidā enī in bellicis p̄iculis timidi exn̄tes liberales ſꝫ: ⁊ ad pecūiaꝝ emiſſionē bñ audēter hn̄t

¶ Oſtendit ꝙ fortitudo non eſt circa timorem paupertatis. ⁊ dicit ꝙ paupertatē non opʒ timere ꝓut dicebat̄ de infamia. ſed neqꝫ egritudinē: ſicut neqꝫ aliud eoꝝ que nō pertinent ad malitiā hoīs: cuius ipſe eſt cā. fruſtra enim homo timet illa que vitare non pōt. hoc igitur oʒ hō circa talia timere ne ex ꝓpria malitia in aliq̄đ horū īcidat. q: ſic timor vtilis eſt ad iſta vitanda: nō aūt al'r. tñ q̄ꝫuis iſta nō oʒ timere: q̄ circa hec eſt impauidus. nō vocat̄ fortis niſi forte ſ̄m ſimilitudinem. q: non timere paupertatem videt̄ ad aliam virtutē pertinere. ſ. liberalitatem: ex cuius actu aliqui laudant̄: inq̄ꝫtum audacter audent pecunias expendere: qui tñ in maiorib⁹ periculis bellicis ſimpl'r timidi dicuntur. non ergo circa timorem inopie eſt fortitudo. ¶ Tertio ibi.

¶ Neqꝫ vtiqꝫ ſiquis iniuriaʒ circa pueros: vel vxorem timet vel inuidiam vel aliquid talium timidus eſt. Neqꝫ ſi audet flagella fortis.

¶ Oſtendit ꝙ fortitudo non eſt circa quoſcūqꝫ timores maloꝝ ꝑſonaliū. ⁊ dicit ꝙ homo non dicitur timidus ex eo ꝙ timet ne iniuriet̄ vel iuideat̄ ſibi aut filÿs: aut vxori vel q̄đcūqꝫ aliud hꝯ. neqꝫ aliquis dicit̄ fortis q: non timeat flagella: q: nō ſunt maxīe terribilia. Sʒ fortis ſimpliciter ē ex eo ꝙ eſt fortis circa maxime terribilia: qui autem in aliquibus alÿs eſt intrepidus non dr̄ ſimpl'r: ſʒ in genere illo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa qualia igit̄ terribilium fortis: vel circa maxima. Nullus enim magis ſuſtinet p̄icula. Terribiliſſimū aūt mors: terminus enī ⁊ nihil adhuc mortuis vr̄ neqꝫ bonū neqꝫ malū eſſe.

¶ Oſtendit circa quoꝝ malorum timorem ſit fortitudo. dicēs. ꝙ aliq̄s dr̄ ſimpl'r fortis ex eo ꝙ ē ītrepidus circa ea que ſunt maxime terribilia. virtus. n. determinat̄ ſ̄m vltimū īpotentia: vt dicitur in p̄mo de celo: ⁊ oʒ iō ꝙ virtus fortitudinis ſit circa ea que ſunt maxime terribilia. ita ꝙ nullus magis ſuſtinet pericula q̄ꝫ fortis. inter oīa aūt maxime terribile ē mors. ⁊ huius ratio eſt: q: mors eſt terminus totius p̄ñtis vite. ⁊ nihil poſt mortem vr̄ eſſe homini bonū aut malū de his que pertinent ad preſentem vitam que nobis ſunt nata. ea eniʒ que pertinēt ad ſtatum animarum poſt mortem non ſunt viſibilia. nobis autem valde terribile eſt id per quod hō perdit oīa bona. vnde videt̄ ꝙ fortitudo proprie ſit circa timorem periculorum mortis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videbit̄ aūt vtiqꝫ neqꝫ circa mortē que in oī fortis eē: puta in mari vel in egritudinib⁹. In q̄bus igit̄. Vel ī opportunis. Tales āt q̄ ī bello.

¶ Oſtendit circa cuius mortis timorem ſit fortitudo. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit circa q̄đ gen⁹ mortis ſit fortitudo. Scđo oſtendit quo ordine ſe habeat circa omnia genera mortis. ibi. (Principal'r aūt ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Primo ꝓponit q̄đ ītendit. Scđo probat propoſitum. ibi. (Maxime aūt ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ neqꝫ ēt fortitudo ē circa mortē: quā aliq̄s ſuſtinet in quocūqꝫ caſu. vel negocio ſicut in mari vel in egritudine: ſed circa mortem quā quis ſuſtinet pro optimis rebus: ſicut ꝯtingit cum aliquis moritur in bello ꝓpter patrie defenſionem. ⁊ eadē rō eſt de quacūqꝫ alia morte: quā q̄s ſuſtinet ꝓpter donū virtutis: ſed ſpāl'r facit mētionē de morte: q: in tali negocio vt frequētius hoīes ſuſtinent mortem ꝓpter bonum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In maximo enim ⁊ optimo periculo.

¶ Probat dupl'r ꝓpoſitū. Primo quidē q: mors que eſt in bello eſt in maximo p̄iculo. q: de facili ibi moritur. hō aūt eſt ī periculo optimo. q: hō p̄icula ſuſtinet hic ꝓpter bonū cōe q̄đ eſt optimū vt in p̄ncipio dictum eſt. virtus aūt eſt circa maximū ⁊ optimū. ergo virtus fortitudinis maxime eſt circa mortē q̄ eſt bello. ¶ Secūdo ibi.

¶ Concordes aūt his ſunt ⁊ honores in ciuitatibus: ⁊ apud monarchias.

¶ Probat idē ex hoc ꝙ morientibus tali morte: qui fortiter ſe exponunt periculis hꝯ mortis: exhibent̄ honores tam in ciuitatibus que viuunt incōitate: q̄ꝫ etiam apud monarchias id eſt apud reges q̄ ſoli dñant̄ q̄b⁹ fortiter in bello dimicantibus: ⁊ in vita ⁊ poſt mortem honores exhibebant̄. honor aūt ē premiū virtutis. ḡ circa hui⁹ morteʒ cōſiderat̄ virt⁹ fortitudinis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Principal'r āt dicet̄ vtiqꝫ fortis q̄ circa bonā mortē īpauidus: ⁊ q̄cūqꝫ mortē īferūt repētina exiſtētia. Talia aūt maxīe que ſ̄m bellū.

¶ Oſtēdit quo ordine ſe habeat fortitudo circa oīa genera mortis. Et p̄mo qūo ſe habeāt ī timēdo mortē. ſcđo đ audacia que fit circa hꝯ pericula. ibi. (Similiter autem viriliter ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo oſtēdit circa quam mortem p̄ncipaliter ſit fortitudo. ⁊ dr̄ p̄ncipal'r aliquis fortis ex eo ꝙ īpauide ſe hʒ circa bonā mortē: ſic̄ ⁊ oīs virt⁹ ordinat̄ ad bonū ⁊ circa p̄icula illatiua mortis p̄cipue ſi ſint repentina. In his enī que repente q̄s opari pōt: ſignū ē maxīe ꝙ aliq̄s ex habitu operet̄. In alÿs aūt maxime cū ſint talia. ſ. ad bonū ꝑtinentia. ⁊ repētina p̄icula bellica. vñ circa iſta p̄ncipaliter eſt intimidus fortis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sʒ adhuc ⁊ in mari ⁊ in egritudinib⁹ īpauidus q̄dē fortis: nō ſic āt vt marinarÿ. hi q̄dē enī deſperāt ſalutē: ⁊ mortē talē aſpernant̄. hi autē bene ſperantes ſunt ꝓpter experientiam.

¶ Oñdit qūo ſe habeat īpauide fortis circa alias mortes ⁊ dicit ꝙ ꝯſ'r ⁊ in mari ⁊ ī egritudib⁹ fortis ē intimidus. q: videlʒ inſtupeſcit ⁊ nō turbatur propter timorem ta-

liſi alr̃.tñ ſunt ītimidi fortes in mari ꝗ̃ marinarij.nā fortes ēt ſi nō ſperent ſaluari:tñ nō timent cōtēnentes hāc mortē.nō.n.tm̃ de ea curant vt inordinatione cōmoueātur.ſed marinarij ſunt ītimidi in periculo maris: inquātum ſperant ſe bene poſſe euadere ꝓpter experientiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simul autem ⁊ viriliter agunt in quibus eſt fortitudo ⁊ bonum mori. In talibus aūt corruptionibus neutrum exiſtit.

¶ Oſtendit ꝙ non ſolum fortitudo eſt principaliter circa timorem mortis.ſed etiam circa audacias taliū periculorum: ⁊ dicit ꝙ ſimiliter fortes viriliter agunt aggrediendo pericula in illis rebus in quib⁹ laudabilis ē fortitudo.vel in quibus bonū eſt mori.ſicut ē in rebus bellicis.bonū eſt enī ꝙ hō vitā ſuā exponat pro bono cōi.ſ; īneſt fortitudo laudabilis.neqꝫ ex morte aliqđ bonū exſequit̃ vñ audacter aggredi talia pericula nō ꝑtinet ad virtutem fortitudinis.

TErribile aūt non omnibus quidē idē. Dicimus aūt qđ ⁊ ſuper hoīem.hoc quidē igit̃ oī terribile intellectuꝫ hñti: qđ aūt ſm hoīeꝫ differt magnitudine: ⁊ in eo qđ magis ⁊ minus. Silr̃ āt ⁊ auſibilia.

¶ Poſtꝗ̃ phs inquiſiuit mām fortitudinis hic determinat de actu ipſius.Et p̄mo diſtinguit actū ei⁹ ab actibus vicioꝝ oppoſitoꝝ.Scđo determinat de quibuſdā q̄ hñt actū ſimilē fortitudini.ibi.(Duplr̃ aūt alie ⁊c̃.)Circa p̄m duo facit.Primo determīat qūo actus diuerſificari pñt ſup. circa mām ſup. acquiſitam.Secundo oſtendit quis ſit ꝓprius actus fortitudinis per cōparationeꝫ ad actus ꝓpoſitoꝝ vicioꝝ.ibi.(Qui quidem igitur oꝫ ⁊c̃.)Circa p̄mū duo facit.Primo aſſignat rōnē diuerſificandi act⁹ circa predictā mām.Secūdo oſtēdit qūo diuerſificant̃.ibi.(Fortis aūt ī ſtupefactibilis ⁊c̃.)Dicit ergo p̄mo ꝙ non eſt idē terribile quo ad oēs:cū timor ſit in iraſcibili.c⁹ obiectū eſt arduū.nō eſt timor niſi alicuius mal:qđ ē aliqualr̃ eleuatū ſupra facultatē timentis.vñ aliquid eſt terribile puero qđ nō ē terribile viro ꝑfecto.ē aūt aliqđ malum qđ excedit facultatē humanā:per qđ ei reſiſti nō pōt.ſicut terre motus.inundationes maris:⁊ alia hꝰ mala:que ſunt terribilia cuilibet homini ſapienti qui habꝫ rectum iudiciū ītellectus.illud aūt terribile qđ eſt ſm hominē.q.nō excedens facultatem ad reſiſtēdū:differt duplr̃.Unomō ſm diuerſam rei magnitudinē.puta magis terribile eſt ſi cōueniāt multi hoſtes ꝗ̃ ſi pauci. Alio mō ſm magis ⁊ min⁹.puta ꝙ magis vel minus odiunt.vel magis vel min⁹ appropinquāt.⁊ qđ dcm̃ eſt de terribilib⁹ ē ſimplr̃ dōꝫ de audibilib⁹.qꝛ circa idē ſunt timor ⁊ audacia:vt ſupra dcm̃ eſt.¶ Deinde cum dicit.

¶ Fortis aūt inſtupefactibilis vt homo.Timebit quidem igitur ⁊ talia:vt opꝫ aūt: ⁊ vt rō ſuſtinebit boni gratia.hic enim finis virtutis.Eſt aūt magis ⁊ minus hec timere: ⁊ adhuc nō terribilia vt talia timere.Fit aūt peccatoꝝ:hoc q̄dem quoniam non opꝫ:hoc autem quoniam non vt oportet.hoc vero quoniam non qñ: vel aliquid talium.Similr̃ aūt ⁊ circa auſibilia.

¶ Oſtendit ſm predictā rōnem qūo diuerſificant̃ actus circa mām predictaꝫ cum dicit ꝙ fortis nō obſtupeſcit ꝓpter timorem.intelligendū eſt ſ; qđ conuenit homini qui ſcđm intellectū timebit ea que ſunt ſupra homineꝫ.

vnde ⁊ fortis talia non timebit:ſed tñ in caſu neceſſitatis.vel vtilitatis ſuſtinebit talia ſicut oꝫ:⁊ ſic iudicabit recta rō que ꝓpria eſt homini.ita ſcꝫ ꝙ ꝓpter timorem taliū nō diſcedet a iudicio rationis.ſed ſuſtinebit huiꝰ terribiliū quātūcūqꝫ magna ꝓpter bonū:qđ eſt finis virtutis.ↄtingit aūt qñqꝫ ꝙ aliquis magis vel minus timet terribilia.⁊ in hoc conſiſtit peccatū hominis:qđ eſt p̄ncipaliter ꝯ rōnem rectā.⁊ ſicut egritudo cōtingit in corpore per inordinationē cuiuſcūqꝫ humoris.ita ēt peccatuꝫ cōtra rationeꝫ cōtingit in aīa ex inordinatiōe cuiuſcūqꝫ circūſtantie.vñ circa timorē qñqꝫ peccat̃ ex hoc ꝙ aliquis timet qđ non oꝫ timere.qñqꝫ vero ex hoc ꝙ timet qñ non oportet timere.⁊ idem dicendum eſt de alijs circūſtantijs ſupra poſitis.⁊ qđ dictum eſt de terribilibus intelligendū ē ēt de auſibilibus:de quibus eſt etiā eadeꝫ rō ſicut dictum eſt.¶ Deinde cū dicit.

¶ Qui quidem igitur que oportet: ⁊ talis gratia ſuſtinet ⁊ timet vt oportet ⁊ qñ:ſimiliter autem ⁊ audet fortis. Scđm dignitatem enim ⁊ vt ratio patit̃: ⁊ operat̃ fortis.

¶ Oſtendit quid ſit actus fortitudinis per cōparationeꝫ ad vicia oppoſita.Et circa hoc duo facit. Primo ponit actum virtutis ⁊ vitiorum.Secūdo comparat virtuteꝫ ad q̄daꝫ que ei ſilia vident̃.ibi.(Et audaces q̄dam ⁊c̃.) Circa primū duo facit.Primo determinat actus virtutis ⁊ viciorum quātū ad timorem ⁊ audaciam.Secūdo quantū ad ſpē ⁊ deſperationē.ibi.(Deſperās vtiqꝫ ⁊c̃.) Tertio epilogat ibi.(Circa hoc quidam igitur ⁊c̃.)Circa p̄mū duo facit.Primo determinat actū virtuoſi.Secundo actus vitioſoꝝ.ibi.(Superabundantiā aūt ⁊c̃.) Circa p̄mū duo facit.Primo ꝓponit quod intendit.Secundo manifeſtat qđ dixerat.ibi.(Finis aūt oīs ⁊c̃.)Dicit ergo p̄mo ꝙ ille qui ſuſtinet que oꝫ ſuſtinere ⁊ fugit per timorem ea que oportet vitare.⁊ facit hoc eius gratia cuius oꝫ.⁊ eo mō quo opꝫ.⁊ qñ opꝫ vocat̃ fortis:qui ēt ſibi audet que oꝫ ⁊ cuius gratia ⁊c̃.Et hui⁹ rōnē aſſignat dicens ꝙ:qꝛ fortis ⁊ vicioſus patit̃ per timorē.⁊ opat̃ ꝑ audaciā ſm qđ ſignū eſt ⁊ ſm ꝙ recta ratio dictat.oīs.n.virtus moralis eſt ſm rationem rectam vt ſupra habitum eſt.¶ Deinde cum dicit.

¶ Finis autem omnis operationis eſt qui ſm habitum. ⁊ forti autē.Fortitudo bonum.Talis aūt ⁊ finis.Determinatur eniꝫ vnumqđqꝫ fine.Boni vtiqꝫ gratia fortis ſuſtinet ⁊ operatur que ſm fortitudinem.

¶ Manifeſtat aūt qđdam.qđ dixerat:cuius gratia oportet operari:⁊ inquit:ꝙ finis cuiuſlꝫ operatiōis:virtuoſe eſt ſm conuenientiam ꝓprij habitus:mouet.n.habitus ex ↄſuetudine actus per modum nature.eo ꝙ ↄſuetudo eſt ſicut quedā natura:ſicut dr̃ in libro de memoria. Finis aūt vltimus generationis nālis operantis ē bonum vniuerſi:qđ eſt bonum ꝑfectū.ſed finis ꝓximus ē vt ſimilitudinem ſuam in aliud imprimat.ſicut finis calidi eſt vt per ſuam actionem calidum faciat.ſilr̃ aūt ⁊ finis virtutis operantis.vltimus quidem eſt felicitas que eſt bonum perfectum:vt in primo habitum eſt.Sed finis ꝓximus ⁊ ꝓpri⁹ eſt ꝙ ſilitudo habit⁹ exiſtat in actu.⁊ hoc qđ dicit qđ bonū qđ intendit fortis ē fortitudo.nō quidem habitus fortitudinis qui iaꝫ preexiſtit.ſed ſilitudo ipſi⁹ in actu.⁊ hoc ēt eſt finis.qꝛ vnūquodqꝫ qđ eſt ꝓpter finem determinat̃ ſm ꝓpriū finē.qꝛ ex fine ſumit̃ rō eoꝝ que ſunt ad finē.⁊ iō finis fortitudinis eſt aliquid ad ra-

tiones fortitudinis ptinēs.ſic igiť fortis ſuſtinet ⁊ opať gr̄a boni:⁊ hoc eſt inquātuȝ intēdit operari ea que ſunt ſm fortitudinem.¶ Deinde cum dicit.

¶ Superabundantium autem qui quidem in pauiditate innominatus. Dictū eſt autem nobis in prioribus quoniam multa ſunt innominata. Erit autem vtiqȝ aliquis inſanus vel ſine ſenſu doloris ſi nihil timeat:neqꝫ terremotuȝ:neqȝ iundationes:queadmodū aiūt celte.

¶ Determinat act⁹ vitioꝝ.Et pmo ei⁹ q deficit in timendo.Scđo ei⁹ q ſupabūdat.ibi.(Qui aūt in audēdo ⁊c̄.) Tertio ei⁹ q abūdat in timēdo.ibi.(Qui aūt in timendo ⁊c̄.) Dicit ergo p̄:ꝙ iter vitia ad ſupabūdātiā pertinētia.ille eſt inoīat⁹ q ſupabūdat in ipauiditate:q.ſ.nil timet.ſupra aūt dictū eſt ꝙ multa ſunt inoīata:⁊ hoc precipue ꝯuenit his q̄ raro accidūt.talis aūt ipauiditas raro accidit:nō.n.ꝯuenit niſi in aliquo iſano vel in aliquo qui nō habȝ ſenſum doloris:ꝙ.ſ.nihil timeat:puta neqȝ terremotū iundatiōis nec aliqd taliuȝ:ſicut dr̄ accidere de qbuſdā q vocať celte qđ eſt nomē gētis.hic aūt dicit eſſe ſine ſenſu doloris:qꝛ eadē ſunt que timemus futura ⁊ de qb⁹cū fuerint p̄ntia dolem⁹.¶ Deide cuȝ dicit.

¶ Qui autem in audendo ſuperabundat:circa terribilia audax:videtur autē ⁊ ſuperbus eſſe audax:⁊ fictor fortitudinis.Vt igitur ille circa terribilia habet:ſic iſte vult videri:in quibus igitur poteſt imitať:propter quod ſunt ⁊ multi ipſoruȝ audaces timidi. In his enim audentes terribilia non ſuſtinent.

¶ Agiť de his.⁊ dicit ꝙ ille q circa terribilia ſupabūdat in audēdo:vt.ſ.audacter terribilia aggrediať vtcūqꝫ rō ducat vocať audax.eſt aūt aliqs q nō eſt vere audax:ſȝ videť.ſ.ſuperbus:qm̄ fingit ſe eſſe fortēȝ:vñ ſicut fortis vel audax ſe hȝ circa terribilia:ita ſuperb⁹ q̄rit apparere:⁊ pp̄ h̄ qñ pōt ſine periculo imitať ſic̄ opať fortis vł audax.vñ multi eoꝝ qui videnť fortes vel audaces ſunt timidi:qui cū ſe habeāt vt audax in his que hn̄t p vim periculi:qñ ea que ſunt multū terribilia ſupueniunt nō ſuſtinent.¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui autem in timendo ſuperabundat timidus etenim que nō oportet:⁊ vt non oportet:⁊ omnia talia ſequuntur ipſum.Deficit auteȝ ⁊ in audendo:ſed in triſtitijs ſuperabundans magis manifeſtus eſt.

¶ Determinat de eo q ſupabūdat in timēdo:⁊ dicit ꝙ talis vocať timidus q timet q̄ nō opȝ timere:⁊ eo mō q̄ nō oȝ:⁊ ſilr̄ ſȝ alias circūſtātias:⁊ iſte idē q ſupabūdat in timēdo deficͭ in audēdo.nulla eſt.n.rō q̄re aliqs nō aggrediatur aliqua terribilia ad deſtruēda ipſa niſi pp̄ timorem:ſȝ defect⁹ timoris pōt eſſe abſqꝫ audacia aggrediēdi:nō.n.ſeqtur ꝙ qcūqꝫ nō fugit ſicut oȝ iuadat plus q̄ oȝ:ſȝ qcūqꝫ deficit ab iuadēdo:q̄ opȝ nō facit hoc niſi pp̄ timorē:⁊ iō defectū timoris ſepauit a ſuperabūdātia audacie:⁊ q̄uis timidus ſupabundet in timēdo ⁊ deficiat in audēdo.magl tñ māifeſtať ex h̄ qđ ſupabūdat i timore triſtitiaꝝ quā ex h̄ qđ deficit i audēdo:qꝛ defect⁹non ita percipitur ſicut abūdantia.¶ Deinde cum dicit.

¶ Deſperans autem vtiqȝ quis timidus. Oia enim timet. Fortis auteȝ cōtrarius. In audēdo enim bone ſpei eſt.

¶ Oſtēdit quō p̄dicta ſe habeāt ad ſpeȝ ⁊ deſperationē. Ad cui⁹euidētiā ꝯſiderādum ꝙ audacie ⁊ timoris obm eſt malū:ſpei aūt ⁊ deſpatiōis obiectū eſt bonū.in bonū aūt p ſe appetit⁹tēdit:ſȝ p acciñs refugit maluȝ appetit⁹. qđ aūt ē p ſe eſt cā ei⁹qđ ē p acciñs:⁊ iō ſpes c⁹ ē tēdere in bonū:eſt cā audacie que tēdit in malū qđ aggrediť:⁊ eadem rōne timor q refugit malū eſt cā deſperationis que recedit a bono:⁊ iō dicit ꝙ timidus eſt deſperās inq̄tū timet circa oīa deficere:fortis aūt eꝯrio inquātū audet eſt bone ſpei.¶ Deinde cuȝ dicit.

¶ Circa hec quidem igitur eſt ⁊ timidus ⁊ audax ⁊ fortis. Differenter autē habent ad hec. hi quideȝ enim ſuperabundāt ⁊ deficiunt:hic autē medio modo habet ⁊ vt opȝ.

¶ Epilogat que dicta ſunt ꝯcludēs ex predictis ꝙ circa predictas paſſiōes ſunt et timidus ⁊ audax ⁊ fortis:ſed differēter ſe habēt ad eas.nā audax ⁊ timidus ſupabundant ⁊ deficiunt in audēdo ⁊ timendo:ſed fortis medio modo ſe habet in his:ſicut oportet:⁊ ſecūduȝ rationem rectam.¶ Deinde cum dicit.

¶ Et audaces quideȝ preuolantes ⁊ valentes ante pericula:in ipſis autē deſcendūt. Fortes auteȝ in operibus acuti:prius aūt quieti.

¶ Cōparat fortitudinē ad quedam ſiſia.Et pmo oſtēdit differētiā fortis ⁊ audacis.Scđo ad eū qui morteȝ ſuſtinet ꝑpter vitādas aliquas moleſtias.ibi.(Queādmodū igiť dictū eſt ⁊c̄.)Timidi aūt in vno videnť cū fortibus ꝯuenire:⁊ iō nō curat iter eos dr̄iam aſſignare.dicit ergo ꝙ audaces ante pericula ſunt p̄uolātes ⁊ volantes ideſt velociter ⁊ ardēter ad ipſa currētes:qꝛ mouenť ex impetu paſſiōis p̄ter rōnē.qñ aūt ſunt in ipſis periculis deſcēdūt:qꝛ mot⁹paſſionis p̄cedētis vinciť a difficultate iminēte:ſȝ forte qñ ſunt i ipſis operib⁹ difficilib⁹ ſunt acuti:qꝛ iudiciū rōnis:ex quo agūt non vinciť ab aliqua difficultate:ſed priuſqꝫ ad pericula veniant ſunt quieti qui non agunt ex impetu paſſionis:ſed ex deliberatione rationis.¶ Deide cum dicit.

¶ Quemadmodum dictum eſt fortitudo medietas eſt circa auſibilia ⁊ terribilia in quibus dictum eſt:⁊ quoniam bonuȝ deſiderat ⁊ ſuſtinet:vel quoniaȝ turpe non. Mori auteȝ fugientem inopiam vel cupidinem. vel aliquid triſte:non fortis:ſed magis timidi. Mollities enim fugere laborioſa. Et non quoniam bonum ſuſtinet:ſed fugiens malum. Eſt quideȝ igitur fortitudo tale quid.

¶ Oſtendit differentiaȝ fortis ad eū qui ſuſtinet morteȝ vt vite moleſtias:⁊ dicit ꝙ ſupra dictuȝ eſt.ꝙ fortitudo eſt medietas circa terribilia que ſunt mala:⁊ in qbus dictuȝ eſt.ſ.in periculis mortis:⁊ deſiderat operari virtuoſe:⁊ ſuſtinet talia pericula:vt eueniat aliqđ bonum.ſ.honeſtū:vł vt fugiat aliqđ turpe.ſ.ihoneſtū:ſȝ qđ aliqs moriatur ſibypſi man⁹inyciēs:vł ab alio mortē illatā libēter patiēs ad fugiēdū inopiā vel cupiditatem alicui⁹rei quā nō pt hr̄e:vł qcqd eſt aliqd qđ iniūgit triſtitiā nō ptinet ad fortē:ſȝ magis ad timidū.duplici rōne:p̄ qdē qꝛ videť eſſe quedā mollities animi contraria fortitudini ꝙ aliqs non poſſit ſuſtinere laborioſa ⁊ triſtia. Scđo qꝛ nō ſuſtinet mortē ꝑpter bonū honeſtuȝ:ſicut fortis:ſed fugiēdo malū triſtabile. Ultimo autem concludit ꝙ ex predictis poteſt ſciri quid ſit fortitudo.

iim D Icuntur autem ⁊ alie ſꝫ quinq; modos. primu; quidem politica: maxime enim aſſimilatur. Videtur aute; ſuſtinere pericula ciues: propter eas que ex legibus increpatiões ⁊ obprobria ⁊ pp honores: ⁊ pp hoc fortiſſimi videnť eſſe apud quos timidi ihonorati: fortes honorati.

¶ Poſtq̄ phus determinauit q̄lis ſit actus vere fortitudinis ⁊ oppoſitoꝝ vitioꝝ: hic determiat de q̄buſdā qui habēt actū ſimilē fortitudini: ſꝫ deficiunt a vera fortitudine: qđ q̄dē duob⁹ modis ꝯtigit: cū.n. vera fortitudo ſit virt⁹ moralis: ad quā req̄riť ſcire: ⁊ ꝓpter hoc eligere: ꝑt quidē aliq̄s exercens actū fortitudinis tripl'r a vera fortitudine deficere. Uno mō q2 nō opať ſciēs: ⁊ ſic eſt vn⁹ modus nō vere fortitudinis: ſm quā dr̄ aliq̄s fortis per ignorātiā. Alio mō q2 aliq̄s nō operať ex electiōe: ſed ex paſſiōe: ſiue ſit paſſio ipellēs ad pericula ſubeūda: ſicut eſt ira: ſiue paſſio q̄etans animu; a timore: ſicut ē ſpes: ⁊ ſm hoc ſumunť duo modi nō vere fortitudinis. Tertio modo deficit aliquis a vera fortitudie ex eo q̄ aliq̄s ex electiōe quidē opať. ſ. q̄ elegit id qđ elegit fortis: ſ. pericula ſuſtinēda pp armoꝝ peritiā reputat ſibi nō eē periculoſum in bello confligere: ſicut apparet in militibus: aut q2 elegit aliq̄s pericula ſuſtinere: ſꝫ nō pp illū finem pp quē eligit fortis: ſed pp honores vel penas q̄ a rectoribus ciuitatū ꝓponunť. Secūdū hoc ḡ diuidiť ps iſta in q̄nq; ptes. In pma pte determinat de fortitudine politica ſiue ciuili. In ſecunda de fortitudine militari. ibi. (Videť aūt experiētia ⁊c̄.) In tertia pte de fortitudine que eſt per irā. ibi. (In furorē aūt ⁊c̄.) In quarta pte de fortitudine q̄ eſt ꝑ ſpem. ibi. (Neq; vtiq; bone ſpei ⁊c̄.) In q̄nta de fortitudine que eſt per ignorantiā. ibi. (Fortes aūt videnť ⁊ ignorātes ⁊c̄.) Circa pm ponit tres gradus politice fortitudinis. Quorū pm⁹ eſt eoꝝ q̄ ſuſtinēt picl'a pp honorē. 2° eoꝝ q̄ ſuſtinēt pp timorē penaꝝ ibi. (Ponet āt vtiq; ⁊c̄.) 3° eoꝝ q̄ aggrediūť ⁊ ſuſtinēt piculoſa pp pſentē coactionē ibi. (Et q̄ pcipiūt ⁊c̄.) Circa pm tria facit. Pmo ꝓponit hūc gradum fortitudinis: ⁊ dicit cū pter fortitudinē verā dicanť quidem alie fortitudines ſm q̄nq; modos: Primū locū iter eas tenet fortitudo politica. i. ciuilis: eo q̄ talis fortitudo maxie aſſimilatur vere fortitudini: ſuſtinent.n. ciuiles pericula vt vitent icrepatiōes ⁊ obprobria: que ſꝫ ſtatuta legū ciuiliū inerāt timidis: ⁊ vt adipiſcanť honores qui ſm eaſdem leges fortib⁹ exhibenť: ⁊ inde eſt q̄ apud illas ciuitates in q̄b⁹ timidis adhibenť vituperia: fortib⁹ aūt honores: viri iueniunť ide fortiſſimi ſm hāc fortitudinem: ⁊ fortaſſis ēt ſꝫ verā pp aſſuetudinē. ¶ Scđa ibi.

¶ Tales autem ⁊ homerus facit: puta Dyomedem ⁊ Hectora Polydamas mihi primū redargutiōes reponet ⁊ Dyomedes. Hector eni; aliquando dicet in troyanis concionans: Titydes autem a me.

¶ Inducit exēpla ex homero q̄ deſcribēs troyanū bellū iducit tal'r fortes. ſ. pp honores vel vituperia. puta dyomedē ex pte grecoꝝ: ⁊ hectore; ex pte troyanoꝝ. Inducit eni; hectorē dicētē hec v̄ba. polidamas. i. q̄dam dux troyanoꝝ. pm redargutione; reponet mihi. i. pmo redarguet me: ſi nō fortiter egero: ⁊ dyomedes dicebat ſeipm exhortās ad fortiter agēdū: hector cōcionādo apud troyanos dicet vt laudet ſe ⁊ me vituperet. thytides. i. dyomedes: qui ſic nominatus eſt a patre. a me. ſcꝫ fugit ⁊ victus eſt. ¶ Tertio ibi.

¶ Aſſimilatur autē hoc maxime eis que prius dicta eſt: quoniam propter virtute; ſit. ꝓpter verecundiam enim ⁊ boni deſiderium. honoris eni; gratia ⁊ fuge obprobrij turpis exiſtēs.

¶ Manifeſtat qđ dixerat. ſ. q̄ iſta fortitudo maxie aſſimilatur vere. ⁊ dicit q̄ politica fortitudo maxime aſſimilať ei de qua ſupra dictū eſt. q̄ ſit pp virtutē. hec eni; politica fortitudo ſit pp verecūdiā que eſt timor de turpi. inq̄tū. ſ. aliq̄s fugit obprobria: ⁊ ſic pp boni. i. honeſti deſideriū: inq̄tū iſta fortitudo q̄rit honorē: que eſt teſtimoniū honeſtatis: ⁊ iđ hoc exponens ſubdit. q̄ hō fortitudo ſit pp honorē ⁊ pp fugam obprobrij: qđ turpe exiſtit: q2 honor ꝓpinquū aliq̄d eſt bono honeſto: ⁊ vituperium turpi inhoneſto. inde eſt q̄ fortitudo iſta propinqua eſt vere fortitudini: que intendit honeſtum: ⁊ fugit inhoneſtum. ¶ Deinde cu; dicit.

¶ Ponet autem vtiq; aliquis ⁊ a principibus coactos in idem. Deteriores autē quanto nō propter verecundiam: ſed propter timore; id operantur: ⁊ fugientes non turpe: ſed triſte. Cogunt enim domini: quemadmodu; Hector: quem autem ego ſine bello timente; intelligam: nō ſibi ſufficiens erit fugere canes.

¶ Ponit 2m gradū fortitudinis politice que eſt pp timorē pene: ⁊ dicit: q̄ ad eūdē ēt modū politice fortitudinis pn̄t reduci illi q̄ ſunt fortes pp hoc q̄ timore penaꝝ cogunť a pncipib⁹ ciuitatis: ſunt tn̄ deteriores pmiſſis: inquātu; nō agūt fortiter pp verecūdiā turpitudinis: ſed pp timorē pene. ⁊ hoc eſt qđ itēdit: q̄ nō fugerint turpe idest ihoneſtū: ſꝫ triſte aliq̄d. i. doloroſum vel damnoſu; eſſe quo aliquis triſtatur: per hoc enim dn̄i cogunt ſuos ſubditos fortiter pugnare: ſicut ſꝫ homeꝝ: hector troyanis ꝯminabať dicēs: ille quē itelligā fugiētē ſine bello. i. ſine h̄ q̄ fortiter pugnet: ita male tractabo eū q̄ nō erit ſufficiēs ad fugiēdū canes. ¶ Deide cū dicit.

¶ Et qui precipiunt: ⁊ ſi recedant percutiētes id operantur: ⁊ qui ante muros ⁊ foueas: ⁊ talia preordinant. omnes enim cogunt. oportet autem nō propter neceſſitatem forte; eſſe: ſed quoniam bonum.

¶ Ponit 3m gradū politice fortitudinis. put. ſ. aliq̄ cogūtur a pncipib⁹ pn̄tial'r: ⁊ nō ſolū timore futuraꝝ penaꝝ: ⁊ h̄ dicit q̄ idē opanť ſua actiōe pncipes q̄ pcipiūt ſubditis: vt nō fugiāt a plio ⁊ eos q̄ recedūt a plio pcipitāt: ⁊ ſil'r ille q̄ aň pugnā ne fugere poſſint: ꝯſtituūt muros ⁊ foueas ⁊ alia hō ipedimenta fugere: oēs.n. pncipes talia faciētes cogunt ſubditos ad pugnādū: ſed illi q̄ ſic cogūtur nō ſunt vere fortes: quia op; virtuoſum eſſe fortem non propter neceſſitatem quā patitur: ſed propter bonū virtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videtur autem ⁊ experientia circa ſingularia fortitudo eſſe: vnde ⁊ Socrates exiſtimauit ſcientiam eſſe fortitudinem: tales aute; alij quidem in alijs. In bellicis autem milites. Videntur autem multa eſſe inania belli que maxime conſpexerunt iſti. videntur vtique fortes: quoniam non ſciunt alia qualia ſunt: deinde facere ſed non pati maxime poſſunt experiē

tia: ⁊ cuſtodire ⁊ percutere potētes vti armis ⁊ talia habentes qualia vtiq; erunt: ⁊ ad facere ⁊ ad nō pati fortiſſima. Quēadmodū igitur iermib⁹ armati pugnāt ⁊ athlete ydiotis: eteni in talib⁹ agonib⁹ nō fortiſſimi pugnatiſſimi ſūt: ſed maxime potētes ⁊ corpora optima hn̄tes.

¶ Determinat de fortitudine militari. Et circa hoc duo facit. Prio. n. oſtēdit milites ad fortiter agēdū. Scdo ꝯparat militarē fortitudinē ad politicā. ibi. (Milites autē timidi ſūt.) Dicit ḡ p̊ ꝙ in ſingulis experiētia vr̄ eē q̄dā fortitudo: in q̊lʒ. n. negocio audacter ⁊ ſine timore opaꝛ ille q eſt expt⁹: ſicut vegetius dicit in lib° de re militari: Nemo facere dubitat ꝙ ſe bn̄ didiciſſe ꝯfidit: ⁊ pp hoc ſocrates eſtimauit ꝙ fortitudo eēt ſcia: que ēt ꝑ expiētiaʒ acgriꝛ: eſtimauit ēt oēs alias ꝟtutes eē ſcias: ſʒ de hoc ifra in. 6. ageꝛ. ſic ḡ cū q̄dā alij ſint fortes ꝑ expiētiā in q̄buſdā alijs: ī reb⁹ bellicis milites ſūt fortes ꝑ experiētiā. Et q̄dē duo ꝯſequunꝛ. Quoꝝ p̊⁹ eſt ꝙ in bellis multa ſunt maiora: q̄. ſ. inexꝑtis timorē icutiūt. q̄uis paꝝ vel nihil periculi habeāt: ſicut frāgor armoꝝ. ꝯcurſus eq̊ꝝ. ⁊ talia hꝰ: que q̄dē maxie aſpexerūt ꝑ experiētiā non eē terribilia. vn̄ videnꝛ fortes cū talib⁹ ſine timore ſe igerunt que alijs. ſ. inexꝑtis ꝑiculoſa videnꝛ: q2 neſciūt q̄lia ſint. Secūdo ꝯſequūtur experiētia qd̄ pn̄t facere. i. grauare ⁊ nō pati. i. grauari ab eis cuſtodiēdo. ſ. ſe ab ꝟtētib⁹ ⁊ ꝑcutiēdo aliquos: inq̄tū hn̄t ꝑtātē ad bn̄ ꝟtēdum armis: ⁊ alia hꝰ ſunt: q̄ ſunt efficacia ad hoc ꝙ ipſi pn̄t ledere alios: ita ꝙ nō ledanꝛ: vn̄ manifeſtū eſt. ꝙ ipſi pugnare cum alijs ſicut armati cuʒ iermib⁹: q̄ſi. n. iermis vr̄ qd̄ inermis nō pōt vti aut neſcit: ⁊ ſile eſt de athletis id eſt pugilib⁹ fortib⁹ ⁊ iſtructis cū ydiotis. i. ruſticis inexꝑtis: q2 in talib⁹ agonib⁹. ſ. athletaꝝ nō illi q maxie pn̄t pugnare ſunt fortiſſimi: ſʒ illi q ſunt potētes ſʒ ꝟtutē corporalē: vt hn̄tes corpora bene diſpoſita. ¶ Deinde cuʒ dicit.

¶ Milites autē timidi ſunt quando ſuperextēditur periculuʒ ⁊ deficiunt multitudinibus ⁊ preparationibus. primi eniʒ fugiunt: ciuilia autem permanētia moriuntur. Qd̄ in Hermeō cōtigit. his quidem eniʒ turpe fugere: ⁊ mors tali ſalute eligibilior. Hi autem ⁊ ex principio periclitabantur vt meliores exiſtentes: cognoſcentes autem fugiunt mortem magis turpi timentes. Fortis autē nō talis.

¶ Cōparat militarē fortitudinē ad politicā ⁊ dicit ꝙ milites tādiu fortiter agūt q̄diu nō vidēt ꝑicula iminere. ſʒ qn̄ ꝑiculū excedit ꝑitiā: quā hn̄t in armis: ⁊ qn̄ nō hn̄t multitudinē ſecū: vl̄ alias ꝑparatiōes bellicas. tunc efficiunꝛ timidi: ⁊ tūc ꝓfugiūt. animi. n. pp aliud erāt audaces: niſi q2 exiſtimabāt ſibi ꝑiculū nō iminere: ⁊ iō qn̄ vident periculū ꝓfuganꝛ: ſʒ illi q ſunt ciuiliter fortes ꝑmanētes ī ꝑiculis moriunꝛ: ſic accidit in q̊dā loco vbi militib⁹ fugiētib⁹ ciues remāſerūt: q2 ciues turpe reputabāt fugere ⁊ magis eligebāt mortē q̄ ſaluari ꝑ fugā: ſʒ milites a principio exponentes ſe periculis extimātes ſe potentiores: ſed poſtq̄ cognouerūt aduerſarios eſſe potentiores: fugiūt magis timētes mortē q̄ turpeʒ fugā. nō eſt aūt ita de forti q magis timet turpitudinē q̄ mortē.

ET furorē aūt ſuꝑ fortitudinē inferūt. Fortes enim eſſe videnꝛ ⁊ qui ꝓpter furorem quemadmodū fere in vulnerantes ferunꝛ: quoniā ⁊ fortes furoris ſpēʒ habent. Impetuoſiſſimus enim furor ad pericula. Unde ⁊ homerus: virtutem imitte furori: ⁊ virtutem ⁊ furorem erige: ⁊ auſteram autē per ſingulas nares virtutem emittebat ⁊ ebulliuit ſanguis. Omnia enim talia videntur ſignificare furoris erectionē ⁊ impetum.

¶ Poſitis duob⁹ modis fortitudinis nō vere. hic pōit 3ᵐ modū. ſ. q eſt ꝑ irā īpellētē ad actū fortitudinis. Et circa hoc duo facit. Prio. n. oſtēdit qūo furor īclinet ad actuʒ fortitudinis. Scdo oſtēdit dr̄iaʒ ad veram fortitudinē. ibi. (Fortes q̄daʒ igiꝛ ⁊c̄.) Dicit ḡ p̊. ꝙ hoies in cōi vſu loquēdi īferūt furorē ſupra fortitudinē: dū. ſ. fortitudini attribuūt ea q̄ per furorē furētes vl̄ irati faciūt. nā furētes irati videꝛ eē fortes: ſicut ⁊ beſtie que in furorē cōcitate irruunt in hoies qui eas verberant: hʒ. n. fortitudo quādā furoris ſiīitudinē: inq̄tū. ſ. furor cū maximo impetu īducit in pericula. fortis aūt in magna virtute animi in pericula tēdit: ⁊ īducit ad hoc exēpla homeri q āmonendo quēdā dicit. ꝟtuteʒ imitte furori: vt. ſ. furor ꝑ ꝟtuteʒ animi reguleꝛ. ⁊ ꝟtutē erige ⁊ furorē: vt. ſ. ꝑ irā virt⁹ animi ꝓmptior ad actū reddaꝛ: ⁊ alibi dicit de q̄buſdā: ꝙ per ſingulas nares emittebāt auſterā virtutem. ſ. furorem: qui propter calefactionem cordis facit cum magno ipetu reſpirare: intm̄ ꝙ aliqn̄ ex ipetu ire ebulit ſanguis ꝑ nares: ⁊ dicit phūs ꝙ ꝑdicta ꝟba homeri videnꝛ ſignificare ꝙ furorē erigat: ⁊ impet⁹ faciat ad actus fortitudinis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fortes quidem igitur propter bonum operantur. furor autem cooperatur eis.

¶ Oñdit dr̄iaʒ hui⁹ fortitudinis ad verā fortitudinē. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit q̄d ꝯueniat vere fortitudini. Scdo q̄d ꝯueniat furori beſtiaꝝ. ibi. (Fere aūt pp triſtitiā ⁊c̄.) Dicit ergo ꝙ fortes nō repellunꝛ ad opera fortitudinis peragenda ex impetu furoris: ſed ex intentione boni: ſed furor ꝯtrario ſe habet in actu eoꝝ ad moduʒ cooperātis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fere autem propter triſtitiam. propter vulnerari enim vel propter timere: quia ſi in ſilua vel in palude eſſent nō aduenirent. Non vtiqʒ ſunt fortes a dolore ⁊ furore impulſi ad periculum nihil periculoruʒ preuidentes: quia ſic ⁊ aſini fortes eſſent eſuriētes: ꝑcuſſi. n. nō deſiſtunt a paſcuis. Sed ⁊ adulteri propter concupiſcentiaʒ ⁊ audaciā multa operantur. Nō vtiqʒ ſunt fortia per doloreʒ vel furorē impulſa ad periculuʒ. Naturaliſſima autem videtur que ꝓpter furoreʒ eſſe: ⁊ preaccipiens electionem ⁊ cuius gratia: fortitudo eſſe.

¶ Oſtendit qūo ira beſtiarū ſe habeat ad actū fortitudinis. ⁊ dicit ꝙ fere aggrediunꝛ pericula ꝓpter triſtitiā. i. maloꝝ que actu patiunꝛ: puta cū vulnerātur vel ꝓpter timorē eoꝝ que timēt ſe paſſuras: puta ſi timēt ſe vulnerandas: ex hac. n. feritate ad irā hoies īuadūt: q2 ſi eēnt in ſilua vl̄ in palude ſi nō vulnerareꝛ nec timerēt vulnerari: ex ira nō venirēt ad īuadēdos: vnde pʒ ꝙ in eis nō eſt vera fortitudo: q2 īpellunꝛ ad pericula ſolū dolore ⁊ furore. cū nihil periculoꝝ preuideāt: ſicut illi qui ex electione fortiter operanꝛ: ſi. n. beſtie que ex paſſione agūt

fortes eſſent.pari rõne ⁊ aſini eſſent fortes qui ꝑpter cõcupiſcẽtiã cibi nõ deſiſtũt a paſcuis: qñ eſuriũt licȝ pcutiant̃: ⁊ ſilr ẽt ꝑpter ↄcupiſcẽtiã venereoꝝ.multa aũt ſimilia aggrediunt̃:nec tñ in his eſt vera fortitudo: q2 nõ operant̃ ex electione boni:ſed ꝑpter paſſionẽ:⁊ ſic patȝ: ꝙ nec ẽt aĩalia que ꝑpter dolorem ipellunt̃ ad pericula nõ hñt verã fortitudinẽ ꝗuis poſita ſit ſimilitudo de cõcupiſcẽtia ⁊ furore:iter oẽs tñ paſſiones illa fortitudo videtur eſſe naturalior vere fortitudini que eſt ꝑpter furorẽ:ita ꝙ ſi preaccipiat electionẽ ⁊ debitũ finẽ cuius gratia operet̃ erit vera fortitudo:⁊ ſignanter dicit paccipiens:quia in vera fortitudine furor debȝ ſequi electionem:nõ preire.❡ Deinde cum dicit.

❡ Et homines vtiqȝ irati quidem dolent. punientes autem delectantur. Qui autem ꝑpter hec pugnaces quidem:nõ fortes autem. Nõ eni ꝑpter bonũ neqȝ vt ratio:ſed ꝑpter paſſionem ſimile autem habent aliquid.

❡ Oſtendit quid cõueniat fortitudini nõ ex ira in hoib᷒ que qdẽ videt̃ ex electiõe operari ⁊ aliquẽ finẽ intendere.ſ.punitionẽ ei᷒ cõtra quẽ iraſcit̃. vnde dicit ꝙ hoĩes irati:dolent ꝑpter iniuriã illatã ⁊ nõdũ vindicatã:ſȝ qñ iam puniunt̃ delectant̃: vtpote ſuũ deſideriũ ipellẽtes. qui aũt ꝑpter fortitudinẽ operant̃ qdẽ depugnãtes:ſed nõ fortes:q2 nõ operant̃ bonũ neqȝ ductu rõnis:ſȝ ꝑpter paſſionẽ:pp quã vindictã appetũt:habẽt aliqd ſimile vere fortitudini: vt ex ꝑdictis pȝ.❡ Deinde cum dicit.

❡ Neqȝ enim bone ſpei differentes exiſtentes fortes. propter multotiens enim ⁊ multos viciſſe confidunt in periculis.

❡ Ponit quattuor modos fortitudinis:ſm ꝙ aliq fortes dicunt̃ ꝑpter ſpẽm. Et circa hoc tria facit. Primo ponit hunc modũ fortitudinis. Secũdo cõparat hũc modum ad verã fortitudinẽ.ibi.(Cõſimiles aũt ⁊c.) Tertio infert quoddã correlarium ex dictis.ibi.(Propter qđ fortioris ⁊c.) Dicit ġ pmo.ꝙ ſicut illi q ꝑpter irã fortiter agũt nõ ſunt vere fortes:ita neqȝ illi qui ꝑpter ſuã ſpem victorie vere fortes dicunt̃.eſt.n.in eis aliq preeminentia per quã differũt ab alÿs:q2 pp hoc ꝙ multotiens vicerũt in periculis exiſtẽtes ↄſiderãt nũc victoriam optinere ꝑpter aliq̃ peritiã quã p expiẽtiã ſint adepti:hoc aũt ptinet ad 2m modũ fortitudis.ſ.pp ſolã fidutiã quã ex frequẽtib᷒ victorÿs acceperũt. ❡ Deide cũ dicit.

❡ Conſimiles autem quoniam ambo audaces: ſed fortes quidem ꝑpter predicta audaces. hi autem propter extimare meliores eſſe: ⁊ nihil contra pati. Tale autem faciunt ⁊ inebriati: bene ſperantes enim fiunt: quando autem ipſis non accidunt talia fugiunt. Fortis autem erit terribilia homini exiſtentia: ⁊ nõ apparẽtia ſuſtinere: quoniam bonum. ⁊ turpe nõ.

❡ Cõparat hanc fortitudinem vere fortitudini. ⁊ dicit ꝙ iſti q ſic ſunt bñ ſperãtes ſunt ↄſiles vere fortib᷒:q2 ambo ſunt audaces.i.pericula audacter aggredientes.non aũt ſm ꝙ audax dr aliquis vitioſe: ſȝ differũt:q2 fortes audacter aggrediunt̃ ꝑpter ꝑdicta.ſ.ex electiõe:⁊ ꝑpter bonum:ſed iſti q ſunt bone ſpei aggrediunt̃ audacter pp hoc ꝙ eſtimãt ſe eẽ meliores i pugna ⁊ nihil ſe paſſuros ↄtrium ab alÿs:⁊ eſt ſimile de inebriatis:qui ẽt multiplicatis ſpiritib᷒ ꝑpter vinũ efficiũt̃ bone ſpei:ſed qñ talibus nõ accidũt ea que ſperãt nõ ↄſiſtũt ſed fugiũt: ſȝ ꝑpriũ fortis eſt vt ſuſtineat ꝑpter bonũ vel ad euitãdam turpitudinẽ ihoneſti ea que ſunt hoĩ terribilia ſȝ rei veritatẽ:⁊ nõ ſolũ ſm apparẽtiã.❡ Deide cum dicit.

❡ Propter quod fortioris videtur eſſe in repẽtinis timoribus ⁊ impauidum ⁊ inturbatum eſſe q̃ in ꝑmanifeſtis. Ab habitu enim magis vel quoniã minus ex preparatione: ꝑmanifeſta quidem enim ſi ex ratione ⁊ cogitatione aliquis preeligat: repẽtina aũt ſm habitum.

❡ Infert quoddã correlariũ ex dictis:q2.n.ad fortem ptinet ſm iclinationẽ ꝑpriã habit᷒ terribilia ſuſtinere magis videt̃ eſſe fortis q in repẽtinis timorib᷒ nõ timet neqȝ pturbat̃: q̃ ſi hoc accidat in his que ſunt magis manifeſta:magis.n. videt̃ eſſe ab habitu:inquantũ min᷒ videtur ſe ꝑparaſſe ad talia ſuſtinẽda:illa enim que ſũt manifeſta:põt aliqs eligere per rationem:⁊ deliberationẽ ẽt cõtra iclinationẽ habitus vel paſſionis:nulla enim cã eſt vehemẽs iclinatio habitus vel paſſionis. cui rõ nõ poſſit reſiſtere. dũmodo remaneat hoĩ rõnis vſus per quem p ſe:ſe hȝ ad oppoſita:ſȝ in repẽtinis hõ nõ põt deliberare:vnde videtur opari ex interiori inclinatione que eſt ſm habitum.❡ Deinde cum dicit.

❡ Fortes autem videntur ⁊ ignorantes: ⁊ ſunt nõ longe ab his qui bone ſpei. Deteriores autem quanto dignitatem nullam habent: illi autem propter quod ⁊ permanent per aliquod tempus. Hi autem decepti quoniam ſi cognouerint aliud q̃ ſuſpicantur fugiunt. Qđ argi patiebantur incidentes laconibus vt ſitionÿs: ⁊ fortes vtique dicti ſunt quales quidam: ⁊ exiſtimati fortes.

❡ Ponit qnqȝ modos fortitudinis nõ vere: ⁊ dicit ꝙ illi qui ignorãt pericula vident̃ eſſe fortes.du.ſ. audacter aggrediunt̃:eo ꝙ ſunt perículoſa.lȝ eis nõ videant̃: ⁊ nõ longe differũt ab his: qui ſunt fortes ꝑpter bonã ſpem. vtriqȝ.n.eſtimant nõ iminere eis pericula:ſed in h differunt: ꝙ ignorãtes nõ eſtimãt ea que ſibi aggrediunt̃ eẽ ſimpliciter ⁊ in ſeipſis perículoſa: ⁊ illi q ſunt bone ſpei cognoſcunt ꝙ qualia ſint in ſe ea que aggrediunt̃:ſed tñ nõ reputãt ea eſſe ſibi periculoſa. vnde illi qui ſunt ignorantes tãto ſunt deteriores illis qui ſunt bone ſpei: quãto nullã dignitatẽ hñt:ſed ex ſolo defectu ſciẽtie ad pericula occurrũt. illi aũt qui ſunt bone ſpei:ẽt poſtq̃ cognoſcũt pericula permanẽt per aliqđ tẽpus:donec.ſ. magnitudo periculi ſuperet eoꝝ ſpem:ſed illi qui per ignorantiã ſunt fortes ſtatim vt cognoſcũt aliqd eſſe ꝙ ſuſpicanter fugiũt:qđ paſſi ſunt argiui qui erãt qdã ciues grecie: ⁊ dũ putarent cõtra ſycionios pugnare:q erãt alÿ ciues eis ĩfirmiores:iciderũt in quoſdã alios fortiores. Ultio autem concludit ꝙ hi de quibus dictum eſt dicunt̃ fortes inquantum eſtimantur fortes. propter ſimilitudinẽ non ꝙ vere ſint fortes.

Circa audacias autem ⁊ timores fortitudo exiſtens nõ ſimiliter circa ambo eſt: ſed magis circa terribilia. In his enim iperturbatus: ⁊ circa hec vt oȝ habens fortis magis q̃ qui circa audacias. ii.m

❡ Poſtq̃ phs determinauit mãm ⁊ actũ fortitudinis. hic determinat quaſdã ꝑprietates fortitudinis ſm ꝙ fortitudo ſe habet ad delectationẽ ⁊ triſtitiam. Et circa hoc

duo facit. Primo ponit fortitudinis ꝓprietates. Scðo excludit eas a militari fortitudine. ibi. (Milites aūt vl̾ forſitan ⁊c̄.) Circa pᵐ tria facit. Primo oſtēdit quō ſe hꝫ fortitudo ad timorē ⁊ audaciam. Scðo quō fortitudo ſe habeat ad triſtitiā. ibi. (Inſiſtēdo vtiqꝫ ⁊c̄.) Tertio quō ſe hēat ad delectationē. ibi. (Sed ⁊ adhuc vr̄ ⁊c̄.) Dicit ergo pmo. ꝙ cum fortitudo ſit circa audacias ⁊ timores nō equal̾r eſt circa vtrūqꝫ: ſed magis laus huiꝰ v̾tutis eſt in hoc ꝙ aliquis bene ſe hꝫ circa terribilia: ille. n. qui in terribilibꝰ nō ꝑturbat̄: ſꝫ circa ea ſe hꝫ ſicut oꝫ: magis cō mendat̄ ꝙ ſit fortis: q̄ꝫ ille q bn̄ ſe hꝫ circa audacias: ⁊ h iō: qꝛ timor iminet hoī ab aliquo fortiori ꝯ ipꝫ īſurgēte. audacia aūt ꝯſurgit ex hoc ꝙ aliqs eſtimat eū quē inuadit ſuā nō excedere ꝑtātē. difficiliꝰ aūt ē ſtare ꝯ fortiorez q̄ꝫ īſurgere in eq̄lē vel minorē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In ſuſtinendo vtiqꝫ triſtia vt dictum eſt fortes dicuntur propter quod ⁊ triſte fortitudo ⁊ iuſte laudatur: difficilius eniꝫ triſtia vt dictū eſt ſuſtinere q̄ꝫ a delectabilibꝰ abſtinere.

¶ Oſtēdit qual̾r fortitudo ſe habeat circa triſtitiam. Ad cuiꝰ euidētiā ꝯſiderādū eſt. ꝙ idē eſt obiectū timoris ⁊ triſtitie. ſ. malū: ſꝫ differūt ſꝫ rōnem p̄teriti ⁊ futuri. nam malū futurū eſt terribile. malū ꝯtriſtās aūt p̄ntial̾r iminens eſt circūſtās. Ad fortē aūt ꝑtinet nō ſolū ſtare ꝯ timores futuroꝝ ꝑiculoꝝ: ſꝫ ēt in ipſis ꝑiculis ꝑſiſtere: ſic̄ prius dictū eſt. ⁊ iō dicit. ꝙ p̄cipue dicunt̄ fortes: ex eo ꝙ bene ſuſtinēt triſtitiā. i. p̄ntial̾r iminētia. puta ꝑcuſſiōes ⁊ vulnera: ⁊ inde eſt ꝙ fortitudo hꝫ triſtitiā adiūctam. ⁊ ex hoc iuſte laudat̄: ꝙ non recedit a bono v̾tutis ad hoc ꝙ fugiat triſtitiā. rōnabil̾r aūt ex hoc fortitudo eſt maxime laudabilis: qꝛ laus v̾tutis maxie ꝯſiſtit in hoc ꝙ aliqs bene operet̄ circa difficilia. difficiliꝰ autē eſt ꝙ aliqs ſuſtineat triſtia: qð ꝑtinet ad fortitudinē q̄ꝫ ꝙ abſtineat a delectabilibꝰ: qð ꝑtinet ad tēperātiā: vn̄ laudabilior ē fortitudo q̄ꝫ tēperātia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ⁊ adhuc videbitur vtiqꝫ eſſe qui ſcðm fortitudinem finis delectabilis. Ab his autem que circa finem euaneſcere: quale ⁊ in gymnaſticis agonibus fit. pugilibus enim finis delectabilis cuius gratia corona ⁊ honores. percuti autem doloroſum ſi carnales ⁊ triſte oīs labor. propter multa autem hec eſſe: paruum exiſtens cuius gratia nihil delectabile videtur habere. Si vtiqꝫ tale eſt ⁊ qð circa fortitudinem mors quidez ⁊ vulnera triſtia forti ⁊ volenti erunt. Suſtinet autem hec quoniam bonum: vel quoniam turpe nō.

¶ Oſtēdit quō fortitudo ſe habeat circa delectationem. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit ꝓpoſitū. Scðo excludit errorē. ibi. (Et quāto vtiqꝫ ⁊c̄.) Tertio īfert qðdaꝫ correlariū ex dictis. ibi. (Nō vtiqꝫ in oībꝰ ⁊c̄.) Dicit ergo pmo: ꝙ cū fortitudo ſit in ſuſtinēdo triſtia: videtur q̄dē fortis habere aliquā delectationē ī executiōe finis ꝑꝑ quē fortiter agit: ſꝫ iſta delectatio euaneſcit. i. debil̾r ſentit̄ ꝑꝑ circūſtātie triſtitias: ſicut accidit in agonibus gymnaſticis: in q̄bꝰ. ſ. pugiles nudi pugnāt. delectant̄. n. pugiles in fine: cuiꝰ grā pugnāt. ſ. qꝛ coronant̄ ⁊ honorantur: ſꝫ ſuſtinere ꝑcuſſiōes eſt eis doloroſuꝫ: ⁊ hoc negare eſt negare eos eſſe carnales: qꝛ ſi hn̄t carnez ſenſibilē neceſſe eſt ꝙ leſiua īferāt eis dolorez: ⁊ ſil̾r oīs labor quē ſuſtinēt ī pugnādo eſt eis triſtabilis: ⁊ qꝛ eis ſunt multa triſtabilia ⁊ doloroſa que ſuſtinent: ⁊ bonū qð hn̄t pro fine eſt aliq̄d paruū nō vident̄ aliquā delectationez ſentire: qꝛ delectatio abſorbet̄ a maiori triſtitia: ⁊ ita ēt accidit in actu fortitudinis: qꝛ mors ⁊ triſtitia ſunt doloroſa forti: q̄ꝫuis fortis ea ſuſtineat ꝓpter aſſequēdū bonū virtutis: ⁊ ꝓpter vitādaꝫ turpitudinē vitioſam: que q̄dē finis eſt potior q̄ꝫ pugillum. vnde magis remanet aliquid de electione finis. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Et quanto vtiqꝫ virtutem habeat omnem ⁊ felicior ſit magis ī morte triſtior erit: tali eni maxime viuere dignum: ⁊ iſte maximis bonis priuatur ſciens.

¶ Excludit errorē ſtoycoꝝ. q pmo ponebāt: ꝙ v̾tuoſi nullaꝫ triſtitiā habēt. Circa hoc duo facit. Pꝛio oſtendit ꝙ forti iminet maxima triſtitia. Scðo ꝙ ꝑ hoc nō minuit̄ eius fortitudo: ſꝫ auget̄. ibi. (Triſte aūt ⁊c̄.) Arguit aūt in pma ꝑte ex eo ꝙ ſupponebāt ſtoyci. ſ. ꝙ nihil eſſet bonuꝫ hoīs niſi virtus: ⁊ iō dicebāt virtuoſuꝫ nō triſtari: qꝛ in ꝓprio bono nō patit̄ aliquod detrimētuꝫ: ſed ecōuerſo ph̄s dicit ꝙ quāto aliquis eſt magis ꝑfectus in virtute: ⁊ magis felix ſꝫ felicitatē p̄ntis vite: tāto magis iminet ei triſtari in morte ſm̄ ꝯſiderationē bonoꝝ p̄ntis vite. duo. n. ſunt que augēt triſtitiā alicuiꝰ hoīs in amiſſiōe alicuius boni. Primo q̄dez qn̄ priuat̄ bono quo dignus erat. Scðo ꝓpter magnitudinē boni quo priuat̄: ⁊ vtrūqꝫ accidit in ꝓpoſito: qꝛ v̾tuoſo maxie dignū eſt ꝙ viuat. p̄uat̄ ēt v̾tuoſus ſciēter maximis bōis. ſ. optia vita ⁊ virtutibꝰ quas amittit quātuꝫ ad vſuꝫ preſentis vite: ⁊ hoc infert ei triſtitiā: etiam dato ꝙ nō vnius erat ei triſtitia reſpectu quorūcūqꝫ alioꝝ maloꝝ que tolerant̄ ſalua vita. Cōſiderāduꝫ tn̄ ꝙ aliquibꝰ virtuoſis ꝓpter ſpem future vite ſit mors deſiderabilis: ſed neqꝫ ſtoyci ſic loq̄bantur: neqꝫ ad ph̄m pertinebat de his que ad ſtatū alterius vite pertinēt in p̄nti opere loq. ¶ Deide cū dicit.

¶ Triſte autem hoc. Sed nihil minus fortis. forſitan autem ⁊ magis quoniam in bello bonum pre illis eligit.

¶ Dicit ꝙ predicta triſtitia nō minuit fortitudinem. ſed ex hoc dicit̄ aliquis magis fortis: ex eo ꝙ bonuꝫ fortitudinis qð queritur in bello: eligit pro illis bonis que moriendo amittit: magis appetēs vnū magnum bonum facere q̄ꝫ multa minora bona ſeruare: ſicut infra. 9°. huius dicetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non vtique autem in omnibus virtutibus delectabiliter operari exiſtit preterq̄ꝫ inquantum finem attingit.

¶ Cōcludit ex premiſſis ꝙ licꝫ in pmo ⁊ ſcðo dictū eſt. ꝙ operationes virtutū ſunt delectabiles: nō tn̄ in omnibꝰ virtutibus exiſtit operatio delectabilis niſi ſecūduꝫ ꝙ attingit finem: ⁊ hoc dicitur propter fortitudinem: vt ex dictis patet. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Milites autem nihil forſitan prohibet non tales eſſe optimos ſed eos qui minus quidem fortes. aliud autem bonum nulluꝫ habentes: parati quidem enim iſti ad pericula: ⁊ vitam ad parua lucra permutant.

¶ Excludit predictas ꝓprietates a militari fortitudine. ⁊ dicit: ꝙ nihil ꝓhibet aliquos eſſe optimos milites: qui nō ſunt tales quales deſcripſimꝰ eſſe fortes: ſed forte illi qui ſunt minꝰ fortes ſunt milites meliores: ⁊ vnde aliud bonū attendunt: ſicut nec fortitudinis. ſunt eniꝫ ꝑati ad

pericula:nō ꝓpter aliqđ bonū virtutis:ſed vitā ſuā quā exponunt diſcrimini quodāmō ꝯmutant ad ꝑua lucra: puta ſtipēdioꝝ ⁊ predaꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De fortitudine quidem igitur intantum dictum ſit. Quid autem eſt nō difficile typo accipere ex his que dicta ſunt.

¶ Epilogat que dicta ſunt. ⁊ dicit ꝙ pōt figuraliter accipi qđ eſt fortitudo: vt dicamus ꝙ fortitudo eſt virtꝰ medio modo ſe habens circa rationem rectam circa timores ⁊ audacias propter bonum.

izm Poſt hec de temperantia dicamus. videntur enim irrationabilium partiuꝫ he eſſe virtutes.

¶ Poſtqꝫ phs determinauit de fortitudine que reſpicit terribilia: que ſunt corruptiua humane vite. hic agit̃ de tēperātia que reſpicit delectabilia: qbus hūana vita cōſeruatur. ſ. cibos ⁊ venerea. Et circa hoc duo facit. Prio dicit de quo eſt ītētio. Scđo exeqtur ꝓpoſitū. ibi. (Qm̄ qdem ⁊c̄.) Dicit ergo pᵐo ꝙ poſt hec que dicta ſunt de fortitudine: dicēdū eſt de tēperātia: ⁊ rōnē ꝯtinuationis aſſignat ex hoc ꝙ iſte due virtutes ꝯueniūt in ſubiecto. vtraqꝫ eniꝫ eſt irrationabiliū partiū: put. ſ. irrōnalis ꝑs aīe dr̃: que nata eſt ⁊ cōuenire ⁊ obedire rōni: vt ſupra in pncipio habitū eſt. hꝰ autēꝫ eſt appetitus ſenſitiuus: ad quē pertinēt aīe paſſiones: vnde opꝫ ꝙ in appetitu ſenſitiuo ſint oēs virtutes que ſunt circa paſſiones. eſt autēꝫ fortitudo circa paſſioneꝫ timoris ⁊ audacie: que ſunt in iraſcibili. tēperātia eſt circa delectationes ⁊ triſtitias q̄ ſunt in cōcupiſcibili: vnde fortitudo eſt in iraſcibili: ſꝫ tēperantia eſt in ꝯcupiſcibili. Cōſiderādū tñ eſt ꝙ delectationes circa q̄s eſt tēperātia ſunt cōes nobis ⁊ brutis. ſ. delectationes ciboꝝ ⁊ venereoꝝ: ⁊ ſilr̃ timores circa q̄s eſt fortitudo ſunt cōes nobis ⁊ brutis. ſ. timores mortis: ⁊ iō ſpālr̃ dixit ꝙ he due v̄tutes ſunt irrationabiliū partiuꝫ: q₂ ad irrōnales partes aīe ꝑtinēt. nō ſoluꝫ ꝑꝑ ipſas paſſiones: ſꝫ ēt ꝑꝑ paſſionū obiecta: ſunt eniꝫ q̄dā paſſiones ex quaꝝ obiectis bruta aīalia nō patiunt̃: ſicut diuitie ⁊ honores: ⁊ alia hꝰ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam quidem igitur medietas circa delectationes temperantia dictuꝫ eſt nobis. Minus enim ⁊ nō ſimiliter eſt circa triſtitias. In his autem ⁊ intemperantia videtur.

¶ Incipit de tēperantia. Et pᵐo inqrit que ſit mā̄ tēperantie. Scđo determinat actū ipſius ⁊ oppoſitoꝝ vitiorū. ibi. (Cōcupiſcētiaꝝ haꝝ ⁊c̄.) Circa pᵐum duo facit. Primo ꝓponit in generali māꝫ tēperātie. Scđo inqrit māꝫ ſpāleꝫ. ibi. (Circa quales igit̃ ⁊c̄.) Circa pᵐū reſumit duo que ſupra in ſcđo dicta ſunt. quoꝝ pᵐū eſt: ꝙ tēperātia mediū tenet circa delectatiōes. Secūduꝫ eſt ꝙ ipſa ēt eſt circa triſtitias: que. ſ. ꝓueniūt ex abſentia delectabiliū: minus tñ tēperantia eſt circa triſtitias qꝫ circa delectationes: q₂ efficacius aliqd agit̃ per ſuā p̄ñtiaꝫ qꝫ per ſuaꝫ abſentiam. Tertium aūt ꝙ intēperātia eſt circa delectationes ⁊ triſtitias: eo ꝙ contraria fiunt circa idem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa quales igitur delectationes nunc determinemus.

¶ Inquirit ſpāleꝫ mām̄ tēperātie. Et circa hoc tria facit. Primo dicit de quo eſt intētio. Scđo diſtinguit delectationes. ibi. (Determinant̃ aūt ⁊c̄.) Tertio oſtēdit circa q̄les delectatiōes ſit tēperātia. ibi. (Q₂ circa tales ⁊c̄.) Dicit g̊ pᵒ ꝙ cū tēperātia ſit circa delectatōes: oꝫ nūc determiare circa q̄les delectatiōes ſint: vt in ſpāli rō tēperantie cognoſcatur. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Determinantur autem animales ⁊ corporales: puta amor honoris: amor diſciplīe vtroqꝫ enim horum gaudet cuius amatiuus eſt. nihil patiente corpore: ſed magis mente.

¶ Diſtinguit delectationes: ⁊ dicit ꝙ earum quedā ſunt animales quedam corporales. Corporales quideꝫ delectationes ſunt que ꝯſumunt̃ in quadā corporali paſſiōe exterioris ſenſus. Animales aūt delectationes ſunt que cōſumunt̃ ex ſola apprehēſione īteriori: ⁊ exēplificat de delectationibꝰ aīalibꝰ īcipiēs a cā delectationis que eſt amor. vnuſquiſqꝫ aūt delectat̃ ex hoc ꝙ hꝫ id qđ amat. inuenit̃ aūt in qbuſdā amor honoris: ⁊ in qbuſdaꝫ amor diſcipline: que nō apprehendunt̃ exteriori ſenſu: ſꝫ in interiori apprehēſione aīe: vñ vterqꝫ eoꝝ. ſ. ⁊ ille q eſt amator honoris: ⁊ ille q ē amator diſciplīe gaudet ꝑ id: duꝫ. ſ. hꝫ ipſum: ⁊ hoc gaudiū nō fit per aliquā corporis paſſioneꝫ: ſed per ſolā apprehēſionē mētis. ¶ Deide cū dicit.

¶ Qui autem circa tales delectationes neqꝫ tēperati neqꝫ intemperati dicuntur.

¶ Oſtēdit ꝙ circa aīales delectationes nō eſt tēperātia ⁊ deſignat tria genera haꝝ delectationū. Quedā. n. ſunt delectabilia: que hñt quādā ſpēꝫ honeſtatis: ſicut honor ⁊ diſciplina: ſicut premiſſū eſt. ⁊ iō dicit circa hꝰ delectationes non dicunt̃ aliq neqꝫ tēperati neqꝫ intēperati: q₂ tēperantia ⁊ intēperātia vident̃ reſpicere aliquas delectationes turpitudinē habētes. Sunt tñ ⁊ circa delectatiōes honoris ⁊ diſcipline: ⁊ q̄dā alia media ⁊ extrēa ꝑtinentia ad alias v̄tutes: vt patebit in. 4°. ¶ Secūdo ibi.

¶ Similiter autem neqꝫ qui circa alias quecūqꝫ non corporales ſunt. Amatores eniꝫ fabularum ⁊ narratores ⁊ de contingentibus contrahentes dies: garrulos: intemperatos autem non dicimus.

¶ Ponit quaſdā alias delectatiōes aīales: que cōſiſtunt in dictis vel factis hominuꝫ: ⁊ dicit ꝙ ſicut tēperātia nō eſt circa delectationes honoris ⁊ diſcipline: ita ēt nō eſt circa alias delectationes: que nō ſunt corporales. Illos eniꝫ qui amāt audire fabulas ⁊ narrare: ⁊ totū diē tenēt vel expendūt in qbuſcūqꝫ cōtingētibꝰ dictis vel factis. ſ. nō neceſſarijs neqꝫ vtilibꝰ: dicimꝰ eſſe garulos: ſed nō dicimus eos eſſe intēperatos: q₂ intēperātia nō ſolū hꝫ vanitatē: ſꝫ ēt turpitudinē quādaꝫ. ¶ Tertio ibi.

¶ Neque contriſtatos in pecunijs vel amicis.

¶ Circa corporales autē erit vtiqꝫ intēperātia.

¶ Ponit tertium genus animalium delectationum: que ſunt reſpectu externaꝝ reruꝫ. ſicut ſunt pecunie ⁊ amici. vnde dicit ꝙ illi qui inordinate contriſtantur in ſubtractione pecuniarū ⁊ amicoruꝫ. nō dicunt̃ intemperati: ſꝫ poſſunt dici ſm aliquid vitioſi: quia tales triſtitie nō habent turpitudinē: ſed ſolam inordinationem appetitus. ⁊ ex his concludit ꝙ exquo temperantia nō eſt circa aliquod genus animaliuꝫ delectationum: ꝙ ſit circa corporales delectationes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non omnes autem neqꝫ has. Qui eniꝫ gaudent his que per viſum: puta coloribus ⁊ figuris ⁊ ſcriptura neqꝫ temperati neqꝫ intemperati dicuntur quamuis videantur vtiqꝫ eſſe ⁊ vt oportet gaudere ⁊ his ⁊ ſecundum super-

abundantiam ⁊ defectum.

¶ Oſtendit ꝙ temperantia nõ ſit circa oẽs delectatiões corporales: ſed circa aliquas. Et primo oſtendit ꝙ temperantia nõ ſit circa delectationes trium ſenſuum qui ꝑ extraneum mediũ ſentiunt. Secundo oſtendit quomodo ſit circa delectationes duorum ſenſuum qui ſentiunt per medium cõiunctũ. ibi. (Uidentur ⁊ vtiqꝫ ⁊c. ⁊ guſtu ⁊c.) Circa ꝑmũ tria facit. Primo oſtendit ꝙ temperantia nõ ſit circa delectationes triũ ſenſuũ predictorum. Secundo oſtendit ꝙ huiuſmodi delectationes nõ conueniũt animalibus brutis. ibi. (Non eſt autem neqꝫ in alijs ⁊c.) Tertio infert quãdã concluſionẽ ex dictis ibi. (Circa tales igitur ⁊c.) Circa primũ tria facit. Primo manifeſtat ꝙ tẽperantia non ſit circa delectationes viſus. ⁊ dicit ꝙ tẽperantia nõ eſt circa oẽs delectatiões corporales que fiunt per exteriores ſenſus. Illi enĩ qui delectãtur in viſibus nõ dicuntur ex hoc temperati: neqꝫ intemperati: ⁊ exemplificat de tribus generibus viſus: quorũ quedam ſunt ſenſibilia ꝓpria viſus: ſicut colores: quedam autem ſenſibilia cõia: que tamẽ per viſũ maxime cognoſcantur: ſicut figure. quedã autẽ ſunt ſenſibilia per accidẽs: ſicut ſcriptura ratione eiꝰ qḋ per ſcripturam ſignificatur. Nec hoc quin in his poſſit virtꝰ eẽ ⁊ vitium cõtingit enim ꝙ in talibus aliquis delectetᷣ: ſicut oportꝫ in medio modo ⁊ ſm ſuperabundantiã ⁊ defectum que pertinent ad curioſitatẽ: non autem ad intemperantiã: que eſt circa delectationes vehementiores. ¶ Secundo ibi.

¶ Similiter autem in his ⁊ que circa auditum. Superabundanter enĩ gaudentes melodijs vel hypocriſi nullus intemperatos dicit: neqꝫ enim eos qui vt oportet temperatos.

¶ Oſtendit ꝙ tẽperantia nõ eſt circa delectationes proprias auditus. ⁊ dicit ꝙ ſimiliter ſe habet in delectationibus que ſunt circa auditum: ꝙ. ſ. circa eas nõ eſt tẽperantia vel intẽperantia. Si enim aliquis in melodijs. i. in ↄſonantijs humanarũ vocũ: ⁊ hypocriſi. i. ſimulatiõe humane vocis: que fit per inſtrumẽta: aliquis gaudeat: vel ſuperabũdanter: vel ſm qḋ opꝫ: nõ ex hoc dicetur tẽperatus vel intẽperatus: qꝛ nõ etiã he ſunt multũ vehementes delectationes. poteſt autem pertinere ad aliam virtutem vel vitium. ¶ Tertio ibi.

¶ Neqꝫ eos qui circa odorem preter ſecũdum accidens. Gaudentes enim malorũ vel roſarum vel thimiamatum odoribꝰ non dicimus intemperatos: ſed magis eos qui vnguentorum vel pulmentorum. Gaudent enĩ his intemperati: quoniam per hoc rememoratio fit eis concupiſcibilium. videbit autem vtiqꝫ aliquis ⁊ alios quando eſuriunt gaudentes ciborum odoribus. Talibus autem gaudere intẽperati: huic enĩ concupiſcibile hoc.

¶ Oſtendit ꝙ temperãtia nõ ſit circa delectationes olfatus. Circa qḋ cõſiderãdũ eſt ꝙ ſicut in libro de ſenſu ⁊ ſenſato dᷣ: Species odorũ dupliciter diſtĩguunᷣ. Uno modo ſm ſe. Alio modo per cõparationem ad ſpẽs ſaporum. Dicit ergo ꝙ neqꝫ illi dicunᷣ tẽperati vel intẽperati qui delectantur in odoribus in ſe ↄſideratis: ſm ꝙ opꝫ vel pluſqꝫ opꝫ: ſed ſolum ſi delectenᷣ ſm accidens. i. ſm quod coincidunt odores cum delectationibus guſtus ⁊ tactus. Illos enim qui gaudent odoribus pomorũ vel roſarũ vel thimiamatũ que ſunt ſpẽs odoris ſm ſe. nõ dicimus intẽperatos: ſed illos qui delectantur in odoribus pulmentorũ vel vnguentorũ: quibꝰ mulieres vnguntur. in his enĩ delectanᷣ intẽperati ꝓꝑ memoriã q̃rũdã aliorũ que concupiſcunt. ⁊ hoc manifeſtat per exemplũ eorũ qui eſuriũt qui gaudent odoribus: in quibus nõ delectãtur cũ ſunt repleti: ⁊ ſic pꝫ ꝙ nõ delectanᷣ in odoribus ſm ſe ſed per accidens: ſic enĩ gaudere odoribꝰ ptinet ad intemperatũ cui ſunt concupiſcibilia ea que per odores repreſentantur. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Non eſt autem hoc neque in alijs animalibus ſecundũ hos ſenſus delectatio preter ſecundum accidens. Neque enim odoribus leporum canes gaudent: ſed cibatione. ſenſum autem odor fecit: neqꝫ leo voce bouis: ſed comeſtione: quoniam autem prope eſt per vocem ſentit ⁊ gaudere vtiqꝫ hac videtur. Similiter aũt neqꝫ videns vel inueniens ceruũ vel agreſtem caprã: ſed quoniã cibũ habebit.

¶ Oſtendit ꝙ delectationes predictorũ ſenſuum nõ conueniunt alijs animalibus per ſe: ſed ſolũ per accidens: ⁊ dicit ꝙ in alijs animalibus nõ fit delectatio ſm predictos tres ſenſus niſi per accidens. i. in ordine ad guſtum ⁊ tactũ. Et hoc manifeſtat primo in ſenſu olfatus: quia canes nõ delectantur in odore leporũ ꝓpter ipſum odorem: ſed ꝓpter cibum quẽ ſperant: cuius ſenſum per odorem accipiunt. Secũdo oſtendit idem in ſenſu auditus ⁊ dicit: ꝙ leo delectatur in voce bouis ꝓpter comeſtionem quã appropinquare cognoſcit per vocem: vnde videtur gaudere voce bouis: ſed hoc eſt per accidẽs. Tertio manifeſtat idẽ viſu: ⁊ dicit ꝙ ẽt leo nõ delectatur in aſpectu: cerui ⁊ capre: quã vocat agreſtem caprã: quãdo inuenit aliquid huiuſmodi: ſed delectatur in ſpe habendi cibum. Horum autẽ ratio eſt quia appetitus animalium aliorũ mouetur ſolo iſtinctu nature: ⁊ ideo nõ delectantur niſi in his que pertinẽt ad ſuſtẽtationẽ nature: ꝓpter quã dantur huiuſmodi ſenſus animalibus: ſꝫ hominibus danᷣ ꝓpter cognitionem ſenſibilium: ex quibꝰ ꝓceditur ad cognitionẽ ratiõis: que mouet hominis appetitum. ⁊ inde eſt ꝙ homo delectatur in ipſa ſenſibiliũ cõuenientia ſm ſe cõſideratorũ: ⁊ ſi non ordinetur ad ſuſtentationem nature. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa tales vtique temperantia ⁊ intemperantia eſt quibus reliqua animalia communicant. vnde ſeruiles ⁊ beſtiales vidẽtur. he aũt ſunt tactus ⁊ guſtus.

¶ Concludit ergo ex premiſſis ꝙ tẽperantia eſt circa tales operationes ſeu delectationes: in quibus ⁊ reliq̃ animalia cõicant cum homine: ⁊ ſilr intẽperantia. vnde hꝫ delectationes videntur eſſe ſeruiles ⁊ beſtiales: qꝛ id in quo cõicamus cum beſtijs in nobis eſt ſeruili ⁊ naturaliter rationi ſubiectũ. hꝫ autẽ ſunt delectationes tactꝰ ⁊ guſtus: qui ſunt duo ſenſus preter tres predictos.

Videntur autem vtiqꝫ ⁊ guſtu in parum vel in nihil vti: guſtus enim eſt iudicium ſaporum. quod faciunt qui vina probant: ⁊ pulmenta condiunt. Non multum autem gaudent his vel non intemperati: ſed vſu qui fit omnis per tactũ ⁊ in cibis ⁊ potibꝰ ⁊ venereis dictis.

¶ Poſtꝗ phs oſtēdit ꝙ tēperātia ⁊ intēperātia nō ſunt circa delectationes triuʒ ſenſuum: ſʒ circa delectatiōes duoꝝ.ſ.guſtus ⁊ tactus.hic oſtēdit qualiter ſit circa delectationes vtriuſqʒ.Et circa hoc tria facit.Primo oſtēdit ꝙ directe tēperātia nō eſt circa delectatiōes guſtꝰ: ſʒ circa delectationes tactus.Scdo manifeſtat qđ dixerat ꝑ exēpluʒ.ibi.(Propter qđ ⁊ orauit ⁊c̄.)Tertio infert cōcluſioneʒ ex dictis.ibi.(Cōmuniſſimus aūt ⁊c̄.)Dicit ḡ pmo ꝙ tēperātia ⁊ intēperantia videnť vel nō vidētur vti eo qđ ꝓprie ꝑtinet ad guſtuʒ:put.ſ. ad guſtuʒ ꝑtinet iudicare de saporibꝰ:ſic aūt vtunť guſtu:vel illi qui probant vina vel cōdiunt pulmēta:⁊ experiunť vtruʒ cōuenienteʒ saporē pulmētis dederint.In hoc aūt nō multū delectanť intēperati:vel etiā nō ſubtrahiť eis multū de delectatiōe:ſi ciboꝝ sapores nō bene diſcernāt: ſed tota eoꝝ delectatio cōſiſtit in vſu quarūdā reꝝ delectabiliū: puta in ſumptione ciboꝝ ⁊ potuū:⁊vſu venereoꝝ:q gdē vſus fit per tactū.vnde manifeſtū eſt:ꝙ delectatio intēperati directe eſt circa tactū.circa guſtū aūt non eſt niſi ſm ꝙ ſapores faciunt delectationē vſuū ciboꝝ:⁊ iō dixit ſupra.ꝙ in paꝝ vtiť intēpantia guſtu.ſ. ſm illud quod ordinať ad tactum:vel quantū ad id qđ ſm ſe conuenit guſtui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qđ ⁊ orauit qdā phyloſenus Erichius pultiuorax exiſtens guttur ipſius longius gruis fieri vt delectatus tactu.

¶ Manifeſtat qđ dixerat per exemplū.Quidā enim philoſenus nomine erichius patria:cū voraciter comederet pulmētū:deſiderauit vt guttur eius fieret lōgius gutture gruis:vt.ſ.diu cibꝰ in eius gutture remaneret: ex quo pʒ ꝙ nō delectabať guſtu:qui nō viget ī gutture: ſʒ in lingua:ſed delectabať ſolo tactu.¶ Deide cum dicit.

¶ Cōmuniſſimus autem ſenſuum tactus: ſecūdum quem intemperantia. Et videtur vtiqʒ iuſtē exprobrabilis eſſe: quoniam non ſecūdū ꝙ homines ſumus exiſtit:ſed ſm ꝙ animalia. Talibus vtiqʒ gaudere ⁊ maxime diligere beſtiale. Etenim liberaliſſime earum que per tactum delectationum ablate ſunt: puta que in gymnaſijs per vnctioneʒ ⁊ calefactionē facte. Non eniʒ circa omne corpꝰ intemperati tactꝰ: ſed circa quaſdam partes.

¶ Infert quoddā correlarium ex dictis.ſenſus enim tactus:circa quē eſt tēpantia:cōiſſimꝰ ē inter oēs ſenſus: qꝛ in hoc ſenſu cōicant oīa aīalia.⁊ iō intēpantia videtur eſſe iuſte exprobrabilis:qꝛ nō ineſt hominibꝰ quātū ad id qđ eſt ꝓpriuʒ hoīs:ſed quātum ad id in quo cōicat cuʒ alijs aīalibus.delectari aūt in talibus: ⁊ hꝰ diligere tāqʒ maxima bona:videť eſſe maxime beſtiale: ⁊ īde eſt ꝙ vitia intēperātie maximā turpitudinē habēt: qꝛ ꝑ ea homo beſtijs aſſimilať:⁊ inde eſt ꝙ ex hꝰ vitijs reddiť homo maxime īfamis:⁊ vituperabilis: ⁊ qꝛ poſſet aliqs dicere:ꝙ etiā in his que ad tactū ꝑtinēt:eſt aliqđ ꝓpriuʒ bonū qđ nō eſt beſtiale:Ideo ad hanc obuiationē excludendā ſubdit:ꝙ tēperātie ſubtrahunť ille delectatiōes tactus que ſunt maxime liberales: vtpote hoībꝰ appropriate:⁊ ſʒ rōnē facte: ſicut delectationes q̄ fiūt in gymnaſijs.i.in exercitijs ludoꝝ per vnctionē ⁊ calefactionē: dum aliqui qui adinuiceʒ luctantur aut aliter exercentur:nō per ordineʒ ad cōcupiſcētias ciboꝝ vel venereoruʒ.Delectatio.n.tactꝰ quā ītēperatꝰ q̄rit:nō eſt circa totū corpꝰ:ſʒ circa q̄ſdā corpis ꝑtes.¶ Deide cū dicit.

A.l.ꝑcō/tritionē ⁊ calefactiones.

¶ Concupiſcentiarū auteʒ he quidem cōes videnť eſſe:he aūt ꝓprie ⁊ appoſite. iʒm

¶ Oſtēdit qualis ſit actus tēperātie circa p̄dictā mām ⁊ oppoſitoꝝ vitioꝝ.Et circa hoc duo facit.Primo oſtēdit ꝓpoſitū.Scdo cōparat vitia intēperātie ad quedā alia vitia.ibi.(Volūtario aūt magis aſſimilať ⁊c̄.)Circa pᵐ tria facit.Primo determinat de intēperātia oſtendens qualiter operetur circa p̄inquiſitā mām.Secūdo determinat de ſenſibilitate.ibi.(Deficiente aūt ⁊c̄.)Tertio de tēperātia.ibi.(Tēperatus autē medie ⁊c̄.) Circa pᵐ duo facit.Primo oſtēdit quō tēperantia ſe habeat circa delectatiōes.Secūdo quō ſe habeat circa triſtitias.ibi.(Circa triſtitias aūt ⁊c̄.)Sicut aūt ſupra dictū eſt ꝙ ad idem ordinanť timor ⁊ triſtitia: qꝛ triſtitia eſt preſentiū maloruʒ:ſicut timor futuroꝝ:ita ēt in idē ordinanť concupiſcētia:que eſt futuroꝝ bonoruʒ:⁊ delectatio:que eſt preſentiū.vnde tēperātia eſt eadē ratione circa concupiſcētias ⁊ delectationes.Primo ergo ponit quādam diuiſioneʒ ꝯcupiſcētiaꝝ.Secūdo manifeſtat eā.ibi.(Puta que ⁊c̄.)Tertio oſtēdit qualiter intemperantia ſit circa vtraſqʒ cōcupiſcētias.ibi.(In naturalibꝰ quibꝰ igiť ⁊c̄.) Dicit ergo pmo ꝙ quedā cōcupiſcētie ſunt cōes: ⁊ q̄daʒ ſunt proprie que ſe habent per appoſitioneʒ quādam ad cōmunes.¶ Deinde cum dicit.

¶ Puta que cibi quidem naturalis.omnis eni concupiſcit quando indigens fuerit ſiccuʒ vel humidum cibum:quandoqʒ autem ambos ⁊ lectū inquit homerus iuuenis ⁊ creſcens.

¶ Manifeſtat diuiſionē premiſſam.Et pmo manifeſtat que ſunt cōcupiſcētie cōes:⁊ dicit ꝙ cōcupiſcētia cibi in cōi eſt nālis: vtpote cōſequēs totā nāʒ ſpēi atqʒ generis: ⁊ inde eſt ꝙ oīs homo ad ſubueniēduʒ indigētie nature ꝯcupiſcit ſiccū alimētuʒ qđ dr̄ cibus: vel humidū qđ dr̄ potus:⁊ qn̄qʒ vtrūqʒ:ſicut homerus dicit ꝙ oīs homo tā iuuenis q̄ʒ creſcēs:ideſt adoleſcens cōcupiſcit lectum in quo requieſcat.¶ Secundo etiam ibi.

¶ Talem autem vel talem non adhuc omnis: neqʒ eoſdeʒ propter quod videnť noſtra eſſe: ſed adhuc habet aliquid ⁊ naturale. Alia eniʒ alijs ſunt delectabilia: ⁊ quedam qbuſdaʒ delectabiliora contingentibus.

¶ Oſtēdit que ſint ꝓprie delectationes.⁊ dicit:ꝙ nō oēs hoies cōcupiſcūt taleʒ vel talē lectū:puta ſtratū plumis aut precioſis tegumētis. Silr ēt nō oēs deſiderāt taleʒ vel talē cibuʒ:puta p̄cioſum aut delicate paratum:neqʒ oēs idē ꝯcupiſcunt:ſʒ quidā in talibꝰ ꝯcupiſcūt hoc.qdā aliud.vn̄ hꝰ ꝯcupiſcibilia vidētur eſſe noſtra qꝛ.ſ. ad ea nō iclinamur ex natura:ſʒ potius ex noſtra adinuētiōe. nihil ēt ꝓhibet in his eſſe aliquod nāle:qđ ꝑtinet ad naturā indiuidui:lʒ nō ꝑtineat ad naturā generis vel ſpēi. videmꝰ.n.ꝙ diuerſa ſunt delectabilia diuerſis ſʒ diuerſas ꝯplexiones eorum: et quibuſdaʒ ſunt quedam delectabiliora q̄ʒ alia indifferenter propter naturalem complexionem eoꝝ.¶ Deinde cum dicit.

¶ In naturalibus quidem igitur concupiſcentijs pauci peccant: ⁊ vnum in plus. Comedere quidem enim que contingunt vel bibere vſqʒquo vtiqʒ ſuperimpleantur ſuperabūdantie eſt: que ſm naturam multitudine repletio eius indigentie naturalis concupiſcentia: pro-

pter quod dicuntur iſti caſtrimargÿ vt preter indigentiam replentes eam. tales autem fiunt qui multum beſtiales.

¶ Oſtēdit qualr ſit intēperantia circa ↄcupiſcētias p̄dictas. ⁊ dicit ꝙ in ↄcupiſcētÿs nālibus que ſunt cōes pauci peccāt. ⁊ nō eſt peccatū in hoc niſi vno modo. ſ. ꝑm qd̄ plus ſumit aliquis q̄ꝫ nā requirit. ↄtr. n. ꝙ aliqs comedit vel bibit qcqd ei deꝛ: ſi tñ hoc faciat vſqꝫ ad ſupfluā repletionē in quo eſt ſupabūdātia reſpectu multitudinis cibi: q̄ꝫ nā reqrit. nā. n. nō cōcupiſcit niſi qd̄ ſuppleaꝛ idigentia. vñ ꝙ aliqs aſſumat vltra idigētiā eſt exceſſus ſupra nāꝫ: ⁊ iō tales dñr caſtrimargÿ: a caſtir qd̄ eſt vēter ⁊ marges qd̄ eſt furor vel iſania: q̄ſi furor vl' iſania vētris: q2. ſ. impleat nām p̄ter idigētiaꝫ: ⁊ tales ſunt aliq qui ſūt multū beſtiales: q2 videlicꝫ ad hoc ſolū adhibēt curā vt vētrē ipleāt abſqꝫ diſcretiōe: ſicut ⁊ beſtie. ¶ Scd̄o ibi.

¶ Circa proprias auteꝫ delectationes multi ⁊ multipliciter peccāt: eorū enim que amatores taliū dicūtur vel in gaudendo quibus nō oportet vel vt magis: vel vt multi: vel vt non oportet. Secūdum omnia autem intemperanti ſuperabūdant: etenim gaudent quibuſdam quibus non oportet: odibilia enim ⁊ ſi quibuſdaꝫ oportet gaudere taliuꝫ magis q̄ꝫ oportet ⁊ vt multi gaudent. Circa delectationes qdeꝫ igiꝛ ſuperabūdantia: quoniam intemperantia ⁊ vituperabile manifeſtum.

¶ Oſtēdit qualr ſe habeat intēperātia circa p̄prias ↄcupiſcētias ſiue delectatōes: ⁊ dicit ꝙ circa eas multi multipliciter peccāt. ſ. ꝑꝫ oēs circūſtātias. Illi. n. q ſunt amatores taliū delectationū peccāt in eo ꝙ gaudēt in his in qb9 nō opꝫ: puta in ſumēdo cibos nō ↄueniētes eis: vl' ēt peccāt: q̄ſi magl gaudētes eis qb9 oꝫ: puta ſi qs i ſūptiōe ↄueniētiū ciboꝝ: vel ēt: q2 in his delectanꝛ abſqꝫ diſcretione: ſicut ſtultoꝝ multitudo: vel etiā nō ſeruāt debitā delectationē ſicut oꝫ. In oib9. n. his ſupabūdāt intēpati: q2 gaudēt de qbuſdā: de qbus nō oꝫ gaudere: q2 ſunt idecentia: ⁊ ꝑm ſuā nām odibilia: ⁊ ſi in qbuſdaꝫ taliū oporteat gaudere: gaudēt magis q̄ꝫ oꝫ abſqꝫ diſcretione: ſicut multi gaudēt: ⁊ ſic vltimo cōcludit ꝙ cū intēperātia ſit ſupabūdātia circa hmōi delectatiōes: ꝙ eſt vitupabilis: ſic̄ ⁊ alie ſupabūdātie: vt ſupra in ſcd̄o lib. dictū eſt.

4m Circa triſtitias auteꝫ non quemadmodum in fortitudine in ſuſtinendo dicitur temperatus neqꝫ itemperatus in non. Sed intemperatus quideꝫ in triſtando magis q̄ꝫ oportet: quoniam delectabilia non adipiſcitur: ⁊ triſtitiam autē facit ei delectatio: temperatus auteꝫ in nō triſtari abſentia ⁊ in abſtinere a delectabili.

¶ Poſtq̄ꝫ phs determinauit qualr tēperātia ſit circa delectatiōes. hic oſtēdit qūo ſit circa triſtitias. Et circa h̄ duo facit. Primo oñdit ꝙ diuerſimode ſe habeat circa triſtitiā fortis tēperat9 ⁊ itēperat9. Scd̄o manifeſtat qd̄ dixerat. ibi. (Intēperat9 qdē igiꝛ ⁊c̄.) Dicit ḡ p̄mo ꝙ nō ſic ſe habꝫ circa triſtitiam fortis temperatus ⁊ intemperatus: fortis. n. patitur qdem magnas triſtitias: ſꝫ laudatur in h̄ ꝙ bñ ſuſtinet eas: vt ſupra dictū eſt: ſꝫ tēperat9 nō laudatur ex eo ꝙ ſuſtinet triſtitias; neqꝫ itēperatus vituperaꝛ in hoc ꝙ non ſuſtineat eas: ſicut vituperaꝛ timidus: ſꝫ vitupaꝛ itēpat9 de h̄ ꝙ magis triſtaꝛ q̄ꝫ oꝫ: ⁊ ē ei9 triſtitia nō ex aliq leſiuo iminēti: ſicut eſt triſtitia timidi: ſed triſtatur de hoc ꝙ nō adipiſcitur delectabilia que cōcupiſcit: ⁊ ſic delectatio per ſuā abſentiā cāt in eo triſtitiaꝫ. ecōtrario autem temperatus laudatur in hoc ꝙ triſtatur: ⁊ in hoc ꝙ ſuſtinet a delectatiōibus abſtinere: qd̄ nō multū concupiſcit. eſt auteꝫ potior effectus qui conſequitur ex preſentia cauſe alicuius q̄ꝫ qui conſequitur ex abſentia: ⁊ ideo fortitudo principali9 eſt circa triſtitias que conſequitur ex preſentia nociuoꝝ. temperātia autem ſecūdario eſt circa triſtitias: que conſequunꝛ ex abſentia delectationum: principaliter auteꝫ circa delectationes: que ex delectabilium preſentia conſequuntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Intemperatus quidem igitur cōcupiſcit delectabilia omnia: vel que maxime: ⁊ ducitur a concupiſcentia vt pre aliÿs hec eligat propter qd̄ ⁊ triſtaꝛ concupiſcens ⁊ nō adipiſcens. cuꝫ triſtitia eniꝫ concupiſcentia. Incontinenti aūt aſſimilaꝛ propter delectationem triſtari.

¶ Manifeſtat quod dixerat. ſ. ꝙ itemperato delectatio triſtitiam faciat. hoc enim accidit ꝙ intemperatus concupiſcit delectabilia omnia. appetit enim delectationeꝫ p̄pter ſeipſam: ⁊ ideo appetit omnia que delectationeꝫ faciunt: vel appetit ea que maxime ſunt delectabilia: in comparatione quoruꝫ alia delectabilia minus curat. et inde eſt ꝙ eius electio nō regitur ratione: ſed ducitur a concupiſcentia vt eligat delectabilia: ⁊ precipue que maxime ſunt talia ſupra alia bona: que ſunt vtilia vel honeſta. poſtponunt enim intemperati vtile ⁊ honeſtum: vt delectationem aſſequantur. Et ideo itemperatus triſtatur quando nō adipiſcitur delectationem quā concupiſcit: concupiſcētia enim quādo nō adipiſcitur rem cōcupitam eſt cum triſtitia: ⁊ lꝫ hoc videaꝛ eſſe inconueniēs ꝑm ſuperficialem viſimilitudinē: ꝙ aliquis p̄pter delectationem triſtetur: tamē verum eſt intemperatuꝫ propter delectationem triſtari: non enim triſtatur niſi propter eius abſentiam. ſic̄ ⁊ nauis perit propter gubernatoris abſentiam. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Deficientes autem circa delectationes ⁊ minus q̄ꝫ oportet gaudentes non multū fiūt: non enim humana eſt talis inſenſibilitas: eteniꝫ reliqua animalia diſcernūt cibos: ⁊ his quidem gaudent. his autem non. Si autem huic nihil eſt delectabile neqꝫ differt alterum ab altero longe vtiqꝫ erit ab hominū eſſe: nō ſortitus eſt aūt talis nomine p̄pter nō multuꝫ fieri.

¶ Determinat de vitio itēperātie oppoſito: qd̄ deficit circa delectatiōes: ⁊ iqt ꝙ nō multū ↄtigit: ꝙ aliq deficiāt circa delectatiōes: ita vt min9 gaudeāt q̄ꝫ oꝫ. i. q̄ꝫ nō reqraꝛ ad ſanitatē ⁊ bonā habitudinē corporis ⁊ ad decētē ↄuerſationē cū alÿs: in quo ↄſiſtit vitioſus defectus: quē ſupra in ſecūdo nominauit inſenſibilitatem: que non cōuenit humane nature: qd̄ etiam reliqua aīalia diſcernūt cibos: in quoꝝ qbuſdam delectanꝛ: in alÿs autē nō: ⁊ ſic acceptare aliquas delectationes videꝛ ptinere ad cōeꝫ naturam generis. vnde ſi aliquis ſit cui nihil ſit delectabile. iſte videtur lōge ab hūana natura: ⁊ quia raro hoc contingit. ille qui ſic deficit non hꝫ aliqd̄ nomen niſi: ꝙ eum ſupra vocauit inſenſibilem. nam ad hanc inſenſi-

bilitateꝫ pertinet ꝙ aliqui a delectationibus abſtineāt ꝓpter aliquem finem vtilem vel honeſtum: ſicut negociatores propter lucra: ⁊ milites propter victoriam: hec enim nō fit preter id qḋ oportet: quod pertinet ad vitiū defectus. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Temperatus autem medie circa hec habet. neq̄ enim delectatur quibus intemperatus: maxime ſed magis triſtatur: neq̄ vniuerſaliter quibus non oportet: neq̄ vehementer tali modo nullo neq̄ abſentibus triſtatur: neq̄ concupiſcit vel mēſurate: neq̄ magis q̄ oportet nullo: neq̄ quando non oportet neq̄ vniuerſaliter talium nullo.

¶ Oſtēdit qualiter temperatus ſe habeat circa predictā materiaꝫ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit a qb᷒ temperatus abſtineat. Secūdo quibus ⁊ qualiter vtat̄. ibi. (Quecūq̄ ad ſanitateꝫ ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ temperatus medio modo ſe habet circa predicta. ſ. circa delectationeꝫ triſtitiam ⁊ cōcupiſcētiaꝫ. naꝫ p̄mo quidem quātuꝫ ad delectationes nō delectant̄ in illis turpibus in quibus maxime delectatur intemperatus: ſed magis triſtatur. ſ. quādo aliquid tale occurrat: ⁊ vl̄r nō delectatur: in quibus nō opꝫ: neq̄ etiā vehementius delectatur q̄ opꝫ: ⁊ ſimil̄r ſm nullaꝫ aliā circūſtātiam ſupabūdat. Secūdo quātū ad triſtitias nō ſuperflue triſtatur in abſentia delectabiliuꝫ. Tertio auteꝫ ad cōcupiſcētiam nō cōcupiſcit delectabilia abſentia: q̄ nō multum curat de eis vel cōcupiſcit ea cū debita mēſura quā non excedit: neqꝫ concupiſcit magis q̄ opꝫ: neqꝫ ꝯcupiſcit: quādo nō oportet: neqꝫ ſm aliquam aliam circūſtantiam que mēſuram rationis excedit. ¶ Deide cū dicit.

¶ Queque autem ad ſanitatem ſunt vel ad bonam habitudinem delectabilia exiſtentia: hec appetet menſurate: ⁊ vt oportet: ⁊ alia delectabilia non īpedimenta his exiſtentia: vel preter bonum vel ſuper ſubſtantiam. Sic enim habens magis diligit tales delectationes q̄ dignū ſit: tēperatus aūt nō talis: ſꝫ vt recta rō.

¶ Oſtendit quib᷒ ⁊ qualiter vtatur tēperatus. ⁊ dicit ꝙ quecūqꝫ delectabilia expediūt ad ſanitatē corporis ad bonam habitudineꝫ: vt. ſ. ſit ꝓmptus ⁊ expeditus ad ea que habet facere huiuſmodi temperat᷒ dicitur: ⁊ tamē ſm debitaꝫ mēſuram ⁊ ſꝫ ꝙ opꝫ: ſi qua aūt ſunt alia delectabilia: que nō ſunt neceſſaria ad duo predicta appetit ea tēperatus: triplici tamē cōditione obſeruata. Primo quideꝫ vt nō ſint impedimēta ſanitatis ⁊ bone habitudinis: ſicut eſt ſuperfluus cibus vel potus. Secūdo vt nō ſint preter bonū. i. preter honeſtateꝫ: ſicut eſt delectatio adulterij. Tertio vt nō ſint ſuper ſubſtātiaꝫ. i. vt non excedāt facultateꝫ hominis: ſicut ſi pauper velit vti cibarijs nimis ſumptuoſis. ille eni qui ſic ſe habꝫ vt appetat delectationes impeditiuas ſanitatis ⁊ bone habitudinis atqꝫ cōtrarias honeſtati: vel excedentes diuitias ſuas magis delectatur q̄ dignum ſit: qḋ nō cōuenit temperato: qui amat eas ſm rationem rectam.

15m VOluntario autem magis aſſimilatur in intemperantia q̄ timor. Hec qdeꝫ enim propter delectationem. hic autem propter triſtitiam. Quoruꝫ hoc quidem deſiderabile: hoc autem fugibile.

¶ Poſtq̄ ph̄s determinauit de actu temperātie ⁊ oppoſitoꝝ vitioꝝ. hic cōparat peccatuꝫ intemperātie ad alia peccata. Et circa hoc duo facit. Primo ꝯparat intemperantiā ad vitiū timiditatis. Secundo ad vitia pueroꝝ. ibi. (Nomen autē intemperantie ⁊c̄.) Circa p̄muꝫ duo facit. Primo oſtendit ꝙ intēperātia plus habeat de voluntario q̄ timiditas. Secūdo oſtendit ꝙ aliquo ordine inuenitur volūtariuꝫ in vtroqꝫ vitio. ibi. (Videbit̄ auteꝫ vtiqꝫ ⁊c̄.) Circa p̄muꝫ duo facit. Primo oſtendit ꝙ intemperātia plus habeat de volūtario q̄ timiditas. Secūdo infert quoddā correlariuꝫ ex dictis. ibi. (Propter qḋ exprobrabilius ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo ꝙ intemperantia magis aſſimilatur voluntario q̄ timor: q̄. ſ. plus habet de voluntario. ⁊ hoc ꝓbat duabus rationib᷒: q̄rū prima ſumitur ex eo ꝙ ꝓprie cōſequitur ad voluntariū ⁊ inuoluntariuꝫ: vnuſquiſqꝫ. n. delectat̄ in eo ꝙ voluntarie agit. triſtatur aūt in eo ꝙ eſt inuoluntariū. manifeſtū eſt aūt ꝙ intemperatus agit ꝓpter delectationē quā cōcupiſcit. timidus autē agit ꝓpter triſtitiā quā fugit. horuꝫ autē duoꝝ delectatio eſt delectabilis: q̄ nō ſolū delectatur ille qui delectatione actualiter fruitur: ſed etiā ille qui delectationeꝫ querit ꝓpter ſpēm delectationis cōſequēde. triſtitia aūt eſt fugiēda: ⁊ per conſequēs inuoluntaria: ⁊ ſic manifeſtuꝫ eſt ꝙ itemperātia mouetur ab eo ꝙ eſt per ſe voluntariuꝫ. timiditas mouetur ab eo ꝙ eſt fugiēdum ⁊ inuolūtarium. plus igit̄ accedet ad volūtariū intēperātia q̄ timiditas. ¶ Scḋam rōnē pōit ibi.

¶ Et triſtitia quidem ſtupefacit ⁊ corrumpit naturam habentis: delectatio autem nihil tale facit. magis autem voluntarium.

¶ Que ſumitur ex ignorantia que cauſat voluntariū: q̄ eniꝫ triſtitia cōſequitur ex preſentia alicuius p̄ncipij cōtrarij ⁊ nociui: ſequitur ꝙ triſtitia ſtupefaciat ⁊ corrumpat nāꝫ eius qui habet triſtitiā: ⁊ inde eſt ꝙ ſenſus hoīs ex triſtitia impedit̄ a ꝓpria cognitiōe: ſꝫ delectatio cauſatur ex preſentia cōuenientis: que nō corrūpit nām. vn̄ delectatio nō ſtupefacit: neqꝫ corrūpit ſenſum eius qui delectat̄: ex quo ſeq̄t̄ ꝙ itemperātia: que operat̄ ꝓp delectationē plus habeat de voluntario q̄ timor qui mouetur ꝓp triſtitiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod ⁊ exprobrabilius: etenim aſſueti facile ad hoc. Multa enim in vita talia ⁊ aſſuetudines ſine periculo: in terroribus autem econuerſo.

¶ Concludit ꝙ quia voluntarijs debetur laus in bonis: ⁊ vituperium in malis: ꝙ vitium intemperantie ſit exprobrabilius q̄ vitium timiditatis: quod habet minus de voluntario: ad qḋ addit etiam aliam rationem ex eo ꝙ tanto aliquod vitiuꝫ eſt magis exprobrabile: quanto facilius vitari poteſt. vitari autem poteſt vnūquodq̄ vitium per aſſuetudinem ad contrarium. facile autem eſt aſſueſcere bene operari in his que ſunt circa temperantiam duplici ratione. primo quideꝫ: quia delectabilia ciboruꝫ ⁊ potuum ⁊ alioruꝫ huiuſmodi multotiens occurrunt in vita humana: vnde non deeſt homini occaſio aſſueſcendi bene operari circa talia. Secundo. quia aſſueſcere bene operari circa talia non habet periculum. non enim eſt magnum periculuꝫ ſi aliquis abſtineat aliquādo ab aliquo delectabilium tactus: ſed in vitio timiditatis eſt econuerſo: quia etiaꝫ raro occurrunt bellica pericula: ⁊ huiuſmodi aggredi periculoſuꝫ. vnde conſequēs eſt ꝙ exprobrabilius eſt vitium intemperantie q̄ timiditatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videbitur autem vtiq3 non ſimiliter voluntarium timoꝛ eſſe his que ſcd͡m ſingula: hoc quidem enim ſine triſtitia. Hec autez ꝓpter triſtitiam ſtupefaciunt: ⁊ vt arma proijciant: ⁊ alia defoꝛmiter faciant: propter quod ⁊ videntur violenta eſſe.

¶ Oſtendit ꝙ nõ eodem oꝛdine voluntarium inuenitur in vtroq3 vitio: ⁊ pꝛimo oſtenditur quo oꝛdine inueniatur intemperantia. ibi. (Temperato ⁊c.) Dicit ergo pꝛimo ꝙ timoꝛ non videtur ſimiliter voluntarium habere in vniuerſali ⁊ in ſingularibus. vniuerſalia autem vidẽtur eſſe ſine triſtitia: puta ꝙ aliquis vadat ad pugnam ⁊ inuadat hoſtes: ſ3 ſingularia que occurrunt puta ꝙ aliquis vulnereť depellať: ⁊ alia hꝫ patiať tãtaz triſtitiam ingerũt vt hoĩes ꝓpter hꝫ ſtupefiant: ⁊ tãtuz ꝙ ꝓijciant arma ⁊ alia hꝫ turpiter faciant. vnde q2 in vl'i ſunt volũtaria ⁊ in ſingulari inuolũtaria redduntur vidẽtur eſſe violẽta: inq̃tuz. ſ. ab exterioꝛi pͥncipio hõ ĩducit ꝙ deſerat hoc qd̃ pꝛi⁹ volebat. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Intemperato autez econuerſo. Que quidẽ ſꝫm ſingula voluntaria: concupiſcenti enim ⁊ appetẽti: totum autez minus. nullus enim cõcupiſcit intemperatus eſſe.

¶ Oſtendit q̃s ſit oꝛdo circa intẽperãtiã: ⁊ dicit ꝙ ibi eſt oꝛdo ꝯuerſus ſuꝑ ſingularia: q2 ſingularia ſunt maxime volũtaria: q2 ꝓueniunt ſꝫm ꝙ homo ꝯcupiſcit ⁊ appetit: ſed totũ in vniuerſali cõſiderãdũ eſt minus volũtariuz puta ꝙ aliq̃s adulteriũ faciat. nullus eniz ꝯcupiſcit eſſe intẽperatus in vniuerſali: ſ3 ſingularia q̃b⁹ hõ fit intẽperatus ſunt deſiderabilia. hꝫ aũt differẽtie rõ ſumẽda eſt ex hoc ꝙ triſtitia que mouet timoꝛẽ ꝑtinet ad iuoluntariuz: ſicut delectatio que mouet intẽperãtiam ꝑtinet ad volũtariũ. oĩs aũt affectio anime circa ſingularia vehementioꝛ eſt: ⁊ ideo circa ſingularia timiditas plus hꝫ de inuolũtario. intẽperãtia v̾o plus de volũtario: ⁊ ideo in vitijs intẽperãtie maxime nociuũ eſt ĩmoꝛari in cogitatione. per quã homo ad ſingularia deſcẽdat: que alliciũt voluntatem. ¶ Deĩde cum dicit.

¶ Nomen autem intemperantie ⁊ ad puerilia peccata ferimus. habent enim quandam ſimilitudinem. vtrum autez ab vtro vocatur. nihil ad ea que nunc differt. Manifeſtum aũt quoniam poſterius a pꝛioꝛi.

¶ Cõparat vitiũ intẽperãtie ad peccata pueroꝝ. Et pͥmo cõueniẽtiam ponit quãtum ad nomẽ. Secũdo rationez cõueniẽtie aſſignat. ibi. (Nõ male autẽ videť ⁊c.) Dicit ergo pͥmo ꝙ nomẽ intẽperãtie trãſferť ad peccata pueroꝝ: qd̃ q̃dez in lingua noſtra magis apparet ex ꝑte virtutis q̃3 ex parte vitij. dicimus. n. caſtitatẽ tẽperãtie ſpeciem: ſicut pueros diſciplinatos dicimus caſtigatos: eos autẽ qui ſunt ĩdiſciplinati poſſumus dicere incaſtigatos ſicut ⁊ ille qui nõ eſt caſtus diciť ĩceſtuoſus: ⁊ hꝫ trãſlationis ratio eſt: q2 habẽt quãdã ſimilitudinẽ hꝫ peccata vt poſtea oſtẽdeť: ſed ꝙ hoꝝ nomineť ab alio nõ refert ad ꝓpoſitũ. manifeſtũ eſt tñ ꝙ id cui eſt poſituz nomen poſteri⁹ eſt ab eo cui fuit ĩpoſitũ pꝛi⁹. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Non male autem videtur tranſlatũ eſſe. puniri enim opoꝛtet turpia appetentem ⁊ multam augmentationem habentem: tale autem maxime concupiſcentia ⁊ puer: ſecũdum concupiſcentiam eniz viuunt ⁊ pueri: ⁊ maxime in his delectabilis appetitus. Si igitur nõ erit bene perſuaſibilis ⁊ ad dominans ⁊ ad multum veniet. Inſatiabilis delectabilis appetitus ⁊ vndiq3 inſipienti ⁊ concupiſcentie operatio auget conatum ⁊ ſi magne ⁊ vehementes ſunt ⁊ cogitationem percutiant.

¶ Aſſignat rõnẽ ꝑdicte trãſlationis nominis ſꝫm ſimilitudinez peccati intẽperãtie ad peccata pueroꝝ. Et pͥmo quãtuz ad neceſſitatẽ caſtigatiõis ſiue refrenatiõis. Secundo quãtũ ad modũ. ibi. (Propter qd̃ oz ⁊c.) Dicit g̊ ꝙ non male videť eſſe facta trãſlatio huius nominis ab vno peccato ad aliud: ⁊ hoc ꝓpter ſimilitudinẽ: ſꝫm quã trãſlationes fiunt. opz eniz puniri. i. caſtigari ⁊ refrenari eũ qui pꝛaua appetit: ⁊ cuius malus appetitus multuz augeť: in quo cõueniũt cõcupiſcẽtia ⁊ puer: ⁊ hec ꝯueniẽtia videť eſſe rõnabilis: q2 pueri maxime viuũt ſꝫm cõcupiſcẽtiaz: q2 ipſi appetũt maxĩe qd̃ ꝑtinet ad rõnẽ ꝯcupiſcẽtie. ꝑcipue ſi ille ꝯcupiſcẽtie delectationũ ſint vehementes. vt diceť in. 7°. ⁊ ideo ſi puer ⁊ cõcupiſcẽtia non bene rõne ſua ꝑſuadeãť: ad quoddã dominiũ ⁊ ad multuz augmẽtũ ꝑueniũt: ita. ſ. ꝙ dominabiť delectationis appetitus qui eſt ꝯcupiſcentia: ⁊ hui⁹ rõ eſt: q2 appetitus delectatiõis eſt ĩſatiabilis: q̃nimo q̃to plus guſtať: plus ꝯcupiſciť: eo ꝙ ſꝫm ſe appetibilis: ⁊ ĩde eſt ꝙ ſicut puero inſipiẽti: ita ẽt cõcupiſcẽtie ꝓpꝛia oꝑatio auget conatuz: . i. hoc qd̃ ẽ eis ſimile. nã ſi puer ⁊ inſipiẽs dimittať operari ſꝫm ſuã inſipiẽtiã: magis in eo inſipientia creſcit: ⁊ ſi homo ꝯcupiſcẽtie ſatiſfaciat magis cõcupiſcẽtia creſcit in hoĩe ⁊ dominať: ⁊ ꝑcipue ſi cõcupiſcentie vel delectationes ſint magne ex parte eius qui concupiſcit ⁊ delectatur: qui multũ ex eis afficitur intãtũ ꝙ ĩpediant hoĩs cognitionẽ ſiue rõnẽ q̃ quãto magis remanet tãto min⁹ cõcupiſcẽtia põt dñari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qd̃ opoꝛtet menſuratas eſſe ipſas ⁊ paucas: ⁊ rationi nihil contrariari. tale autẽ bene perſuaſibile dicimus ⁊ punitũ. quemadmodum enim puerum opoꝛtet ſecũdũ preceptum pedagogi viuere ſic ⁊ concupiſcibile cõſonare rationi. Intentio eniz ambobus bonũ ⁊ concupiſcit tẽperatus que opoꝛtet ⁊ vt opz ⁊ quando: ita autem oꝛdinat ⁊ ratio. Hec igiť nobis dicta ſunt de temperantia.

¶ Oſtendit ſimilitudinẽ vtroꝛũq3 peccatoꝛũ quantum ad modum caſtigandi ſiue refrenandi: ⁊ dicit ꝙ quia cõcupiſcentia ⁊ delectatio: ſi ſit vehemens facit ſui augmẽtuz: ideo opoꝛtet ꝙ ſint menſurate: ideſt nõ excedentes in magnitudine ſiue in vehementia affectionis: ⁊ pauce ſꝫm numerum: ⁊ ꝙ nil contrarientur rationi quantum ad ſpeciez concupiſcentie ſeu delectationis: que fiunt ex parte obiecti: ⁊ illud qd̃ ita ſe habet in concupiſcentijs ⁊ delectationibus: dicimus eſſe bene perſuaſum ⁊ punitũ ideſt caſtigatum a ratione: ſicut opoꝛ3 ꝙ puer viuat ſecundum pꝛecepta pedagogi. ſic opoꝛtet ꝙ vis cõcupiſcibilis conſonet rationi. Intentio enim vtriuſq3. ſ. ⁊ rationis ⁊ pedagogi eſt ad bonum: ⁊ ita ſe habet concupiſcibile in homine temperato ꝙ concupiſcit que opoꝛ3: ſicut opoꝛtet: ⁊ quando opoꝛtet: pꝛout oꝛdinat ratio. vltimo aũt cõcludit ꝙ iſta ſunt que dicta ſunt a nobis de tẽperantia. Et in hoc terminatur tertius liber.

¶ Incipit liber quartus.

p̄m D Icamus autem deinceps de liberalitate.

¶ Poſtq̄ phs determiauit de fortitudine ⁊ tēperātia: que reſpiciūt ea qbꝰ cōſeruat̄ ip̄a hoīs vita. hic icipit agere de alijs medietatibꝰ que reſpiciūt ſecūdario bōa vel mala. Et p̄mo determiat de medietatibꝰ laudabilibus que ſunt virtutes. Secūdo de his que virtutes nō ſunt: ſed paſſiones. ibi. (De verecūdia autem ⁊c̄.) Circa primuꝫ duo facit. Primo determinat de virtutibus reſpicientibus res exteriores. Secūdo de virtutibus pertinētibꝰ ad actꝰ hūanos. ibi. (In colloquijs aūt ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prio determiat de v̄tutibꝰ que reſpiciūt exteriora bōa. Scđo de v̄tute māſuetudis q̄ reſpicit exteriora mala. ibi (Māſuetudo aūt ē q̄dā medietas ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Primo determiat de v̄tutibꝰ reſpiciētibus diuitias. Secūdo de his que reſpiciunt honores. ibi. (Magnanimitas aūt ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prio determiat de liberalitate: Secūdo de magnificētia. ibi. (Videt̄ eni eē ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prio ingrit māꝫ liberalitatis ⁊ oppoſitoꝝ vitioꝝ. Secūdo determiat actus eoꝝ circa ipſam māꝫ. ibi. (Quoꝝ aūt eſt aliqua vtilitas ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Prio oſtēdit ꝙ liberalitas eſt circa pecunias. Scđo oſtēdit ꝙ circa iſtā māꝫ ſūt oppoſita vitia. ibi. (Eſt aūt ꝓdigalitas ⁊c̄.) Circa p̄muꝫ tria facit. Prio oſtēdit de quo eſt intētio. Scđo oſtēdit māꝫ liberalitatis. ibi. (Vr̄ eni eſſe ⁊c̄.) Tertio exponit qđ dixerat. ibi. (Pecunias aūt ⁊c̄.) Dicit ergo p̊. ꝙ poſt tēperantiā dōm eſt de liberalitate: ⁊ hoc ꝑꝑ ꝯueniētiaꝫ liberalitatis ad temperātiaꝫ: ſicut. n. temperātia moderatur concupiſcētias delectationum tactus: ita liberalitas moderatur cupiditatem acquirendi vel poſſidendi res exteriores. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Videtur autē eſſe circa pecunias medietas: laudatur enim liberalis non in bellicis neq̄ in quibus temperatus. Rurſus neq̄ in iudicijs: ſed circa dationem pecuniaruꝫ ⁊ ſumptionē: magis aūt in dationē: pecunias aūt dicimꝰ oīa quorūcunq̄ dignitas nūmiſmate mēſuratur.

¶ Oñdit q̄ ſit mā liberalitatis. ⁊ dic̄ ꝙ ē medietas q̄daꝫ Circa pecunias ſicut manifeſte apparet ex hoc: q̄ liberalis non laudat̄ in rebꝰ bellicis: circa quas eſt fortitudo: neqꝫ in delectationibꝰ tactus: circa quas eſt tēperantia: neqꝫ etiā in iudicijs: circa q̄ eſt iuſtitia: ſed laudat̄ in datione ⁊ in ſumptione. i. acceptiōe pecuniaꝝ: magis tñ in datione q̄ in ſumptione: vt īfra oſtēdet̄. Eſt aūt cōſideranduꝫ ꝙ aliqd pōt dici mā v̄tutis moralis duplr̄. Uno modo ſicut mā ꝓpinq̄. ⁊ hoc mō paſſiōes ſunt mā plurimarū virtutū moralium. Alio mō ſicut in remota. ⁊ hoc modo obiecta paſſionū ponunt̄ māe: ſicut fortitudinis mā ꝓxima eſt timor ⁊ audacia. mā aūt remota pericula mortis. tēperātie aūt mā ꝓxima ſunt ꝯcupiſcentie ⁊ delectationes. mā aūt remota cibi ⁊ potꝰ ⁊ actus venereus. ſic igitur liberalitatis mā qdem ꝓpinqua eſt cupiditas vel amor pecuniaꝝ: ſignificant̄ aūt oīa illa quoꝝ dignū p̄ciū pōt īmēſurate mēſurari: ſic equꝰ veſtis domꝰ: ⁊ q̄cū q̄ q̄ denarijs app̄ciari pñt: q̄ idē eſt dare vel accipe iſta: ⁊ dare vel accipere pecunias. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt auteꝫ ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas circa pecunias ſuperabundantia ⁊ defectus.

¶ Oſtēdit q̄ūo circa p̄dictā māꝫ: ſūt ēt vitia liberalitati oppoſita. Et circa h̄ tria fac̄. Prio ꝓpōit in cōi qđ itēdit: ⁊ dicit ꝙ ēt circa pecunias ſe hн̄t ſꝫ ſupabūdātiā ⁊ defectū ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas. mediū. n. ⁊ extrema circa idē ſūt. vñ cū ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas ſint extrēa liberalitatis: ꝯueniēs ē ꝙ ipſa ſint circa pecunias. ¶ 2º. ibi.

¶ Et illiberalitatem quidem copulamus ſemper magis q̄ oportꝫ circa pecunias ſtudētibꝰ.

¶ Oñdit ſpālr̄ de illiberalitate ꝙ ſemꝑ copulamꝰ eaꝫ. i. attribuimꝰ: illis qui ſtudent. i. ſollicitant̄ ad acqrendas vel ꝯſeruādas magis q̄ opꝫ. ¶ Tertio ibi.

¶ Prodigalitatem autem inferimus quandoq̄ complectentes intemperatis hominibus. Incontinentes eniꝫ ⁊ intemperatos conſumptores prodigos notamus: ꝓpter quod ⁊ prauiſſimi videntur eſſe. multas enim ſimul malitias habent: non autem proprie appellantur: vult enim prodigus eſſe qui vnum aliqđ malum habet corrumpere ſubſtantiam. prodigꝰ enim qui propter ſeipſuꝫ perditus. videtur autem perditio quedam ipſius eſſe ⁊ ſubſtantie corruptio vt viuere per has exiſtente ſic vtiqꝫ prodigalitatem accipimus.

¶ Oñdit q̄ūo ꝓdigalitas ſe hēat circa pecunias. Et dicit ꝙ nomē ꝓdigalitatis qñq̄ extēdimꝰ attribuētes ipꝫ itēperatis hoībꝰ. vocamꝰ. n. qñqꝫ ꝓdigos illos q icōtinēter viuūt: ꝯſumūt diuitias ſuas in itēꝑantia ſiue ciboꝝ ſiue venereorū. vnde tales vident̄ prauiſſimi in hoc genere ꝙ ſilr̄ hн̄t multa vitia. i. itēperātiā ⁊ ꝓdigalitateꝫ: ⁊ q̄uis qñq̄ tales vocent̄ ꝓdigi: nō tñ nomē itēperātie ꝓp̄e cōpetit eis: q̄ nomē ꝓdigi ipoſitū ē ad ſignificādū vnū vitiū: qđ ꝯſiſtit in idebita corruptiōe vl̄ ꝯſūptiōe ſube. i. ꝓpriaꝝ ſubaꝝ: ⁊ h̄ ꝓbat ex ipſo noīe ꝓdigalitatꝭ. nā ꝓdigꝰ dr̄ q̄ſi ꝑditor: iq̄tuꝫ. ſ. hō corrūpēdo ꝓpas diuitias ꝑ q̄s viuere dꝫ. vr̄ ſuū eē deſtruere: qđ ꝑ diuitias ꝯſuat̄: ſꝫ opꝫ ꝙ h̄ ꝯuēiat ei ꝑꝑ ſeipꝫ: q̄ vnūqđqꝫ hꝫ ſpēꝫ ⁊ dnoiationē ab eo qđ ꝯuenit ei ꝑ ſe: ille v̊o dr̄ ꝓdigꝰ cui ꝑ ſe hoc ꝯuēit ꝙ ꝯſumat ſuas diuitias: q̄ſi nō hн̄s curā debitaꝫ de eis. Ille v̊o q ꝯſumit ſuā ſubaꝫ ꝑꝑ aliqd aliud: puta ꝑꝑ itēperātiā nō ꝑ ſe ē ꝯſūptor diuitiaꝝ: ſꝫ ꝑ ſe ē itēꝑatꝰ: ꝯtigit. n. qñq̄: ꝙ ēt hoīes cupidi ⁊ tenaces ꝑꝑ viꝫ ꝯcupiſcētie bōa ſua ꝯſumūt. ſic ergo nunc de prodigalitate loqmur: ꝓut. ſ. illi conſumunt proprias diuitias ſm̄ ſe: ⁊ non propter aliud. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quorum autem eſt aliqua vtilitas. his eniꝫ bene vti ⁊ male: diuitie autem ſunt vtilium. vnoquoq̄ autem optime vtitur qui habet circa ſingula virtutem. ⁊ diuitijs autem vtetur optime qui habet circa pecunias virtutē. Iſte autem eſt liberalis.

¶ Oſtēdit q̄lr̄ liberalitas ⁊ oppoſita vitia circa p̄dictam māꝫ opant̄. Et circa h̄ duo fac̄. Prio đtermiat de liberali. 2º de ꝓdigo. ibi. (Qui āt ſupabūdat ⁊c̄.) 3º. de illiberali. ibi. (Illiberalitas āt ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo fac̄. p̊ determinat đ actu illiberalitatis. 2º pōit q̄ſdā ꝓꝑetates ipſiꝰ ibi. (Liberalitas aūt ē ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo fac̄. p̊ oñdit qđ ſit p̄cipuꝰ actꝰ liberalitatis. 2º oñdit q̄lis eē debeat. ibi. (Que aūt ſꝫ v̄tutē ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ. d. f. Prio oñdit ꝙ actꝰ liberalitatis eſt bonꝰ vſus pecunie tali rōne. q̄cūqꝫ ſunt ad aliqd vtilia ꝯtingit eis vti bene vel male: ſed diuitie querunt̄ tanq̄ ad aliud. ergo ꝯtingit eis vti bene vl̄ male: ſed ſi aliqbus rebus ꝯtingit vti: bonus vſus illaꝝ reꝝ

ptinet ad virtutē: que eſt circa illas res. ğ bene vti pecunijs pertinet ad liberalitatem que eſt circa pecunias. vt ſupra oſtenſum eſt. ¶ Secundo ibi.

¶ Uſus autē videt̃ eſſe pecuniaꝝ ↄſūptio ⁊ datio. Acceptio aūt ⁊ cuſtodia poſſeſſio magis.

¶ Oſtendit qs ſit vſus pecunie q cōſiſtit in emiſſione ei⁹: que quidē fit per ſumpt⁹ expenſaꝝ ⁊ per dationes: ⁊ accipere vel cuſtodire pecunias nō eſt vti pecunijs: ſꝫ eſt poſſidere eas. nā per acceptionē pecunie acqrit ei⁹ poſſeſſionez: per cuſtodiā autē ↄſeruat̃: actio enīz eſt ſicut quedā pecunie generatio. cuſtodia autem eſt ſicut quedam habitualis retentio. vſus autem nō nominat generationē vel habitū vel actum. ¶ Tertio ibi.

¶ Propter quod magis eſt liberalis dare quibus oportet q̄ꝫ accipere vnde oportet: ⁊ non accipere vnde nō oportet.

¶ Infert quādaz cōcluſionē ex dictis. Et pmo ponit eaz ↄcludēs ex pmiſſis ꝙ magis ptinet ad liberalē dare pecuniā qbus oportet: qᷓ ptinet ad pecunie generationez debitam: et nō accipere vnde nō oportꝫ: qᷓ pertinet ad remotionez cōtrarij. ¶ Secundo ibi.

¶ Uirtus enim magis benefacere q̄ꝫ bene pati ⁊ bene operari magis q̄ꝫ turpia nō opari. Nō īmanifeſtuz autem quoniam dationes quidez ſequitur benefacere ⁊ bona operari.

¶ Cōfirmat īductā ↄcluſionē qnqꝫ rōnib⁹. quaꝝ pma talis eſt. Magis ptinet ad virtutē bene facere q̄ꝫ bene pati: q꞉ bn̄ facere eſt melius ⁊ difficilius: ſic ēt magis pertinet ad virtutē bn̄ operari q̄ꝫ abſtinere a turpi opatione q꞉ receſſio a termino eſt pncipiū motus: cui aſſimilat̃ vitatio turpis opationis: ſed operatio boni aſſimilat̃ puētioni ad terminū: que pficit motū. manifeſtū eſt aūt qm̄ ex eo ꝙ aliquis dat: benefacit: ⁊ bn̄ opat̃. ad aſſūptionez aūt. i. receptionē ptinet bn̄ pati: inq̄ꝫtū. ſ. aliquis nō recipit vnde oꝫ: vel nō turpe opari: inq̄ꝫtū. ſ. nō recipit vn̄ nō opꝫ: ergo cōueniens eſt ꝙ ad virtutem liberalitatis magis pertinet bene dare: vel abſtinere a mala acceptione. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Et gratia dāti nō accipiēti: ſed ⁊ laus magis.

¶ Que talis eſt. opōni v̄tutis debet̃ laus ⁊ gratiaꝝ actio. ſed vtrūqꝫ bonoꝝ magis debet̃ dāti q̄ꝫ accipiēti: bn̄ vel male accipiēti. ğ virt⁹ liberalitatis magis ↄſiſtit in dando q̄ꝫ in accipiēdo. ¶ Tertiā rationē ponit ibi.

¶ Et facili⁹ aūt accipe q̄ꝫ dare. ꝓpriū aūt min⁹ emittunt magis q̄ꝫ nō accipiunt alienuz.

¶ Que talis eſt. v̄t⁹ eſt circa difficile: ſꝫ facili⁹ eſt ꝙ aliqs nō accipiat aliena q̄ꝫ ꝙ det ꝓpriuꝫ: q꞉ cū aliqs dat id qᷓ eſt ſibi ꝓpriū: q̄ſi abſcidit a ſe id qᷓ eſt ſibi corporatum. ergo virt⁹ liberalitatis magis eſt circa dationē q̄ꝫ circa acceptionez. ¶ Quartā rōnē ponit ibi.

¶ Sed liberales dicuntur qui dant. Qui vero accipiunt non illiberalitate laudantur. Sed non minus iniuſtitia: qui autem accipiunt neqꝫ laudantur multum.

¶ Que ſumit̃ ex cōi mō loquēdi. dicunt̃ ēt maxime liberales illi q dant. illi v̄o q nō accipiūt iordinate nō multū laudantur. ergo liberalitas maxime videt̃ eſſe circa dationes. ¶ Quintam rōnem ponit ibi.

¶ Amantur autez maxime liberales eoꝝ qui in virtute: vtiles enim: hoc autez in datione.

¶ Que talis eſt. īter oēs virtuoſos maxīe amant̃ liberales: nō qdez amicitia honeſti: q̄ſi liberalitas ſit maxima virtus: ſed amicitia vtilis eſt: inquātum. ſ. ſunt alijs vtiles: ſunt autem vtiles per hoc ꝙ dant. ergo liberalitas maxime conſiſtit circa dationes.

Que autez ſm virtutem operationes bone ⁊ boni gratia ⁊ liberalis dabit boni gratia ⁊ recte: quibus enim opꝫ ⁊ quando ⁊ quecūqꝫ oportet: ⁊ alia quecūqꝫ ſequitur ⁊ recte dationem. 2m

¶ Poſtq̄ꝫ phs oſtēdit quid ſit precipuus act⁹ liberalitatis. hic oſtēdit q̄lis debeat eſſe. Et primo oſtēdit qualis ſit pcipuus act⁹ ei⁹. Scđo q̄les ſint act⁹ ei⁹ ↄꝛij. ibi. (Neqꝫ accipiet.) Circa pmū duo facit. Primo oñdit qualis debeat eſſe liberalitatis datio que eſt precipuus actus. Secūdo oſtēdit ꝙ alie donationes nō ptinēt ad liberalitatē. ibi. (Quia dat qbus nō oꝫ ⁊c̃.) Circa pm̄ duo facit. Prio oſtēdit ꝙ datio liberalis debeat debitis circūſtātijs eē veſtita: q꞉. ſ. oēs opatiōes que ſunt ſꝫ v̄tutē debēt eſſe rectificate a rōne ſꝫ debitas circūſtātias: ⁊ vltimaz ordinare intētionē ad bonū finē. cuꝫ igitur datio ſit precipu⁹ act⁹ liberalitatis. ↄñs eſt. ꝙ liberalis det ꝑꝑ bonū finē: ⁊ ꝙ recte. i. ſꝫ regulā rōnis: iq̄ꝫtū. ſ. dat qb⁹ oꝫ: ⁊ qñ opꝫ: ⁊ q̄cūqꝫ alie debite circūſtātie: que ptinēt ad rectaz dationem. ¶ Secundo ibi.

¶ Et hoc delectabiliter vl' ſine triſtitia. Quod enim ſecundum virtutem delectabile vel non triſte vel minime triſte.

¶ Oſtēdit ꝙ datio liberalis oꝫ eē delectabilis: ⁊ h̄ ꝙ dicit ꝙ liberalis dat delectabil'r vel ſaltē ſine triſtitia: ita enī eſt in oī v̄tute: vt ex ſupradictis pꝫ. ꝙ act⁹ v̄tuoſus vl' eſt delectabilis vl' ſaltē eſt ſine triſtitia: vl' ſi oporteat aliquā triſtitiā āmiſceri: minimū hēbit p ↄpationez ad alios hoīes: ſicut ſupra dictū eſt de forti: q ſi nō multū delectet̃: imo actu nō triſtat̃. vl' ſaltē min⁹ triſtat̃ inter oēs q hꝯ picula ſubeūt in aliquo actu ſuo. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qui autez dat quibus nō oportet: vel nō boni gratia: ſed propter quādam aliā cauſam nō liberalis ſed alius quis dicetur.

¶ Oſtēdit ꝙ tales alienatiōes nō ptinēt ad liberalez. Et p de datiōib⁹ qb⁹ deſunt debite circūſtātie. ⁊ dicit ꝙ ille q dat qb⁹ nō oꝫ: vl' nō ꝑꝑ honeſtatē: ſꝫ ꝑꝑ aliquā aliā cāꝫ licitaz vel illicitā nō dicitur liberalis: ſꝫ alio noīe nominatur ſm differētiaz finis ꝓpter quā dat: ex qua moralia ſpēm ⁊ nomē ſortiunt̃. ¶ Secūdo ibi.

¶ Neqꝫ qui triſte magis enīz vtiqꝫ eligeret pecunias bona opatiōe. Hic aūt nō liberalis.

¶ Oſtēdit ꝙ ille q dat cū triſtitia nō ē liberalis: q꞉ ex h̄ ipſo ꝙ triſtatur in dādo vr̄ ꝙ magis eligeret pecunias q̄ꝫ operationem virtuoſam honeſte dationis: qᷓ nō pertinet ad liberalē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ accipiet vnde nō opꝫ: neqꝫ enīz eſt nō honorātis pecunias proprium talis acceptio: nō vtiqꝫ erit petitiuus: nō enim eſt benefacientis alijs vt ſibi bene fiat faciliter.

¶ Oñdit q̄les ſint opōnes liberalitatis: ſicut acceptio ⁊ alia hꝯ. Et circa h̄ duo facit. Prio oñdit qs ſit liberalis in accipiēdo. Scđo oñdit qd obſeruet. ibi. (Unde autē oꝫ ⁊c̃.) Circa pmū duo facit. Quoꝝ pmū eſt. ꝙ liberalis nō accipit. vnde nō oꝫ: ſic. n. accipere nō videt̃ cōpetere hoī qui nō appreciat̃ pecunias. Secūdū eſt. ꝙ liberalis

nõ eſt ꝓmptus ad petẽdũ: ſicut eniꝫ in nãlibꝰ qꝺ eſt multuꝫ actiuũ eſt parũ paſſiuum: vt ignis: ita etiã in moralibus liberalis q eſt ꝓmptus ad bñfaciẽdum donãdo nõ de facili vult beneficia ab alio recipere quod eſt bene pati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unde autem oportet accipiet puta a ꝓprijs poſſeſſionibus nõ vt bonũ: ſed vt neceſſarium vt habeat dare. Neqꝫ nõ curabit ꝓpria volens per hoc quibuſdã ſufficere: neqꝫ quibuſlibꝫ dabit vt habeat dare qbus opꝫ ⁊ qñ ⁊ vbi bonũ.

¶ Oſtendit quid obſeruet liberalis in accipiẽdo. ⁊ ponit tria. Quoꝝ pmũ eſt ꝙ liberalis accipit vñ opꝫ. ſ. a ꝓprijs poſſeſſionibꝰ ⁊ nõ ab alijs: qꝛ non querit pecuniã: q̃ſi per ſe bonũ: ſꝫ q̃ſi neceſſariũ ad dãdum. Scõm eſt ꝙ liberalis eligit ꝓcurationẽ bonoꝝ ꝓprioꝝ: qa vult hr̃e vñ ſufficiat ad dãduꝫ alijs. Tertiũ eſt ꝙ liberalis nõ dat qbuſcũqꝫ: ſed retinet ad hoc ꝙ poſſit dare qbus oꝫ ⁊ loco ⁊ tẽpore debito. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Liberalis autẽ eſt vehementer ⁊ ſuperabũdare in datiõe vt derelinquat ſibi ipſi minora. Nõ reſpicere enim ad ſeipſum liberalis.

¶ Ponit q̃ttuor ꝓprietates. Quaꝝ pma eſt ꝙ ad liberalez pertinet vt vehemẽter ſupabũdet in datiõe: nõ qdeꝫ ſine rõne recta: ſꝫ ita ꝙ datio in ipſa ſuperabũdet retentioni: qꝛ minꝰ ſibi relinqt q̃ꝫ alijs det: paucis. n. in ſeipſo cõtentus vſqꝫ dũ vult ipſis ꝓuidere oꝫ ꝙ pluribꝰ largiatur: nõ. n. ꝑtinet ad liberalẽ qꝺ ſibi ſoli attendat. ¶ Secundam ꝓprietatem ponit ibi.

¶ Secũduꝫ ſubſtantiam vtiqꝫ liberalitas dicitur: nõ enim in multitudine datoꝝ qꝺ liberale: ſꝫ in dantis habitu: h autez ſm ſubſtantiã dat. Nihil autem ꝓhibet liberaliorem eſſe minora danteꝫ ſi a minoribus det.

¶ Et dicit ꝙ liberalitas cõmẽdat̃ ſm ꝓportionẽ ſubſtãtie. i. diuitiaꝝ: non. n. datio iudicat̃ liberalis ex multitudine donoꝝ: ſꝫ ex habitu. i. ex facultate ⁊ volũtate dãtis qui. ſ. dat ſm modũ ſuaꝝ diuitiaꝝ. vnde nihil ꝓhibet ꝙ aliqs q minora dat liberalior iudicet̃: qꝛ a mĩoribꝰ diuitijs det. ¶ Tertiam ꝓprietatem ibi.

¶ Liberaliores autem eſſe videntur non poſſidentes ſed accipientes ſubſtantiam. Inexperti eniꝫ indigẽtie: ⁊ oẽs diligunt magis ſua opera. vt parentes ⁊ poete.

¶ Et dicit ꝙ qui ſuſcipiũt diuitias a parẽtibꝰ ſunt magis liberales q̃ꝫ illi q ꝓprio labore eas acqrunt: ⁊ hꝰ aſſignat duas rõnes. Quaꝝ pma eſt ꝙ illi qui ſuſcipiũt diuitias a parẽtibꝰ nũq̃ꝫ fuerũt experti ĩdigẽtiaꝫ: vnde nõ timent expẽdere: ſicut illi q aliquãdo experti ſunt paupertateꝫ. Secũda rõ eſt. qꝛ naturale eſt ꝙ oẽs diligunt ſua opera ſicut parentes diligunt ſuos filios: ⁊ poete ſua poemata. Illi aũt qui acqrunt ꝓprio labore diuitias reputãt eas quaſi ſua opera. vnde magis volunt eas conſeruare. ¶ Quartam ꝓprietatem ponit ibi.

¶ Ditari autem nõ facile eſt liberalem neqꝫ acceptiuuꝫ exiſtentem neqꝫ cuſtoditiuuꝫ: emiſſiuum autem ⁊ nõ honorantez propter ipſas diuitias: ſed gratia dationis.

¶ Circa hoc tria facit. Primo ponit ꝓprietateꝫ. ⁊ dicit ꝙ nõ eſt facile qꝺ dicat̃ homo liberalis cũ magis a ſe emittit eas dando vel exprimẽdo: ⁊ nõ appreciat̃ diuitias ꝑꝑ ipſas: ſed ſolũ ꝑꝑ dationẽ. ¶ Secundo ibi.

¶ Propter quod ⁊ accuſant fortunaꝫ: quoniã maxime digni exiſtẽtes nequaq̃ꝫ ditantur. Cõtingit autem non irrationabiliter: hoc nõ enim poſſibile pecunias habere nõ curãtem: vt habeat queãdmoduꝫ neqꝫ in alijs.

¶ Manifeſtat quoddã ſignũ. qꝛ. n. liberales de facili nõ fiunt diuites. hoĩes vulgares accuſant fortunã: cũ nõ acquirunt diuitias: qꝛ nõ ſunt diuites illi q maxime eſſent digni. ſ. liberales: qui alijs largiunt̃: ſed ipſe dicit ꝙ hoc nõ irrõnabiliter accidit: qꝛ non eſt poſſibile ꝙ homo habeat pecunias q nõ multũ curat habere: ſicut ẽt non eſt poſſe ꝙ aliqd aliud hẽat̃ de q̊ hõ nõ curat. ¶ Tertio ibi.

¶ Non tamẽ dabit quibꝰ nõ opꝫ neqꝫ quando nõ opꝫ neqꝫ quecũqꝫ alia talia. Nõ enim vtiqꝫ ad hec cõparabitur ſm liberalitatẽ ⁊ in hoc cõſumens nõ vtiqꝫ habebit in que opꝫ cõſumere queãdmoduꝫ eniꝫ dictũ eſt: liberalis eſt q ſm ſubſtantiam expendit ⁊ in que opꝫ.

¶ Excludit falſam opinionẽ. nõ. n. ꝓpter hoc dictũ eſt ꝙ nõ curet diuitias: qꝛ det quibꝰ nõ opꝫ: vel qñ nõ opꝫ: vel ĩdebite ſm quã opꝫ aliã circũſtantiã. tuꝫ qꝛ talis opatio nõ eſſet liberalis. tũ qꝛ hoc impediretur ab operatiõe liberali: duꝫ ĩutiliter cõſumens nõ haberet qꝺ optime cõſumeret: ſicut eñi dictuꝫ eſt: liberalis dr̃: q expẽdit ſꝫ ꝓportionem ꝓprie ſubſtãtie. ⁊ in ea que opꝫ.

Qui autem ſuperabundat prodigus. propter quod tyrannos nõ dicimus prodigos. multitudo enim poſſeſſionis non videtur facile eſſe dationibus ⁊ expenſis ſuperabundare.

¶ Poſtq̃ꝫ phs determinauit de liberali. hic determinat de ꝓdigo. Et p̊ determinat de eo q eſt totaliter ꝓdigus. Secũdo de eo q eſt partiꝫ ꝓdigus ⁊ partiꝫ liberalis. ibi. (Sꝫ multi ꝓdigoꝝ ⁊c̃.) Circa pᵐ duo facit. Prio determinat de ꝓdigo abſolute. Secũdo ꝯparat ꝓdigũ illiberali. ibi. (Dictuꝫ eſt aũt a nobis ⁊c̃.) Circa pᵐ duo facit. Primo oſtẽdit reſpectu cuiꝰ ꝓdigus ſuperabũdet. Secundo oſtẽdit quales fiũt ꝓdigi actꝰ. ibi. (Liberalitate vtiqꝫ ⁊c̃.) Dicit ergo pmo ꝙ cuꝫ dicat̃ qs liberalis ex h ꝙ expẽdit ſm ꝓportionẽ ſue ſubſtantie expẽdendo vel dãdo: ⁊ ex hoc excludit ꝙ tyrãni qui habẽt ĩdeficiẽtem diuitiaꝝ abũdãtiã vtpote oĩa q̃ ſunt cõia ſibi vſurpãtes nõ dicunt̃ ꝓdigi: qꝛ ꝑꝑ multitudinẽ eoꝝ q̃ poſſidẽt non vr̃ facile qꝺ in dãdo ⁊ expẽdẽdo ſupabũdẽt ꝓportionẽ ipſaruꝫ diuitiarum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Liberalitate vtiqꝫ medietate exiſtente circa pecuniarum dationem ⁊ acceptionem: liberalis ⁊ dabit ⁊ expẽdet in que opꝫ ⁊ q̃cũqꝫ opꝫ. Silr̃ in ꝑuis ⁊ magnis. ⁊ hoc delectabiliter.

¶ Manifeſtat q̃lis ſit actꝰ ꝓdigi: ⁊ qꝛ oppoſita ex ĩuiceꝫ manifeſtant̃. Primo reſumit ea q̃ dicta ſũt de actu liberali. Secũdo oſtẽdit qualis ſit actus ꝓdigi. ibi. (Prodigus autem ⁊c̃.) Circa primũ duo facit. Primo reſumit qualiter liberalis ſe habeat circa ea que pĩcipaliter ad eum pertinent. ſ. circa dationem ⁊ delectationeꝫ dationis. Secũdo qualiter ſe habeat in his circa que ſecũdario dr̃ liberalis. ibi. (Et accipiet vnde oꝫ ⁊c̃.) Dicit ergo pmo: ꝙ cũ liberalitas ſit q̃dã medietas circa dationẽ ⁊

acceptionem pecuniarũ liberalis emittit pecunias dã/do ꝛ expendẽdo: ꝛ hoc ſm rationem: in que oꝫ: ꝛ q̃cũqꝫ oꝫ ꝛ alia hꝰ q̃ obſeruare oportet: per qḋ differt liberalis a magnifico: qui eſt tantũmodo circa magna: vt infra dicetur. ꝛ h̓ facit delectabil̓r: ꝑ qḋ differt ab illiberali: qui emiſſiõe pecuniaꝝ ꝯtriſtat̃. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Et accipiet magnis ꝛ paruis ſimiliter vnde oportet ꝛ quecũqꝫ oportet. virtute enim circa ambo exiſtẽte medietate faciet vtraqꝫ vt oportet. Sequitur enim decenti dationi talis acceptio: non talis autem contraria eſt. Sequẽtes quidem igitur fiunt ſimul in ipſo: contrarie autem manifeſtum ꝙ non.

❡ Reſumit qũo liberalis ſe habeat circa ea que ſecũdario ad liberalitatẽ ꝑtinent. Et ꝑmo qũo ſe hẽat circa acceptionẽ. Scḋo qũo ſe habeat circa triſtitiam. ibi. (Si aũt ꝑter oportunũ ꝛc. ꝛ bene ꝛc.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ liberalis accipit vñ oꝫ: ꝛ obſeruat quecũqꝫ oꝫ in accipiendo obſeruari: cũ. n. liberalitatis virtꝰ medium teneat circa vtrũqꝫ. ſ. acceptionẽ ꝛ dationẽ: ꝛ liberalis vtrũqꝫ faciat ſicut opꝫ: qꝛ ad decentẽ dationẽ ſeqtur ꝙ ſit decẽs acceptio: ſed ſi acceptio nõ ſit decẽs ꝯtraria eſt decẽti datiõi: qꝛ ex ꝯtrarijs cauſis ꝓcedũt. decens. n. datio ꝓcedit ex hoc ꝙ hõ ꝑfert bonũ rõnis cupiditati pecunie: ſꝫ indecens acceptio ꝓueit ex h̓ qḋ cupiditatẽ pecunie ꝑponit bono rõnis: ꝛ qꝛ ea que ſeiuicẽ ꝯſequũt̃ ſimul fiũt in eodeꝫ: que vero ſunt ꝯ̃ria ſil̓ eſſe nõ pñt: inde eſt ꝙ decens datio ꝛ decẽs acceptio: que ſeiuicẽ ꝯſequunt̃: ſimul aduñant̃ in liberali: ſꝫ indecẽs acceptio nõ ſimul inuenitur in eo cũ decẽti acceptiõe: cui ꝯ̃riat̃. ❡ Deinde cuꝫ dicit.

❡ Si autem preter oportunum ꝛ bene habẽs contingat ipſum conſumere triſtabitur. Moderate autem ꝛ vt opꝫ. virtutis enim ꝛ delectari ꝛ triſtari quibus opꝫ ꝛ vt opꝫ.

❡ Oſtẽdit qũo ſe habeat liberalis circa triſtitiã que eſt de amiſſiõe pecunie. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit qũo triſtet̃ de iordinata: ꝛ dicit ꝙ ſi cõtingat ipſum aliqḋ de ſuis diuitijs cõſumere ꝑter ordinẽ ad finẽ optimũ: ꝛ ꝑter hoc ꝙ bñ ſe habeat in dãdo ſm debitas circũſtantias: de hoc triſtat̃ ſi cõtingat ipſum aliqḋ facere qḋ ſit cõtra virtutẽ: ſicut ꝛ qlibꝫ virtuoſus triſtat̃ cũ facit aliqḋ cõtra virtutẽ: ꝛ tñ circa ipſaꝫ triſtitiã modũ rationis obſeruat: vt. ſ. triſtitia ſit moderata: ꝛ ſm ꝙ oꝫ: qꝛ ad virtutẽ ꝑtinet: vt aliqs delectet̃ ꝛ triſtet̃ in qbꝰ opꝫ: ꝛ ſm ꝙ oportet. ❡ Secundo ibi.

❡ Sed ꝛ bene cõmunicatiuus eſt liberalis in pecunijs: poteſt enim iniuſta pati non honorans pecunias.

❡ Oſtẽdit qũo triſtetur circa ablationẽ pecuniaꝝ: ꝛ dicit ꝙ liberalis eſt bñ cõicatiuus in pecunijs. i. ꝓmptus ad hoc ꝙ pecunias ſuas quaſi cões cuꝫ alijs habeat: põt eniꝫ abſqꝫ triſtitia ſuſtinere: ꝙ aliqs ei in pecunijs iniuriet̃: eo ꝙ nõ ml̓tũ pecunias appreciat̃. ❡ Tertio ibi.

❡ Et magis grauatus ſi quideꝫ qḋ oportet nõ cõſumpſit q̃ꝫ triſtatus ſi nõ oportunum aliqḋ conſumpſit: ꝛ ſymonidi nõ placens.

❡ Oſtẽdit qualiter circa idebitã retẽtionẽ pecunie grauatur: ꝛ dicit ꝙ magis grauatur. i. triſtatur ſi nõ ꝯſumit dãdo vel expẽdẽdo: q̃ꝫ triſtetur: ſi ꝯſumat aliquid qḋ nõ oportebat ꝯſumere: ꝛ hoc ideo: qꝛ magis ad ipſum pertinet dare q̃ꝫ accipere ꝛ conſeruare: q̃uis hoc nõ placeret ſimonidi: ideſt cuidam poete qui cõtrarium fieri oportere dicebat. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Prodigus autem ꝛ in his peccat: neqꝫ eniꝫ delectatur in quibꝰ opꝫ. Neqꝫ triſtatur vt opꝫ. Erit auteꝫ procedentibus manifeſtius.

❡ Oſtẽdit ex premiſſis qualis ſit actus ꝓdigi: ꝛ dicit ꝙ in oĩbus ꝑdictis ꝓdigus peccat. i. non ſolum ꝛ accipiendo: ſꝫ ẽt in delectãdo ꝛ triſtãdo: qꝛ neqꝫ delectatur neqꝫ triſtat̃ in qbus oꝫ: ꝛ ſꝫ ꝙ oꝫ: ꝛ hoc erit magis manifeſtũ in ſequẽtibus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Dictum autem eſt nobis quoniaꝫ ſuperabũdantie ꝛ defectus ſunt prodigalitas ꝛ illiberalitas: ꝛ in duobus in datione ꝛ acceptione ꝛ expenſas in datione ponimus. prodigalitas quidem igitur in dando ꝛ nõ accipiendo ſupabundat: in accipiẽdo autem deficit. Illiberalitas auteꝫ quidẽ igitur in dando deficit: in accipiẽdo autẽ ſuperabũdat niſi in paruis.

❡ Cõparat ꝓdigalitatẽ illiberalitati: ꝛ ꝑmo quãtum ad oppoſitũ. ſcḋo quãtuꝫ ad quãtitatẽ peccati. ibi. (Que quideꝫ igit̃ ꝛc.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ dictũ eſt ſupra ꝙ ꝓdigalitas ꝛ illiberalitas ſe habẽt ſm ſuperabũdantiã ꝛ defectum in duobꝰ. ſ. in acceptione ꝛ datiõe: ꝛ hoc iõ: qꝛ expẽſe que ad liberalitatẽ pertinẽt ſub datione cõꝑhẽdũtur. cõtrarie aũt in his ſuperabũdat: ꝛ deficit ꝓdigꝰ ꝛ illiberalis. ꝓdigus. n. ſupabũdat in dãdo: ꝛ in hoc ꝙ nõ accipiat. illiberalis auteꝫ econtrario deficit in dando ꝛ ſuperabundat in accipiendo niſi forte in paruis que illiberalis dãt: ꝛ nõ curat accipere.

❡ Que autem quidem igitur prodigalitatis non multum coaugetur. nõ eniꝫ facile ex nulla parte accipientem oĩbus dare: velociter enim derelinquit ſubſtantia dantes ydiotas qui ꝛ videntur ꝓdigi eſſe. Quare talis videbitur vtiqꝫ nõ parũ melior eſſe illiberali. Bene ſanabilis enim eſt ꝛ ab etate ꝛ ab egeſtate.

❡ Poſtq̃ꝫ ꝑhus oſtẽdit oppoſituꝫ ꝓdigalitatis ad illiberalitatẽ. hic oſtẽdit ꝙ illiberalitas excedit in grauitate peccati: ꝛ hoc tribꝰ ratiõibꝰ. Quarũ ꝑma ſumitur ex mutabilitate ꝓdigalitatis: qꝛ nõ de facili augetur: ſed de facili mouetur. vnde dicit ꝙ ea que pertinent ad ꝓdigalitatẽ: nõ multuꝫ poſſunt ſimul augeri: vt. ſ. aliquis nullo modo accipiat ꝛ ſuperflue omnibꝰ det: eo ꝙ ſubſtantia. i. diuitie velociter deſerit eos qui dant idiſcrete: q̃ſi quidaꝫ ydiote ꝛ irrationales: ꝛ tales videntur eſſe prodigi: ꝛ qꝛ vitium qḋ multuꝫ augetur ſi de facili curatur eſt minus graue: ide eſt ꝙ prodigus nõ modicũ eſt melior: ideſt minus malus illiberali. ꝓdigus. n. de facili ſanabilis eſt a ſuo vitio ex duobus. vno quideꝫ modo ab etate: quia quãto aliquis magis accedit ad etatem fit magis pronus ad retinẽdum ꝛ ad nõ dandum: quia enim diuitie appetũtur: vt per eas humanis defectibus ſubueniatur. cõſequens eſt. vt quanto alicuiꝰ maiores fuerint defectus tanto pronior fit ad retinẽdum. ꝛ ad nõ danduꝫ. ſecundo propter paupertatem que cõſequitur ex ſuperflua prodigi datione. paupertas auteꝫ impedit prodigalitatem dandi: tum propter impoſſibilitatem dandi. tũ ꝑꝑ experiẽtiã defectꝰ. ❡ Secũdã rationeꝫ ponit ibi.

¶ Et ad mediuꝫ poteſt venire: habet eniꝫ que liberalis: etenim dat ⁊ nõ accipit. Neutrũ aũt vt oportet: neqꝫ bene. Si vtiqꝫ hoc aſſueſcat vel qualiter aliter trãſmutet: erit vtiqꝫ liberalis. dabit eniꝫ quibus oportet: ⁊ accipiet vnde oportet: ⁊ nõ accipiet vnde nõ oportet: ꝓpter quod ⁊ videtur eſſe nõ omnino prauus ſcd'm morem: nõ enim mali neqꝫ inuirilis ſuperabũdare dantem ⁊ nõ accipiẽtem. Inſipiẽtis aũt.

¶ Que ſumitur ex ſimilitudine eius ad liberalitatẽ. vñ dicit ꝙ ꝓdigus de facili põt reduci ad mediuꝫ virtutis ꝑꝑ ꝯueniẽtiã quã hꝫ cũ liberali. hꝫ.n. ꝓdig⁹ que hꝫ liberalis: q.ſ. libẽter dat: ⁊ non de facili accipit. differt aũt a liberali: q neutrũ hoꝝ facit ſm ꝙ opꝫ ⁊ bñ. i. ſm rõnem rectaꝫ: ⁊ iõ ſi ꝑducat̃ ad hoc ꝙ faciat ꝑdicta ſm ꝙ oꝫ: ſiue per aſſuetudinẽ: ſiue per quãcũqꝫ aliã trãſmutationẽ etatis vel fortune erit liberalis: vt. ſ. det qb⁹ opꝫ ⁊ nõ accipiat vnde nõ opꝫ: ⁊ ex hoc cõcludit ꝙ ꝓdigus non videtur eſſe prauus ſm id qđ ꝑtinet ꝓprie ad virtutẽ moralẽ: que reſpicit directe appetitiuã potẽtiã. nõ.n. ꝑtinet ad malũ ſiue corruptũ appetitũ neqꝫ ad defectũ virilis animi: ꝙ aliqs ſupabũdat in dãdo: ⁊ ẽt nõ accipiẽdo: ſꝫ videt̃ ꝑtinere ad iſipiẽtiã quãdã: ⁊ ſic videt̃ ꝙ ꝓdigalitas nõ ꝑtineat ad malitiã moralẽ: que reſpicit ꝓnitateꝫ appetit⁹ ad malũ q̃ ſm rõnis defectũ. ¶ Tertio ibi.

¶ Secundum hunc autem modum prodigus multum videtur melior illiberali eſſe ⁊ ꝓpter ea que dicta ſunt: ⁊ quoniaꝫ hic quideꝫ ꝓdeſt multis. hic autẽ nulli: ſed neqꝫ ſibiipſi.

¶ Ponit tertiã rõnẽ que ſumit̃ ex defectu ꝓdigalitatis. vnde dicit ꝙ: ꝓdigũ eſſe multo meliorẽ illiberali nõ ſoluꝫ apparet ꝑꝑ ꝑdictas duas rões: ſꝫ ẽt ꝑꝑ hãc tertiam qm̃ ꝓdigus multis ꝓdeſt ꝑ ſuã dationẽ: licꝫ ſibi noceat inordinate dãdo: ſꝫ illiberalis nulli ꝓdeſt inq̃tum deficit in dãdo: nec ẽt ꝓdeſt ſibiipſi inquantuꝫ deficit in expendendo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed multi ꝓdigorum quemadmodum dictum eſt ⁊ accipiunt vnde non oportet: ⁊ ſunt ſm hoc illiberales.

¶ Determinat de eo qui eſt cõmixt⁹ ex ꝓdigo ⁊ illiberali. Et circa hoc duo facit. Prio oſtẽdit quõ aliq ꝓdigi aliquid illiberalitatis hñt. Secũdo ifert q̃ſdã cõcluſiones ex dictis. ibi. (Propter qđ intẽperati ⁊c̃.) Circa p^m duo facit. Primo oſtẽdit quõ qdã ꝓdigi male ſe hñt in accipiẽdo. Secũdo quõ ſe hñt in dãdo. ibi. (Propter qđ neqꝫ liberalis ⁊c̃.) Et circa p^m duo facit. Prio ꝓponit qđ intẽdit ⁊ dicit. ſunt ꝓdigi ſm ſupfluã dationẽ ſunt aliq illiberales inq̃tũ accipiũt vñ nõ oꝫ. ¶ Scd'o ibi.

¶ Acceptiui auteꝫ ſunt ꝓpter velle quidem cõſumere. facile autem hoc facere nõ poſſunt. velociter enim derelinquit eos exiſtentia. Coguntur enim aliunde acquirere. Similiter autem ⁊ ꝓpter nihil boni curare indifferenter ⁊ vndiqꝫ accipiunt: dare enim concupiſcunt: qualiter aũt vel vnde nihil cõfeſtim eis differt.

¶ Aſſignat duas rões. Quaꝝ pma talis eſt. q tales ꝓni ſunt ad accipiẽdũ ꝑꝑ hoc ꝙ nolũt cõſumere ſua ſupflue dãdo ⁊ expẽdẽdo: ⁊ de facili ꝯſumunt: q ea que hñt cito eos deſerũt. vñ ad hoc ꝙ implere pñt volũtatẽ ſuaꝫ circa ſupfluas datiões ⁊ expẽſas: cogunt̃ aliũde iordinate acqrere que nõ habeant. Scd'a rõ eſt. q magis dãt ex q̃dã ꝯcupiſcẽtia dãdi q̃ ex rõne recta q̃ſi intẽdẽtes ad aliqđ bonũ. vñ volũt qdã dare: ſꝫ q̃lr aut vñ nihil apud eos differt: ⁊ ideo nullam curam habent de bono: ⁊ ſic indifferenter vnũquodqꝫ accipiunt. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Propter quod neqꝫ liberales delectatiões ipſorum ſunt. neqꝫ eniꝫ bone neqꝫ huius ipſi⁹ gratia: neqꝫ vt oportet. Sed quoniam quos oportet indigere hos diuites faciunt: ⁊ moderatis quidem ſcd'm mores nihil vtiqꝫ darent. Adulatoribus autem vel ſm aliquam aliam voluptatem tribuunt multa.

¶ Oſtendit quõ deficiãt circa dationes: ⁊ dicit ꝙ q nullaꝫ curã habent de bono: iõ dationes eoꝝ non ſunt liberales nec bone neqꝫ propter bonum. neqꝫ moduꝫ debituꝫ hñt: ſꝫ qñqꝫ diuites faciunt malos hoĩes quos oporteret pauperes eſſe: q cũ diuitijs male vtũt̃ ⁊ ſibi ⁊ alijs ſunt nociui: ⁊ tñ hoĩb⁹ q hñt mẽtes moderatas ſm vtuteꝫ nõ darẽt aliqđ: in quo deficiũt in dãdo: ſꝫ multa dãt adulatoribus vel alijs hominibus: qui eos qualitercunqꝫ delectãt: puta hyſtrionibus: in quo ſic ſuperabundãt in dando. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod intemperati ipſorũ ſunt multi. Facile enim cõſumẽtes ⁊ in intẽperãtias cõſumptiui ſunt ⁊ ꝓpter non ad bonum viuere: ⁊ ad voluptates declinant.

¶ Inducit duas cõcluſiones ex ꝑmiſſis. Quarũ pma eſt. ꝙ ꝑꝑ ꝑmiſſa multi ꝓdigoꝝ ſunt intẽperati. ⁊ hoc apparet ex duob⁹. p^o qdẽ: quia cũ ſint faciles ad ꝯſumẽdũ ſua de facili ꝯſumũt in itẽperãtias: puta in cibos ⁊ in venerea: a qb⁹ multi retrahunt̃ timore expẽſaꝝ. Scd'o q cuꝫ nõ ordinẽt vitã ſuã ad bonũ honeſtum: ꝯñs eſt: ꝙ declinent ad voluptates: hec.n. duo ſunt ꝑꝑ ſe appetibilia. honeſtuꝫ qdẽ ſm appetitũ rõnaleꝫ: delectabile ſm appetitum ſenſitiuuꝫ. vtile autem refertur ad vtrũqꝫ horum. ¶ Secundam cõcluſionem ponit ibi.

¶ Prodigus quideꝫ igitur inducibilis effect⁹ tranſit. Potitus autem ſtudio in mediũ ⁊ ad qđ oportet adueniet vtiqꝫ.

¶ Et dicit ꝙ ex premiſſis pꝫ ꝙ ꝓdigus ſi nõ põt iduci ad virtutẽ: trãſit ad predicta vitia: ſi aũt patiatur: ſtudio. ſ. virtutis ꝑueniet de facili ad mediũ. ſ. vt det ⁊ abſtineat ab accipiẽdo ſm ꝙ oꝫ: vt ſupra dictũ eſt.

¶ Illiberalitas autem inſanabilis eſt. Videtur eniꝫ ſenectus ⁊ omnis impotentia illiberales facere. Et magis cõnaturale hominibus prodigalitate. Multi enim amatores pecuniaruꝫ magis q̃ datores.

¶ Poſtq̃ phs determiauit de ꝓdigalitate: h̃ determiat de illiberalitate. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit quãdã ꝯditionẽ illiberalitatis. Scd'o diſtiguit illiberalitatis modos ſeu ſpẽs ibi. (Extendit aũt in multis ⁊c̃.) Tertio ꝯparat illiberalitatẽ ad ſuũ oppoſitũ. ibi. (Congrue vtiqꝫ illiberalitati ⁊c̃.) Dicit g^o p^o: ꝙ illiberalitas ẽ iſanabilis. ⁊ hic aſſignat duas rões. Quarũ pma eſt ꝙ vita hũana: ⁊ ẽt res hũane vtplurimũ tẽdũt in defectũ. manifeſtũ eſt aũt expimẽto ꝙ ſenect⁹ ⁊ q̃lꝫ alia ipotẽtia vel defect⁹ faciunt hoĩes illiberales: q vr̃ hoĩ ꝙ plurib⁹ idigeat: ⁊ iõ magis cupit res exteriores qb⁹ hũane idigẽ

tie ſubueniſ. Scða rõ eſt: qꝛ illud ad qð homo naturaliter inclinat nõ de facili remouetur ab eo: magis aũt inclinat homo ad illiberalitatẽ ꝙ̃ ad ꝓdigalitatẽ: cuius ſignum eſt: ꝙ plures inueniuntur amatores ꝛ conſeruatores pecuniarum ꝙ̃ datores. id aũt qð naturale eſt in pluribus inuenitur. in tm̃ nã inclinat ad amorẽ diuitiaꝝ inquãtũ ꝑ eas vita hoīs ꝯſeruat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Extendit autem in multum ꝛ multiforme ẽ. Multi enim modi videntur illiberalitatis eſſe. in duobus enim exiſtens ꝛ defectu dationis ꝛ ſuperabundantia acceptionis. Non omnibus integra aduenit ſed quandoq; diuidiť. ꝛ hi qdẽ adeptione ſuꝑabundant. Hi ãt datiõe deficiũt.

¶ Diſtiguit modũ ſeu ſpecies illiberalitatis. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ illiberalitas attenditur ſm duo. ſ. ſʒ ſuperfluũ in accipiendo ꝛ defectũ in dando. ibi. (Que quidẽ.n.ĩ talibus ꝛc̃.) Tertio ponit ſpẽs que accipiuntur ſm ſuperfluam acceptionẽ. ibi. (Hi ſunt rurſus ſm acceptionem ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ illiberalitas in multum augetur: ad multa etiam ſe extendit. ꝛ multiformis eſt: inquãtũ. ſ. ſunt multi modi liberalitatis. cum.n. illiberalitas in duobus exiſtat. ſ. in defectu datiõis. ꝛ in ſuperabundantia acceptionis: non oẽs illiberales peccant in vtroq; quaſi totam rationem illiberalitatis habentes. ſed diuidiť aliqñ in diuerſas: ita ꝙ quidam ſuꝑabundant in acceptiõe: qui tñ in datione deficiunt: ſicut de prodigo ſupra dictũ eſt: alij vo deficiunt in datione. ꝛ tñ nõ ſuꝑabundant in acceptione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui quidem igitur in talibus appellationibꝰ puta parci tenaces cimbices: oẽs datione deficiunt. Aliena aũt nõ appetunt neq; volunt accipere. hi quidem ꝓpter quandam moderantiam ꝛ reuerẽtiã turpiũ. Videnť enim quidaʒ vel dicunt ꝓpter hoc cuſtodire vt non aliquãdo cogantur turpe aliquid operari. Horũ aũt ꝛ ciminiuenditor ꝛ omnis talis nominatus ẽ añ a ſuperabundantia eiꝰ qð ẽ nulli vtiq; dare. Hi aũt rurſus ꝓpter timorẽ abſtinẽt ab alienis vt non facile ipſum que aliorum accipere que autem ipſius alios non. Placet igitur eis neq; dare neqʒ accipere.

¶ Determinat modũ eoꝝ qui in datione deficiunt. ꝛ diċ ꝙ tales appellantur parci. eo ꝙ parũ expẽdũt tenaces a defectu dationis q̃ſi multũ retinentes dicunť ẽt chimbiles q̃ſi venditores cyminij a quodã ſuperexceſſu tenacitatis. quia. ſ. nec nũmũ aliqð darent abſq; reconpenſatione: ꝛ tñ iſti nõ ſuꝑabũdãt in accipiẽdo: qꝛ nec aliena appetunt nec oblata multũ curant accipere. Et hoc propter duas rationes. Quarum ꝑma eſt: qꝛ. ſ. hoc dimittũt ꝓpter illoꝝ moderantiã ꝛ ꝓpter timorẽ turpitudinis. videntur.n. cuſtodire ſua. ꝛ hoc etiam dicunt verbo. ne ſi ſua dent coganť aliqñ ꝓpter penuriã aliquid operari. ꝛ inde ẽ etiam ꝙ nolunt recipere aliena turpe hoc exiſtimantes vel indubitanter ne ab his que eis darent inducerentur ad aliquid indecens. ꝛ de eoꝝ numero videť eſſe cymbiles. i. kimini venditor: qui ſic nominať ꝓpter hoc ꝙ ſuꝑabundat ꝙ nulli dare vult. ꝛ eadem rõ eſt de omnibus ſimilibus. Secunda ratio ẽ qꝛ aliqui abſtinẽt ab accipiẽdo aliena ꝓpter hoc ꝙ timẽt ne oporteat eos dare q̃ſi non ſit facile vt ipſe ea que ſunt alioꝝ accipiat ꝛ alij accipiunt ea que ſunt eius: ꝛ iam placet eis ꝙ neq; dent neq; accipiant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hi aũt rurſus ſm acceptionẽ ſuperabundant in vndiqʒ accipiendo ꝛ oẽ. puta illiberales operationes operãtes ꝛ de meretritio paſti ꝛ oẽs tales ꝛ vſurarij ꝛ in paruo ꝛ in multos. omnes enim iſti vnde non oportet accipiunt: ꝛ quãtũ non opʒ. Cõmune aũt in ipſis turpis lucratio apparet. Oẽs enim gratia lucri ꝛ huius parui opprobria ſuſtinent. Eos enim qui magna nõ vnde oportet accipiunt: neqʒ que oportet nõ dicimus illiberales puta tyrannos ciuitates deſolantes ꝛ ſacra predantes: ſed pernitioſos magis ꝛ de ipios ꝛ iniuſtos.

¶ Ponit modos illiberalitatis. Et ꝑmo q̃tum ad eos q turpiter accipiunt. Secundo quãtum ad eos qui accipiunt iniuſte. ibi. (Aleator quidem ꝛc̃.) Dicit ergo primo ꝙ quidam illiberales ſuperabundant in acceptione non curantes quid vel vnde accipiant ſeu lucrentur. quorũ quidam lucrantur de vilibus ꝛ ſeruilibus operationibꝰ. quidam vero lucrantur de turpibus ꝛ illicitis. puta de meretritio vel de aliquo ſili. ſicut lenones. quidam vero lucrantur per ĩprobam actionẽ. ſicut vſurarij: ꝛ qui ſaltem aliquid paruũ volũt lucrari in aliquo multo: qð dãt vel mutuãt. oẽs enĩ predicti accipiunt vñ nõ oʒ. ſ. de ſeruilibus vel turpibus operibus: vel quantum nõ opʒ ſicut vſurarij qui accipiunt vltra ſortem: quibus omnibus cõmune eſt lucrũ: ꝛ hoc paruũ. qꝛ illi qui magna lucranť accipiunt vnde non opʒ vel que nõ opʒ: ſicut tyrãni qui depredantur ciuitates ꝛ templa non dicuntur illiberales: ſed magis pernitioſi homines ꝛ impij ꝛ iniuſti in deũ legis tranſgreſſores. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Aleator qdẽ ꝛ mortuorũ ſpoliator ꝛ latro illiberalium ſunt turpes lucratores. lucri enim gratia vtriqʒ negocianť ꝛ opprobria ſuſtinent ꝛ hi quideʒ pericula maxia gratia lucri. Hi aũt ab amicis lucranť qbus oʒ dare. Vtriqʒ vtiqʒ vñ nõ oʒ lucrari volentes turpes lucratores: ꝛ oẽs vtiqʒ tales ſumptiones illiberales.

¶ Ponit illiberales qui accipiunt iniuſte ſicut aleator q lucrať ex ludo taxilloꝝ: ꝛ ille qui ſpoliat mortuos: qui antiquitus cum magno apparatu ſepeliebantur. ꝛ latro qui ſpoliat viuos. omnes enim iſti turpiter lucranť inquãtuʒ ꝓpter lucrum negotia quedam faciunt. vnde ſũt opprobria. ſm qð etiam de ſuperioribꝰ dictum eſt. ſed ĩ iſtis eſt aliqua ſpecialis rõ turpitudinis. quidã enim horum. ſ. ſpoliator mortuorum ꝛ latro exponunt ſe magnis periculis propter lucrum agentes ea que legibus puniũtur. aliqñ.n. ſ. aleatores volunt lucrari ab amicis cũ quibus ludunt. cum tamẽ magis cõueniat ſm liberalitateʒ amicis aliquid dare. ꝛ ſic pʒ ꝙ vterq; dum volunt lucrari: vñ non oportet ſunt turpes lucratores. ꝛ ſic pʒ ꝙ oẽs predicte cõceptiones ideſt acceptiones ſunt illiberales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Congrue itaqʒ liberalitati illiberalitas contrarium dicitur. maius enim eſt malum prodigalitate ꝛ magis in hanc peccant ꝙ̃ ſm dictaʒ ꝓdigalitatem. de liberalitate quidem igitur ꝛ oppoſitis malitijs tanta dicta ſunt.

¶ Determinat de illiberalitate per cōparationem ad oppoſitū vicium ⁊ dicit ꝙ illiberalitas congru e denominatur ab operatiōe illiberalitatis.ſemper.n.peius viciū magis opponitur virtuti. Illiberalitas aūt eſt peior prodigalitate: vt ſupra oſtenſum eſt. vnde relinquit̄ ꝙ magis opponat̄ illiberalitati.Scḋa ratio eſt:quia homines magis peccant ſm viciū qḋ dicitur illiberalitas.q̄z ſz vicium:qḋ dicitur prodigalitas.⁊ ꝓpter hoc nominat̄ a priuatione liberalitatis.qꝛ plures per hoc vicium corrūpūtur. Ultimo autem epylogat que dicta ſunt dicens:tāta dicta eſſe de liberalitate ⁊ de oppoſitis vicys.

Videbitur autez vtiqz conſequens eē ⁊ de magnificentia pertranſire. videtur eteniz hec ipſa circa pecunias.quedam virtus eſſe.

¶ Poſtq̄z ph̄s determinauit de liberalitate.hic determinat de magnificētia.⁊ diuidit̄ pars iſta in duas ꝑtes. In ꝑma inquirit materiā magnificētie ⁊ oppoſitoꝝ vicioꝝ. In ſcḋa oſtendit qualiter magnificentia ⁊ oppoſita vicia circa ꝓpriā mā̄z opant̄.ibi.(Magnificus āt ſciā aſſimilatur ⁊c̄.)Circa ꝑmū duo facit. Primo oſtendit que ſit materia magnificentie. Secundo oſtendit que ſint vicia ei oppoſita.ibi.(Tales autem habitus ⁊c̄.)Circa primū tria facit. Primo ꝓponit materiā cōem magnificentie ⁊ liberalitati.Scḋo oſtendit dr̄iam inter vtrūqz. ibi.(Nō queādmodū aūt liberalitas ⁊c̄.) Tertio ꝓbat ꝓpoſitum.ibi.(Qui aūt in paruis ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ poſt liberalitatem videt̄ eſſe cōueniēs ꝙ ſequat̄ tractatus de magnificentia.⁊ ratio conuenientie eſt:qꝛ magnificentia videt̄ eſſe quedā virtus circa pecunias ſicut ⁊ liberalitas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non quemadmodum liberalitas extenditur circa omnes que in pecunijs operationes. ſed circa ſumptuoſas ſolum. In his autem ſuperexcellit liberalitatez magnitudine: quemadmodum nomen ipſum ſignificat. in magnitudine enim decens ſumptuoſus eſt.

¶ Oſtendit differentiam quātū ad liberalitatē.Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit diffentiam. Secundo manifeſtat qḋ dixerat.ibi.(Magnitudo aūt ⁊c̄.)Circa primū ponit duas differentias.Quarū ꝑma eſt:ꝙ liberalitas ſe extēdit ad oēs opationes que ſunt circa pecunias .i.ad expenſas acceptiōes ⁊ dationes.ſed magnificentia eſt circa ſumptus.i.expenſas.Secūda differentia eſt:ꝙ etiam in ſumptibus ſiue in expenſis magnificentia excedit liberalitatē magnitudine.magnificentia.n.eſt ſolum circa magnas expenſas:ſicut ipſuz nomē demōſtrat. Sz liberalitas poteſt eē ēt circa moderatas vl̄ imoderatas: nec tn̄ intelligendū eſt:ꝙ qꝛ magnitudo iportat exceſſuz quēdam:ꝙ magnificus ita magnos ſumptus faciat ꝙ excedat id qḋ dz fieri ſm rōnem.ſed ſumptus magnifici ita ſunt cū magnitudine:ꝙ decēs.decet.n.⁊ perſonaz faciētis ⁊ opus in q̊ fiūt expēſe vt īfra dicet̄. ¶ Deiñ cū.d.

¶ Magnitudo autem ad aliquid. Non enim idem ſumptus triarchaz ⁊ architheoro decens vtiqz ad ipſum ⁊ in quo ⁊ circa que.

¶ Exponit ꝙ dixerat.ſ.qualr̄ magnitudo ſumptus cōueniat magnifico.⁊ qꝛ magnū dr̄ relatiue vt habetur in predicamentis:ideo ⁊ hoc dicit̄ ꝙ magnitudo ſumptus accipitur per reſpectum ad aliquid aliud.puta ad illud in quo fiunt expenſe.vel ad perſonam expendentis.qꝛ non idem ſumptus dicitur eſſe magnum per comparationez ad triarcham.i.principem galearum que hn̄t.3.ordines remorū vnde ⁊ trieres vocantur ⁊ architeorū.i.principē ſpeculationis.puta ſi aliquis fuerit prefectus templi vel etiā ſtudy.oz enim ſumptum eſſe decentem per cōparationē ad ipſum qui expendit.⁊ per cōparationem ad id in quo expendit:⁊ oportet conſiderare circa que illud fiat.puta ſi fiunt expenſe in edificatione domus:opz vltra conſiderare cui domus illa edificet̄:vtrū.ſ.principi vel priuate perſone.qꝛ.ſ.ſm hoc diuerſi ſumptus requiruntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui autez in paruis vel in moderatis ſm dignitatem expendit non dicitur magnificus.puta hoc multotiens dare ⁊ tanti. Sed qui in magnis iſte. Magnificus quidem enim liberalis: liberalis autem nihil magis magnificus.

¶ Probat qḋ dixerat.ſ.ꝙ ad magnificētiā ꝑtinet magnitudo ſumptus:qꝛ ille qui expendit ī paruis:vel ēt moderatis ſm ꝙ dignū eſt:non dicit̄ magnificus.puta ſi multotiens diuiſim expenderet multa in ꝑuis rebus.ita ꝙ oēs ille expenſe cōgregate facerent quid tantum quātū illud qḋ expendit magnificus:nihilominus tn̄ magnificus nō diceret̄:⁊ ſi ꝓmpte ⁊ liberalr̄ illa ꝑua expēderet: qꝛ oīs agens eſt liberalis.non tn̄ ſequitur ꝙ oīs liberalis ſit magnificus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Talis autem habitus defectus quidem paruificentia vocatur. ſuperabundantia autem eſt bānanſia ⁊ apirocalia ⁊ quecūqz tales non ſuperabundantes magnitudine circa que oportet. ſed in quibus non oportet. ⁊ vt non oportet. preclare poſterius autem de ipſis dicemꝰ.

¶ Oſtendit que ſint vicia oppoſita magnificentie.⁊ dicit qḋ vicium oppoſitū habitui magnificentie per modum defectus vocat̄ paruificentia.ſed vicium ꝙ opponit̄ ei per modū ſuperabūdantie vocatur bannauſya.a bānos qḋ ē fornax.qꝛ tales q ſicut ī fornace omnia ſua cōſumūt vocant̄ abyrochalia q̄ſi ſine experientia boni.qꝛ.ſ.experti ſunt qualiter oporteat bonū operari.⁊ ſi que etiā ſunt alie tales nominationes:que quidē important ſuperabūdantiam.nō qꝛ excedant magnificū in magnitudine expenſarū:circa que opz expendere.ſed ſuperabundant in hoc ꝙ excedunt rōnem rectam in hoc ꝙ faciūt magnos ſumptus cuz quadā preclaritate:in quibus nō oz:ex quo pz ꝙ mediū ⁊ extrema in virtutibus moralibus nō accipiunt̄ ſm quātitatem abſolutam:ſed per reſpectum ad rōnem rectam.ſubdit aūt ꝙ de iſtis vicys poſterius dicet̄ in hoc eodē capitulo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Magnificus autem ſcienti aſſimilatur. decēs eniz poteſt ſpeculari: ⁊ expendere magna prudenter: queādmodum enim in principio diximus habitus operationibus determinatur. ⁊ quorum eſt : magnifici vtiqz ſumptus magni ⁊ decentes: talia vtiqz ⁊ opera. ſic eniz erit magnus ſumptus ⁊ decēs operi quare opus quidem ſumptu dignum oportet eſſe : ſumptum autem opere vel ſuperabundare.

¶ Oſtendit quomodo magnificentia ⁊ oppoſita vicia circa predictam materiam ſe habeant.Et primo determiat de magnificentia.Secūdo de vicys oppoſitis.ibi.(Superabūdans aūt ⁊c̄.)Circa ꝑmū duo facit. Primo ponit

quaſdã ꝓprietates magnifici pertinentes ad modum expendendi. Secũdo oſtendit in quibus magnificus expendat. ibi. (Eſt autem ſumptuum ⁊c̃.) Circa primuꝫ ponit. 6. ꝓprietates magnifici. Quarum prima eſt: ꝙ magnificus aſſimilatur ſcienti. quia. ſ. ſicut ad ſcientem artificem pertinet cognoſcere ꝓportionem vnius ad aliud. ita etiam ad magnificum pertinet cognoſcere ꝓportionem expenſarum ad id in quo fiunt expenſe. põt. n. magnificus cõſiderare quid deceat expendere. ⁊ ſic faciat magnas expenſas prudenter: qḋ requiritur ad omnẽ virtutem moralem: vt. ſ. prudenter operetur. hoc autem qḋ dictum eſt: manifeſtat phs per hoc qḋ ſupra dictum eſt in ſecũdo: ꝙ quilibet habitus determinat̃ per operationes ⁊ per obiecta quoꝝ eſt habitus. qꝛ. ſ. determinati habitus ſunt determinatorum operationũ ⁊ obiectoꝝ. qꝛ operationes magnificentie ſunt expenſe. et obiecta operationum ſunt ea in quibus expenſe fiunt magne. conſequens eſt ꝙ ad magnificũ pertinet conſiderare ⁊ facere magnos ſumptus ⁊ conuenientes: qḋ nõ poteſt fieri ſine prudentia. per hunc enim modũ expenſe erunt magne ⁊ conuenientes operato. puta domui edificãde. vel alicui hꝰ. ſic igitur opꝫ ꝙ opus in quo fiunt expenſe ſit tale qḋ ſit dignũ. ſ. expenſa ſumptũ auteꝫ. i. expenſam opꝫ eſſe vt ꝓportionet̃ operi. vel ꝙ ſuperabundet. qꝛ. n. difficillimũ eſt mediũ attingere ſi contingat a medio declinare ſemper virtus declinat in id qḋ minus habet de malo. dicit̃ fortis in minꝰ timẽdo ⁊ liberalis dando: ⁊ ſic magnificꝰ ĩ plus expendendo. ¶ Secũdam ꝓprietatẽ ponit ibi.

¶ **Conſumet autem talia magnificus boni gratia. Cõmune enim hoc virtutibus.**

¶ Que ſumitur ex parte finis. ⁊ dicit ꝙ magnificus conſumet in expendendo talia magna ⁊ decentia propter bonum honeſtum ſicut ꝓpter finẽ. operari aũt ꝑꝑ bonũ eſt cõe in oĩbus virtutibus. ¶ Tertiã rõnẽ põit ibi.

¶ **Et adhuc delectabiliter ⁊ emiſſiue. Ratiocinij diligentia paruifica.**

¶ Et dicit ꝙ ad magnificuꝫ ꝑtinet delectabiliter magna expendere ⁊ emiſſiue. i. prompte. ⁊ ſine difficultate emittendo: qꝛ ꝙ aliquis ſit multum diligens in rõcinio. i. in computatione expenſarum pertinet ad paruificientiã. ¶ Quartam proprietatem ponit ibi.

¶ **Et qualiter optimum ⁊ decentiſſimum itendet vtiq̃ magis q̃ȝ quãto ⁊ qualr̃ minimo.**

¶ Et dicit ꝙ magnificus intendit qũo faciat opus optimum ⁊ decentiſſimũ: q̃ȝ qũo minimũ poſſit expẽdere ad opus itentũ faciẽdũ. ¶ Quintam ꝓprietatẽ ponit ibi.

¶ **Neceſſariũ aũt ⁊ liberalem magnificũ eſſe. et enim liberalis expendet que oportet ⁊ vt opꝫ. In his enim magnũ magnifici velut magnitudo circa h liberalitate exiſtente.**

¶ Et dicit ꝙ neceſſariũ eſt ꝙ magnificus ſit liberalis: qꝛ ad liberalem pertinet expendere ea que oꝫ. ⁊ ſicut opꝫ: in hoc etiam magnificus. expendit enim circa magna ⁊ decentia opera vt dictũ eſt. ⁊ hoc facit delectabiliter ⁊ emiſſiue. ⁊ propter bonũ: ſed ad magnificum proprie pertinet ꝙ aliquid magnũ circa hoc faciat. ac ſic magnificẽtia nihil aliud eſt q̃ȝ quedã magnitudo liberalitatis circa predicta. ¶ Sextam proprietatẽ ponit ibi.

¶ **Et ab equali ſumptu opus faciet magis magnificum. Non enim eadem virtus poſſeſſionis ⁊ operis. poſſeſſionis enim quidem virtus qḋ plurimo dignum ⁊ honoratiſſimũ: puta aurum. Operis enim magnum ⁊ bonum: talis enim ſpeculatio admirabilis. Magnificum auteꝫ admirabile: ⁊ eſt operis virtus magnificentia in magnitudine.**

¶ Et dicit ꝙ dum magnificus in aliquo magno opere facit magnas expenſas conſtituit opus magis magnificuꝫ ſicut ex equalitate expenſarum: qꝛ non ad idẽ ꝑtinet virtus. i. vltimũ ⁊ optimũ in poſſeſſione diuitiaꝝ ⁊ in operatione quo diuitie expẽdunt̃: qꝛ virtus. i. maximũ ⁊ optimuꝫ in poſſeſſionibus ⁊ eſt illud. qḋ ẽ plurimo precio dignum. ⁊ ꝙ homines maxime honorant. i. appreciant̃. ſed virtus operis eſt. ꝙ ſit magnum ⁊ bonum. qꝛ conſideratio talis operis inducit admirationẽ: ⁊ tale eſt opus magnificentie: vt ſcilicet ſit admirabile: ⁊ ſic pꝫ ꝙ virtꝰ operis. i. optima excellentia eius eſt ſm magnificentiam cũ magnitudine expenſarum.

Eſt aũt ſumptuũ qualia dicimus honorabiliſſima: puta circa deos dona repoſita ⁊ preparationes ⁊ ſacrificia. ſimiliter autem ⁊ quecũq̃ circa omne diuinum. Et quecũq̃ ad commune magnifica ſunt: puta ſi alicubi largiri quale oportere preclare. vel trieris eſſe principium: vel etiam conuiuare ciuitatem.

¶ Poſtq̃ȝ phs oſtendit qualiter magnificus ſe habeat in expendendo. hic oſtendit in quibus magnificus principaliter expendat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit in quibus magnificus expendat. Secundo oſtendit qũo ſeruat proportioneꝫ ſumptus ad ea in quibus expendit. ibi. (Et in ſingulis decens ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo proponit in quibus principalr̃ magnificus expẽdat. Secundo in quibus expendat contrario. ibi. (Propriorum aũt ⁊c̃.) Circa primũ tria facit. Primo oſtẽdit que ſunt ꝑ̇ncipalia in quibus magnificus expendat. Secundo oſtendit ad quos pertineat in talibus expendere. ibi. (In omnibus aũt quẽadmodum dictuꝫ eſt ⁊c̃.) Tertio epylogat qḋ dictuꝫ eſt. ibi. (Maxime quidẽ igit̃ ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ magnificus facit ſumptus circa ea que ſunt maxime honorabilia. hec autem ſunt duo genera. primũ eſt ergo eoꝝ que pertinent ad res diuinas. puta cum aliqua donaria reponunt̃ in tẽplis deoꝝ ⁊ in ſeparatiões. puta temploꝝ edificia vel aliquid aliud hꝰ. ⁊ ẽt ſacrificia ad idem pertinent. gentiles autem non ſolum celebrabant deos. i. q̃ſdaꝫ ſubſtantias ſepatas. ſed etiam colebant demones: quos dicebant eſſe inter deos ⁊ homines. ⁊ ideo ſubdit. ad idem igitur pertinet quicq̃d expendet̃ circa cultum cuiuſdam demonis. ⁊ loquitur hic phus ſm conſuetudine gentilium: que manifeſtata veritate eſt abrogata. vñ ſi aliquis nũc circa cultum demonis aliquid expenderet non eſſet magnificus ſed ſacrilegus. ſcḋm aũt genus igitur honorabilium ſumptuũ ſunt ea que magnifice fiunt per reſpectũ ad bonum publicũ. puta vt ſi aliq̃s aliquid vtile trieris cõitati preclare ⁊ magnifice largiat̃: qḋ oꝫ vel ſi aliquod officiũ cõmittit alicui a ciuitate. puta ꝙ ſi ꝑ̇nceps. i. exercitus nauium vel galearũ qḋ circa executionem officij faciat magnos ſumptus. vel ẽt q munus facit toti cõmunitati. ſicut ſolituꝫ erat vt habet̃. 2. politice. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ **In omnibus aũt quemadmoduꝫ dictum eſt ⁊ ad operantem refertur quis eſt ⁊ quarũ poſ**

ſeſſionum. digna enim opꝫ his eſſe: ⁊ nõ ſolum operi ſed ⁊ facienti decere.

¶ Oſtendit q̄bus nõ cõpetunt. ibi. (Propter qđ inops q̄dem ⁊c̃.) Scđo oſtẽdit in ſpãli quibus cõpetũt. ibi. (Decet aũt ⁊ eos ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ in oı̄bus que expẽdunẽ: ſicut ſupra dictum eſt: oꝫ haberi reſpectum non ſolum ad id in quibus expendunẽ: vt .ſ. conſideretur quis eſt qui expẽdit. vtrum .ſ. ſit princeps vel priuata perſona: nobilis aut ignobilis: ⁊ etiam conſideretur quas poſſeſſiones hẽat vtrũ .ſ. magnas vel ꝑuas. oꝫ .n. expenſas eẽ dignas. i. bene ꝓportionatas his .ſ. conditioni perſone ⁊ diuitijs. ita ꝙ expenſe non ſolum deceant tale opus in quo expendiẽ. ſed etiã deceant facientẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Propter qđ inops quidẽ non vtiqꝫ erit magnificus. non enim ſunt a quibus multa conſumet decẽter: tentans aũt ⁊ inſipiens: preter dignitatẽ eni ⁊ opportunũ: ſm ꝟtutẽ ãt recte.

¶ Concludit quibus non deceant tales ſumptus. Et dic̃ ꝙ ꝓpter predicta inops. i. qui hꝫ paruas diuitias: nõ põt eſſe magnificus. qꝛ non hꝫ tot ex quibus poſſit conueniẽter multa conſumere: ⁊ ſi temptet vltra expendere eſſet inſipiẽs: qꝛ hoc eſſet cõtra dignitatẽ. ⁊ ꝑter id qđ oꝫ fieri. ⁊ ita nõ pertinet ad virtutẽ magnificentie. qꝛ ſm virtutem oı̄a fiunt recte. i. ſm qđ opꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Decet aũt ⁊ eos quibus talia preexiſtunt per ſeipſos vel per genitores vł per quos ad ipſos tranſeunt ⁊ nobiles ⁊ glorioſos: ⁊ quecũqꝫ talia. oı̄a enim hec magnitudinẽ hñt ⁊ dignitatẽ.

¶ Oſtendit quos deceat facere p̄dictos ſumptus ⁊ accipit ſꝫ duo. Primo quidem ſm quãtitatẽ diuitiaꝝ. vñ dicit ꝙ predictos ſumptus facere debent illi homines quibus talibus preexiſtunt. i. qui habent diuitias magnas ex quibus poſſunt multa conſumere decenter ſiue habeãt hꝰ diuitias abundantes per ſeipſos. puta acquirẽdo eas per ꝓpriam induſtriam. ſiue etiam habeant eas per progenitores: q̄bus ſuccedũt. ſiue etiam per quoſcũqꝫ alios: per quos ad eos tranſeunt diuitie. puta cũ relinquunẽ heredes extraneoꝝ. Secundo accipit ꝓpoſitũ per cõditionem perſonarum. decet enim ꝙ faciant magnos ſumptꝰ nobiles genere ⁊ glorioſos. puta in honoribus conſtitutos. ⁊ quecũqꝫ ſimilia ſint. oı̄a .n. hꝰ habent in ſe quandã magnitudinem: ⁊ quandam dignitatem: vt deceat tales magnos ſumptus facere. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Maxime quidem igitur talis magnificus ⁊ in talibus ſumptibus magnificentia: queadmodum diximus eni maxia ⁊ honorabiliſſima.

¶ Epylogat que dicta ſunt. ⁊ dicit ꝙ talis eſt magnificus qualis ſupradictus eſt. ⁊ in talibus ſumptibus eſt magnificentia ſicut dictuꝫ eſt .ſ. in rebus diuinis ⁊ cõmunibus. hꝰ .n. iter alia humana ſunt maxima ⁊ honorabiliſſima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propriorum aũt quecũqꝫ in ſemel fiunt. puta nuptie ⁊ ſi quid aliud tale.

¶ Oſtendit in quibus ſecũdario magnificꝰ expendit. Et ponit tres gradus. Quoꝝ primus eſt: ꝙ magnificus magnos ſumptus facit in his que proprie ad ipſum ꝑtinent: que ſemel tñ fiunt. puta nuptie militia. ⁊ ſi aliquid tale eſt. ¶ Secũdum gradum ponit ibi.

¶ Et ſi circa aliquid tota ciuitas ſtudet vel qui in dignitatibus ⁊ circa peregrinorum autem ſuſceptiones ⁊ emiſſiones ⁊ dationes ⁊ retributiones. Non enim in ſeipſum ſumptuoſus magnificus ſed in communia dona aut deo ſacratis habent aliquid ſimile.

¶ Et dicit: ꝙ ſi tota ciuitas vel principes ciuitatis ſtudet ad aliq̄d faciendũ. ⁊ circa hoc faciet magnos ſumptꝰ erit magnificus. ſicut ſi oꝫ honorifice ſuſcipere aliquos extraneos. puta principes vel reges. ſi oporteat eis mittere magna exenia: vel etiaꝫ ſi oporteat eis preſentialr̃ dona magna offerre. vel ſi oporteat eis retribuere pro aliquibus beneficijs impenſis: in oı̄bus his magnos ſumptus faciet magnificus non eſt .n. ſumptuoſus in ſeipſum: vt .ſ. multum expendat in ꝓpriũ vſum. ſed facit magnos ſumptus in cõia dona: aut que magnifice aliquibus danẽ: hꝰ aliquid ſimile cũ his que deo. qꝛ .ſ. ſicut deo dona conſequunẽ. non qꝛ deus eis indigeat. ſed propter reuerentiã ⁊ honorẽ. ita etiam ⁊ magnis viris dona offeruntur magis ꝑꝑ honorẽ q̃ꝫ ꝑꝑ ı̄digẽtiã. ¶ Tertiũ gradũ põit ibi.

¶ Magnifici aũt ⁊ habitationẽ preparare decẽter diuitijs: ornatus q̄dem etenim ⁊ hec: ⁊ circa hec magis ſumptus facere quecũqꝫ diuturna operũ. optima enim hec.

¶ Et dicit ꝙ ad magnificentiã pertinet preparare domũ conuenienter proprijs diuitijs: qꝛ hr̃e decentem domuꝫ pertinet ad hominis ornatũ. ⁊ in edificijs faciendis magis intẽdit magnificus facere ſumptus. et opera diuturna ⁊ permanẽtia q̃ꝫ circa aliquos fragiles ornatus. puta colũnas marmoreas ı̄ domo q̃ꝫ circa feneſtras vitreas. iſta .n. que ſunt magis permanentia ſunt optima. ſic igiẽ ex predictis pꝫ ꝙ magnificus principalr̃ expendit circa res diuinas ⁊ publicas. ſed circa ea que pertinent ad priuatas perſonas expendit ſecũdario ꝓpter tres conditiones. primo: qꝛ ſemel fiunt. ſecũdo cõiter ad hoc inſtituiẽ. tertio qꝛ ſunt diuturna. hec enim ſunt que afferũt in rebus priuatis magnitudinem. ¶ Deiñ cũ dicit.

¶ Et in ſingulis decens. Non enim idem congruit dijs ⁊ hominibus: neqꝫ in templo ⁊ ſepulchro: etenim in ſumptibus vnũqđqꝫ magnuꝫ in genere magnificentiſſimũ quidem qđ in magno magnũ. Hoc aũt qđ in his magnũ ⁊ differt in opere magnuꝫ ab eo qđ eſt in ſumptu. Spera quidem enim vel lechitus pulcherrima magnificentiam habet puerilis doni. Huius autẽ precium paruum ⁊ illiberale. propter qđ eſt magnifici in quo vtiqꝫ faciat genere magnifice facere. tale enim non facile ſuperabile ⁊ eſt habens ſm dignitatem ſumptus. talis quideꝫ igitur magnificus.

¶ Oſtendit qũo magnificus conſeruat debitam proportionem ſumptuũ ad ea in quibus expendit. ⁊ dicit ꝙ magnificus in ſingulis expendit illud qđ decet. ⁊ ſm ſpẽm. ⁊ ſm quãtitatem. manifeſtuꝫ eſt enim ꝙ non idem ſm ſpẽꝫ: aut quãtitatẽ congruit exhibere dijs ⁊ hominibus. neqꝫ in tẽplo ⁊ ſepulchro cõſtruẽdo. hoc tñ obſeruabit ꝙ ſemper faciet magnũ ſumptũ in genere illo. ⁊ magnificentiſſimus erit qñ in magno facto magnũ ſumptũ facit ſed hic. i. in ħ facto faciet id qđ eſt magnũ in tali genere. ⁊ ita qñqꝫ differt magnũ reſpectu operis ab eo qđ ẽ ſimplr̃ magnũ in expenſa. puta qđ aliquis faciat pulcherri-

mam ſperam.i.pilam vel lechitum.i.aliqđ vaſculum ad
dandū alicui puero habet magnificentiā in genere pue/
rilis doni:⁊ tñ preciū pulcherrime ſpere ſm ſe conſidera/
tum eſt paruū ⁊ non pertinens ad liberalē donationē.⁊ ꝓ
pter hoc manifeſtū ē ꝙ ad magnificū ꝑtinet ꝙ in quoli/
bet genere magnū aliqđ opus faciat.in quo etiam facit
ſumptus ſm operis dignitatē.tale aūt factū.ſ.qđ eſt in
genere ſuo magnum habet ſumptus conuenientes non ē
de facili ſeparabile.vltimo aūt epylogando concludit ꝙ
magnific⁹ eſt talis q̄lis dictus ē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Superabundans autem ⁊ banauſus in ꝑter
qđ opꝫ conſumendo ſuperabundat quēadmo
dum dictum eſt.in paruis enim ſumptuū mul
ta conſumit ⁊ reſplendet preter melodiam. ⁊
eſt parabola quedam:puta hyſtriones nuptia/
liter cibans ⁊ comedijs tribuens:in trāſitu pur
puram inferens quemadmodum Megares ⁊
omnia talia non boni faciet gratia.ſed diuitias
oſtentans ⁊ propter hoc exiſtimans admirari:
⁊ vbi quidem opꝫ multa conſumere pauca cō
ſumens.vbi aūt pauca multa.

¶ Determinat de oppoſitis vicijs.Et p̄mo de ſupabundā
tia.Scđo de defectu.ibi.(Paruificus aūtē ⁊c̄.)Tertio
determinat cōuenienter de vtroq̄.ibi(Sunt quidā ⁊c̄.)
Dicit ergo primo ꝙ ille qui ſuperabundat in ſumptibus
magnis qui vocat̄ bānauſus quaſi in fornace ſua conſu/
mens excedit magnificū.non.n.abſoluta ſumptuū quā/
titate:ſed in expendendo preter id qđ oꝫ:q: in ſuperfluis
ſumptibus multa conſumit ⁊ vult ſplendidos ſumptus
facere preter melodiā.i.preter debitā ꝓportionē:qđ ē pa/
bolice vel methaphorice dictū.puta q: facit nuptialia ⁊
conuiuia hiſtrionibus ⁊ comedis.i.repreſentatorib⁹ mul
ta tribuit: ⁊ viam cooperit purpura ſicut faciunt mega/
res.qui erant q̄dam ciues grecie.⁊ oīa hec ⁊ ſimilia facit.
non propter aliqđ bonū:ſed ſolum ad oſtendendum diui
tias.per hoc exiſtimat qđ in admiratione habeat̄.nec tñ
vbiq̄ ſuperflue expendit.ſed qñq̄ deficit qđ vbi opor/
teret multa expendere:ibi expendit pauca.vbi vero pau
ca expendit multa.q: nō attendit ad bonū ſed ad vanita
tem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Paruificus aūt circa oīa deficiet ⁊ maxima
conſumens in paruo bonum perdit. Et qđcū
q̄ facit tardans: ⁊ intendens qualr̄ minimum
cōſumat vtiq̄ ⁊ hoc triſtat̄. ⁊ oīa exiſtimās ma
iora facere q̄ oportet.

¶ Determinat de vicio defectus.⁊ dicit ꝙ paruificus eſt
qui circa oīa deficit:⁊ ponit.5.proprietates.Quaꝝ p̄ma ē
ꝙ cū faciat magnas expenſas pro modico perdit qđ nō
bene facit.Scđa ꝓprietas eſt ꝙ quicq̄d facit in ſumpti/
bus facit cum quadam tarditate.Tertia eſt ꝙ ſemp̄ in/
tendit qualiter poſſit minimū expendere. Quarta ratio
eſt ꝙ expendit cū triſtitia. Quinta rō eſt ꝙ qñ expendit
omnia reputat ſe maiora facere q̄ oporteat.vñ enim ei qđ
oporteret eū minus expendere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt quidem hi igitur habitus malitie:nō tñ
opprobria quidem inferunt ꝓpter neq̄ noci/
uos ꝓximo eſſe neq̄ valde turpes.

¶ Determinat cōiter de vtroq̄ vicio.⁊ concludit ex predi
ctis duos habitus:ſunt quedā malitie ꝓpter hoc ꝙ con/
trariantur virtuti ꝓpter receſſum a medio.non tñ ſunt
opprobrioſi:q: neq̄ inferunt aliqđ nocumētū ꝓximo:l;
non ſunt multū turpes:eo ꝙ difficile eſt in magnis ſum/
ptibus non recedere a medio.

Magnanimitas autē circa magna q̄
dem ex noīe videtur eſſe circa qualia
aūt eſt primū accipiamus:differt au
tem nihil habitum vel eū qui ſm ha
bitum intendere.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de virtutibus que ſunt circa
pecunias h̄ determinat de virtutibus que fiunt circa ho
nores.Et p̄mo de magnanimitate que eſt circa magnos
honores.Secūdo de quadam virtute innominata que ē
circa imoderatos honores.ibi.(Videt̄ aūt ⁊ circa hanc
eſſe virtus quedam ⁊c̄.)Circa p̄mū duo facit.Primo in/
ueſtigat materiam magnanimitatis ⁊ oppoſitoꝝ vicioꝝ.
Secūdo determiat actus ⁊ proprietates eoꝝ.ibi.(Ma
xime quidem igitur ⁊c̄.)Circa primū duo facit.Primo
proponit qđ intendit.Scđo manifeſtat ꝓpoſitū ibi.(Vi
detur magnanimus ⁊c̄.)Dicit ergo p̄mo ꝙ ex ipſo noīe
magnanimitatis apparet ꝙ magnanimitas eſt circa ma
gna.opꝫ aūt primo accipere circa qualia magna ſit ⁊ de/
terminat de modo conſiderationis ꝙ nihil differt vtrū
loquamur de ipſo habitu magnanimitatis vel de eo qui
diſponit̄ ſm habitū.i.de magnanimo. ¶ Deiñ cū dicit.

¶ Videtur autē magnanimus eſſe qui magnis
ſeipſum dignificat dignus exiſtens.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitū.Et circa hoc duo facit.Prio ma/
nifeſtat materiam magnanimitatis in generali.Secūdo
in ſpeciali.ibi.(Si autem vtiq̄ magnus ⁊c̄.)Circa p̄mū
duo facit.Primo oſtendit ꝙ magnanimitas ē circa ma/
gna.Secūdo oſtendit quō circa eadē fiunt vicia oppoſi/
ta.ibi.(Qui aūt magis ſeipſum dignū facit ⁊c̄.) Tertio
quō virtus conſiſtit in medio.ibi.(Eſt aūt ⁊c̄.)Circa pri
mum tria facit.Primo ꝓponit qđ intendit dicens ꝙ il/
le videt̄ eſſe magnanimus qui dignū ſeipſū eſtimat ma
gnis.i.vt magna faciat.⁊ magna ei fiant.cū tamen ſit di
gnum. ¶ Secundo ibi.

¶ Qui enim nō ſm dignitatē id facit inſipiens:
eoꝝ aūt qui ſꝫ virtutē nullus inſipiēs neq̄ ſtul
tus magnanimus q̄dē igitur qui dictus eſt.

¶ Oſtendit ꝙ ad magnanimū requirat̄ ꝙ ſit dign⁹ ma/
gnis.ille.n.qui magnis ſe dignificat non ſm dignitatem
.i.quoꝝ non eſt dignus eſt inſipiens.ſapientis.n.eſt in oī
bus debitum ordinem ſeruare:non aūt virtuoſus eſt inſi
piens vel ſtultus:q: virtus operatur ſm rationem rectā
vt in ſecūdo habitū eſt.ſic igitur pꝫ ꝙ magnanimus eſt
ille qui dictus eſt qui.ſ.dignus eſt magnis quibus ſeipm̄
dignificat. ¶ Tertio ibi.

¶ Qui enim paruis dignus ⁊ his dignificat ſe/
ipſum tꝑatus. Magnanimus aūt nō:in magni
tudine enim magnanimitas quēadmodū ⁊ pul
chritudo in corpore magno.parui aūt ⁊ formoſi
⁊ cōmenſurati:pulchri aūt non.

¶ Oſtendit ꝙ magnanimus dignificet ſeipſum magnis.
ille enim qui eſt dignus paruis ⁊ his ſeipſum dignificat
poteſt dici tꝑatus prout temperantia ſumitur pro qua/
cūq̄ moderatione.nō tñ pōt de magnanimis.q: magna/
nimitas conſiſtit in quadā magnitudine.ſicut pulchri/
tudo ꝓpꝛie cōſiſtit in corpore magno.vñ illi qui ſunt par
ui pñt dici formoſi propter decentiā coloris ⁊ ꝓpter de
bitā cōmenſurationem mēbroꝝ.non tñ pñt dici pulchri

ppter magnitudinis defectum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui aūt magnis ſeipſum dignum facit indignus exñs chaymus: qui aūt maioribus ꝙ dignus non eſt omnis chaymus.

¶ Oſtendit quō circa magna ſe habeant oppoſita vicia. Et primo quō ſe habeat circa magna vicium qđ eſt in exceſſu. 2° quō ſe habeat circa magna vicium quod eſt in defectu. ibi. (Qui aūt minoribus ꝙ dignus ꝛc.) Dicit ergo pͥmo ꝙ ille qui eſtimat ſe ipſum dignuꝫ magnis cū ſit indignus vocatur caymus. i. fumoſus quē poſſumus dicere ventoſum vel preſumptuoſum. ſed ille qui eſt dignus magnis. ꝛ adhuc maioribus ſe dignū eſtimat. nō ſꝫ vocamus caymus: eo ꝙ difficile ē menſurā rectā attigere: vt aliqs nō maiorib⁹ ſeipꝫ dignū eſtimet. ¶ Deiñ cū dicit.

¶ Qui aūt minoribus ꝙ dignus puſillanimus ſiue magnis ſiue moderatis ſiue paruis dign⁹ exiſtens adhuc minoribus ſeipſum dignificet: ꝛ maxime vtiqꝫ videbitur ſi videat̄ magnis dignus: qđ eñi faceret niſi talib⁹ eēt dignus.

¶ Oſtendit quō ſe habeat ad magna viciū eſt qđ in defectu. ꝛ dicit ꝙ ille qui eſtimat ſeipſum dignū minoribus ꝙ ſit dignus vocatur puſillanimus: ꝛ hoc ſiue ſit dignus magnis ſiue mediocribus ſiue paruis. dum tñ adhuc minoribus ſeipſum dignificet: maxime tñ vocat̄ puſillanimus ille qui eſt dignus magnis: ſed intendere recuſet ꝛ itendit aliquibus. multo. n. magis ad parua ſe deyceret niſi eſſet magnis dignus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Eſt āt magnanimus magnitudine qdē extremus eo aūt ꝙ vt oꝫ medius. eo enim ꝙ ſm dignitatem ſeipſum dignificat. hi aūt ſuperabundant ꝛ deficiunt.

¶ Oſtendit quō magnanimitas ſit in medio. videt̄. n. ſi ē circa magna ꝙ ſit in extremo. nam cum equale medium ſit inter magnū ꝛ paruū. magnū hꝫ rōnem extremi. vnde dicit ꝙ magnanim⁹ quidem quātum ad magna quibus ſeipſum dignificat in extremo conſiſtit. ſed inquātū hoc facit ſm hoc qđ opꝫ conſiſtit in medio: qꝛ. ſ. ſeipſum dignificat magnis ſm ſuam dignitatē. mediū. n. virtutis nō attenditur ſm ꝙtitatē rei. ſed ſm rōneꝫ rectam. vñ quātūcūqꝫ ſit opus qđ homo faciat: dūmodo a ratione recta nō recedat: nō ppter hoc eſt extra mediū virtutis. ſed vicia oppoſita ſupabūdāt, ꝛ deficiunt ab eo qđ oꝫ. ¶ De. cū. d.

¶ Si aūt vtiqꝫ magnis ſeipſuꝫ dignificat dign⁹ exñs: ꝛ maxime maximis: circa vnū vtiqꝫ erit maxime. Dignitas aūt dicit̄ ad ea que exterius bona. Maximū hoc aūt vtiqꝫ ponem⁹ qđ dijs attribuimus: ꝛ qđ ēt maxime deſiderāt qui in dignitate: ꝛ qđ in optimis premiū: tale autē honor. Maximū eñi hoc eoꝝ vtiqꝫ que exterius bonoꝝ circa honores vtiqꝫ ꝛ inhonorationes magnanimus eſt vt opꝫ.

¶ Manifeſtat materiaꝫ magnanimitatis in ſpāli. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit ꝙ magnanimitas eſt circa honores. Secundo oſtendit quō circa hoc ſe habeant vicia oppoſita. ibi. (Puſillanimitas aūt ꝛc.) Tertio oſtēdit quō magnanimitas ſe habeat ad alias virtutes. ibi. (Magnanimitas autem ſiquidē ꝛc.) Circa pͥmū autem oſtendit duplr. Primo quidem per rōnem dicens qđ ſi magnanimus dignificet ſeipſum magnis tanꝙ eis dign⁹ exiſtens: cōſequens eſt ꝙ maxime dignificet ſeipſuꝫ maximis ꝛ vltimis: ꝙ magnanimitas ſit pͨipue circa vnū. qꝛ id qđ per excellentiam dicit̄ vni attribuit̄. cū aūt dicitur eſſe aliquibus dignus talis dignitas refert̄ ad bona exteriora que homini pro premio dant̄. illud aūt oꝫ ponere maximū qđ deo attribuit̄. ꝛ qđ maxime deſiderat̄ ab his qui ſunt in dignitate. ꝛ qđ ē pmiū optimoꝝ actuū. hꝫ aūt eſt honor. honorē. n. deo exhibemus. honor etiam eſt quē requirunt hi qui ſunt in dignitate. honore etiam premiantur virtuoſi actus. vnde manifeſtū eſt: ꝙ honor eſt optimū inter omnia exteriora bona. ꝛ ita ſequitur ꝙ magnanimitas maxime attendat̄ circa honores ꝛ oppoſita iquantū. ſ. magnanimus ſe habeat circa talia ſecūdū ꝙ oportet. ¶ Secundo ibi.

¶ Et ſine rōne: vident̄ āt magnanimi circa honores eſſe: honore aūt maxie magnificant ſeipſos ſm dignitatem.

¶ Manifeſtat ppoſitū per experimentū dicens: ꝙ etiaꝫ ſine ratiōe apparet ꝙ magnanimitas ſit maxie circa honorem. ꝛ hꝫ p experimentū videmus: ꝙ magnanimi maxime dignificant ſeipſos honore: ſed nō ſupra dignitatē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Puſillanim⁹ aūt deficit ꝛ ad ſeipſuꝫ ꝛ ad magnanimi dignitatē: chaymus ħo ꝛ ad ſeipſum qdē ſuperabundat nō tñ ad magnanimū.

¶ Oſtendit quō oppoſita vicia ſe habeant circa predictā materiam. ꝛ dicit ꝙ puſillanimus deficit per reſpectuꝫ ad ſeipſum. qꝛ. ſ. dignificant ſe minoribus ꝙ digni ſint. ꝛ etiam per reſpectum ad dignitatem magnanimi. qꝛ. ſ. dignificat ſeipſum minoribus ꝙ magnanimus ſit dign⁹. ſꝫ caymus. i. preſumptuoſus ſupabundat quidē per reſpectum ad ſeipſum. qꝛ. ſ. magnificat ſeipſum maioribus ꝙ ſit dign⁹: non tñ ſuperabūdat magnanimum. qꝛ. ſ. non dignificat ſeipſum maioribus ꝙ magnanimus ſit dignus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Magnanimus aūt ſiquidē maximis dignus 8m
optimus vtiqꝫ erit. Maiori enim ſemper melior dignus ꝛ maxime optimus vt vere. ergo magnanimum opꝫ bonum eſſe.

¶ Determinat de magnanimitate per cōparationem ad alias virtutes. Et hic duo facit. Primo oſtēdit ꝙ magnanimitas nō eſt ſine alijs virtutibus. Secūdo manifeſtat quaſdam concluſiones ex dictis. ibi. (Videt̄ quidē igitur ꝛc.) Circa primū duo facit. Primo oſtendit per rōnē cōem ꝙ magnanimitas non ē ſine alijs virtutibus. Secundo oſtendit idem per ea que in ſingulis apparēt. ibi. (Scđm ſingula aūt ꝛc.) Circa pͥ⁹ duo facit. Primo oſtēdit quid facit magnanimitatē eē ſpecialiter virtutē. ibi. (Videt̄ aūt eſſe ꝛc.) Secūdo excludit quēdā errorē. ibi. (Et nequaꝙ vtiqꝫ ꝛc.) Dicit ergo pͥmo ꝙ cū magnanim⁹ dignificet ſeipſum maximis bonis ꝛ eis dign⁹ exiſtit: conſequens eſt vt ſit optimus. maiori. n. bono ſemper dign⁹. ꝛ per ꝯñs ille qui maximis dignus: oꝫ ꝙ ſit optimus. oꝫ ergo ꝙ magnanimus vere ſit bonus. aliogn nō eēt dign⁹ maximis honoribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videbitur auteꝫ eſſe magnanimi qđ in vnaquaqꝫ virtute magnum.

¶ Oſtendit per quid magnanimitas ſit ſpecialis virtus cū comitetur alias virtutes. ꝛ dicit ꝙ ad magnanimitatem videt̄ pertinere id qđ eſt magnū in vnaquaqꝫ virtute propter hoc ꝙ nō eſt dignus magno honore q̄ nō operatur magnum virtutis actum. ſic igitur actus alicuius

alterius virtutis operat᷑ illa virtus attendens id qđ ē ꝓ/ priũ ſibi. puta fortitudo intendit fortiter agere: magna/ nimitas attendit magna operari in fortiter agendo. ⁊ qꝛ moralia ſpēm habent ex fine quem intendunt: manife/ ſtum eſt ꝙ magnanimitas ⁊ fortitudo ſpē differũt. lꝫ cir/ ca idem operent᷑: qꝛ. ſ. nō ad eādē rōnem motiui attendit vtraqꝫ virtus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et nequaqꝫ vtiqꝫ cōgruit magnanimo fuge/ re cōmouentem neqꝫ iniuſta facere: cuius enĩ gratia opabit᷑ turpia cui nihil magnum.

❡ Excludit quēdam errorē. videt᷑ enĩ quibuſdā ꝙ ad ma gnanimũ pertineat vt ſuo ſenſui ſemper innitat᷑: ⁊ nulli⁹ āmonitionem ſequat᷑. ⁊ ꝙ non dubitet cuicũqꝫ iniuſtitiā facere. ſed phs dicit hoc eſſe falſum: qꝛ nullus operat᷑ ali/ quid indecens niſi propter appetitũ alicui⁹. ſed magnani mus non tñ appreciat᷑ quācũqꝫ rem exteriorē: vt pp eā aliquid turpe operari velit. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Scđm ſingula aũt intendenti: oīno deriſibi/ lis vtiqꝫ videbitur magnanimus nō bonus exi/ 9ᵐ ſtens. ❡ Non erit autem vtiqꝫ neqꝫ honore di gnus prauus exiſtens. virtutis enim premium honor: ⁊ attribuitur bono.

❡ Manifeſtat qđ dictum eſt per ea que in ſingulis appa/ rent. ⁊ dicit ꝙ ſiquis velit ad ſingularia intendere oīno videbitur deriſibilis: qui reputat ſe magnanimũ niſi ſit bonus: qꝛ ſi ſit malus non erit dignus honore. nā honor ē premiũ virtutis. vnde magnanim⁹ dignificat ſeipſuꝫ ma gnis honoribus. vnde non poteſt eſſe aliquis malus ſi ſit magnanimus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Videt᷑ qdem igitur magnanimitas quidam ornatus eſſe virtutum. Maiores enim ipſas facit: ⁊ non ſit ſine illis: propter hoc difficile ē ſm veritatem magnanimum eſſe: non enĩ poſ ſibile ſine bonitate.

❡ Infert duas concluſiones ex premiſſis. Quarũ prima ē ꝙ magnanimitas videt᷑ eſſe ornatus quidam oīum vir/ tutum: qꝛ per magnanimitatē oēs virtutes efficiunt᷑ ma iores: eo ꝙ ad magnanimitatē pertinet operari magnuꝫ in omnibus virtutibus. ⁊ ex hoc creſcunt virtutes. ⁊ iteꝝ non ſit magnanimitas ſine alijs virtutibus. ⁊ ſic videtur ſuperaddi alijs tanqꝫ ornatus eaꝝ. Secũda cōcluſio eſt ꝙ difficile eſt eſſe vere magnanimum. qꝛ magnanimitas nō pōt eſſe ſine bonitate virtutis: ⁊ etiam ſine magna vir tute: cui debeat᷑ magnus honor: hoc aũt conſequi eſt diffi cile. vñ difficile eſt hominē magnanimum eſſe.

Maxime quidē igitur circa honores ⁊ inhonorationes magnanimus eſt.

❡ Poſtqꝫ phs īgſiuit māꝫ magnanimitatis ⁊ oppoſitoꝝ vicioꝝ. hic determinat đ actib⁹ ⁊ ꝓprietatib⁹ eoꝝ. Et p̊ đtermīat de magnanimitate eoꝝ. Scđo đ oppoſitis vicijs. ibi. (Deficiēs āt puſillāim⁹ ⁊c.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prīo oñdit qualr̄ magnanim⁹ opere tur circa māꝫ. Secũdo determinat proprietates magna/ nimi. ibi. (Non eſt aũt ⁊c.) Circa pᵐũ duo facit. Primo oſtendit qũo ſe habeat circa honores qui ſunt materia propria magnanimitatis. Scđo qũo ſe habeat circa alia. ibi. (Sed adhuc ⁊ circa diuitias ⁊c.) Circa pᵐũ duo fa/ cit. Primo reſumit qđ ſupra dictũ eſt de materia magna nimitatis. ⁊ dicit ꝙ ex ſupra dictis pꝫ ꝙ maxime ⁊ princi palr̄ dr̄ eē aliquis magnanimus: eo ꝙ bene ſe hꝫ circa ho nores: ⁊ oppoſita. ſ. inhonorationes. eadē virtus eſt circa oppoſita: ſic̄ fortitudo circa timores ⁊ audacias. ❡ 2ᵒ ibi.

❡ Et in magnis ⁊ ſtudioſis moderate delecta/ bitur vt propria adipiſcens vel minora: virtu/ ti enĩ perfecte non vtiqꝫ fiet dignus honor. Sꝫ tñ ⁊ adhuc recipiet in non habendo ipſos ma/ iora ipſi tribuere.

❡ Oſtendit qualiter ſe habeat circa hꝫ materiaꝫ. ⁊ primo oſtēdit qualr̄ ⁊ qũo ſe hēat circa magnos honores dicēs: ꝙ ſi magnanimis exhibeant᷑ magni ⁊ boni honores: ⁊ ꝓ bonis actibus moderate de aliquibus delectatur. conti/ git. n. ꝙ aliquis īmoderate delectat᷑ de aliqbus adeptis: ex eo ꝙ ex inſperato ſibi aduenitũt ⁊ admirat᷑ ea qͣſi que dam maxima ſupra ſeipſum exiſtentia. ſed cũ magnani/ mus adipiſcitur: exiſtimat quaſi quedā bona ꝓprie ſibi cōuenientia. ⁊ adhuc minora qꝫ ei debeant᷑. cōſiderat enĩ ꝙ nullus honor exterius ab hominibus exhibitus eſt cō dignũ premiũ virtutis: qꝛ bonũ rōnis ex quo laudat᷑ vir tus excedit omnia exteriora bona. nec tñ propter hoc in/ dignat᷑ ꝙ ſibi minora exhibent᷑ qꝫ debeantur. ſꝫ recipit equũ conſiderans ꝙ homines non habent aliqua maio/ ra que ei retribuant᷑. ❡ Secũdo ibi.

❡ Eum autē qui a contingentibus ⁊ in paruis oīno ꝑuipendet. Non enim his dignus.

❡ Oſtēdit qũo ſe habeat circa paruos honores ⁊ dicit: ꝙ ſi exhibeant᷑ ſibi honores a contingentib⁹. ⁊ ſi honoret᷑ ꝓ quibuſcũqꝫ alijs rebus preter virtutē. puta ſi honoretur propter diuitias: vel ꝓpter aliquid hꝫ. vel ſi honoret᷑ in aliquib⁹ paruis honorib⁹ tales honores cōtemnet: quia reputat ſe non eſſe talibus honorib⁹ dignũ. nō enĩ ſufficit virtuoſo vt honoret᷑ tanqꝫ diues. ❡ Tertio ibi.

❡ Similr̄ aũt ⁊ inhonoratione nō erit iuſte cir/ ca ipſuꝫ. maxie qdē igit᷑ eſt queadmodũ dictuꝫ eſt. magnanimus circa honores.

❡ Oſtendit qũo ſe habeat circa īhonorationes. ⁊ dicit ꝙ in hoc ſe hꝫ moderate. ſicut enim non extollitur magnis honoribus: ita animus eius non deycitur per contumeli as. qꝛ conſiderat iniuſte eas ſibi inferri. Sic igitur mani feſtum eſt ꝙ magnanimus maxime laudatur circa ho/ nores. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Sed adhuc circa diuitias ⁊ potentatũ ⁊ oēm bonā fortunam ⁊ infortuniũ moderate habe/ bit quomodocũqꝫ fiant: ⁊ neqꝫ bene fortunat⁹ vtiqꝫ gaudioſus erit: neqꝫ infortunatus triſtis. neqꝫ enim circa honorē ita hꝫ vt maximũ ens: potentatus enim ⁊ diuitie pp honorē fient de lectabilia: hñtes igitur ipſa: honorari per ipſa volunt. Cui aũt ⁊ honor paruũ eſt huic ⁊ alia: pp qđ deſpectores vident᷑ eſſe.

❡ Oſtendit qũo ſe habeat magnanimus circa quaſdam ſecũdarias materias: puta circa diuitias: ⁊ circa alia hꝫ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit qũo magnanim⁹ circa talia operet᷑. Secũdo oſtendit qũo talia conferant aliqꝫ magnanimitatē. ibi. (Videt᷑ āt ⁊ bone fortune ⁊c.) Dicit ergo pᵐo: ꝙ quãuis magnanim⁹ pncipalr̄ ſit circa honores. ē tñ adhuc ſecũdario circa diuitias ⁊ potētat⁹. ⁊ omnia que pertinent ad bonam fortunam: inqꝫtum. ſ. propter hoc aliquis honoratur. ⁊ iterum tam circa iſta qꝫ circa infortunia magnanim⁹ moderate ſe habebit quali tercumqꝫ ſibi accidat. ita. ſ. ꝙ neqꝫ ſi ſit bene fortunat⁹ ſu ꝑflue gaudebit: neqꝫ ſi ſit infortunatus ſuperflue triſta/

bitur:ꝙ ꝓbat per hoc ꝙ ſupra dictum eſt:ꝙ moderate ſe hꝫ circa honores:que tn̄ ſunt maximum quid inter oīa exteriora bona:ꝙ pꝫ ex hoc ꝙ taꝫ potentatus q̄ꝫ diuitie deſiderant̄ propter honorē:prout.ſ.homines habētes talia volunt honorari per ipſa.ſi ergo magnanimus ipſum honorem paruū eſtimat vt non ſuperflue pro ipſo gaudeat:multo magis ⁊ alia reputabit parua:ita ꝙ non ſuperflue gaudebit pro eis.⁊ inde eſt ꝙ a quibuſdam iudicantur eſſe deſpectores pro eo ꝙ exteriora bona contemnunt:⁊ ſola interiora bona virtutis appreciantur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Videntur autem ⁊ bone fortune conferre ad magnanimitatem. Nobiles enim dignificant̄ honore ⁊ potentes ⁊ ditantes:in ſuperexcellentia enim:bono autem ſuperexcellens oē honorabilius. Propter ꝙ ⁊ talia magnanimiorez faciunt:honorant̄ enim a quibuſdam:ſm veritatē aūt bonꝰ ſolus honorādus. Cui aūt ambo exiſtunt:magis enim dignus fit honore.

¶ Oſtendit qūo exteriora bona fortune vident̄ aliquid cōferre ad magnanimitatē:inquātuꝫ.ſ.propterea aliqui reputant̄ digni honore.puta nobiles ⁊ potentes vel diuites.omnia.n.iſta conſtant in quadam ſuperexcellentia:put nobiles excedunt ignobiles:⁊ ſic de alȷ̄s.oē autem illud ꝙ ſuperexcedit in bono eſt magis honorabile.honor.n.eſt quedā reuerentia que debetur ſuperexcellenti bono.⁊ qꝛ magnanimus eſt dignus honore.inde eſt ꝙ talia faciunt homines magis magnanimos:prout.ſ.honoratur a quibuſdam vulgaribꝰ hoībus qui ſola hec bona cognoſcunt:ſed ſm rei veritatem ſolus bonus.i.virtuoſus eſt honorādus:qꝛ.ſ.honor eſt ꝓpriū premiū virtutis:ſi aliquis habeat ambo ſimul.ſ.virtutem ⁊ bona fortune fiet magis dignus honore.inquātū.ſ.vtraqꝫ materia eſt honorabilis:⁊ ſm veritateꝫ ⁊ opinionem ipſa etiam bona fortune organice deſeruiunt ad operationes ꝟtutum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui āt ſine virtute talia bona hn̄t:neqꝫ iuſte magnis ſeipſos dignificant neqꝫ recte magnanimi dicunt̄.ſine virtute enim ꝑfecta non ſunt hec.deſpectores aūt ⁊ iniuriatores ⁊ talia habentes efficiunt̄ mali.ſine virtute enim non facile ferre moderate bonas fortunas.non potētes aūt ferre ⁊ exiſtimātes alios ſuperexcellere:illos quidē contemnunt:ipſi auteꝫ ꝙcūqꝫ vtiqꝫ continget operantur. Imitantur eni magnanimum non ſimiles exiſtentes.hec aūt operantur in quibus poſſunt. ¶ Que quidem igi-

iom tur ſm virtutem non operantur:cōtemnūt aūt alios:magnanimus autem iuſte contēnit. Glorificat enim vere multi aūt contingenter.

¶ Oſtendit ꝙ bona fortune ſine virtute non poſſunt facere magnanimum.⁊ dicit ꝙ illi qui habent talia bona ſine virtute non poſſunt reputare ſe dignos magnis honoribus.vnde nec recte magnanimi dicunt̄:qꝛ ꝙ ſit dignus magnis:⁊ ꝙ ſit magnanimus:non poteſt contingere ſine virtute perfecta:vt ſupra dictū eſt.Sed qui virtute carent ꝓpter excellentiam exterioꝝ deſpiciunt alios.⁊ iniuriant̄ eis:⁊ i ſilīa mala incidunt:eo ꝙ nō ē facile ꝙ quis pōt ſe moderare ferat bona fortune ſine virtute.h enim eſt magnum opus virtutis:vt aliquis moderate ſe habeat in bonis fortune.vnde cū illi careāt virtute:non poſſunt bene ferre fortunas.dum exiſtimāt ꝙ ſimpl'r excellant aliquos quos diuitȷ̄s excellunt:cōtemnūt eos.⁊ qꝛ nō reputant aliquā excellentiā operari ſm virtutē:iō non curant operari aliquid boni:ſed operant̄ quicqd venit ad cor.volunt.n.imitari magnanimū.cū tn̄ non ſint ei ſimiles.imitant̄ aūt euꝫ in quibus poſſunt.non quidē in hoc ꝙ operent̄ ſm virtuteꝫ:ꝙ maxime facit magnanimus:ſed in hoc ꝙ contemnūt alios:non tn̄ eodē modo ſicut magnanimus.nā magnanimus iuſte ꝯtemnit.ſ.malos.⁊ vere glorificat.ſ.bonos.Sed multi qui carent virtute cōtemnūt.⁊ glorificant indifferenter qualitercūqꝫ:cōtemnendo.ſ.interdū bonos:⁊ glorificando malos.

Non eſt autem picnocindynos neqꝫ philocindinos propter pauca honorare. Megalocindinos autem.

¶ Poſtq̄ꝫ phs oñdit q̄l'r magnanimꝰ opet̄ circa ꝓpriam materiā.hic determinat proprietates magnanimi.Et circa hoc duo facit.Primo proponit proprietates magnanimi que accipiunt̄ per cōparationē ad materias virtutis.Secūdo ponit ꝓprietates que accipiuntur ſm diſpoſitioneꝫ ipſius magnanimi.ibi.(Neqꝫ admiratiuus ⁊c̄.)Circa primū duo facit.Primo ꝓponit proprietates magnanimi que accipiuntur per cōparationē ad res exteriores.Scd̄o per cōparationē ad humanos actꝰ.ibi.(Et ocioſum eſſe ⁊ tarde ⁊c̄.)Circa ṗmū tria facit.Prīo proponit proprietates magnanimi per cōparationeꝫ ad exteriora pericula que ſunt materia fortitudinis.Scd̄o per comparationem ad exteriora beneficia que proprie pertinent ad liberalitatē.ibi.(Et potēs bene facere.⁊c̄) Tertio per cōparationē ad honores que ꝓprie pertinēt ad magnanimitatē.ibi.(Et ad eos autē q in dignitate.) ꝑtermittit aūt de materia temperantie:qꝛ nō hꝫ de ſe aliquaꝫ magnitudinē:ſed eſt circa ea que ſunt nobis ⁊ brutis cōia:vt in tertio habitum eſt.magnanimitatis aūt eſt operari magnū in oībus virtutibus:vt ſupra habitū eſt. Circa ṗmū ponit tres ꝓprietates quarū prima eſt.ꝙ magnanimus non eſt microchindinos.i.pro ꝑuis ꝑiclitans:neqꝫ eſt philochindinos.i.amator ꝑiculoꝝ q̄ſi ꝓmpte ⁊ de facili ſe ad ꝑicula exponens.⁊ hoc iō:qꝛ nullus exponit ſe periculo:niſi propter aliquid ꝙ multū apprecia t̄. ad magnanimū aūt ꝑtinet pūcta iteꝝ appreciari ꝙ ꝓ eis ſe velit ꝑiculis exponere.vnde de facili:neqꝫ pro ꝑuis rebus ꝑicula ſubit.eſt aūt magnanimꝰ megalokindinos.i.pro magnis ꝑiclitās:q ſe exponit qbuſcūqꝫ ꝑiculis ꝓ magnis rebus.puta ꝓ ſalute cōi:ꝓ iuſtitia:pro cultu diuino:⁊ alȷ̄s hꝰ. ¶ Secundam ꝓprietatē ponit ibi.

¶ Et cum periclitetur non parcens vite vt̄ non dignum exiſtens omnino viuere.

¶ Et dicit ꝙ magnanimus quando periculis ſe exponit hoc facit vehementer:ita vt non parcat vite q̄ſi non ſit dignus ꝙ magis velit viuere q̄ꝫ magna bona per mortē conſequi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et potens benefacere beneficiatus autem verecūdatur hoc quidem eni ſuperexcellentis:hoc autem ſuperexcelſi.

¶ Ponit quinqꝫ ꝓprietates magnanimi que accipiuntur per comparationem ad beneficia que ſunt propria liberalitati.quarū ṗma eſt:ꝙ magnanimus eſt potens benefacere.i.ꝓmptus ad beneficia largienda:ſed verecundatur ab alȷ̄s beneficia accipere.naꝫ beneficia dare eſt excellentis.beneficia autem recipere eſt eius qui excedit̄:

magnanimus autem ſemper intendit ad hoc ꝙ ſuperexcedat in bono. ¶ Secundam proprietatem ponit ibi.

¶ **Et retribuimus plurimuꝫ. Ita enim erit debitor qui incipit ⁊ erit bene paſſus.**

¶ Dicit ꝙ ſi magnanimus beneficia accipiat ſemper ſtudet vt retribuat maiora. ſic enim ille qui incepit beneficia ꝯferre erit magis bn̄ patiēs .i. bn̄ficia recipiēs: inquantū plura accepit ꝙ̄ dederit. ¶ Tertiā ꝓprietatē ponit ibi.

¶ **Videntur enim ⁊ in memoria habere eos quibus vtiqꝫ faciant bene: eos autem a quibus vtiqꝫ vel paſſi fuerint bene: aut patiantur bene: nō minor enim qui patitur bene eo qui facit. vult autem ſuperexcellere.**

¶ Et hec quidem proprietas non eſt ex electione magnanimi: ⁊ ꝯſequitur ex diſpoſitione ipſius. ita enim eſt diſpoſitus magnanimus vt delectetur beneficia dare. inuitus autē beneficia recipiat: ea vero que nos delectant frequēter cogitamus: ⁊ per conſequens in memoria habemus. ea vero que non ſunt nobis delectabilia raro cogitamus: ⁊ per cōſequens non multum in memoria retinemus. ⁊ inde eſt ꝙ magnanimi videntur in memoria habere eos quibus dāt beneficia. non autē eos a quibus recipiūt: hoc enim eſt cōtrariū voluntati eius ſm̄ qd̄ vult ſuperexcellere in bono: ille autē qui bene patitur recipiēdo. ſ. beneficia eſt minor eo qui beneficia ꝯfert: ſm̄ electionē autē magnanimus nō obliuiſcitur beneficiorum: ſed ſtudet ad hoc ꝙ maiora recōpenſet ſicut dictum eſt. ¶ Quartam rationeꝫ ponit ibi.

¶ **Et hoc quidem delectabiliter audit: hoc autem indelectabiliter. propter quod thetim non dicere beneficia ioui. neqꝫ lacones ad athenienſes: ſed que paſſi ſunt bene.**

¶ Et dicit ꝙ magnanimus delectabiliter audit beneficia que ipſe ꝯtulit. non autem delectabiliter audit beneficia que recipit delectari ſiquidem poteſt in amore eius cui bn̄ficia ꝯtulit: ſed de hoc qd̄ ipſe beneficia recepit nō delectatur. Et circa hoc ponit duo exempla. quorum primū ſumitur ex dictis Homeri qui introducit thetim: quā dicebant eſſe deam aquarū: accedentē ad iouem: quē dicebāt eſſe regem omniū deorum. ⁊ ꝙ thetis non dixit ioui beneficia que ipſa ioui ꝯtulerat .q. hoc non eſſet ei acceptuꝫ: ſed potius beneficia que ipſa a ioue acceperat: qd̄ iuppiter libentius audiebat. Aliud autē exemplū ſumit ex hiſtoria grecorum in qua narratur ꝙ quidam ciues lacones athenienſium auxiliū implorantes non dixerūt eis beneficia que fecerāt: ſed que receperāt. ¶ Quintā ꝓprietatē ponit ibi.

¶ **Magnanimi autem ⁊ nullo indigere vel vix: miniſtrare autem prompte.**

¶ Et dicit ꝙ ad magnanimū pertinet ꝙ exhibeat ſe tāꝙ̄ nullo indigentem vel non de facili: inquantū. ſ. non petit aliquid neqꝫ accipit: ꝙ ſit promptus ad hoc ꝙ alijs beneficium miniſtret. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et ad eos quidē qui in dignitate ⁊ bonis fortunis, magnū eſſe. ad medios autē moderatim.**

¶ Ponit proprietatem magnanimi per comparationem ad honores. Et circa hoc tria facit. Primo ponit ꝓprietatem. ⁊ dicit ꝙ ad magnanimū ptinet vt ſe magnū ⁊ honorabilem exhibeat ad illos qui ſunt in dignitate ⁊ excellētia bonorum fortune. ſed ad mediocres moderationē quādā exhibet vt vtendo magnitudine ſua ad eos. ¶ 2° ibi.

¶ **Hos quidē enim ſuperexcellere difficile ⁊ venerabile. hos autem facile ⁊ in illis quidē venerari non inuirile: in humilibus autem oneroſum.**

¶ Inducit duas rōnes eius qd̄ dixerat. quarū prima eſt. ꝙ oīs virtus nititur ad id qd̄ eſt difficile: ꝙ autē aliquis excellat in bono magnos viros eſt difficile ⁊ venerabile: ſed ꝙ aliquis excellat mediocres viros facile eſt: qd̄ eſt ſecūda ratio. nam ꝙ aliqs inter magnos viros exhibeat ſe venerandū pertinet ad quandam animi virilitatem. ſed ꝙ aliquis velit magnā reuerentiā ſibi exhiberi ab infimis ꝑſonis: eſt eorum qui ſunt alijs oneroſi. ¶ Tertio ibi.

¶ **Quemadmodum ad imbecilles fortem eſſe ⁊ ad honorabilia non ire: vel vbi precellunt alij.**

¶ Ponit exēpluꝫ ⁊ dicit: ꝙ ſimili modo hoc qd̄ dictū eſt: eſt vitioſum: ſicut ꝙ aliquis exhibeat ſe forteꝫ ꝯtra imbecilles: ⁊ ꝙ non aggrediatur difficilia: que ſunt honorabilium: ⁊ in quibus alij precellunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et ocioſum eſſe ⁊ pigruꝫ. ſed vel vbi honor magnus vel opus. ⁊ paucarum quidem operationum: magnorum autem nominabilium.**

¶ Ponit proprietates magnanimi ſm̄ actus humanos. ⁊ primo quantū ad ſeipſum. Secūdo per reſpectuꝫ ad alios. ibi. (Neceſſarium ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ ad magnanimum pertinet ꝙ non ſit ocioſus: ex eo. ſ. ꝙ non multis negocijs. ſ. ſe ingerit. ⁊ ꝙ ſit tarde. i. non de facili ſe ingerat negocijs: ſed ſoluꝫ illis actibus inſiſtit que pertinent ad aliquem magnum honorem vel ad aliquod magnuꝫ opus faciendum: ⁊ ſic magnanimus eſt operatiuus paucorum. ſed operatur magna: ⁊ que ſunt digna nomine magno. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Neceſſarium autē ⁊ manifeſtum oditorē eſſe. ⁊ manifeſtum amatorē: latere enim timidi.**

¶ Ponit proprietates magnanimi circa actus humanos: que ſunt per comparationem ad aliud. Et primo quantū ad veritatem. Secūdo quantum ad delectationem. hec enim precipue requiruntur in cōuictu ad alios. vt infra dicetur. 2m. ibi. (Et aliū non poſſe viuere.) Circa primū ponit quattuor proprietates. quarum prima reſpicit interiorem affectuꝫ. ⁊ dicit ꝙ neceſſariū eſt ꝙ magnanimus manifeſtus ſit amicus: ⁊ manifeſtus inimicus: quia ꝙ aliqs latenter amet vel odiat ꝓuenit ex aliq̄ timore. timor autē magnanimo repugnat. ¶ Scd̄am ꝓprietatē ponit ibi.

¶ **Et curare veritatem magis ꝙ̄ opinionem.**

¶ Et dicit ꝙ ad magnanimuꝫ pertinet ꝙ magis curet de veritate ꝙ̄ de opinione hominum. non enim ꝓpter humanā opinionem recedit ab eo qd̄ facere debet ſm̄ virtutem. ¶ Tertiam proprietatem ponit ibi.

¶ **Et dicere ⁊ operari manifeſte. liber eniꝫ propallator: quia contemptiuus eſt. contemptiuus autem ꝓpter quod ⁊ libere propalatiuus: ⁊ libere: ꝓpalatiuus enim ꝓpter qd̄ contemptiuus.**

¶ Et dicit ꝙ ad magnanimum pertinet ꝙ manifeſte loquitur ⁊ operetur: eo ꝙ ipſe eſt contemptiuus aliorum: ⁊ inde eſt ꝙ ipſe propalat ſua dicta ⁊ facta. ꝙ enim aliqs occultet ea que facit vel dicit: prouenit ex hoc quod timet alios. nullus autem timet eos quos contemnit. vnde iſta duo adinuicem conuertuntur: vt. ſ. aliquis ſit libere propalatiuus ⁊ contemptiuus. non autem dicitur magnanimus eſſe contemptiuus eo ꝙ deſpiciat aliquos: quaſi priuans eos debita reuerentia. ſed quia nō appreciatur eos vltra ꝙ̄ debeat. ¶ Quartam proprietatem ponit ibi.

¶ **Et veridicus. Veruntamen quecunqꝫ non propter ironiam: ironia autem ad multos.**

¶ Et dicit ꝙ magnanimus in verbis ſuis non falſum: ſed verum dicit. niſi forte aliqua ironice loquatur ex ludo vtitur aliqs ironia in ſocietate multoꝝ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et ad aliũ nõ poſſe viuere: ſed vel ad amicũ: ſeruile enim propter quod ⁊ omnes blanditores obſequioſi ſeruiles ⁊ humiles blãditores.

¶ Ponit proprietatẽ magnanimi circa delectationẽ que eſt ĩ ꝯuictu. ⁊ dicit ꝙ ad magnanimũ ptinet: vt nõ ſit prõptus ad ꝯuiuendũ cuꝫ alijs niſi cũ amicis. qđ enim aliqs ingerat ſe familiaritatibus oĩum eſt ſeruilis animi. vnde ⁊ oẽs blanditores qui volunt oĩbus indifferenter placere ſunt obſeqoſi. i. ad ſeruiẽdũ parati. oẽs humiles: q. ſ. ſũt abiecti animi ſunt blanditores. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Neqꝫ admiratiuus: nihil. n. magnũ ſibiipſi ẽ.

¶ Ponit ꝓprietates magnanimi que accipiuntur ſm diſpõnẽ ipſius. Et primo ponit q̃ſdã que ꝯſiſtunt in corde. Secundo quaſdã que ꝯſiſtunt in locutiõe. ibi. (Neqꝫ humaniloqui ⁊c.) Tertio ponit illas que ꝯſiſtunt in exteriori ꝯuerſatione. ibi. (Et potens poſſediſſe ⁊c.) Circa primuꝫ ponit duas proprietates. quarum prima eſt: ꝙ magnanimus non eſt promptus ad admirãdum: qꝛ admiratio eſt de rebus magnis: ſed magnanimo non eſt aliqđ magnuꝫ eorum que exterius occurrere poſſunt: quia tota ſua vita verſatur circa interiora bona que ſunt vere magna. ¶ Secundam proprietatem ponit ibi.

¶ Neqꝫ memor mali. non enim magnanimi recordari mala aliqualiter: ſed magis deſpicere.

¶ Dicit ꝙ magnanimus non multum recordatur maloꝝ que paſſus eſt. Et ad hoc inducit duas rationes: quarum vna eſt: qꝛ non conuenit magnanimo multa recordari. ſicut neqꝫ admirari: eoꝝ enim ſolemus multuꝫ recordari que tanq̃ꝫ magna admiramur. Alia ratio eſt: quia ad magnanimum ſpecialiter pertinet obliuiſci maloꝝ que paſſus eſt: inquantũ. ſ. ea deſpicit vtpote a quibus minorari nõ potuit. vnde de Julio Ceſare Tullius dicit: ꝙ nullius obliuiſci ſolitus erat niſi iniuriaꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ humaniloquus. Neqꝫ enim de ſeipſo loquitur: neqꝫ de alio: neqꝫ enim vt laudetur cura eſt ipſi: neqꝫ vt alij vituperentur: neqꝫ rurſus laudatiuus eſt propter quod neqꝫ maliloquus: neqꝫ de inimicis niſi propter iniuriam.

¶ Ponit duas ꝓprietates magnanimi circa locutionem eius. quarũ prima eſt: ꝙ non multũ loquitur de hoĩbus: qꝛ particulares hominũ non multũ appreciatur: ſed tota eius intentio eſt circa bona cõmunia ⁊ diuina. vnde nec de ſeipſo multũ loquitur: neqꝫ de alijs. non enim eſt ſibi cure ꝙ ipſe laudetur. neqꝫ ꝙ alij vituperentur: vnde neqꝫ ipſuꝫ multum laudat: neqꝫ male loquitur de alijs: nec etiaꝫ de inimicis niſi propter iniuriã ſibi ab eis illatam repellendã. ¶ Tertiam proprietatem ponit ibi.

¶ Et de neceſſarijs vel paruis planctiuus ⁊ deprecatiuus. Studẽtis eniꝫ ſic haberi circa hoc.

¶ Et dicit ꝙ de neceſſarijs ad vitaꝫ humanã: vel quibuſcũqꝫ alijs rebus. neqꝫ etiam eſt plangitiuus. ſ. cõquerendo vel murmurando ſi ei deſint: neqꝫ deprecatiuus vt ei exhibeantur. hoc enim pertinet ad illum qui ſtudet circa neceſſaria vite. q. circa aliqua magna. que ſunt contraria magnanimitati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et potẽs poſſediſſe magis bona infructuoſa fructuoſis ⁊ vtilibus: ſufficienter enim magis.

¶ Ponit proprietates per comparationem ad exteriora. Et primo quantum ad exteriores paſſiones. ⁊ dicit ꝙ magnanimus eſt promptus magis ad poſſidendum quedaꝫ bona. ſ. honorabilia: ⁊ infructuoſa: id eſt que non ſunt lucroſa: q̃ꝫ aliqua que ſunt lucroſa ⁊ vtilia: qꝛ magis pertinent ad hominem ſibi ſufficienteꝫ: ꝙ non indigeat aliũde lucrari. ¶ Secundo ibi.

¶ Sed ⁊ motus grauis magnanimi videtur eſſe ⁊ vox grauis: ⁊ locutio ſtabilis. Non enim feſtinus qui circa pauca ſtudet. neqꝫ contẽtioſus: qui nihil magnum exiſtimat. Acumen autem vocis ⁊ velocitas propter hec: talis quidẽ igitur magnanimus.

¶ Ponit proprietatem magnanimi quantum ad motus corporales. ⁊ dicit ꝙ motus magnanimi videtur eſſe grauis: ⁊ vox videtur eẽ grauis: ⁊ locutio eius eſſe ſtabilis ⁊ tarda: ⁊ hoꝝ rõnẽ aſſignans: dicit ꝙ non põt motus magnanimi eſſe feſtinus: cum ipſe ad pauca operanda intendat. ſimiliter etiã magnanimus non eſt contentioſus: ꝙ nihil exteriorum magnum exiſtimat. nullus autem contendit niſi pro aliquo magno. acuitas autem vocis ⁊ velocitas locutionis accidit propter contentionem. patet ergo ꝙ ipſa affectio magnanimi requirit grauitatem vocis: ⁊ tarditatem locutionis ⁊ motus. ⁊ dicit philoſophus in predicamentis. ꝙ ſi aliquis naturaliter inclinatur ad aliquam paſſionẽ: puta ad verecundiaꝫ. oportet eum naturaliter habere talem colorem qui competat verecundie. vnde ſi aliquis habet naturalem aptitudinem ad magnanimitatem. cõſequens eſt etiam ꝙ naturalem habeat diſpoſitioneꝫ ad huiuſmodi accidentia. Ultimo vero concludit epilogãdo ꝙ magnanimus talis eſt: qualis dictus eſt.

DEficiens auteꝫ puſillanimus ſuperabundans autem chaymos. non mali quidem igitur videntur eſſe iſti. nõ eniꝫ malefactores ſunt. peccantes auteꝫ.

¶ Poſtq̃ꝫ philoſophus determinauit de magnanimitate. hic determinat de vitijs oppoſitis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat illud quod eſt cõmune vtriqꝫ vitio. Secundo determinat de vtroqꝫ ſm ſe. ibi. (Puſillanimus quidem enim ⁊c.) Tertio cõparat vnũ alteri. ibi. (Opponitur autem magnanimitati ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ ille qui deficit a medio magnanimitatis vocatur puſillanimus. ille autem qui ſuperabũdat vocatur chaymus. i. fumoſus: qđ nos dicimus inflatũ vel preſumptuoſum. non autem dicuntur eſſe mali quantuꝫ ad hoc ꝙ nõ ſunt malefactores: non autem alicui nocumentum inferunt: nec faciũt aliqđ turpe. ſed tamen peccant in hoc ꝙ recedunt a medio rationis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Puſillanimus enim quidem dignus exiſtẽs bonis: ſeipſum priuat quibus dignus eſt.

¶ Determinat de vtroqꝫ vitio: quod eſt ſm exceſſum. ibi. (Chaymi autem ⁊c.) Circa primũ tria facit. Primo proponit proprium actum puſillanimi. ⁊ dicit. ꝙ puſillanimus cum ſit dignus bonis priuat ſeipſuꝫ illis quibus dignus eſt. dum ſcilicet non conatur ad operandum vel cõſequendum ea que ſibi competerent. ¶ Secundo ibi.

¶ Et videtur malum habere aliquod ex non dignificare ſeipſum bonis. ſed ⁊ ignorare ſeipm. Appeteret enim vtiqꝫ quibus dignus erat bona exiſtentia. ſed non tamen inſipiẽtes tales videntur eſſe. ſed magis pigri.

¶ Oſtendit cauſam puſillanimitatis. in qua quidem cauſa tria conſideranda ſunt per ordinem. ꝙ enim aliquis ſe priuet bonis quibus dignus eſt. Prima quidem contingit ex hoc ꝙ non reputat ſe dignum talibus bonis: cum tamen ſit dignus: hoc autem 2m contingit ex hoc ꝙ ignorat ſuam conditionem: cum enim propriū bonū ſit cuilibet appetibile: ſi ſeipſuz cognoſceret puſillanimus: appeteret ea quibus dignus eſt: cum ſint quidez bona ⁊ appetibilia. hec autem ignorantia non contingit ex inſipientia: quia inſipientes non ſunt digni magnis: ſed magis cōtingit ex quadam pigritia: per quam contingit ꝙ nolunt magnis ſe ingerere ſm ſuam dignitatem. ⁊ hoc eſt tertiū ex quo alia tria oriuntur. ¶ Tertio ibi.

¶ Talis autem opinio videtur ⁊ deteriores facere. ſinguli enim appetunt que ſm dignitatē. Diſcedunt autez ab operationibus bonis ⁊ ab inuentionibus: vt indigni exiſtentes. ſimiliter autem ⁊ ab exterioribus bonis.

¶ Ponit effectuz puſillanimitatis. ⁊ dicit ꝙ talis opinio per quam alicui videtur ꝙ homo non ſit dignus bonis quibus eſt dignus. videt̃ homines facere deteriores. ſinguli enim homines appetunt illa que conueniunt eis ſm propriā dignitatem: ⁊ ideo quando neſciunt ſuam dignitatem: duplex detrimētum patiuntur ſue bonitatis. Primo quidē: q2 recedunt ab ipſis operationibus virtutuz. ⁊ ad inuentionibus ſpectabiliuz vitatum quaſi indigni ⁊ inſufficientes ad talia exiſtentes: ad hoc autez ꝙ magna bona pretermittunt efficientur peiores: q2 magnorū bonorum exercitatio facit homines meliores. Secundo: q2 per predictam opinionē recedit ab aliquibus exterioribus bonis quibus ſunt digni: qui inſtrumētaliter ad operationes virtutum deſeruiunt. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Chaymi aūt inſipientes ⁊ ſeipſos ignorantes ⁊ hoc manifeſte. vt enim digni exiſtētes ad honorabiliora conant̃. deinde redarguuntur.

¶ Determinat de vitio qđ eſt per exceſſum. Et circa hoc duo facit. Primo enim ꝓponit cauſam hu9 vitij. ⁊ dicit ꝙ chaymi. i. preſumptuoſi ſi ſunt inſipientes ⁊ ignorant ſuā conditionem: non quidem propter pigritiam: ſicut puſillanimes. ſed propter inſipientiam. ⁊ hoc apparet manifeſte: q2 conant̃ ad agendū vel ꝯſequenduz aliqua honorabilia: ad que eorum dignitas non ſe extendit: vt quando in eorum operatione vel conſecutione deficiunt manifeſte redarguendi apparent. ¶ Secundo ibi.

¶ Et veſte ornant̃ ⁊ figura ⁊ talibus: ⁊ volūt bonas fortunas manifeſtas eſſe ipſorum: ⁊ dicunt de ſeipſis: vt per hec honorandi.

¶ Ponit actum huius vitij qđ conſiſtit in quadā exteriori magnificatione. inquantum. ſ. magnificāt ſeipſos. Primo quidem quibuſdam exterioribus ſignis. dum. ſ. ornatis vtuntur veſtibus: ⁊ etiam figura ornātur pompoſe incedentes: ⁊ alia hec faciunt ad manifeſtandum excellentiam ſuam in exterioribus bonis fortune. Secundo: q2 hec in verbis manifeſtant: quaſi per hoc volentes aſſequi honorem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opponitur autem magnanimitati puſillanimitas magis q̃ chaymotes. ⁊ ſic magis ⁊ deterius eſt. Magnanimitas quidē igit̃ circa honorem eſt magnum: quēadmodū dictum eſt.

¶ Comparat predicta vitia adinuicem. ⁊ dicit ꝙ puſillanimitas magis opponit̃ magnanimitati q̃ chaymotes. i. preſumptio. ⁊ hu9 aſſignat duas rationes. quarum prima eſt: quia ſicut in ſecundo habitum eſt. vitium quod magis accidit propter maiorem inclinationez nature humane in ipſuz magis opponit̃ virtuti: que eſt ad hoc ꝑcipue vt reprimantur humane inclinationes ad malum. Manifeſtū ē aūt ꝙ magis accidit aliquos eſſe puſillanimos. qui. ſ. omittunt facere bona que poſſent: q̃ ꝙ ſe extendāt ad faciendū bona que non poſſunt. vnde puſillanimitas magis opponitur virtuti. Alia ratio eſt: quia puſillanimitas deterior eſt: vtpote faciēs homines deteriores: vt ſupra habitum eſt: qđ autem eſt peius magis virtuti opponitur. ⁊ ſic patet puſillanimitatem magis opponi virtuti. Ultimo autem concludit epilogando ꝙ magnanimitas eſt circa magnum honorem. vt dictum eſt.

Videtur autem ⁊ circa hunc eſſe virtus quedam quemadmodum in primis dictum eſt: que videbitur vtiq̃ ſimiliter habere ad magnanimitatem quēadmodum ⁊ liberalitas ad magnificentiā. Ambe enim quidē iſte a magno diſtant: circa moderata aūt ⁊ parua diſponūt nos: vt opz.

¶ Poſtq̃ philoſophus determinauit de magnanimitate que eſt circa honorem. hic determinat de quadā alia virtute innominata que eſt circa mediocres honores. Et circa hoc tria facit. Primo proponit eſſe aliquam talem virtutem. Secundo probat qđ dixerat. ibi. (Quēadmodum quando in acceptione ⁊c̃.) Et tertio oſtendit quomodo conſiderentur medium ⁊ extremum in hac virtute. ibi. (Innominata autem exiſtente ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ſicut predictum eſt in ſecundo huius. quedaz virtus videtur eſſe circa hunc. ſ. honorez que ita ſe habet ad magnanimitatē ſicut liberalitas ad magnificētiā: ambe enī iſte v̄tutes. ſ. liberalitas: ⁊ illa de q̄ nūc loqmur: diſtāt ab illis duab9. ſ. magnificētia ⁊ magnanimitate: ſic̃ a quodā magno: quia ſcilicet magnanimitas eſt circa magnuz honorem: ⁊ magnificentia circa magnos ſumptus. Ambe enim iſte virtutes. ſ. liberalitas: ⁊ illa de qua nunc agim9 diſtant ab illis duab9. ſ. magnificētia ⁊ magnanimitate: ſicut a quodam magno: q2. ſ. magnanimitas eſt circa magnos honores: ſed magnificētia circa magnos ſumptus: ſed due virtutes. ſ. liberalitas: ⁊ illa de qua nunc agimus diſponūt nos circa parua ⁊ moderata vel honores vel diuitias. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quemadmodum autem in acceptione ⁊ datione pecuniarum medietas eſt. ⁊ ſuperabundantia ⁊ defect9. ita ⁊ in honoris appetitu magis q̃ opz ⁊ minus: ⁊ vnde oportet: ⁊ vt opz.

¶ Probat qđ dixerat. Et primo per rationē a ſimili ſumptam. Secundo per cōmunez vſum loquendi. ibi. (Philotimum enim ⁊c̃.) Dicit ergo ꝙ ſicut in acceptione ⁊ datione pecuniarum paruarum. ſ. vel mediocriū eſt medietas ⁊ ſuperabundantia ⁊ defectus: vt ſupra habitum eſt. ita etiam in appetitu honoris parui vel mediocris contingit aliquez ſe habere plus q̃ oportet. ⁊ minus q̃ oportet: quantum ad intentionem appetitus: ⁊ etiaz ex cauſa. vnde non oportet: inquantū. ſ. vnus ex pluribus vel maioribus cupit honorari q̃ oporteat ⁊ alius ex paucioribus vel minoribus. contingit etiam ꝙ aliquis appetat honorari ſm ꝙ oportet quantum ad omnia. ⁊ ſic patet ꝙ circa paruos vel moderatos honores eſt accipere mediuz virtuoſum: ⁊ extrema vitioſa: ſicut ⁊ circa moderatas pecunias. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Philotimum enim vituperamus: vt magis q̄ȝ oportet ⁊ vnde non oportet honorem appetentem ⁊ non amatorem honoris: vt neq; in bonis eligentem honorari. Eſt autem quoniam amatorem honoris laudamus vt virilem ⁊ amatorem boni: non amatorem autem honoris ⁊ moderatum ⁊ temperatum. Quemadmodum in primis diximus.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitū per cōem vſum loquēdi. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit cōem vſum loquēdi. Secūdo ex eo argumentat̄ ad ꝓpoſitum. ibi. (Manifeſtū autem ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo ꝙ qñq; vitupamus philotimū .i. amatorē honoris. q. appetat honorē: magis q̄ȝ oportet: ⁊ vnde nō opȝ: ⁊ ſil'r qñq; vitupamus euȝ qui nō eſt amator honoris. q. non velit bona operari ex q̄bus honoret̄. ecōtrario autē qñq; laudamus eū qui eſt amator honoris: quaſi exiſtentē virilē. i. magnū aīum habentē: ⁊ quaſi amatorē boni. ſ. v̄tuoſi actus: cui debet̄ honor: ⁊ ſic qñq; laudamus eum qui nō eſt amator honoris. q. moderantē ⁊ tēperantē ſeipſum: vt nō excedat ſuam cōditionem. ſicut dictum eſt in ſecundo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtum autem quoniam multipliciter amatore taliū dicto nō in idipſum ſemper ferimus amatorem honoris: ſed laudantes quidē in magis q̄ȝ multi: vituperantes autem in magis q̄ȝ oportet.

¶ Argumentat̄ ex predicto vſu loquendi. ⁊ dicit ꝙ qñq; laudamus amatorē honoris qñq; vituperamus. Manifeſtū eſt autē ꝙ multipliciter dr̄ amator honoris. ⁊ ideo non ad ideȝ referimus laudē ⁊ vituperiū: ſed laudamus amatorē honoris prout magis ſtudet ad ea que ſunt honoris q̄ȝ vulgaris multitudo: vituperamus aūt inquātū magis cupit honores q̄ȝ oporteat. ⁊ eadē ratio eſt de non amatore honoris. vnde ſequit̄ ꝙ mediū circa hoc eſt laudabile. prout. ſ. honor ⁊ appetitus ꝯtemnit̄ ſm ꝙ opȝ. extrema aūt ſunt vituperabilia: inquātū autē appetit̄ plus vel minus q̄ȝ oportet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Innominata auteȝ exiſtente medietate vt deſerta: videntur dubia eſſe extrema.

¶ Determinat de medio ⁊ extremo circa hāc virtutē. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit dubietateȝ: que circa hoc ꝯtingit. Secundo oſtēdit q̄d ex illa dubietate ſequatur. ibi. (Opponi aūt ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo ꝓponit dubietatē. ⁊ dicit. ꝙ q2 medietas circa appetituȝ honoris eſt innoīata: ⁊ ſic videt̄ eſſe quaſi deſerta: q2 non deſignat̄ aliquo medio. inde eſt ꝙ extrema vident̄ eſſe dubia inq̄ȝtū qñq; laudant̄: qñq; vitupant̄. ¶ Scd̄o ibi.

¶ In quibus autē ſuperabūdantia ⁊ defectus: ⁊ medium. Appetunt autem honorem ⁊ magis q̄ȝ oportet ⁊ minus. ⁊ iam ⁊ vt oportet.

¶ Oſtendit qualiter in hac mā̄ ſe hȝ v̄itas circa mediū ⁊ extrema. ⁊ dicit ꝙ in quibuſcūq; inuenit̄ ſupabundantia ⁊ defectus. ibi etiam opȝ eſſe mediū. Et ideo cū aliqui appetāt honorē ⁊ magis ⁊ min' q̄ȝ oporteat. ꝯñs eſt ꝙ ⁊ aliq appetāt ſm ꝙ oȝ: qđ ptinet ad rōnē medij. ¶ Tertio ibi.

¶ Laudatur igit̄ habitus hic medietas exiſtēs circa honorem innominatus. Videtur autem ad amoreȝ honoris quidē non amor honoris: ad non amorem honoris autē amor honoris: ad vtraq; autem vtraq; qualiter. videtur autē hoc eſſe circa alias virtutes.

¶ Oſtēdit rōnem predicte dubietatis: q2 enim eſt mediū accipere circa honores: habitus medius laudat̄. ⁊ q2 eſt innominatus nominat̄ nominibus extremoꝝ: inquātuȝ per cōparationē ad vnum extremū: videt̄ habere ſilitudineȝ cum altero extremo. habitus enim medius per cōparationem ad ſuperfluū amorē honoris videt̄ eſſe contēptus honoris. per cōparationē autē ad ꝯtēptū honoris videt̄ eſſe amor honoris. per cōparationē ad vtrunq; videtur eſſe vtrūq; aliqualiter. ⁊ hoc etiam apparet in alijs virtutibus. nam fortis per comparationē ad timidū videt̄ eſſe audax. per comparationē autē ad audacem videtur timidus. Sic ergo in propoſito extrema vituperant̄ ſm ſe conſiderata. laudantur auteȝ ſm qđ attribuuntur medio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opponi autem hic extrema videntur ꝓpter non eſſe nominatum medium.

¶ Oſtendit ꝙ ex predicta dubietate ſequitur extrema vitia ſolum adinuicem videantur oppoſita. non autem ad medium virtutis propter hoc qđ eſt innominatum.

Manſuetudo autem eſt quedam medietas circa iras: innominato autem exiſtente medio: fere autem ⁊ extremis. Ad mediū manſuetudinē ferimus ad defectum declinantē innominatū exiſtentē. ſuperabundatia aūt iracūdia quedaȝ dicet̄ vtiq;.

¶ Poſtq̄ȝ philoſophus determinauit de virtutibus reſpicientibus bona exteriora. ſ. diuitias ⁊ honores. hic determinat de manſuetudine que reſpicit exteriora mala ex quibus prouocatur ad iram. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de manſuetudine ⁊ vitijs oppoſitis. Secundo reſpondet tacite queſtioni. ibi. (Quod autem in prioribus dictuȝ eſt). Circa primū duo facit. Primo oſtēdit quomodo circa iram inuenitur medium ⁊ extremuȝ. Secundo de eis determinat. ibi. (Paſſio quidē enī ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ manſuetudo eſt quedam medietas circa iras: in qua tamen materia medium proprie acceptuȝ eſt innominatum: fere etiam extrema: quia non expreſſus nominibus diſiunguntur. nomen autem manſuetudinis aſſumitur ad ſignandum mediuȝ: cum tamen ex vi nominis magis declinet ad defectum ire. dicitur eniȝ aliquis manſuetus ex eo ꝙ nō iraſcit̄: quaſi manu aſſuetus ad ſimilitudinem beſtiarum: que iracundiam deponunt manibus hominum aſſuete: ipſe etiaȝ defectus inordinatus in re eſt innominatus. dicitur enim aliquis manſuetus qualitercunq; non iraſcatur: ſiue bene: ſiue male: ſȝ ſupabundātia vocat̄ iracūdia. ¶ Deinde cū dic.

¶ Paſſio quidē enim eſt ira: faciētia aūt multa ⁊ differentia. Qui q̄dem igit̄ in quibus opȝ ⁊ etiā quibus opȝ iraſcit̄: adhuc autē ⁊ vt opȝ ⁊ qñ ⁊ quanto t̄pe laudat̄. Manſuetus autē iſte vtiqȝ erit. Siquidem manſuetudo laudat̄ vult manſuetus imperturbatus eſſe: ⁊ non duci a paſſione: ſed ſm ꝙ vtiqȝ ratio ordinabit: ita ⁊ in his ⁊ in tantum tempus iraſci.

¶ Determinat de manſuetudine ⁊ vitijs oppoſitis. Et primo de manſuetudine. Secūdo de vitijs oppoſitis. Circa primū tria facit. Primo oſtēdit q̄d ꝯueniat māſuetudini ſm ꝙ ponitur virtus. Secundo quid conueniat ei ſm

nominis ꝓprietatē.ibi.(Peccare aūt videt̄ ⁊c̄.)Dicit er
ergo primo ꝙ iracūdia ponit̄ vitiū extremū:q2 importat
ſupexceſſuꝫ ire: que eſt paſſio quedā:que ex multis ⁊ dif/
ferentibus rebus fit.⁊ ita ſm eoꝝ diuerſitateꝫ ꝯtingit in
ira accipere mediū ⁊ extremū.ille igit̄ qui iraſcit̄ in qui/
bus rebus oportet:⁊ in qbus ꝑſonis opꝫ:⁊ inſuper medio
modo iraſcēdi:q2 iraſcit̄:ſicut oportet:⁊ qñ opꝫ:⁊ quanto
tēpore opꝫ.talis homo laudat̄.ſi tamen nomen manſue
tudinis in laude accipiat̄.videt̄ enim ad hoc diſponi mā
ſuetus:vt primo quidem interius iudicium rōnis nō tur
betur ab ira. Secūdo vt interiori actione non ducat̄ ab
ira:ſed ſm ordinationē rōnis in his rebus: ⁊ in tanto tē/
pore iraſcatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Peccare autem videt̄ magis ad defectū: nō
eni punitiuus māſuetus: ſꝫ magis ꝯdonatiuus

¶ Oſtendit qd pertineat ad māſuetum ſm nominis pro/
prietates.⁊ dicit ꝙ ſm hoc videt̄ magis peccare ī hoc qd
accedit ad defectū.cum enim dicit̄ aliquis manſuetus ſi
gnificat̄ ꝙ non ſit punitiuus:ſꝫ magis remittat ⁊ ꝯdonet
penas:qd pertinet ad defectum ire. naꝫ ira eſt appetitus
vindicte que fit per penam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Defectus autem ſiue iniraſcibilitas quedam
eſt ſiue quodcūqꝫ vituperatur. Nō iraſci enim
in quibus oportet inſipiētis eſſe videtur: ⁊ qui
non vt oportet: neqꝫ quādo: neqꝫ quibus opor
tet. Uidetur autem non ſentire neqꝫ triſtari.

¶ Determinat de vitijs oppoſitis. Et primo de vitio defe
ctus. Secūdo de vitio ſupabundātie.ibi.(Superabun/
dantia autē ⁊c̄.)Tertio cōparat hec duo vitia adinuicē.
ibi.(Māſuetudini autē magis ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ
defectus a medio in ira ſiue vocet̄ iraſcibilitas per oppo
ſitionem ad iracūdiam ſiue qualitercūqꝫ aliter vitupera
tur. Et q2 ſtoyci dicebāt omnē irā vituperabilē. ideo con
ſequenter oſtēdit ꝙ defectus ire qñqꝫ eſt vituperabilis
triplici rōne: quaꝝ primā ponit.ibi.(Non iraſci eni ⁊c̄.)
Et eſt talis.oē qd ꝑtinet ad inſipiētiā ē vitupabile: ſꝫ ad
īſipiētiā videt̄ ꝑtinere ꝙ aliqs non iraſcat̄ in qbus opꝫ
iraſci.⁊ eodem modo ⁊ tempore quo oꝫ iraſci:⁊ qbus ꝑ/
ſonis iraſci oꝫ. Manifeſtū eſt eniꝫ ꝙ ira naſcatur ex tri/
ſtitia.triſtitia aūt eſt ſenſus nocumēti.ſi igit̄ aliqs nō ira
ſcit̄ in qbus opꝫ iraſci.ꝯñs eſt ꝙ nō doleat de eis:⁊ ita ꝙ
nō ſentiat ea eſſe mala:qd ꝑtinet ad īſipientiā: pꝫ g̊ ꝙ de/
fectus ire eſt vituperabilis. ¶ Scdam rōnem ponit ibi.

¶ Et non iratus non eſſe vindicatiuus.

¶ Et eſt tal' ira eſt appetit⁹ vindicte:qui igit̄ nō iraſcit̄ in
quibus debet iraſci.ſequit̄ ꝙ non vindicet ea que oꝫ vin
dicare:qd eſt vituperabile.nō eſt autē hec ratio ſic intel/
ligenda:quaſi non poſſit alia vindicta fieri ex iudicio rō/
nis ſiue ira:ſꝫ q2 motus ire excitatus ex iudicio rōnis fa/
cit promptiorē ad recte iudicandū.niſi enim appetit⁹ ſen
ſitiuus adiuuaret ad exequendum iudiciuꝫ rationis fru
ſtra eſſet in humana natura. ¶ Tertiam rōnē ponit ibi.

¶ Iniuriantem auteꝫ ſuſtinere ⁊ familiares de
ſpicere ſeruile.

¶ Et dicit ꝙ ad ſeruilē dñm ꝑtinet ꝙ aliquis deſpiciat fa
miliares ſuos:⁊ ꝙ ſuſtineat iniuriantes ſibi.ita.ſ.ꝙ nō re
pellat iniurias debito modo.hoc enim cōſequit̄ ex defe/
ctu ire:q2 per hoc redditur homo piger:⁊ remiſſus ad re
pellendum iniurias.vnde patet ꝙ defectus ire eſt vitu/
perabilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Superabundantia autem ſm omnia quideꝫ
fit: etenim quibus non oportet ⁊ in quibus nō
oportet: ⁊ magis q̄ꝫ oportet: ⁊ velocius ⁊ plu
ri tempore. Non tamen omnia eiuſdē exiſtunt.
Non enim vtiqꝫ poſſet eſſe. Maluꝫ eniꝫ ⁊ ſe/
ipſum deſtruit. ⁊ ſi integrū ſit importabile ſit.

¶ Determinat de ſuperabūdantia ire. Et primo oſtendit
ꝙ hoc vitiū multipliciter ꝯtingit. Secundo determinat
de ſpeciebus ipſius.ibi.(Hi qdem iracūdi ⁊c̄.)Dicit er/
go p̄mo ꝙ ſupabundantia ire pōt fieri ſm omnes circū/
ſtantias:inquātum.ſ.ꝯtingit ꝙ aliquis iraſcat̄ qbus per/
ſonis nō oꝫ:et in qbus rebus nō oꝫ:⁊ magis q̄ꝫ opꝫ: ⁊ velo
cius etiā ꝓuocetur ad irā ⁊ pluri tpe duret ira q̄ꝫ oꝫ. non
iſti tñ omnes exceſſus inueniuntur in vno homine. tum
ꝓpter moleſtiam:quam ipſe ex ſua ira pateret̄:tum etiā:
q2 alijs moleſtus exiſtens inter homines viuere non poſ
ſet.⁊ ita etiam eſt vniuerſaliter loquēdo de malo:q2 ſi eſ
ſet integrum ſeipſum deſtrueret:fieret enim importabi/
le tollendo ſubiectum a quo portari debet ſi ſit:qd enim
nihil eſt non dicit̄ maluꝫ:cum malum priuatio ſit.quod/
libet autē ens:inquantū huiuſmodi:eſt bonū.vnde patet
ꝙ malum non aufert totū bonum.ſed aliquod particula
re bonum:cuius eſt priuatio ſicut cecitas aufert viſum.
non autē aufert aīal:quo ſublato iaꝫ non eſſet cecitas:ex
quo patet ꝙ malum non poteſt eſſe integrū:q2 ſic auferē
do totum bonum auferret ſeipſuꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hi quidē igit̄ iracundi. velociter qdem iraſcū
tur ⁊ qbus non opꝫ: ⁊ in qbus non opꝫ ⁊ ma/
gis q̄ꝫ oꝫ. Quieſcūt eni velociter. qd ⁊ optimū
habēt. Accidit autē ipſis hoc. qm̄ non retinent
iram. ſed reddunt ſm ꝙ manifeſti ſunt propter
velocitatem. deinde requieſcunt. In ſuperabū
dantia autem ſunt acrocholi acuti; ⁊ ad omne
iracundi ⁊ in omni. vnde ⁊ nomen.

¶ Ponit triplicē.ſpecieꝫ ſupabundantie in ira.circa qua
rum primā dicit:ꝙ illi qui dicuntur iracundi.i. prompti
ad iram velociter iraſcuntur ⁊ etiam in perſonis in qui/
bus non oportet:⁊ in quibus rebus non oportet. ⁊ vehe
mentius q̄ꝫ oportet:non tamē multo tēpore durat eoruꝫ
ira.ſed velociter ab ea requieſcunt:⁊ hoc eſt optimuꝫ qd
in eis accidit:q2 non retinēt irā in corpore: ſꝫ ſtatim pro/
rumpit exterius:quia vel retribuunt ſtatim vindictam:
vel qualitercunqꝫ manifeſtant iram ſuam per aliqua ſi/
gna propter velocitatem ire motus:⁊ ſic ira exterius exa
lante requieſcunt:ſicut etiam calor incluſus magis cōſer
uatur:euaporans autem citius euaneſcit. Ad hanc auteꝫ
ſpeciem ire maxime videntur diſponi colerici ꝓpter ſub
tilitatem vel velocitatem caloris. In hac autem veloci/
tate ſuperabundantiam obtinent acrocholi.i.extremi in
ira ab atos quod eſt extremum ⁊ colos qd eſt ira:q2 ſunt
acuti ⁊ prompti vt iraſcant̄. ¶ Scdam ſpecieꝫ ponit ibi.

¶ Amari autem difficile ſolubiles ⁊ multo tē/
pore iraſcunt̄. retinēt enim irā: quies autē fit cū
retribuerint. Punitio enim quietat impetū ire
delectationem pro triſtitia faciens. Hoc auteꝫ
non effecto graue habent: ꝓpter non manife/
ſtum enim eſſe neqꝫ ſuadebit ipſis aliquis. In
ipſo autem digeri irā tpe indiget: ſunt auteꝫ ta/
les ſibiipſis moleſtiſſimi: ⁊ maxime amicis.

¶ Et dicit ꝙ amari ſm iraꝫ dicunt̄:quoꝝ ira difficile diſ
ſoluit̄:⁊ diu iraſcunt̄.q2 retinēt irā in corde: tūc aūt eoꝝ
ira geſcit qñ retribuūt vindictā ꝓ iniuria illata.punitio

eni facit quieſcere impetū ire: dum loco triſtitie p̄cedentis inducitur delectatio: inquātum .ſ. aliquis delectatur de vindicta. ſed ſi hoc non fiat .ſ. ꝙ nō puniāt grauiter: affligunt̄ interi⁹: q̄ꝛ nō manifeſtāt irā ſuā: ⁊ nullus pōt ꝑſuadendo eoꝝ irā mitigare que ignorat̄: ſꝫ ad hoc ꝙ eoꝝ ira digerat̄: eſt neceſſariū longū tēpus: per qđ paulatim tepeſcat: ⁊ extinguat̄ acceſſus ire: tales qui ſic irā retinēt diuturnā: ſunt ſibiipſis moleſtiſſimi: ⁊ p̄cipue amicis cū quibus delectabiliter nō poſſunt ꝯuiuere. ⁊ ꝑꝑ hoc vocant̄ amari. Ad hāc aūt ſpēꝫ ſupabūdātie maxie vident̄ diſpoſiti eſſe melācolici. in qb⁹ impſſiones ſuſcepte diu ꝑꝑ humoris groſſitiem ꝑſeuerant. ❡ Tertiā ſpēm ponit ibi.

❡ Difficiles autē dicimus in qbus non opꝫ iraſcentes ⁊ magis q̃ꝫ oportet ⁊ pluri tempore ⁊ non cōmutatos ſine cruciatu vel punitione.

❡ Et dicit ꝙ illos dicimus difficiles ſiue graues: qui iraſcuntur in qbus non oꝫ: ⁊ magis q̃ꝫ oꝫ: ⁊ pluri tp̄e q̃ꝫ oꝫ. ⁊ non cōmutant̄ ab ira ſine hoc ꝙ cruciant vel puniāt eos qbus iraſcunt̄: non enim eſt in eis diuturnitas ire ex ſola retentione: vt poſſit tempore digeri: ſed ex propoſito firmato ad puniendum. ❡ Deinde cuꝫ dicit.

❡ Manſuetudini autē magis ſuperabūdantiā opponimus: etenim magis fit: humanius eni magis punire. ⁊ ad ꝯuiuē difficiles deteriores.

❡ Cōparat predicta adinuicē: ⁊ dicit ꝙ ſupabundātia ire magis opponit̄ māſuetudini q̃ꝫ defectus. qđ ꝓbat duplici rōne. Primo qdem: q̄ꝛ in pluribus accidit. homo enim magis inclinat̄ nāliter ad puniēdū primo iniuriā ſibi illatā. lꝫ qñ nō eſt iniuriā paſſus nāliter incline̅t hō ad māſuetudinē. Secūdo: q̄ꝛ illi qui ſupabundāt in ira magis ſunt difficiles ad ꝯuincēduꝫ: ⁊ in hoc ſunt deteriores. vñ magis ꝯ̄triant̄ bono v̄tutis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quod autem in prioribus dictuꝫ eſt: ⁊ ex dictis manifeſtum: non enim facile determinare qualiter ⁊ in quibus ⁊ qualibus ⁊ quāto tempore iraſcendum: ⁊ vſq̄ꝫ quo recte facit vel peccat. Qui quidem enim paruꝫ tranſgreditur nō vituperat̄ neq̄ꝫ in maius neq̄ꝫ in minus. Quādoq̄ꝫ enim deficiētes laudamus ⁊ manſuetos dicimus: ⁊ iraſcentes viriles. ⁊ vt potentes principare. Quantum autem aliter ⁊ qualiter trāſgrediēs vituperabiles: non facile rationeꝫ reddere. in ſingularibus enim ⁊ ſenſu iudiciū.

❡ Rñdet tacite qōni .ſ. in qbus ⁊ qualiter hō debeat iraſci. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ꝙ hoc non poſſit determinari per certitudinē. Scđo qd ſit in hoc manifeſtum. ibi. (Sed ꝙ qdem tale ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ ſicut dictū eſt in ſecūdo: ⁊ ibideꝫ manifeſtat̄. non eſt facile terminare qualiter ſit iraſcendū: ⁊ in qbus vel qualibus rebus. ⁊ quāto tp̄e: ⁊ vſq̄ꝫ ad quē terminuꝫ recte facit qui iraſcit̄ vel peccat. ille .n. q paꝝ recedit a medio vel ī maius vel in minus non vituperat̄: ſed potius qñq̄ꝫ eos qui deficiunt in ira laudamus: ⁊ vocamus eos manſuetos. illos autē qui paꝝ excedunt vocamus viriles: q̄ſi potentes ⁊ aptos ad p̄ncipandū ꝓpter ꝓmptitudinē ad vindictam: que cōpetit p̄ncipibus. Sed per quātum ⁊ qualem receſſum a medio aliqs vituperet̄ vel non vituperet̄: nō de facili pōt rōne terminari: q̄ꝛ h⁹ rei ꝯſiſtit iudicium in ſingularibus ⁊ in ſenſu non tam exteriori q̃ꝫ interiori extimatione. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Sed quod quidem tale manifeſtum: quoniam quideꝫ medius habitus laudabilis ſm quē quibus oportet iraſcimur ⁊ in quibus oportet ⁊ vt oportet. Et omnia talia ſuperabundantie ⁊ defectus vituperabiles. Et in paruum quidem facte quieſcibiliter: in plus autem magis: ⁊ in multum v̄o valde: manifeſtum autē quoniam medio habitui adherendum. Qui quidē circa iram habitus dicti ſunt.

❡ Oſtendit qd ſit in talibus manifeſtū. ⁊ dicit manifeſtū eſſe ꝙ laudabilis eſt medius habitus: ſm quē iraſcimur qbus opꝫ: ⁊ in quibus rebus opꝫ: ⁊ ſil̄r de alijs circūſtantijs: ⁊ ꝙ ſupabundātia ⁊ defectus ſunt vituperabiles: ita tñ ꝙ ſi paꝝ fiant tolerabile eſt. ſi aūt plus fiāt magis vituperabile eſt. ſi aūt multū fiant valde vituperabile eſt. vñ ſemꝑ ſe dꝫ aliqs ad mediū trahere. Ultimo aūt epilogat ꝙ dictum eſt de habitibus que ſunt circa iram.

In colloquijs autem ⁊ ꝯuiuere: ⁊ ſer- iꝫm
monibus ⁊ rebus cōmunicare. Hi quidem placidi vident̄ eſſe oīa ad delectationē laudantes ⁊ nihil contra tendētes: ſed exiſtimātes oportere ſine triſtitia eſſe.

❡ Poſtq̄ꝫ ph̄s determinauit de v̄tutib⁹ que reſpiciūt res exteriores. hic determinat de v̄tutib⁹ que reſpiciūt act⁹ humanos. Et primo in ſerijs. Scđo in ludicris. ibi. (Exiſtente aūt requie ⁊c̄.) In actibus autē serioſis eſt cōſiderare duo .ſ. delectationē ⁊ veritatē. Primo ergo determinat de virtute que eſt circa delectationes ⁊ triſtitias. ex ſerioſis actibus hoīum. Secūdo de virtute que eſt circa v̄itatē. ibi. (Circa eadē aūt fere eſt ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo oſtēdit circa delectatiōes ⁊ triſtitias humanoꝝ actuū eē mediū ⁊ extrema. Secūdo determinat de eis. ibi. (Nomē aūt reddit̄ ⁊c̄.) Circa primuꝫ tria facit. Primo ꝓponit vitiū ꝑtinens ad ſupabundantiā delectationis. ⁊ dicit ꝙ circa colloquia humana: per que maxie hoīes adinuicē ꝯuiuūt ſm ꝓprietatē ſue nature. ⁊ vl̄r circa totū cōuictū humanū: qui fit per hoc ꝙ hoīes ſibiinuicem cōicant̄ in ſermonib⁹ ⁊ in rebus. qdam vident̄ eſſe placidi .q. hoībus placere intendētes. vnde oīa laudāt q̄ ab alijs dicunt̄. ⁊ fiunt ad hoc ꝙ delectabiles ſe eis exhibeant: ⁊ in nullo ꝯtradicūt eis: qbus ꝯuiuunt: ne eos ꝯtriſtent eſtimātes: ꝙ oēs oꝫ ꝯuiuere ſine triſtitia. ❡ 2⁰ ibi.

❡ Qui autem econtrario his ad omnia contrariantes eius quod eſt contriſtare: neq̄ꝫ quodcunq̄ꝫ curantes: diſcoli ⁊ litigioſi vocantur.

❡ Ponit vitiū qđ ꝑtinet ad defectū in talibus. ⁊ dicit ꝙ illi qui ꝯ̄trio modo ſe habēt ad placidos volūt ꝯ̄triari oībus que dicunt̄ vel fiunt: quaſi intēdētes alios ꝯtriſtare: ⁊ nihil curātes p̄termittere vt alios ꝯtriſtēt: vocantur diſcoli vel litigioſi. ❡ Tertio ibi.

❡ Quoniam quidem igitur dicti habitus vituperabiles ſunt non immanifeſtum: ⁊ quoniaꝫ medius horum laudabilis ſm quē recipiet que oportet. ⁊ vt oportet: ſimiliter autē ⁊ ſpernet.

❡ Cōcludit ꝙ medius habit⁹ ſit laudabilis: ⁊ dicit ꝙ predicti habit⁹ qui ſunt in extremo ſunt illaudabiles. Manifeſtū eſt ꝙ medius habitus eſt laudabilis ſm ꝙ aliqs acceptat ea que ab alijs dicunt̄. vel fiunt vel etiaꝫ deſpiciunt: ⁊ contradicunt ſm qđ oportet. ❡ Deinde cū dicit.

¶ Nomen autem redditur ipſi aliquod.

¶ Determinat de predictis. Primo de medio. Secundo de extremis. ibi. (Cōdelectātis aūt ⁊c.) Circa pͥmū duo facit. Primo determinat de noīe medij habitus. Secūdo de eius ꝓprietate. ibi. (Slr quidē igiꝰ ⁊c.) Circa primum tria facit. Primo ꝓponit medium habituz eſſe innominatum. ¶ Secundo ibi.

¶ Aſſimilabaꝰ aūt maxime amicitie. talis enim eſt qui ſm mediū habitū: puta qualē volumus dicere moderatū amicū diligere aſſumentem.

¶ Nominat ipſum per ſilitudinez amicitie. ⁊ dicit ꝙ iſta vtus maxime aſſimilaꝰ amicitie: q2 ꝯuenit cū ea in actu exteriori: maxime ꝓprio ei qui eſt delectabiliter ꝯuiuere ad amicos. ille enī qui eſt diſpoſitꝰ ſm mediū habituz hꝰ virtutis: taliter ſe hȝ in delectabili ꝯuictu ad alios: ſicut dicimus cōpetere amico. cuiꝰ. ſ. amicitia moderaꝰ rōne: qd̄ ꝑtinet ad amicitiā honeſti. nō eniȝ oīs amicitia eſt ſm virtutē: vt infra diceꝰ. ⁊ ſi ita eſſet ꝙ ille qui hȝ iſtaȝ virtutē aſſumeret affectū dilectionis: ꝙ ad eos quibꝰ cōuiuit eſſet oīno talis q̄lis eſt oīno vtuoſus. ¶ Tertio ibi.

¶ Differt aūt ab amicitia: qm̄ ſine paſſione eſt. ⁊ diligendi affectu quibus colloquiꝰ. nō enim in amando vel inimicando recipit ſingula: vt opȝ: ſed in eo ꝙ talis eſt. ſilr autē ad ignotos ⁊ notos ⁊ conſuetos ⁊ inconſuetos id faciet.

¶ Oſtendit dr̄iam huius vtutis ad verā amicitiā. Et circa hoc duo facit. Primo ponit dr̄iam. Secūdo excludit falſum intellectū. ibi. (Uerūtn̄ ⁊ in ſingulis ⁊c.) Dicit g̊ pͥmo hic: ꝙ vtus differt a vera amicitia: q2 eſt ⁊ ſine amore qd̄ eſt paſſio appetitꝰ ſenſitiui ⁊ ſine dilectione ad eos q̄bus colloquiꝰ que ꝑtinent ad appetitū intellectiuū. nō enim acceptat ſingula ab alijs dicta vel facta: ſicut oȝ: q2 afficiaꝰ ad eos odio vel amore. ſȝ q2 eſt ita diſpoſitꝰ ſm habitum. ⁊ huius ſignū eſt ꝙ obſeruat hoc non ſolum ad amicos: ſȝ cōiter ad oēs ignotos ⁊ notos ꝯſuetos. ⁊ eſt ſimile de liberalitate. amicus enim donat communiter amicis ꝑꝑ amorē. liberalis autē non eo ꝙ amat: ſȝ ex eo ꝙ eſt talis: vt facile emittat pecuniā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Uerumtamen ⁊ in ſingulis vt congruit. Nō enim ſimiliter conuenit conſuetos ⁊ extraneos curare: neqȝ rurſus contriſtari.

¶ Excludit falſuȝ intellectū predictoꝝ: q2 dixerat: ꝙ ſilr ſe hȝ hec vtus ad ignotos ⁊ notos. poſſet aūt intelligere ſilitudinem iſtam: quantū ad oīa: eſt enī intelligēda predicta ſilitudo quātum ad hoc cōmune: qd̄ eſt delectabiliter oībus ꝯuiuere ⁊ eſt dr̄ia quātū ad ſpeciales modos ꝯuiuendi: q2 in ſingulis facit ſm qd̄ ꝯgruit. non autē contingit ꝙ ſimiliter aliquis delectetur aut contriſtet cōſuetos ⁊ extraneos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Slr q̄dem igiꝰ dictū eſt qm̄ vt oȝ colloquiꝰ.

¶ Ponit ꝓprietates quinqȝ hꝰ virtutis. quaꝝ pͥma ſumitur ex modo colloquendi. ⁊ dicit ꝙ ſicut dictum eſt in vlī oībus colloq̄ꝰ: ſic oȝ. ¶ Scd̄am ꝓprietatē ponit ibi.

¶ Referentes autē ad bonū ⁊ ꝯferens cōuitiet nō ꝯtriſtare: vel delectare: videꝰ enim circa delectatiōes ⁊ triſtitias eſſe in colloquijs factas.

¶ Que ſumiꝰ ex parte finis. ⁊ dicit ꝙ tendit ad hoc ꝙ ſine triſtitia vel etiam cum delectatione alijs conuiuat. ⁊ hoc refert ad bonū honeſtū ⁊ ad conferens. i. vtile: q2 eſt circa delectationes ⁊ triſtitias: que fiunt in colloquijs in q̄bus pͥncipalr ⁊ ꝓprie ꝯſiſtit ꝯuictus humanus. hoc enī eſt ꝓprium hoīum reſpectu alioꝝ aīalium: que ſibi in cibis: vel in alijs hꝫ cōicant. ¶ Tertiā ꝓprietatē ponit ibi.

¶ Horū autē quicūqȝ q̄dem ipſi eſt nō bonū nociuum delectare aſpernabiꝰ ⁊ eliget ꝯtriſtare: ⁊ ſi facienti autē deformitatē ferat. ⁊ hanc nō paruam. vel nocumentū. ꝯtrarietas autē paruam triſtitiā non recipiet. ſed aſpernabitur.

¶ Que ſumiꝰ per cōparationem ad triſtitiā. ⁊ dicit ꝙ qm̄ hn̄s hanc vtutē refugit delectare aliū. imo qn̄qȝ eligit cōtriſtare ipſum. ⁊ hoc dupliciter. Uno quidē modo ex parte ſuiipſius: puta ſi non ſit ei honeſtū: vt cuȝ alius loquaꝰ verba turpia aut cum alius loquiꝰ in detrimētum eius. Alio modo ex parte illius cui viuit: puta ſi dicat vel faciat aliq̄d qd̄ ad ꝓpriam ſuiipſius magnā inhoneſtatē ꝑtineat: vel etiā ſit ei multū nociuū: ⁊ per hoc ꝙ ei ꝯdiciꝰ ingeritur ei parua triſtitia. ſic enim non acceptabit virtuoſus quod ab alijs dicitur: vel ſic: ſed magis reprehendit. ¶ Quartam proprietatem ponit ibi.

¶ Differenter autem colloquitur his qui ſunt in dignitatibus: ⁊ quibuſcūqȝ. ⁊ magis vel minus notis. ſimiliter autem ⁊ ſm alias differentias ſingulis tribuens quod decet.

¶ Que ſumitur per comparationem ad diuerſas perſonas: ⁊ dicit: ꝙ virtuoſus diuerſimode colloquitur ⁊ conuerſatur cum his qui ſunt in dignitatibus ꝯſtituti: ⁊ quibuſcunqȝ priuatis perſonis: ⁊ ſimilr diuerſimode cū magis vel minus notis. ⁊ ſecundum alias diuerſitates perſonarum: ſingulis enim attribuit quod eſt conueniens. ¶ Quintam proprietatem ponit ibi.

¶ Et per ſe quidem deſiderās condelectare: cōtriſtare autē renuens conſiderans euentura ſi ſint maiora: dico autem bono ⁊ conferente. ⁊ delectationis autem gratia eius que eſt in poſterum maxime parum contriſtabit. Medius quidem igitur talis eſt. non nominatus aūt eſt.

¶ Que ſumitur per comparationez delectationis ad triſtitiam. ⁊ dicit ꝙ per ſe quidem intendit delectare ⁊ renuit contriſtare. cum aliquando parum contriſtat conſiderans futura: ſi preponderent preſenti ꝯtriſtationi. concludit autem ꝙ talis eſt medius habitus. cum tamen ſit innominatus: licet apud nos poſſet affabilitas nomiari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Condelectantis autē. qui quidē eſt qd̄ eſt delectabile eſſe ꝯiectatiuus nō ꝓpter aliq̄d aliud: placidus. qui autē vt vtilitas aliqua ipſi fiat in pecunijs ⁊ quecūqȝ per pecunias blanditor.

¶ Determinat de oppoſitis vitijs. Et circa hoc tria facit. Primo determinat de vitio qd̄ pertinet ad ſuperabūdātiam delectationis. ⁊ dicit ꝙ ille qui ſuꝑabundat in delectando ſi hoc non faciat propter illud vocatur placidus. ſi autem hoc faciat: vel propter adipiſcendam pecuniam vel quicquid aliud pecunia eſtimari poteſt vocatur blāditor ſiue adulator. ¶ Secundo ibi.

¶ Qui autem omnes contriſtat dictuȝ eſt quoniam litigioſus ⁊ diſcolus eſt.

¶ Determinat de oppoſito vitio ⁊ dicit ꝙ ille qui oēs cōtriſtat vocaꝰ litigioſus ⁊ diſcolus: vt. ſ. dictū eſt. ¶ 3° ibi.

¶ Opponi autem videntur extrema ſibiipſis: propter innominatum eſſe medium.

¶ Comparat predicta duo vitia adinuicem. τ dicit ꝙ ex/trema videntur opponi ſibiinuicem: non autem virtuti: quia medium virtutis eſt innominatum.

14 Circa eadem autem fere eſt: τ iactan/tie medietas. innoiata aūt τ ipſa.

¶ Poſtꝙ ph̄s determinauit de v̄tute q̄ tenet mediū in eiſdē humanis actibus que dicit̄ ve/ritas. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit de quo eſt intētio. Secūdo determinat ꝓpoſitū. ibi. (Ui detur vtiq̄ iactatoꝛ τc̄.) Circa primū tria facit. Primo proponit quandam virtutē mediā eſſe oppoſitā iactātie. Secundo oſtendit ꝙ de hac virtute eſt tractandum. ibi. (Nō malū autē τc̄.) Tertio oſtēdit d̄riam huius virtu/tis ad p̄cedentē. ibi. (Cōuiuere vtiq̄ τc̄.) Dicit ergo pri/mo ꝙ medietas oppoſita iactātie eſt fere circa eadē cū p̄dicta virtute: q2 eſt circa actus humanos. ſ3 nō ḟm idē: q2 non ḟm delectationē: ſed ḟm aliq̄d aliud vt poſtea di/cetur. τ etiā ipſa medietas eſt innominata: ſicut τ predi/cta virtus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nō malū āt τ tales ptrāſire. magis eni vtiq̄ ſciemus que circa moꝛes ſingulos ptrāſeūtes.

¶ Oſtēdit quare neceſſariū eſt determinare de hac virtu te. τ ponit ad hoc duas rōnes: circa quarū primā dicit ꝙ nō eſt malū. imo vtile ad ſciās moꝛales pertranſeunter tractare de virtutib᷒: q2 per hoc magis ſciemus ea que p̄ tinēt ad moꝛes: ſi ptrāſeamus tractādo ea que ptinēt ad ſingulos habitus: q2 cognitio reꝝ moꝛaliū ꝑficit̄ per hoc ꝙ particularia cognoſcunt̄. ¶ Secūdā rōnē ponit ibi.

¶ Et medietates eſſe virtutes credemus vtiq̄ in omnibus ſic habere conſpicientes.

¶ Et dicit ꝙ conſiderando in ſingulis ita ſe habere ma/gis certificabimur ꝙ virtutes ſint medietates quedā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In conuiuere vtiq̄ qui quidē ad delectatio nem vel triſtitiam colloquuntur dicti ſunt. de veridicis autem τ falſidicis dicemus ſil'r: in ſer monibus τ operationibus τ fictione.

¶ Determinat d̄riam huius virtutis ad precedentē. τ di/cit ꝙ de illis qui aliq̄liter ſe hn̄t ad delectationē vel tri/ſtitiā in ꝯuictu τ collocatione dictū eſt. reſtat aūt dōm de illis que ḟm v̄itatē τ falſitatē ſe hn̄t in ſermonibus τ opationibus vel ḟm fictionē factis. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Videt̄ vtiq̄ iactatoꝛ ſimulatiuus gl'ioſoꝝ eē: τ nō exiſtētiū τ maioꝝ ꝙ̄ exiſtant. iron aūt ecō uerſo negare que exiſtunt vel minoꝛa facere. Medius autē anthecaſtos quis exiſtēs verax: τ vita ſermone exiſtentia confitens eſſe circa ipſum: τ neq̄ maioꝛa neq̄ minoꝛa.

¶ Determinat de virtutibus τ vitijs. Et primo ponit vi/tia ꝯria. Secundo determinat de eis. ibi. (De vtriſq̄ di/cemus τc̄.) Circa p̄mū tria facit. Primo oſtendit q̄d pti/neat ad mediū τ extrema in hac mā. Scd̄o oſtēdit quali ter ea que dicta ſunt ptineāt ad mediū τ extrema in hac mā habituū τ extremos. ibi. (Eſt aūt hoꝛū ſingula τc̄.) Tertio medium habituū eſſe laudabilē: extremos aūt eē vitioſos. ibi. (Per ſe aūt τc̄.) Dicit ergo p̄mo ꝙ iacta/toꝛ qui peccat per ſupabūdantiā ſilat aliqua gl'ioſa. τ hoc dupliciter. vno modo: q2 ſimulat ſibi ineſſe aliqua gl'ioſa que nō ſunt. alio modo: q2 dicit ea eſſe maioꝛa ꝙ̄ ſint. ille autē qui peccat per defectū yron d̄r. ille v̄o qui mediū d̄r antetochiaſtos. i. per ſe admirabilis: q2 nō querit magis in admiratione eſſe ꝙ̄ ſibi ḟm ſe. vel d̄r anchophaſtos. i. per ſe manifeſtus. q2 talē ſe manifeſtat qualis eſt. eſt eni verax inq̄tū de ſe ꝯfitet̄ ea que ſunt. τ hoc nō ſolū ḟmo ne: ſed etiā vita: inq̄tū. ſ. exterioꝛ ſua ꝯuerſatio ꝯfoꝛmis eſt ſue ꝯditioni. ſicut τ ſua ꝯditio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autē eoꝝ ſingula τ gratia alicuius facere τ nullius. Vnuſquiſq̄ aūt qualis eſt talia di/cit τ opat̄: τ ſic viuit ſi nō alicuius gr̄a opetur.

¶ Oſtēdit q̄liter ptineat ad tres habit᷒ dictos. τ dicit ꝙ vnūq̄ḋq̄ p̄dictoꝝ actuū ꝯtingit dupl'r facere. vno modo ꝓpter aliq̄d aliud. puta cū aliq̄s negat ſe eſſe talē qualis eſt ꝓpter timoꝛē. alio mō nō ꝓpter aliq̄d aliud: ſ3 ꝓpter hoc ꝙ in tali actu delectat̄ τ hoc ꝓpꝛie ptinet ad habitū. q2 vnuſq̄ſq̄ ḟm qualitatē ſui habit᷒ loquit̄ τ operat̄ τ vi tam ducit niſi aliquando aliter operet̄ propter aliquid aliud emergens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Per ſeipſum autem mendacium prauum τ fugiendum. verum autē τ bonū τ laudabile. Sic autem τ verax quidem medius exiſtens laudabilis: qui autem mendaces: ambo quidē vituperabiles: magis autem iactatoꝛ.

¶ Oſtendit q̄d in dictis habitibus ſit laudabile τ vitupe rabile: τ dicit ꝙ mēdaciū ḟm ſe eſt prauū τ fugiēdū. verū aūt bonū τ laudabile: ad hoc eni ſigna ſunt inſtituta: ꝙ re/preſentēt res ḟm q̄ ſunt. τ ideo ſi aliq̄s repreſentat rē ali ter ꝙ̄ ſit mentiendo inoꝛdinate agit τ vitioſe. qui aūt ve/rum dicit oꝛdinate agit τ virtuoſe. manifeſtū eſt autē ꝙ ille qui verū dicit mediū tenet: q2 ſignificat rē ḟm ꝙ eſt: veritas eni in equalitate ꝯſiſtit. que eſt mediū inter ma/gnū τ paruū: qui aūt mentit̄ eſt in extremo. q2 vel ḟm ſu/perabūdātiā: q2 plus dicit ꝙ̄ ſit: vel ḟm defectū: q2 min᷒ ꝙ̄ ſit. vnde p3 ꝙ ambo ſunt vitupabiles. ſ3 magis iacta/toꝛ qui excedit ad plus: q2 plus recedit a vero: i equali v̄o inuenit̄ minus: non aūt maius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De vtriſq̄ aūt dicemus. prius autem de ve/raci: non enim de veridico in ꝯfeſſionibus dice mus. neq̄ quecūq̄ ad iuſtitiam vel iniuſtitiā ꝯtendunt. Alterius enim erūt hec virtutis. ſed in quibus nullo tali differente τ in ſermone τ in vita verum dicit eo ꝙ talis eſt ḟm habitum.

¶ Determinat de p̄dictis habitibus: τ p̄mo de virtute. ſe cūdo de vitijs oppoſitis. ibi. (Maioꝛa aūt exn̄tib᷒ τc̄.) Circa primū tria facit. Primo determinat de quo vera/ci ſit agendū. Secūdo oſtēdit q̄d ad eum p̄ncipaliter pti neat. ibi. (Videbit̄ vtiq̄ talis τc̄.) Tertio oſtēdit ad q̄d extremū magis declinet. ibi. (In minus autē τc̄.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ de p̄dictis habitib᷒ dicēdū eſt: ſ3 de veraci. nō aūt intēdimus nūc de eo qui in v̄itate loquit̄ in cōfeſ/ſionibus iudicioꝝ. puta cū aliq̄s interrogat̄ a iudice: ꝯfi tet̄ q̄d verū eſt: neq̄ etiā de eo q̄ veꝝ dicit in q̄buſcūq̄ p/tinētibus ad iuſtitiā. hoc. n. ptinet ad aliā virtutē. ſ. ad iu ſtitiā. ſ3 de illo veridico intēdimus: qui verū dicit in vita ſermone in talibus qui nō hn̄t d̄riam iuſtitie τ iniuſtitie. ſ3 verū dicit ſolū pp̄ diſpoſitionē h̄itus. ſicut etiā. ſ. dictū eſt de v̄tute p̄miſſa ꝙ delectabiliter vult alijs cōuiuere. nō pp̄ amoꝛē: ſ3 ꝓpter diſpoſitionē habit᷒ ſui. ita etiā τ h̄ v̄tus verū oſtēdit nō pp̄ obſeruādā iuſtitiā. ſ3 ꝓpter apti tudinē quā h3 ad verū dicendū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videbitur vtiq̄ talis moderatus eſſe. Ama/toꝛ enim veri. τ in quibus non differt verum dicens: verum dicet. τ in quibus differt adhuc

magis. Et enim turpe mendaciū verebit̄: qđ ſm ſe verebat̄: talis laudabilis.

¶ Oſtendit quid maxime pertineat ad veracē de quo intendit. ⁊ dicit ꝙ talis videt̄ in ſuis factis moderationem habere vitando exceſſum ⁊ defectum. amat. n. virtutez ⁊ verum dicit non ſolum in illis in quibus non multuz refert ad nocumentū vel ꝓfectum. ⁊ multomagis in illis in quibus dicere verū vel falſum facit aliquā dr̄iam ad nocumentū vel iuuamentuz alteri⁹: ⁊ hoc iō qꝛ abhorret mendaciū ſm ſe tanꝙ qđdam turpe: ⁊ nō ſolum ſm qđ cedit i nocumētū alteri⁹: talē āt dic̄ eē laudabilē. ¶ D. c. d.

¶ In minus aūt magis a vero declinans. prudentius enim videtur propter oneroſas ſuperabundantias eſſe.

¶ Oſtendit ad qđ extremū magis dclinat. ⁊ dicit ꝙ ſi aliqñ difficile ſit omnino ad punctum dicere veritatē magis vult declinare ad minus ꝙ̄ ad maius. B. n. videt̄ magis ad prudentiaz pertinere. nā eo ꝙ hoīes ſuperabūdāt de ſeipſis loquentes: efficiunt̄ oneroſi. qꝛ per hoc vident̄ alijs ſe velle preferre. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maiora aūt exiſtentibus fingens nullius gratia: prauo quidem aſſimilatur. Non vtiqꝫ gauderet mendacio. Uanus autem videtur magis ꝙ̄ malus. ſi autem gratia alicuius: qui quidez glorie vel honoris vel valde vituperabilis: vt iactator. qui autem argenti vel quecunqꝫ in argentum: deformior.

¶ Determinat de vicijs oppoſitis. Et circa hoc tria facit. Primo determinat de vicio ꝙ pertinet ad ſuperabundātiā. Secūdo de vicio qđ pertinet ad defectū. ibi. (Yrones aūt ⁊c̄.) Tertio determinat oppoſita vicia adinuicē. ibi. (Opponi aūt videtur.) Circa primū tria facit. Prio oñdit quot modis cōmittat̄ viciuz iactātie: qđ excedit in pl⁹. Scđo oñdit ad qđ pcipue viciū iactātie attēdat̄. ibi. (Non impoſſibile aūt ⁊c̄.) Tertio oſtendit in quibus viciū iactantie precipue cōmittat̄. ibi. (Qui quidem glorie gratia iactant ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ qñqꝫ aliqs iactat de ſe que non ſunt vel maiora ꝙ̄ ſint non ꝓpter aliquē aliū finez. ſ. qꝛ in hoc delectat̄: ⁊ talis dr̄ habere quādam malam ꝯſuetudinē: alioquin non gauderet de mendacio. hoc. n. ex inordinatione animi ꝓuenit: nō tñ talis eſt oīno malus: qꝛ non intēdit aliquā malitiā: ſed ē van⁹: inquātū delectat̄ in re: que ſm ſe nec eſt bona nec vtilis. Scđo modo dicit ꝙ aliquis ſe iactat ꝓpter appetitū glorie vel honoris. ⁊ talis dicitur non eſſe multum vituperabilis: inquātū. ſ. gloria ⁊ honor hn̄t quādam affinitatē cū rebus honeſtis: ꝓpter quas aliqui laudātur ⁊ honorant̄. Tertio modo aliqui ſe iactant cā argenti vel cuiuſcunqꝫ alterius qđ argento eſtimari poteſt: ⁊ talē dicit eē magis deformē: qꝛ pp minus bonū mentit̄. ¶ Deide cū dicit.

¶ Non autem in potentia eſt iactator: ſed in electione. ſm habitum enim ⁊ in eo ꝙ talis eſt iactator eſt queadmodum ⁊ mendax. Hic quidem mendacio ipſo gaudet: hic autem gloriaz appetens vel lucrum.

¶ Oſtendit ſm quid precipue attendit̄ iactantia. ⁊ dic̄ ꝙ non iudicat̄ aliquis iactator: ex eo ꝙ hꝫ vel non hꝫ vnde ſe pōt ſic iactare. ſed ex eo qꝛ eligit. dr̄. n. aliquis iactator ſm habitū quem cōſequit̄ talis electio. ſicut etiā de quocūqꝫ mēdaci q dr̄ mendax ex eo ꝙ elegit mentiri. vel qꝛ gaudet de ipſo mendacio: vel quia mentitur ꝓpter appetitum glorie vel lucri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui quidem igitur glorie gratia iactant: talia fingunt in quib⁹ laus vel felicitas. qui aūt lucri quoꝝ ⁊ lucrum eſt propinquius: ⁊ que pertrāſire eſt non exiſtentia: puta medicū vel diuinatorem vel ſapientē. ⁊ pp hoc plures fingunt talia ⁊ iactant. Sunt enī in ipſis que dicta ſunt.

¶ Oſtendit de quibus precipue aliqui ſe iactent. manifeſtum eſt autez ꝙ illi qui de ipſa iactantia gaudent. indifferenter de quibuſcunqꝫ ſe iactant: illi vero qui iactant ſe cā glorie fingunt talia que vident̄ eſſe laudabilia: ſicut ſunt virtuoſa opera: vel que pertinent ad felicitatē. ſicut nobilitas: diuitie: ⁊ alia hm̄oi. illi vero qui iactāt ſe cā lucri fingunt talia in qb⁹ alij delectant̄. alioquin nihil lucrarent̄. ⁊ iterum obſeruant ꝙ ſint talia de quibus ſe iactant que ſi non ſint vera poſſent hoc latere. ita ꝙ eoꝝ mendatium non deprehendat̄. ⁊ ponit exemplum de duobus. ſ. de his que pertinent ad medicinā. qꝛ oēs deſiderant ſanitatem: nec poteſt a quibuſcūqꝫ deprehendi. vtrū aliqs in medicinando erret. alia aūt ſunt que pertinent ad diuinationes futuroꝝ: de quibus naturalr̄ homines ſollicitant̄. ⁊ circa que non ē facili mendaciū deprehendit̄. ⁊ iō illi qui iactant ſe ꝓpter lucrū: precipue fingunt ſe eſſe medicos vel ſapientes idiuinādo. vel poteſt ſapientē referri ad hoc qđ tales ſe iactant de cognitione diuinoꝝ: que deſiderabilis eſt ⁊ latens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hyrones autez minus dicentes: gratioſiores quidem ſm mores videntur. non enī lucri gratia vident̄ dicere: ſꝫ fugiētes moleſtū ⁊ tumidū.

¶ Determinat de vicio qđ pertinet ad defectum. Et circa hoc duo facit. Primo comparat hoc viciū iactantie. Secundo oſtēdit diuerſitatem h⁹ vicij. ibi. (Maxie āt ⁊c̄.) Dicit ergo pmo ꝙ hyrones qui minus de ſeipſis dicūt ꝙ̄ ſit. videtur hr̄e mores gratioſiores ꝙ̄ iactatores: qꝛ nō vident̄ talia dicere gratia lucri. ſed. q. fugientes tumorem ſuperbie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ⁊ maxime autem iſti glorioſa negant: vt Socrates facit. qui autem parua ⁊ manifeſta fingunt blatopanurgi dicuntur. ⁊ facile contemptibiles ſunt. ⁊ quandoqꝫ iactantia videt̄: puta laconioꝝ veſtis. etenim ſuperabundantia ⁊ valde defectus iactantiuz. qui aūt moderate vtunt̄ hironia: ⁊ circa que nō valde prompta ⁊ manifeſta hironizant: gratioſi videntur.

¶ Oſtendit qūo diuerſimode hoc vicium contingit. ⁊ dicit ꝙ quidam ſunt qui maxime de ſe negant ea que vidētur ad magnū pertinere ſicut ſocrates qui negabat ſe eē ſcientez: quidā vero ſunt q ⁊ in qbuſdā paruis ⁊ manifeſtis volunt oſtendere ꝙ non fingant de ſe maiora ꝙ̄ ſint. ⁊ iſti vocant̄ blakopanurgi: q̄ſi in quadam aſtutia ſillationis ſuas delitias hn̄tes panurgi grece. n. dicuntur aſtuti blackon aūt idē ē qđ delitioſe. hos aūt dic̄ eſſe defacili cōtemptibiles. qꝛ nimis manifeſta ē eoꝝ ſillatio: ⁊ talis defectus in exterioribus qñqꝫ ad iactantiā pertinere. dum per hoc volunt oſtēdere ſe meliores ⁊ magis moderatos ſicut lacony qui deferebant veſtimenta magis deſpecta ꝙ̄ decebat ſtatum eoruz. quia tam ſuperabundantia exteriorum ꝙ̄ imoderatus defectus videtur ad iactantiaz pertinere: inquantum per vtrūqꝫ oſtenditur quedam hominis excellentia. qui idā vero ſunt qui moderate vtuntur hoc vicio. qꝛ neqꝫ omnino negant de ſe glorioſa neqꝫ

Et aſſumūt aliq̄ nimis parua. ⁊ vtunt̄ hoc vicio in his q̄ nō ſunt prompta ⁊ manifeſta: ⁊ tales vident̄ eē gratioſi: vt ſupra dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opponi autez videtur iactator veridico. Deterior enim eſt.

¶ Determinat de oppoſitione vicij ad virtutem. ⁊ dicit ꝙ magis videtur opponi veridico iactator: inquantum eſt deterior ſicut dictum eſt. ſemper enim peius viciū magis virtuti opponitur.

15 **Exiſtente autem requie in vita ⁊ in hac conuerſatione cum ludo. videtur ⁊ hic eſſe collocutio quedam cōſona ⁊ qualia opꝫ dicere ⁊ vt opꝫ: ſimil'r autem ⁊ audire. Differt aūt in dicēdo in talib⁹: vel talia audire: manifeſtū aūt qm̄ circa hoc eſt ⁊ ſuperabundantia quedā ⁊ defectus medij.**

¶ Poſtq̄ phs determinauit de virtutibus: que ſunt circa humanos actus ſerioſos. hic determinat de quadā v'tute: que eſt circa ludos. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit ꝙ circa ludos poteſt eſſe virtus ⁊ viciū. Secūdo determinat de virtute q̄ circa ludos exiſtit. ⁊ de vicijs oppoſitis. ibi. (Qui quidez in deriſione ⁊c̄.) Tertio oſtendit dr̄iam huius virtutis ad ſupradictas. ibi. (Tres igitur q̄ dicte ſunt ⁊c̄.) Circa primū cōſiderandū eſt ꝙ circa id ꝙ eſt ſm ſe malum ⁊ non pōt habere rōnē boni nō eſt v'tus ⁊ viciū ſm ꝙ oſtenſum eſt. ſi ergo ludus nullaz rōnē boni poſſet habere: non eſſet circa ludum aliqua virtus. habet aūt ludus aliquā rōnē boni: inquātum eſt vtilis humane vite. ſicut enim homo indiget a corporalib⁹ laboribus interdū deſiſtendo quieſcere. ita etiam indiget ab intentione animi: qua rebus ſerijs homo intendit: interdum vt aīa hoīs requieſcat: qđ quidē fit per ludum. ⁊ iō dicit ꝙ cum ſit quedam requies hominis ab anxietate ſollicitudinum in hac vita ⁊ in conuerſatione humana p ludum. ⁊ ſic ludus hꝫ rationem boni vtilis: ꝯñs eſt ꝙ in ludis poſſit eſſe quedam conueniēs collocutio hominū adinuicem: vt. ſ. hō dicat ⁊ audiat qualia opꝫ ⁊ ſicut opꝫ. ⁊ tñ in talib⁹ multū differt dicere ⁊ audire. multa eni aliquis homo decenter audit: que non decenter diceret: vbicūq; aūt eſt dr̄ia eoꝝ que oꝫ fieri. ⁊ eoꝝ: que non oꝫ fieri. ibi non ſolum eſt mediū. ſed etiaz ſuperabundantia ⁊ defectus a medio. vnde circa ludum contingit eſſe mediuz virtutis: ⁊ extrema. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui quidem in deriſione ſuperabundant bomolochi videntur eſſe: ⁊ oneroſi deſiderantes omnino riſum: ⁊ magis coniectantes riſum facere q̄ dicere decora: ⁊ non contriſtare deriſum conuitiatum.

¶ Determinat de medio ⁊ extremis. Et primo dicit quid ſit circa vnūqđq; eoꝝ. Secūdo oſtēdit quid vnicuiq; eorum conueniat ibi. (Medio autē habitui ⁊c̄.) Circa primum tria facit. Primo oſtendit quid ſit mediuz ⁊ extrema in ludo. Secūdo oſtendit ꝙ hoc pertineat ad diuerſitatem hoꝝ. ibi. (Moris. n. ⁊c̄.) Tertio oſtendit qđ qñq; extremū accipitur pro medio. ibi. (Redundāte autē riſu ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo oſtēdit qd ptineat ad ſuperabundantiā. ⁊ dicit ꝙ illi qui ſuperabundant in deriſione ludi dicunt̄ bomolochi. i. raptores templi: ad ſimilitudinem miluoꝝ q volabant vt raperent inteſtina animalium īmolatoꝝ. ita ⁊ iſti inſidiant̄ ad hoc qđ poſſint aliquid rapere qđ conuertant in deriſionē. ⁊ iō tales ſunt oneroſi. q2 deſiderant. vñcūq; facere riſuꝫ: ad qđ magis ſtudent. q̄ ad hoc ꝙ dicant aliqua decora. i. honeſta. ⁊ ꝙ non turbent illum cui ingerūt conuiciū ex ludo. magis enim volunt dicere aliqua turpia: vel ex quibus alij turbent̄: q̄ ꝙ nō inducāt hoīes ad riſuꝫ. ¶ Scđo ibi.

¶ Qui autem neq; vtiqꝫ ipſi dicunt aliquid ridiculum: ⁊ dicentibus moleſti ſunt: agrij ⁊ duri videntur eſſe.

¶ Oſtendit qd ſit vicium per defectū. ⁊ dicit ꝙ illi qui neq; volunt dicere aliqđ ridiculum: ⁊ moleſti ſunt his qui dicunt: duꝫ ex hoc irrōnabiliter turbant̄. vident̄ eē agrios. i. agreſtes ⁊ duri q̄ſi qui non moliūtur delectatione ludi. ¶ Tertio ibi.

¶ Moderate autem ludentes eutrapeli appellantur: puta bene vertentes.

¶ Oſtendit quid ſit medium in ludo. ⁊ dicit ꝙ illi qui moderate ſe hñt in ludis vocant̄ eutrapeli q̄ſi bene vertentes. q2. ſ. ea que dicunt̄ vel fiunt conuenienter in riſum cōuertunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Moris eniꝫ vident̄ tales motus eſſe. quēadmodū āt corpa ex motib⁹ indicāt̄: ita ⁊ mores.

¶ Oſtendit ꝙ predicta pertinēt ad diuerſitatē moꝝ. ⁊ dicit ꝙ predicti motus. ſ. ꝙ aliquis velit facere riſum vel ſuperabundanter vel diminute vel moderate eſt qđdā inditiū interioris moralis diſpoſitiōis. ſicut. n. per mot⁹ corporales exteriores diſcernuntur interiores corporum diſpōnes: ſic ex opationibus exterioribus cognoſcuntur interiores mores. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Redundante autem riſu ⁊ pluribus gaudentibus ludo: ⁊ ipſo cōuitiari magis q̄ oportet: ⁊ bomolochi eutrapeli appellant̄ ⁊ gratioſi: qm̄ autem adhuc differunt non parum ex his que dicta ſunt manifeſtum.

¶ Oſtendit qūo extremū qñq; ſumit̄ p medio. ⁊ dicit ꝙ quia riſus ad multos redundat: ⁊ multi ſunt qui magis q̄ opꝫ delectant̄ in ludo. ⁊ in hoc ꝙ dicant alijs cōuicia iocoſa. inde eſt ꝙ apud eos bomolochi vocant̄ eutrapeli: q2 ſunt eis gratioſi. ſupabundant. n. in ludo quē plures homines ſupabundanter diligunt. differūt tñ nō parum bomolochi ab eutrapelis: vt ex ſupradictis pꝫ. ¶ D. c. d.

¶ Medio autez habitui proprium epidexiotis eſt. Epidexij autem eſt talia dicere ⁊ audire q̄lia ⁊ modeſto ⁊ liberali cōgruunt.

¶ Oſtendit quid proprie pertineat ad predictos habitus Et primo oſtendit quid ꝑprie pertineat ad medium virtutis. Secundo quid ad extremū ſuperabundantie. ibi. (Bomolochus aūt ⁊c̄.) Tertio oſtendit quid pertineat ad extremū defectus. ibi. (Agrios aūt ⁊c̄.) Circa primuꝫ duo facit. Primo oſtendit qualiter ſe habeat eutrapelus vl'r circa ludum. Secūdo qualiter ſe habeat ſpecialiter circa cōuicia iocoſa. ibi. (Et vtrū igitur ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo proponit ꝙ ad medium habitum pertinet. conuenientibus ludis vti. ⁊ dicit ꝙ ad mediuz habitū huius virtutis ptinet id qđ ē ꝑpriū ephydeſiotis. i. bñ aptati ⁊ diſpoſiti ad hoc ꝙ cuꝫ hominib⁹ ꝯuerſet̄. ad tales. n. ptinet ꝙ dicant ⁊ audiant talia ludicra q̄ ꝯgruāt viro modeſto ⁊ liberali. qui. ſ. liberatum animū habet a ſeruilibus paſſionibus. ¶ Secundo ibi.

¶ Eſt eni quedā decētia talē dicere i ludi parte ⁊ audire. ⁊ liberalis ludus differt ab eo qui

ſeruilis ⁊ diſciplinati ⁊ idiſciplinati.

¶ Probat ⁊ inducit rationem ad hoc qđ dixerat. q.ſ. vbi cūqꝫ eſt inuenire aliquid qđ decenter fieri poteſt. hoc pertinet ad virtutem. ſed cōtingit aliquē ludentem dicere: ⁊ audire quedā cōuenientia. ⁊ hoc pꝫ ex dr̄ia ludoꝝ. ludus enim liberalis hoīs qui.ſ. intendit ꝓpria ſponte bonum agere: dr̄t a ludo hoīs ſeruilis: q circa ſeruilia occupat̄. ⁊ ludus hoīs diſciplinati. qui.ſ. inſtructus eſt qualr̄ debeat ludere: differt a ludo hoīs idiſciplinati. q nulla diſcipliā in ludo refrenat̄. vn̄ manifeſtū eſt ꝙ ad mediū habituꝫ virtutis ptinet decētia in ludo diſcere ⁊ audire. ¶ 3° ibi.

¶ Videbit aūt vtiqꝫ aliqs. ⁊ ex comedijs veteꝝ ⁊ modernoꝝ. his qdē eni erat deriſio turpiloquiuꝫ. his aūt magis ſuſpitio. differunt aūt nō parum h ad honeſtatem.

¶ Inducit qđdā ſignū ad ſupradicta: ꝙ.ſ. differat ludus diſciplinati ⁊ indiſciplinati. ⁊ dicit ꝙ hoc maxime apparet conſiſtendo tam in veteribus ꝗ̄ in nouis comedijs.i. repreſentationibus collocutionū hominū adinuicē. q̄ ſi alicubi in talibus narrationibus occurreret aliqđ turpiloquiū. ex hoc quibuſdā generabat̄ deriſio: dum talia turpia in riſum vertebant̄: qbuſdā vero generabat̄ ſuſpitio: dum.ſ. ſuſpicabantur eos qui turpia loquebant̄: hr̄e aliquod malum in corde. manifeſtū eſt autem ꝙ non paruꝫ differt ab honeſtate hoīs: vtrum dicat in ludendo turpia vel honeſta. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Utrū igitur bene conuitiantem determinandum in dicēdo que decent liberalem: vel innō triſtando audientem.

¶ Oſtendit qualr̄ ſe habeat virtuoſus circa conuicia iocoſa. Et circa hoc tria facit. Primo mouet queſtionē: vtꝝ.ſ. determinandū ſit: ꝙ aliquis bene cōuiciat̄ in ludo ex parte eoꝝ que dicit. q.ſ. dicit ea que decet dicere liberalem hominem virtuoſum ⁊ modeſtū: vel non determinatur penes hoc bn̄ cōuicians. ſed potius ex parte finis vel effectus. q.ſ. itendit nō ꝯtriſtare audientē vel ēt: qđ plus eſt: intendit eū delectare. ¶ Scđo ibi.

¶ Vel ēt delectādo. ⁊ tale qđ ideterminatū. aliđ eni alij odibile eſt ⁊ delectabile. talia aūt audiet que eni ſuſtinet audiens hec ⁊ facere videt̄.

¶ Reſpondet qōni quātū ad ſcđm mēbrū. ⁊ dicit: ꝙ ē indeterminatū: qđ.ſ. cōtriſtet vel delectet audientē. q.ſ. diuerſis diuerſa ſunt odibilia ⁊ delectabilia. illa.n. que aliquis patienter ſuſtinet audire hoc facere videtur.ſ. ingerendo ea alijs. dūmō nō itendat eos ꝯtriſtare. ¶ Tertio ibi.

¶ Nō vtiqꝫ oē faciet. ꝯuitiū eni ꝯtumelia q̄dā ē. legū poſitores aūt quedā cōtumelioſa dicere ꝓhibent. Oportebat autē forte ⁊ ꝯuitiari. gratioſus vtiqꝫ ⁊ liberalis ſic habebit: puta lex exn̄s ſibiipſi: talis qdē igitur medius ſiue epidexi⁹ ſiue eutrapelus dicitur.

¶ Oſtendit aliqđ eſſe determinatū quātū ad p̄mū membrum.ſ. quantū ad cōuicia que dicunt̄. manifeſtū eſt.n. ꝙ virtuoſus non faciet.i. non ꝓponet omne cōuiciū. q̄ conuicium eſt quedā cōtumelia dum tale qđ in conuicio dr̄. ex quo homo infamat̄ ⁊ hoc prohibent dicere legis poſitores. ſunt aūt quedā cōuicia que non ꝓhibent que oꝫ dicere ꝓpter delectationem: vel ꝓpter hominū emendationem: que fit dūmodo fiat abſqꝫ infamia. ille.n. qui ſe hꝫ ī conuiciando ſicut gratioſus ⁊ liberalis videt̄ eſſe ſibiipſi lex.ſ. per ꝓpriam electionē vitat ea que lex ꝓhibet. ⁊ vtitur his que lex ꝯcedit. vltimo aūt concludit ꝙ talis q̄lis eſt dictus medi⁹ ſiue nomie epydiſſimus.i. aptus ſeu eutrapelus.i. bene vtens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Bomolochus aūt minor eſt deriſore: ⁊ neqꝫ a ſeipſo neqꝫ ab alijs recedens. ſi riſum faciat. ⁊ talia dicēs: quoꝝ nullū diceret vtiqꝫ gratioſus. quedā aūt neqꝫ audiret.

¶ Determinat de malo ſupabundātie. ⁊ dicit ꝙ bomolochus eſt minor deriſore. q.ſ. deriſor intendit aliquē confundere: qđ non intendit bomolochus. ſed ſolum intendit riſum facere: ⁊ nō recedit a ſeipſo vel ab alijs: qn̄ intēdit riſum facere: q.ſ. exempla ſua ⁊ alioꝝ dicta ⁊ facta cōuertit in riſum: ⁊ talia dicit: quoꝝ nulluꝫ diceret hō gratioſus ⁊ virtuoſus. ⁊ quedā eoꝝ nō ſolum nō diceret virtuoſus. ſed nec etiam audiret. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Agrios aūt ad tales collocutiōes iutilis. nihil eni conferens in oībus triſtat̄. Videt̄ aūt requies ⁊ ludus in vita eſſe neceſſarium.

¶ Determinat de vicio defect⁹. ⁊ dicit ꝙ ille qui eſt agryos.i. agreſtis ē inutilis ad tales collocutiōes ludices. nihil.n. confert ad eas ſi in omnibus cōtriſtatur. ⁊ in hoc ē vicioſus: dum totaliter abhominat̄ ludū. qui eſt neceſſarie ad vitā humanā ſic̄ requies q̄dā. ¶ Deinde 2° ibi.

¶ Tres aūt que dicte ſunt in vita medietates. Sunt āt omnes circa ſermonū quorūdā ⁊ operum cōicationeꝫ. Differūt aūt qm̄ h qdē circa veritates ē. hec aūt circa delectabile. Eaꝝ aūt q̄ circa delectationeꝫ. hec qdē in ludis. hec aūt in his que ſm̄ aliam vitam colloquijs.

¶ Infert dr̄iam huius virtutis ad predictas duas. ⁊ dicit ꝙ tres ſunt medietates predicte ī humana vita: que oēs ſunt circa cōicationes ſermonū ⁊ operū. differunt aūt ab inuicem: q̄ vna eaꝝ conſiſtit circa veritatē in dictis vel factis: alie vero circa delectabile: quaꝝ vna conſiſtit circa delectationem: que eſt in ludis: alia vero circa delectationem que eſt in colloquijs: que eſt ſecundū vitaꝫ exiſtētem.ſ. in ſerijs.

DE verecundia autē vt quadam virtute nō cōuenit dicere. paſſioni eniꝫ magis aſſimilat̄ ꝗ̄ habitui. 16m

¶ Poſtꝗ̄ phs determiauit đ medietatib⁹ q̄ ſūt v̄tutes. hic determinat de quadam medietate: que nō eſt virtus.i. de verecūdia. Et primo oſtendit verecūdiam nō eſſe virtutem. Secūdo oſtendit ſimile de continentia q̄ cū ſit laudabilis non eſt virtus ibi. (Nō eſt autē neqꝫ incontinētia ⁊c̄.) Circa primum duo facit. Primo inquirit genus verecundie. Scđo oſtendit ſubiectum ipſum ibi. (Non eſt vtiqꝫ etati ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo proponit qđ intendit. ⁊ dicit ꝙ de verecūdia nō cōuenit loqui ſic̄ de q̄dā v̄tute: ſed magis aſſimilat̄ paſſioni ꝗ̄ habitui q eſt gen⁹ v̄tutis. ¶ Secūdo ibi.

¶ Determinat̄ igit̄ timor qdeꝫ ingloriationis.

¶ Probat propoſitum dupl'r. Primo qdē per diffinitionēꝫ verecūdie. dicit̄.n. verecūdia eſſe timor ingloriationis.i. confuſionis que opponit̄ glorie. ſed timor eſt paſſio quedā. ğ verecūdia eſt in gn̄e paſſionis. ¶ Scđo ibi.

¶ Perficit̄ aūt verecūdia circa picula timori cōſimil'r. erubeſcūt enim verecūdati: mortē aūt timentes paleſcūt. Corpalia vtiqꝫ vident̄ aliq̄l'r

eſſe vtraq3 q̄ ô vr̄ paſſionis magis q̄3 habit⁹ eē.

¶ Probat idē per effectum verecūde. circa qð cōſideran dum eſt ꝙ paſſiones ſunt motus appetitus ſenſitiui qui vtit̄ organo corporali. vñ paſſiones oēs cum aliq̄ corporali tranſmutatione fiunt: ⁊ ſic ſe habent in generali verecundia ⁊ timor: qui eſt circa pericula mortis: quātū ad hoc. ſ. ꝙ vtraq3 paſſio iudicat̄ per trāſmutationē coloris corporalis. ſed in ſpāli differunt. q2 illi qui verecundant̄ rubeſcūt. illi aūt qui timēt mortē palleſcunt: cuius differentie rō eſt: ꝙ nā ſpūs ⁊ humores tranſmittit ad locum vbi ſentit defectum. ſedes aūt vite eſt in corde. ⁊ iō quando periculū vite timet̄ ſpūs ⁊ humores cōcurrūt ad cor. ⁊ iō exteriora quaſi deſerta palleſcunt: honor aūt ⁊ confuſio ī exteriorib⁹ ē. ⁊ iō qñ hō timet p̄ verecūdiā p̄uationē honoris: recurrētibus humoribus ⁊ ſpiritibus ad exteriora hō rubeſcit. ſic ergo p3 ꝙ ⁊ verecūdia ⁊ timor mortis ſunt quedam corporalia: inquātū. ſ. hūt tranſmutationē3 annexam: qð videtur magis ad paſſionem q̄3 ad habitū3 ptinere. ⁊ ita p3 ꝙ verecūdia nō ē v̄t⁹. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nō oī vtiq3 etati hec paſſio ꝯgruit ſ3 iuuenili.

¶ Oſtendit quid ſit ſubiectū conueniēs verecūdie. Et primo oſtendit cui etati cōueniat. Secūdo oſtēdit cui conditioni. ibi. (Neq3 iſti ſtudioſi ⁊c̄.) Circa p̄mū tria facit. Primo proponit qð intendit. ſ. ꝙ nō conuenit oī etati. ſ3 iuuenili. ¶ Secundo ibi.

¶ Exiſtimamus eni oportere tales verecūdos eſſe eo ꝙ ſm̄ paſſiones viuētes multi peccant: a verecūdia aūt p̄hibent̄. Et laudam⁹ quidem iuuenum verecūdos.

¶ Probat ꝙ in iuuenili etate congruat verecūdia. ⁊ hoc dupl'r. Uno modo per p̄prietatē iuuentutis. q2. ſ. iuuenes p̄pter feruorē etatis viuunt ſm̄ paſſiones: ⁊ iō proni ſūt ad multipl'r peccādū. ⁊ ab hoc prohibent̄ per verecūdiā. per quā turpitudinem timēt: ⁊ ideo iuuenes decet verecūdia. alio mō p̄bat idē p̄ humanā ꝯſuetudinē. iuuenes eni verecūdos laudare ꝯſueuim⁹. ¶ Tertio ibi.

¶ Senem aūt nullus vtiq3 laudabit qm̄ verecūdabilis: nihil eni3 exiſtimamus oportere ipſu3 operari: in q̄bus eſt verecūdia.

¶ Oſtendit ꝙ alie etati. ſ. ſenili non congruit verecūdia. ⁊ dicit ꝙ nullus laudat ſenem de hoc ꝙ eſt verecundus. q2 exiſtimam⁹ ꝙ nō oporteat eū aliqð turpiū opari p̄ q̄bus conſueuit eſſe verecūdia. tum q2 p̄pter longitudinē tp̄is reputamus eos eē expertos. tu3 q2 ceſſante feruore etatis reputamus ꝙ propter paſſionem nō debeat aliq̄d turpe operari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neq3 eni ſtudioſi eſt verecūdia ſiqdem ſit in prauis. Nō eni operandū talia.

¶ Oſtendit cui conditioni cōpetit verecūdia vel non cōpetat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non cōpetat virtuoſo. Secūdo excludit quaſdam cauillatiōes contra p̄poſitū. ibi. (Si. n. ſunt hec q̄dē ⁊c̄.) Dicit ḡ p̄mo ꝙ neq3 ad virtuoſum pertinet verecūdia. verecūdia. n. ē reſpectu prauoꝝ. ſed virtuoſus nō operat̄ praua. q2 v̄tus eſt que bonū facit habentē: ⁊ opus eius bonū reddit ḡ verecundia non cōpetit v̄tuoſo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si. n. ſūt hec q̄dē ſ3 v̄itatē turpia. h̄ āt ſ3 opinionē nihil differt. neutra eni operanda. quare neq3 verecūdādu3. prauī aūt ⁊ tale puta operari aliquid turpium.

¶ Excludit tres obiectiones circa predicta. Quarū p̄ma eſt. q2 poſſet aliq̄s dicere ꝙ verecūdia non ſolū ē de his que ſm̄ veritatē ſunt turpia que cōtrariant̄ virtuti. ſed etiam de his que ſunt turpia ſm̄ opinionē. ſed ipſe dicit ꝙ nihil differt ad p̄poſitū. q2 virtuoſo neutra ſunt operāda. ſ. neq3 turpia ſm̄ veritatem. nec turpia ſm̄ opinione3. Et ideo non iminet virtuoſo: ꝙ de aliquo verecundet̄. ſ3 hoc pertinet ad prauū: vt ſit talis: ꝙ opet̄ aliq̄d turpiū v'l ſm̄ v̄itatē vel ſ3 opiōnē. ¶ Scða3 obuiationē ponit ibi.

¶ Sic aūt habere: vt etſi operet̄ aliqd taliū verecūdari ⁊ p̄pter hoc exiſtimari ſtudioſum eē icōueniēs. Innuolūtarijs eni verecūdia. volēs aūt ſtudioſus nūq3 operabit̄ praua.

¶ Poſſet. n. aliquis dicere ꝙ l3 virtuoſus non habeat aliquid de quo verecundet̄ eſt tñ ita diſpoſitus: vt ſi aliq̄d talium operaret̄ de hoc verecūdaret̄. ſi quis ergo p̄pter hoc exiſtimaret ꝙ verecūdia cōpeteret ſtudioſo. probat hoc eſſe inconueniens dupl'r. p̄mo q̄dē q2 verecūdia proprie loquendo nō reſpicit niſi voluntarios defectus: q̄b⁹ debetur vituperiū. ſ3 hoc repugnat virtuti ꝙ aliquis voluntarie operetur malum. ergo non competit ei verecundia p̄pter rōnē predictam. ſecus aute3 eſſet ſi verecūdia eſſet eoꝝ que iuoluntarie p̄nt accidere. ſicut egritudo inuoluntarie accidit homini. vñ virtuoſo etiam ſano pōt competere curare de medico p̄p īfirmitatē que poſſet accidere. ¶ Secūdo excludit p̄dictā obuiationē ibi.

¶ Erit aūt vtiq3 verecūdia ex ſuppoſitione ſtudioſu3. ſi enim operet̄ verecūdabit̄ vtiq3. Non eſt aūt h̄ circa virtutes.

¶ Dicit ꝙ ſi ſm̄ predictam obuiationē verecūdia eēt q̄dda3 v̄tuoſu3 ex ſupradictis. q2. ſ. verecūdaret̄ v̄tuoſus ſi turpia operaret̄. hoc aūt non eſt de his que p̄prie cōueniunt virtuoſis: imo abſolute eis ꝯueniūt ſicut p3 circa oēs virtutes. vñ relinquit̄ ꝙ verecūdia nō p̄prie conueniat virtuoſo. ¶ Tertiā obuiationē ponit ibi.

¶ Si aūt iuerecūdia prauū. ⁊ nōverecūdari turpia operari: nihil magis talia operantem verecundari ſtudioſum.

¶ Poſſet. n. aliquis concludere ꝙ q2 inuerecūdia ⁊ non verecūdari de turpi operatione eſt quoddā prauū: qð p̄pter hoc verecundari ſit v̄tuoſum. ſed ipſe dicit hoc non eſſe neceſſariū. q2 vtrūq3. ſ. tam verecundia q̄3 iuerecūdia ſupponit turpem operationē: q̄ nō cōpetit v̄tuoſo. qua tñ ſuppoſita cōuenienti⁹ eſt ꝙ ea aliquis aſpernet̄ per verecundiam q̄3 de ea non curet per inuerecūdiā. ex his ēt apparet ꝙ verecūdia non ſit v̄tus. na3 ſi eſſet virt⁹ ineēt v̄tuoſo. ¶ Eſt āt attēdēdū ꝙ ſupra poſuit paſſionē laudabilem nemeſim: de qua ⁊ h̄ mētionē nō facit. q2 nō ē itentionis ſue de his paſſionib⁹ hic determinare. h̄. n. magis pertinet ad rethoricā ⁊ practicā: vt p3 in. 2. rethoricoꝝ. vñ nec h̄ de verecūdia determiauit niſi oſtēdēs eā nō eē v̄tutē. ⁊ relinq̄t idē ītelligēdū de nemeſi. ¶ Deiñ cū dic̄.

¶ Non aūt neq3 continentia virtus ſed queda3 mixta. Oſtendet̄ aūt de hac in his que poſterius. Nunc aūt de iuſtitia dicemus.

¶ Inducit ſil'e de ꝯtinentia: q̄ cū ſit laudabilis nō ē v̄tus: ſed h3 aliq̄d v̄tutis āmixtū. ꝯtinēs. n. ſequit̄ rōnē recta3: qð ptinet ad v̄tutē. patit̄ tñ ꝯcupiſcētias prauas vehemētes: qð ptinet ad defectum v̄tutis. ⁊ de his dicetur ifra in 7. ſatis aūt cōuenienter inducit ſimilitudinem de continentia q2 verecundia maxime requiritur vbi abundant paſſiones praue: qð conuenit continntibus: vt dictum

eſt. Ultimo autem continuat ſe ad ſequentia dicens ꝙ dicendum eſt deinceps de iuſtitia. ⁊ in hoc terminatur ſententia quarti libri.

¶ Incipit liber quintus.

pm De iuſtitia autem ⁊ iniuſtitia intendendum: ⁊ circa quales ſunt exiſtentes operationes ⁊ qualis eſt medietas iuſtitia. ⁊ iuſtum quorum medium.

¶ Poſtq̄ phus determinauit de virtutibus moralibus que ſunt circa paſſiones. hic determinat de virtute iuſtitie que eſt circa operationes. ⁊ diuiditur in partes duas. In quarū pma determiat de iuſtitia ꝓprie dicta. In ſecūda determinat de iuſtitia metaphorica. ibi. (Utruʒ autem ꝯtigit ſibiipſi iniuſtū facere ⁊c.) Circa pᵐ duo facit. Primo determinat de virtute iuſtitie. Scdo determinat de quadā virtute. ſ. epychia que ē cōis iuſtitie directiua. ibi. (De epychia in illud ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo dicit de quo eſt ītentio. In ſecūdo requirit̄ ꝓpoſitū. ibi. (Uidem⁹ vtiq̄ ⁊c.) Circa pmū duo facit. Primo oſtēdit de quo intendat. q2 de iuſtitia ⁊ iniuſtitia ꝓponit tria circa iuſtitiā conſiderāda: in quibus differt iuſtitia a ſupradictis virtutibus. Quoꝝ pmū tangit cū dicit ꝙ intendēdum ē circa q̄les opationes fiunt iuſtitia ⁊ iniuſtitia. virtutes. n. ⁊ vicia de quibus ſupra dictum eſt. ſunt circa paſſiones. q2. ſ. in eis pncipalr̄ ꝯſiderat̄ qualr̄ hō interi⁹ afficiat̄ ſm paſſiones: ſed quid exteri⁹ operet̄ non conſideratur niſi ex ꝯñti. inq̄ʒtū. ſ. operationes exteriores ex īterioribus paſſiōib⁹ ꝓueniūt. ſed circa iuſtitiā ⁊ iniuſtitiā precipue attenditur quid homo exteri⁹ operat̄. qualr̄ aūt afficiat̄ interi⁹ non conſiderat̄ niſi ex ꝯñti: put. ſ. aliquis iuuatur vel impeditur circa opationē. Scōm aūt tangit cū dicit. ⁊ q̄lis medietas eſt iuſtitia ⁊ iuſtum. ꝙ. ſ. eſt obʒ iuſtitie. in prehabitis. n. virtutibus accipitur mediū rōnis ⁊ nō rei. ſed iniuſtitia accipitur mediū rei: vt infra dicetur. Tertium aūt tangit cū dicit. ⁊ quoꝝ eſt mediū. q̄libet. n. ſupradictarum virtutū ē mediū. z. vicioꝝ. iuſtitia āt ñ ē meᵐ duaꝝ malitiaꝝ: vt īfra patebit. ¶ Scdo ibi.

¶ Intentio autem nobis ſit ſm eandem methodum his que dicta ſunt.

¶ Oſtendit ſcōm modū ſm quē tractāda ſunt predicta. ⁊ dicit ꝙ intendendum eſt tractare de iuſtitia ſm eandē artē ſm quā tractatū ē de predictis ꝟtutib⁹. ſ. figuralr̄ et alijs hꝫ modis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidemus vtiq̄ omnes talem habitum volētes dicere iuſtitiam: a quo operatiui iuſtorum ſunt ⁊ a quo iuſta operant̄ ⁊ volunt iuſta. Eodem autem modo ⁊ de iniuſtitia a quo operatiui iniuſtorum ſunt ⁊ a quo iniuſta faciunt: ⁊ volunt iniuſta: propter qđ ⁊ nobis primuʒ vt in typo ſupponant̄ hec.

¶ Incipit determinare de iuſtitia. ⁊ primo diſtinguit iuſtitiam particularem a iuſtitia legali: ſecūdo determinat de iuſtitia particulari de qua intendit principaliter. ibi. (Eius autem que ſm ꝑtem ⁊c.) Circa primuʒ tria facit. Primo diuidit iuſtitiā in legalem ⁊ particularē. Scdo oſtendit que ⁊ qualis ſit iuſtitia legalis. ibi. (Quia auteʒ illegalis ⁊c.) Tertio oſtendit ꝙ preter iuſtitiā legalem eſt quedam particularis iuſtitia. ibi. (Inquirimus autē eā ⁊c.) Circa pmū duo facit. Primo oſtendit q̄d ſignificetur noīe iuſtitie vel iniuſtitie. Secūdo diſtinguit vtrū ꝙ. ibi. (Conſequit̄.) Circa pᵐ tria facit. Primo notificat iuſtitiā ⁊ iniuſtitiā. Secūdo oſtēdit notificationē eē conuenientem. ibi. (Neq̄ eūdem hꝫ ⁊c.) Tertio infert correlariuʒ ex dictis. ibi. (Multotiens quidē igit̄) dicit ergo primo: ꝙ oēs vident̄ velle ꝙ iuſtitia ſit talis habit⁹ per quē cauſant̄ tria in hoīe. pmo q̄dē īclinatio ad opus iuſtitie: ſm quā dr̄ hō opatiuus iuſtoꝝ. 2ᵐ ē opatio iuſta. tertiū aūt eſt ꝙ homo velit iuſta operari. ⁊ idē dicenduʒ eſt de iniuſtitia: ꝙ eſt habitus a quo hoīes ſunt operatiui iniuſtoꝝ: ⁊ faciūt ⁊ volunt iniuſtitiā. ⁊ iō hoc nobis preſupponendū eſt de iniuſtitia. ſicut id qđ figuralr̄ apparet in his. ⁊ eſt conſiderandū ꝙ cōuenienter notificauit iuſtitiaʒ per voluntatē: in qua non fiunt paſſiones: ⁊ cā eſt exterioꝝ actuū preſentiū. vñ eſt ꝓpoſitū ſubiectū iuſtitie q̄ non eſt circa paſſiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neq̄ enim eundem habet modum ⁊ in ſciētijs ⁊ in potentijs ⁊ in habitibus. Potētia q̄dem enim ⁊ ſcientia videntur contrarioruʒ eadem eſſe. habitus autem cōtrarius contrarioꝝ non: vtputa a ſanitate non fiunt contraria: ſed ſana ſolum. dicimus enī ſane ambulare qñ ambulat vt vtiq̄ ſanus exiſtens.

¶ Oſtēdit pdictas notificatiōes eē cōueniētes quātū ad hoc. ſ. ꝙ iuſtitia notificata ē per hoc ꝙ hꝫ ſe ad volenduʒ ⁊ opandū iuſta ⁊ iniuſta. nō enim eodē modo ſe hꝫ in habitib⁹. ſicut in ſciētijs ⁊ potentijs. ꝯtraria enī ꝑtinent ad eandē potentiaʒ. ſicut album ⁊ nigrū ad viſum. ⁊ ad eandem ſciam. ſicut ſanuʒ ⁊ egrū ad medicinā. ſed habit⁹ cōtrarius non ſe hꝫ ad contraria ſibi. ⁊ ponit exemplum de habitibus corporalibus. nam a ſanitate nō procedūt ea que ſunt contraria ſanitati. ſed ſolum ea que ſanitati cōgruūt. ſicut dicimus ꝙ aliquis ſane ambulat: ſicut ille q̄ ſanus exiſtit. vñ ipſa ſcia: lʒ ſm ꝙ eſt cognitio q̄dā ad cōtraria ſe habeat inq̄ʒtum vnū ꝯrioꝝ eſt rō cognoſcendi aliud: inq̄ʒtum eſt habitus q̄dā ſe hꝫ tm̄ ad vnū actū: qui eſt cognoſcere veritatē. nō aūt ſe hꝫ ad errorē cōtrariuʒ. ſic igit̄ cōueniēter dcm̄ ē ꝙ ꝑ iuſtitiā operamur iuſta per iniuſtitiā iniuſta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multotiens quidem igitur cognoſcitur contrarius habitus a contrario. multotiens aūt habitus a ſubiectis. Si eniʒ eſt manifeſta euexia: ⁊ kachexia manifeſta fit. ⁊ ex bene habentibus eſt euexia. ⁊ ex hac bene habentia. Si enim eſt euexia denſitas carnis: neceſſarium ⁊ kachexiā eſſe raritatem carnis ⁊ bene habens factiuum denſitatis in carne.

¶ Infertur correlarium ex dictis. quia. n. contrarij habitus ſunt contrariorum. ⁊ vnus actus eſt determinate vnius obiecti. inde eſt: ꝙ multotiens vnus habitus cōtrarius cognoſcitur per alium ⁊ multotiens cognoſcitur ex ſuo obiecto: qđ eſt. q. nā obiecta operationi habitus. et hoc manifeſtat per exemplum ſi euechia ſit manifeſta. i. bona diſpoſitio: ⁊ cachochia eſt manifeſta. i. mala diſpoſitio. ⁊ ſic habitus cognoſcitur a ſuo cōtrario. cognoſcitur autem ex obiecto. quia ex his que faciunt hominem bene ſe habere fit manifeſta euechia. ⁊ hoc vlterius manifeſtat. ſpāli⁹. q2 ſi ad euechiaʒ pertinet ꝙ hō habeat carnes bene denſatas: ⁊ neceſſarium eſt ꝙ ad cachochiā ꝑtineat ꝙ hō habeat carnes raras. q. icōpactas ꝑꝑ īdigeſtos humores. ⁊ iteꝝ neceſſariū ē ꝙ illud qđ facit hominem bene ſe habere ſit illud qđ faciat eum habere carnes bñ

denſas.¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōſequit̄ aūt vt ī multū ſi alterū multiplr̄ dr̄: ⁊ reliquū mltiplr̄ dici: puta ſi iuſtū: ⁊ iniuſtū.

¶ Diſtinguit iuſtitiam ⁊ iniuſtitiam. Et primo ponit diuiſionē. Secūdo mēbra diuiſionis. ibi. (Quia autē auarus ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo oſtendit ꝙ multiplicitas iniuſtitie manifeſtat multiplicitatem iuſtitie: q2 vt in pluribus cōueniēs ē. vt ſi vnū oppoſitoꝝ dicatur multiplr̄: ⁊ reliquū. ⁊ ita ēt ſe hȝ d̄ iuſto ⁊ iniuſto. ¶ 2° ibi

¶ Videt̄ aūt multiplr̄ dici iuſtitia ⁊ iniuſtitia. ſȝ ꝓpter ꝓpinquā eſſe equocationē ipſaꝝ latet. ⁊ non quēadmodū in his que de lōge manifeſta
2m **magis. ¶ Differentia enīȝ multa que ſm ideā: puta qm̄ vocat̄ clauis equiuoce: ⁊ que ſub collo animaliū ⁊ qua hoſtia claudunt.**

¶ Oñdit q̄lis ſit hoꝝ mltiplicitas. ⁊ dicit ꝙ tā iuſtitia q̄ȝ iniuſtitia pōt mltiplr̄ dici. ſȝ mltiplicitas eoꝝ ē latēs: ꝑꝑ qđ ea que faciunt equocationem ſunt ꝓpinqua ad inuicē ſm conuenientiaȝ ipſoꝝ. in his aūt que multum diſtant magis manifeſtat̄ equiuocatio ſi idē nomē eis īponat̄. eo ꝙ in promptu apparet multa differentia ipſoꝝ que ē ſm ydeam. i. ſm ꝓpriā rōnē ꝓprie ſpēi: ſicut nomē clauis equiuoce dr̄ de inſtrumento quo clauduntur hoſtia: ⁊ de quodā cooperculo qđ cooperit arteriaȝ que eſt in collo animalium. ¶ Tertio ibi.

¶ Sumatur aūt iniuſtus quotiēs dicitur. videt̄ aūt illegalis iniuſtus eſſe ⁊ auarus ⁊ inequalis. quare manifeſtuȝ qm̄ ⁊ iuſtus erit: ⁊ legalis ⁊ equalis. Juſtū q̄dem igitur ⁊ legale ⁊ equale: iniuſtū aūt illegale ⁊ inequale.

¶ Oſtendit quot modis predicta dicant̄. ⁊ ꝙ p̄mo conſiderandū eſt quotiēs dicat̄ iniuſtus. dr̄. n. tripliciter. Uno modo illegalis. q. ſ. facit cōtra legeȝ. Alio mō dr̄ iniuſtus auarus qui vult plus habere de bonis. Tertio mō dr̄ iniuſtus inequalis. q. ſ. vult minus de malis q̄ȝ de bonis. vñ manifeſtū eſt ꝙ iuſtus dicet̄ duplr̄. Uno modo dr̄ iuſtꝰ equalis. q. ſ. vult equalr̄ hr̄e de bonis ⁊ malis. equale enī opponit̄ vtriqȝ. ſ. ⁊ ei qđ eſt ī plus. ⁊ ei qđ eſt ī minꝰ. ⁊ ex h̄ concludit ꝙ iuſtus dr̄ legale ⁊ equale: ⁊ iniuſtū illegale et inequale: inquātum obiecta notificant̄ per habitus vt ſupra dictū eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quia aūt auarus iniuſtus circa bona erit nō oīa ſed circa q̄cūqȝ bona fortune ⁊ īfortuniuȝ. Que ſūt āt ſimplr̄ bona ſꝑ. alicui āt: ñ ſꝑ. hoīes aūt hec orant ⁊ perſequunt̄. opȝ āt nō: ſed orare quidē bona ſimplr̄: ⁊ ipſis bona eſſe. eligere aūt que ſibi ipſis bona.

¶ Manifeſtat mēbra premiſſe diuiſionis. Et primo oſtēdit qualiter auarus dicat̄ iniuſtus. ⁊ dicit ꝙ auarus qui vult plus habere eſt iniuſtus conueniens eſt qđ ſit circa bona quoꝝ abundantiā homines appetunt: nō tamē circa oīa bona. ſed ſolum circa ea: circa que eſt fortuniū ⁊ infortuniuȝ. hꝰ autem ſimplr̄. i. abſolute ⁊ in ſe conſiderata ſunt bona. ⁊ non ſemꝑ fiunt bona alicui. q2 non ſemꝑ fiunt ꝓportionata homini. ⁊ nō ſemꝑ ei expediunt. hoīes aūt petunt hoc a deo ⁊ in oratione. ⁊ ſuo deſiderio hoc inquirunt q̄ſi ſemꝑ eis eſſent bona: ⁊ ex hoc efficiunt̄ auari ⁊ iniuſti. nō aūt ita fieri oȝ: ſed oȝ orādo a deo repetere. vt ea que ſunt ſm ſe bona efficiant̄ homini bona. ita ꝙ vnuſquiſqȝ eligat id qđ eſt ſibi bonū. ſ. operari recte ſm virtutem. ¶ Secūdo ibi.

¶ Iniuſtus aūt ſemꝑ nō plus eligit: ſed ⁊ minus in ſimplr̄ malis. Sed qm̄ videt̄ ⁊ minꝰ malum bonū aliqualr̄ eē. boni aūt ē auaritia ꝑꝑ hoc vr̄ auarꝰ eē. Eſt āt ieq̄lis: h̄ enī ꝯtinet ⁊ cōe.

¶ Manifeſtat qūo inequalis dicat̄ iniuſtus. ⁊ dicit ꝙ iniuſtus non ſemꝑ dr̄ aliquis ex eo ꝙ plus elegit. ſed ex eo qđ minꝰ elegit in his que ſimplr̄ ⁊ abſolute cōſiderata ſūt mala: ſicut ſunt labores iopia ⁊ alia hꝰ: ſȝ q2 ēt minus malum vr̄ aliqualr̄ eſſe bonū inquātū eligibile: cū auaritia ſit boni ſicut dictū eſt. vr̄ ꝓpter hoc ꝙ ille q̄ appetit minꝰ habere de malo ſit quodāmō auarꝰ. ſed verius dr̄ ꝙ ſit inequalis. q2 hoc continet vtrūqȝ. ⁊ eſt cōe ad plus ⁊ ad minus. ¶ Tertio ibi.

¶ Et illegalis hec aūt illegalitas aut ieq̄litas cōtinet oēȝ iniuſtitiā: ⁊ cōe ē oī iniuſtitie.

¶ Manifeſtat qūo iniuſtus dr̄ illegalis. ⁊ dicit ꝙ etiā illegalis dr̄ iniuſtus. hec. n. illegalitas ſm quaȝ dr̄ aliquis illegalis: q̄ ēt eſt inequalitas: inq̄ȝtum hō non adequat̄ regule legis: ꝯtinet vlr̄ oēȝ iniuſtitiā: ⁊ ē qđdā cōe reſpectu oīs iniuſtitie vt infra patebit.

Quia aūt illegalis iniuſtus erat: legalis aūt iuſtus. manifeſtū aūt qm̄ oīa legalia ſunt aliqualr̄ iuſta. determinata aūt a lege poſitiua legalia ſunt. ⁊ vnūqđqȝ horū legaliū iuſtū eſſe dicimꝰ.

¶ Poſtq̄ȝ phs diſtixit iuſtitiā. hic determinat de iuſtitia legali. Et p̄mo determinat de ipſo iuſto legali qđ eſt obm legalis iuſtitie. Secundo de ipſa legali iuſtitia determinat. ibi. (Ipſa q̄dē igit̄ ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo oſtendit qđ iuſtū legale determinat̄ ſm legeȝ. Secundo oſtendit qualia ſunt illa que lege determinant̄. ibi. (Leges aūt dicunt ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ q2 ſupra dictum eſt qđ illegalis eſt iniuſtus ⁊ legalis eſt iuſtus manifeſte conſequit̄ ꝙ oīa legalia ſunt aliqualr̄ iuſta. dicit autē aliqualiter: q2 oīs lex datur in ordine ad aliquam politiā non aūt in oī politia eſt ſimplr̄ iuſtum. ſed in quibuſdam eſt iuſtum ſolū ſȝ quid vt pȝ in. 3. politice. nam in politia democratica: in qua ꝑplus totus vult dñari attendit̄ iuſtuȝ ſm quid: ſed non ſimplr̄. vt. ſ. quia omnes ciuēs ſunt eq̄les ſm quid. ſ. ſm libertatē. iō habeant̄ eq̄les. ſimplr̄ ea v̄o que ſm legem democraticā ſtatuunt̄ non ſunt ſimpliciter iuſta. ſȝ aliqualr̄. dicit aūt illa eſſe legalia que ſūt ſtatuta ⁊ determinata ꝑ legē poſitiuā q̄ cōpetit legiſlatoribus: ⁊ vnūqđqȝ eoꝝ ſic determinatoꝝ dicit̄ aliqualiter iuſtum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Leges aūt dicunt̄ de oībꝰ cōiectātes: vel cōiter ꝯferētes oībꝰ. vel optimis: vel dñis: vel ſm ꝟtutē ſm aliquē modū aliū. Quare ſm vnū q̄dem modū iuſta dicimꝰ factiua ⁊ ꝯſeruatiua felicitatis ⁊ ꝑticlaꝝ ipſiꝰ politica cōicatione.

¶ Oſtendit qualia ſint que lege ſtatuūt̄. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit illud cuius finis aliq̄d lege ſtatuat̄. Secūdo oſtēdit quibus aliquid ſtatuatur lege. ibi. (Precepit autē lex.) Dicit autem primo ꝙ leges de omnibꝰ loquūtur. ſm qđ poteſt cōuinci ꝙ pertineat ad aliquid vtile communitati. ſicut eſt in rectis politijs in quibus intenditur bonum commune: vel ad aliquid quod ſit vtile optimis. i. aliquibus maioribus de ciuitate: per quos ciuitas regitur: qui ⁊ optimates dicuntur: vel ad aliquid vtile dñis ſicut contingit in politijs que reguntur regi-

bus vel tyrānis.ſemper.n.in legibus ferendis attendit id qđ eſt vtile ei qđ eſt pncipale in ciuitate.ꝙ aūt aliq̄ habeanť vt optimi vel vt dominantes cōtingit quidez vel ꝭm virtutē ſicut in ariſtocratica politia:in qua aliqui ꝓpter virtutem pncipanť:vel ꝭm aliquē aliū modū.puta in politia oligarchica:in qua aliqui pauci principanť propter diuitias vel potentiam.ꝛ q2 oīs vtilitas humana finaliter ordinať ad felicitatē:manifeſtum eſt ꝙ ꝭm vnuz modū iuſta legalia dicunť ea que ſunt factiua felicitatis ꝛ particularū ipſius.i.eoꝝ que ad felicitatē ordinanť:vť pncipalr ſicut virtutes:vel inſtrumentalr ſicut diuitie ꝛ alia hꝰ exteriora bona.ꝛ hoc per cōparationem ad cōitatez politicā ad quā reſpicit legis poſitio.⸿ Deiñ cū.d.

⸿ Precipit aūt lex ꝛ fortis opa facere:puta nō derelinquere aciē:neqꝫ abÿcere arma: ꝛ q̄ temperati:puta nō mechari neqꝫ ꝯuitiari: ꝛ q̄ manſueti:puta nō ꝑcutere neqꝫ cōtendere.ſilr aūt ꝛ ſcđꝫ alias ꝟtutes ꝛ malitias.hec āt q̄dē iubens. hec āt ꝓhibēs.recta q̄dē ē poſita recte.deterior aūt apoſchediaſmenos.

⸿ Oſtendit de quibus aliquid lege ſtatuať.ꝛ dicit ꝙ lex precipit.ea que pertinent ad ſingulas virtutes precipit enim facere opera fortitudinis.puta cum precipit ꝙ miles nō derelinquat aciē.ꝛ qđ non fugiat neqꝫ ꝓyciat arma.ſibi etiam precipit ea que pertinent ad ꝯtantiaꝫ.puta cum precipit ꝙ nullus mecheť ꝛ qđ nullus faciat mulieri aliqđ cōuiciū in propria perſona.ꝛ ſimiliter precipit ea que pertinent ad māſuetudinē:ſicut cum precipit ꝙ vnus nō percutiat alium ex ira:ꝛ ꝙ non cōtendat cū eo obprobria inferendo:ꝛ ſilr eſt de alÿs virtutibus quarū actus lex iubet:ꝛ de alÿs malitÿs:quarū actus prohibet: ꝛ ſi quidē lex recte ponať ad hoc diceť lex recta.aliquis vō đr lex apoſchediaſmenos ab.a.qđ ē ſine ꝛ poſchedias qđ eſt ſcīa.ꝛ menos ꝙ ē ꝑſcrutatio:q̄ſi lex poſita ſine perſcrutatiōe ſcīe.vel ſcheolos qđ dicitur dictamen ex prouiſo editum.inde ſchediazo.i.ex prouiſo aliq̄d facio.vnde pōt dici lex apoſchediaſmenos.i.que caret debita prudentia.⸿ Deinde cum dicit.

3m ⸿ Ipſa q̄dē igiť iuſtitia ꝟtus q̄dē ē ꝑfecta.ſꝫ nō ſimplr:ſꝫ ad alterū.ꝛ ꝑꝑ hoc multotiēs p̄clariſſima virtutū eē videť iuſtitia.ꝛ neqꝫ heſperꝰ neqꝫ lucifer ita admirabilis:ꝛ ꝑꝑ hoc ꝓuerbiū dicentes aimus.

⸿ Determinat qualis ſit iuſtitia legalis.Et circa hoc duo facit.Primo oſtendit conditionem legalis iuſtitie. Secundo oſtendit qualr legalis iuſtitia ſe habeat ad virtutes.ibi.(Iniuſtitia.)Dicit ergo primo ꝙ ipſa iuſtitia ē quedā virtus perfecta nō ſimplr ſed in cōparatione ad alterū:q2 eſſe perfectum nō ſolum ꝭm ſe:ſed in comparatione ad alterum potius eſt ꝑꝑ hoc multotiens diciť ꝙ hec iuſtitia ſit preclariſſima inter omnes virtutes ꝓuerbium inde ſumiť ꝙ neqꝫ heſperus.i.ſtella p̄clariſſima veſpertina:neqꝫ lucifer.i.ſtella preclariſſima matutina ita fulget ſicut iuſtitia.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ In iuſtitia aūt ſil oīs virtꝰ eſt ꝛ ꝑfecta maxie virtꝰ:q̄m ꝑfecte ꝟtutis vſus ē.

⸿ Oſtendit ex hoc ꝙ dictum eſt qualr iuſtitia legalis ſe habeat ad virtutes.Et circa hoc tria facit.Primo proponit qđ intendit.Scđo manifeſtat ꝓpoſitū.ibi.(Perfecta aūt eſt ꝛc.)Tertio determiat quoddā qđ poterat eē dubiū ex dictis.ibi.(Quid aūt đft virtus ꝛc.)Dicit ergo pmo ꝙ q2 iuſtitia legalis conſiſtit in vſu virtutis que ē ad alterū.ꝛ ꝭm oēm virtutem de qua lex precipit.inde ē ꝙ in ipſa iuſtitia ſilť cōprehēdiť oīs virtus.ꝛ ipſa ēt ē virtus maxime perfecta.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Perfecta aūt ē:q̄m habēs ipſam ad alterum pōt virtute vti:ſed non ſolū ad ſeip̄m:multi eni in ꝓprÿs q̄dē ꝟtute pñt vti.in his aūt que ad alterū nō pñt.ꝛ ꝑꝑ hoc bene videtur habere hoc biantis:q̄m principatꝰ virū oſtendit.ad alterū eni ꝛ in cōicatione iaꝫ princeps.ꝓpter hoc aūt ipſuꝫ ꝛ alienū bonū videť eſſe iuſtitia ſola virtutuꝫ:q̄m ad alterū eſt.Alÿ aūt conferentia opať vel principi vel cōmuni.⸿ Peſſimus quidem igiť qui ad ſeipſuꝫ ꝛ ad amicos vtitur malitia. Optimꝰ aūt nō q ad ſeipſuꝫ virtute:ſed qui ad alterū:hoc eni opus difficile. 4a

⸿ Oſtendit qđ propoſitū eſt.Et pmo ꝙ iuſtitia legalis ſit virtus maxime perfecta.Secūdo ꝙ cōprehendat oēm virtutem.ibi.(Hoc quidem igiť iuſtitiā ꝛc.)Dicit pmo ꝙ iuſtitia legalis ē ꝑfecta:q2 ille qui habet hanc virtutē pōt vti virtute ad alterū.ꝛ non ſolum ad ſeipſum:qđ quidem non ꝯuenit omnibus virtuoſis.multi.n.pñt vti virtute in proprÿs:que non poſſunt ea vti in his que ſunt ad alterū.Et ad pmiſſoꝝ māifeſtatiōnē iducit duo q̄ cōiter dicunť ſiue ꝓuerbialr Bias.n.qui fuit vnꝰ de ſeptem ſapientibus dixit ꝙ principatꝰ oſtendit:virū:vtrū.ſ.ſit ꝑfectus vel inſufficiēs.ille.n.qui ē princeps iam ſe habet in cōicatione ad alterū.q2 ad eum ꝑtinet diſponere ea que ordinanť ad bonū cōe:ꝛ ita ex hoc habeť ꝙ perfectio virtutis oſtenditur ex hoc ꝙ vnus ſe hꝫ ad alterū.Aliud āt ꝓuerbialiter dictū inducit ad oſtendendū qđ iuſtitia legalis ſit ad alterū.ꝓpter hoc.n.ſola iuſtitia videť eē alienum bonū:ꝙ eſt ad alterū:inq̄tum operari intendit ea q̄ ſunt vtilia alteri.ſ.vt ipſi cōitati vel pncipi cōitatis.ille vero ꝟtutes itendunt operari bonū ꝓpriū per ꝟtuteꝫ.puta temperantia intendit q̄etare animū a turpibꝰ cōcupiſcētÿs.ꝛ idē ē i alÿs ꝟtutibus.cōcludiť ḡ ꝙ ſicut peſſimꝰ eſt ille qui vtiť malitia.nō ſolū ad ſeipſum.ſed ēt ad amicos.ita optimꝰ đr ille q vtitur ꝟtute nō ſolū ad ſeipſuꝫ.ſꝫ ēt in cōparatiōe ad alterū.hoc.n.maxie ē difficile.ſic igiť pꝫ ꝙ iuſtꝰ legalis ē optimꝰ.ꝛ iuſtitia legalis eſt perfectiſſima ꝟtus.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Hec quidem igitur iuſtitia:nō pars virtutis. ſed tota virtus eſt:neqꝫ cōtraria iniuſtitia pars malitie:ſed tota malitia.

⸿ Concludit ꝙ iuſtitia legalis icludit oēm ꝟtutē.ad eaꝫ eni ꝑtinet vti virtute ad aliuꝫ.qualꝫ aūt vtute pōt aliq̄s vti ad alterū.vnde manifeſtū eſt ꝙ iuſtitia legalis non eſt q̄dam ꝑticularis ꝟtus.ſed ad eā pertinet tota virtus. neqꝫ contraria malitia eſt ꝑs malitie ſed tota malitia:q2 ſilr q̄libet malitia poteſt hō vti ad alterum.⸿ De.cū.d.

⸿ Quid aūt differt virtus ꝛ iuſtitia hoc manifeſtum ex his que dicta ſunt.eſt quidem enim eadem eſſe ſubiecto:ratione autem non ideꝫ ſꝫ ꝭm ꝙ ad alterum quidem iuſtitia.ꝭm autem ꝙ talis habitus ſimpliciter virtus.

⸿ Manifeſtat quoddam qđ poſſet eſſe dubiuꝫ circa premiſſa.ꝛ dicit ꝙ ex dictis manifeſtum eſt in quo differūt virtus ꝛ iuſtitia legalis.quia ſecundum ſubſtantiam eſt eadem.ſed ꝭm rationem non eſt ideꝫ.ſed per compara

tionem ad alterũ dicitur iuſtitia.inquãtũ aũt eſt habitꝰ opatiuus talis boni eſt ſimpliciter virtus.hoc aũt intelligendũ eſt quãtũ ad ipſum actũ iuſtitie ⁊ virtutis.actus eniʒ idem ſubiecto ꝓducitur a iuſtitia legali ⁊ a virtute ſimplr̃ dicta.puta nõ mechari:tñ ſm aliam ⁊ aliã rõnem. verũ qꝛ vbi eſt ſpãlis ratio obiecti etiam in materia generali:oʒ eſſe ſpecialẽ habitũ:inde eſt ꝙ ipſa iuſtitia legalis eſt determinata virtus habens ſpeciem ex hoc ꝙ intendit ad bonum cõmune.

¶ Querimus autem eã que in parte virtutis iuſtitiam. Eſt enim quedam vt dicimus.ſimiliter autem ⁊ de iniuſtitia que ſm partem.

¶ Poſtq̃ʒ phs oſtendit qualr̃ ſit iuſtitia legalis q̃ eſt cõis virtus.hic oſtendit ꝙ preter eam eſt quedã particularis iuſtitia.Et circa hoc tria facit.Primo proponit qᵭ intendit.Secũdo oſtendit ꝓpoſitũ.ibi.(Signũ aũt ⁊c̃.)Tertio epylogat que dicta ſunt.⁊ oſtendit que reſtant dicenda.ibi.(Quod quidem igĩ ſunt iuſtitie ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ cũ iuſtitia legalis ſit cõis virtus:non eam nunc ꝑncipaliter querimus ſm illam que eſt pars totius virtutis:ſicut quedaʒ particularis virtus.eſt enim quedaʒ talis iuſtitia ſicut cõiter dr̃:⁊ ſimilr̃ etiam ĩtendimus de iuſtitia particulari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Signum autem quoniam eſt ſm alias quidem enim malitias qui operatur iniuſte quidem facit.auare facit auteʒ nihil:puta qui abiecit clypeum propter timorem:vel qui maledixit propter iram:vel qui non adiuuit pecunijs propter illiberalitatem:quando autem auare facit multotiens neq̃ʒ ſm vnam talium.ſed tamen neqʒ ſm omnes.ſm malitiaʒ aũt quãdaʒ. vituperamus eni ⁊ ſm iuſtitiam. Et ergo alia quedaʒ iniuſtitia vt pars quedam totius.⁊ iniuſtum quoddam in parte totius iniuſti eius quod eſt preter legem.

¶ Oſtendit ꝓpoſitũ.Et circa hoc duo facit.Primo oſtendit ꝙ preter iuſtitiã legalẽ que eſt oĩs virtus:eſt quedaʒ iuſtitia que eſt particularis virtus.Secũdo aſſignat rõnem qualiter cõueniant in noĩe iuſtitia legali.ibi.(Uniuoca qm̃ diffinitio ⁊c̃.)Circa qᵭ conſideranduʒ eſt.ꝙ ad oſtendendũ eſſe quãdã triſtitiã que eſt particularis virtus:aſſumit probandũ ꝙ eſt quedã iniuſtitia que eſt particularis malitia.nã ſupra dictum eſt ꝙ habitus ex contrarijs manifeſtanĩ.Inducit autem ad hoc tres rõnes. Quarũ prima ſumiĩ ſm ſeparationem iniuſtitie ab alijs malitijs:inq̃ʒtum.ſ.iniuſtitia inueniĩ ſine alijs malitijs ⁊ econuerſo.ex quo pʒ ꝙ iniuſtitia eſt quedaʒ ꝑticularis malitia ab alijs diſtincta.dicit ergo ꝙ hoc ſignũ habemꝰ ꝙ ſit quedã ꝑticularis iuſtitia ⁊ iniuſtitia.qꝛ ille qui operatur ſm alias particulares malitias facit qd iniuſte ſʒ iniuſtitiam legalẽ.non tñ facit auare:vt.ſ.aliquid accipiat de alieno:ſicut cũ aliquis miles abijciat clypeuʒ in bello ꝓpter timiditatem vel q alicui obprobriaĩ ꝓpter irã:vel qui non preſtitit auxiliũ amico ſuo in pecunijs propter vicium illiberalitatis.⁊ ſic anime malitie pñt eſſe ſine auaritia que ẽ ſpãlis iniuſtitia.qñq̃ʒ.n.ẽ ecõuerſo:ꝙ aliquis peccat per auaritiã tollendo aliena:⁊ tñ non peccat ſm vnam aliquã aliaꝝ malitiaruʒ neq̃ʒ ſm omnes:⁊ tñ peccat ſm quãdam malitiam.qᵭ pʒ.qꝛ ꝓpter hoc vituperaĩ ⁊ q̃ſi iniuſtus.vñ pʒ ꝙ eſt quedam iniuſtitia que eſt pars virtutis.ſicut q̃dam ſpãlis virtus.⁊ ſic etiã pʒ:qᵭ ẽ qᵭdã iniuſtum:qᵭ eſt pars iniuſti legalis.qᵭ eſt commune iniuſtum. ¶ Scᵭam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc ſi hic quidem lucrandi gratia mechatur ⁊ accipiat. Hic autem apponens ⁊ iacturam patiens propter cõcupiſcentiam. Iſte quidem luxurioſus videĩ vtiq̃ʒ eſſe magis q̃ʒ auarus. Ille autem iniuſtus:luxurioſus autẽ nõ. Manifeſtum eni ergo qm̃ propter lucrari.

¶ Que ſumitur ex ordine ad finem.manifeſtum ẽ.n.ꝙ ſi actus vicij vel malitie ordineĩ ad aliũ finẽ indebituʒ:ex hoc ipſo ſortitur quãdam nouã ſpẽm malitie.ſic ergo aliqs qñq̃ʒ adulteriũ cõmittit cã lucri:vt.ſ.ſpoliet mulierẽ vel qualitercũq̃ʒ ab ea accipiat.cõtingit etiã qñq̃ʒ ꝙ aliquis abſolute adulteriũ cõmittit ꝓpter cõcupiſcentiam non quidẽ vt lucreĩ:ſʒ magis apponit de ſuo ⁊ in rebꝰ ſuis patitur.iacturam.talis proprie videtur eſſe luxurioſus ꝑ ſe loquẽdo:qꝛ vitiũ luxurie ꝓprie ordinaĩ ad ſatiſfactionem cõcupiſcentie:ille aũt qui mechaĩ vt accipiaĩ aliena non videĩ eſſe luxurioſus per ſe loquendo:qꝛ non intendit luxurie fineʒ.ſed magis videĩ eſſe iniuſtus:qꝛ ꝓpter lucrũ contra iuſtitiã fecit.ſic ergo pʒ:ꝙ iniuſtitia ẽ q̃dã ſpãlis malitia. ¶ Tertiã rõnẽ ponit ibi.

¶ Adhuc circa alias quidem omnes iniuſtificationes ſit relatio ad quãdam malitiam ſemper:puta ſi mechatus eſt ad luxuriam:ſi dereliquit ducem exercitus ad timiditatem:ſi percuſſit ad iram.ſi autẽ lucratus eſt ad neqʒ vnã malitiam.ſed vel ad iniuſtitiã quare manifeſtũ quoniam iniuſtitia preter totã alia in parte.

¶ Et ſumitur per cõparationẽ ad iuſtitiam legalem.ſicut enim nihil eſt in genere qᵭ non ſit in aliqua ſpecie.ita oẽ qᵭ fit ſm iniuſtitiam legalem reducitur ad quãdã ꝑticularem malitiam:ſi aliquis fecit cõtra iuſtitiã legalẽ mechando hoc referĩ ad vitiũ luxurie:ſi aũt aliquis miles ĩ bello derelinquit duceʒ exercitus inducitur hoc ad malitiam timiditatis.ſi autem inordinate percuſſit ꝓximũ hoc reducitur ad malitiaʒ ire.ſi vᵒ aliquis inordinate lucratus eſt ſurripiens aliena hoc non reduciĩ ad aliquaʒ aliaʒ malitiaʒ.ſed ad ſolam iniuſtitiã.vnde relinquitur ꝙ ſit quedam iniuſtitia particularis preter aliam iniuſtitiaʒ:que eſt in tota malitia.⁊ eadẽ rõne eſt alia iuſtitia particularis preter iuſtitiam legaleʒ que eſt tota virtus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uniuoca aũt qm̃ diffinitio in eodẽ gñe. Ambe eni in eo ꝙ ad alterũ hñt potentiã.

¶ Oſtendit qualiter particularis virtus etiam iuſtitia nominetur.Et circa hoc duo facit.Primo.n.aſſignat rationem huius ex cõuenientia particularis iuſtitie cũ legali.Secũdo oſtendit differentiam inter ea.ibi.(Si h quideʒ ⁊c̃.)Dicit ergo ꝑmo ꝙ iuſtitia particularis ẽ vniuoca.i.conueniens in nomine cũ legali.⁊ hoc quidẽ quia conuenit in diffinitione ſm idẽ genus:inquãtũ vtraq̃ʒ ẽ in eo qᵭ eſt ad alterũ:lʒ iuſtitia legalis attendaĩ in ordine ad aliquid ꝙ ẽ bonũ cõe:iuſtitia aũt particularis pertinet ad aliquã perſonã priuatam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed h qdẽ circa honorẽ:vel pecunias:vl̃ ſaluteʒ:vel ſi quodã habeamꝰ vno noĩe cõprehẽdere h oĩa vel ꝓpter delectationẽ q̃ a lucro:hec aũt circa oĩa circa quecũq̃ʒ ſtudioſus.

¶ Oſtēdit dr̃iaȝ vtriuſq; iuſtitie ex parte materie. ⁊ dicit ꝙ iuſtitia particularis eſt circa illa ꝯm que attēdit̃ cōicatio inter hoīes: ſicut honor ⁊ pecunia: ⁊ ea que ptinent ad ſalutē vel diſpēdiū corporis. ⁊ circa alia hꝰ. eſt etiā particularis iuſtitia nō ſolū circa res exteriores. ſed ꝓpter delectationē que ꝯſequit̃ ex lucro: per qḋ. ſ. aliq̄s accipit aliena vltra q̄ȝ debeat: ſed iuſtitia legalis ⁊ iniuſtitia eſt vl̃r circa totā mām moralē: qualitercūq; poteſt dici aliq̄s circa aliq̄d ſtudioſus vel v̇tuoſus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quoniaȝ quidem igitur ſunt iuſtitie plures. ⁊ q̄m eſt quedam altera preter totam virtuteȝ manifeſtū eſt. que aūt ⁊ qualis quedā ſumēdū.

¶ Epilogat que dicta ſunt. ⁊ oſtēdit q̄d reſtat dōm. ⁊ p̄mo ꝓponit hoc in generali. ſcḋo reſumit in ſpeciali. ibi. (Determinatū eſt vtiq; ⁊c̃.) Dicit g̃ p̄mo ꝙ manifeſtū eſt ex p̄miſſis ꝙ ſint plures iuſtitie. ſ. legalis ⁊ equalis. ⁊ ꝙ per iuſtitiā legalē que eſt tota v̇tus eſt quedā alia particularis iuſtitia: ſȝ q̄ ⁊ qualis ſit poſterius determinādum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Determinatum eſt vtiq; iniuſtum ⁊ illegale ⁊ inequale. Juſtum autem ⁊ legale ⁊ equale.

¶ Oſtēdit in particulari q̄d ſit dictū. ⁊ quid reſtat dōm. ⁊ primo reſumit hoc qḋ dictū eſt de diuiſione iuſtitie ⁊ iniuſtitie. ⁊ dicit ꝙ determinatū eſt ꝙ iniuſtū dr̃ illegale ⁊ inequale. ſiue in plus: ſiue in minus: ſed iuſtū eẜ dr̃ legale ⁊ equale. ¶ Secundo ibi.

¶ Scḋm quidē igit̃ illegale prius dicta iniuſtitia eſt. Quia aūt inequale ⁊ plus nō idē: ſed alterū vt pars ad totuȝ. inequale enī omne illegale. illegale autē nō omne inequale. Plus q̄deȝ igit̃ omne īequale. Jnequale aūt nō omne plus ⁊ iniuſtū ⁊ iniuſtitia nō eadeȝ: ſȝ altera ab illis. h̄ quidē vt ptes. h̄ vt tota. pars eniȝ h̄ iniuſtitia totius iniuſtitie: ſimiliter aūt ⁊ iuſtitia iuſtitie.

¶ Reſumit qḋ dixit. ſ. ꝙ ſicut duplex eſt iuſtū: ita duplex eſt iuſtitia. ⁊ dicit ꝙ ꝯm iniuſtū illegale eſt quedā iniuſtitia: de qua ſupra dictū eſt: que eſt oīs malitia. ⁊ ſil̃r ꝯm iuſtum legale eſt quedā iuſtitia legalis: que eſt oīs v̇tus. ſȝ qr̃ iniuſtū inequale. ⁊ iniuſtū illegale non ſunt penitꝰ idē: ſȝ alterū ſe hȝ ad alteꝝ: vt pars ad totū. ita. ſ. ꝙ oē iniuſtū qḋ ſe hȝ in plus eſt inequale. ſȝ nō ꝯuertit̃. qr̃ eſt etiā quedā iniuſtitia illegalis: ī hoc qḋ eſt hr̃e minus de malo. qr̃ inq̄tū vnū iniuſtū eſt pars alterius iniuſti. ⁊ nō ſunt penitus idē. ideo ſil̃r iniuſtitia que dr̃ ineq̄litas. nō eſt penitꝰ idē cū iniuſtitia illegali. ſȝ cōparat̃ ad ipāȝ: vt pꝰ ad totū. ⁊ ſil̃r iuſtitia eq̄litatl cōparat̃ ad iuſtitiā legalē. ¶ 3ᵒ ibi.

¶ Quare de ea que in pte iuſtitia ⁊ de ea que in pte iniuſtitia dōm ⁊ de iuſto ⁊ de iniuſto ſil̃r.

¶ Oñdit de q̄ boꝝ ſit agēdū. Et circa h̄ tria facit. Primo dicit qḋ agēdū eſt infra de iuſtitia particulari. ſil̃r de iuſto ⁊ iniuſto particulariter dicto. ¶ Scḋo ibi.

¶ Secundum quidem igitur totam virtutē ordinata iuſtitia ⁊ iniuſtitia. hec quidē totius virtutis exiſtens vſus ad alium. hec autem malitie dimittatur ⁊ iuſtum ⁊ iniuſtū. ꝯm has eniȝ manifeſtum quomodo determinandum. Fere enim multa legalium a tota virtute precepta ſunt. ꝯm vnāquāq; enim virtutē p̄cipit viuere: ⁊ ꝯm vnāquāq; malitiam prohibet lex.

¶ Oſtēdit ꝙ nō eſt hic agēdū de iuſtitia legali. ⁊ dicit ꝙ dimittēda eſt ad p̄ns iuſtitia legalis que ordinat̃ ꝯm totam v̇tutē: inq̄tū ad eā ptinet vſus totiꝰ v̇tutis ad aliū: ⁊ ſil̃r dimittēda eſt iniuſtitia ei oppoſita: inq̄tū ad eā ptinet vſus totius malitie. Manifeſtū eſt eniȝ q̄ūo debeat determinari id qḋ dr̃ iuſtū vel iniuſtū. ꝯm hꝰ iuſtitiā vel iniuſtitiā: qr̃ ea ſunt que determinant̃ lege. maior enī pꝰ legaliū p̄ceptoꝝ p̄cipiunt̃ ꝯm ꝙ ꝯtingit toti v̇tuti. inquātum. ſ. lex p̄cipit viuere ꝯm quācūq; virtutē: ⁊ ꝓhibet viuere ꝯm quācūq; malitiā. ſunt v̇o quedā lege determinata que non ptinent directe ad vſus alicuius v̇tutis: ſȝ ad aliquā diſpoſitionē exterioꝝ bonoꝝ. ¶ Tertio ibi.

¶ Factiua autem totius virtutis ſunt legaliū quecūq; lege poſita ſunt circa diſciplinam que ad commune. De ea autem que ꝯm vnamquāq; diſciplinam ſecundum quaȝ ſimpliciter vir bonus eſt: vtrum politice eſt vel alterius: poſterius determinandum. Non enim forte ideȝ ⁊ viro bono eſſe ⁊ ciui omni.

¶ Mouet quādam dubitationē. eſt enī manifeſtū ꝙ illa que ſunt lege poſita ſunt factiua totius v̇tutis: ꝯm ſuā diſciplinā: qua inſtruit̃ homo in ordine ad bonū cōe. eſt aūt quedā alia diſciplina ꝯm quā inſtruit̃ hō ad actus v̇tutis ꝯm qḋ cōpetit ſingulariter ſibi. ſ. ad ꝓpoſitū bonū: inquātum per hoc hō efficit̃ bonus in ſeipſo. pōt ergo eſſe dubitatio. vtrū hꝰ diſciplina ptineat ad politicā vel ad aliquā aliā ſciāȝ. ⁊ hoc dicit. poſterius eſſe determinandū. ſ. in libro politice oſtēdit̃ ꝙ nō eſt idem ſimpl̃r eſſe virū bonū ⁊ eſſe ciuē bonū ꝯm quācūq; politiam. ſunt enī quedā politie. non recte ꝯm quas aliq̄s poteſt eſſe ciuis bonus qui non eſt vir bonus: ſed ꝯm optimaȝ politicam non eſt aliquis ciuis bonus: qui non eſt vir bonus.

Jus autem que ꝯm parteȝ iuſtitie: ⁊ ꝯm ipſam iuſti. vna quidem eſt ſpecies que in diſtributionibus honoris vel pecuniarum vel aliorum quecūq; communium partibilia communicantibus vrbanitate. Jn his enim eſt ⁊ inequale habere ⁊ equale alterum ab altero.

¶ Poſtq̄ p̄hs diſtinxit iuſtitiā pticularē a iuſtitia legali. hic incipit de iuſtitia particulari determinare p̄miſſa legali. Et diuidit in partes duas. Jn p̄ma determinat de iuſtitia particulari in cōmuni per cōparationē ad ꝓprium obiectū. Jn ſcḋa ad ſubiectū applicādo. ibi. (Quia aūt iniuſtū facientē ⁊c̃.) Circa primū duo facit. Primo diuidit iuſtitiā particularē. Scḋo qualiter in ea accipiat̃ mediū. ibi. (Quia autē ⁊ iniuſtus ineq̄liter ⁊c̃.) Circa p̄mū tria facit. p̄ ponit vnā ſpēm particularē iuſtitie. ⁊ dicit ꝙ vna ſpecies eiꝰ. ⁊ ſil̃r iuſti ꝙ ꝯm ipſam dr̃ eſt illa que ꝯſiſtit in diſtributionibꝰ aliquoꝝ cōium que ſunt diuidēda inter eos qui cōicant ciuili cōicatione: ſiue ſit honor: ſiue ſit pecunia vel quicq̄d aliud ad bona exteriora pertinens: vel etiā ad mala: ſicut labor expēſe ⁊ ſil̃ia. ꝙ ⁊ hoc ptineat ad particularē iuſtitiā ꝓbat: qr̃ in talibꝰ ꝯtingit accipe vniꝰ ad alterū equalitatē vel ieq̄litatē que ptinēt ad iuſtitiā vel iniuſtitiā pticularē: vt. ſ̄. dictū eſt. ¶ Scḋo ibi.

¶ Una auteȝ que in ꝯmutationibus directiua

¶ Ponit ſecūdā ſpēm particularis iuſtitie. ⁊ dicit ꝙ vna alia ſpecies particularis iuſtitie eſt que cōſtituit rectitudinem iuſtitie in cōmutationibꝰ ꝯm quas trāſfert̃ aliq̄d ab vno in alterū. ſicut prima ſpecies iuſtitie attendabat̃

ſm qđ transfert aliquid a cōi ad ſingulos. ¶ Tertio ibi.

¶ Huius autem partes due. Commutationuz enim he quidem voluntarie ſunt. he autem inuoluntarie. volūtarie quidē tales: puta vēditio: emptio: mutatio: fideiuſſio: vſus depoſitio: cōductio. voluntarie autez dicuntur quoniā principium cōmutationum harum voluntarium.

¶ Subdiuidit iuſtitiā cōicatiuā ſm dr̄ias cōmutationū. Et hoc dupliciter. Primo enim dicit ꝙ iuſtitie cōmutatiue ſunt due partes: eo ꝙ duo ſunt genera cōmutationuz. quedā enim ſunt volūtarie. quedā inuoluntarie. dicunt̄ autē volūtarie ꝓpter hoc ꝙ pn^m cōmutationis eſt voluntariū ex vtraqꝫ parte: ſicut pꝫ in vēditione ꝛ emptione: quibus vnus trāſfert dn̄ium rei ſue in alterū ꝓpter precium inde acceptū: ꝛ in mutatione ſm quā aliqs tradit rez ſuā alteri: vt equale recipiat: ꝛ in fideiuſſione per quaz aliqs volūtarie ſe ꝯſtituit debitorē pro alio: ꝛ in vſu quo aliqs vſum rei ſue alteri gratis ꝯcedit reſeruato ſibi dn̄io rei. ꝛ in depoſitione per quā. ſ. aliqs deponit rez ſuā apud aliū in cuſtodiam. ꝛ in conductione per quā aliquis vſum rei aliene accipit pro precio. ¶ Secundo ibi.

¶ Inuoluntariaruz autem he quidem occulte: puta furtum: mechia: veneficium proagogia: ſerui ſeductio: doloocciſio: falſum teſtimoniū. he autem violente: puta verberatio vinculum mors rapina orbatio accuſatio iniuriatio.

¶ Subdiuidit alterū mēbruz cōmutationū. ꝛ dicit ꝙ inuoluntariarū cōmutationū quedā ſunt occulte ſicut furtum: quo accipit aliqs rē alteri⁹ eo inuito. mechia. i. adulteriuz quo aliqs occulte accedit ad vxorē alterius. veneficiuz. qn̄. ſ. aliqs occulte alteri venenū ꝓcurat: vel ad occidendū: vel ad ledēdum qualitercūqꝫ. vnde ꝛ magis venefici dicunt̄: inq̄ꝫtuz per aliqua maleficia occulte homicidiū ſiue nocumēta ꝓcurant. paragogia. i. deriuatio vel deductio: puta cū aliqs occulte dirigit aquā alterius ad aliū locū. ſerui ſeductio cū aliqs. ſ. ſeruū alterius ſeducit: vt a dn̄o ſuo fugiat. doloſa occiſio: q̄. ſ. fit ꝑ vulnera fraudulenter illata: falſum teſtimoniū quo. ſ. aliqs vitatē occultat mēdacio. quedā v̄o ſunt inuolūtarie cōmutatiōes que fiunt per violētiā manifeſtā. In ꝑſonā v̄berādo: vel ligādo: vel occidēdo: ſiue etiā vi: puta rapiēdo bona: vel orbando parentes per occiſionē filioꝝ. etiā inferat̄ violētia per infamiā: qđ fit accuſando ꝛ iniurias ſiue ꝯtumelias irrogādo. Eſt enim ꝯſiderandū ꝙ voluntariū ꝛ inuoluntarium in cōmutationibus diuerſificat iuſtitie ſpēm: qꝛ in cōmutationib⁹ volūtarijs fit ſubtractio ſolius rei: quā oporteat recōpenſari ſm equalitatez iuſtitie. In cōmutationibus aūt inuolūtarijs fit etiā quedā iniuria: vnde raptor non ſolū cōpellit̄ reddere rem quā rapuit: ſed etiā vltra puniri: ꝓpter iniuriā quā intulit. Et qꝛ inuolūtariū eſt duplex. ſ. per violentiā ꝛ per ignorantiā: vt in tertio dictū eſt. ideo inuolūtarias cōmutationes diuidit in occultas: quaſi per ignorātias factas. ꝛ in eas que manifeſte per violentiam fiunt. ¶ Deinde cū dicit.

6m QUia autez ꝛ iniuſtus inequalis ꝛ iniuſtum inequale: manifeſtuz eſt quoniam ꝛ medium aliquod eſt iniuſti. hoc autē eſt equale: in quali enim operatione plus ꝛ minus eſt ꝛ equale. ſi igitur iniuſtum eſt inequale. Iuſtum equale quod ꝛ ſine ratione videtur omnibus. qꝛ autem equale medium: iuſtum medium quoddā vtiqꝫ erit.

¶ Oſtendit qualiter mediuz in ꝑdictis accipiat̄. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit qūo iuſtū ſit mediū. Scđo qūo iuſtitia ſit mediū. ibi. (Determinās autem his ꝛc̄.) Circa ꝑmū duo facit. Primo oſtēdit qūo determinet̄ iuſtuz in medio extīs ſm vtrāqꝫ iuſtitiā. Secūdo excludit errorē. ibi. (Ur̄ āt aliqbus ꝛc̄.) Circa ꝑmū duo facit. Primo oſtēdit qūo accipiat̄ iuſtū in medio: ſm iuſtitiā diſtributiuā. ſecūdo ſm iuſtitiā cōmutatiuā. ibi. (Reliqua antem vna ꝛc̄.) Circa primū duo facit. Primo ꝓbat ꝙ mediū iuſtitie diſtributiue accipiat̄ ſm quandā ꝓportionabilitatē. Scđo oſtēdit qualis ſit illa ꝓportionbilitas. ibi. (Ineſt ḡ iuſtū ꝓportionabile.) Et circa primū duo facit. Primo oſtēdit ꝓpoſitū ex ipſa rōne iuſtitie. Scđo ex rōne dignitatis. ibi. (Adhuc ex eo ꝛc̄.) Circa primū duo facit. Primo oſtēdit ex ipſa rōne iuſtitie: ꝙ iuſtuz ſit quoddam mediū. Secūdo oſtēdit ꝙ ſit mediū ſm aliquā proportionabilitatē. ibi. (Eſt aūt equale ꝛc̄.) Dicit ergo primo ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: iniuſtus eſt inequalis: ꝛ iniuſtū eſt inequale: ꝛ ſm plus ꝛ ſm minus. in quibuſcūqꝫ aūt eſt plus ꝛ minus ibi oꝫ accipere eq̄le. equale. n. eſt mediū inter plus ꝛ minus. vnde in quibuſcūqꝫ eſt īuenire equalitatē: ibi eſt inuenire mediū. pꝫ ergo ꝙ ſi iniuſtuz eſt qđdam inequale. ꝛ iuſtū eſt quoddā equale. ꝛ hoc etiā abſqꝫ vlla rōne ꝓbante eſt oībus manifeſtū: ꝙ. ſ. iuſtū eſt qđdā equale: qꝛ ergo equale eſt mediū īter plus ꝛ minus: vt dictū eſt. ꝯn̄s eſt ꝙ iuſtū ſit qđdā mediū. ¶ Dein̄ cū dicit.

¶ Eſt autem equale vt in minus duobus. Neceſſarium igitur iuſtum ꝛ mediuz ꝛ equale eſſe ꝛ ad aliquid ꝛ quibuſdam. ꝛ ſm quod quidem. medium aliquorum. Hec autez ſm plus ꝛ minus: ſm ꝙ autem equale eſt duobus. ſm autem ꝙ iuſtum aliquibus. ꝛ ad aliquos ꝛ ad alios enim eſt. Neceſſariuz ergo iuſtum in minus eſſe quattuor: quibus enim iuſtum contingit ens: duo ſunt ꝛ in quibus res due. ꝛ eadem erit equalitas quibus ꝛ in quibus. vt enim illa habent que in quibus ſic ꝛ illa que q̄bus. ſi enī non equales non equalia habebūt. ſed hinc pugne ꝛ accuſatiōes. quādo vel equales nō equalia habebunt. vel non equales equalia habent ꝛ in diſtributione ſuſcipiunt.

¶ Oſtendit ꝙ iuſtū ſit medium ſm aliquā ꝓportionabilitatē. Et ad hoc ꝓbāduz aſſumit ꝙ equale ad minus cōſiſtit in duobus. inter que ꝯſiderat̄ equalitas. Cum ergo iuſtū ſit ꝛ mediū ꝛ equale. oꝫ q̄dem ꝙ inq̄ꝫtum eſt iuſtū ſit aliq̄d. ꝛ per reſpectū ad alterū: vt pꝫ ex ſupradictis inquātum eſt equale ſit in quibuſdā rebus. ſm ꝙ. ſ. attēdit̄ equalitas inter duas ꝑſonas. ꝛ ſic pꝫ ꝙ ſi ꝯſideremus iuſtum: inq̄ꝫtuz eſt mediū inter duo que ſunt plus ꝛ minus: inq̄ꝫtum eſt equale: oꝫ ꝙ ſit duaꝝ rerū: ſed inq̄ꝫtum eſt iuſtum: oꝫ ꝙ ſit aliquoꝝ ad aliquos alios: qꝛ iuſtitia ad alterū eſt plus aut minus ſunt que reſpiciūt iuſtitiā. ſꝫ qđ ē mediū velut quedā extrinſeca: ſꝫ duas res in duas perſonas reſpicit: quaſi intrinſeca. in q̄bus. ſ. cōſtituit̄ iuſtitia. ſic ergo pꝫ ꝙ neceſſe eſt multū ꝛ minus in q̄ttuor cōſiſtere. duo enī ſunt hoīes q̄b⁹ obſeruat̄ iuſtitia. due ſunt res: in̄ q̄bus eis iuſtitia fit. ꝛ opꝫ ad rōnē iuſtitie ꝙ ſit eadem equalitas ꝑſonaꝝ q̄bus fit iuſtitia ꝛ reꝝ in q̄bus fit: vt. ſ.

ſicut ſe habẽt res ad inuicẽ: ita: ⁊ pſone: aliogn non habebunt equalia ſibi: ſed ex hoc fiunt pugne ⁊ accuſationes: quaſi ſit iuſtitia ꝑtermiſſa: qꝛ vel equales nõ recipiũt eq̃lia in diſtributione bonoꝝ cõium. vel non equalibus dãtur equa ſtipẽdia: vel equaliter laboꝛãtibus danẽ inequalia. ſic pꝫ ꝙ mediũ diſtributiue iuſtitie accipiẽ ſm ꝓpoꝛtionabilitatem quandam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc ex eo ꝙ ſm dignitatez hoc manifeſtũ. Juſtum enim in diſtributionibus confitentur omnes ſm dignitatem quandam opoꝛtere eſſe: dignitatem quidem non eãdem dicunt oẽs exiſtere. ſed democratici quidem libertatez. oligarchici quidem diuitias. Quidam autem generis nobilitatẽ. ariſtocratici autem virtutem.

¶ Oſtẽdit idem ſm rõnem dignitatis: qꝛ etiã ex rõne dignitatis manifeſtuꝫ eſt ꝙ iuſtũ ꝯſiſtit in quadã ꝓpoꝛtionabilitate. ſic enĩ aliqd dr̃ eſſe iuſtũ in diſtributionibus inq̃ꝫtum vnicuiqꝫ datur ſm dignitatẽ: pꝛout cuiqꝫ dignũ eſt dari: in quo deſignatẽ ꝓpoꝛtionabilitas quedã: vt. ſ. ita hoc ſit dignũ vni: ſicut ⁊ eſt dignũ alteri. non tñ dignitatẽ diſtributionis oẽs ſm idem attẽdunt: ſꝫ in democratica politia. ſ. in qua oẽs dñanẽ: attendiẽ dignitas ſm libertatem: qꝛ enĩ plebei ſunt alijs equales in libertate. ideo reputant dignũ eſſe: vt equaliter eis diſtribuatẽ: ſꝫ in oligarchica politia: ĩ qua aliqui pauci pñcipanẽ: mẽſuratẽ dignitas ſm diuitias vel ſm nobilitatẽ generis: vt. ſ. illi q ſunt excellẽtioꝛes genere vl̃ diuitijs plus habeãt de bonis cõmunibus. ſꝫ in politia ariſtocratica: in qua aliqui pꝛincipantur: vt ꝓpter virtutẽ: menſuratẽ dignitas ſm virtutẽ: vt. ſ. ille plus habeat: qui plus abundat in virtute. ⁊ ſic pꝫ ꝙ mediũ iuſtitie diſtributiue accipiẽ ſꝫ ꝓpoꝛtiõabilitatẽ

Eſt ergo iuſtum pꝛopoꝛtionale: quidem. pꝛopoꝛtionale enim non ſolum eſt monadici numeri pꝛopꝛium. ſed totaliter numeri. ꝓpoꝛtionalitas eniꝫ equalitas eſt pꝛopoꝛtionis.

¶ Poſtq̃ꝫ phs oſtẽdit ꝙ mediũ iuſtitie diſtributiue accipitur ſm ꝓpoꝛtionabilitatẽ. hic oſtẽdit ſm quã ꝓpoꝛtionabilitatez accipiẽ: ⁊ quõ. Et circa hoc duo facit. Pꝛimo oſtendit quõ iuſtũ accipiatur ſm quandam pꝛopoꝛtionabilitatem accipiẽ. Secundo oſtẽdit quõ iniuſtuꝫ pꝛeter illam ꝓpoꝛtionabilitatẽ accipiatẽ ibi. (Juſtum quidẽ igitur ⁊c̃.) Circa pꝛimũ tria facit. Pꝛimo p̃mittit quedã de ꝓpoꝛtionabilitate in cõi. Scd̃o oſtẽdit quõ iuſtũ in pꝛopoꝛtionabilitate quadã ꝯſiſtit. ibi. (Eſt aũt ⁊ iuſtũ ĩ quattuoꝛ ⁊c̃.) Tertio oſtẽdit qualis ſit ꝓpoꝛtionabilitas: ſm quã attendiẽ iuſtũ in diſtributiua iuſtitia. ibi. (Uocauit aũt talẽ ⁊c̃.) Circa pꝛimũ p̃mittit duo. quoꝝ pꝛimũ eſt: ꝙ non incõuenienter iniuſtũ dr̃ eſſe ſm ꝓpoꝛtionabilitatẽ: qꝛ ꝓpoꝛtionabilitas nõ ſolũ ĩuenitẽ in numero vnitatum: qui eſt numerus ſimpliciter: ⁊ hic vocatur numerus monadicus. ſꝫ vl̃r ĩuenitẽ ꝓpoꝛtionabilitas in qbuſcũqꝫ ĩuenitur numerus: ⁊ hoc ideo: qꝛ ꝓpoꝛtionabilitas nihil aliđ eſt q̃ꝫ equalitas ꝓpoꝛtionis. cũ. ſ. equalẽ ꝓpoꝛtionẽ hꝫ h̃ ad hoc: ⁊ illud ad illud. Pꝛopoꝛtio autẽ nihil eſt aliud q̃ꝫ habitudo vniꝰ q̃ꝫtitatis ad aliã. Quãtitas aũt hꝫ rationẽ menſure: que p̃mo quidẽ inueniẽ in vnitate numerali. ⁊ exinde deriuatẽ ad omne genus quantitatis: vt pꝫ in. io.° meth. Et ideo numerus p̃mo quidez inueniẽ in numero vnitatũ ⁊ exinde deriuatẽ ad omne aliud q̃ꝫtitatis genus qđ ſm rationem menſuratur. ¶ Secundum ponit ibi.

¶ Et in quattuoꝛ minimis. diſiuncta quidez igitur: quoniam in quattuoꝛ manifeſtum eſt. ſed ⁊ continua. vno enim vt duobus vtitur. ⁊ bis dicit. puta que. a. ad eaꝫ que. b. ita que. b. ad eã que. g. bis igiẽ que. b. dicta eſt. quare ſi que. b. ponatur bis: quattuoꝛ erunt pꝛopoꝛtionata.

¶ Et dicit ꝙ oĩs ꝓpoꝛtionabilitas ad minus ꝯſiſtit in q̃tuoꝛ. Eſt enĩ duplex ꝓpoꝛtionabilitas. vna qdem diſiũcta. ⁊ alia ꝯtinua. Diſiũcta qdẽ ꝓpoꝛtionabilitas eſt eq̃litas duaꝝ ꝓpoꝛtionũ non ꝯueniẽtiũ in aliquo termino. cũ ergo oĩs ꝓpoꝛtio ſit inter duo. Manifeſtũ eſt ꝙ ꝓpoꝛtionabilitas diſiũcta in quattuoꝛ terminis ꝯſiſtit: vt ſi dicã: ſicut ſe hꝫ ſex ad tria: ita ſe hꝫ decẽ ad quinqꝫ. vtrobiqꝫ enĩ ẽ dupla ꝓpoꝛtio. ꝯtinua aũt ꝓpoꝛtionabilitas eſt eq̃litas duarũ ꝓpoꝛtionũ ꝯuenientiũ in vno termino. puta ſi dicaꝫ: ſic̃ ſe hñt octo ad q̃tᵒʳ: ita ſe hñt q̃tᵒʳ ad duo vtrobiqꝫ. n. ẽ dupla ꝓpoꝛ.° In hac igiẽ ꝯtinua ꝓpoꝛtionabilitate ſunt q̃ttuoꝛ termini: inq̃ꝫtuꝫ. ſ. vtimur vno termino vt duobus: vnũ terminũ bis dicendo. ſ. in vtraqꝫ ꝓpoꝛtione vt ſi dicã: que eſt ꝓpoꝛtio. a. ad. b. ideſt octo ad. iiij. ita. b. ad. c. ideſt q̃ttuoꝛ ad. ij. vtrobiqꝫ. n. eſt dupla. In hac igiẽ ꝓpoꝛtiõabilitate ſunt quodãmõ q̃ttuoꝛ termini: inq̃ꝫtũ vtimur vno termino: vt duobꝰ vnũ terminũ bis dicẽdo. ſ. in vtraqꝫ ꝓpoꝛtione: vt ſi dicaꝫ que eſt ꝓpoꝛtio a. puta. 8. ad q̃ttuoꝛ. eadeꝫ ꝓpoꝛtio. b. ad. c. i. quattuoꝛ ad duo. ſic g̊. b. dr̃ bis: vnde q̃ꝫuis. b. ſit vnũ ſubiecto: qꝛ tñ accipiẽ: vt duo erũt quattuoꝛ ꝓpoꝛtionata. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autem ⁊ iuſtum in quattuoꝛ minimis ⁊ pꝛopoꝛtio eadem. diuiſa enim ſunt ſimiliter ⁊ quibus ⁊ que. Erit ergo vt. a. terminus ad. b. ita. g. ad. d. ⁊ permutatim: ergo vt. a. ad. g. b. ad. d. quare ⁊ totum ad totum. quod diſtributio coniungit. ⁊ ſi ſic componat: iuſte coniungit. ergo. A. termini cum. g. ⁊. b. cum. d. coniunctio in diſtributione iuſtum eſt ⁊ medium: iniuſtũ ꝟo eſt pꝛeter pꝛopoꝛtionale. pꝛopoꝛtionale enĩ medium. Juſtum autem pꝛopoꝛtionale.

¶ Oſtendit quõ ſm ꝓpoꝛtionabilitatẽ mediũ diſtributiue iuſtitie accipiatẽ. ⁊ dicit ꝙ ſicut ꝓpoꝛtionabilitas ita ⁊ iuſtũ ad minus in quattuoꝛ inueniẽ in qbus attendiẽ eadem ꝓpoꝛtio: que. ſ. ſm eandẽ ꝓpoꝛtionẽ dicunẽ: res que diſtribuunẽ: ⁊ pſone qbꝰ diſtribuunẽ. ſit ergo a. vnus terminus: puta due libꝛe. b. aũt ſit vna libꝛa. g. aũt ſit vna pſona. puta ſoꝛtis: qui duobus diebꝰ laboꝛauit. d. aũt ſit plato qui vno die laboꝛauit: ſic̃ ergo ſe hꝫ. a. ad. b. ita ſe hꝫ. g. ad. d. qꝛ vtrobiqꝫ inueniẽ dupla ꝓpoꝛtio. ergo p̃mutatiui. g. ſic̃ ſe hꝫ. a. ad. g. ita. b. ad. d. quecũqꝫ aũt ſunt ad inuiceꝫ ꝓpoꝛtionabilia ſunt ſicut in p̃dicto exẽplo: ſicut ſe hꝫ decem ad quinqꝫ: ita. 8. ad quattuoꝛ. ergo cõmutatim ſicut ſe hꝫ decẽ ad. 8. ita ſe hꝫ quinqꝫ ad quattuoꝛ: vtrobiqꝫ eſt ſexquiq̃rta ꝓpoꝛtio. ſic ergo ⁊ p̃mutatim erit verũ dicere ꝙ ſicut ſe hꝫ. a. ad. g. i. due libꝛe ad eum: qui duobꝰ diebus laboꝛauit. ita. b. ad. d. i. vna libꝛa ad eũ qui vno die laboꝛauit. Etiã eſt in talibꝰ ꝯſiderãdũ ꝙ in his que ſic ſunt ꝓpoꝛtionabilia. que eſt ꝓpoꝛtio vnius ad alterũ: eadẽ eſt ꝓpoꝛtio totius ad totũ: puta ſicut que eſt ꝓpoꝛtio deceꝫ ad octo: eadem pꝛopoꝛtio quinqꝫ ad quattuoꝛ. ſequiẽ vlterius ꝙ que eſt ꝓpoꝛtio decẽ ad octo: ⁊ quinqꝫ ad q̃ttuoꝛ: eadẽ ſit ꝓpoꝛtio decẽ ad quinqꝫ ſimul acceptoꝛuꝫ: que ſunt quindeciꝫ ad. 8. ⁊ quattuoꝛ ſil̃ accepta que ſunt duodecim: que eſt ſexquiquarta ꝓpoꝛtio. vnde in ꝓpoſito ſequiẽ ꝙ ſicut ſe hꝫ iſta res ad iſtã pſonam: ita ſe hꝫ illa ad

illam pſonam:⁊ ita etiā ſe habet totū ad totum.i.vtraqꝫ res ſimul accepta ad vtrāqꝫ pſonam ſimul acceptā.⁊ hoc eſt:qꝛ diſtributio coniungit.⁊ ſi ita aliqs diſtribuēdo res hoībus ꝯiungat iuſte facit.pꝫ ergo ꝙ ꝯiunctio.a.cum.g.i. rei duple cū pſona duplo digniore.b.cū.d.i.dimidij cū di midio eſt iuſtū diſtributiuū:⁊ tale iuſtū eſt mediū. Iniu ſtum autē eſt preter hanc ꝓportionabilitatē.ꝓportiona bile eni eſt mediū inter exceſſum ⁊ defectū:qꝛ ꝓportiona bilitas eſt equalitas ꝓportionis vt dcm̄ ē:⁊ ſic iuſtū cū ſit qdā ꝓportionabile eſt medium. ¶Deinde cum dicit.

¶Vocant autem talem proportionalitatē geometricam mathematici. In geometria enim accidit ⁊ totum ad totum quod quidem pars vt alterum ad alterum.

¶Oſtēdit qualis ſit ꝓportionabilitas ſm quā hic iuſtū accipiaꝛ. Et circa hoc duo facit. Primo dicit ꝙ predicta ꝓportionabilitas que attēdiꝛ ſm equalitatē ꝓportiōis a mathematicis vocaꝛ geometrica in qua.ſ.accidit: qꝺ ita ſe hꝫ totum ad totū ſicꝫ altera partiū ad aliā: vt in premiſſis dictum eſt.nō aūt hoc accidit in proportionabilitate ariſmetrica: de qua infra diceꝛ. ¶Secundo ibi.

¶Eſt aūt non continua hec ꝓportionalitas.nō enim fit vnus numero terminus cui ⁊ quod.

¶Et dicit ꝙ iſta ꝓportionabilitas que attendiꝛ in iuſtitia diſtributiua.non pōt eſſe ꝯtinua:qꝛ ex vna parte ſunt res.⁊ ex alia parte ſunt perſone.⁊ ita nō pōt accipi aliqd: quaſi terminus cōmunis que ſit perſona cui datur:⁊ res queratur. ¶Deinde cum dicit.

¶Iuſtum quidem igitur hoc ꝓportionale. Iniuſtum autem quod preter proportionale. Fit ergo hoc quidem plus:hoc autem minus. qꝺ ⁊ in operationibus accidit: qui quidē enim iniuſtum facit plus habet:qui autem iniuſta paſſus minus boni. In malo autem econuerſo:in boni enim ratione fit minus malum ad maius malum. Eſt enim minus malum magis eligibile maiori.eligibile autem bonum ⁊ magis maius.ſpecies quidem igitur vna iuſti hec eſt.

¶Agit de iniuſto in diſtributionibus.⁊ dicit:ꝙ qꝛ iuſtū eſt ꝓportionabile. ſeqtur ꝙ iniuſtū ſit vel in plus vel in minus q̄ʒ exigat equalitas ꝓportionis.vt pꝫ in ipſis operibus iuſte vel iniuſte diſtributionis.ille eni qui iniuſte facit circa bona plus accipit ſibi.qui aūt iniuſta patiꝛ hꝫ minus.in malis aūt eſt ecōuerſo:qꝛ minus malū hꝫ rōnē boni per cōparationē ad maius malū:minus eniꝫ malū eſt magis eligibile q̄ʒ maius maluꝫ.vnūqꝺqꝫ aūt eligiꝛ ſub rōne boni.⁊ ideo illud qꝺ magis eligiꝛ hꝫ rōneꝫ maioris boni.ſit igiꝛ vna eſt ſpecies iuſtitie que dicta eſt.

7m **Reliqua autem vna directiuum eius quod fit ⁊ in voluntarijs commutationibus ⁊ in inuoluntarijs.**

¶Poſtq̄ʒ phs oſtēdit qūo accipiaꝛ mediuꝫ in iuſtitia diſtributiua.hic oſtēdit qūo accipiaꝛ mediuꝫ in iuſtitia cōmutatiua.Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit eſſe quādaꝫ ſpeciē iuſtitie preter diſtributiuā. Scđo oſtēdit dr̄iaꝫ huius ad illā:ibi.(Hoc aūt iuſtū ⁊c̄.)Tertio oſtēdit qūo accipiaꝛ mediū in hac iuſtitie ſpecie.ibi.(Queadmodū linea ⁊c̄.)Dicit ergo primo ꝙ ꝓter predictā ſpeciē iuſtitie:que ꝯſiſtit in diſtributionibꝰ relinquitur vna que eſt directiua in cōmutationibus tam voluntarijs q̄ʒ inuoluntarijs. ¶Deinde cum dicit.

¶Hoc autem iuſtum aliā ſpēm habet a priori.

¶Oſtēdit dr̄iā huius ſpeciei ad ꝓmiſſa.Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit qꝺ intendit dicēs: ꝙ illud iuſtū qꝺ ꝯſiſtit in cōmutationibus eſt alterius ſpeciei a ſupradicto iuſto:qꝺ conſiſtit in diſtributionibus. ¶Scđo ibi.

¶Diſtributiuum quidem enim iuſtum cōmunium ſemper ſm proportionabilitatem eſt dictuꝫ:etenim a pecunijs communibus ſi fiat diſtributio erit ſm proportionem eandem quaꝫ habent adinuicem illatam: ⁊ iniuſtum oppoſitum iuſto huic preter proportionale eſt.

¶Aſſignat dr̄iam. Et ꝓmo reſumit qd ptineat ad iuſtitiā cōmutatiuā.ibi.(In cōmutationibus autē ⁊c̄.)Dicit ergo ꝓmo ꝙ iuſtū ſupradictū ſemꝑ eſt diſtributiuū cōium bonoꝝ ſm ſupradictā ꝓportiōalitatē.ſ.geometricā:que attēdiꝛ circa equalitatē ꝓportiōis.⁊ hoc manifeſtat: qꝛ ſi genus pecunie ciuitatis:vel aliquoꝝ boīum debeāt diſtribui in ſingulis.hoc erit ita faciēdo:vt ſingulis detur aliqd de cōi:ſm illā ꝓportionē:ſm quā ipſi intulerint in cōi.puta ī negociatōibꝰ:q̄ʒto aliqs pluſ poſuit ī ſocietatē tanto maiorē partem accipit. ⁊ in ciuitatibꝰ quāto aliqs plus ſeruiuit cōitati:tāto plus accipit de bonis cōibus:⁊ ſic iuſtum diſtributiuū ꝯſiſtit in hac ꝓportionabilitate. ita iniuſtum oppoſitum conſiſtit in hoc ꝙ pretermittiꝛ huiuſmodi proportionabilitas. ¶Deinde cum dicit.

¶In commutationibus communibus autem iuſtum eſt quidem equale. ⁊ iniuſtum inequale: ſed non ſm proportionalitatem aliam. ſed ſm ariſmetricaꝫ. Nihil enim differentie ſi ſtudioſus prauū priuabit. vel prauus ſtudioſum: nec ſi mechatus eſt ſtudioſus vel prauus: ſed ad nocumenti differentiam ſolum reſpicit lex ⁊ vtitur vt equalibus. Siquidem hic iniuſtuꝫ facit.hic autem iniuſtum patitur. ⁊ ſi hic qdeꝫ leſit.hic aūt leſus erit quare iniuſtuꝫ hoc ineq̄le exiſtens equare tentat iudex.

¶Oſtēdit qd ptineat ad iuſtitiā cōmutatiuā. Et circa hꝫ tria facit. Primo oſtēdit qd ptineat ad iuſtitiā cōmutatiuam. Secūdo manifeſtat per exēplum.ibi.(Etenī cuꝫ hic quidē vulnereꝛ ⁊c̄.) Tertio infert quedā correlaria ex dictis.ibi.(Quare qdem pluris ⁊ minoris ⁊c̄.) Dicit ergo ꝓmo:ꝙ iuſtū qꝺ ꝯſiſtit in cōmutationibꝰ in aliquo qdem ꝯtingit cum iuſto diſtributiuo:qꝺ.ſ.iuſtū eſt equale:⁊ iniuſtū inequale.ſed in hoc differūt ꝙ equale in iuſtitia cōmutatiua non attendiꝛ ſm ꝓportionabilitatē illam.ſ.geometricā que attēdebaꝛ in diſtributiuo iuſto:ſꝫ magis ſm ariſmetricā:que.ſ.attēdiꝛ ſm equalitatē quātitatis:⁊ nō ſm equalitatē ꝓportionis ſicut geometrica. ſex enim ſm ariſmetricā ꝓportionabilitatē mediuꝫ eſt inter octo ⁊ quattuor.excedit enim ab vno:⁊ excedit alterum duobus:ſꝫ non eſt ꝓportio eadē vtrobiqꝫ. naꝫ ſex ſe hꝫ ad quattuor in ſexquialtera ꝓportione. octo auteꝫ ad ſex in ſexquitertia. ecōtrario vō ſm geometricā proportionabilitatē mediū excediꝛ ⁊ excedit ſm eadē proportionē:ſed non ſm eandē quātitatē: ſicut enim ſex eſt mediū inter nouē ⁊ quattuor. vtrobiqꝫ eniꝫ inuenit ſexquialtera ꝓportio:ſꝫ non eadē quātitas.nouē enim excedunt ſex in tribus.ſex vō quattuor in duobus. ꝙ ergo in cōmutatiua iuſtitia attendaꝛ equale ſm ariſmetricam

ꝓportionez manifeſtat per hoc ꝙ ꝯſideraẗ ibi diuerſa ꝓportio pſonarum. nihil enim differt quãtum ad iuſtitiã cõmutatiuã ſi aliqs bonus ꝑuauit per furtũ vel rapinam aliquẽ malum re ſua vel ecõuerſo. neqꝫ etiã differt ſi bonus vel malus cõmiſit adulteriũ: ſʒ lex attẽdit ſolũ ad dr̃iam nocumẽti: vt. ſ. qui plus nocuit plus recompẽſet: cuiuſcũqꝫ ꝯditionis ſit: ⁊ ſic pʒ ꝙ ſi vnũ duoꝝ iniuſtũ faciat: ⁊ alter iniuſtuz patiaẗ: ⁊ vnus ledat. ⁊ alius ledaẗ lex vtitur his quaſi equalibus: quantũcũqꝫ ſint inequales. vnde ⁊ iudex qui eſt miniſter legis hoc attẽtat: vt illud iniuſtũ quo vnus leſit aliũ: qđ habet quandã inequalitatem reducat ad equalitatẽ: ꝯſtituendo. ſ. equalitatez in ipſa quantitate rerum: non ſm proportionem diuerſarum perſonarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etenim cum hic quidem vulneretur. hic aũt percutiat vel ⁊ occidat. hic autem moriatur. Diuiſa eſt paſſio ⁊ actio in inequalia. ſed tentat damno equare auferens a lucro.

¶ Manifeſtat per exempluz qđ dixerat. Primo ꝓponit exẽplum. Secũdo remouet quoddã dubiuz. ibi. (Diciẗ enim vt ſimpliciter ⁊c̃.) Primo enim ponit exẽplum de leſione pſonali: in qua minus eſt manifeſtum. ⁊ dicit ꝙ ſi duoꝝ vnus vulnereẗ: ⁊ alius pcutiat: vel etiã alius occidat ⁊ alius moriaẗ diuerſa eſt hec actio ⁊ paſſio inequalia: q2. ſ. pcutiens vel occidẽs habet plus de eſtimato bono: inquãtum. ſ. impleuit volũtatẽ ſuã: ⁊ ita videẗ eſſe. q. in lucro. ille autẽ qui vulneraẗ vel occidiẗ habʒ plus de malo: inquantũ. ſ. priuaẗ incolumitate vel vita ꝯtra ſuã voluntatẽ: ⁊ ita videẗ eſſe quaſi in dãno. ſʒ iudex tendit hoc adequare detrahens a lucro ⁊ apponẽs dãno: inquãtum. ſ. aufert aliqd pcutienti vel occidenti ꝯtra ſuaz voluntatẽ: ⁊ exhibet incõmodum vel honorem vulnerati vel occiſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicitur enim vt ſimpliciter dicere in talibus ⁊ ſi non aliquibus propriuz nomen erit lucrũ. puta percutiẽti ⁊ damnum patienti. ſed quando quidez menſurata eſt paſſio. Vocatur hoc quidem damnum: hoc autem lucrum.

¶ Remouet quoddã dubiũ: qđ poſſet oriri circa noĩa lucri ⁊ damni: ⁊ dicit ꝙ vt ſimplr̃ loquamur lucrũ ⁊ dãnuz dicunẗ in talibus: qñ. ſ. aliqs hʒ plus vel minus. ⁊ ꝓprie accipiunẗ hec noĩa in bonis poſſeſſis. ſed in aliqbus iſta noĩa non videnẗ ꝓprie cõpetere: puta in iniurijs pſonalibus: vt cum vnus pcutit ⁊ alius percutiẗ: ⁊ in hoc qđdaz dãnum patiẗ: eo ꝙ nõ põt certa menſura accipi actionis ⁊ paſſionis in hꝰ iniurijs pſonalibꝰ: vt ſic id qđ eſt plus poſſit dici lucrũ: ⁊ qđ eſt minus poſſit dici dãnum. ſʒ qñ paſſio eſt mẽſurata. ſ. ſm mẽſuram iuſtitie. tunc id qđ eſt plus vocaẗ lucrum: ⁊ id quod eſt minus vocatur damnum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare pluris quidem ⁊ minoris equale medium. lucrum autem ⁊ damnum: hoc quidez plus: hoc autem minus. contrarie quidẽ enim boni plus. mali autem minus lucrum: contrarium autem damnum. quorum erat medium equale quod dicimus eſſe iuſtum. quare directiuum vtiqꝫ erit medium damni ⁊ lucri.

¶ Infert duas ꝯ̃nes. Primã quidez ex parte ipſius iuſti. Secũdam ex parte iudicis. ibi. (Propter qđ ⁊c̃.) Dicit ergo pᵒmo: ꝙ q2 iuſtũ cõmutatiuũ eſt quoddaz equale: ſic ꝙ ſit mediũ inter plus ⁊ minus: ita ꝙ lucrũ ⁊ damnũ ſe habeant ſicut plus ⁊ minus. diuerſimode tñ in bonis ⁊ malis: nam habere plus de bono ⁊ minus de malo: pertinet ad rõnem lucri. ꝯ̃rium autẽ ptinet ad rõnem dãni: inter que duo. ſ. lucrũ ⁊ dãnum mediuz eſt illud equale: qđ dicimus iuſtũ. vnde ſeqtur ꝙ iuſtũ qđ eſt directiuũ in cõmutationibus ſit mediuz inter damnum ⁊ lucrũ cõiter accipiendo vtrũqꝫ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Propter quod ⁊ quando dubitant adiudicem fugiunt. Ad iudicem autem ire eſt ire ad iuſtum. Iudex enim vult eſſe velut iuſtuz animatum. ⁊ querunt iudicem medium. ⁊ vocãt quidem meſidicos tanq̃ ſi medium attingant iuſtum compoſiti. Medium ergo iuſtum ſiquidem ⁊ iudex: iudex autem adequat.

¶ Infert ꝯ̃nem ex parte iudicis: de quo ſupra dixit: ꝙ tẽtat adequare: ⁊ dicit ꝙ q2 iuſtũ eſt mediũ inter dãnum ⁊ lucrum: inde eſt ꝙ qñ hoĩes dubitãt de hoc medio refugiunt ad iudicẽ. qđ idem eſt ac ſi refugerent ad id qđ eſt iuſtum. nam iudex dʒ eſſe quaſi quoddã iuſtum aĩatum: vt. ſ. mens eius totaliter a iuſtitia poſſideaẗ: illi autẽ qui refugiũt ad iudicẽ vidẽtur querere mediũ inter partes que litigant. ⁊ inde eſt ꝙ iudices vocant medios vel mediatores: at ſi ipſi attingãt mediuz. ⁊ in hoc ꝙ ꝓducti ad hoc qđ eſt iuſtum: ſic ergo pʒ ꝙ iuſtũ de quo nunc loquimur eſt quoddã mediũ: q2 iudex qui determinat hoc iuſtũ: mediꝰ eſt inq̃tum. ſ. ꝯſtituit id qđ eſt equale ĩter partes eq̃les: eq̃le aũt mediũ ẽ ĩter plus ⁊ minꝰ: vt. s̃. dcm̃ ẽ.

Et quemadmodum etiam linea ſi inequalia ſecta quo maior ſectio medietatem ſuperexcedit. hoc abſtulit ⁊ minori ſectioni appoſuit. cum autem dicha diuidatur totum. tunc aiunt habere quod ipſius eſt: cum accipiant equale. Equale autẽ medium eſt maioris ⁊ minoris ſm ariſmetricam proportionalitatem.

¶ Poſtq̃ phs oſtẽdit dr̃iam inter iuſtũ qđ eſt directiuũ: cõmutationũ: ⁊ iuſtũ diſtributiuũ. hic oſtendit qualiter accipiaẗ mediũ in hoc iuſto qđ eſt iuſtũ directiuũ cõmutationũ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit ꝓpoſituz. Secũdo manifeſtat originẽ hoꝝ noĩum dãnum ⁊ lucrũ qbus vſus fuerat. ibi. (Venerũt autez ⁊ noĩa ⁊c̃.) Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit qũo ĩueniaẗ mediũ cõmutatiue iuſtitie circa eaſdẽ res. Secũdo qũo inueniaẗ circa res diuerſaꝝ artiũ. ibi. (Eſt aũt ⁊ ĩ alijs artibꝰ ⁊c̃.) Circa pᵐũ duo facit. Primo inducit exẽplum ad oſtendendũ. Secũdo manifeſtat qđ dixerat. ibi. (Si enĩ duobus equalibus ⁊c̃.) Circa pᵐũ duo facit. Primo ꝓponit exẽplum ad ꝓpoſitũ oſtendendũ. Secũdo oſtẽdit cõuenientiã exẽpli ex ipſo modo loquendi. ibi. (Propter qđ ⁊ noĩaẗ ⁊c̃.) Dicit ergo ꝙ ita iudex ad equalitatem reducit: ſicut ſi eſſet vna linea diuiſa ĩ partes equales: ille qui vellet ad equalitatẽ reducere: auferret a maiori parte id ĩ quo excedit medietatẽ totiꝰ linee: ⁊ apponerẽt id minori parti: ita ꝙ medietas totiꝰ linee eſſet quedã dica. i. regula vel mẽſura per quã ĩequalia reducerẽt ad equalitatem. ⁊ ſic eſt totuz qđ eſt duoꝝ hoĩum diuidiẗ in tali dicha. i. mẽſura. tunc dicũt ꝙ vnuſqſqꝫ hʒ qđ ſuũ eſt: inquãtum. ſ. accipiunt equale qđ eſt mediuz inter maius ⁊ minus: ſʒ arithmeticã ꝓportionalitatẽ: q2. ſ. quantũ mediũ iuſtitie excediẗ ab eo qui habebat plus: tãtũ excedit illũ qui habet minus: qđ pertinet ad ꝓportionabilitatẽ ariſ-

metricam: vt prius dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod ⁊ nominatur dicheō. quoniam dicha eſt quemadmoduꝫ ſiquis dicat ⁊ dichaſtis dichaſtes.

¶ Manifeſtat exēplum premiſſuꝫ eſſe ꝯñs per modū loquēdi apud grecos: ⁊ dicit ꝙ q: mediū huius iuſtitie eſt medium: ſicut eſt quedā dica. inde eſt ꝙ ſicut iuſtū apud grecos vocaꝛ dicheon: ſicut ſi aliqs volens hꝰ noīa variare dicat ꝙ dicheon eſt iuſtuꝫ: ⁊ dicaſtes eſt iuſtus ⁊ dicaſte iuſtitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si enim duobus equalibus auferatur ab altero: ad alterum auteꝫ apponatur duobus bis ſuperexcedit alterum. Si autem ablatum quidem ſit: non ſit autem oppoſituꝫ vno vtiqꝫ ſolum ſuperexcellit medium. medium ergo vno ⁊ medium a quo oblatum eſt vno. hoc ergo cognoſcimus ⁊ quid auferre oportet amplius habente. ⁊ quid apponere minus habenti quo quidem aūt ſuperexcediꝛ auferre a maximo.

¶ Manifeſtat qḋ dixerat. ſ. ꝙ oporteat ſubtrahere ab eo qui hꝫ plus vel in quo excedit medietateꝫ ⁊ apponere ei qui habet minus. Et primo manifeſtat qḋ dictū eſt. Secūdo exponit in terminis. ibi. (Equalia in qbus ⁊c. (Dicit ergo pͥmo ꝙ ſi ſint duo equalia: quoꝝ vtrūqꝫ hꝫ duas mēſuras: puta duas palmas: aut duos pedes: ⁊ medietas auferꝛ ab vno ⁊ apponaꝛ alteri: Manifeſtuꝫ eſt ꝙ illud qdem cui apponiꝛ: ſupexcedit alteꝝ in duobus: q: ea cui ſubtrahiꝛ nō remanet niſi vnū: illud cui ſupaddiꝛ habet tres: ſꝫ ſi id qḋ ſubtrahiꝛ ab vno nō apponaꝛ alteri. Manifeſtū eſt ꝙ nō erit exceſſus niſi ī vno: ꝑ id aūt cui nihil addiꝛ: nec ſubtrahiꝛ intelligiꝛ ipſum mediuꝫ iuſtitie: q: hꝫ qḋ ſuū eſt: nec plus nec minus: per id aūt cui addiꝛ: intelligiꝛ ille qui minꝰ hꝫ. ſic ergo pꝫ ꝙ ille qui plus hꝫ excedit mediū in vno qḋ. ſ. eſt ſibi ſubtractū: h̄. ſ. medio cognoſcemus: ⁊ qd oꝫ auferre ab eo qui plus hꝫ: ⁊ qd oꝫ apponere ei qui minus hꝫ ꝙ opꝫ auferre a maximo. i. ab eo qui plus habet in quo medium ſuperexceditur ab eo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Equales in quibus. a. a. b. b. g. g. adinuicem. ab. a. a. auferatur. a. e. ⁊ apponatur. g. g. quod in quibus. g. d. quare tota. d. g. g. eaꝫ que eſt. a. e. ſuperexcedit eo quod eſt. g. d. ⁊ eo quod eſt. g. ȝ. eam ergo que eſt. b. b. eo quod eſt. g. d.

¶ Ponit que dicta ſunt in terminis: ſint enim tres linee equales: in quaꝝ vna ſcribaꝛ in terminis. a. a. in alia. b. b. in tertia. g. g. linea ergo. b. b. maneat īdiuiſa. linea vͦ. a. a. diuidaꝛ per mediuꝫ in pūcto. e. linea vͦ. g. g. diuidaꝛ per mediū in puncto. ȝ. auferaꝛ ergo a linea que eſt. a. a. vna pars que eſt. a. e. ⁊ apponaꝛ linee que eſt. g. g. ⁊ vocetꝛ hoc appoſitū. g. d. ſic ergo pꝫ ꝙ tota linea. d. g. excedit eā que eſt. a. e. in duobus. ſ. in eo qḋ eſt. g. g. ⁊ in eo qḋ eſt. g. d. ſꝫ lineā que eſt. b. b. excedit in vno ſolo qḋ eſt. g. d. ſic pꝫ ergo ꝙ id quod eſt maximum excedit medium in vno: minimum autem in duobus ad modum ariſmetrice proportionabilitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt auteꝫ in aliȷ̈s artibus hoc: deſtruerentur enim vtiqꝫ. ſi enim facit faciēs ⁊ quātū ⁊ equale ⁊ patiens patereꝛ hoc ⁊ tantum ⁊ tale.

¶ Oſtēdit ꝙ illud qḋ dictū eſt: obſeruari oꝫ ī cōmutatione diuerſoꝝ artiū. deſtruerenꝛ enī artes ſi ille q facit aliquod artificiū nō patereꝛ. i. nō reciperet ꝓ illo artificio tantū ⁊ tale: quantū ⁊ quale fecit: ideo opꝫ cōmenſurari opera vnius artificis operibus alterius ad hoc ꝙ ſit iuſta commutatio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Venerunt autem nomina h̄ ⁊ damnuꝫ ⁊ lucrum ex volūtaria commutatione. Plus quidem enim habere ꝗ̄ que ſuiipſius lucrari dicitur. minus autem his que a principio damnificari. puta in vendere ⁊ emere ⁊ in quātis aliȷ̈s licentiam dedit lex. quando autem neqꝫ plus neqꝫ minus: ſed ipſa per ſeipſa fiunt que ipſoruꝫ aiunt ipſos habere. ⁊ neqꝫ dānificari neqꝫ lucrari: quare lucri cuiuſdam ⁊ damni mediū iuſtum eſt eorum que contra voluntariū equale habere: quod ⁊ prius ⁊ poſterius.

¶ Oſtendit originē horum noīum dānum ⁊ lucrū. ⁊ dicit ꝙ iſta noīa ꝓueniunt ex cōmutationibus volūtarȷ̈s. in qbus pͥmo vſus fuit taliū noīum. cum enī aliqs plus haberet ꝗ̄ prius habuerat dicebaꝛ lucrari: qñ autē minus dicebaꝛ dānificari: ſicut in emptionibꝰ ⁊ vēditionibus: ⁊ in oībus alȷ̈s cōmutationibus que ſunt licite ſm legē: ſꝫ qñ aliqui nō plus neqꝫ minus habebāt eo qḋ a pͥnͦ habuerant: ſed ipſa reportabāt in equali quantitate per cōmutationē eoꝝ que attulerāt: tunc dicebanꝛ habere ea que eoꝝ ſunt: ⁊ nihil lucrari: neqꝫ amittere. ꝯcludit autē vltimā ꝯ̊nem pͥncipaliter intētam. ex pͥmiſſis enim pꝫ ꝙ iuſtū: de quo nūc agiꝛ: eſt mediū dāni ⁊ lucri qḋ qdem iuſtuꝫ nihil eſt aliud ꝗ̄ habere equale ante cōmutationē. ⁊ poſt etiā preter volūtatem: vt patet in eo qui iudice cogente reſtituit alteri quod plus habebat.

Videbitur autē aliquibus ⁊ contrapaſſum eſſe ſimpliciter iuſtum: vt pythagorici dixerunt: determinabant enim ſimpliciter iuſtum contrapaſſum aliȷ̈. 8

¶ Poſtꝗ̄ phs oſtēdit qualiter accipiaꝛ mediū in vtraqꝫ iuſtitie ſpecie. hic excludit quādam falſam ſententiā circa acceptationē medȷ̈ iuſtitie. Et circa h̄ tria facit. Primo ꝓponit ſniam erroneā. ¶ Secundo improbat eam. ibi. (Et contrapaſſum auteꝫ ⁊c.) Tertio oſtendit in quibus ⁊ qualibus habeat veritatem. ibi. (Sed in commutationibus ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ quibuſdam viſum eſt ꝙ vniuerſaliter loquendo nihil aliud eſſet iuſtum ꝗ̄ cōtrapaſſum: vt. ſ. aliquis patereꝛ ſm qḋ fecerat. Et hec fuit ſnia pythagoricoꝝ qui determinabāt ꝙ ſimpl'r iuſtū eſt idem qḋ contrapaſſum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contrapaſſum autem non congruit neqꝫ in diſtributiuum iuſtum.

¶ Improbat predictā poſitionē. Et hoc dupliciter. Primo qdem quātum ad diſtributiuā iuſtitiā dicens ꝙ cōtrapaſſum nō ꝯgruit circa iuſtū diſtributiuuꝫ. ⁊ hꝰ ratio manifeſta eſt. Iuſtū enim diſtributiuū non attendiꝛ ſm ꝙ vnus duoꝝ: quos oꝫ per iuſtitiaꝫ equari agit in alium vel patiꝛ ab alio: qḋ requiriꝛ ad rōnem ꝯtrapaſſi: ſed ꝙ aliqd cōium bonoꝝ diſtribuaꝛ vtriqꝫ ſm equalitatē ꝓportionis. ¶ Secundo ibi.

¶ Neqꝫ indirectiuum ꝗ̄uis voluerit hoc dicere ⁊ radamantis iuſtum: ſi patiatur que fecit vindicta recte ſit.

¶ Improbat predictā poſitionē quātum ad iuſtitiā commutatiuam. Et ꝓponit primo qḋ de hac iuſtitia intēde

bat ⁊ dicit ꝙ ꝯtrapaſſum nõ ꝯgruit in oĩbus modis circa iuſtũ qđ eſt directiuum cõmutationũ: quãuis illi qui ꝓtulerũt ꝑdictã ſniam hoc voluerũt dicere ꝙ in cõmutationibus ſit idez iuſtum qđ ꝯtrapaſſum: qđ pʒ per hoc ꝙ quidã legiſlatoꝛ noĩe radamãtus introduxit tale iuſtum: ꝙ ſi aliquis patiaṫ illa que fecit recta vindicta ſit. ℭSecundo ibi.

ℭMultis enim in locis diſſonat. puta ſi principatum habens percuſſit: non opoꝛtet repercuti: ⁊ ſi principem percuſſit non ꝑcuti ſolum opoꝛtet: ſed ⁊ puniri.

ℭImpꝛobat qđ dictũ eſt duabus rõnibus. circa quarũ pꝛimã dicit ꝙ in multis locis talis vindicta inueniṫ diſſonare vere iuſtitie: vt ſi aliqs in ꝑncipatu ꝯſtitutus per cuſſerit aliquã pꝛiuatã pſonã: nõ requirit hoc iuſtitia ꝙ ꝑnceps repcutiaṫ. ſʒ ſi aliqs ꝑcutiat ꝑncipẽ: oʒ ꝙ nõ ſolũ repercutiaṫ: ſed ꝙ grauiꝰ puniaṫ. Uideṫ autẽ hoc eſſe ꝯ id qđ phs ſupꝛa dixerat ꝙ in iuſtitia cõmutatiua non attẽdit diuerſa ꝯditio pſonaꝝ: ſed lex vtiṫ oĩbus q̃ſi equalibus. ſʒ attẽdendũ eſt qđ ibidẽ phs dixerat: ꝙ in cõmutatiua iuſtitia lex attẽdit ſolũ ad dr̃iam nocumẽti. Manifeſtum eſt aũt ꝙ qñ nocumentũ attendiṫ circa ſubtractionẽ rei exterioꝛis. puta pecunie nõ variaṫ q̃titas nocumenti ſm diuerſam ꝯditionẽ pſone: ſʒ qñ eſt nocumẽtũ pſonale: tũc neceſſe ẽ ꝙ q̃titas nocumẽti diuerſificeṫ ſm ꝯditionẽ pſone. manifeſtũ eſt enim ꝙ maius eſt nocumentũ qñ aliqs ꝑcutit ꝑncipem: per qđ non ſoluʒ pſonam ipſius: ſed totã rempublicã ledit: q̃ ſi ꝑcutit aliquã pꝛiuatã pſonã. ⁊ ideo non cõpetit iuſtitie in talibus ſimpliciter ꝯtrapaſſum. ℭSecundam rationẽ ponit ibi.

ℭAdhuc inolũtariũ ⁊ volũtariũ differt multũ.

ℭEt dicit ꝙ circa vindictas inferẽdas multũ differt vtꝝ iniuriã intulerit voluntarius aut inuolũtarius. ſ. ꝑpter ignoꝛantiã vel vim aut metum. grauius enĩ debet vindicari ſi volũtarius peccauerit q̃ ſi inuolũtarius. ⁊ hoc dupli ci rõne. Pꝛimo qdem: qꝛ in vindictis non ſolũ attẽditur ꝙ equalitas iuſtitie reperiaṫ per hoc ꝙ aliquis reſtituat alteri qđ ei ſubtraxit: ſʒ etiã ꝙ pꝛo peccato cõmiſſo penã ſuſtineat. ⁊ ꝑpter hoc lege aliqui puniunṫ etiã pꝛo peccatis pꝛo qbus nulla iniuria vel dãnum alij irrogaṫ: vt fur cõpelliṫ nõ ſolũ reſtituere qđ accepit: per qđ equalitas iuſtitie reintegrat. ſʒ etiã vlterius puniṫ pꝛo culpa cõmiſſa. culpa aũt aggrauaṫ vel diminuiṫ ex hoc ꝙ aliquis peccat volũtarius vel inuolũtarius. vnde grauius puniṫ volũtarius q̃ inuolũtarius. Secũdo: qꝛ maioꝛ eſt iniuria volũtarie peccãtis. additur enim exterioꝛi nocumento interioꝛ contemptus. ℭDeinde cum dicit.

ℭSed in commutationibus quidem commutatiuis continet tale iuſtum contrapaſſum ſm pꝛopoꝛtionalitatem: ⁊ non ſm equalitatem.

ℭOſtẽdit in quibus ⁊ qualiter ſit verũ qđ dictuʒ eſt. ſ. ꝙ ꝯtrapaſſum iuſtũ ſit. Et circa hoc tria facit. Pꝛimo oſtẽdit ꝙ ꝯtrapaſſum opʒ fieri in cõmutationibus ſm ꝓpoꝛtionabilitatẽ. Scđo manifeſtat foꝛmã hꝰ ꝓpoꝛtionabilitatis. ibi. (Facit. n. retributionẽ ⁊c̃.) Tertio oſtẽdit quõ foꝛma talis obſuari poſſit. ibi. (Pꝛopter qđ oĩa cõparabilia ⁊c̃.) Circa pꝛimũ duo facit. Pꝛimo ꝓponit qđ intẽdit. Secũdo pꝛobat ꝓpoſitũ. ibi. (Per ꝯfacere eniʒ ⁊c̃.) Dicit ergo ꝙ in cõicationibꝰ cõmutatiuis verũ eſt ꝙ tale eſt iuſtũ qđ ꝯtinet in ſe ꝯtrapaſſum. nõ quidẽ ſm equalitatẽ: ſed ſm ꝓpoꝛtionabilitatẽ. videṫ autẽ hoc eſſe cõtra id qđ ſupꝛa dictũ eſt: ꝙ. ſ. in cõmutatiua iuſtitia. medium accipiṫ nõ quidẽ ſm geometricã ꝓpoꝛtionabilitatem que ꝯſiſtit in equalitate ꝓpoꝛtionis: ſed ſm ariſmeticã: que ꝯſiſtit in equalitate quãtitatis: dicendũ eſt aũt ꝙ circa iuſtitiã cõmutatiuã. ſemper qdem oʒ eſſe equalitatẽ rei ad rem: nõ tñ actionis ⁊ paſſionis: qđ ĩpoꝛtat ꝯpaſſum. ſʒ in hoc oʒ adhiberi ꝓpoꝛtionabilitatẽ ad h̃ ꝙ fiat equalitas rerũ eo ꝙ actio vnius artificis maioꝛ eſt q̃ actio alteriꝰ: ſicut edificatio domus q̃ fabꝛicatio cultelli: vnde ſi edificatoꝛ cõmutaret actionẽ ſuã pꝛo actione fabꝛicationis: non eſſet equalitas rei date ⁊ accepte: puta domus ⁊ cutellus. ℭDeinde cum dicit.

ℭIn contrafacere enim pꝛopoꝛtionale ⁊ manet ciuitas: vel enim hoc male querunt. ſi autẽ non: ſeruitus videtur eſſe ſi non cõtrafacit: vel quod bene. ſi autem non: retributio non fit. retributione autem commanent: pꝛopter quod ⁊ gratiarum ſacrum pꝛompte faciunt: vt ⁊ retributio ſit. hoc enim pꝛopꝛium gratie. Refamulari enim opoꝛtet ei qui gratiam fecit ⁊ rurſus incipere ipſum gratiam facientem.

ℭPꝛobat ꝓpoſitũ dicens: ꝙ per hoc manifeſtũ eſſe põt: ꝙ iuſtũ cõmutatiuũ ꝯtineat ꝯtrapaſſum ſm ꝓpoꝛtionabilitatẽ: qꝛ per hoc cõmanẽt ciues ſibiinuicẽ in ciuitate: ꝙ ſibiinuicẽ ꝓpoꝛtionabiliter cõpatiunṫ. put. ſ. ſi vnus pꝛo alio facit aliqđ alius ſtudet ꝓpoꝛtionabiliter facere pꝛo eodẽ. ⁊ manifeſtũ eſt ꝙ oẽs ciues hoc querunt: vt eis ꝓpoꝛtionabiliter ꝯtrafiat. per hoc enim cõmanẽt hoĩes adinuicẽ ꝙ ſibiinuicẽ faciunt qđ querũt: nunq̃ ergo male querũt: qđ. ſ. eis ꝓpoꝛtionabiliter ꝯtrafiat. ſi autẽ non querũt hoc male: videṫ eſſe ſeruitꝰ ſi vni faciẽti alius nõ ꝯfaciat ꝓpoꝛtionabiliter. ſeruile eniʒ eſt ꝙ aliqs nõ adipiſcaṫ ex ſuo ope aliqđ qđ non male q̃rit: vel dicemus ꝙ nõ ſolũ non male querũt hoĩes ſibi ꝓpoꝛtionabiliter cõtrafieri: ſʒ etiã bene: ⁊ ſic ſi nõ ꝯfiat eis ꝓpoꝛtionabiliter nõ fiet retributio debita. per hoc aũt hoĩes cõmanẽt adinuicem ꝙ vnus retribuat alteri pꝛo his que ab eo acceperit. ⁊ inde eſt ꝙ boni hoĩes pꝛompte exhibẽt ſuis bñfactoꝛibus grãrũactionẽ. q. quoddã ſacrũ: vt per hoc eis retribuant. retribuere enĩ ꝓpꝛie ꝑtinet ad grãrũactioneʒ: oʒ enĩ ꝙ hõ iterũ ſeruiat ei qui ſibi fecit gratiã. i. gratuitum beneficium impẽdit: ⁊ ꝙ non ſit ꝯtentus tm̃ facere quantũ accepit: ſʒ ꝙ rurſus ipſe incipiat amplius exhibẽdo q̃ accepit vt ſic ipſe grãm faciat. ℭDeinde cũ dicit.

ℭFacit enim retributionem eam que ſm pꝛopoꝛtionalitatem ſm diametrum coniugatio: puta edificatoꝛ in quo. a. coꝛiarius in quo. b. domus enim in quo. g. calciamentum in quo. d. opoꝛtet autem accipere edificatoꝛem a coꝛiario illius opus. ⁊ ipſum illi retribuere quod ipſius. Si igitur pꝛimum ſit ſm pꝛopoꝛtionalitatem equale. deinde contrapaſſum fiat. erit quod dicitur: ſi autem nõ: non equale eſt: neqʒ manet. Nihil enim pꝛohibet melius eſſe alterius opus q̃ alterius: oʒ igiṫ hic vtiqʒ eq̃ri.

ℭManifeſtat foꝛmã ꝓpoꝛtionabilitatis: ſm quã oʒ fieri cõtrapaſſum. Et ꝑmo ponit ipſum in coꝛiario ⁊ edificatoꝛe. Secundo oſtendit eſſe in alijs artibus. ibi. (Eſt autẽ ⁊c̃.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ ꝯiugatio que eſt ſm diametrum facit in cõmutationibus retributionẽ vel ꝯtrapaſſum ſm ꝓpoꝛtionabilitatẽ. ad cuius intellectũ deſcribatur quadratũ. a. b. g. d. ⁊ ducanṫ duo diametri ſe interſe-

cātes.ſ. a.d.⁊.b. g. ſit ğ edificatoꝛ.a coꝛiariꝰ.b. domus q̄ eſt opꝰ edificatoꝛis . g. calciamentū q̄ eſt opus coꝛiarij .d. oꝫ igit̃ ꝙ qñꝗ edificatoꝛ accipiat a coꝛiario opus eius.ſ. calciamētū . oꝫ aūt ⁊ ipſe ꝑ retributiōe dare ei opꝰ ſuū.ſi ğ ꝑ adueniat̃ ẜꝫ ꝓpoꝛtionabilitatē eq̄litas:vt.ſ.ꝯſtituant̃ ex vna pte tot calciamēta ꝯ vnā domū:naꝫ plures expēſas facit edificatoꝛ ī vna domo ꝗ̄ coꝛiariꝰ ī vno calciamēto.Deiñ fiat ꝯpaſſum.vt.ſ. edificatoꝛ accipiat multa calciamēta adequata vni domui.⁊ coꝛiarius vnā domum erit q̄ dr̃ .ſ.retributio ẜm ꝓpoꝛtionē facta per diametralem ꝯiunctionē:qꝛ.ſ.calciamēta ꝓpoꝛtionata dant̃ edificatoꝛi:cui ẜm diametrū opponit̃ .⁊ domus coꝛiario : ſi aūt non ſic ⁊ fiat retributio nō erit eq̄litas reꝝ cōmutataꝝ:⁊ ſic hoīes nō poterūt adinuicē cōmanere:eo ꝙ nihil ꝓhibet opus vnius artificis eſſe meliꝰ ꝗ̄ opus alteriꝰ: ſicut domus ꝗ̄ calciamentum.⁊ ideo opoꝛtet hoc adinuicem adequari ẜm dictam pꝛopoꝛtionabilitatem:ad hoc ꝙ fiat iuſta cōmutatio. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Eſt autem hoc ⁊ in alijs artibus. deſtruerent̃ enim ſi non fecerit faciens ⁊ quantuꝫ ⁊ quale ⁊ patiens paſſus eſt ⁊ hoc ⁊ tantū ⁊ tale. Nō enim ex duobus medicis fit cōmutatio : ſed ex medico ⁊ agricola ⁊ oīno alteris ⁊ non equalibus: ſed hos opoꝛtet equari.

❡ Oſtēdit idē eſſe in alijs artibus.⁊ dicit ꝙ hoc q̄ dictū eſt de edificatoꝛe ⁊ coꝛiario.eſt etiā obſeruādū in alijs artibus.vt.ſ.fiat ꝯtrapaſſum : ⁊ cōmutatio ẜm ꝓpoꝛtionabilitatē diametralē.deſtruerent̃ enī artes:ſi nō tm̄ ⁊ tale recipet aliqs:quātum ⁊ quale faceret. ⁊ hoc oꝫ adinuenire ẜm modū ꝑdictū . non enī ſemꝑ cōicāt ſibi mutuo ſua opa duo hoīes vniꝰ artis:puta duo medici:ſꝫ plerūqꝫ homines diuerſaꝝ artiū:puta medicꝰ ⁊ agricola : ⁊ oīno diuerſi ⁊ ineq̄les:quos tm̄ opꝫ equari ẜm moduꝫ ꝑdictum.

PRopter quod omnia cōparata opoꝛtet aliqualiter eſſe quoꝛum eſt cōmutatio : ad quod nummiſma venit : ⁊ fit aliqualiter mediū. omnia enim mēſurat:quare ⁊ ſuperabundantiam ⁊ defectuꝫ.

❡ Poſtꝗ̄ phs ꝓpoſuit formā ꝓpoꝛtionabilitatis:ẜꝫ quā ꝯpaſſum eſt idē in cōmutationibꝰ.hic oſtēdit qualr̃ ꝑdicta forma ꝓpoꝛtionabilitatis poſſit obſeruari.Et ꝑ oſtēdit ꝓpoꝛtōeꝫ.Scđo manifeſtat que dicta ſunt.ibi.(Om̄ autē indigētia ⁊c̃.)Circa ꝑmū duo facit . Pꝛimo oſtēdit ꝙ ad ꝑfectā formā ꝓpoꝛtionabilitatis obſeruādum neceſſe eſt oīa cōmēſurare.Secundo oſtendit q̄uo ꝑ hꝰ cōmēſurationē fiat iuſte ꝯtrapaſſum in cōmutatiōibꝰ.ibi.(Erit vtiqꝫ ꝯpaſſum ⁊c̃.)Circa ꝑmū tria facit.Pꝛimo ꝓponit qd ſit illud per q̄ oīa cōmēſurant̃ . Scđo oſtēdit q̄uo talis cōmēſuratio in cōmutationibꝰ fiat.ibi.(Quāta qdem vtiqꝫ ⁊c̃.)Tertio aſſignat rōnē ꝑdicte cōmēſurationis.ibi. (Oꝫ enī vno ⁊c̃.)Dicit ergo ꝑmo ꝙ ad hoc ꝙ opa diuerſoꝝ artificū adequentur:⁊ ſic cōmutari poſſint:oꝫ ꝙ oīa illa quoꝝ pōt eſſe cōmutatio:ſint equaliter adinuicē cōparabilia:vt.ſ.ſciat̃ qd eoꝝ plus valeat:⁊ qd minus:⁊ ad hoc inuēta eſt moneta.i.denariꝰ:per quā mēſurant̃ ꝑcia taliū reꝝ:⁊ ſic denariꝰ fit quoddā mediū:inquātum.ſ.oīa mēſurat:⁊ ſuꝑabundātiā ⁊ defectū: inquātum vna res ſuperexcedit aliā:ſicut ſupꝛa dictuꝫ eſt:ꝙ medium iuſtitie eſt q̄ menſurat ſuperabundantiam ⁊ defectum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quanta quedam calciamēta equale domui vel cibo.opoꝛtet igitur ꝙ edificatoꝛ ad coꝛiarium tanta calciamenta ad domum vel cibum. ſi enim non hoc:non erit commutatio neqꝫ cōmunicatio.Hoc autem ſi non equalia ſunt aliqualiter non erit.

❡ Oſtēdit q̄uo ẜm cōmenſuratōeꝫ ꝑdictā fit cōmutatio. lꝫ ergo domus ſit magis in ꝑcio ꝗ̄ calciamētū:tm̄ aliquāta calciamēta adequāt in ꝑcio vnā domū : vel cibū vniꝰ hoīs per aliq̄ longū tēpus.oꝫ igit̃ ad hoc ꝙ ſit iuſta cōmutatio:vt tāta calciamēta dent̃ pꝛo vna domo: vel pꝛo cibo vnius hoīs:quātum edificatoꝛ vel agricola excedit coꝛiariū in laboꝛe ⁊ in expēſis:qꝛ ſi hoc nō obſeruet̃ non erit cōmutatio:neqꝫ hoīes ſibiinuicē ſua bona cōicabūt: illud aūt q̄ dictū eſt.ſ.ꝙ aliqua calciamēta dentur pꝛo vna domo non poterit eſſe niſi ſint equalia calciamenta domui. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Opoꝛtet igitur vno aliquo omnia menſurari:quemadmodum dictum eſt pꝛius: hoc eniꝫ ẜm veritatem quidem opus: quod omnia continet.ſi enim nihil indigerent vel non ſimiliter: vel non erit commutatio: vel non eadem indigentia:puta pꝛopter commutationem neceſſitatis nummiſma factuꝫ eſt ẜm compoſitionē. ⁊ pꝛopter hoc nomen habet nummiſma:quoniam non natura:ſed noma eſt: ⁊ in nobis eſt tranſmutare ⁊ facere inutile.

❡ Aſſignat rōnē ꝑdicte cōmēſuratiōis:que fit per nūmiſma.⁊ dicit ꝙ ideo pn̄t oīa adeq̄ri:qꝛ oīa pn̄t cōmēſurari ꝑ aliqd vnū:vt dictū eſt.hoc aūt vnū q̄ oīa mēſurat ẜm rei v̾itatē eſt indigētia:que ꝯtinet oīa cōmutabilia:inꝗ̄tum oīa referunt̃ ad humanā indigentiā.non enī appꝛeciant̃ ẜm dignitatē nature ipſoꝝ.aliogn vnus mus:q̄ ē aīal ſenſibile:maioꝛis ꝑcij eſſet ꝗ̄ vna margarita que eſt res inaīata.ſꝫ rebꝰ ꝑcia imponunt̃ ẜm q̄ hoīes indigēt eis ad ſuū vſuꝫ. ⁊ hꝰ ſignū eſt: ꝙ ſi hoīes nullo indigerēt nulla eſſet commutatio . vel ſi non ſimiliter indigerent .i.nō his rebꝰ nō eſſet eadē cōmutatio:qꝛ nō darēt id q̄ habēt pꝛo eo q̄ non īdigerēt.⁊ ꝙ ẜm rei v̾itatē indigētia oīa mēſuret.manifeſtū eſt per hoc ꝙ nūmiſma factū eſt ẜm cōpoſitionē.i.ẜm ꝯuentionē quādā īter hoīes:ꝓꝑ cōmutationē neceſſitatis.i.reꝝ neceſſariaꝝ.eſt enī ꝯditū īter hoīes ꝙ afferēti denariū det̃ id quo īdiget. ⁊ inde eſt ꝙ denarius vocat̃ nūmiſma.nomos enī lex eſt : qꝛ.ſ. denarius non eſt menſura per naturam:ſed nomo.i. a lege: eſt enim in poteſtate noſtra traſmutare denarios ⁊ reddere eos inutiles. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Erit vtiqꝫ cōtrapaſſuꝫ quando equata ſunt: quare ꝙ agricola ad coꝛiarium . hoc opus coꝛiarij ad quod agricole: in figuram autem pꝛopoꝛtionalitatis opoꝛtet ducere quando cōmu-

tabuntur.ſi autem non vtraſqꝫ habebit ſuper/abundantias alterum extremum: ſed cum habent que ipſorum: ſic equales ⁊ communicantes: qm̄ hec equalitas poteſt in ipſis fieri.

¶ Oſtendit quomodo ſm̄ predictam menſurationem cōtrapaſſum iuſte in cōmutationib⁹ fiat. Et p̄ manifeſtat ppo^m. Scḋo ponit in terminis.ibi. (Agricola autē ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ ex quo oīa menſurātur per indigentiam naturalē ⁊ per denarium ſm̄ cōditū hominū: tunc iuſte fiet cōtrapaſſum quādo oīa ſm̄ predictū modum adequabunt̄: ita.ſ. ꝙ quātū agricola: cuius opus eſt cib⁹ hominis: excedit coriariū.cuius opus eſt calciamentū: in tanta ꝓportione excedit opus coriarij opus agricole: vt.ſ. calciamēta multa dentur pro vno modio: ⁊ ita quādo fit cōmutatio reꝝ opꝫ ducere res cōmutādas in dyametrales figuras ꝓportionabilitatis: vt ſupra dictū eſt. ⁊ ſi hoc nō fieret alteꝝ extremū haberet vtraſqꝫ ſuperabundantias.puta ſi agricola daret modiū tritici ꝓ calciamento haberet ſuperabūdantiam laboris in opere. ⁊ haberet ſuperabūdātiā ēt doni: q2.ſ. plus vellet dare ꝗ̄ accipere: ſed quādo omnes habent que ſua ſunt. ſic ſunt equalia: ⁊ ſibi inuicem cōicant: quia predicta equalitas poteſt fieri in ipſis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Agricola a. cibus. g. coriarius. b. opus ipſi adequatum. d. ſi autem ſic nō erat contrapati: non vtiqꝫ erat cōmunicatio.

¶ Ponit in terminis qḋ dictū eſt de figura ꝓportionalitatis: deſcribat̄ ergo ſicut ⁊ pri⁹ quadratū a.b.g.d. ⁊ duo diametri ſe interſecantes a.d.b.g. ⁊ ſit ergo agricola a. cib⁹ qḋ eſt op⁹ ei⁹ g. puta modi⁹ tritici. coriarius ſit b.d. ſit opus coriarij adequatū.i. tot calciamēta que valent modiū tritici: erit ergo iuſte contrapaſſum: ſi coniungatur a. cum d. ⁊ b. cum g. ⁊ ſi nō ſit talis cōtrapaſſio homines nō cōicabunt res ſuas inuicē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autē indigentia continet quemadmodū vnum quid ens oſtenditur: quoniā cum nō in neceſſitate ſunt adinuicem vel vterqꝫ vel alter non cōicant: queadmodū cū quo habet ipſe indiget quis: puta vino dantes frumenti eductionē. opꝫ ergo hec equari.

¶ Manifeſtat plenius qḋ ſupra dictū eſt. Et p̄mo manifeſtat qūo res menſurant̄. Secūdo quomodo cōmenſurate cōmutent̄.ibi. (Propter qḋ opꝫ.) Circa p̄mū duo facit. Primo oſtēdit ꝙ neceſſitas ſit menſura ſm̄ rei veritatē. Scḋo qūo denarius ſit mēſura ſꝫ legis poſitionē ibi. (Profutura aūt ⁊c.) Dicit ḡ p̄mo. ꝙ hoc qḋ dictum eſt ꝙ idigētia humana ꝯtinet oīa: ſicut vna q̄dā mēſura oſtēdit̄ per hoc ꝙ qn̄ hoīes hoc mō ſe hn̄t adiuicē ꝙ vel vterqꝫ: vel ſaltē alter nō idigeat re quā alius hꝫ: nō ꝯmutant adinuicē: ſicut ꝯmutant cū aliq̄s ḡ hꝫ frumētū indiget vino qḋ hꝫ alius: ⁊ ita dat frumētū ꝓ vino: vt. ſ. ꝗ̄tū de frumēto def̄ ꝗ̄tū valꝫ vinū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Pro futura autē cōmutatione. ſi nūnc nihil indiget: quoniā erit ſi indigeat nūmiſma. puta fideiuſſor eſt nobis. Oportet enim hoc ferenti omne accipere. patitur quidem igitur ⁊ hoc idem. Non enim ſemper equale poteſt. verūtamen vult manere magis.

¶ Manifeſtat qūo denarius mēſurat. Circa qḋ ꝯſiderādū eſt. ꝙ ſi ſemp̄ hoīes in pn̄ti nō idigerēt niſi reb⁹ quas inuicē hn̄t: nō oporteret fieri ꝯmutationē niſi rei ad rē. puta frumēta ad vinū: ſꝫ qn̄qꝫ ꝯtingit ꝙ ille cui ſupabūdat vinū ad pn̄s nō idiget frumēto: qḋ hꝫ ille qui idiget vino: ſꝫ forte poſtea idigebit: vel aliq̄ alia re: ſic ḡ future ꝯmutatiōis: nūmiſma.i. denari⁹ eſt nobis q̄ſi fideiuſſor: ꝙ ſi in pn̄ti hō nullo idiget: ſꝫ idigeat in futuro aderit ſibi afferēti denariū illud quo idigebit. oꝫ.n. eē iſtā v̄tutē denarij: vt qn̄ aliq̄s ipꝫ affert ſtatiꝫ ꝯtingat accipe illud quo hō idiget. veꝝ eſt aūt ꝙ ēt denari⁹ patit̄ hoc idē qḋ alie res: ꝙ.ſ. nō ſemp̄ ꝓ eo accipit hō qḋ vult: q2 nō ſemp̄ pōt equale.i. nō ſemp̄ eſt eiuſdē valoris: ſꝫ tamē taliter debet eſſe inſtitutus: vt magis ꝑmaneat in eodē valore ꝗ̄ alie res. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod opꝫ omnia appreciari. Sic enim erit ſemper cōmutatio. ſi autem hoc: cōmunicatio. nūmiſma vtiqꝫ queādmodū menſura cōmenſurata faciens equat. Neque enim vtiqꝫ non exiſtente cōmutatione cōmunicatio erit: neqꝫ cōmutatio eq̄litate nō exiſtente: neqꝫ equalitas non exiſtente cōmenſuratione.

¶ Manifeſtat qūo ſꝫ mēſurationē denarioꝝ fit ꝯmutatio reꝝ q̄ denarijs ꝯmēſurant̄. ⁊ circa h̄ tria facit p̄ oſtēdit q̄lr̄ fit ꝯmutatio reꝝ q̄ denarijs mēſurāt̄. Scḋo oſtēdit ſꝫ quā rōnē denarij mēſurēt.ibi. (Scḋm v̄itatem quidē ⁊c.) Tertio pōit qḋ dictū eſt in terminis.ibi. (Dom⁹ in quo autē ⁊c.) Dicit ergo primo. ꝙ ſicut quedam menſura menſurans pp̄ h̄ denarius diutius manet in ſuo valore. oꝫ oīa appreciari denarijs. per hūc.n. modū poterit eē ꝯmutatio reꝝ: ⁊ ꝑ ꝯn̄s cōicatio iter hoīes nūmiſma quidē adequat res ꝯmutabiles: ſicut q̄dā mēſura faciēs res cōmēſuratas. manifeſtat aūt q̄ dicta ſunt: ꝑ hoc ꝙ cōicatio eē nō poterit ſi nō ſit ꝯmutatio: que nō erit ſi nō conſtituatur equalitas in rebus: ⁊ ſi hoc non ſit nō erit commenſuratio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Secundum veritatem quidem impoſſibile tantū differētia ꝯmenſurata fieri: ad opus aūt conuenit ſufficienter. vnū vtiqꝫ oportet eſſe. Hoc autem ex ſuppoſitione: propter quod ⁊ nūmiſma vocatur: hec enim omnia facit ꝯmēſurata. Menſurant̄ enī oīa nūmiſmate.

¶ Oſtēdit per quē modū denarij mēſurent. ⁊ dicit ꝙ res tm̄ differētes ipoſſe eſt ꝯmēſurari ſm̄ veritatē.i. ſꝫ ꝓpetatē ipſaꝝ reꝝ: ſꝫ ꝑ ꝯpationē ad idigētiā hoīū ſufficienter pn̄t ꝯtineri ſub vna mēſura: vn̄ oꝫ eē vnū aliq̄d: q̄ hꝫ oīa mēſurant̄: qḋ q̄dē nō mēſurat ex ſui nā: ſꝫ q2 ita poſitū eſt iter hoīes. vn̄ ⁊ vocat̄ nūmiſma: qḋ q̄dē oīa fac̄ cōmēſurata iq̄tū oīa mēſurāt̄ nūmiſmate. ¶ Deīn̄ cū dic̄.

¶ Domus in quo. a. mnarū quinqꝫ. lectus in quo. b. mna dignus: lectus autem quinta pars domus vtiqꝫ erit. Manifeſtū igitur quāti le/

cti equales domui:quoniaꝫ quinq̃ʒ: qm̃ auteꝫ ſic cõmutatio erat anteq̃ʒ nũmiſma erat manifeſtum eſt. differt enim nihil vel lecti quinq̃ʒ ꝓ domo: vel quanti quinq̃ʒ lecti. Quod quidem igitur iuſtuꝫ: ⁊ qđ iniuſtum eſt dictum eſt.

¶ Manifeſtat qđ dictũ eſt in terminis.dicẽs.ſit a.dom⁹ que valet q̄nq̃ʒ libras.b.ſit lectus qui valeat vnaꝫ librã. ⁊ ſic lectus erit in valore q̄nta pars domus. vnde manifeſtuꝫ eſt q̊t lecti ſint eq̄les in valore vni domui.ſ.q̄nq̃ʒ:⁊ manifeſtũ eſt ꝙ ſic fiebat cõmutatio añq̃ʒ eẽnt denarij. dabanť.n.q̄nq̃ʒ lecti ꝓ vna domo.nihil aũt differt vtruꝫ denť q̄nq̃ʒ:vel quãtũ valẽt q̄nq̃ʒ.vltiõ aũt epilogãdo cõcludit ꝙ dictuꝫ eſt q̄d eſt iuſtũ ⁊ q̄d eſt iniuſtũ.

9m D Eterminatis autem his manifeſtum quoniam iuſta operatio medium eſt eius qđ eſt iniuſtuꝫ facere ⁊ iniuſtuꝫ pati. hoc quidem enim plus habere hoc autem minus eſt.

¶ Poſtq̃ʒ phs oñdit q̃uo iuſtũ ſit mediũ.hic oſtẽdit q̃uo iuſtitia ſit mediũ.Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit qđ intẽdit.Scđo ꝓbat ꝓpoᵐ.ibi.(Hec q̄dẽ iuſtitia ⁊c̃.) Tertio epilogat que dicta ſunt.ibi.(De iuſtitia q̄dẽ igitur ⁊c̃.)Quia v̊o habit⁹ cognoſcunť per actus. Circa pᵐ duo facit. Primo ꝓponit ꝙ oꝑatio iuſtitie ſit medium. Scđo q̃uo ipſa iuſtitia ſit mediuꝫ.ibi.(Iuſtitia aũt medietas ⁊c̃.)Dicit g̊ p̄mo.ꝙ ex p̄miſſis que determinata ſunt:manifeſtũ eſt ꝙ oꝑatio iuſta que eſt oꝑatio iuſtitie ſit mediũ inter iniuſtũ facere ⁊ īter iniuſtũ pati:quoꝝ alteruꝫ eſt plus habere q̃ʒ ſit ſibi debitũ.ſ.iniuſtuꝫ facere. alteꝝ aũt.ſ.iniuſtuꝫ pati eſt min⁹ habere:ꝑꝑ hoc ꝙ p̊uať aliq̄s eo qđ ſibi debeť.act⁹ aũt iuſtitie eſt facere eq̄le:qđ eſt mediũ īter plus ⁊ minus. vñ manifeſte ſeq̄tur ex premiſſis ꝙ iſta operatio mediuꝫ eſt inter iniuſtuꝫ facere ⁊ iniuſtum pati.¶ Deinde cum dicit.

¶ Iuſtitia autem medietas eſt:nõ ẜm eundem predictum moduꝫ predictis virtutibus: ꜱ medij eſt.iniuſtitia auteꝫ extremoruꝫ.

¶ Oſtẽdit qual'r iuſtitia ſit mediũ.⁊ dicit ꝙ iuſtitia non eſt medietas eodẽ mõ quo alie v̊tutes morales:q̄ꝝ vnaqueqꝫ medietas eſt īter duas malitias: ſicut liberalitas que eſt media īter illiberalitatẽ ⁊ ꝓdigalitatẽ:ſꝫ iuſtitia nõ eſt media inter duas malitias.põt aũt dici medietas effectiue inq̃ʒtum.ſ.eſt cõſtitutiua medij:qꝛ.ſ.act⁹ ei⁹ eſt iuſta oꝑatio que eſt mediũ īter iniuſtũ facere ⁊ iniuſtuꝫ pati:quoꝝ duoꝝ alteꝝ tantũ.ſ.iniuſtuꝫ facere ꝑtinet ad malitiã.ſ.iniuſtitiã que eſt extremoꝝ:inquãtũ accipit ſibi plus de bõis ⁊ min⁹ de malis:ſꝫ iniuſtũ pati nõ ꝑtinet ad aliq̃ʒ malitiã:ſꝫ magis ẽ pena.¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et quidem iuſtitia eſt habitus ẜm quem iuſtus dr̃ operatiuus ẜm electionẽ iuſti: ⁊ diſtributiuus ⁊ ipſi ad aliũ: ⁊ alteri ad alteꝝ.

¶ Probat qđ dictũ eſt.ſ.ꝙ iuſtitia nõ ſit medietas duaꝝ malitiaꝝ:ſicut alie v̊tutes morales.Et circa hoc duo facit. Primo aſſumit q̄d ſit iuſtitia. Scđo q̄d ſit iniuſtitia ibi.(Iniuſtitia aũt ⁊c̃.)Dicit g̊ p̊.ꝙ iuſtitia eſt habit⁹ ẜꝫ quẽ ille q̄ eſt iuſtus dr̃ eẽ oꝑatiu⁹ iuſti:⁊ hoc ẜꝫ electionẽ: qꝛ ſicut ſupra in ſcđo dictũ eſt:virt⁹ moralis eſt habit⁹ electiuus.hoc aũt ꝙ dr̃ oꝑatiu⁹ iuſti põt referri ad iuſtitiaꝫ directiuã ꝯmutationũ:in q̃ apparet magis rõ iuſtitie ꝑꝑ eq̄litatẽ rei.vñ addit ⁊ diſtributiu⁹:vt ꝯphendat ẽt iuſtitiaꝫ diſtributiuã:que cõſiſtit in eq̄litate ꝓportionis: põt aũt aliq̄s ẜꝫ electionẽ oꝑari iuſtũ tã in ꝯmutationib⁹ q̃ʒ in diſtributionib⁹.Et hoc dupl'r.vno mõ īter ſe ⁊ alterũ. ⁊ quãtũ ad hoc dicit:⁊ ipſi ſibi ad aliũ.alio mõ īter duos alios:qđ ꝑtinet ad iudicẽ vel arbitrũ.vñ ſubdit.⁊ alteri ad alterũ:q̃uo aũt iuſt⁹ oꝑeť iuſtũ:manifeſtat ꝑ excluſionẽ ꝯ̄rij ſubdẽs ꝙ non ſic facit:ꝙ de reb⁹ eligibilib⁹.puta diuitijs ⁊ honorib⁹ plus ꝯferat ſibi ⁊ min⁹ ꝓximo:⁊ de rebus nociuis.i.laborioſis ⁊ penalib⁹ eꝯ̊ plus ꝓximo q̃ʒ ſibi:ſꝫ eq̄l'r ẜꝫ ꝓportionẽ:⁊ hoc obſeruat nõ ſolum īter ſe ⁊ aliũ:ſꝫ ẽt īter duos alios.¶ Deinde cũ dicit.

¶ Iniuſtitia autem non ſic:quoniam eligibilis quidem plus ipſi.minus autem proximo.nociui autem econuerſo:ſed equalis eius qđ ẜm proportionalitatem:ſimiliter autẽ alij ad aliũ: iniuſtitia autem contrarium iniuſti:hoc auteꝫ eſt ſuperabundantia ⁊ defectus vtilis vel nociui ꝓpter ꝓportionale:propter quod ſuperabundantia ⁊ defectus.Iniuſtus auteꝫ: quoniaꝫ ſuperabundantia ⁊ defectus eſt in ſeipſo quidem ſuperabũdantia ſimpliciter vtilis:defectus aũt nociui:in alijs aũt totũ quidem ſil'r. qđ aũt preter proportionale q̄liter ꝯtingit.

¶ Proponit q̄d ſit iniuſtitia.⁊ dicit ꝙ iniuſtitia eꝯ̄rio eſt habitus ẜꝫ electionẽ oꝑatiu⁹ iniuſti:qđ q̄dẽ ꝯtingit in ſuperabũdãtia vel defectu reꝝ vtiliũ vel nociuaꝝ: q̄s accipit p̄ter debitã ꝓportionem:ꝑꝑ qđ ſicut iuſtitia dr̃ medietas:qꝛ eſt oꝑatiua medij:ita ẽt iniuſtitia dr̃ ſuꝑabundantia ⁊ defectus:quia eſt factiua ſuperadũdantie ⁊ defectus ita quidem ꝙ iniuſtus attribuit ſibi ipſi ſuꝑabũdantiam reꝝ que ſunt ſimpl'r vtiles.defectũ aũt reꝝ nociuaꝝ:ſꝫ alijs q̄dẽ ſil'r attribuũt totuꝫ.i.ſuꝑabundãtiam ⁊ defectũ:ſꝫ nõ in eiſdẽ:ſꝫ defectũ q̄dẽ vtiliũ. ſuꝑabũdãtiaꝫ v̊o nociuoꝝ:nõ tñ eſt determinatũ q̄l'r iniuſtitia debitã ꝓportionẽ relinquat.i.quãtũ plus vl' q̃ʒtũ min⁹ debito accipiat:ſed hoc facit qualitercũq̃ʒ contingit.i. ꝓut ſibi occurrit.¶ Deinde cum dicit.

¶ Iniuſtificationis autem qđ q̄dem min⁹.iniuſtum pati eſt:qđ aũt maius iniuſtũ facere.

¶ Adiungit quedã neceſſaria ad cõcludendũ ꝓpoſitũ.⁊ dicit ꝙ duplex eſt iuſtificatio vna q̄dẽ que ꝯſiſtit in minus hr̃e de bonis:ad quã referť plus hr̃e de malis:qđ eſt eiuſdẽ rõnis:⁊ hoc eſt iniuſtum pati.Alia aũt iniuſtificatio eſt hr̃e magis de bonis:⁊ min⁹ de malis:⁊ eſt iuſtũ facere:ex his ſic põt argumẽtari. ad iniuſtitiã pertinet iniuſtuꝫ facere:ſed habere minus in bonis vel plus in malis nõ eſt iniuſtũ facere:ſed iniuſtũ pati.ergo hoc nõ ꝑtinet ad malitiã iniuſtitie.iuſtitia v̊o eſt mediũ inter plus hr̃e ⁊ min⁹ hr̃e:vt ſupra habitũ eſt.g̊ iniuſtitia nõ eſt mediuꝫ īter duas malitias.¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ De iuſtitia q̄deꝫ igiť ⁊ iniuſtitia: que vtriuſq̃ʒ eſt natura dictũ ſit ẜm hũc modũ: ſimiliter ⁊ de iuſto ⁊ iniuſto vniuerſaliter.

¶ Epilogat que dicta ſunt.⁊ dicit ꝙ dictuꝫ eſt de iuſtitia ⁊ iniuſtitia que ſit natura vtriuſq̃ʒ:⁊ ſimil'r de iuſto ⁊ iniuſto in vniuerſali.nã quoſdã particulares modos iuſti (⁊ iniuſti poſtea determinabit.

Q Uia autem eſt iniuſtum facientem nondum iniuſtum eſſe:quales autẽ iniuſtificationes faciens iam iniuſt⁹

eſt ꝑm vnāquāqꝫ iniuſtitiam: puta fur vel mechus vel latro. vel ſic quidem nihil differt: etenim ſi commiſcebitur mulieri ſciens hoc cui ſed nō ꝓpter electionis principiuꝫ: ſed propter paſſionem: iniuſtum quidem facit igitur: iniuſtus autem non eſt: puta neqꝫ fur: furatus eſt autem: neqꝫ mechus: mechatus eſt autem. ſimiliter autem ⁊ in aliȷ̃s.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de iuſtitia ⁊ iuſto ⁊ oppoſitis hoꝝ abſolute. hic determinat de eis per cōparationē ad iniuſtū oſtēdēdo. ſ. qualr aliquis faciendo iniuſtū fiat iniuſtus. Et circa hoc duo facit. Primo determinat veritatem. Scḋo mouet quaſdaꝫ dubitationes circa predeterminata. ibi. (Dubitabit aūt vtiqꝫ aliquis ⁊c̄.) Circa p̊mū tria facit. Primo mouet q̄ōnē. Scḋo īterponit quedam que ſunt neceſſaria ad q̄ōnis ſolutionē. ibi. (Opꝫ aūt nō latere ⁊c̄.) Tertio ſoluit q̄ōnē. ibi. (Exiſtentibus aūt iuſtis ⁊c̄.) Circa p̊mū duo facit. Primo mouet q̄ōnē intentam. Secūdo oſtendit quādā aliā q̄ōnē. prius eſſe determinatā. ibi. (Qualr q̄dē igiť habent ⁊c̄.) Dicit ergo p̊mo ꝙ ꝯtingit aliquē qui facit aliq̄ꝫ reꝫ iniuſtam nōdū eſſe iniuſtū: ⁊ iō querēdū eſt quales iniuſtificationes. i. opationes iniuſtoꝝ oporteat eē ad hoc ꝙ ille qui facit iniuſta iā ſit iniuſtus in vnaquaqꝫ ſpē iniuſtitie. puta furti vel adulterȷ̃ vel latrocinȷ̃. vel poteſt dici ꝙ remouēdo p̄dicta ꝙ ſic quidem nihil differt ad hoc ꝙ homo ſit iniuſtus ꝑm q̄s opatiōes iniuſta faciat: ideo aūt queſitū eſt ꝑꝫ qualeſcūqꝫ iniuſtificationes contingit: q2 multiplr cōtingit aliquid facere iniuſtuꝫ: q2 contingit ꝙ aliquis cōmiſceť mulieri que ē vxor alterius nō ignorās perſonaꝫ: qḋ faceret inuoluntariū. ſed ſciens cui cōmiſceť. nō tn̄ hoc facit ex electione. ſed ex paſſione. talis igiť facit quidē rem iniuſtam non tamē videť eſſe iniuſtus. q2 nō operatur ex electione. ſicut ēt in ſpāli poſſumus dicere ꝙ aliquis nō eſt fur. lꝫ ſit furatus: q2 non eſt furatꝰ ex electione. ⁊ ſilr nō ē mechus: lꝫ ſit mechatꝰ. ⁊ ſilis rō ē ī aliȷ̃s. ¶ Deiñ cū dic̄.

¶ Qualiter quidem igitur habet contrapaſſuꝫ ad iuſtum dictum eſt prius.

¶ Oſtendit quādam dubitationem iam eſſe ſolutam. ſ. qualiter ſe habeat contrapaſſum ad iuſtum de quo prius dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet aūt nō latere ipſum qḋ queritur eſt ⁊ ſimpliciter ⁊ politicum iuſtuꝫ.

¶ Interponit quedam que ſunt nec̄cia ad ſolutionem propoſite queſtionis. Et p̊mo quid ſit ſimplr iuſtū. Scḋo q̄d ſit iuſtificatio. ibi. (Differt aūt iuſtificatio ⁊c̄.) Circa p̊m duo facit. Primo dicit de quo eſt ītentio. Scḋo exequiť ꝓpoſitū. ibi. (Hoc aūt ē ⁊c̄.) Dicit ergo p̊mo ꝙ ad euidētiam q̄ōnis qua q̄riť quali opatione aliquis faciens iuſtū vel iniuſtum diť iuſtus vel iniuſtus: opꝫ non latere ꝙ iuſtuꝫ de quo queritur eſt iuſtū ſimpliciter: qḋ eſt iuſtū politicum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc autem eſt cōicatio vite ad eſſe ꝑ ſe ſufficientiam in liberis ⁊ equalibus: vel ꝑm ꝓportionalitatem: vel ꝑm numerum.

¶ Exequiť ꝓpoſitū. Et p̊mo oſtendit q̄d ſit iuſtuꝫ politicuꝫ. Scḋo diuidit ipſum. ibi. (Politici aūt iuſti ⁊c̄.) Circa p̊mū duo facit. Primo ꝓponit qḋ intendit. ſ. q̄d ſit iuſtum politicū. Scḋo manifeſtat ꝓpoᵐ. ibi. (Eſt. n. q̄bꝰ iuſtum ⁊c̄.) Circa p̊mū duo facit. Primo oñdit q̄d ſit iuſtū politicū. Scḋo excludit qḋ ſunt q̄dā alia iuſta ab hoc differentia. ibi. (Quare quātis ⁊c̄.) Dicit ḡ p̊mo ꝙ iuſtum politicū conſiſtit in quadā cōitate vite que ordinať ad h ꝙ ſit per ſe ſufficiētia eoꝝ q̄ ad vitaꝫ humanā ꝑtinent. ⁊ talis eſt cōitas ciuitatis in qua debēt oīa inueniri que ſufficiant humane vite. hoc aūt iuſtū conſiſtit in liberis. non aūt in ſeruis: q2 dñoꝝ ad ſeruos nō eſt politicū iuſtū. ſed dñatiuū: vt infra diceť. cōſiſtit aūt iuſtū politicum in perſonis equalibꝰ. i. quarū vna nō ſubditur alteri naturali ordine vel ciuili. ſicut filius patr: inter quos: vt infra diceť: nō eſt politicū iuſtū: ſed pater num. hoc aūt iuſtum politicū vel eſt ꝑm ꝓportionabilitatē. i. ꝑm equalitatē ꝓportionis q̄ꝫtū ad iuſtitiā diſtributiuā: vel ꝑm numerum. i. equalitatē numeralis quātitatis: q̄ꝫtū ad iuſtitiā commutatiuam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare quantis non eſt hoc non eſt his adinuicem politicum iuſtum: ſed quoddam iuſtum ⁊ ſcḋm ſimilitudinem.

¶ Concludit quedā alia iuſta a predicta dr̄ia dicēs. ꝙ ex quo iuſtū politicū ꝯſiſtit in liberis ⁊ eq̄libus: quibus nō ineſt hoc. ſ. ꝙ ſint liberi ⁊ equales. his non ē adinuicē politicū iuſtū: qḋ eſt iuſtū ſimplr: ſed qḋdā iuſtū. i. dominatiuuꝫ vel paternū: qḋ eſt ꝑm q̄d: inq̄ꝫtū hꝫ ſilitudinē aliquā politici iuſti. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt enim iuſtū quibus ⁊ lex ad ipſos. lex autem in quibus iniuſtitia. vindicta enim iudiciū iuſti ⁊ iniuſti. In quibus autem iniuſtum facere non omnibus iniuſtitia: ⁊ hoc autem eſt plus ipſi tribuere ſimpliciter bonoruꝫ. minus autem ſimpliciter malorum.

¶ Manifeſtat qḋ dcm̄ eſt in p̊mo quātū ad iuſtū politicū qḋ eſt iuſtum ſimplr. ſcḋo q̄ꝫtum ad iuſtū dñatiuū vel paternū: qḋ eſt iuſtū ꝑm quid. ibi. (Dominatiuum auteꝫ iuſtum ⁊c̄.) Circa p̊mū duo facit. Primo manifeſtat qḋ dictum ē. ſ. qḋ iuſtū politicū ſit in liberis ⁊ equalibus. ꝙ cū iuſtū politicū determineť lege: neceſſe eſt ꝙ in illis ſit ad q̊s datur ex lex aūt nō datur p̊ncipalr ꝓ ſeruis q̄ cohibētur a dominis: neqꝫ pro filȷ̃s qui cohibenť a patribꝰ: ſed pro liberis ⁊ equalibus. vnde in talibus ē politicū iuſtū: ad qḋ dať lex. manifeſtū ē per hoc ꝙ iuſtitia ⁊ iniuſtitia in eis ſunt. lex aūt ad illos ſe extendit: in q̄bus pōt eē iniuſtitia: qḋ pꝫ ex hoc ꝙ vindicta que fit ꝑm legem nihil aliud eſt q̄ꝫ iudicium de iuſto ⁊ iniuſto. ⁊ ex quo lex eſt in q̄bus eſt iuſtitia: ſequiť ꝙ ſit in quibus eſt iniuſtū: ⁊ ꝑ ꝯñs in quibus iuſtū. q2 in quibuſcūqꝫ eſt iniuſtitia in his inuenitur iniuſtū facere. ſed non conuertiť. dictū eſt. n. in ſcḋo ꝙ contingit aliquid facere virtuoſum abſqꝫ virtute ⁊ ſimiliter vitioſa abſqꝫ habitu vitȷ̃. hoc aūt iniuſtuꝫ nihil aliud eſt q̄ꝫ qḋ aliquis attribuat ſibȷ̃pſi plus de his que ſunt ſimplr ⁊ abſolute bona. ſicut ſunt diuitie ⁊ honores. ⁊ minus de his que ſūt ſibi p̊ncipalr abſolute mala. ſicut ſunt cōtratria predictoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod non ſinimus principari hominem: ſed rationem: quoniaꝫ ſibȷ̃pſi hoc facit: ⁊ fit tyrannus. Eſt auteꝫ princeps cuſtos iuſti: ⁊ ſi iuſti ⁊ equalis.

¶ Infert tria correlaria ex dictis. Et p̊mo dicit: ꝙ q2 iniuſtum eſt ꝙ aliquis ſibi plus attribuat: de bonis ⁊ minꝰ de malis. inde eſt ꝙ in recta gubernatione multitudinis nō permittimus ꝙ hoīes p̊ncipenť. ſ. ꝑm volūtateꝫ ⁊ paſſiones humanas: ſꝫ qḋ p̊ncipeť lex que ē dictamē rōnis: vel homo qui ꝑm rōnem agat. q2 ſi princeps ſequiť paſſiōes humanas: faciet hoc ſibi. ſ. ꝙ plus accipiet de bonis ⁊ minus de malis: ⁊ ita fiet tyrannus: cū facit cōtra rōnē principis. ad hoc enim princeps inſtitutus eſt vt cuſtodiat iu-

ſtitiam:⁊ per ꝯñs equalitatē quā preterit dū ſibi vſurpat plus de bonis ⁊ minꝰ de malis. ¶ Scdꝫ corre^m pōit ibi.

¶ Quia autem nihil ipſi plus eſſe videtur ſi quidem iuſtus. non enim tribuit ſimpliciter boni ipſi: ſi non ad ipſum proportionale eſt. ideo alteri laborat: ⁊ propter hoc alienū aiunt eſſe bonam iuſtitiā: quēadmodum dictum ē prius.

¶ Et dicit: ꝙ qꝛ pnceps ſi ſit iuſtus nihil plus attribuit ſibi de bonis ꝙ̃ alijs niſi forte ſm debitam ꝓportionez diſtributiue iuſtitie: inde eſt ꝙ princeps nō laborat ad vtilitatem ſuā: ſed alioꝝ. ꝓpter hoc ſupra dictuz eſt: ꝙ iuſtitia legalis: ſm quā princeps gubernat multitudinez: eſt alienum bonū. ¶ Tertiū correlariū ponit ibi.

¶ Merces autem ergo quedam danda hec autem honor ⁊ gloria. quibus autem non ſufficientia hec: iſti ſunt tyranni.

¶ Manifeſtū eſt. n. ꝙ quilibet dꝫ dare mercedē ei qui ꝓ ſe laborat. qꝛ ergo princeps laborat pro multitudine danda ē merces a multitudine. ſ. honor ⁊ gloria: que ſunt maxime honoꝝ que ab omnibus dare pñt. ſi aūt ſunt aliqui pncipes quibus iſta nō ſufficiant pro mercede: ſꝫ querūt lucra: iſti ſunt iniuſti ⁊ tyranni: ⁊ ſuper hanc mercedē ab hominibus exhibitam boni principes expecctant mercedem a deo. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Dominatiuum autem iuſtum ⁊ paternū nō idem his: ſed ſimile.

¶ Manieſtat qd̓ ſupra dcm̄ eſt: de eo qd̓ non eſt iuſtū ſimpliciter. ſed ſm ſimilitudinē. ⁊ pmo quātū ad iuſtū dominatiuū ⁊ paternū. ſcdo quātū ad iuſtū qd̓ eſt viri ad vxorem. ibi. (Propter qd̓ magis ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo ꝓponit qd̓ intendit. ⁊ dicit ꝙ dñatiuū iuſtū: qd̓. ſ. eſt domini ad ſeruū. ⁊ paternū: qd̓. ſ. eſt patris ad filiū: nō eſt idē his iuſtis que ſunt politica. ſed habent aliquā ſilitudinem cū eis ſm ꝙ alter eſt ad alterū. ¶ Scdo ibi.

¶ Non enim eſt iniuſtitia ad que ipſius ſimpliciter. Poſſeſſio aūt ⁊ filius vſqꝫ vtiqꝫ ſit pelicon ⁊ non ſeparetur quēadmodū pars ipſius. ſeipſum autem nullus eligit nocere: ꝓp qd̓ non eſt iniuſtitia ad ſeipſuꝫ. Nō ergo iniuſtū.

¶ Oſtendit qd̓ dictū eſt: ꝙ̃tū ad hoc ꝙ dñatiuum non eſt ſimpl'r iuſtum. mani^m ē ꝙ nō pōt eē ſimpl'r iniuſtitia hominis ad ea que ſunt ipſius. ſic̄ neqꝫ iuſtitia. qꝛ vtrūqꝫ eſt ad alterū. ſicut ſeruus eſt ideꝫ qd̓ poſſeſſio. ⁊ filius quouſqꝫ eſt pelicon. i. magnus. ⁊ ſeparet̄ a patre per emancipationez: eſt. q. quedaꝫ pars patris. ⁊ ꝙ non ſit iniuſtitia ad ſeipſuꝫ patꝫ per hoc ꝙ nullus eligit nocere ſibiipſi. vnde pꝫ ꝙ ſimpl'r loquēdo nō eſt iuſtitia vel iniuſtitia ad filiū vel ſeruum. ¶ Tertio ibi.

¶ Neqꝫ iuſtum politicū. ſm legem eniꝫ erat: ⁊ in q̄bus natum erat eē lex. iſti aūt erāt q̄bus exiſtit equalitas: qd̓ ē principari ⁊ ſubijci.

¶ Oſtendit ꝙ dominatiuum ⁊ paternū iuſtū etiam ſi eēt ſimpl'r iuſtū non eſſet politicum iuſtū: qꝛ iuſtum politicū eſt ſꝫ legeꝫ. ⁊ in quibus nata eſt eſſe lex. ⁊ hꝰ ſunt illi quibus cōpetit equalitas ꝙ̃tū ad hoc ꝙ ē pncipari ⁊ ſubijci. ita. ſ. ꝙ vnus eoꝝ nō ſubijcitur alteri. ſicut ſeruus ſubijcitur dño. ⁊ filius patri. vnde in his non eſt politicuꝫ iuſtū. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Propter quod ad vxorem magis eſt iuſtum ꝙ̃ ad natos ⁊ poſſeſſiones. hoc eni iconomicū iuſtum. Alteꝝ aūt eſt ⁊ hoc a politico.

¶ Determiat de iuſto vxorio. ⁊ dicit qꝛ vxor minꝰ ē ſubiecta viro ꝙ̃ ſeruꝰ dño vel filius patri. ideo plus hꝫ de rōne iuſti illud qd̓ eſt viri ad vxorē ꝙ̃ illud qd̓ eſt patris ad natos. i. filios: ⁊ dñi ad poſſeſſiones. i. ſeruos. iuſtū. n. qd̓ ē viri ad vxoē eſt yconomicū. qꝛ vir preeſt in domo ſicut princeps in ciuitate. hoc tm̄ iuſtū yconomicū eſt alterū a politico: ſicut domus eſt aliud a ciuitate.

Politici autem iuſti. Hoc quidem naturale eſt. hoc autem legale.

¶ Poſtqꝫ phus oſtendit quale ſit politicum iuſtum: qd̓ eſt ſimpliciter iuſtum. hic ponit diuiſionem huius iuſti politici. Et pmo diuidit iuſtum politicum in ſpecies. Secūdo tangit diuiſionem huius iuſti ad īdiuidua. ibi. (Juſtoꝝ aūt ⁊ legalium ⁊c̄.) Circa pmū tria facit. Primo ꝓponit diuiſionē. Scdo exponit eam. ibi. (Naturale quidē ⁊c̄.) Tertio excludit errorem ꝯ̄ diuiſionez ibi. (Videt̄ aūt quibuſdā ⁊c̄.) Dicit ergo pmo: ꝙ politicū iuſtū diuidit̄ in duo. quoꝝ vnuꝫ eſt iuſtum naturale. aliud eſt iuſtū legale. eſt autē hec eadeꝫ diuiſio cū diuiſione quā iuriſte ponunt. ſ. ꝙ iuris aliud ē nāle: aliud eſt poſitiuū. idem enim nominant ius: qd̓ ariſtotiles iuſtū noiat. nam ⁊ iſidorus dicit in libro ethimologiaꝝ: ꝙ ius dicitur q̄ſi iuſtū. videt̄ āt eſſe contrarietas ꝙ̃tum ad hoc: ꝙ politicū idē eſt ꝙ ciuile. ⁊ ſic id qd̓ apud phm ponitur vt diuiſum: apud iuriſtas videt̄ poni vt diuidens. nā ius ciuile ponunt partē iuris poſitiui. Sed attendēdū eſt ꝙ aliter ſumitur politicū vel ciuile hic apud phm: ⁊ aliter apud iuriſtas. nam phs hic nominat politicum iuſtū vel ciuile ex vſu quo ciues vtunt̄. iuriſte autē nominant ius politicū vel ciuile ex cauſa: qd̓. ſ. ciuitas aliqua ſibi conſtituit. ⁊ ideo hic ꝯueniēter a pho noiat̄ legale. i. lege poſitiuū: ꝙ ⁊ illi dicunt poſitiuū. cōueniēter aūt per hec duo diuidit̄ iuſtū politicū. vtuntur. n. ciues ⁊ iuſto: eo qd̓ natura menti humane indidit: ⁊ eo qd̓ eſt poſitū lege. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Naturale quidem qd̓ vbiqꝫ habet eandeꝫ potentiam. ⁊ non inuideri vel non.

¶ Manifeſtat mēbra diuiſionis premiſſe. Et primo manifeſtat. iuſtū nāle dupl'r. vno mō ſm effectū vel virtuteꝫ dicens. iuſtū nāle eſt qd̓ hꝫ vbiqꝫ eādē potentiā ⁊ virtutē ad īducendū ad bonū ⁊ ad arcendū a malo: qd̓ quidē cōtingit: eo ꝙ natura que eſt huiꝰ iuſti: eadē eſt vtiqꝫ apud omnes. iuſtum vero ex pōnē alicuius ciuitatis: vel principis apud illos tm̄ eſt virtuoſum. qui ſubduntur iuriſditioni illius ciuitatis vel principis. Alio modo manifeſtat hic iuſtū ſm cām cū dicit. ꝙ iuſtū naturale non conſiſtit in videri: vel non videri. i. non orit̄ ex aliqua opiniōe humana. ſed ex natura. ſicut. n. in ſpeculatiuis ſunt quedam naturaliter cognita vt pncipia īdemonſtrabilia. ⁊ que ſūt ꝓpinqua his. quedam vō ſtudio hominū adinuenta. ⁊ q̄ ſunt propinqua. ⁊ ita etiam in operatiuis ſunt quedā pncipia vl'r cognita q̄ſi indemonſtrabilia pncipia ⁊ ꝓpinq̄ his: vt malum eſſe vitandū: nulli eſſe iniuſte nocendū: nō furandū ⁊ ſilia. alia vero ſunt per induſtriam hominum excogitata: que dicunt̄ hic iuſta legalia. Eſt aūt cōſiderāduꝫ ꝙ iuſtū naturale eſt ad qd̓ hominē natura īclinat. attenditur aūt in hoīe duplex natura. vna qdē ſꝫ ꝙ ē aīal: que ſibi ⁊ alijs aīalibus eſt cōis: alia autē natura homis que eſt proprie inquātum eſt homo: put. ſ. ſm rationem diſcernit turpe ⁊ honeſtū. iuriſte aūt illud tm̄ dicunt ius naturale qd̓ ꝯſequitur inclinationeꝫ nature cōis hoī: ⁊ alijs animalibus: ſicut coniunctio maris ⁊ femine. educatio natorum ⁊ alia hꝰ. illud aūt ius qd̓ cōſequitur pro-

ꝓpriam inclinationem nature humane inquantū .ſ. homo eſt rationale animal. vocant iuriſte iuſgentium: qꝛ eo oēs gētes vtunť. ſicut ꝙ pacta ſint ſeruāda: ⁊ ꝙ legati apud hoſtes ſint tuti ⁊ alia hꝰ. vtrūqꝫ autem horum cōprehēditur ſub iuſto naturali: ꝓut hic a phō accipiť. ¶ 2° ibi.

¶ Legale autē qđ ex principio quidē nihil differt ſic vel aliter: quando autē ponitur differt. puta viua redimi vel capram ſacrificare: ſed nō duas oues. Adhuc que in ſingularibus lege ponunt. puta ſacrificare braſide. ⁊ ſententialia.

¶ Manifeſtat iuſtū legale. Et videtur ponere tres drias hꝰ iuſti. Quarū prima eſt cū vlr: vel cōiter aliqđ lege imponitur illud eſt legale: ⁊ quātū ad hoc dicit ꝙ legale iuſtū qđ ex principio quidē .ſ. antequā lege ſtatuať. nihil differt vtrum ſic: vel aliter fiat. ſed quādo iam poniť .i. ſtatuiť lege. tūc differt. quia hoc ſeruare eſt iuſtū. preterire iniuſtum. ſicut in aliqua ciuitate ſtatutum eſt ꝙ captiuꝰ redimatur certo ꝓcio. ⁊ ꝙ ſecrificetur capra: nō aūt ꝙ ſacrificentur duo oues. Alia vero dria iuſti legalis ē ꝫ qđ aliquid lege ſtatuitur in aliquo ſingulari. puta cū ciuitas vel princeps alicui perſone cōcedit aliqđ priuilegiū: qđ dicitur lex priuata: ⁊ quātū ad hoc dicit ꝙ adhuc ſunt iuſta legalia. non ſolum illa que cōiter ſtatuunť: ſed quecūqꝫ homines ponunt pro lege in aliquibus ſingularibus: ſicut in quadam ciuitate ſtatutum fuit ꝙ ſacrificeť cuidam mulieri nomine braſide: que magnam vtilitatē ciuitati attulerat. Tertia differentia iuſti legalis eſt: prout ſnīe a iudicibus date dicunť quedā iuſta legalia. ⁊ quātū ad hoc ſubdit ꝙ etiā ſnīalia ſunt iuſta legalia. ¶ Eſt aūt hic conſiderandū ꝙ iuſtū legale ſiue poſitiuum oriť ſemper a nāli vt tulliꝰ dicit in ſua rhetorica. Dupľr tū aliquid poteſt oriri a iure naturali. Uno modo ſicut concluſio ex principijs. ⁊ ſic ius poſitiuum: vel legale non poteſt oriri a iure naturali. premiſſis. n. exiſtentibus neceſſe eſt concluſionem eſſe. ſed cū iuſtum naturale ſit ſemper: ⁊ vbiqꝫ vt dcm̄ eſt hic non cōpetit iuſto legali vel poſitiuo. ⁊ ideo neceſſe eſt ꝙ quicquid ex iuſto nāli: ſequiť q̄ſi concluſio ſit iuſtum naturale: ſicut ex hoc ꝙ eſt nulli eſt iniuſte nocendū: ſequitur non eſſe furandum: qđ idem ad naturale pertinet. Alio modo oritur aliquid ex iuſto naturali ꝑ modū determinationis. ⁊ ſic oīa iuſta poſitiua vel legalia ex iuſto naturali oriuntur: ſicut furem eſſe puniendū eſt iuſtum naturale. ſed ꝙ ſit etiam puniēdū tali vel tali pena hoc eſt legale poſitiuū. ¶ Attendendū eſt et ꝙ iuſtum legale dupliciter oritur a naturali ꝫm modū predictum. Uno mō cū permixtione. Alio modo ſine permixtione alicuius humani erroris. ⁊ hoc per exempla Ariſtotelis demonſtratur. naturale enim iuſtum eſt qđ ciui nō ob culpam ſuam oppreſſo ſubueniatur. ⁊ per conſequens ꝙ captiuus redimať. taxatio aūt precij pertinet ad iuſtū legale: qđ procedit ex predicto iuſto naturali abſqꝫ omni errore. eſt autē naturale iuſtum ꝙ benefactori honor exhibeatur: ſed ꝙ honor diuinus exhibeatur homini: ⁊ tale eſt ꝙ ſacrificetur: hoc eſt ex errore humano: ſnīalia vero iuſta ſunt applicationes legalium ad particularia facta ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur autem quibuſdam omnia eſſe talia. quia quod quidem natura immobile ⁊ vbicūqꝫ eandem habet potentiam quemadmodum ignis: ⁊ hic ⁊ in perſis ardet. iuſta autem mota conſpiciunt.

¶ Excludit errorem contra predictam diuiſionē. Et circa hoc tria facit. Primo proponit errorem cum ſua ratione. Secundo ſoluit ibi. (Hoc autem non eſt ⁊c.) Tertio mouet quandam queſtionē ex ſolutione ortam. Dicit ergo primo ꝙ quibuſdam eſt viſum ꝙ oīa iuſta ſint talia. ſ. lege poſita: ita ꝙ nihil ſit iuſtum naturale: que quidē fuit opīo ſectatorꝝ ariſtipi ſocratici ⁊ mouebanť tali ratione: qꝛ illud qđ eſt ꝫm naturam eſt imobile: ⁊ vbicunqꝫ ſit hꝫ eandem virtutē. ſicut pꝫ de igne: ⁊ in grecia ⁊ in perſide: qđ non videť eſſe verum circa iuſta. qꝛ omnia iuſta vidētur aliqñ eſſe mota. nihil videť eſſe magis q̄ꝫ ꝙ iuſtum: deponenti depoſitum reddatur: ⁊ tū non eſt reddendum depoſitū furioſo repoſcenti gladiū: vel proditori patrie repoſcenti pecunias ad arma. ſic ergo videtur ꝙ nulla ſint vlr iuſta. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Hoc autē non ſic habens: ſed vt quāuis apud deos nequaquam ſit aliter habens: apud nos autem eſt quidem aliquid natura mobile: quia quidem omne ſed eſt tamen hoc quidem natura hoc autem non natura.

¶ Ponit ſolutionem ⁊ dicit ꝙ id qđ dictum eſt ꝙ naturalia ſint imobilia. non ita ſe hꝫ vlr. ſed in aliquo eſt verꝫ qꝛ natura rerū diuinarū nequaq̄ꝫ aliter ſe habet. puta ſubſtantiarū ſeparatarꝫ ⁊ celeſtiū corporū: que antiqui deos vocabant. ſed apud nos homines qui ſumus res corporales eſt aliquid quidem ꝫm naturā: ⁊ tū quicquid eſt in nobis eſt mutabile: vel per ſe vel per accidens: nihilominus: tū ē in nobis aliquid naturale ſicut habere duos pedes: ⁊ aliquid non naturale. ſicut habere tunicam. ⁊ lꝫ oīa que ſunt apud nos iuſta aliqualiter moueanť: nihilominꝰ tū quedam eorꝫ ſunt vlr iuſta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quale autem natura contingentium ⁊ aliter habere: ⁊ quale non ſed legale ⁊ compoſitiōe. ſi ambo mobilia ſimiliter.

¶ Mouet quādam dubitationem ex precedenti ſolutione ortā. Et circa hoc duo facit. Primo ponit queſtionē. Secūdo eā ſoluit ibi. (Manifeſtū ⁊ in alijs.) Primo igitur proponit talē q̄ōnē. ſi. n. oīa iuſta hūana mobilia ſunt: reſtat queſtio inter ea que contingit aliter ſe habere: quale ſit iuſtum ꝫm naturam: ⁊ quale nō ſit iuſtū ꝫm naturā ſed ꝫm legis poſitionem. ⁊ ad placitū hominum exquo ambo ſunt ſiľr mobilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtum ⁊ in alijs eadem congruit determinatio. Natura enī dextera melior: quāuis contingit ambidextros fieri.

¶ Soluit ꝑdictā q̄ōnē. Et circa hoc duo facit. ꝑ oſtendit q̄liter iuſta nālia ſint mobilia. Scđo qualr̄ iuſta legalia. ibi. (Que aūt ꝫm cōpoſitionē ⁊c.) Oſtēdit ergo q̄ū manifeſtū eſt ꝙ in alijs naturalibus que ſunt apud nos eadem determinatio congruit ſicut ⁊ in naturaliter iuſtis. ea enim que ſunt naturalia apud nos ſunt quidem eodē modo vt in pluribus. ſed vt paucioribus deficiunt. ſicut naturale ꝙ pes dextra ſit vigoroſior q̄ꝫ ſiniſtra ⁊ hoc i pluribus habet veritatem. ⁊ tū contingit vt in paucioribus aliquos fieri ambidextros: qꝛ ſiniſtrā manū hñt ita valentem vt dextram: ita etiā ⁊ in ea que ſunt nāliter iuſta vtputa depoſitū eſſe reddendū vt in pluribus ē obſeruandū. ſed vt in paucioribus mutať. Eſt tū attendēdū ꝙ qꝛ rōnes rerū mutabiliū ſunt imutabiles ſic q̄quid eſt nobis naturale q̄ſi pertinens ad ipſam hoīs rōnem. nullo modo mutatur. puta hominē eſſe animal. que aūt conſequuntur naturam. puta diſpōnes actiones ⁊ motus mutanť vt in paucioribꝰ. ⁊ ſiľr etiā illa que pertinēt ad ipāꝫ iuſtitie rōnem. nullo modo pñt mutari. puta non eſſe furandum ꝙ eſt iniuſtū facere. illa vō que ſequunť mutan-

tur vt in minori parte.❡ Deinde cum dicit.

izm ❡ Que autem ſm compoſitionem ⁊ conferẽs iuſtoꝝ.ſimilia ſunt menſuris.non eniꝫ ſunt vbi qꝫ equales vini ⁊ frumenti menſure.ſed vbi qͥdem emuntur maiores:vbi autem venduntur minores.ſimiliter autem ⁊ non naturalia.ſed humana iuſta.non eadem vbiqꝫ ꝙ neqꝫ vrbanitas:ſꝫ vna ſolum vbiqꝫ ſm naturã optima.

❡ Oſtendit qualr̄ iuſta legalia ſunt mutabilia indifferenter:⁊ dicit ꝙ illa que ſunt iuſta ſm cõpoſitionẽ ⁊ cõferẽs ideſt ſm ꝙ eſt ꝯductũ inter homines ꝓpter aliquã vtilitatẽ ſunt ſimilia mẽſuris rerum venaliũ.puta vini ⁊ frumenti.ſed vbi emũtur propter maiorẽ copiam ſunt maiores.vbi aũt vendunt̃ ꝓpter minorẽ copiam ſunt minores.ita etiam iuſta que naturalia nõ ſunt.ſed ꝑ homines poſita non ſunt vbiqꝫ.ſicut nõ vbiqꝫ eadem pena imponitur furi.⁊ huius rõ eſt:qꝛ non eſt eadem vbiqꝫ vrbanitas ſiue politia.oẽs.n.leges ponunt̃ ſm qd̃ congruit fini politice.ſed tamen ſola vna eſt optima politia ſm naturam vbicũqꝫ ſit.❡ Deinde cum dicit.

❡ Iuſtorum autem ⁊ legalium vnumquodqꝫ vt vniuerſalia ad ſingularia habet. Operata quidẽ.n.multa:illoꝝ aũt vnũquodqꝫ vnũ:vl'e eniꝫ.

❡ Agit de diuiſione iuſti in particula.⁊ dicit ꝙ vnũquodqꝫ iuſtoꝝ particularium ⁊ legalium ſe hꝫ ad res humanas vt vniuerſale ad ſingularia.qꝛ ea que operant̃ ſm iuſtitiam ſunt vniuerſalia:ſed vnũquodqꝫ iuſtoꝝ eſt vnũ q̃ſi quodam vl'e.ſicut qd̃ depoſitũ eẽ reddendũ eſt vnũ qd̃ ſe hꝫ ad multas res.❡ Deinde cũ dicit.

❡ Differt autem iniuſtificatio ⁊ iniuſtum.⁊ iuſtificatio ⁊ iuſtum.Iniuſtum quidem eſt natura vel ordine.idem autem hoc quando operatum eſt iniuſtificatio eſt:ante quidem q̃ꝫ operatum eſt nequaqꝫ ſed iniuſtum.

❡ Oſtendit quid ſit iuſtificatio ⁊ iniuſtificatio.Et primo qd̃ ſit iniuſtificatio.Scd̃o quid ſit iuſtificatio.ibi.(Similiter aũt ⁊ iuſtificatio ⁊c̃.)Dicit ergo ꝑmo ꝙ iniuſtificatio ⁊ iniuſtũ differũt:qꝛ iniuſtum eſt aliqua res que eſt contra iuſtitiam.vel ſm naturam vel ſm ordinationeꝫ humanaꝫ.ſicut furtum.ſed hoc qñ aliquis cõparat̃.puta furãdo vocat̃ hͦ iĩuſtificatio q̃ſi executio iĩuſtitie.ſꝫ añq̃ꝫ qͦ hͦ oper̃ nõ vocat̃ iniuſtificatio:ſꝫ iĩuſtũ.❡ De.cũ dic.

❡ Similiter autem ⁊ iuſtificatio:vocat̃ autem cõmune magis diceopragma.Iuſtificatio aũt directioꝰ iniuſtificationis.ſm vnumquodqꝫ autẽ ipſorum.⁊ quales ſpecies ⁊ quot ⁊ circa que exiſtunt poſterius videndum.

❡ Oſtendit quid ſit iuſtificatio.⁊ dicit ꝙ ſimiliter iuſtificatio eſt qñ quis operat̃ iuſtum.qd̃ eſt naturale ordine legis.ſed apud grecos operatio iuſti in cõi magis vocat̃ diceopragma.i.operatio iuſti.iuſtificatio aũt non videt̃ dici quelibet operatio iuſti.ſed ſolum qñ aliquis dirigit̃ iniuſtificatione.ſ.reducendo id qd̃ eſt iniuſtũ ad iuſtitiã.

❡ Ultimo auteꝫ dicit ꝙ qualis ⁊ quot ⁊ que ſint ſpecies iuſti ſm vnũquodqꝫ iuſtoꝝ.ſ.naturalis ⁊ legalis poſterius eſt videndũ.ſ.in politica.

Exiſtentibus autem iuſtis ⁊ iniuſtis dictis iniuſtum facit quidem ⁊ iuſtum operatur quando volens quis ita operatur.qñ autem nolens neqꝫ iniuſtum facit neqꝫ iuſtum operetur.ſed vel ſecundum accidẽs quibus enim accidit iuſtis eſſe vel iniuſtis operant̃.Iuſtificatio aũt ⁊ dychapragma determinantur voluntario ⁊ inuoluntario.cum eniꝫ voluntarium ſit vituperatur.ſimul autem ⁊ iniuſtificatio tunc eſt:quare iniuſtum aliquid erit quidem:iniuſtificatio autem nequaquaꝫ ſi nõ voluntarium adſit.

❡ Poſtq̃ꝫ phs oſtendit quid ſit iuſtũ ſimplr̄.⁊ quid ſit iuſtificatio ⁊ iniuſtificatio.hic iam ſoluit q̃oneꝫ quã prius mouerat.ſ.ſm quales iuſtificationes vel iniuſtificatiões aliquis ſit iuſtus vel iniuſtus.Et circa hoc duo facit.Primo oſtendit propoſitum.Secũdo inducit quãdã diuiſionem ad manifeſtationem predictoꝝ.ibi.(Inuoluntariorum hec quideꝫ ⁊c̃.)Circa primũ duo facit.Primo oſtẽdit qñ ſit iuſtũ vel iniuſtum.ſiue hoc quid ſit iuſtificatio vel iniuſtificatio.ſiue hoc ille qui operat̃ ſit iuſtus vel iniuſtus.ibi.(Voluntarioꝝ aũt ⁊c̃.)Circa primũ duo fac.Primo oſtẽdit ꝓpoſitũ.Secũdo manifeſtat qd̃ dixerat.ibi.(Dico aũt volũtariũ quidem ⁊c̃.)Dicit ergo ꝑmo ꝙ cũ iuſta ⁊ iniuſta ſint talia qualia ſupra dicta ſũt.nũc aliquis facit iniuſtũ.ita ꝙ ſit iniuſtificatio vel dyakapragma quando aliquis operat̃ ipſa ſcilicet iuſtuꝫ ⁊ iniuſtum volens.ſed quando aliquis operat̃ ipſa nolens non ẽ ibi facere iniuſtum vel operari iniuſtum.niſi forte per accidens:inquãtum ſcilicet accidit preter intentionem operantis.ꝙ illa que quis facit ſint iuſta vel iniuſta.illa.n.dicimur per ſe facere ⁊ non per accidens q̃ intendimꝰ facere.nihil aũt ſpecificat̃ per illud qd̃ eſt per accidẽs.ſed ſoluꝫ qd̃ eſt per ſe:⁊ ideo iuſtificatio ⁊ dikapragma.i.operatio iuſta.⁊ ſilr̄ iniuſtificatio determinat̃ per volũtariũ ⁊ inuolũtarium.ita.ſ.ꝙ cum aliquid ſit voluntariũ laudatur quis vel vituperatur.vnde manifeſtum eſt ꝙ erit ex parte ipſius operati quid iniuſtum:ſed non erit iniuſtificatio quãtum ad ſpẽm operationis:ſi non ſit voluntarium ex parte operantis.⁊ eadem ratio de iuſtificatione.❡ Deinde cum dicit.

❡ Dico autem voluntariuꝫ quidem queadmodum prius dictũ eſt.qd̃ vtiqꝫ aliquis in ſeipſo exiſtentium ſciens ⁊ non ignorans operatur neqꝫ quem neqꝫ quo neqꝫ cuius.puta neqꝫ quẽ percutit ⁊ quo ⁊ cuius gratia:⁊ illorum vnũquodqꝫ non ſecũdum accidens neqꝫ vi queadmodum ſiquis accipiens manum ipſius percutit alterum:non volens autem.non enim in ipſo.contingit autem percuſſum patrem eſſe.hunc autem quoniam quidem homo vel preſentiuꝫ aliquis cognoſcit.quoniam autem pater ignorat.ſimiliter autem tale determinetur ⁊ in his cuius gratia ⁊ circa operationem totaꝫ.Ignoratum vtiqꝫ vel non ignoratum:non in ipſo autem ens vel vi inuoluntarium.Multa enim ⁊ natura exiſtentium ſcientes ⁊ operamur ⁊ patimur.quoꝝ nullum neqꝫ voluntariuꝫ neqꝫ inuoluntarium eſt:puta ſeneſcere vel mori.

❡ Manifeſtat quedam que dicta ſunt quid ſit volũtariũ ⁊ inuoluntarium.Et circa hoc duo facit.Primo manife-

ſtat propoſitum. Secūdo oſtendit ꝙ predicta manifeſtatio competit tam circa iuſta ꝙ̄ circa iniuſta. ibi. (Eſt aūt ſilr ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ voluntarium: ſicut dictum ē in tertio: dicit̄ eſſe qn̄ aliquis operatur aliquid eoꝝ que ſunt in ſua ptāte ſciens. ⁊ non ignorans. neqꝫ circa qđ operetur: neqꝫ quo inſtrumēto: neqꝫ cuius gratia hoc faciat. puta ꝙ ſciat quē percutit. ⁊ quo percutiat ſicut inſtrō: ⁊ cuius gratia. ⁊ hoꝝ vnūqđqꝫ ſciat per ſe: ⁊ non per accidens. ⁊ ad hoc ꝙ ſit voluntariū requirit̄ ꝙ non ſit per violentiam. puta ſi aliquis accipiat manū alicuius per violentiam: ⁊ tn̄ percutiat alium: hoc quidem ille cuius eſt manus non facit voluntarius: q2 non erat in eius poteſtate. hoc vitare: ſed cogitur. exponit aūt ɔn̄r qūo cognoſcatur aliquis ſm accidens. contingit. n. ꝙ ille qui eſt percuſſus ab aliquo ſit pater eius. ille aūt qui percutit cognoſcit quidem ꝙ percuſſus eſt hō: vel aliquis de preſentibꝰ. ſꝫ ignorat ꝙ ipſe ſit pater eius. ⁊ ſic cognouit patrem per accidens: inquātum cognoſcit eum cui accidit eſſe patrem. ⁊ ſicut dictum eſt ex parte eius qui percutit ſibi eſt determinandum. ⁊ ex parte eiꝰ cuius gratia eſt circa totā operationem. i. circa oēs circūſtantias opationis: ⁊ ex hoc qđ dictum eſt quid ſit voluntariū pōt ſciri quid ſit inuoluntarium. q2 ſi aliquid ſit ignoratum vel ceſſante ignorantia nō ſit in ptāte eius qui operat̄. vel magis fiat p violētiam. hoc erit inuoluntariū: iō aūt additū eſt per violentiam: q2 mala que ſunt in nobis. nō ſunt inuolūtaria. mala enim ſunt naturalia. que ⁊ operamur: ⁊ patimur ſcientes. puta ſeneſcere vel mori: quoꝝ tn̄ nullum eſt voluntarium vel inuoluntariū: q2 vtrūqꝫ eoꝝ ē circa ea que ſunt nata in nobis eſſe. ſi aūt accidat per violentiam. q2 aliqd eoꝝ nō ſit in nobis: tūc dr̄ iuolūtariū. ¶ Deide cū dicit.

¶ Eſt autꝫ ſimiliter in iniuſtis ⁊ in iuſtis ⁊ qđ ſm accidens. etenim ſi pignus reddat quis volens ⁊ propter timorem neqꝫ iuſta operari neqꝫ diceopragin dicenduꝫ: ſed vel ſm accidens. ſimiliter autem ⁊ coactum contra voluntatꝫ pignus nō reddentē: ſm accidens dicendū iniuſtum facere ⁊ iniuſta operari.

¶ Manifeſtat id qđ dictum eſt circa iuſta ⁊ iniuſta. circa iuſta quidem. puta ſi aliqs reddat pignus ei cuius eſt. nō quidē voluntarius: ſed propter timorē. nō enim dr̄ ꝙ ibi ſit operatio iuſti: niſi per accn̄s. ⁊ ſilr ſi aliquis coactus: ⁊ nolens deſiſtat reddere pignus per accidens dicitur facere iniuſta vel operari iniuſta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Voluntarioꝝ quidem hoc autꝫ preeligētes operamur. Hoc aūt nō precōſiliantes: preeligentes quidem quecūqꝫ preconſiliantes ineligibilia aūt quecūqꝫ impͤconſiliata.

¶ Oſtendit qn̄ eſt iuſtificatio vel iniuſtificatio. ⁊ tn̄ ille qui operatur non eſt iuſtus vel iniuſtus. Circa hoc tria facit. Primo premittit quādā diuiſionem neceſſariaꝫ ad propoſitum oſtendendum. Scđo oſtendit propoſitum. ibi. (Tribus vtiqꝫ exiſtētibus.) Tertio manifeſtat quedaꝫ. que dicta ſunt. ibi. (Propter qđ bene ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ voluntarioꝝ quedam operamur preeligentes. ⁊ quedam non preeligentes ex electione: opamur illa q̄cūqꝫ ex precedenti conſilio vel deliberatione facimus: ſꝫ illa ſunt ineligibilia. i. ſine electione facta quecūqꝫ fiunt impreconſiliata. i. abſqꝫ pͤcedenti deliberatione non fiūt impreconſiliata. i. abſqꝫ pͤcedēti deliberatione. ¶ D. c. d.

¶ Tribus vtiqꝫ exiſtentibus nocumentis eorū que in cōmunicationibus que quidem cū ignorātia peccata ſunt que neqꝫ quē neqꝫ qđ: neqꝫ quo: neqꝫ cuius gratia exiſtimauit. ſed accidit non cuius gratia exiſtimauit: puta non vt vulneret: ſed vt pungat vel non quem. vel non vt. Quando quidem igitur paralogice nocumentum fit: infortuniū. quando autem non paralogice: ſine malitia autem peccatum. Peccat quidem enim cum in ſeipſo principium ſit cauſe: infortunat autem cum extra.

¶ Oſtendit propoſitū. Et primo reſumit qn̄ ſit iniuſtum abſqꝫ iniuſtificatione. Secūdo qn̄ eſt iniuſtificatio ſine hoc ꝙ ille qui operatur ſit iniuſtus. ibi. (Qn̄ autꝫ ſciēs quidem ⁊c̄.) Tertio oſtendit qn̄ eſt iniuſtus cū iniuſtitia ⁊ malitia eiꝰ qui operat̄. ibi. (Qn̄ autē ex electione ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ ſicut ex ſupra dictis apparet: triplr contingit aliquod nocumentū inferri circa cōicationes hominum adinuicem. Uno modo per ignorātis ⁊ inuoluntarie. Alio mō voluntarie qdē ſꝫ ſine electione. Tertio modo voluntarie ⁊ cū electione. illa igit̄ peccata fiūt per ignorantiam: qn̄ aliquis neſcit quid faciat. neqꝫ circa quē. neqꝫ quo inſtrumēto. neqꝫ cuius gratia etiā exiſtimauit ſe aliqd facturuꝫ opatus ē. puta ſi nō exiſtimauit ſe percutere hoc inſtrumento: puta lancea ferrata: ſed rotunda: vel exiſtimauit: ſe percutere nō hunc: puta non patrem. ſed hoſtem: vel non exiſtimauit ſe huius gratia percuſſurū. ſed accidit illud cuius gratia non exiſtimauerit. puta cum exiſtimauerit percutere non ad vulnerandum: ſed ad pungendum. ⁊ ſimile eſt cum eſt ignorantia quātum ad quō percutiat. puta lente vel fortiter: ſed circa hoc conſiderandū eſt: ꝙ qn̄ nocumentū infertur paralogice. i. preter rōnem ſiue intentionem tunc eſt omnino infortuniū. puta cū quis putat vibrare telū ⁊ iacit. ſꝫ quādo aliquis infert nocumentū non paralogice. i. non abſqꝫ intentione nocendi. ſed ſine malitia. q2. ſ. non putat multum nocere vel non putat tali perſone nocere. tunc eſt aliquod peccatū: licet non tm̄. peccat enim aliquis cū principium inordinati actus ſit in ſeipſo per hoc ꝙ intendit aliquid operari: ſed qn̄ principium operationis eſt totalr ab extra qđ preter intentioneꝫ operatur: tunc eſt infortuniū. cū fortuna ſit cauſa ītellectiua agens preter rōnē: vt dicitur in ſcđo phyſicoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quando autem ſciens quidem non preconſilians autem iniuſtificatio. puta quecūqꝫ propter iram ⁊ alias paſſiones qualeſcūqꝫ neceſſarias vel naturales accidunt hominibus. Hic enim nocentes ⁊ peccantes iniuſtum faciunt quidē ⁊ iniuſtificationes ſunt. non quidem iniuſti propter hoc neqꝫ mali: neqꝫ eniꝫ propter malitiam nocumentum.

¶ Oſtendit quando fit iniuſtificatio ſine malitia ſiue iniuſtitia operātis. ⁊ dicit ꝙ quādo aliquis ſciens quoddā nocumentū inferre: ſed non preconſilians. i. abſqꝫ deliberatione. tunc eſt quedam iniuſtitia. ſicut quecūqꝫ aliquis cōmittit per iram: ⁊ alias paſſiones: ſi tn̄ nō ſunt naturales ⁊ neceſſarie hominibus: ſicut concupiſcētia cibi ⁊ potus in extrema neceſſitate que excuſat a ſubtractione rei aliene. illi igitur qui propter predictas paſſiones alys nocent peccant ⁊ faciunt quidem iniuſtum: ⁊ actus eoꝝ ſūt iniuſtificationes: non tamen propter hoc ipſi ſunt iniuſti ⁊ mali. q2 non inferunt nocumentum propter malitiam: ſꝫ propter paſſionē ⁊ tales ſunt qui dicuntur propter īfir

mitatem peccare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quando aũt ex electione iniuſtus ⁊ malus.

¶ Oſtendit qñ ſit iniuſtificatio cuȝ iniuſtitia operantis. ⁊ dicit ꝙ qñ aliqs ex electiõe iducit alteri nocumẽtũ ẽ iniuſtus ⁊ malus: ⁊ tal' dr ex certa malitia peccare. ¶ D.c.d.

¶ Propter qd bene quia ex ira non ex ꝓuidẽtia iudicant̃. non enim incipit qui ira aliquid facit. ſed qui ad iram ꝓuocat.

¶ Manifeſtat que dicta ſunt. ⁊ quia primũ triũ predictorum. ſ. de his que fiunt ex ignorantia ſupra manifeſtuȝ ẽ manifeſtat primo ſecũdũ. ſ. de his que fiunt ex infirmitate vel paſſiõe. Scdo tertiũ. ſ. de his q̃ fiunt ex electione. ibi. (Si aũt ex electione ⁊c.) Dicit ergo primo: qꝛ cũ aliq peccant ex ira non propter hoc ſunt mali vel iniuſti. propter hoc bene poſſumus hoc ſignum accipere predictoꝝ. qꝛ ea que fiunt ex ira non iudicantur eſſe facta ex ꝓuidentia. Et hoc cõſequenter. ibi. (Non. n. ⁊c.) Probat duplici ratione. Quarum prima talis eſt. qꝛ ille qui facit aliquid per irã non incipit ipſe nocere. ſed ille qui eũ ad irã ꝓuocauit. ⁊ ita non videtur ex ꝓuidẽtia nocumentũ proceſſiſſe. ¶ Secũdam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc aũt neqȝ de fieri vel non dubitatur. Sed de iuſto. immanifeſta enim iniuſtitia ira eſt. Non enim queadmodũ in cõmutationib⁹ de fieri dubitat̃ quorum neceſſarie alterũȝ eſſe malum ſi non propter obliuionem id operent̃. ſed confitentes de re de qualiter iniuſtũ dubitatur. qui aũt inſidiant̃ nõ ignorãt: quare hic q̃dem exiſtimat iniuſte pati: hic aũt nõ.

¶ Et dicit ꝙ qñ aliquis infert nocumentum ex ira nõ verſatur: tunc in dubio vtrũ faciat. vel non faciat: ſed vtrum iuſte faciat. ira. n. eſt quedam iniuſtitia manifeſta. i. manifeſte operans. vult. n. iratus vindictam eſſe manifeſtã. ſed videtur ſibi ꝙ iuſte moueatur. non. n. ita eſt apud iratos, ſicut in cõmutationibus iniuſtis: puta in furto ⁊ ſimilibus: in quibus dubitatur an factum ſit: opȝ. n. alterum eorum eſſe malũ. puta dare vel non dare. peccatur. n. qñqȝ per obliuionẽ ſicut aliquis obliuiſcitur reddere debitum creditori tpe ſtatuto. qñqȝ per tranſgreſſionẽ niſi forte excuſetur: ſed operantes ex ira cõfitentur de re. i. de facto. ſed dubitant an ſit iniuſtum id qd fecerit: qd non contingit illis qui ex electione inſidioſe operantur qui non ignorant ſe iniuſte agere quare h. i. inſidioſus exiſtimat iniuſte pati illum cui nocet. ſȝ hic. i. iratus non exiſtimat hoc. ⁊ ita pȝ qd ille qui ex ira iniuſtum facit nõ agit ex ꝓuidentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si auteȝ ex electione noceat iniuſtum facit ⁊ ſm has iam iniuſtificationes iniuſtum faciens iniuſtus: eſt cũ preter proportionale ſit vel preter equale: ſimil'r autem ⁊ iuſtus cũ preeligẽs iuſtum operetur. Juſtum operatur autem ſi ſolum volens operetur.

¶ Manifeſtat tertiuȝ. ſ. de his que fiunt ex electione ⁊ dicit ꝙ ſi aliquis ex electione noceat manifeſtũ eſt ꝙ facit iniuſtum per ſe loquendo: qꝛ voluntarie operat̃. ⁊ ſm h⁹ iniuſtificationem iam dicitur ille qui facit iniuſtus: tñ h ſit preter proportionabile. i. contra iuſtitiã diſtributiuã. vel preter equale. i. contra iuſtitiã cõmutatiuam. ⁊ ſimiliter aliquis dr iuſtus cũ ex electione operat̃ iuſtũ. ſi aũt volens operetur: ⁊ non eligens dicetur iuſtus operãs vel iuſtificatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Jnuoluntarioꝛum aũt hec quidem enim venialia ſunt. hec aũt nõ venialia. quecũqȝ quidẽ enim non ſolum ignorantes ſed propter ignorantiam peccant venialia. quecũqȝ aũt non propter ignorantiam ſed ignorantes quidem: propter paſſionem autem neqȝ naturalem neqȝ humanam non venialia.

¶ Ponit quãdã diuiſionẽ ad manifeſtationẽ predictoꝝ. ⁊ dicit ꝙ inuoluntarioꝝ quedaȝ venialia. i. venia digna ⁊ quedam non. Jlla peccata que homines faciunt nõ ſolũ ignorantes. i. hñtes ignorantiaȝ cõcomitatẽ: ſed ꝑꝑ ignorantiaȝ quaſi habentes ignorantiaȝ cauſantẽ: qd accidit illis qui qñ cognoſcunt dolent. ſed illa nõ ſunt venia digna. qui aũt non peccant propter cauſantẽ ignorantiã ſȝ peccant ignorantes ꝑpter paſſionem que non eſt naturalis: neqȝ hũana: neqȝ ratione recta in talibus. n. paſſio cauſat ignorantiam ⁊ peccatum. ⁊ de his ſupra in tertio plenius dictum eſt.

DUbitabit aũt vtiqȝ aliquis ſi ſufficienter determinatũ eſt de iniuſtuȝ pati ⁊ iniuſtum facere. primũ quidem igitur ſi ẽ queadmodũ euripedes dixit dicẽs inconuenienter matrem occidi meã. breuis ſermo volens volẽtẽ: vel volẽtẽ non volens.

¶ Poſtqȝ phs oſtendit ſm quales iuſtificationes dicatur aliquis iuſtus vel iniuſtus. hic duo facit pmo mouet q̃ſdam dubitationes: ⁊ ſoluit eas. ſecũdo excludit quoꝛũdã errores circa pdicta. ibi. (Homines autem in ſeipſo ⁊c.) Prima pars diuiditur in duas queſtiones quas determinat. Secunda pars incipit. ibi. (Adhuc auteȝ ⁊c.) Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit queſtionẽ. Scdo ꝓſeq̃t eam. ibi. (Juſtũ. n. operari.) Circa primũ duo facit. Primo proponit naturam queſtionis. Secũdo format queſtionem. ibi. (Utrum. n. vt vere ẽ ⁊c.) Materia queſtionis pmo quidem ſumitur ex his que ſupra determinata ſunt. vnde dicit ꝙ aliquis poteſt dubitare. vtruȝ per premiſſa ſit ſufficienter determinatũ de iniuſtũ pati. ⁊ de iniuſtum facere. dictum eſt enim ꝙ iuſtum facere eſt volũtarium. vnde poteſt dubitari vtrum hoc referendum ſit ad iniuſtum pati. Tertio materia dubitationis ſumitur ex verbo euripedis poete qui conuenienter videt̃ introducere quẽdam dicentẽ matrem occidi. ⁊ vt breuiter dicam vel volens occidi volentem occidi: vel ego nõ volẽs occidi volentem occidi: in quoꝝ vtroqȝ intelligitur qd mater occidi voluerit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrum enim vere ẽ volentẽ iniuſtuȝ pati vel non. ſed inuoluntariũ eſſe queadmodũ ⁊ iniuſtũ facere omne voluntarium.

¶ Format queſtiones. Et circa hoc duo facit. Primo proponit vnam qõnem. vtrũ. ſ. vere cõueniat dicere ꝙ aliqs volens patiatur iniuſtum. vel hoc non ſit verũ. ſed omne pati iniuſtum ſit inuoluntarium. ſicut ⁊ omne facere iniuſtum eſt voluntarium. ¶ Secũdo ibi.

¶ Et vtrum eſt ſic vel illo modo queadmodũ ⁊ iniuſtum facere omne voluntarium vel hoc quidem voluntariũ. hoc autem inuoluntariũ: ſimiliter aũt ⁊ iniuſtum pati.

¶ Mouet aliam queſtionẽ. ⁊ eſt qõ: vtrum omne iniuſtũ pati ſit ſic vel illo modo, ita. ſ. ꝙ vel omne iniuſtum pati

ſit voluntariū vel inuoluntarium.ſicut.n.hec queſtio poteſt moueri de hoc qđ eſt iniuſtuꝫ facere.vtrum omne ſit voluntarium:aut quoddaꝫ ſit voluntarium ⁊ quoddam inuoluntarium:ſimiliter etiam poteſt moueri eadē queſtio de iniuſtitiam pati.¶ Deinde cum dicit.

¶ Juſtum operari enim oē voluntarium.quare rōnabile quidem opponi ſimiliter ſm vtrūqꝫ ⁊ iniuſtum pati ⁊ iuſtum pati ⁊ volūtariū ⁊ inuoluntarium eſſe.

¶ Proſequitur prius motam queſtionē.Et circa hoc tria facit.Primo argumentatur ad hoc ꝙ omne iuſtum pati ſit voluntarium.vel omne ſit inuoluntariuꝫ.Secūdo argumentatur ad hoc ꝙ nō omne iniuſtum pati ſit voluntarium.ibi.(Jnconueniens autem vtiqꝫ videbitur ⁊c̃.) Tertio argumentat̃ ad hoc ꝙ non omne iniuſtuꝫ patiſit inuoluntariū ibi.(Si autem ſimpliciter ⁊c̃.)Ad primuꝫ ergo argumentatur ſic.omne qđ eſt operari iuſtum ē voluntariū:vt ex ſupradictis pꝫ.ſed operari iuſtuꝫ eſt oppoſitum ei:qđ eſt pati iuſtū.Rationable igitur vr̃ ꝙ iuſtū vel iniuſtum pati ſimili modo opponant̃ ſm vtrūqꝫ.ſ.voluntariū ⁊ inuoluntariū:ita vt omne hoc ſit voluntariuꝫ vel oē hoc ſit inuoluntariū.¶ Deinde cum dicit.

¶ Jnconueniens autem vtiqꝫ videbitur.⁊ iniuſtum pati ſi omne voluntarium.Quidam eniꝫ iniuſtum patiuntur non volentes.

¶ Argumentatur ad hoc ꝙ non omne iniuſtū pati ſit voluntariū.Et circa hoc tria facit.Primo argumentat̃ ad ꝓpoſitum.⁊ dicit ꝙ inconueniens videt̃ ſi ponatur ꝙ oē iniuſtum pati ſit voluntarium.manifeſte.n.qdam patiūtur non volentes iniuſtum.ſicut illi qui verberant̃.vel q̄bus alij ſua furant̃.¶ Secūdo ibi.

¶ Quare ⁊ hoc dubitabit vtiqꝫ aliquis vtrū iniuſtum paſſus iniuſtū patitur omnis.

¶ Mouet circa hoc quādam queſtionē:vtrū.ſ.ois qui patitur id qđ eſt iniuſtum mālr:⁊ per accidens poteſt dici ꝙ ſit iniuſtum patiens formaliter ⁊ per ſe.ſic.n.poſſet aliquis obuiare predicte rationi dicendo ꝙ ille qui nolens patitur rapinas vel verbera patitur quidem:id cui accidit eſſe iniuſtū:non tamen ſe habet quaſi per ſe patiens iniuſtum.¶ Tertio ibi.

¶ Uel queādmodū i opari ⁊ i pati ē ſcđꝫ accn̄s ꝯtingit.n.in vtriſqꝫ trāſumere iuſtis.Silr̃ aūt māifeſtū qm̄ ⁊ iniuſtis.Nō.n.idē iniuſta opari ei:qđ ē iniuſtū facere.nꝫ iiuſta pati ei:qđ ē iniuſta pati.ſilr̃ aūt ⁊ iniuſtū opari ⁊ iniuſtum pati.Jmpoſſibile.n.iiuſtū pati nō iuſtū faciēte aliquo.vel iuſtū pati n̄ iuſtū opante aliquo.

¶ Soluit motam qōnem.⁊ dicit ꝙ ſicut ſe hꝫ circa facere:ita ſe hꝫ ⁊ circa pati:qꝛ in vtroqꝫ contingit tranſumere .i.accipere id qđ eſt ſm accidens circa iuſta.ſimilr̃ circa iniuſta:⁊ hoc manifeſtat:qꝛ operari ea quibus accidit eē iniuſta.non eſt idē ei:qđ eſt per ſe facere iniuſtum.dictuꝫ eſt.n.ꝙ quandoqꝫ aliquis ignorās facit per accidēs.ſ.qđ eſt iniuſtum.non tn̄ per ſe loquendo iniuſtificat.⁊ ſilr̃ pati ea quibus accidit eſſe iniuſta non eſt idem ei qđ iuſtuꝫ pati per ſe.ſilr̃ impoſſibile ē ꝙ iſta ſint eadeꝫ in eo:qđ eſt iuſtum operari.⁊ in eo:qđ eſt iuſtuꝫ pati:⁊ ꝙ ſit eadeꝫ rō circa facere ⁊ pati:tam circa iuſta q̄ꝫ circa iniuſta manifeſtat conſequenter per hoc ꝙ non ꝯtingit aliquid pati iuſtum vel iniuſtum:per ſe loquendo:qꝛ paſſio ē effectus actionis.ſi in ergo aliquis facit iuſtum per accidens:⁊ nō iniuſtificet̃ per ſe:ꝯñs eſt ꝙ ille qui patitur per ſe iniuſtuꝫ patiatur.⁊ eadem rō eſt de iuſto.¶ Deinde cū dicit.

¶ Si aūt ē ſimplr̃ iniuſtū facere nocere volentē aliquē:volentē aūt ſciētē ⁊ qnē ⁊ quot ⁊ vt.

¶ Argumentatur cōtra hoc ꝙ omne iniuſtum pati ſit inuoluntarium.⁊ primo argumentatur ad propoſitum.ſecundo ſoluit ibi.(Uel non recta diffinitio ⁊c̃.)Circa primuꝫ ponit duas rōnes.circa quarum primam tria facit.Primo ponit quandam diffinitionē eius ꝙ eſt iniuſtum facere que ſupra poſita eſt.ſ.ꝙ ſimplr̃ ⁊ per ſe iniuſtum facere non eſt aliud q̄ꝫ ꝙ aliquis volens noceat.⁊ in hoc ꝙ ſit volens intelligitur ꝙ ſciat ⁊ quid ledat.⁊ qđ nocumentum īferat.vt.i.qualiter:⁊ alias hꝫ circūſtātias.¶ Scđo ibi.

¶ Jncōtinēs āt volēs nocet ipē ſibi.volēs vtiqꝫ iniuſtuꝫ patit̃ ⁊ ꝯtingit ipſe ſibi iniuſtuꝫ facere.

¶ Argumentatur ex premiſſa diffinitione.manifeſtum ē aūt ꝙ incipiens volens nocet ſibiipſi:inquātum.ſ.volēs operatur:id qđ ſcit ſibi eſſe nociuū.ſi ergo ad iniuſtū facere ſequitur iniuſtum pati.ſequitur ꝙ ipſe volens iniuſtū patiat̃ a ſeipſo:ita ꝙ ꝯtingat aliquē ſibi iniuſtum facere.⁊ ſic ſeqtur ꝙ nō oē iniuſtū pati ſit volūtariū.¶ 3° ibi.

¶ Eſt aūt ⁊ hoc vnū aliqđ dubitatoꝝ ſi ꝯtingit ipſum ſibiipſi iniuſtū facere.

¶ Mouet quādam qōnem incidentē.vtrum.ſ.contingat ꝙ aliquis ſibypſi faciat iniuſtum.ſed hanc qōneꝫ poſtea proſequetur.¶ Scđam rōnem ponit ibi.

¶ Adhuc volēs ſiqs ꝓpter icōtinentiaꝫ ab alio ledat̃ volēte.qre vtiqꝫ erit volentē iniuſtū pati.

¶ Et dicit ꝙ ſi contingit de aliquo ꝙ propter incontinentiam ſciens ⁊ volens ledat̃ ab aliquo.puta cū aliquis captus amore meretricis ꝑmittit ſe ab ea ſpoliari.cōtingit igitur ꝙ aliquis volens patiat̃ iniuſtum.⁊ ſic non omne iniuſtum pati ē inuoluntariū.¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel n̄ recta diffō.ſꝫ apponēdū ei qđ ē nocere ſcientem ⁊ quem ⁊ quot ⁊ vt.preter illius voluntatem.leditur qdē igit̃ aliqs volēs ⁊ iniuſta patit̃.iniuſtum aūt patit̃ nullus volens.

¶ Ponit ſolutionem.Et circa hoc tria facit.Primo corrigit diffinitionem ſupra poſitam eius:qđ eſt iniuſtuꝫ facere:⁊ ex hoc concludit veritatē qōnis.⁊ dicit ꝙ diffinitio ſimpliciter poſita eius qđ eſt iniuſtū facere nō eſt recta.ſed debet apponi vt dicatur ꝙ iniuſtū facere ē nocere aliquid ſcientē circūſtrantias alicui preter illius voluntatem.⁊ ſm hoc ſequitur ꝙ lꝫ aliquis volens ledat̃ ⁊ patiatur per accidens:tn̄ nullus volens patitur iniuſtuꝫ:per ſe loquendo:ex quo per ſe iniuſtuꝫ facere ē inferre nocumētum alicui preter eius voluntatē.¶ Scđo ibi.

¶ Nullus.n.vult nꝫ icōtinēs ſꝫ ꝑter volūtatem opat̃.Nꝫ.n.vult nll's qđ n̄ exiſtiat eē ſtudioſuꝫ.Jncōtinēs āt qđ n̄ exiſtiat oportere opari opat̃

¶ Soluit primā rōnē.⁊ dicit ꝙ nullus vult cōpleta volūtate pati iniuſtū.neqꝫ etiaꝫ incōtinens:ſꝫ incōtinens opatur ſibi nociua preter voluntatem.habent.n.per ſe volūtateꝫ boni:ſed per cōcupiſcentiaꝫ trahit̃ ad malum:⁊ hꝫ qđ dictuꝫ eſt ꝓbat per hoc ꝙ cū voluntas apparentis ſit boni:nullus vult id qđ nō exiſtimat eſſe bonū.incōtinēs aūt extra paſſionem exiſtens non reputat bonū illud qđ facit.vnde abſolute non vult illud:ſed tn̄ operat̃ illud qđ exiſtimat non oportere operari ꝓpter cōcupiſcentiam q̄ eſt in appetitu ſenſitiuo.voluntas aūt ē in rōne.¶ 3° ibi.

¶ Qui autem que ipſius dat queādmodum bo

merꝰ ait. dare glaucũ diomedi aurea pro ereis. centum boues pro nouem bobus nõ iniuſtum patitur. in ipſo enim eſt dare. iniuſtũ aũt pati nõ in ipſo. ſed iniuſtũ facientem oportet exiſtere. de iniuſtum pati autem quidem igitur qm̃ non voluntarium manifeſtum.

¶ Soluit ſcd̃am rationem de eo qui volens ab alio ledit̃. ⁊ dicit ꝙ non patitur: per ſe loquendo: iniuſtũ ille qui volens dat ſua. ſicut homerus narrat de quodaʒ Glauco nomine ꝙ dedit diomedi aurea arma pro ereis. ⁊. c. boues pro. ix. bobus: ideo autẽ talis non patitur iniuſtum. quia in ptãte hominis eſt ꝙ ipſe det ſua. ſed iniuſtum pati nõ eſt in poteſtate eius qui iniuſtũ patitur. ſʒ oʒ exiſtere aliqueʒ qui faciat iniuſtum. ideo ergo iniuſtuʒ pati eſt inuoluntarium. iniuſtum aũt facere voluntariuʒ. quia principium actionis eſt in agente: qđ pertinet ad rationem voluntarij. principium autem paſſionis non eſt in patiente. ſed in alio: ⁊ hoc pertinet ad rationem inuoluntarij. Ultimo aũt epylogando concludit manifeſtum eſſe ꝙ iniuſtum pati eſt inuoluntarium.

Adhuc aũt que preelegimus duo ẽ dicere. vtrũ quidem iniuſtũ facit qui tribuit ꝑter dignitatẽ plus vel ꝗ hʒ: ⁊ ſi ẽ ipſum ſibi iniuſtum facere.

¶ Poſtq̃ʒ philoſophus ſoluit vnam dubitationẽ hic accedit ad aliam. ⁊ primo ponit ipſam ſecũdo ꝓſequitur eaʒ. ibi. (Si. n. contingit ⁊c̃.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ circa ea que ad iuſtitiã ⁊ iniuſtitiã pertinent adhuc ſunt duo que pre alijs eligit dicere. quoꝝ primum eſt quis duorum faciat iniuſtitiam circa diſtributiões. vtrũ iſte qui dat aliquid alicui preter dignitateʒ: vel ille qui recipit. Secũduʒ eſt vtrum conueniat qđ aliquis faciat ſibiipſi iniuſtum ⁊ ẽt ſupra mouit ⁊ inferius ꝓſequit̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si enim contingit prius dictum ⁊ diſtribuẽs iniuſtũ facit: ſed non hñs plus. ſiqs plus alteri q̃ʒ ſibiipſi tribuit ſciens ⁊ volens: ita ipſe ſibi iniuſtum facit qđ vident̃ moderati facere. Modeſtus eni minoratiuus eſt.

¶ Proſequitur prius motam queſtioneʒ. Et ꝑmo obycit ad partẽ falſaʒ. Secũdo ſoluit. ibi. (Uel neqʒ hoc ẽt ⁊c̃.) Tertio determinat veritatẽ. ibi. (Manifeſtũ eſt ãt ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ ſi contingat illud ꝙ prius dictum eſt. ſ. ꝙ male diſtribuens facit iniuſtum: ⁊ non ille qui plus accipit: videtur ſequi incõueniens. poteſt. n. eſſe ꝙ aliqs alteri plus q̃ʒ ſibi tribuat ſciens ⁊ volens. ⁊ ſic videt̃ ꝙ iſte faciat iniuſtũ ſibi: qđ eſt incõueniẽs. qꝛ moderati homines hoc vident̃ facere vt ſibiipſi minora retineant. ꝑtinet. n. ad vnum modeſtũ ꝙ ſit minoratiuus. i. miora ſibi accipiens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel neqʒ hoc ſimpl'r. Altero eni bono ſi ꝯtingat ſupabũdat: puta gloria vel ſimpl'r bono.

¶ Soluit duabus ſolutionibus. Quarũ prima eſt: ꝙ hoc ꝙ non videt̃ ſimpl'r verũ eſſe ꝙ diſtributor minora ſibi retineat. q̃uis. n. retineat ſibi minora de bonis exterioribus: tñ ſuperabundat in altiori bono. i. gloria vel ſimpl'r bono. i. honeſto. ¶ Scd̃am ſolutionẽ ponit ibi.

¶ Adhuc ſoluit̃ ſm diffõnem eius qđ eſt iniuſtum facere. Nihil enim patitur preter ipſius voluntatem. q̃re nõ iniuſtũ patitur ꝓpter hoc. ſed quidem nocumentum patitur ſolum.

¶ Que procedit ſm diffinitionem ſupra poſitam eius qđ eſt iniuſtum facere: in qua additũ eſt ꝙ hoc fit preter voluntatem patientis. iſte autem diſtributor nihil patit̃ preter ſuam voluntatẽ: ⁊ ideo ſequit̃ ꝙ nõ patiatur iniuſtũ. ſed ſolum patit̃ qđdã nocumentũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtũ aũt ⁊ qm̃ diſtribuens iniuſtuʒ facit: ſed non plus hñs ſemper.

¶ Determinat veritatẽ dicẽs. maniᵐ eẽ ꝙ ille qui diſtribuit preter dignitatem facit iniuſtũ: non tñ ſemper ille ꝗ plus accipit. ſʒ qñqʒ. ſ. qñ ad hoc operat̃. ¶ Scđo ibi.

¶ Non enim cui iniuſtũ ineſt: ſed cui volente hoc facere. Hic aũt vnde principiũ actiõis qđ ẽ in diſtribuente: ſed nõ in accipiẽte.

¶ Probat propoſitũ tribus rõnibus. Quarũ prima eſt ꝙ ille non dicitur facere: iniuſtũ cui ineſt iniuſtuʒ. qꝛ ſic ille qui ledit̃ faceret iniuſtũ. ſed ille facit iniuſtũ cui accidit: ꝙ volens hoc faciat. i. in quo eſt ꝑnᵐ actionis: qđ ꝗdem eſt in eo qui diſtribuit. nõ aũt in accipiẽte. ꝰ diſtribuẽs facit iniuſtũ: nõ aut accipiens. ¶ Secũdã rõnẽ ponit ibi.

¶ Adhuc multipl'r facere dicitur: ⁊ eſt vt inaĩata occidunt ⁊ manus ⁊ famulus ꝑcipiente nõ iniuſtũ facit: facit aũt iniuſta.

¶ Et dicit ꝙ multipliciter dr̃ aliquis facere. vno mõ ſicut principale agens facit. alio modo ſicut inſtr̃a faciunt. ⁊ hꝯ modo poteſt dici ꝙ quedaʒ inanimata. puta lapides gladij vel ſagitte occidunt: vel ꝙ manus occidit. ⁊ ꝙ famulus ꝑcipientis occidit. quoꝝ nihil per ſe loquendo facit iniuſtum quãuis fiant ea quibus accidit eſſe iniuſta. qꝛ iniuſtum facere cum ſit voluntariũ cõpetit ei: in quo eſt principium actionis: vt dictum eſt. manifeſtũ eſt aũt ꝙ in diſtributione diſtribuens ſe habet vt principale agẽs. recipiens autem ſe habet vt inſtrumentale per modum obedientis. vnde relinquitur ꝙ diſtribuens faciat iniuſtum. ¶ Tertiã rationem ponit ibi.

¶ Adhuc ſiqdẽ ignorãs iudicauit nõ iniuſtũ facit ſm legale iuſtũ: neqʒ iniuſtum iudiciũ ẽ. Eſt aũt vt iniuſtũ. Alteꝝ enim legale iuſtũ ⁊ primũ. Si aũt cognoſcens iudicauit iniuſte: auare fecit ⁊ ipſe: vel gratia: vel pena: queãdmodũ igit̃ ⁊ ſiquis patiat̃ iniuſtificationẽ: ⁊ qui ꝑꝑ hoc iudicauit iniuſte plus hʒ. Eteni in illis qui agruʒ iudicauit: nõ agrũ: ſed argentũ accepit.

¶ Et dicit ꝙ ſi aliquis per ignorãtiã legalis iuſti male iudicet: per ſe loquendo: nõ facit iniuſtũ: neqʒ iudiciũ ſʒ ꝙ eſt actio eius eſt iniuſtum per ſe. ſed tñ eſt quaſi iniuſtũ. qꝛ id qđ iudicat̃ iniuſtũ eſt. iđ aũt dictum eſt de ignorantia legalis iuſti. qꝛ alteruʒ eſt legale iuſtũ qđ ignorari poteſt. alterum iuſtuʒ. ſ. naturale. qđ non poteſt ignorari. qꝛ naturaliter eſt menti humane impreſſum. ſed ſi aliqs cognoſcens iuſtum legale iudicet iniuſte: tũc ipſe facit auare. i. iniuſte vel propter gratiam alicuius acquirendam. vel propter penam euitandam. ſiquis. n. velit per partes inequales diuidere iniuſtificationem. ille qui ꝓpter hoc iniuſte iudicat vt acquirat gratiaʒ alicuius plus habʒ de bono q̃ʒ ſibi cõpetat: ⁊ ita auare facit. lʒ non plus habeat de illo bono in quo alterum dãnificat: ⁊ qꝛ ⁊ in illis qui manifeſte ꝓpter auaritiam lucri iniuſte adiudicauit alicui aliquem agrũ non accepit ab eo agrũ: ſed argentum: ita aũt ſe hʒ diſtribuens in diſtributionibus. ſic̃ iudex in cõmutationibꝰ. vñ ſic̃ iudex male iudicãs ſciẽter iniuſtũ facit. ita ⁊ ille ꝗ iniuſte diſtribuit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Homines autem in ſeipſis exiſtimant eſſe iniuſtum facere. propter qꝺ ⁊ iniuſtum eſſe facile. Hoc autem non. cõmiſceri quidem enim ei que vicini: ⁊ percutere proximũ: ⁊ dare manu argentũ facile ⁊ in ipſis ſed ſic habentes hoc facere neqꝫ in ipſis.

¶ Excludit quoſdam errores. Et circa hoc duo facit. Primo excludit quaſdam falſas opiniones ex parte facientis iuſtum vel iniuſtum. Secundo oſtendit in quibus conſiſtãt iuſta vel iniuſta ibi. (Sunt aũt iuſta.) Circa primũ excludit tres falſas opiniones. Quarũ prima eſt circa facilitatẽ eius qꝺ eſt eſſe iniuſtũ. ⁊ dicit ꝙ multi exiſtimãt ꝙ ſtatim in promptu habeant facere etiam iniuſtuꝫ. vñ reputant ꝙ facile ſit aliquẽ eſſe habitualiter iniuſtum. ſꝫ hoc non eſt ita. facile enim eſt ⁊ ſtatim in poteſtate hoĩs ꝙ aliquis faciat ea que ſunt iniuſta. puta ꝙ cõmiſceat̃ cũ vxore vicini ſui. ⁊ qꝺ percutiat proximũ. ⁊ ꝙ tollat argẽtum de manu alterius. vel ꝙ de manu ſua det aliquis argentum ad ꝓcurandũ homicidiuꝫ: vel aliquid hꝰ. ſed ꝙ homines hꝰ faciant ſic ſe habentes. ꝓmpte ⁊ delectabiliter non eſt facile. neqꝫ ſtatim in ptãte hoĩs. ſed ad hoc peruenitur per longaꝫ conſuetudinẽ. ¶ Secũdo ibi.

¶ Similiter auteꝫ ⁊ cognoſcere iuſta ⁊ iniuſta nihil exiſtimat ſapiens eẽ. qm̃ de quibus leges dicunt non difficile intelligere. Sed non hec ſunt iuſta: ſed ſm accidens: ſed aliqualr̃ operata ⁊ aliqualiter diſtributa iuſta. hoc autẽ plus opus q̃ꝫ ſana ſcire. qꝛ ⁊ illic mel: ⁊ vinũ: ellebo rum: ⁊ vſtioneꝫ: ⁊ inciſionẽ ſcire facile: ſꝫ qualiter oportet diſtribuere ad ſanitatem: ⁊ cui. ⁊ qñ tm̃ opus q̃ꝫtum medicum eſſe.

¶ Excludit falſam opinionem circa cognitioneꝫ iuſtorũ. ⁊ iniuſtoꝝ. ⁊ dicit ꝙ quidã non eſtimant eſſe magne ſapientie ꝙ aliquis cognoſcat iuſta ⁊ iniuſta propter hoc ꝙ non eſt difficile intelligere ea que leges dicunt. ⁊ ꝓpter hoc ꝙ ſunt iuſta legalia: ſed decipiunt̃. qꝛ hec ſimplr̃ cõſiderata nõ ſunt iuſta niſi ſm accidens: inquãtuꝫ accidit eſſe iuſta. ſꝫ vere iuſta ſunt. ſi equalr̃ operant̃. ⁊ diſtribuũtur. i. attribuunt̃. aliqualr̃ negocijs ⁊ perſonis eſt magis opoſuꝫ ⁊ difficile q̃ꝫ ſcire ſanatiua: in quo ꝯſiſtit tota ars medicine. maior. n. eſt diuerſitas reꝝ voluntariarũ: in quibus conſiſtit iuſtitia: q̃ꝫ cõplexionũ: in quibus cõſiſtit ſanitas: qꝛ ⁊ in ſanatiuis ſcire virtutẽ mellis ⁊ vini ⁊ ellebori: ⁊ effectũ vſtionis ⁊ inciſionis facile eſt. ſed diſtribuere iſta ad ſanandũ: ſicut oꝫ: ⁊ cui oꝫ: ⁊ qñ oꝫ tanti operis ⁊ quãti. ⁊ medicũ eẽ. qꝛ hꝰ ſciẽs medicꝰ. ¶ Tertio ibi.

¶ Propter ipſum aũt hoc ⁊ iuſti exiſtimant eẽ. nihil minus iniuſtum facere: qm̃ nihil minus iuſtus: ⁊ magis poteſt vtiqꝫ vnũqꝺqꝫ operari horũ. etenim cõmiſceri mulieri ⁊ percutere ⁊ fortis clipeum dimittere ⁊ conuerſus in qualẽcũqꝫ currere. ſed timere ⁊ iniuſtum facere nõ hoc facere eſt: non tamen accidens. ſed ſic habentem hoc facere: queadmodum ⁊ medicari ⁊ ſanare: ⁊ incidere: vel non incidere: vel farmacum dare: eſt ſic vel non.

¶ Excludit falſam opinionẽ circa facilitatẽ eiꝰ qꝺ eſt iniuſtũ operari ⁊ iniuſta. ⁊ dicit ꝙ ꝑꝑ p̃dicta etiaꝫ hoĩes eſtimant ꝙ iniuſtus non minus põt iniuſtũ facere q̃ꝫ quicũq̃ alius. qꝛ per hoc ꝙ aliquis eſt iniuſtus nõ nimis. ſꝫ magis ſcit ⁊ poteſt oꝑari vnũqꝺqꝫ hoꝝ que dicunt̃ iniuſta: ſicut cõmiſceri mulieri alteriꝰ: ⁊ percutere aliũ: ⁊ dimittere clipeũ in bello. ⁊ aliquis faciat inſultum in quẽcũqꝫ. ſed decipiuntur: qꝛ ꝙ aliquis faciat opera timiditatis ⁊ facere iniuſtũ non eſt facere predicta: niſi ſm accidens: inquãtũ. ſ. accidit iſta que fiunt eſſe iniuſta: ſed facere iniuſtũ per ſe eſt predicta facere ſic ſe habenteꝫ. ſ. ꝙ ſit volens ⁊ promptus ad hoc: ſicut ẽ circa medicinam medicari ⁊ ſanare non conſiſtit in hoc ſoluꝫ ꝙ eſt incidere vel non incidere vel dare farmacũ. i. medicinam laxatiuaꝫ. vel nõ dare. ſed in hoc ꝙ aliqs det ſic oꝫ. ¶ Deiñ cũ dic̃.

¶ Sunt autem iuſta in his in quibus inſunt ſimpliciter bona. habent aũt ſuperabũdantiam in his ⁊ defectum. his quidem enim non eſt ſuꝑabundantia ipſoꝝ. puta forte dijs. his aũt nulla particula vtilis inſanabilibus ⁊ malis: ſed omnia nocent. his autem vſqꝫ ad hoc. hoc autem humanum eſt.

¶ Oſtendit in quibus cõpetãt iuſta. ⁊ dicit ꝙ iuſta cõpetunt in illis perſonis quibus poſſunt adeſſe ea que ſunt bona ſimplr̃ ⁊ abſolute. ſicut diuitie ⁊ alia hꝰ. ⁊ tamẽ habent qñqꝫ circa hoc ſuꝑabundantiam ⁊ defectũ. ſicut ſũt cõiter hoĩes. quibuſdaꝫ. n. circa talia non eſt aliqua ſuꝑabundantia: ſed ſemper vtunt̃ optime talibus bonis: ſic̃ cõuenit hominibus perfectis in virtute ⁊ forte dijs ſm errorem eoꝝ qui ponebant eos talibus vti: quibuſdam ꝟo. i. valde malis ⁊ inſanabilibus a ſua malitia nulla particula taliũ rerũ eſt vtilis: ſed oĩa eis nocent: quibuſdã ꝟo nõ omnia nocent. ſed vſqꝫ ad aliquẽ determinatũ terminum. vnde patet ꝙ iuſtitia eſt humanũ bonũ. qꝛ reſpicit cõem hominum ſtatum.

De epyichia vero ⁊ epyiche qualiter habet proximuꝫ eſt dicere. Epyichia quidem ad iuſtitiam. epyiches auteꝫ ad iuſtum.

¶ Poſtq̃ꝫ phs determinauit de iuſtitia cõi. hic determinat de epyichia que eſt cõis iuſtitie directiua. Et primo dicit de quo eſt intentio. Secũdo proſequitur ꝓpoſitũ. ibi. (Neqꝫ aũt vt cõem ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ ꝓximũ ꝓmiſſum eſt vt dicatur de epyichia que nominat quẽdã habitum ⁊ de epyichie que eſt obiectum eius. ⁊ diuidendum eſt de eis qualiter quideꝫ epyichia ſe habeat ad iuſtitiam: ⁊ qualr̃ eius obiectum qꝺ dr̃ epyiches ſe habeat ad iuſtũ qꝺ eſt iuſtitie. dr̃ autẽ in greco epyiches quaſi id qꝺ eſt cõueniens vel decẽs. ab epy qꝺ eſt ſupra ⁊ icos. qꝺ eſt obediens: qꝛ videlꝫ per epyichiam aliquis excellentiori modo obedit dum obſeruat intentionem legiſlatoris: vbi diſſonant ꝟba legis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ enim vt idem ſimplr̃. neqꝫ vt alterũ genere videt̃ intendentibus. ⁊ qñqꝫ eni epyiches laudamus ⁊ virũ talem. Quare ⁊ ad talia laudantes transferimꝰ pro bono magis epyiches: qm̃ melius oſtendentes. Quãdoqꝫ aũt rationẽ ſequentibus videtur inconueniens ſi epyiches preter iuſtum quid exiſtens laudabile eſt. vel enim iuſtum non ſtudioſum vel epyiches aliud. vel ſi ambo ſtudioſa idem ſunt. Dubitatio quidẽ igitur fere accidit ꝑꝑ hoc circa epyiches.

¶ Proſequitur propoſitum. Et circa hoc tria facit. Prio

determinat de obiecto epyichie.Secūdo de ſubiecto eiꝰ ibi.(Manifeſtū aūt ex hoc etc.)Tertio de ipſo habitu. ibi.(Et habitus iſte etc.)Circa primuȝ duo facit.Primo mouet dubitationē. Secundo ſoluit ibi.(Habent autē omnia etc.)Dicit ergo primo.ꝙ ſi aliqui diligenter attendant.non videt̄ ꝙ epyiches ⁊ iuſtum ſit ſimpl'r idem: qꝛ aliqñ recedit a iuſto legali.neqȝ etiam videtur ꝙ oio ſit differens genere a iuſto:⁊ hoꝝ aſſignat rationē:qꝛ quādo laudamus:id qd̄ eſt epyiches dicentes hoc eſſe bene factum:⁊ ſimiliter laudamus talē virū qui hoc operat̄:vel vel dicimus eum virum.i.virilem ⁊ perfectuȝ:⁊ ſic pȝ ꝙ cuȝ transferimus laudē ad id ꝙ ē epyiches:vel ad hominem:quaſi ad aliquid magis bonū in hoc oſtendit ꝙ epyiches ſit aliquid melius ꝙ̄ iuſtū.vnde non vr̄ eſſe idē ſimpliciter cū iuſto.ex alia vero parte ſi volumus ſequi rōnē videtur eſſe inconueniēs.ſ.id qd̄ eſt epyiches ſit laudabile:⁊ ſit aliquid preter iuſtum.opȝ enim:vt videtur:ꝙ vel iuſtū non ſit ſtudioſum.i.bonū:vel ꝙ id qd̄ eſt epyiches ſi ſit aliud a iuſto non ſit bonuȝ:qꝛ bonū ↄuenit vno mō: vt in ſcd̄o dictum eſt.vel opȝ ꝙ ambo ſint bona que ſint idem.⁊ ſic cōcludit ꝙ circa:id qd̄ eſt epyiches accidit dubitatio ꝓpter predicta:qꝛ ex vna parte videt̄ ꝙ nō ſit idē inquātum laudat̄ vt melius ꝙ̄ iuſtū.ex alia parte videt̄ ꝙ ſit idem cū iuſto:inquātum id qd̄ eſt preter iuſtum nō videt̄ eſſe bonum ⁊ laudabile.¶ Deinde cum dicit.

¶ Habent aūt oia ſm modū quēdā recte ⁊ nihil ſubcontrariū ſibiipſis. Epyiches enim iuſto quodam ens melius eſt iuſtum. ⁊ non vt aliud qd̄dam genus exiſtens melius eſt iuſto. Idem ergo iuſtum ⁊ epyiches ⁊ ambobus ſtudioſis exiſtentibus melius epyiches.

¶ Soluit motā qōnē.Et circa hoc duo facit.Primo proponit veritatē.Scd̄o rationē aſſignat ibi.(Facit aūt dubitationem etc.)Dicit ergo primo ꝙ oia que dicta ſunt ꝑ vtraqȝ parte dubitationis quodāmodo recte ſe hñt.⁊ ſi quis recte intelligat.nulla contrarietas ibi latet.veꝝ eſt enim ꝙ id qd̄ eſt epyiches eſt qd̄dam iuſtū ⁊ eſt melius quodam alio iuſto:qꝛ vt ſupra dictuȝ eſt:iuſtū quo ciues vtunt̄ diuidit̄ in nāle ⁊ legale.eſt autē id qd̄ eſt epyiches melius iuſto legali.ſed continetur ſub iuſto naturali:⁊ ſic non dicitur melius ꝙ̄ iuſtum:quaſi ſit quoddā aliud genus ſepatū a gñe iuſti ⁊ cū ābo ſint bona.ſ.iuſtū legale ⁊ epyiches.meliꝰ ē illud qd̄ ē epyiches.¶ Deiñ cū dic̄.

¶ Facit autem dubitationem.quoniam epyiches iuſtum quidem eſt.non qd̄ ſm legem aūt. ſed directio iuſti legalis.

¶ Aſſignat rationem predictoꝝ.Et circa hoc tria facit. Primo aſſignat rōneȝ dubitationis.Scd̄o aſſignat rōnē veritatis propoſite.ibi.(Cauſa aūt etc.)Tertio cōcludit veritatem intentam.ibi.(Propter qd̄ iuſtuȝ quidē etc.) Dicit ergo p̄mo.ꝙ hoc eſt qd̄ faciebat dubitationē ꝙ id qd̄ eſt epyiches.eſt quidē aliqd̄ iuſtuȝ:ſed non eſt legale: ſed eſt quedam directio iuſti legalis.dictum eſt enim ꝙ cōtinet̄ ſub iuſto nāli a quo orit̄ iuſtū legale. ¶ De.cū.d.

¶ Cauſa aūt qm̄ lex quidem vl'r ois. De quibuſdam autem non eſt poſſibile recte dicere vl'r. In quibus igitur neceſſariū qdē dicere vl'r.nō poſſe autem recte.hoc vt in plus accipit lex non ignorans qd̄ peccatum eſt.

¶ Aſſignat rationem veritatis ꝓpoſite.ſ.q̄re iuſtū legale indigeat directione.Et circa hoc tria facit.Primo ꝓpōit iuſti legalis defectum.Scd̄o oſtendit ꝙ talis defectꝰ nō excludit eius rectitudinē.ibi.(Et eſt nil minꝰ etc.)Tertio concludit directionis neceſſitatē.ibi.(Cuȝ igit̄ dicat lex etc.)Dicit ergo p̄mo.ꝙ cauſa quare iuſtum legale indiget directione eſt iſta ꝙ ois lex datur vl'r:qꝛ enim particularia ſunt infinita non poſſunt cōprehēdi ab itellectu humano:vt de ſingulis particularibus lex ferat̄.⁊ ideo opȝ ꝙ lex in vl'i ferat̄.puta ꝙ quicūqȝ fecerit homicidiū occidatur.manifeſtū eſt aūt:ꝙ de quibuſdam intellectus noſter pōt aliquid verū dicere in vl'i:ſicut in neceſſarijs: in quibus non poteſt defectus accidere:ſed de quibuſdā non eſt poſſibile ꝙ dicat̄ aliquid verū in vl'i ſicut de cōtingentibus.de quibus ⁊ ſi aliquid ſit veꝝ.vt in pluribꝰ: in paucioribus tñ deficit.⁊ talia ſunt facta humana de quibus dantur leges:qꝛ igitur in talibus neceſſe ē ꝙ legiſlator vl'r loquatur ꝓpter impoſſibilitatem cōprehendendi paticularia.nec tamē ē poſſibile ꝙ in omnibus recte ſe hēat:qd̄ dr̄ ꝑꝑ hoc ꝙ deficit in paucioribꝰ:legiſlator accipit id qd̄ eſt vt in pluribus:⁊ tñ non ignorat ꝙ in paucioribus cōtingit eſſe peccatū ſicut ēt nālis dicit ꝙ hō qnqȝ digitos hȝ:⁊ tñ nouit ꝙ ꝓpter errorē nāe vt in paucioribus accidit aliq̊s hr̄e plures vel pauciores.¶ Deiñ cū.d.

¶ Et eſt nihil minus recta.peccatū eni nō in lege neqȝ in legis poſitore:ſed in natura rei ē.Cōfeſtim enim opabiliū mā talis eſt.

¶ Oñdit ꝙ p̄dictꝰ defectꝰ nō tollit rectitudinē legis vel iuſti legalis.dicēs ꝙ lȝ pctm̄ accidat in aliqbus ex obſeruantia legis.nihilominꝰ lex recta ē:qꝛ pctm̄ illud nō ē ex ꝑte legis:qꝛ rōnabil'r poſita eſt:neqȝ ex ꝑte legiſlatoris:q locutꝰ ē ſm cōditionē māe.ſȝ eſt pctm̄ ex nā rei.talis.n.ē mā opabiliū humanoꝝ:ꝙ nō ſūt vl'r eodē mō.ſȝ vt i paucioribꝰ diuerſificant̄.ſic̄ reddere depoſitū ſm ſe iuſtuȝ ē: vt in pluribꝰ bonū:in aliquo tñ caſu pōt eē malū.puta ſi reddat̄ gladius furioſo.¶ Deinde cū dicit.

¶ Cuȝ igit̄ dicat lex vl'r. Accidit aūt in hoc p̄terea q̄ vl'r tūc recte hȝ vbi reliquit legis poſitor ⁊ peccauit ſimpl'r dicens:dirigere qd̄ defecit.qd̄ ⁊ legis poſitor ſic vtiqȝ diceret illic pñs:⁊ ſi ſciret lege poſuiſſet.

¶ Concludit neceſſitatē directionis iuſti legalis.⁊ dic̄ ꝙ cū lex ꝓponit aliqd in vl'i:⁊ in aliquo caſu nō ſit vtile illud obſeruari.rō recte ſe hȝ ꝙ aliqs dirigat illud qd̄ deficit legi vbi.ſ.legiſlator reliquit caſum ꝑticularē:in quo lex deficit nō determinatū:⁊ peccauit.i.rem defectibilē ꝓpoſuit in hoc ꝙ ſimpl'r.i.vl'r dixit:qꝛ ⁊ ipſe legiſlator ſi pñs eēt:vbi talis caſus acciderit ſic determinaret ⁊ eſſet dirigēdū.⁊ ſi a p̄nº p̄ſciuiſſet:poſuiſſet h̄ in lege:ſȝ non potuit cōprehendere oēs cās ꝑticulares.ſic̄ in q̄dā ciuitate ſtatutū fuit ſub pena capitis ꝙ ꝑegrini nō aſcēderēt muros ciuitatis.ne.ſ.poſſent dñiū ciuitatis vſurpare.hoſtibus āt iuadētibꝰ ꝑegrini qdē aſcēdētes muros ciuitatis defendūt ciuitatē ab hoſtibꝰ:q̊s tñ nō ē dignū capite puniri.eēt.n.ↄ̄ ius nāle:vt bñfactoribꝰ pena rependeret̄.⁊ iō ſm iuſtū nāle oȝ hic dirigere iuſtū legale.¶ De.cū.d.

¶ Propter qd̄ iuſtū qdē ē ⁊ qd̄daȝ meliꝰ iuſto nō eo ꝙ ſimpl'r alid̄.ſȝ eo ꝙ ꝑ ſimpl'r pctm̄.⁊ ē hec nā q̄ epyiches directio legis vbi deficit ꝑꝑ vl'e.h̄ enim cā ⁊ eius ꝙ non oia ſm legem eſſe. qm̄ de quibuſdam ipoſſe ponere legem:quare ſnīa idiget.Indeterminati enim ideterminata regula eſt:quemadmodum ⁊ leſbie figura

tionis plumbea regula eſt. Ad figuram eniȝ lapidis tranſmutatur ⁊ non manet regula ⁊ ſnia ad res. Quid quidē eſt igitur epyiches: ⁊ qm̄ iuſtum: ⁊ qm̄ melius iuſto manifeſtū eſt.

¶ Concludit veritatē intentā: ꝙ ꝑpter predicta manifeſtuȝ eſt ꝙ id qđ eſt epyiches eſt quidem iuſtū. ⁊ eſt meliꝰ quodā iuſto: non quidem iuſto naturali qđ ſimplr̄. i. vlr̄ proponitur. vnde hec eſt natura eius qđ eſt epyiches. vt ſit directiuū legis: niſi lex deficit ꝑpter aliquē particularem caſum. qꝛ. n. lex deficit in particularibus iſta eſt cā: qꝛ non omnia poſſunt determinari ſm legem: qꝛ de quibuſdaȝ que raro accidunt impoſſe eſt ꝙ lex ponatur. eo ꝙ non poſſunt oīa talia ab homine ꝓuideri. ⁊ propter hoc neceſſaria eſt poſt legē lataȝ ſnīa iudicū: per quā vl'e dcm̄ legis applicat̄ ad particulare negociū. qꝛ. n. materia hūa norū operabiliū eſt indeterminata. inde eſt ꝙ eoꝝ regula qđ eſt lex: oꝫ ꝙ ſit indeterminata q̄ſi non ſemꝑ eodeȝ modo ſe hn̄s: ⁊ ponit exemplum de regula leſbie edificationis. in leſbia. n. inſula ſunt lapides duri qui nō poſſunt de facili ferro preſcindi vt dirigant̄ ad oīmodaȝ rectitudinem: ⁊ ideo edificatores vtunt̄ ibi regula plumbea. ⁊ ſicut illa regula cōplicata adaptat̄ ad figuras lapidis: et non manet in eadem diſpoſitione. ita oꝫ ꝙ ſnīa iudicis adaptet̄ ad res ſm eaꝝ conuenientiā. ſic ergo epylogando ꝯcludit manifeſtū eſſe ex p̄dictis ꝙ id qđ eſt epyiches eſt quoddam iuſtum qđ eſt melius quodā iuſto. ſ. legali. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtū aūt ⁊ ex hoc qm̄ epyiches quis eſt. talium enim electiuus ⁊ operatiuus; non atribodykayos ad deterius. ſed minoratiuus q̄uis hn̄s legem adiuuantē epyiches eſt.

¶ Determinat de ſubo epyichie: ⁊ dicit manifeſtū eſſe ex hoc qđ dictū eſt quis homo ſit epyiches ille qui eligit et operat̄ ea que dicta ſunt: ⁊ poſuit quādā ꝓprietateȝ talis virtuoſi. ⁊ dicit ꝙ talis non eſt atribodykayos. i. diligenter exequens iuſtitiā ad deterius. i. ad puniēdū. ſicut illi qui ſunt rigidi in puniēdo: ſed diminuūt penas q̄uis habeant legem adiuuantem ad puniendū. non. n. pene ſūt per ſe intente a legiſlatore: ſed q̄ſi medicina quedam peccatoꝝ: ⁊ iō epyiches non plus apponit de pena q̄ ſufficiat ad cohibenda peccata. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et habitus ipſe epyichia iuſtitia quedā exn̄s. ⁊ non alter quidem habitus.

¶ Determinat de ipſo habitu virtutis. ⁊ dicit ꝙ ipſe habitus qui dicitur epyichia eſt quedaȝ ſpecies iuſtitie. ⁊ non ē aliquis habitus a iuſtitia legali: ſicut ⁊ de eius obiecto dictum eſt. habitus enim ꝑ obiecta cognoſcunt̄.

¶ Utrum aūt contingat ſibiipſi iniuſtuȝ facere vel non manifeſtum ex his que dicta ſunt.

¶ Poſtq̄ phūs determinauit de iuſtitia ꝓprie dicta. hic intendit determinare de iuſtitia metaphorice dicta. ⁊ qꝛ hꝰ dicta iuſtitia cōſiſtit in his que ſunt ad ſeipſum. iō dicit ꝙ nullus poteſt proprie loquendo ſibiipſi facere iniuſtum. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit q̄uo hoc contingit ꝙ nullus poteſt facere ſibiipſi iniuſtū: vel pati iniuſtum. Scđo oſtendit q̄uo hoc cōtingit ſm metaphorā. ibi. (Manifeſtuȝ autem ⁊ qui ambo ⁊c.) Circa pmum tria facit. Prio proponit ꝙ huiuſmodi queſtio ex ſupradictis determinari poteſt. Scđo ponit quedam per que videtur ꝙ aliquis ſibiipſi poſſit facere iniuſtū. ibi. (Quedam quidem eniȝ ⁊c.) Tertio determinat veritateȝ. ibi. (Sed cui ⁊c.) Dicit ergo p̄mo ꝙ ex dictis poteſt eſſe manifeſtum vtrū contingat ꝙ aliquis ſibiipſi iniuſtū facit. hanc queſtionē ſupra mouit. ſed hic eā ꝓſequitur ꝓpter proximitatē quam habet ad cognitionem metaphorice iuſtitie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quedam enim ſunt iuſtoꝝ ſm oēm virtuteȝ a lege ordinata. puta non iubet ſeipſum iterficere lex. qđ aūt non iubet ꝓhibet.

¶ Ponit duas rōnes ex quibus videt̄ ꝙ aliquis poſſit ſibiipſi iniuſtum facere. quarū p̄ma talis ē. manifeſtū ē ſꝫ ſupradicta ꝙ illa que ſunt iuſta ſm quācūqꝫ virtutē ordinant̄ a lege. vn̄ illud qđ in nullo caſu ordinat̄ a lege nō videtur eſſe iuſtum ſm aliquā virtutē. ⁊ ita videt̄ eē iniuſtum. in nullo enim caſu lex iubet ꝙ aliquis ſe interficiat. illa autem que lex non iubet tāq̄ iuſta: prohibet tāquā iniuſta: qđ non eſt ſic intelligendū: quaſi nihil ſit medium inter p̄ceptum ⁊ ꝓhibitionē legis. cum multa ſint a lege que non precipiunt̄ nec perhibent̄: ſed permittuntur hominū voluntati: ſic emere rē aliquā vel nō emere. ſed eſt ſic intelligendū ꝙ illa ſola lex in nullo caſu iubet que ſunt ꝓhibita q̄ſi per ſe iniuſta: ⁊ ita videt̄ ꝙ occidere ſeipſum ſit pe ſe iniuſtū cum hoc lex nunquam precipiat. ¶ Secūdam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc autem cū preter legem noceat nō contra nocens volēs iniuſtū facit. volēs aūt ⁊ ſciēs ⁊ que ⁊ qđ ⁊ vt. Qui aūt ꝓpter iram ſeipſum occidit volens hoc operat̄ preter rectaȝ legem qđ nō ſinit lex. Iniuſtū facit ergo.

¶ Et dicit ꝙ ille qui nocet alteri preter legis p̄ceptum: vt cū lex precipit aliqđ puniri: dūmo non ſit ꝯ nocens. i. reſiſtens nocumento ſibi ab altero illato. puta cū repercutit percutientem: talis inquā facit volens iniuſtum. ⁊ in hoc qđ dico volens: intelligitur ꝙ ſciat qđ ⁊ quomō faciat ⁊ alias circūſtantias. Sed ille qui occidit ſeipſum propter iram operatur preter rectam legem volens hoc qđ non permittit lex. ergo facit iniuſta. ergo videtur ꝙ aliquis poſſit ſibiipſi iniuſtū facere. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sed cui vel ciuitati. ſibi autem non.

¶ Soluit predictam dubitationem. Et primo ponit ſolutionem ⁊ confirmat. Scđo ponit radicem ſalutiōis. ibi. (Totaliter aūt ſoluitur ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo ſoluit dubitationē ſupra motam: quātum ad iuſtitiā legalem. Secūdo quātum ad iuſtitiam particulareȝ. ibi. (Adhuc ſm ꝙ iniuſtus ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo ꝓponit ſolutionem. ⁊ dicit ꝙ ille qui interficit ſeipȝ facit qđdam iniuſtum. ſed conſiderandum eſt cui iniuſtum faciat. facit. n. iniuſtum ciuitati: quā p̄uat vno ciue: ſed non facit iniuſtem ſibiipſi. Secūdo ibi.

¶ Volēs eni patit̄ iniuſtū patit̄ āt nullus volēs.

¶ Confirmat ſolutionem poſitam. Et primo quātum ad hoc ꝙ non facit iniuſtum ſibi. ipſe enim volens patitur occiſionem. nullus autem patitur iniuſtum volens, vt ſupra habitum eſt. ergo iſte non patitur iniuſtum: non ergo facit ſibi iniuſtum. ¶ Tertio ibi.

¶ Propter qđ ⁊ ciuitas dānificat ⁊ qđā ihonoratio adeſt ſeipſum corrumpenti vt ciuitati iniuſtum facienti.

¶ Confirmat ſolutionem quantū ad id qđ facit iniuſtum ciuitati. ⁊ h̄ propter qđdaȝ ſignum. videmus eni ꝙ ciuitas infert damnum quale poſſibile eſt. ſ. inhonorationeȝ ſiue vituperiū ei qui occidit ſeipſum. puta ꝙ faciat trahi cadauer eius: vel dimittit ipſum inſepultum: vt per hoc detur itelligi ꝙ ille fecit iniuriā ciuitati. ¶ Deiñ cū dic̄.

¶ Adhuc auteȝ ſm ꝙ iniuſtus ſolū quidem in-

iuſtum faciens ⁊ nō totaliter prauus nō eſt iniuſtū facere ſibiipſi. hoc eniꝫ aliud ab illo. Eſt enim aliqualiter iniuſtus ſic malus: quemadmoduꝫ timidus nō vt totam habens malitiaꝫ: quare neqꝫ ſcđꝫ hanc iniuſtuꝫ facit.

¶ Oſtendit ꝙ nullus facit ſibiipſi iniuſtum: ſm iniuſtitiā particularem. Et primo ꝓponit qđ ītendit. ⁊ dicit ꝙ ſm qđ aliquis dicitur iniuſtus. non quaſi totalr̄ prauus ſm omnem malitiam: ſed ſolum quaſi faciens iniuſtū particulare. Secūdum inquam hoc iniuſtum non contingit ꝙ aliquis ſibiipſi faciat iniuſtū. hoc enim iniuſtū ꝑticulare ē aliud ab iniuſto legali: de quo ſupra loquebamur. contingit enim ꝙ aliquis dicatur iniuſtus ſm aliquē moduꝫ: non q̄ſi habens totā malitiā: ſed quaſi habens aliq̄ꝫ particularem malitiā. ſicut aliquis dicitur timidus ſm particularē malitiā. vnde nec ſm iſtam iniuſtitiā ꝑticularem cōtingit ꝙ aliquis ſibi ipſi faciat iniuſtū. ¶ 2° ibi.

¶ Simul enim eidem vtiqꝫ erit auferri ⁊ adijcere eideꝫ. hoc aūt impoſſibile: ſed ſemper in pluribus neceſſarium iuſtū ē ⁊ iniuſtum.

¶ Probat propoſitum q̄tuor rationibus. quarum p̄ma ē ꝙ ille qui facit iniuſtum ſm iniuſtitiā particularem hꝫ plus q̄ꝫ ſibi debeatur: ille aūt qui patitur habet minus. Si ergo ſibiipſi aliquis faciat iniuſtū: ſequereret̄ ꝙ vni ⁊ eidē auferret̄ aliqđ de ſuo ⁊ adijceret ſibi que ſunt oppoſita. ergo īpoſſibile eſt ꝙ idē ſit iuſtū faciens ⁊ iniuſtū patiens a ſeipſo. ſed tam iuſtum q̄ꝫ iniuſtuꝫ neceſſe ē in pluribus ꝑſonis inueniri. ¶ Secūdaꝫ rōnē ponit ibi.

¶ Adhuc autem voluntarió ⁊ electione ⁊ prius. cui enim primo paſſus eſt ⁊ ꝯtra facit non videtur iniuſtum facere. Ipſe autē a ſeipſo eadem ſil' ⁊ patitur ⁊ facit.

¶ Et dicit ꝙ iniuſtum facere opꝫ eſſe voluntarium ⁊ cuꝫ electione. ⁊ opꝫ ꝙ ſit prius q̄ꝫ iniuſtum pati. ille enim q̄ primo paſſus eſt iniuſtum: ⁊ idem contra facit: ſm qđ lex permittit: nō videt̄ facere iniuſtū: puta ſi reaccipit rē ſibi ablatā. ſed ſi aliqs ſibi ipſi noceat eadē ſilr̄ ⁊ patit̄ ⁊ fac̄. nō ḡ vr̄ ſibiipſi facere iniuſtū. ¶ Tertiā rōnē pōit ibi.

¶ Adhuc erit volentem iniuſtum pati.

¶ Uoluntarie enī aliquis ſibiipſi nocet. ſi igit̄ talis iniuſtuꝫ patit̄ a ſeipſo ſequitur ꝙ iniuſtū pati ſit voluntariū. qđ ſupra improbatū eſt. ¶ Quartā rōnē ponit ibi.

¶ Cum in his autē ſiue ſm partem iniuſtificationibus nullus iniuſtum facit. Mechatur enī nullus eam vxorē que ſui ipſius: neqꝫ ſuffodit ſui ipſius murū. neqꝫ furatur que ſuiipſius.

¶ Quia ſi quis conſideret in ꝑticularibus iniuſtificationibus. i. in ſpēbus particularis iniuſtitie maxime apparet ꝙ nullus ſibiipſi facit iniuſtū. eſt eniꝫ vna ſpecies ꝑticularis iniuſtitie mechia. i. adulteriū. nullus aūt mechat̄ . i. adulterat vxorem ſuam: neqꝫ aliquis dicitur ſuffoſſor muroꝝ: qđ pertinet ad aliā iniuſtitie ſpeciem ꝓpter hoc ꝙ ſuffodit proprium murum. neqꝫ dicitur aliquis fur ſi accipiat clam bona ſua. vñ pꝫ ꝙ non contingit ſibiipſi iniuſtum facere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Totaliter autem hoc ſoluitur ſibiipſi iniuſtū facere ſm diffinitionem eam que preter voluntarie iniuſtum pati.

¶ Ponit p̄ncipalē radicem predicte ſolutionis: ⁊ dicit ꝙ totaliter ſoluitur predicta queſtio de eo: qđ eſt iniuſtū facere ſibiipſi ſm hoc qđ ſupra determinatū eſt de hoc qđ impoſſibile eſt voluntarie aliquid iniuſtuꝫ pati. ⁊ ex hoc enī maxīe ſeqtur ꝙ nullus iniuſtū nolēs facit cū iniuſtū facere ſit voluntariū. vt ſupra dcm̄ ē. ¶ Deiñ cū dicit.

¶ Manifeſtum aūt ⁊ qm̄ ambo quidem praua ⁊ iniuſtum pati ⁊ iniuſtū facere: hoc quidem enim minus. hoc autē plus eſt habere medij: ⁊ quēadmoduꝫ ſanum quidem in medicinali. bene habituū aūt in exercitatiua.

¶ Cōparat adinuicem iſta duo. Et circa hoc tria facit primo oſtendit ꝙ vtrūqꝫ eoꝝ eſt maluꝫ. Scđo ꝙ iniuſtū facere per ſe eſt peius. ibi. (Sꝫ tñ deterius ⁊c̄.) Tertio oſtēdit ꝙ per accidens poteſt eſſe eꝯ̊. ibi. (Secūdū accidēs autem ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo. ꝙ ambo. ſ. iniuſtum facere ⁊ iniuſtū pati ſunt praua. qđ quidem ꝓbat ꝑ hoc. ſ. ꝙ iniuſtuꝫ pati eſt minus habere q̄ꝫ mediū iuſtitie requirat medium aūt iuſtitie qđ dicit̄ iuſtū: ita ſe hꝫ in cōmutationibus ⁊ diſtributionib⁹. ſic̄ ſanū in medicinali. ⁊ bene habituꝫ in arte exercitatiua. vñ ſic̄ in medicinali ⁊ exercitatiua illud ꝙ eſt plus vel min⁹ ē malum. ita etiam circa iuſtitiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed tamē deterius iniuſtum facere. iniuſtuꝫ facere. n. cū malitia quidē ⁊ vituperabile erit ⁊ malitia vel perfecta ⁊ ſimplr̄ vel proxime. Nō enim voluntarium oē cū iniuſtitia. iniuſtū pati aūt ſine malitia ⁊ iniuſtitia. Scđm quidē igit̄ ipſuꝫ iniuſtū pati minus prauū.

¶ Oſtendit ꝙ pei⁹ ſit iniuſtū facere q̄ꝫ iniuſtum pati. qđ quidē ꝓbat per hoc ꝙ iniuſtum facere ē vituperabile: ⁊ cū malitia: qđ quidē intelligendū eſt: vel de malitia perfecta ⁊ ſimplr̄. puta cū aliquis iniuſtum facit nō ſoluꝫ voluntarie: ſed ex electione. vel ſe hꝫ ꝓxime ad perfectā malitiaꝫ: vt pꝫ de eo qui iniuſtum facit nō ex electione: ſꝫ ex ira vel alia paſſione. oſtenſuꝫ eſt enī ſupra. ꝙ nō oē voluntariū ē cū iniuſtitia. qñqꝫ enī aliqs iniuſtū fac̄: ⁊ tñ ñ ē iniuſtus. nihilomin⁹ tñ vituperat̄. ſꝫ iniuſtū pati eſt oīno ſine malitia ⁊ iniuſtitia. ille enī q̄ iniuſtū patit̄: nullo mō pōt haberi iniuſtus vel malus. man^m āt ē illud eē magis malū: a quo denominat̄ aliqs malus: q̄ꝫ a quo ñ denoīat̄ malus: ſic̄ albedo ī actu a q̄ denoīat̄ aliqs albus magis ē albedo q̄ꝫ albedo ī po^a: a q̄ ñ dnoīat̄ aliqs alb⁹. ſeqt̄ igr̄ ꝙ iniuſtū pati ſꝫ ſe ſit min⁹ malū q̄ꝫ iiuſtū facere. ¶ D. c. d.

¶ Secundum accidens autem nihil prohibet maius malum. ſed nihil cura eſt arti: ſed pleureſim dicit maiorē egritudinem eſſe offenſione pedis: q̄uis fiat vtiqꝫ aliquando alterū ſcđꝫ accidens maius ſi offendentē ꝑꝑ cadere accidat ab aduerſarijs capi ⁊ mori.

¶ Oſtēdit ꝙ ſꝫ accñs p̄t eē eꝯ̊. ⁊ dic̄ ꝙ nihil ꝓhibet quin iniuſtū pati ꝑ accñs ſit malū magis q̄ꝫ iniuſtū facere. puta cū aliqs ex h̄ qđ iniuſtū patit̄ ꝓuocat̄ ad maiores iniuſticias faciēdas. ſed h̄ ē per accñs: ſed qđ ē per accñs nō curat ars: ſꝫ ſolū iudicat ſm id qđ ē ꝑ ſe. ſic̄ ars medicie: dic̄ pleureſiꝫ q̄ ē apoſtema ſub coſtis ꝑiculoſuꝫ ⁊ mortale: maiorē eē egritudinē: q̄ꝫ ſit offēſio pedis: lꝫ ꝑ accñs poſſit eē peior. puta cū aliqs ꝑꝑ hoc ꝙ hꝫ pedē leſuꝫ cadit. ⁊ ſic accidit ꝙ ab aduerſario capiat̄ ⁊ moriat̄. ¶ De. cū. d.

¶ Secundum metaphorā autem ⁊ ſimilitudinem eſt nō ipſius ad ipſum iuſtū: ſed eoꝝ que ipſius aliquibus. nō omne autem iuſtum: ſed

dominatiuuꝫ vel diſpenſatiuũ. Jn his autem ſermonibꝰ diuiſa eſt pars anime ad irrationalem in que vtiq̃ reſpiciunt: ⁊ videtur eſſe iniuſtum ad ſeipſum. qm̃ in his eſt pati aliquid preter ſuꝑ̃pſius appetituꝫ. Queadmodũ igiẗ imperanti ⁊ imperato eſſe adinuicem iniuſtũ aliqđ ⁊ his. De iuſtitia quidem igitur ⁊ alijs moralibus virtutibus determinatuꝫ ſit ſecundum hunc modum.

¶ Oſtendit qualis ſit metaphorica iuſtitia: ⁊ oſtendit ꝙ ſᷓm quãdam metaphorã ⁊ ſilitudinẽ ꝯtingit nõ qdeꝫ ꝙ ſit iuſtũ vel iniuſtũ totius hoĩs ad ſeipm̃: ſed qđ ſit q̃daꝫ ſpẽs iuſti ĩter aliquas ꝑtes hoĩs adinuicẽ: nõ tñ ĩter eas eſt omne iuſtũ: ſed ſolũ iuſtũ dñatiuũ vel diſpẽſatiuuꝫ. ſ. yconomicũ: qꝛ ſᷓm has rõnes dominij vel diſpẽſationis videẗ diſtare rõnalis pars aĩe ab irrõnali: que diuidiẗ in iraſcibilẽ ⁊ cõcupiſcibileꝫ. nã rõ dominaẗ iraſcibili ⁊ cõcupiſcibili ⁊ gubernat eas: ⁊ ad iſta reſpiciũt aliq̄ qbꝰ videẗ ꝙ ſit iuſtitia hoĩs ad ſeipm̃ ꝑꝑ hoc ꝙ in talibꝰ contingit aliqueꝫ pati ꝓpter ꝓprios appetitus. puta cum ex ira vel cõcupiſcentia aliq̄s facit ꝯ rõnẽ. ſic igitur in his ẽ q̃daꝫ iuſtũ ⁊ iniuſtũ: ſicut ĩter ĩperãteꝫ: ⁊ eũ cui imperatur. nõ aũt eſt verũ iuſtũ: qꝛ nõ eſt ĩter duos: ſed eſt ſimilitudinariũ iuſtũ: ĩquãtũ diuerſitas aĩe aſſimilaẗ diuerſitati perſonarũ. Ultimo aũt epilogãdo cõcludit ꝙ determinatũ eſt de iuſtitia: ⁊ alijs virtutibꝰ moralibus ſᷓm modũ predictuꝫ. Et in hoc terminatur ſnĩa q̄nti libri.

3m ¶ Jncipit liber ſextus.

Quia autem exiſtimus prius dicẽtes: qm̃ opꝫ mediuꝫ eligere: neq̃ ſupabundantiaꝫ: neq̃ defectum. medium autem eſt vt recta ratio dicit: hoc diuidamus.

¶ Poſtq̃ phs determinauit de virtutibꝰ moralibꝰ. in h̄ ſexto libro determinat de ĩtellectualibꝰ. Et primo ꝓhemialiter dicit de quo eſt intentio. Secũdo determinat ꝓpoſitũ ibi. (Prius qdeꝫ igiẗ dictũ eſt ⁊c̃.) Circa p̄muꝫ tria facit. Primo dicit ꝙ dicẽduꝫ eſt de rõne recta. Secundo oſtẽdit quid de eadẽ dđꝫ eſt. ibi. (Jn oĩbꝰ. n. dcis habitibꝰ.) Tertio ꝯtinuat ſe ad p̄cedentia. ibi. (Anime aũt virtutes ⁊c̃.) Dicit ergo p̄mo. ꝙ qꝛ ſuperiꝰ in ſcđo dictuꝫ eſt. ꝙ in virtutibꝰ moralibꝰ de q̄bꝰ ſupra dictuꝫ eſt. oꝫ eligere mediũ: ⁊ ꝑ̃termittere ſupabũdãtiã ⁊ defectũ. mediũ aũt determinaẗ ſᷓm rõneꝫ rectã: vt in ſecũdo habitũ eſt. ꝯñs eſt: vt rõneꝫ rectã. i. virtutem ĩtellectualem que eſt rectitudo rõnis. diuidamꝰ in ſuas ſpẽs: ſicut ⁊ ſilr̃ diuiſimꝰ virtutes morales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Jn oĩbꝰ. n. dictis habitibꝰ queadmoduꝫ ⁊ in alijs eſt quoddaꝫ ſignum ad qđ inſpiciens rationem habens intendit ⁊ remittit: ⁊ quis eſt terminus medietatuꝫ: quas inter medium dicimus eſſe ſuperabundantie ⁊ defectus exiſtẽtes ſᷓm rectam rationem.

¶ Oſtẽdit q̄d dicendũ ſit de rõne recta. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit q̄d de rõne recta haberi poſſit ꝑ ea que dicta ſunt ſupra. Secũdo oſtendit ꝙ hoc nõ ſufficit ibi. (Eſt aũt dicere qdem ⁊c̃.) Tertio cõcludit q̄d oporteat amplius dicere. ibi. (Propter qđ oꝫ ⁊c̃.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ in oĩbꝰ p̄dictis habitibꝰ. i. virtutibꝰ moralibꝰ: ſic in alijs rebus. puta in artificialibꝰ eſt aliq̄d: q̃ſi ſignũ ad qđ reſpicit ille qui hꝫ rectã rõneꝫ. ⁊ ſic intẽdit ⁊ remittit ideſt addit vel minuit: vl̃ ꝯſiderat per hoc ſignũ quis eſt terminus medietatũ. i. q̃uo debeat determinari medietas in vnaquaq̃ virtute: quã qdeꝫ medietateꝫ dicimus eſſe quoddã mediũ ĩter ſupabũdãtiã ⁊ defectũ: ⁊ hoc ſᷓꝫ rõneꝫ rectã. hoc aũt ſignũ qđ eſt virtuoſo: ſicut regula artificis: eſt id qđ decet ⁊ cõuenit: a quo nõ oꝫ deficere: nec vltra addere. ⁊ hoc eſt medium virtutis: que qdeꝫ ſupra in ſcđo manifeſtata ſunt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Eſt autem dicere ſiquidem veruꝫ. nihil autẽ manifeſtuꝫ. Etenim in alijs ſtudijs circa quecũq̃ eſt ſcientia: hoc verũ quideꝫ dicere: quoniam neq̃ plura neq̃ minora oportet laborare neq̃ negligere: ſed media ⁊ vt recta ratio. hoc autẽ ſolum habens vtiq̃ aliquis nihil vtiq̃ ſciet amplius. puta qualia. oportꝫ afferri ad corpus. Si quis dicat quecũq̃ medicinalis iubet ⁊ vt qui hanc habet.

¶ Oſtendit ꝙ h̄ nõ ſufficit cognoſcere circa rõneꝫ rectã. Et dicit: ꝙ id qđ dictũ eſt: eſt qdẽ veꝝ: ſed nõ ſufficit medium: prout reqritur ad vſum rõnis recte. eſt. n. id qđ dictũ eſt q̃dã cõe: qđ verificaẗ in oĩbus humanis ſtudijs: in q̄bꝰ hoĩes ſᷓm ſciam practicã operanẗ. puta in militia ⁊ medicina ⁊ q̄buſdã negocijs: in q̄bꝰ oĩbꝰ veꝝ eſt dicere ꝙ neq̃ plura neq̃ pauciora oꝫ aut facere aut negligere: ſed ea que medio modo ſe hñt: ⁊ ſᷓm ꝙ rõ recta determinat: ſꝫ ſolũ ille qui hoc cõe hꝫ: nõ ꝑꝑ hoc ſciet ampliꝰ ꝓcedere ad operãdũ. puta ſi querẽti qualia oꝫ dare ad ſanãduꝫ corpꝰ aliq̄s reſpõderet: ꝙ illa debent dari que p̄cipit ars medicine: ⁊ ille q̄ hꝫ hãc artẽ. ſ. medicus: non ꝑꝑ hoc interrogãs ſciret q̄d deberet dare ĩfirmo. ſic aũt ſe hꝫ rõ recta prudentie in moralibꝰ: ſicut recta rõ artis in artificialibꝰ. vñ pꝫ. ꝙ nõ ſufficit id qđ dictũ ẽ. ¶ Deiñ cũ diẽ.

¶ Propter quod ⁊ oportet: ⁊ circa anime habitus nõ ſoluꝫ vere eſſe hoc dictum: ſed ⁊ determinatũ: ⁊ q̃ eſt recta rõ ⁊ huiꝰ q̄s terminꝰ.

¶ Cõcludit ꝙ ſilr̃ rõne circa aĩe habitꝰ nõ ſufficit ꝙ ſolũ aliq̄d vere dicaẗ in cõi: ſed qđ diſtincte determineẗ que ſit rõ recta: ⁊ q̄s ſit terminꝰ. i. diffinitio rõnis recte: vl̃ ẽt ſᷓꝫ q̄d rõ recta determinari poſſit. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Anime aũt virtutes diuiſimus: ⁊ has qdẽ eẽ moris diximꝰ: has aũt intellectꝰ. De moralibꝰ qdem igiẗ ꝑtranſiuimus: de reliq̄s aũt de aĩa primuꝫ dicentes dicimus ſic. 2m

¶ Cõtinuat ſe ad p̄cedentia. ⁊ dicit. ꝙ cuꝫ ſupra diuiſerimus in fine p̄mi v̄tutes aĩe: hoc mõ ꝙ quaſdã diximꝰ eẽ morales q̃ſdaꝫ ĩtellectuales: ex quo de moralibꝰ dictum eſt: reſtat ꝙ determinemꝰ de ĩtellectualibꝰ: ſᷓꝫ q̃s ipſa rõ rectificaẗ: ita tñ ꝙ prius aliq̃ dicẽda ſunt de ipſa aĩa: ſine cuius cognitiõe nõ pñt cognoſci aĩe virtutes: vt ſupra in fine p̄mi dictũ eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prius quideꝫ igitur dictũ eſt duas eſſe partes anime: ⁊ rationẽ habens ⁊ irrõnaleꝫ.

¶ Jncipit ꝓſeq̄ ꝓpoſitũ. ⁊ p̄mo determinat que dicenda ſunt de aĩa. Scđo ꝓſeq̄ẗ de virtutibꝰ ĩtellectualibꝰ. ibi. (Sumẽdũ ĝ vnuſq̄ſq̃ hoꝝ ⁊c̃.) Circa p̄m tria facit. p̄mo reſumit diuiſionẽ partiũ aĩe: ſupra poſitaꝫ in fine primi. Scđo ſubdiuidit alterum mẽbruꝫ. ibi. (Nũc autẽ de rationẽ habente ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ prius dictum eſt ꝙ due ſunt partes aĩe. Una que eſt habẽs rationeꝫ. Alia que eſt irrõnalis. dictũ auteꝫ eſt ſupra ꝙ id qđ eſt rõneꝫ

habens per eſſentiam perficitur per virtutes ītellectuales.id aūt qđ eſt irrōnale:participans tñ rōne perficit̃ ꝑ virtutes morales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nunc autem de rationē habente ſm eundē modum dicendū: ⁊ ſupponantur duo rationem habentia. vnū quidem quo ſpeculamur talia entiū quorum principia nō contingit aliter ſe habere. vnum autē quo contingētia.

¶ Subdiuidit alterꝝ mēbrū predicte diuiſionis. Et circa hoc tria facit. Prio ꝓponit diuiſionē. Scđo ꝓbat mēbra diuiſionis.ibi.(Ad ea.n.que gn̄e altera ⁊c̃.) Tertio īponit noīa mēbris diuiſiōis.ibi.(Dicat̃ autē ⁊c̃.) Dicit ergo p̊.ꝙ q2 ītēdim⁹ de virtutib⁹ intellectualib⁹: que ꝑficiunt ꝑtē aīe rōnalē: iō ad diſtinguēdū virtutes intellectuales: opꝫ diuidere rationē habēs eodē modo quo ſupra diuiſimus ꝑtes aīe. nō q̄ſi ex ꝑncipali intētione: ſed ſm ꝙ ſufficit ad ꝓpoſitū. ſupponat̃ ergo ꝙ pars rōnalis diuidit̃ in duas. Una qdē eſt ꝑ quā ſpeculamur illa entia.ſ.neccia quoꝝ ꝑncipia nō pñt alr ſe hr̄e. Alia aūt ꝑs ꝑ quā ſpeculamur ꝯtingētia. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ad ea enim que genere altera ⁊ anime particularū alterū genere ad vtrūqꝫ aptū natū.

¶ Probat premiſſā diuiſionē tali rōne. ad obiecta que differūt genere neceſſe eſt ꝙ diuerſa genera partiū anie adaptent̃. Manifeſtum eſt autē ꝙ cōtingens ⁊ neceſſariū differūt genere: ſicut habet̃ de corruptibili ⁊ icorruptibili.10.metaph̄. relinquit̃ g̊ ꝙ ſit diuerſū genus partium aīe rōnalis quo cognoſcit neceſſaria ⁊ contingentia. ¶ Maiorē aūt ꝓpoſitum ꝓbat ibi.

¶ Si quidem ſm ſimilitudinem quādam ⁊ ꝓprietatē cognitio exiſtit ipſius.

¶ Et hoc ſic. partib⁹ aīe ineſt cognitio ſm qđ habēt ſimilitudinē quādā ꝙ res cognita ſit. nō quidē ita ꝙ res cognita ſit actu in nā cognoſcētis. Sicut Empedocles poſuit: ꝙ terra terrā cognoſcimus: igne ignē: ⁊ ſic de alijs: ſꝫ inquātum quelibꝫ potētia anime ſm ſuam ꝓprietatē eſt ꝓportiōata ad talia cognoſcēda: ſicut viſus ad cognoſcendos colores: ſed eoꝝ que ſunt inuicem ꝓportionata eſt eadē ratio diſtinctionis. ergo ſicut cognita ſm rōnē differūt: ita ⁊ ꝑtes aīe rōnalis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Dicatur autem hoꝝ hoc quidem ſcientificū. hoc autem ratiocinatiuū: ⁊ conſiliari enim ⁊ ratiocinari idem. Nullus autē conſiliatur de nō cōtingentibus aliter habere. Quare ratiocinatiuū eſt vna quedā pars rationē habētis.

¶ Imponit noīa p̄dictis partib⁹: ⁊ dicit ꝙ p̄dictaꝝ ꝑtiū aīe rōnalis. vna qdē que ſpeculatur neceſſaria pōt dici ſcientificū genus aīe: q2 de neceſſarijs eſt. Alia aūt pars pōt dici ratiocinatiua: ſꝫ ꝙ ratiocinari ⁊ ꝯſiliari pro eodem ſumitur: nominat enim cōſiliū quādā inquiſitionem nōdū determinatā: ſicut ⁊ ratiocinatio: que qdem indeterminatio maxime accidit circa contingentia: de qbus ſolis eſt cōſiliū. nullus enī conſiliatur de his que nō contingunt aliter ſe habere. ſic ergo ſequitur ꝙ rōcinatiuū ſit vna pars anime rationē habētis. ¶ Ur̃ autē qđ hic ph̄s determinat dubitationē habere: ipſe enī in 3⁰ de aīa. diſtinguit ītellectū in duo.ſ. in agens ⁊ poſſibile: ⁊ dicit ꝙ agens eſt quo eſt oīa facere. poſſibilis aūt eſt quo ē oīa fieri. ſic ergo tā intellect⁹ agens q̄ꝫ poſſis ſꝫ rationē ad oīa ſe habꝫ. eſſet ergo cōtra rationē vtriuſqꝫ intellectus. ſi alia pars anīe eſſꝫ que intelligit neceſſaria: ⁊ que ītelligit ꝯtingētia. ¶ Rurſū veꝝ neceſſariū ⁊ verum cōtingens vident̃ ſe habere: ſicut perfectū ⁊ imꝑfectum in genere. in eadē autē potētia anime cognoſcimus perfecta ⁊ imꝑfecta in eodē genere: ſicut viſus lucida ⁊ tenebroſa. multo igitur magis eadē potētia intellectiua cognoſcit neccia ⁊ cōtingentia. ¶ Itē vniuerſali⁹ ſe habꝫ ītellectus ad ītelligibilia q̄ꝫ ſenſus ad ſenſibilia. quāto enī aliqua virtus eſt altior. tanto eſt magis vnita. ſenſus autē viſus participat ⁊ icorruptibilia: ſcꝫ celeſtia corpora: ⁊ corruptibilia .ſ. inferiora: quib⁹ ꝓportionaliter reſpōdere vidētur neceſſariū ⁊ contingens. multo igit̃ magis eadē intellectiua potētia cognoſcit neccia ⁊ contingētia. ¶ Ur̃ aūt ꝙ ꝓbatio quā inducit efficax nō eſſe: nō enim quelibꝫ diuerſitas generis in omnibus requirit diuerſas potētias. alioquin nō eadē potētia viſiua videremus plātas ⁊ alia aīalia. Sed ſola illa diuerſitas que reſpicit formalē rationē obiecti: puta ſi eēt diuerſum genus coloris vel luminis: oporteret eſſe diuerſas potētias viſiuas. obiectum aūt intellectus ꝓpriū eſt qđ quid eſt cōe oībus ſubſtantijs ⁊ accidentibus: licꝫ nō in eodē modo. vnde ⁊ eadē ītellectiua potentia cognoſcimus ſubſtātias ⁊ accidētia. Pari ergo ratione diuerſitas generis neceſſarioꝝ ⁊ cōtingētium nō requirit diuerſas potētias ītellectiuas. ¶ Hec aūt dubitatio de facili ſoluit̃: ſi quis conſideret ꝙ cōtingētia dupliciter cognoſci poſſunt. Uno modo ſm rationes vl̃es. Alio modo ſm qđ ſunt in particulari: vl̃es quidē igitur rationes cōtingētium imutabiles ſunt: ⁊ ſm hoc de his demōſtrationes dantur: ⁊ ad ſciētias demōſtratiuas pertinet eoꝝ cognitio: nō enim ſcientia naturalis ſolum eſt de rebus neceſſarijs ⁊ incorruptibilib⁹: ſꝫ ēt de rebus corruptibilibus ⁊ cōtingētibus: vnde patꝫ ꝙ contingētia ſic conſiderata ad eādem partē anime ītellectiue ꝑtinēt: ad quā eſt neceſſe: quā ph̄s vocat hic ſciētificum. ⁊ ſic ꝓcedunt ratiōes inducte. Alio modo poſſunt accipi contingentia ſm qđ ſunt in particulari: ⁊ ſic variabilia ſunt nec cadit ſupra ea intellectus niſi mediātibus potētijs ſenſitiuis. vñ ⁊ inter partes aīe ſenſitiuas ponitur vna potētia: que dicitur ratio particularis ſiue vis cogitatiua: que eſt collatiua intentionū particulariū: ſic aūt hic accipit ph̄us cōtingentia: ita enim cadunt ſub conſilio ⁊ operatione: ⁊ ꝓpter hoc ad diuerſas partes anime rationalis pertinere dicit neceſſaria ⁊ cōtingentia ſicut vniuerſalia ſpeculabilia ⁊ particularia operabilia.

Sumendū ergo vtriuſqꝫ horū quis optimus habitus. hec enī virtus vtriuſqꝫ. virtus aūt ad op⁹ ꝓpriū.

¶ Poſtq̄ꝫ ph̄s diſtinxit partes anime rationem habētis ſm qđ eſt neceſſarium ad ꝓpoſitū: hic incipit agere de ipſis virtutibus intellectualibus: quibus vtraqꝫ pars snime ratiōalis perficitur. Et primo determinat de ſingulis intellectualiū virtutū. Secūdo mouet quādā dubitationē de vtilitate ipſarū.ibi.(Dubitabit autem vtiqꝫ aliquis ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo inueſtigat ratiōes accipiēdi virtutes ītellectuales. Secundo incipit de eis agere.ibi.(Incipientes igit̃ ſuperius ⁊c̃.) Circa primum tria facit. Primo proponit cōem rationem virtutis: ꝑut in primo dictū eſt.ꝙ virtus alicui⁹ eſt: que op⁹ ei⁹ bonum reddit. Secundo inquirit quid ſit bonum op⁹ anime rationem habentis quantum ad vtrāqꝫ.ibi.(Tria ſunt in anima ⁊c̃.) Tertio concludit que vel quales ſint virtutes vtriuſqꝫ partis. ibi.(Secūdum quos igitur ⁊c̃.) Dicit ergo primo.ꝙ ex quo poſite ſunt due partes rationē habentis: cui attribuunt̃

virtutes intellectuales ſumendum eſt quis eſt optimus
habitus duarum vtriuſq; predictaꝝ partiũ.qꝛ talis habi
tus neceſſe eſt ꝙ ſit virtus vtriuſq;.Dictum eſt aũt ſupra
ꝙ virtus vniuſcuiuſq; rei determinatur ad ꝓpriuʒ.qḋ.ſ.
perficitur ſm virtutem.hic autem dicitur optimus habi
tus quo optime pficit̃ aliqḋ opus.¶ Deinde cum dicit.

¶ Tria autẽ ſunt i aĩa dñatiua actus ⁊ veritatis:
ſenſus ĩtellectus:appetitus.

¶ Inquirit quid ſit ꝓprium opus vtriuſq; predictaꝝ par
tium.Et circa hoc tria facit.Primo q̃ ſint principia hũa/
noꝝ actuũ.Scḋo inquirit qd ſit ꝓprium opus rõnis.
ibi.(Speculatiue aũt mentis ⁊c̃.)Tertio infert conclu/
ſionem intentam.ibi.(Utrarũq; itaq; ⁊c̃.)Circa primũ
tria facit.Primo proponit tria que dicunt̃ eẽ pncipia hu
manorum actuuʒ.Secundo excludit vnũ eoꝝ.ibi.(Ho
rum autem ſenſus ⁊c̃.)Tertio oſtendit quomõ duo reli
qua adiuicẽ cõcordare poſſunt.ibi.(Eſt ꝙ in mente ⁊c̃.)
Circa primũ conſiderandũ eſt ꝙ duo opera dicunt̃ eẽ pro
pria homini.ſ.cognitio veritatis ⁊ actus:inq̃ʒtuʒ.ſ.homo
agit tanq̃ dñs propriꝝ actus:⁊ non ſicut actus.vel ductus
ab aliquo.ſuper hoc igitur duo vident̃ habere dñium ⁊
poteſtatem.tria aũt que ſunt in anima.ſ.ſenſus intellectꝰ
⁊ appetitus.his enim tribus mouentur aĩalia:vt dicit̃ in
tertio de anima.¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoꝝ aũt ſenſus neq; vniꝰ principiũ actꝰ.Ma
nifeſtum autem eo ꝙ beſtie quideʒ ſenſum ha
bent.actũ aũt nõ cõmunicant.

¶ Excludit ab eo qḋ dictum eſt vnũ eoꝝ.ſ.ſenſum.⁊ de ve
ritate quidẽ manim eſt ꝙ non ptinet:neq; ad ſenſuʒ nʒ ad
appetitum.proponit autem vltimo ꝙ inter predicta tria
ſenſus nullius actus principiũ eſt:eo.ſ.mõ vt per ſenſum
haberi poſſit dñium actus.qḋ quidem manifeſtum ẽ per
hoc ꝙ beſtie habent quidem ſenſum:non tñ cõmunicant
aliquid actum.qꝛ non habent dñium ſui actus.non enim
a ſeipſis agũt:ſʒ mouent̃ inſtincta nãe.¶ Deide cũ dicit.

¶ Eſt aũt qḋ in mente affirmatio ⁊ negatio hoc
in appetitu ⁊ proſecutio ⁊ fuga.

¶ Oſtendit qũo opera duoꝝ reliquoꝝ.ſ.intellectus ⁊ ap/
petitus poſſunt adinuicem concordare.⁊ primo oſtẽdit
quomodo eoꝝ actus ſunt ſibi proportionabiles.Intelle/
ctus.n.in iudicando habet duos actus.ſ.affirmationem
qua aſſentit vero:⁊ negationem qua diſſentit a falſo:qui/
bus duobus reſpondent duo ꝓportionabiliter in vi appe
titiua:ſcʒ proſecutio qua appetitus tendit in bonũ.⁊ inhe
ret ei:⁊ fuga qua recedit a malo ⁊ diſſentit ei.⁊ ſm hoc in/
tellectus ⁊ appetitus poſſunt conformari:inquãtuʒ id qḋ
intellectus affirmat bonum appetitus proſequit̃:⁊ id qḋ
intellectꝰ negat eſſe bonũ appetitus fugit.¶ De.cũ.d.

¶ Quare:qꝛ moralis virtus habitus electiuus.
electio autem appetitus ꝯſiliatiuus.opʒ qdeʒ
propter hoc rationem veram eẽ ⁊ appetitum
rectum.ſiquidem electio ſtudioſa:⁊ eãdeʒ hãc
quidem dicere.hunc aũt proſequi.hec qdẽ igit̃
mens ⁊ veritas practica.

¶ Concludit quomodo in moralibus virtutibus predicti
actus intellectus ⁊ appetitus ſibi concordant.virtus enĩ
moralis eſt habitus electiuus.vt dictũ eſt in ſcḋo.electio
autem appetitus ẽ cõſiliatiuus.inquãtũ.ſ.appetitus acci
pit vt preconſiliatũ eſt:vt dictum eſt in tertio.conſiliari
autẽ eſt actus vnius partis rõnis.vt ſupra habituʒ eſt.qꝛ
igitur ad electionem concurrit:⁊ rõ ⁊ appetitus.ſi electio
debeat eſſe bona:qḋ requiritur ad rationem virtutis mo/
ralis:oportet ꝙ ⁊ rõ ſit vera:⁊ appetitus ſit rectus.ita.ſ.ꝙ
eadẽ que rõ dicit.i.affirmat:appetitus proſequat̃.ad hoc
enim ꝙ ſit perfectio in actu:opʒ ꝙ nullum pncipiorum
eius ſit iperfectũ.ſʒ hec mens:ſiue rõ que ſic cõcordat ap
petitui recto:⁊ vĩtas eius ẽ practica.¶ Deinde cũ dicit.

¶ Speculatiue aũt mẽtis ⁊ nõ factiue neq; pra/
ctice bñ ⁊ male:verũ ⁊ falſuʒ.hoc enim eſt oĩ
ĩtellectui opus.practici aũt ⁊ ĩtellectiui:veritas
ꝯfeſſe hñs appetitui recto.

¶ Oſtendit quid ſit opus rõnẽ habentis ſm vtrãq; partẽ.
Et primo oſtendit quomodo vtraq; pars ſe habeat ad ve
ritatem.Scḋo quomodo ſe habeat ad actuʒ.ibi.(Actus
quideʒ igitur ⁊c̃.)Dicit ergo primo ꝙ bone ⁊ male men/
tis.i.intellectus vel rationis que eſt ſpeculatiua:⁊ nõ pra
ctica conſiſtit ſimpliciter in vero ⁊ falſo.ita.ſ.ꝙ verũ ab/
ſolutum eſt bonũ eius:⁊ falſum abſolutum eſt malũ ipſiꝰ.
dicere enim verum:⁊ falſum eſt opus ptinens ad quẽli/
bet intellectum.ſed bonum practici intellectus nõ eſt ve
ritas abſoluta.ſed veritas confeſſe ſe habens.i.concordi/
ter ad appetitũ rectum.ſicut oſtenſum ẽ:ꝙ ſic virtutes
morales cõcordant.¶ Videt̃ aũt hic eẽ quoddã dubiũ.
nam ſi veritas intellectu determinatur in comparatione
ad appetitũ rectum.appetitus aũt rectitudo determinat̃
per hoc ꝙ conſonat rationi vere.vt prius dictum eſt.ſeq/
tur quedam circulatio in dictis determinationibꝰ.⁊ ideo
dicendũ eſt ꝙ appetitus eſt finis eoꝝ que ſunt ad fineʒ.
finis aut determinata eſt homini a natura.vt.ſ.in tertio
habitum eſt.ea autem que ſunt ad finem non ſunt nobis
determinata a natura:ſed per rationẽ inueſtiganda.ſic ergo
manifeſtum eſt ꝙ rectitudo appetitus per reſpectum ad
finem eſt menſura veritatis in ratione practice.⁊ ſʒ hoc
determinatur veritas rõnis practice ſm concordiam ad
appetitum rectum.ipſa autem veritas rõnis practice eſt
regula rectitudinis appetitus circa ea que ſunt ad fineʒ.
⁊ ideo ſm hoc dicit̃ appetitus rectus:qui proſequit̃ q̃ ve/
ra ratio dicit.¶ Videtur hic ẽt eſſe dubiũ de hoc ꝙ ꝓſe/
quitur de ſpeculatiuo ⁊ practico intellectu quaſi de dua/
bus partibꝰ ſupra poſitis.ſ.ſcientifico ⁊ rõcinatiuo.cũ tñ
ſupra dixerit eſſe diuerſas ptes ſcientificuʒ ⁊ rõcinatiuũ:
qḋ de ĩtellectu ſpeculatiuo ⁊ practico in tertio de anima
negat.Dõʒ eſt ergo ꝙ intellectus practicus pncipiũ qui/
dem habet in vniuerſali conſideratione:⁊ ſm hoc idem
ſubiecto cuʒ ſpeculatiuo.ſed terminatur eius conſidera/
tio in particulari operabili.vnde phus dicit in tertio de
anima.ꝙ ratio vniuerſalis non mouet ſine particulari.⁊
ſm hoc rõcinatiuum ponitur diuerſa pars a ſcientifico.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Actus qdẽ igit̃ principiũ electio vñ motꝰ ſed
non cuius gr̃a.electionis aũt appetitus ⁊ ratio
que gr̃a alicꝰ.ꝓpter qḋ neq; ſine intellectu ⁊ mẽ
te:nʒ ſine morali habitu ẽ electio.Bona actio
enim ⁊ contrarium in actione ſine intellectu ⁊
mente ⁊ more non eſt.

¶ Oſtendit ꝙ vtraq; ratio ſe habet ad actum.Et circa hoc
tria facit.Primo oſtendit ꝙ mens eſt pncipium actꝰ.Se
cundo oſtẽdit que mens ẽ pncipiũ actus.ibi.(Mens aũt
ipſa ⁊c̃.)Tertio oſtendit circa qualia obiecta mens ẽ pn
cipium actus.ibi.(Non eſt aũt eligibile.)Concludit er/
go primo ex his que ſupradicta ſunt:ꝙ ex quo electio eſt
appetitus conſiliatiuus.ſequitur ꝙ ſit actus pncipium.
vñ motus.i.per modum cauſe efficientis:ſed non cuius
gratia ideſt per modum cauſe finalis.dictum eſt enim in
tertio de anima.ꝙ appetitus eſt mouens in animalibus.

ſed ipſius electionis ſunt principia appetitus. ⁊ ratio que eſt gratia alicuius.i.que ordinatᷓ ad aliqđ operabile ſicut ad finē.eſt enim electio appetitus eoꝝ que ſunt ad finē. vnde ratio ꝓponēs finem:⁊ ex eo procedens ad rõcinandum tendens in finem comparatur ad electionem ꝑ modum cauſe.⁊ inde eſt.ꝙ electio dependet ab intellectu ſiue mēte.⁊ ab habitu morali qui perficit vim appetitiuã. ita ꝙ non eſt ſine vtroqꝫ eoꝝ:⁊ hoc probat per ſignũ.effectus enim electionis eſt actio.vt dictũ eſt.actio autē ⁊ bona ⁊ contrariũ in actione.i.mala actio nõ poteſt eſſe ſine mente ⁊ more.i.ſine morali.i.quacũqꝫ diſpoſitiōe ad appetitum pertinente.vnde nec electio bona vel mala eſt ſine more ⁊ mente.¶ Deinde cum dicit.

¶ Mens autē ipſa nihil mouet:ſed que gratia huius ⁊ practica:hec enim ⁊ factiue principatur:grã enim huius facit oīs faciens ⁊ nõ finis ſimplr̃:ſed ad aliquid ⁊ alicuius factũ:ſed non actũ.Bona actio enim finis.Appetitus aũt hꝰ.

¶ Oſtendit que mens vel ratio ſit principium actus. Et primo oſtendit propoſitum.Scđo infert qđdam correlarium ibi.(Ex dictis propter qđ vel appetitus ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ ꝙ̃uis mens ſit principiũ actus:tamē mens ipſa ſꝫ ſe abſolute conſiderata.i.rõ ſpeculatiua.nihil mouet:q̃ꝛ nihil de proſequendo vel fugiendo.vt dicitᷓ in tertio de aīa.⁊ ſic non eſt principiũ alicuius actus.ſed ſolum illa que eſt gratia hꝰ.i.que ordinatur ad aliquod particulare operabile ſicut ad finem:⁊ hec eſt ratio vel mens practica:que quidē non ſolum principatur actiue.operatiōi que tranſit in exteriorem materiã:ſed manet in agēte.vt concupiſcere ⁊ iraſci.ſed etiam factiue que tranſit in exteriorem materiam ſicut verere ⁊ ſecare.⁊ hoc probat ꝑ hoc ꝙ omnis faciens.puta faber:aut edificator facit ſuū opus gratia hꝰ.i.propter finem:⁊ non propter finē vl'em: ſed ad aliquod particulare qđ eſt factuꝫ.i. conſtitutuꝫ in exteriori materia.puta cutellus aut domus:⁊ non eſt finis aliquid actu.i.aliquid agibile in agente exiſtēs.puta recte concupiſcere:aut iraſci.facit enim omnis faciens ꝓpter aliquid:qđ eſt alicuius.i.qđ habet aliquem vſum:ſicut vſus domus eſt habitatio:⁊ talis quideꝫ ē finis faciētis.ſ.factum ⁊ non actuꝫ.ideo autem non actum.q̃ꝛ ĩ agibilibus ipſa bona actio eſt finis.puta bene concupiſcere: vel bene iraſci.⁊ ſicut mens practica ē gratia huius finis: vel facti vel actionis.ita etiã appetitus eſt alicuius particularis finis.¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qđ vel appetitiuꝰ intellectꝰ electio: vel appetitus ĩtellectiuꝰ:⁊ tale pꝛĩcipiũ hõ.

¶ Infert quoddã correlariũ ex premiſſis.quia enim electio principium actus:⁊ electionis ꝑ̃ncipia ſunt appetitꝰ: ⁊ ratio ſiue intellectus:aut mens que mediante electiōe principia ſunt actus.conſequens eſt ꝙ electio ſit intellectus appetitus.ita.ſ.ꝙ electio ſit eſſentialiter actus ĩtellectus ſꝫ ꝙ ordinat appetitum.vel appetitus ſit ita ꝙ electio ſit eſſentialiter actus appetitus ſm ꝙ dirigitᷓ ab ĩtellectu:⁊ hoc verius eſt:qđ pꝫ ex obiectis.obiectum enĩ electionis eſt bonum ⁊ malum.ſicut ⁊ appetitus:non aũt verum ⁊ falſum que pertinent ad intellectum:⁊ tale principium eſt homo.ſ.agens eligendo propter intellectuꝫ ⁊ appetitum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Non ē aũt eligibile neqꝫ factum:puta nullus eligit Ilion captam fuiſſe:neqꝫ enim conſiliantur de facto ſed de futuro contingenti. Factuꝫ aũt non ꝯtingit non fieri.propter qđ recte Agathon.Solo enim ipſo deus priuatur ingenita facere que ſunt facta.

¶ Oſtendit circa qualia mens ſit principiũ actus per electionem.⁊ dicit ꝙ nullum factum.i.nullum preterituꝫ ē eligibile.ſicut nullus eligit ylion.i.troiam fuiſſe captam. cuius ratio eſt.quia electio eſt appetitus preconſiliati:vt dictum eſt.nullus enim conſiliatur de facto.i.de preterito ſed de futuro ⁊ contingenti.⁊ hoc probat.conſiliũ non eſt niſi de aliquo contingenti:vt ſupra habitum eſt.factũ autem eſt preteritum ⁊ non eſt contingens:q̃ꝛ non contingit ipſum non fieri.i.ꝙ non ſit factum.⁊ ad hoc inducit verbum Agathonis qui recte dixit ꝙ ſolo iſto poſſe ꝑuatᷓ deus.vt.ſ.faciat ingenita.i.non facta que ſunt facta.⁊ hoc recte dixit.neceſſe eſt eniꝫ ꝙ cuiuſlibꝫ cauſe ſubſit omne illud qđ poteſt contineri ſub proprio obiecto virtutis eiꝰ ſicut ignis poteſt calefacere omne calefactibile.virtꝰ aũt dei qui eſt vl'is cauſa entiũ extēdit ſe ad totum ens.vnde ſolum illud ſubtrahitur diuine poteſtati:qđ repugnat rationi entis.vt hoc qđ implicat contradictioneꝫ:⁊ tale eſt qđ factum eſt non fuiſſe.eiuſdem enim rationis eſt aliqđ eſſe dum eſt:⁊ fuiſſe dum fuit:⁊ non eſſe qđ eſt.⁊ non fuiſſe qđ fuit.¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrarumqꝫ vtiqꝫ intellectiuarum particularum veritas opus.

¶ Concludit ex premiſſis ꝙ cognitio veritatis eſt propriũ opus vtriuſqꝫ particularis intellectus.ſ.practici ⁊ ſpeculatiui.vel ſciētifici ⁊ rõcinatifici.¶ Deinde cum dicit.

¶ Scđm quos igitur maxime habitus dicit verum vtraqꝫ ipſi virtutes ambabus.

¶ Concludit vltimũ ꝙ illi habitus ſunt virtutes ambabus partibus intellectus:per quos ꝯtingit veꝝ dicere:qđ eſt bonum intellectiue partis.

Incipientes igitur ſuperius rurſuꝫ de ipſis dicamus.Sunt vtiqꝫ quibꝰ verũ dicit aīa affirmãdo vel negãdo quinqꝫ ſm numerum.hec autem ſunt ars ſcīa prudentia ſapiã ⁊ intellectus. Suſpitione ꝟo ⁊ opinione contingit falſum dicere.

¶ Poſtq̃ phs inueſtigauit rationem:ſm quã accipiende ſunt intellectuales virtutes.hic iam incipit de ipſis ĩtellectualibus virtutibus determinare.Et primo determinat de virtutibus intellectualibus principalibus. Scđo de virtutibus quibuſdam adiunctis vni eaꝝ.ſ.prudētie. ibi.(Oportet autem aſſumere ⁊c̃.)Circa primum duo facit. Primo enumerat intellectuales virtutes. Scđo determinat de ſingulis eaꝝ ibi.(Scientia quidē igitur qđ eſt ⁊c̃.)Dicit ergo primo ꝙ ex quo poſita eſt ratio accipiendi virtutes intellectuales debemꝰ rurſus incipere ab eo qđ ſuperius determinatuꝫ ē.vt ſic tractemus de ipſis intellectualibus virtutibus.dictum eſt enim prius ꝙ virtutes intellectuales ſunt habitus:quibus anima dicit verum.Sunt aũt.5.numero quibus anima ſemper dicit verum vel affirmando vel negando.ſ.ars ſcīa prudentia ſapientia ⁊ intellectꝰ.vñ pꝫ ꝙ iſta ſunt.5.ꝟtutes intellectuales.ab hoꝝ aũt nũero excludit ſuſpicionē que per aliq̃s coniecturas habetᷓ de aliquibꝰ ꝑticularibus factis.⁊ opinionē que per aliquas cõiecturas habetur de aliquibus vl'ibus.ꝙ̃uis.n.per iſta duo qñqꝫ veꝝ dicatᷓ.tñ contingit ꝙ eis qñqꝫ dicitur falſuꝫ:qđ eſt malum intellectus.ſicut verum eſt bonũ intellectus.eſt aũt ꝯ rõnem veritatis vt ſit ꝑ̃ncipiũ mali actus.⁊ ſic pꝫ ꝙ ſuſpicio ⁊ opinio nõ pñt dici ĩtellectuales virtutes.¶ Deinde cum dicit.

¶ Scientia quidē igitur qd eſt hinc manifeſtū. ſi oportet certificare ⁊ non ſequi ſimilitudines.
16m Omnes.n.ſuſpicamur qđ ſcimus nō contingere aliter ſe habere. contingentia aūt aliter cū extra ſpeculari fiant: latent vel ſi ſunt vel non ſunt ex neceſſitate ergo ſcibile eternuʒ ergo ex neceſſitate enim entia ſimplr̄ oīa eterna. eterna autē ingenita ⁊ incorruptibilia.

¶ Determīat de virtutibus intellectualibus enumeratis Et primo determinat de ſingulis earū. Et ſcđo oſtendit q̄ ſit principalior inter eas. ibi. (Queadmodum caput habens ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo determinat virtutibus itellectualibus pficientibus intellectū circa ea que ſunt ex principijs. Secundo determinat de perficiētibus intellectum circa prima pncipia. ibi. (Quia ſcīa de vl̄ibus ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo determīat de ſcīa que perficit intellectuʒ circa neceſſaria. Secūdo determinat de ſcīa que perficit intellectum circa contingētia. ibi. (Contingentis enim aliter habere ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo notificat ſciam ex parte materie. Secundo ex parte cauſe. ibi. (Adhuc docibilis oīs ⁊c.) Dicit ergo ꝙ manifeſtum poteſt eſſe quid ſit ſcīa ex his que dicunť. ſi oportet per certitudineʒ ſciam cognoſcere ⁊ non ſequi ſimilitudines: ſm quas quādoqʒ dicimur ſcire ſenſibilia. de quibus certi ſumus: ſed certa ſcientia hic accipitur ꝙ omnes ſuſpicemur de eo qđ ſcimus: ꝙ nō cōtingat illud aliter ſe habere. alioquin non eſſet certitudo ſcientis: ſed dubitatio opinantis. hꝰ aūt certitudo: ꝙ. ſ. nō poſſit aliter ſe habere: non poteſt haberi circa contingentia aliter ſe habere. tunc enim ſolum pōt de eis certitudo haberi cum cadunt ſub ſenſu. ſed qn̄ fiunt extra ſpeculari. i. qn̄ deſinūt videri vel ſentiri: tunc latet vtruʒ ſint vel non ſint: ſicut pʒ circa hoc qđ eſt ſortem ſedere. ſic ergo pʒ ꝙ omne ſcibile eſt ex neceſſitate. ex quo concludit ꝙ ſit eternū: qꝛ oīa q̄ ſunt ſimplr̄ ex neceſſitate: ſunt eterna. hꝰ aūt nō generanť neqʒ corrūpunť. talia ergo ſunt de qbꝰ ē ſcientia. pōt aūt ēt de generabilibus ⁊ corruptibilibꝰ eſſe aliqua ſcientia. puta vniuerſalis: non tn̄ ſm particularia q̄ generationi ⁊ corruptioni ſubdunť: ſed ſm rōnes vl̄es que ſunt ex neceſſitate ⁊ ſemper. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc docibilis oīs ſcīa videť eſſe ⁊ ſcibile diſcibile. ex precognitis aūt oīs doctrina queadmodum in analeticis diximus. hec enim quidē per inductionē. hec aūt ſillō. Inductio qdē igitur principium eſt ⁊ credulitas vl̄is: ſillš auteʒ ex vl̄ibus. Sunt igitur principia ex quibus ſillš quorum non eſt ſillogiſmus. inductio ergo.

¶ Sciētia qdē ergo eſt habitus demōſtratiuꝰ: ⁊ quecūqʒ alia determinauimus in analeticis. Cum enim aliqualr̄ credita ⁊ cognita ipſi ſunt principalia ſint. Si eniʒ non magis concluſione ſed accidens hʒ ſciam. De ſcīa quidem igiť determinatū ſit per hunc modum.

¶ Notificat ſcientiam per cauſam. ⁊ dicit. ꝙ omnis ſcientia videť eē docibilis. i. potens doceri. vnde i pmo meth. dicitur ꝙ ſignum ſcientis eſt poſſe docere. per id enim qđ eſt actu reducitur de potentia in actum. ⁊ eadem ratione omne ſcibile eſt ſcibile: ab eo ſcʒ qui eſt potentia. opʒ aūt ꝙ omnis doctrina ſeu diſciplina fiat ex aliquibus precognitis: ſicut dictū eſt in pncipio poſteriorū analeticorū. nō enim poſſumus in cognitionē alicuius ignoti venire: niſi per aliqđ notū. Eſt aūt duplex doctrina ex cognitis. Una quideʒ per inductionē. Alia vō per ſillogiſmū. Inductio aūt iducitur ad cognoſcendū aliqđ pnꝰ ⁊ aliqđ vl̄e in qđ deuenimꝰ p experimenta ſingulariū vt dr̄ i p meth. ſʒ ex vniuerſalibus principijs predicto modo precognitis ꝓcedit ſillogiſmus. ſic ergo pʒ ꝙ ſunt quedā principia: ex quibus ſillogiſmus ꝓcedit que nō certificantur per ſillogiſmū. alioquin ꝓcedereť in infinitū in principijs ſillogiſmoruʒ qđ eſt im poſſe: vt ꝓbať i p poſteriorū. ſic ergo relinquitur ꝙ principiorū ſilli ſit inductio. nō aūt quilibet ſillogiſmꝰ eſt diſciplinabilis. i. faciens ſcire: ſed ſolus demōſtratiuꝰ qui ex neceſſarijs neceſſaria cōcludit. ſic ergo manifeſtū eſt ꝙ ſcīa eſt habitus demonſtratiuus. i. ex demonſtratione cauſatus obſeruatis oībus illis: quecūqʒ circa ſciaʒ demonſtratiuam ſunt in poſterioribus analeticis. oʒ eni ad hoc ꝙ aliquis ſciat ꝙ principia: ex quibus ſcit per aliquē modū ſint credita ⁊ cognita etiam magis q̄ concluſiones que ſciuntur. alioquin non per ſe: ſed per accn̄s habebit ſciam: inquātum. ſ. poteſt contingere ꝙ iſtā cōcluſionem ſcit per quedaʒ alia pncipia: ⁊ nō per iſta que nō magis cognoſcit q̄ concluſionem. opʒ eni ꝙ cauſa ſit potior effectu. vel id qđ eſt cā cognoſcendi: oʒ eſſe magis notū: ⁊ ita p hūc modū determinatū ē de ſcīa. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Cōtingentis aūt aliter habere ē aliqđ ⁊ factibile ⁊ agibile. Alterū aūt eſt factio ⁊ actio. Credimus aūt de ipſis ⁊ exterioribꝰ rōnibus. Quare ⁊ cum rōne habitus actiuus alterū eſt ab eo qui cū ratione factiuo habitu: ⁊ neqʒ cōtinenť ſubinuicem actio ⁊ factio. neqʒ enim actio ē factio: neqʒ factio actio eſt.

¶ Determinat de habitibus qui perficiunt intellectū circa contingentia. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit duos eſſe habitus circa contingentia. Scđo determinat de vno eorū. ſ. de arte ibi. (Quia aūt edificatiua ⁊c.) Tertio determīat de altero. ſ. prudentia. ibi. (Eſt aūt ars ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ contingens alr̄ ſe habere diuiditur i duo. ſ. ꝙ aliquid eſt agibile ⁊ aliqd ē factibile: ꝙ per hoc cognoſcitur ꝙ alterum eſt actio. ⁊ alteruʒ eſt factio. ⁊ his poſſumus aſſentire per rōnes exteriores. i. per ea que determinata ſunt extra iſtā ſciam. ſ. in nono meth. ibi enim oſtenſa eſt differentia inter actionem ⁊ factionē: nā actio manens in ipſo agente opatio dicitur: vt videre intelligere ⁊ velle: ſed operatio factio eſt operatio tranſiens in exterioreʒ materiam ad aliqđ formandum ex ea: ſicut edificare ⁊ ſecare. qꝛ enim habitus diſtinguuntur ſm obiecta: ꝯñs eſt ꝙ habitus qui eſt actiuus cū rōne que eſt prudentia ſit alius ab habitu qui eſt cū rōne que eſt ars ⁊ ꝙ vnꝰ eorū nō cōtineať ſub alio. ſicut neqʒ actio ⁊ factio non cōtinentur ſubinuicem: quia neqʒ actio eſt factio. neqʒ factio eſt actio. diſtinguunť eniʒ oppoſitis differētijs: vt ex dictis pʒ. ¶ Eſt aūt ꝯſiderādū ꝙ qꝛ ꝯtingentiū cognitio non poteſt habere certitudinē veritatis repellentē falſitatem: iđ quātum ad ſolam cognitionē ptinet cōtingentia pretermittunť ab intellectu: qui perficiť per cognitionem veritatis. eſt autē vtilis cōtingentium cognitio ſm ꝙ eſt directiua humane operationis que circa cōtingentia eſt: ideo contingentia dimiſit tractans de itellectualibus virtutibus ſolum ſm ꝙ ſubijciunť humane operationi. vnde ⁊ ſolum ſcie practice ſunt circa ꝯtingentia: inquātū contingentia ſunt. ſ. in pticulari. ſcie aūt ſpeculatiue nō ſunt circa cōtingentia niſi ſm rōnes vl̄es: vt ſupra dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quia aũt edificatiua ars quedam eſt: ⁊ etiaꝫ habitus qdam cum ratione factiuus: ⁊ nulla neq; ars eſt que non cũ rõne factiuus habitus eſt: neq; talis que nõ ars ideꝫ vtiq; erit ⁊ ars ⁊ habitus cũ ratione vera factiuus.

¶ Determinat de arte. ⁊ p̊ de ipſa arte ſm ſe. 2° per comparationẽ ad oppo^m. ibi. (Ars qdẽ igr̃ ⁊c̃.) Circa p^m duo facit. Primo oſtẽdit quid ſit ars. Secũdo que ſit artis mã ibi. (Eſt aũt ars omnis ⁊c̃.) Primũ manifeſtat per inductionem. videmus. n. q; edificatiua ẽ ars quedã. ⁊ iteruꝫ q; eſt habitus quidam ad faciendũ aliquid cũ ratione. ⁊ nulla ars inuenit̃ cui hoc non cõueniat. q2. ſ. ſi ſit habitus factiuus cũ rõne. neq; etiaꝫ inuenitur talis habitus factiuus. ſ. cum ratione qui non ſit ars. vnde manifeſtũ eſt q; idẽ ẽ ars qd̃ habitus factiu⁹ cũ ṽa rõne. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Eſt aũt ars oĩs circa generationẽ ⁊ artificiare ⁊ ſpeculari. Qualiter vtiq; fiat aliqd̃ ꝯtingẽtiũ ⁊ eſſe ⁊ non eſſe. ⁊ quorum principium in faciente ſed non in facto.

¶ Determinat materiã artis. Et circa hoc tria facit. Primo proponit artis mãꝫ. 2° a quibus differat ſm ſuã mãꝫ. ibi. (Neq;. n. de his.) Tertio oſtendit cum quo cõueniat in materia. ibi. Et ſm modũ quẽdã ⁊c̃.) Circa mãꝫ artis duo eſt cõſiderare. ſ. ipſam actionẽ artificis que per artẽ dirigitur: ⁊ opus qd̃ eſt per artem factum. Eſt aũt triplex operatio artis. Prima quidem eſt conſiderare qualiter aliquid ſit faciendũ. Secũda aũt eſt operari circa mãm exteriorẽ. Tertia aũt eſt conſtituere ipſum opus: ⁊ iõ dicit q; oĩs ars eſt circa generationem: aut circa cõſtitutionez ⁊ cõplementũ operis: qd̃ ponit tãq; finẽ artis. ⁊ ẽ etiã circa artificiale. i. circa operationẽ artis que diſponit materiam: ⁊ eſt etiam circa ſpeculari qualiter aliquid fiat p artem. Ex parte vero ipſius operis duo ſunt conſiderare. Quorũ primũ eſt q; ea que fiunt per artẽ humanã ſint cõtingentia eſſe ⁊ non eſſe: qd̃ pꝫ ex hoc q; qñ fiunt incipiũt eſſe de nouo. Secũdũ eſt q; p̃ncipiũ generationis artificialium operum eſt in ſolo faciente q̃ſi extrinſecũ: ſed nõ eſt in facto tanq; intriſecũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neq; enim de his que ex neceſſitate ſunt vel fiunt ars eſt.

¶ Manifeſtat qd̃ dictuꝫ eſt oñdens dr̃iam artis ad tria. Primo quideꝫ q2 ſcias diuinas ⁊ mathematicas q̃ ſunt de his que ex neceſſitate ſunt vel fiunt de quibus non ẽ ars. ¶ Secundo ibi.

¶ Neq; de his que ſm naturam. in ſe ipſis eniꝫ hñt hec principia.

¶ Oſtendit dr̃iam ad ſciam naturaleꝫ que eſt de his que ſm naturaꝫ. De quibus non eſt ars. habent enim ea que ſunt ſm nãꝫ in ſeipſis principiũ motus: vt dicitur in ſcd̃o phyſicor: qd̃ nõ cõpetit opib⁹ artis: vt dcm̃ ẽ. ¶ 3° ibi.

¶ Quia aũt factio ⁊ actio alterũ: neceſſariũ artẽ factionis: ſed non actionis eſſe.

¶ Oſtendit dr̃iam artis ad prudentiaꝫ. ⁊ dicit q; q2 actio ⁊ factio ſunt altera inuicem: neceſſe eſt q; ars ſit factiõis directiua. ⁊ non actionis: cuius directiua eſt prudentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſecũdũ moduꝫ quem circa eadem ẽ fortuna ⁊ ars quẽadmodum ⁊ agathon ait. Ars fortunam dilexit: ⁊ fortuna artem.

¶ Oſtendit cũ quo cõueniat ars in materia. ⁊ dicit q; fortuna ⁊ ars ſunt circa ea que fiunt per intellectum. ſed ars cuꝫ rõne: fortuna ſine ratiõe. ⁊ hanc ꝯuenientiã agathon deſignauit dicens: q; ars dilexit fortunaꝫ. ⁊ fortuna artẽ. inquãtũ. ſ. in materia cõueniunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ars quidem igitur vt dictũ eſt. Habitus quidem cũ rõne vera factiuus eſt. Atechnia auteꝫ ecõtrario cum ratione falſa factiuus habit⁹ circa contingens aliter ſe habere.

¶ Determinat de arte per cõparationem ad eius oppoſitum. ⁊ dicit q; ſicut ars vt predictum eſt: eſt quidam habitus factiuus cum vera ratione. ita athechnia. i. inertia ecõuerſo eſt habitus factiuus cũ rõne falſa circa contingens aliter ſe habere.

De prudentia autem ſic vtiq; aſſumamus ſpeculantes quos vtiq; dicimus prudentes.

¶ Poſtq; phs ꝺ̃terminauit de arte. hĩ ꝺ̃terminat de prudentia. Secũdo oñdit qd ſit obiectũ ei⁹. ibi. (Duabus aũt entibus.) Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit quid ſit prudentia. Secũdo dr̃iam eius ab arte: q̃tuꝫ ad rõnem virtutis. ibi. (Sed tamẽ artis quidem ⁊c̃.) Circa primũ duo facit. Primo oſtendit quid ſit prudẽs. Scd̃o quid ſit prudentia. ibi. (Conſiliat̃ aũt nullus ⁊c̃.) Circa primũ tria facit. Primo determinat modũ agendi. ⁊ dic̃ q; ſic opꝫ aſſumere de prudentia quid ſit conſiderando q dicantur prudentes. ¶ Secũdo ibi.

¶ Videt̃ aũt prudentis eſſe poſſe bene conſiliari circa ipſi bona ⁊ cõferentia nõ ſm parteꝫ. puta qualia ad ſanitatem vel fortitudinem: ſed ad bene viuere totum.

¶ Oſtendit qui ſunt prudentes. Et dicit q; ad prudentẽ videtur pertinere q; ſit potens ex facultate habitus bñ conſiliari circa ꝓpria bona ⁊ vtilia. non quideꝫ in aliquo particulari negocio. puta qualia ſint bona vel vtilia ad ſanitatem vel fortitudinẽ corporalẽ. ſed circa ea que ſunt bona ⁊ vtilia ad hoc q; tota hũana vita ſit bona. ¶ 3° ibi.

¶ Signũ aũt qm̃ ⁊ circa aliquid prudentes dicim⁹ qñ ad finẽ aliquẽ ſtudioſi bñ rõcinabunt̃ quor non eſt ars. Quare ⁊ totaliter erit prudens conſiliatiuus.

¶ Manifeſtat qd̃ dictum eſt per ſignum: q2. ſ. illi quidem dicuntur prudentes non ſimpl'r: ſed circa aliquid determinatũ: qui poſſunt bene ratiocinari que ſunt bona vel vtilia ad aliquẽ finem terminatum: dũmodo ille finis ſit bonus: q2 rõnari de his que pertinent ad malum fineꝫ eſt cõtrariũ prudentie. dũmodo hoc ſit circa ea: quorũ nõ eſt ars. q2 bene ratiocinari de hoc non pertinet ad prudẽtiam. ſed ad artẽ. ſi ergo ille qui eſt conſiliarius ad aliqd particulare eſt prudens particulariter in aliquo negocio conſequens eſt q; ille ſit totaliter ⁊ ſimpl'r etiã prudens qui eſt conſiliatiuus de his que pertinent ad totam vitã. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſiliat̃ aũt nullus de impoſſibilibus aliter ſe habere nꝫ non ꝯtingentibus ipſi agere. Quare ſi ſcia quidẽ cũ demonſtratione: quor auteꝫ principia contingit aliter habere horum nõ eſt demonſtratio. Omnia enim contingunt ⁊ aliter habere: ⁊ non eſt cõſiliari de his que ex neceſſitate ſunt. non vtiq; erit prudentia ſcia neq;

arſ. Scientia qdē: qm̄ cōtingit agibile alr̄ hr̄e. Ars aūt qm̄ aliud genus actionis ⁊ factionis.

¶ Oſtendit quid ſit prudentia. Et primo ponit differētiā prudentie. Secundo manifeſtat eaȝ per ſigna. ibi. (Propter qḋ particula ⁊c̄. ⁊ talis ⁊c̄.) Circa primum tria facit. Primo oſtendit ex predictis differentiam prudentie ad alios habitus ſupra poſitos. ſ. ſciam ⁊ artem. Secūdo cōcludit diffinitionē prudētie. ibi. (Relinquitur ergo ⁊c̄.) Tertio aſſignat rationem cuiuſdam qḋ dixerat. ibi. (Factionis quidem igitur ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ nullus conſiliat̄: neqȝ de his que ſunt ſimplr̄ impoſſibilia aliter ſe hr̄e: neqȝ ea que nō ſūt in ptāte eius. accipiamus ḡ ea q̄ ſupra dicta ſunt. ſ. ꝙ ſcia eſt per demonſtrationē. ⁊ iteruȝ ꝙ demr̄o non pōt eē de his quoꝝ principia contingit ſe aliter habere oia aūt que ex principijs illis cōſequuntur pn̄t aliter ſe habere non. n. poteſt eſſe ꝙ principia debiliꝰ eē habeāt q̄ȝ ea que ſunt ex principijs. ꝯiungamus aūt cū his ea que nūc dicta ſunt ꝙ. ſ. conſilium non ſit de his que ſunt ex neceſſitate: ⁊ qḋ prudentia ſit circa conſiliabilia. qꝛ dictū eſt ſupra ꝙ prudentis eſt bene conſiliari: ex q̄bus omnibus ſequitur ꝙ prudētia neqȝ ſit ſcia neqȝ ars. ⁊ ꝙ non ſit ſcia per hoc pȝ: ꝙ agibilia de quibus eſt conſilium: et circa que eſt prudentia ꝯtingit aliter ſe habere. ⁊ circa talia nō eſt ſcia: ꝙ aūt prudentia non ſit ars pȝ per h̄ ꝙ aliud ē genꝰ actiōis ⁊ factiōis. vn̄ prudētia q̄ ē circa actiones: differt ab arte q̄ ē circa factiones. ¶ De. cū. d.

¶ Relinquitur ergo ipſam eſſe habitum verum cū ratione actiuū circa hominis bona ⁊ mala.

¶ Concludit ex premiſſis diffinitionem prudentie. ⁊ dicit ꝙ ex quo prudentia non eſt ſcia que eſt habitus demonſtratiuus circa neceſſaria ⁊ non eſt ars que eſt habitꝰ cuȝ rōne factiuus relinquit̄ ꝙ prudentia ſit habitus cū vera rōne actiuus: non quidem circa factibilia: que ſunt extra hominē. ſed circa bona ⁊ mala ipſius hoīs. ¶ Deiñ cū. d.

¶ Factionis qdē enī alterū finis. actiōis aūt nō ſemp. Eſt. n. ipſi eupraxia finis.

¶ Aſſignat rationem eius qḋ dixerat. ſ. ꝙ prudentia ſit habitus actiuus circa hominis bona ⁊ mala. manifeſtū ē. n. ꝙ ſemp finis factionis eſt aliquid alterum ab ipſa factione. ſicut finis edificationis eſt edificiū conſtructū. ex quo pȝ ꝙ bonū ipſius factionis nō eſt in faciente. ſed in facto. ſic igitur ars que eſt circa factiones nō eſt circa hoīs mala. ſed bona vel mala artificiatoꝝ. ſed finis actionis non ſemper eſt aliquid alterū ab actione. qꝛ qn̄qȝ eupraſya. i. bona operatio eſt finis ipſi. i. ſibimet: vel etiaȝ agenti: qḋ tn̄ non eſt ſemp. nihil. n. ꝓhibet actionē ordinari ad aliā ſicut ad finē. ſicut conſideratio effectuū ordinat̄ ad conſiderationē cauſe. finis aūt eſt bonuȝ vniuſcuiuſqȝ: ⁊ ſic ꝙ bonū actionis eſt in ipſo agente. vn̄ prudentia que eſt circa actiones: dr̄ eſſe circa hoīs bona. ¶ Deinde cuȝ dicit.

¶ Propter hoc piclea ⁊ tales prudentes exiſtimamus eē qm̄ ipſis bona ⁊ alijs pn̄t ſpeculari. eē āt tales exiſtimamꝰ diſpēſatiuos ⁊ politicos.

¶ Manifeſtat diffinitionem ꝓpoſitā per duo ſigna. Quorum primū: ꝙ qꝛ prudentia eſt circa hoīs bona ⁊ mala. ꝓpter hoc quidam dicebant picles ⁊ alios ſimiles exiſtimantur prudentes. ex eo ꝙ pn̄t conſiderare que ſunt bona non ſolum ſibiipſi. ſed etiam alijs. tales aūt. ſ. qui ſibi ⁊ alijs pn̄t bona ſpeculari exiſtimamus yconomicos. i. defenſatores bonoꝝ ⁊ politicoꝝ. i. gubernatores ciuitatis. ¶ Secundum ſignum ponit ibi.

¶ Hinc ⁊ tēpantiā hoc appellamꝰ noīe ſophroſynin velut ſaluantē prudētiā. ſaluat aūt talem exiſtimationē: non enī oēȝ exiſtimationē corrūpit neqȝ ꝑuertit delectabile ⁊ triſte: puta qm̄ trigonū duobꝰ rectis eq̄les hȝ vel non hȝ: ſȝ eas q̄ circa opabile. pricipia qdē. n. opabiliū qḋ cuiꝰ gr̄a opabilia. corrupto āt pp delectationē vel triſtitiā confeſtim non apparebit pricipiū. neqȝ oportere huiꝰ gr̄a. neqȝ pp eligere oia ⁊ opari. Eſt enim malitia corruptiua principij. Quare neceſſe prudentiā habitū eſſe cū rōne vera circa humana bona operatiuum.

¶ Et dicit ꝙ qꝛ prudētia eſt circa bona vel mala agibilia: inde eſt ꝙ temperantia vocatur in greco ſoffroſim. q. ſaluans mentem: a qua iprudentia dr̄ froneſis: tpantia aūt inquātū moderat̄ delectationes ⁊ triſtitias tactus: ſaluāt taleȝ exiſtimationē: que. ſ. eſt circa agibilia que ſunt hoīs bona vel mala. ⁊ hoc pȝ per cōtrariū: qꝛ delectabile ⁊ triſte: qḋ moderat̄ tpantia: nō corrūpit. ſ. totalr̄ neqȝ peruertit contrariū ⁊ educēdo quācūqȝ exiſtimationē. puta ſpeculatiuam. ſ. ꝙ triangulus habeat vel non habeat tres angulos equales duobus rectis. ſed delectatio ⁊ triſtitia corrūpit ⁊ peruertit exiſtimationes que ſunt circa operabilia. qualiter fiat talis corruptio oſtendit ꝯn̄r. manifeſtum eſt. n. ꝙ principia operabiliuȝ ſunt fines. cuiꝰ gratia fiunt operabilia. que ita ſe hn̄t in operabilibus. ſicut pn̄a in demonſtrationibus. vt in ſcd̄o phyſicoꝝ. qn̄ aūt vehemens delectatio vel triſtitia apparet homini: ꝙ illud ſit oportunū: per qḋ ſequit̄ delectationē ⁊ fugit triſtitiā: ⁊ ita principium prudentie circa operabilia exiſtentis: nec appetit ipſum: neqȝ etiam videt̄ ſibi ꝙ oporteat oia eligere ⁊ operari propter verum finē. ſed magis ꝓpter delectabile. quelibet. n. malitia. i. habitus vitioſus corrūpit principium: inquātum corrūpit rectam exiſtimationē de fine. hanc aūt corruptionē maxime ꝓhibet tpantia: ⁊ ſic concludit ex predictis ſignis ꝙ neceſſe eſt prudentiā eē habitū opatiuū circa hūana bona cū rōne vā. ¶ De. cū. d.

¶ Sed tn̄ artis qdē ē virtus. prudētie āt nō eſt.

¶ Oſtendit differentiā duplicē inter artē ⁊ prudentiā ſm rationem virtutis humane. Quarum prima eſt ꝙ circa artem requiritur virtus moralis: q̄. ſ. rectificet vſum eiꝰ. poteſt. n. eē ꝙ aliquis hȝ vſum artis quo poteſt bonā domum edificare: tn̄ non vult propter aliquā aliā malitiaȝ: ſed virtus moralis. puta iuſtitia facit qḋ artifex recte fac̄ arte ſua. ſed circa vſum prudētie nō requirit̄ aliqua v̄tus moralis. dictum eſt. n. ꝙ principia prudentie ſunt fines: circa quos conſeruat̄ rectitudo iudicij per virtutes morales. vn̄ prudentia que circa humana bona ex neceſſitate hȝ ſecū adiunctas virtutes morales tanq̄ȝ ſaluātes ſua principia. non aūt eſt ars que eſt circa bona exteriora. ſȝ poſtq̄ȝ iam ars habetur adhuc requirit̄ virtꝰ moralis que rectificet vſum eiꝰ. ¶ Scd̄aȝ dr̄iam ponit ibi.

¶ Et in arte qdē volēs peccans eligibilior. circa prudentiam auteȝ minus: queādmodū ⁊ circa virtutes. Manifeſtum igitur: quoniam prudētia virtus quedam eſt ⁊ nō ars.

¶ Manifeſtum ē. n. ꝙ ſi aliquis peccat in arte ex propria voluntate reputat̄ melior artifex q̄ȝ ſi hoc nō faciat ſponte. qꝛ tūc videret̄ expientia artis ꝓcedere. ſicut pȝ de his qui loquuntur incongrue ꝓpria ſponte. ſed circa prudentiam minus laudat̄ qui volens peccat q̄ȝ qui nolens: ſicut ⁊ circa virtutes morales: ⁊ hoc ideo qꝛ ad prudentiā reg

ritur rectitudo appetitus circa fines ad hoc ꝙ ſint ei ſalua ſua ꝑncipia. ex quo pꝫ ꝙ prudentia nõ eſt ars moraliũ virtutuꝫ regrens rectitudinem appe⁹. ¶ Deinde cũ dic.

¶ Duabus aũt entibus partibus aíe rõne habẽtium: alteri⁹ erit vtiqꝫ virt⁹. ſ. opinatiue: opinio enim circa contingens aliter habere eſt: ⁊ prudentia. Sed tñ neqꝫ habitus cũ rõne ſoluꝫ. Signũ autem quoniam obliuio talis quidem habitus eſt: prudentie aũt non eſt.

¶ Oſtendit quid ſit ſubiectũ prudentie. ⁊ dicit ꝙ cũ due ſint ptes aíe rõnalis: quaꝝ vna dr̃ ſcientificũ ⁊ alia rõcinatiuũ ſiue opinatiuũ: manifeſtũ eſt ꝙ prudentia ẽ virt⁹ alteri⁹ hoꝝ. ſ. opiatiui. opio. n. ẽ circa eaq̃ ꝯtigit alr̃ ſe hr̃e. ſicut ⁊ prudentia: ⁊ tñ q̃uis prudẽtia ſit in hac parte rõis ſicut in ſubiecto. rõne cuius dr̃ virtus intellectualis. non tñ eſt cũ ſola rõne ſicͭ ars vel ſcia: ſed requirit rectitudinẽ appetitus. ⁊ h⁹ ſignum eſt: qꝛ habitus qui eſt in ſola rõne poteſt obliuioni tradi: ſicut ars ⁊ ſcia: niſi ſit habitus nãlis ſicut intellectus. prudentia ãt nõ datur obliuioni per diſſuetudinẽ: aboleť aũt ceſſante appetitu recto: qui quãdiu manet cõtinue exerceť circa ea que ſunt prudentie. ita ꝙ obliuio ſubrepere non poteſt.

7m Quia aũt ſcia de vlibus eſt exiſtimatio ⁊ de ex neceſſitate entibus. ſunt auteꝫ principia demonſtrabiliuꝫ ⁊ oís ſcie. cũ rõne eñi ſcia principiȷ̃ ſcibilis: neqꝫ vtiqꝫ ſcia erit neqꝫ ars neqꝫ prudentia. Scibile quidem eñi demõſtrabile. hec aũt. ſ. ars ⁊ prudentia ſunt exiſtentes circa contingentia alr̃ ſe habere: neqꝫ vtiqꝫ ſapientia hoꝝ eſt. Sapientis enim de quibuſdã habere demonſtrationẽ eſt. Si vtiqꝫ q̃bus veri dicim⁹ ⁊ nequaq̃ mẽtimur circa contingentia vel non contingẽtia alr̃ habere ſcia ⁊ prudentia eſt ⁊ ſapia ⁊ intellect⁹. hoꝝ aũt triũ nullũ ꝯtingit eẽ. Dico aũt tria prudentiam. ſciam. ⁊ ſapientiam. Relinquiť ergo intellectum eſſe principiorum.

¶ Poſtq̃ phs determinauit de virtutibus ĩtellectualib⁹ que perficiunt intellectuꝫ circa ea que ſunt ex principijs: hic determinat de virtutibus intellectualibus ꝑficiẽtib⁹ ĩtellectũ circa ipſa ꝑncipia ⁊ duo facit. Et primo quidem determinat de intellectu q̃ eſt circa principia demonſtrationis. Secũdo determinat de ſapientia que eſt circa ꝑncipia entiũ. ibi. (Sapientiã autẽ ĩ artibus ⁊c̃.) Oſtendit ergo primo ꝙ preter alias ṽtutes ĩtellectuales neceſſe ẽ eſſe intellectuꝫ circa principia demõſtrationis. eſt. n. ſcia quedam exiſtimatio de vl̃ib⁹ ⁊ de his que ſunt de neceſſitate. particularia. n. ⁊ contingentia nõ pñt attingere ad certitudinẽ ſcie. qꝛ non ſunt vera niſi ſm ꝙ cadunt ſub ſenſu. Eſt aũt tertio cõſiderandũ circa ſciam ꝙ eoꝝ que demonſtranť ipſius ſcie que eſt circa demonſtrabilia neceſſe eſt quedaꝫ eſſe ꝑncipia: qȯ ex hoc pꝫ: ꝙ ſcia eſt cum rõne demonſtratiua ꝓcedente ex principijs in concluſiones: qꝛ ergo ita ſe habet circa ſciaꝫ: neceſſe eſt ꝙ ꝑncipiũ ſcie: neqꝫ ſit ſcia neqꝫ ars neqꝫ prudentia de quibus iam dictum eſt. ꝙ aũt hoꝝ non ſit ſcia pꝫ: qꝛ id de quo ẽ ſcia ẽ demonſtrabile. ꝑncipia aũt indemonſtrabilia: nõ aũt demonſtrabilia. alioquin ꝓcedereť in infinitum. ꝙ aũt nõ ſit horũ ꝑncipioꝝ ars vel prudentia pꝫ per hoc ꝙ he due virtutes ſunt circa ea que ꝯtingũt aliter ſe habere: qȯ nõ poteſt dici de ꝑncipijs demonſtrationis. oꝫ. n. ꝑncipia eẽ certiora cõcluſionibus: que ſunt ex neceſſitate. ex hoc ẽt pꝫ ꝙ horum principioꝝ nõ põt eſſe ſapientia que eſt alia virt⁹ ĩtellectualis: de q̃ poſſum⁹ dicere ꝙ ad ſapiãtẽ pertinet ꝙ habeat demonſtrationẽ de aliquib⁹ rebus. ideſt de primis cauſis entiũ. econtrario ꝑncipia ſunt indemõſtrabilia: vt dictũ ẽ. ſi ergo virtutes ĩtellectuales de q̃b⁹ ita verũ dicim⁹ ꝙ eis nũq̃ ſubẽ mẽdaciũ ſiue circa neceſſaria: que non cõtingit aliter ſe habere. ſiue circa ꝯtingẽtia ſunt iſti habitus ſcia prudentia ſub qua cõprehendit artẽ: que ẽ etiaꝫ circa cõtingentia. ⁊ iteꝝ ſapiẽtia ⁊ ĩtellectus: cũ nullũ triũ que ſunt prudentia ſapiẽtia ⁊ ſcia poſſit eſſe circa demõſtrabilia: vt ex predictis pꝫ. relinquiť ꝙ hoꝝ ꝑncipioꝝ ſit intellectus. accipiť aũt hic ĩtellect⁹ non pro ipſa intellectiua potentia ſed pro habitu quodã quo hõ ex virtute luminis intellectus agentis nãlr̃ cognoſcit principia indemõſtrabilia: ⁊ ſatis cõgruit nomẽ. hȯ. n. ꝑncipia ſtatim cognoſcunť cognitis terminis cognito. n. quid eſt totũ. ⁊ quid pars ſtatim ſciť ꝙ oẽ totum eſt mai⁹ ſua ꝑte. dr̃ aũt ĩtellect⁹ ex eo ꝙ intus legit intuendo eſſentiã rei. vnde ⁊ in. 3. de anima dr̃ ꝙ obiectum ꝓpriũ intellectus eſt ꝙ quid eſt: ⁊ ſic conuenienter cognitio ꝑncipioꝝ que ſtatim innoteſcit cognito ꝙ q̃d ẽ intellect⁹ nominať. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sapientiã aũt in artibus certiſſimis aſſignamus. puta phydiam lathonium ſapiẽtẽ. polycletũ ſtatuificẽ. hic quidẽ igitur nihil aliud ſignificantes ſapientiã q̃ qm̃ virtus artis ẽ.

¶ Determiat de ſapientia. Et primo oſtẽdit q̃d ſit ſapientia. Secũdo ĩfert quoddã correlariũ ex dictis. ibi. (Opꝫ ergo ſapientẽ ⁊c̃.) Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit quid dicatur ſapientia ꝑticularis ſumpta. Et ſecundo q̃d ſit ſapientia ſimplr̃. ibi. (Eſſe aũt quoſdaꝫ ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ inter artes nos aſſignamus nomẽ ſapientie certiſſimis artibus: que. ſ. cognoſcentes ꝑmas cauſas ĩ genere alicuius artificij dirigunt alias artes que ſunt circa ideꝫ genus: ſicut architectonica ars dirigit manualr̃ operantes. ⁊ ſm hũc modũ dicimus phydiaꝫ fuiſſe ſapientẽ laterum ⁊ lapidũ inciſorẽ: ⁊ policletũ ſapientẽ ſtatuificẽ. i. factorẽ ſtatuaꝝ. ⁊ nihil aliud dicimus ſapientiã q̃ virtutem artis. i. vltimũ ⁊ perfectiſſimũ in arte: qua. ſ. aliq̃s attigit ad id qȯ ẽ vltimũ ⁊ ꝑfectiſſimũ ĩ arte. h̃. n. ẽ ṽt⁹ vniuſcuiuſqꝫ rei: vt dr̃ in primo de celo. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Eſſe aũt quoſdaꝫ ſapientes exiſtimamus totaliter nom ſm ꝑtem. nec aliud aliquid ſapientes; quẽadmoduꝫ homerus ait in margite hũc aũt neqꝫ vti foſſorem dij poſuerunt neqꝫ aratorem neqꝫ aliter quidem ſapientem. Quare manifeſtum quoniam certiſſima vtiqꝫ ſcientiaruꝫ erit ſapientia.

¶ Oſtendit quid ſit ſapientia ſimplr̃. ⁊ dicit ꝙ ſicut exiſtimamus quoſdam eſſe ſapientes in aliquo artificio: ita etiam exiſtimamus quoſdaꝫ eſſe ſapientes totalr̃. i. reſpectu totius generis entiũ. ⁊ nõ ſm aliquã partẽ ẽt ſi non ſint ſapientes circa aliqȯ aliud artificium ſicut homer⁹. dicit de quodã ꝙ dij eum poſuerant non foſſorẽ: neqꝫ aratorẽ neqꝫ aliquod aliud ꝑticulare artificiũ. ſed poſuerũt eum ſapientem ſimplr̃: vñ manifeſtũ ꝙ ſicut ille qui eſt ſapiens in aliquo artificio eſt certiſſimus in illa arte: ita illa que eſt ſapientia ſimplr̃ eſt certiſſima inter oẽs ſcias: inquãtũ. ſ. attingit ad prima principia entium que ſm ſe ſunt notiſſima quãuis aliqua illarum. ſ. immãlia ſint mi

mus nota quo ad nos. vlſſima āt principia ſunt etiā quo ad nos magis nota. ſicut ea que pertinent ad ens: inquātuʒ eſt ens: quoꝝ cognitio pertinet ad ſapientiā ſic dictā: vt pʒ in q̈rto metaphiſice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet ergo ſapientē non ſolū que ex principijs ſcire: ſʒ ꝛ circa principia verū dicere. Quare vtiqꝫ erit ſapientia itellectus ꝛ ſcia.

¶ Infert quoddam corrolariū ex dictis: ꝛ dicit ꝙ qꝛ ſapiētia eſt certiſſima. pncipia aūt demōſtrationū ſunt certiora oībus: oʒ ꝙ ſapiens non ſoluʒ ſciat ea que ex principijs demonſtrationū cōcludunt̄ circa ea de q̄bus conſiderat: ſed etiam ꝙ verum dicat circa ipſa principia pma: non quidem ꝙ demonſtret ea. ſed inquātū ad ſapientes pertinet notificare cōmunia. puta totuʒ ꝛ parteʒ. equale ꝛ inequale: ꝛ alia hꝰ: quibus cognitis principia demōſtrationum innoteſcūt. vnde ꝛ ad hꝰ ſapientē pertinet diſputare contra negantes principia: vt pʒ in quarto metaphyſice. ſic ergo vlterius concludit ꝙ ſapientia: inquantū dicit verū circa principia eſt itellectus: inquātū āt ſcit ea q̄ ex principijs cōcludunt̄ eſt ſcia. diſtinguit̄ tñ a ſcia cōiter ſumpta propter eminentiā quā hʒ̄t inter alias ſcias. ē. n. virtus quedaʒ oīum ſciaꝝ.

Et quemadmodum caput habens ſcientia honorabiliſſimoꝝ.

¶ Poſtqꝫ phs determiauit de ſingulis v̈tutibus itellectualibꝰ. hic oſdit q̄ ſit pcipua inter eas. Et p̄ oſtendit q̄ ſit precipua ſimplr̄. Scdo q̄ ſit pcipua in genere agibiliū humanoꝝ. ibi. (Erat aūt vtiqꝫ ꝛc̄.) Et circa primū duo facit. Primo oſtendit ꝙ ſapiētia ſit ſimpliciter precipua inter oēs. Secūdo infert quoddā correlarium ex dictis manifeſtans per ſignū quoddam ea que dicta ſunt. ibi. (Propter qđ anaxagoras ꝛc̄.) Circa pmū tria facit. Primo pponit qđ intendit. Secūdo excludit errorē cōtrariū. ibi. (Inconueniens enim ꝛc̄.) Tertio cōcludit veritatē. ibi. (Ex dictis vtiqꝫ manifeſtū ꝛc̄.) Dicit ergo primo ꝙ ſapientia non eſt qualitercūqꝫ ſcia. ſed ſcia reruʒ honorabiliſſimaꝝ ac diuinaꝝ. ac ſi ipſa habeat rōnem capitis inter omnes ſcias. ſicut enim per ſenſus qui ſunt in capite dirigunt̄ motus ꝛ opationes omniū aliorū mēbroꝝ. ita ſapientia dirigit omnes alias ſcias dum ab ea oēs alie ſua principia ſupponūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inconueniens enim ſiquis ſciam politicā vel prudentiā ſtudioſiſſimam exiſtimat eſſe ſi non optimū eoꝝ que in mūdo hō eſt.

¶ Excludit quorūdaʒ errorē: qui attribuebant pncipalitatē iter oēs ſciētias politice: p quā gubernat̄ multitudo: aut prudentie p quā aliqs gubernat ſeipſum attēdentes ad vtilitatem magis qꝫ ad ſcie dignitatem. ſcie. n. ſpeculatiue: vt dicitur in principio metaphyſice non querunt̄. q. ad aliquid vtiles: ſed ſicut per ſe honorabiles. vñ circa h̄ duo facit. Primo excludit hūc errorē. Secūdo remouet quādam obiectionē. ibi. (Si aūt qm̄ optimū ꝛc̄.) Circa primū ponit duas rōnes. Circa quarū primā dicit ꝙ incōueniens eſt ſi quis politicam vel prudentiā exiſtimet eē ſciam ſtudioſiſſimā. i. optimā inter ſciētias. qđ quidē eſſe nō poſſet niſi homo eſſet optimū eoꝝ que ſunt in mūdo. ſciarum. n. vna melior ē ꝛ honorabilior altera: ex eo qđ ē melioꝝ ꝛ honorabilioꝝ: vt dicitur in primo de anima. H̄ aūt eſt falſuʒ ꝙ hō ſit optimū hoꝝ que ſunt in mundo. g̃ nec politica ſeu prudētia que ſunt circa res hūanas ſunt optime inter ſcientias. ¶ Scdam rōneʒ ponit ibi.

¶ Si vtiqꝫ ſanū q̄dem ꝛ bonū alterum hoibus ꝛ piſcibus: album aūt ꝛ rectū idem ſemp: ꝛ ſapiens idem oēs vtiqꝫ dicerent: prudens aūt alterum. circa ſeipſum enim ſingula quidem bene ſpeculans diceret̄ vtiqꝫ eſſe prudens: ꝛ huic cōcederent ipſa. ppter qđ ꝛ beſtiaꝝ q̄dem prudētes aiunt eſſe quecūqꝫ circa ipſaꝝ vitā videntur potentiā habere puiſiuam. Manifeſtū aūt vtiqꝫ erit: qm̄ nō vtiqꝫ erit ſapientia ꝛ politica eadem: ſi eni ea que circa vtilia ipſis dicunt ſapiētiaʒ: multe erunt ſapiētie. Nō. n. vna circa oīuʒ bonū aīaliū: ſed altera circa ſingula: ſed nō ꝛ medicinalis vna de omnibus entibus.

¶ Que quidem pcedit ex hoc ꝙ quedam ſunt quoꝝ rō cōſiſtit in pportione ꝛ habitudine ad aliquid: ꝛ iō hꝰ nō pñt eſſe eadem quātum ad oīa ſicut patet ꝙ nō idem eſt ſanū ꝛ bonū hominibus ꝛ piſcibꝰ. quedā vero dicunt̄ abſolute. ſicut albū in coloribus: ꝛ rectum in figuris. ꝛ qꝛ ſapientia eſt de his que in ſe abſolute ſunt vt de primis entibus: oʒ ab omnibꝰ dici ꝙ idē ſit qđ eſt ſapiens in oībus: ꝙ ſit eadē ſapientia ſimplr̄ reſpectu omniū. ſed id qđ eſt prudēs oʒ ꝙ ſit alterū apud diuerſos propter hoc ꝙ prudentia dicitur ſm pportionē ꝛ habitudinē ad aliqđ. ille eni q̄ pōt bene ſpeculari ſingula que pertinent ad ſeipſuʒ dicit̄ eſſe prudens. ꝛ tali conceditur ſiue attribuit̄ prudentia. ꝛ inde eſt ꝙ per quādam ſimilitudineʒ homines q̄ſdam beſtias dicūt ē prudentes. quecūqꝫ. ſ. vident̄ habere quandam potentiam puiſiuam circa ppriam vitam. nō quidem ex ratione: qđ pprie ad prudentiam pertinet. ſic igitur manifeſtū eſt ꝙ ſapientia que eſt precipua: non eſt ideʒ qđ eſt politica. ſi. n. poneremus ꝙ illa ſcia que eſt circa vtilia. qualis eſt politica: eſſet ſapientia: que eſt oīum caput: ſequeret̄ ꝙ eſſent multe ſapientie. nō. n. pōt eē vna aliqua rō circa ea q̄ ſunt bona oībus aīalibꝰ. ſʒ oʒ ꝙ circa ſingula animalia ſit altera cōſideratio conſiderans quid ſit bonū vnicuiqꝫ. ꝛ eadem rō eſt de medicina: que nō pōt eſſe vna omnium. dictū eſt enim ſupra. ꝙ ſicut ſanū: ita ꝛ bonū eſt alterū hominibus ꝛ piſcibus. opʒ aūt eſſe vnā ſolam ſapientiā: qꝛ ad eaʒ pertinet cōſiderare que ſunt cōia oībus entibus. vnde relinquit̄ ꝙ politica que eſt gubernatiua humane multitudinis. non pōt eſſe ſapientia ſimpliciter: ꝛ multo minꝰ prudentia cōiter dicta: que eſt gubernatiua vnius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem quoniam optimum homo animalium aliorum nihil differt. etenim homine alia multū diuiniora ſm naturam. puta manifeſtiſſima ex quibus mundus conſtat.

¶ Excludit quoddam obiectū. poſſet enim aliquis dicere politicaʒ ſeu prudentiā. cū ſit de rebus humanis eſſe precipuam. qꝛ homo eſt excellentior inter alia animalia. ſed hoc nihil refert ad propoſitū. qꝛ quedam alia ſm ſuaʒ naturaʒ ſunt multuʒ diuiniora ppter ſui excellentiā qꝫ hō: ꝛ vt taceamus de deo ꝛ ſubſtantijs ſepatis que nō ſubiacent ſenſibꝰ: ēt ipſa que māifeſtiſſima ſunt ſenſui ex q̄bus cōſtat mūdus. ſ. celeſtia corpora ſunt hoīe potētiora: ſiue cōparemus corpus corpori: ſiue cōparemus ſubſtātias mouentes anime humane. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex dictis vtiqꝫ manifeſtum quoniam ſapientia eſt ſcientia ꝛ intellectus honorabiliſſimorum natura.

¶ Cōcludit veritatē. ſ. ꝙ ſapientia ſit ſcientia ꝛ itellectus

vt prius dictũ ē:non circa quecũqꝫ:ſed circa honorabiliſſima.⁊ hoc eſt ex dictis manifeſtatũ.qꝛ ſi aliqua ſcīa eſſet honorabilioꝛ hoc precipue cõueniret politice ⁊ prudẽtie: qꝺ ſupra eſt improbatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qꝺ Anaxagorã ⁊ Thalem ⁊ tales ſapientes qdẽ:prudentes aũt nõ aiunt eẽ: cum videant ignorãtes conferentia ſibiipſis ⁊ ſuperflua qdem ⁊ admirabilia ⁊ difficilia ⁊ diuina ſcire ipſos aiũt:iutilia aũt qm̃ nõ humana bona querũt:prudẽtia ãt circa hũana vel de qbꝰ ē cõſiliari:prudentis enī maxime hoc opus eẽ dicimus bñ ꝯſiliari. Cõſiliaꝛ aũt nullus de īpoſſibilibus alr̃ hẽre:nꝫ de qbuſcũqꝫ nõ finis aliqs ē: ⁊ hoc opabile bonũ. Simplr̃ aũt bonus conſiliatoꝛ eſt optimi boni operabiliũ coniectatiuus ſcḋm ratiocinationem.

¶ Infert quoddam correlariũ ex premiſſis per qꝺ manifeſtanꝛ qdã q̄ predicta ſunt. Et circa hoc duo facit. Primo inducit correlariũ. Scḋo manifeſtat quãdam ipſius ptẽ. ibi.(Neqꝫ prudẽtie ⁊c̃.) Dicit ergo p̄mo ꝙ:qꝛ prudentia eſt circa bona humana.ſapiẽtia aũt circa ea que ſunt homine melioꝛa.inde eſt ꝙ homines dicũt anaxagoram ⁊ quendam alium philoſophuꝫ qui vocatur thales ⁊ alios ſimiles eſſe quidem ſapientes.non autem prudentes:eo ꝙ homines vident eos ignorare ea que ſunt ſibiipſis vtilia:⁊ dicunt eos ſcire inutilia ⁊ admirabilia: quaſi excedentia cõem hominẽ notitiã:⁊ difficilia que indigent diligenti inquiſitione ⁊ diuina ꝓpter nobilitatem nature. Ponit aũt ſpecialr̃ exemplũ de thalete ⁊ anaxagora:qui ſpecialiter ſuper hoc reprehenſi ſunt.cũ enim thales exiret domũ vt aſtra conſideraret:incidit in foueam:eoqꝫ lugente dixit ad eũ quedam vetula.tu quidem o thale que ante pedes nequis videre.⁊ que in celo ſunt.putas cognoſcere? Anaxagoras ãt cũ nobilis ⁊ diues eſſet paterna bona ſiua dereliquit.⁊ ſpeculationi naturaliũ ſe dedit: non curans de politicis.vñ vt negligens reprehẽdebaꝛ ⁊ dicẽti ſibi.nõ eſt tibi cura patrie:reſpõdit. mihi patria valde cure eſt:oſtenſo celo.ideo aũt homines dicũt eos ſcire inutilia qꝛ non inquirunt de bonis humanis:ꝓpter qꝺ etiã non dicunꝛ eſſe prudentes:naꝫ prudentia eſt circa bona humana:de quibus ꝯtigit conſiliari.prudentis aũt maxime videꝛ eſſe opus bene conſiliari.nullus auteꝫ conſiliatur de neceſſarijs: que impoſſe ē alr̃ ſe habere:cuiuſmodi ſunt res diuine:de quibus ſapientes predicti conſiderãt. neqꝫ etiam poteſt eſſe conſilium de quibuſcũqꝫ rebꝰ non ordinatis ad aliquẽ finẽ:q eſt operabile bonũ:de quibus ꝯſiderant ſcīe ſpeculatiue:etiã ſi ſint circa corruptibilia. ille auteꝫ eſt ſimpliciter bonus conſiliatoꝛ:⁊ per ꝯñs prudens qui ratiocinãdo põt conuincere quid ſit optimũ homini ad operandũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ ē prudẽtia vlr̃iuꝫ ſolũ:ſꝫ oꝫ ⁊ ſinglr̃aria cognoſcere.actiua.n.actio ãt circa ſingularia:ꝓpter qꝺ ⁊ qdã nõ ſciẽtes qbuſdã ſciẽtibꝰ magis ⁊ in alijs expti. Si.n.ſciat qm̃ leues bñ digeſtibiles carnes ⁊ ſane.q̃les aũt leues ignorat nõ faciet ſanitatẽ:ſed ſciẽs q m̃ que volatiliũ leues ⁊ ſane faciet magis. Prudentia aũt actiua:q̃re oꝫ ambas habere:vel hanc magis.

¶ Manifeſtat qꝺdã qꝺ dixerat aſſignans.ſ.rõnẽ q̃re prudẽtia ſit circa opabilia.prudẽtia.n.nõ ſolũ ꝯſiderat vlr̃ia in quibus non eſt actio.ſed oꝫ ꝙ cognoſcat ſingularia:eo ꝙ eſt actiua.i.p̄ncipiũ agẽdi.actio aũt ē circa ſingularia. ⁊ inde eſt ꝙ quidam non habentes ſcīam vlr̃iuꝫ ſunt magis actiui circa aliqua pticularia q̃ꝫ illi qui habent vlr̃eꝫ ſcīaꝫ.eo ꝙ ſunt in alijs particularibus experti.puta ſi aliquis medicꝰ ſciat ꝙ carnes leues ſunt bene digeſtibiles ⁊ ſane.ignoret aũt quales carnes ſint leues:nõ poterit facere ſanitatẽ.ſed ille q ſcit ꝙ carnes volatiliũ ſunt leues ſiue magis poterit ſanare.quia igitur prudentia eſt ratio actiua:oꝫ ꝙ prudens habeat vtrãqꝫ notitiaꝫ.ſ.⁊ vlr̃ium ⁊ particulariũ:vel ſi alterã contingat ipſum habere:magis debet habere hãc.ſ.notitiam pticularium: que ſunt propinquioꝛa operationi.

ERit autem quedam vtiqꝫ ⁊ h̃ architectonica.

¶ Poſtq̃ꝫ phs oñdit qd ſit p̄cipuũ ſimplr̃ iter oẽs vtutes itellectuales. h̃ oñdit qd ſit p̄cipuũ circa res humanas. Et p̄mo oñdit ꝓpoſitũ. Scḋo manifeſtat qꝺdam qꝺ ſupra dixerat.ibi.(Signũ aũt ē eiꝰ ⁊c̃.) Circa p̄mũ tria facit. Primo proponit qꝺ intendit. Secũdo mãifeſtat propoſitũ.ibi.(Eſt aũt politica.) Tertio excludit quẽdam errorem ibi.(Que circa ſeipſum ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ quãuis in cognitione rerũ humanaruꝫ non conſiſtat ſapientia que eſt ſimpliciter principalis inter omnia:tamen eſt quedã architectonica.i.p̄ncipatiua ratio ſiue notitia hic ideſt in genere rerum humanaruꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt ãt ⁊ politica ⁊ prudẽtia qdẽ idẽ habitus. eſſe quidẽ non idẽ ipſis. 9m

¶ Manifeſtat propoſitũ diſtinguens ea que ptinent ad notitiã rerũ humanaꝝ. Et primo diſtinguit politicam et prudentiam. Secũdo determinat de politica.ibi.(Eius aũt que circa ciuitatem ⁊c̃.) Tertio determinat de prudentia.ibi.(Videtur aũt ⁊ prudentia ⁊c̃.) Dicit ergo ꝙ prudentia ⁊ politica ſunt idem habitus ſcḋm ſubſtantiam. qꝛ vtraqꝫ eſt recta rõ rerũ agibilium circa humana bona vel mala.ſed differunt ſcḋm rõnem.nam prudentia eſt recta ratio agibilium circa vnius hominis bona vel mala ideſt ſuiipſius politica autem circa bona vel mala totiꝰ multitudinis ciuilis.ex quo patet ꝙ ita ſe habet pollitica ad prudentiaꝫ ſicut iuſtitia legalis ad virtutẽ:vt ſupra habitum eſt.poſitis aũt duobus extremis intelligiꝛ medium.ſ.yconomica que mediũ eſt inter vnum homineꝫ ⁊ ciuitatẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eius aũt que circa ciuitatẽ. hec ãt vt architectonica prudentia ſed legis poſitiua. hec aũt vt ſingularia cõe hꝫ nomẽ politica:ipſa aũt actiua ⁊ conſiliatiua.ſententia enim operabilis vt extrema. propter qꝺ ciuiliter cõuerſari hos ſolũ dicunt. ſoli enim operantur iſti:quẽadmodum chirotechne.

¶ Determinat de politica.⁊ diſtinguit eam in duas partes dicens:ꝙ eius habitus qui eſt circa totam ciuitateꝫ. vna pars eſt quaſi prudentia architectonica que dicitur legis poſitiua.dicitur enim pars architectonica que determinat alijs quid ſit agenduꝫ.vnde principes imponẽtes legem ſuis ſubditis:ita ſe habent in ciuilibꝰ ſicut architectores in artificialibus.⁊ ꝓpter hoc ipſa lex poſitiua.i.rõ recta ſcḋm quã p̄ncipes leges rectas ponũt dr̃ architectonica prudẽtia.alia aũt pars politice cõi nomine vocatur politica.que ſcꝫ cõſiſtit circa ſingula operabilia.leges.n.cõparanꝛ ad opera humana ſicut vlr̃ia ad particula

ria:vt de iuſtis legalibus dictum eſt in quinto:⁊ ſicut le/
gis poſitiua ē preceptiua.ita ⁊ politica ē actiua ⁊ cōſerua/
tiua eoꝝ que lege ponunt̄.ex hoc pꝫ ꝙ ad hꝰ politicā exe
cutiuam pertinet ſcia que nihil aliud eſt ꝙ̃ applicatio ra/
tionis vl'is ad particulare operabile.nō enī dicitur ſcien/
tia:niſi de aliquo operabili:⁊ qꝛ oē opabile eſt ſingulare:
inde eſt ꝙ ſcia eſt alicuius extremi.i.ſingularis qđ dicit̄
extremū.qꝛ ⁊ ab eo incipit noſtra cognitio ad vl'ia proce/
dens:⁊ ad ipſum terminat̄ in via deſcendens.pōt etiam ⁊
ipſa ſcientia dici extrema:que eſt applicatio legis vl'r po/
ſite ad ſingulare operabile:⁊ qꝛ iſta executiua legis poſi
tiue retinet ſibi cognitionē politice:inde eſt ꝙ iſti ſoli q
exequunt̄ leges poſitas dn̄tur conuerſari ciuiliter:qꝛ iſti
ſoli operantur in ciuilibus : ſicut chirotegne.i.manuales
artifices in artificialibus:⁊ cōparant̄ ad legis poſitores
ſicut ad architectores.¶ Deinde cum dicit.

¶ Videt̄ aūt ⁊ prudentia maxie eſſe que circa ipſum ⁊ vnū: ⁊ hꝫ ipſa cōe nomē prudētia. Illarum autem hec quidem iconomia:hec autē legis poſitio: hec aūt politica: ⁊ huius hec quidem conſiliatiua:hec autem iudicatiua.

¶ Agit de prudentia.Et primo oſtendit que dicat̄ prudē/
tia.Scđo infert quoddaꝫ correlariū ex dictis.ibi.(Spe
cies qdem igitur ⁊c̄.)Dicit ergo p̄mo ꝙ quāuis politica
tam legis poſitiua ꝙ̃ executiua ſit prudentia:tñ maxime
videtur eſſe prudētia q̄ ē circa vnū tantū.ſ.circa ſeipſuꝫ.
⁊ talis rō ſuiipſiꝰ gubernatiua retinet ſibi cōe nomē pru/
dentie:qꝛ alie partes prudētie habent ꝓpria nomina q/
bus nominant̄.earū eni q̄dā dr̄ yconomica.i.prudētia di
ſpenſatiua domus.quedam vero dicitur legis poſitio .i.
prudentia ponendi legis.quedaꝫ vero eſt politica:id eſt
prudentia exequendi leges.⁊ quelibet eaꝝ diuiditur in
conſiliatiuam ⁊ iudicatiuam opꝫ.n.in agibilibus primo
per inquiſitionem conſilij aliquid inuenire:ſecūdo de in/
uentis iudicare. ¶ Eſt āt cōſiderādū ꝙ ſicut ſupra dcm̄
eſt:prudentia non eſt in ratione ſolum.ſed hꝫ aliquid in
appetitu.qꝛ ergo de quibus hic fit mentio in tm̄ ſunt ſpe/
cies prudentie:inquātū nō in rōne ſola ꝯſiſtūt:ſed hn̄t ali
qd in appetitu.īquātū.n.ſunt ī ſola rōne dn̄r q̄dā ſcie pra
ctice.ſ.ethyca yconomica ⁊ politica.Eſt ēt conſiderandū
ꝙ qꝛ totū eſt principalius pte:⁊ p ꝯn̄s ciuitas ꝙ̃ domꝰ.⁊
domus ꝙ̃ vnus hō:opꝫ ꝙ prudentia politica ſit principa
lior ꝙ̃ yconomica.⁊ h̄ ꝙ̃ illa que ē ſuiipſius directiua.vn
de ⁊ legis poſitiua ē principalior inter partes politice ⁊
ſimpliciter precipua circa agibilia humana.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Species quidem vtiqꝫ igitur quedam erit cognitionis ſibiipſi ſcire : ſed habet differentiam multam.

¶ Infert qđdaꝫ correlariū ex dictis.⁊ dicit ꝙ ex quo pru
dentia que eſt circa ſeipſum eſt pars conueniēs pruden/
tie:ꝯn̄s eſt ꝙ ſcire ea que ſibiipſi bona ſunt que pertinēt
ad hanc prudentiam ſit quedaꝫ ſpēs cognitionis huma/
ne:que hꝫ multam dr̄iam vel ab alijs ſpēbus cognitionis
humane:vel ꝓpter diuerſitatē eoꝝ que ad vnum homi/
nem pertinent.¶ Deinde cū dicit.

¶ Et videtur qui circa ſeipſum ſciens ⁊ exercitans prudēs eē.politici aūt polypragmones.

¶ Excludit quēdam errorē.Et primo ponit ipſum. Secū
do inducit ꝓbationē eiꝰ ibi.(Propter qđ ⁊ euripedē ⁊c̄.)
Tertio ſoluit iprobās errorē.ibi.(Quāuis forte ⁊c̄.) Di
cit ergo primo ꝙ quibuſdam vr̄ ſolus ille eſſe prudens q
habet ſciam ⁊ exercitiū circa ea que ſibiipſi pertinent.il/
li aūt qui ſunt politici non vident̄ eſſe prudentes.ſꝫ ma/
gis polipragmones.i.intromittentes ſe de multis .ſ. que
ad multitudinem pertinent.¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod ⁊ Euripedes qualiter autem vtiqꝫ prudens eſſet cui aderam innegocioſe ⁊ multis numeratus militia equal'r participare.

¶ Inducit ꝓbationē predicti erroris.Et primo qdē p di/
ctum euripedis poete qui inducit quēdam pro ſua ciuita
te militantē talia dicentē.q̄liter ego eſſem prudens:cui.ſ.
mihi aderam innegotioſe.i.cū ego mea negotia nō tracta
rē.ſed tñ fui nūeratus iter multos pticipare militia eq̄li/
mihi ⁊ alijs.¶ Scđo ibi.

¶ Superfluos enim ⁊ aliquid operantes amplius.querunt enim ſibiipſis bonum ⁊ exiſtimant oportere operari.ex hac igitur opinione venit hos prudentes eſſe.

¶ Inducit ad idem rōnē:⁊ dicit ꝙ quidam dicunt politi/
cos nō eſſe prudētes.tāq̄ ſuperfluis.i.ſuperuacaneis re/
bus intendētes ⁊ tāquam operantes aliquid amplius ꝙ̃
ad eos ſpectet.hoīes.n.ꝓpter priuatū amorē quē inordi/
nate ad ſeipſos habent.querunt ſolum id qđ eſt ſibiipſis
bonū:⁊ exiſtimant ꝙ hoc ſolū oporteat vnūqđqꝫ operari:
quod.ſ.ſibi eſt bonum:⁊ ex hac opinione hominum venit
ꝙ illi ſoli ſint prudentes:qui proprijs negotijs ītendunt.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Quāuis forte non eſt hoc ipſius ſine iconomica neqꝫ ſine vrbanitate. Adhuc autem que ipſius qualiter oportet diſponere immanifeſtū ⁊ intendendum.

¶ Excludit hunc errorē.⁊ dicit ꝙ propriū bonū vniuſcu/
iuſqꝫ ſingularis pſone non pōt eſſe ſine yconomia .i. ſine
recta diſpenſatione domus: neqꝫ ſine vrbanitate.i. ſine
recta diſpenſatione ciuitatis.ſicut nec bonū ptis nō pōt
eſſe ſine bono totius.vn̄ pꝫ ꝙ politici ⁊ yconomici nō in/
tendūt circa aliqd ſuperfluū.ſed circa id qđ ad ſeipſos p/
tinet : nec tñ ſufficit politica ⁊ yconomica ſine prudentia
ꝓprioꝝ:qꝛ recte diſpoſita ciuitate ⁊ domo adhuc ē ima/
nifeſtū qual'r.oꝫ diſponere ea que ad ſeipſum pertinēt.⁊
iō oꝫ ad hoc intendere per prudentiā que eſt circa ꝓpriū
bonum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Signum autem eſt eius quod dictum eſt ⁊ quia geometrici quidem iuuenes ⁊ diſciplinati fiunt ⁊ ſapientes talia:prudentes autem non videntur fieri.cauſa autem quoniam ⁊ ſingularium eſt prudentia que fiunt cognita experiētia. Iuuenis autem expertus non eſt.multitudo enim temporis faciet experientiam.

¶ Manifeſtat qđdam qđ ſupradictū ē.ſ.ꝙ prudentia nō
ſit ſoluꝫ circa vl'ia:ſed ēt ſingularia.Et circa h̄ duo facit.
Primo oñdit ꝓpoᵐ.2º. ex hoc comparat prudentiā ſcie ⁊
ītellectui ibi.(Qm̄ aūt prudentia.) Circa p̄mum ponit
duas rōnes.circa quarū p̄mā duo facit.Primo oſtendit
propoſitum per ſignū qđdam.Secūdo circa hoc quādā
q̄ōnē inducit.ibi.(Quia ⁊ hoc vtiqꝫ aliqs ⁊c̄.)Dicit ergo
primo ꝙ ſignū eius qđ ſupra dictuꝫ eſt.ſ.ꝙ prudentia nō
ſit ſolum circa vl'ia.ſed etiam circa particularia.qꝛ iuue/
nes fiūt geometrici ⁊ diſciplinati ſciētijs diſciplinabilibꝰ
ſiue mathematicis docti.⁊ fiunt ſapientes in talibus.i.
ad perfectionē iſtaꝝ ſciaꝝ pertingentes non autēꝫ videt̄

ꝙ iuuenis fiat prudens:cuius cā eſt:q₂ prudentia eſt circa ſingularia:que fiunt nobis cognita per experientiam. iuuenis aūt non poteſt eſſe expertus:q₂ ad experientiam requirit̄ multitudo tpis. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quia ⁊ hic vtiqꝫ aliqs itēdet ꝑꝑ qd mathematic⁹ qdē puer fiet vtiqꝫ:ſapiēs āt vel phyſic⁹ nō. vel q₂ hec qdē ꝑ abſtrationē ſūt. hoꝝ āt principia expiētia: ⁊ hec quidē nō credūt iuuenes ſed dicūt: hoꝝ aūt qȯ qd eſt nō imanifeſtū.

⁋ Mouet circa h̄ qſtiōem.ſ.qre puer pōt fieri mathematicus:nō aūt poteſt fieri ſapiens.i.metaphyſicus vel phyſicus.i.naturalis.ad hoc reſpondet phs:q₂ hec quidem.ſ. mathematicalia cognoſcuntur ꝑ abſtractionē a ſenſibilibus quoꝝ eſt experientia.ad cognoſcēdū aūt talia nō requiritur tpis multitudo:ſed principia naturalia que non ſunt abſtracta a ſenſibilibus per experientiaꝫ conſiderātur:ad quā requiritur tpis multitudo.quātuꝫ āt ad ſapiētiaꝫ ſubiungit:ꝙ iuuenes ſapientialia quidē.ſ.mathematicalia nō credunt.i.non attingūt mente:ſꝫ dicant ore.ſꝫ circa mathematica manifeſta ſunt eis qȯ quid eſt : quia rōnes mathemathicoꝝ ſunt rerū imaginabiliū.ſapiētialia aūt ſunt pure intelligibilia.iuuenes aūt de facili capere pn̄t ea que ſub imaginatiōe cadunt.ſed ad illa que excedunt ſenſum ⁊ imaginationē nō attingunt mente.quia nōduꝫ habent ītellectū exercitatū ad tales cōſiderationes:tum ꝑpter puitatē tpis:tū ꝑpter plurimas mutationes nature.erit ergo congruus ordo adiſcendi : vt primo quidem pueri logicalibus inſtruant̄.quia logica docet modū totius philoſophie.Secundo aūt inſtruendi ſunt ī mathematicis : que nec experiētia indigent nec imaginationē traſcendunt.Tertio aūt in naturalibus:que ⁊ ſi non excedunt ſenſum ⁊ imaginationem:requirunt tn̄ experientiā .Quarto ī moralibus que requirūt experientiā ⁊ aīum a paſſionib⁹ liberū.vt in primo habitū eſt.Quinto aūt in ſapientialibus ⁊ diuinis que tranſcendunt imaginationem ⁊ requirunt validum intellectum. ⁋ Secūdam rationem ponit ibi.

⁋ Adhuc peccatū vel circa vl̄e in ꝯſiliando vel circa ſingulare: vel.n.qm̄ oēs pōderoſe aq̄ praue: vel qm̄ hec aq̄ ponderoſa.

⁋ Dictum eſt enim ꝙ prudentis opus eſt bene conſiliari in conſiliando aūt dupl'r contingit peccare. vno mō circa vl̄e.puta an hoc ſit verū ꝙ oēs aque ponderoſe ſint praue.alio modo circa ſingulare.puta an hec aqua ſit ponderoſa.ergo oꝫ ꝙ prudentia ſit directiua ⁊ circa vniuerſalia.⁊ circa ſingularia. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Qm̄ āt prudētia nō ē ſcia māifeſtū. Extremi eni ē quēadmodū dcm̄ ē.opabile.n.tale qdē.

⁋ Comparat prudentiā ſm̄ predicta. Primo quideꝫ ſcie. Secūdo aūt ītellectui ibi.(Attingibiles quidē igit̄ ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝙ primo ex predictis eſt manifeſtū ꝙ prudentia non eſt ſcia.ſcia enim eſt vl'ium; vt ſupra habitū eſt.prudētia aūt extremi.i.ſingularis.que ē operabilis:qȯ ē ſingulare.⁊ ſic pꝫ ꝙ prudentia nō eſt ſcia. ⁋ Deinde cū dicit.

⁋ Attingibiles ſunt qdē vtiqꝫ ītellectū. Intellectus qdē.n.terminoꝝ quoꝝ n̄ ē rō.hec āt extremi c⁹ n̄ ē ſcia:ſꝫ ſēſus:n̄ q ꝑprioꝝ:ſꝫ q̄li ſentim⁹ qm̄ ī mathematicis extremū trigonū.Stabit.n. ⁊ illic.ſed iſte magis ſenſus prudentia. Ille autem alia ſpecies.

⁋ Cōpat prudētiā ītellectui.Et p̄ oñdit ꝯueniētiā. Scdo dr̄iā ibi.(Querere aūt ⁊c̄.)Dicit ḡ p̄ ꝙ tam ſcia q̄ꝫ prudētia ſunt ſuſceptibiles vel attingibiles ſm̄ aliaꝫ lr̄aꝫ intellectui.i.habent aliq̄ꝫ cōuenientiā cū intellectu : qui ē habitus principioꝝ.dictum eſt.n.ſupra.ꝙ intellectus ē quorūdam terminoꝝ ſiue extremoꝝ.i.principioꝝ indemonſtrabiliū:quoꝝ non eſt rō.q₂ non pn̄t per rōnem ꝓbari.ſꝫ ſtatim per ſe innoteſcunt.hec āt.ſ.prudentia ē extrema.ſ. ſingularis opabilis:ꝙ oꝫ accipere vt principium magnitudinis cuius quidē extremi nō eſt ſcia:q₂ non ꝓbat̄ rōne:ſed eius ē ſenſus.q₂ aliquo ſenſu percipit̄.nō qdē illo quo ſentimus ſpēs ꝑprioꝝ ſenſibiliū.puta coloris ſoni.⁊ hmȯ.qui eſt ſenſus proprius:ſed ſenſui interiori:quo ꝑcipimus imaginabilia.ſicut in mathematicis cognoſcimus extremuꝫ trigonū.i.ſingularem triangulum imaginatū: q₂ etiam illic.i.in mathematicis ſtatur ad aliqȯ ſingulare imaginabile:ſicut etiā in nālib⁹ ſtat̄ ad aliqȯ ſingulare ſenſibile.i.⁊ ad iſtū ſenſum.i.interiorē magis pertinet prudentia:per quā perficitur rō particularis ad recte exiſtimandū de ſingularibus intentionibus operabiliū.vn̄ ⁊ aīalia bruta que hn̄t bonaꝫ exiſtimatiuam nālē dicunt̄ prudentia:ſed illius ſenſus qui eſt circa ꝑpria ſenſibilia eſt quedam alia ſpēs perfectiua.puta induſtria q̄dam diſcernendi colores ⁊ ſapores ⁊ alia hmȯ.⁊ ſic prudentia ꝯuenit cū ītellectu in hoc ꝙ ē alic⁹ extremi. ⁋ De.cū.d.

⁋ Querere aūt ⁊ conſiliari differunt. Conſiliari enim querere quoddam eſt.

⁋ Oſtendit dr̄iam inter prudentiaꝫ ⁊ ītellectū.intellect⁹.n.non ē īquiſitiu⁹ prudētia aūt ē inquiſitiua.eſt.n.conſiliatiua.conſiliari aūt ⁊ querere differunt ſicut ꝑpriuꝫ ⁊ cōmune : naꝫ ꝯſiliari eſt qȯdā q̄rere vt in tertio dictū ē.

OPortet autem aſſumere eubulia quid eſt: vtrum ſcientia quedam vel opinio vel euſtochia vel aliud quoddam genus. iom

⁋ Poſtq̄ꝫ phus determinauit de prudentia ⁊ alyis virtutibus ītellectualibus p̄ncipalibus.hic determinat de quibuſdam v̄tutibus adiunctis prudentie.⁊ p̄mo determinat de ſingulis eaꝝ ſm̄ ſe.ſecūdo cōparat eas adinuicem ⁊ ad prudentiam.ibi.(Sunt oēs habitus ⁊c̄.)Circa primuꝫ tria facit. Primo īquirit genus eubulie.Secūdo de ſyneſi.ibi.(Eſt aūt ſyneſis.)Tertio de gnome ibi.(Vocata aūt gnome ⁊c̄.)Circa p̄mū tria facit. Primo ingrit gen⁹ eubulie oñs ꝙ ſit q̄dā rectitudo.Scdo oñdit cuius ſit rectitudo.ibi.(Neqꝫ ſcie āt ⁊c̄.)Tertio oñdit q̄lis ſit rectitudo.ibi.(Q₂ āt rectitudo ⁊c̄.)Circa p̄m duo facit. p̄ oñdit ȯ q̊ ē ītētio.2° exeq̄t ibi.(Scia qdē ⁊c̄.)Dic̄ ḡ p̄ ꝙ p⁹tractatū de p̄ncipalib⁹ v̄tutib⁹ ītellectualib⁹ oꝫ aſſumere ad cōplementū cognitionis predictaꝝ v̄tutū de eubulia:q̄ dr̄ bona cōſiliatio:qd ſit.vtrū.ſ.ſit ſcia quedā vel ſaltem opīo vel etiā euſtochia.i.bona coniecturatio:vel in quo alio genere ſit. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Scia qdeꝫ vtiqꝫ non eſt. Non eni querūt de qbus ſciunt.eubulia aūt cōſilium qȯdam.cōſilians aūt querit ⁊ rōcinatur.

⁋ Oſtendit quid ſit genus eubulie.Et p̄mo ponit in quo genere non ſit.Secūdo cōcludit genus ei⁹.ibi.(Sꝫ q₂ q quidem ⁊c̄.)Circa primuꝫ tria facit. Primo oſtendit ꝙ eubulia nō ſit ſcia.Scdo oſtēdit ꝙ nō ſit euſtochia.ibi.(Sꝫ tn̄ neqꝫ euſtochia ⁊c̄.)Tertio oñdit ꝙ n̄ ſit opinio. ibi.(Neqꝫ vtiqꝫ opio ⁊c̄.)Dicit ḡ p̄ ꝙ eubulia nō ſit ſcia. ꝙ qdē pꝫ per hoc ꝙ hn̄tes ſciaꝫ iā nō q̄rūt de illis ȯ quibus ſciūt:ſꝫ hn̄t certā notitiā de eis.eubulia autem:cum ſit quoddā conſiliū:eſt cū quadaꝫ inqſitione.ille.n.q cō

ſiliatur querit ⁊ rõcinať.ſed rõ habere in termino inquiſitionis.ergo eubulia nõ eſt ſcia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed tñ neqꝫ euſtochia:ſine ratione eni ⁊ velox quidem euſtochia ẽ. Conſiliant aũt multo tempore ⁊ aiunt operari qdẽ oportere velociter conſiliata.conſiliari aũt tarde.

¶ Oſtendit ꝙ eubulia nõ ſit euſtochia duplici rõne.Quarum prima talis ẽ.euſtochia.i.bona coniecturatio ẽ ſine rõnis inquiſitione:⁊ eſt velox.cõtingit.n.aliquibus ex hoc qꝺ hñt promptũ iudiciũ intellectus vel ſenſitiue partis ad recte exiſtimandũ de aliquo ꝓpter ſubtilitatez ſpirituũ ⁊ bonitatẽ imaginationis ⁊ puritatẽ ſenſitiuoꝝ organorum.cooperať etiam ad hoc multa experientia.⁊ hec duo deſunt eubulie.eubulia.n.vt dictum eſt:eſt cum inquiſitiõe rõnis ⁊ ex alia pte nõ ẽ velox.ſꝫ magis boni cõſiliatores cõſiliant multo tpe vt diligẽter ꝑquirãt oĩa q̄ ptingũt negotiũ.vnde ⁊ prouerbia dicũt ꝙ opꝫ ea que ſunt determinata in conſilio velociter exequi.ſed conſiliari tarde.vñ pꝫ ꝙ eubulia nõ ẽ euſtochia. ¶ Scdaꝫ rõnẽ põit ibi.

¶ Adhuc ſolertia alterum ⁊ eubulia.eſt autem euſtochia quedam ſolertia.

¶ Que talis eſt.ſi eubulia eſſet idem qꝺ euſtochia:oporteret ꝙ quicqd cõtineť ſub euſtochia ꝯtineret ſub eubulia:ſed ſolertia eſt quedam euſtochie ſpẽs.eſt enim cõiecturatio circa inuentionez medij.dĩt tñ ſolertia ab eubulia:qꝛ eubulia nõ eſt circa finem:qui ſe hꝫ in operabilibꝰ.ſicut mediũ ĩ ſillogiſmis.nõ.n.ẽ cõſiliũ de fine:vt dictũ ẽ ĩ tertio.ergo eubulia nõ ẽ idẽ qꝺ euſtochia. ¶ De.cũ dic̃.

¶ Neque vtiqꝫ opinio eubulia neqꝫ vna.

¶ Oſtendit ꝙ eubulia non ſit opinio.ita.ſ.ꝙ non ſolum non oĩs opinio ſit eubulia:ſꝫ ꝙ nec vlla opĩo ſit eubulia.⁊ hoc pꝫ eadẽ rõne quã ſupra poſuit de ſcia.licꝫ.n.opinans non ſit certus:tñ iã determinauit ſe ad vnũ:qꝺ non contingit conſilianti. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed qꝛ qui quidem male conſiliatur peccat.qui aũt bene recte conſiliatur. Manifeſtũ qm̃ rectitudo quedaꝫ eubulia eſt.

¶ Oſtendit qꝺ ſit verum genus eubulie per hoc ꝙ ille q male cõſiliať dr̃ peccare in cõſiliando.qui aũt bene conſiliatur dicitur recte conſiliari:⁊ talis eſt eubuleus.vnde maniᵐ ẽ ꝙ ebulia ẽ q̄dã rectitudo. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Neqꝫ ſcientie neqꝫ opinionis.

¶ Oſtendit cuius ſit rectitudo.Et primo oſtendit cuiꝰ nõ ſit rectitudo.Secũdo cuius ſit ibi.(Sed rectitudo quedã ⁊c̃.)Circa hoc duo facit.Prĩo ꝓponit qꝺ intẽdit:⁊ dicit ꝙ eubulia nõ ẽ rectitudo:nꝫ ſcie neqꝫ opĩonis. ¶ 2º ibi.

¶ Scie qdẽ eni nõ ẽ rectitudo neqꝫ ẽt peccatũ.

¶ Oſtendit propoſitum.⁊ primo quãtũ ad ſciaꝫ.illud enĩ videť indigere rectitudine qua rectificeť:in qua cõtigit eſſe peccatum.ſed peccatũ in ſcĩa non contingit eſſe cum ſit ſemper veroꝝ ⁊ neceſſarioꝝ.ergo eubulia nõ eſt rectitudo ſcie. ¶ Tertio ibi.

¶ Opinionis autem rectitudo veritas.

¶ Oſtendit ꝓpoſitũ quãtũ ad opinionẽ.⁊ hoc duplici ratione:quarũ p̃ma talis eſt.opinionis quidẽ:qꝛ in eo contĩgit eſſe peccatuꝫ.põt eſſe aliqua rectitudo.ſed rectitudo eius non dicitur bonitas:ſed veritas:ſicut ⁊ peccatũ eiꝰ dicitur falſitas.ergo eubulia que a veritate denominať non eſt rectitudo opinionis. ¶ Scdaꝫ rõnẽ ponit ibi.

¶ Similr̃ autẽ ⁊ determinatum eſt iam omne cuius opinio eſt.ſed tamen neqꝫ ſine rõne eubulia:a mente ergo deficit:ipſa enim nequaq̄ꝫ enũciatio:eteni opinio ñ queſitio ſꝫ enũciatio quedaꝫ iã. Cõſilians aũt ſiue bene ſiue male conſilietur:querit aliquid ⁊ rõcinatur.

¶ Et dicit ꝙ oẽ illud de quo habeť opinio iam eſt determinatum quãtum ad opinantez:lꝫ non ſit determinatũ quãtũ ad rei veritatẽ.⁊ in hoc eubulia deficit ab opinione.qꝛ non eſt ſine rõne inquirente.eubulia.n.non eſt enũciatio alicuius rei.ſed inquiſitio.ecõtrario aũt opinio nõ eſt inquiſitio.ſed quedã enũciatio opinantis.opinãs enĩ dicit verũ eſſe qꝺ opinať.ſed ille qui conſiliatur bene vel male ad hoc querit aliud ⁊ rõcinatur.vnde nondũ enũciat:ita eſſe vel non eſſe.ergo eubulia non eſt rectitudo opinionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sꝫ rectitudo q̄daꝫ ẽ eubulia ꝯſilij:ꝓpter qꝺ conſiliũ querendũ primũ qd ⁊ circa qd.

¶ Oſtẽdit cuius ſit rectitudo eubulia.⁊ dicit ꝙ ex quo nõ eſt rectitudo ſcie:neqꝫ opinionis relinquiť ꝙ ſit quedaꝫ rectitudo conſilij.vt ipſum nomẽ ſignificat.⁊ inde eſt ꝙ ad perfectaꝫ notitiã eubulie oꝫ inquirere qd ſit conſiliũ.⁊ circa qd ſit.⁊ hec ſupra determiata ſunt in tertio.vñ nõ oportuit ꝙ hic reſumerenť. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quia ãt rectitudo multiplr̃:mãifeſtũ qm̃ nõ oĩs. Incõtinens enim ⁊ prauus qꝺ ꝓpõit videre ex rõcinatiõe adipiſceť. Quare recte erit ꝯſilians:magnũ ãt malũ aſſumẽs. Vr̃ autez bonũ quedam bene conſiliari.talis.n.rectitudo ꝯſilij eubulia que boni adeptiua.

¶ Oſtendit qualis rectitudo ſit eubulia.Et circa hoc determinat quatuor conditiones eubulie per ordinem.Dicit g̊ primo ꝙ rectitudo multiplr̃ dr̃.vno mõ ꝓprie.alio modo metaphorice.ꝓprie quidẽ dr̃ in bonis.ſm ſimilitudinem autẽ dr̃ in malis.vt ſi dicamꝰ ꝙ aliquis dr̃ rectus fur.ſicut dicimus ꝙ eſt bonus fur.manifeſtuꝫ eſt aũt ꝙ non oĩs rectitudo in malum dr̃ eubulia.ſed in malis:tñ incontinens ⁊ prauus q̃n̄qꝫ adipiſciť per ſuaꝫ rõcinationem illud qꝺ ꝓponit cognoſcere.puta cũ inuenit viã per quã poſſit peccatũ ꝑpetrare.vñ per ſimilitudinẽ dr̃ recte conſilians:inq̄ꝫtum.ſ.inuenit viam efficaciter ducentem in malum finem.ſed tñ aſſumit pro fine quoddã magnũ malum.puta furtuꝫ vel adulteriũ.ſed bene conſiliari qꝺ ſignat nomẽ eubulie videtur eſſe quoddam bonum.vñ manifeſtũ eſt qꝺ talis rectitudo cõſilij eſt eubulia ꝑ quã aliqs adipiſciť bonũ finẽ. ¶ Scdaꝫ ꝯditionẽ põit ibi.

¶ Sꝫ ẽ ⁊ hoc falſo ſillo ⁊ qꝺ qdẽ oꝫ faceť ſortiri:ꝑ qꝺ ãt ñ:ſꝫ flꝫ mediũ terminũ eẽ qr̃ nꝫ ipa aliqlr̃ eubulia:ſm quam qꝺ oportet adipiſcitur:non qdem per qꝺ oportuit.

¶ Ubi conſiderandũ eſt ꝙ contingit in ſillogiſticis aliqñ concludi veram ꝯ̊nem per falſum ſyllogiſmũ.⁊ ita ẽt in operabilibus cõtingit quãdoqꝫ peruenire ad bonũ finẽ per aliquod malum:⁊ hoc eſt qꝺ dicit ꝙ cõtingit aliquãdo ſortiri bonũ finẽ q̄ſi falſo ſyllogiſmo.ita.ſ.ꝙ aliqs cõſiliando ꝑueniat ad id qꝺ oportet facere.ſed nõ per quod oꝫ.puta cũ aliquis furatur vt ſubueniat pauperi.⁊ hoc ẽ ac ſi aliquis in ſillogizãdo vt veniat ad veram concluſionem aſſumit mediũ aliquẽ falſum terminũ.lꝫ.n.in itentione finis ſit ſicut principium ⁊ medius terminus.tñ in via executionis quam inquirit conſiliator finis ſe habet ſicut concluſio:⁊ id qꝺ eſt ad finẽ.ſicut medius terminꝰ.manifeſtũ eſt aũt ꝙ nõ diciť recte ſyllogizare qui veraꝫ

concluſionem per falſum medium concluderet. vnde cõ uenieſ eſt ꝙ nõ ſit vere eubulia: ſm quã aliquis adipiſcitur finem quẽ oꝫ: non auteꝫ per viam per quã oportet. ¶ Tertiam ponit ibi.

¶ Adhuc eni multum tempus cõſiliantẽ ſortiri. hũc ãt velociter. igit̃ neqꝫ illa aliqualr̃ eubulia: ſed rectitudo q̃ ſꝫ vtile: ꝛ cꝰ oꝫ: ꝛ vt: ꝛ qñ.

¶ Et dicit ꝙ qñqꝫ contingit ꝙ aliquis multum tẽpus ponit in conſilio. ita ꝙ forte aliqñ elabitur oportunitas exequendi. contingit etiã ꝙ aliquis nimis velociter ꝛ precipitanter conſiliat̃. vñ nec iſta eſt vere eubulia. ſed talis rectitudo cõſilij qua attẽdit id qð eſt vtile ad finẽ ad quẽ oꝫ ꝛ modũ ꝛ tẽpus. ¶ Quartã ꝯditionẽ ponit ibi.

¶ Adhuc eſt ſimplr̃ bene cõſiliari ꝛ ad quẽdaꝫ finem: ea quidẽ vtiqꝫ ſimplr̃ que ad finẽ quideꝫ ſimplr̃ dirigẽs. q̃dã aũt que ad quẽdam finem.

¶ Si vtiqꝫ prudentiũ bene conſiliari eubulia erit vtiqꝫ rectitudo que ſm conferens ad quẽdaꝫ finẽ cuiꝰ prudẽtia vera ſuſpicatio eſt.

¶ Et dicit ꝙ ꝯtigit aliquẽ eẽ q bñ ꝯſiliat̃ ſimplr̃ ad fineꝫ totiꝰ vite. ꝯtigit ẽt aliquẽ eẽ q recte ꝯſiliat̃ ad aliquẽ finẽ pticularẽ. vñ eubulia ſimplr̃ erit q̃ dirigit ꝯſiliũ ad fineꝫ cõem humane vite. illa aũt que dirigit ad quẽdam finẽ particularem non eſt eubulia ſimplr̃. ſed eubulia quedã. qꝛ cũ prudentiũ ſit bene conſiliari: opꝫ ꝙ eubulia ſit ſimpliciter rectitudo conſilij in ordine ad illũ finẽ. circa quẽ veram extimationem hꝫ prudentia ſimplr̃ dicta: ꝛ hic ẽ finis cõueniẽs totius humane vite vt ſupra dictũ ẽ. ex oĩbus g̊ que dcã ſunt accipi põt ꝙ eubulia ẽ rectitudo ꝯſilij ad finẽ bonũ ſimplr̃ per vias ꝯgruas ꝛ tp̃e ꝯueniẽti.

iim E St aũt ꝛ ſyneſis ꝛ aſyneſia ſm quas dicimus ſynetos ꝛ aſynetos neqꝫ totaliter idem ſcientie vel opinioni. Oẽs enim erunt ſyneti.

¶ Poſtq̃ꝫ phus determinauit de eubulia: hic determinat de ſyneſi. Et circa hoc duo facit. Primo cõparat ſyneſim ſcie ꝛ opiniõi. Scðo cõparat ſyneſim prudẽtie ibi. (Propter qð ꝛc̃.) Circa primũ duo facit. Primo oñdit ꝙ non oĩs ſcia vel opinio eſt ſineſis. Secundo oſtendit ꝙ nulla ſcia eſt ſyneſis. ibi. (Neqꝫ aliqua vna ꝛc̃.) Dicit ergo primo ꝙ ſyneſis per quã dicimus aliquos eẽ ſynethos. i. ſenſatos: ꝛ cõtrariũ eius qð eſt aſineſia: ſm quam dicimꝰ aliquos eſſe aſinetos. i. inſenſatos non eſt totaliter idem qð ſcia vel opinio. nullus enim eſt qui non habeat aliquam ſciam vel opinionem. ſi ergo oĩs ſcia: vel opinio eſſet ſineſis: ſequeretur ꝙ omnes homines eſſent ſenſati: qð pꝫ eẽ falſum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ aliqua vna earum que ſm partẽ ſcientiarum. puta medicinalis. de ſanis eni vtiqꝫ erit: geometria circa magnitudines. Neqꝫ eniꝫ de ſemper entibus ꝛ imobilibus ſyneſis eſt: neqꝫ de factis cuicũqꝫ. ſed de quibus dubitabit vtiqꝫ aliquis ꝛ conſiliabitur.

¶ Oſtendit ꝙ nulla ſcia ſit ſyneſis. ꝛ dicit ꝙ ſyneſis non ẽ aliqua ſcia pᷓ particulariũ. qꝛ ſi eſſet medicina eſſet de ſano ꝛ egro. ſi aũt eẽt geometria eſſet circa magnitudines. quedam aũt alie ſcie ſunt de rebus ſempiternis ꝛ imobilibus. ſicut ſcie diuine: circa quas nõ dicitur eſſe ſyneſis. neqꝫ etiam dicitur eſſe de his que fiunt ſiue a natura ſiue ab homine. de quibus ſunt ſcie naturales ꝛ artificiales. ſed eſt de illis de quibus aliquis põt dubitare ꝛ cõſiliari. ꝛ ſic pꝫ ꝙ ſyneſis non ẽ aliq̃ ſcia. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Propter qð circa eadẽ q̃dẽ prudentie eſt.

¶ Cõparat ſyneſim prudentie. Et primo concludit ex predictis cõuenientiã vtriuſqꝫ. qꝛ. n. ſyneſis circa conſiliabilia: circa que etiaꝫ eſt prudentia. vt ſupra oſtenſum eſt. ſequit̃ ꝙ ſyneſis ſit circa ea circa que ẽ prudẽtia. ¶ 2º ibi.

¶ Non eſt aũt idẽ ſyneſis ꝛ prudẽtia. prudentia q̃dẽ eni p̃ceptiua ẽ. q̃d eni oꝫ agere vel nõ finis ipſiꝰ ẽ. ſyneſis ãt iudicatiua ſolũ. Idẽ. n. ſyneſis ꝛ euſyneſia. ꝛ ẽt ſyneti ꝛ euſyneti.

¶ Oſtendit differentiã vtriuſqꝫ. Et primo oſtendit ꝙ ſyneſis non eſt prudentia. Scðo ꝙ non ſit prudentie generatio. ibi. (Eſt aũt nõ habere prudentiaꝫ ꝛc̃.) Dicit ergo pmo: ꝙ q̃uis ſyneſis ꝛ prudentia ſint circa eadeꝫ. non tñ ſunt omnino idem. ¶ Ad cꝰ euidentiam conſiderandũ eſt ꝙ in ſpeculatiuis: in quibus non eſt actio: eſt ſoluꝫ duplex opus rõnis. ſ. inuenire inquirendo: ꝛ de inuentis iudicare. ꝛ hec quidẽ duo opera ſunt rõnis practice: cuius inquiſitio eſt conſilium: qð ptinet ad ſyneſim. illi. n. dicũtur ſenſati qui pñt bñ iudicare de agẽdis. nõ aũt ſtat hec rõ practica. ſed vlterius ꝓcedit ad agendũ. ꝛ ideo neceſſarium eſt tertiũ opus q̃ſi finale ꝛ completiuũ: ſed precipere qð ꝓcedat̃ ad actũ. ꝛ hoc ꝓprie ptinet ad prudentiã. vnde dicit ꝙ prudentia eſt preceptiua: inquãtũ. ſ. eſt finiſ ipſius determinare q̃d oporteat agere: ſed ſyneſis ẽ ſoluꝫ iudicatiua. ꝛ pro eodem accipit̃ ſyneſis. ꝛ euſineſia. i. bonus ſenſus. ſicut ꝛ idem dicunt̃ ſinethi ꝛ euſynethi. i. ſenſati ꝛ bene ſenſati: quoꝝ eſt bene iudicare. ꝛ ſic pꝫ ꝙ prudentia eſt eminẽtior q̃ꝫ ſyneſis. ſicut ꝛ ſyneſis q̃ꝫ eubulia inquiſitio enim ordinat̃ ad iudicium ſicut ad finẽ ꝛ iudicium ad preceptũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt ãt neꝫ hr̃e prudẽtiã neꝫ ſumere ſyneſis. ſed quẽadmodũ diſcẽti dr̃ xyniene. qñ vtit̃ ſcia: ſic i vti opĩone i iudicare de his de q̃bꝰ prudẽtia eſt. alio dicẽte ꝛ iudicare bñ. eu eni ei qð ẽ bñ idẽ. ꝛ hinc venit nomẽ ſyneſis ſꝫ quã euſyneti ex ea q̃ ẽ i diſcere. Dicimꝰ. n. diſcere xyniene mlt̃otiẽs. iim

¶ Oſtendit ꝙ ſyneſis non eſt generatio prudentie. ꝛ dicit ꝙ ſicut ſyneſis non eſt idẽ qð prudentia: ita non eſt idem cũ hoc qð eſt habere prudentiam. aut cũ hoc qð eſt ſumere. i. acquirere eã. ſed ſicut in greco diſcere qð eſt quidaꝫ vſus ſcie: dicitur ſyniene: ſic ꝛ ſyniene dicitur in hoc. ꝙ aliquis vtitur opinione practica in hoc ꝙ iudicat de his in quibus eſt prudentia: qð quideꝫ veluti ab alio poteſt dici iudicare bñ: eu. n. in greco eſt ideꝫ qð bñ. vnde nomẽ ſyneſis ſm quã dicunt̃ aliqui euſyneſi q̃ſi bñ iudicantes vel bñ ſenſati. venit ex ea voce ſyniene que dicitur circa hoc ꝙ eſt diſcere multotiẽs. n. diſcere nominamus ſyniene. eſt ergo ſenſus ꝙ ſyniene in greco ſignificat aliquem vſum alicuius intellectualis habitus: qui quidẽ vſus nõ ſolum eſt diſcere: ſed etiaꝫ iudicare. ſyneſis aũt dicitur a ſyniene rõne illius vſus: qui ẽ iudicare. nõ rõne illiꝰ vſus qui ẽ diſcere. vñ ſyneſis nõ ẽ idẽ qð hẽre vel diſcere prudentiã: vt quidã putauerũt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vocata ãt gnome ſꝫ quã ſyngnomõas ꝛ hr̃e aĩmus gnomẽ epyichos ẽ iudiciũ rectũ. Signũ ãt. epyichia. n. maxie aĩmꝰ eẽ ſyngnomõicũ. ꝛ epyiches hr̃e circa q̃dã ſyngnomẽ. ¶ Syngnome ãt ẽ iudicatiua epyiche. recta aũt veri. iim

¶ Determinat de tertia virtute que vocatur gnome: ꝛ ad

h⁹ virtutis euidentiam ſumendū ē qd̄ ſupradictum eſt de dr̄ia epyichie ⁊ iuſtitie legalis.iuſtuȝ eniȝ legale deter minatur ſm id qd̄ in pluribus contingit.ſed id qd̄ ē epyi ches eſt directiuū iuſti legalis:ex eo qd̄ neceſſe ē legē de/ ficere in paucioribus.ſicut ergo ſyneſis īportat iudiciuȝ contra directionē iuſti legalis:⁊ ideo dicit ꝙ illa virt⁹ q̄ vocat̄ gnomi:ſm quā aliquos dicimus eugnomonas .i. bene ſententiantes ⁊ habere gnome.i.attingere ad rectā ſniam.nihil eſt aliud q̄ȝ rectū iudiciū eius qd̄ eſt obiectū epyichie.⁊ huius ſignū eſt ꝙ hominē qui ē epyiches ma/ xime dicimus eſſe ſignomonicum.q.per quandaȝ clemē tiā cōtemperantē ſniam:⁊ id qd̄ eſt epyiches maxime dr̄ habere ſignomen.i.quādam cōtemperantiā venie.⁊ ipſa virtus q̄ dr̄ ſignome ē recte iudicatiua ei⁹ qd̄ ē epyiches ⁊ in hoc ē recta ꝙ verū iudicat.¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt aūt oēs iſti habitus rōnabilr̄ in idem tē dentes.dicimus enim gnomē ⁊ ſyneſim ⁊ pru dentiam ⁊ intellectū in eodē īferentes gnomē habere ⁊ intellectū.iō ⁊ prudentes ⁊ ſynetos. oēs eniȝ potentie he extremoꝝ ſūt ⁊ ſingulariū.

¶ Comparat predictas virtutes adinuicē ad prudentiā. Et circa hoc tria facit.Primo ponit conuenientiam īter hos habitus.Scd̄o ꝓbat.ibi.(Et in eodem quideȝ ⁊c̄.) Tertio infert qd̄dam correlariū ex dictis.ibi.(Propter qd̄ ⁊ principiū ⁊c̄.)Dicit ergo primo ꝙ oēs predicti ha/ bitus tendunt in idē.⁊ hoc rationabiliter.⁊ ꝙ in idē ten/ dant pȝ ꝙ eiſdē attribuunt̄.noīamus.n.gnomi ⁊ ſyneſim ⁊ prudentiam ⁊ intellectum eiſdem attribuentes habere gnomi ⁊ intellectū quos dicimu⁹ prudentes ⁊ ſyne tos.⁊ ꝙ rōnabiliter eis attribuātur pȝ per hoc ꝙ oīa predicta que vocat potentias:quia ſunt actionum ṗncipia:ſunt cir ca ſingularia que in operabilibus ſunt ſicut extrema : ſic̄ ſupradictū eſt de prudentia. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et in eo quidē ꝙ iudicatiuus eſt de q̄bus pru dens ſynetus ⁊ eugnomū vel ſyngnomū.epyi chia enī oīa bonoꝝ oīuȝ ſunt in eo ꝙ ad alterū. ſunt aūt ſingulariū ⁊ extremoꝝ oīuȝ oꝑabilia. eteni prudentē oȝ cognoſcere ipſa ⁊ ſyneſis ⁊ gnome circa oꝑabilia.hec aūt extrema.

¶ Probat qd̄ dixerat.Et ṗmo per rōnē.Scd̄o per ſignū. ibi.(Propter qd̄ ⁊ naturalia.)Circa ṗmū duo facit.Pri/ mo oſtendit ſyneſim ⁊ gnomē eē circa extrema ⁊ ſingu/ laria ſicut ⁊ prudentia.Scd̄o oſtēdit idem de intellectu. ibi.(Intellectus ⁊c̄.)Dicit ergo ṗmo.māifeſtū ē ſyneſiȝ ⁊ ſignomi eſſe extremoꝝ ſingulariū:inquātuȝ ſynethus eugnomē.i.bn̄ ſententians .vel ſignomē.i.cōtemperan/ ter ſnians ē iudicatiuus de illis de quibus prudens ꝑce/ pit.ea.n.que ſunt epyichia de quibus eſt gnomi pn̄t con/ uenienter ſe habere ad oīa bona humana:quoꝝ eſt pru/ dentia:inquātum vnūqd̄qȝ eoꝝ ſe hȝ ad aliū:qd̄ eſt de ra/ tione iuſtitie.dictum eſt enim ſupra ꝙ epyiches ē quod/ dam iuſtū.ſic igit̄ bn̄ dictū eſt ꝙ gnomi ſit de his de qui/ bus ē prudētia.ꝙ aūt omnia ſint circa ſingularia ⁊ extre ma patȝ.per hoc ꝙ operabilia ſunt ſingularia ⁊ extrema nā prudētia.⁊ ſyneſis.⁊ gnomi circa oꝑabilia ſunt.vn̄ pȝ. ꝙ ſunt circa extrema. ¶ Deinde cum dicit.

14m ¶ Et intellectus extremorū in vtraqȝ.eteniȝ pri morum ⁊ extremoruȝ intellectus eſt ⁊ non rō. hic quidem ſm demonſtrationes īmobilium terminoꝝ ⁊ primoꝝ.hic aūt in practicis extre/ mi ⁊ contingentis ⁊ alterius ꝓpoſitionis.prin/ cipia eniȝ eius qd̄ eſt cuius gratia ipſe.ex ſingu laribus eniȝ vlē.hoꝝ igitur oportet habere ſen ſum:hic aūt eſt intellectus.

¶ Oſtendit ꝙ inte⁹ ſit circa extrema.Et dicit ꝙ inte⁹ in vtraqȝ cognitiōe:ſcȝ tā ſpeculatiua q̄ȝ practica ē extremo rū.qꝛ ṗmoꝝ terminoꝝ ⁊ extremoꝝ:a q̄bus.ſ.rō incipit ē inte⁹ ⁊ nō rō.Eſt āt duplex inte⁹:quoꝝ hic q̄dem ē circa īmobiles terminos ⁊ primos:que ſunt ſm demonſtratio nem que procedunt ab imobilibus ⁊ primis terminis.i. a principijs indemonſtrabilibus:que ſunt prima cognita īmobilia.qꝛ.ſ.eoꝝ cognitio ab homine remoueri nō pōt. ſȝ intellectus qui eſt in practicis eſt alterius modi extre/ mi.ſ.ſingularis ⁊ contingentis.⁊ eſt alterius ꝓpoſitionis .i.non vlis:que eſt q̄ſi maior.ſed ſingularis que eſt minor in ſillogiſmo operatiuo.quare aūt hꝯ extremi dicant̄ in/ tellectus.pȝ per hoc ꝙ intellectus eſt principioꝝ.hꝯ autē ſingularia quoꝝ dicimus eſſe intellectuȝ.principia ſunt eius:qd̄ eſt gratia cuius.i.ſunt ṗncipia ad modum cauſe finalis.⁊ ꝙ ſingularia habeant rōnē principioꝝ.pȝ:qꝛ ex ſingularib⁹ accipit̄ vlē.ex hoc enī ꝙ hec herba fecit huic ſanitatē:acceptū ē:qꝛ hec ſpēs herbe valet ad ſanandū.⁊ qꝛ ſingularia ꝓprie cognoſcunt̄ per ſenſum:oȝ ꝙ hō hoꝝ ſingulariū que dicimus eſſe principia ⁊ extrema habeat ſenſum non ſolū exteriorē:ſed etiam interiorē cuius gr̄a ſupra dixit eſſe prudentiam.ſ.vim cognitiuā ſiue exiſti/ matiuā:que dicitur rō particularis.vnde hic ſenſus vo/ catur intellectus:qui eſt circa ſenſibilia vel ſingularia.⁊ hunc ph̄s vocat in tertio de anima intellectū paſſiuum:q̄ eſt corruptibilis.¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qd̄ ⁊ naturalia vident̄ eſſe hec.⁊ na tura ſapiens quidem nullus.gnomen auteȝ ha bet ⁊ ſyneſim ⁊ intellectum. Signum autem quoniam ⁊ etatibus exiſtimamus ſequi.⁊ h̄ aliqua etas intellectum habet ⁊ gnomen vt na tura cauſa exiſtente.

¶ Manifeſtat qd̄ dixerat per ſignū.qꝛ enim predicti ha/ bitus ſunt circa ſingularia.oȝ ꝙ aliquo mō attingāt vtu tes ſenſitiuas que oꝑant̄ per organa corporea.⁊ iō predi/ cti habitus vident̄ eſſe nāles.nō ꝙ totalr̄ ſint a natura. ſedꝙ ex naturali diſpoſitione corporis aliqui ſunt prom pti ad hos habitus.ita ꝙ per modicam experientiā com/ plent̄ in eis:qd̄ nō accidit circa habitus intellectuales : q̄ ſunt circa nālia.puta geometricā vel metaph̄ycam:⁊ hoc eſt qd̄ ſubdit.nullus dr̄ ſapiēs.i.metaphyſic⁹.nec geome/ ter ſm naturā:nō quin aliqui ſm nām ſint magis apti ad hoc q̄ȝ alij:ſed hoc eſt ſm diſpoſitionē remotā ⁊ nō ꝓpin/ quam:ſm quā aliqui dicunt̄ nāliter habere gnomyn ⁊ ſy/ neſim ⁊ ītellectū:qd̄ dicimus eſſe circa ſingularia ⁊ ſignū ꝙ hꝯ ſm naturam inſint aliquibus eſt quia exiſtimam⁹ ꝙ cōſequunt̄ etates hominū ſm quas tranſmutat̄ natu ra corporalis.eſt enim aliqua etas ſcilicet ſenilis que pro pter q̄etationē a trāſmutatiōibus corporaliū ⁊ aīaliū hȝ intellectū ⁊ ignomē.q.nā hoꝝ ſit cā.¶ Deinde cū dicit.

¶ Propter qd̄ ⁊ principium ⁊ finis ītellectus. ex his enī demonſtrationes ⁊ de his.

¶ Infert duo correlaria ex dictis.quoꝝ ṗmū ē:ꝙ ītellect⁹ qui eſt bene diſcurſiuus in practicis nō ſolum ſe hȝ circa principia.ſicut in ſpeculatiuis.ſed etiam ſicut finis ſit.in ſpeculatiuis .n. demonſtrationes procedūt ex principijs quoꝝ eſt intellectus.non tamen demonſtrationes dant̄ de eis:ſed in operatiuis demonſtrationes ⁊ ꝓcedunt ex his.ſ.ſingularib⁹.⁊ dantur de his:ſcilicet de ſingularib⁹:

opoꝛtet enim in ſillogiſmo operatiuo ſm quem rõ mo/uet ad agendũ eſſe minoꝛẽ ſingularẽ: ꝛ etiam concluſio/nem que concludit ipſum operabile quod eſt ſingulare.
❡ Secundum coꝛrelarium ponit ibi.

❡ Quare opꝫ attendere expertoꝝ ꝛ ſenioꝝ vel pꝛudentiũ in demonſtrabilibus enũciationib⁹ ꝛ opinionibus non minus demonſtrationuꝫ. ꝑpter habere enim experientiã viſuum vident pꝛincipia. Quid quidẽ igitur ẽ pꝛudentia ꝛ ſapientia ꝛ circa que vtraqꝫ ẽ exñs. ꝛ qm̃ alterius aĩe pticule virtus vtraqꝫ dictũ eſt.

❡ Quia enim dictum eſt ſupꝛa ꝙ intellectus qui eſt pꝛincipioꝛum operabiliũ conſequitur per experientiã ꝛ etates ꝛ efficitur per pꝛudentiam. inde eſt ꝙ opꝫ attendere his que opinanꝭ ꝛ annunciant circa agibilia homines experti ꝛ ſenes ꝛ pꝛudentes q̄uis non inducunt demõſtrationes non minus q̄ ipſis demonſtrationibus. ſed ẽt magis homines ꝑpter hoc ꝙ habẽt experientiã viſuum. i. rectum iudiciũ de operabilibus: ꝛ vident pꝛincipia operabiliuꝫ. pꝛincipia autem ſunt certioꝛa concluſionibus demonſtrationũ. ❡ Eſt autẽ cõſiderandũ circa ea que hic dicta ſunt: ꝙ ſicut pertinet ad intellectum ĩ vniuerſalib⁹ iudicium abſolutũ de pꝛimis pꝛincipijs: ad rõneꝫ ptinet diſcurſus a pꝛincipio in concluſiones. ita ꝛ circa ſingularia vis cogitatiua vocatur intellectus: ſm ꝙ habet abſolutum iudiciũ de ſingularibus. vnde ad intellectũ diciꝭ pertinere pꝛudentiã ꝛ ſyneſim. ꝛ ignomi. dꝛ aũt rõ particularis ſm ꝙ diſcurrit ab vno in aliud ꝛ ad hanc pertinet eubulia: quã phs his nõ cõnumerauit. vnde dixit eaꝫ eſſe extremoꝝ. Ultimo aũt epylogat. dicens ꝙ dictum ẽ quid ſit pꝛudentia que eſt pꝛincipalis in agibilibus. ꝛ ſapientia que eſt pꝛincipalis in ſpeculatiuis. ꝛ circa que ſũt vtraqꝫ earũ. ꝛ ꝙ nõ ſint in eadem parte aĩe rõnalis.

15m Dubitabit auteꝫ vtiqꝫ aliquis de ipſis quid vtiles ſunt.

❡ Poſtq̄ phs determiauit de ṽtutib⁹ itellectualib⁹: mouet q̄ſdã dubitatiões de vtilitate ipſaꝝ ꝛ circa h̄ duo fac. p̄ ꝑpõit dubitationes. Scdo ſoluit eas ibi. (Pꝛimũ qdẽ dicim⁹.) Circa pᵐ duo facit pmo mouet dubitationẽ de vtilitate ſapientie ꝛ pꝛudentie: ad quas alie reducunꝭ ſicut ad pncipalioꝛes. Secundo de comparatione harũ duaꝝ ad inuicem. ibi. (Adhuc aũt inconueniens ꝛc̃.) Circa pꝛimum duo facit. Pꝛimo pꝛoponit dubitationẽ: ꝛ dicit ꝙ aliquis poteſt dubitare ad quid vel quomodo ſapiẽtia ꝛ pꝛudentia ſint vtiles. ❡ Secundo ibi.

❡ Sapientia quideꝫ eni nihil ſpeculaꝭ ex q̄bus erit felix hõ. neqꝫ vni⁹ eni eſt gñationis.

❡ Pꝛoſequitur dubitationem ꝛ pꝛimo quãtũ ad ſapiẽtiã que videtur inutilis eſſe. quicq̄d enim eſt vtile in rebus humanis valet ad felicitatem que eſt vltimus finis vite humane: ad quã nihil videtur valere ſapientia. non eniꝫ videtur ſpeculari aliquid eẽ eoꝝ per que homo fit felix. qꝛ hoc quidem eſt per operationem virtutis. vt ſupꝛa in pꝛimo habitũ eſt. Sapientia aũt nullius generationis. i. operationis cõſideratiua eſt. cũ ſit de pꝛimis pꝛincipijs entiuꝫ. ſic g̃ vꝛ ꝙ ſapientia nõ ſit vtilis homini. ❡ zᵒ ibi.

❡ Pꝛudentia aũt hoc idem hꝫ: ſed cuius gratia opus eſt ipſa. Siquidẽ pꝛudentia quidem eſt que circa iuſta ꝛ pulchꝛa ꝛ bona homini. hec aũt ſunt que boni eſt viri operari. Nihil autem magis operatiui: in eo qꝺ eſt ſcire ipſa ſumus. ſiquidem operatiui habitus virtutes ſunt: quẽadmodum neqꝫ ſana neqꝫ bene habentia queciqꝫ non in eo qꝺ eſt facere: ſed in eo qꝺ ab habitu eſſe dicunꝭ. nihil enim magis operatiui in eo qꝺ ẽ habere medicinalẽ ꝛ exercitatiuã ſum⁹.

❡ Pꝛoſequitur dubitationẽ quãtum ad pꝛudentiã. ꝛ pꝛimo inducit rõnem: ꝙ pꝛudentia non ſit neceſſaria homini. Secũdo excludit quãdam reſponſioneꝫ. ibi. (Si aũt nõ boꝛuꝫ ꝛc̃.) Dicit ergo pꝛimo ꝙ pꝛudentia hꝫ: ꝙ ſcꝫ ſit cõſideratiua operationũ humanaꝝ: ex quibus homo fit felix. ſed non ꝑpter hoc videꝭ ꝙ homo habeat opus. ipſa enim pꝛudentia ẽ circa ea que ſunt iuſta in cõparatione ad alios. ꝛ pulchꝛa. i. honeſta ꝛ bona. i. vtilia homini ſm ſeipſum. que quidem operari pertinet ad bonum viruꝫ. non videtur aũt aliquis eſſe operatiuus eoꝝ que ſunt ſꝫ habitũ aliquẽ ex eo ꝙ ſcit ipſa: ſꝫ eo ꝙ hꝫ habituꝫ ad ea: ſicut pꝫ in coꝛpoꝛalibus ꝙ per hoc qꝺ homo hꝫ ſciaꝫ medicinalem vel exercitatiuam. non eſt magis operatiuus eoꝝ que pertinent ad hominem ſanũ vel ad bene ſe habenteꝫ: dũ modo ea non conſiſtant ſolum in eo qꝺ ẽ facere: ſed in eo qꝺ eſt eſſe ab aliquo interioꝛi habitu. contingit enim quandoqꝫ ꝙ aliquis per noticiã artis operatur quedaꝫ opera ſani. q̄ſi confingẽs ea. ꝛ non ſm ꝙ ꝑcedũt ab habitu ſanitatis: put. ſ. operatur ea homo ſanus. Sic enim non magis ꝑcedit ab homine: eo ꝙ ſcit medicinã: ſed ex eo: ſolum ꝙ ſit ſan⁹. cum igitur virtutes ſinꝭ habitus: opera virtutum ſm ꝙ ab eis ꝑcedunt: ꝛ ducunt ad felicitatẽ: non magis operatur hõ ex h̄ ꝙ habet eoꝛũ noticiaꝫ per pꝛudentiam. ꝛ ſic pꝛudentia nõ eſt homini operatiua. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Si autem non hoꝛum gratia pꝛudentem ponendum: ſed eius qꝺ eſt fieri exiſtentibus ſtudioſis nihil vtiqꝫ erit vtilis.

❡ Excludit quãdam reſponſionem. poſſet enim aliq̄s dicere ꝙ licet homo ex quo eſt virtuoſus non magis ẽ operatiuus operum virtutis: per hoc ꝙ cognoſcit ea ſm pꝛudentiã. ẽ tñ pꝛudentia necĩa ad hoc ꝙ hõ fiat virtuoſus ſicut ars medicine neceſſaria eſt nõ ad hoc ꝙ ſanus opa ſanitatis exequaꝭ: ſed ad hoc ꝙ fiat ſanus. ꝛ ſic ponẽdũ eſt ꝙ hõ dꝫ eſſe pꝛudens non gratia hoꝛum. ſ. operũ virtutis: ſed gratia ei⁹ qꝺ eſt fieri virtuoſum. hanc autem reſponſionẽ excludit duab⁹ rõnib⁹. quarũ pma ẽ ꝙ ex quo hoĩes eſſent ſtudioſi. ſ. ṽtuoſi ad nihil eẽt vtilis pꝛudentia qꝺ maxĩe vꝛ icõueniens. ❡ Scdaꝫ rõnẽ ponit ibi.

❡ Adhuc ãt nꝫ nõ hñtib⁹. nihil. n. differret ipos hꝛe vel alijs hñtib⁹ perſuaderi ſufficiẽter ꝙ habeat vtiqꝫ nobis queadmodũ circa ſanitatẽ. volentes enim ſani eẽ tñ nõ diſcim⁹ medicinaleꝫ.

❡ Uideꝭ enim ꝙ ſm rõnem pꝛedictam nõ ſolum ẽt non habentibus virtutem non eſſet neceſſaria pꝛudentia. vꝛ enim ꝙ nihil differat ad hoc ꝙ aliqui fiant virtuoſi. vtꝝ ipſi habeant pꝛudentiaꝫ vel pſuadeanꝭ ab alijs q̄ hñt. tñ per hoc ſufficienter ſe habet homo ad hoc ꝙ fiat virtuoſus. ſicut pꝫ circa ſanitatẽ. cũ eni volumus ſani eſſe non ꝑpter hoc curamus adiſcere medicinam: ſed ſufficit nobis vti cõſilio medicoꝝ. ergo pari rõne ad hoc ꝙ efficiamur virtuoſi. nõ oꝫ ꝙ nos ipſi habeam⁹ pꝛudentiã. ſꝫ ſufficit ꝙ a pꝛudẽtib⁹ iſtruamur. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Adhuc aũt inconueniens eſſe vtiqꝫ videbitur ſi deterioꝛ ſapientia exiſtens pꝛincipalioꝛ ipſa

erit: faciens enim principat᷑ ⁊ precipit circa ſingulum. ¶ De his autem dicendum. nunc aũt dubitatũ eſt de ipſis ſolum.

¶ Mouet dubitationem circa cõparationem prudentie ⁊ ſapientie. Oſtenſum eſt enim ſupra ꝙ prudentia eſt deterior ⁊ inferior in dignitate ꝗ̃ ſapientia: ⁊ tñ vr̃ eſſe principalior. i. magis principatiua ꝗ̃ prudẽtia: qꝛ operatur ⁊ ꝓ̃cipit circa ſingularia. continet᷑ eniʒ ſub prudentia ẽt politica. dictum eſt enim in ꝓhemio libri ꝙ politica preordinat quas diſciplinas debitum eſt eſſe in ciuitatibus. ⁊ quales vnũquẽq; adiſcere ⁊ vſquequo. ⁊ ſic videtur prudentia principari ſapientie. cum precipere ſit opus iudicantis. ⁊ ſic videtur inconueniens ꝙ deterior principet᷑ melior. ſubdit aũt ſe continuans ad precedentia dicens de his que propoſita ſunt dicenduʒ eſt. nunc auteʒ tacta ſunt per modum dubitationis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primũ quideʒ igitur dicimus qꝛ ſm ſeipſas neceſſarium eligibiles ipſas eſſe virtutes quidẽ exiſtentes vtraſq; vtriuſq; particule: ⁊ ſi non faciunt nihil neutra ipſarum.

¶ Soluit premiſſas dubitationes. ⁊ primo ſoluit dubitationẽ de vtilitate ſapiẽ ⁊ prudentie. Scd̃o de compõne vtriuſq; ibi. (Sed tñ neq; principalis.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo ſoluit dubitationẽ cõmuniter quãtũ ad ſapientiam ⁊ prudentiam. Scd̃o ſpecialiter quãtuʒ ad prudentiam. ibi. (Adhuc opus ⁊c̃.) Circa primũ ponit duas ſolutiones quarũ prima oſtendit ꝙ ratiões quas ĩducit nõ efficaciter concludunt nõ. n. ſequitur ſi per ſapientiã ⁊ prudentiam nihil operat᷑ homo ad felicitatẽ ꝙ ꝓpter hoc ſint inutiles. qꝛ etiam ſi neutra ipſarum haberet aliquam operationem tñ eſſent ſm ſe eligibiles: cuʒ ſint virtutes perficientes vtramq; partem aĩe rõnalis vt ex dictis patet. vnicuiq; aũt eſt eligibilis ſua perfectio. ¶ Secundo ſoluit per interemptionem. ibi.

¶ Deinde ⁊ faciunt ꝗdem non vt medicinalis autem ſanitatem: ſed vt ſanitas: ſic ſapiã felicitatem. pars enim exiſtens totius virtutis in haberi facit etiam operari felicem.

¶ Et dicit ꝙ ſapientia ⁊ prudentia faciunt quidem aliq̃d ad felicitatẽ. ſed exemplum qd̃ inducebat᷑ non erat conueniens. non enim hoc modo ſe habent ſapientia vel prudentia ad felicitatem. ſicut ars medicine ad ſanitatẽ: ſed magis ſicut ſanitas ad opera ſana. ars medicine facit ſanitatem ſicut quoddam opus exterius operatum. ſed ſanitas facit opera ſana. quaſi quẽdam vſum habitus ſanitatis. felicitas enim non eſt opus exterius operatum: ſed eſt operatio ꝓcedens ab habitu virtutis: vnde cũ ſapientia ſit quedam ſpecies virtutis communis: ſequitur ꝙ ex hoc ipſo ꝙ aliquis habet ſapientiam ⁊ operat᷑ ſm eaʒ eſt felix. ⁊ eadem ratio eſt de prudentia: ſed ſponte expreſſit ſapientiam. qꝛ in operatione eius cõſiſtit potior felicitas vt. ſ. infra in. x. dicetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc opus perficitur ⁊ ſm prudentiam ⁊ moralem virtutem. virtus quidem enim intentionem facit rectam. Prudentia autem que ad hanc. Quare autem particule anime nõ eſt virtus talis. ſ. nutritiue. nihil enim in ipſa operari vel non operari.

¶ Soluit ea que ſpecialiter ad prudentiam pertinent. Et primo quantum ad hoc qd̃ obyciebat᷑ ꝙ prudentia non ẽ ſciẽtia neceſſaria ad hoc ꝙ homo ſit virtuoſus. ibi. (De eo aũt quod ẽ ⁊c̃.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ adhuc ſpecialiter quãtum ad prudẽtiã fallit qd̃ obyciebatur: ꝙ per prudentiã ſumus magis operatiui operationum virtutis. hoc. n. nõ poteſt eſſe falſum. qꝛ opus virtutis perficimus ſm vtrũq;. ſ. ſm prudentiam ⁊ ſm moralem virtutem. duo enim ſunt neceſſaria in opere virtutis. ſ. quoꝝ ẽ vnuʒ vt homo habeat rectam intentionem de fine qd̃ quidem facit virtus moralis: inquãtum inclinat appetitum in debitum finem. aliud autem eſt qd̃ homo bene ſe habeat circa ea que ſunt ad finem: ⁊ hoc facit prudentia que eſt bene cõſiliatiua ⁊ iudicatiua ⁊ preceptiua eorũ que ſunt ad finẽ. ⁊ ſic ad opus virtutis ꝯcurrit ⁊ prudentia que ẽ ꝑfectiua rõnalis per eẽntiã: ⁊ virtus moralis: que ẽ perfectiua appetitiua que ẽ rõnalis per participationẽ. Sʒ q̃re alterius particule aĩe que eſt penitus irrõnalis. ſ. nutritiue nõ ſit tale virtus que concurrat ad operationem humanaʒ ratio in promptu eſt: qꝛ in nutritiua potentia non eſt operari ⁊ non operari: ⁊ hoc requiritur ad operationẽ virtutis humane vt ex ſupradictis pʒ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De eo aũt qd̃ eſt nihil eſſe magis operatiuos propter prudentiam bonorum ⁊ iuſtoꝝ parũ ſuperius incipienduʒ ſumentes principiũ hoc. quẽadmodum enim iuſta dicimus operantes quoſdaʒ nequaq; iuſtos eſſe. puta a legibus ordinata facientes vel nolentes vel propter ignorantiam vel propter alterũ quidem ⁊ non propter ipſa: quãuis operantur quidem que oportet ⁊ quecũq; oportet ſtudioſum. ſicut videtur eſſe qualiter habentem operari ſingula velut ſit bonus. Dico autem puta propter electionẽ ⁊ ipſorum gratia operatorum. Electionem quidem igitur rectam facit virtus. quecũq; autem illius gratia nata ſunt fieri non ſunt virtutis. ſed alterius potentie.

¶ Soluit id qd̃ oſtendebatur ꝙ ſine prudentia poſſit aliquis eſſe ⁊ fieri virtuoſus. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ prudentia non poſſit eſſe ſine virtute morali. Secũdo oſtendit ꝙ virtus moralis nõ poſſit eẽ ſine prudentia ibi. (Intendenduʒ vtiqʒ rurſus ⁊ de v̓. ⁊c̃.) Circa primuʒ duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ ad hoc ꝙ aliquis ſit virtuoſus requirit᷑ non ſolum virtus moralis. ſed etiam q̃dam aliud operatiuum principium. Secũdo oſtendit quid ſit. ibi. (Dicendum aũt ⁊c̃.) Tertio oſtendit ꝙ prudentia ſuper principium addit ad intentioneʒ virtutis moralis ibi. (Eſt aũt prudẽtia ⁊c̃.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ ad ſoluendũ hoc qd̃ dictũ eſt ꝙ propter prudentiaʒ nõ magis homo operabitur bona ⁊ iuſta ad hoc ꝙ fiat virtuoſus: oʒ parũ ſuperius ĩcipere reſumẽtes q̃dã eoꝝ q̃ dicta ſunt ⁊ incipiem⁹ hinc ꝙ ſic̃ ſupra dictũ eſt ꝙ ꝗdaʒ operant᷑ iuſta: ⁊ tamẽ non dicimus eſſe iuſtos. ſicut cũ aliqui operant᷑ ea que ſunt ſtatuta legibus vel inuiti vel ꝓpter ignorantiam: aut aliquam aliam cauſam. puta ꝓpter lucrum ⁊ non ꝓpter amorẽ ipſoꝝ operũ iuſtitie. ⁊ talis inquaʒ nõ dicuntur iuſti: ꝗ̃uis operent᷑ ea que oportet eos facere. ⁊ etiam ea que oportet facere bonuʒ virum. ⁊ ita etiam in ſingulis virtutibus opʒ hominem aliqualr̓ operari ad hoc ꝙ ſit bonus vl̓ virtuoſus. vt ſcilicet operetur ex electione. ⁊ quia placeant ei ipſa opera virtutis. iam autem ſupradictum eſt ꝙ virtus moralis facit electionem rectam quantum ad intentionem finis. ſed ea que

nata ſunt fieri propter finem non pertinēt ad virtutem: ſed ad quādā aliam potentiam.i.ad quoddam aliud operatiuū principiū qđ ingeniatur vias ducentes ad fines. ⁊ ſic hꝰ principium eſt neceſſariū ad hoc ꝙ homo ſit virtuoſus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicendum autem ſcientibus manifeſtius de ipſis eſt vtiqꝫ quedā potentia quā vocant dinotica hec autem eſt talis vt ad ſuppoſitam intentionem contendentia poſſit hec operari ⁊ ſortiri ipſis. Siquidez igitur intentio ſit bona laudabilis eſt. ſi autem praua aſtutia ꝓpter qđ ⁊ prudentes dinos ⁊ aſtutos aimus eſſe.

¶ Oſtendit quid ſit illud principium. ⁊ dicit ꝙ de predictis aliquid ē vlterius dicendū vt manifeſtiꝰ ſciātur. eſt itaqꝫ quedam potentia.i.operatiuū pncipium quā vocāt dinoticaz q̄ſi ingenioſitatē quandam ſiue induſtriā que talis eſt vt per eam poſſit operari ea que ordinanť ad intentionem quā homo preſuppoſuit ſiue bonam ſiue malam. ⁊ ꝙ per ea que operatur poſſit ſortiri.i.cōſequi finē. ⁊ ſi quidem intentio ſit bona huiuſmodi ingenioſitatis ſit laudabilis. ſi autem ſit praua vocatur aſtutia que ſonat in malum: ſicut prudentia ſonat in bonum. ⁊ qꝛ dinotica cōmunis eſt vtriqꝫ. inde eſt ꝙ tam prudētes q̄ꝫ aſtutos dicimus eſſe dinoticos .i. ingenioſos ſiue induſtres. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autez prudentia non hec potentia ſed nō ſine potentia hac. Habitus autem viſui hic ſit anime non ſine virtute vt dictum eſt: ⁊ eſt manifeſtum. ſimili enim operabilium principium habentes ſunt. qꝛ talis finis ⁊ optimus q̄liſcūqꝫ ens. ſit eni ſermonis gratia quodcūqꝫ. hoc aūt niſi bono nō apparet. peruertit enim malitia ⁊ mentiri facit circa practica principia. quare manifeſtum quoniaz impoſſibile prudentem eſſe non entem bonum.

¶ Oſtēdit ꝙ prudentia addat ſupra predictum pncipiū. ⁊ dicit ꝙ prudentia. non eſt omnino idem qđ predicta potentia.ſ.dinotica: ſed tamen nō poteſt eſſe ſine ea: ſꝫ huic viſui.i.huic cognoſcitiuo pncipio.ſ.dinotice habitus prudentie non ſit ſine virtute morali: que ſe habꝫ ſemper ad bonum: vt dictum eſt. ⁊ ratio huius manifeſta: quia ſicut ſillogiſmi ſpeculatiui habent ſua principia: ita alioꝝ operabiliū principium eſt ꝙ talis finis ſit bonum ⁊ optimuꝫ qualiſcūqꝫ finis ſit ille: propter quem operatur aliqs ⁊ ponať quodcūqꝫ exempli gratia. puta temperato optimuꝫ ⁊ quaſi principium eſt attingere mediū in concupiſcētys tactus. ſed ꝙ hoc ſit optimum non apparet niſi bono.i. virtuoſo qui habet rectam exiſtimationem de fine cum virtus moralis faciat rectam intentionem finis ꝙ alys malis non apparet: id qđ vere eſt optimum pꝫ per hoc ꝙ malitia oppoſita virtuti ꝑuertit iudiciū rōnis: ⁊ facit mētiri circa fines q ſunt circa practica pnª. ſič ītemperato vr̄ optime ſeq ꝯcupiſcentias. nō.n. recte pōt ſillogizare ſi erretur circa pnª. cū ġ ad prudentē ꝑtineat recte ſillogizare de opabilibꝰ: manifeſtū ē ꝙ impoſ̄e eſt eſſe prudentē illū qui nō eſt virtuoſus. ſicut non poteſt eſſe ſciens qui erraret circa principia demonſtrationis.

17m I[T]tendendum vtiqꝫ rurſus ⁊ de virtute. etenim virtus ſimiliter habet vt prudentia ad dinoticā. non idem qdem: ſimile autem: ſic ⁊ naturalis virtus ad principalem. omnibus enim videtur ſingulos morum exiſtere natura aliqualiter. etenim iuſti ⁊ temperati ⁊ fortes ⁊ alia habemus confeſtim a natiuitate. ſed tamen querimus alterum quidem principaliter bonum eſſe ⁊ talia ſm moduꝫ alterum exiſtere. etenim pueris ⁊ beſtijs naturales exiſtunt habitus: ſed ſine intellectu nociui videntur exiſtentes. verſitamen tantum videť videri. quoniam queādmodum corpori forti ſine viſione moto accidit falli fortius propter nō habere viſum: ſic ⁊ hic. Si autez accipiat intellectum in operari differt. Habitus autem ſimilis exiſtens tunc erit ꝓprie virtus. Quare quēadmoduꝫ in opinatiuo due ſunt ſpēs: dinotes ⁊ prudentia. ſic in morali due ſunt. hec qdem virtus naturalis. hec autem principalis ⁊ harū principalis nō ſit ſine prudentia.

¶ Poſtq̄ꝫ philoſophus oſtendit ꝙ prudentia non poteſt eſſe ſine morali virtute. Hic oſtendit ꝙ moralis virtus non poteſt eſſe ſine prudentia. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit propoſitū. Secūdo ex hoc ſoluit quandam dubitationē incidentē ibi. (Sed ⁊ rō ſic diſſolueť ⁊c̄.) 3° concludit principale intentum. ibi. (Manifeſtū autem q̄ꝫuis ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo oſtendit propoſitum per rationem. Scđo per dicta aliquoꝝ ibi. (Propter qđ autem homines ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ exquo oſtenſum eſt ꝙ prudentia non poteſt eſſe ſine virtute morali. Rurſus intendendum eſt de virtute morali vtrum .ſ. poſſit eſſe ſine prudentia. ita.n. ſe hꝫ circa virtutem moralem ſicut dictum eſt de prudentia ⁊ dinotica: ꝙ lꝫ nō ſunt idem penitus: ſed tn̄ habent aliquam ſimilitudinez adinuicem: inquantū vtraqꝫ adinuenit cōuenientes vias ad finem propoſitum. Ita etiam videtur ſe habere circa virtutem naturalem ⁊ principalem.i.moralem que ē ꝑfecta virtus. ꝙ aūt detur virtus naturalis que preſupponitur morali pꝫ ꝑ hoc ꝙ ſinguli mores virtutum vel viciorum videntur exiſtere aliquibus hominibus. naturaliter. ſtatim enim quidam homines a ſua natiuitate vidēťur eſſe iuſti vel temperati vel fortes ꝓpter naturalē diſpoſitionem qua inclinanť ad opera virtutum. que qdez naturalis diſpoſitio quātū ad tria poteſt attendi. Primo quidem ex parte rationis cuꝫ naturaliter indita ſint prima principia operabiliū humanoꝝ. puta nulli eſſe nocendum: ⁊ ſimilia. Secūdo ex parte voluntatis que de ſe naturaliter mouetur a bono intellecto ſicut a proprio obiecto. Tertio ex parte appetitus ſenſitiui ſm ꝙ ex naturali complexione quidam ſunt diſpoſiti ad iram: quidā ad concupiſcentias vel ad alias paſſiones: aut magis aut minus aut mediocriter: in quo conſiſtit virtus moralis. ſed prima duo cōmunia ſunt hominibus omnibus. vnde ſꝫ hoc dicit ph̄s quoſdam eſſe naturaliter fortes vel iuſtos: ⁊ tamē nō requiritur in his: qui naturaliter ſunt tales: aliquid qđ ſint principaliter bonum ad hoc ꝙ predicte virtutes ſm perfectiorē modum in nobis exiſtant: ꝙ predicti naturales habitus ſiue inclinatiōes in pueris ⁊ in beſtys inſunt. ſicut leo naturaliter eſt fortis ⁊ liberalis. ſed cum hꝰ habitus naturales videntur eſſe nociui niſi adſit diſcretio intellectus. ⁊ videtur ꝙ ſicut in motu corporali ſi corpus fortiter moueať abſqꝫ viſu dirigente accidit

ꝙ id qđ mouet̃ purgat ⁊ fortiter ledatur. ita etiã ⁊ hic. ſi enim aliquis habeat fortem inclinationem ad opus alicuꝰ virtutis moralis: ⁊ non adhibeat diſcretionẽ ad opus illud virtutis moralis accidet grauis leſio vel corporis proprij: ſicut in eo qui inclinat ad abſtinentiam ſine diſcretione vel reſpectu exteriorꝫ ſi inclinet̃ ad liberalitatẽ ⁊ ſimile eſt in alijs virtutibus. Sed ſi hᵉ inclinatio coaccipiat in opando intellcm̃. vt. ſ. cũ diſcretione opet̃: tunc multum differt ẜm excellentiam bonitatis ⁊ habitus: q̃ erit ſimilis tali operationi cum diſcretione facte erit proprie ⁊ perfecte virtus que eſt moralis. ſicut igitur in parte anime operatiue due ſpecies ſunt ꝓncipiorꝫ operatiuorum. ſ. dinotica ⁊ prudentia: ita etiam in parte appetitiua que pertinet ad morales ſunt due ſpecies. ſ. virtus nãlis ⁊ moralis que eſt principalis. ⁊ hoc non põt fieri ſine prudentia ſicut oſtenſum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qđ aiunt omnes virtutes prudentias eſſe.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitũ per dicta aliorꝫ. Et primo ꝑ dcm̃ Socratis. Scđo per dictũ eorꝫ qui ſuo tpe erãt. ibi. (Signum aũt ⁊c̃.) Circa ꝑmum duo facit. Primo ꝓponit dictum Socratis: ⁊ dicit ꝙ propter predictã affinitatẽ virtutis moralis ad prudentiã Socrates dixit oẽs virtutes morales eſſe prudentias. ¶ Secũdo ibi.

¶ Et ſocrates ſic quidẽ recte querebat. ſic autez

isᵐ peccabat. ¶ Quoniam quidem enim prudentias eſtimabat eſſe oẽs virtutes peccabat. qm̃ aũt non ſine prudentia bene dicebat.

¶ Oſtendit in quo deficiebant: ⁊ dicit: ꝙ in hoc dicto Socratis inquiſitio quantum ad aliquid erat recta: quãtum aũt ad aliquid peccabat. in hoc. n. ꝙ eſtimabat oẽs virtutes morales eſſe prudentias peccabat: cum virtus moralis ⁊ prudentia ſint in diuerſis partibus anime. Sed quãtum ad hoc bene dicebat ꝙ virtus moralis non poteſt eẽ ſine prudentia. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Signũ aũt etenim nũc omnes quando diffiniunt virtutẽ apponũt habituꝫ dicentes ⁊ que eſt ẜm rectam rõnem. recta aũt que ẜm prudẽtiam. videntur vtiqꝫ diuinare aliqualr̃ oẽs. qm̃ talis habitus virtus ẽ que ẜm prudentiam.

¶ Confirmat idem per dicta modernorꝫ. Et primo ponit dictuꝫ eorꝫ. Secũdo oſtendit in quo deficiant. ibi. (Opꝫ aũt ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ ſignũ huius ꝙ virtus moralis non ſit ſine prudentia. qꝛ ẽt inter oẽs diffinientes virtutem ponentes eam in genere habitus dicunt ad que ſe extendat virtus. ⁊ ꝙ hoc ſit ẜm rationem rectam. manifeſtum eſt aũt ex premiſſis ꝙ ratio recta in agibilibus ẽ ꝙ eſt ẜm prudentiã. Si igitur omnes ſic diffinientes: ⁊ ſi non diſtincte determinent: vident̃ tñ aliqualr̃ dinare ſeu coniecturare ꝙ virtus eſt talis habitus qui eſt ẜm prudentiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet aũt parum tranſcendere. Non eniꝫ ſolum qui ẜm rectam rõnem: ſed qui cum recta rõne habitus virtus eſt. Recta aũt de talibꝰ ratio prudentia. Socrates quidem igit̃ rões virtutes eſtimabat eſſe. ſcias enim eſſe omnes. nos aũt cũ ratione. Manifeſtũ igitur ex dictis qm̃ nõ poſe bonũ eẽ principalr̃ ſine prudentia. neqꝫ prudentem ſine morali virtute.

¶ Oñdit in q̃ deficiant ſic dicẽtes. ⁊ dicit ꝙ oportet parũ tranſcendere eorꝫ dictum aliquid addendo. nõ. n. ſolũ hꝫ hoc virtus moralis: ꝙ ſit ẜm rõnem rectam: qꝛ ſic poſſet aliquis eſſe virtuoſus moraliter ſine hoc ꝙ haberet prudentiam per hoc ꝙ eſſet inſtructus per rõneꝫ alterius. ſꝫ opꝫ vlterius dicere ꝙ virtus moralis eſt habitus cuꝫ ratione recta: que quidem eſt prudentia. ſic igitur pꝫ ꝙ Socrates plus dixit q̃ʒ oporteret dum exiſtimauit ꝙ omnes virtutes morales eſſent ẜm rões: ⁊ non cum ratione. qꝛ dicebat eas eſſe ſcias ſiue prudentias. alij vero minus dixerunt q̃ʒ oporteret ponẽtes eſſe ſolum ẜm rões. Ariſtoteles vero mediũ tenuit ponens virtutem moralem eſſe ẜm rõnem: ⁊ cũ rõne. ſic igitur manifeſtuꝫ eſt ex dictis ꝙ non eſt poſſibile aliquem hominẽ eſſe bonum principaliter. i. ẜm virtutẽ moralẽ ſine prudentia. neqꝫ etiam ſine morali virtute. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ⁊ ratio ſic diſſoluet̃ qua diſputat quis qm̃ ſeparant̃ abinuicem virtutes. Non eni idẽ optime natus ad omnes: quare hanc quidẽ ſciuit. Hanc aũt nequaq̃ʒ aſſumens erit.

¶ Soluit ex premiſſis quãdam incidentẽ queſtioneꝫ. Et primo mouet dubitationem. Secũdo ſoluit ibi. (Hoc. n. ẜm quidem ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ per premiſſa poteſt ſolui ratio: quam quidam inducunt diſputantes ad hoc ꝙ virtutes abinuicẽ ſeparent̃: ita. ſ. ꝙ vna virtus abſqꝫ altera poſſit haberi. videmus enim ꝙ non idem homo ẽ inclinatus ad omnes virtutes. Sed alius ad liberalitatẽ alius ad temperantiam: ⁊ ſic de alijs. facile enim vnuſqſqꝫ perducitur in id ad qđ nãlr̃ inclinatur. Eſt aũt difficile aliquid aſſequi contra nature impulſum. Sequit̃ ergo ꝙ homo qui eſt naturaliter diſpoſitus ad vnam virtuteꝫ: ⁊ non ad aliam ſciuit. i. aſſecutus eſt hanc virtutẽ ad quã naturaliter erat diſpoſitus. ⁊ loquit̃ ẜm Socratem: qui ponebat virtutes eſſe ſcientias. hanc autem. ſ. virtutem: ad quã non eſt naturaliter diſpoſitus: nequaquam conſequetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc enim ẜm quidem naturales virtutes cõtingit. ſcđm quas autem ſimpliciter dicitur bonus non contingit. ſimul enim prudentie vni exiſtenti omnes inerunt.

¶ Qđ dictum eſt verificatur ẜm virtutes naturales. non aũt ẜꝫ virtutes morales: ẜm quas aliquis dicitur ſimplr̃ bonus. ⁊ hoc ideo qꝛ nulla earũ poteſt haberi ſine prudẽtia. nec prudentia ſine his: vt oſtenſum ẽ. ⁊ ſic quãdo prudentia: que eſt vna virtus: ineſt alicui. ſimul inerunt cuꝫ ea oẽs: quarũ nulla erit prudentia non exiſtẽte. ſignanter autem dicit vni exiſtenti. qꝛ ſi eſſent diuerſe prudẽtie circa materias diuerſaꝫ virtutũ moraliũ: ſicut ſunt diuerſa artificiorum genera: non prohiberet vnam virtutem moralem eſſe ſine alia: vnaquaqꝫ earum habente prudentiã ſibi correſpondentẽ. ſed hoc nõ põt eſſe. qꝛ eadem ſunt ꝓncipia prudentie ad totaꝫ mãm moralẽ: vt. ſ. oĩa redigant̃ ad regulam rõnis. ⁊ ideo ꝓpter prudentie vnitatem oẽs virtutes morales ſunt ſibi connexe. poteſt aũt cõtingere ꝙ alicui habenti alias morales virtutes: dicatur aliqua virtus deeſſe propter defectũ mãe. ſicut pauperi virtuoſo deeſt magnificẽtia. qꝛ nõ hꝫ vnde faciat magnos ſumptus. ex ipſa tñ prudentia: quã habet: eſt talr̃ conſtitutus: vt in promptu habeat magnificus fieri ſi materia nõ deſit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtum autem q̃ʒuis ſi non eſſet practica quoniam indigeret vtiqꝫ ipſa propter particule virtutem eſſe: ⁊ quoniam non erit electio

recta ſine prudentia neqꝫ ſine virtute. hec qdeꝫ enim finem. hec autē que ad finē facit operari.

¶ Concludit principale intentū epylogans que dicta ſūt. ⁊ dicit manifeſtū eſſe ex dictis: qꝛ ēt ſi prudentia non eēt operatiua: ꝙ homo indigeret ipſa propter hoc ꝙ eſt virtꝰ perfectiua cuiuſdam particule anime. ⁊ iterum manifeſtum eſt ꝙ eſt operatiua. qꝛ electio recta que requirit̄ ad operationē virtutis non eſt ſine prudentia ex virtute mo rali. qꝛ virtus moralis ordinat ad finē. prudentia aūt dirigit circa ea que ſunt ad finem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed tñ neqꝫ ⁊ principalis eſt ſapientie. neqꝫ melioris particule. queadmodum neqꝫ ſanitatis medicinalis. non enim vtitur ipſa ſed videt qualr̄ fiat illa cuius gratia precipit ſed non illi. Adhuc ſimile ⁊ ſiquis politicam dicat principari diis: qm̄ p̄cipit circa oīa q̄ in ciuitate.

¶ Soluit dubitationem motam de comparatione prudētie ⁊ ſapientie. Et dicit ꝙ prudentia non principat̄ ſapientie. neqꝫ id qđ eſt deterius p̄ncipat̄ meliori. ⁊ inducit ad hoc duo exempla. quoꝝ primū eſt. qꝛ ars medicine precipit quidē quid debeat fieri ad ſanitatē cōſequendā. non tñ principat̄ ſanitati. qꝛ non vtitur ipſa ſanitate: qđ eſt proprium artis: vel ſcie principantis. vt. ſ. vtatur ea cui principatur precipiendo illi. ſed ars medicine precipit qualr̄ fiat ſanitas: ita ꝙ precipit ꝑpter ſanitatē. ſed non ſanitati. ⁊ ſimilr̄ prudentia in politica non vtitur ſapientia precipiens illi qualiter debeat iudicare circa res diuinas. ſꝫ precipit ꝑpter illam: ordinans. ſ. qualr̄ homines poſſint ad ſapientiam peruenire. vnde ſicut ſanitas eſt potior q̄ꝫ ars medicine: cum ſit eius finis. ita ſapientia prudentie p̄eminet. Secūdum exemplum eſt ꝙ cum politica precipiat de oībus que ſunt in ciuitate. conueniens eſt ꝙ precipiat de his que pertinent ad cultuꝫ diuitiū: ſicut precipit de his que pertinent ad ſtudium ſapientie. ſimile igitur ē propter hoc prudentiam aut politicaꝫ preferre ſapientie: acſi aliquis preferret eam deo: qđ manifeſtum ē inconueniens. Et ſic terminatur ſexti libri ſententia.

¶ Incipit liber ſeptimus.

Poſt hec autem dicendum. Aliud facientes principiuꝫ: qm̄ circa mores fugiēdoꝝ tres ſunt ſpēs: malitia incōtinētia ⁊ beſtialitas.

¶ Poſtq̄ꝫ phs ſupra determinauit de v̄tutibꝰ moralibꝰ et intellectualibus. Hic incipit determinare de quibuſdaꝫ que conſequunt̄ adinuicem. Et primo de continentia q̄ eſt quoddam īperfectū in genere virtutis. Scđo de amicitia q̄ eſt quidā effectꝰ virtutis ī octauo libro. ibi. (Poſt hec autē de amicitia ⁊c̄.) Tertio de fine libri in. x. libro. (Poſt hec auteꝫ de electione ⁊c̄.) Et circa primū duo facit. Primo determinat de continentia ⁊ eius oppoſito. Secūdo de electiōe ⁊ triſtitia que ſunt eaꝝ materia. ibi. (De delectatiōe aūt ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo diſtinguit cōtinentiā ab alijs que ſunt eiuſdem generis. Secundo determinat de ea. ibi. (Videtur vtiqꝫ continētia ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo diſtinguit continētiam ⁊ eius oppoſitum ab alijs que ſunt eiuſdē generis. Secūdo oſtendit de quibus eoꝝ ſit dictum ⁊ de quibus reſtet dicendū. ibi. (Sꝫ de hac quidem diſpoſitione ⁊c̄) Circa primum duo facit. Primo enumerat habitus ſeu diſpoſitiones circa moralia vituperabiles. Secūdo ponit eaꝝ oppoſita. ibi. (Cōtraria aūt ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo ꝙ poſt ea que dicta ſunt de virtutibus moralibus ⁊ intellectualibus ad hoc ꝙ nihil moraliū pretermittat̄. opꝫ ab alio principio reſumere. vt dicamus ꝙ eoꝝ que ſunt circa mores fugienda tres ſpēs ſunt. ſ. malitia ⁊ incontinentia ⁊ beſtialitas. ⁊ hoꝝ quidem differentiaꝫ oꝫ ſic accipere. cū eniꝫ: vt in ſexto dictū eſt: bona actio non ſit ſine ratiōe practica natura ⁊ appetitu recto per hoc ꝙ aliquid horum duoꝝ peruertitur contingit ꝙ aliquid in moralibus fugiendū. ſi quidem igitur ſi peruerſitas ex parte appetitus vt ratio practica remaneat recta erit incontinentia. que. ſ. qñ aliquis rectam eſtimationeꝫ habet de eo qđ eſt faciendum vel vitandū. ſed ꝑpter paſſionem appetitus in contrariū trahit. ſi vero intantū inualeſcat appetitus peruerſitas vt rationi dñetur: ratio ſequitur id in quo appetitus corruptus inclinat. ſicut principium qđdā extimans illud vt finem optimū. vñ ex electione operabitur peruerſa: ex quo aliquis dicitur malus. vt dictum eſt in quinto. vñ talis diſpoſitio dicit̄ malitia. ¶ Eſt aūt conſiderandum ꝙ peruerſitas in vnaquaqꝫ re contingit ex eo ꝙ corrumpitur temperantia debita illius rei: ſicut egritudo corporalis in homine ꝓuenit ex eo ꝙ corrumpitur humoꝝ debita proportio huic homini. ⁊ ſimilr̄ peruerſitas appetitus: qui interdū rōnē peruertit in hoc conſiſtit: ꝙ cum corrumpitur cōmenſuratio affectionū hūanarū: talis aūt corruptio nō conſiſtit in indiuiſibili. ſꝫ hꝫ latitudinem quādaꝫ: vt pꝫ de temperantia humoꝝ ī corpore humano. Saluatur enim natura humana cuꝫ maiori vel minori caliditate. ⁊ ſimilr̄ cōtemperātia vite humane ſaluat̄ ſm diuerſas maneries affectionū. vno igit̄ modo poteſt contingere peruerſitas in tali conſonantia ita ꝙ non exeatur extra limites humane vite. ⁊ tūc dicet̄ ſimplr̄ īcontinentia vel malitia humana. ſicut egritudo humana corporalis: in qua ſaluari pōt natura humana. Alio modo poteſt corrūpi continentia humanarum affectionum. ita ꝙ progrediatur vltra limites humane vite in ſimilitudinem affectionum alicuius beſtie. puta leonis aut porci. ⁊ hoc eſt qđ vocat̄ beſtialitas. ⁊ eſt ſimile ſicut ſi ex parte corporis cōplexio alicuius mutaret̄ in cōplexionem leoninam vel porcinam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Contraria autem duobus manifeſta. hoc quidem enim virtutem. hoc autem continentiam vocamus.

¶ Ponit contrarias diſpoſitiones p̄dictis. Et primo proponit duo de quibus manifeſtum eſt. ⁊ dicit ꝙ contraria duoꝝ predictorum ſunt in anima. nam malitie cōtrariatur virtus incontinentie v̄o cōtinentia. ¶ Scđo ibi.

¶ Ad beſtialitatem maxime congruit dicere ſupra nos virtutem heroycaꝫ quādam ⁊ diuinā.

¶ Oſtendit quid opponatur vitio. ſ. beſtialitati. Et primo ꝓponit qđ intendit. Scđo manifeſtat ꝓpoſitū ibi. (Quēadmodū homerꝰ ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo qđ beſtialitati cōuenienter dr̄ opponi virtus que cōem modū hominum excedit. ⁊ vocari p̄t heroyca ſeu dīna heroas. enī gentiles cabant animas defunctoꝝ viroꝝ inſigniū: quos etiā eſſe deificatos dicebant. Ad cuius euidentiā conſiderandū eſt ꝙ anima humana media eſt inter ſuperiores ſubſtantias ⁊ diuinas quibus communicat per intellectum: ⁊ alia bruta ⁊ quibus communicat in ſenſitiuis potentijs. ſic ergo affectiones ſenſitiue partis aliquando in homīe corrumpuntur vſqꝫ ad ſimilitudinē beſtiarum: ⁊ hoc vocatur beſtialitas ſupra humanam malitiam ⁊ incontinētiam. ita etiam rōnalis pars quandoqꝫ in homine perficitur ⁊ format̄ vltra cōem modum humane perfectiōis q̄ſi ad ſimilitudinē ſubſtantiarum ſeparataruꝫ. ⁊ hec nominatur virtus diuina ſupra humanam virtutem ⁊ cō

munē.Jta enim ſe habet rex ordo:vt mediū ex diuerſis
partibus attingat vtrūqꝫ extremū.vnde etiam in huma
na natura eſt aliquid qd̄ attingit ad id qd̄ eſt ſuperius:ali
quid qd̄ cōiungitur inferiori.aliquid vero qd̄ medio mo
do ſe habet.¶ Deinde cum dicit.

¶ Queadmodū homerꝰ de hectore fecit dicē/
tem priamum:quoniaꝫ valde erat bonus neqꝫ
videbatur viri mortalis puer exiſtere ſed dei:
quare ſi quemadmodum aiunt ex hominibus
fiunt dij propter virtutis ſuperexcellentiam:ta
lis quidem vtiqꝫ erit videlicet beſtialitati oppo
ſitus habitis.

¶ Manifeſtat qd̄ dixerat.Et p̄mo manifeſtat ꝙ ſit i hoi/
bus quedam virtus heroyca vel diuina.Secūdo oſtēdit
ꝙ talis virtus opponatur beſtialitati.ibi.(Et enim quē/
admoduꝫ ⁊c̄.)Primum aūt manifeſtat dupliciter.Uno
modo per dictum homeri qui introduxit priamū de filio
ſuo hectore dicenteꝫ ꝙ erat excellenter bonus.ita ꝙ nō
videbaꝛ̄ mortalis hominis exiſtere filius.ſed dei.qꝛ qd̄/
dam diuinū apparebat in eo vltra cōem hominū moduꝫ
Secūdo manifeſtat ideꝫ per cōmune dictū gentiliū qui
dicebant quoſdam homines deificari:qd̄ Ariſt.non dicit
eſſe credendū quantū ad hoc ꝙ hō vertaꝛ̄ in nām diui/
nam.ſed ꝓpter excellentiam virtutis ſupra cōem modū
hominū:ex quo pꝫ eſſe in hominibus aliq̄bus quādā vir
tuti.⁊ ↄcl̄dit hāc v̄tutē eē beſtialitatē oppoſitā.¶ D.c.d.

¶ Etenim queadmodū neqꝫ beſtie eſt malitia:
neqꝫ virtus ſic neqꝫ dei.ſed hoc quidē honora/
bilius virtute.hoc autem qd̄dā genus malitie.

¶ Probat propoſitū duplici ratione.Primo quidē quia
malitiam vel virtutē dicimus ꝓpriā hoi.vnde neqꝫ ma/
litia attribuiꝛ̄ beſtie q̄ ē infra hominē.neqꝫ v̄tus deo qui
eſt ſupra hominem.ſed virtus diuina ē honorabilior vir/
tute humana:quā ſimpliciter virtutem nominamꝰ.puer
ſitas aūt beſtie eſt quoddam alterū genus malitie a ma/
litia hūana q̄ ſimpl̄r malitia dr̄.¶ Scdaꝫ rōnē pōit ibi.

¶ Quia aūt rarum ⁊ diuinū virum eſſe queād/
modum lacones cōſueuerūt appellare:qn̄ ad/
mirantur valde aliquē:diuinus vir aiūt:ſic ⁊
beſtialis i omnibus rarus. Maxime aūt in bar
baris eſt.fiunt aūt qdā ⁊ propter egritudines ⁊
orbitates:⁊ propter malitiā aūt hominū ſuper
cedentes:ſic ſuperinfamamus.

¶ Et dicit ꝙ homines in quibus inueniꝛ̄ tanta bonitas
que raro īuenitur in hominibus videnꝛ̄ diuini viri.vn/
de lacones.ſ.quidam grecie ciues qn̄ valde admiranꝛ̄ ali
cuius hominis bonitatē dicunt.iſte eſt vir diuinus.⁊ ſimi
liter ex parte malitie beſtialis raro inueniꝛ̄ inter hoīes.
Et ponit tres modos ſm̄ quos aliqui fiunt beſtiales.quo
rum primus ex ↄuerſatione gentis ſicut apud barbaros
qui rōnabilibus legibus non vtuntur ꝓpter malaꝫ cōeꝫ
conſuetudinē aliqui incidunt in malitiam beſtialē.Se/
cundo cōtingit aliquibus propter egritudines.⁊ orbita/
tes.i.amiſſiones carorꝫ ex quibus in amentiaꝫ incidunt:
⁊ quaſi beſtiales fiunt.Tertio ꝓpter magnū augmentuꝫ
malitie:ex qua ↄtingit ꝙ quoſdaꝫ ſuperexcellenter diffa
mamus dicentes eos beſtiales.quia igitur ſicut virtus
diuina raro in bonis īuenit:ita ⁊ beſtialitas raro in ma/
lis:videnꝛ̄ ſibi ꝑ oppoᵐ rn̄dere.¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed de hac quidē diſpōne poſterius faciēdū
quādam recordationē.de malitia aūt dictū eſt
prius.¶ De incōtinentia aūt ⁊ mollitie ⁊ deli 2m
tijs dd̄ꝫ eſt:⁊ de ↄtinētia ⁊ ꝑſeuerātia.Neqꝫ.n.
vt de eiſdē habitibꝰ v̄tuti ⁊ malitie vtrāqꝫ ipſa/
rum ſuſcipiēdū.neqꝫ vt alterū genus.

¶ Oſtendit q̄d de talibus ſit dictum.⁊ quid reſtat ddꝫ.Et
primo continuat ſe ad precedentia ⁊ ſequentia.Scdo de
monſtrat modum agendi.ibi.(Oportet aūt ⁊c̄.) Dicit g̊
primo ꝙ de hac diſpoſitione.ſ.beſtiali poſterius fiet que/
dam recordatio.ſ.in hoc eodē libro.de malitia aūt virtu/
ti oppoſita dictum eſt prius.vbi determinatū eſt de vir/
tutibus moralibus.de incōtinētia āt que vituperaꝛ̄ circa
delectatiōes:⁊ mollicie ⁊ delitijs q̄ vitupanꝛ̄ circa triſti/
tias.ddꝫ ē nunc.⁊ ſil̄r de continentia que laudaꝛ̄ circa de
lectationes.⁊ perſeuerātia que laudaꝛ̄ circa triſtitias.ita
tn̄ ꝙ non eſtimemus hos habitꝰ neqꝫ eoſdē virtuti ⁊ ma/
litie.neqꝫ vt genere diuerſos.¶ Deinde cum dicit.

¶ Opꝫ aūt queādmoduꝫ in alijs ponentes que
apparent.⁊ primum dubitantes ſic oſtendere
maxime quidem oīa ꝓbabilia circa has paſſio/
nes.ſi aūt non:plura tn̄ ⁊ principaliſſima.ſi eni
ſoluantur difficilia:⁊ aſſumanꝛ̄ ꝓbabilia:oſtē/
ſum vtiqꝫ erit ſufficienter.

¶ Oſtendit modū ꝓcedendi.⁊ dicit ꝙ oꝫ hic ꝓcedere ſic
in alijs rebꝰ.vt.ſ.poſitis his que videnꝛ̄ ꝓbabilia circa
predicta prius inducamus dubitationes.⁊ ſic oſtendemꝰ
omnia que ſunt maxime ꝓbabilia circa predicta.⁊ ſi nō
oīa:qꝛ nō eſt hominis vt nihil a mente eius excidat.oſtē/
demus plurima ⁊ p̊ncipaliſſima:qꝛ ſi in aliqua mā diſſol
uantur difficultates.⁊ derelinquunꝛ̄ q̄ſi vera illa q̄ ſunt
ꝓbabilia ſufficienter ē determinatū.¶ Deinde cū dicit.

¶ Uidetur vtiqꝫ ↄtinentia ⁊ perſeuerantia ſtu/ 3m.
dioſorꝫ ⁊ laudabiliū eſſe.Jncontinentia aūt ⁊
mollities prauorꝫ ⁊ vituperabiliū.⁊ idem con
tinens ⁊ permanſiuus in rōne.⁊ incontinens ⁊
egreſſiuus a ratione.Et icontinens q̄deꝫ ſciēs
quoniam praua agit propter paſſionē.ↄtinens
aūt ſciens qm̄ praue concupiſcentie:non ſequi/
tur propter rationem.

¶ Determinat de continentia ⁊ incontinentia:⁊ perſeue/
rantia ⁊ mollicie.⁊ ſꝫ hoc qd̄ determiatū eſt.Primo pro/
ponit ꝓbabilia.Secūdo inducit dubitationes.ibi.(Du/
bitabit aūt vtiqꝫ aliq̄s.)Tertio ſoluit ibi.(Primū q̄deꝫ
igitur.)Circa p̄mum tria faċ.Primo ꝓponit probabilia
circa ipſam continentiam ⁊ incontinentiam.Secundo
circa cōparationeꝫ eorum ad alia ibi.(Et temperatum
quidē ē ⁊c̄.)Tertio circa eorꝫ mām.ibi.(Adhuc inconti
nentes ⁊c̄.)Circa primū ponit tria ꝓbabilia.quorū p̄mū
pertinet ad bonitatem ⁊ malitiā predictorꝫ.⁊ dicit ꝙ pro
babiliter vr̄ ꝙ continentia ⁊ perſeuerantia ſint ſtudioſa
⁊ laudabilia.Jncontinentia aūt ⁊ mollicies ſint praua ⁊
vituperabilia.Scdꝫ ꝑtinet ad rōnes diffinitiuas ipſorꝫ:
⁊ dicit ꝙ idem vr̄ eſſe continens qd̄ ille qui ꝑmanet in rō
ne.i.in eo qui ſm̄ rōnem iudicat eſſe agendū.Jncontinēs
autem videtur qui egreditur a iudicio rōnis.Tertiū ꝑti
net ad operationes eorum:⁊ dicit ꝙ incontinens ſcit ali/
qua eſſe praua.⁊ tn̄ agit ea ꝓpter paſſionē.cōtinens etiaꝫ
patitur quaſdaꝫ concupiſcentias q̄s ſcit eſſe prauas:⁊ nō
ſequitur eas ꝓpter iudiciū rōnis.⁊ hec duo ſunt etiaꝫ ex/
tendenda ad perſeuerantiam ⁊ ad molliciem circa triſti
tias.¶ Deinde cum dicit.

¶ Et temperatum quidem continentē ⁊ perſeueratiuū. talem aūt hi quidem oēm temperatū. hi aūt non. ⁊ intemperatū incontinentē. ⁊ incōtinentem intemperatū confuſe. hi aūt alterum eſſe aiunt. Prudentē autē qn̄qꝫ quidē nō aiunt contingere eſſe incontinentē: qn̄qꝫ aūt quoſdā prudentes exiſtētes ⁊ diuos icōtinētes eē.

¶ Ponit duo probabilia circa cōparationez eoꝝ ad alia. quorū pͫ accipiť ſm cōpationē ꝯtinētie ad tpantiā. ⁊ diť ꝙ vř tpatus eſſe ꝯtinēs. ⁊ pſeueratiu⁹: ſꝫ qdā dicūt ꝙ oīs ꝯtinēs ⁊ pſeueratiuus eſt tpatus. qdaꝫ aūt dicunt ꝙ nō. circa oppoſita vero eoꝝ quidam dicunt ꝙ omnis intemperatus eſt incontinens ⁊ econuerſo. confuſe. i. abſqꝫ aliq̄ diſtinctione. quidam aūt dicunt eos eſſe alteros. ſed accipitur per comparationem ad prudentiaꝫ. ⁊ dicit qn̄qꝫ dicunt homines ꝙ non contingit prudentē eſſe incontinentem. qn̄qꝫ aūt dicūt ꝙ quidam prudentes ⁊ diuini. i. ingenioſi ſunt incontinentes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc icōtinētes qdē dicunť ⁊ ire ⁊ honoris ⁊ lucri. q̄ qdē igiť dicuntur: h̄ ſunt.

¶ Ponit vnū ꝓbabile circa materiam predictoꝝ. ⁊ dicit ꝙ qn̄qꝫ dicunť aliqui incontinentes non ſolum concupiſcentiaꝝ: ſed etiaꝫ ire honoris ⁊ lucri. Iſta igitur ſunt ſex que cōiter ſolent dici circa continentiam ⁊ incontinentiam ⁊ perſeuerantiam ⁊ molliciem.

DUbitabit autem vtique aliquis qualiter eſtimans recte icontinens eſt qs.

¶ Poſtq̄ꝫ ph̄s poſuit ea q̄ videnť eē ꝓbabilia circa ꝯtinentiā ⁊ icōtinētiā. Hic mouet dubitatiōes circa oīa p̄dicta. nō tn̄ eodē ordine quo ea ꝓpoſuit. ꝓpoſuit eniꝫ ea eodē ordine q̄ cadunt i hoīs ꝯſideratiōe ꝯſiderat āt hō aliqd primo. circa id qđ eſt cōe. puta an ſit bonū vel malū. 2° ꝯſiderat ꝓpriā rōnē rei. 3° opationeꝫ ei⁹. 4° cōpationē eius ad alia cū qb⁹ ꝯuenientiā hꝫ. 5° cōpationē ei⁹ ad illa a qb⁹ differt ⁊ vltimo ea que exterius circūſtā. In ponendo aūt dubitatiōes premitit illud qđ eſt magis dubitabile. Sic ḡ ꝯ ſex p̄dicta ponit ſex dubitationes. primā quidē circa tertiū ꝓbabile de actu cōtinentis ⁊ incontinentis. Scđo ponit aliā circa quintum qđ erat de comparatione ad prudentiam. ibi. (Prudentia a ūt cōtratendentē.) Tertia dubitatio eſt circa q̄rtū dubitabile qđ erat de cōpatiōe ad tpantiaꝫ. ibi. (Adhuc ſi i.) Quarta dubitatio ē circa 2ᵐ ꝓbabile qđ erat de diffinitione continentie ⁊ incōtinentie. ibi. (Adhuc ſi oī opinioni.) Quinta dubitatio eſt circa primuꝫ probabile qđ erat de bonitate ⁊ malitia cōtinentie ⁊ incōtinentie. ibi. (Adhuc in perſuaderi ⁊c̄.) Sexta dubitatio eſt circa ſextum ꝓbabile de materia cōtinentie ⁊ incontinentie. ibi. (Adhuc ſi circa oīa ⁊c̄.) Circa primū p̄mo ꝓponit dubitationeꝫ. ⁊ circa hoc dicit ꝙ aliquis poteſt dubitare q̄uo aliquis qui habet rectam eſtimationem eſt incontinens operando contraria. ¶ Secundo ibi.

¶ Scientem quidem igitur non aiunt quidam poſſibile eſſe. durum enim ſcientia exiſtente (vt exiſtimabat Socrates) aliud quidem iperare ⁊ trahere ipſum queādmodum ſeruum. Socrates quidem enim totaliter pugnabat ad rationem vt non exiſtente incontinentia. Nullū enim exiſtimantem operari preter optimū ſed propter ignorantiam.

¶ Proſequitur dubitationeꝫ. ⁊ primo obijcit ad vnā ptē. Secūdo obijcit ad aliam. ibi. (Iſte quidem igitur ⁊c̄.) Tertio excludit quorūdam ꝯcluſionē. ibi. (Sunt autem quidā ⁊c̄.) Dicit ergo primo. ꝙ qdā dicunt non eſſe poſſibile ꝙ aliquis eſtimamus recte: ita ꝙ ſit ſciens: ſit incōtinens. non enim fortius vincitur a debiliori. cum igitur ſcientia ſit quid fortiſſimū in homine. videť ꝙ exiſtente ſcientia in homine: aliquid aliud īparet ſcie: ⁊ trahat īpaꝫ quaſi ſeruā: cū magis ratio: cuius perfectio eſt: magis domineť ⁊ īperet ſenſibili parti ſicut ſerue. ⁊ hec fuit ratio Socratis. verū totaliter inſiſtebat huic rōni ꝙ icōtinētia non ſit. putabat enim ꝙ nullus recte eſtimans operatur aliquid preter id qđ eſt optimū. ſed ꝙ omne peccatū accidat propter ignorantiaꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Iſte quidem igitur ſermo dubitat de apparētibus manifeſte: ⁊ optimum querere circa paſſionē ſi ꝓpter ignorantiā: quis modus ſit ignorantie. Qm̄ enī nō exiſtimat quidem incōtinēs exiſtens ante paſſionem: fieri manifeſtum.

¶ Obijcit in cōtrariū. Et dicit ꝙ iſte ſermo Socratis dubitationē inducit contra ea que ſunt apparentia: manifeſte. n. videmus aliquos operari illud qđ ſciunt eſſe malū. ⁊ ſi ita ſit ꝙ peccent propter ignorantiā: que adueniat eis dum ſunt in paſſione. puta concupiſcentie vel ire: optimū eſt querere qualis ignorantia ſit iſta. manifeſtū eſt enim ꝙ incontinens anteq̄ꝫ paſſio ſuperueniat: non exiſtimat faciēdū id qđ ꝑ paſſionē poſtea facit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt aūt qdam qui hoc quidem concedunt. h̄ aūt nō. ſcientia qdem enim nihil eſſe melius confitenť. Nullus aūt operari preter opinatuꝫ melius non confitentur. ⁊ ꝓpter hoc incontinentem aiunt nō ſciaꝫ hn̄tem iperari a voluptatibus. ſed hn̄tem opinionem.

¶ Excludit ſolōnē q̊rūdā. Et p̊ ponit eā dicens: ꝙ qdā ꝯcedūt quedā dictoꝝ a Socrate. ſ. ꝙ ſcia non trahitur. quidam autem non concedunt. ſ. ꝙ nullus peccet niſi ꝓpter ignorantiam. confitenť enim ꝙ nihil eſt melius ⁊ forti⁹ qđ ſcia q̄ꝫ. ſ. poſſit eam trahere. non tamen confitenť ꝙ nullus poſſit operari p̄ter id qđ opinať eē melius. ⁊ inde ē ꝙ dn̄t ꝙ icōtinens q ſuperatur a voluptatibus non hꝫ ſciaꝫ: ſed opinionē. ¶ Secūdo ibi.

¶ Sed tn̄ ſiquidē opinio ⁊ non ſcia neqꝫ fortis ſuſpicatio contratendens: ſed qeta queādmodūꝫ in dubitantib⁹. venia ei qđ ē nō manere in his ad ꝯcupiſcētias fortes. malitie āt nō venia. neqꝫ alioꝝ nulli vituperabiliū.

¶ Excludit ſolutioneꝫ predictā. ⁊ dicit ꝙ incōtinens aut habet opinionem fortem aut debilem. Si fortem eadeꝫ ratio videť de ea ⁊ de ſcientia: q̄ non minus inhereť vni q̄ꝫ alij vt infra dicetur. Si aūt non ſit fortis opinio tēdēs contra cōcupiſcentias ſed eſt quieta. i. remiſſa ⁊ debilis. ſicut accidit in his qui dubitant: videť hoc non eſſe iputandum: ſed venia dignū. ꝙ. ſ. hō non īmaneat debiliter opinatis contra concupiſcentias fortes. non autem dať venia neqꝫ malitie neqꝫ alicui aliorū vituperabiliū: inter que ē incontinentia. ita ſcilicet ꝙ totaliter ei non imputetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prudentia ergo contratendente. hoc enim fortiſſimum.

¶ Mouet dubitationem circa operationem continentie

ad prudentiam.qđ erat quintū ꝓbabile.Et p̄mo obycit ad vnam partē cōcludens ex premiſſis ꝙ aliquis poteſt eſſe incontinens licet habeat prudentiam:que incontrarium tendat.ſi enim incontinens habet opinionez contratendentē cōcupiſcentys prauis:ꝛ non habet debilez: qꝛ ſic non eſſet eis imputandū.relinquit̄ ergo ꝙ habeat fortem opinionē contratendentē.ſed iter opiniones prudentia eſt fortiſſima.ergo incōtinens maxime habet prudentiam contratendentē.¶ Secūdo ibi.

¶ Sed inconueniens.erit enim idem ſimul prudens ꝛ incontinens.dicet aūt vtiq̄ȝ nullus prudentis eſſe operari volentē prauiſſima.

¶ Oſtendit hoc eſſe inconueniens duplici ratione.quarū prima eſt.ꝙ ſm̄ hoc ſequet̄ ꝙ idem ſimul ſit prudens et incontinens:qđ videt̄ impoſſe.nullus enim dicit ad prudentiam pertinere ꝙ volens operet̄ prauiſſima.dictū eſt enim ſuperius in ſexto.ꝙ circa prudentiam peior eſt qui voluntarius peccat.¶ Secūdam rōnē ponit ibi.

¶ Cum his autem oſtenſum eſt prius qm̄ actiuus quidem extremoꝝ.prudens enim aliquis: ꝛ alias habens virtutes.

¶ Eſt enim ſupra oſtenſum ꝙ prudens non ſolum eſt cognoſcitiuus.qꝛ eſt aliquid extremorū.i.habēs eſtimationem rectam circa opabilia ſingularia:que ſupra in ſexto dixit extrema eſſe:ſed eſt etiam habens alias virtutes.ſ. morales vt in ſexto oſtenſum eſt.vnde non videtur poſſibile ꝙ aliqs prudēs ꝯ v̄tutes opet̄.¶ Deinde cū dicit.

¶ Adhuc ſiquidem in eo qđ eſt concupiſcētias habere fortes ꝛ prauas continens:non erit tēperatus ꝯtinens neq̄ȝ continens tēperatus.neq̄ȝ eni qđ valde tēperati:neq̄ȝ prauas habere. ſed tñ opȝ qdē.ſiquidem enim bone ꝯcupiſcētie prauus prohibens habitus non ſequi.Quare cōtinentia non oīs ſtudioſa.ſi autē infirme ꝛ non praue nihil venerabile.neqȝ ſi praue ꝛ infirme nihil magnum.

¶ Mouet dubitationē circa comparationem continētie ꝛ tpantie:qđ erat quartuȝ ꝓbabile.opȝ enim alterū triū dicere.quoꝝ primū eſt ꝙ cōtinens dicatur aliquis ex eo ꝙ hȝ concupiſcentias prauas ꝛ fortes:a quib⁹ non deducatur contra rationē.ꝛ ſi hoc eſt verum: temperatus non erit continens:neq̄ȝ continens erit temperatus.ille enim qui eſt perfecte temperatus.non hȝ prauas concupiſcentias:ꝛ ſic habere prauas concupiſcentias vehementes repugnat ei qđ eſt temperatū eſſe:oporteret autez ꝙ temperatus haberet prauas cōcupiſcentias ſi eēt continens:facta priori ſuppoſitione.2^m^ aūt triūz eſt ꝙ continens habeat concupiſcentias non prauas ſed bonas.ꝛ ſic ſequeretur ꝙ quicūq̄ȝ habitus ꝓhibet eas ſequi ſit prauus.talis aūt habitus eſt continentia.ergo non omnis cōtinentia erit ſtudioſa.Tertium triū eſt ꝙ concupiſcētie quas hȝ cōtinens nō ſint vehementes ſȝ infirme ꝛ debiles.ꝛ tūc ſi non ſunt praue:eſſe continentē nec erit venerabile nec laudabile:ꝛ ſi ſint praue:ꝛ tñ debiles:non erit magnū eis reſiſtere:ꝛ tñ continentia habet̄ tanq̄ȝ aliquid magnum ꝛ venerabile.videt̄ ergo ſequi incōueniens quicquid horum triū dicatur.¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc ſi omni opinioni permanſiuū facit cōtinentia:praua.puta ꝛ ſi falſe.

¶ Mouet quādam dubitationem circa ipſam diffinitionem continentie:qđ erat 2^m^ probabiliū ꝓpoſitorū.Et primo mouet dubitationez circa rōnē continentie:prout ſupra dictū eſt:ꝙ idem eſt continens ꝛ permanſiuus in ratione.ꝛ dicit ꝙ ſi continentia facit perſuaſiuū omni opinioni.i.ſi facit homini eſſe perſuaſum ꝙ omni opinioni īmoretur non recedens ab ea:ſequet̄ ꝙ quedam continētia ſit praua.contingit.n.aliquā opinionem eſſe falſam:a qua diſcedere eſt bonū.vñ ab ea detineri eſt prauum:cuȝ tñ continentia laudet̄ q̄ſi aliqđ bonū.¶ Secūdo ibi.

¶ Et ſi ab oī opinione incontinentia egreſſiuuȝ erit aliqua ſtudioſa incontinentia.puta ſophoclis neoptolem⁹ in philocthete.laudabilis eni nō permanens qbus ſuaſus eſt ab vlixe ꝓpter triſtari mentiens.

¶ Obycit contra rōnem incontinentie.prout ſupra dcm̄ eſt:ꝙ incontinens eſt egreſſiuus a ratione.ꝛ hoc trib⁹ rationibus.Quarum prima eſt.ꝙ ſi incontinentia ſit egreſſiua a quacūq̄ȝ opiniōe ſiue rōne:ſequetur ꝙ aliqua incōtinentia ſit bona.cuȝ tñ ſemper vituperet̄ vt mala.ꝛ hoc ideo:qꝛ aliqua opinatiua rō perſuadet aliquod malū fieri:qđ vitare eſt bonū.ꝛ ponit exemplum de hoc:ꝙ quidā poeta nomīe ſophocles narrat:ꝙ neoptolomus qui fuit ī bello troiāo:ꝑſuaſus fuit ab vlyſſe ꝙ mētiret̄ philothethe propter quādā cām que videbat̄ honeſta:q tñ poſtea nō permanſit in opinione:q̄ ſibi fuerat perſuaſa: propter qđ erat ei triſte ꝛ graue mentiri.ꝛ in hoc eſt laudabile. ¶ Secūdam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc ſophiſticus ſermo mentiens dubitatio.ꝓpter iopinabilia enim velle arguere vt ſapientes ſint cū attingunt:falſus ſillogiſmus dubitatio fit.ligata eſt enim mens:cū manere non velit ꝓpter nō placere cōcluſuȝ.ꝓcedere aūt nō poſſit ꝓpter ſoluere nō habere ſermonē.

¶ Et dicit ꝙ rō ſophiſtica mentiens.i.concludens falſum eſt dubitatio.i.dubitationis cauſa.qꝛ enim ſophiſte ad h̓ ꝙ appareant ſapientes:volunt concludere inopinabilia. cum ad hoc pertingant ſillogizādo.ſillus factus inducit dubitationem.mens aūt audientis manet ligata:cum ex vna parte non velit permanere in eo qđ rō cōcludit:propter id ꝙ concluſio ei non placet.ꝛ ex alia parte non pōt ꝓcedere ad contrariū:qꝛ nōn hȝ in ſua poteſtate ſolutionem argumētationis:non tñ propter h̓ ꝙ iſte non ꝑmanet in ratione quaȝ ſoluere neſcit:eſt vituperabilis:non ergo videtur ꝙ egredi a quacūq̄ȝ ratione ſit incontinentia.¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Accidit aūt ex quodam ſermone iprudentia cū incontinentia virtus.contraria enim operat̄ quoꝝ opinat̄ ꝓpter incōtinentiam.opinant̄ aūt bona mala eſſe: ꝛ nō oportere operari.q̄re bona ꝛ non mala operabitur.

¶ Si enim egredi a quacūq̄ȝ rōne ſit incontinentia:ſequitur ſm̄ quādam rōnē ꝙ iprudentia incontinentie iuncta ſit virtus:ꝛ ſic virtus componetur ex duobus vicys: qđ eſt impoſſe.ꝛ ꝙ ſequat̄ id qđ dictum eſt videt̄.per h̓.n. ꝙ aliquis operat̄ contraria his que opinat̄ eſt propter incontinentiam.opinatur aūt ꝙ bona ſint mala:ꝛ ꝙ non oporteat ea operari:ꝙ ē iprudētie.vnde ſequetur ꝙ operet̄ bona ꝛ non mala:qđ v̄r eē v̄tutis.¶ Deinde cū dicit.

¶ Adhuc in perſuaderi operans ꝛ perſequens delectabilia ꝛ eligens melior vtiq̄ȝ videbitur eo qui non ꝓpter rōcinationem:ſed propter in

continentiam. Sanabilioꝛ enĩ pp diſſuaderi vtiq;. Incontinẽs aũt reus ꝓuerbio quo aimus: quando aqua ſuffocat qd opoꝛtet adbuc bibere. Siquidem enĩʒ perſuaſus eſſet que agit diſſuaſus vtiq; qeſceret. Nunc auteʒ non ſuaſus nihil minus talia agit.

¶ Mouet dubitationem circa bonitatem ⁊ malitiaʒ cõtinentie ⁊ incontinentie. videtur enim ꝙ ille qui operať mala ex eo ꝙ eſt ſibi perſuaſum ꝙ ſint bona: ⁊ inde eſt ꝙ proſequitur: ⁊ eligit delectabilia tãq; per ſe bona: qđ facit intemperatus: ſit melioꝛ eo qd operatur mala nõ propter rõcinationẽ: qua ſit deceptus: ſed propter incõtinẽtiam. ille enim qui eſt perſuaſus. videť eſſe ſanabilioꝛ ꝓpter hoc ꝙ de facili põt ſibi diſſuaderi qđ credit: ſed icõtinens non videtur iuuari ex aliqua bona ſuaſione: quinĩmo videť eſſe reus prouerbÿ: ꝙ ſi omnis aqua: cuius potus reficit ſitientẽ: ſuffocat bibentem: quid adbuc valet bibere: ⁊ ſimilr ſi aliquis ageret aliqua mala q̃ſi perſuaſus. i. deceptus: deſiſteret agere diſuaſus: id eſt remota illa ſuaſione: ſicut ſitis ceſſat adhibito potu aque. nũc aũt incontinens ſuaſus ẽ ⁊ credit ea q̃ recta ſunt. ⁊ nihilominus agit alia: vnde aqua bone ſuaſionis eum nõ iuuat ſʒ ſuffocat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adbuc ſi circa oĩa incontinentia eſt ⁊ continentia. qs ſimplr continens. nullus enĩ oẽs hʒ incontinentias. aimus aũt eſſe quoſdã ſimplr.

¶ Mouet dubitationem circa materiã continentie ⁊ incontinentie: qđ erat ſextũ propoſitoꝝ: ⁊ dicit ꝙ ſi cõtinẽtia ⁊ incontinentia non ſolum ſunt circa cõcupiſcentias: ſed circa iras ⁊ lucrũ. ⁊ oĩa hꝰ: non poterit determiari qs ſit ſimplr incõtinens. nullus. n. inuenitur qui habeat oẽs incontinentias. dicimus aũt eẽ quoſdam ſimplr incontinentes. non ergo videtur verũ eſſe qđ ſupra dictum ẽ: ꝙ ꝯtinentia ⁊ incõtinentia ſit circa oĩa. ¶ Ultimo aũt ibi.

4^m ¶ Dubitatiões qdẽ igiť tales q̃dã accidũt. hoꝝ aũt hoc qdẽ interimere oʒ: hoc aũt relinquere. ſolutio enĩ dubitationis ĩuentio eſt.

¶ Epylogando concludit ꝙ tales quidem dubitationes accidunt circa prius propoſita: ⁊ quaſdam harum dubitationum opoꝛtet interimere: quaſi falſum intendentes: ⁊ quaſdaʒ relinquere q̃ſi concludentes verum: hec ẽ enim vera ſolutio dubitationis cũ inueniť quid ſit verũ circa id qđ dubitatur.

PRimũ qdẽ igitur intendendum. vtruʒ ſciẽtes vel nõ. ⁊ q̃liter ſcientes. Deinde circa q̃lia continentẽ ⁊ incontinentem ponendũ. Dico aũt vtrũ circa oẽʒ delectationẽ ⁊ triſtitiã vel circa q̃ſdaʒ ſegregatas ⁊ cõtinẽtẽ ⁊ pſeueratiuũ. vtrũ idẽ vel alterũ eſt. ſimiliter aũt ⁊ de his quecũq; cognata ſpeculationis ſunt huius.

¶ Poſtq̃ phs poſitis quibuſdam ꝓbabilibus circa continentiam ⁊ incontinentiaʒ mouit circa ſingula dubitationes: hic accedit ad ſoluendũ. Cõſiderãdũ eſt aũt ꝙ nõ eodẽ oꝛdine ſolutiones inducit: neq; quo ꝓbabilia preſuppoſuit: neq; quo dubitatiões induxit. ſed ſʒ ꝙ exigit rõ doctrine: put. ſ. vnius dubitationis ſolutio ex altera dependet. Primo igitur dicit de quo eſt intentio. Secũdo exequiť propo^m. ibi. (Eſt aũt principiũ ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ ad ſoluendum predictas dubitationes p̃mo eſt cõſiderandũ vtrũ aliqui cum hoc ꝙ ſunt ſcientes pñt eẽ incontinentes: vel nõ: ⁊ ſi ſic: per quẽ modũ ſciant: ⁊ h̃ dubitatio p̃mo ſoluitur: quia eius ſolutio pertinet ad cõſiderandũ an ſit incontinentia vel non. dcm̃ eſt eniʒ ſupra ꝙ cõtentio Socratis ad hoc erat q̃ſi incontinentia non eẽt. p̃us ãt de vnoq̃q; oʒ cõſiderare an ẽ. Deiñde ſcđo oʒ ꝯſiderare circa qualia debeamus ponere aliquem eẽ incontinentẽ vel cõtinentẽ: vtrũ. ſ. circa omniuʒ delectationem ⁊ triſtitiã. vel circa quedam determinata: ⁊ hec dubitatio ſecũdo ſoluitur lʒ fuerit. 6. loco propoſita: qꝛ principiũ inquirendi qd ſit aliquis habitus eſt ꝯſiderare materiã ipſius. ſicut pʒ ex modo ꝓcedendi Ariſt. in precedẽtibus. ⁊ qꝛ continens ⁊ perſeueratiuus ſm mãʒ differũt: ſimiliter cũ hoc conſiderandũ eſt. vtrũ ſm rõnem differant: ⁊ ſilr cõſiderandũ ẽ de oĩbus alÿs quecũq; hñt cõiunctionẽ ⁊ ꝯueniẽtiã cũ hac ꝯſideratõe. ¶ Deiñ cũ diť.

¶ Eſt aũt principium ĩtentionis. vtrũ cõtinens vel incõtinens ſunt ĩn circa que: vel ĩn qualiter habentes dr̃iaʒ. Dico aũt vtrũ ĩn circa hec. eſſe ſolũ incontinẽs vel non. ſed ĩn vt: vel nõ: ſed ĩn ex ambobus. deinde ſi circa omnia ſunt incontinentia ⁊ continentia vel non.

¶ Incipit ſoluere dubitationes ſupra motas. Et p̃mo determinat an ſic cõtinẽtia ⁊ incontinentia: determinãdo primam dubitationem: que mouebať circa tertium probabile. Scđo determinat mãʒ cõtinentie ⁊ incõtinentie: ſoluendo ſextã dubitationẽ: que mouebať circa ſextuʒ ꝓbabile. ⁊ qꝛ tꝑantia ⁊ ꝯtinentia cõueniũt in materia: ſilr ĩ hac pte oñdit differentiã tꝑantie ⁊ continentie: ſoluendo tertiã dubitationeʒ q̃ mouebať circa q̃rtũ ꝓbabile. oſtẽdit etiam qs ſit peioꝛ: vtrũ intemperatꝰ vel incontinens: ſoluendo quintã dubitationem: que mouebať circa primũ probabile. ⁊ hec ſcđa pars ĩcipit. ibi. (Utrũ aũt aliqs incontinens ⁊c.) Tertio oſtendit qd ſit cõtinentia ⁊ incontinentia: ſoluendo quartam dubitationẽ que mouebatur circa z^m ꝓbabile. ⁊ cum hoc ſoluit ſecũdam qõneʒ que mouebať circa quintũ ꝓbabile: oñdendo ꝙ prudẽs non poteſt eſſe incontinens. ⁊ hec tertia pars incipit. ibi. (Utruʒ igitur continens eſt ⁊c.) Circa primũ tria facit. Primo premittit quedam que ſunt neceſſaria ad ſoluendum. Secũdo excludit falſam ſolutionẽ. ibi. (De eo qdẽ igitur ⁊c.) Tertio ponit veram. ibi. (Sed qꝛ duplr ⁊c.) Circa primũ duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Secũdo exequiť. ibi. (Neq;. n. ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ ad determinandũ predicta oʒ primo ĩtendere vt ſciamꝰ hec duo. Quoꝝ primũ eſt vtrũ cõtinens ⁊ incontinẽs habeant dr̃iam. ſ. ſpecificã: per quã ab oĩbus alÿs differant. ⁊ circa q̃. i. ex h̃ ꝙ habeant mãʒ determinatã: circa quaʒ ſint: ſic̃ dr̃ia manſuetudinis eſt ex hoc ꝙ ẽ circa iras: vel etiam qualiter: ideſt in modo ſe habendi circa quãcũq; materiam. ſicut prudentia eſt circa omneʒ materiaʒ moralem. non tñ eodeʒ mõ: ſicut virtutes moꝛales. ⁊ ad exponendũ qđ dixerat ſubdit ꝙ cõſiderandũ eſt: vtrũ aliquis dicať incontinens ſolum ex hoc ꝙ eſt circa aliquaʒ mãm: vel etiam ſolũ vt. i. ſolũ ex hoc ꝙ aliquo mõ ſe hẽat indifferenter circa omnẽ materiam. vel non ſoluʒ ꝑ hoc vel per id dicatur aliquis continens vel incontinẽs. ſed ex ambobus. i. ⁊ ex determinato mõ. ⁊ ex determinata materia: z^m qđ oʒ preconſiderare eſt: ſi continentia ⁊ incontinentia ſint circa oĩa vel non; ſed circa determinatã materiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neq; eniʒ circa oĩa ẽ ſimpliciter incontinẽs: ſed circa que ĩtemperatus.

¶ Determinat qđ dixerat. Et primo 2m dicens: ꝙ ꝯtinēs ⁊ incontinens non dr̄ aliquis simplr̄ circa omnia: ſed circa illam determinatā materiam: circa quā dr̄ aliquis tēperatus vel itemperatus. ſ. circa concupiſcentias ⁊ delectationes tactus. ¶ Secundo ibi.

¶ Neqꝫ eniꝫ in aliquid hoc simplr̄ habere. Idē enim vtiqꝫ eēt itemperantie. ſed in ſic habere. Hic quidem enim ducitur eligens exiſtimans ſemꝑ oportere pn̄s delectabile proſequi. Hic aūt non exiſtimat qdē: proſequit̄ autem.

¶ Determinat pm ⁊ dicit ꝙ nō dr̄ aliquis continens ⁊ incontinens ſolum ad hoc. i. respectu alicuius determinate materie. ſic. n. idem eſſent temperatus ⁊ intemperat⁹: cū ſint circa eandē materiam. ſed dr̄ aliquis incontinens in ſic habere. i. ex hoc ꝙ aliqualiter ſe hꝫ circa determiataꝫ materiam: qꝛ hic. ſ. intemperatus ex electiōe ducitur ad peccandū quaſi exiſtimans ꝙ ſemꝑ aliquid debeat proſequi. i. accipere delectabile ſibi preſentialr̄ oblatū: ſꝫ incōtinens nō hoc exiſtimat. ſed tn̄ proſequit̄ delectabile: qn̄ eſt ſibi preſens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De eo quidem igitur qđ eſt opinionē veram ſed non ſciam eſſe preterqꝫ incontinenter agūt. nihil differt ad rationeꝫ. Quidam eniꝫ opinātiū non dubitant ſed exiſtimant certe ſcire. Si igitur propter quietem credere opinantes magis ſcientibus preter opinionē agunt. nihil differt ſcia ab opinione. Quidam enim credūt nihil minus qbus opinant̄: qꝫ alteri quibus ſciūt. manifeſtat autem eraclitus.

¶ Excludit falſam ſolutionē etiā quā ſupra tetigit: ⁊ dicit ꝙ nihil differt ad preſentē rōneꝫ ſi dicat̄ ꝙ illa cognitio preter quā aliqui incōtinenter agūt ſit vera operatio: ſed non ſit ſcia. ex facti eniꝫ euidentia conſtat ꝙ quidam incontinenter opantiū non habēt debilē inheſionē qſi dubitantes: ſed eſtimant ſe per certitudinē ſcire illud ꝯ qđ agunt. ſi ergo aliquis dicere velit ꝙ ꝑpter hoc magis opinantes preter hanc opinionē agunt qꝫ ſcientes. qꝛ quiete. i. debiliter inherent opinatis: conſiderandū eſt ꝙ in hoc nihil differt ſcia ab opinione. quidam. n. non minus inherent opinionib⁹ etiam falſis qꝫ alij ſcie vere: ⁊ hoc poteſt videri per heraclitum. qui adeo firmiter tenebat omnia ſemper moueri: ⁊ non eſſe veritatē aliquā diu permanendi in rebus: qđ in fine vite ſue nolebat loqui: ne veritas iterim tranſmutaret̄: ſed ſolū mouebat digitū: ad aligd enūciādū: vt dr̄ in. 5. metaphyſice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed quia dupliciter dicimus ſcire. eteni habens quidem non vtens aūt ſcia. ⁊ vtens dicit̄ ſcire. differt h̄ habentem quidē nō ſpeculanteꝫ aūt: ⁊ h̄ ſpeculanteꝫ agere que non oꝫ agere ab eo qđ eſt habentē ⁊ ſpeculantē. Hoc enim videtur durum: ſed nō ſi nō ſpeculans.

¶ Ponit veram ſolutionem. Et primo ſoluit dubitationē per quaſdam diſtinctiones. Secūdo per materiam ipſi⁹ operatiue ſcie. ibi. (Adhuc aūt ⁊ ſi naturaliter ⁊c.) Circa primū ponit duas diſtinctiones. Quarū prima eſt: ꝙ dupliciter dicimus aliqueꝫ ſcire. Uno. n. modo dr̄ ſcire ille qui habet habituꝫ. ſed non vtitur eo. puta geometer: qui non conſiderat geometricalia. Alio modo dicitur ſcire ille qui vtitur ſua ſcia. ſ. conſiderando ea que ſunt illi⁹ ſcie. multum aūt differt vtrū aliquis agat ea que non oportet habens habitum ſcie ſed nō vtens: vel ꝙ aliquis habeat habitum ⁊ vtatur ſpeculando. hoc enim videt̄ eē duruꝫ. ſ. ꝙ aliquis agat h⁹ id qđ actu ſpeculatur: non autem videtur eſſe durū: ſcilicet ꝙ aliquis agit contra id qđ habitualiter ſcit: ſꝫ nō ꝯſiderat. ¶ Secundā diſtōnē pōit ibi.

¶ Adhuc qꝛ duo modi ꝑpōnū qb⁹ oꝫ vti hn̄teꝫ qdem vtraſqꝫ nihil ꝓhibet operari: que preter ſcientiam vtentem quidē vl̄i. ſed non ea que ꝫ partem. operabilia enim ſingularia. Differt āt vl̄e. hoc quidem enim in ſeipſo. hoc aūt in re ē puta quoniā oī homini conferunt ſicca: ⁊ qm̄ iſte hō vel ſiccū qđ tale. ſed ſi tale vel nō habet vel non operat̄ ꝫm vtiqꝫ hos differt modos. impoſſibile tātū vt videat̄ ſic qdem ſcire: nihil inconueniens. aliter aūt admirabile.

¶ Et dicit ꝙ quia duo ſunt modi ꝑpōnū quibus vtit̄ ratio practica. ſ. vniuerſalis propoſitio: ⁊ ſingularis: nihil autem prohibere videtur ꝙ aliquis operetur preter ſciētiam: ꝙ habitu quidem cognoſcit vtrāqꝫ ꝑpoſitioneꝫ: ſꝫ in actu conſiderat tm̄ vniuerſalem ⁊ non particularem. ⁊ hoc ideo. qꝛ opiniones ſunt circa ſingularia. vn̄ ſi aligs non conſiderat ſingulare non eſt mirū ſi aliter agat. Sciendū tn̄ ꝙ duplr̄ poteſt accipi vl̄e. vno quidem modo ꝑut eſt in ſeipſo. puta ſi dicam⁹ ꝙ omni homini conferunt ſicca. alio modo ꝫm ꝙ eſt in ſingulari. puta ſi dicamus ꝙ iſte hō vel talis cibus eſt ſiccus. poteſt ergo cōtingere ꝙ aliquis ſciat ⁊ in habitu ⁊ in actu vl̄e ꝫm ſe conſideratuꝫ ſed vl̄e cōſideratū in hoc ſingulari vel non habet. i. in habitu non cognoſcit: vel non operatur. ideſt nō cognoſcit in actu. ſcđꝫ igitur hos modos ſciendi differentes intātū differt impoſſibile: ꝙ ſocrati videbat̄ vt nullū inconueniens videatur eū qui incontinenter agit vno modo ſcire. ſ. in vl̄i tm̄: vel ēt in ſingulari: in habitu: ſed non in actu: ſi aūt alio mō ſciret ille g incōtineter agit videret̄ eē icōueniēs. ſ. ſi ſciret ſinglare i actu. ¶ Tertiā diſtōnē pōit ibi.

¶ Adhuc habere ſciam ꝫm alium modū a nūc dictis exiſtit hominibus. in habere quidē eniꝫ: non in vti aūt differentem videmus habitum. quare ⁊ habere aliqualiter nō habere puta dormientem ⁊ vinolentuꝫ. ſed tn̄ ſic diſponunt̄ in paſſionibus exiſtentes. ire eni ⁊ concupiſcentie venereoꝝ ⁊ quedam talium manifeſte ⁊ corpus tranſmutant. quibuſdam auteꝫ ⁊ inſanias faciunt. manifeſtum igitur quoniā ſimiliter habere dicendū incontinentes his.

¶ Et primo ponit diſtinctionē. ſecūdo excludit obiectionem. ibi. (Dicere autē ſermones ⁊c.) Dicit ergo pmo: ꝙ preter dictos modos adhuc iuenitur in hominib⁹ alius modus ſciendi. ꝙ aliquis ſciat habitu ⁊ non actu dr̄iam quādam videt̄ habere. aliquando. n. eſt habitus ſolutus vt ſtatim poſſit exire in actum cū homo voluerit. aliquādo aūt eſt habitus ligatus ita ꝙ non poſſit exire in actuꝫ. vnde quodāmodo videtur habere habitum ⁊ nō quodāmodo habere: ſicut pꝫ i dormiente vel in maniaco aut iebriato. ⁊ hoc modo ſunt diſpōſiti homies dum ſunt i paſſionibus: videm⁹. n. ꝙ ire ⁊ concupiſcentie venereorū et quedam h⁹ paſſiones manifeſte tranſmutant corpus exterius. puta cū ex his icaleſcit corpus: ⁊ qnqꝫ tm̄ icreſcūt h⁹ paſſiones: ꝙ quoſdam in inſanias deducunt. ⁊ ſic manifeſtum eſt ꝙ incontinentes ſilr̄ diſponunt̄ dormienti

bus aut maniacis aut ebrioſis: qui.ſ.hn̄t habitum ſcie practice ī ſingularibus ligatū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Dicere aūt ſermones eos qui a ſcia nullū ſignum eius qđ eſt operari ſm̄ ſciaꝫ. etenim in paſſionibus his exiſtentes demōſtrationes ⁊ verba dicunt empedoclis. ⁊ primū diſcentes cōplectunt̄ qdem ſermones. ſciunt aūt nequaq̄ꝫ. oportet enim cōnaſci. Hoc aūt tpe indiget. quare quemadmodū ſimulantes ſic exiſtimandum dicere ⁊ incontinentes.

¶ Excludit obiectionē. poſſet.n.aliqs obycere ꝯ p̄dicte ꝙ incontinentes qn̄qꝫ dicunt verba ſcientifica ⁊ in ſingulari. ⁊ ita videt̄ ꝙ nō habeant habitum ligatū. ſed ipſe hoc remouet dicens: ꝙ hoc ꝙ dicunt ſermones ſcie non eſt ſignū ꝙ habeant habitum ſolutum. ⁊ hoc ꝓbat ꝑ duo exempla. Quoꝝ primū eſt: ꝙ ēt illi qui ſunt in paſſionibꝰ predictis. puta ebrÿ ⁊ maniaci proferunt voce demōſtrationes: puta geometricas. ⁊ dicunt verba empedoclis: q̄ erant difficilia ad intelligēdū: qꝛ metrice phiaꝫ ſcripſit. Secūdū exempluꝫ eſt de pueris qn̄ primo adiſcūt: ꝙ coniungunt ſermones: quos ore proferunt. ſed non dum eos ſciunt. ita.ſ. ꝙ mente intelligant. adhoc enim requirit̄ ꝙ illa que hō audit fiant ei quaſi ꝯnaturalia propter perfectam impreſſionē ipſoꝝ in ītellectuꝫ: ad qđ hō indiget tēpore: in quo intellectus per multiplices meditatiōes firmet̄ in eo qđ accepit: ⁊ ita eſt etiam de incontinente ⁊ ſi enim dicat. non eſt mihi bonū nūc proſequi tale delectabile: tamen non ita ſentit in corde. vn̄ ſic exiſtimanduꝫ ē ꝙ incontinentes dicāt hꝰ verba q̄ſi ſimulātes: qꝛ.ſ. aliud ſentiūt corde ⁊ aliud ꝓferunt ore. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc aūt ⁊ ſic naturaliter vtiqꝫ aliquis reſpiciet cām. hec quideꝫ enim vl̄is opinio. Altera aūt de ſingularibus eſt quoꝝ ſenſus iaꝫ proprius. cū aūt vna fiat ex ipſis. neceſſariū concluſum h quidem dicere aiam. in factiuis aūt operari confeſtim. puta ſi oē dulce guſtare oꝫ. hoc aūt dulce vt vinum: aut aliqđ ſingulariū: neceſſariuꝫ potentē ⁊ non prohibitū ſil' hoc ⁊ opari.

¶ Propoſitaꝫ dubitationē ſoluit ſm̄ naturalē ꝓceſſum practice ſcie: applicādo predictas diſtōnes ad ꝓpoſituꝫ. ⁊ primo determinat veritatē qōnis. ſecundo rn̄det obiectioni Socratis. ibi. (Quia aūt vltima.) Circa primum duo facit. Primo proponit naturalē proceſſuꝫ ſcie practice in agendo. Secūdo oſtendit impedimentū qđ accidit etiam in īcontinente. ibi. (Qn̄ quidē igit̄ ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ ſi aliquis velit conſiderare cauſam quare incōtinentes propter ſciam agant ſm̄ naturalē ꝓceſſum ſcie practice: oꝫ ſcire ꝙ in eius ꝓceſſu eſt duplex opinio. vna qdem vl̄is. puta. oē inhoneſtū eſt fugiendū. alia aūt ſingularis circa ea q̄ ꝓprie ſꝫ ſenſū cognoſcunt̄. puta h ē īhoneſtuꝫ. cū āt ex his duabꝰ opiniōibꝰ fiat vna rō: neceē ꝙ ſeq̄tur ꝯ̊. ſꝫ ī ſpeculatiuis aīa ſolū dic̄ ꝯ̊nē: in factiuis aūt ſtatim operatur ea: vt ſi opinio vl̄is ſit ꝙ omne dulce oꝫ guſtare. opinio aūt particularis ſit: ꝙ demonſtrato aliquo particulari ſit dulce neceſſe eſt ꝙ ille qui pōt guſtare ſtatim guſtet: niſi ſit aliquid ꝓhibens: ⁊ hoc quidē fit in ſillogiſmo tpati: qui non habet concupiſcentiā repugnantē rōni ꝓponēti: ꝙ omne īhoneſtum eſt vitandū. ⁊ ſimilr̄ ī ſillogiſmo tpati: cuius rō in cōcupiſcentie nō repugnat: ꝓponenti: que inclinat ad hoc ꝙ omne delectabile ſit ſumendū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qn̄ quidē igit̄ vl̄is inſit ꝓhibēs guſtare. Hoc aūt qm̄ oē dulce delectabile. hoc aūt dulce: hoc operatur. Si forte aūt cōcupiſcentia inexiſtente. hec qdē dicit fugere h. cōcupiſcentia aūt ducit. mouere enī vnāquāqꝫ pōt ꝑticulaꝝ. Quare accidit a rōne aliq̄lr ⁊ opiniōe icōtinēter agere.

¶ Oſtendit qualiter accidat defectus in īcōtinēte. Et p̊ oſtendit aliquid eē in eo ꝓhibens. Secūdo oſtendit cāꝫ ibi. (Nō cōtrarie aūt ⁊c̄.) Tertio oſtendit qualiter iſta ꝓhibitio ceſſet. ibi. (Qualr̄ ⁊c̄.) Circa primū cōſiderandū eſt ꝙ in incontinente rō non totaliter obruit̄ a concupiſcētia quin in vniuerſali habeat veram ſciam. ſit ergo ita ꝙ ex parte rationis proponat̄ vna vl̄is ꝓhibens guſtare dulce inordinate. puta. ſi dicatur. nullū dulce eſt guſtandū extra horā. ſed ex ꝑte concupiſcentie ponat̄ ꝙ oē dulce eſt delectabile: qđ eſt per ſe queſitū a concupiſcentia: ⁊ qꝛ in particulari cōcupiſcentia ligat rōnem: non aſſumit̄ ſub vl̄i rōnis vt dicat̄ ⁊ hoc eſt preter horā: ſed aſſumit̄ ſub vniuerſali concupiſcentie vt dicat̄ hoc eē dulce. ⁊ ita ſequitur concluſio operationis. ⁊ ſunt in hoc ſillogiſmo incontinentis quatuor ꝓpōnes. ſicut iam dictū eſt. ⁊ ꝙ h mō ſe habeat qn̄qꝫ rōnis ꝓceſſus practice pꝫ ꝑ hoc ꝙ forte īſurgente cōcupiſcentia rō dicit h cōcupiſcibile eſſe fugienduꝫ: ſm̄ vl̄em ſn̄iam: vt dictū eſt: ꝯcupiſcentia autē ducit ad hoc: libere ꝓponēdo ⁊ aſſumēdo abſqꝫ ꝓhibitione rōnis que eſt ligata. qꝛ cōcupiſcentia: qn̄ eſt vehemēs: poteſt mouere q̄ꝫlibet ꝑticulam anime: etiam rōnē: ſi nō ſit ſollicita ad reſiſtēdū: ⁊ ſic accidit concluſio operationis: vt.ſ. aliquis agat incōtinenter contra rationem ⁊ operationem vl̄em. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non cōtrarie aūt ſm̄ ſeipſaꝫ: ſed ſm̄ accidēs. concupiſcentia enim contraria: ſed non opinio recte rationi. Quare ⁊ ꝓpter hoc beſtias non incontinentes qm̄ non habent vl̄em opioneꝫ: ſed ſingularium fantaſiam ⁊ memoriā.

¶ Oſtendit cām predicte repugnantie: ⁊ dicit: ꝙ nō ē ibi ꝯtrarietas ex ꝑte rationis per ſe: ſicut accidit in dubitationibꝰ: ſed ſolū per accidens: inquātum.ſ. concupiſcētia cōtrariat̄ vl̄i rōni recte. nō aūt aliqua opinio per ſe contrariat̄ recte rōi: ſicut quidā dicebant. ⁊ ex hoc īducit qđdam correlariū: ꝙ.ſ. beſtie non dicuntur continentes aut incontinentes: qꝛ nō habent vl̄em opinionem mouentē: cui contrariat̄ cōcupiſcentia: ſed mouent̄ ſolum ex fantaſia ⁊ memoria ſingulariū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qualr̄ aūt ſoluit̄ ignorātia. ⁊ rurſus fit ſciēs. icōtinēs. eadē rō q̄ ⁊ de vinolēto ⁊ dormiēte ⁊ nō ꝓpria hꝰ paſſiōis quā oꝫ a phiſiologis audire.

¶ Oſtendit qualiter ceſſat talis ignorantia. ⁊ dicit ꝙ taliter ceſſat talis ignorantia cū ſoluit̄ ignorantia: quā incontinens habet circa particulare. ⁊ rurſus cedit ad rectam ſcientiam. eadē rō eſt de vinolento ⁊ dormiente: que quidam paſſiones ſoluunt̄ facta aliqua tranſmutatione circa corpora: ⁊ ſimiliter qꝛ per paſſiones aīe. puta per cōcupiſcentiam vel iram tranſmutat̄ corpus: oꝫ ceſſare hanc tranſmutationem corporalē: ad hoc ꝙ homo redeat ad ſanam mentem. ⁊ ideo hec rō non eſt ꝓpria huius cōſiderationis: ſed magis oportet eam audire a phiſiologis .i. naturalibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quia aūt vltima ꝓpoſitio ⁊ opinio ſenſibilis ⁊ principalis actionū. hanc vel non hꝫ in paſſione ens: vel ſic hꝫ vt nō erat in habere ſcire ſed

dicere:queãdmodum vinolentus que empedoclis. ⁊ propter non vl'e neqꝫ ſcientificũ ſil'r eſſe videri extremũ terminũ vl'iuꝫ. ⁊ videt̃ qḋ querebat Socrates accidere. Nõ enim principaliter viſa ſcientia preſente fit paſſio:neqꝫ ipſa attrahitur ꝑpter paſſionẽ:ſꝫ ſenſibilis. de eo qdẽ igit̃ qḋ eſt ſcientẽ. vel nõ: ⁊ q̃liter ſcientẽ contingit incontinenter operari tãta dicta ſunt.

¶ Scḋm premiſſa ſoluit rõnem Socratis. ⁊ dicit ꝙ ꝑpoſitio ⁊ opinio vltima.ſ.ſingularis accipitur per ſenſum. ⁊ principatur in actionib⁹ que ſunt circa ſingularia. hꝰ aũt ꝑpoſitionem aut opinionem ille qui eſt in paſſione. vel omnino non habet habitũ:vel habet habitum ligatum: vt non poſſit in actu ſcire. ſed hoc modo loquit̃ de his ſic ebrius dixit verba empedoclis. q2 ergo iſta ſunt vera: ⁊ quia vl'e qḋ per ſciam cõprehenditur non eſt extremus termin⁹ opabiliũ:vr̃ ſequi illud qḋ Socrates querebat. pꝫ.n.ex predictis ꝙ paſſio non fit ſolum in preſentia p̃ncipalis ſcie que eſt circa vl'e:tñ paſſio fit ſolum in particulari. neqꝫ vl'is ſcia trahitur a paſſione. ſed ſolum extimatio ſenſibilis:que non eſt tante dignitatis. Ultimo auteꝫ epylogat tãta dicta eſſe de h̃ ꝙ ſciens incontinẽter agat: vel ille q nõ eſt ſciens vel qũo ĩcõtinens ſit ſciẽs.

6 Utrum autem eſt aliquis incontinens ſimpliciter:vel omnis ſm partem: ⁊ ſi eſt:circa q̃lia eſt dicendũ deinceps.

¶ Poſtq̃ phs oñdit ꝙ p̃ter ſciaꝫ p̃t aliqs praua opa opari:per qḋ ſciri põt an ↄtinentia ⁊ incõtinentia ſit. hic determinat de materia continentie ⁊ incontinentie. Et primo oñdit que ſit materia vtriuſqꝫ. Scḋo cõparat ea alys habitibus:q̃ ſunt circa eandẽ mãm.ibi.(Circa eas aũt que per tactũ ⁊c̃.)Circa p̃m duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Scḋo manifeſtat ꝑpoſituꝫ.ibi. (Qm̃ quidẽ igit̃ ⁊c̃.)Eſt aũt cõſiderandũ ꝙ ſupra. ſextã dubitationẽ ꝑponẽs dixit:ꝙ ſi continentia ⁊ incontinẽtia eſſent circa omnia:nullus eſſet ſimpl'r incontinens. ⁊ ideo hanc dubitationem ſoluere intendens:duo ꝑponit tractanda. Quoꝝ primũ eſt. vtrũ aliquis ſit ſimpl'r incontinens:vel omnes dicant̃ incontinentes particulariter. Scḋm ẽt ſi aliquis eſt ſimpl'r incontinẽs circa qualẽ materiam eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam quideꝫ igitur circa delectatiões ⁊ triſtitias ſunt ⁊ continentes ⁊ perſeuerantes ⁊ ĩcontinentes ⁊ molles manifeſtum.

¶ Exequitur propoſitum. Et primo ponit mãꝫ generaleꝫ vt mani^m. ⁊ dic̃:mani^m eẽ ꝙ ↄtinẽtes ⁊ ĩcõtinẽtes:ꝑſeuerãtes ⁊ molles dicũt̃ circa ꝺlectatões ⁊ triſtitias. ¶ 2° ibi,

¶ Quia aũt ſunt hec qdẽ nec̃ia faciẽtiũ delectationẽ. hec ãt eligibilia ſm ſeipſa. hñt ãt ſupabũdantiã. Neceſſaria qdẽ ſũt corpalia:dico ãt talia ⁊ q̃ circa cibũ ⁊ venereoꝝ opportunitateꝫ. ⁊ talia corporaliũ circa q̃ ĩtpantiã poſuim⁹ ⁊ tẽperãtiã:neceſſaria quidem non eligibilia auteꝫ ſeipſa dico ãt puta victoriã bonorem diuitias ⁊ talia bonorum delectabilium.

¶ Inquirit ſpãlem materiam p̃dictoruꝫ. Et primo oñdit qũo diuerſimode dicatur continentia circa diuerſas delectationes. Secũdo cõparat incontinentias diuerſarũ delectationũ adinuicẽ.ibi.(Qm̃ aũt eſt min⁹ turpis ⁊c̃.) Circa primũ duo facit. Primo oſtendit qũo dicat̃ aliqs diuerſimode continens vel incontinens ſm dr̃iam hũanarum delectationũ adinuicem. 2° ſm dr̃iaꝫ humanaꝝ delectationũ ad beſtiales.ibi.(Quia aũt ſũt quidã ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝑpoſitum. Secũdo manifeſtat quedam que dixerat.ibi.(Quia aũt cõcupiſcentiaꝝ ⁊c̃.)Circa primum duo facit. Primo diſtinguit delectationes humanas. Secũdo oſtẽdit qũo circa eas diuerſimode dr̃ quis ↄtinẽs vel ĩcõtinens.ibi.(Eos quidẽ igitur ⁊c̃.)Tertio infert q̃dam correlaria ex dictis ibi.(Et propter hoc idẽ.)Dicit ergo primo ꝙ eoꝝ q̃ faciunt delectationẽ homini:q̃dam ſunt neceſſaria ad vitam humanã:quedã aũt non ſunt neceſſaria:ſed ſm ſe cõſiderata ſunt eligibilia homini:q̃uis poſſit in eis eſſe ſuperabundantia ⁊ defectus:qḋ apponit ad dr̃iam virtutũ in quibus non poteſt eſſe ſupabundantia ⁊ defectus. ⁊ dicit neceſſaria eſſe corporalia quedam. puta que pertinẽt ad cibum vel potuꝫ: ⁊ venerea: ⁊ alia hꝰ corporalia:circa que ſupra poſuimus tpantiaꝫ ⁊ intpantiaꝫ:ſed eligibilia ſm ſeipſa:non aũt neceſſaria dicit eſſe ſic̃ victoriã. honorem. diuitias. ⁊ alia hꝰ bona ⁊ delectabilia. ¶ Deiñ.c.d.

¶ Eos qḋ igr̃ q ad h̃ p̃ter r̃ctã rõnẽ ſuperexcedũt eã q̃ i ipſis:ſimpl'r qḋ ñ dicem⁹ ĩcõtinẽtes:apponẽtes ãt h̃ peciiarũ ĩcõtinẽtes ⁊ lucri ⁊ honoris ⁊ ire. ſimpl'r ãt ñ:vt alteros ⁊ ſꝫ ſil'itudinẽ dcõs queãdmodũ hõ q olimpia vicit. illi ãt cõis rõ a ꝑpria parũ differebat:ſꝫ tñ altera erat. ſignũ ãt. ĩcõtinẽtia qḋ.n. vitupat̃ ñ vt pctm̃ ſolũ:ſꝫ vt malitia q̃ḋ l' ſimpl'r exñs l' ſꝫ q̃dã ptẽ. boꝝ ãt nll's.

¶ Oſtendit qũo circa predicta dicat̃ aliquis cõtinẽs vel incontinens. Et primo qũo circa non neceſſaria. Secũdo qũo circa neceſſaria.ibi.(Eoꝝ ãt q̃ circa corporales ⁊c̃.) Dicit ergo primo:ꝙ illi q circa p̃dicta bona non neceſſaria ſuperexcellenter ſtudent preter rectam rationẽ que ĩ ipſis eſt ⁊ non dicunt̃ ſimpliciter incontinentes:ſed cum aliqua additiõe. puta incontinentes pecuniaꝝ:vel lucri: vel honoris:aut ire:vt illi qui ſꝫ ſimilitudinẽ incontinẽtes dicunt̃:vt ſint quaſi alteri qḋ ſignat appoſitio. ſic̃ cũ dr̃ hõ qui vicit in olympia:circa hunc quidem cõis ratio hominis parũ dr̃t a propria:quã appoſitio deſignat. ſꝫ tñ aliquo mõ ẽ alia. ⁊ inducit ſignũ ad hoc ꝙ circa predicta nõ dicatur aliquis ſimpl'r ĩcontinẽs:q2 incontinentia vituperat̃. non ſolum vt peccatũ qḋdã:qḋ põt contingere. ſed cum etiam aliquis proſequit̃ aliquod bonũ. ſed inordinate. vituperat̃ aũt incõtinentia ſicut malitia quedã: per quã.ſ.tenditur in aliquod malũ:que quidem vel eſt malitia ſimpl'r. puta cũ rõ ⁊ appetitus tendunt in maluꝫ. ⁊ hec eſt vera malitia:que opponitur veritati:vel eſt ſm quãdaꝫ ptẽ. q2.ſ. appetitus tendit in malũ:non aũt ratio: ſicut contingit in incontinentia:ſed nullus eoꝝ incontinentia vituperatur vt malus. ſed ſolum vt peccans:q2 in bonum tendit. ſed vltra q̃ꝫ oportet:vnde nullus eorum ẽ incontinens ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eoꝝ ãt q̃ circa corpales voluptates circa q̃s dicim⁹ tpatũ ⁊ itpatũ vl' q ñ eligẽdo i nõ eligere ꝺlectabiliũ ꝑſequẽs ſupabũdãtias: ⁊ triſtiũ fugiẽs eſuriei ⁊ ſitis ⁊ caloris ⁊ frigoris ⁊ oĩa q̃ circa tactũ ⁊ guſtũ ſi p̃ter electionẽ ⁊ itell'ꝫ ĩcõtinẽs dr̃ ñ ſꝫ appõnem. qm̃ circa h̃ queãdmodũ ire: ſꝫ ſimpl'r ſolũ. Signũ ãt ⁊.n. molles dicunt̃ circa has:circa illarum autem nullam.

¶ Oſtendit qualiter dicatur aliquis incontinēs circa neceſſaria. ꝛ dicit ꝙ illi qui male ſe habent circa corporales voluptates: circa quas eſt temperantia ꝛ intemperantia. ita ꝙ ex electione proſequunt̄ ſuperabūdantias delectationū: vt effugiant triſtitias. puta famē ꝛ ſitim. ꝛ alia h̓: que pertinent ad guſtū ꝛ tactum: ſed preter rectā electionez: quā hn̄t: ꝛ ꝑter intellectū rectū: qui in eis ē: ꝓſequuntur ꝛ fugiunt predicta: tales inquam dicuntur incontinētes: non quidem cū aliqua additione: ſicut dicebat̄ incōtinens ire: ſed ſimpliciter: ꝛ ad hoc inducit ſignū: q2 molles: qui ſunt propinqui incontinentibus: dicunt̄ aliq̄ circa h̓ triſtitias. puta. q2 non poſſunt pati famē aut ſitim aut aliquid h̓. nō aūt circa aliquid aliox. puta q2 nō pn̄t ſuſtinere paupertatē aut aliqd h̓. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et propter hoc in idē icōtinētē ꝛ itꝑatū ponimus ꝛ ꝯtinentē ꝛ tꝑatū: ſ3 nō illox nullū pp eaſdē aliq̄lr voluptates ꝛ triſtitias eē. hi ſunt qdez circa hec ſed non ſimiliter ſunt: ſed hi quidem eligunt hi aut non eligunt.

¶ Infert quedam correlaria ex dictis. Quox primū ē ꝙ in idem ponitur incontinens ꝛ intemperatus: ꝛ continēs ꝛ tꝑatus. non ita ꝙ vnum eox ſit alteruz. ſed quia ſunt aliqualr̄ circa eadē. ſ. corporales voluptates ꝛ triſtitias. ſed non eodē modo: ſed temperatus ꝛ intemperatus cuz electione: cōtinēs ꝛ incontinens ſine electione. ¶ Scdz qđ ex hoc ſequit̄ ponit ibi.

¶ Propter qđ magis itemperatum vituperabilem vtiq3 dicimus. qui neq3 ꝯcupiſcēs vel q̄te proſequit̄ ſupabundantias ꝛ fugit moderatas triſtitias. hūc q̄ pp ꝯcupiſcere valde. qd. n. vtiq3 ille faceret ſi adeſſet cōcupiſcētia iuuenis ꝛ circa neceſſariox idigētias triſtitia fortis.

¶ Et dicit ꝙ ex predictis p3: ꝙ magis peccat ꝛ vituperat̄ intemperatus: eo ꝙ magis peccat proſequendo ſupfluas delectationes: ꝛ fugiendo moderatas triſtitias: nō quia patiatur concupiſcentiam: vel patitur quiete. i. remiſſe: ꝛ ideo eſt peior ꝙ̄ hō qui peccat in predictis propter vehementem concupiſcentiam: qualis eſt incontinens. qui. n. ſine concupiſcentia peccat: qd faceret ſi adeſſet ei fortis concupiſcentia: qualis eſt iuuenū: ꝛ fortis triſtitia circa indigentiam neceſſariox. ¶ Deinde cum dicit.

7m ¶ Quia aūt ꝯcupiſcētiax ꝛ delectationū he qdē ſunt genere bonox ꝛ ſtudioſox. delectabiliū āt quedam natura eligibilia. quedam aūt cōtraria hox. quedaz aūt intermedia: queadmodū diuiſimus prius. puta pecunie ꝛ lucrū ꝛ victoria ꝛ honor. ad oia aūt ꝛ talia ꝛ intermedia non in pati ꝛ concupiſcere ꝛ amare vituperant̄: ſed in aliqualr̄ ꝛ ſuperabundare.

¶ Manifeſtat qđ dixerat aſſignans cām q̄re circa nō neceſſaria non ſit ſimplr̄ incōtinentia. Et primo oñdit q̄re circa non neceſſaria non ſit ſimplr̄ incontinentia. Scdo quare circa ea dicat̄ incōtinentia cū additione. ibi. (Propter ſimilitudinem aūt ꝛc.) Circa primū tria facit. Primo proponit quales ſint h̓ delectationes nō neceſſarie. Secūdo ꝯcludit quale ſit ſtudiū circa ea. ibi. (Propter qđ quāti.) Tertio concludit vlterius ꝙ circa ea non eſt malitia neq3 incontinentia ſimplr̄. ibi. (Malitia quidez igit̄ ꝛc.) Oſtendit ergo primo ꝙ quedam concupiſcentie delectationes ſunt eox que ꝑm genus ſuū ſunt bona ꝛ laudabilia. ſunt. n. tria genera delectabiliū: quedā ſūt ꝑm naturam eligibilia: ad que. ſ. nā inclinat. quedam aūt ſūt contraria his: ſicut ea que ſunt cōtra iclinationem nature. quedam vo ſunt media inter iſta: ſicut p3 de pecunia ꝛ lucro ꝛ victoria ꝛ honore. vnde circa huiuſmodi omnia intermedia non vituperant̄ aliqui ex hoc ſolum: q2 patiuntur eox concupiſcentiā ꝛ amorem. ſed ex modo concupiſcendi qui eſt ſuperabundans. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Propter qđ quāti qdem preter rōnē vel detinentur vel ꝓſequunt̄ eox que natura aliquid pulchrox ꝛ bonox. puta circa honorē ꝛ magis ꝙ̄ o3 oñdētes veluti circa filios ꝛ parētes: eteni h̄ bonox: ꝛ laudantur qui circa h̄ ſtudēt. Sed tn̄ eſt quedam ſupabundantia ꝛ in his. ſiquis queadmodū niobe rebellet ꝛ ad deos: vel queadmodū ſatyrus phyloſophator cognoiat⁹ circa prēm. valde enim videbat̄ deſipere.

¶ Concludit ex premiſſis quale ſit ſtudiū hominuz circa predicta. ꝛ dicit: ꝙ illi qui preter rōnem nihil habent vel proſequuntur aliquid eox que ſunt naturaliter pulchra ꝛ bona: nō vituperant̄ q̄ſi mali. puta illi qui ſtudent circa honorē adipiſcendū. vel circa curam filiox vel parentum magis ꝙ̄ o3. hec. n. ſunt bona: ꝛ laudant̄ illi qui circa illa ſtudent ſicut o3: ſ3 tn̄ in talibus pōt eſſe quedam ſuperabundantia vitioſa: ſicut ſi aliq̄ mulier ꝑpter amorem filiorū ſuperfluū cōtra deū rebellet. puta propter filiorum mortē: ſicut legitur de quadā muliere que vocatur niobe. vel ſiquis ꝑpter nimiū amorē parentū aliqd inſipienter agat: ſicut quidam nomine ſathyrus: q̄ nominatus eſt philopater. i. amator patris: valde videbat̄ deſipere pp amorē quē circa patrē hēbat. ¶ Deiñ cū dicit.

¶ Malitia qdez h̄ igit̄ nulla circa h̄ ē: pp qđ dictum eſt. qm̄ nā eligibiliū vnūqđq3 eſt propter ſeipſum: praue aūt ꝛ fugiēde ſunt ipſox ſupabūdantie. ſilr̄ aūt neq3 icontinētia. Incōtinētia eni nō ſolū fugiēda ſed ꝛ vituperabiliū eſt.

¶ Concludit ꝙ circa predicta non eſt malitia: ꝑpter hoc. ſ. ꝙ vnūqđq3 eox in ſe conſideratum eſt naturalr̄ eligibile. ſed ſolū ſuperabundantie eox ſunt praue ꝛ fugiende ꝛ ſemper. nec incontinentia eſt ſimpliciter circa predicta: q2 incontinentia non ſolum eſt aliquid fugiendum ſicut peccatum. ſed etiam vituperabile ſicut turpe. ꝛ ideo circa delectationes corporales: que ſunt turpes ꝛ ſeruiles: vt in tertio dictum eſt: proprie ē incontinentia. nec ſunt huiuſmodi delectatiōes appetende homini niſi propter neceſſitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter ſimilitudinem autem paſſionis apponentes ad incontinentiam circa vnūqđq3 dicunt. puta malum medicum ꝛ malum hypocritam: quem ſimplr̄ vtiq3 non dicerent malū: queadmodum igitur neq3 h̄ propter non malitiam eſſe vnāquāq3 ipſarum. ſed h̄ in ꝑm anologum ſimilem ſic videlicet ꝛ illic exiſtimandum ſolam incontinentiā ꝛ continentiā eſſe. q̄ eſt circa eadem temperantie ꝛ intemperantie.

¶ Circa iram autem ꝑm ſimilitudinem dicimus. ꝑpter qđ ꝛ apponētes icōtinentē ire queadmodum honoris ꝛ lucri aimus. 8

¶ Oſtendit quare dicat̄ circa non neceſſaria incontinentia cū additione: ⁊ dicit: ꝙ hoc accidit ꝓpter ſimilitudinē paſſionis. q: .ſ. ſicut aliquis īmoderate ꝯcupiſcit voluptates corporales. ita pecuniā ⁊ alia predicta: ⁊ eſt ſimile ſicut cū dicimus aliquē hominē eſſe malum medicū. vel ypocritam .i. repreſentatorē: qui tñ nō dicitur ſimplr̄ malus. ſic igitur in his que ſic dicuntur mala nō dicimus maliciam ſimplr̄ circa vnūquodq; eoꝝ. ſed ſm ꝓportionalem ſimilitudinē. q: .ſ. ita ſe hʒ malus medicus ad ea que ſunt medici: ſicut malus homo ad ea que ſunt hominis. ita ēt in genere cōtinentie ſolam illam dicimus ſimplr̄ cōtinētiam ⁊ incontinentiā: que eſt circa eadem temperantie ⁊ intemperantie. ſed circa iram dicimus incontinentiam ſm ſimilitudinem. ⁊ ideo addim⁹ incōtinentē ire. ſic incontinentē honoris ⁊ lucri.

QUia autem ſunt quedam quidem delectabilia natura ⁊ horum h̄ quidem ſimpliciter. hec aūt ſm genera. ⁊ animalium ⁊ hominum: h̄ aūt nō ſunt: ſʒ h̄ quidem propter paſſiones ſiue orbitates. hec aūt ꝓpter conſuetudines fiunt. hec autē propter vitioſas naturas: eſt ⁊ circa hoꝝ ſingula ſimiles videre habitus.

¶ Poſtq̄ phus oſtendit ꝙ diuerſimode dr̄ aliquis continens ⁊ incontinens ſm diuerſas concupiſcentias ⁊ delectationes humanas. hic oſtēdit ꝙ diuerſimode dr̄ aliqs continens ⁊ incontinens circa concupiſcentias ⁊ delectationes humanas ⁊ beſtiales. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit diuerſitatē concupiſcentiaꝝ ⁊ delectationū humanaꝝ ⁊ beſtialiuʒ. Scdo oſtendit quō diuerſimode circa eas dicat̄ continentia ⁊ incontinentia. ibi. (Quantis quidem igitur ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo ꝓponit drīaʒ delectationū. Scdo manifeſtat qd̄ dixerat ꝑ exempla. ibi. (Dico aūt beſtiales ⁊c̄.) Dicit ergo pmo ꝙ delectabiliū quedā ſunt delectabilia ſm naturaʒ: quedā aūt nō ſm naturā. ⁊ vtrūq; eoꝝ ſubdiuiditur. Eorum .n. que ſunt delectabilia ſʒ naturā: quedā ſunt delectabilia omni hn̄ti ſenſum. puta dulce eſt naturalr̄ delectabile oī hn̄ti guſtū. q̄daʒ vero ſunt naturalr̄ delectabilia qbuſdā differentijs ⁊ animaliū ⁊ hominū. alij .n. cibi ſunt naturaliter delectabiles animalibus comedentibus carnes: ⁊ animalibus comedentibus fructus. ſimilr̄ ēt īter hoīes: colericis delectabilia ſunt naturaliter frigida que tꝑant eoꝝ cōplexionem. flegmaticis vero calida. eoꝝ vero que ſunt delectabilia non naturaliter. quedam fiunt propter orbitates .i. ꝓpter aliquas ſuperuenientes egritudines corporales: aut etiam triſtitias aīales: ex quibus trāſmutatur natura ad aliam diſpōnē. quedam vero fiunt delectabilia propter malam conſuetudinē: que fit. q̄ſi q̄dam natura. quedam vero delectabilia propter vitioſas naturas. puta cum aliqui hoīes hn̄t corruptas ⁊ peruerſas cōplexiones corporales. ⁊ ſʒ hoc ſequitur ꝙ in his ſint peruerſiſſime tam apprehenſiones imaginatiōis q̄ʒ affectiones ſenſibilis appetitus: quas quidē vires: cū ſint organorum corporaliuʒ actus: neceſſe eſt ꝙ ſint corporali cōplexioni ꝓportionate. ⁊ q: ſm diuerſitatem obiectoꝝ diuerſificantur habitus: neceſſe eſt ꝙ ſingulis predictoꝝ delectabiliū rn̄deant ſilr̄es hitus. puta ꝙ ſint qdā habitus naturales: ⁊ quidā nō nāles. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autem beſtiales. puta eſſe hominē quē dicunt pregnantes recidentem pueros deuorare vel qualiter beſtialitate gaudere aīūt quoſdam ſilueſtrium circa pontum: hos quidem crudis: hos aūt hominū carnibus: hos autem pueros comedere adinuicem in cōuiuium vel circa phalarē dictum. Hi qdē beſtiales.

¶ Manifeſtat per exempla ſingulas drīas innāliuʒ delectabilium. ⁊ primo de his que ſunt delectabilia ꝓpter ꝑnitioſam naturā hominū: qui ſunt q̄ſi beſtiales: q: ꝓpter corruptelam cōplexionis aſſimilant̄ beſtijs. ſicut de quodam homine dicebat̄ ꝙ ſcindebat ventres pregnātium mulierum vt pueros in vtero conceptos deuoraret: ⁊ ſilr̄ eſt ſi quis delectetur in talibus: quibus dicunt delectari quoſdam ſilueſtres hoīes: in ſiluis .ſ. ſolitarios cōmorantes circa mare ponticum: quoꝝ quidam comedunt carnes crudas. quidam vero carnes humanas. quidam vero ſibiinuicē ad celebranda cōuiuia ſuos filios accōmodant. ⁊ ſimilia ſunt ea que dicunt̄ circa phalarim: quēdā .ſ. crudeliſſimū tyrānū: qui in ipſis crucitatib⁹ hominū delectabat̄. hi igitur qui in talibus delectant̄ ſunt quaſi ſimiles beſtijs. ¶ Secūdo ibi.

¶ Hi aūt ꝓpter egritudines fiūt. ⁊ maniaʒ quibuſdā queadmodū matrē ſacrificans: ⁊ comedens ⁊ cōſerui epar. hi aūt egritudinales.

¶ Exemplificat de his que fiunt delectabilia: ⁊ que ſunt contra naturam propter aliquas egritudines. puta propter maniam: vel propter furiaʒ: aut aliquid h⁹: ſicut de quodam legitur ꝙ factus maniacus ſacrificauit matrē: ⁊ cōmedit eā: ⁊ occidit ꝯſeruū. ⁊ cōedit epar ei⁹. ¶ 3° ibi.

¶ Uel cōſuetudine: puta piloꝝ euulſores ⁊ vnguiū corroſores. Adhuc autem carbonū ⁊ terre. cū his aūt que venereoꝝ maſculis: hos qdē enim natura. his aūt ex conſuetudine accidunt puta aſſuefactis ex pueris.

¶ Exemplificat de his que fiunt contra naturaʒ delectabilia ex conſuetudine. ⁊ dicit ꝙ quibuſdam accidunt innaturales delectationes propter interiorē egritudinem vel corruptionē ꝓuenientem ex conſuetudine. ſicut quidam propter conſuetudinē delectantur euellere ſibi pilos: ⁊ corrodere vngues: ⁊ cōedere carbones ⁊ terrā: nec non ⁊ vti coitu maſculorum. omnia aūt predicta: que ſūt contra nām delectabilia: poſſunt reduci ad duo: qbuſdā enim accidit ex natura corporalis cōplexionis: quā acceperunt a pncipio. quibuſdaʒ vō accidunt ex conſuetudīe. puta quia ꝯſueuerunt ad h⁹ a pueritia. ⁊ ſimile eſt de his qui in hoc incidunt ex egritudine corporali. nā praua cōſuetudo ē q̄ſi q̄dā egritudo aīalis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quātis quidem igitur natura cauſa. hos vtiq; nullus diceret incontinentes: queadmoduʒ neq; mulieres. quoniam non ducunt ſed ducūtur ſimiliter autem ⁊ egrotatiue habentibus propter conſuetudinem.

¶ Oſtendit ꝙ circa delectabilia predicta innaturalia nō eſt incontinentia ſimplr̄: ſed ſm quid. Et hoc duplr̄. Primo quidem ratione accepta ex conditione eoꝝ qui delectant̄. Secundo ratione accepta ex conditione delectabiliū. ibi. (Habere quidem igitur ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ nullus rōnabiliter dicet hos eſſe ſimplr̄ incōtinentes: in quibus natura beſtialis eſt cauſa taliuʒ delectationū. dictum eſt enim ſupra ꝙ beſtias non dicim⁹ continentes vel incontinentes. q: non habent vlem opinionem ſʒ ſingularium fantaſiam ⁊ memoriam. h⁹ autem homines

qui ꝑpter pernitioſam naturam ſunt beſtijs ſimiles: hn̄t quidem aliquid vniuerſalis apprehenſionis. ſed valde modicaꝫ: ꝑpter hoc ꝙ ratio eſt in eis oppreſſa ex malitia complexionis. ſicut manifeſte opprimit̄ in infirmis propter indiſpoſitionem corporalem. illud aūt qđ eſt modicum q̃ſi nihil eſſe videtur. nec contingit eē de facili ꝙ modica vis rationis concupiſcentias fortes repellat. ⁊ ideo tales non dicuntur incontinentes ſimpl'r neq̧ continentes: ſed ſolum ſm quid: inquātuꝫ remanet in eis aliquid de iudicio rõnis. ⁊ ponit exemplum de mulieribus in q̄bus vt in pluribus modicū viget ratio ꝑpter īperfectionem corporalis nature. ⁊ ideo vt in pluribus non ducūt affectus ſuos ſm rõneꝫ: ſed magis ab affectibus ſuis ducuntur: ꝑpter qđ raro inueniuntur mulieres ſapientes ⁊ fortes. ⁊ ideo non ſimpliciter poſſunt dici continētes vel incōtinentes. ⁊ eadem ratio etiam videtur de his q̄ egrotatiue ſe habent. i. qui hn̄t corruptam diſpoſitionem propter malam conſuetudinē: que etiam opprimit modum rationis ad modum peruerſe nāe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habere quidē igitur ſingula extra terminos eſt malitie: quēadmodū ⁊ beſtialitas.

¶ Oſtendit ꝙ circa naturalia delectabilia non eſt ſimpliciter incontinentia ſed ſm quid ex conditione ipſoꝝ delectabiliū. Et primo proponit qđ intendit. Scđo manifeſtat propoſitum. ibi. (Omnis. n. ſuperabandans ⁊c.) Primo autem duo proponit. Quoꝝ primū eſt ꝙ habere ſingula horū. i. pati concupiſcentias hoꝝ predictoꝝ delectabiliū excedit termīos malitie hūane ſic̄ ⁊ de beſtialitate dictum eſt ſupra. ¶ Secūdū ponit ibi.

¶ Habentē aūt ſuperare vel ſuperari nō ſimpl'r incontinentia. ſed que ſm ſimilitudineꝫ quēadmodum ⁊ circa iras. hn̄tem hunc moduꝫ paſſionis: incontinentē aūt non ſimpl'r dicendū.

¶ Et dicit ꝙ ſi aliquis habeat concupiſcentias ⁊ ſuperet: non dicetur ſimpl'r continens: ſed ſm ſimilitudineꝫ: vel ſi ſuperet̄ ab eis: non dicet̄ incontinens ſimpl'r: ſed ſm ſimilitudinem: ſicut ⁊ ſupra. de incontinentia ire dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omis eni ſupabundans malitia ⁊ inſipiētia ⁊ timiditas ⁊ ītemperantia ⁊ crudelitas. he qdē beſtiales. he aūt egritudinales ſunt.

¶ Manifeſtat qđ dixerat. Et primo quantū ad malitiaꝫ. Secūdo quātū ad cōtinentiā ⁊ incontinentiā. ibi. (Horum aūt ⁊c.) Circa primum conſiderandū ꝙ hꝰ exceſſus malitie poteſt eſſe circa vitia omnibus virtutibus cōpoſita: ſicut circa īſipientiā: que opponitur prudentie: circa timiditatem: que opponit̄ fortitudini: circa intemperantiam: que opponitur temperantie. ⁊ circa crudelitatem: que opponit̄ manſuetudini. ⁊ circa ſingula eoꝝ que ſunt diſpoſitiones beſtiales propter pernitioſam naturā: quedam vero egritudinales: que ſunt propter egritudinem corporalem vel aīalē: que eſt ex mala conſuetudine. ⁊ q2 ſupra exempla poſuit circa intpantiā ⁊ crudelitatem: hic exemplificat. Primo quidē de timiditate. ¶ Scđo ibi.

¶ Hec quidem enim nā talis qualis timere oīa ⁊ ſi ſonū faciat mus ſm beſtialem timiditatem timidus. h aūt catulū timuit pp egritudinē.

¶ Et dicit ꝙ aliquis eſt naturaliter ſic diſpoſitus: vt oīa timeat ēt ſonitū muris. ⁊ talis eſt timidus beſtialiter. q̄dam vero ꝑpter egritudinem incidit in talem egritudinem. ꝙ timebat muſtelam. ¶ Tertio ibi.

¶ Et inſipientiū. hi qdeꝫ ex natura irrōnales ⁊ ſolum ſenſū viuentes beſtiales: quēadmodum quedam genera longe barbaroꝝ. hi autem propter egritudines. puta epilenticas vel manias egritudinales.

¶ Exemplificat circa inſipientiam. ⁊ dicit ꝙ nāl'r ſunt irrationales. non q2 nihil habeant rõnis: ſed valde modicam: ⁊ circa ſingularia que ſenſu apprehendūt: ita ꝙ viuunt ſolum ſm ſenſum. ⁊ tales ſunt q̃ſi ſm naturā beſtiales: qđ p̄cipue accidit circa quoſdaꝫ barbaros in finibus mūdi habitantes: vbi propter intemperiem aeris etiam corpora ſunt male diſpoſitionis: ex qua impedit̄ vſus' rationis in eis. quidā vero efficiuntur irrationales ꝑpter aliquas egritudines. puta epylenſiā vel maniā. ⁊ hi ſunt egritudinal'r inſipientes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoꝝ aūt qdē habere q̄dā qn̄q̧ nō ſupari. dico aūt puta ſi phalaris tenuit cōcupiſcēs puerum cōedere vel ad venereoꝝ incōuenientē delectationem. Eſt aūt ⁊ ſuperari nō ſolum habere.

¶ Manifeſtat qđ dixerat quātum ad incontinentiā. Et primo q̄ō circa predicta eſt quedam ſimilitudo cōtinētie ⁊ incontinentie: ⁊ dicit ꝙ cōtingit qn̄q̧ ꝙ aliquis hō habeat quaſdaꝫ predictarum paſſionū innaturaliū. ⁊ nō ſuperet̄ ab eis: qđ eſt ſimile cōtinētie. puta ſi phalaris tyrannus teneat puerū: ⁊ concupiſcit eū vel ad vſum comeſtionis: vel ad incongruam delectationem veneream. ⁊ nō tn̄ eo vtatur. qn̄q̧ aūt contingit ꝙ hō non ſolum habeat hꝰ concupiſcentias. ſed etiā ab eis ſuperet̄. ⁊ hoc eſt ſimile incontinentie. ¶ Secūdo ibi.

¶ Quēadmodū ⁊ malitia: q̄ qdē ſm hoīeꝫ ſimpl'r dr̄ malitia. q̄ aūt ſm appoſitionē qm̄ beſtialis vel egritudinalis. ſimpl'r aūt nō ſm eūdē moduꝫ. ſ. ⁊ icōtinētia eſt. h quidē beſtialis. h qdem egritudinalis. ſimpl'r aūt q̄ ſm hūanā intpantiā ſolum. Qm̄ qdē icōtinētia ⁊ cōtinētia ē ſolum circa que intemperantia ⁊ temperantia. ⁊ quoniam circa alia eſt alia ſpecies continentie ſecūdum metaphoram dicta: ⁊ non ſimpliciter manifeſtum eſt.

¶ Oſtendit ꝙ in talibus nō eſt ſimpl'r ꝯtinentia vel incōtinentia. ⁊ dicit ꝙ ſicut malitia que eſt ſm modum hūanum ſimpl'r dicitur malitia: que aūt eſt non naturalis homini dicit̄ cū additiōe malitia beſtialis vel egritudīalis. ⁊ non malitia ſimpl'r. eodē modo ⁊ incontinentia nō nālis dicitur cū additione. puta beſtialis vel egritudinalis: ſed ſimpliciter incontinentia dicit̄ ſola illa que eſt ſm tēperantiam humanā. ¶ Ultimo aūt epylogando concludit manifeſtū eſſe ex predictis ꝙ cōtinentia ⁊ incontinētia ſimpl'r ſolum eſt circa illa: circa que eſt tpantia ⁊ intēperantia: circa alia vero eſt quedam ſpecies incontinentie: que dicit̄ methaphorice: ⁊ nō ſimpl'r.

Quoniam autem ⁊ minus turpis incōtinentia que ire q̄ꝫ que concupiſcentiarum ſpeculabimur.

¶ Poſtq̄ꝫ phs oñdit q̄ō ē diuerſimode incōtinētia circa diuerſa: hic cōpat diuerſas icōtinētias adinuicē. ⁊ p̄mo incontinentiaꝫ cōcupiſcentiaꝝ tactus: que ē incontinentia ſimpliciter: ad continentiaꝫ ire: que eſt incontinentia ſecunduꝫ quid. Secundo comparat incontinentiam humanam ad incontinentiam beſtialem vel egritudinalem. ibi. (Ipſarum autem harum ⁊c.) Circa

primū duo facit. Primo ꝓponit qđ ītendit: ⁊ dicit conſiderandum eſſe: ꝙ incontinentia ire eſt minus turpis ꝗ̄ incontinentia concupiſcentiaꝝ tactus: circa quas eſt tēperantia ⁊ intemperantia. ¶ Secundo ibi.

¶ Videt̄ enī ira audire qdē ſcđ3 qd rōnē. Obaudire aūt queādmodū veloces miniſtroꝝ. puta añ audire oē dictū excurrunt. deinde peccāt in actione. ⁊ canes añ intendere ſi amicus: ſi ſolū ſonitū faciat latrāt: ſic ira ꝓpter caliditatē ⁊ velocitatem nature audiens quidē nō preceptu3 aūt audiens mouet ad punitionē. rō quidē eni3 vel fantaſia qm̄ iniuria vel cōtemptus manifeſtauit. hec aūt queādmodum ſillogizans. qm̄ oportet talem oppugnare: iraſcitur confeſtim. ¶ Cōcupiſcentia aūt ſi ſolu3 dicat qm̄ delectabile rō vel ſenſus mouet ad fruitionē. quare ira qdē conſequit̄ rōnem aliqualr̄. ꝯcupiā aūt nō: turpior igit̄: icōtinēs qdē enī ire a rōne aliqualr̄ vincit̄. q aūt cōcupiſcentie ⁊ nō a rōne.

¶ Probat ꝓpoſitum quatuor rōnibus. Circa quarū primā dicit ꝙ ira videtur aliqualiter audire rōnem: inq̄ꝫtū .ſ. iratus quodāmodo rōcinat̄: ꝙ ꝓpter iniuriā ſibi factā deberet inferre vindictam. ſed obaudit. i. imperfecte audit rōne3: q2 nō curat attendere iudiciū rōnis circa quātitatem ⁊ modū vindicte. in aīalibus aūt carentibus rōne inuenitur qdem ira: ſicut ⁊ alia opera rōni ſimilia ex nāli inſtinctu. Inducit aūt ad māifeſtationē ꝓpoſiti duo exempla. Quorū p̄mū eſt de miniſtris qui ſunt valde veloces qui anteq̄ꝫ audiant totū qđ eis dr̄ diſcurrūt ad exequendam. ⁊ ſic ſequit̄ ꝙ peccent in executione mandati: qđ non prefecte audierūt. Aliud exemplum ē de canib⁹ qui ad primū ſonitū pulſantis ad hoſtiū latrāt anteq̄ꝫ attendant ſi ille qui pulſat ad hoſtiū ſit aliquis de familiaribus vel amicis. Et ita eſt de ira: ꝙ audit quide3 in aliq̄ rōnem. ſed propter naturalē caliditatem ⁊ velocitatē colere cōmouentis ad iram: anteq̄ꝫ audiat totum preceptū rōnis mouet ad puniendu3. Q̄uo aūt hoc fiat oſtēdit ſubdens. manifeſtat̄. n. homini ꝙ ſit ſibi facta iniuria vel cōtemptus: qñq̄ꝫ autem per ratione3: ſicut qñ hoc verum ē. qñq̄ꝫ autem per fantaſiam. puta cum homini ita videt̄: l3 non ſit verū. hō autem iratus. q. ſillogizat ꝙ iniuriātē op3 impugnare. ⁊ determinat modū indebitum: ⁊ ſtatim iraſcit̄ mouens ſe ad vindictam: anteq̄ꝫ determinet̄ ei a ratione modus vindicte. ſed concupiſcentia ſtatim ꝙ denunciat̄ ſibi delectabile per rationē vel ſenſum mouet ad fruendam illud delectabile abſq̄ꝫ aliquo ſillogiſmo rōnis. ⁊ huius drīe ratio eſt. q2 delectabile h3 rōnem finis per ſe appetibilis. qui eſt ſicut principiū inſillogizatum. nocumentū aūt inferendū alteri non eſt per ſe appetibile vt finis: qui h3 rōne3 principij: ſed ſicut vtile ad finem: qđ h3 rōnem concluſionis in agibilibus. ⁊ ideo concupiſcentia non mouet ſillogizans. ſed ira mouet ſillogizans. Et inde eſt ꝙ ira aliqualr̄ cōſequit̄ rōnem: non aūt concupiſcentia que ſequitur ſolum impetum proprium. per hoc aūt eſt aliquid turpe in rebus humanis ꝙ ē p̄ter rōnem: ſic igr̄ p3 ꝙ incontinens cōcupiſcentie ē turpior ꝗ̄ incōtinens ire: q2 icōtinēs ire aliq̄lr̄ vincit̄ a rōne nō aūt incontinēs cōcupiſcentie. ¶ Scđam rōnē ponit ibi.

¶ Adhuc nālibus magis veniam ꝯſequi appetentibus. q2 ⁊ concupiſcētijs talib⁹ magis quā te cōes oibus ⁊ inquātū cōes. Ira aūt naturalius ⁊ difficilius cōcupiſcentijs his que ſupabūdantie ⁊ non neceſſarijs: queādmodum rñdēs qm̄ patrē ꝑcutit. eteni3 iſte dixit eū qui ſuiipſi⁹: ⁊ illē eū qui ſuperius. ⁊ puerū oñdēs ⁊ iſte me dixit cū vir fiat: cognatū enim nobis: ⁊ tractus a filio quieſcere iuſſit apud hoſtia etenim ē ipſe trahere patrē vſq̄ꝫ huc.

¶ Dicit ꝙ ſi aliquis peccat circa ea que naturaliter appetit: magis meretur veniam: ⁊ h⁹ ſignū eſt: q2 cōcupiſcentijs cōibus. vt puta cibi ⁊ potus magis datur venia. quia ſunt naturales ſi: tñ accipiantur: inquātum ſunt cōes. na3 concupiſcentia cibi eſt cōis ⁊ naturalis: non aūt concupiſcentia cibi preparati. ira aūt naturalior eſt ⁊ difficilius ei reſiſtitur ꝗ̄ cōcupiſcentijs: non quide3 cōmunib⁹: que ſunt neceſſarie ⁊ naturales: circa quas nō multū peccat̄: ſed illis concupiſcentijs qbus quedam ſuperflua concupiſcunt̄: q̄ nō ſunt neceſſarie: circa q̄s. ſupra ī tertio dixit eſſe tēperantia3 ⁊ intemperantiā. ē quidē. n. naturale homini vt ſit aīal manſuetū ſm̄ cōe3 nā3 ſpēi: inq̄ꝫtū ē aīal ſociale. oē. n. aīal gregale eſt nāliter tale: ſed ſm̄ natura3 alicuius indiuidui: que in corporis complexione cōſiſtit: qñq̄ꝫ ꝯſequitur magna pronitas ad iram ꝑꝑ caliditatē ⁊ ſiccitatē hūoꝝ facile inflāmabiliū ꝯcupiſcētie aūt ſuperfluoru3. puta cibi delicati magis ſequitur imaginationē ⁊ eſt paſſio aīalis: magis ꝗ̄ nālem cōplexione3 ſapiens. vñ pronitas ad iram defacili ꝓpagatur a patre in filiu3 quaſi conſequens naturalem cōplexionē. vñ p3 in exēplo qđ ſubdit. quidā. n. patrē percutiens reprehēſus rñdit ꝙ iſte. i. pater ſuus percuſſerat etiam patrē ſuū. ⁊ ille etiam percuſſerat ſuperiorē patrē. ēt oſtēſo filio ſuo dixit: ⁊ iſte etiam qñ veniet ad virilem etatem me percutiet. hoc eſt enim connaturale generi noſtro. ponit etiā aliud exemplum de eo qui cū traheret̄ a filio ſuo dixit ꝙ quieſceret qñ peruenerit ad hoſtiū. q2 ipſe vſq̄ꝫ ad illu3 locum traxerat patrē ſuū. ſic ergo q2 ira naturalior ē minus turpis ꝗ̄ incontinēs ire. ¶ Tertia3 rationē ponit ibi.

¶ Adhuc iniuſtiores magis inſidiantes: iracundus quidem igitur non inſidiator neq3 ira ſed manifeſtus. Concupiſcentia autem quemadmodum venerem aiunt. doloſe enim cyprigene ⁊ variam corrigiam. homerus deceptio q̄ furata eſt intellectum ſpiſſe ſapientis. Quare ſiquidem iniuſtior ⁊ turpior incontinētia hec. ea que circa iram eſt. ⁊ ſimpliciter incontinentia ⁊ malitia aliqualiter.

¶ Et dicit ꝙ illi qui inſidijs peccant ſunt iniuſtiores. q2 cū hoc ꝙ ledunt: ēt decipiūt. iracundus aūt non agit tāꝗ̄ inſidiator. ſed maxime vult inferre vindictā. nō. n. eēt contentus. niſi ille qui ab eo leditur ſciret ſe ꝓpterea eē leſum: q2 eum offenderat. neq̄ꝫ ira etiā inſurgit latenter ⁊ inſidioſe: ſed cū quodam impetu. ſed cōcupiſcentia delectabiliū īſurgit latenter ⁊ q̄ſi īſidioſe. q2. n. delectabile ꝑ ſe natum eſt mouere appetitum ſtatim cū apprehenſum fuerit trahit ad ſe appetitum: niſi rō fuerit diligens ad prohibendū. vñ quidam de venere loquētes dicunt. doloſe cyprigene nam venus fuit regina cypri. vnde dicitur cyprigena quaſi in cypro genita. ⁊ attribuūt ei aliqd quaſi doloſe: ⁊ eius corrigiam dicuntur eſſe variam: per quā intelligitur concupiſcentia: que mentes ligat. ⁊ dicitur eſſe varia. q2 tendit in aliquid qđ apparet bonū: inquan-

tum eſt delectabile.⁊ tñ eſt ſimplr malū.⁊ homerus dicit ꝙ deceptio veneris eſt furata intellectum ſpiſſe.i.multū ſapiētis:qꝛ ligat iudiciū rōnis ſinglari opabili.vñ hec incontinentia que eſt circa cōcupiſcentias ē iniuſtioꝛ ⁊ turpioꝛ ꝙ̄ que eſt circa iram.⁊ ſi hoc eſt verum ſequit̄ ꝙ ſit ſimplr incontinentia que eſt circa cōcupiſcentias.vt ſupra dictuꝫ ē.⁊ ꝙ ſit aliqualr malitia: inquantū ē inſidioſa.non quia ex ratione agat.ſed quia latenter ſubintrat. ¶ Quartam rationem ponit ibi.

¶ Ad huc nullus iniuriat̄ triſtatus.que aūt ira facit oīs facit triſtatus.iniurians aūt cū delectatione.ſi igitur qbus iraſci maxime iuſtum.hec aūt iniuſtioꝛa ⁊ incontinentia que propter cōcupiſcentiam.non enim eſt iniuria in ira. Q̄ꝺ qdem igitur turpioꝛ que circa concupiſcentias incontinentia ea que circa iram.⁊ quoniam eſt continentia ⁊ icontinentia circa cōcupiſcētias ⁊ delectationes coꝛpoꝛales.manifeſtū eſt.

¶ Dicit ꝙ nullus cū triſtitia agens iniuriat̄.oñſuꝫ eſt enī ſupra in quinto ꝙ ille qui inuoluntarie aliquid facit per ſe loquendo non facit iniuſtū:niſi per accidens:inquātuꝫ accidit id qꝺ agit eſſe iniuſtum.qꝺ aūt cū triſtitia facim⁹ inuoluntarie facere videmur.oīs aūt qui ſtatim per iraꝫ facit hoc triſtatur:non qꝛ triſtet̄ de vindicta quā infert. ſed magis de ea gaudet.triſtat̄ autem de iniuria ſibi illata.⁊ ex hoc mouetur ad iram.⁊ ſic non eſt ſimplr inuolūtarius:qꝛ nullo modo ei imputaret̄ qꝺ facit:ſed habet voluntariū mixtū cū īuolūtario.vñ ei min⁹ īputat̄ ꝙ facit inꝗtū ꝓuocat⁹ fac̄.ille aūt qui iniuriat̄ ꝗſi per ſe iniuſtū faciens:operatur voluntarius ⁊ cum delectatione.ſi ergo illa videntur eſſe iniuſtioꝛa cōtra que iuſte maxime iraſcimur.ſequitur ꝙ incontinentia que eſt ꝑpter cōcupiſcētiam ſit iniuſtioꝛ.qꝛ contra eam iuſtius iraſcimur:vtpote contra male agentē totaliter volūtarie:⁊ cū delectatiōe. in ira aūt non eſt pꝛimo iniuria.ſꝫ magis in eo qui ad irā prouocauit.vnde minus iuſte iraſcimur ꝯtra iratum q ꝓuocatus cū triſtitia peccat.⁊ ſic minus ē iniuſtus.Sic ḡ epylogando ꝯcludit mani^m^ eē ꝙ icōtinētia q̄ ē circa cōcupiſcētias ē turpioꝛ ea q̄ eſt circa irā:⁊ ꝙ incontinētia ⁊ continentia ſimpliciter eſt circa concupiſcentias ⁊ delectationes.¶ Deinde cum dicit.

¶ Ipſarum aūt harū differentias aſſumēdum. queadmodū eniꝫ dictū eſt hꝫ pꝛincipia.he qdeꝫ hūane ſunt ⁊ naturales ⁊ genere ⁊ magnitudine.he autem beſtiales.he autem ⁊ paſſiones ⁊ egritudines.

¶ Cōpat incōtinentiā hūanā incōtinentie beſtiali.Et circa hoc tria facit.Pꝛimo reſumit dr̄iam cōcupiſcentiaruꝫ ⁊ delectationū.2° oſtendit circa quas haꝝ ſit temperantia ⁊ intēperantia:⁊ per ꝯñs ꝯtinentia ⁊ incontinētia.ibi. (Harū aūt circa perſonas ⁊c̄.) Tertio cōparat humanā malitiā vel incontinentiam beſtiali.ibi.(Minus aūt beſtialitas ⁊c̄.)Dicit ḡ pꝛimo ꝙ qꝛ cōtinentia ⁊ incontinētia ſunt circa delectationes coꝛpoꝛales:opꝫ aſſumere earum differentias.ſunt enim quedam eaꝝ:vt pꝛius dcm̄ eſt humane ⁊ nāles.i.ꝯſone hūane nāe.⁊ quātū ad genus qꝺ ꝯſideratur ꝺm ea que appetunt̄.⁊ ꝗ̄tū ad magnitudinem que attenditur ꝺm modum appetendi vel intenſuꝫ vel remiſſum.alie vero non ſunt naturales:ſed beſtiales propter vitioſam naturam vel adueniūt ꝑpter oꝛbitates ⁊ egritudines inter quas cōputātur etiam pꝛaue conſuetudines.¶ Deinde cum dicit.

¶ Harū aūt circa pꝛimas temperantia ⁊ itēperātia eſt ſolū: ꝑpter qꝺ ⁊ beſtias neqꝫ tpatas neqꝫ itēperatas dicimus:ſed vel ꝺꝫ metaphoꝛā. ⁊ ſi aliquo taliter alio.ad aliud differt gen⁹ aialium contumelia ⁊ finamoꝛia ⁊ in omni voꝛax eſſe.nō eni hꝫ electionē nꝫ rōcinationē.ſꝫ diſceſſit a natura queadmodū iſanientes hoium.

¶ Oñdit circa ꝗs haꝝ ꝯcupiſcentiaꝝ ſit tēperantia.⁊ dic̄ qꝺ temperantia ⁊ intemperantia eſt ſolum circa concupiſcentias.ſ.humanas ⁊ naturales.⁊ inde ē ꝙ beſtias nō dicimus ꝑpꝛie loquendo neqꝫ tpatas neqꝫ intpatas: ſed foꝛte metaphoꝛice loquendo de vno animali per cōparōneꝫ ad aliud:pꝛout.ſ.vnū genus aialium differt ab alio in cōtumelia hoc eſt ꝙ vnū eſt magis cōtumelioſuꝫ.i.turpe ⁊ inmūdam hñs vitam ꝙ̄ aliud : ſicut poꝛcus.ꝙ̄ ouis: ⁊ ſinamoꝛia.i.oīo ſtultitia in ꝺ.ſ.ꝙ vnū ē ſtultius alio.ſic aſinus equo.⁊ in hoc ꝙ vnus ē voꝛax in oībus ſic lupus. vnde per comparationem hoꝝ animaliū que ſuperfluūt in talibus alia genera aialiū dicunt̄ ꝺm ſilitudinē tpata vel pꝛudentia.nō aūt pꝛopꝛie:qꝛ nulluꝫ eoꝝ hꝫ electionē neqꝫ pōt rōcinari:ſed eſt ſeparatū a nā rōnali.ſicut ēt oēs inſani amiſerunt vſum rōnis.dictū eſt aūt ſupra.ꝙ tēperatus ⁊ intpantus agit cum electione:⁊ ideo temperantia ⁊ intemperantia non eſt in beſtyis neqꝫ in beſtialib⁹ hominib⁹:nꝫ ēt circa beſtiales cōcupiſcētias.¶ De.c.d.

¶ Minus aūt beſtialitas malitia terribilius aūt. non enim coꝛruptum eſt optimū queadmodū in homine:ſed coꝛruptū eſt ⁊ non habet.Simile aūt igitur queadmodū inanimatum cōparare ad animatuꝫ vtrum peius.Innocentioꝛ enī pꝛauitas ſemper que non habentis pꝛincipiuꝫ. intellectus aūt pꝛincipium.ſimile igitur cōparare iniuſtitiam ad hominem iniuſtū.eſt enim vt vtrūqꝫ peius decies milies plura vtiqꝫ mala faciet homo malus beſtia.

¶ Comparat beſtialē malitiā vel icontinentiā humane:⁊ dicit ꝙ beſtialitas minus hꝫ de rōne malitie : ſi cōſideretur conditio beſtie vel hoīs beſtialis:ſed beſtialitas eſt terribilioꝛ qꝛ facit maioꝛa mala.⁊ ꝙ min⁹ habeat de malitia beſtialitas pꝛobat per hoc ꝙ in beſtia id qꝺ eſt optimum.ſ.intellectus nō remanet ſicut coꝛruptū ⁊ pꝛauatū ꝑut remanet in homine malo:ſed totalr ita coꝛruptū eſt ꝙ nihil habet de illo.vñ ſile eſt beſtiam hoī malo cōparare.vtrū ſit peius:ſicut compare inaiatuꝫ aiato.inaiata quidem pñt plus ledere.ſicut cū ignis vrit:aut lapis conterit:ſed plus recedit a rōne culpe.ſemp eni pꝛauitas ei⁹ qui non habet pncipiū actionum innocentioꝛ:qꝛ minus pōt īputari aliqd ad culpā:que ꝑpter hoc homini iputatur.qꝛ hꝫ pn^m^:ꝑ qꝺ eſt dñs ſuoꝝ actuū:qꝺ qdē pn^m^ ē itellectus:qui in beſtyis nō ē:ſicut ḡ comparat̄ beſtia ad hoīeꝫ. ita cōparat̄ iniuſtitia ad hominē iniuſtū.nā habitus iniuſtitie ꝺm ꝑpꝛiā nām hꝫ inclinationē ad malū:ſꝫ hō iniuſtus hꝫ ī ſua poteſtate in bonū vel malū iclīari.ē eni quodam modo vtrūqꝫ peius.ſ.iniuſtus hō ꝙ̄ iniuſtitia.⁊ hō malus ꝙ̄ beſtia.qꝛ vnus homo malus decies milies poteſt mala facere ꝙ̄ beſtia ꝑpter rōnem quā hꝫ ad excogitandū diuerſa mala. ſic ḡ ſicut beſtia min⁹ hꝫ de culpa ꝙ̄ homo malus.ſed eſt terribilioꝛ:ita etiam beſtialis malitia ſeu etiam in continentia terribilioꝛ quidem eſt:ſed minoꝛis culpe.⁊ īnocentioꝛ ꝙ̄ incontinentia ſeu malitia

humana.vnde ſi aliqui amentes vel naturaliter beſtiales peccent minus puniuntur.

CIrca eas aūt que per tactū ⁊ guſtū delectatiões ⁊ triſtitias ⁊ ꝯcupiſcentias ⁊ fugas circa q̄s ⁊ tēꝑantia ⁊ itꝑantia determinata eſt prius. Eſt quidem ſic habere vt vinci ⁊ quibus multi meliores. Eſt aūt ſuperare ⁊ quibus multi minores.

¶ Poſtq̄ phs oſtendit quid ſit materia circa quā eſt continentia ⁊ incōtinentia ſimplr̄ dicta hic comparat ea ad alia q̄ cōicant eis in materia. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit differentiam incontinentis ⁊ continētis ad perſeueratiuuz ⁊ mollem ⁊ temperatū ⁊ intemperatū in quo ſoluitur tertia dubitatio que ꝓponebat̄ contra quartum probabile. Secūdo oſtendit quis ſit peior vtrū incontinens vel intemperatus: per qđ ſoluitur quinta dubitatio que proponebatur circa primū probabile ⁊ hoc eſt. (Eſt aūt intemperatus ⁊c.) Circa primū duo facit. Prīo oñdit dr̄iaz incōtinētie ad alia. Scđo diſtiguit diuerſas incontinētie ſpēs ibi. (In ꝯtinēti e aūt ⁊c.) Circa pᵐ duo facit. Prīo diſtinguit ꝯtinētiaz ⁊ incōtinentiā a tēꝑantia ⁊ itēperantia a perſeuerantia ⁊ mollicie. Scđo cōparat ea ſm bonitatē ⁊ malitiā ibi. (Oium aūt neq3 videbit̄.) Circa primum duo facit. Primo diſtinguit continentiā ⁊ incontinentiā a perſeuerantia ⁊ mollicie. Secundo diſtinguit vtraq3 a temperātia ⁊ intemperatiā. ibi. (Quia aūt hec quidem.) Circa pᵐ duo facit. Primo ponit conuenientiam: ſcđo dr̄iam. ibi. (Hoꝝ aūt hoc quidem ⁊c.) Circa primū diſtinguit duas continentias. quaꝝ prima ē ſm mā3 in qua etiam cū temperantia cōicant. ſunt enim circa delectationes ⁊ triſtitias ⁊ cōcupiſcentias ⁊ fugas: que pertinent ad guſtum: circa quas etiam eſt temperantia ⁊ intemperantia. vt ſupra determinatuz eſt in tertio. Secūda conuenientia eſt quātum ad modū ſe habendi circa paſſiones. contingit enim quoſdā ſic ſe habere circa predictas paſſiones vt vincant̄ a talibus paſſionibus quibus multi ſunt meliores. i. fortiores. quaſi dicat. quas multi vincunt. contingit etiam ꝙ aliqui ſuperent tales paſſiones quibus multi ſunt minores. i. debiliores. quaſi dicat: a quibus multi ſuperantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Horum h quidem circa delectationes incontinens hic aūt cōtinens. Hic aūt circa triſtitias mollis. h aūt pſeuerans itermediū ⁊ plurīū habitus ⁊ ſi iclinant magis ad deteriores.

¶ Ponit differentiam. ⁊ dicit ꝙ hoꝝ qui ſuperant ⁊ ſuperantur circa delectationes ⁊ triſtitias predictas. circa delectationes quidem. ſ. ſuperatus a delectationibus tactꝰ quas multi ſuꝑant ē icontinēs: his aūt. ſ. ſuꝑans delectatiōes tactꝰ: a q̄bus multi ſuꝑant̄ ē continens. ſ3 circa triſtitias contrarias hic. ſ. ſuperatus ab his quas multi ſuꝑant dr̄ mollis. hic aūt. ſ. ſuꝑans eas a q̄bus multi ſuperātur dicitur perſeuerans. ⁊ quia diuerſi ſunt gradus delectationū ⁊ triſtitiaꝝ ⁊ hoꝝ qui eas ſuperant ⁊ ab eis ſuperant̄. manifeſtū eſt ꝙ predicti habitus pñt eē inter plura medij. ſed tñ illi qui ſonant in malum magis declināt ad deteriores. magis enim dicunt̄ incōtinentes vel molles qui a minoribꝰ delectationibus in delitijs vincuntur: ſicut ⁊ boni habitus magis declināt ad meliores. magis enim dicuntur continentes ⁊ perſeuerantes qui maiores delectationes ⁊ triſtitias ſuperant. pōt etiam intelligi ꝙ homines inclinent̄ ad deteriores habitus. ſ. ad incōtinētiam ⁊ molliciem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quia aūt quedā delectationū neceſſarie ſunt. he autez non ⁊ vſq3 ad quid. ſuperabundantie aūt nō neq3 defectus. ſilr̄ aūt ⁊ circa cōcupiſcentias h3 ⁊ triſtitias. ſuperabundantias q̄dē perſequēs delectationū vel ſm ſuperabūdantias vel ꝓpter electionē: ⁊ pp ipſas ⁊ nihil ꝓpter alterum aduenięns intemperatus. Neceſſarium enī hñs non eē penitentem. q̄re iſanabilis. deficiens aūt oppoſitus. medius aūt temperatus. ſilr̄ aūt ⁊ fugiens corꝑales triſtitias nō pp vinci: ſed pp electionē: non eligentiū aūt. hic q̄dem ducit̄ ꝓpter delectationē. hic aūt pp fugere triſtitiam q̄ a cōcupiſcētia q̄re differūt adinuicē.

¶ Oſtendit dr̄iaz predictoꝝ ad temperantiā ī ⁊ temperātiam. ⁊ dicit ꝙ delectationū guſtus ⁊ tactus que neceſſarie ſunt ſicut cibi ⁊ potus. quedam nō neceſſarie. ſicut diuerſoruz condimentoꝝ. ⁊ ille que neceſſarie ſunt vſq3 ad aliquez terminū. neceſſe eſt enī aliqua menſura cibi ⁊ potus homini neceſſarij. ſed ſuperabundantie non ſunt neceſſarie. neq3 ēt defectus. ⁊ ita ſe h3 circa ꝯcupiſcētias ⁊ triſtitias: ille ergo intemperatus dicitur qui perſequitur ex oppoſito ſuperabundantias delectationū predictoꝝ vel etiam ſi non querat ſuperabundantias cupiēdo eas vel etiam querat eas ex electione propter ipſas. ⁊ nō propter aliquid aliud. nō enī h3 eas. quaſi finē. ⁊ q2 ei imobiliter homo inheret: qđ propter ſe ex poſito querit neceſſe eſt ꝙ intemꝑatus nō peniteat de electionibus q̄s queſiuit. ⁊ ideo non pōt ſanari a ſuo vicio a quo nullus ſanat̄. niſi per diſplicentiam: q2 virtus ⁊ viciū in voluntate eſt. ⁊ ſicut intemperatus ſuperabundat in querendo delectationes. ita inſenſibilis qui ei eſt oppoſitus deficit in. hꝯ vt in tertio dictum eſt. ille aūt qui medio modo ſe h3 circa hꝯ eſt temperatus. ⁊ ſicut intemperatus querit ex electione corporales delectationes ita fugit corporales triſtitias nō ꝓpter qđ vicatur ab eis ſed propter electionez. ſed eoꝝ qui non ex electione peccant. hic quidē. ſ. incontinētes ducitur ex vi delectatiōis. hic aūt. ſ. mollis ducit̄ ex errore triſtitie: que ſequit̄ a concupiſcentia: inquantu3. ſ. priuat̄ aliquis re cōcupita. vñ p3 ꝙ differunt abinuicē icōtinēs ⁊ mollis ⁊ intemꝑatꝰ. ¶ Eſt aūt hic aduertēdū ꝙ ſupra phs determinans materiaz cōtinentie ⁊ incontinentie: ne error ſubreperet ex incidenti tetigit dr̄iam intemperati ⁊ incontinentis: quā hic ex principali intentione ꝑſequitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omino aūt vtiq3 videbit̄ deterior eſſe ſi q̄s nō cōcupiſcēs: vel quiete opat̄ aliq̄d turpe q̄3 ſi vehemēter cōcupiſcēs: ⁊ ſi nō iratꝰ ꝑcutit q̄3 ſi iratus. Quid. n. vtiq3 faceret i paſſiōe exñs pp qđ intemꝑatus deterior icontinente. horum vtiq3 hec quidem malitie ſpēs magis. intemperatus autem opponit̄ tēperato.

¶ Comparat predicta ſm bonitatem ⁊ malitiaz: ⁊ primo comparat incontinentem ⁊ mollez intemperato. Scđo incōtinentem molli. ibi. (Opponit̄ autē ⁊c.) Dicit ergo pͦ ꝙ oīo vr̄ eſſe deterior ſi q̄s operat̄ aliq̄d turpe nō oīno cōcupiſcēs vel quiete. i. remiſſe cōcupiſcēs q̄3 ſi vehemēter ꝯcupiſcēs turpe operetur. ſic̄ ēt deterior eſt ſi quis nō iratus ꝑcutit q̄3 ſi iratꝰ ꝑcutiat. q̄d enī faceret paſſiōe ſuꝑueniente qui abſq3 paſſione peccat. ⁊ iñ eſt ꝙ itemperatus qui nō vincitur paſſione, ſed ex electione eſt deterior in-

continente qui concupiſcentia vincitur.⁊ ſimiliter horũ duorũ vnum magis pertinet ad ſpecieȝ mollicieі.ſ.vinci paſſione.ſ.fuga triſticie.aliud autem pertinet ad itemperatum.ſ.ex electione peccare.vnde ẽt deterior eſt intemperatus ꝙ̃ mollis.❡Deinde cum dicit.

❡Opponitur aũt incontinenti quidem continens.molli autem perſeueratiuus.perſeuerare quidem enim eſt in eo qđ eſt ꝯtinere.ꝯtinẽtia aũt in eo qđ eſt ſuperare.quẽadmodum ⁊ nõ vinci eius qđ eſt vincere propter qđ ⁊ eligibilius cõtinentia perſeuerantia eſt.

❡Comparat mollem incontinenti ⁊ perſeruantem continenti.Et circa hoc tria facit.Primo oſtendit quis eorum ſit melior.Scđo manifeſtat quãdam continentiam ſupra poſitã ibi.(Deficiens aũt ⁊c.) Tertio excludit quẽdam errorẽ.ibi.(Uideť aũt luſiuus ⁊c.) Dicit ergo pͥmo incontinenti opponitur continens.⁊ molli opponiť pſeueratiuus.perſeuerare aũt dicitur aliquis ex eo:ꝙ tenet ſe aliquis contra impellens.ſed cõtinentia dicitur ex eo:ꝙ ẽ ſupare.illud.n.qđ tenemus in noſtra poteſtate habemus.⁊ hoc neceſſariũ eſt.q̃ electiones ſunt refrenande:vel cohibẽde circa triſticias autẽ eſt ſtandũ.vnde pſeuerans ad continentem comparať ſicut non vinci ad id qđ eſt vincere:qđ eſt manifeſte melius.vnde melior ẽ continentia ꝙ̃ perſeuerantia.mollicies autem videť peior ꝙ̃ incontinentia.q̃ vtraq̃ conſiſtit in hoc qđ eſt vinci.ſȝ icõtinens vinciť a fortiori paſſione.❡Deinde cum dicit.

❡Deficiẽs aũt ad que multi ⁊ contra tendunt ⁊ poſſunt:iſte mollis ⁊ delicatus.etenim delitia mollities quedam eſt:qui trahit veſtimentũ vt nõ laboret eaȝ que eleuare triſtitiã ⁊ imitãs laborantem.non exiſtimatur miſer eſſe miſero ſimilis exiſtens.Similiter aũt habet ⁊ circa cõtinentiam ⁊ incontinentiam.Non enim ſiquis a fortibus ⁊ ſuperexcellentibus delectationibꝰ vincitur vel triſtitijs admirabile:ſed condonabile ſi ꝯtendentes quẽadmoduȝ theodecti philotetes a vipera percuſſus vel a carcino alopicercion.⁊ quẽadmodũ cõtinere tentãtes riſuȝ repente effundũt.quale coaccidit xenophanto. Sȝ ſiquis ad quas multi poſſunt abſtinere ab his vincitur non poteſt cõtendere propter naturam generis vel ꝑpter egritudinem.puta in ſcytharum regibus mollities propter genꝰ ⁊ vt femininũ ad maſculinum diſtat.

❡Manifeſtat conuenientiã quandam quã ſupra tetigit inter mollem ⁊ incontinenteȝ.q̃ſi.ſ.vincunť a paſſionibꝰ:quas multi ſuperant.⁊ dicit ꝙ ille dicitur mollis ⁊ delicatus qui deficit in his contra que multi etiam contratendunt reſiſtẽdo.⁊ pñt vincẽdo.mollis aũt ⁊ delicatus ĩ idẽ ponunť.delicia enim eſt quedam ſpecies molliciei.mollicies enim refugit inordinate omnẽ triſticiam.ſed delitia ꝓprie refugit triſtitiã laboris.ille enĩ qui trahit veſtimẽtum ſuum per lutum vt non laboret ſe ſubcingendo:qđ pertinet ad delicatũ:vinciť ſm illã triſtitiã quã reputat ſibi ĩminere ſi leuaret veſtimenta:⁊ lȝ imitetur laborantem in hoc ꝙ veſtimenta trahit.⁊ per hoc videtur non eẽ miſer:hȝ tñ ſilitudinẽ cũ miſero:inq̃ꝝtum fugiens laborẽ ſuſtinet laboreȝ ⁊ ſicut dictum eſt de mollicie.Ita etiam ſe habet circa continentiam ⁊ incontinentiam.non enim eſt admirabile:ſi quis vincitur a fortioribus ⁊ ſuperexcellentibus delectationibus ⁊ triſtitÿs:vt ꝑpter hoc dici debeat incontinens vel mollis.ſed magis ei condonať ſi tamen nitatur reſiſtere:⁊ non ſtatiȝ cedat.⁊ ponit exemplum de philothethe:de quo Theodoctus poeta narrat:ꝙ percuſſus a vipera grauem dolorẽ paſſus nitebať continere planctum.ſed non potuit.⁊ ſimile eſt de quadam muliere que vocabatur Melopes percuſſa a quodã nomine Cartino:⁊ ſicut etiam accidit his qui tentant ſe cõtinere a riſu:⁊ tñ ſuperuincunť:⁊ repẽte effudũt.ſicut accidit xenophanto.ſed cum dicitur aliquis incontinens ⁊ mollis ſi quis vincitur a talibus triſtitÿs ⁊ delectationibus:contra quas multi poſſunt.ſed tamen hic non poſſit reſiſtere hꝯ paſſionibus:nõ tñ propter naturam generis ex qua poſſet ei eſſe graue:qđ alÿs eſt leue:ſȝ propter egritudineȝ animi:que prouenit ex mala conſuetudine:ſicut mollicies propter naturaȝ generis inuenitur in regibus Scytharuȝ qui delicate nutriti non pñt labores ⁊ triſtitias ferre.⁊ ſicut etiam femine per comparationẽ.ad maſculos pp infirmitatem nãe.❡Deinde cum dicit.

❡Uidetur auteȝ ⁊ luſiuus intemperatus eſſe. eſt aũt mollis.ludus enim remiſſio ẽ.ſiqdẽ igiť ges.ad hãc aũt ſupabũdantiũ ẽ luſiuus.

❡Excludit quẽdam errorem.poſſet.n.alicui videri ꝙ luſiuus.i.qui nimis amat ludere ſit intemperatus:quia in ludo eſt quedam delectatio:ſed ipſe dicit ꝙ magis ẽ mollis.ludus enim eſt quedam quies ⁊ remiſſio animi quaȝ ſuperabundanter querit luſiuus.vñ cõtineť ſub molli:cꝰ eſt fugere difficultates ⁊ labores.❡Deinde cuȝ dicit.

❡Incontinentie autẽ hec quidem preuolatio. Hec autem debilitas.

❡Diſtinguit ſpẽs icontinẽtie.Et circa hoc tria facit.Primo ponit diuiſionem:⁊ dicit ꝙ incontinentia diuiditur in duo.quoꝝ vnũ ẽ preuolatio ⁊ aliud debilitas.❡2°ibi.

❡Hi quidem enim ꝯſiliantes non ĩmanent q̃bus conſiliati ſunt propter paſſionẽ.hi aũt propter non conſiliari ducunť a paſſione.Quidaȝ enim quẽadmoduȝ ꝑtitillantes non titillantur ſic ⁊ preſentientes ⁊ preſuſcitãtes ſeipſos ⁊ raciocinationẽ:non vincuntur a paſſione neq̃ ſi delectabilis ſit neqȝ ſi triſtis.

❡Exponit membra diuiſionis.⁊ dicit ꝙ quidaȝ incontinentes ſunt qui ſuperueniente ꝯcupiſcentia conſiliantur quidem:ſed non permanent in his que conſiliati ſunt ꝑpter paſſionem a qua vincunť.⁊ talis incontinentia dicitur debilitas.quidam vero ducuntur a paſſione propter hoc ꝙ non conſiliantur:ſed ſtatim concupiſcẽtia ſuperueniente eam ſequuntur.⁊ hec incontinentia dicitur preuolatio propter ſui velocitatẽ qua anticipat conſiliũ.ſi aũt conſiliarentur non ducerenť a paſſione.ſunt enim quidã qui prius tintillant ſeipſos.poſtea non mouentur cuȝ ab alÿs titillanť.ſic ⁊ illi qui preſentiũt motuȝ concupiſcentie.⁊ preſciũt quid eſt illud in qđ concupiſcẽtia inclinat.⁊ precitantes.i.prouocantes ſeipſos ⁊ ratiocinationẽ ſuã ad reſiſtendũ concupiſcentie:ex hoc cõſequunť ꝙ nõ mutantur a paſſione:neq̃ delectationis:a qua vinciť incontinens,neq̃ triſtitie a qua vinciť mollis.❡Tertio ibi.

❡Maxime auteȝ acuti ⁊ melancolici ſm effrenatiuam incontinentiaȝ ſunt incontinentes.hi quidem enim propter velocitatem.hi autem

hic qdē.n.ꝓpter velocitatē. hi aūt pp vehemē tiā nō expectāt rōnē pp ſequētes eē fantaſie.

¶ Oñdit qbus ꝯpetat hec ſcđa ſpēs īcontinētie que dicitur ꝑuolatio: ⁊ dicit ꝙ maxie ſunt īcōtinētes ꝺm īcōtinētiā q̄ refrenaꝛ ꝯſilio: que dicta eſt ꝑuolatio acuti.i.colerici ⁊ melācolici.neutri.n.expectāt rōnē ꝯſiliātē: ſꝫ ſequūtur ꝑmā fantaſiā ꝯcupiſcibilis.colerici qdē ꝓpter velocitatē colere. melācolici aūt ꝓpter vehementiā motus melācolie accēſe: cuius impetū nō de facili pōt hō ferre. nā ⁊ terra accenſa vehementius ardet.ecōtrario aūt eſt ītelligendū ꝙ ſanguinei ⁊ flegmatici hn̄t īcontinentiaꝫ debilitatis ꝓpter humiditatem complexionis: que non eſt fortis ad reſiſtendū impreſſioni.

iz Eſt aūt ītemperatus qdeꝫ queādmoduꝫ dcm̄ eſt nō penitiuus. īmanet.n. electiōi. incōtinēs aūt penitiuus oīs. ꝓpter qđ non queādmodū dubitauimus ſic ⁊ habet. ſic igitur hic quidem inſanabilis.hic autem ſanabilis.

¶ Poſtq̄ꝫ phs oñdit dr̄iaꝫ īcontinētis ad ītempatū. hic oñdit qs eoꝝ ſit peioꝛ: per qđ ſoluiꝛ dubitatio.ſ.ꝓpoſita circa ꝑmū ꝓbabile.dixit aūt hoc ſupꝛa Ariſto.ſꝫ breuiter ex īcidenti tāgendo. hic aūt ꝑfectius determinat ex ꝑncipali ītentōe.Circa hoc duo facit. Primo oñdit propoſitū.Scđo manifeſtat qđdā qđ ſuppoſuerat. ibi.(Qꝛ aūt h qdē ⁊c.Circa ꝑmū duo facit.Primo oñdit intēpatū eē peioꝛē incōtinēte. 2º oñdit ſilitudinē īter eos.ibi.(Qm̄ qdē igꝛ ⁊c.)Circa ꝑmū duo facit. Primo ꝯpat incōtinēteꝫ ītempato. Scđo ꝯparat duas ſpēs īcontinētie adīuicē.ibi(Ipſoꝝ aūt ⁊c.)Circa ꝑmū ponit tres rōnes per quas oñdiꝛ ītempatus peioꝛ īcontinēte.Circa quaꝝ ꝑmā dicit: ꝙ ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt. intēperatus nō eſt penitiuus: qꝛ peccat ex electōe: in qua ꝑmāet: eo ꝙ eligit delectatiōes coꝛpoꝛales tāq̄ꝫ finē.oīs aūt īcontinens de facili penitet ceſſante paſſione aq̄ vincebaꝛ.vñ pꝫ: ꝙ ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt: intēperatus eſt inſanabilis.hic aūt.ſ.incontinēs eſt ſanabilis: ⁊ ſic per īteremptioneꝫ ſoluiꝛ dubitatio ſupꝛa poſita: que ꝓcedebat ex hoc ꝙ īcontinēs ſit ſanabilioꝛ intēperato: qꝛ vō intēperatus eſt īſanabilioꝛ.poteſt ꝯcludi ꝙ ſit peioꝛ: ſicut ⁊ moꝛbus coꝛpoꝛalis: qui eſt īcurabilis deterioꝛ eſt. ¶ Secūdā rōnē ponit.ibi.

¶ Aſſimilaꝛ aūt malitia egritudini velut ydropiſi ⁊ ptiſi. Incōtinētia aūt epilēticis. hec qdē .n.ꝯtinua. hec aūt nō continua malitia.

¶ Et dicit ꝙ malitia .ſ. intemperantia aſſimilatur illis egritudinibus que continue inſunt homini: ſicut ydropiſis ⁊ ptyſiſ: ſꝫ īcontinētia aſſimilaꝛ egritudinibus q̄ nō ꝯtinue hoīem īuadūt: ſicut epylenſie: ⁊ hoc iō: qꝛ intēperantia ⁊ q̄libet malitia eſt ꝯtinua. hꝫ.n. habitū ꝑmanentē: per quē eligit mala: ſꝫ incōtinentia nō eſt ꝯtinua: qꝛ moueꝛ ad peccandū incōtinēs ſolū ꝓpter paſſionem: que cito trāſit: ⁊ ſic īcontinētia eſt quaſi quedaꝫ malitia nō ꝯtinua.ꝯtinuū aūt malū eſt peius nō ꝯtinuo.ḡ intemperātia peioꝛ eſt q̄ꝫ īcōtinētia. ¶ Tertiā rōnē ponit ibi.

¶ Et omnino aūt alteruꝫ genus incontinentie ⁊ malitie. Malitia quidem enim latet.incontinentia autem non latet.

¶ Et dicit ꝙ alterum genus eſt incontinentie ⁊ malitie ſub qua intemperantia continetur. malitia eniꝫ latet ei cui ineſt qui eſt deceptus vt eſtimet bonum illud quod facit: ſed incontinentia non latet eum cui ineſt. ſcit eniꝫ per rōnem malū eſſe id in qđ a paſſione duciꝛ: malū aūt latēs eſt ꝑiculoſiꝰ malo nō latēte. ḡ intēperātia eſt peioꝛ incontinentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ipſoꝝ aūt hoꝝ melioꝛes exceſſiui q̄ꝫ rōnem hn̄tes qdē: nō īmanentes aūt: a minoꝛe.n.paſſiōe vincunꝛ. ⁊ nō impꝛcōſiliati queādmoduꝫ alteri.ſilis.n.incōtinens velociter inebꝛiatis ⁊ a pauco vino ⁊ minoꝛi q̄ꝫ vt multi.

¶ Cōparat ſpecies incōtinentie adinuicē: ⁊ dicit ꝙ inter incōtinētes.melioꝛes.i.minus mali ſunt exceſſiui.i. preuolantes q̄ꝫ debiles: qui hn̄t quidē rōnem ꝯſiliantē: ſed nō permanent in ea. Duplici aūt rōne ſunt peioꝛes debiles. Primo quidē: qꝛ vincunꝛ a minoꝛi paſſione. nā ꝑuolantes vincunꝛ a paſſione excedente: vel ꝺm velocitatē: vel ꝺm vehementiā: ⁊ ꝺm hanc rōnem ſupꝛa ꝓbauit ꝙ intemperatus eſt peioꝛ incōtinente: que pōt eſſe quarta ratio adiuncta tribus pꝛedictis. Secunda ratio: ꝙ debiles nō ſunt impꝛeconſiliati: ſicut alij.i.pꝛeuolātes.⁊ hec ratio ſupꝛa inducebaꝛ de incontinēte ⁊ intemperato.q. incōtinens eſſet pꝛeconſiliatus.non aūt intemperatus: ⁊ hoc eſt falſuꝫ: qꝛ intēperatus pꝛecōſiliatus eſt.peccat.n. ex electione. ⁊ ideo videꝛ hoc hic inducere ad oſtēdēdū ꝙ ibi locū nō hꝫ. Ponit aūt qđdā exēplū dicēs: ꝙ incōtinens debilis eſt ſimilis illis q velociter.i.de facili inebꝛianꝛ ⁊ a pauco vino ⁊ minoꝛi q̄ꝫ multi: ⁊ ſicut iſti peiꝰ ſunt diſpoſiti ſꝫ coꝛpꝰ: ita debiles: q a minoꝛi paſſiōe vincunꝛ ſunt peioꝛes ꝺm aīam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quoniā quidē igiꝛ malitia īcōtinētia nō eſt: manifeſtū.ſed quo foꝛte. h eniꝫ quidē ꝑter electionē. h aūt ꝺm electionē eſt.

¶ Oſtendit conuenientiā incontinētis ad intēperatum quantū ad duo. Primū quidē quantū ad hoc.ſ. ꝙ incontinentia ⁊ ſi non ſit malitia ſimpl'r: tamē eſt malitia ꝺm qd: ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt: ꝙ eſt quaſi malitia nō continua: ⁊ ꝙ nō ſit malitia ſimpliciter.pꝫ: qꝛ incōtinentia peccat pꝛeter electionē: malitia aūt cū electione. ¶ Secundaꝫ conuenientiam ponit ibi.

¶ Inſup ⁊ ſimile qdē ꝺm actiones: queādmodum ꝙ demodoki ad mileſios. Mileſij enim ſtulti quidem eniꝫ nō ſunt. Operanꝛ aūt qualia quidē ſtulti: ⁊ incontinentes iniuſti quidē nō ſunt.iniuſta aūt faciunt.

¶ Et dicit ꝙ incōtinentia ⁊ malitia habēt ſimilitudinē in actiōe: ſicut quidā dymodokes.i.ſenioꝛ populi qui dixit ad mileſios repꝛehendens eos.mileſij nō ſunt ſtulti: ſed operanꝛ ſimilia opera operibus ſtultoꝝ. Similiter etiā īcontinētes nō ſunt mali vel iniuſti vel ītempati: ſꝫ faciūt opa iniuſta ⁊ mala. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qꝛ aūt hic qdē talis qualis nō ꝓpter perſuaſum eſſe perſequi eas que ꝺm ſupabūdantiaꝫ ⁊ pꝛeter rectā rōnē coꝛpoꝛales delectatiōes. h aūt perſuaſus eſt ꝓpter talē eſſe qualē perſeq ipſas. Ille qdem igiꝛ facile tranſcēdibilis. iſte aūt nō. virtus eniꝫ ⁊ malitia pꝛincipiū. hec qdē coꝛrūpit. h aūt ſaluat. in actionibus aūt qđ cuius gratia pꝛincipiū queādmodū in mathematicis ſuppōnes. Neq̄ꝫ vtiq̄ꝫ illic ratio edoctiua pꝛincipioꝛūꝫ: neq̄ꝫ hic ſed virtus vel naturalis vel aſſuefactiua: eius qđ eſt recte opari circa

pꝛincipium. temperatus quidē igitur talis. intemperatus autem contrarius.

¶ Aſſignat rõnez eius qð ſupꝛa dixerat .ſ. ꝙ intempatus nõ peniteat. Secũdo. quare icontinēs penitet. ibi. (Eſt aũt aliqs ⁊c̃.) Dicit g̊ p̃mo: ꝙ aliquis eſt qui pꝛoſequiť ſuperabundanter ⁊ pꝛeter oꝛdinem recte rõnis coꝛpoꝛales delectationes: nõ qꝛ ſic eſt diſpoſitus vt ſit ei perſuaſum ꝙ tales delectatiões ſint ſequēde ſicut bone: ⁊ iſte eſt icontinens. alius aũt .ſ. itemperatus cui perſuaſuz eſt ꝙ tales delectationes ſint eligende quaſi per ſe bone: et hoc pꝛopter diſpoſitionem: quaz habet ex habitu. vnde ille cui non eſt perſuaſum delectationes eſſe per ſe bonas ex habituali diſpoſitione: ſed ſolum ex paſſiõe .ſ. incontinens: ſed habet falſam eſtimationez de eis in particulari. facile recedit a ſua credulitate paſſione ceſſante. ille autē qui ex habituali diſpõne eſtimat delectationes coꝛpoꝛales per ſe eſſe eligēdas .ſ. itemperatus nõ de facili recedit a ſua credulitate: ⁊ hꝰ rõnē aſſignat ɔñr dicēs: ꝙ v̾tus ⁊ malitia reſpiciunt p̃nm opabiliũ qð malitia coꝛrũpit. v̾tus aũt ſaluat p̃nm ꝙ in actiõibus eſt finis: cuius gr̃a aliqd agiť: qð ita ſe hꝫ in agibilibus: ſicut ſuppõnes .i. p̃ma p̃ncipia in demonſtratõibus mathematicis. ſicut .n. in mathematicis p̃nª non doceñ per rõnem ſic neqꝫ in operabilibus finis doceť per rõnē: ſed homo per habitũ v̾tutis ſiue nãlis ſiue per aſſuetudinē acqſite ɔſequiť rectã eſtimationez circa p̃ncipiũ agibiliũ: qð eſt finis. ille igiť q hꝫ rectam eſtimationez de fine circa delectationes coꝛpoꝛales. vt .ſ. eſtimet mediũ in eis bonuz ⁊ finē. ſupabũdãtias aũt malũ: eſt tēperatus. ille aũt q hꝫ cõtrariã eſtimationē ꝓpter habitũ malitie eſt intēperatus. mãifeſtũ eſt aũt ꝙ ille q errat circa p̃nª nõ põt de facili reuocari ab erroꝛe: qꝛ nõ dať rõ docens p̃nª. ⁊ iõ non eſt tranſcendibilis vel penitiuus: niſi foꝛte ſm ꝙ per lõgam ɔſuetudinē contrariã tolliť habitus cauſatiuus erroꝛis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt aũt aliquis pꝛopter paſſionē exceſſiuus pꝛeter rectam rõnem quã quidē ꝓpter nõ agere ſm rectam rõnez ſuperat paſſio. vt aũt ſit talis qualis perſuaſuz habet ꝓſequi impꝛobibite opoꝛtere tales delectatiões nõ ſupat: ⁊ iſte incõtinēs eſt melioꝛ intemperato: ⁊ neqꝫ pꝛauus ſimpliciter: ſaluatur enim optimũ pꝛincipium. alius aũt ɔtrarius imaſiuus ⁊ nõ exceſſiuus ꝓpter paſſionē. manifeſtũ vtiqꝫ ex hoc: qm̃ h qdē ſtudioſus habitus. h aũt pꝛauus.

¶ Oñdit qualr̃ incõtinens ſit trãſcēdibilis ⁊ penitiuus: ⁊ dicit ꝙ aliqs hõ eſt q ꝓpter paſſionez excedit qdē a ratione recta quãtũ ad hoc ꝙ paſſio eũ ſuperat vt nõ agat ſm rõnem rectã. nõ aũt ſuperat eũ quantũ ad hoc vt ſit ei perſuaſuz ꝙ opoꝛteat ꝓſeq delectationes coꝛpoꝛales q̃ſi per ſe bonas abſqꝫ omni ꝓhibitõe. ⁊ iõ talis ceſſante paſſione que cito tranſit remanet in recta eſtimatiõe finis: ⁊ iſte eſt incõtinens q ꝓpter hoc eſt melioꝛ intemperato: ⁊ nõ eſt pꝛauus ſimplr̃: qꝛ ſaluať in eo optimũ p̃ncipium .ſ. recta eſtimatio finis. eſt aũt pꝛauus ſm quid: inquantũ .ſ. in aliquo particulari eſtimat operandũ pꝛeter rõnem rectaz. alius .ſ. ɔtinens eſt ɔtrarius icontinenti q ꝑmanet in rõne recta: Et nulloꝰ excedit eã ꝑꝑ paſſionez: ēt quãtũ ad agere. ex quo manifeᵐ eſt ꝙ ɔtinētia eſt bonus hītus q ꝑmanet in rõne. incõtinentia aũt pꝛauus: qꝛ recedit a rõne recta in agendo: ⁊ hoc erat p̃m ꝓbabile qð tũc ɔcludit. ſoluta 5ª dubitatiõe q̃ circa hoc ꝓponebať.

A Trũ igiť continens eſt qui qualicũqꝫ rõni ⁊ qualicũqꝫ electioni imanet vel qui recte. ⁊ incõtinēs aũt qui q̃licũqꝫ non imanet electioni ⁊ qualicũqꝫ rationi vel qui falſe rationi ⁊ electioni non recte quēadmodum dubitatum eſt pꝛius. iȝm

¶ Poſtqꝫ phs determinauit dubitatõez per quã ſciť an ɔtinentia ⁊ incontinētia ſint. oñdit etiã mãm circa quã ſint. Hic determinat dubitatõez per quã ſciť qd ɔtinentia eſt. Et circa hoc duo facit. Pꝛimo .n. oñdit vtrũ cõtinens ſit immanſiuus cuilibet rõni: ⁊ icontinens a qualibet egreſſiuus: per qð ſoluiť 4ª dubitatio ꝓpoſita .ſ. contra ſecundũ ꝓbabile. Scðo oñdit. vtruz pꝛudens poſſit eſſe icontinens: per qð ſoluiť 2ª dubitatio mota circa 5m ꝓbabile. ibi (Neqꝫ ſimul pꝛudentē ⁊c̃.) Circa p̃mũ duo facit. Pꝛimo oñdit qũo ɔtinentia ſe habeat ad ꝓpꝛiã rationez: que accipiť ſm ꝙ eſt imanere rõni. Scðo oñdit qũo ſe habeat ad cõez rõnē v̾tutis: que cõſiſtit in hoc ꝙ eſt in medio eſſe. ibi. (Qꝛ aũt eſt aliqs ⁊c̃.) Circa p̃mum tria facit. Pꝛimo oñdit cui rõni continens laudabiliter imanet: ⁊ a qua icontinens vituperabilr̃ egrediť. Scðo oſtēdit qũo aliqui rõni vituperabilr̃ imanent. ibi (Sũt aũt quos vocant ⁊c̃.) Tertio qũo aliq laudabiliter a ratione egrediunť. ibi. (Sunt aũt quidã ⁊c̃.) Circa p̃muz duo facit. Pꝛimo mouet qõnem: que quidē eſt. vtrũ ɔtinens dicať qui imanet qualicũqꝫ ratiõi .i. ſiue recte ſiue falſe: ſiue q̃licũqꝫ electiõi ſiue recte ſiue falſe: vel ſolum ille diciť cõtinens q imanet rõni recte ⁊ electioni: ⁊ ſimilis dubitatio eſt. vtrũ incontinens dicať qui nõ imanet qualicũqꝫ rõni ⁊ electioni vel ſolũ qui recte nõ imanet: vel põt ſic moueri queſtio an poſſit dici incõtinens qui nõ imanet falſe rõni ⁊ electiõi. ſicut ſupꝛa in dubitationibus poſitũ eſt. ¶ Secũdo ibi.

¶ Vel ſcðm accidēs qui qualicũqꝫ: ſm ſeip̃m aũt qui vere rõni ⁊ recte electioni. hic quidem imanet. hic aũt nõ imanet. ſi .n. quis hoc ꝓpter hoc eligit ⁊ ꝓſequiť: ſcðm ſeip̃m quidez hoc eligit ⁊ ꝓſequiť. ſcðm accidens aũt qð pꝛius. ſimpliciter aũt dicimus ꝙ ſcðm ſeip̃m. Quare eſt quidē vt qualicũqꝫ opinioni. h qdē imanet. h aũt excedit. ſimplr̃ aũt qui vere.

¶ Soluit ꝓpoſitã qõnem: ⁊ dicit ꝙ põt dici continens ⁊ incontinēs qui imanet vel nõ imanet qualicũqꝫ rõni ſecundũ accidens: ſed per ſe loquēdo qui imanet vel non imanet vere rõni ⁊ recte electõi: ⁊ hoc quidē ſic exponit. ſi .n. aliqs eligit vel ꝓſeqť .i. querit hoc ꝑꝑ h .i. hoc loco huiꝰ. puta ſi eligit fel loco mellis: qꝛ .ſ. ꝓpter ſimilitudinem coloꝛis eſtimat illud eſſe mel. manifeſtũ eſt ꝙ ꝑ ſe loquendo eligit ⁊ querit hoc: pꝛopter qð alteruz eligit ⁊ querit. puta mel: ſed per accidēs elegit loco alterius. puta fel. ⁊ ratio huius eſt: qꝛ in appetibilibꝰ illud eſt per ſe ad qð referť intentio appetentis. bonũ .n. inquãtũ eſt appꝛehenſuz eſt ꝓpꝛiũ obiectuz appetitus. illud aũt qð eſt pꝛeter intentionē eſt per accñs. vñ ille qui intēdit eligere mel ⁊ eligit fel pꝛeter intentionez per ſe quidez eligit mel: ſed per accñs fel. ſit g̊ aliquis qui falſam rõnez eſtimet verã. puta ſi quis eſtimet hoc eſſe verũ qð bonum eſt foꝛnicari. ſi ergo imaneat huic rõni falſe putans eaz eſſe verã: per ſe quidez imanet vere rõni. per accñs aũt falſe. intendit .n. vere imanere: ⁊ eadez rõ eſt de incontinente qui egrediť a rõne falſa: quã putat eſſe veram. ſic

ergo pz: ꝙ continens vel incontinens per ſe imanet: vel nō imanet rōni vere. per accidens aūt falſe. ſimplr autē dicimus id qđ eſt per ſe: qđ aūt eſt per accidens dicit̃ ẜm quid. ⁊ ideo ẜm aliquē modū continens vel icontinens dicit̃ qui imanet qualicūq₃ opinioni etiā falſe: ſ₃ ſimpliciter qui imanet vel nō imanet rationi ſeu opinioni vere. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Sunt aūt qdā imanſiui opinioni. Sunt aūt quos vocāt iſchyrognomonas. puta difficile pſuaſibiles. ⁊ nō facile trāſuaſibiles.

⁋ Oñdit quō aliqui vituperabiliter imanent rōni. Et pmo oñdit q̄ ſunt. Scđo quō ſe habeāt ad cōtinentē. ibi. (Qui ſile quidē ⁊c.) Tertio oñdit differentiā. ibi (Sūt aūt alteri ⁊c.) 4° quō ſe habeāt ad icontinētē. ibi. (Sūt aūt iſchirognomones ⁊c.) Dicit ḡ pmo: ꝙ ſunt quidam nimis imanentes ꝓpe opinioni: ⁊ hi ſunt illi quos homines vocāt iſchirognomones. i. fortis ſnīe ſiue ptinaces: q₂. ſ. difficile eſt pſuadere eis aliqđ: ⁊ ſi fuerit aliquid pſuaſum: nō de facili trāſmutant̃ ab illa ſuaſione: qđ maxime vr̃ accidere melācolicis: q difficile recipiūt: ſ₃ recepta fortiter tenēt ad modū terre. ⁋ Deide cū dicit.

⁋ Qui ſile qdē aliqđ hn̄t cōtinenti q̄le ꝓdigus liberali: ⁊ audax confidenti.

⁋ Cōparat tales ꝯtinenti: ⁊ dicit ꝙ tales vident̃ aliquid ſimile habere ꝯtinenti: q₂ per exceſſum habent id qđ eſt cōtinentis: ſicut ꝓdigus h₃ aliquid ſimile liberali: ⁊ audax ꝯfidēti. i. forti. tales. n. imanēt rōni pluſq̄ debēt: ꝯtinens aūt ẜm qđ dz. ⁋ Scđo ibi.

⁋ Sunt aūt alteri ſcđm multa. hic quidem enī ꝓpter paſſionē ⁊ ꝯcupiſcentiā nō trāſmutans ꝯtinens: q₂ facile perſuaſibilis eſt cū cōtingat ⁊ erit ꝯtinens. h aūt nō a rōne: q₂ ꝯcupiſcētias aſſumūt ⁊ ducunt̃ multi a delectatiōibus.

⁋ Oſtēdit differentiā. Et dicit ꝙ predicti ẜm multa differunt a ꝯtinente. Ad cuius euidentiā cōſiderādum eſt ꝙ dupliciter aliquis pōt remoueri a ſua opinione. Uno modo ex parte ipſius rōnis: puta ſi ſuperueñiat aliqua ratio fortior. Alio modo ex parte paſſiōis que peruertit iudiciū rōnis in particulari operabili pcipue. igit̃ hec eſt differentia: q₂ hic quidē. ſ. ꝯtinens nō tranſmutat̃ a rōne ꝓpter ꝯcupiſcētie paſſionē: ſ₃ tamē qñ op₃ bene perſuaſibilis erit ab alia rōne meliori inducta. vñ laudabilis eſt: q₂ nō vincit̃ ꝯcupiſcentia: ſed rōne. hic aūt. ſ. ptinax nō mutat̃ a ſua opinione ꝓpter aliquā rōnem inductā: ſed recipiunt concupiſcentias: ⁊ multi eoꝝ ducunt̃ a delectationibus extra rationē. ſic ergo vituperabiles ſunt: quia cū nō permittant ſe vinci ratiōe: vincunt̃ tamen a paſſione. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Sunt aūt iſchyrognomones ⁊ idiognomones ⁊ indiſciplinati ⁊ agreſtes. ⁊ hi quidē idiognomones aūt ꝓpter delectationē ⁊ triſtitiā. gaudent enim vincentes ſi non tranſuadeant̃ ⁊ triſtāt̃ur ſi infirma que ipſoꝝ ſint queadmodum ſententie. quare magis incontinenti aſſimilantur q̄ȝ continenti.

⁋ Oſtendit quō ſe habeant tales ad incontinentē. Et dicit ꝙ iſti: quos dicimus iſchirognomones dicunt̃ ⁊ idiognomones. i. ꝓprie ſentētie ſiue ꝓpꝛij ſenſus homines: ⁊ ſunt īdiſciplinati: q₂ nolunt ab aliquo inſtrui: ⁊ ſunt etiā agreſtes: q₂ dum ſemꝑ volunt ſequi ꝓpriū ſenſum nō de facili poſſunt cū alijs cōmorari. ſūt aūt ydiognomones i. ꝓpꝛij ſenſus ꝓpter hoc ꝙ aliquā delectationē nimis querunt: ⁊ aliquā triſtitiam nimis fugiunt. gaudent enī quādo ꝯferendo cū alijs vincunt. ſi. ſ. nō tranſmuttētur per aliquā ſuaſionem a ſua opione: triſtant̃ aūt ſi ea que ſunt ipſoꝝ. ſ. ſnīe apparēt infirme: ita ꝙ oporteat eas deſerere. hoc aūt eſt ꝓprie incōtinentis ⁊ mollis ſuperabūdanter appetere delectationes ⁊ fugere triſtitias. vnde patet ꝙ pertinaces magis aſſimilantur incontinenti q̄ȝ continenti. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Sunt aūt quidā qui his que vident̃ non imanent nō ꝓpter incōtinentiā: puta in philotete qui ſophoclis neoptolemus: quāuis propter delectationē nō imanſit ſed bonā. verū dicere enim ipſi bonum erat. perſuaſus eſt autem ab odiſſeo falſum dicere. nō. n. oīs qui ꝓpter delectationē aliquid operat̃ eſt intemperatus ſiue prauus ſiue icōtinens: ſ₃ q ꝓpter turpē.

⁋ Oſtendit quō aliqui diſcedunt laudabiliter a ratōe: et dicit ꝙ quidā ſunt qui nō imanent his que eis videntur nō ꝓpter incōtinentiā: ſed ꝓpter amorem virtutis. ſicut narratur in libro quē de philotete ſophocles ſcripſit ꝙ neoptholomus non permanſit in his que ei videbātur: nō tamē ꝓpter incontinentiā: quāuis hoc fecerit ꝓpter aliquā delectationē nō malam ſed bonā. apparebat enī q̄ſi qđdā bonū dicere verum: ⁊ hoc erat ei delectabile: ſ₃ pſuaſum fuerat ei ab Ulyxe qđ diceret falſū ꝓpter vtilitatem patrie: cui quidē perſuaſioni ipſe nō imanſit ꝓpter delectationē veritatis: nec tamē ꝓpter hoc fuit incontinens. nō. n. omnis qui ꝓpter delectationē aliquid operat̃ eſt intēperatus ſiue prauus ſiue incontinens: ſed ſolum ille qui propter turpem delectationē aliquid operatur. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quia aūt aliquis eſt talis qualis min⁹ q̄ȝ op₃ corporalibus gaudēs. ⁊ nō imanens rōni. talis hui⁹ ⁊ icōtinētis medius ꝯtinēs. Incontinens qdē. n. nō imanet rōni ꝓpter mai⁹ aliqđ. Iſte aūt ꝓpter minus aliqđ: ꝯtinens aūt imanet ⁊ nō ꝓpter alterū tranſmutat.

⁋ Oñdit quō ꝯtinentia ſe hēat ad rōnem v̇tutis: ad quā ptinet in medio eē. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat ꝯtinentiā in medio eſſe: ſicut ⁊ tēperātia. Secūdo oñdit: ꝙ qñq₃ cōtinētia ꝓpter ſilitudinē tēpantia nominat̃. ibi. (Q₂ aūt ẜm ſilitudinē ⁊c.) Circa p^m tria facit. Primo oñdit: quoꝝ ꝯtinētia ſit mediū: ⁊ dic̃ ꝙ aliqs hō inenit̃ ſic diſpoſitus q min⁹ gaudet corporalib⁹ delectatiōib⁹ q̄ȝ oporteat: ⁊ hoc ē nō ꝑꝑ finē boni: ſ₃ ꝑꝑ faſtidiū. ꝑꝑ qđ nō pmāet in rōne iudicāte ꝙ o₃ ẜm ꝙ neċe eſt talibus delectatōib⁹ vti. De intentiōe aūt iā dcm̄ eſt ꝙ nō imanet rōni ꝓpter hoc ꝙ gaudet talibus delectationibus pluſq̄ȝ op₃. vñ hoꝝ duoꝝ medius eſt ꝯtinens. nā incōtinens nō imanet rōni ꝓpter aliqđ maius. ille aūt ali⁹ ꝓpter aliqđ minus: q₂. ſ. ille vult plus vti delectatiōib⁹ q̄ȝ op₃: ⁊ iſte minus. S₃ ꝯtinēs imanet rōni ⁊ nō trāſmutat̃ ab ea: nec ꝓpter alterū pdictoꝝ. i. neq₃ ꝓpter maius neq₃ ꝓpter minus. ⁋ Secundo ibi.

⁋ Oportet aūt ſiquidē continentia ſtudioſū: vtroſq₃ cōtrarios habitus prauos. queadmodum ⁊ apparent. ſed.

⁋ Oñdit q̄r ſe hēant ad bonitatē ⁊ malitiā: manifeſtū eſt aūt ex dictis ꝙ ꝯtinentia eſt aliqđ bonum. vñ op₃ ꝙ

vtriq; habitus q ei ɔriant .ſ. ꝛ ſm plus ꝛ ſm minus ſint mali: ſicut apparet ex hoc ipſo ꝙ nō imanent rōni: ſʒ accipiunt aut plus: aut minus. ¶ Tertio ibi.

¶ Propter alterum in paucis ꝛ raro eſſe manifeſtum. quēadmodum temperantia intemperantie videtur contrarium eſſe ſolum ſic ꝛ continentia incontinentie.

¶ Rñdet tacite qōni. quare .ſ. ſola icontinētia videaꝛ eē ɔria cōtinētie cū hēat duos habitus ɔrios: ꝛ dicit ꝙ hoc ɔtingit ꝑpter hoc ꝙ alteruʒ in paucis accidit: ꝙ .ſ. aliqs egrediaꝛ a rōne in minus: ꝛ iō nō eſt adeo malū: ſicut alterū extremū. nā in pluribus accidit ꝙ circa delectationes corporales fiat egreſſus a recta rōne in plus: ꝛ ꝑpter eandē rōnem tēpantia videꝛ eſſe ɔria ſoli intēperātie: qꝛ iſenſibilitas non eſt manifeſta ꝑpter hoc ꝙ in paucioribus accidit. ¶ Eſt aūt h̄ ɔſiderandū ꝙ ɔtinētie aſſignātur dupliciter extrema. Uno° ex ꝑte rōnis cui inheret: ꝛ ſm hoc ſupra dixit ꝙ ꝑtinax ſe hʒ ad ɔtinentē: ſicut ꝑdigus ad liberalē. alterū aūt extremū eſt ad minus viciuʒ iſtabilitatis. Alio° aſſignanꝛ ei extrema ex parte cōcupiſcentie quā vincit: ꝛ ſic ɔtinētia eſt mediū iter extrema nunc poſita. ¶ Deinde cum dicit.

iz^m ¶ Quia aūt ſm ſiĺitudinē multa dicunꝛ ēt cōtinētia que tēpati ſm ſiĺitudinē ɔſecuta eſt.

¶ Oñdit ꝙ ɔtinentia ꝑpter ſiĺitudinē qñq; dr̄ temperātia. Et ṗmo ɔparat ſm hoc ɔtinentiā temperātie. Scd̄o icontinentiā intēperātie. ibi. (Siĺis aūt ꝛc.) Circa ṗmū tria facit. Primo ꝓponit qđ intendit: ꝛ dicit ꝙ: qꝛ multi noianꝛ metaphoᶜᵉ ſiue ſm ſiĺitudinē ide eſt ꝙ ēt icōtinētia ɔſeqꝛ qñq; nomē tēpātie ſiĺitudinarie. ¶ z° ibi.

¶ Eteni ɔtinēs potēs nihil preter rōneʒ ꝑpter corporales delectatōes facere ꝛ tēperatus.

¶ Oñdit in quo ſit ſiĺitudo. ɔtinens. n. hʒ facultatē vt nihil preter rōneʒ opereꝛ ꝑpter delectatiōes corporales: ꝛ hoc idem pōt facere temperatus. ¶ z° ibi.

¶ Sed hic quidem habens: hic aūt nō habens prauas concupiſcentias. ꝛ hic quidē talis qualis nō delectari preter rōnem. hic auteʒ qualis delectari: ſed non duci.

¶ Ponit duas dr̄ntias. Quarū ṗma eſt ꝙ ɔtinēs hʒ prauas ɔcupiſcentias: ſʒ tēperatus nō hʒ eas: qꝛ eius cōcupiſcibilis eſt ꝑ habitū tēperantie ordinata. ¶ Scd̄a dr̄ia eſt quā ponit ibi. (Et hic qdeʒ ꝛc.) ꝙ .ſ. tēpatus eſt ſic diſpoſitus ꝑ habitū tēpantie. vt nō delecteꝛ ṗter rōnē: ɔtinens aūt eſt ſic diſpoſitus. vt delecteꝛ qdeʒ ṗter rōnem: ſed nō ducaꝛ a paſſione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similis aūt ꝛ incōtinens ꝛ intēperatus alteri qdeʒ exñtes. vtriq; aūt corporalia delectabilia ɔſequenꝛ: ſed h̄ quideʒ ꝛ exiſtimans oportere: h̄ aūt non exiſtimans.

¶ Cōpat icōtinentiā itēpantie: ꝛ dicit ꝙ icōtinēs ꝛ itēpatus ſūt ſiĺes: cū tñ differāt. vñ eodē mō icōtinēs dr̄ itēpatus ꝑ ſiĺitudinem ſunt. n. ſiĺes in hoc ꝙ vtriq; ɔſequunꝛ .i. qrūt delectabilia corporalia. differūt aūt in hoc ꝙ itēperatus exiſtimat opōtere h̄ delectabilia ſeq ꝑpter habitū puertētē iudiciū de fine. Incōtinēs aūt nō hoc exiſtimat: qꝛ ſaluaꝛ in eo ṗnᵐ. vt. ṡ. dcm̄ eſt.

Neq; ſimul prudentē ꝛ incontinenteʒ contingit eſſe eundem.

¶ Poſtq; ph̄s oñdit qūo ɔtinēs ꝛ incōtinēs immaneat vel non imaneat rationi. Hic oſtendit vtruʒ ɔtingat ꝙ prudentia: que eſt recta rō agibiliū ſit ſiĺ cum icontinentia. Et ꝑ hoc ſoluiꝛ zᵃ dubitatio: que mouebaꝛ circa 5ᵐ ꝓbabile. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit ꝙ nūq; ſiĺ prudentē ɔtingit eſſe icontinentē. Scd̄o oſtēdit qūo ſe hēat icontinēs ad prudentiā. ibi (Et ſm qdeʒ rōneʒ ꝛc.) Circa ṗᵐ tria facit. Primo ꝓponit qđ intendit ꝛ oſtendit ꝙ nō contingit: ꝙ ideʒ homo ſit ſimul prudens ꝛ incontinens. ¶ Secundo ibi.

¶ Simul enim prudēs ꝛ ſtudioſus ſm moreʒ oſtenſum eſt ens.

¶ Probat ꝓpoᵐ duab° rōnibus. Quarū ṗᵃ eſt. ꝙ ſicut. ṡ. in 6°. oñſum eſt: prudētia ſiĺ eſt cū vtute morali: ꝛ ſic ſimꝛ eſt aliqs prudens ꝛ ſtudioſus ſm vtutē moralē: ſʒ icontinens nō eſt ſtudioſus ſm virtutem moralem: qꝛ nō duceręꝛ a paſſiōibus. ꝗ nō pōt eſſe ꝙ aliqs ſit ſimul prudens ꝛ incontinens. ¶ Secūdā rōnem ponit ibi.

¶ Adhuc nō in ſcire ſolū prudēs: ſʒ ꝛ in eo qđ practicus: incōtinēs aūt nō practicus.

¶ Nō. n. dr̄ aliqs prudēs ex h̄ ſolū ꝙ eſt ſciēs: ſʒ ex hoc ēt ꝙ eſt practicus. i. opatiuus. dcm̄ eſt. n. ſupra in 6°. ꝙ prudentia eſt preceptiua operū ꝛ nō ſolū ɔſiliatiua ꝛ iudicatiua: ſʒ icōtinēs deficit ab eo ꝙ ſit practicus. nō. n. opaꝛ ſm rōnē rectā. prudēs ꝗ nō pōt eſſe icōtinēs. ¶ 3° ibi.

¶ Dynū aūt nihil ꝓhibet icōtinentē eſſe ꝑpter qđ ꝛ videnꝛ qñq; prudētes eſſe qdā: icontinētes aūt ꝑpter dynoticā differre a prudētia ſm dcm̄ modū in primis ſermonibus.

¶ Aſſignat rōnē. quare qñq; videanꝛ prudētes eſſe icontinentes: ꝛ dicit ꝙ nihil ꝓhibet dynū. i. ingenioſum ſeu induſtrioſuʒ eſſe icontinentē: ꝛ ex hoc ɔtigit ꝙ qñq; videꝛ ꝙ qdā prudētes ſint incōtinentes: qꝛ .ſ. dyni reputātur prudentes ꝑpter hoc qđ dynotica differt a prudētia ſm modū ꝑdictū in 6°. qñ .ſ. prudētia ſe hēat ex additōe ad dynoticam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſm quidem rōnem ꝓpe eſſe. differre aūt ſecundum electionem.

¶ Comparat icontinēteʒ prudēti. Et circa hoc duo facit. Primo ɔpat icontinentē prudēti. Scd̄o ɔpat icontinentes adiuicē. ibi (Sanabilior aūt ꝛc.) Circa ṗᵐ duo facit. Primo ɔparatiōeʒ ponit. Scd̄o adhibet ſiĺitudinē. ibi. (Aſſimilatur vtiq; ꝛc.) Circa ṗᵐ duo facit. Primo ponit ɔpatiōeʒ. Scd̄o iſert correlariū ex dictis. ibi (Quare ſemimalus ꝛc.) Circa ṗᵐ tria facit. Primo ꝓponit qđ itendit: ꝛ dicit ꝙ icontinēs ſm qd ꝓpinquus eſt prudenti. ſ. ſm rōnē: qꝛ vterq; hʒ rōnē rectā: ſʒ dr̄nt ſm electōeʒ: inquātū prudēs ſeqꝛ. icontinēs nō ſeqꝛ. ¶ Scd̄o ibi.

¶ Neq; vtiq; vt ſciens ꝛ ſpeculans: ſed vt dormiens ꝛ vinolentus.

¶ Manifeſtat q̄lr ſint ꝓpinq ſm rōneʒ: ꝛ dicit ꝙ hoc nō eſt ita: ꝙ icōtinēs ſit ſicut ſciēs in hitu ꝛ ſpeculās. i. ɔſiderans in actu ꝑticularia eligibilia: ſʒ ſe hʒ ſicut dormiēs ꝛ vinolētus: in quibus eſt habitus rōnis ligatus. ſicut ſupra expoſitum eſt. ¶ Tertio ibi.

¶ Et volens qdē. ſm modū eni quēdam ſciēs. ꝛ qd facit ꝛ cuius gratia. malus aūt non. Electio enim autem epyiches.

¶ Maīfeſtat qđ dixerat đ dr̄ia ſʒ electōeʒ: ꝛ dicꝛ ꝙ icōtinēs peccat qdē volēs. ſcit. n. qdāmō. ſ. i vli: ꝛ illđ qđ facꝛ: ꝛ cui⁹ gr̄a facꝛ ꝛ alias circūſtātias. vñ volūtarie agit: nō tñ ē malus: qꝛ nō agit ex electōe: ſʒ electio ſua ē epyiches. i. bo

na qñ eſt ex paſſionē: ſʒ qñ ſupuēit paſſio corrūpit̄ ei⁹ electio ꝛ vult malū. ꝛ iō ſm electionez incōtinens differt a prudente: qꝛ prudentis electio nō corrūpit̄. incontinētis aūt corrumpit̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare ſemimalus ꝛ nō iniuſtus: nō. n. iſidiatoꝛ. Hic qdē. n. ipſoꝝ nō imāſiu⁹ qb⁹ vtiqꝫ ꝯſiliabit̄. melācolic⁹ aūt neqꝫ ꝯſiliatiuus totalr̄.

¶ Infert corre^m ex dict͡l: qꝛ. n. icōtinēs añ paſſionē hʒ bonā electionez: ſʒ per paſſionē vult malū. ſeq̄t̄ ꝙ ſit ex media parte malus: iquantū. ſ. vult maluz: ꝛ nō ſit iniuſtus vel malus ſimplr̄: qꝛ nō eſt iſidiatoꝛ quaſi ex ꝯſilio ꝛ electione agens malū. icontinentiū aūt qdā. ſ. debiles. cōſiliant̄ qdē: ſʒ nō imanēt ꝯſiliatis melācolici ꝛ acuti. quos ſupra dixit preuolātes totalr̄ nō ꝯſiliant̄. vnde pʒ ꝙ neutri ex ꝯſilio ꝛ electōe agūt malū. ex his aūt q̄ dcā ſūt accipere poſſum⁹ qd ſit ſubm ꝯtinētie ꝛ incōtinētie. nō. n. pōt dici ꝙ vtriuſqꝫ ſubʒ ſit ꝯcupiſcibilis: qꝛ nō dn̄t ſʒ ꝯcupiſcentias. quas vterqꝫ. ſ. ꝯtinens ꝛ icontinens hʒ prauas: neqꝫ ēt ſubm vtriuſqꝫ eſt rō: qꝛ vterqꝫ hʒ rōnē rectā. Relinquitur g̊ ꝙ ſubm vtriuſqꝫ ſit voluntas: qꝛ incōtinens volens peccat. vt dictuz eſt. cōtinens volens imanet rationi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et aſſimilat̄ vtiqꝫ icontinens ciuitati cui calculant̄ oia neceſſaria ꝛ leges hʒ ſtudioſas. vtitur aūt nulla: queādmodū anaxādrides ꝯuitiatus eſt: ciuitas volebat cui legū nihil eſt cure. malus aūt vtēti qdē legib⁹. malis aūt vtētis.

¶ Adhibet ſilitudinē ad p̄dicta. Et circa h̄ duo fac̄. p̊ pponit ſili^nem: ꝛ dic̄ ꝙ icōtinēs aſſilat̄ ciuitati: cui oia nc̄ia calculant̄. i. diſpēſant̄: ꝛ q̄ hʒ bonas leges: ſʒ nlla eaꝝ vtitur. ſic̄ Anaxandrides ꝯuiciādo dixit ꝙ ciuitas q̄dā volebat leges; cui nihil erat cure de obſeruantia legū: ꝛ ſilr̄ incontinens nō vtit̄ recta rōne quā hʒ. malus autē putaitempatus aſſimilat̄ ciuitati vtenti legibus: ſʒ malis. vtitur. n. malus peruerſa rōne. ¶ Scdo ibi.

¶ Eſt aūt incōtinentia ꝛ ꝯtinētia circa ſuperexcellens multoꝝ habitū. hec quidez. n. magis imanet. h aūt minus plurium potētia.

¶ Manifeſtat qꝺ dixerat: qualr̄. ſ. incōtinens ſit ſilis ciuitati nō vtenti rectis legib⁹. nō. n. qlibet exceſſus rōnis recte facit icontinentē: ſʒ ꝯtinentia ꝛ icontinētia dn̄r ſʒ id qꝺ excellit habitū. i. facultatē mltoꝝ. ꝯtinens. n. imanet rōni recte magis q̄ꝫ multi poſſint: qꝛ vincit ꝯcupiſcētias: a qbus multi ſupant̄. icontinēs aūt minus imanet rationi q̄ꝫ multi poſſint: qꝛ vincit̄ a cōcupiſcentiis. quas multi vincūt. vt. ſ. dcm̄ eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sanabilioꝛ aūt incontinentiarū ſm quā melancolici incontinenter agunt ꝯſiliantium non imanentium autem.

¶ Cōparat icontinentes adiuicē ſm duplicē differentiā. Primo. n. dicit: ꝙ iter icontinentias illa eſt ſanabilioꝛ q̄ melācolici icontinēter agunt. ſ. nō p̄conſiliātes: icontinētia eoꝝ q ꝯſiliant̄: ſed nō imanent: qꝛ illi adhibito ꝯſilio vn̄r poſſe ſanari. nō aūt iſti. vt. ſ. dcm̄ eſt. ¶ Scdo ibi.

¶ Et per ꝯſuetudinē icōtinētes naturalib⁹. facili⁹. n. ꝯſuetudinē trāſmutare natura. pp hoc. n. ꝯſuetudo difficilis: qm̄ nature aſſimilatur queādmoduz ꝛ Ennius dicit aio diuturnam meditatiōez imanere amice ꝛ vtiqʒ opʒ hanc hominibus finiētem naturā eſſe. Quid qdem igit̄ ꝯtinētia ꝛ qd incōtinētia ꝛ perſeuerātia ꝛ mollities. ꝛ qualr̄ hn̄t hītus hi adiuicē dcm̄ ē.

¶ Cōparat icontinētes ſm aliā dn̄iam: ꝛ dicit ꝙ illi q ſūt icontinentes p ꝯſuetudinez ſūt ſanabiliores illis q ſunt icontinentes p nām. ſ. corporalis ꝯplōnis ad hoc iclinantis: qꝛ facili⁹ pōt trāſmutari conſuetudo q̄ꝫ nā: qꝛ pp qꝺ vnūqꝺqꝫ illud magis: ꝯſuetudo aūt ꝑpter hoc eſt difficilis ad imutandum: qꝛ aſſimilat̄ nāe: ſicut ennius poeta dicit. aio. i. dico diuturnā meditatōez. i. ꝯſuetū ſtudiū imanere amice. i. amicabiliter ſeu ꝯformiter: ꝛ dico hāc finientē. i. qñ pficit̄ oibus eē nām. Ultio aūt epylogādo ꝯcludit dcm̄ eſſe qd ſit ꝯtinētia ꝛ icontinētia ꝛ pſeuerantia ꝛ mollities: ꝛ qualr̄ hi hītus ſe habeāt adinuicem.

De delectatiōe aūt ꝛ triſtitia ſpeculari eius qui politicā phat̄.

¶ Poſtqꝫ phs determinauit de ꝯtinentia ꝛ icontinentia oñdens ꝙ ſunt circa delectationes ꝛ triſtitias. Hic itendit determinare de delectatiōibus ꝛ triſtitiis. Et p̊ dicit ꝙ hec cōſideratio pertinet ad pn̄tez itentionē. Scdo exeq̄t̄ ꝑpoſitū. ibi (Hic qdez igitur ꝛc̄.) Circa p̄^m tria facit. Primo ꝑponit qꝺ itendit: et dicit ꝙ ꝯſiderare de delectatiōe ꝛ triſtitia ptinet ad euz q circa ſciam politicā phat̄ ad quā tota moralis doctrīa reducit̄. ſicut ad p̄ncipalē. vt in p̄n° hituz eſt. ¶ 2°. ibi.

¶ Iſte. n. architecton ad quē reſpicientes vnūqꝺqʒ qdē malū. hoc aūt bonū ſimplr̄ dicim⁹.

¶ Probat ꝑpo^m tribus rōnibus. Quarū p̊ eſt: qꝛ ſicut finis architectonice artis eſt ille ad quē reſpiciūt: ſicut ad q̄ꝫdā mēſurā oia q̄ ſub illa arte ꝯtinent̄: ita ſe hʒ delectatio i his q̄ ptinēt ad moralē doctrinā. reſpiciēdo. n. ad delectationē: dicimus eē aliqd malū: ꝛ aliqꝺ ſilr̄ bonū. illū. n. dicimus eſſe bonū q in bonis delectat̄. malū aūt eum q in malis: ꝛ in his etiā q̄ fiūt idē iudiciū obſeruat̄. iudicam⁹. n. malū eē id qꝺ ex delectatiōe mala ꝑcedit. bonū aūt qꝺ ex bona. in q̄libet aūt ſcia maxīe ꝯſiderādū eſt id qꝺ habet̄ ꝑ regula. vn̄ ad phm moralē maxīe ptinet ꝯſiderare de delectatiōe. ¶ Secūdā rōnez ponit ibi.

¶ Adhuc aūt neceſſarioꝝ itēdere de ipſis. virtutē. n. ꝛ malitiaʒ moralē circa triſtitias ꝛ delectationes poſuimus.

¶ Oñdit ꝙ nō ſolum ꝯueniēs eſt in morali ꝯſiderare de delectatōe: ſʒ ēt ē ei nec̄iū: qꝛ ad ipʒ ptinet ꝯſiderare virtutes ꝛ malitias. oñſum eſt aūt. ſ. in 2°. ꝙ v̊tus ꝛ malitia moralis ſūt circa delectatōes ꝛ triſtitias. g̊ nec̄iū eſt morali ꝯſiderare de delectatōe ꝛ triſti^a. ¶ 3ª rōnē pōit ibi.

¶ Et felicitatē plures cū delectatiōe eſſe aīūt. pp qꝺ ꝛ beatū denoīauerūt a gaudere.

¶ Ad phm. n. moralē pertinet ꝯſiderare felicitatez. ſicut vltimū finē. Sed plures ponūt eſſe felicitatē cū delectatione. iter quos ēt ꝛ ipſe. vn̄ ēt apud grecos nomīat̄ beatus a gaudēdo. g̊ ad moralez phʒ pertinet determinare de delectatione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ His qdē igit̄ videt̄. neqꝫ vna delectatio eſſe bonuz pʒ ſm ſeipſam: neqʒ ſm accidēs: nō. n. eſſe idez bonū ꝛ delectatiōez. his aūt quidem quedā eſſe bone: multe aūt praue. Adhuc horum tertiū. ſed ꝛ omnes bonū: tamē nō cōuenit eſſe optimam delectationem.

¶ Determīat de delectatiōe ꝛ triſtitia. Et p̊ determīat d̊ eis in cōi. 2°. ſpālr̄ determīat de corporalib⁹ delectatio-

nib⁹ circa quas poſuit eſſe ↄtinentiã ⁊ incõtinentiã. ibi. (De corporalibus aũt vtiq; ⁊c.) Circa pᵐ duo facit. Primo ꝓſeqˀ opiones ĩpugnantiũ delectatões. 2°determinat ↄriã veritatẽ. ibi. (Sed tñ qm̄ ⁊ triſtitia maluz ⁊c.) Circa pᵐ tria facit. Primo ꝓponit opiones ĩpugnantiũ delectatiões. 2° ĩducit rõnes eoꝝ. ibi. (Totalr qdẽ igitur ⁊c.) 3° ſoluit ibi. (Qui aũt non accidit ⁊c.) Circa pᵐ ponit tres opiones. qbuſdaz.n. videbaˀ ꝙ nulla delectatio eſſet bona neq; per ſe neq; per accñs: ⁊ ſi cõtingat ꝙ aliqḋ delectabile ſit boᵐ: nõ tñ idẽ eſt in eo id qḋ eſt boᵐ ⁊ delectatio. Alij aũt dixerunt ꝙ delectatiões quedã ſũt bone: ſ; multe ſunt praue: ⁊ ita nõ oĩs delectatio ẽ bonũ. Tertij aũt dixerunt: ꝙ etiã ſi omnes delectatiões eſſent bone: nõ tamẽ contingeret aliquã delectationẽ eſſe optimum. (Deinde cum dicit.

(Totaliter quidez igiˀ nõ bonũ: qm̄ oĩs delectatio generatio eſt in naturaz ſenſibilis: neq; vna aũt generatio cognata finibus. puta neq; vna edificatio domus.

(Inducit rõnes ad p̄dictas opiones. Et p°ad pmaz. ⁊ 2° ad ſecundã. ibi. (Ꝯ aũt ⁊c.) 3° ad 3ᵃᵐ ibi. (Qḋ aũt ⁊ nõ optimũ ⁊c.) Circa pmũ ponit ſex rõnes. Quaꝝ pᵃ ſumiˀ ex diffõne delectatõis quã ponebãt dicẽtes ꝙ delectatio eſt qdã ſenſibilis gnõ ĩ nãz. dũ.n. aliqd ſenſibilr aggnãˀ nãe nr̃e. q. nobis cõnãle ex hoc delectamur. ſic p; ĩ ſumptione cibi ⁊ potus. nulla aũt gnõ eſt de genere finiũ: ſed potius gnõ eſt via in finẽ. ſicut edificatio nõ eſt domus: ſ; bonũ h; rõnem finis. ğ nulla gnõ: ⁊ per ↄñs nulla delectatio eſt bonũ. (Secundã rõnem ponit ibi.

(Adhuc temperatus fugit delectationes.

(Que talis eſt. nullus ṽtuoſus laudaˀ ex hoc ꝙ fugit qḋ bonũ eſt. tẽpatᵘ aũt laudaˀ ex hoc ꝙ fugit delectatões. ğ delectatio aliqḋ bonũ nõ eſt. (Tertiã rõnẽ ponit ibi.

(Adhuc prudens non triſte proſequitur: nõ delectabile.

(Que talis ẽ. ſicut prudẽs pſeqˀ. i. querit nõ triſtari: ita etiã querit nõ delectari: ſed triſtitia nõ eſt bonuz. ğ neq; delectatio. (Quartam rõnem ponit ibi.

(Adhuc impedimẽtũ ei qḋ eſt prudentẽ eſſe: delectatiões: ⁊ quanto magis gaudet: magis. puta eam que venereoꝝ. Nullũ.n. vtiq; poſſe intelligere aliquid in ipſa.

(Que talis eſt. nullo bono ĩpediˀ prudentia. ĩpediˀ aũt per delectatiões: ⁊ tanto magis quanto ſunt maiores: ex quo videˀ ꝙ per ſe ⁊ nõ ꝑ accñs ĩpediãt: ſicut p; ꝙ delectatio venereoꝝ que eſt maxia: intantũ ĩpedit rõnem ꝙ nullus in ipſa delectatiõe actuali põt aliqd actu ĩtelligere: ſ; tota ĩtentio aĩe trahiˀ ad delectatiõez. ğ delectatio nõ eſt aliqd bonũ. (Quintã rõnem ponit ibi.

(Adhuc ars neq; vna delectationis: quãuis eſſe bonum artis opus.

(Que talis eſt. oẽ bonũ humanũ videˀ eſſe opus alicuiᵘ artis: q; boᵐ hoĩs ex rõne ẽ: ſ; delectatio nõ ẽ opᵘ alicuiᵘ artis: q; nulla ars eſt ad delectandũ. ğ delectatio nõ eſt aliqd bonũ. (Sextã rõnem ponit ibi.

(Adhuc pueri ⁊ beſtie ꝓſequunˀ delectatões.

(Que talis eſt. illud qḋ eſt in hoĩe puerile ⁊ beſtiale vituparˀ: ſ; pueri ⁊ beſtie ꝓſequunˀ. i. querũt delectatiões. ğ delectatio nõ eſt aliqd bonũ. (Deinde cum dicit.

(Huiuſmodi autez nõ oẽs ſtudioſas: quoniã ſunt ⁊ turpes ⁊ ꝓbroſe ⁊ qm̄ nocive. egritudinalia enim quedam delectabilium.

(Oñdit ꝙ nõ oẽs delectationes ſunt bone: ⁊ dicit ꝙ hꝰ qḋ eſt nõ oẽs delectationes eſſe bonas. oñſum eſt ꝙ ſunt qdã delectatiões turpes. i. inhoneſte ⁊ opprobrioſe. i. iſfames ⁊c. h etiaz quedã delectatiões ſunt nocive: qḋ p; ex hoc ꝙ qdã delectabilia ĩducũt homini egritudinẽ: ⁊ ſic p; ꝙ nõ oẽs delectatões ſũt bone. (Deinde cũ dicit.

(Adhuc aũt nõ optimũ delectatio: qm̄ non finis: ſed gñatio: que qdẽ igiˀ dicunˀ hec ſunt.

(Probat ꝙ nulla delectatio ſit optimuz: ⁊ ſi oẽs eſſent bone. finis.n. eſt id qḋ eſt optiᵐ. delectatio aũt non eſt finis: ſ; magis gnõ qdã. ğ delectatio nõ eſt optiᵐ. Ultio ãt epylogãdo ↄcludit ꝙ ea q̃ dñr de delectatiõe fere h ſũt.

Quoniaz aũt nõ accidit ꝑꝑ hoc nõ eſſe bonũ nec optimũ ex his manifeſtũ.

(Poſtꝙ phs poſuit rõnes ad opiones p̄miſſas. hic ĩtẽdit eas ſoluere: ⁊ p̄ ꝓponit qḋ ĩtẽdit di. ꝙ ex ſequẽtibᵘ erit manifeᵐ: ꝙ ꝑꝑ p̄dictas rõnes nõ ſeqˀ ꝙ neq; delectatio nõ ſit bona: neq; ꝙ non ſit optima. pretermittit aũt mediã opiõnẽ q̃ ponebat nõ oẽs delectatões eſſe bonas: q; aliqualr eſt vera. has aũt duas ſimul cõmemorat: q; hñt cõſimiles rõnes. vñ etiã ſoluuntur ſimul. (Secundo ibi.

(Primũ qdẽ qm̄ bonũ duplr. hoc qdẽ.n. ſimpliciter. hoc autẽ alicui ⁊ nã ⁊ hitus ↄñter q̃re ⁊ motiões ⁊ gnõnes ⁊ praue eſſe in ſe he qdẽ enim ſimplr praue. alicui aũt nõ: ſed eligibiles huic. quedã aũt neq; huic: ſ; aliqñ ⁊ ſcd̃m paucum tp̃s. eligibiles aũt nõ. he aũt neq; delectationes. ſed videnˀ quecũq; cũ triſtitia ⁊ medicine grã. puta que laborantium.

(Soluit predictas rõnes: ⁊ pmo premittit q̃ſdaz diſtinctiones: per q̃s põt ſciri qualr delectatio ſit bona vel nõ bona. Secũdo ſoluit rõnes inductas. ibi. (Adhuc nõ neceſſariũ.) Circa pᵐ ponit duas diſtõnes. quaꝝ vtraq; ſumiˀ ſm̄ diſtinctionẽ boni qḋ eſt delectatiõis obm. Dicit ergo pmo ꝙ bonũ duplr dicitˀ. Unoᵒ id qḋ eſt bonũ ſimpliciter. Alioᵒ id qḋ eſt bonũ alicui: ⁊ q; oĩa in bonũ tendunt: ↄñter ad hoc ſe hñt ⁊ nãe ⁊ habitus: q. ſ. ordinanˀ vel ad bonũ ſimplr vel ad id qḋ ẽ alicui boᵐ: ⁊ q; motiones ⁊ gnõnes ex quibuſdã naturis ⁊ habitibus ꝓcedũt: op; etiã ꝙ ↄñter eodẽ modo ſe hẽat circa eas. vt. ſ. qdaz eaꝝ ſint bone ſimplr: ⁊ quedã ſint bone alicui. ſic igitur ſupponendo ꝙ delectatiões ſunt motiones ⁊ gnõnes vt aduerſarius dicit diſtinguenda ſunt q̃tuor gnã delectationũ. quarũ quedã ſunt bone ſimplr: ſicut delectatiões in operibus ṽtutũ. quedã aũt delectatiões ſimplr videntur praue: ſ; quantuz ad aliqḋ vnũ nõ ſunt praue: ſ; eligibiles alicui. ꝑpter aliquã necitatẽ. ſicut infirmãti ſumere medicinalia. Tertio aũt gradu quedã neq; huic ſunt ſimplr eligibiles: ſ; aliqñ ⁊ per paucũ tp̃s: nõ tamẽ ſunt ei eligibiles ſimplr. ſicut furari cibum in articulo extreme neceſſitatis. Quarto aũt gradu ſunt quedaz delectationes: que etiã nõ ſunt vere delectationes: ſed apparenter ꝑpter corruptã diſpõnẽ eius qui in talibus delectatur. ſicut quecũq; delectatiões ſunt cũ triſtitia vel dolore ⁊ aſſumunˀ vt medicine illĩus doloris. ſicut p; de his in qbus delectanˀ laborãtes. i. infirmantes. delectabile .n. videˀ qñq; ĩfirmo vertere ſe per lectũ: ⁊ ſumere aliq̃ acerba vel aliqd ſilˀe. (Scd̃az diſtõnẽ ponit ibi.

(Adhuc q; boni. h qdẽ opatio. hic quidẽ habi

tus eſt:ſcđm accñs ɔſtituentes in naturalẽ ha
bitũ delectabiles ſunt. Eſt aũt oꝑatio in ɔcu-
piſcẽtijs idigẽtis ⁊ impfecti habitus ⁊ nature:
qꝛ ſine triſtitia ⁊ ɔcupiſcẽtia ſunt delectatiões.
puta eius qđ eſt ſpeculari oꝑatões:natura nõ
indigẽte. ſignũ aũt qm̃ nõ eodẽ delectabili gau
dent.ſm ꝙ replet̃ natura ⁊ ɔſtituta. Sed ɔſti
tuta qdeꝫ ſimpl'r delectabilibus.repleta aũt ⁊
contrarijs : etenim acutis ⁊ amaris gaudent:
quoꝛuꝫ nihil neqꝫ natura delectabile.neqꝫ ſim
pliciter delectabile:quare neqꝫ delectationes.
vt enim delectabilia adinuicẽ ɔſtituta ſunt: ſic
⁊ delectationes ab his.

❡Dicit ꝙ duplex eſt bonũ : qđdã quidẽ qđ ſe hꝫ per mo-
dum operatiõis ſicut ɔſideratio: quoddã aũt per modũ
habitus ſicut ſcia.hoꝝ aũt operatio eſt:ſicut bonũ perfe
ctuꝫ:qꝛ eſt perfectio ſecunda. habitus aũt eſt ſicut bonũ
imperfectuꝫ:qꝛ eſt operatio pͣma. vñ ⁊ delectatio vera ⁊
ꝑfecta ɔſiſtit in bono qđ eſt operatio . ille vͦo actiões ſeu
motiones que ɔſtituunt hoieꝫ in habitũ naturalẽ.i. que
ſunt nãlis habitus ɔſtitutiue:ſunt quidẽ delectabiles:ſꝫ
ſm accidens.nondũ.n.hñt rõnem boni: qꝛ precedunt ẽt
ipſum habitũ que eſt perfectio pͣma:ſed ſm oꝛdinem ad
hoc bonũ hñt rõnem boni ⁊ delectabilis . manifeſtũ eſt
aũt ꝙ operatio delectabilis que eſt in ɔcupiſcentia non
eſt operatio habitus perfecti: qꝛ in perfectione habitus
nõ remanet aliquid ad ɔcupiſcendũ qđ ad illũ habituꝫ
pertineat.vñ opꝫ ꝙ talis operatio ꝓcedat ex aliquo pͥn-
cipio habituali ſeu naturali:qđ eſt cũ triſtitia. non.n. eſt
abſqꝫ triſtitia ꝙ aliquis ɔcupiſcat perfectionẽ naturalẽ
quã nondũ hꝫ:ꝙ aũt non oẽs oꝑatiões delectabiles ſint
tales.pꝫ:qꝛ inueniunt̃ q̃dã delectatiões:que ſunt ſine tri
ſtitia ⁊ ɔcupiſcentia.ſicut pꝫ de delectatione: que eſt cir-
ca operationes ſpeculationis. talis.n. delectatio non eſt
cum aliqua indigẽtia nature:ſed potius ꝓcedit ex natu-
re perfectione:puta ex ratione perfecta per habitũ ſcien
tie.ſic ergo vere ⁊ per ſe delectationes ſunt ille:que ſunt
circa operatiões ꝓcedentes ex habitibus ſeu naturis et
foꝛmis iam exñtibus. ille aũt delectatões ɔſtitutiue ha
bituum ⁊ naturarũ nõ ſunt vere ⁊ ſimpl'r delectationes:
ſed per accidens : ⁊ hꝰ ſignuꝫ eſt:qꝛ ſi eſſent hꝰ vere dele
ctabilia in omni ſtatu delectabilia eẽnt: qđ pꝫ eẽ falſuꝫ:
qꝛ nõ eodeꝫ delectabili gaudet natura ſuperipleta.puta
cuꝫ homo nimis comedit : ⁊ natura cõſtituta.i.bñ diſpo
ſita.natura.n.bñ diſpoſita gaudet his que ſunt ſimplici-
ter delectabilia: que.ſ.ſunt ɔuenientia nature humane:
ſed natura ſuperimpleta gaudet in quibuſdam ɔtrarijs
his que ſunt ſimpl'r delectabilia.gaudent.n.homines re
pleti quibuſdã acutis ⁊ amaris: eo ꝙ faciunt digerere ci
bum:cũ tñ nihil eoꝝ ſit naturaliter delectabile:qꝛ nõ eſt
ſimile nature humane:ſꝫ in exceſſu ſe hñs:ex quo ſequit̃
ꝙ neqꝫ etiã ſunt delectatiões ſimpl'r: que ab eis cauſan-
tur:qꝛ ſicut ſe hñt delectabilia adiuicẽ:ita ẽt ſe hñt ⁊ de-
lectatiões que ab eis cãnt̃. ❡Deinde cum dicit.

❡Adhuc nõ eſt neceſſariũ alterũ quid eſſe me-
lius delectatiõe quẽadmodũ quidã aiunt finẽ
generatione.nõ.n.generatiões ſunt:neqꝫ cum
gñatione oẽs.ſed operationes ⁊ finis:neqꝫ fa
ctoꝝ accidunt ſed vtentiũ. ⁊ finis nõ oĩum alte
ruꝫ qd ſed impfectionẽ ducẽtiũ nature. ꝓpter
qđ ⁊ nõ bene hꝫ ſenſibilẽ generationeꝫ dicerẽ
eſſe delectationẽ:ſed magis dicendũ operatio
nem eius qui ſm naturã habitus.pꝛo eo auteꝫ
qđ eſt ſenſibilẽ non impeditã. videt̃ autem ge
neratio quedam eſſe quoniaꝫ pꝛincipaliter bo
num. operationem enim generationem exiſti
mant eſſe.eſt autem poſterius.

❡Soluit rõnes ſupꝛa inductas . Et pͣmo ſoluit rõneꝫ in-
ductam ad tertiã opinionẽ.Secundo rõnem inductam
ad ſecundã.ibi.(Eſſe aũt pꝛauas ⁊c̃.) Tertio rõnes que
ſunt inducte ad pͣmaꝫ.ibi.(Impedit aũt ⁊c̃.)Dicit ergo
pͣmo:ꝙ nõ eſt neceſſariũ ꝙ delectatio nõ ſit optimum:ſꝫ
aliquid aliud ſit melius delectatiõe:qđ quidã hac ratõe
dicũt:qꝛ finis eſt melioꝛ generatiõe.delectationẽ vͦo po-
nunt generationẽ : in quo quidem falſum ſupponunt:qꝛ
vt ex pꝛemiſſis pꝫ . non oẽs delectationes ſunt genera-
tiones:aut cuꝫ generatiõe.tales.n.ſunt ſole ille que ſunt
cum triſtitia ⁊ concupiſcentia conſtitutiue habituũ: ſed
quedã ſunt operatiões:⁊ ex hoc hñt rõnem finis:qꝛ ope-
ratio eſt perfectio ſecũda. vt dcm̃ eſt:⁊ hꝰ delectationes
nõ accidunt factoꝝ.i.his que fiunt: ſed vtentiũ.i.vtenti
bus.q.d.non conſiſtunt delectationes hꝰ in ipſo fieri ha
bituuꝫ:ſed in vſu eoꝛum iam exiſtentiuꝫ : ⁊ ſm hoc pꝫ ꝙ
nõ opꝫ ꝙ oĩum delectationuꝫ alterum aliquid ſit finis:
ſed ſolũmodo illarũ delectationũ que ſequunt̃ operatio
nes ducentes ad perfectionẽ nature: que ſunt cũ concu-
piſcentia:⁊ ex hoc etiaꝫ colligit̃ diffinitio delectationis:
que inducebat̃ in pͣma ratione pͣme opinionis. nõ.n.be-
ne ſe habet dicere:ꝙ delectatio ſit generatio ſenſibilis:
qđ conuenit imperfectis delectationibus:ſed magis di-
cenduꝫ ſm ꝙ conuenit perfectis delectationibus ꝙ de-
lectatio ſit operatio habitus cõnaturalis iaꝫ exiſtentis.
⁊ loco eius ꝙ poſuerunt ſenſibilis:ponamus nos nõ im-
peditam. vt ſit ſm hoc diffinitio delectatiõis.delectatio
eſt operatio non impedita habitus qui eſt ſm naturã.i.
qui nature habentis ɔgruit. impedimentũ aũt operatio
nis difficultatẽ cauſat in oꝑando que delectatõeꝫ exclu-
dit.ideo aũt quibuſdã viſuꝫ eſt:ꝙ delectatio eſt genera-
tio quedã:quoniã delectatio eſt circa id qđ eſt pͥncipali-
ter bonum.i. circa operationẽ quã exiſtimant eſſe idem
generationi:cum tamẽ nõ ſit ideꝫ:ſed aliquid poſterius.
nã generatio eſt via in naturã . operatio aũt ẽ vſus nãlis
foꝛme:aut habitus. ❡Deinde cum dicit.

❡Eſſe aũt pꝛauas qm̃ egritudinalia quedã de
lectabilia idẽ: qm̃ ſana qdẽ pꝛaua ad pecuniã.
hec igit̃ pꝛaua ambo:ſꝫ non pꝛaua ſm hoc:qꝛ
⁊ ſpeculari aliqñ nocet ad ſanitatem.

❡Soluit rationeꝫ inductã pꝛo ſecunda opinione: ⁊ dicit
ꝙ hoc qđ pꝛobatur eſſe quaſdã delectationes pꝛauas:qꝛ
ſunt quedam delectabilia inducentia egritudineꝫ. ideꝫ
eſt ac ſi concluderetur:ꝙ quedaꝫ ſanatiua ſunt pꝛaua:qꝛ
nocent pecunie:que in eis expẽditur . dicendũ eſt igitur
ꝙ ambo.ſ. delectabilia ⁊ ſana ſunt pꝛaua ex vna parte.ſ.
inquantum nocent delectabilia quidem ſanitati.ſanati
ua vͦo pecunie:ſed non ſunt pꝛaua ſecundũ hoc.i.inquan
tum ſunt ſanatiua vel delectabilia:qꝛ ſm eandẽ rationẽ
poſſet cõcludi ꝙ ſpeculatio veritatis eſſet pꝛaua : qꝛ ali-
quãdo nocet ſanitati. ❡Deinde cum dicit.

❡Impedit autem neqꝫ pꝛudentie : neqꝫ habi-
tui neqꝫ vni que ab vnoquoqꝫ eſt delectatio:
ſed aliene.quia que ad ſpeculari ⁊ diſcere ma

gis faciunt ſpeculari ⁊ diſcere.

¶ Soluit rationes inductas pro pma opinione. quarum prima iam ſoluta eſt. Unde pmo ſoluit quartā. Secūdo quintam. ibi. (Artis autem non eſſe ⁊c.) Tertio ſimul ſecundam. tertiam ⁊ ſextam. ibi. (Temperatum autem fugere ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ non preſtat impedimentum: neqꝫ prudētie: neqꝫ alicui alij habitui delectatio ꝓpria: que. ſ. eſt ab vnoquoqꝫ: ſed aliene delectatiōes proprie vnicuiqꝫ impedimentū preſtant: immo delectationes proprie coadiuuant ad vnūquodqꝫ: ſicut delectatio qua quis delectatur in ſpeculādo ⁊ diſcendo facit hominem magis ſpeculari ⁊ diſcere: ⁊ ſic nō ſequit̃ ꝙ delectatio ſit mala alicui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Artis aūt non eſſe opus neqꝫ vnā delectationem rationabiliter accidit. neqꝫ enim alterius operationis. neqꝫ vnius ars eſt: ſed potentie: quāuis ⁊ pigmentaria ars ⁊ pulmentaria videtur delectationis eſſe.

¶ Soluit quintā rationem: ⁊ dicit ꝙ rationabiliter accidit ꝙ nulla delectatio ſit opus artis: quia enī ea que eſt vere ⁊ proprie delectatio conſequitur operationem: non aūt generationem. ars aūt eſt factiua generationis: que eſt recta ratio factibilium. vt in ſexto dictum eſt: non eſt ars factiua operationis: ſed potētie alicuius ex qua procedit operatio: quāuis poſſet ſolui per interemptionem: qꝛ pigmētaria ars ⁊ pulmētaria vident̃ ordinari ad delectationē: tn̄ non ſunt ipſius delectatiōis factiue ſed delectabilium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Temperatū aūt fugere ⁊ prudentē perſequi nō triſtem vitam. ⁊ pueros ⁊ beſtias ⁊ perſequi: eodem ſoluunt̃ omnia: quia ⁊ dictum eſt qualiter bone ſimpliciter ⁊ qualiter non bone omnes delectationes. ⁊ tales ⁊ pueri ⁊ beſtie perſequunt̃. ⁊ harū nō contriſtationē prudēs eas que cum concupiſcētia ⁊ triſtitia ⁊ corporales. Tales enīꝫ he ⁊ harū ſuperabundātias fugit ſm̄ quas intemperatus. intēperatus eſt. ꝓpter qđ temperatus fugit has: quia ſunt delectationes intemperati.

¶ Soluit ſimul 2^{am} tertiā ⁊ ſextā rationeꝫ: ⁊ dicit ꝙ hoc ꝙ temperatus fugit delectationes: que erat ſecunda ratio: ⁊ hoc ꝙ prudens querit vitam ſine triſtitia: que erat tertia ratio: ⁊ hoc ꝙ pueri ⁊ beſtie querūt delectatiōes: que erat ſexta ratio: omnia habent eandeꝫ ſolutionem. dictū eſt enim ꝙ quedam delectationes ſunt bone ſimpliciter: ⁊ quomodo non omnes ſunt tales: ⁊ huiuſmodi delectationes: que. ſ. non ſunt bone ſimpliciter querunt pueri ⁊ beſtie: ⁊ harū triſtitiā fugit prudens: ⁊ loquimur de corporalibus delectationibus que ſunt cum concupiſcentia ⁊ triſtitia: ⁊ tales ſunt huiuſmodi delectatiōes. ſ. non bone ſimpliciter: ⁊ ſecunduꝫ harū ſupabundantias dicitur aliquis intemperatus. vnde ⁊ etiam he ſunt ille delectatiōes quas temperatus fugit. ſunt aūt quedā delectatiōes ꝓprie temperati: put. ſ. in operatione propria delectatur: ⁊ has nō fugit ſed querit.

SEd qm̄ ⁊ triſtitia malū cōfeſſum eſt ⁊ fugibile. h̄ quideꝫ enim ſimpliciter malum. hec aūt in eo ꝙ quo impediti ua: fugibili aūt contrariū vel fugibile aliqđ ⁊ malū vel bonū. Neceſſariuꝫ igit̃ delectationem quoddam eſſe bonum.

¶ Poſtqꝫ phus proſecutus eſt opiniones impugnātium delectationē: ⁊ ſoluit rōnes eoꝝ. Hic oſtendit contrariā veritatem. Et primo per rationes oſtenſiuas. Secundo deducendo ad inconueniens. ibi. (Manifeſtuꝫ autem ⁊ ipm̄ ⁊c.) Circa pmū duo facit. Primo oñdit ꝙ delectatio ſit bonū. 2° ꝙ aliq̄ delectatio ſit optima. ibi. (Optimū aūt nihil ꝓhibet ⁊c.) Circa p^{m} duo facit. Prio ponit rōnem. Secundo excludit quādā reſponſionē. ibi. (Ut enim ſpeuſippus ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ confeſſum eſt ab omnibus ꝙ triſtitia eſt ſimpliciter maluꝫ aliquid et fugiendum: ſed hoc dupliciter. quedaꝫ enim triſtitia eſt ſimpliciter maluꝫ. ſicut triſtitia que eſt de bono. quedā autem eſt mala ſecunduꝫ quid inquantū. ſ. eſt impeditiua boni: qꝛ etiaꝫ triſtitia que eſt de malo impedit aīum ne prompte ⁊ expedite operetur bonum: manifeſtuꝫ eſt autem ꝙ ei qđ eſt malum ⁊ fugiendū inuenitur duplex contrariū. vnū quidem qđ eſt fugiendū ⁊ malum. aliud aūt qđ eſt bonū: ſicut timiditati que eſt mala ꝯriat̃ fortitudo tanqꝫ bonū ⁊ audacia tāqꝫ maluꝫ. triſtitie aūt contrariat̃ delectatio. ſicut qđdā bonū. vñ cōcludit ꝙ delectatio eſt qđdā bonum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut enim ſpeuſipus ſoluebat nō conuenit ſolutio queādmodū maius minori ⁊ equali contrarium. non enim vtiqꝫ dicet ꝙ vere malum quidem eſſe delectationem.

¶ Excludit quandam ſolutionē predicte rationis. videbatur enim predicta ratio non valere: eo ꝙ concludit a diſiunctiua ad alterā eius parteꝫ. ſ. ſi fugibili contrariatur bonū vel fugibile. videtur ꝙ delectatio: que contrariatur triſtitie fugibili ſit aliquid bonum. ⁊ ideo ſpeuſippus: qui fuit nepos ⁊ ſucceſſor platōis in ſchola: ſoluebat dicens: ꝙ ſicut maius contrariatur minori ⁊ equali: ita triſtitia cōtrariatur delectationi: non quidē tanqꝫ equali: ſed ſicut maius minori: ⁊ econuerſo: non ſicut malum extremū bono medio: ſed ſicut vnum malum extremū alteri: puta qđ eſt in defectu ei qđ eſt in exceſſu: aut econuerſo: ſed Ariſtotiles dicit. hanc ſolutionē nō eſſe conuenientē: qꝛ ſequeret̃ ꝙ delectatio eſſet vere malum. ſ. ſm̄ ꝓpriam ſuā rōnem. ſicut ſuperabundātia vel defectus: ſed hoc nullus dicit. platōici. n. quoꝝ erat hec opinio: ꝙ delectatio non ſit bonū: non ponebant ꝙ delectatio ſit malū ſimpl'r ⁊ ſm̄ ſe: ſed negabant eā eſſe bonū aliqđ: inquātū eſt qđdā impfectū vel impedimentū vtutis: ſicut pꝫ ex ꝓceſſu pmiſſarū rōnū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Optimū aūt nihil ꝓhibet delectatiōeꝫ aliqꝫ eſſe. ſi quedā praue delectatiōes: queādmodū ⁊ ſcientiā quādā. quibuſdā prauis exn̄tib⁹.

¶ Oſtendit ꝙ aliqua delectatio ſit optimum. Et primo oſtendit propoſituꝫ. Secundo aſſignat cauſam erroris. ibi (Sed aſſumpſerūt.) Primū oſtendit duabus rationibus: quarū ſecunda incipit. ibi. (Et proſequi aūt ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo ponit rōnē. Secūdo manifeſtat qđ dixerat per quedā ſigna inferēdo quedā correlaria ex dictis. ibi (Et propter hec oēs ⁊c.) Circa pmū duo facit. Primo excludit quandam rōnē in contrariū. vident̃. n. quedaꝫ delectatiōes eſſe praue. ex quo pōt aliquis exiſtimare: ꝙ delectatio nō ſit aliqđ optimū. ſꝫ ipſe dicit ꝙ hoc nihil prohibet qn delectatio ſit optimum: ſicut etiam videmus ꝙ aliqua ſcia eſt optima. ſ. ſapientia: vt in ſexto dictū eſt. ⁊ tn̄ quedā ſcie ſunt praue. nō quidē inquātū ſcie ſunt. ſed ꝓpter aliquē defectū quem habēt

vel ex defectu principiorũ:qꝛ.ſ.procedũt ex falſis princi/pys vel ex defectu materie:ſicͭ pʒ in ſciētys operatiuis q̃ rũ vſus inducit ad malum.¶Scđo ibi.

¶Forte aũt ꝛ neceſſariũ.ſiquidē vniuſcuiuſqʒ habitus ſunt operatões nõ impedite ſiue oĩuʒ opatio eſt felicitas ſiue eſt alicuius ipoꝝ vtiqʒ ſi fuerit non impedita eligibiliſſimam eſſe.hec aũt eſt delectatio: quare erit aliqua delectatio optimum multis delectationibus prauis exi/ſtentibus ſi conuenit ſimplr.

¶Inducit rõnē ad ꝓpoᵐ.ꝛ diċ ꝙ vniuſcuiuſqʒ habitꝰſũt opõnes aliq̃ nõ īpedite.felicitas aũt ē opõ nõ īpedita.vl oĩuʒ bonoꝝ hituũ vel alicꝰeoꝝ:vt pʒ ī his q̃ ꝑ dcã ſũt.vñ neċium ē hꝫ opõnes nõ īpeditas eē ꝑ ſe appetibiles.opõ ãt nõ īpedita eſt delectatio: vt ſ̄ dcm̃ eſt. vñ ꝯueniēs eſt ꝙ aliq̃ delectatio ſit optima.illa.ſ.in qua ꝯſiſtit felicitas lʒ mlte delectatiões ſint praue ſimplr.¶Deiñ cũ diċ.

¶Et propter hoc oēs felicez delectabilē exiſti mãt vitã eſſe ꝛ iplicant delectationē in felicita tem rationabiliter. Neqʒ vna enim operatio perfecta īpedita.felicitas aũt perfectorum.

¶Manifeſtat qđ dixerat per ſigna īducēdo tria correla/ria.Quorũ primum eſt.ꝙ qꝛ operatio nõ impedita eſt fe licitas:ꝛ hoc ēt delectationē cauſat:inde ē ꝙ omnes exi/ſtimãt vitam felicē eſſe delectabilē:ꝛ rationabiliter ad/iũgũt delectationeʒ felicitati:qꝛ nulla operatio perfecta eſt impedita.felicitas aũt eſt perfectũ bonũ:vt in ꝑᵒ oſtē ſum eſt. vnde operatio non impedita:qꝛ delectationem cauſat.ex hoc autem cõcludit vlterius ibi.

¶Propter qđ īdiget felix his que in corporis bonis. ꝛ his que exterius ꝛ fortuna vt nõ īpe/diat hec. Rotatũ autem ꝛ infortunÿs magnis incidētē felicē dicentes eſſe ſi eſt bonus vel vo lentes nolentes nihil dicunt.

¶Et qꝛ felicitas eſt operatio nõ īpedita felix indiget bo nis corporis:puta ſanitate ꝛ īcolumitate ꝛ bonis exteri/oribus que dicũtur bona fortune:vt per horum defectũ non impediatur felix in ſua operatione.illi autem qui di cunt ſi homo eſt virtuoſus eſt felix:etiã ſi circũferatur ꝛ ſubdaṫ magnis īfortunÿs: nihil rõnabile dicũt: ſiue hoc dicãt volētes q̃ſi inteᵒ huic dcõ aſſeniiētes ſiue ħ dicãt nolētes.q.ꝑ rationē coacti ꝯ id ꝙ eis videṫ.ꝛ īnuit ſtoy cos:qrũʒ erat iſta opinio.¶Tertiũ correlariũ īfert ibi.

¶Propter indigere aũt fortuna videtur quibuſ dam idem eſſe bona fortuna felicitati no n exi ſtens.qꝛ ꝛ ipſa ſupra excellens impediens eſt. ꝛ forte non adhuc bonã fortunam vocare iu/ſtũ.ad felicitatem enim terminus ipſius.

¶Et diċ ꝙ qꝛ felicitas īdiget bona fortũa:aliqbꝰ viſũ eſt ꝙ idē ſit felicitas ꝛ bona fortũa:qđ tñ nõ ē vez:qꝛ ipa ſu perexcellētia bonoꝝ fortũe ē īpeditiua felicitatis. īqꝫtũ .ſ.aliq̃ ꝑ ħ īpediũṫ ab ope v̄tutis:ī q̃ ꝯſiſtit felicitas.ꝛ tũc nõ eſt iuſtũ ꝙ talis ſupexcellētia voceṫ bona fortuna:qꝛ terminꝰ.i.finis vel ratio bone fortune eſt per cõparatio/nē ad felicitatem.¶Deinde cum dicit.

¶Et proſequi aũt oĩa ꝛ beſtias ꝛ hoies dele/ctationē ſignũ quoddã eius qđ eſt eſſe aliquali ter optimuʒ ipſam.fama autem non omnino perditur quam populi multi famant.

¶Ponit ſecũdã rõneʒ ad oſtendēdum ꝙ felicitas ſit ali/quid optimũ.ꝛ ſumitur per quoddã ſignũ:vnde prio po/nit ipſum:ꝛ dicit ꝙ hoc ꝙ omnes ꝓſequuntur.i. querũt delectationē eſt quoddã ſignũ ꝙ aliqualiter delectatio ſit optimũ. illud.n.in quem oēs vel plures cõſentiũt nõ põt eſſe omnino falſum:vnde in ꝓuerbio diciṫ quod nõ perdiṫ oĩno fama q̃ apud multos populos diuulgatur:ꝛ huius ratio eſt:qꝛ natura nõ deficit neqʒ in oĩbus neqʒ ī pluribus:ſed ſolũ in paucioribus:vnde id qđ inuenitur ī omnibꝰ aut in pluribus videtur eſſe ex īclinatione nãe: q̃ nõ īclinat neqʒ ad malũ nʒ ad falſũ.ꝛ ſic vꝝ ꝙ delctatio in quã cõcurrit oĩuʒ appetitꝰ ſit aliqđ optimũ.¶2ᵒ ibi.

¶Sed qm̃ nõ eadē.neqʒ natura. neqʒ habitus optimꝰ.neqʒ eſt.neqʒ videṫ.neqʒ delectationē ꝓſequũtur eadē oēs. delectationē qdē oēs.

¶Excludit quoddam qđ poſſet reputari contrarium. ꝙ .ſ. non omnes appetunt eandem delectationem : ſed ip/ſe oſtendit ꝙ per hoc non impeditur principale propoſi/tum duplici ratione.Primo quidem:quia non eſt eadeʒ natura ꝛ habitus omnium optimus neqʒ ſ̄m veritateʒ neqʒ ſ̄m apparentiam. Alia enim eſt optima diſpoſitio hoīs alia equi.iteʒ alia iuuenis alia ſenis. ꝛ quia vnicui/qʒ eſt delectabile id qđ eſt ſibi cõueniens:inde eſt ꝙ nõ omnes appetunt eandeʒ delectationem:quãuis omnes appetant delectationem:quia ſcilicet delectatio eſt opti mũ oĩbus:ſed non eadē ſic nec eadē diſpõ nãe eſt oĩbus optima.¶Secundam rationem ponit ibi.

¶Forte autem ꝛ proſequũtur:non quã exiſti/mant:neqʒ quam vtiqʒ dicerent.ſed eandem. Oia.n.natura habēt quoddam diuinum.

¶Et dicit ꝙ põt dici ꝙ oēs hoies appetunt eandeʒ dele/ctationem ſ̄m naturalem appetitum.non tamen ſ̄m ꝓ/prium iudicium.non omnes enim exiſtimãt corde.neqʒ dicunt ore eandem delectationeʒ optimam.naturaliter tamen omnes inclinãtur in eãdem delectationem:ſicut ī optimam. puta in contemplationem intelligibilis veri tatis ſ̄m ꝙ omnes homines natura ſcire deſiderant. ꝛ hoc contingit:quia omnia habent in ſeipſis quoddaʒ di/uinum ſcilicet inclinationeʒ nature que dependet ex ꝑn cipio primo vel etiam ipſam formam que eſt huius incli nationis principium.¶Deinde cum dicit.

¶Sed ꝛ aſſumpſerunt noīs hereditatē corpa les delectationes ꝑꝑ ꝛ plures īclinare in ipſas ꝛ oēs ꝑticipare ipſas.propter ſolas igitur co/gnitas eſſe has ſolas exiſtimant eſſe.

¶Aſſignat rationem.quare aliqui opinati ſunt delecta tioneʒ non eſſe bonum aut optimum.ꝛ dicit ꝙ ratio hu/ius eſt:quia corporales delectationes aſſumpſerunt ſibi q̃ſi hereditarie nomen delectationis propter hoc ꝙ fre/quentius inclinamur in ipſas:vt pote adiũctas neceſſa/rys vite:ꝛ qꝛ omnes participant ipſas:vtpote ſenſibiles ꝛ omnibus notas:qꝛ ipſe ſole ſunt cognite communiter propter hoc exiſtimant has ſolas eſſe delectationes:ꝛ iõ qꝛ hꝫ delectationes nõ ſunt optime exiſtimant quidam ꝙ delectatio nõ ſit optimũ. ¶Deinde cum dicit.

¶Manifeſtum aũt quoniam: ꝛ ſi non delecta tio bonũ ꝛ operatio non erit viuere delectabi/liter felicem.cuius.n.gratia indigeret vtiqʒ ip/ſa.ſiquidem non bonum.

¶Oſtendit propoſitum ducēdo ad inconueniētia.Ducit aũt ad tria incõueniētia.Quoꝝ primũ ē ꝙ ſi delectatio

⁊ operatio delectabilis nō ſit quoddā bonū ſequit̄ ꝙ felix nō viuat delectabil'r.cum.n.felicitas nō ſit ꝑ ſe bona nō requireret delectationē vita felicis ſi delectatio non eſſet quoddam bonum.¶ Secundo ibi.

¶ Sed ⁊ triſte conuenit viuere.neqꝫ malum enim.neqꝫ bonū triſtitia.ſiquidem enim neqꝫ delectatio.quare propter quid vtiqꝫ fugeret.

¶ Et dicit ꝙ ſi delectatio nō ſit aliquod bonum:cōuenit ꝙ viuere in triſtitia non ſit aliquod malum.ſi.n.delectatio nō ſit neqꝫ bona neqꝫ mala ſequetur idē de triſtitia que ei ꝯriat̄,⁊ ſic triſtitia nō eēt fugiēda. ¶ Tertio ibi.

¶ Neqꝫ vtiqꝫ delectabilis vita ſtudioſi:ſi non operationes ipſius.

¶ Ducit ad tertiū incōueniēs.ſeqt̄.n.ꝙ vita v̄tuoſi nō ſit delectabilis:ſi oꝑationes ei⁹ nō ſunt delectabiles:qđ nō eſſet.ſi delectatio nō eſſet aliquid bonū.manifeſtum eſt enim ꝙ virtus operatiua boni eſt.

DE corpalibus autē delectationibus vtiqꝫ intēdendum dicentibus quoniam quedam delectationes eligibiles valde.puta bone. ſed non corporales:⁊ circa quas intemperatus.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de delectatione ⁊ triſtitia ī gnāli h̄ ſpecial'r determinat de d̄lectationib⁹ corpalib⁹. circa quas eſt continentia ⁊ incontinentia.⁊ circa hoc tria facit.Prīo ꝓponit intētū.Scđo mouet dubitatiōeꝫ ibi.(Propter qđ igit̄ ⁊c̄.)Tertio aſſignat cām quorūdā que accidūt circa delectationes.ibi.(Nō ſemꝑ aūt ⁊c̄.) Dicit ergo primo.ꝙ poſt ea que dicta ſunt de d̄lectatione in cōi.intēdendū eſt nobis de corpalib⁹ ēt delectationibus vt dicamus ꝙ quedā delectationes ſunt valde eligibiles.ſ.ille que nāliter ſunt bone.corporales aūt delectationes circa quas aliqs fit:intēperatus nō ſunt tales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quid igitur cōtrarie triſtitie male. malo enim bonum contrarium.

¶ Mouet dubitationem circa predicta.Et primo ponit dubitationem.Secūdo ſoluit eā.ibi.(Uel ſic bone ⁊c̄.) Tertio aſſignat cām dictoruꝫ.ibi.(Quia autem nō ſolū oportet ⁊c̄.)Eſt autem circa primum conſiderandum ꝙ phyloſophus ſupra ad ꝓbandum delectationē eſſe bonum ſumpſit argᵐ a malitia triſtitie:⁊ q2 nūc dixerat corporales delectationes nō eſſe bonas:reſumit idē mediū pro obiectiōe.ſi.n. malo ꝯriat̄ bonū: remanet dubitatio ex quo delectationes corporales dicūtur eſſe nō bone q̄re contrarie triſtitie ſint male.¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel ſic bone vt neceſſarie. qm̄ ⁊ non maluꝫ bonum eſt.

¶ Soluit obiectionē dupl'r.Primo.n.dicit ꝙ delectationes corpales ſunt aliqual'r bone. inquātum.ſ.ſunt nec̄ie ad depellēdas ꝯrias triſtitias:q2 ēt per hūc modū omne illud qđ non eſt maluꝫ ex ſua natura poteſt dici bonum. ¶ Scđam ſolutionem ponit ibi.

¶ Uel vſqꝫ ad hoc bone.habituum quidē enī ⁊ motuū quorūcūqꝫ non eſt melioris ſupabūdātia neqꝫ delectationis:quorumcūqꝫ autem eſt:⁊ delectationis eſt.Corporalium autē bonorum eſt ſuperabundantia ⁊ prauus proſequendo ſuperabundantiam eſt prauus:ſed nō neceſſarias.Omnes enim gaudent aliqualiter ⁊ pulmētis ⁊ vino ⁊ venereis:ſed nō vt oportet.Contrarie autem in triſtitia.non enim ſuperabundantiam fugit.ſed totaliter.non enim eſt ſuperabundantie triſtitia contraria.ſed proſequenti ſuperabundantiam.

¶ Et dicit ꝙ delectationes corpales ſunt qđem bone:nō aūt abſolute.ſed vſqꝫ ad hoc.i.vſqꝫ ad certuꝫ terminū.⁊ hui⁹ rōnē aſſignat.cū.n.oīs d̄lectatio ꝯſeqtur habitū aliquē ⁊ motū ſiue operationē:opꝫ ꝙ ſi habituū ⁊ motuum ſiue operationū nō pōt eſſe ſupabūdātia melioris.i. ſupexceſſus a bono ꝙ neqꝫ delectationis cōſequentis poſſit eē exceſſus:ſicut hui⁹ oꝑationis que eſt cōtēplatio veritatis non pōt eē ſupexceſſus melioris.q2 quāto plus veritatē cōtēplat̄ tāto melius:vñ ⁊ delectatio ꝯſequēs eſt bona abſolute:⁊ nō ſolū vſqꝫ ad aliquā mēſurā.ſi autem habituū ⁊ motuū ſiue oꝑationum ſit ſupexceſſus melioris.ita ēt ſi habebit ⁊ circa delectationē ꝯñtē.manifeſtū eſt aūt ꝙ circa corpalia bona poteſt eſſe ſuperabūdantia melioris.⁊ hui⁹ ſignuꝫ eſt ꝙ ex hoc aliqs dicitur prauus ꝙ horū bonorū ſuperabūdātiā querit:etiā ſi nulli alijs noceat.nō tñ ex hoc ipſo ꝙ querit corpalia bona ⁊ delectatur eſt prauus:q2 oēs hoīes aliqualiter gaudent pulmento vino ⁊ venereis:ſꝫ ex hoc vituperātur aliq ꝙ gaudēt ī eis nō ſm ꝙ opꝫ ex quo pꝫ ꝙ delectatio corporalis ē bona vſqꝫ ad aliquā mēſurā:ſuperabūdantia aūt ipſius eſt mala.ecōtrario aūt ſe hꝫ in triſtitia:q2 nō ſolū eius ſuperabūdātiā fugit virtuoſus:ſed totaliter oēm triſtitiā. triſtitia aūt nō eſt cōtraria ſuperabūdantie delectationis corporalis:q2 ſic aliquis nō triſtaret̄ niſi de maxio receſſu a ſupabūdātia delectationū:q̄ qđē triſtitia nō multuꝫ vituperabilis eēt:ſed aliqual'r tolerāda: ſed magis triſtitia inheret ei qui perſequit̄ ſupabundātiam delectationū.ex hoc enim contingit ꝙ ex modico defectu delectabiliū triſtatur:⁊ inde eſt ꝙ ſicut ſuperabūdātia delectationuꝫ corporaliū eſt mala:ita ⁊ triſtitia.¶ Deīde cū.d.

¶ Quia autē nō ſolū oportet dicere verū.ſed ⁊ cauſam falſi.hoc enim confert ad fidem.cum eniꝫ rōnabile apparet ꝓpter qđ videt̄ verū nō ens verū facit credere magis.q̄re dicēdum ꝑ qđ vident̄ corpales delectatiōes eligibiliores.

¶ Aſſignat rationeꝫ predictorum.Et primo dicit de quo eſt intentio.Secundo exequitur propoſitum. ibi.(Primum quidem vtiqꝫ ⁊c̄.)Dicit ergo primo.ꝙ non ſolum oportet dicere ſolutionem dubitatiōis:ſed aſſignare cauſam falſitatis:que erat in obiectione. hoc enim multum confert ad hoc ꝙ fides adhibeatur veritati.cum enī appareat ratio propter quaꝫ videtur eſſe verū illud qđ non eſt verum.hoc facit magis credere veritati.⁊ ideo dicendum eſt:quare corporales delectationes videantur multis eſſe eligibiliores alijs delectationibus. cum tamen ille ſint bone abſolute.corpales āt ſolū vſqꝫ ad aliquam menſuram.¶ Deinde cum dicit.

¶ Primū qđē vtiqꝫ qm̄ expellit triſtitiaꝫ. ⁊ ſuperabūdātias triſtitie:vt exiſtēte medicina delectatiōes ꝓſequūtur ſupabūdātes ⁊ totaliter corpales. vehemētes aūt fiūt medicine ꝑ qđ ⁊ queruntur ꝑ iuſta cōtrariū apparere.

¶ Exequitur propoſituꝫ. Et primo aſſignat rationē:quare delectationes corporales videantur magis appetibiles.Secūdo aſſignat rōnē quare alie ſint minus appetibiles ſm rei v̄itatē ibi.(Qui āt ſine triſtitia.)Circa pᵐ

aſſignat duas rationes. Quarum ſecunda ponitur ibi. (Adhuc proſecute ſunt ⁊c̃).Circa primũ duo facit. Primo aſſignat rõnẽ q̃re delectationes corporales videant̃ magis appetibiles.Scd̃o aſſignat rõnez q̃re delectationes corꝑales nõ videant̃ bõe vl̃r ibi.(Et nõ ſtudioſũ vtiq3 ⁊c̃.)Dicit ḡ p̊.ꝙ pria rõ: q̃re delectationes corꝑales videant̃ magis eẽ eligibiles eſt:q2 expellũt triſtitiã.⁊ q2 delectatio corꝑalis ꝑꝑ ſui ſuꝑabũdãtiam eſt medicina ꝯ triſtitiã.nõ.n.q̃licũq3 delectatiõe triſtitia tollit̃:ſ3 vehemẽti.inde eſt ꝙ hoĩes q̃rũt delectationẽ ſuꝑabũdãtez ⁊ corporalez cui triſtitia contrariatur.delectationi autem intellectuali. puta q̃ eſt i'conſiderãdo nõ ꝯriatur aliqua triſtitia:q2 nõ eſt in fieri:ſed ĩ facto eſſe: vt ſupra eſt habitũ.ex hoc aũt ipſo ꝙ corꝑales delectationes ſunt medicine ꝯ triſtitias:vident̃ eſſe vehemẽtes:q2 mẽſurãtur nõ ſolũ ex ſui nã: ſ3 ẽt ex ꝯrio qđ expellũt.⁊ inde ẽ ꝙ valde q̃rũtur ꝑꝑ hoc ꝙ magis apparẽt circa ſuũ ꝯriũ poſite.ſic̃ delectatio potus magis apꝑeret ſi afficeret ſitis: ⁊ iõ illi ꝗ querũt delectationẽ potus ꝑparãt ſibi ſitiz ꝑ comeſtionẽ ſalſoꝝ.vt magis ĩ potu delectent̃.⸿ Deinde cũ dicit.

⸿ **Et nõ ſtudioſum vtiq3 videtur delectatio ꝓpter duo h̃ quemadmodu3 dictum eſt:qm̃ he quidem praue nature ſunt operationes. vel ex natiuitate : queãdmodũ beſtie:vel propter cõſuetudinem:queãdmodum que prauoru3 hominum:medicine aũt he quoniã indigẽtis. Et hẽre melius q̃3 fieri. he aũt accidũt his qui ꝑficiuntur ſm̃ accidẽs quide3 igitur ſtudioſe.**

⸿ Aſſignat rõnẽ q̃re delectatões nõ videãtur vl̃r bonũ:⁊ dicit ꝙ ꝑꝑ delectatiões corporales:ſic̃ ẽt ſupra dictũ eſt. viſum fuit ꝗbuſdã ꝙ delectatio nõ eẽt aliq̇d bonũ.in delectationib⁹.n.corꝑalibus multa iueniũtur.q̃dã.n.earꝝ ſunt praue nãl̃r:vtpote ꝯſequẽtes prauas oꝑationes.q̃ q̇dẽ ſunt appetibiles ꝗbuſdã ab ipſa ſua natiuitate: ſicut beſtijs ⁊ beſtialibus hoĩbus.ꝗbuſdã aũt ſũt appetibiles ꝑꝑ ꝯſuetudinẽ:ſicut delectationes prauoꝝ hoĩum.q̃da3 vero delectationũ corporaliũ ſunt medicine contra aliquẽ defectũ ⁊ huius ſignũ eſt:q2 nõ ſunt niſi ĩdigẽtis. nõ eni aliq̇s delectatur ĩ cibo qñ nõ indiget:⁊ ſic delectatio cibi eſt medicina ꝯ triſtitiaz famis.⁊ manifeſtũ ẽ ꝙ melius ẽ hẽre aliquẽ iã perfectũ q̃3 fieri.h9 aũt delectatões q̃s dicimus eſſe medicinales accidũt his ꝗ ꝑficiũtur:nõ aũt his ꝗ iã ſunt ꝑfecti.cauſant̃.n.ex hoc ꝙ ꝑ id qđ ſumit̃ tollitur nãe indigẽtia. ſic igitur p3 ꝙ non ſunt bone ſm̃ ſe:ſed ꝑ accidẽs.inq̃3tũ.ſ.ſũt ad aliquid nec̃ie:⁊ has duas rõnes ẽ tetigit in duabus ſolutionib⁹.na3 ille delectationes excedũt mẽſurã debitã que ꝯſequũtur prauas operationes:q2 ergo corꝑales delectationes nõ ſunt ſm̃ ſe bone.tñ cũ videãtur magis appetibiles quidã eſtimauerũt vl̃r delectationes non eſſe bonas.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ **Adhuc proſecute ſunt propter vehementes eſſe a nõ potẽtibus alijs gaudere. Ipſi igitur ſibijpſis ſitim quãdã preparãt:qñ q̇dẽ igitur innocuas nõ ĩcrepabile:qñ aũt nocuas prauu3: neq3.n.habẽt altera in quibus gaudẽt.**

⸿ Ponit ſcd̃am rõnẽ.Et circa hoc duo facit. Primo põit rõnez.Scd̃o mãifeſtat q̇dđã qđ ſuppoſuerat ibi.(Eteni multis ⁊c̃.) Dicit ergo p̊ ꝙ q2 corꝑales delectatiões ſũt vehemẽtes q̃rũtur ab his ꝗ nõ poſſunt alijs delectatiõibus gaudere.ſ.ab hoĩb⁹ꝗ ſolũ ſenſibilib⁹ inherẽt: ⁊ delectationes ĩtellectuales nõ ꝑcipiũt:⁊ inde eſt ꝙ tales homines ꝑparãt ſibijpſis quãdã ſitim taliũ delectationu3 dum.ſ.ſpõte ſeipſos incitãt ad eaꝝ ꝯcupiſcentiã: ſicut dictũ eſt de illis ꝗ comedũt ſalſa:vt cõcupiſcant potũ.⁊ iõ q2 ꝑdicti hoĩes nõ habẽt alia delectabilia.in ꝗbus recreentur nõ ẽ ĩcrepabile ſi corꝑales delectatiões accipiant. dũ tñ tales delectatiões nõ noceãt nec eis nec alijs.ſi autẽ ſint nociue hoc ẽ prauũ ⁊ ĩcrepabile:ſicut p3 de d̃lectatione adulterij ⁊ cibi nociui.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ **Etenim multis triſte propter natura3 ſemꝑ enim laborat aĩal.quemadmodum ⁊ naturales ſermones.teſtãtur. videre audire dicentes eſſe triſte.ſed ea aſſueti ſumus vt aiũt.**

⸿ Aſſignat rationez cuiuſdam quod ſuppoſuerat: ſcilicet ꝙ omnes homines indigeãt aliqua delectatione recreari.Et primo aſſignat huiuſmodi rationem communiter quantum ad omnes.Secundo quantu3 ad iuuenes ibi. (Similiter autẽ ⁊c̃.)Tertio quantu3 ad melancolicos ibi.(Melancolici autem ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ ideo non eſt increpabile ꝙ aliqui vtãtur delectationibus corporalibus:cum non habeant alias:q2 indigent eis: ſicut medicina contra triſtitias.quantum enim ad multa triſtitia aduenit hominibus propter naturales mot⁹ ⁊ operationes.ſemper enim animal vigilans eſt in labore. labor autem eſt contriſtatiuus: ſicut naturales ſermones teſtãt̃ ꝗ dicũt ꝙ videre ⁊ audire iugiter triſtitiã cauſat ĩquantum eſt laborioſum:ratione cuius animal indiget quiete ſomni:vt dicitur in libro de ſomno ⁊ vigilia: ſed ideo non percipimus huiuſmodi triſtitiã:q2 iam ſumus conſueti continue eam pati:videre tamẽ ⁊ audire.⁊ ſi habeant laborem ⁊ triſtitiam naturalem ex parte organorum naturaliu3 : habent tamen delectationem animalẽ rõne cõditiõis ſenſibiliũ.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ **Similiter autem: ⁊ in iuuẽtute quidẽ ꝓpter augmẽtationẽ queãdmodu3 vinolẽti diſponũtur ⁊ delectabile iuuẽtis.**

⸿ Aſſignat rationem.quare iuuenes maxime indigẽt delectatione:⁊ dicit ꝙ in iuuenibus propter augmentum ſunt multe commotiones ſpirituum ⁊ humorum : ſicut etiam accidit vinolentis.⁊ ideo propter h9 laborez iuuẽtus maxime querit delectationem. ⸿ Deinde cum dic̃.

⸿ **Melãcolici autem ſm̃ naturam ĩdigẽt ſemꝑ medicina.etenim corpus corroſuram patiẽs ꝑſeuerat ꝓpter cõplexionẽ. ⁊ ſemꝑ ĩ appetitu vehemẽti ſunt.expellit aũt delectatio triſtitiã: ⁊ que cõtraria: ⁊ que cõtingẽs . ſi ſit fortis. ⁊ propter hoc intemperati ⁊ praui ſunt.**

⸿ Aſſignat rationem ex parte melancolicorum.⁊ dicit ꝙ melancolici ſm̃ naturalem diſpoſitionem ſemper indigent medicina contra triſtitias.quia corpus eorum patitur corroſionem quandam propter ſiccitatem complexionis:⁊ iõ habent vehementem appetitu3 delectationis: per quam huiuſmodi triſtitia repellatur.delectatio eni3 expellit non ſolum triſtitiam contrariam.puta delectatio cibi triſtitiam famis:ſ3 ſi delectatio ſit fortis expellit q̃ñq3 aliam triſtitiam:q2 omnibus triſtitijs contrariat̃ ſm̃ genus:l3 non ſm̃ ſpeciem: ⁊ quia melancolici vehementer appetunt delectationes: inde eſt ꝙ frequenter fiunt intemperati ⁊ praui.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ **Que autem ſine triſtitia non habẽt ſuꝑabundantiam. he aũt que natura delectabiliũ ⁊ nõ ſm̃ accidens. dico aũt ſm̃ accidẽs delectabilia**

medicãtia. qm̃ enim accidit medicatum eſſe ſuſtinẽte ſano operãte aliq̃d ꝓpter hoc delectabile videtur eſſe. Natura aũt delectabilia que faciũt actum talis alicuius nature.

¶ Aſſignat rationem quare delectationes intellectuales ſm rei veritatem ſunt meliores: ⁊ dicit ꝙ q2 huiuſmodi delectationes nõ hñt ꝯriã triſtitiã quã expellãt. ide ẽ ꝙ nõ hñt ſuperabũdãtiã: ex qua reddãtur vitioſe. hꝰ.n. delectationes ſunt circa ea que ſunt delectabilia ſꝫ ſui nãꝫ ⁊ non ſm accidẽs: ⁊ h̃ duo exponit. Primo qdẽ qd ſit delectabile ſm accidẽs. ⁊ dicit ꝙ illa ſunt delectabilia ſm accidẽs: q̃ delectãt inquãtũ medicatiua. q2.n. dum aliqs patitur ſanationẽ accidit ꝙ ſanũ ibi aliqd opereꝛ: ꝓpter hoc videtur operatio eſſe delectabilis: ⁊ inde eſt ꝙ quãdo querũꝛ hꝰ delectationes vltra neceſſitateꝫ medicine ſũt delectatiões inordinate. ꝯñter ãt expõit ꝙ delectabilia ſm naturã ſunt illa que faciunt operationẽ talis nãe. vnicuiqꝫ.n. nature delectabilis eſt operatio ꝓpria cũ ſit eius perfectio: ⁊ iõ homini delectabilis eſt opatio rõnis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non ſemper auteꝫ nullum delectabile idẽ. propter non ſimplicem eſſe noſtram naturã. ſed eſſe aliquid: ⁊ alteruꝫ ſm ꝙ corruptibilia: quare ſi quidem alterũ agat. hoc alteri nature preter naturã. cũ auteꝫ appropriet: neqꝫ triſte videtur: neqꝫ delectabile quod opatum eſt.

¶ Aſſignat duorũ rõneꝫ que accidũt circa delectationes humanas. quorũ vnũ ẽ: ꝙ nihil idẽ eſt ſemp delectabile homini. ⁊ hꝰ rõnẽ dicit eſſe: q2 nã noſtra nõ ẽ ſimplex ſed cõpoſita: ⁊ ex vno in aliud trãſmutabilis. inq̃tũ ſubiacet corruptioni. ⁊ ideo ſi hõ ſm aliquã ſui diſpoſitionẽ agat aliquã actionẽ ſibi delectabilẽ: hec delectatio eſt preternãlis homini ſm alterã eius diſpoſitionẽ: ſicut cõtẽplari eſt naturale homini ratione intellectus: ſed preternãle hoi rõne organorũ imaginatiõis q̃ laborãt i ꝯtẽplãdo. ⁊ iõ cõtẽplatio nõ ẽ ſemp hoi delectabilis. ⁊ eſt ſil'e de ſũptione cibi: que eſt nãlis homini indigẽti: preter naturã aũt iam corpori repleto. cũ aũt hõ appropinquat ad contrariã diſpoſitionẽ. tũc illud qõ prius erat delectabile ſꝫ precedẽtẽ diſpõnẽ neqꝫ adhuc videtur triſte: q2 nõdum cõtraria diſpoſitio totaliter aduenit: neqꝫ videꝛ delectabile: q2 iam fere alia diſpoſitio receſſit. Et ex hoc concludit quoddã correlarium. ibi.

¶ Quare ſi huius natura ſimplex ſit. ſemp eadem actio delectabiliſſima erit. propter quod deus ſemper vna ⁊ ſimplici gaudet delectatione. non enim ſolum motus eſt operatio. ſed etiam inmobilitatis: ⁊ delectatio magis i q̇ete eſt q̃ꝫ in motu.

¶ Et dicit ꝙ ſi nã alicuius rei delectantis eſſet ſimplex ⁊ immutabilis eadẽ actio eſſet ſibi delectabiliſſima. puta ſi hõ eẽt ſoluꝫ intellectus ſemper in cõtẽplãdo delectaretur. ⁊ inde eſt: q2 deus eſt ſimplex: ⁊ immutabilis: ſemper gaudet vna ⁊ ſimplici delectatione: quã.ſ. hꝫ in cõtẽplatione ſuypſius. nõ.n. eſt operatio que delectationẽ cauſat ſolũ in motu ꝯſiſtens: ſed ẽt i imobilitate: ſicut pꝫ de operatione intellectus. ⁊ illa delectatio que eſt abſqꝫ motu eſt maior q̃ꝫ illa que eſt in motu: quia illa que eſt in motu eſt in fieri. illa aũt que eſt in quiete eſt in eſſe perfecto: vt ex p̃dictis pꝫ. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Tranſmutatio autem omnium dulciſſimuꝫ ſm poetaꝫ propter malitiam quãdam. Quẽadmodum enim homo facile tranſmutabilis qui malus: ⁊ natura autem que indiget tranſmutatione. nõ eniꝫ ſimplex neqꝫ epyiches. de continentia quidem igitur ⁊ incontinentia ⁊ delectatione ⁊ triſtitia dictuꝫ eſt. ⁊ quid vnũquodqꝫ: ⁊ qualiter hoc quidem ipſorum bonum eſt. hec autem mala. Jam autẽ ⁊ de amicitia dicemus.

¶ Aſſignat cãm ſecũdi accidentis circa delectationes: ꝙ ſcꝫ trãſmutatio ſm dictũ cuiuſdã poete eſt maxime delectabilis hominibus: ⁊ hoc dicit accidere ꝑp quandaꝫ malitiã.i. defectum nature: que nõ ſemper põt in eadem diſpoſitione cõſiſtere. ſicut.n. mali hominis eſt qõ de facili tranſmutetur. ⁊ non habeat mentem fixam in vno. ita eſt de natura que indiget tranſmutatione: q2 non eſt ſimplex neqꝫ perfecte bona. ẽ.n. motus actus iperfecti: vt dꝛ in tertio phyſicorũ. Ultimo autem epilogando cõcludit dictum eſſe in hoc ſeptimo libro de continentia ⁊ incõtinentia: delectatiõe ⁊ triſtitia: quid vnũquodqꝫ eorum eſt: ⁊ qualiter ſint bona vel mala: vnde iaꝫ dicendũ eſt de amicitia: ⁊ ſic terminatur ſnĩa ſeptimi libri.

¶ Incipit liber octauus.

Poſt hec aũt de amicitia. ſequitur vtiqꝫ pertrãſire. Eſt enim virtus quedam vel cum virtute.

¶ Poſtq̃ꝫ phus determinauit de virtutibus moralibus ⁊ intellectualibus: ⁊ continentia que eſt quoddam imperfectum in genere virtutis. hic ꝯñter determinat de amicitia que ſupra virtutem fundatur: ſicut quidaꝫ effectus virtutis. Et primo prohemialiter dicit de quo eſt intentio. Secũdo incipit de amicitia tractare ibi. (Forte aũt vtiqꝫ ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad moralem pertinet de amicitia tractare. Secundo oſtendit que ſunt circa amicitiam tractanda ibi. (Dubitatur aũt de ipſa ⁊c̃.) Circa primũ inducit ſex rõnes ad oſtẽdendũ ꝙ de amicitia ſit conſiderandum. Dicit ergo primo ꝙ poſt predicta conſiderandum eſt de amicitia pertranſeundo: vt ſcilicet conſideremus ea que pertinent ad conſiderationẽ moralis phyloſophie: pretermiſſis his q̃ ꝑtinẽt ad cõſiderationẽ nãlis phyloſophi. Et pria ratio q̃re de amicitia ſit tractandum eſt: q2 conſideratio virtutis pertinet ad moralem phyloſophiaꝫ. Amicitia ãt eſt q̃dã virtus: inquantum.ſ. eſt habitus electiuus: vt infra dicetur: ⁊ reducitur ad genus iuſtitie: inquantũ exhibet proportiõale: vt ĩfra diceꝛ. vel ſaltĩ ẽ cũ v̄tute inq̃ꝫtum.ſ. virtus ẽ cã vere amicitie. ¶ Secundã rationem ponit ibi.

¶ Adhuc maxime neceſſariuꝫ in vita: ſine amicis enim nullus vtiqꝫ eligeret viuere. habens reliqua bona omnia. etenim ditantibus ⁊ principatus ⁊ potentatus poſſidentibus videtur maxime amicis opus eſſe. Que enim vtilitas talis bone fortune ablato beneficio: quod fit maxime ⁊ laudabiliſſimũ ad amicos: vel qualiter vtiqꝫ ſeruabitur ⁊ ſaluabitur ſine amicis. Quanto enim maior tanto minus ſecura. In inopia: ⁊ reliquis infortunijs ſoluꝫ exiſtimant refugium eſſe amicos. Et iuuenibus auteꝫ ad

inſpectabile: ⁊ ſenioꝛibus ad famulatum ⁊ ad deficientiam actionis: ꝓpter debilitatem ad iutoꝛij. His quidem qui in ſummo ad bonas actiones: ſimulq; duo. venientes etenim intelligere ⁊ agere potentioꝛes.

❡ Moꝛalis enim philoſophia habet cōſideratione circa omnia que ſunt neceſſaria vite humane: inter que maxime neceſſariū eſt amicitia: intātū ꝙ nullus bene diſpoſitus eligeret viuere cū hoc ꝙ hēret oīa alia exterioꝛa bona ſine amicis. Illis.n. qui maxime poſſidēt exterioꝛa bōa: ſcȝ diuitibus ⁊ ꝑncipibꝰ ⁊ ꝑtātibus: maxime videtur eē neceſſarij amici. primo qdē ad vſum hoꝛum bonoꝛū. nulla.n. eſt vtilitas bonoꝝ foꝛtune: ſi ex his aliqs nulli bn̄ficiat. bn̄ficiū āt maxime ⁊ laudabiliſſime fit ad amicos. Scdo ad cōſeruationē taliū bonoꝛū: que nō poſſunt conſeruari ſine amicis: qꝛ bōa foꝛtuna q̄to eſt maioꝛ: tāto ē minus ſecura: qꝛ hȝ plures inſidiatoꝛes: nec ſolum in bona foꝛtuna ſunt vtiles amici: ſed ēt in ꝯ̄ria: qꝛ in paupertate hoīes exiſtimāt amicos eſſe ſingulare refugiū. Sic ergo ī omni foꝛtuna amici ſunt neceſſarij. Siľr ē iuuenibus neceſſaria amicitia ad hoc ꝙ per amicos cohibeātur a peccato. ſunt.n. ꝓm ſeipſos proni ad ꝯcupiſcentias delectationū: vt in. 7. dictū eſt. ſenioꝛibus aūt ſunt vtiles amici ad ſeruiendum ꝑꝑ defectus coꝛpoꝛales: ⁊ qꝛ deficiunt in ſuis actionibus propter debilitatem: ſunt eis neceſſarij amici ad adiutoꝛiū. illis autē qui ſunt in ſummo ideſt in perfecta etate ſunt vtiles ad bonas actiones exequēdas. qn̄.n. duo ꝯueniunt ſunt potētioꝛes ⁊ in opere intellectualis ſpeculationis: dum vnus videt quod alīꝰ videre nō pōt: ⁊ ad opus exterioꝛis actiōis: in quo maxime vnus alij auxiliatur. ⁊ ſic pȝ ꝙ de amicitia cōſiderandū eſt: ſicut de re oībus neceſſaria. ❡ Tertiā rōnē pōit ibi.

❡ Naturaq; ineſſe vr̄ ad id qđ genuit genito nō ſolū in hoībus ſed in volatilibus ⁊ plurimis aīaliū. Et his qui vnius gētis adinuicē: ⁊ maxime hoībus: vn̄ ⁊ philātropos laudamus: videbit aūt vtiq; aliquis ⁊ in erroꝛibus: vt familiare omnis hō oī homini ⁊ amicum.

❡ Et dicit ꝙ etiam amicitia ineſt ꝓm nām generanti ad genitum. ⁊ hoc non ſolū in hominibus ſed ēt in volatilibus: que manifeſte lōgo tēpoꝛe ſtudiū adhibēt ad educationē prolis. ⁊ idē ēt ē in alijs aīalibus. eſt etiā naturalis amicitia inter eos qui ſunt vnius gentis adinuicē: inquātū cōicant in moꝛibus ⁊ cōuictu: ⁊ maxime eſt naturalis amicitia illa que eſt omnium hominum adinuicē ꝑpter ſimilitudinē nature ſpēi. ⁊ ideo laudamus philātropos: ideſt amatoꝛes hoīum. q. implentes id qđ eſt hoī naturale: vt maxime apparet in erroꝛibus viarū. Reuocat.n. quilibet alium etiā ignotū ⁊ extraneum ab erroꝛe. q. omnis homo nāliter familiaris ſit ⁊ amicus omni homini. ea autem que ſunt nāliter bona ſunt conſideranda a moꝛali: ⁊ ſic dȝ de amicitia conſiderare. ❡ Quartam rationem ponit ibi.

❡ Videtur aūt ciuitates cōtinere amicitia: ⁊ legis poſitoꝛes magis circa ipſā ſtudēt q̄ iuſtitiā. Cōcoꝛdia.n. ſimile aliqđ amicitie videtur eſſe: hanc aūt maxime appetunt: ⁊ contentionem inimicam exiſtentem expellunt.

❡ Et dicit ꝙ per amicitiā videntur conſeruari ciuitates. vnde legiſlatoꝛes magis ſtudent ad amicitiam conſeruandam inter ciues q̄ etiā ad iuſtitiā: quā qn̄q; intermittūt. puta in penis inferendis: ne diſſenſio oꝛiat. ⁊ hoc pȝ per hoc ꝙ concoꝛdia aſſimilatur amicitie: quā quidē ſcȝ concoꝛdiam legiſlatoꝛes maxime appetunt: contētionem autem ciuium maxime expellunt. q. inimicam ſalutis ciuitatis: ⁊ qꝛ tota moꝛalis ph̄ia videtur oꝛdinari ad bonum ciuile: vt in principio dictum eſt: pertinet ad moꝛalem conſiderare de amicitia. ❡ 5am rōnē ponit ibi.

❡ Et amicis qdē exn̄tibus nihil opus eſt iuſtitia. Juſti aūt exiſtētes indigēt amicitia. Et iuſtoꝛū quidē maxime amicabile eſſe videtur.

❡ Et dicit ꝙ ſi aliq ſunt amici in nullo indigerēt iuſticia ꝓprie dicta: quia haberēt omnia. q. communia cū amicus ſit alter ipſe. non eſt autem iuſticia ad ſeipſum: ſed ſi ſint iuſti nihilominus indigent amicitia adinuicem: ⁊ illud qđ eſt maxime iuſtum videtur eſſe conſeruatiuum ⁊ reꝑatiuū amicitie. multo ḡ magis ad moꝛalem ꝑtinet cōſiderare de amicitia q̄ de iuſtitia. ❡ 6am rōnē ponit ibi.

❡ Non ſolū aūt neceſſariū eſt ſed ⁊ bonū: phylophilos enim laudamus. phylophiliaque videtur aliquid bonoꝝ eſſe: ⁊ quidā eoſdem exiſtimant viros bonos eſſe ⁊ amicos.

❡ Et dicit ꝙ non ſolum de amicitia conſiderandū eſt: eo ꝙ eſt quoddam neceſſarium humane vite: ſed etiam quia eſt quoddam bonum: ideſt laudabile ⁊ honeſtum. laudamus.n. philophilos: ideſt amatoꝛes amicoꝝ ⁊ philophilia. i. amicitia multoꝝ videt̄ eſſe aliquid boni: intātū ꝙ quidam exiſtimant eoſdē eſſe viros bonos ⁊ amicos. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Dubitantur autē de ipſa nō pauca. hi quidē enim quandā ſilitudinē ponūt ipſā: ⁊ ſimiles amicos. vn̄ ſile aiunt ad ſimile: ⁊ colonum ad colonū: ⁊ quecūq; talia. Hi aūt extra cōtrarietatē ſingulos oēs tales adinuicem aiunt eſſe.

❡ Oſtendit que ſint de amicitia conſideranda. Et primo ꝑmittit quandam dubitationem que circa amicitiā apparet. Scdo oſtēdit quales dubitationes ſint circa amicitiam determinādē. ibi. (Naturalia quidem ⁊c̄). Tertio excludit erroꝛes quoꝛūdā. ibi. (Unā quidem.n. ⁊c̄.) Circa primum duo facit. Primo ponit diuerſas opiniones quoꝛūdā in rebus humanis circa amicitiā. Secūdo in rebus nālibus. ibi. (Et de his ipſis ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ de amicitia nō pauca dubitātur. ⁊ primo hoc manifeſtatur ex diuerſis opinionibus: quidam enim volūt ꝙ amicitia ſit quedam ſimilitudo: ⁊ ꝙ ſimiles ſunt ſibi inuicem amici. ⁊ ad hoc inducūt ꝓuerbiū qđ dicūt ꝙ ſimile vadit ad ſuū ſimile coloyus ad coloyum. ſunt autem quedam aues gregales vt ſturni: ⁊ inducuntur quādoq; ſimilia ꝓuerbia. alij vero econtra. dicunt ꝙ omnes figuli ꝯriantur ſibiīuicē: inq̄tū. ſ. vnus īpedit lucrū alterius. eſt aūt ꝑitas qōnis. ꝙ ſile per ſe loquēdo ē amabile. habet̄ aūt odio per accidēs. inquātū. ſ. eſt īpedimentū ꝓprij boni. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et de his ipſis ſupius querūt ⁊ naturalius. Euripides quidem dicens deſiderare quidē pluuiam terram ſiccatam. deſiderare aūt venerabile celum impletū pluuia cadere in terrā: Et eraclitus contrarium conferens: ⁊ ex differentibus optimam armoniam. ⁊ omnia ꝓm litem fieri. Econtrario aūt his alij ⁊ empedocles. ſimile enim ſimile appetit.

¶ Ponit circa idem contrarias opiniones in rebus nāli/bus: ⁊ dicit ꝙ de hac eadē q̄ōne qdā inquirūt ſuperi⁹. i. al tius ⁊ magis nāliter: ſicut euripides: qui dixit ꝙ terra de ſiccata deſiderat pluuiā. q. amās ſibi ɔ̄riū: ⁊ ꝙ celū vene rabile pp̄ ſui dignitatē q̄ñ eſt impletuꝫ pluuia deſiderat cadere in terrā. i. ꝙ pluuiam in terrā emittat: qḋ eſt ɔtra riuꝫ eius altitudini ⁊ plenitudini. Eraclit⁹ ēt dixit ꝙ ɔ̄/riū ɔfert ſuo ɔ̄rio: ſicut hoī ſupcalefacto cōferūt frigida inquātū ex differētibus ⁊ ɔ̄rys fit optima armonia. i. cō tēperātia. dixit aūt ɔ̄riū eē ɔferēs: inq̄tuꝫ oīa ſunt facta ſm litē: p quā elemēta prius ɔfuſa ſūt diſtincta: ſed eɔ̄rio his dixerūt qdā aly: ⁊ p̄cipue empedocles: q dixit ꝙ ſimi le appetit ſibi ſile. ſoluit̄ aūt hec dubitatio eodē modo: p hoc ꝙ ſile p ſe loquēdo eſt deſiderabile nāliter: per acci dēs aūt deſiderat ɔ̄riū: inq̄tū eſt cōferēs ⁊ mediciale: ſi cut de dlectatiōib⁹ corꝑalib⁹ ſupra dixit. ¶ Deinde cū. d.

¶ Naturalia quidem igitur queſtionum relin/quuntur. Non enim propria preſentis intenti onis. Quecunq̄ autem ſunt humana ⁊ con uenientia ad mores ⁊ paſſiones hic intēdam⁹. puta vtruꝫ in omnibus ſit amicitia: vel nō poſ ſibile malos exiſtentes amicos eſſe: ⁊ vtrum vna ſpecies amicitie eſt vel plures.

¶ Oſtendit quales dubitationes ſint determinādę circa amicitiā: ⁊ dicit ꝙ nāles q̄ōnes ſunt relinquende: q2 non ſunt ꝓprie p̄ntis intentionis: ſed quecūq̄ ſunt humana: vtpote ꝑtinētia ad mores ⁊ paſſiōes humanas: de his in tendamus: ſicut vtrū poſſit eē amicitia in oībus hoībus: vel nō poſſit eſſe in malis. ⁊ vtrum ſit vna ſpēs amicitie vel plures. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unam quidem enim exiſtimantes: quoniaꝫ recipit magis ⁊ minus non ſufficienti credide runt ſigno. Recipiūt enī magis ⁊ minus ⁊ al/tera ſpecie. dictum auteꝫ ē de ipſis ſuperius.

¶ Excludit q̄rūdā erroꝛē q exiſtiabāt ꝙ eēt vna ſola ſpēs amicitie: pp̄ hoc ꝙ oēs ſpēs amicitie ſunt cōparabiles ſꝫ magis ⁊ minus. puta cū dicimus ꝙ maioꝛ ē amicitia ho/neſti q̄ꝫ vtilis: ſꝫ ipſe dic̄ ꝙ ñ crediderūt ſufficiēti ſigno: q2 etiā ea q̄ differūt ſpecie recipiūt magis ⁊ min⁹: inq̄tū ſcꝫ ɔueniūt i ḡne. puta ſi dicam⁹ ꝙ albū ē coloꝛati⁹ nigro: vel ſm analogiā. puta ſi dicamus ꝙ actus eſt melioꝛ po⁹ ⁊ ſuba accidēte. vltimo āt dicit ꝙ de p̄dictis que ꝑtinēt ad res humanas circa amicitiam dicendum eſt ſuperi⁹. ideſt a prioribus incipiendo.

Forte aūt vtiq̄ de ipſis fiet manifeſtū cognito amabili. videtur enim non eē amari: ſed amabile. hoc autem eſſe bo num aliquid vel delectabile vel vtile. videt̄ aūt vtiq̄ vtile eſſe per quod fit bonum aliquid vel delectatio: quare amabilia quideꝫ vtiqꝫ erūt ⁊ bonū ⁊ delectabile vt fines.

¶ Poſtq̄ p̄hus ꝓhemialiter oñdit ꝙ oꝫ de amicitia de/terminare: ⁊ que ſunt de ea determinādā. hic incipit de amicitia tractare. Et primo oſtendit qd ſit amicitia. Se cūdo diſtinguit ſpēs ei⁹. ibi. (Differūt aūt hoc ⁊c̄.) Ter tio ponit ſpēꝝ ꝓprietates in p̄n⁹. ix. libri. ibi. (In oībus aūt diſſimiliū ſpecieꝝ ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Primo in ueſtigat q̄ttuoꝛ ꝑtes diffinitionis amicitie. Scḋo cōclu/dit diffinitionē amicitie. ibi. (Opꝫ igit̄ ⁊c̄.) Primo aūt inueſtigat ꝑticulā que eſt ex ꝑte obiecti. Circa qḋ tria fa cit. Prīo determinat obiectū amicitie. Scḋo mouet du/bitationē. ibi. (Utrū igit̄ ⁊c̄.) Tertio ponit ſolutionem. ibi (Videt̄ aūt ⁊c̄.) Dicit ḡ p̄. ꝙ de p̄dictis q̄ōnibus foꝛ/te fiet aliqd māifeſtū ſi cognoſcamus qd ſit amabile: qḋ eſt obiectū amatiōis. a qua dicit̄ amicitia. non. n. quod/cūq̄ indifferēter amat̄: q2 nō amat̄ malum inquātū hō. amat̄ aūt amabile: qḋ quidem eſt vel per ſe bonū. i. hone ſtū: vel delectabile: vel vtile. hoc aūt tertiū. ſ. vtile videt̄ eſſe id p qḋ peruenit̄ ad bonū honeſtū ⁊ delectabile: que ſunt propter ſe amabilia: vt fines. vtile autē eſt amabile pp̄ alterū: ſicut id qḋ eſt ad fineꝫ. bonū aūt ⁊ delectabile ſi cōiter ſumerent̄ nō diſtinguerētur ſubiecto abinuicē: ſed ſolū rōne. nā bonū dicit̄ aliqd ſm ꝙ eſt in ſe ꝑfectuꝫ ⁊ appetibile. delectabile aūt ſm ꝙ in eo quieſcit appeti/tus: ſed ſic nō ſumitur hic: ſed verū bonuꝫ hoīs hic dicit̄ qḋ ei conuenit ſm rationem. delectabile aūt ſm ꝙ eſt ſi bi conueniens ſm ſenſum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrum igitur bonū amāt vel qḋ ipſis bonū. diſſonāt. n. q̄ñq̄ h. ſimiliter autem ⁊ circa de/lectabile ipſum.

¶ Mouet circa hoc dubiū: vtrum. ſ. hoīes amēt id qḋ eſt bonū ſimpl'r: vel id qḋ eſt bonū ipſis. hec. n. q̄ñq̄ abinui cē diſſonant: ſicut p̄hari ē bonū ſimpl'r. nō tñ eſt bonū i/digēti neceſſarys: ⁊ eadē dubitatio eſt circa ipſum dele/ctabile. nā aliqd eſt delectabil e ſimpl'r: ſicut dulce: quod nō eſt delectabile huic. ſcilicet habenti guſtuꝫ infectum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur auteꝫ ⁊ qḋ ipſi bonum amare vnuſ/quiſq̄: ⁊ eſſe ſimpliciter quidem bonum ama bile. vnicuiq̄ autem qḋ vnicuiq̄.

¶ Soluit predictam q̄ōnem. ⁊ primo ponit ſolutioneꝫ: ⁊ dicit ꝙ vnuſquiſq̄ videt̄ amare id qḋ eſt ſibi bonuꝫ: q2 q̄libet po⁹ fert̄ i obiectū ſibi ꝓpoꝛtionatū: ſic viſus vni/uſcuiuſqꝫ videt id qḋ ē ſibi viſibile: ⁊ ſic ſimpl'r amabile eſt id qḋ eſt ſimpl'r bonuꝫ. ita vnicuiq̄ amabile eſt illud eſt ſibi bonum. ¶ Secundo ibi.

¶ Amat autem vnuſquiſq̄ non ens ipſi bonū: ſed apparens.

¶ Obycit in ɔ̄riū. ⁊ dicit ꝙ vnuſq̄ſq̄ hō amat nō id qḋ eſt ſibi bonū: ſed illud qḋ apparet ſibi bonū. appetitus. n. nō fert̄ in aliqd niſi ꝓut eſt apprehenſum: vñ videt̄ falſum vnicuiq̄ eſſe amabile qḋ eſt ſibi bonuꝫ. ¶ Tertio ibi.

¶ Differt aūt nihil: erit. n. amabile apparens.

¶ Soluit dicens ꝙ hoc nihil differt ad ꝓpoſitū: q2 cum amat̄ aliqd apparēs bonū amat̄ vt ſibi bonū: vñ etiam pōt dici ꝙ amabile eſt apparēs bonū. ¶ Scḋa particu/la pertinet ad qualitatē amatiōis quā ponit ibi.

¶ Tribus āt entib⁹ pp̄ q̄ amātur: iaiatoꝝ qdeꝫ amatio nō dr̄ amicitia. nō ē. n. redamatio neq̄ volūtas illoꝝ boni. ridiculuꝫ. n. foꝛte vino vel/le bonū. ſed qdē ſaluari vult ipſum. vt ipſe ha beat. Amico āt aiūt opoꝛtet̄ bōa velle ipſi⁹ grā.

¶ Et dicit ꝙ cū tria ſint pp̄ q̄ hoīes amāt. ſ. bonū dlecta bile ⁊ vtile: in illa amatione q̄ dicit̄ hō amare inaīata. pu ta vinū aut aurū: nō dicit̄ eſſe amicitia. ⁊ hoc oſtēdit du/pliciter. Primo quideꝫ: q2 i tali amatione nō pōt eſſe re/damatio: que requirit̄ ad amicitiā. nō. n. vinum amat ho minem. ſic homo amat vinum. Secundo quia non ſic amamus inanimata. vt ſit nobis voluntas boni illoꝛuꝫ. ridiculum enim eſſet dicere: ꝙ aliquis vellet vino bo/num: ſed hoc bonum qḋ eſt vinuꝫ hō vult ſibi. vñ per hoc

qđ hō amat vinū nō videt̄ eſſe beniuolus vino: ſed ſibi ipſi: ⁊ ſi aliquis dicat ꝙ hō vult bonū vino: qꝛ vult ꝙ cōſeruet̄: conſiderādum eſt ꝙ hō vult ſaluari vinū vt habeat illud: ⁊ ita nō vult ſalutē vini inquātū eſt bonū vino: ſed inquātū eſt bonū ſui ipſi⁹: ⁊ hoc ē ꝯ rationē amicitie. dicit̄.n. ꝙ oportet amico velle bonū gratia illius ⁊ non ꝓpter bonū amātis. ⁋Tertia particula pertinet ad viciſſitudinē amati quā ponit ibi.

⁋Volētes āt ſic bōa beniuolos dicūt: ſi nō idē ⁊ ab alio fiat. Beniuolētiam enim contra paſſis amicitiam eſſe.

⁋Et dicit ꝙ ſi aliqui velint bona alicui illius grā dicim⁹ eos beniuolos: ſed non dicim⁹ eos amicos: ſi nō illud fiat ab illo: vt.ſ. amatus velit bonū amāti eius gratia: qꝛ amicitiam dicimus eſſe beniuolentiam in contrapaſſis: vt.ſ. amans amet̄. habet.n. quandā cōmutationē amoris ſm̄ formā commutatiue iuſtitie. ⁋Quarta ꝑticula ſumit̄ ſm̄ conditionē mutui amoris: ⁊ hanc ponit ibi.

⁋Vel apponēdū nō latentē. Multi.n. ſunt beniuoli qbus nō viderūt. Exiſtimāt āt epyches eſſe vel vtiles. hoc aūt idē ⁊ ſi illoꝝ aliqs patiatur. Adhuc beniuoli qdē igitur iſti vident̄ ad inuicem. Amicos aūt q̄liter aliqs dicat latētes vt habent ſibiip̄ſis.

⁋Et dicit ꝙ ad hoc apponēdū eſt ad cōplendā rationem amicitie ꝙ ſit beniuolētia mutua nō latēs. multi.n. ſunt beniuoli aliqbus quos nunq̄ viderūt: inquātū ex auditis exiſtimant eos eſſe epyches.i. virtuoſos vel vtiles ſibi ⁊ poteſt eſſe ꝙ idē patiatur aliquid illorum ad euȝ q ſic eſt beniuolēs hꝫ: ergo homines videntur eſſe beniuoli adinuicē: ſed nō poſſūt dici amici cū id lateat eos qualiter ſe habeant adinuicem. ⁋Deinde cum dicit.

⁋Opꝫ ergo bene velle ad inuicē ⁊ velle bona nō latētes propter vnum aliquod dictorum.

⁋Concludit ex premiſſis diffinitionē amicitie: ⁊ dicit ꝙ opꝫ ad rationem amicitie ꝙ per eā aliqui ſibi bene velit adinuicem: ⁊ ꝙ hoc nō lateat eos: ⁊ ꝙ hoc ſit ꝑꝑ vnum aliquod ꝑdictoꝝ.ſ. ꝓpter bonū vel delectabile vl' vtile.

3m **Differūt āt hec adinuicē ſpecie ⁊ amationes ergo ⁊ amicitie. tres eni ſpēs amicitie ſunt equales numero amabilibus. ſcd̄m vnūquodq; eni ē redamatio nō latēs. amātes autē adinuicem volūt bona adinuicem ſcd̄m ꝙ amant.**

⁋Poſtq̄ phs oſtendit qd eſt amicitia. hic diſtinguit ſpecies amicitie. Et circa hoc duo facit. Prio diſtiguit ſpēs amicitie. Scd̄o oñdit ī qb⁹ amicitie ſpēbus fiūt accuſatiōes ſeu cōqōnes. ibi. (Trinis itaq; exñtib⁹ ⁊c̄.) Circa p̄m duo facit. Prio diſtinguit ſpēs amicitie que in equalitate perſonarū ſaluatur. Secūdo diſtinguit ſpecies amicitie que eſt īter inequales perſonas. ibi. (Altera eni eſt amicitie ſpēs ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo diſtinguit amicitie ſpēs. Scd̄o oſtēdit in eis equalitatē exiſtere. ibi. (Sūt autē differētie amicitie ⁊c̄.) Circa primum tria facit. Primo diſtinguit amicitie ſpecies. Secundo determinat de eis per comparationem ad actum. ibi. (Quemadmodū autem in virtutibus ⁊c̄.) Tertio per cōparationē ad ſubiectū. ibi. (In ſeueris aūt ⁊ ſenibus ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Prio ponit ſpēꝝ diſtinctionē. Scd̄o determinat de ſingulis ſpēbus. ibi. (Que qdē igit ⁊c̄.) Dicit ergo prio ꝙ cū ſint tria amabilia: ſicut dictū eſt.ſ. bonū.i. honeſtum ſimpl'r: delectabile: ⁊ vtile: hec differunt ſpē abinuicē: non quidem ſicut tres ſpēs ex equo diuidētes aliquod genus. ſed ſꝫ prius ⁊ poſterius ſe hñt. ⁊ qꝛ ſꝫ dr̄iam obiectoꝝ diuerſificātur actus: cōſequens eſt ꝙ amationes ſm̄ hec tria differāt ſpecie: vt.ſ. alia ſit ſpēs amationis q̄ amat̄ aliqd ꝑꝑ bonū: ⁊ alia qua amat̄ aliqd ꝓpter delectabile. ⁊ alia qua ꝓpter vtile: ⁊ qꝛ amicitie actus eſt amatio: cōſequēs eſt ꝙ etiam ſint tres ſpecies amicitie equales numero amabilibus. quarū vna ē amicitia ꝓpter honeſtū qđ eſt bonū ſimpl'r. alia ꝓpter delectabile. ⁊ tertia ꝓpter vtile. in ſingulis.n. eoꝝ ſaluat̄ rō amicitie ſupꝛapoſite: qꝛ ſm̄ vnūquodq; hoꝝ triū poteſt eſſe aliquorum redamatio nō latēs ⁊ ſm̄ hec tria poſſunt ſibi bona velle adinuicē ſm̄ ꝙ amant. puta ſi amant ſe ꝓpter virtutem: volunt ſibynuicem bonū virtutis. ſi aūt propter vtile: volunt ſibynuicem bona vtilia. ⁊ ſi ꝓpter delectationē delectabilia. ⁋Deinde cum dicit.

⁋Qui quidem igitur ꝑꝑ vtile amāt adinuicē. nō ſcd̄m ſeipſos amāt: ſed ſcd̄m ꝙ fit ipſis aduicē bonū. ſil'r aūt ⁊ qui propter delectationē. nō enim in quales quoſdam eſſe diligūt eutrapelos: ſꝫ qm̄ delectabiles ſibiip̄ſis. Quiq; ꝑꝑ vtile amāt ꝑꝑ ſibiip̄ſis bonū diligūt: ⁊ qui ꝑꝑ delectationē ꝓpter ſibiip̄ſis delectabile: ⁊ non ſcd̄m ꝙ amatus eſt: ſed ſcd̄m ꝙ vtilis vel delectabilis: ⁊ ſcd̄m accidens vtiq; amicitie he ſūt. nō.n. ſcd̄ꝫ ꝙ eſt qui aliqñ eſt amatus: ſed ſcd̄ꝫ ꝙ tribuūt. Hi quidem bonum aliquod. hi autem delectationem.

⁋Determinat de predictis amicitie ſpēbus: que quidem nō equaliter ſub amicitia ꝯtinētur: ſed ſm̄ prius ⁊ poſterius: ſic ergo tria facit. Prio determinat de amicitia vtilis: ⁊ de ea que eſt delectabilis: q̄ per poſterius rōnē amicitie participant. Scd̄o determinat de amicitia honeſti qđ eſt bonū ſimpl'r: cui primo ⁊ per ſe cōpetit rō amicitie ibi. (Perfecta aūt eſt bonoꝝ ⁊c̄.) Tertio cōparat alias amicitias ad iſtā. ibi. (Que āt ꝑꝑ delectabile.) Circa p̄m duo facit. Prio oſtēdit q̄les ſint ſpēs amicitie īperfecte. Scd̄o qb⁹ cōpetūt ibi. (maxime aūt ī ſenibus.) Circa p̄m duo facit. Primo oſtendit amicitiam vtilem ⁊ delectabilē eſſe amicitias per accñs. Scd̄o oſtendit ꝙ ſūt facile diſſolubiles. ibi. (Facile diſſolubiles vtiq; ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ illi q amāt ſe adinuicē ꝑꝑ vtilitatē. vn⁹ nō amat alteꝝ ꝑꝑ ſeipſū: ſed ſm̄ ꝙ ab altero accipit ſibi aliqđ bonū. ⁊ ſil'e ē ī his q ſe amāt ꝑꝑ delectationē. nō eniꝫ vnus amat aliū ꝑꝑ hoc ꝙ eſt taliter diſpoſit⁹. puta ꝙ eſt eutrapelus.i. vtuoſe ſe hñs circa ludos: ſed ſolū inquātū ē ſibi delectabilis. ⁊ ſic pꝫ ꝙ tā illi q amāt ꝑꝑ vtile: amāt ꝑꝑ bonū qđ eis ꝓuenit: q̄ etiā illi q amāt ꝑꝑ delectationē amāt ꝑꝑ delectabile qđ ꝑcipiūt: ⁊ ita nō amāt amicū ſm̄ ꝙ ipſe ī ſe eſt: ſed ſm̄ id ꝙ accidit ei.ſ. ſm̄ ꝙ ē vtile vl' delectabile. vñ pꝫ ꝙ hꝫ amicitie nō ſūt amicitie ꝑ ſe: ſed ꝑ accñs: qꝛ nō amat̄ hō ſm̄ id ꝙ ipſe eſt: ſed ſm̄ ꝙ aliqd exhibet ſm̄ vtilitatē vel delectationē. ⁋Deinde cū dic̄.

⁋Facile ſolubiles vtiq; tales ſunt: nō ꝑmanētibus ipſis ſīlibus. ſi.n. nō adhuc delectabiles vel vtiles ſint qeſcūt amātes. vtile autem non permanet ſed alias fit aliud. Diſſoluto igitur propter quod amici erant. diſſoluitur ⁊ amicitia: vt exiſtente amicitia ad illa.

¶ Oſtendit hic amicitias facile eē diſſolubiles. ſunt.n. ꝓp aliqd ꝙ accidit hoīb⁹ q amãtur: in quo hoīes nõ ꝑmanẽt ſemꝑ ſibi ſiľes: ſicut nõ ſemꝑ idẽ hõ ẽ delectabilis: vľ vtilis. qñ igiť illi q amabãtur deſinũt eẽ dlectabiles vľ vtiles amici eoꝝ qeſcũt ab amãdo. ⁊ hoc maxie manifeſ⁹ ẽ in amicitia vtilis. nõ.n. ſemꝑ ẽ idẽ vtile hoī: ſʒ aliđ ⁊ aliđ ſm diuerſa tꝑa ⁊ loca: ſicut ĩ egritudine ẽ vtilis medicus: ⁊ ĩ nauigãdo nauta: ⁊ ſic de alijs: qꝛ ğ amicitia nõ hẽbať ad ipm hoīeʒ ſm ſe: ſed ad vtilitatẽ q ab ipſo eſt ꝙ diſſoluta amicitie cã: etiã amicitia diſſoluať. ⁊ ſimile ꝯtingit circa amicitiaʒ delectationis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Maxie aũt in ſenib⁹ talis vř amicitia fieri. nõ enim delectabile tales ꝑſequunť: ſed vtile.**

¶ Oſtendit qbus hꝫ amicitie cõpetãt. Et prio oñdit qb⁹ competat amicitia vtilis. Secundo quibus competat amicitia delectabilis. ibi (Juuenũ aũt aĩcitia ⁊c̃.) Põit aũt tria gña hominũ: qb⁹ cõpetit aĩcitia vtilis. Et primo dicit ꝙ maxie talis aĩcitia vř fieri in ſenibus q nõ q̃runt delectabile ꝓpter debilitatẽ corꝑis ⁊ ſenſuuʒ: ſʒ q̃rũt vtile: iq̃ʒtũ.ſ. idigẽt vt ſbueniať nãe iã dficiẽti. ¶ Scđo ibi.

¶ **Et eoꝝ qui in adoleſcẽtia iuuenuʒ qcũqʒ ꝯferent ꝑſequunť. nõ oĩno aũt. tales eniʒ ꝯuiuunt adinicẽ. Qñqʒ enĩ neqʒ ſunt delectabiles. neqʒ vtiqʒ idigẽt tali ſocietate ſi nõ vtiles ſint. intãtũ enĩ ſunt delectabiles inq̃ʒtũ ſpem habẽt boni.**

¶ Dicit ꝙ hec amicitia competit in adoleſcentibus ⁊ iuuenibus q querunt vtile. ⁊ hi qdem nõ oĩno ſunt tales: vt ſe mutuo amẽt neqʒ ẽt ꝯuiuũt adinuicẽ: qꝛ qñqʒ nõ ſunt ſibiinuicẽ delectabiles: nec vnus idiget ſocietate alteri⁹ niſi ſolũ ꝓpter vtilitatẽ. intm̃ enĩ mutua ſocietas eſt eis delectabilis inq̃ʒtum per hoc habẽt aliquam ſpẽm boni ad qđ ſit eis vtilis talis ſocietas. ¶ Tertio ibi.

¶ **In has aũt ⁊ peregrina imponunt.**

¶ Dicit ꝙ ad aĩcitias q̃ ſunt ꝓpter vtilitatẽ qdã reducũt etiã amicitiam peregrinoꝝ q ſeinuicẽ amare vñr ꝓpter vtilitatem quã vnus ab alio habet in ſua peregrinatõe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Juuenũ aũt aĩcitia ꝓpter delectationẽ eẽ vř. ſm paſſionẽ eniʒ iſti viuunt: ⁊ maxime proſequuntur delectabile ipſis ⁊ preſens.**

¶ Oſtendit qbus cõpetat aĩcitia delectabilis. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit qb⁹ cõpetat hmõi aĩcitia. ⁊ dicũt ꝙ aĩcitia q̃ ẽ ꝓpter delectationẽ maxie vř eẽ iuuenũ: qꝛ viuunt ſm ꝙ ferũtur a paſſionib⁹: nõdũ roborato in eis iudicio rõnis quo paſſiones ordinenť: ⁊ qꝛ paſſiones oẽs terminãtur ad delectationẽ ⁊ triſtitiã. vt in 2° habitũ ẽ cõueniens eſt ꝙ ipſi maxie ꝓſequunť id qđ eſt eis delectabile ſʒ ꝑſens tꝑs. paſſiones enĩ pertinẽt ad ꝑtẽ ſenſitiuam q̃ maxie reſpicit pñs. amare aũt hoc: qꝛ eſt factiuuʒ delectatiõis ĩ futurũ iã accedit ad rõnẽ vtiľ. ¶ 2° ibi.

¶ **Etate aũt trãſcendẽte ⁊ delectabilia fiunt altera ꝓp qđ velociter fiũt aĩci ⁊ quieſcũt. ſimul enim cũ delectabili amicitia trãſcenditur. talis aũt delectationis velox tranſmutatio.**

¶ Oſtendit hoꝝ aĩcitias facile mutabiles dupľr. primo quidẽ ex ꝑte delectabiliũ: qꝛ.ſ. trãſeũte etate fiũt eis alia delectabilia. nõ enĩ eadẽ ſunt in qbus delectanť pueri ⁊ adoleſcentes ⁊ iuuenes. ⁊ iđ tales de facili fiũt aĩci. ⁊ de facili ceſſant: qꝛ ſiľr trãſmutato delectabili trãſit amicitia. iuuenilis aũt delectatio eſt velox trãſmutatio: eo ꝙ tota eius nã in q̃dã trãſmutatione ꝯſiſtit. ¶ Scđo ibi.

¶ **Et amatiui aũt iuuenes. ſm paſſionẽ eniʒ ⁊ propter delectationẽ eſt ꝙ multũ amatiue. ꝓp qđ amãt ⁊ cito qeſcũt. multotiens eadem die trãſcẽdẽtes. cõmanere aũt ꝑ totã diẽ ⁊ ꝯuiuere iſti volũt. Fit enĩ ipſis ꝙ ſm amicitiam ſic.**

¶ Oſtẽdit idẽ ex partes amantiũ: ⁊ dicit ꝙ iuuenes ſunt amatiui.i. prompti ⁊ vehementes in amore: qꝛ.ſ. amant nõ ex electiõe: ſʒ ſm paſſionẽ: ⁊ inquantũ ꝯcupiſcunt delectationẽ. ⁊ iđ vehementer ĩtenſe amant: ⁊ qꝛ paſſio de facili tranſit: ſicut ⁊ facile aduenit: inde eſt ꝙ tales ſicut de facili amare ĩcipiunt: ita cito quieſcunt ab amãdo: et multotiens eadeʒ die amicitiaʒ ineunt ⁊ diſſoluunt: ſed q̃ʒdiu amicitia durat. volũt tales per totũ dieʒ ſibiinuicem cõmanere ⁊ ꝯuiuere ſibiipſis: inquãtũ ſunt ſibi mutuo delectabiles. iſto enim modo diſponitur in eis amicitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Perfecta autem eſt bonoruʒ amicitia ⁊ ſm virtutem ſimilium.**

¶ Determĩat de amicitia ꝑncipali q̃ eſt ꝓpter bonũ vtutis. Et ꝑmo ꝓponit hꝫ amicitiã eſſe ꝑfectã: ⁊ dicit ꝙ illa amicitia q̃ eſt bonoꝝ: ⁊ ſibiinuicẽ ſiľiuʒ ſm vtutẽ eſt ꝑfecta amicitia. ¶ Secundo ibi.

¶ **Iſti enim bona ſimiliter volunt ſm ꝙ boni. boni autem ſunt per ſeipſos.**

¶ Probat qđ dixerat oñdendo ꝯditiões hꝫ amicitie. Et ꝑmo oñdit ꝙ hꝫ amicitia eſt ꝑ ſe ⁊ nõ ꝑ accñs. Secũdo oñdit ꝙ nihil ei deeſt. ibi (Et vterqʒ ſimpľr bonus ⁊c̃.) Tertio ꝙ eſt rara. ibi. (Raras aũt veriſiľe ⁊c̃.) Circa ꝑmũ tria facit. Primo oñdit ꝙ ꝑdicta amicitia eſt per ſe ⁊ nõ per accñs. illi.n. q ſunt ſibi ſiľes in vtute volũt ſibiinuicẽ bona inquãtũ ſunt boni. ſunt aũt boni ſm ſeipos. nam vtus eſt quedã ꝑfectio faciens hoĩem bonũ ⁊ opus ipſius. ğ pʒ ꝙ tales volunt ſibi bona ſm ſeipſos. vñ eoꝝ amicitia eſt per ſe. ¶ Secũdo ibi.

¶ **Volẽtes aũt bõa amicis illoꝝ gřa maxie aĩci: ꝓpter ſeipos enĩ ſic hñt. ⁊ non ſm accidens.**

¶ Ex hoc ꝯcludit: ꝙ talis amicitia ſit maxima. ſemꝑ.n. illud qđ eſt per ſe eſt potius eo qđ eſt per accñs. cũ igř hec amicitia ſit per ſe. alie aũt ꝑ accñs. ꝯñs eſt ꝙ virtuoſi q volũt bonũ amicis ꝓpter eos ⁊ non ꝓpter aliqd qđ ſibi ex eis ꝓueniat. ſunt maxime amici. ¶ Tertio ibi.

¶ **Permanet igiť hoꝝ amicitia vſqʒquo vtiqʒ boni ſunt. virtus autem manſiuum.**

¶ Cõcludit vlterius per hoc ꝙ tales amãt ſeipſos ꝓpter hoc ꝙ boni ſunt. ꝯñs eſt ꝙ eoꝝ amicitia permanet quouſqʒ ſunt boni ſm vtutẽ. vtus aũt eſt habitus ꝑmanens: ⁊ nõ de facili trãſiens. vt pʒ ex his que in 2° dicta ſunt. ğ talis amicitia eſt diuturna. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ **Et vterqʒ ſimpliciter bonus ⁊ amico. boni enim ⁊ ſimpliciter boni vtiles adinuicem. ſiľr aũt ⁊ delectabiles. boni eniʒ ⁊ ſimpľr delectabiles adinuiceʒ. vnicuiqʒ enim ſm delectationem ſunt ꝓprie actiones ⁊ tales. bonoruʒ autem tales ⁊ ſimiles.**

¶ Oſtendit ꝙ huic amicitie nihil deeſt. qđ ꝑtinet ad rõnẽ ꝑfecti. vt pʒ in.3. phyſi. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit ꝙ hec amicitia ꝯprehẽdit ea que ſunt ĩ alijs amicitijs. ⁊ dicit ꝙ in iſta amicitia vterqʒ amicus eſt bon⁹. nõ ſolũ ſimpliciter.ſ. ſm ſeipſum: ſed etiam ſm ꝯpatõeʒ ad ſuũ amicũ. qꝛ illi qui ſunt vtuoſi: ſunt etiã ſimpliciter

boni ⁊ vtiles ſibiiuicē ⁊ ſimplr̄ delectabiles: ⁊ hoc iō: qꝛ vnicuiqꝫ ſūt delectabiles ꝓpe actiōes ⁊ tales. i. actões ſimiles ꝓprys. actões aūt v̄tuoſoꝝ ſunt qdē: q̄ min⁹ ꝓprie ſibi: ⁊ alteri⁹ ſiles ꝓprys. nō. n. ꝯriant̄ ſibi opatiões q̄ ſūt ſm virtutē: ſꝫ oēs ſm rōnē rectā ſunt. ſic ḡ manifeſtū eſt ꝙ amicitia virtuoſoꝝ nō ſolū hꝫ bonū ſimplr̄: ſed etiam delectationē ⁊ vtilitatē. ¶ Scdo ibi.

¶ Talis enim amicitia manſiua rationabiliter eſt. Copulat. n. in ipſa omnia. quecūqꝫ aūt opꝫ amicis exiſtere. omnis. n. amicitia ꝓpter bonū eſt. vel ꝓpter delectationē. vel ſimplr̄. vl̄ amāti: ⁊ ſm ſilitudinē quādā. Hinc aūt exiſtūt oia dicta ſm ſeipſos. hac. n. ſiles ⁊ reliqua: ⁊ ſimpliciter bonū ⁊ delectabile ſimplr̄ eſt.

¶ Concludit iterum: ꝙ talis amicitia rōnabiliter eſt diu ꝑmanſiua: ⁊ nō facile ꝑtrāſēs: qꝛ in ea ꝯiungunt̄ omnia quecūqꝫ reqrunt̄ ad amicos. oīs. n. amicitia eſt ꝓpter bonū vel ꝓpter delectationē: ⁊ hoc vel ſimplr̄: puta cum id qḋ amat̄ eſt ſimplr̄ bonū ⁊ delectabile: vel qꝛ eſt bonuꝫ vel delectabile amanti: ⁊ hoc eſt eſſe bonū ⁊ delectabile nō ſimplr̄ ⁊ ꝓprie: ſꝫ ſm quādā ſilitudinē ad id qḋ eſt vere ⁊ ꝓprie bonū ⁊ delectabile. in hac. n. amicitia oīa p̄dicta exiſtūt nō per accn̄s: ſꝫ per ſe. ille. n. que ſunt ſimiles ſm hanc amicitiā virtutis: ⁊ reliqua bona hn̄t: qꝛ qḋ eſt ſimplr̄ bonuꝫ: etiā eſt delectabile: ⁊ ſic qꝛ hꝰ amicitia hꝫ oīa que ad amicitiā requirunt̄ nō de facili diſſolnitur. illud enim pretermitti conſueuit. in quo defectus aliquis inuenitur. ¶ Tertio ibi.

¶ Maxime itaqꝫ h̄ amabilia. ⁊ amare autē ⁊ amicitia in his maxime ⁊ optima.

¶ Cōcludit iteꝝ hāc amicitiā eſſe maximā: qꝛ. ſ. illa in qbus ꝯiungunt̄ oēs rōnes amādi ſunt maxime amabilia: ⁊ talia ſūt bona honeſta: qꝛ ⁊ ſunt bona ſimplr̄ ⁊ ſunt delectabilia ⁊ vtilia. vn̄ ꝑ ꝯn̄s opꝫ ꝙ amare in his maxime accidat: ⁊ amicitia boꝝ ſit maxia. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Raro autem veriſimiliter conueniens tales eſſe. pauci enim tales.

¶ Oñdit p̄dictā amicitiā eſſe rarā: qḋ eſt ſignū ꝑfectōis. nā ꝑfectio in quolibet genere rarius inuenit̄. Circa hoc aūt tria facit. Primo oñdit ꝓpoſituꝫ. Scdo excludit oppoſitū. ibi. (Qui aūt cito ⁊c̄.) Tertio ponit epylogū. ibi. (Hoc qdē igit̄ ⁊c̄.) Propoſitū aūt oñdit duab⁹ rōnib⁹. Quaꝝ p̄ma eſt: qꝛ hec amicitia eſt v̄tuoſoꝝ. pauci autē ſunt tales ꝓpter difficultatē attingēdi mediū. vt dictuꝫ eſt in ſecūdo. vn̄ veriſimile eſt ꝙ tales amicitie ſunt rare. ¶ Secundā rōnem ponit ibi.

¶ Adhuc aūt idiget tpe ⁊ ꝯſuetudine. ſm puerbiū. n. nō eſt ſcire. adiuicē aūt añ dictos ſal ꝯſumere: neqꝫ acceptari opꝫ pri⁹: neqꝫ eē amicos añqꝫ vterqꝫ vtriqꝫ appeat amabilis ⁊ credat̄.

¶ Qꝛ. ſ. amicitia taliū indiget longo tpe ⁊ mutua aſſuefactione vt ſeiuicē poſſint cognoſcere virtuoſos ⁊ amicos: qꝛ ſm ꝙ dr̄ in puerbio. nō ꝯtingit ꝙ aliq ſeiuicē cogſcāt añqꝫ ſimul comedāt mēſurā ſalis: nō opꝫ aūt ꝙ vnus acceptet aliū: ad hoc ꝙ ſit ei⁹ amicus. añqꝫ vnus appareat alteri amandus ⁊ credat̄ ita eē: ⁊ hoc raro ꝯtingit. vn̄ tales amicitie ſunt rare. ¶ Secundo ibi.

¶ Qui aūt cito adinuicē amicabilia faciunt: volunt qdē amici eſſe: nō ſunt aūt. ſi non ⁊ amabiles. ⁊ hoc ſciant. ¶ Voluntas quidem igit̄ velox amicitie fit. amicitie aūt non.

¶ Excludit obm de illis q vident̄ cito fieri amici: ⁊ dicit ꝙ illi q cito ſibiinuicē exhibēt opa amicitie: manifeſtāt ꝙ volūt eſſe amici: nō tn̄ adhuc ſūt: quouſqꝫ ſciāt ꝙ ſint amabiles inuicē: ⁊ ſic pꝫ ꝙ cito fit in hoīe voluntas amicitie: ⁊ tn̄ nō ita eſt de amicitia. ¶ Tertio ibi.

¶ Hec quidē igit̄ ⁊ ſm tēpus ⁊ ſcdm̄ reliqua ꝑfecta eſt. ⁊ ſm omnia h̄ fit. ⁊ ſimul vterqꝫ ab vtroqꝫ: qḋ oportet amicis exiſtere.

¶ Epylogādo ꝯcludit ꝙ p̄dicta amicitia eſt ꝑfecta: ⁊ ſm tēpus: qꝛ eſt diuturna: ⁊ ſm reliqua que dicta ſunt ⁊ ꝑficit̄ ſm oia que ſunt in alys amicitys: ⁊ ſimul ſcit vterqꝫ amicoꝝ ab altero qḋ requirit̄ ad amicitiā ꝓpter hoc. ſ. ꝙ ſunt ſimiles in virtute.

Que aūt ꝓpter delectabile ſilitudineꝫ huius habet. eteniꝫ boni delectabiles adinuicē. ſimilr̄ aūt ⁊ qui ꝓpter vtile. etenim tales adinuicem boni.

¶ Poſtqꝫ ph̄s determinauit de tribus amicitie ſpēbus. Hic ꝯparat eas adinuicē. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit in quo alie amicitie ſunt ſiles ꝑfecte. Secundo in quo ab ea differāt. ibi. (Propter delectationē quidē igitur ⁊c̄.) Tertio epylogat ea q̄ dicta ſunt. ibi. (Spēs aūt amicitie ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo oſtēdit ſilitudinē aliarū amicitiarū ad ꝑfectā quantū ad cauſaꝫ amādi: ⁊ dicit ꝙ illa amicitia que eſt ꝓpter delectabile hꝫ ſimilitudinē ꝑfecte amicitie inquātū virtuoſi ſunt ſibiinuiceꝫ delectabiles. ⁊ ſilr̄ amicitia que eſt ꝓpter vtile eſt ſilis perfecte amicitie: inquātū virtuoſi ſunt ſibiinuicē vtiles. ¶ Secundo ibi.

¶ Maxime aūt ⁊ in his amicitie permanēt cū equale fiat abinuiceꝫ. puta delectatio ⁊ nō ſolum ſic: ſed ab eodeꝫ quale eutrapelis: ⁊ nō vt amatori ⁊ amato. Neqꝫ. n. in eiſdeꝫ delectant̄ iſti: ſed hic qdē vidēs illū. hic aūt famulatū recipiens ab amatore. finiēte aūt pulchrytudine q̄nqꝫ ⁊ amicitia finit. Huic qdē. n. nō eſt viſio delectabilis. huic aūt nō fit famulatus.

¶ Oñdit ſilitudinē q̄tū ad ꝑmanentiā amicitie. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit q̄ū amicitie vtilis ⁊ delectabilis ſunt ꝑmāſiue. Scdo que eaꝝ ſit ꝑmanentior. ibi. (Que aūt ꝓpter vtile ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo ꝓponit duos modos qbus p̄dicte due amicitie ſunt ꝑmanētes: ⁊ in hoc hn̄t ſilitudinē perfecte amicitie. 2° ponit modos in qb⁹ deficiūt a ꝑmanentia. ibi. (Qui aūt nō delectabile ⁊c̄.) Primo ḡ ponit p̄ᵐ modū ꝑmanentie dicēs: ꝙ ēt in his q ſunt amici ꝓpter vtile ⁊ delectabile maxie ſunt amicitie ꝑmanētes: cū idē ⁊ eq̄le ſibiinuiceꝫ rependāt. puta delectationē ꝓ delectatōe: ⁊ qꝛ ſm diuerſa delectabilia ſunt diuerſe delectatiōes ſpē ⁊ quātitate dn̄tes: oꝫ ꝙ ad ꝑmanētiā amicitie nō ſolū repēdat̄ delectatio: ſꝫ ēt ab eode delectabili: ſicut accidit in eutrapellis. quoꝝ vnus delectat̄ in ludo alteri⁹: nō aūt oꝫ ſic eſſe: ſicut accidit iter duas ꝑſonas ſe amātes amore venereo: qꝛ q̄nqꝫ tales non delectant̄ in eiſdē: ſꝫ amator delectat̄ in hoc ꝙ videt amati pulchritudinē. amatus aūt in hoc ꝙ recipit ſeruitiū ab amatore: quibus ceſſantibus q̄nqꝫ ceſſat amicitia. vꝫ. ſ. ab vna pte ceſſat viſio: ⁊ ex alia pte ceſſat ſuitiū. ¶ Scdm̄ modū permanentie ponit ibi.

¶ Multi aūt rurſus ꝑmanēt: ſi ex cōſuetudine

moꝛes diligūt ſilis ɔſuetudinis exn̄tes.

¶ Et dicit ꝙ ēt in amicitia vtilis ⁊ delectabilis multi ꝑmanent in amicitia. ſi vnus diligat moꝛes alterius. ſicut luxurioſus diligit moꝛes alteri⁹ luxurioſi: vel vnus cupidus lucri diligit moꝛes alteri⁹: nō ꝙ tales moꝛes ſint ſecundū ſe diligibiles: ſed ſm̄ conſuetudinē: inquantū. ſ. ambo ſunt ſimilis cōſuetudis. ſimiliitudo aūt eſt ꝑ ſe cā amicitie: niſi ꝑ accn̄s impediat ꝑuatū bonū. vt. ſ. dcm̄ eſt. vn̄ cū moꝛes mali ex ɔſuetudie acq̄ſiti ſint ꝑmanentes. ſeq̄r ꝙ talis amicitia ſit ꝑmāſiua. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Qui aūt nō delectabile cōmutāt ſed vtile in amabilib⁹: ⁊ ſunt minus amici ⁊ ꝑmanēt.

¶ Ponit modū quo amicitia deficit in ꝑmanēdo: ⁊ dicit ꝙ illi q̄ ī amabilibus nō recōpenſant delectabile ꝓ delectabili: ſed vtile ꝓ delectabili ſunt minus amici pꝛopter minoꝛē ſimilitudinē. vnde minus permanent in amicitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui autē ꝓpter vtile exiſtentes amici ſimul cum conferente diſſoluunt̄: nō enim adinuicē erant amici ſed vtilis.

¶ Cōparat ꝑmanētiā vtriuſq̄ amicitie: ⁊ dicit ꝙ illi qui ſunt amici ꝓpter vtile ſil'r ſeꝑant̄ ab amicitia ceſſante vtilitate: q2 nō erāt adinuicē amici ſui ipſoꝝ: ſed vtilitatis. delectatio aūt magis pꝛouenit ab ipſo amato ſecundum ſeipm̄ q̄ȝ vtilitas: que eſt quandoq̄ ſm̄ aliquā rem exteriorem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter delectationē quidē igit̄ ⁊ ꝓpter vtile: ⁊ pꝛauos ɔtingit amicos adinuicem eſſe: ⁊ epyiches pꝛauis: ⁊ neutrū q̄dcūq̄. ꝓpter ſeipſos aūt: q2 ſolos bonos. mali. n. nō gaudent ſeipſis. ſi non aliqua vtilitas fiat.

¶ Ponit duas differētias duarū amicitiarū ad perfectā. Pꝛimo g̊ ɔcludit ex pꝛemiſſis: ꝙ ꝓpter delectationē et vtilitatē pn̄t ſibiinuicē fieri amici hoīes cuiuſcūq̄ ɔditionis. ſ. boni bonis ⁊ mali malis: ⁊ etiā illi q̄ nō ſunt virtuoſi: nec vicioſi: ⁊ ad vtroſlibet ⁊ adiuicē: ſȝ ſm̄ ꝑfectā amicitiā q̄ hoīes ꝓpter ſeipſos amant̄ nō pn̄t fieri amici niſi boni: q2 in malis nō inuenit̄ aliq̄d. vn̄ poſſint ſeinuicē amare: aut in ſe delectari: niſi ꝓpter aliquā vtilitatē.

¶ Scdam differentiā ponit ibi.

¶ Et ſola aūt bonoꝝ amicitia intrāſmutabilis eſt. Non. n. facile vlli credere de eo qui multo tp̄e ab ipſo ꝓbatus eſt. ⁊ credere in his ⁊ nūq̄ȝ vtiq̄ iniuſtū facere: ⁊ quecūq̄ alia in ea que vt vere amicitia dignificant̄. in alijs aūt alteris nihil ꝓhibet talia fieri. q2. n. homies dicūt amicos ⁊ ꝓpter vtile quēadmodū ciuitates. vidētur. n. compugnatiōes ciuitatibus fieri gratia conferentis. ⁊ eos qui pꝛopter delectationē adinuicem diligunt pueri. Foꝛte quidem dicere ⁊ nos amicos tales.

¶ Et dicit ꝙ ſola amicitia bonoꝝ que eſt ꝑfecta eſt de ſe itrāſmutabilis. trāſmutat̄. n. amicitia maxie ꝑ h̄ ꝙ vn⁹ amicoꝝ iuenit in alio id q̄d amicitie ɔ̄riat̄: ſȝ hoc nō pōt ɔtingere in amicitia bonoꝝ: q2 bō nō de facili credit aliquod malū de illo quē multo tp̄e ꝓbauit ⁊ nūq̄ȝ inuenit eū aliq̄d iniuſtū facientē: ⁊ in quo iuenit oīa q̄cūq̄ reputant̄ digna ad verā amicitiā. vn̄ talis amicitia nō diſſoluit̄. tū q2 eſt ꝑ ſe ⁊ nō ꝑ accn̄s. tū q2 eſt ꝑfecta oīa in ſe ɔti

nēs que ad amicitiā req̄rūt̄: que rōnes ſūt ſupꝛa poſite. tū etiā q2 nō ɔpatit̄ īpedimentū amicitie: ꝙ non per rōnē īducit̄: ſȝ in alijs amicitijs nihil ꝓhibet ꝙ vnus credat malū de alio: ⁊ ꝙ vnus iniuſtū faciat alij. vn̄ nō eēnt ſm̄ has amicitias dicendi aliq̄ amici: ſȝ q2 hoīes ɔſueuerunt tales vocare amicos tā illos q̄ ꝓpter vtile amāt. ſicut dr̄ eſſe amicitia inter ciuitatē ꝓpter vtilitatē cōpugnatōis ɔ̄ inimicos: q̄ȝ eos q̄ diligunt ſeinuicē ꝓpter delectationē. ſicut pȝ de pueris. iō opȝ ꝙ etiā nos ſequēdo conſuetudinē cōmuniter loquentiū tales nominemus amicos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Spēs aūt amicitie plures. ⁊ pꝛimo quidē ⁊ pꝛincipal'r bonoꝝ. ⁊ ſm̄ ꝙ boni. Reliquas aūt ſm̄ ſil'itudinē. ſm̄. n. ꝙ bonū aliquid ⁊ ſil'e aliquid ſic amici. Etenim delectabile bonū aliq̄d amatoꝛibus dilectionū. Non oīno aūt hec copulant̄ neq̄ fiunt amici ꝓpter vtile ⁊ delectabile. Non. n. oīno ɔiungunt̄: que ſcdm̄ accn̄s. In has aūt ſpēs amicitia diſtributa. pꝛaui q̄dē erūt amici ꝓpter delectatiōē vel vtile ſic ſil'es exiſtētes. Boni aūt ꝓpter ſeipſos amici. ſcdȝ ꝙ. n. boni. Iſti q̄dem igitur ſimpl'r amici. Illi aūt ſcdm̄ accidens. ⁊ in aſſimilari his.

¶ Epilogat q̄ dicta ſunt de ſpēbus amicitie: ⁊ dicit ꝙ plures ſunt amicitie ſpēs: ⁊ ꝑmo q̄dem ⁊ ꝑncipal'r eſt amicitia bonoꝝ ſm̄ ꝙ ſunt boni. reliqe aūt amicitie dn̄r ſm̄ ſil'itudinē eius. intantū. n. dn̄r ſm̄ illas amicitias aliqui amici: inquantū eſt ibi aliq̄ ſil'itudo vere amicitie. manifeſtū eſt. n. ꝙ delectabile videt̄ eſſe q̄dā bonū amatoꝛibus delectationū: ⁊ ita hec amicitia hȝ aliq̄ȝ ſil'itudinē ei⁹: q̄ eſt ſimpl'r bonū: ⁊ eadē rō eſt de amicitia vtilis: nec tn̄ he due amicitie ſemper coniunguntur. vt. ſ. ſint idem amici ꝓpter vtile ⁊ delectabile: quia ea que ſunt per accidens nō ɔiūgunt̄ vniuerſaliter: vt muſicū ⁊ albū: ꝑdicte aūt amicitie ſunt ꝑ accn̄s. ſicut. ſ. dcm̄ eſt. vn̄ nō ſemper ɔiūgunt̄. ſic igit̄ cū in ꝑdictas ſpēs amicitia diuidat̄: mali pn̄t ſibiinuicē eſſe amici: iquantū. ſ. ſunt ſibi ſil'es in altero hoꝝ: ſȝ ſoli boni ſunt ſimpl'r amici. alij aūt ſunt amici ſm̄ ſil'itudinē. iquantū. ſ. aſſimilant̄ bonis.

QUemadmodū aūt in virtutib⁹. hi q̄dē ſm̄ habitū. hi aūt ſcdm̄ oꝑatiōē boni dicunt̄. ſic ⁊ ī amicitia. hi q̄dē. n. ɔuenientes gaudēt adinuicē ⁊ tribuūt bona. Hi aūt doꝛmiētes vl' ſeꝑati locis: nō oꝑantur q̄dē. ſic aūt hn̄t vt oꝑari amicabil'r. loca. n. nō diſſoluūt amicitiā ſimpl'r: ſȝ oꝑationē.

¶ Poſtq̄ȝ ph̄s diſtīxit ſpēs amicitie. hic determiat de eis ꝑ ɔꝑatiōē ad actū ꝓpꝛiū amicitie. Et circa h̄ duo facit. ꝑ̊ diſtīguit amicitiā ꝑ hitū ⁊ actū. 2° ꝓbat q̄d ſuppoſuerat. ibi (Aſſil'at̄ aūt amatio ⁊c̄.) Circa ꝑm tria facit. ꝑ̊ diſtīguit amicitias ꝑ hitū ⁊ actū. 2° oñdit: ꝙ q̄dā ꝑuant̄ amicitia ꝑꝑ defectū act⁹. ibi (Si āt diuturnā ⁊c̄.) 3° oſtēdit amicitiā bonoꝝ maximā eē ex rōne ipſi⁹ act⁹ amicitie. ibi (Maxie q̄dē igit̄ ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝑ̊ ꝙ ſicut eſt ī alijs v̾tutib⁹ ꝙ q̄dā dn̄r boni. i. v̾tuoſi ſm̄ habitū. puta foꝛtes vl' libāles: ēt qn̄ actū v̾tutis nō exercēt. q̄dā v̾o dn̄r v̾tuoſi ſm̄ hoc ꝙ actu exercēt oꝑōnē v̾tutis: ita ēt eſt ⁊ in amicitia ꝙ q̄dā dn̄r actu amici īquantū ɔuiuunt cū delectatione adīuicē: ⁊ ſibiinuicē bn̄ faciunt q̄ duo dn̄r ꝑtinere ad actū amicitie. q̄dā v̾o nō oꝑant̄ actu oꝑa amicitie: ſȝ

tñ ſic ſunt diſpoſiti ſm habitũ vt inclinent ad opãdũ hõ opera. ſicut pʒ de amicis qñ dormiunt: vel qñ abinuicẽ loco ſeparant. nõ. n. ipa amicitia ſimplr diſſoluit ꝑpter diſtantiã locoꝝ: ſʒ ſola amicitie opõ: ⁊ ſic pʒ ꝙ amicitia remanet ꝑ habitũ: ẽt opõne ceſſante. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Si aũt diuturna abſentia fiat: ⁊ amicitie videt obliuionẽ facere. vñ dcm̃ eſt. mltas vtiqʒ amicitias nõ appellatio diſſoluit.

¶ Oñdit quõ in qbuſdã deficit amicitia ꝑpter defectuʒ actus. Et pº oñdit ꝑpoſitũ. Scdo ꝓbat qd ſuppoſuerat. ibi. (Nihil. n. ſic eſt ⁊c.) Oñdit aũt ꝑpoᵐ circa tria gnã hoĩum. Primo qdẽ circa eos q diu abĩuicẽ ſeparant. vñ dicit ꝙ ſi abſentia amicoꝝ abĩuicẽ ſit diuturna videt facere obliuioneʒ amicitie ꝓcedentis. Sicut ⁊ alij hitus ꝑ diſſuetudinẽ operãdi debilitant ⁊ tãdẽ deficiunt: opʒ. n. ſicut hitus per ɔſuetudinẽ operũ acqrunt: ita ꝑ idẽ ɔſeruent. nã vnũqdqʒ ɔſeruat per ſuã cãm. ⁊ iõ dcm̃ eſt in ꝓuerbio: ꝙ multe amicitie diſſoluunt per hoc ꝙ vnº aliũ nõ appellat: ⁊ nõ collogt ⁊ ɔuiuit alteri. ¶ Scdo ibi.

¶ Nõ vñr auteʒ neqʒ ſenes neqʒ ſeueri amatiui eſſe. ꝑpter nõ hẽre in ipſis qd dilectiõis. Nullus aũt põt per diẽ cõmorari cũ triſti: neqʒ cuʒ nõ delectabili. Maxime. n. natura videt triſte qdẽ fugere. appetere aũt delectabile.

¶ Oñdit idẽ circa ſenes ⁊ ſeueros: ⁊ dicit ꝙ neqʒ etiaʒ ſenes: neqʒ ſeueri. i. hoĩes auſteri in vbis ⁊ ɔuictu: vñr eſſe amatiui. i. apti ad amicitiam: ꝑpter hoc. ſ. ꝙ nõ ſunt apti ad amicitie actũ: qui eſt ɔuiuere. parũ. n. ĩuenit in eis de delectatiõe. ⁊ iõ nõ pñt de facili ɔuiuere: qꝛ nullus põt ꝑ diẽ. i. per lõgũ tps morari cũ hoĩe q ɔtriſtat vel cũ eo qui nõ delectat. maxĩe. n. videt ſm nãm hoibus ⁊ alijs aĩalibus: ꝙ fugiãt triſtitiã ⁊ appetãt delectatõeʒ: q̃ nihil aliõ eẽ videt q̃ʒ ges appetitus in bono deſiderato. ¶ 3º ibi.

¶ Qui aũt recipiunt adinuicẽ. nõ ɔuiuẽtes aũt beniuolis aſſimilat magis q̃ʒ amicis.

¶ Oñdit idẽ circa 3ᵐ genus hoĩuʒ: q. ſ. recipiũt ſe adĩuicẽ in hoc. ſ. ꝙ vnus acceptat mores ⁊ ɔuerſationẽ alteriº: ⁊ tñ ꝑpter aliq̃ cãm nũq̃ ɔuiuũt adĩuiceʒ: ⁊ dicit ꝙ tales magis ſunt ſiſes beniuolis q̃ʒ amicis: qꝛ amicitia ɔuictũ per aliqd tps reqrit. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Nihil. n. ſic eſt amicoꝝ vt ɔuiuere. vtilitateʒ qdẽ. n. indigẽtes appetũt. cõmorari aũt ſimul ꝑ diem etiã beati. Solitarijs qdeʒ. n. eſſe his nequaq̃ ɔuenit. ɔuerſari aũt adinuicẽ nõ eſt non delectabiles exiſtẽtes: neqʒ gaudẽtes eiſdẽ qd cõnutritiua videt habere.

¶ Probat qd ſuppoſuerat. ſ. ꝙ ɔuiuere reqrat ad amicitiã. ſicut ꝑprius actus eius: ⁊ dicit ꝙ nihil eſt ꝑpriºamicoꝝ. ſicut ɔuiuere. poſuit. n. duo ſupra ad actuʒ amicitie ꝑtinere. ſ. ɔuiuere ⁊ tribuere ĩuicẽ bona: qd eſt vtilitateʒ afferre amico: quã qdẽ vtilitatẽ nõ oẽs in amicis q̃runt: ſʒ ſoli ĩdigẽtes: ſʒ morari ſil per diẽ. i. per aliqd lõguʒ tps cũ amicis appetunt. etiã beati. i. hoĩes in bonis abũdantes: qbus nõ ɔuenit: ꝙ ſint ſolitarij: nec pñt ſimul hoĩes adĩuicẽ ɔuerſari: ſi nõ ſint ſibi mutuo delectabiles: ⁊ nõ gaudeãt in eiſdẽ: que duo ĩueniunt in amicitia eoꝝ qui ſũt ſimul nutriti. ſic g̃ pʒ ꝙ precipuus actus amicitie eſt ɔuiuere amico. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime qdẽ igit eſt amicitia que bonoꝛuʒ. queadmodũ multotiens dcm̃ eſt. videt enim amabile quidẽ ⁊ eligibile qd ſimplr bonũ vel delectabile. vnicuiqʒ auteʒ qd ipſi tale. bonus aũt bono propter ambo hec.

¶ Cõcludit ex premiſſis ꝙ ſit maxima amicitia illa que eſt bonoꝝ. ſicut iã pluries dcm̃ eſt. hoc. n. videt eſſe amabile ⁊ eligibile ſm ſe ⁊ ſimplr: qd eſt ſimplr bonũ vel delectabile: ſʒ vnicuiqʒ eſt amabile ⁊ eligibile: qd eſt tale. ſ. bonũ vel delectabile quãtũ ad ipſum: ſed vnus v̾tuoſus eſt amabilis ⁊ eligibilis alteri ꝑpter h̾ ambo: qꝛ. ſ. vterq̃ eſt bonus ⁊ delectabilis ſimpliciter: ⁊ vterqʒ eſt bonº ⁊ delectabilis alteri. vñ maxime poſſunt virtuoſi delectabiliter adĩuicẽ ɔuiuere. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Aſſimilatur enim amatio quidem paſſioni. Amicitia autem habitui.

¶ Probat qd ſuppoſuerat. ſ. ꝙ amicitia nõ ſolũ dicat ſm actũ: ſʒ etiã ſm habitũ. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit qd itendit: ⁊ dicit ꝙ amatio videt importare paſſionẽ: ſed amicitia videt iportare habituʒ ⁊ eſſe ſimilis alijs habitibus. ¶ Secundo ibi.

¶ Amatio. n. nõ minus ad inaniata eſt. Redamant aũt cũ electiõe. Electio aũt ab habitu.

¶ Probat ꝑpoᵐ duabus rõnibº. Quarũ pma eſt ꝙ amatio ſimplex põt eſſe etiã ad inaniata. ſicut dicimur amare vinũ vel auꝝ: ſʒ redamare: qd ꝑtinet ad rõnem amicitie. vt. ſ. dcm̃ eſt: cũ electiõe nõ eſt niſi rõnabiliũ adinuiceʒ: qd aũt fit ex electiõe nõ fit ex paſſiõe: ſʒ magis ab habitu. g̃ amicitia eſt hitus. ¶ Scdam rõnẽ ponit ibi.

¶ Et bona volunt amicis. illoꝝ gratia non ſm paſſionem: ſed ſecundum habitum.

¶ Et dicit ꝙ hoĩes volunt ſm amicitiaʒ bona amicis ꝑpter ipſos amicos. nã ſi eis vellẽt bona ꝑpter ſeipos: hoc magis eſſet diligere ſe q̃ʒ alios: amare aũt alios eoꝝ gratia nõ eſt ſm paſſionẽ: qꝛ paſſio cũ pertineat ad appetitũ ſenſitiuũ nõ excedit ꝓpriũ bonũ amãtis. vñ relinqtur ꝑꝑ hoc ꝙ ſit ſm hitũ: ⁊ ſic amicitia eſt hitus. ¶ 3º ibi.

¶ Et amãtes amicũ ꝙ ipſis bonum amãt. bonus enim amicus factus. bonũ fit cui amicus. Vterqʒ igit amat ⁊ qd ipſi bonũ ⁊ eſſe tribuit volũtati ⁊ ſpẽi. dr̃. n. amicitia equalitas. maxime itaqʒ ei que bonoꝛum hec exiſtunt.

¶ Rñdet cuidã obiectiõi tacite. dcm̃ eſt. n. ſ. ꝙ vnicuiqʒ eſt amabile: qd eſt bonũ: ɔ qd videt eſſe ꝙ hõ amat amicũ illius gratia: ſʒ ipſe rñdet ꝙ illi q amant amicũ amãt id qd eſt bonũ ſibiipſis. nã qñ ille qui eſt bonus in ſe eſt factus amicus alicui: fit etiã bonũ amico ſuo. ⁊ ſic vterqʒ dũ amat amicũ: amat qd ſibi bonuʒ eſt: ⁊ vterqʒ retribuit equale ſuo amico: ⁊ q̃tũ ad volũtatẽ: iquãtũ. ſ. vult ei bonũ: ⁊ quantũ ad ſpẽm voluntatis: iquantũ. ſ. vult ei bonũ nõ ſui: ſʒ illius gratia: qꝛ amicitia quedã equalitas eſt: inquãtũ. ſ. reqrit mutuã amationẽ: ⁊ hoc videt addere ſupra modũ v̾tutis. nã in q̃libet v̾tute ſufficit actus v̾tuoſus: ſʒ in amicitia nõ ſufficit actus vnius: ſed opʒ ꝙ ɔcurrant actus duoꝝ mutuo ſe amantiũ. ⁊ iõ phus nõ dixit abſolute ꝙ eſt v̾tus: ſed addidit. vel cuʒ virtute: qꝛ videt aliqd addere ſupra rõnẽ v̾tutis. hec aũt q̃ dicta ſunt de amicitia maxime vñr iueniri in amicitia bonoꝝ.

In ſeueris auteʒ ⁊ ſenibus minus fit amicitia: quãto magis diſcoli ſunt ⁊ minus colloquijs gaudent. hec enim maxime vident eſſe amicabilia ⁊ fa/

ctiua amicitie. ꝑpter qꝺ iuuenes fiũt amici cito. ſenes autez nõ. Non.n.fiunt amici quibus vtiq̧ nõ gaudẽt. Similr aũt neq̧ vtiq̧ ſeueri: ſed tales beniuoli ſunt adinuicez. volunt.n.bona ⁊ obuiãt ad neceſſitates. amici aũt nõ oĩno ſunt ꝑpter nõ cõmorari: neq̧ gaudere adinuicem: que vtiq̧ maxime eſſe vñr amicabilia.

¶ Poſtq̃ phus diſtinxit diuerſas amicitie ſpẽs. Hic determiat de hꝰ amicitijs per cõparationẽ ad ſubm qꝺ ſũt ipſi amici. Et circa hoc tria facit. Primo.n. agit de aptitudine ⁊ ieptitudine quorundã ad amicitiaz. Scꝺo agit de multitudine amicoꝝ.ibi.(Multis.n.eẽ ⁊c̃.) Tertio de diſtinctiõe eoꝝ.ibi.(Que aũt in potẽtibꝰ ⁊c̃.) Dicit g̊ p̄o. ꝙ in hoĩbus ſeueris ⁊ ſenibus tanto minus fit amicitia q̃to magis ſunt diſcoli: ꝙ.ſ. de ſeipſis p̄ſumentes ſenſuz ſuũ ſequunt̄. ⁊ iõ cũ alijs ↄcordare nõ pñt. minus aũt gaudẽt colloquijs alioꝝ. tũ q2 ſibiipſis itendunt. tum ꝑpter ſuſpitionẽ quã de alijs hñt. Iſta aũt maxime videntur eſſe amicitie opera ⁊ cãtiua ipſius.ſ. ↄcordia ⁊ colloquium amicoꝝ: ⁊ inde eſt ꝙ iuuenes qui multũ in colloquijs gaudẽt: ⁊ de facili alijs aſſentiũt cito fiũt amici: qꝺ nõ ↄtingit de ſenibus. nõ.n. pñt fieri amici illis de quoꝝ ↄuictu ⁊ colloquio nõ gaudẽt: ⁊ eadez rõ eſt de ſeueris q̧.ſ. ſunt litigioſi ⁊ mordaces eoꝝ que ab alijs agunt̄. tales aũt.ſ. ſenes ⁊ ſeueri pñt eſſe beniuoli: iquantũ alijs bona volunt in affectu: ⁊ etiã in effectu ſubueniũt ⁊ in neceſſitatibus: nõ tñ fiunt vere amici ꝑpter hoc ꝙ nõ ↄuiuunt neq̧ gaudẽt in ſocietate amicoꝝ: que maxime videntur eſſe amicitie opera. ¶ Deinde cum dicit.

5m **¶ Multis aũt eſſe amicũ ſm perfectã amicitiã nõ contingit. quẽadmodũ neq̧ amare multas ſimul. aſſimilatur enim ſuperabundantie. tale aũt ad vnum natum eſt fieri.**

¶ Agit de multitudine amicoruz. Et circa hoc tria facit. Primo.n. oñdit ꝙ ſm perfectã amicitiã que eſt bonoꝝ nõ contingit hẽre multos amicos. Scꝺo oñdit ꝙ hoc in alijs duabus amicitijs ↄtingit: que.ſ. ſunt ꝑpter vtile et delectabile.ibi.(Propter vtile aũt ⁊c̃.) Tertio cõparat vtroſq̧ amicos adiuicẽ.ibi (Hoꝝ aũt magis.) Oñdit g̊ p̄mo ꝙ ſm perfectã amicitiã: que eſt ꝑpter bonũ v̄tutis nõ ↄtingit aliquẽ multis eſſe amicũ tribus rõnibꝰ. Quarũ p̄ma eſt: q2 cũ talis amicitia ſit ꝑfecta ⁊ maxima: hʒ ſimilitudinẽ cuiuſdã ſuperabundãtie in amãdo.ſ. ſi ↄſideret̄ q̃titas amoris: ſʒ ſi ↄſiderat̄ ratio amandi nõ põt eẽ ſuperabũdãtia. nõ.n. ↄtingit virtutẽ ⁊ virtuoſuz ab alio virtuoſo: q̧ rõne ordinat ſuos affectus: nimis amari. ſuperabundans aũt amor nõ eſt natus fieri ad multos: ſed ad vnũ tantũ. ſicut pʒ in amore venereo ſm quẽ nõ ↄtingit ꝙ vnus homo ſimul multas mulieres ſuperabũdanter amet. g̊ perfecta amicitia bonoꝝ nõ põt haberi ad multos. ¶ Secundã rõnem ponit ibi.

¶ Multas aũt ſimul eidem placere valde non facile. forte autem neq̧ bonum eſſe.

¶ Que talis eſt. ſm perfectã amicitiã amici valde iuicẽ ſibi placent: ſʒ nõ eſt facile ꝙ ſimul eidem multi valde placeãt: q2 nõ multi inueniunt̄: in quibus nõ inueniatur aliqd qꝺ diſpliceat homini aliqualr affecto propter multos defectus hominũ ⁊ ↄtrarietates eoꝝ adinuicem. ex quo fit: vt dũ vnus multũ placet alijs multũ placere nõ poſſit. forte etiã nõ eſſet bonũ ⁊ expediẽs: vt vni homini multi valde placerent: q2 duz multis ↄuiueret nõ poſſet ſibiipſi intendere: nõ g̊ ſm perfectã amicitiã ſunt multi amici. ¶ Tertiã rõnem ponit ibi.

¶ Oportet autez ⁊ experientiam accipere ⁊ in ↄſuetudine fieri: qꝺ omnino difficile.

¶ Que talis eſt. in amicitia ꝑfecta oʒ ex aſſuetudine experiẽtiã accipe de amico. hoc aũt eſt valde difficile: ⁊ ſic nõ põt in multis ↄtingere. nõ g̊ ſm ꝑfectã amicitiã ſunt plures amici. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter vtile aũt ⁊ delectabile multis placere contingit. multi eni tales ⁊ in pauco tempore miniſtrationes. 6m

¶ Oñdit ꝙ in alijs duabus amicitijs: que.ſ. ſunt propter vtile ⁊ delectabile ↄtingit ꝙ hõ habeat multos amicos: q̧bus placeat: ⁊ hoc ꝑpter duo. Primo qdẽ: q2 multi iueniunt̄ tales qui poſſunt eſſe vtiles ⁊ delectabiles. Secũdo q2 non requirit̄ experientia longi temporis: ſed ſufficit ad tales amicitias vt in pauco tempore ſibiinuicem ſubminiſtrent vt delectationem: vel etiam aliquã vtilitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Horum autem magis videtur amicitia que propter delectabile cum eadem ab ambobus fiant ⁊ gaudeant adinuicem vel eiſdez quales iuuenum ſunt amicitie.

¶ Cõparat amicos duarũ amicitiarũ adinuicez. Et p̄mo ꝑponit qꝺ itendit: ⁊ dicit ꝙ inter amicos predictos qui poſſunt eſſe multi magis videt̄ eſſe amicitia eoꝝ qui ꝑpter delectabile ſunt amici. ſi tñ idẽ fiat ab ambobus. vt.ſ. vterq̧ alteri exhibeat delectationem. ſic.n. in eiſdem adinuicẽ gaudent: qꝺ eſt ꝓpriũ amicitie. eſt.n. ſignum ꝙ ſint eoꝝ vna que in eiſdẽ gaudent: ſed non ↄtingit qñ ex vna ꝑte exhibet̄ delectabile ⁊ ex alia parte vtile. Sunt aũt tales amicitie iuuenuz: qui.ſ. propter delectabile ex alia parte ſe amant. ¶ Secundo ibi.

¶ Magis quidẽ enim in his liberale. Que autem ꝑpter vtile negociatorum.

¶ Propoſitum ꝓbat duabus rationibus. Quaruz p̄ma eſt ꝙ in amicitia delectabilis amici magis liberaliter ſe amant q̃ in amicitia vtili in qua req̄rit̄ recõpenſatio lucri: ⁊ ſic hꝰ amicitia videt̄ eſſe.q. negociatio quedaz: ⁊ ita amicitia que eſt ꝑpter delectabile eſt potior vtpote ſimilior perfecte amicitie: que eſt maxime liberalis inquantum ſecundum ipſam propter ſe amici amantur. ¶ Secundã rationem ponit ibi.

¶ Et beati aũt vtilibus quidem nihil indigent delectabilibus aũt. conuiuere.n. volunt aliquibus. triſte aũt paucum quidez tempus ferunt. continue autem vtiq̧ nullus ſuſtineret: neq̧ ipſum bonum ſi triſte ipſi erit.

¶ Que talis eſt. hoĩes beati.i. homines abundãtes nõ indigent vtilibus amicis: q2 beati ſunt ſibi ſufficientes. Indigent aũt amicis delectabilibus: q2 opʒ ꝙ aliquibꝰ ↄuiuant ꝙ nõ põt fieri ſine delectatione. ſuſtinent.n. homines aliquid triſte per modicũ tempus: ſed nullus poſſet ↄtinue aliqd cũ triſtitia ſuſtinere: neq̧ etiã ipſum bonuz honeſtũ ſi eſſet ei triſte: ⁊ inde eſt ꝙ hoĩes qui nõ delectant̄ in operibus virtutis nõ poſſunt in eis perſeuerare. ſic g̊ pʒ ꝙ amicitia delectabilis potior eſt q̃ amicitia vtilis. vtpote pluribꝰ ⁊ melioribꝰ nec̃ia. ¶ Tertio ibi.

¶ Propter qꝺ amicos delectabiles querunt. opʒ autẽ forte ⁊ bonos tales exñtes: ⁊ adhuc

ſibiipſis exiſtūt quecūqꝫ opoꝛtet amicis.

℄ Infert quoddā coꝛrelariū ex dictis: qꝛ eniꝫ bonū boneſtū ſi ſit triſte nō pōt aliqs ꝯtinue ſuſtinere: Inde etiam eſt ꝙ amicos ꝓpter virtutes: opꝫ eſſe delectabiles inuicem: opꝫ etiā inſup ꝙ ſicut ſunt boni in ſe: ita etiā ſint boni ſibiinuicem. ſic eniꝫ habebunt que reqꝛuntur in amicitia. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Qui aūt in potētibus diuiſis videnť vti amicis. alij enim ipſis ſunt vtiles: ⁊ alteri delectabiles. ambo autem idem nō omnino.

℄ Agit de diſtinctōe amicoꝝ. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit qꝺ intendit. ſ. ꝙ homies qui ſunt in poteſtatibus ꝯſtituti vtunť diuerſis amicis: ita. ſ. ꝙ alij amicoꝝ ſunt eis vtiles ⁊ alij delectabiles: nō aūt ꝯtingit de facili ꝙ iidē hoīes ſint eis amici vtroqꝫ mō. ℄ Secūdo ibi.

℄ Neqꝫ. n. delectabiles cū virtute querūt: neqꝫ vtiles in bona: ſꝫ hos qdē eutrapelos delectabile appetētes. hos aūt dinos operari qꝺ p̄ceptū eſt. hec aūt nō oīno fiunt in eodem.

℄ Probat ꝓpoſitū: qꝛ. ſ. hꝰ potentes nō querunt delectationes ſm v̄tutē. hec. n. delectatio hꝫ vtilitatē annexaꝫ: neqꝫ etiā querūt vtiles ad bona honeſta: que quideꝫ vtilitas hꝫ delectationē adiunctā: ſed ad delectationeꝫ appetunt quoſdā eutrapellos. i. luſiuos. puta hiſtriones: cā v̄o vtilitatis appetūt amicos quoſdā deinos. i. īduſtrioſ ad exequēdū quodcūqꝫ preceperit: ſiue ſit bonū: ſiue ſit malū. iſta aūt duo nō fiunt in eodē. ſ. induſtria ⁊ iocularitas: qꝛ hoīes īduſtrij nō dant ſe iocis: ſꝫ ſerijs. vñ pꝫ ꝙ potentes hn̄t amicos diuerſos. ℄ Tertio ibi.

℄ Delectabilis autem ⁊ vtilis ſimul dictuꝫ eſt qm̄ ſtudioſus. Sed ſuperexcellēti non fit talis amicus. ſi nō ⁊ virtute ſuperexcelleť. ſi aūt non adequat ſm analoguꝫ ſuperexceſſus. nō oīno aūt conſueuerunt tales fieri.

℄ Rñdet cuidā obiectioni. poſſet. n. aliquis dicere ꝙ potentibus ſunt amici ideꝫ ⁊ delectabiles ⁊ vtiles: qꝛ ſicut ſupra dcm̄ eſt. ſtudioſus. i. v̄tuoſus eſt ſimul ⁊ delectabilis ⁊ vtilis: ſꝫ ipſe rñdet ꝙ v̄tuoſus nō fit amicus homini ſuperexcellenti in potētia vel diuitijs: niſi etiaꝫ v̄tuoſus ſuperexcellať a potentioꝛi in v̄tute: ſꝫ ſi hoc nō ꝯtingit ille potētioꝛ q eſt ſupexceſſus in virtute non adequat ſibi analogū. i. nō recōpēſat v̄tuoſo ſm ꝓpoꝛtionē. vt. ſ. ſicut v̄tuoſus defert ei vt potētioꝛi: ita ipſe deferat v̄tuoſo vt melioꝛi. vtplurimū. n. hoīeſ quantū excellūt in potentia ⁊ diuitijs tm̄ eſtimāt ſe melioꝛes: nō aūt ꝯſueuerūt īueniri tales potētes qui etiā in v̄tute excedāt: aut v̄tuoſo deferant tāqꝫ melioꝛibus. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Sunt autem igitur dicte amicitie in equalitate. eadem enim fiunt ab ambobus ⁊ volunt adinuicem: vel alterū pꝛo altero cōmutant puta delectationem pꝛo vtilitate.

℄ Oñdit ꝙ pꝛedicte amicitie ſpēs in equalitate ꝯſiſtūt. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝓpoſitum cōcludens ex pꝛemiſſiſ: ꝙ pꝛedicte amicitie in equalitate conſiſtunt: ⁊ quia de amicitia: que eſt pꝛopter bonuꝫ hoc eſt manifeſtum: pꝛobat pꝛopoſitum in amicitia vtili ⁊ delectabili: qꝛ. ſ. vel eadē volunt ⁊ faciūt ſibiinuicē. ſ. recompenſantes delectationē delectatiōi: aut vtilitatē vtilitati: vel cōicant alterum ꝓ altero. ſ. vtilitatē ꝓ delectatiōe: aut econuerſo. ℄ Secundo ibi.

℄ Quoniā aūt ⁊ minus ſunt he amicitie ⁊ manent: dcm̄ eſt. videnť aūt ⁊ per ſimilitudineꝫ ⁊ diſſimilitudinem eiuſdē ⁊ eſſe ⁊ nō eſſe amicitie. ſm ſimilitudinē. n. eius que eſt ſm virtutē videnť amicitie. hec quidē. n. delectabile habꝫ. hec aūt vtile. hec aūt exiſtunt ⁊ illi. In eo autē qꝺ eſt hanc quidē impermutabilē ⁊ manſiuaꝫ eſſe. has autem velociter tranſcendere. alijſqꝫ differre multis nō videntur amicitie pꝛopter diſſimilitudinem illius.

℄ Oñdit qūo due ſpēs ſe hēant ad rōnem amicitie: ⁊ minus permanent: qꝛ perfecta amicitia que eſt bonoꝝ: ſm cuius ſimilitudinē ⁊ diſſimilitudineꝫ videnť eſſe amicitie ⁊ nō eſſe. inquātū. n. habēt ſimilitudinē ad perfectaꝫ amicitiā videnť eſſe amicitie: ꝓut. ſ. vna earū hꝫ delectabile vtrūqꝫ: ſed ad quantuꝫ ſic diſſimiles ꝓut. ſ. perfecta amicitia eſt īmutabilis ⁊ permanſiua. alie v̄o velociter tranſmutanť. differunt etiam in multis alijs vt ex pꝛedictis patet: ⁊ pꝛopter hanc diſſimilitudinem non videntur eſſe vere amicitie.

Ltera aūt amicitie eſt ſpecies que ſm ſuperexcellentiā. puta patri ad filiuꝫ ⁊ totaliter ſenioꝛi ad minoꝛē viroqꝫ ad vxoꝛē ⁊ omni imperāti ad īperatū.

℄ Poſtqꝫ phus diſtinxit ſpecies que in equalitate conſiſtunt. Hic diſtinguit ſpecies amicitie: que eſt inter equales perſonas. Et circa hoc duo facit. Primo determinat ea que in cōi pertinent ad taliū amicitiarū diſtinctiōeꝫ. Secundo determinat de diſtinctiōe harum amicitiarū ſm ſpāles eoꝝ rōnes. ibi. (Videť queadmodū aūt ⁊c̄.) Circa p̄muꝫ duo facit. Primo agit de amicitijs ſupexcedentis ad ſuperexceſſuꝫ. ſicut patris ad filiums. viri ad vxoꝛem. Secūdo agit de amicitijs: que ſunt inter cōtrarios vt: pauperē ⁊ diuitē ⁊ hꝰ. ibi (Ex contrarijs aūt ⁊c̄.) Circa p̄mum tria facit. Primo diſtinguit hꝰ amicitie genus a pꝛecedētibus amicitijs. Secūdo diſtiguit hꝰ amicitias abinuicem. ibi. (Differunt aūt ⁊c̄.) Tertio oſtendit qūo hꝰ amicitie conſeruenť. ibi. (Eadem quidē vtiqꝫ ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo. poſtqꝫ preter p̄dictas amicitias: quas diximus in equalitate cōſiſtere: eo ꝙ ſunt ſimiliū ſm virtutē vel vtilitatē vel delectationē: eſt quedā alia ſpecies amicitie: que eſt ſm ſuperabundantiā. inquātuꝫ. ſ. vna perſona excedit aliā: ſicut amicitia que eſt patris ad filiū: ⁊ vl'iter ſenioꝛis ad iunioꝛeꝫ: ⁊ viri ad vxoꝛem: ⁊ vl'iter omnis qui hꝫ imperium ſuper aliquē ad eū ſuper quē hꝫ imperium. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Differunt aūt hec adinuicē. nō. n. eadem parentibus ad filios. ⁊ imperantibus ad imperatos. ſed neqꝫ patri ad filiū ⁊ filio ad patrem. ⁊ neqꝫ viro ad vxoꝛē. ⁊ neqꝫ vxoꝛi ad virū.

℄ Ponit differentiā harum amicitiarū adinuicē: ⁊ p̄mo ponit qꝺ intendit: ⁊ dicit ꝙ hꝰ amicitie differunt ſpecie abinuicē. Et aſſignat duas differētias. vna quidē ſecundum diuerſas relationes ſuperabundantie. Alia. n. eſt amicitie ſpēs patris ad filios: ⁊ alia imperantis ad ſubditos quibus imperat. alia vero differentia eſt ſecundū diuerſam relationem excedentis ⁊ exceſſi. non enim eadem eſt amicitia patris ad filiuꝫ ⁊ filij ad patrē: neqꝫ eadeꝫ eſt viri ad vxoꝛē ⁊ vxoꝛis ad maritū. ℄ Scd̄o ibi.

℄ Altera. n. vtiqꝫ boꝛum virtus ⁊ opus.

¶ Oñdit ꝓpoſitũ duabus rõnibus. Quarũ pͥma eſt: qꝛ cũ amicitia dicat̃ ſm habitũ ⁊ ſm actuʒ: neceſſe eſt ꝙ cuilibet amico inſit aliqua habitualis virtus ad exequendũ ea que ſunt amicitie: ⁊ etiã ipſum opus amicitie. manifeſtum aũt eſt in ſingulis p̃dictoꝝ ꝙ nõ eſt idem opus. puta patris ad filiũ ⁊ viri ad vxorẽ: aut etiã filij ad patrẽ: ⁊ per ꝯñs nõ eſt eadẽ virtus. g̊ etiaʒ ſunt diuerſe amicitie. ¶ Scd̃am rationem ponit ibi.

¶ Altera auteʒ ⁊ propter que amant. altere igitur ⁊ amationes ⁊ amicitie.

¶ Que talis eſt in p̃dictis amicitijs inueniunt̃ diuerſe rationes: ꝓpter quas amant. alia .n. rõne pater amat filiuʒ ⁊ filius patrẽ. ⁊ vir vxorẽ: ſed ſm diuerſas rões amandi ſunt diuerſe amationes. ⁊ per cõſequens diuerſe amicitie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eadem quidẽ vtiqʒ neqʒ fiunt vtiqʒ ab vtroqʒ: neqʒ oportet queri. Cum autẽ parentibus quidem filij retribuunt: que oportet generantibus. parentes autem filijs que oportet filijs. manſiua talium ⁊ epyiches erit amicitia.

¶ Oñdit qũo p̃dicte amicitie conſeruant̃. Et pͥmo oñdit ꝙ ꝯſeruant̃ per hoc ꝙ inuiceʒ ſibi exhibent que opʒ ſm amare ⁊ amari. Secũdo oñdit qũo amare ⁊ amari ſe habeant ad amicitiã. ibi. (Multi aũt vident̃ ⁊c̃.) Circa pͥmũ tria facit. Primo oñdit qũo p̃dicte amicitie ꝯſeruãtur per hoc ꝙ ſibiinuicẽ exhibent que opʒ. Scd̃o oñdit ꝙ iſta ꝯſiderant̃ ſm analogiaʒ. ibi. (Analogon aũt ⁊c̃.) Tertio oñdit qũo hoc diuerſimode competat iuſtitie et amicitie. ibi (Non ſilr̃ aũt ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo: ꝙ in his amicitijs nõ fiunt eadẽ ab vtraqʒ parte amicoꝝ: neqʒ ẽt opʒ eadẽ requirere que aliquis facit. ſicut filius nõ dʒ requirere a patre reuerentiã: quã ei exhibet. ſicut in predictis amicitijs ꝓ delectatione requirebat̃ delectatio: ⁊ ꝓ vtilitate vtilitas: ſed qñ filij exhibẽt parentibꝰ que opʒ exhibere pͥncipijs ſue generatiõis: ⁊ parentes exhibẽt filijs que opʒ exhibere a ſe genitis: taliũ amicitia erit permãſiua ⁊ epyches. i. v̓tuoſa. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Analogon autem ſi omnibus ſm ſuperexcedentiam exiſtentibus amicitijs ⁊ amationem opʒ fieri. puta meliorem magis amari q̃ʒ amare. ⁊ vtiliorem ⁊ alioꝝ vnũquodqʒ ſimilr̃. cuʒ eniʒ ſm dignitatẽ amatio fiat. ⁊ fit aliqualiter equalitas: qđ vtiqʒ amicitie eſſe videt̃.

¶ Oñdit qualiter exhibeat̃ qđ opʒ in his amicitijs: ⁊ dicit ꝙ in omnibus amicitijs: que ſunt ſm ſuperabundantiã vnius perſone ad aliam opʒ fieri amationẽ ſm ꝓportioneʒ: vt. ſ. melior plus amet̃ q̃ʒ amet: ⁊ ſimilis ratio eſt de vtiliori ⁊ delectabiliori vel qualitercũqʒ aliter excellentiori: cũ vterqʒ amat̃ ſm dignitatẽ: tunc fiet quedam equalitas. ſ. proportionis: que videtur ad amicitiaʒ pertinere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non ſimilr̃ enim equale ⁊ in iuſtis ⁊ in amicitia videtur conuenire. Eſt eniʒ in iuſtis quidem equale. primo ꝙ ſm dignitateʒ. qđ auteʒ ſm quantum ſecundo. In amicitia autem qđ quidem ſm quantum primo. quod autem ſecundum dignitatem ſecnndo.

¶ Oñdit qũo hoc diuerſimode cõueniat iuſtitie ⁊ amicitie. Et pͥmo ponit differentiã. Secũdo manifeſtat per ſignũ. ibi. (Manifeſtũ aũt ⁊c̃.) Tertio ſoluit quandã dubitationem. ibi. (Et vñ dubitat̃ ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo: ꝙ equalitas ⁊ ꝓportio que ſm dignitatẽ attendit̃ nõ ſimiliter ſe hʒ in iuſtitia ⁊ amicitia. nã ſicut ſupra in quito dictum eſt: circa iuſtitiã opʒ ꝙ pͥmo attendat̃ vel eſtimet̃ dignitas ſm ꝓportionẽ: ⁊ tunc fiet cõmutatio ſm equalitateʒ: ſed in amicitia opʒ ecõuerſo: ꝙ pͥmo attendatur aliqua equalitas inter perſonas mutuo ſe amantes: ⁊ ſecundo exhibet̃ vtriqʒ qđ eſt ſm dignitatẽ: ⁊ hꝰ diuerſitatis ratio eſt: qꝛ amicitia eſt quedã vnio ſiue ſocietas amicorum: que nõ poteſt eſſe inter multũ diſtantes: ſed opʒ ꝙ ad equalitatem accedant. vnde ad amicitiã pertinet equalitate iam conſtituta equaliter vti: ſed ad iuſtitiam ꝑtinet inequalia ad equalitatẽ reducere. equalitate aũt exñte ſtat iuſtitie opus. ⁊ iõ equalitas eſt vltimũ in iuſtitia: ſʒ pͥnᵐ in amicitia. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Manifeſtũ autem ſi multa diſtantia fiat virtutis vel malitie vel abũdãtie alicuius alteriꝰ. nõ .n. adhuc amici ſunt: ſʒ neqʒ dignificant.

¶ Manifeſtat qđ dixerat per ſignuʒ. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit ſignum: ⁊ dicit ꝙ hoc qđ dcm̃ eſt: ſcʒ. ꝙ equalitas requirat̃ pͥmo in amicitia: manifeſtum eſt per hoc ꝙ ſi ſit multa diſtantia vel virtutis vel malitie vel cuiuſcũqʒ alterius nõ remanẽt homines amici: neqʒ dignũ reputat̃ ꝙ aliqui habeant amicitiaʒ cum his qui a ſe multum diſtant. ¶ Secundo ibi.

¶ Manifeſtum autem hoc in dijs. plurimũ .n. iſti omnibus bonis ſuperexcellunt. manifeſtũ aũt ⁊ in regibus. Non enĩ his dignificant eſſe amici: quia multum deteriores: neqʒ optimis neqʒ ſapientiſſimis qui nullo digni.

¶ Ponit triplex exemplũ. Primo quideʒ de his qui plurimũ ſuperexcellunt homines in omnibus bonis. vnde nõ habẽt amicitiã cum hominibus. vt. ſ. conuerſentur ⁊ conuiuant cũ eis. vocant aũt deos more genitum ſubſtãtias ſeparatas. Secundũ aũt exempluʒ. ponit de regibꝰ. quoꝝ amicitia nõ ſe reputant dignos illi qui multuʒ ab eis deficiunt. Tertium exemplum ponit de optimis et ſapientiſſimis viris quibus non fiunt amici illi qui ſunt omnino indigni. ¶ Tertio ibi.

¶ Certa quidẽ in talibus igitur nõ eſt diffinitio vſquequo amici. multis .n. ablatis adhuc manet. multũ aũt ſeparati puta a deo: nõ adhuc.

¶ Reſpondet tacite queſtioni. poſſet enim aliquis querere in quãta diſtantia poſſit amicitia ſaluari: ⁊ in quanta nõ: ſed ipſe reſpondet: ꝙ in talibus non põt dari certa determinatio: ſed hoc in generali ſufficit ſcire ꝙ multis ablatis ab vno que inſunt alij adhuc remanet amicitia: ⁊ ſi multuʒ diſtẽt. puta ſicut hoĩes a deo nõ adhuc remãet talis amicitia: de qua loqmur. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Unde ⁊ dubitatur ne forte non volunt amici amicis maxima bonoꝝ. puta deos eſſe. non enim adhuc amici erunt ipſis: neqʒ vtiqʒ bona. amici enim per ſe bona.

¶ Soluit quandã dubitationẽ incidentẽ: ⁊ pͥmo mouet eam: ⁊ dicit ꝙ ex predictis dubitat̃ vtrum amici velint ſuis amicis maxima bona. puta eſſe deos vel reges: aut virtuoſiſſimos ⁊ videtur ꝙ non: quia iam non remanebunt eis amici: ⁊ ita perdent ipſi magna bona ſcʒ ipſos amicos. ¶ Secundo ibi.

¶ Si vtiqʒ bene dictum eſt: quoniam amicus amico vult bona illius gratia. manere autem

vtiqꝫ opꝫ qualiſcūqꝫ aliq̄n eſt ille. homini autē enti volent. maxime autem bona.

¶ Soluit predictam dubitationem. dupliciter. p̄mo qui dez: q2 cū dcm̄ ſit ſupra ꝙ amicus vult bona amico eius gratia: oꝫ ſupponere ꝙ habitis illis bonis ille ipſe remaneat qualitercūqꝫ eſt. vult. n. maxima bona amicus amico tanqꝫ exiſtenti homini non tanqꝫ tranſlato ad deos. ¶ Secundam ſolutionem ponit ibi.

¶ Forte autem non omnia: ſibiipſi enim maxime vnuſquiſqꝫ vult bona.

¶ Et dicit ꝙ amicus vult bona amico nō magis q̄ oib⁹ alijs: q2 vnuſquiſqꝫ vult maxime ſibi bona. vnde nō opꝫ ꝙ velit amico illa bona per que ipſe perdet amicum qđ eſt magnum bonum.

Multi aūt videntur propter amorē honoris velle amari magis q̄ amare.

¶ Poſtq̄ ph̄us poſuit ꝙ amicitia inequaliū pſonarū ſaluatur ſm hoc ꝙ eſt amare ⁊ amari proportionabiliter. Hic oſtendit qualiter amari ⁊ amare ſe habeant ad amicitiā. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ amare magis propriuꝫ eſt amicitie q̄ amari. Secundo oſtendit: ꝙ per hoc qđ eſt amare ſm dignitatem ſeu proportionabiliter amicitia ꝯſeruatur. ibi. (Magis aūt amicitia ⁊c.) Circa primuꝫ tria facit. Primo oñdit q̄re aliq̄ magis volūt amari q̄ amare. Secundo comparat id qđ eſt amari ei qđ eſt honorare. ibi. (Non propter ſeipſum autem ⁊c.) Tertio oſtendit ꝙ amare magis proprium eſt amicitie q̄ amari. ibi. (Uidetur autem in amari magis ⁊c.) Circa primū tria facit. Primo proponit qđ intendit: ⁊ dicit ꝙ multi videntur magis velle amari q̄ amare: ⁊ hoc quia ſunt amatores honoris. pertinet. n. ad excellentiores quibus debet̄ honor ꝙ magis amen̄t q̄ ament. ¶ Scđo ibi.

¶ Propter qđ amatores adulationis multi: ſuperexceſſus aūt amicus adulator vel fingit talis: ⁊ magis amare q̄ amari.

¶ Probat qđ dixerat per ſignū. ex hoc enim ꝙ multi magis volunt amari q̄ ament. procedit ꝙ multi ſunt amatores adulatiōis: qui. ſ. delectantur in hoc ꝙ aliquis eis adulat̄. adulator. n. vel ireiveritate eſt amicus ſupexceſſus: q2 minorū eſt adulari: vel adulādo aliq̄s fingit ſe talē: ⁊ ꝙ magis amet q̄ amet̄. ¶ Tertio ibi.

¶ Amari auteꝫ prope eſſe videtur ei qđ eſt honorari: qđ vtiqꝫ multi appetunt.

¶ Exponit quoddam qđ dixerat: ꝙ. ſ. propter amoreꝫ honoris cōtingat ꝙ homo velit magis amari q̄ amet: ⁊ dicit ꝙ amari videtur eſſe propinquum ei: quod eſt honorari: qđ deſideratur a multis. honor. n. eſt quoddā ſignū bonitatis eius qui honorat̄. amat̄. n. vnūq̄dqꝫ qđ eſt bonum vel apparēs bonum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non propter ſeipſum autem videntur deſiderare honorem: ſed ſm accidens. Gaudent enim multi ab his qui in poteſtatibus honorari: ꝑpter ſpem. exiſtimant eniꝫ adipiſci ab his quo indigent: vt itaqꝫ ſigno bone paſſiōis gaudent honore. Et ab epyichibus auteꝫ ⁊ ſcientibus appetentes honorem. firmare eniꝫ propriaꝫ opinionē de ipſis appetunt. gaudēt vtiqꝫ ꝙ ſint boni credentes dicentiū iudicio.

¶ Comparat id qđ eſt amari ei qđ eſt honorari. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit. quare aliqui volūt honorari: ⁊ dicit ꝙ homines videntur deſiderare honoreꝫ nō propter ipſuꝫ honorem: ſed per accidens. a duobus eniꝫ generibus hominuꝫ maxime querunt homines honorari. multi enim gaudent ſi honorentur a potentibus. non propter ipſum honorem: ſed propter ſpem: quā inde concipiunt. exiſtimant. n. ab his q̄bus honorātur ſe adepturos aliquid quo indigent: ⁊ ita gaudent de honore. q. de quodā ſigno bone paſſionis. i. bone affectionis honorantium ad eos. alij autem ſunt qui appetunt honorem ab epychibus. i. a virtuoſis ⁊ ſapientib⁹: quia per hoc appetunt firmare propriam opinionem de ſua bonitate: ⁊ ita per ſe gaudēt de eo ꝙ ſunt boni q̄ſi hoc credētes iudicio proboruꝫ: qui hoc ipſo ꝙ eos honorant. videntur dicere eos eſſe bonos. ¶ Secundo ibi.

¶ In amari autem ſcđm ſeipſum gaudent.

¶ Docet ꝙ homies gaudēt de hoc ꝙ amantur: etiaꝫ ſm ſeipſuꝫ: q2 hoc ipſuꝫ ꝙ eſt habere amicos videt̄ eſſe p̄ncipiū inter exteriora bona. ¶ Tertio ibi.

¶ Propter quod videbitur vtiqꝫ melius eſſe eo ꝙ eſt honorari. ⁊ amicitia ſecundum ſeipſam eligibilis eſſe.

¶ Concludit propoſitum. quare cū id quod eſt per ſe ſit potius eo qđ eſt per accidēs. ſequit̄ ex premiſſis ꝙ amari ſit melius eo qđ eſt honorari: inquātū amicitia eſt ſm ſe eligibilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur autem ⁊ in amare magis q̄ in amari eſſe. Signum autem. matres eo qđ eſt amare gaudentes. Quedam enim dant filios ſuos nutriri: ⁊ amant quidē ſcientes. redamari aūt non querunt: ſi vtraqꝫ non cōtingant: ſed ſufficiens ipſis videtur eſſe videant bene operantes: ⁊ ipſe amāt ipſos. ⁊ ſi illi nō poſſuntt matri que ꝯueniunt tribuere ꝑpter ignorantiā.

¶ Oſtendit in quo conſiſtat magis amicitie virtus. vtrū in amare vel in amari: ⁊ dicit ꝙ magis conſiſtit in amare. amicitia enim dicitur per modum cuiuſdā habitus. vt ſupra oſtenſum eſt. habitus autem determinatur ad operationes. amare auteꝫ eſt bene operari. amari auteꝫ eſt potius quaſi bene pati. vnde magis eſt ꝓpriū amicitie amare q̄ amari. ⁊ hoc manifeſtat per quoddā ſignū. matres eniꝫ quarū eſt vehemens amicitia ad filios: delectantur magis in hoc ꝙ amant filios q̄ ꝙ amētur ab eis. quedā enim matres dant ſuos filios alijs ad nutriendum: ⁊ ſcientes eos eſſe filios amant eos: nō tamen multum querunt ꝙ ab eis reamentur: quia hoc fieri non poteſt: ſed videt̄ eis ſufficere ꝙ ſuadeāt ꝙ bene agant ⁊ bene ſe habeāt: ⁊ ita amāt filios: q̄uis ipſi nō poſſint attribuere matri conuenientē amoreꝫ ꝑpter ignorantā: q2. ſ. ignorāt eas eſſe matres. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Magis aūt amicitia exiſtēte in amare ⁊ amicis laudatis. amicorum virtus amare videt̄.

¶ Quare in quibus h̄ ſit ſecūdū dignitatē iſti manſiui amici: ⁊ talium amicitia. Sic autem vtiqꝫ ⁊ inequales maxime erūt amici. Equabuntur enim vtiqꝫ. Equalitas autem ⁊ ſimilitudo amicitia.

¶ Oſtendit quomodo per hoc ꝙ eſt amare ſm dignitatem ſiue ꝓportionaliter amicitia conſeruatur. Et primo oſtendit quomodo amicitia ſit permanſiua ſecundum

hoc qđ eſt amare proportionaliter. Secundo comparat quantuȝ ad p̄dicta diuerſas amicitie ſpecies.ibi.(Maxime quidem eorum ꝛc̄.)Dicit ergo primo:ꝙ cum amicitia magis conſiſtat in amare ꝙ̄ in amari. amici laudantur ex hoc ꝙ amant: nō ex eo ꝙ amant̄. hec eniȝ eſt laus amantium:ꝛ quia vnuſquiſq; laudat̄ ſm̄ propriaȝ virtutem:cōſequens eſt ꝙ amatoris virtus attendat̄ ſm̄ hoc ꝙ eſt amare. ꝛ ideo in quibuſcūq; hoc conuenit ꝙ amēt amicos ꝓpter ꝓportionē dignitatis:eoꝝ tales ꝑmanent amici:ꝛ eoꝝ amicitia eſt perſeuerans.ſic enim dū ſeinuicem amant ſm̄ ſuā dignitatē:etiā illi qui ſunt inequalis conditionis poterunt eſſe amici: qꝛ per hoc equabuntur dū vnus eoꝝ quo magis deficit in bonitate: aut in quacūq; excellentia:eo plus amat: ꝛ ita abundantia amoris recompenſat defectū cōditionis: ꝛ ſic per quandā equalitatē ꝛ ſi͂litudinē que ꝓprie pertinet ad amicitiā fiūt ꝛ perſeuerant amici.¶ Deinde cum dicit.

¶ Et maxime quidem eorum que ſecundū virtuteȝ ſimilitudo. Manſiui enim exiſtentes ſecundum ſeipſos ꝛ adinuicem manent ꝛ neq; indigent prauis neq; miniſtrant talia: ſed vt dicere ꝯtingit ꝛ prohibent. bonoꝝ.n.neq; ipſos peccare neq; amicis ꝯcedere miniſtrare.

¶ Comparat diuerſas amicitie ſpecies ſm̄ p̄dicta. Et primo oſtendit ꝙ amicitia ſit maxime permanſiua: ꝛ dicit ꝙ ſimilitudo que eſt amicitie factiua ꝛ cōſeruatiua maxime videt̄ eſſe inter virtuoſos.ipſi.n. ꝛ permanēt ſimiles in ſeipſis: qꝛ non de facili mutātur ab vno in aliud:ꝛ permanent etiam in amicitia adinuicē:ꝛ hoc ideo: quia vnus eoꝝ nō indiget ꝙ alius ꝓ eo faciat aliquid prauū: qđ eſſet contra facientes virtutē:ꝛ neuter eorum ſic alteri ſeruit de aliquo prauo:ſed ſi poteſt dici ꝙ inter virtuoſos ſit aliquid prauū: magis vnus eoꝝ prohibet alteruȝ praue operari.ad bonos.n.ꝑtinet ꝙ neq; ipſi peccent neq; ſuſtineāt qđ amici eoꝝ peccata exhibeāt.¶ Scđo ibi.

¶ Mali autem firmum quidem non habent. neq; enim ſibiipſis permanent ſimiles exiſtētes. In paucum enim tempus fiunt amici gaudentes adinuicem malitia.

¶ Oſtendit ꝙ amicitia ſit ꝛ minime permanſiua:ꝛ dicit ꝙ homines mali non habent aliquid firmuȝ ꝛ ſtabile in ſeipſis:qꝛ.n.malitia cui inſiſtunt eſt ſm̄ ſeipſaȝ odibilis: ꝛ ita affectus variatur dum nihil inueniunt in quo voluntas eoꝝ quieſcere poſſit:ita neq; ſibiipſis diu permanēt ſimiles: ſed volunt contraria eoꝝ que prius voluerunt: ꝛ ſic ad paucū tēpus fiūt amici:quādiu.ſ.gaudēt malitia in qua concordant.¶ Tertio ibi.

¶ Utiles autem ꝛ delectabiles in plus permanent. vſq; enim vtiq; tribuāt delectatiōes vel vtilitates adinuicem.

¶ Oſtēdit que amicitie circa hoc medio modo ſe hēant. Et dicit ꝙ amici vtiles ꝛ delectabiles ſibiinuicē magis permanent in amicitia ꝙ̄ mali. vtilitas enim ꝛ delectatio in ſe habet vnde amentur. vnde tn̄ durat taliuȝ amicitia:ꝙ̄diu mutuo ſibi tribuunt delectatiōes vel vtilitates: ſecus aūt eſt de his q̄ ſunt amici ꝓpter malitiaȝ que ſm̄ ſe amabilitatis nihil hēt.¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex contrarijs aūt maxime quidē videtur ꝓpter vtile fieri amicitia:puta pauper diuiti. indiſciplinatus ſcienti.quo.n.exiſtit aliquis indigens ens hoc appetens redonat aliud.

¶ Determinat de amicitia contrarioꝝ adinuiceȝ. Et primo oſtēdit in qua ſpecie amicitie hoc cōtingat ꝙ videatur eſſe amicitia inter cōtraria. Secundo oſtendit quomodo contrariū appetat ſuum contrarium. ibi. (Forte autem ꝛc̄.)Circa primū tria facit. Primo oſtendit ꝙ hꝰ contrarietas amicoꝝ maxime videtur eſſe propter vtilitatem.inquantuȝ.ſ.vnus amicorum appetit ab alio id quo ipſe idiget:ꝛ redonat ei aliqđ aliud.ſicut pauper appetit conſequi diuitias a diuite:ꝓ quibus impendit obſequium.¶ Secundo ibi.

¶ Hoc aūt vtiq; aliquis attrahit ꝛ amatoreȝ ꝛ amatum ꝛ pulchrum ꝛ turpe.

¶ Oſtendit quō ꝛ hoc poſſit pertinere ad amicitiam delectabilē:ꝛ dicit ꝙ ad hūc modū amicitie: poteſt etiā qs attrahere amorē venereū quo amator amat amatuȝ.eſt enim quādoq; contrarietas.ſicut inter pulchrū ꝛ turpe. in amicitia aūt que eſt propter virtuteȝ nullo modo habetur contrarietas: qꝛ in tali amicitia eſt maxima ſimilitudo.vt.ſ.dcm̄ eſt.¶ Tertio ibi.

¶ Propter quod videntur amatores ridiculi quādoq; dignificantes amari vt amant:ſed tamen amabiles exiſtētes forte dignificandū.nihil aūt tale habentes ridiculum.

¶ Infert quoddam correlarium ex dictis:ꝛ dicit ꝙ quia inter amatoreȝ ꝛ amatū eſt quādoq; contrarietas. ſicut inter turpe ꝛ pulchrum.inde eſt ꝙ quādoq; vident̄ derideri amatores qui reputant ſe dignos vt tantū amentur quantū amant:qđ quidē dignū eſt: ſi equaliter ſint amabiles: ſꝫ ſi nihil hēant tale:quo.ſ.ſint digni tantū amari. ridiculū eſt ſi hoc querūt.¶ Deinde cum dicit.

¶ Forte autem neq; appetit contrariuȝ ſecundum ſeipſuȝ: ſed ſm̄ accidens. Appetitus aūt medij eſt. hoc enim bonuȝ. puta ſicco non humidum fieri: ſed ad medium venire: ꝛ calido ſimiliter. Hec quidē igitur dimittantur: eteniȝ eſt magis alienum.

¶ Oñdit quō ꝯtrariū appetit ſuū cōtrariū: ꝛ dicit ꝙ hoc nō eſt ſm̄ ſe:ſꝫ ſm̄ accn̄s.per ſe.n.appetit̄ mediū qđ ē bonū ſubto qđ afficit̄ per vnū ꝯtrariū in exceſſu.puta ſi corpus alicuius hoīs ſit valde ſiccū:nō eſt ei bonū ꝛ appetibile fieri humidū per ſe loquēdo. Sed venire ad mediū qđ accidit ſupueniente humido: ꝛ eadeȝ rō eſt de calido ꝛ hꝰ ꝯtrarijs:ꝛ qꝛ hec magis ꝑtinent ad phyſicā ꝯſiderationē.iō dicit hec eſſe pretermittenda.

Videtur autem queadmodū in principijs dictum eſt circa eadem ꝛ in eiſdem eſſe ꝛ amicitia ꝛ iuſtū. In omni eniȝ cōmunicatione videtur aliqđ iuſtum eſſe. ꝛ amicitia autem.

¶ Poſtꝙ̄ phs tetigit diuerſas ſpēs amicitiarū: que ſunt inequaliū pſonarū. Hic diſtinguit hꝰ ſpēs ſm̄ ꝓprias rationes earū. Et circa hoc duo facit. Prīo oñdit ꝙ hꝰ amicitiarū ſpēs ſm̄ diſtōnes ꝯſequunt̄ pollíticas cōmunicationes. Secundo diſtinguit amicitiarum ſpecies ſm̄ diſtinctiōes politicarū.ibi.(Politice aūt ſunt tres ꝛc̄.) Circa p̄mū ponit talē rōnē.omnis amicitia in cōmunicatōe ꝯſiſtit.omnis cōmunicatio reducit̄ ad politicā.ergo oēs amicitie ſm̄ politicas cōmunicationes ſunt accipiēde. Circa hoc tria facit. Primo probat p̄mum. Secundo ſecundū. ibi.(Cōicationes aūt omnes ꝛc̄.) Tertio infert

concluſionem ibi.(Omnes itaq; cõmunicationes ⁊c.) Circa primuz duo facit. Primo oſtendit ꝙ amicitia oĩs in cõicatione cõſiſtit. Secundo oſtendit ꝙ amicitia ſm diuerſitatem cõicationis diuerſificat̃.ibi.(Sunt autez fratribus ⁊c.) Primũ oſtendit tripliciter. Primo gdez per rõnem que talis ẽ:ſicut ſupra dictũ eſt:circa eadem ẽ iuſtitia ⁊ amicitia.ſed iuſtitia cõſiſtit in communicatione.quelibet.n.iuſtitia eſt ad alterum: vt in quinto dictũ eſt.ergo ⁊ amicitia in cõicatione conſiſtit. ¶ Scdo ibi.

¶ Appellant igitur vt amicos cõnauigatores ⁊ cõmilitones.ſilr autẽ ⁊ eos qui in alijs cõicationibus:ſm quantum enim cõicant in tantum eſt amicitia.etenim iuſtum.

¶ Oſtendit idẽ ex vſu loquẽdi.hoĩes.n.conſueuerunt appellare amicos eos qui ſm aliquã cõmunicationem ſibi cõmunicant.puta cõnauigatores qui cõicant in nauigando:⁊ cõmilitones qui cõicant in militia.⁊ eadẽ ratio eſt ĩ alijs cõicationibus:q2 tantũ videt̃ eſſe amicitia ĩter aliquos inquãtum ſibi cõicant.q2 ⁊ ſm hoc eſt etiã ĩter eos iuſtitia. ¶ Tertio ibi.

¶ Et prouerbium.cõmunia aũt que amicoruz recte.in cõmunicatione enim amicitia.

¶ Probat idẽ per cõe prouerbiũ.vulgo.n.dicitur ꝙ amicorum oĩa ſũt cõia:ergo amicitia in communicatione cõſiſtit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt aũt fratribus gdẽ ⁊ cõnutritis omnia cõia:alijs aũt diſcreta: ⁊ his quidez plura. his aũt minora:etenim amicitiarũ he quidem magis: he aũt minus.

¶ Oſtẽdit ꝙ ſz diuerſas cõicationes differunt amicitie. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit diuerſitatez amicitiarũ ſm diuerſitatẽ cõicationis.videmus.n.ꝙ fratribus ⁊ perſonis.ita coniunctis ſunt oĩa cõmunia.puta domus menſa ⁊ alia hmõi.alijs aũt amicis ſunt quedã diſcreta:⁊ quibuſdã plura: ⁊ quibuſdã pauciora.⁊ ſz hoc etiaz amicitiarũ quedã ſunt maiores.ſ.inter illos qui habent plura cõia: ⁊ quedã amicitie ſũt minores:vt que ſunt inter illos: q in paucioribus cõicãt.⁊ ex hoc maxime apparet.ꝙ ſi nulla eſſet cõmunicatio non poſſet eſſe amicitia. ¶ Secundo ibi.

¶ Differunt autem ⁊ iuſta. Non enim eadez parentibus ad filios ⁊ fratribus adinuicez:neq; heteris ⁊ ciuibus.ſimiliter autez ⁊ in alijs amicis. Altera autem itaq; ⁊ iuſta ad ſingulos horum.

¶ Oſtẽdit ꝙ iuſtitia diuerſificat̃ ſm diuerſas cõicationes.nõ.n.idẽ eſt iuſtũ in qualib; cõicatione ſed differẽs: ſic pz ꝙ nõ idẽ eſt iuſtũ ĩter patrẽ ⁊ filios: ⁊ inter fratres adinuicẽ.⁊ ſilr aliud eſt iuſtũ inter ethaycos.i. coetaneos ⁊ cõnutritos ⁊ inter ciues:q2 alia ſibi mutuo tanq̃ debita exhibẽt.⁊ eadem ratio eſt in alijs amicitijs.⁊ ſic pz ꝙ altera iuſta ſũt ĩter ſingulos p̃dictorũ. ¶ Tertio ibi.

¶ Et augmentationem accipiunt in magis ad amicos eſſe.puta pecunijs priuare.heterũ quidẽ duri⁹ q̃ ciuẽ: ⁊ nõ iuuare fratri q̃ extraneo: ⁊ percutere patrẽ q̃ quecũq; aliuz.augmẽtari autez natũ eſt ſimul amicitie ⁊ iuſtũ:vt eiuſdẽ entia ⁊ ad equale pertingentia.

¶ Oſtendit q̃o iuſtitia diuerſificat̃ ſm differentiã amicitie.⁊ dicit ꝙ iuſtita ⁊ iniuſtitia accipiunt augmentum ex hoc ꝙ ſunt ad magis amicos.q2.ſ.magis amico benefacere quidẽ eſt iuſtius nocere iniuſtius.ſicut ꝙ aliquis priuet pecunijs per furtũ aut rapinã hoĩem ſibi familiarẽ ⁊ cõnutritũ eſt durius ⁊ iniuſtius q̃ ſi priuauit ciuez: ⁊ ſilr ſi ſubtrahat auxiliuz fratri q̃ ſi ſubtrahat extneo: ⁊ ſi pcutiat patrẽ.q̃ ſi pcutiat quẽcũq; aliuz.Q2 aũt ſimul auget̃ amicitia ⁊ iuſtũ pcedit ex hoc ꝙ in eiſdẽ exiſtũt. ⁊ vtrũq; ptinet ad q̃dã equalitatẽ cõicationis:⁊ p hoc ſignũ ↄfirmat̃ qđ ſupra dictũ eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Communicationes autem omnes particulis aſſimilantur politice. conueniunt enim in aliquo conferente: ⁊ acquirentes aliquid eorum que ad vitam. Sed ⁊ politica communicatio conferentis gratia videtur. ⁊ ex pricipio conuenire ⁊ permanere.hoc eniz ⁊ legis poſitores coniectant ⁊ iuſtum eſſe aiunt qđ communiter conferens.

¶ Oñdit ꝙ oẽs cõicationes ad politicã cõicationẽ reducũtur.Et circa hoc duo facit. Prĩo oñdit ꝙ oẽs cõicationes ſilitudinẽ habẽt cũ cõicatione politica. Secũdo oñſtit ꝙ oẽs cõicationes alie continentur ſub politica. ibi.(Alie quidẽ igit̃ ⁊c.) Dicit ergo p̊:ꝙ oẽs cõicationes habẽt aliquã ſilitudinẽ cũ ptib⁹ politice cõicationis. videmus.n.ꝙ oẽs cõicantes cõueniũt in aliquo vtili. ad hoc ſcz ꝙ acqrũt aliqd eoꝝ que ſunt neceſſaria vite. ⁊ hoc ẽt videt̃ hẽre politica cõmunicatio:q2 pp vtilitatẽ cõez videntur ciues ⁊ a pn⁹ ſimul ↄueniſſe.⁊ ĩ hoc pſeuerare:qđ pz ex duobus. Primo gdẽ:q2 legiſlatores ad hoc maxĩe tẽdere videtur:vt pcurent vtilitatẽ cõem.Et ſcdo q2 homines hoc dicunt hoc eſſe iuſtum in ciuitate ꝙ cõmuniter ciuibus confert. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alie quidem igitur communicationes ſcđz partes conferens appetunt.puta nauigatores autem quidem quod ſcđm nauigium ad operationes pecuniarum.vel aliquid talium. Cõmilitones autez ſm belluz ſiue pecuniam ſiue victoriam ſiue ciuitatem appetentes. ſimiliter aũt ⁊ tribules ⁊ plebei.

¶ Oſtendit ꝙ alie cõicationes ſub politica ↄtinẽtur. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit q̃o quedã aliarũ communicationũ ordinant̃ ad aliquã pticularez vtilitatẽ.⁊ dicit ꝙ cõicationes alie p̃ter politicã ĩtẽdũt aliqđ pticulare cõueniẽs.puta ꝙ cõnauigãtes intẽdũt acquirere pecuniã ſi ſint mercatores: vl' aliqd aliud hmõi.ſicut ciuitatẽ aliquã ſi ſint bellatores:vel illud propter qđ eſt bellũ.ſiue hoc ſit pecunia:ſiue ſola victoria:ſiue dominiũ alicuius ciuitatis.⁊ ſic ẽt illi q ſunt vnius tribus:vel vni⁹ plebis ad aliqđ pticulare cõmodũ ↄueniũt. ¶ Scdo ibi.

¶ Quedaz aũt cõicationes propter delectationẽ videntur fieri.ſ. cõcordantium: ⁊ eraſtinorum.hec enim gratia ſacrificij ⁊ connubij.

¶ Oñdit ꝙ ẽt cõicationes q̃ vident̃ fieri pp delectationẽ fiũt pp aliqđ vtile.⁊ dicit ꝙ q̃dã cõicationes vident̃ fieri pp delectationẽ ſicut cõcorreãtiũ.i.eoꝝ q ſimul cãtãt ĩ choro vel corea ⁊ eraniſtorũ.i.eorũ q vtuntur ſonis ereorũ inſtroꝝ.puta tubis aut cimbalis.hmõi aũt cõicationes ↄſueuerũt fieri cã ſacrificij: vt ibi delectabili⁹ hoĩes detineãtur.⁊ cã ↄnubij.i.nuptiaruz.vt vir ⁊ vxor magis habeãt delectationẽ cũ ĩ tãta iocũditate cõicãt. ¶ 3⁰ ibi.

**⸿ Oēs autem he ſub politica cōſueuerūt eſſe.
Nō.n.preſens conferens politica appetit. ſed
in omnē vitam. Et ſacrificia faciētes eas: ⁊ q̄
circa has congregationes honoreſqȝ tribuen/
tes dijs ⁊ ſibijpſis requiem acquirentes cum
delectatione. Antiqua enim ſacrificia ⁊ cōgre
gationes videntur fieri poſt fructuum colle/
ctiones. puta primitie. maxime enim vacabāt
in his temporibus.**

⸿ Oſtendit ex premiſſis ꝙ omnes alie communicatiōes
predicte ſub politica ꝯtinētur. ⁊ dicit ꝙ oēs ꝯſueuerūt eſ
ſe ſub politica. inquantū.ſ.conſuetū eſt ꝙ oēs per politi/
cā ordinātur. ⁊ huius rōnē aſſignat. ꝙ alie cōicationes: ſi
cut dictū eſt: ordinātur per particularem vtilitatem. po/
litica aūt non intendit aliquod particulare ⁊ preſens cō/
modū. ſed ītendit ad id qđ eſt vtile per totā vitaȝ. ⁊ hoc
ſpecialiter oſtēdit circa cōicationes delectantiū: ⁊ maxi
me in ſacrificijs de q̄bus minus videt̄: ⁊ dicit ꝙ illi qui
faciūt ſacrificia in hꝰ cōgregationibus intēdūt honoreȝ
tribuere deo. ⁊ ſibypſis acq̄rere requiē cum aliqua dele
ctatione: qđ ordinatur ad vtilitatē vite. vnde ⁊ apud anti
quos poſt collectionē fructuū.ſ.in autūno fiebāt ſacrifi
cia ⁊ ꝯgregationes hoīum. puta ad ſoluendū primitias.
hoc erat.n.tēpus aptū ad hoc ꝙ hoīes vacarent: tū vt re
quieſcerēt a precedentibus laborib⁹. tum q2 ſuppetebat
eis copia victualiū. ⁊ ſic pȝ ꝙ oīa iſta ſubdūtur ordinati
onī politice q̄ſi ꝑtinētia ad vtilitatē vite. ⸿ Deīn̄ cū.di.

**⸿ Omnes vtiqȝ communicationis vident̄ par
ticule politice eſſe. conſequenter aūt tales ami/
citie talibus communicationibus.**

⸿ Inducit cōcluſionē intētā. vȝ. ꝙ oēs cōicationes conti
nētur ſub politica: ſicut q̄dā partes eius. inq̄ȝtum alie or
dinātur ad quedā particularia cōmoda. politica aūt ad
cōeȝ vtilitatem: ⁊ q2 amicitie cōſequēter ſe habent ad ta
les cōicationes: cōueniens eſt etiam ꝙ amicitiarum di/
ſtinctio ſ̄m politicam attendatur.

7 **POlitice auteȝ ſunt ſpecies tres. equa/
les autē ⁊ tranſgreſſiones. puta cor/
ruptiones harum. Sunt autem poli/
tice quideȝ regnum Ariſtocratia. ter
tia autem que a precijs quā timocratiā dicere
conueniens videtur: politicā autem conſueue
runt ipſam plures vocare.**

⸿ Poſtq̄ȝ ph̄us oſtēdit ꝙ amicitie ſpēs reducūtur ad po/
liticā cōicationē. hic diſtinguit eas ſ̄m diſtinctionē poli
tice cōmunicationis. Et circa hoc duo facit. Primo diſtī
guit amicitiarū ſpēs ſcđm diſtinctionē politice cōicatio/
nis. Scđo ſubdiuidit hꝰ amicitie ſpecies. ibi. (In cōica
tionē q̄dē igitur ⁊c̄.) Circa p̄m duo facit. Primo diſtīguit
politicas cōicationes adinuiceȝ. Secūdo diſtinguit ſ̄m
eas amicitiarū ſpēs ibi. (Scđm vnāquāqȝ aūt ⁊c̄.) Cir/
ca primū duo facit. Primo diſtīguit ſpecies cōicationis
politice. Scđo ad earū ſilitudinē aſſignat ſpecies cōmu
nicationis yconomice. ibi. (Silitudines autē ⁊c̄.) Circa
primū tria facit. Primo aſſignat ſpēs politicarū. Secun
do cōparat eas adinuicē. ibi. (Harū aūt ⁊c̄.) Tertio oſtē
dit q̄rō corrūpātur. ibi. (Tranſgreſſio aūt regni ⁊c̄.) Di
cit aūt primo. ꝙ tres ſunt ſpecies politice cōicationis: ⁊
totidem ſunt corruptiones ſiue trāſgreſſiones earum. re
cte quidem politice ſunt tres.ſ. regnum: qđ eſt principa
tus vnius: aliud ariſtocratia: que eſt poteſtas optimorū:
eo ꝙ hꝰ ciuilitas ꝑ virtuoſos gubernatur. videtur auteȝ
cōueniens ꝙ ſit quedā alia ſpecies. lȝ quidā eam non po
nāt: vt pȝ in q̄nto politicorū: que cōueniēter nominatur
tymocratia a tymos: tymos.n. preciū dicit̄: q2 videlicet
in hac politica precia dantur pauperibus: ⁊ dāna inferūt
diuitibus: ſi nō cōueniāt ad politicas congregationes: vt
pȝ in quarto politice. quidā aūt cōſueuerūt eam vocare
cōmuni nomine politicaȝ: eo ꝙ eſt commune diuitibus
⁊ pauperibus: vt pȝ in quarto politice. ⸿ Deinde cū dic̄.

**⸿ Harum autem optima quidem regnum peſ
ſima tymocratia.**

⸿ Cōparat hꝰ politicas adinuicē. ⁊ dicit ꝙ inter eas opti
ma eſt regnū: in quo vnus optimus principatur. peſſima
aūt.i. minus bona eſt tymocratia vbi plures mediocres
principātur. media aūt eſt ariſtocratia: in qua pauci opti
mi principātur. quoꝝ tn̄ nō eſt tāta poteſtas ad bn̄ agen
dū: ſicut vnius optima agētis habētis plenitudinē pote/
ſtatis. ⸿ Deinde cum dicit.

**⸿ Trāſgreſſio autem regni tyrannis. ambe eni
monarchie. Differunt auteȝ plurimum: tyrā/
nus quidem enim ſibijpſi conferens intendit.
Rex autem qđ ſubditorum. Non enim eſt rex
qui non per ſe ſufficiēs ⁊ omnibus bonis ſuꝑ/
excellēs. talis autem nullo indiget. vtilia igitur
ſibijpſi quidem nō vtiqȝ ītēdet. ſubditis auteȝ:
qui enim nō talis clerotes vtiqȝ quidem erit q̄ȝ
rex. tyrannus autem ex contrarietate huic. ſibi
enim bonum proſequitur ⁊ manifeſtius ī hac
q̄m̄ peſſima. peſſimum auteȝ cōtrariū optimo.
Trāſgreditur aūt ex regno in tyrānidem. Pra
uitas enim monarchie tyrānis. malus autem
rex tyrannus fit.**

⸿ Agit de corruptione ſiue trāſgreſſione predictaꝝ poli/
ticarū. Et prīo de corruptione regni. Scđo de corruptio/
ne ariſtocratie. ibi. (Et ariſtocratia autē ⁊c̄.) Tertio de
corruptione democratie. ibi. (Ex dimocratia aūt ⁊c̄.)
Circa p̄m duo facit. Primo q̄dē ꝓponit qđ intēdit. ⁊ dicit
qđ trāſgreſſio ſiue corruptio regni vocat̄ tyrannis. ⁊ hoc
manifeſtat prīo quidē per hoc ꝙ genere cōueniūt. ambo
enī ſunt monarchie.i. ꝑncipat⁹ vnius. ſicut.n. in regno ꝑn
cipatur vnus: ita ⁊ in tyrānide. Scđo aſſignat differenti
am eoꝝ adinuicē. ⁊ dicit ꝙ plurimū differūt. ⁊ ex hoc ap
paret ꝙ ſunt cōtraria. ꝯria.n. ſunt que plurimuȝ differūt
⁊ in eodem genere. hanc aūt differentiam manifeſtat di
cens: ꝙ tyrannus intendit in ſuo regimine qđ eſt vtile ſi
bypſi. rex autem intendit qđ eſt vtile ſubditorum. ⁊ hoc
probat ꝙ nō poteſt vere dici rex qui non per ſe eſt ſuffici
ens ad regēdum: vt ſcilicet ſit ſuperexcellens in omnib⁹
⁊ anime ⁊ corporis ⁊ exteriorum rerum. vt ſit dignus ⁊
potēs ad principanduȝ. cum autem talis ſit non indiget
aliquo. ⁊ ideo non intendet ad vtilitatem ſuam que eſt
indigentium: ſed ad hoc ꝙ bene faciat ſubditis qđ eſt ſu
perabundantium. ille enim qui non eſt talis: ſcilicet ſu/
perexcellens in omnibus bonis: magis poteſt dici clero
tes quaſi ſorte aſſumptus ad principandum q̄ȝ rex: ſed
tyrannus ſe habet per contrariuȝ ad regem: quia querit
bonum ſibi. vnde patet ꝙ ipſa corruptio eſt peſſima. peſ
ſimum enim eſt contrarium optimo. tranſgreditur autē
aliquis ex regno ꝙ eſt optimū. Sicut dictum eſt in tyrā
nide que nihil eſt aliud q̄ȝ prauitas monarchie ⁊ princi/

patus vnius:ꝛ rex quando fit malus dicitur tyrānus:vnde pꝫ ꝙ tyrānis eſt peſſima.℄ Deinde cum dicit.

℄ Ex ariſtocratia autem in oligarchiam malicíam principum qui tribuunt que ciuitatis ꝑter dignitatem:ꝛ omnia vel plurima bonorum ſibypſis ꝛ principatus ſemper eiſdem de plurimo facientes ditari. Pauci igitur principātur ꝛ mali pro his qui maxime epyiches.

℄ Agit de corruptione ariſtocratie.ꝛ dicit ꝙ ex ariſtocratia fit tranſgreſſio in oligarchiā que eſt principatus paucorum:ꝛ hoc propter malitiā eorū qui principantur:qui bona ciuitatis non diſtribuunt ſcḋm dignitatem:ſed oīa bona ciuitatis vel plurima eorum vſurpāt ſibypſis:ꝛ ꝙ ſemper principatus eiſdem conferunt hoc plurimū intēdentes:vt ditentur ipſi ꝛ amici eorum:ꝛ ex hoc cōtingit ꝙ loco maxime virtuoſorum qui preſunt ariſtocratie pncipantur pauci ꝛ mali.℄ Deinde cum dicit.

℄ Ex timocratia autem vtiqꝫ in democratiam. conterminales enim ſunt he:multitudinis enī vult ꝛ tymocratia eſſe.ꝛ equales omnes qui in honoratione.

℄ Agit de corruptiōe dimocratie.ꝛ dicit ꝙ corrumpitur in democratiā que eſt ptās populi.ambe enim he politie ſunt cōterminales.i.vicine aſſimilant̄.n. ī duobus.Primo quidem:qꝛ etiam tymocratia que eſt poteſtas precio rū eſt principatus multitudinis:ſicut ꝛ democratia.Secūdo qꝛ in vtraqꝫ politia oēs qui ſunt in honoribus conſtituti ſunt equales.differūt autem:quia in tymocratia intendūt cōe bonum diuitū ꝛ pauperū.in democratia āt intendit̄ ſolū bonū pauperū:vnde minima peruerſitas eſt democratie.parū.n.recedit a timocratia que ē recte politice ſpecies.cōcludit igitur ꝙ politice maxime tranſmutantur inuicem.ꝛ ita de facili corrūpūtur:ſicut predictum eſt.℄ Deinde cum dicit.

℄ Similitudines aūt ipſarūꝫ ꝛ velut exemplū accipiet aliquis vtiqꝫ ꝛ in domibus.

℄ Diſtinguit ſm ꝑdictorum ſilitudinem inter politicas ꝛ iconomicas.Et pmo oſtendit quid in his rñdeat regno ꝛ tyrānidi.Scḋo qd ariſtocratie ꝛ oligarchie.ibi.(Uiri autē ꝛ vxoris ⁊c̄.)Tertio qd tymocratie ꝛ democratie. ibi.(Tymocraticus aūt ⁊c̄.)Circa primū tria facit.Primo ꝓponit qḋ intendit.ꝛ dicit ꝙ ſilitudo ꝛ exempla predictarum politicarum pōt accipi in rebus domeſticis. ℄ Secundo ibi.

℄ Patris quideꝫ enim ad filios cōicatio regni hꝫ figurā.Filiorum.n.patri eſt cura.hinc aūt ꝛ homerus iouē patrē appellat.paternus enīꝫ principatus vult regnum eſſe.

℄ Oſtendit quid in hꝫ reſpondeat regno.ꝛ dicit ꝙ cōicatio que eſt inter patrem ꝛ filios hꝫ ſilitudinē regni.qꝛ pater hꝫ curam filiorum.ſicut rex ſubditorūꝫ.ꝛ inde eſt ꝙ homerus iouē propter regiā poteſtatē appellauit patrē. principatus.n.patris in domo eſt quaſi quoddā regnūꝫ. ℄ Tertio ibi.

℄ In perſis autem qui patris tyrannicus.utuntur.n.vt ſeruis filijs.Tyrānicus aūt ꝛ dñi ad ſeruos.dñi.n.cōferēs in ipſo opatur.ꝛ hic qdē igitur rectꝰ videtur.Perſicus aūt qui peccat. Differentium.n.principatus differentes.

℄ Oſtendit quid reſpondeat in domibus tyrānidi.ꝛ ponit duos modos.Quorūꝫ vnus eſt ſm quem apud perſas patres ſe habent ad filios:qui vtuntur filijs quaſi ſeruis.Scḋs aūt modus eſt quo dñi ſe hñt ad ſeruos:quia dñi vtunt̄ ſeruis itendēdo ad ſui ipſorū vtilitatē.hi aūt duo modi differūt.nā vnus magis vr̄ eſſe rectus.quo ſcꝫ dñi vtūtur ſeruis ad ſuā vtilitatē.alius aūt eſſe ꝑuerſus quo.ſ.patres vtuntur filijs quaſi ſeruis.opꝫ.n.ꝙ diuerſiſ aliqs diuerſimode ꝑncipet̄.vñ peruerſū ē ꝙ aliqs ꝑncipet̄ ſilr̄ liberis ꝛ ſeruis.℄ Deinde cum dicit.

℄ Uiri autem ꝛ vxoris ariſtocraticus videtur ſm dignitatem enim vir principatur.ꝛ circa h̄ que oportet virum. Quecunqꝫ autem vxori congruunt illi reddit.

℄ Oſtēdit qd in domibus rñdeat ariſtocratie ꝛ eius oppoſito.Et circa hoc duo facit.Primo oſtendit qd reſpondeat ariſtocratie.ꝛ dicit ꝙ pricipatus quo vir ꝛ vxor dominātur in domo eſt ariſtocraticus:qꝛ vir hꝫ dñium ꝛ curā circa ea que ꝑtinēt ad virū ſꝫ ſuā dignitatē:ꝛ dimittit vxori illa que pertinēt ad eā.℄ Scḋo ibi.

℄ Omnium autem dominans vir in oligarchiam tranſponitur.preter dignitatem.n.ipſuꝫ facit ꝛ non ꝙ melius.Qñ autem principantur vxores heredes exiſtentes nō itaqꝫ fiunt ſꝫ virtutem principatus:ſed propter diuitias ꝛ potentiam:quemadmodum in oligarchijs.

℄ Ponit duos modos rñdētes oligarchie.quoꝝ vnus ē qñ vir vult oīa diſponere.ꝛ nullius rei dominium relinquit vxori.hoc.n.non eſt ſm dignitatē.nec ſm ꝙ melius eſt.alius aūt modus eſt qñ vxores totalr̄ ꝑncipātur:eo ꝙ ipſe ſunt heredes:ꝛ tunc principatus non fit ſm virtutē: ſed propter diuitias ꝛ potentiam:ſicut accidit in oligarchijs.℄ Deinde cum dicit.

℄ Tymocraticus autem videtur qui fratrum. equales enim preter inquantum etatibus differunt.propter qḋ ſi multum etatibus differunt non adhuc fraterna fit amicitia.

℄ Oſtendit quid reſpōdeat tymocratie ꝛ eius oppoſito. Et primo quid reſpondeat tymocratie.ꝛ dicit ꝙ principatus quo fratres dominantur in domo videtur eſſe tymocraticus:eo ꝙ fratres ſunt equales:niſi inquantū differunt ſm etateꝫ:in qua ſi multū differāt nō videtur fraterna amicitia:ſed quaſi paterna.℄ Secundo ibi.

℄ Democratica aūt maxime qdē fit in his q̄ ſine dñatione habitationū.hic.n.oēs ex equali.ꝛ in qbus debilis qui pricipat̄ ꝛ vniculqꝫ ptās.

℄ Oſtendit quid reſpondeat democratie.ꝛ dicit ꝙ quedam ſimilitudo democratie eſt in habitatiōibus que nō habent dominum.ſicut cum ſocij morantur in hoſpitio ibi enim omnes ſunt equales.ꝛ ſi aliquis principetur habet debilem principatum:ſicut qui preficitur ad expenſas faciendas.ꝛ vnuſquiſqꝫ ſociorum habet poteſtatem ī domo:ſicut in democratijs qlibet de populo habet poteſtatē:quaſi ex equali:ꝛ ꝑncipes parū poſſunt.

Secundū vnāquāqꝫ aūt vrbanitatem. 8ᵐ
amicitia videtur inquantum ꝛ iuſtū.

℄ Poſtq̄ ꝑhus diſtixit diuerſas ſpecies politice ꝛ yconomice cōicatōis hic diſtiguit amicitiarū ſpēs ſm ꝑdicta. Et circa h̄ duo facit. Prīo ꝓponit qḋ itēdit.ꝛ dic̄ ꝙ ſm vnāquāqꝫ vrbanitatē

τ politice ordinem videtur eē quedam amicitie ſpecies accipienda: eo ꝙ in vnaquaqꝫ politia inuenitur aliquid iuſtum. amicitia aūt τ iuſtitia quodāmodo circa idē ſūt: vt ſupra dictum eſt. ¶ Secundo ibi.

¶ Regi quidē enim ad ſubiectos in ſuperabūdantia beneficij. benefacit enim ſubditis. ſiquidem bonus ens curā hꝫ ipſorū: vt bene operētur queadmodū paſtor ouium. vnde τ homerus agamēnona paſtorē populorum dixit.

¶ Manifeſtat propoſitum. Et primo quidem quantum ad politias rectas. Scḋo quantū ad politias peruerſas. ibi. (In tranſgreſſionibus autē τc.) Circa primū tria facit. Primo oſtendit qualiter ſit amicitia ꝑm regnū. Secundo qualiter ꝑm ariſtocratiā. ibi. (Sed τ viri ad vxorem τc.) Tertio qualiter ꝑm tymocratiā. ibi. (In tranſgreſſionibus autē τc.) Circa primū duo facit. Primo oſtēdit qualiter ſit amicitia inter regē τ ſubditos. Secundo cōparat amicitiā paternam amicitie regali. ibi. (Talis autem τ paterna τc.) Dicit ergo primo ꝙ inter regem τ ſubditos eſt amicitia ſuperabūdātie ꝑm rationē beneficij: ſicut eſt beneficientis ad beneficiatū. pertinet enim ad regem: vt benefaciat ſubditis. ſi. n. ſit bonus habet curam ſubditoꝝ. vt bene operētur. intendit. n. ſubditos facere virtuoſos. vnde τ nominatur ex hoc qḋ dirigit ſubditos: ſicut paſtor oues: propter qḋ homerus regem agamēnonem nominauit paſtorem populoꝝ. ¶ Deiñ cū. d.

¶ Talis autem τ paterna.

¶ Cōparat paternā amicitiam regali. Et circa hoc quatuor facit. Primo comparat amicitiā paternā regali. τ dicit ꝙ amicitia paterna eſt talis. ſ. ſilis regali. ¶ 2° ibi.

¶ Differūt aūt magnitudine beneficioꝝ. cā. n. eſſendi quod nunc putatur maximū exiſtimari maximi eſſe τ nutrimenti τ diſcipline: ſed τ h progenitoribus attribuuntur.

¶ Oſtendit differentiā vtriuſqꝫ amicitie. τ dicit ꝙ predicte due amicitie differunt ꝑm magnitudinē beneficioꝝ. quāuis. n. beneficiū regis ſimplr̄ ſit maximū inquantum reſpicit totā multitudinē. tñ per cōparationem ad vnam perſonā bñficium patris eſt maius. eſt. n. pater filio cauſa triū bonorū maximorū. Primo. n. generando eſt ſibi cā eſſendi: qḋ reputatur eſſe maximum. Scḋo educando. Tertio eſt ſibi cā diſcipline. hec aūt tria nō ſolū tribuuntur patribus reſpectu filioꝝ: ſed etiam progenitorib⁹. i. auis τ pauis reſpectu nepotū τ pnepotū. ¶ Tertio ibi.

¶ Et natura enim principatur pater filiorum τ progenitores nepotum τ rex ſubditorum.

¶ Probat qḋ dixerat. ſ. ꝙ talis ſit amicitia paterna ſicut τ regalis. naturaliter. n. pater principatur filio. τ progenitores nepotibus. ſicut τ rex ſubditis. vnde τ filij ſūt in poteſtate patris. τ nepotes in poteſtate aui: ſicut τ ſubditi in poteſtate regis. ¶ Quarto ibi.

¶ In ſuperexceſſu aūt amicitie he. ꝑꝑ qḋ τ honorātur parētes: τ ite rū vtiqꝫ in his nō idē: ſꝫ ꝑm dignitatem. Sic. n. vtique τ amicitia.

¶ Oſtēdit in quo cōueniāt oēs hꝫ amicitie. τ ponit duo. Quorū vnū eſt. ꝙ oēs hꝫ amicitie cōſiſtūt in quodam ſuperexceſſu vni⁹ ad alterū: τ qꝛ i rege τ ſubditis hoc ē manifeſtū. manifeſtat hoc circa patres τ filios. qꝛ. n. pater ē ſuperexcedēs: inde eſt ꝙ parētes honorantur a filijs. honor. n. ſupercellēti debet. vt in primo habitū eſt. τ idem dicēdum eſt circa ꝓgenitores. Aliud aūt eſt ꝙ in hꝫ amicitijs nō eſt idē iuſtū ex vtraqꝫ parte. vt. ſ. rex idem faciat ſubdito qḋ ſubditus regi: vel pater filio qḋ filius pr̄i. ſed attēditur vtrobiqꝫ iuſtū ꝑm dignitatem. vt. ſ. vterqꝫ faciat alteri qḋ dignū eſt: qꝛ ſic et amicitia inter eos conſideraṫ: vt vnus alterū amet ꝑm ꝙ dignū eſt. Deiñ cū. d.

¶ Sed τ viri ad vxorē eadē amicitia τ ariſtocratia. ꝑm virtutem enim τ meliori plus bonū τ congruens vnicuiqꝫ: ſic aūt τ iuſtum.

¶ Oſtendit qualiter ſit amicitia ꝑm ariſtocratiam. τ dicit ꝙ amicitia que eſt inter virū τ vxorem eſt talis ſicut ea que eſt in ariſtocratia in qua preficiūtur aliqui ſꝫ virtutem: τ propter eam amātur. τ qꝛ illi qui preficiuntur ſūt meliores. ideo attribuitur eis plus de bono. inquantum ſcꝫ alijs preferunṫ: τ vnicuiqꝫ tñ attribuitur id qḋ ei conuenit. virtuoſi. n. in principatu ꝯſtituti nō ſubtrahūt ſubditis bonum qḋ eis cōgruit: τ per hunc etiam modū conſeruatur iuſtitia ꝑm ariſtocratiam: τ ita eſt in eadē amicitia viri τ vxoris. vir. n. qꝛ melior eſt preficitur vxori. tñ vir nō pripit ea que ſunt vxoris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem fratrum heterithie aſſimilatur. Equales enim τ coetanei. tales autem vnius diſcipline τ vnius moris τ in multū aſſimilaṫ huic vtiqꝫ τ que ꝑm tymocratiā: equales enim ciues volūt τ epyiches eſſe. in parte itaqꝫ principari τ ex equali ſit vtiqꝫ τ amicitia

¶ Oſtendit qualiter amicitia accipiaṫ ꝑm timocratiam τ dicit ꝙ amicitia que eſt iter fratres aſſimilaṫ etayrike ideſt amicitie coetaneorum. fratres. n. ſunt equales τ coetanei. τ tales videnṫ eſſe vnius diſcipline. τ vnius moris vtplurimū. eo ꝙ mores ſequuntur cōſuetudinem vite. vt in ſecundo habitum eſt. τ ex hoc pꝫ ꝙ tali amicitie aſſimilatur amicitia que eſt ꝑm timocratiam: in qua ciues qui preficiuntur: ſunt equales τ epyiches. i. virtuoſi. vnde iuſtum eſt ꝙ in parte principētur. ita. ſ. ꝙ vnus nō habeat totum principatum: ſed particularem. ita ꝙ in pncipatu equentur. τ ſic etiam eſt amicitia inter eos. τ hoc etiam manifeſte obſeruatur in amicitia fratrum τ coetaneorum ſiue connutritorū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In tranſgreſſionibus autem quemadmodū τ iuſtum paruum eſt: ſic τ amicitia.

¶ Oſtendit qualiter ſit amicitia ꝑm politias corruptas. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ in huiuſmodi polítijs eſt parum de amicitia. Secundo oſtēdit in qua earum ſit minimum de amicitia. ibi. (Et minime in peſſima.) Tertio in qua earum ſit plurimum. ibi. (Que autem i democratijs τc.) Dicit ergo primo ꝙ in trangreſſionibus. ideſt in politijs corruptis. ſicut parum eſt de iuſtitia. ita etiam eſt ibi parum de amicitia que eſt quodāmodo circa idem iuſtitie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et nequaꝗ̄ eſt in peſſima: in tyrannide enim nihil aut parum amicitie.

¶ Oſtendit in qua corruptarum politiarum ſit minimū de amicitia. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qḋ intendit. Secundo probat propoſitum. ibi. (In quibus enim nihil τc.) Tertio oſtēdit qualiter debeat intelligi quod dictum eſt ibi. (Secundum qḋ quidem igiṫ τc.) Dicit ergo primo ꝙ cum in corruptis politijs ſit parum de amicitia: conſequens eſt ꝙ minimum ſit de amicitia in peſſima politiarum corruptarum: ſcilicet in tyrannide in qua: aut nihil: aut valde parum eſt de amicitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In quibus enim nihil cõmune eſt imperanti ⁊ imperato:neqꝫ amicitia:neqꝫ.n.iuſtũ: ſꝫ velut artifici ad organum: ⁊ anime ad corpus. ⁊ dño ad ſeruũ. Iuuãtur quidẽ.n.h ab eis qbus vtuntur ad vtilitatem.amicitia autem nõ eſt ad inanimata:ſed neqꝫ iuſtũ:ſed neqꝫ ad equũ vł bouẽ:neqꝫ ad ſeruũ ꝑm ꝙ ſeruus:nihil.n.commune eſt:ſeruus enim animatum organũ. Organum aũt inanimatus ſeruus.

¶ Probat propoſitũ.qꝛ.n.amicitia in cõicatione ↄſiſtit: vt ſupra oſtenſum eſt.manifeſtũ eſt ꝙ ſi inter imperantẽ ⁊ imperatũ nihil ſit cõe.puta cũ iperãs ſuũ ꝓpriũ bo[m] intẽdit:neqꝫ amicitia inter eos eſſe poterit.ſicut neqꝫ iuſtitia eſt inter eos.inquantũ.ſ.imperãs vſurpat ſibi totũ bonũ qđ debeť imperato.hoc aũt accidit in tyrãnide:qꝛ tyrãnus nõ intẽdit bonũ cõe ſed proprium. ⁊ ita ſe hꝫ ad ſubditos:ſicut artifex ad iſtrumẽtũ.⁊ aĩa ad corpus.⁊ dominus ad ꝑuũ.vtitur.n.tyrãnus ſubditis vt ſeruis. hec eni tria que dicta ſunt:iuuãtur ab his que vtũtur eis inquãtũ mouẽtur ab eis.ſ. ſeru⁹ a dño:corpus ab aĩa:iſtrumentũ ab artifice.nõ tñ eſt amicitia vtẽtiũ ad ea qbus vtũtur.qꝛ ⁊ ſi in aliquo proſunt eis:nõ intendũt per hoc bonũ eoꝝ:niſi ꝑm ꝙ referť ad ꝓpriũ bonũ.⁊ hoc pͤcipue manifeſtũ eſt de artifice in cõparatione ad inſtrumenta inanimata ad que non eſt amicitia neqꝫ iuſtitia : qꝛ non cõmunicãt in operatione humane vite.⁊ ſiĺiter non eſt amicitia ad equũ ⁊ bouẽ:quãuis ſint animata.⁊ ita ẽt nõ eſt amicitia dñi ad ſeruũ. inquãtũ eſt ſeruus:qꝛ nõ habꝫ aliqd cõe:ſꝫ totũ bo[m] ꝑui ẽ dñi:ſic totũ bo[m] inſtri ẽ artificis.ꝑuus.n.eſt q̄ſi iſtrumẽtũ aĩatũ:ſicut ⁊ ecõuerſo iſtrumẽtũ eſt quaſi ſeru⁹ inanimatus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Scđm ꝙ quidẽ igitur ſeruus nõ eſt amicitia ad ipſum:ſed ꝑm ꝙ hõ. Videť.n.quoddã eſſe iuſtum omni homini ad omnem potentẽ cõmunicare lege ⁊ compoſitione. ⁊ amicitia vtiqꝫ:ſed inquantum homo.in parum vtiqꝫ ⁊ in tyrãnidibus amicitie ⁊ iuſtum.

¶ Oſtendit qualiter ſit itelligẽdũ qđ dictũ eſt.⁊ dicit ꝙ ꝑm ꝑmiſſa nõ eſt amicitia dñi ad ꝑuũ . inq̄tum eſt ꝑuus: eſt tñ amicitia ad ipſum inquãtũ eſt hõ.põt.n.eſſe aliqua amicitia cuiuſlibet hoĩs ad oẽm hoĩeꝫ: inquãtũ poſſunt cõicare aliqua lege ⁊ in aliquã opatiõe.i.in aliquo pacto vel ꝓmiſſo.ẽt ꝑm hũc modũ põt eſſe amicitia dñi ad ſeruum inquãtum eſt hõ.⁊ ſic pꝫ ꝙ in tyrãnide in qua pͥncipes vtũtur ſubditis vt ſeruis.parũ eſt de amicitia ⁊ iuſtitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem in democratijs in plurimum. multum enim cõmunia equalibus exiſtẽtibus.

¶ Oſtendit in qua politiarũ corruptarũ ſit plurimũ de amicitia.⁊ dicit ꝙ in democratia:qꝛ in hac politica illi q pͥncipãtur in multis intẽdũt ad cõmune bonũ:inq̄tum volũt eq̄ri populares iſignibus intẽdentes pͥncipaliter ad bonum popularium.oligarchia autem medio modo ſe habet:qꝛ neqꝫ itendit ad bonuꝫ multitudinis.ſicut democratia . neqꝫ ad bonũ vnius : ſicut tyrannus : ſed ad bonum paucorum.

6[m] In cõmunicatione quidẽ igitur omnis amicitia eſt quemadmodum dictum eſt.

¶ Poſtq̄ phyloſophus diſtinxit ſpecies amicitie ꝑm ſpecies politi ce ⁊ yconomice cõicationis. hic ſubdiuidit ꝑdictas amicitiarũ ſpẽs.Et circa hoc duo facit. Primo ponit cõmune pͥn[m] diuidẽdi ⁊ ſubdiuidendi amicitias.Secundo ſpecial'r agit de qbuſdã amicitijs.ibi.(Sed ⁊ cognata ⁊c.)Circa primum tria facit. Primo proponit cõmune principium diſtinguendi amicitias concludens ex premiſſis ꝙ ſicut ſupra dictum eſt:omnis amicitia in cõicatione ↄſiſtit. ¶ Scđo ibi.

¶ Diuidet autem vtiqꝫ aliquis cognatam ⁊ heteiricam.

¶ Diſtinguit ꝑm communicationem ſpecies amicitie:de quibus minus videtur.⁊ dicit ꝙ ꝑm diuerſitatem communicationis poteſt aliquis diſtinguere abinuiceꝫ:⁊ ab alijs amicitiã cognatam.i.que eſt inter conſanguineos ⁊ etayricam.i.que eſt inter connutritos.cognati.n.cõicãt ĩ origine.etayri autem in nutritione. ¶ Tertio ibi.

¶ Politice aũt ⁊ que cõtribulũ ⁊ que cõnauigãtiũ ⁊ q̄cũqꝫ tales cõicatiuis aſſimilãtur magis.quaſi.n.ꝑm cõfeſſioneꝫ quãdã videť eẽ. in has aũt ordinabit vtiqꝫ aliqs ⁊ peregrinam.

¶ Diſtinguit ꝑm hoc amicitias de quibus magis videť. ⁊ dicit ꝙ amicitie politice.i.que ſunt inter cõciues ⁊ que ſunt contribulium.ideſt inter hoĩes eiuſdem tribus.⁊ q̄ ſunt connauigantiuꝫ.i.inter eos qui ſimul nauigant.⁊ q̄cunqꝫ alie tales.puta commilitarium vel ſtudentiũ magis habent ſimilitudinẽ communicationis q̄ cognata ⁊ etayrica.in his enim amicitijs manifeſte confiteri oportet:ꝙ ratio amicitie ſit cõmunicatio.inter quas põt ordinari amicitia que eſt inter eos qui ſimul peregrinantur. ſed in amicitia cognata ⁊ etayrica nõ ẽ aliquid preſens ⁊ permanens in quo communicatur . vnde magis latet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ⁊ cognata videtur multifaria eſſe. ⁊ dependere omnis ex paterna.

¶ Determinat ſpecialiter de quibuſdaꝫ amicitijs. Et primo de amicitia cognata.Scđo de amicitia que eſt inter virum ⁊ vxorem.ibi.(Uiro autem ⁊ vxori ⁊c.)Circa primum duo facit. Primo diſtinguit cognatam amicitiaꝫ. Secundo proprietates partiũ ſingularium aſſignat.ibi. (Eſt autẽ ad parẽtes quidem ⁊c.) Circa primum tria facit. Primo agit de amicitia patris ad filium. Secundo de amicitia fratrum ad inuicem.ibi.(Fratres autem ad inuicem ⁊c.)Tertio de amicitia alioꝝ cõſanguineorum.ibi.(Nepotes autem ⁊c.)Circa primum tria facit. Primo proponit quomodo ſe habeat paterna amicitia ad alias conſanguineorum amicitias.⁊ dicit ꝙ cum amicitia cognatorum videatur eẽ multifaria:ideſt ĩ multas ſpecies diuiſa propter diuerſos cõſanguinitatis gradus. omnes tamẽ hꝰ amicitie dependent ex paterna.ſicut ex principio:vt ex ſequentibus patebit. ¶ Scđo ibi.

¶ Parẽtes quidem enim diligunt filios:vt ſui ipſorum aliquid exiſtentes. filij autem parentes:vt ab illis aliquid exiſtentes.

¶ Aſſignat rationem huius amicitie.⁊ dicit ꝙ parentes diligunt filios:eo ꝙ ſunt aliquid ipſorum.ex ſemine enĩ parentũ filij pcreãtur. vnde filius eſt quodammodo ps patris ab eo ſeparata.vnde hec amicitia ꝓpinquiſſima eſt dilectioni qua quis amat ſeipſuꝫ : a qua omnis amicitia deriuatur:vt in nono dicetur. vnde rationabiliter paterna amicitia ponitur eſſe pͥcipium . filij autem diligunt parentes.inquantum habent eſſe ab eis. ſicut ſi ps ſeparata diligeret totũ a quo ſeparatur. ¶ Tertio ibi.

¶ Magis aūt ſciunt parētes qui ex ipſis: q̄ȝ geniti quoniam ex ipſis.

¶ Cōparat amicitiā paternaȝ ad filialē. Et circa hoc tria facit. Primo prefert amicitiā paternaȝ filiali. Scḋo prefert amicitiā maternā paterne. ibi. (Ex his aūt manifeſtū ⁊c̄.) Tertio manifeſtat quoddam quod dixerat. ibi. (Parētes quidē eni ⁊c̄.) Circa primuȝ ponit tres rōnes. Quaꝝ pͥma talis eſt. tāto aliqḋ rōnabile ē magis amare quāto magis cognoſcit dilectionis cām. ſicut aūt dictuȝ eſt. cauſa quare parētes amāt filios eſt: qꝛ ſunt aliqd ipoꝝ. cā aūt quare filij diligūt eſt: qꝛ ſunt a parentibus. magis aūt poſſunt ſcire patres qui ſint ex eis nati: q̄ȝ filij ex qbus parētibus ſint orti. parētibus. n. nota fuit generatio. nō aūt filijs qui nōdū erāt: vñ rōnabile eſt quod parētes amēt magis filios q̄ȝ ecōuerſo. ¶ Zam rōnē pōit ibi.

¶ Et magis coapproximātur qḋ a quo genito q̄ȝ factū facienti. Quod. n. ex ipſo propinquū: ei a quo: puta dens vel capillus. vel quodcūqȝ habēti. Illi autem nihil qḋ a quo vel minus.

¶ Que talis eſt. ratio dilectionis in omni amicitia cognata eſt ꝓpinquitas vnius ad alterū. ſ. ille a quo. ſ. generās ꝓpinquior eſt genito q̄ȝ factū faciēti. q̄ȝ genitū generāti. genitū. n. ſicut dictū ē. eſt quaſi quedā pars generātis ſeparata. vñ videt̄ cōparari ad generantē: ſicut ꝑtes ſeparabiles ad totū. puta dēs vel capillus vel ſi qd aliud eſt huiuſmodi. huiuſmodi autē ꝑtes que ſeparātur a toto ꝓpinquitatē habēt ad totum: qꝛ totū in ſe ꝯtinet ipſas. nō aūt econuerſo. ⁊ ideo ad ꝑtes nihil videtur attinere totum vel minus q̄ȝ econuerſo. ꝑs. n. ⁊ ſi ſit aliqd totiꝰ. non tñ ē idē ipi toti: ſicut tota pars ꝯcludit̄ in toto. vnde rōnabile eſt ꝙ parētes magis filios diligāt q̄ȝ ecōuerſo. ¶ Tertiā rōnē pōit ibi.

¶ Sed ⁊ multitudine temporis. Hi quideȝ. n. confeſtim natos diligunt: hi autem procedentes temporibus parentes intellectum vel ſenſum accipientes.

¶ Manifeſtū eſt. n. ꝙ amicitia ꝑ diuturnitateȝ tꝑis ꝯfirmat̄: manifeſtuȝ ē aūt ꝙ in maiori multitudine tꝑis ipſi parētes diligūt filios q̄ȝ ecōuerſo. parētes eni diligunt filios ſtatim natos. ſed filij diligūt parētes ꝓceſſu tēporis. qñ accipiūt intellectū. i. itellectus vſum: vel ad minꝰ ſenſum ad diſcernendū parētes ab alijs. nā a pͥncipio oēs viros appellāt patres ⁊ feminas matres: vt dicit̄ i pͥo phyſicoꝝ. vnde rationabile eſt ꝙ parentes plus diligant filios q̄ȝ econuerſo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex his autem manifeſtū. propter que amāt magis matres.

¶ Cōparat maternā dilectioneȝ paterne. ⁊ dicit ꝙ ex predictis rōnibꝰ pōt eē māifeſtū quare matres magis amēt filios q̄ȝ ēt patres. ⁊ hoc qdē manifeſtū eſt q̄ꝫtū ad pͥmaȝ rationem. magis. n. poſſunt ſcire matres qui ſint eoꝝ filij q̄ȝ patres. ſilr̄ etiā q̄ꝫtū ad tēpus. Prius. n. tēpore matres ex ꝯiictu cōcipiunt amoris ad filios affectū q̄ȝ patres. ſȝ quātū ad ſcḋam rōnē partim quidē ſic. partim aūt aliter ſe hȝ. nā pater dat filio pͥncipaliorē partē. ſ. formā. mater vͦo māȝ: vt dr̄ i lib. de gnātione aīaliū. ¶ Deinde cū. d.

¶ Parentes quidem enim diligūt filios: vt ſe ipſos. qui. n. ex ſeipſis velut alteri ipſi ſeparati. Filij autem parentes: vbi ab illis nati.

¶ Manifeſtat id qḋ dixerat in ſcḋa rōne. ꝙ. ſ. filij magis ſint ꝓximi parētibꝰ q̄ȝ ecōuerſo. hoc. n. ꝯtingit. qꝛ parentes diligūt filios. q. ſeipſos. filij. n. qui ex parētibus generantur ſunt. q. ipſi parentes alteri ab eis exiſtentes i hoc ſolum ab eis ſeparantur. ſȝ filij diligunt parētes non q̄ſi aliquid ipſoruȝ exiſtentes. ſed inquantum ſunt ab eis nati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fratres autem adinuiceȝ ⁊ ex eiſdem naſci. ad illa enim idētitas adinuicem idem facit. propter quod aiunt idem ſanguinem ⁊ radiceȝ ⁊ talia. ſunt autem idem aliqualiter ⁊ in diuiſis.

¶ Determinat de amicitia fraterna. Et pͦ ponit rōnē huiꝰ amicitie. Scḋo oñdit ꝑ qd aīcitia huiuſmodi ꝯfirmet̄. ibi. (Magnū āt ⁊c̄.) Dicit ġ pͦ ꝙ fratres ſe amāt adiuicē ex eo ꝙ ab eiſdē naſcūtur. q̄. n. vni ⁊ eidē ſūt eadē ſibynuicē ſunt quodāmodo eadē: vnde cū filij ſint quodāmodo ideȝ parentibus. ſicut dictū eſt: idētitas filioꝝ ad illa. i. ad parētes. facit ipſos filios quodammodo eē ideȝ. ⁊ inde eſt ꝙ fratres dicimus eſſe idē ſm ſanguinē. ⁊ ſm radicē. ⁊ ſm alia huiuſmodi. ⁊ quāuis ſanguis parētū qui eſt radix cōis ſit idē ſimplr̄. remanet tñ aliqualr̄ iſta idētitas etiā in filijs qui diuidūtur a parētibus ⁊ ab inuicē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Magnum autem ad amicitiam connutrituȝ ⁊ qḋ ſcḋm etatem: coetaneus enim coetaneū ⁊ qui vniꝰ moris heteri: propter quod fraterna heretice aſſimilatur.

¶ Oſtēdit ꝑ qd huiuſmodi amicitia cōfirmetur. ⁊ dicit ꝙ multū cōfert ad fraternā amicitiā ꝙ fratres ſint cōnutriti ⁊ ꝓpiqui ſm etatē: qꝛ nālit̄er coetanei ſeinuicē diligūt. ⁊ homines etairi. i. ſimul nutriti cōſueuerūt eē vnius moris qḋ eſt cā mutue dilectionis. ⁊ inde eſt ꝙ amicitia fraterna ſilr̄is eſt etayrice. i. cōnutritiue. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nepos aūt ⁊ reliqui cognati ex his quo approximantur. In ab eiſdem enim eſſe. fiunt autem his quidem proximiores. hi autem magis alieni. in prope vel longe producere eſſe.

¶ Determinat de amicitia alioꝝ ꝯſanguineoruȝ. ⁊ dicit ꝙ nepotes ⁊ alij cōſanguinei appropinquant ſibynuiceȝ propinquitate generis ⁊ amicitie. inquantū ſunt ex his ideſt inquātū ꝓcedūt ex fratribus q ſunt filij eorūdē parentū. ex hoc. n. dicūtur ꝯſanguinei ꝙ ab eiſdē procedūt. dicūtur aūt huiuſmodi magis vel minus propinqui inquantum ſunt ꝓpinquiores vel remotiores a ꝓducēte. i. a pͥa radice cōſanguinitatis. pͥo. n. oȝ accipere menſuram in oībus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt aūt ad parētes quidē amicitia filijs ⁊ hominibus ad deos: vt ad bonū ⁊ ſuperexcellēs. bene. n. fecerūt maxime: eſſendi enim ⁊ nutriendi cure ⁊ natis eius qḋ eſt diſciplinari.

¶ Ponit proprietates p̄dictarū amicitiarū. Et primo paterne. Secūdo fraterne. ibi. (Sūt aūt ⁊ i fraterna ⁊c̄.) Tertio eius que eſt inter alios ꝯſanguineos. ibi. (Analogū aūt ⁊c̄.) Circa primū ponit duas ꝓprietates. Quarū pͥma eſt ꝙ filij habēt amicitiā ad parētes. ſicut ad quoddā bonū ſupexcellēs. qꝛ ipſi ſunt maxime benefactores: inquātū ipſi ſunt filijs cā eſſendi ⁊ nutriēdi ⁊ diſcipline: ⁊ talis ē ēt amicitia hoīs ad deū. ¶ Zam ꝓꝑetatē pōit ibi.

¶ Habet āt delectabile ⁊ vtile talis amicitia talis magis alienorū q̄ꝫto ⁊ cōior vita ipſis eſt.

¶ Et dicit ꝙ amicitia q̄ ē iter filios ⁊ parētes hȝ ēt delectationē ⁊ vtilitatē tāto magis q̄ȝ amicitia extͣneoꝝ q̄ꝫto magis cōem vitā gerūt. ex quo ꝓuenit ꝙ ſunt ſibynuicē maxime vtiles ⁊ delectabiles. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt autem ⁊ in fraterna quecunq₃ quidez ⁊ in heretica. ⁊ magis i his qui epyiches ⁊ totaliter ſimilibus quanto proximiores ⁊ ex natiuitate exiſtentes diligūt adinuicem: ⁊ vt magis vnius moris qui ex eiſdem. ⁊ connutriti ⁊ diſciplinati. ſimiliter ⁊ ſm tēpus probatio plurima ⁊ fortiſſima.

¶ Ponit proprietatez fraterne amicitie. ⁊ dicit ꝙ in fraterna amicitia inueniūtur eadez que inueniūtur in amicitia etayrica. i. cōnutritorū. ⁊ ſi fratres ſint epyichios. i. virtuoſi. ⁊ totaliter ſibi ſiles in moribus: tāto magis ex cōnutritione eſt inter eos amicitia: quanto ſibi inuicem ſunt proximiores. ⁊ hoc quidem ſm tria. Primo quidez ſm diuturnitatem temporis: q2 ſtatim nati ſeinuicez dilexerunt. Secūdo vero ſm perfectiorē ſimilitudinē. magis. n. videtur eſſe vnius moris fratres qui ſunt ex eiſdē geniti: ⁊ ſic videntur habere eandem naturalē diſpoſitionē. ⁊ ſunt ſimul nutriti. ⁊ ſilr diſciplinati a parētib⁹. Tertio ſm experientiā amicitie: q2 ſm multū tēpus ꝓbauit vnus aliū: ⁊ ideo horum amicitia eſt maxima ⁊ firmiſſima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Analogum autem ⁊ in reliquis cognatorū amicabilia.

¶ Ponit proprietatē amicitie que eſt inter alios conſanguineos: ⁊ dicit ꝙ ea que ptinēt ad amicitiā aliorum conſanguineoꝝ opz accipere ſm proportionem amicitie fraterne: q2 alij cōſanguinei deriuātur a fratribus: vt ſupra dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Viro autē ⁊ vxori amicitia videtur ſm naturam exiſtere. homo enim in natura coniugale magis ꝙ̄ politicum. ⁊ quanto prius ⁊ neceſſarium magis domus ciuitate ⁊ filiorū procreatio communius animalibus.

¶ De amicitia viri ⁊ vxoris determinat. Et circa hoc tria facit. Primo aſſignat rōnes huius amicitie. Secūdo oſtēdit per quid hꝫ amicitia cōfirmetur. ibi. (Coniūctio autem ⁊c̄.) Tertio reſpondet cuidā queſtioni. ibi. (Qualiter aūt cōuiuedū ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo ponit proprias rationes huius amicitie. Secundo oſtēdit quō hec amicitia ſe habeat ad rōnes cōmunes amicitie ibi. (Propter hoc autem.) Circa ꝑmū duo facit. Primo ponit propriam rationem huius amicitie: que conuenit tam hominibus ꝙ̄ alijs aīalibus. Secūdo ponit aliā rōnē que ꝓprie ſe hꝫ ad hoīes ibi. (Alijs qdem igit̄ ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ inter virum ⁊ vxorem videtur eſſe quedā amicitia naturalis: ⁊ hoc probat per locum a maiori. homo. n. ē animal naturaliter politicū. ⁊ multo magis eſt i natura hominis quod ſit animal cōiugale. ⁊ hoc ꝓbat duabus rationibus. Quarū prima eſt ꝙ ea que ſūt priora ⁊ neceſſaria magis videtur ad naturā pertinere. ſocietas aūt domeſtica: ad quā ptinet cōiūctio viri ⁊ vxoris: eſt prior ꝙ̄ ſocietas ciuilis. pars. n. ē prior toto. eſt ēt magis neceſſaria: q2 ſocietas domeſtica ordinat̄ ad act⁹ neceſſarios vite. ſ. generationez ⁊ nutritionē: vñ pȝ ꝙ hō naturalius eſt animal cōiugale ꝙ̄ politicū. ¶ Secunda ratio eſt. q2 procreatio filiorū ad quaz ordinatur coniunctio viri ⁊ vxoris eſt cōis alijs aīalibus. ⁊ ita ſequitur naturam generis. ⁊ ſic pȝ ꝙ hō magis eſt ſm naturam animal cōiugale ꝙ̄ politicum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alijs quidē igit̄ intātū cōmunicatio eſt. homines autem nō ſolum procreationis filiorū gratia cohabitāt: ſed etiam eorum que in vitā. Cōfeſtim eniz diuiſa ſunt opera. ⁊ ſunt altera viri ⁊ vxoris. ſufficiēt igitur adinuicem ad cōmune ponētes propria.

¶ Aſſignat propriā rōnē amicitie cōiugalis q̄ cōuenit tm̄ hoībus: ꝯcludens ex ꝑmiſſis ꝙ in alijs aīalibus eſt coniugatio iter marē ⁊ feminā intm̄: ſicut dictū eſt. i. ſolū ad ꝓcreationē filiorū: ſed in hoībus mas ⁊ femina cōicāt non ſolū cā procreationis filioꝝ: ſed ēt ꝓp ea que ſunt neceſſaria ad humanā vitā. ſtatim. n. apparet ꝙ opa humana q̄ ſunt neceſſaria ad vitā ſunt diſtincta inter marē ⁊ feminā. ita ꝙ quedā ꝯueniūt viro. puta ea que ſunt exterius agēda. ⁊ quedā vxori: ſicut nere ⁊ alia que ſunt domi agēda. ſic igitur ſibiinuicem ſufficiunt. dum vterq₃ propria opera redigit in cōe. vnde pȝ ꝙ amicitia cōiugalis in hominib⁹ nō ſolū eſt naturalis: ſicut in alijs aīalibus: vtpote ordinata ad opus nāe: quod eſt generatio: ſed etiaz eſt yconomica: vtpote ordinata ad ſufficientiam vite domeſtice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter hoc aūt ⁊ vtile eſſe videtur ⁊ delectabile in hac amicitia. erit autē ⁊ vtiq₃ ⁊ propter virtutem ſi epyiches ſint. Eſt autem vtriuſq₃ virtus. ⁊ gaudebūt vtiq₃ tali.

¶ Oſtendit qualiter hec amicitia ſe habeat ad cōmunes amicitie rōnes. ⁊ dicit ꝙ ex ꝑdictis apparet ꝙ amicitia cōiugalis hꝫ vtilitatem. inquātū. ſ. per eam fit ſufficiētia. vite domeſtice. hꝫ etiā delectationē in actu generatiōis ſicut ⁊ in ceteris animalibus. ⁊ ſi vir ⁊ vxor ſint epyichios. i. virtuoſi poterit eorū amicitia eē propter virtutem. eſt enim aliqua virtus propria vtriuſq₃. ſ. viri ⁊ vxoris: propter quam amicitia redditur iocūda vtriq₃. ⁊ ſic pȝ ꝙ hꝫ amicitia pōt eſſe: ⁊ propter virtutē ⁊ propter vtile ⁊ propter delectabile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Coniūctio autē filij videtur eſſe. propter qđ ⁊ citius ſteriles diſſoluūtur. Filij. n. cōe bonū ambobus continet aūt commune.

¶ Oſtēdit per quid firmetur hꝫ amicitia. ⁊ dicit ꝙ cā ſtabilis ⁊ firme coniūctionis videtur eſſe filij: ⁊ inde eſt ꝙ ſteriles: que ſcilicet carent prole: citius ab inuicē ſeparātur. fiebat. n. apud antiquos ſeparatio matrimonij ſterilitatis cā: ⁊ hꝫ rō eſt qđ filij ſunt cōe bonū amborū. ſ. viri ⁊ vxoris. quorū coniūctio eſt propter prolē. illud autem quod eſt cōe ꝯtinet ⁊ ꝯſeruat amicitiā: que ēt vt ſupra dictū eſt: in cōicatione conſiſtit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qualiter aūt conuiuēdum viro ad vxorez: ⁊ totalr̄ amico ad amicū. nihil alterū videt̄ queri ꝙ̄ qualr̄ iuſtū. Nō. n. idē vr̄ amico ad amicum neq₃ ad extraneū ⁊ heterū ⁊ ꝯdiſcipulum.

¶ Rñdet cuidā qōni. ſ. qlr̄ debeāt cōuiuere vir ⁊ vxor. ſꝫ ipſe rñdet ꝙ q̄rere hoc nihil ē aliud ꝙ̄ q̄rere qualr̄ ſe habeat id qđ iuſtū ē iter virū ⁊ vxorē. ſic. n. debēt ad inuicē cōuiuere: vt vterq₃ ſuet alteri qđ iuſtū ē: qđ qdē diuerſificat̄ ſꝫ diuerſos. nō. n. idē iuſtū vr̄ eē obſeruādū ad amicū ⁊ extraneū ⁊ connutritū ⁊ diſcipulū: ⁊ ideo huiuſmodi conſideratio pertinet ad yconomicam ſeu politicam.

TRinis itaq₃ exiſtentib⁹ amicitijs quēadmoduz in principio dictum eſt ſm vnamquāq₃ his quidez in equalitate amicis exiſtentibus. his autem ſcđm ſuperexcellētiā. eteniz ſilr̄ boī ſiūt amici ⁊ melior

deteriori. Similiter autem ⁊ delectabiles. ⁊ propter vtile equantes amicitijs vtilitatibꝰ ⁊ differentes. equales quidem ſm equalitatem opꝫ in amare: ⁊ reliquis equare: ⁊ inequales autē analogum ſuperexcellētijs aſſignare.

¶ Poſtꝗ̄ pͥ̄us diſtinxit amicitie ſpēs. hic oſtendit qualiter in eis fiant accuſationes ſeu conqueſtiones. Et circa hoc tria facit. Pͥo oſtendit qd oporteat in amicitijs obſeruari ad querimonias vitādas. Secundo oſtendit in quibus amicitijs fiunt querimonie ibi. (Fiunt autez accuſationes ⁊c̄.) Tertio oſtēdit que ſit ratio querimonie. ibi. (Uidetur autē quemadmodū iuſtū ⁊c̄.). Dicit ergo primo ꝙ ſunt tres ſpecies amicitie: ſicut ſupra dictū eſt: ſcꝫ propter virtutem. propter delectationē. ⁊ propter vtile. ⁊ ſm vnāquāqꝫ earum poſſunt amici ſe habere vel ſꝫ equalitatem vel ſm ſuperexcellentiaꝫ. ⁊ hoc manifeſtat ꝑ ſingulas ſpecies. in amicitijs. n. que eſt ſm virtutē poſſunt amici fieri. ⁊ illi qui ſunt equaliter boni ⁊ etiam melior peiori: ⁊ ſil̄r in amicitia delectabili poſſunt eſſe equaliter delectabiles. vel in hoc ſm excellentiā ⁊ defectum ſe habere. ⁊ iterum in amicitia que eſt propter vtile pñt ſm vtilitates adequari: ⁊ etiam differre ſm magis ⁊ minus. ſi igitur ſint equales amici ſm quācūqꝫ ſpēm amicitie: opꝫ ꝙ adequentur. ⁊ quantuꝫ ad hoc quod eſt amare: vt. ſ. equaliter vterqꝫ ab altero diligatur: ⁊ quantū ad reliqua: ſicut ſunt obſequia amicorū. ſi autez fuerint inequales: opꝫ ꝙ vtriqꝫ eorum aſſignetur aliquid ſm proportionem exceſſus ⁊ defectus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fiunt autem accuſationes ⁊ querele in ea q̄ ſm vtile amicitia vl̄ ſola vel maxime rōnabil̄r.

¶ Oſtendit in quibus amicitijs fiant querele. Et primo proponit quod intendit. Secūdo manifeſtat propoſitū ibi. (Quidē. n. ⁊c̄.) Dic̄ ergo pͥ̄mo rationabiliter contingere ꝙ accuſationes ⁊ querele: prout. ſ. vnus amicus accuſat alteruꝫ vel conqueritur de altero. fiunt vel in ſola amicitia que eſt propter vtile vel maxime in ea. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui quidem enim propter virtutem exiſtūt bene operari adinuicem prompti ſunt. Hi eniꝫ virtutes ⁊ amicitie: ad hoc autem contendentiuꝫ non ſunt accuſationes neqꝫ pugne. Amātem enim ⁊ benefaciētem nullus contriſtat: ſꝫ ſi ſit gratus retribuit bene operans. Superexcellēs autē ſortiēs quod appetit non vtiqꝫ accuſabit amicum. vterqꝫ. n. bonū appetit.

¶ Manifeſtat propoſitum. Et primo oſtēdit ꝙ in amicitia que eſt propter virtutem non fit accuſatio vel querela. Secundo quod nec etiam multum fit in amicitia q̄ ē propter delectabile. ibi. (Non oīno autē ⁊c̄). Tertio oñdit ꝙ maxime fit accuſatio ⁊ querela ī amicitia que eſt propter vtile. ibi. (Que aūt propter vtile ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ illi qui ſunt amici propter virtutē prōpti ſunt ad hoc ꝙ ſibynuicē benefaciāt. hec. n. eſt propria operatio ⁊ virtutis ⁊ amicitie. ſ. bene operari ad amicū: ⁊ cum ita ſit ꝙ vterqꝫ ad hoc intēdat: vt obſequat̄ amico: non poteſt contingere ꝙ exinde proueniāt accuſatiōes ⁊ pugne. nullus. n. vult cōtriſtare eū qui ſe amat ⁊ ſibi benefacit. ſed ſi gratus eſt ille qui recipit beneficium ſtudet ad retribuēdū per aliud beneficiū. ⁊ ſi detur ꝙ vnus eorum ſit ſuperexcellēs: quāuis nō tm̄ recipiat ꝗ̄tū īpēdit. tn̄ ſi ſortitur illud quod appetit. nō accuſabit amicū ſuū. hoc autem qđ ab vtroqꝫ appetitur eſt bonuꝫ. i. cōueni ēs ⁊ honeſtū. ⁊ hoc eſt illud qđ non excedit facultatē amici. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non omnino autem neqꝫ in his qui propter delectationem. ſimul. n. ambobus fit quod appetunt ſi in cōmorari gaudēt. Ridiculus autez vtiqꝫ videbitur ⁊ accuſans nō delectantē cum poſſit nō commorari.

¶ Oſtendit qualiter ſe habeat circa amicitiaꝫ delectabilis. ⁊ dicit ꝙ neqꝫ etiaꝫ in amicitijs que ſunt propter delectationem paſſim fiunt accuſationes ⁊ querele. ⁊ ſi aliquando contingant fieri in mutua ſocietate gaudent: qꝛ vterqꝫ habet qđ querit. ſ. delectationem: ⁊ ideo nullus eſt locus querele. ſi vnus ab altero delectationem nō recipiat. ridiculū eſt qđ alter eorum accuſet illum qui delectationem non exhibet: cum in ſua ptāte habeat cum illo non morari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem propter vtile accuſatiua. in vtilitate. n. vtētes adinuicem ſemper pluri indigēt ⁊ minus habere exiſtimant conueniente. ⁊ cōqueruntur quoniam non quantis indigent tantis ſortiuntur digni exiſtētes. Benefaciētes āt nō pñt ſufficere ad tāta quātis patiētes īdigēt.

¶ Oſtendit q̄liter ſe habeat in amicitia vtilis. ⁊ dicit ꝙ illa amicitia que eſt propter vtile maxime patitur accuſationes ⁊ querelas. illi. n. qui vtūtur ſe inuicem ad vtilitateꝫ: ſemper pluri indigent ꝗ̄ eis detur. ⁊ exiſtimant ꝙ minus recipiant ꝗ̄ eis conueniat. ⁊ ideo conqueruntur ꝙ non tanta recipiant quātis indigēt: preſertim cuꝫ ſint tantorū digni. ecōtrario aūt benefactores dicunt ꝙ non poſſunt ad tanta danda ſufficere: quantis indigent illi q ab eis bene patiuntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur aūt queādmodū iuſtūm eſt duplex hoc quidē non ſcriptum. hoc autem ſm legē: ⁊ eius que ſm vtile amicitie. Hec quideꝫ moralis hec autem legalis eſſe. Sunt igitur accuſationes maxime: cum nō ſm eandeꝫ commutabunt ⁊ diſſoluuntur.

¶ Aſſignat rōneꝫ. q̄re ꝯtingit q̄rela in amicitia vtilis. Et pͦ ꝗ̄tuꝫ ad equales. Scđo ꝗ̄tū ad ineq̄les. ibi. (Differūt aūt ⁊c̄. ⁊ ī his ⁊c̄.). Circa pͥ̄mū duo facit. Primo aſſignat rōnē. Secūdo mouet dubitationē. ibi. (Dubitationē autem habēt ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Pͥo ꝓponit rationem querelarū que ſunt in amicitia vtilis. Secūdo docet hꝰ querelas vitare. ibi. (Potēti aūt ⁊c̄.) Circa pͥ̄mū duo facit. Primo proponit rōnē. Secūdo exponit quod dixerat ibi. (Eſt autē legalis quidā ⁊c̄.) Dicit ergo pͥ̄mo ꝙ duplex eſt iuſtū: vnum quidem quod non eſt ſcriptuꝫ ſed rōni inditum: qđ ſupra nominauit iuſtū naturale. aliud autem eſt iuſtum ſm legem ſcriptum. qđ ſupra in gnto nominauit iuſtum legale. ⁊ ſimiliter eſt duplex vtilitas: quā oportet in amicitijs conſequi: quarum vna ē moralis. quando. ſ. vnus exhibet vtilitatem alteri ſm quod pertinet ad bonos mores. ⁊ hec vtilitas rñdet iuſto non ſcripto. alia autem eſt vtilitas legalis. prout. ſ. vnus exhibet vtilitatem alteri ſm qđ eſt lege ſtatutū. maxime igitur fiunt accuſationes in amicitia vtilis: quando nō ſm idem fit commutatio vtilitatis. puta cum vnus exhibet vtilitatem ſm exigentiam legis. alter vero requirit eaꝫ ſm conuenientiam bonorum morum. ⁊ ſic fit diſſolutio amicitie. ¶ Deinde cum dicit.

Eſt aũt legalis quidẽ in dictis. Hec quidem omnino venalis ex manu in manuz. liberalior aũt in tempus ſm confeſſionez quidem autez quid pro quo. Manifeſtũ aũt in hac debitum ⁊ nõ ambiguũ. amicatiuam aũt dilationem habent. propter qđ apud quoſdam horũ nõ ſunt iuſta: ſed exiſtimãt oportere diligere eos qui ſm fidem cõmutant.

Manifeſtat qđ dixerat. Et pmo quantũ ad vtilitatez legalẽ. Secundo q̃tũ ad moralẽ. ibi (Moralis aũt ⁊c.) Dicit ergo pmo ꝙ legalis vtilitas conſiſtit in dictis. i. in conuentionibus: que fiunt ex condicto vtriuſqꝫ: ⁊ hec eſt duplex. Quedam eniz eſt omnino formalis. i. per modũ emptionis ⁊ venditionis: que. ſ. eſt ex manu in manum. ſ. cũ aliquis ſtatim accipit qđ ei promittit̃ pro obſequio impenſo. Alia aũt eſt liberalior que habet tẽpus dilationis: ſed tñ determinatũ eſt quid ꝓ quo debeat dari: ⁊ ſic nõ eſt dubiũ: ſꝫ manifeſtũ quid ſit debitũ. eſt. n. hec quedã amicabilis dilatio eius qđ debet̃. ⁊ iõ apud quoſdaz taliũ: nõ opꝫ per aliquẽ iudicẽ exhibere iuſticiã: ſed fidelitatẽ ſeruãt in cõmutatiõibus: ⁊ eſtimatur ꝙ ꝑpter hoc ſint diligendi. Deinde cum dicit.

Moralis aũt non in dictis. ſed vt amico donat vel cuicũqꝫ aliĳ. conferri autem dignificat equale vel plus dans vt nõ dans: ſed accõmodans. Nõ ſimiliter aũt cõmutans ⁊ diſſoluẽs accuſabit. Hoc autem accidit ꝑpter velle quidem oẽs vel plures bona. eligere aũt vtilia. bonum aũt benefacere nõ vt contra patiatur. vtile autem beneficiatũ eſſe.

Exponit que ſit moralis vtilitas: ⁊ dicit ꝙ moralis vtilitas nõ cõſiſtit in dictis. ſ. in cõuentionalibus que fiunt ex condicto: ſed ſicut conſueuit aliquid gratis dari amico ille vnus dat cuicũqꝫ aliĳ ſine pacto foris expreſſo: ſed tamẽ ad intentionẽ ille qui dat dignuz reputat vt reportet aliquid equale: vel etiã maius: ac ſi nõ eſſet dans gratis: ſed accõmodans. ſi aũt nõ hoc modo fiat cõmutatio: vt. ſ. ille qui accepit reſtituat ⁊ ſoluat equale: aut maius ille qui dedit accuſabit recipientem ⁊ conqueret̃ de eo. conſequenter aũt aſſignat predictoruz cauſam: ⁊ dicit ꝙ hoc qđ dictũ eſt. ſ. ꝙ ille qui gratis dat retributionẽ querat. ideo accidit: q2 omnes vel plures volũt. i. approbant honeſta: ſed tamẽ in ſuis actibus eligũt ea que ſibi ſunt vtilia: ꝙ aliquis aũt benefaciat alteri nõ ea intentione, vt cõtra patiat̃ reſtitutionẽ beneficĳ eſt honeſtũ. ⁊ ideo vt homies ſint aliĳs accepti volunt videri hoc modo benefacere: ſed ꝙ aliqs bñficia recipiat eſt vtile. ⁊ iõ hoies eligũt vtile q̃tũcũqꝫ aliud ꝑtẽdãt. Deinde cũ dicit.

Potenti aũt retribuendum ſm dignitatem eorum que paſſus eſt: ⁊ ſponte. Nolentez. n. amicum non faciendum vt vtiqꝫ peccantẽ in principio ⁊ bene patientẽ a quo non oportuit. Non eniz ab amico neqꝫ propter ipſuz h̃ operante. Queadmodum in dictis beneficiatum diſſoluendum. Sed ⁊ confiteri vtiqꝫ ſi potẽs reddere. impotentẽ aũt neqꝫ dictis dans dignificauit vtiqꝫ. Quare ſi potens reddenduz. In principio aũt intẽdendũ a quo beneficiat̃ ⁊ in quo vt in his ſuſtineat vel non.

Oſtendit quomodo hꝫ querimonia ſit vitanda: et dicit ꝙ ille qui recepit beneficiũ. ſi põt debeat retribuere ſm dignitatẽ eoꝝ que recepit: ⁊ hoc ꝑpria ſponte: q2 nõ debet aliquis facere amicũ ſibi inuoluntariũ. vt. ſ. velit gratis accipe ab eo qui noluit gratis dare: ſed in hoc peccauit a pncipio ille qui beneficiuz accepit: ꝙ hoc paſſus eſt ab eo a quo nõ oportuit. nõ. n. recepit beneficiuz a vero amico: neqꝫ ab homine qui beneficiuz contulit ꝑpter ipſuz cui datũ eſt: ſed ꝑpter vtilitatẽ inde ſperatam. ille igit̃ qui beneficiũ recepit debet ſoluere danti. ſicut fit in dictis. i. in conuentionibus que fiunt ex condicto: ⁊ ſi poteſt reddere equale ei qđ recepit debet confiteri. ſ. proteſtando ſe totũ reſtituiſſe. ſi vero non poſſit reddere: neqꝫ ille qui credit: neqꝫ etiã ille qui accepit beneficiũ dignũ reputat vt ſit ab eo exigendũ. eſt ergo hoc obſeruanduz ꝙ tali benefactori: qui retributionẽ intẽdit: ſit retribuenduz. ſi recipiens poſſit: ſed a pncipio quãdo homo beneficium recipit debet attendere a quo recipiat. vtrũ. ſ. ab amico gratis dante: vel ab eo qui retributionẽ querit: ⁊ ſimiliter dꝫ attendere homo in qua re beneficium recipiat. vtrũ. ſ. poſſit recõpenſare vel non: vt ſic ſuſtineat ſe beneficiari vel nõ. Deinde cum dicit.

Dubitationẽ aũt habet vtrum opꝫ patientis vtilitatẽ menſurari. ⁊ ad hanc facere redditionem vel operantis beneficio.

Mouet dubitationem circa predictas. Et primo ꝑponit dubitationẽ: ⁊ dicit ꝙ dubitatio eſt: vtrũ ad retributionez faciendã oporteat menſurare ſm vtilitatẽ eius q recepit beneficiũ: vel ſm operationez eius qui dedit beneficium. Secundo ibi.

Patientis quidez eniz talia aiunt accipere a bñficis que parua erant illis: ⁊ erant ab alteris accipere paruificãtes. Hi aũt ecõuerſo. Maxima eoꝝ que apud ipſos: ⁊ que ab aliĳs nõ erat ⁊ in piculis vel talibus neceſſitatibus.

Aſſignat rationẽ dubitatõis. illi. n. qui recipiunt beneficia intendentes attenuare ſuſcepta beneficia dicunt ſe alia recepiſſe a bñficis: que parua erant illis ad dandũ: ⁊ que illi poterãt de facili ab aliĳs recipere. ecõuerſo aũt benefactores volẽtes magnificare ſua beneficia ſe contuliſſe maxima eoꝝ que habebant: ⁊ q̃lia nõ poterãt ab eis recipere: ⁊ ꝙ ea cõtulerint in piculis ⁊ in magnis neceſſitatibus. Tertio ibi.

Igit̃ ꝑpter vtile quidẽ amicitia exñte patientis vtilitas menſura eſt. Iſte. n. indigens ⁊ ſufficit ipſi ⁊ aſſumens equale. tantuz igit̃ fiet adiutorium quantũ iſte iuuat̃: ⁊ reddẽdũ eſt ipſi quãtuz acceperit ⁊ plus. melius. n. In his aũt que ſm virtutẽ accuſatiões quidẽ nõ ſunt. menſure aũt aſſimilat̃ operãtis electio. virtutis. n. ⁊ moris in electione principale eſt.

Soluit dubitationẽ: ⁊ inquit ꝙ mẽſura retributionis dꝫ accipi ſm vtilitatẽ quã pcepit ille q paſſus eſt beneficiuz. iſte. n. eſt q indiguit bñficio: ⁊ ſufficit ꝙ tẽptet reddere equalẽ retributionẽ tñ. q̃ fuit benefactoris adiutoriũ q̃tum recipiens accepit de adiutorio: ⁊ ſi plus faciat melius eſt. in amicitĳs aũt que ſunt ſm virtutẽ nõ ſunt quidẽ accuſatiões. ſicut ſupra dcm̃ eſt: eſt tñ in eis facienda recompenſatio: ⁊ in hoc electio vel volũtas ꝯferẽtis

bñficiū hȝ ſilitudinē menſure: qꝛ menſura vniuſcuiuſqȝ generis eſt id qđ eſt ꝑncipale in genere illo. ꝑncipalitas aūt ꝟtutis ⁊ moris ꝯſiſtit in electiōe. ⁊ iđ in amicitia que eſt ſm virtutē dȝ fieri recōpenſatio ſm voluntatē eius qui beneficiū ꝯtulit: etiā ſi paruū aut nullū auxilium ex hoc eſt aliquis conſequutus.

DJfferunt autē in his ⁊ que ſm ſuperexcellentiā amicitijs. ſignificat autē vtiqȝ plus hēre. Cum aūt nō hoc fiat diſſoluit̄ amicitia. exiſtimat enim melioꝛ cōuenire ipſi plus habere. bono eni tribui plus. ſilr̄ aūt ⁊ vtilioꝛ. inutilem enim exiſtentē nō aiunt opoꝛtere equale habere. miniſtrationem.n. fieri. ⁊ nō amicitiā: ſi non ſm dignitatē operum erunt que ex amicitia.

¶ Poſtqȝ oñdit qualiter fiāt accuſatiōes in amicitia vtilis: que eſt ſm equalitatē. Hic oñdit quō fiant accuſationes in amicitijs: que ſunt ſm ſuperexcellētiā. Et circa hoc tria facit. Pꝛimo ponit ꝯtrouerſiā que in talibus amicitijs fieri ꝯſueuit. Secundo aſſignat ꝯtrouerſie rōnē. ibi. (Exiſtimāt.n. melioꝛ ⁊c̄.) Tertio determinat veritatē. ibi. (Uidet̄ aūt vtiqȝ ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝑmo: ꝙ etiā in amicitijs: que ſunt ſm ſuperexcellētiā eſt quedā dr̄ntia ⁊ diſcoꝛdia inter amicos: dū vterqȝ.ſ. ⁊ maioꝛ ⁊ minoꝛ dignuȝ reputat qđ ipſe plus hēat: ⁊ ſi hoc nō fiat diſſoluitur ꝓpter hoc amicitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Exiſtimant enim quēadmodum in pecuniarum cōmunicationē plura accipiunt ꝯferētes plura: ſic opoꝛtere ⁊ in amicitia.

¶ Aſſignat rōneȝ predicte diſcoꝛdie. Et ꝑmo ponit rōnē: que mouet maioꝛes. Secūdo rōnem quā inducūt minores. ibi. (Indigēs aūt ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝑmo: ꝙ quātū ad amicitiā: que eſt ſm ꝟtutē ille qui eſt melioꝛ exiſtimat conueniens eſſe ſibi ꝙ pluſ habeat. ſi enm bono debetur bonum. cōueniēs eſt ꝙ melioꝛi plus de bono attribuat̄: ⁊ ſimiliter in amicitia que eſt ſm vtile: ille ꝗ eſt vtilioꝛ eſtimat ꝙ ipſe debeat plus hēre. nō.n. opȝ ſicut dicunt ꝙ ille ꝗ eſt minus vtilis equalia recipiat ei ꝗ vtilioꝛ eſt. eēt eniȝ q̄dā miniſtratio.i. ſeruitus ⁊ nō amicitia: ſi cōmoda que ex amicitia ꝓueniunt nō diſtribuerent̄ ſm dignitatem operū. vt.ſ. ille ꝗ melius operat̄ plus hēat: exiſtimatur ꝙ. ſicut in mercatiōib⁹ ex cōmuni pecunia plura recipiunt illi qui plus poſuerūt: ita etiā debet fieri in amicitia: ꝙ qui plura appoſuit ad amicitiam plura recipiat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Indigens autē ⁊ deterioꝛ econuerſo. Amici enim boni eſſe ſufficere indigētibus. Quid enim aiunt vtile ſtudioſo vel potenti amicum eſſe nihil recepturum?

¶ Ponit rationes quas inducunt inferioꝛes. econuerſo eniȝ loquunt̄ idigēs in amicitia vtilis ⁊ deterioꝛ in amicitia ꝟtutis. dicūt.n. ꝙ ad amicū excellētē in bono pertinet ꝙ ille ſufficienter ꝓuideat amicis indigentibus. nulla enim videret̄ eſſe vtilitas: ſi aliquis inferioꝛ eēt amicus alicui virtuoſo vel potenti: ſi nihil ab eo recipere debeat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur aūt vterqȝ recte dignificare: ⁊ opoꝛtere vtiqȝ plus tribuere ex amicitia nō ex eodē: ſȝ ſuperexcellēti qdē honoꝛis. idigēti aūt lucri.

¶ Determinat veritatē. Et ꝑmo ꝓponit veritatē. Scđo manifeſtat eā. ibi. (Uirtutis quideȝ ⁊c̄.) Tertio infert qđdā coꝛrelariuȝ ex dictis. ibi. (Pꝛopter qđ ⁊ vtiqȝ ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝑmo: ꝙ vterqȝ.ſ. ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ recte videtur eſtimare id ꝙ dignuȝ eſt: qꝛ vterqȝ aliqd opȝ plus dare: non tamē de eodem: ſed ei qui ſuperexcellit. debet plus dari de honoꝛe. ei autem qui indiget debet plus dari de lucro. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uirtutis quideȝ enim ⁊ beneficij: honoꝛ eſt retributio. indigētie aūt auxiliū lucrum.

¶ Manifeſtat qđ dcm̄ eſt. Et ꝑmo per rōneȝ. Secundo per exemplū. ibi. (Sic aūt hēre ⁊c̄.) Tertio ꝓbat qđdā quod dixerat. ibi (Poſſibile.n. ⁊c̄.) Dicit ergo pꝛimo: ꝙ ideo ſuperexcellenti dȝ dari plus de honoꝛe: qꝛ honoꝛ eſt ꝓpꝛia retributio pꝛo operibus virtutis ⁊ pꝛo beneficijs pꝛeſtitis: in quibus excedunt maioꝛes: ſed per lucrū pꝛeſtatur auxilium contra indigentiam: quā patiuntur inferioꝛes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sic aūt habere hec ⁊ in vrbanitatibus videtur. Nō.n. honoꝛat̄ qui nullū bonū cōi tribuit. cōe.n. dat̄ ei ꝗ cōe beneficat. honoꝛ aūt cōmune. Non.n. eſt ſimul ditari a cōibus ⁊ honoꝛari. In oibus.n. minus nullus expectat. ei autē qui circa pecunias minoꝛat̄ honoꝛē tribuunt: ⁊ dona expectanti pecunias. ꝙ ſm dignitatē enim adequat ⁊ ſaluat amicitiā: quēadmoduȝ dictum eſt. Sic itaqȝ ⁊ in equalibus aſſociandum ⁊ ei ꝗ in pecunias vtilis eſt. vt in virtute honoꝛē reddendū tribuentē ꝙ ꝯtingit.

¶ Manifeſtat idē per exemplū. ſicut.n. videmus accidere in vrbanitatib⁹. nō.n. honoꝛat̄ ille qui bonū nullū tribuit in cōmunitate: ſȝ ei qui aliquod beneficiū cōmunitati cōtulit dat̄ cōmune bonū qđ eſt honoꝛ. nō.n. de facili ꝯtingit ꝙ aliqs a cōmunitate ſimul ⁊ diuitias ⁊ honoꝛes recipiat. nō eniȝ aliquis ſuſtineret ꝙ haberet minus q̄tum ad oia.ſ. ⁊ quantū ad diuitias ⁊ quantuȝ ad honoꝛes: ſed ei qui diminutus eſt in pecunijs ꝓpter expenſas quas in ſeruitiū cōmunitatis fecit. tribuit ciuitas honoꝛem. ei ꝟo qui ꝓpter ſua ſeruitia expectat dona tribuūt pecunias. Dcm̄ eſt.n. ſupꝛa ꝙ id qđ eſt ſm dignitatē obſeruatū ⁊ exhibitū: facit equalitatem ꝓpoꝛtionaliter in amicis: ⁊ ſic amicitias cōſeruat. ſicut ergo ciuitates quibuſdā exhibent honoꝛes: quibuſdā pecuniaȝ ſm eoꝝ dignitatē: ſic faciendū eſt qñ ſunt amici inequales: vt ei ꝗ ſuo beneficio in pecuniarū exhibitione vtilis fuit: vel ꝗ opera virtuoſa peregit: reddatur honoꝛ: ita ꝙ retributio fiat: ⁊ ſi non de equiualenti: tamen de eo quod fieri poteſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Poſſibile enim amicitia requirit non qđ ſm dignitatē. Neqȝ enim eſt in omnib⁹ quēadmodum in his que ad deos honoꝛibus ⁊ parentes. Nullus eniȝ ſm dignitatē aliquando vtiqȝ retribuit. In potentiaȝ aūt famulans epyiches eſſe videtur.

¶ Pꝛobat ꝙ ſufficiat reddere ꝙ cōtingit: qꝛ amicitia requirit id qđ eſt poſſibile amico: non aūt ſemꝑ id qđ eſſet dignū: qꝛ qñqȝ oino eſſet impoſſibile. nō.n. pōt in omnibus beneficijs retribui condignus honoꝛ. ſicut pȝ in honoꝛibus qui exhibent̄ deo ⁊ parentibus: quibus nullus pōt aliquādo retribuere condignum: tñ ſi aliquis famulat̄ deo ⁊ parentibus ſecundū ſuam potentiaȝ videt̄ eſſe

epyches.i.virtuoſus.¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qđ ⁊ vtiq̄ videbitur nō licere filio patrem abnegare. patri aūt filium.

¶ Infert qđdā correlariū ex dictis: ⁊ p̄mo cōcludit ex dictis: ꝙ non licet filio abnegare patreʒ: ſed patri licet abnegare quādoq̄ filium. ¶ Secundo ibi.

¶ Debitum enim reddendum. Nihil auteʒ faciens dignuʒ eoꝝ que ſubfuerunt operatus ex qua re ſemper debet. Quibus auteʒ debet̄ poteſtas dimittere: ⁊ patri vtiq̄.

¶ Manifeſtat qđ dcm̄ eſt duabus rōnibus. Quarū p̄ma eſt ꝙ filius cū ſit ꝯſtitutus debitor patri ꝓpter ſuſcepta bñficia: dʒ ei retribuere: nec pōt aliqd dignū facere bñficys receptis. vñ ſemp remāet debitor. ⁊ iō nō licʒ ei abnegare patrē: ſed illi quibus debet̄ habent poteſtatē dimittendi eos qui ſibi debent: ⁊ ita pater habet poteſtatem dimittendi filium. ¶ Scđam rōnē ponit ibi.

¶ Simul aūt forte nullus aliq̄ñ recedere videt̄ niſi ſupexcellēte in malitia. ſine. n. naturali amicitia auxiliationē humanū nō expelli. Huic aūt fugiēdū vel nō feſtinādū ſufficere malo exiſti. bñ pati eni multi volunt. facere aūt fugiunt vt inutile. De his aūt intantū dcm̄ eſt.

¶ Et dicit ꝙ nullus filius videt̄ recedere a pr̄e abnegādo ipſuʒ: niſi forte per excellētē malitiā: qꝛ ꝓpter amicitiā nālem: que eſt inter patrē ⁊ filiū humanū eſt ꝙ aliqs nō expellat eū q ſibi auxiliatus eſt: ⁊ ita iniquiſſimuʒ eſt ꝙ filius expellat patreʒ: ſʒ ſi filius ſit malus pater dʒ fugare eū: vel ad minus nō dare magnā operā ad ꝓuidenduʒ ei ſufficiēter: qꝛ p boc in malitia creſceret. multi. n. ſunt q volūt bñ pati ab alys: ſʒ fugiūt bñfacere: ac ſi hoc eſſet inutile. Ultimo aūt epylogādo ꝯcludit ꝙ de his q̄ ad ſpēs amicitie pertinent tm̄ dcm̄ eſt: ⁊ ſic dat̄ ſententia octaui libri.

¶ Incipit liber nonus.

In oibus aūt diſſimiliū ſpērū amicitys analogū vtiq̄ equat ⁊ ſaluat amicitiam queadmodū dictū eſt: puta ⁊ in politica corriario pro calciamētis retributio fit ꝑm dignitatem ⁊ textori ⁊ reliquis.

¶ Poſtq̄ pħs oſtēdit qd eſt amicitia: ⁊ determinauit de amicitie ſpēbus hic in nono libro determinat de amicitie ꝓprietatib⁹: ⁊ p̄mo ponit ꝓpetates amicitie. 2° mouet quaſdā dubitatiōes circa p̄determinata. ibi. (Dubitat̄ aūt vtrū opʒ ⁊c̄.) Circa p̄m duo facit. Primo determinat ea que ꝑtinēt ad ꝯſeruatōeʒ ⁊ diſſolutionē amicitie. Scđo determinat de amicitie effectibus. ibi. (Amicabilia aūt q̄ ad amicos ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo determinat ea q̄ pertinent ad ꝯſeruationē amicitie. Scđo determinat quedā que ꝑtinēt ad diſſolutionē ipſi⁹. ibi. (Dʒ aūt dubitationē de eo ⁊c̄.) Circa p̄m tria facit. Primo ꝓponit id qđ eſt amicitie cōſeruatiuū. Scđo oſtēdit qūo ꝓpter hđ defectū amicitia turbat̄. ibi. (Hic q̄deʒ ĝ inuenta eſt ⁊c̄.) Et qꝛ in amicitys equaliū manifeſtū eſt ꝙ amicitia cōſeruat̄ p hoc ꝙ equale reddit̄. manifeſtat p° q̄liter poſſit cōſeruari amicitia: que eſt diſſimiliū pſonarū adiuicē: qđ magis dubiū eſſe videbat̄: ⁊ dicit ꝙ in oibus talib⁹ amicitys diſſimiliū pſonaꝝ. puta pr̄is ad filiū. regis ad ſubditū: ⁊ ſic de alys: adequat ⁊ ꝯſeruat amicitiā ſʒ ꝙ exhibet̄ analogū. i. id qđ eſt ꝓportōale vtriq̄: ⁊ hoc māifeſtat per exēplū eius: qđ eſt in politica iuſtitia ꝑm quā in 5° dcm̄ eſt: ꝙ corriario ꝓ calciamētis: q̄ dedit dʒ retribui retributio ꝑm dignitatē q̄ eſt ꝑm ꝓportōeʒ: ⁊ idē eſt de textore ⁊ de reliqs artificib⁹. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Hic quidem igitur inuenta eſt cōmunis menſura nūmiſma: ⁊ ad hoc vtiq̄ omnia referuntur ⁊ h menſurantur.

¶ Oñdit qūo ꝓpter defectū analogi turbat̄ amicitia. Et circa hoc duo facit. Primo ponit cām. q̄re hđ ꝑturbatio ꝯtingere nō pōt circa iuſtitie cōmutationē: ⁊ dicit ꝙ h. ſ. in cōmutatiōib⁹ politicis iuēta eſt quedā cōis mēſura. ſ. denarius. ad quē ſicut ad mēſurā oia cōmutabilia referunt̄: ⁊ eoꝝ p̄cium p denarios menſurat̄. ⁊ iō certuʒ eſſe pōt qđ ꝓ quo reddēdū ſit: ſʒ ea que ꝑm amicitiā cōmutātur. puta affectus ⁊ obſequia amicoꝝ appreciari pecūia non poſſunt. ¶ Et ideo ſecundo ibi.

¶ In amicitia aūt q̄ñq̄ quidē amator accuſat: qm̄ ſupamans nō redamat̄ nihil bñs amabile. ſi ſic ꝯtingat. multotiens aūt amatus: qm̄ plus repromittens oia tm̄ nihil ꝑficit.

¶ Oñdit qūo ꝓpter defectuʒ analogi amicitia ꝑturbat̄. Et p° ꝯtingit ex eo ꝙ nō fit recōpēſatio ab vno amico alteri. 2° ex eo ꝙ nō recōpēſat̄ illud qđ q̄rebat̄. ibi. (Cōtēnūt aūt ⁊c̄.) Circa p̄m duo facit. Primo ꝓponit cauſaʒ ꝑturbatōis amicitie. Scđo oñdit in qbus amicitys hoc ꝯtingat. ibi. (Accidit aūt talia ⁊c̄.) Circa p̄m ꝯſiderāduʒ eſt ꝙ recompēſatio amicitie attēditur ꝑm duo. Primo q̄tū ad interiorē affectū amoris: ⁊ quātū ad hoc dicit ꝙ q̄ñq̄ in amicitys ꝯtigit ꝙ amator accuſat eū quē amat: qm̄ cū ipſe ſupabūdāter amet: ⁊ nō redamat̄ ab eo queʒ amat: ⁊ q̄ñq̄ ſua accuſatio eſt iniuſta. puta ſi cōtingat ꝙ nihil hēat in ſe. vñ ſit dignus amari. Scđo fit recōpenſatio amicitie q̄tū ad exteriora dona vel obſeq̄a: ⁊ quantū ad hoc dicit ꝙ multotiens ille qui amat̄ accuſat amatorem: qꝛ cum ꝑus repromiſerit ſibi omnia tandem nihil perficit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Accidunt autem talia cum hic quideʒ ꝓpter delectationeʒ amatum amet. hic auteʒ ꝓpter vtile amatoreʒ. hec aūt nō ambobus exiſtunt: ꝓpter hec eniʒ amicitia exiſtente diſſolutio fit cum non fiant. quoꝝ gratia amabant: non enī ipſos amabant: ſed exiſtentia nō manentia entia. Propter qđ tales ⁊ amicitie. Que autem morum ꝑm ſeipſam exiſtens manet quemadmodum dictum eſt.

¶ Oñdit in qb⁹ amicitys h ꝯtingāt: ⁊ dicit ꝙ p̄dicte mutue accuſatiōes iter amatorē ⁊ amatū accidunt q̄ñ amator amat pp delectatiōeʒ. amicus aūt amat amatorē pp vtile. ꝯtingit aūt q̄ñq̄ ꝙ iſta nō exiſtūt: qꝛ. ſ. nec amatori amatus exhibet delectatōeʒ: nec amator amato vtilitateʒ. iō fit diſſolō amicitie: cū nō permaneāt illa: pp q̄ ſola amicitia erat. nō. n. ſeīuicē pp ſeipſos amabāt: ſʒ pp p̄dicta. ſ. vtilitatē ⁊ delectationē: q̄ nō ſūt ꝑmanētia. ⁊ iō nec tales amicitie ſūt ꝑmanētes: ſʒ ſicut. s. dcm̄ ē. amicitia q̄ eſt pp bonos mores eſt ꝑmanēs: qꝛ ꝑm eā amāt ſeīuiceʒ amici ꝓpter ſeipſos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōtendūt aūt ⁊ cū altera fiant ipſis ⁊ que nō appetūt. ſīle. n. ei qđ eſt nihil fieri cū eo qđ appetit nō potit̄. puta ⁊ cytharedo repromittens q̄to meli⁹ caneret tāto plus. in mane aūt expe

tenti ꝓmiſſiões: ꝓ delectatõe delectatõez reddidiſſe dixit: ſiqdē igiť vterqȝ hoc volebat ſufficiēter vtiqȝ habuit. ſi aũt h qdē delectationē. h aũt lucrũ: ⁊ h qdez hȝ. hic aũt nõ. nõ vtiqȝ erit qḋ ꝑm cõicatiõez bñ. Quib⁹. n. indigēs exiſtit his ⁊ attendit. ⁊ illius qdē gr̃a hec dabit.

℄ Oñdit qũo amicitia turbať ꝑ hoc ꝙ nõ recõpenſať. illud qḋ querebať: ſȝ aliud: ⁊ dicit ꝙ multotiēs amici ꝯtēdunt adinuicē cum nõ recompenſenť eis illa que appetunt: ſed quedā alia. cum. n. aliqs non potitur eo qḋ deſiderat: ſiľe eſt: ac ſi nihil ei fieret: ⁊ ponit exēplũ de q̊dā cythare do. cui qdā repromiſit ꝙ q̃to meli⁹ cãtaret tãto ei plus daret: cũ aũt in mane poſt cantuȝ petyſſet repromiſſiões ſibi adimpleri. rñdit ꝓmiſſoꝛ ꝙ ipſe ꝓ delectatione reddiderat ei delectatiõez: qꝛ verſa vice in aliquo eũ delectauerat: ⁊ ſi qdē cythareduſ q̃rebat delectatõez ſufficiēter ſe hȝ recõpēſatio facta. Si v̊o ꝓmiſſoꝛ q̃rebat delectatõez. cythareduſ aũt lucrũ: nõ eſt bñ facta cõmutatio: qꝛ vnus eoꝝ hȝ qḋ querebat. alius aũt nõ. ille eniȝ qui exhibet aliqd ad illa attendit quibus indiget: ⁊ hoꝝ gratia dat illa que dat. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Dignitatē aũt vtriuſqȝ oꝛdinare eſt añ dãtis vel ꝑaccipiētis. Qui. n. añ dat videť ꝯcedere illi: qḋ aiunt ⁊ pythagoꝛā facere. cuȝ. n. doceret queqȝ honoꝛare diſcentē iuſſit quãdo videť digna ſcire. ⁊ accipiebat tantũ. In talibus autez quibuſdā ſufficit h. merces aũt viro.

℄ Docet remedia ꝯ ꝑdictas amicitie turbatões. Et circa hoc duo facit. Pꝛimo docet q̃ ſint obſeruanda ad hoc ꝙ pax amicitie ꝯſerueť. 2° determiat q̃ſdā dubitationez. ibi. (Dubitatõez aũt hñt ⁊c̃.) Circa p̃m duo facit. Pꝛimo oñdit ad quē ꝑtineat eſtimare dignā recõpenſationē in amicitijs. 2° oñdit q̃liter h⁹ recõpēſatio fiat. ibi. (In quibuſdā nõ fit ⁊c̃.) Circa p̃m duo facit. Pꝛimo oñdit: ꝙ eſtimatio digne recõpēſatõis ꝑtinet ad eũ q p̃° accepit bñficiũ. 2° oñdit qũo ex eius defectu ſeq̇ť accuſatio in amicitijs. ibi. (Poſt accipiētes aũt ⁊c̃.) Diť g̊ p̃° ꝙ oꝛdinare dignitatē recõpēſatõis ꝑtinet ad vtrũqȝ. ſ. ad eũ q añ dedit ⁊ ad eũ q añ accepit bñficiũ: ſȝ tñ ille qui añ dedit vř ꝯcedere iudiciũ recõpēſatiõis illi q accepit. ſiť dř ḋ pythagoꝛa ph̊o: ꝙ cũ doceret diſcipulos iubebat ꝙ diſcipulus honoꝛaret eũ in munerib⁹ q̃tũ ſibi videbať dignũ dare ꝓ his: q̃ eo docēte ſciebat: ⁊ tãtuȝ accipiebat ab vnoquoqȝ eoꝝ. in talib⁹. n. amicitie obſequijs ſufficit qbuſdaȝ ꝙ eis reddiť ꝑm eſtimatõez recipiētiũ bñficia: ⁊ ſic videntur ſufficienter mercedē recipere: qꝛ merces dať viro. ſ. benefico: nõ aũt rei exhibite. ⁊ ideo ſufficiens videť eſſe merces: que ſufficit viro: etiam ſi non equiparet beneficium. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Pꝛeaccipiētes aũt argētũ. Deide nihil faciētes eoꝝ q̃ dixerũt ꝓpter ſupabũdãs repromiſſionũ ꝯueniēter in accuſatiõib⁹ fiũt. Nõ. n. ꝑficiunt q̃ ꝯfeſſi ſũt. hoc aũt foꝛte facere ſophiſte coguntur ꝓpter nulluȝ vtiqȝ dare argentũ ꝓ qb⁹ ſciũt. Iſti qdē igiť quoꝝ accipiebant mercedē nõ faciētes ꝯueniēter iaccuſatiõibus ſunt.

℄ Oñdit qũo ꝑturbatio amicitie ꝓuēit ex defectu eoꝝ q p̊ accipiũt: ⁊ diť ꝙ illi q p̃° accipiũt pecuniā añ. ſ. q̃ȝ ſuiãt: deide nihil faciũt eoꝝ q̃ ꝓmiſerunt: qꝛ foꝛte ꝓmiſſiones fuerũt ſupflue ꝯueniēter accuſanť: qꝛ nõ ꝑficiunt ea que ꝓmiſerũt: ⁊ hec coguntur facere ſophyſte: qꝛ ꝓ oĩbus: que ſciunt nihil dareť eis. ſi cõmittereť arbitrio diſcētiuȝ: qꝛ tota eoꝝ ſcia in qbuſdā appentib⁹ ⁊ friuolis ꝯſiſtit. Sic g̊ ibi iſti iuſte accuſanť dũ nõ faciebãt illa ꝓ qbus mercedē accipiebant. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ In qb⁹ aũt nõ fit ꝑꝑ ꝯfeſſionē miniſtratiõis. hi qdē ꝓpter ſeipſos añdãtes. dcm̃ eſt: qm̃ iaccuſabiles. talis. n. ꝑm v̓tutē amicitia. ⁊ retributionē faciendā ꝑm electionē. hec. n. amici ⁊ virtus. Sic aũt ⁊ videť ⁊ ph̃ia cõicantibus. non . n. ad pecunias dignitas menſurať ꝑciũqȝ eqponderãs nõ vtiqȝ fiet: ſed foꝛte qḋ ſufficiens queadmodũ ad deos ⁊ parētes ꝯtingens.

℄ Oñdit qũo debeat fieri recõpēſatio in amicitijs. Et p̃° q̃tũ ad amicitias: q̃ ſunt ꝑȝ v̓tutē. 2° q̃tũ ad alias amicitias. ibi. (Nõ tali aũt exñte ⁊c̃.) Dicit g̊ p̃° ꝙ ſi nõ fiat collatio bñficij ꝓpter ꝯfeſſionē. i. cõmiſſionē alicui⁹ certi miniſterij. ſicut in ꝑdictis fiebat. cõtingit q̃nqȝ ꝙ aliq añ dãt bñficia aliqb⁹ ꝑꝑ ipſos accipiētes ⁊ nõ ĩtuitu alicuius recõpēſatiõis: ⁊ manifeſtũ eſt ex ꝑdictis in 8° ꝙ tales ſunt iaccuſabiles. hoc. n. ꝑtinet ad amicitiā: q̃ eſt ꝑm v̓tutē in q̃ faciēda eſt retributio. reſpiciēdo ad electiõez ſiue affectũ facientis. electio. n. maxime ꝑtinet ad amicitiā ⁊ virtutē. ſicut dcm̃ eſt: ⁊ ſicut hoc obſeruať in amicitia: q̃ ꝯſiſtit in cõicatiõe v̓tutis. ſic etiaȝ obſeruãdũ eſt in cõicatione ph̃ie. puta inter magiſtrũ ⁊ diſcipulũ. nõ eniȝ dignitas ph̃ie quã quis adiſcit põt menſurari ꝑm pecuniam: nec põt diſcipulus equale preciũ magiſtro reddere: ſed foꝛte reddendũ eſt illud qḋ ſufficit. ſicut deo ⁊ parentibus. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Nõ tali aũt exiſtēte datione: ſȝ in aliquo. maximo qdē foꝛte opȝ retributõez fieri viſaȝ ambobus ꝑm dignitatē eſſe. ſi aũt hoc nõ accidat. nõ ſolũ neceſſariũ eſſe videbiť vtiqȝ pꝛehabentem oꝛdinare: ſed etiā iuſtum.

℄ Oñdit q̃liter fiat recõpēſatio in alijs amicitijs. Et circa hoc tria facit. Pꝛio ꝓponit qḋ ĩtendit. 2° ꝓbat ꝓpoſitũ. ibi (Quãtũ. n. ⁊c̃.) 3° rñdet tacite q̃oni. ibi (Opȝ aũt foꝛte ⁊c̃.) Dicit g̊ p̃° ꝙ ſi non ſit talis datio: ꝙ. ſ. aliqs det amico ꝑꝑ ſeipm̃: ſȝ in aliquo recipiēdo ſit dãtis ĩtētio: oȝ ꝙ fiat retributio: q̃ videť ambob⁹ digna. ſ. ⁊ danti ⁊ accipiēti: ⁊ ſi hoc nõ ꝯtingat oȝ eſtimare dignā compenſationem ille q ꝑ̇us habuit bñficiũ: ⁊ hoc non ſolũ eſt neceſſarium: ſed etiā iuſtũ. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quãtũ. n. vtiqȝ iſte adiut⁹ eſt: vel ⁊ q̃to delectationē vellet vtiqȝ tm̃ recipiēs hēbiť adhuc dignitatē. Et. n. in emptionib⁹ ſic videť factũ.

℄ Pꝛobat ꝓpoſitũ. Et p̃° per rõnē. 2° ꝑ auc̃tē legis. ibi. (Alicubi aũt ⁊c̃.) Dicit g̊ p̃° ꝙ q̃tũ aliqs eſt adiutus per bñficiũ amici in amicitia vtili: aut quãtũ acceptat delectationē in amicitia delectabili: tãtũ dignũ eſt ꝙ recõpēſet: qꝛ ſic etiā videť fieri in emptionibus: ꝙ. ſ. quãtuȝ aũt aliqs ſit adiutus ex beneficio: vel quantuȝ acceptat delectationē. ipſe maxime ſcire põt q eſt adiutus vel delectatus. ⁊ ideo neceſſariũ ⁊ iuſtũ eſt ꝙ ꝑm eſtimationem cõmuteť recõpenſatio. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Alicubi aũt ſunt leges. ſ. voluntariũ ꝯuentionum vindictas nõ eē: vt oppoꝛtunũ cui credit diſſolui ad hunc queadmodũ cõicauit. Cui. n. ꝯceſſum eſt hũc exiſtimant iuſti⁹ eſſe oꝛdinare

ꝯcedente.multi.n.nō equali appreciant̄ bn̄tes volētes accipere. ꝓpria.n.⁊ que dant ſingulis vident̄ multo digna:ſ3 tn̄ retributio fit ad tantum quātū vtiq₃ ordināt accipientes.

¶ Oñdit idē ex auctoritate legis:⁊ dicit ꝙ in aliqb⁹ ciuitatibus lege ſtatuit̄ ꝙ nō fiat aliq̄ vindicta circa voluntarias ꝯuentiōes.ſi poſtea aliqs eoꝝ ſe deceptū reputet: q2 oportet vt ſi aliqs voluntarie credidit alicui beneficiū ſuū vel obſequiū ꝙ ſoluat̄ ꝑm eius iudiciū cui credidit ꝑm modū ꝑme cōmutatiōis.exiſtimant.n.legiſlatores ꝙ ille cui a ꝑncipio ꝯceſſum eſt. magis iuſte d3 ordinare recōpēſatiōe3 q̄ ille q ei ꝯceſſit. ⁊ h iō q2 multa ſūt que nō equaliter appreciant̄: illi q iā hn̄t ea.⁊ illi q ñ nouo volunt ea accipere. videt̄.n.ſingulis ꝙ ꝓpa bona que dāt ſint digna multo ꝓcio:ſ3 tn̄ retributio d3 fieri intātū quantū eſtimāt recipiētes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Op3 aūt forte in tāto appreciari q̄tū bn̄ti videt̄ dignū:ſed qn̄ añ hēre appreciatis eſt.

¶ Rñdet tacite qōni dicēs:ꝙ ille q recipit bn̄ficiū.d3 appreciare ipſu3 nō ꝑm hoc qd ei videt̄ dignū poſtq̄ iā h3 ſed q̄tū appreciabat̄ añq̄ hēret.ſolēt.n.hoīes appreciari bona tēporalia adepta minus q̄ qn̄ ea non habita cupiebāt.⁊ precipue in nec̄itate exiſtentes.

Dubitationē aūt hn̄t ⁊ talia.puta vtrū op3 omnia patri attribuere ⁊ obedire.vel laborantē qdē medico obediēdū.ducem aūt exercitus ad ordinādū bellicoſu3.Sil'r aūt amico magis vel ſtudioſo miniſtrādū. Et bn̄factori reddendū grām magis vel amico dandū.ſi ambob⁹ nō ꝯtingit.

¶ Poſtq̄ phus oñdit:ꝙ amicitia ꝯſeruat̄ per recōpenſationē ꝓportionalē.hic mouet q̄ſdā dubitationes circa amicoꝝ bn̄ficia ⁊ ꝯpenſatiōes eoꝝ.Et p° mouet dubitationes. 2° ſoluit eas.ibi.(Ergo oīa talia ⁊c̄.)Circa ꝑmū mouet tres dubitatiōes.quaꝝ ꝑma eſt vtrū circa oīa d3 magis exhibere bn̄ficia patri ⁊ obedire ei q̄ quibuſcūq₃ alijs perſonis:vel circa quedā ſit magis obediēdū alijs. puta ꝙ laborans.i.īfirmus magis d3 obedire medico q̄ patri:⁊ homo bellicoſus magis d3 obedire ꝓcepto ducis exercitus q̄ precepto patris.Secūda dubitatio eſt. vtꝝ aliqs magis debeat miniſteriu3 exhibere amico ſuo vel homini virtuoſo.Tertia dubitatio eſt. vtru3 homo magis debeat retribuere benefactori pro gratia ſuſcepta q̄ dare amico.ſi ita contingat ꝙ homo non poſſit vtriq₃ ſatiſfacere.¶ Deinde cum dicit.

¶ Igit̄ oīa talia certe qdē determinare nō facile.multas.n.⁊ oīmodas hn̄t dr̄ntias ⁊ magnitudine ⁊ paruitate ⁊ bono ⁊ nec̄io.Qm̄ autē nō oīa eidē reddendū nō imanifeſtum.

¶ Soluit ꝑdictas qōnes:⁊ ꝑmo ſoluit in gn̄ali.Scdo in ſpāli.ibi.(Et bn̄ficia qdē.)Dicit g̃ p°. ꝙ oīa h3 per certitudinē determinare nō eſt facile: q2 circa ꝑdicta pōt attendi dr̄ntia multipl'r ⁊ ꝑm oēm modū.ſ. ꝑm magnitudinē ⁊ ꝑuitatē.puta ꝙ aliqs eſt v̄tuoſus vel amicus vel benefactor vel multū vel parū: ⁊ ſimil'r q̄ñq₃ eſt differētia ꝑm bonū ⁊ neceſſariū.puta miniſtrare virtuoſo ſeu amico videt̄ eſſe melius:ſed miniſtrare benefactori videtur eſſe magis neceſſariū.hoc tamē in talibus eſt manifeſtū ꝙ nō oīa ſunt eidē exhibenda:ſed quedam eis. quedam alijs.¶ Deinde cum dicit.

¶ Et bn̄ficia qdē retribuendū vt in multū magis q̄ donandū amicis. Et queādmodū mutuū cui d3 reddēdū magis q̄ amico dandū.

¶ Soluit ꝑmiſſas qōnes in ſpāli:⁊ p° ſoluit tertiā dubitationē. 2° ſoluit ꝑmā: per quā ēt dat̄ itelligi ſolo ſecūde. ibi.(Qm̄ qdē igit̄ nō eadē ⁊c̄.)Circa ꝑm tria facit. Prio docet qd ſit cōiter obſeruādū:⁊ dicit ꝙ in plurib⁹ magis d3 hō retribuere bn̄factori q̄ dare gratis amico. eodem eni3 modo homo tenet̄ ꝑm moralē honeſtate3 ad retribuendū beneficia. ſicut ꝑm legale3 iuſtitiā ad mutuum reddendum.¶ Secundo ibi.

¶ Forte aute3 neq₃ hoc ſemper puta liberari a latronib⁹.vtrū ſoluentē ꝯtra liberandū ⁊ vtiq₃ quicūq₃ ſit.vel nō capto:petenti aūt reddendum.vel patrē liberandum.videbit̄ eni3 vtiq₃ ⁊ ſeipſo magis patrem.

¶ Ponit caſu3 in quo fallit hoc qd dr̄:⁊ dicit ꝙ forte hoc qd dcm̄ eſt.nō eſt ſemp obſeruandū. puta in caſu in quo aliqs pōt liberari a latronib⁹:⁊ pōt eſſe dubitatio qd horu3 triū ſit potius faciendū.quoꝝ ꝑmū eſt.vtrū.ſ.hō debeat liberare de manu latronū eū q q̄ñq₃ ipſum ſoluit a vinculis:qcūq₃ ille ſit.ſcdm eſt ſi bn̄factor nō ſit captus ⁊ petat ſibi in aliquo alio ſatiſfieri. an ſit ei retribuēdū. tertiū eſt vtrū hō debeat liberare patrē a latrōib⁹:⁊ hoc tertiū eſt pre oīb⁹ magis eligēdu3. videt̄.n.ꝙ hō debeat magis liberare patrē etiā q̄ ſeipſu3.¶ Tertio ibi.

¶ Qd igit̄ dcm̄ eſt vl'iter qdē debitū reddēdū. ſi aūt ſuperexcedat datio bono vel neceſſario. adhuc declinandum.Q̄ñq₃.n.neq₃ eſt equale ꝑexn̄tiam retribuere cū h qdē ſtudioſum ſciēs bn̄faciat. huic aūt redditio fiat que3 exiſtimat malū eſſe.Neq₃.n.accōmodanti q̄ñq₃ reaccōmodandū.exiſtimans quidē.n. lucrari accommodauit epychi exn̄ti.Hic aūt nō ſperat lucrari a malo.ſiue igit̄ veritate ſic h3 nō equalis dignitas:ſiue h3 qdē: nō ſic aūt exiſtimans:non vtiq₃ videbit̄ inconuenientia facere.

¶ Oñdit q̄liter ſit obſeruādū qd ꝑus dcm̄ eſt.Et p° oſtēdit ꝓpo⁹. 2° īfert qdā correlariū ex dictis.ibi(Quod qdē.g̃ ⁊c̄.)Dicit g̃ p°. ꝙ illud qd dcm̄ eſt.ſ. ꝙ debitu3 ſit reddēdū magis q̄ gratis dādū eſt vl'iter obſeruādū: ſed ſi gratuita donatio excedat in bono v̄tutis.puta ſi ſit alicui multū v̄tuoſo miniſtrādū:vel ſi excedat in neceſſitate.puta cū alicui iminet liberare patrē d3 magis ad hoc declinare:q̄ñq₃.n.ꝯtigit ꝙ nō pōt equparari hoc ꝙ aliqs retribuit beneficijs preexn̄tibus alicui gratuite datiōi. puta cu3 ex vna parte fit retributio ei quē aliqs eſtimat malū eſſe:⁊ ex alia parte illi quē exiſtimat v̄tuoſum:nec eſt mirū.ſi bn̄factori q̄ñq₃ nō eſt reddēdū:q2 neq₃ etiā accōmodāti q̄ñq₃ ꝙ aliqs malus accōmodet alicui v̄tuoſo eſtimans ſe acqrere aliqd lucru3 ex eo. v̄tuoſus aūt non ſperat lucrū ſi ꝯcedet malo.ſi g̃ ꝑm veritatē: ita ſe h3 ꝙ ille ſit malus.manifeſtū eſt ꝙ nō eſt equalis dignitas ꝙ retribuat̄ ei ⁊ ꝙ det̄ bono. ſi aūt non ita ſe h3 ꝙ benefactor ſit malus: ſed ita eſtimat ille qui recepit beneficiū: nō videt̄ eſſe incōueniens facere:ſi magis det gratis ſtudioſo.¶ Deinde cum dicit.

¶ Qd quidē multotiens dictum eſt circa paſſiones ⁊ actiones ⁊ rationes.ſimiliter habent

determinatum his circa que ſunt.

¶ Infert qndã correlariũ ex dictis.pz.n. ex his que nunc dicta ſunt: verũ eẽ illud qđ multotiẽs dcm̃ eſt.ſ.ꝙ rõnes que ſunt circa actiões ⁊ paſſiones humanas nõ poſſunt habere aliqd determinatũ ſm certitudinez.ſicut nec ea circa que ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qm̃ quidẽ igitur nõ eadem omnibus reddẽdum: neqȝ patri omnia: queadmoduz neqȝ ioui ſacrificant: nõ inmanifeſtũ. Quia aũt altera parentibus ⁊ fratribus ⁊ amicis ⁊ benefactoribus ſingulis ꝓpria ⁊ ꝯgruentia attribuẽdũ. Sic aũt ⁊ facere videntᷣ ad nuptias.quidez.n. vocant cognatos.his cõe genus. ⁊ que circa h vtiqȝ actiones: ⁊ in kedea autez maxime exiſtimant cognatos obuiare ꝓpter idem.

¶ Soluit pimã dubitatõez.Et p° oñdit:ꝙ nõ oĩa ſunt patri exhibẽda. 2° determinat q̃ qbus exhibẽda ſunt.ibi. (Uidebitᷣ aũt vtiqȝ ⁊c.) Dicit g̊ p°. nõ eſſe ĩmanifeſtũ ꝙ nõ ſunt eadẽ oĩbus reddẽda.vñ nec fratri ſunt reddẽda oĩa.ſicut nec apud gẽtiles oĩa ſacrificantᷣ ioui: ſȝ quedaz alijs dijs: qꝛ g̊ alia debentᷣ parẽtib⁹ ⁊ fratribus ⁊ amicis ⁊ bñfactorib⁹ ſingulis eoꝝ eſt ⁊ ſunt attribuẽda ea: que ſũt eis ꝓpa ⁊ que ad eos ꝑtinẽt: ⁊ eadẽ rõ eſt de vtuoſis: ⁊ hoc etiã hoĩes obſeruare videntᷣ: qꝛ ad nuptias ſm q̃s fit ꝓpagatio generis vocãt hoĩes cognatos qbus eſt cõe genus.⁊ ſilr ad actiões que ſunt circa nuptias vocantur ꝯſanguinei: ⁊ ꝓpter eãdẽ rõnẽ eſtimãt hoĩes ꝙ ꝯſanguinei debeãt occurrere in kedea.i.in ꝯuentõe.q̃ tractatᷣ de nuptijs agendis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidebitᷣ aũt vtiqȝ nutrimento quidem partibus oportere: maxime ſufficere vt debentes ⁊ cauſis eſſendi melius q̃ȝ ſibiipſis. in hoc ſufficere: ⁊ honorem quidẽ queadmodũ dijs. Nõ oẽm aũt parentibus.neqȝ enim eundẽ patri ⁊ matri: neqȝ rurſus eũ qui ſapientis vel euz qui ducis exercitus: ſȝ paternũ.ſimiliter aũt ⁊ maternũ. Sed ⁊ omni ſeni honorez eum qui ſm etatẽ aſſurrectiõe ⁊ inclinatione ⁊ talibus. Ad amicos aũt rurſus ⁊ fratres ꝯfidentiã ⁊ oium cõicationẽ: ſed ⁊ cognatis ⁊ ciuibus ⁊ ꝯtribulibus ⁊ reliquis oĩbus ſemꝑ tentandũ ꝓpriuz attribuere ⁊ coaptare: que ſingulis exiſtentia ſm ꝓprietatem ⁊ virtutem vel vſum.

¶ Oñdit q̃ qbus ſint attribuẽda.Et p°. manifeſtat ꝓpoſituz. 2° oñdit in qbus hoc ſit facile: ⁊ in qb⁹ difficile.ibi. (Eoꝝ qdẽ.g̊ ⁊c.) Dicit g̊ ꝙ in his q̃ pertinẽt ad ſuſtentationẽ q̃ eſt ꝑ nutrimentũ: videtᷣ ꝙ filij maxime debeant ſufficiẽtiã ꝑbere parẽtibus.ſunt.n. in hoc debitores eis. ſicut cauſis eſſendi ꝑ gnãtionẽ. vñ que ꝑtinent ad cõſeruationẽ ipſius eſſe magis debẽt ſubuenire parentib⁹ q̃ȝ ſibiipſis.ſilr etiã parentibus debẽt homĩes honorẽ tãq̃ȝ cauſis eẽndi.ſicut ⁊ dijs: nõ tñ oẽm honorẽ debẽt homines parentibus: qꝛ neqȝ eundẽ honorẽ debẽt patri ⁊ matri: neqȝ iterũ patri dȝ hõ honorẽ q debetᷣ ſapiẽti: vel qui debetᷣ duci exercit⁹: ſȝ patri dȝ hõ honorẽ paternũ ⁊ matri maternuz. Silr etiã in ciuilib⁹ ſeni debetᷣ honor propter etatẽ in aſſurgẽdo ⁊ iclinando eis ⁊ hꝰ.amicis aũt ⁊ fratribus dȝ hõ fiduciã ⁊ cõicationẽ rerũ.⁊ ſilr cõſanguineis.⁊ his q ſunt vnius tribus ⁊ ꝯciuibus ⁊ reliqs huiꝰ: ⁊ ſemꝑ tẽptandũ eſt attribuere id qđ eſt ꝓpriũ vnicuiqȝ ⁊ adaptare ſingulis ea que eis cõpetunt ſm ꝓprietatez. puta etatis ⁊ virtutis.puta ſapientie. ⁊ vſuz officij. ſicut duci exercitus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eorum quidem igitᷣ qui vnius generis facile iudiciũ. differentium autem difficilius: non tñ ꝓpter hoc quidem recedendum: ſed vt vtiqȝ continget ſic determinandum.

¶ Oſtẽdit in qbus hoc ſit facile ⁊ difficile: ⁊ dicit ꝙ iudiciũ de talibus eſt facile in his que ſunt vnius generis.puta ꝙ magis eſt ſubueniendũ magis conſanguineo inter duos ꝯſanguineos: vel magis ſapiẽti ĩter duos ſapiẽtes: ſed difficilius eſt iudicare de differentibus.puta vtrum magis ſit ſubueniendũ ſapientiori vel magis conſanguineo: ⁊ quãuis hoc ſit difficile determinare: nõ tñ opȝ recedere ab hꝰ ꝯſideratione: ſed determinare id quod dictum eſt: ſicut fieri poteſt.

HAbet autem dubitationem ⁊ de eo 3m
qđ eſt diſſolui amicitias. vel non ad
non permanentes.

¶ Poſtq̃ȝ phs determinauit de his que ptinent ad ꝯſeruationẽ amicitie. Hic determinat ea que ſpectãt ad eius diſſolutionẽ. Et circa hoc duo facit. Primo inqrit quãdo debeat diſſolui amicitia. Secũdo oñdit qualiter hõ ſe debeat habere ad amicũ poſt amicitie diſſolutionẽ.ibi (Utrũ ergo nihil alicuius ⁊c.) Circa pmũ duo facit. Primo inqrit de diſſolutiõe amicitie ad eos q imitantᷣ a p̊ſtina ꝯditiõe. 2°. de diſſolutione amicitie ad eos q ĩ eodẽ ſtatu ꝑmanẽt.ibi. (Si aũt h quidem permanet ⁊c.) Circa pmũ tria facit. Primo proponit dubitationẽ. 2°. ponit ſolutionẽ q̃ȝtũ ad amicitiã vtilis ⁊ delectabilis.ibi. (Uel ad eos qdẽ.) 3°. q̃ȝtũ ad amicitiã: que eſt ꝓpter virtutẽ.ibi. (Si aũt acceptet ⁊c.) Dicit g̊ pmo: ꝙ dubitatio eſt. vtrũ debeat diſſolui amicitia vel nõ debeat ad eos q nõ ꝑmanẽt in eadẽ ꝯditione ſm quã amici erant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel ad eos qdẽ qui ꝓpter vtile vl ꝓpter delectabile amici exiſtunt cũ nõ adhuc h hẽant ⁊ nihil ĩconueniẽs diſſolui. Illoꝝ.n. erant amici qbus deficientib⁹ rõnabile nõ amare.

¶ Soluit dubitationẽ quantũ ad amicitiã vtilẽ vel delectabilẽ.Et pmo oſtẽdit qualiter hꝰ amicitie diſſoluantᷣ. Secũdo oñdit q̃lr circa eas fiant iuſte accuſatiões.ibi. (Accuſabit aũt ⁊c.) Dicit ergo pmo: ꝙ non eſt inconueniens.ſi diſſoluatᷣ amicitia ad eos qui ſunt amici ꝓpter vtile vel propter delectabile ceſſante vtilitate vel delectatione: qꝛ ſm has amicitias hoĩes amãt delectationez ⁊ vtilitatẽ: ⁊ nõ perſonas hominũ ꝓpter ſeipſas. vñ deficiente vtilitate vel delectatione rationabile eſt ꝙ deficiat amicitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Accuſabit autẽ vtiqȝ aliqs. ſi ꝓpter vtile vel ꝓpter delectabile amans ſimulet propter morem. Qđ.n. in principio diximus plures differentie fiant amicis: cũ nõ ſilr exiſtimant ⁊ ſint amici. Cum qs igitᷣ decipiatᷣ ⁊ ſuſpicetᷣ amari ꝓpter morez: nihil illo tale operante: ſeipſum cauſetᷣ vtiqȝ. cuz aũt ab iſtius ſimulatione decipiatᷣ iuſtum accuſare decipientẽ: ⁊ magis q̃ȝ eos q nũmiſma violant q̃ȝto alterius malignitas circa honorabilius mala oꝑatio.

¶ Oſtendit quō circa hꝯ amicitias oriātur iuſte accuſationes: ⁊ dicit ꝙ iuſte aliqs accuſabiliū q eū amet pp vtilitatē vel delectatiōē: ⁊ ſilāt ſe amare pp moralē ṽtutē. vt.n.in pn° hꝰ tractatus dcm̄ eſt.plures ſunt ſpecie amicitie. vñ pōt ↄtingere ꝙ nō ſilr.i.ſm vnam amicitie ſpēm aliq ſunt amici ſꝫ quā nō exiſtimanꝶ eē. puta ſi ſunt amici pp vtilitatē ⁊ exiſtimanꝶ eſſe pp ṽtutē: ⁊ in hoc caſu ſi ille q ſe exiſtimat amari pp ṽtutez decipiaꝶ de ſeipſo: ita ꝙ ille q eū amat nihil opeꝶ ad hꝯ deceptionē: ille q deceptus eſt: dꝫ accuſari ↄ ſeipſuꝫ: ſꝫ qñ decipiꝶ p alteriꝰ ſilationē iuſtū eſt ꝙ accuſet decipientē. multo magis ꝙ̄ eos q corrūpūt nūmiſmata: inquātū malignitas illius q ſilat virtutē ↄſiſtit in opatiōe que eſt circa rem honorabiliorem. multo.n. honorabilior virtus ꝙ̄ pecunia. vñ q falſo ſimulant virtutem maligniores ſunt his qui fingunt falſam monetam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Si aūt acceptet vt bonum: fiat autem malū ⁊ videatur vtrum adhuc amandum.**

¶ Soluit p̄dictā qōnē q̄tū ad amicitiā q̄ eſt ſm ṽtutez. Et p° oñdit ꝙ ad eos q nō permanent in ṽtute eſt amicitia diſſoluēda. 2° quō ſit diſſoluēd̄a.ibi (Utrū igiꝶ ⁊c̄.) Circa p̄m duo facit. Primo iterat qōnē. ſi.n. aliqs acciperet ad ſuā amicitiā aliquē.q.bonuꝫ: ⁊ poſtea fiat malus: ita ꝙ eius malitia videaꝶ manifeſte. qō eſt vtrū debeat poſt modū amari. ¶ Secūdo ibi.

¶ **Uel nō poſſibile. ſiquidez non omne amabile: ſed bonum: neqꝫ opꝫ amatorem mali eſſe: neqꝫ aſſimilari prauo. dictum eſt autem quoniam ſimile ſimili amicum.**

¶ Soluit iteratā qōnē: ⁊ dicit duo. quoꝝ vnū eſt ꝙ non eſt poſſe ꝙ ille cuius malitia manifeſtaꝶ ameꝶ a ṽtuoſo: q: ṽtuoſo nō pōt eſſe amicabile qdcūqꝫ: ſed ſolū bonū honeſtū. Scōm eſt ꝙ nō opꝫ eū q iā factus eſt malus amari.i.nō eſt vtile neqꝫ decēs: q: nō opꝫ ꝙ hō amet malum neqꝫ aſſimileꝶ prauo viro: ⁊ hoc ſequereꝶ ſi ↄſeruaretur amicitia ad euꝫ q eſt malus. dcm̄ eſt.n.ſ.ꝙ ſimile ſilī eſt amicū: ⁊ ita nō pōt eſſe ꝙ diu ↄſerueꝶ amicitia ad malū niſi ſit aliq̄ ſilitudo malicie. ¶ Deinde cū dicit.

¶ **Utrum igitur confeſtim diſſoluendum.**

¶ Oñdit qualiter ſit talis amicitia diſſoluēda: ⁊ p̄mo ꝓponit qōnē. vtrū.ſ.hō ſtatiꝫ debeat diſſoluere amicitiaꝫ ad eū q factus eſt malus. ¶ Secundo ibi.

¶ **Uel nō omnibus: ſed inſanabilibus propter malitiam. Directionē aūt habentibus magis adiuuandū ad morem ꝙ̄ ſubſtantiam: quanto melius ⁊ amicitie ꝓprium magis. Uidebitur autem vtiqꝫ diſſoluens nihil inconueniens facere. Nō.n. huic vel tali amicus erat. Alteratū igitur impotens reſaluare recedit.**

¶ Soluit qōnē: ⁊ dicit ꝙ hoc nō eſt faciendū in oībus vt ſtatiꝫ amicitia diſſoluaꝶ: ſꝫ ſolū in illis q pp magnitudinē malitie nō ſunt ſanabiles.i.nō pñt de facili reduci ad ſtatū ṽtutis. ſi aūt aliq ſunt q ſuſcipiant directionē: vt.ſ. poſſint reduci ad ſtatū rectitudis. magis eſt ei auxiliū ferēdū ad recuperādū bonos mores ꝙ̄ ad recupādā ſubaꝫ amiſſaꝫ inquātū ṽtus melior eſt ⁊ magis ꝓpria amicitie ꝙ̄ pecunia. cū aūt aliqs diſſoluat amicitiā ad eū q factus eſt malus: nō videꝶ aliqd īconueniens facere: q: nō erat amicus huic vel tali.i. vicioſo: ſꝫ ṽtuoſo. ⁊ iō exquo alteratur a p° diſpōne amicus q nō pōt eū reducere ad ſalutez ↄueniēter recedit ab eius amicitia. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ **Si autem hic quidem permaneat. hic autez epyiches magis fiat ⁊ multum differat virtute. vtrum vtendum amico.**

¶ Agit de diſſolutiōe amicitie: ⁊ p̄mo mouet qōnē. ſi eñi vnus amicoꝝ pmaneat in p̄ſtino ſtatu. aliꝰ aūt fiat magis ṽtuoſus: ita ꝙ fiat magna dñtia ṽtutis inter vtrūqꝫ qō eſt vtrū ille q ꝓfecit in ṽtute debeat vti vt amico illo qui nō profecit. ¶ Secundo ibi.

¶ **Uel nō contingit. In magna aūt diſtātia maxime manifeſtū fit. puta in his que ex pueritia amicitijs. Si.n. hic quidem permaneat puer ſm mentem. hic autez vir ſit qualis optimus: qualiter vtiqꝫ erunt amici: neqꝫ placentes eiſdem neqꝫ gaudentes ⁊ triſtati. Neqꝫ eñi acta adinuicem hic exiſtunt ipſis. ſine his autez nō erat amicos eſſe. cōmune enim non poſſibile. dictum eſt autem de his.**

¶ Soluit qōnē: ⁊ dicit ꝙ hoc nō eſt poſſe. vt.ſ.ꝓficiēs cōſeruet amicitiā ad nō ꝓficientez: ⁊ hoc maxime apparet in magna diſtātia amicoꝝ. puta in amicitijs que fiūt ex pueritia. ſi.n. vnus pmanet puer ſm mentē. alius aūt fit optimus vir: nō poterūt remanere amici: cū nō ↄplaceāt ſibi in eiſdē: neqꝫ ēt de eiſdē gaudeāt ⁊ triſtenꝶ: ⁊ ſine hoc nō pōt amicitia ↄſeruari. ad quā maxime reqriꝶ ꝙ amici ↄuiuant: nō poſſunt aūt ſibiinuicē cōuiuere niſi eadez eis placeant ⁊ de eiſdem gaudeant ⁊ triſtenꝶ ⁊ de his dictum eſt ſupra. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Utrū nihil igiꝶ alienius ad ipſum habenduꝫ ꝙ̄ ſi non factus eſſet amicus nunꝙ̄.**

¶ Inquirit qualiter aliquis ſe debeat habere ad amicuꝫ poſt amicitie diſſolutionē. Et p̄mo mouet qōnē. vtruꝫ.ſ. poſt diſſolutionē amicitie nihil alienius vel familiarius ſe debeat homo hēre ad amicuꝫ ꝙ̄ ſi nunꝙ̄ de preterito fuiſſet amicus. ¶ Secundo ibi.

¶ **Si autem memoriaꝫ habere facte conſuetudinis: ⁊ quēadmoduꝫ amicis magis ꝙ̄ extraneis extimamus oportere largiri: ſic ⁊ factis attribuendū aliquid ꝓpter antefactam amicitiā: cum non propter ſuperabundantiam malitie diſſolutio fiat.**

¶ Soluit qōnē: ⁊ dicit ꝙ q: opꝫ hēre memoriā preterite ↄſuetudinis: ſicut exiſtimamus ꝙ magis debeat homo aliqs ſe exhibere amicis ꝙ̄ extraneis: ita etiaꝫ ⁊ his q in p̄terito fuerūt amici dꝫ hō magis ſe exhibere ꝓpter p̄teritā amicitiā niſi in vno caſu.ſ.qñ ꝓpter abundantē malitiā facta eſt diſſolutio amici. tūc.n. nihil familiariꝰ homo dꝫ exhibere ei ad quē diſſoluit amicitiā.

Amicabilia autem que ad amicos ⁊ quibus amicitie determinanꝶ videntur ex his que ad ſeipſuꝫ veniſſe. 4°

¶ Poſtꝙ̄ phs determinauit de ↄſeruatiōe ⁊ diſſolutiōe amicitie. Hic agit de eius effectibus. Et p° oſtēdit qui ſunt effectus amicitie. Scdo determinat de eis. ibi. (Beniuolētia aūt ⁊c̄.) Circa p̄mū tria facit. Primo ponit q ſint effectus amicitie. Secūdo oſtendit quō ad eos ſe habeant boni. ibi. (Ad ſeipſuꝫ ⁊c̄.) Tertio quō ad predicta ſe hēant mali. ibi. (Uidentur aūt dicta ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo ponit originē effectuū ſiue actuū amicitie. Secundo enūerat hꝯ effectus vel actus.

ibi(Ponũt.n.amicũ ⁊c̃.)Dicit ḡ p̊. ꝙ amicabilia ⁊ amicitie opa qb⁹ aliqs ad amicos vtit̃ ⁊ ſm q̃ determinant̃ amicitie vident̃ ꝓceſſiſſe ex his q̃ ſunt hoĩ ad ſeipm̃. ſic .n. videt̃ eſſe vnus hõ alterius amicus. ſi eadem agit ad amicũ que ageret ad ſeipſuꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Ponunt enim amicum volentem ⁊ operantem bona vel apparentia illius gratia.**

¶ Enũerat opa amicitie: ⁊ ponit tria. quoꝝ vnũ ꝯſiſtit in volũtaria exhibitiõe bñficioꝝ: ⁊ dicit ꝙ homĩes ponũt iſtũ eẽ amicũ q vult ⁊ opat̃ ad amicũ bona vel appentia gr̃a ipſi⁹ amici. Dicit aũt volẽtẽ ⁊ opantẽ: qꝛ vnũ ſine altero nõ ſuffic̃ ad amicitiã: neqꝫ.n. vr̃ eẽ amicabilis bñficẽtia. ſi vn⁹ alteri bñfaciat iuit⁹. vl̃ ſi volũtatẽ ope explere negligat. Dicit aũt bona vel appentia: qꝛ iterdũ aliqs ex amicitia exhibet alteri q̃ eſtimat ei bona ⁊ ſi nõ ſint. Dicit aũt illius gratia: qꝛ ſi hõ exhiberet volũtarius alicui bñficia: nõ.q. itendẽs bona illi⁹: ſꝫ ſuiipſius. ſicut cuꝫ aliqs nutrit equũ pp cõmodũ ſuuꝫ: nõ vr̃ verus amicus: ſꝫ ſuiipſi⁹. ¶ Scđm ptinet ad beniuolẽtiã: qđ ponit ibi.

¶ **Vel volentem eſſe ⁊ viuere amicum ipſius gratia. Quod mr̃es ad filios paſſe ſunt ⁊ amicorum offenſi.**

¶ Et dicit ꝙ amic⁹ vult ſuũ amicũ eſſe ⁊ viuere gr̃a ipſi⁹ amici: ⁊ nõ pp ſeipm̃. vt.ſ. q̃rat ex eo ſolũ ꝓpriũ cõmodũ: ⁊ hoc patiunt̃ mr̃es ad filios ꝙ.ſ. volũt eos eſſe ⁊ viuere ⁊ ſil'r amici: cũ interuenit aliq̃ amicitie offenſa. ⁊ ſi.n. nõ velit pp offenſaꝫ amicabil'r amicis ꝯuiuere. ſaltẽ volũt eos eẽ ⁊ viuere. ¶ 3ᵐ ptinet ad ꝯcordiã: qđ ponit ibi.

¶ **Hi aũt conuiuentem ⁊ eadem eligentem vel condolentem ⁊ congaudentẽ amico. maxime autem ⁊ h̃ circa matres accidit. Horuꝫ autem aliquo ⁊ amicitiam determinant.**

¶ Que qdẽ põt attẽdi q̃ꝫtũ ad tria. p̊. q̃ꝫtũ ad exteriorẽ ꝯuictũ. 2° q̃ꝫtũ ad electõeꝫ. 3°. q̃ꝫtũ ad paſſiones ad q̃s oẽs. ſeqt̃ gaudiũ ⁊ triſti*a*. vñ dicit ꝙ qdã dicit illũ eẽ amicũ q ꝯuiuit q̃ꝫtũ ad p̊ᵐ: ⁊ q eadẽ eligit q̃ꝫtũ ad 2ᵐ: ⁊ q ꝯdolet ⁊ ꝯgaudet q̃ꝫtũ ad 3ᵐ. ⁊ h̃ ẽt ꝯſiderant̃ i mr̃ib⁹ reſpcũ filioꝝ. Subdit ãt.q. epilogãdo ꝙ p aliqđ dictoꝝ determinat̃ amici*a*. eſtimãt.n. hoĩes iter illos eſſe amicitiã. in quibus hoꝝ aliqđ iuenit̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Ad ſeipſuꝫ aũt hoꝝ vnũqđqꝫ epyichi exiſtit. reliquis aũt ſm ꝙ tales exiſtimant eſſe.**

¶ Oñdit q̃l'r circa hoc ſe hẽant boni. Et p̊ oñdit q̃l'r ſe habeat circa hꝰ bon⁹ ad ſeipꝫ. 2° qũo ſe hẽat ad alteꝝ. ibi. (Ad amicũ ⁊c̃.) 3°. mouet quãdã qõnẽ. ibi(Ad ſeipꝫ ⁊c̃.) Circa p̊ᵐ tria fac̃. p̊ ꝓpõit qđ itẽdit. 2°. aſſignat rõnẽ cuiuſdã: qđ dixerat. ibi(Videt̃.n.⁊c̃.) 3° manifeſtat p̊ncipale ꝓpoᵐ. ibi(Iſte.n.⁊c̃.) Dicit ḡ p̊. ꝙ vnũqđqꝫ p̄dictorũ ꝯuenit hoĩ v̊tuoſo reſpcũ ſuiipſius. aliȷs aũt q nõ ſunt v̊tuoſi in tm̃ p̄dicta ꝯueniũt reſpectu ſui ipſoꝝ iquãtũ ſe eſtimãt v̊tuoſos eſſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Videtur.n. queãdmoduꝫ dictũ eſt menſura vniuſcuiuſqꝫ virtus ⁊ ſtudioſus eſſe.**

¶ Aſſignat rõnẽ ei⁹ qđ 2° dcm̃ eſt. iõ.n. vnuſqſqꝫ amicabilia patit̃ ad ſeipꝫ ſm ꝙ eſtimat ſe v̊tuoſuꝫ: qꝛ v̊tus ⁊ virtuoſus vñr eẽ mẽſura vnicuiqꝫ hoĩ. in vnoquoqꝫ.n. genere hr̃ ꝓ mẽſura id qđ eſt pfectũ in genere illo. inquãtũ.ſ. oĩa alia iudicant̃ vel maiora vl̃ miora ſm ꝓpinqtatẽ vl̃ remotiõeꝫ a pfectiſſimo. vñ cũ v̊tus ſit ꝓpa pfectio hoĩs ⁊ hõ v̊tuoſus ſit pfect⁹ i ſpẽ hũana ꝯueniẽs eſt vt ex hoc accipiat̃ mẽſura in toto hũano genere. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ **Iſte enim conſentit ſibiipſi ⁊ eadem appetit ſm oẽm animã. ⁊ vult vtiqꝫ ſibiipſi bona ⁊ apparentia ⁊ operatur. boni enim bonum elaborare ⁊ ſuiipſius gratia. intellectui enim gratia ꝙ vnuſquiſqꝫ eſſe videtur.**

¶ Manifeſtat p̊ncipale ꝓpo*ſitum*. Et p̊ oñdit ꝙ v̊tuoſo ꝯuenit reſpcũ ſuiipſi⁹ id qđ ptinet ad bñficẽtiã. 2° ad id qđ ptinet ad beniuolẽtiã. ibi(Et viuere aũt.) 3° id qđ ptinet ad ꝯcordiã. ibi(Sꝫ ⁊ viuere ⁊c̃.) Dic̃ ḡ p̊ ꝙ v̊tuoſus maxĩe vult ſibiipſi bona ⁊ vera ⁊ appentia. eadẽ.n. ſunt apud ipꝫ vera ⁊ appẽtia bona. vult.n. ſibi bona v̊tutis q̃ ſũt vera hoĩs bona: nec hꝰ volũtas in eo ẽ vana: ſꝫ hꝰ bona: ẽt opat̃ ad ſeipꝫ: qꝛ boni hoĩs ẽ vt laboret ad pficiendũ bonũ. dcm̃ eſt.n. in 2° ꝙ v̊tus facit hñtẽ bonũ ⁊ opus: etiã eius reddit bonuꝫ: ⁊ hoc vult ⁊ opat̃ gr̃a ſuiipſius.i. gr̃a itellectiue partis: q̃ eſt p̊ncipal' in homĩe. Vnũqđqꝫ aũt videt̃ id maxime eẽ qđ eſt p̊ncipale in eo. virtuoſus aũt ad hoc tẽdit ſemp. vt opet̃ id qđ eſt ꝯueniens rõni: ⁊ ſic pꝫ ꝙ ſemp vult ſibi bonũ ſm ſeipꝫ. ¶ Deide cũ dicit.

¶ **Et viuere aũt vult ſeipſuꝫ ⁊ ſaluari ⁊ maxime h̃ quo ſapit. bonũ.n. ſtudioſo eſſe. vnuſqſqꝫ aũt ſibiipſi vult bona. Factus aũt alius nullus eligeret oĩa hr̃e illud qđ factuꝫ eſt. hꝫ.n. ⁊ nũc de⁹ bonũ: ſꝫ ens qdẽ qđ aliqñ eſt. videbit̃ aũt vtiqꝫ itelligẽs vnuſqſqꝫ eſſe vel maxĩe.**

¶ Oñdit qũo v̊tuoſo reſpcũ ſuiipſi⁹ ꝯueniat id qđ ptinet ad beniuolẽtiã: ⁊ dic̃ ꝙ v̊tuoſus maxĩe vult viuere ſeipꝫ ⁊ ꝯſeruari i eẽ: ⁊ p̊cipue q̃ꝫtũ ad illã aĩe ptẽ: cui i eſt ſapiã. ſi.n. hõ ẽ v̊tuoſus: oꝫ ꝙ velit id qđ ẽ ſibi boᵐ: qꝛ vnuſqſqꝫ vult ſibiipſi bona. boᵐ ãt ẽ v̊tuoſo ſuũ eẽ. ꝙ.ſ. ſit v̊tuoſus. ſi ãt ꝯtigeret ꝙ aliqs hõ fieret ali⁹. puta ſi ſꝫ fabulas hõ trãſformaret̃ i lapidẽ vel i aſinũ nll'us curaret an id i qđ trãſformat̃ hr̃et oĩa bona. iõ vnuſqſqꝫ vult ſe eẽ inquãtũ ꝯſeruat̃ id qđ ipſe ẽ. Id ãt qđ maxĩe ꝯſeruat̃ idẽ i ſuo eẽ. eſt đs q qdẽ nõ vult ſibi aliqđ boᵐ: qđ nũc nõ hẽat: ſꝫ nũc hꝫ i ſe pfectũ boᵐ: ⁊ ipe ſemp ẽ qđ aliqñ ẽ: qꝛ ẽ imutabil'. deo ãt maxĩe ſum⁹ ſil'es ſm inteᵐ q ẽ icorruptibil' ⁊ imutabilis. ⁊ iõ eẽ vniuſcuiuſqꝫ hoĩs maxĩe ꝯſiderat̃ ſꝫ iteᵐ. vñ v̊tuoſus q tot⁹ viuit ſm inteᵐ ⁊ rõnẽ maxĩe vult ſeipꝫ eẽ ⁊ viuere. vult ẽt ſe eẽ ⁊ viuere ſm illud qđ i eo pmãet: qꝛ aũt vult ſe eẽ ⁊ viuere p̊ncipal'r ſꝫ corp⁹ qđ trãſmutatiõi ſubiacet nõ vere ſe vult eẽ ⁊ viuere. ¶ Deiñ cũ dic̃.

¶ **Sꝫ ꝯuiuere talis ſibiipſi vult. delectabiliter .n. ipſuꝫ facit. opatoꝝ.n. ⁊ delectabiles memorie ⁊ futuroꝝ ſpẽs bone. tales aũt ⁊ delectabiles. theorematibus aũt abundat mente.**

¶ Oñdit qũo v̊tuoſo cõpetat reſpectu ſuiipſius id qđ ptinet ad ꝯcordantiã: ⁊ p̊mo q̃ꝫtũ ad cõuictũ: ⁊ dicit ꝙ v̊tuoſus maxĩe vult ꝯuiuere ſibiipſi.ſ. reuertẽdo ad cor ſuũ ⁊ ſecũ meditãdo. hoc.n. facit delectabil'r. Vno° quãtũ ad memoriã p̄teritoꝝ: qꝛ memoria bonoꝝ q̃ opatus eſt: eſt ſibi delectabilis. 2° q̃ꝫtũ ad ſpem futuroruꝫ. hꝫ.n. ſpem bñ opandi in futuro q̃ eſt ſibi delectabilis. 3°. quãtũ ad cognitionem p̄ñtiũ. abũdat.n. ſm mentẽ theorematib⁹ .i. ꝯſiderationibus veris ⁊ vtilibus. ¶ Secundo ibi.

¶ **Cõdoletqꝫ ⁊ delectat̃ maxime ſibiipſi. omni .n. eſt idẽ ⁊ triſte ⁊ delectabile. ⁊ nõ aliud aliȷ.**

¶ **Impenitibilis.n. vt dicere. In exiſtere itaqꝫ que ad ſeipſuꝫ ſingula hoꝝ epyichi.** 5ᵐ

¶ Oſtendit ꝙ virtuoſus hꝫ concordiam ad ſeipſum ſm

paſſiões.⁊ dicit ꝙ ipſe maxie cõdolet ⁊ ꝯdelectat̃ ſibypſi.q2 toti ſibi.i.q̃tũ ad ptẽ ſenſitiuã ⁊ itellectiuã.ẽ idẽ triſte ⁊ delectabile ⁊ nõ aliud alij.q2.vꝫ.ps ſenſitiua i eodeꝫ adeo eſt rõni ſubiecta.q2 ſeqtur motũ rõnis vel ſaltẽ nõ vehemẽter remittit̃.nõ.n.ducit̃ a paſſiõib9 ſenſitiue ptis vt poſtea paſſiõe ceſſante peniteat d̃ eo qđ iã fecit ꝯ rõnẽ. ſed q2 ſemꝑ ſm rõnẽ agit nõ de facili penitet.⁊ ita maxie ꝯſentit ſibypſi.Ultio ãt epilogãdo cõcludit ꝙ p̄dicta cõueniũt v̾tuoſo reſpectu ſuypſius.¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad amicum autem habere quemadmoduꝫ ad ſeipſum.eſt.n.amicus alius ipſe:⁊ amicitia horũ eſſe aliqđ videtur:⁊ amici qb9 h̃ exiſtũt.

¶ Oñdit qũo p̄dicta cõueniãt v̾tuoſo reſpectu amici.⁊ dicit ꝙ virtuoſus ſe hꝫ ad amicũ ſicut ad ſeipſum.q2 amic9 ſm affectũ amici eſt.q.alius ipſe.q.ſ.hõ afficit̃ ad amicũ ſicut ad ſeipſum.vr̃ igit̃ ꝙ amicitia in aliquo p̄dictorum cõſiſtat.q̃ hoies ad ſeipſos patiũtur.⁊ ꝙ illi vere ſint amici qbus p̄dicta exiſtũt.¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad ſeipſum aũt vtrũ eſt vel nõ eſt amicitia relinquat̃ in pñti. videbit̃ aũt vtiqꝫ ſic eſſe amicitia ſm ꝙ eſt duo vel plura ex dictis:⁊ quoniã ſupabũdãtia amicitie ei q̃ ad ſeipſuꝫ aſſimilat̃.

¶ Mouet q̃dã dubitationẽ.vtruꝫ.ſ.ſit amicitia hois ad ſeipſum.⁊ dicit ꝙ iſta qõ relinquẽda eſt in pñti.q2 magis ptinet ad rõnẽ q̃ ad rei veritatẽ.amicitia.n. vr̃ eſſe inter quoſcũqꝫ ſm ꝙ eis cõpetunt duo vel tria ex p̄dictis:⁊ cũ ad aliquos ſuperabũdãter amicitiã habemus h̃ aſſimilatur delectationi quã hꝫ hõ ad ſeipſum. vnde cũ aliquis vult cõmẽdare amicitiã ſuã ad alterũ ꝯſueuit dicere:ego diligo eũ ſicut meipſum:vñ nõ refert q̃tũ ad rei veritatẽ vtrũ nomen amicitie dicat̃ reſpectu ſuypſi9 ex q̃ res ipſa amicitie ſupabũdãter ꝯpetit hoi ad ſeipꝫ.¶ Deiñ cũ.d.

¶ Vident̃ ãt dicta ⁊ multis exiſtere quãuis exiſtentibus. prauis igitur ſm ꝙ placẽt ſibiipſis ⁊ exiſtimant epyiches eſſe ſic pticipant ipſis. q2 ⁊ valde prauorum ⁊ nephariorum nulli h̃ exiſtunt.ſed neqꝫ videntur fere aũt neqꝫ prauis.

¶ Oñdit q̃liter mali ſe hñant ad p̄dicta amicitie opa.⁊ p̈ oſtendit ꝙ nõ poſſunt cõuenire malis. ſcđo infert qđdaꝫ correlariũ ex dictis.ibi.(Si vtiqꝫ ⁊c̃.) Circa p̈m duo facit.Primo ꝓponit qđ itẽdit.Scđo manifeſtat ꝓpoſitũ.ibi.(Differt aũt.)Dicit g̊ p̈ ꝙ p̄dicta amicitie opa videt̃ mľtis ꝯuenire reſpectu ſuypſoꝝ:q̃uis ſint praui.tñ ꝯſiderãdũ ẽ ꝙ in tm̃ pticipãt p̄dictis amicitie opibus ad ſeipſos inq̃tũ placẽt ſibypſis ⁊ eſtimãt ſe eẽ v̾tuoſos.ſed nulli eorũ q ſunt valde praui ⁊ nepharij neqꝫ p̄dicta conueniunt neqꝫ cõuenire videntur.⁊ fere nullis prauis vident̃ cõuenire p̄dicta.raro.n.iueniũtur hoies praui q eſtimẽt ſe virtuoſos ſuã malitiã nõ cognoſcẽtes.¶ Deinde cũ dicit.

¶ Differũt aũt a ſeipſis ⁊ altera qdẽ ꝯcupiſcũt: alia ãt volũt:puta icõtinẽtes. eligũt.n. ꝓ eis q̃ vident̃ ſibiipſis bona eẽ:delectabilia nociua entia.hi autẽ rurſus ꝑꝑ timiditatẽ ⁊ deſidiã recedũt ab opari que exiſtimãt ipſis optima eſſe.

¶ Manifeſtat ꝓpoſitũ.⁊ p̈ oñdit ꝙ prauis non ꝯuenit reſpectu ſui ipſorũ opus amicitie qđ ptinet ad bñficẽtiã.2° ꝙ neqꝫ illud qđ ptinet ad beniuolẽtiã.ibi.(Quibus aũt multa.)Tertio ꝙ nec ẽt illud qđ ptinet ad ꝯcordiaꝫ.ibi.(Quecũqꝫ mali).Dicit g̊ p̈ ꝙ mali differunt a ſeipſis.in quãtũ.ſ.alia cõcupiſcũt ſm ptẽ ſenſitiuã:⁊ alia volũt ſm rõnẽ.ſicut pꝫ de incõtinẽtibus q loco eorũ q̃ ſm rõnẽ iudicãt eẽ ſibi bona appetũt d̃lectabilia q̃ ſunt eis nociua.e Alij aũt ꝑꝑ timiditatẽ ⁊ pigritiã p̄termittũt opari ea qu ſm rõnẽ iudicãt ſibi bona.⁊ ſic dupľr carent beneficẽtia ad ſeipſos.Uno mõ inquãtũ operantur ſibi nociua.Alio modo inquãtũ vitãt ſibi ꝓficua.¶ Deinde cum dicit.

¶ Quib9 aũt multa ⁊ dura opata ſũt:⁊ ꝑꝑ malitiã odiũtur.fugiũt viuere ⁊ iterimũt ſeipſos.

¶ Oſtẽdit ꝙ eis nõ ꝯuenit ad ſeipſos opus qđ cõpetit ad beniuolẽtiã:⁊ dicit ꝙ illi a qbus facta ſunt multa ⁊ grauia mala.ita ꝙ propter ſeipſos ab hominibus odiuntur nõ volũt ſe eſſe ⁊ viuere:ſꝫ ẽ eorũ vita eis tedioſa cognoſcẽtes ſe hoibus eſſe graues.⁊ ita fugiũt viuere intantuꝫ ꝙ qñqꝫ interimũt ſeipſos.¶ Deinde cum dicit.

¶ Querũt itaqꝫ mali cũ qb9 cõmorẽtur.ſeipſos aũt fugiũt.recordãtur.n.multoꝝ ⁊ difficilium ⁊ talia altera ſperãt ſꝫ ſeipſos entes.cũ alteris aũt entes obliuiſcuntur.nihilqꝫ amabile habẽtes:nihil amabile patiuntur ad ſeipſos.

¶ Oſtendit ꝙ non conueniat malis opus qđ pertinet ad concordiam.Et primo quantum ad conuictum.nõ enim poſſunt mali ſibypſis cõuiuere reuertendo ad cor ſuuꝫ ſꝫ querũt alios cũ quibus cõmorentur colloquẽdo ⁊ cooperãdo eis ſm exteriora v̾ba ⁊ facta.⁊ hoc iđ:q2 ſtatim ſecũ cogitãdo de ſeipſis recordãtur mľta ⁊ grauia ⁊ mala q̃ in preterito cõmiſerunt ⁊ preſumũt ſe ſilia facturos in futurũ.qđ eſt eis doloroſum.ſed qñ ſunt cum alijs hoibus diffundẽdo ſe ad exteriora obliuiſcũtur ſuoruꝫ maloꝝ.⁊ ſic cũ nihil in ſeipſis habeant qđ ſit dignum amari nihil amicabile patiuntur ad ſeipſos.¶ Secundo ibi.

¶ Neqꝫ gaudent neqꝫ cõdolent tales ſibiipſis. contendit eniꝫ ipſorum anima.⁊ hoc quidem propter malitiam dolet recedens a quibuſdaꝫ. h̃ aũt delectatur.⁊ h̃ qdẽ huc.hec aũt illuc trahit.quemadmodum diſcerpentia.

¶ Manifeſtat ꝙ nõ hñt ſecuꝫ ꝯcordiã q̃tũ ad paſſiões.⁊ dicit ꝙ tales neqꝫ congaudẽt neqꝫ cõdolẽt ſibypſis.aĩa eni eoꝝ eſt in q̃dã ꝯtẽtione ꝯ ſeipſam.inq̃tũ.ſ.ps ſenſitiua repugnat rõni:⁊ ex vna pte dolet ſi recedat a delectabilibus ꝑꝑ maliciã in eo dominãtẽ q̃ cauſat h9 triſtitiaꝫ i pte ſenſitiua.ex alia aũt pte delectat̃ ſm rõnẽ que iudicat mala eẽ vitãda.⁊ ſicut vna ps aĩe trahit hoieꝫ malũ ad vnã ptẽ.alia aũt ps trahit eũ ad ptẽ ꝯtriã.ac ſi aĩa eius i diuerſas ptes diſcerpet̃ ꝯ ſeipſaꝫ diſcreparet.¶ 3° ibi.

¶ Si aũt nõ poſſibile ſimul triſtari ⁊ delectari: ſed poſt parũ triſtatur qm̃ delectatus eſt.⁊ nõ vtiqꝫ vellet delectabilia h̃ fieri ipſis. Penitudine eni praui replentur. Non itaqꝫ videtur prauus:neqꝫ ad ſeipſum amicabiliter diſponi:ꝓpter nihil habere amabile.

¶ Remouet q̃dã dubitationẽ.ſi.n.aliqs diceret non eſſe poſſibile ꝙ hõ prau9 ſiľ de eodẽ doleat ⁊ delectet̃.⁊ h̃ qdẽ verũ ẽ q̃tũ ad ſenſuꝫ vtriuſqꝫ.quãuis cã vtriuſqꝫ ſiľ ineſſe poſſit ſm diuerſas aĩe ptes.Dicit g̊ ꝙ ſi nõ ſit poſſibile ꝙ hõ prau9 ſiľ triſtet̃ ⁊ delectet̃:tñ parũ poſt delectationẽ triſtat̃ de h̃ ipſo qđ delectat9 eſt:⁊ vellet ꝙ h9 delectabilia nõ recepiſſet.hoies.n.praui replent̃ pnia: q2.vꝫ. ipetu malitie vel paſſiõis ceſſante quo mala faciũt ſꝫ rõnẽ cognoſcũt ſe mala egiſſe ⁊ dolent.⁊ ſic pꝫ ꝙ praui non diſponũtur amicabiliter ad ſeipſos ꝑꝑ hoc ꝙ nõ hñt i ſeipſis aliqđ amicitia dignũ.¶ Deinde cum dicit.

¶ Si itaqꝫ ſic hẽre valde ẽ miſerũ fugiẽdũ maliciã intenſe. ⁊ tentãdũ epyichẽ eſſe. ſic. n. ⁊ ad ſeipſũ amicabil'r vtiqꝫ hẽbit ⁊ alteri amic⁹ fiet.

¶ Cõcludit ex pmiſſis ꝙ ſi valde miſeꝝ ẽ ſic ſe hẽre abſqꝫ amicitia ad ſeipm extẽſe. i. vehemẽti ſtudio fugere debemus maliciã ⁊ conari ad ħ qđ ſimus v̓tuoſi. ꝑ hũc. n. ſe habebit aliqs amicabil'r ad ſeipm ⁊ fiet ẽt alys amicus.

6^m B Eniuolentia autẽ amicitie qdẽ aſſimilatur. non tamen eſt amicitia.

¶ Poſtqꝫ phus oſtẽdit q̃ ſũt opa amicitie ⁊ qbus conueniãt. ħ dterminat de ſingulis eoꝝ. ꝑdicta aũt amicitie opa reducũtur ad tria. ſ. beneficẽtiã beniuolẽtiã ⁊ ↄcordiã: vt. s̃. dictũ eſt. ⁊ iõ de his trib⁹ nũc determinat. Prio qdẽ de beniuolẽtia que cõſiſtit in interiori affectu reſpectu ꝑſone. 2° de ↄcordia q̃ ẽt in affectu cõſiſtit. ſed reſpectu eoꝝ que ſunt ꝑſone. ibi. (Amicabile aũt ⁊c̃.) Tertio de bñficẽtia q̃ cõſiſtit in exteriori effectu. ibi. (Benefactores aũt ⁊c̃.) Circa primuꝫ duo facit. Prio oſtẽdit ꝙ beniuolẽtia nõ eſt amicitia. Scđo oſtendit ꝙ eſt amicitie ꝑn^m. ibi. (Ur vtiqꝫ.) Circa p^m duo facit. Prio oſtẽdit ꝙ beniuolẽtia non eſt amicitia q̃ ſignificat̃ ꝑ modũ hitus. Scđo ꝙ non eſt amatio q̃ ſignificat̃ ꝑ modũ paſſionis: vt in octauo dictum eſt. ibi. (Sed neqꝫ amatio.) Circa p^m duo facit. Prio ꝓponit qđ intẽdit. ⁊ dicit ꝙ beniuolentia v̓r eẽ aliqđ ſil'e amicitie. inqꝫtũ. ſ. opꝫ oẽs amicos eẽ bẽiuolos. nõ tñ ẽ idẽ ꝙ amicitia. ¶ 2° ibi.

¶ Fit. n. beniuolẽtia ⁊ ad ignotos ⁊ latẽs. amicitia autẽ non: ⁊ prius autem talia dicta ſunt.

¶ Propoſitũ ꝓbat ꝑ duo media. Quoꝝ p^m eſt. ꝙ beniuolẽtia põt fieri ad hoĩes ignotos. quoꝝ. ſ. expientiaꝫ aliqs nõ accepit. cũ eis familiariter cõuerſando. ſꝫ hoc ñ pt eẽ ĩ amicitia. Scđm mediũ ẽ ꝙ beniuolẽtia põt eẽ latẽs eũ ad quẽ beniuolẽtiã habemus. ⁊ de amicitia dici non põt ⁊ hec. s̃. in pñ° octaui dicta ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed neqꝫ amatio eſt. Nõ. n. hꝫ diſtenſioneꝫ neqꝫ appetitũ. amationẽ aũt ħ ſequitur.

¶ Oñdit ꝙ beniuolẽtia nõ ſit amatio duplici rõne. Quarũ p^a eſt ꝙ beniuolẽtia nõ hꝫ diſtenſionẽ animi neqꝫ appetitũ ſenſitiuũ. i. paſſionẽ ĩ appetitu ſenſitiuo q̃ aĩuꝫ impetu diſtẽdit. q. cũ quadã violẽtia ad aliqđ mouẽs: qđ qbuſdã accidit ĩ paſſionibus amatiõis. nõ ãt ĩ beniuolẽtia q̃ cõſiſtit ĩ ſimplici motu volũtatis. ¶ 2^am rõnẽ põit ibi.

¶ Et amatio qdẽ cũ ↄſuetudine. beniuolẽtia ãt ⁊ ex repẽtino queãdmoduꝫ ⁊ circa agoniſtas accidit. beniuoli. n. ipſis fiũt ⁊ cõplacẽt. cooperabũtur aũt vtiqꝫ nihil. Quod. n. diximus repẽte beniuoli fiũt. ⁊ ſuperficialiter diligunt.

¶ Et dicit ꝙ amatio fit cũ ↄſuetudine. iportat. n. amatio vt dictũ eſt quẽdã vehemẽtẽ ipetũ animi. nõ aũt ↄſueuit aĩus ſtatim vehemẽter ad aliqđ moueri ſed paulatiꝫ ad maius ꝑducit̃. ⁊ iõ ꝑ quãdã cõſuetudinẽ amatio creſcit: ſed qꝛ beniuolẽtiã iportat ſimplicẽ motũ volũtatis põt repẽte fieri: ſicut accidit hoĩb⁹ videntibus pugnas agoniſtarũ. fiũt. n. beniuoli ad alterũ pugnãtiũ: ⁊ placeret aſpicientibus ꝙ ħ vel ille vinceret inde nullã operaꝫ ad hoc darent: qꝛ vt dictũ eſt. hoĩes ſũt repẽte beniuoli ⁊ diligũt ſuperficialiter. i. ſm ſolum ⁊ debilẽ motũ volũtatis. non prorũpentem in optima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videt̃ vtiqꝫ principiũ amicitie eẽ: queãdmodũ eius qđ eſt amare ea que ꝑ viſum delectatio. Nõ. n. idelectatus ſpecie nullus amat. gaudens autem ſpecie nihil magis amat: ſed cuꝫ ⁊ abſentẽ deſiderat: ⁊ preſentiaꝫ cõcupiſcit. Sic vtiqꝫ ⁊ amicos nõ poſſibile eẽ nõ beniuolos factos. beniuoli aũt nihil magis amãt. volũt. n. ſolũ bona qbus ſunt beniuoli. cooperabuntur autẽ vtiqꝫ nihil: neqꝫ turbant̃ pro ipſis. propter qđ trãſferẽs dicet qs vtiqꝫ ipſam ocioſam amicitiam. diuturnam autem ⁊ in conſuetudinem aduenientem fieri amicitiam.

¶ Oſtẽdit ꝙ beniuolẽtia ſit principiũ amicitie. ⁊ circa ħ duo facit. Primo oſtẽdit beniuolẽtiã eẽ amicitie principiũ. 2° oñdit cuius amicitie pñ^m ſit. ibi. (Nõ eã q̃ ꝑꝑ vtile.) Dic̃ g̃ p° ꝙ beniuolẽtia d̓r eẽ pñ^m amicitie. ſicut delectari in aſpectu alicuius mulieris eſt pñ^m amationis ei⁹. nullus. n. incipit amare aliquã mulierẽ niſi prius fuerit delectatus in eius pulchritudine. nec tñ ſtatim cum gaudet in aſpectu forme mulieris amat eã. ſꝫ hoc eſt ſignum amatiõis cõplete. qñ ſi ſit abſens d̓ſiderat eã. q. grauiter ferẽs eius abſentiã ⁊ pñtiã ↄcupiſcens: ⁊ ſil'r ſe hꝫ de amicitia ⁊ beniuolẽtia. nõ. n. poſſibile eſt aliquos eẽ amicos. niſi prius facti fuerint beniuoli. nec tñ ꝑꝑ hoc ꝙ ſunt beniuoli pñt dici amici: qꝛ ad beniuolos ꝑtinet hoc ſolũ. ꝙ velint bona illis qbus ſunt beniuoli. ita tñ ꝙ nihil ꝓ eis facerent neqꝫ pro eorũ malis turbarentur. vnde põt aliquis trãſlatiue loquẽdo d̓re ꝙ beniuolẽtia eſt quedam amicitia ocioſa. qꝛ. ſ. nõ hꝫ opationẽ amicabilẽ adiũctaꝫ. ſꝫ qñ diu durat hõ in beniuolẽtia: ⁊ ↄſueſcit bñ velle alicui firmat̃ aĩus eius ad volẽdũ bonũ: ita ꝙ volũtas non erit ocioſa ſꝫ efficax: ⁊ ſic fit amicitia. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Nõ eã que ꝑꝑ vtile neqꝫ eã q̃ ꝑꝑ delectabile.

¶ Oſtendit ꝙ amicitie beniuolẽtia ſit pñ^m. ⁊ p̃ oſtẽdit cuius ſit pñ^m. ibi. (Totalr aũt.) Circa primũ duo facit. Primo ponit qđ itẽdit. ⁊ dicit ꝙ beniuolẽtia ꝑ diuturnitatẽ ⁊ ↄſuetudinẽ nõ ꝑducit̃ ad verã ſpẽm amicitie que ẽ ꝑꝑ vtile aut delectabile. ¶ Scđo ibi.

¶ Non enim beniuolentia in his fit. quia in illa que eſt vtilis beneficiatus quideꝫ pro quib⁹ paſſus eſt retribuit beniuolentiã iuſta operãs. volens autem aliquem bene operari ſpem habens abundantie per illũ non videtur beniuolus illi eẽ. Sed magis ſibiĩpſi queãdmodũ neqꝫ amicus ſi curet ipſum ꝓpter vſum quẽdaꝫ.

¶ Probat ꝓpoſitũ. ñ. n. beniuolẽtia ĩ illã amicitiaꝫ trãſit ĩ q̃ beniuolẽtia locũ nõ hꝫ. nõ aũt locũ hꝫ beniuolẽtia ĩ pdictis amicitys. ⁊ hoc quidẽ manifeſte appet in amicitia delectabili. ĩ qua vterqꝫ amicorũ vult ſibi ex altero delectationẽ. q̃ qñqꝫ eſt cũ malo alteri⁹. ⁊ ſic tollit̃ beniuolentia. ſed in amicitia vtili põt eſſe beniuolẽtia qꝫtũ ad eum qui iam recepit benefitia qui ſi iuſte operetur retribuit ſaltẽ beniuolẽtiã ꝓ bñficys q̃ recepit. ſꝫ ſi aliqs de aliq̃ velit ꝙ bene ſe hꝫ ⁊ bñ operet̃ ꝑꝑ ſpẽ quã hꝫ: vt ꝑ illuꝫ in bonis abũdet. nõ videt̃ eẽ beniuolũ ad illũ ꝑ quẽ ſperat ſe habũdare ſꝫ magis ad ſeipꝫ. ſic ẽt nõ v̓r amicus alicui⁹ qui aliquã curam apponit ad bonũ eius ꝑꝑ aliquam ſui vtilitatem. ſ. ad aliquid ipſo vtatur. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Totaliter autem beniuolẽtia propter virtutem ⁊ epyichiam quandam fit: cum huic bonus qs appareat vel fortis vel aliquid talium.

¶ Queãdmodũ ⁊ in agoniſticis dicimus. 7^m

¶ Oſtendit cuius amicitie beniuolētia ſit principiū. ⁊ dicit ꝙ vir beniuolētia videt̄ eſſe ad aliquē pp aliquā ei⁹ vtutē ⁊ epyichiā.cū.ſ.alicui videat̄ ꝙ ille ad quē eſt beniuolus ſit bonus:aut fortis:aut aliqd h⁹: pp que hoies cōſueuerūt laudari.ſic dictū eſt de agoniſtis:qb⁹ efficimur beniuoli pp fortitudinē:q̄ apparet i eis.vel pp aliqd h⁹.

Amicabile autem ⁊ concordia videtur propter qđ nō eſt omodoxia. hec quidem enim ⁊ ignorantibus adinuicem exiſtet vtiqʒ.

¶ Poſtq̄ pͥus determinauit de beniuolētia. h̄ determinat de ꝯcordia. Prio oñdit qd ſit cōcordia.2° quō ſe habeat ad amicitiā politicā.ibi.(Politica aūt ⁊c̄.)Circa pͫ duo facit. Prio determinat gen⁹ ꝯcordie.2° nam ipſius.ibi.(Neqʒ circa qđcūqʒ.)Dicit ḡ p̄ ꝙ ꝯcordia vr̄ ad genus amicitie ptinere.dictu ē.n.ſ.ꝙ ad amicos ptinet ꝙ eadē eligāt:i q̄ ꝯſiſtit rō ꝯcordie.⁊ ex h̄ pʒ ꝙ ꝯcordia n̄ ē omodoxia: p qđ ſignificat̄ vnitas opionis.pōt.n.ꝯtīgere ꝙ ſint eiuſdē opinionis ēt illi q ſe inuicē nō cognoſcūt inter q̄s tn̄ nō eſt ꝯcordia ſic nec amicitia. ¶ Dein̄ cū.d.

¶ Neqʒ circa quodcūqʒ conſentientes. cōcordare autem puta eos qui de celeſtibus. Non enim amicabile de his concordare.

¶ Jngrit mām cōcordie.⁊ p̄ oſtendit circa q̄ nō ſit cōcordia.⁊ dicit ꝙ nō dicunt̄ cōcordare hoies q nō ꝯcordant circa qđcūqʒ.ſicͭ illi q cōſentiūt ſibypſis in ſpeculatiuis. puta de his q̄ ptinēt ad corpa celeſtia. cōſentire.n.ſibi inuicē i ipſis nō ptinet ad rōnē amicitie.qꝛ amicitia ex electiōe ē.iudiciū āt d̄ reb⁹ ſpeculatiuis ē ex nec̄itate electionis.⁊ iō nihil ꝓhibet aliq̄s amicos diuerſa circa h⁹ ſentire ⁊ aliq̄s inimicos i his ſibi ꝯſentire. vn̄ pʒ cōcordiā q̄ ad rōnē amicitie ptinet circa talia nō eē. ¶ 2° ibi.

¶ Sed ciuitates cōcordare aiūt cū de cōferentibus cōſentiāt ⁊ eadē eligāt ⁊ operentur cōiter opinata:circa operabilia itaqʒ concordant.

¶ Oñdit circa q̄ ſit ꝯcordia.⁊ p̄ oñdit in gn̄ali ꝙ eſt circa opabilia.⁊ dic̄ ꝙ ciuitates dicūt̄ ꝯcordare ſibynuicē qn̄ ꝯſentiūt circa vtilia.ita ꝙ eadē eligūt ⁊ cōiter opant̄ ea que opinantur eſſe vtilia. ⁊ ſic pʒ ꝙ concordia eſt circa operabilia. ¶ Tertio ibi.

¶ Et boꝝ circa q̄ magnitudine ⁊ cōtigētia ābobus exiſtere vel oib⁹.puta ciuitates cū oib⁹ videat̄ pricipat⁹ eligibiles eē vel cōpugnare lacedemonÿs.vel pricipari pindarū qn̄ ⁊ ipſe voluit.cū aūt vterqʒ ſeipſum velit queadmoduʒ q in forniſis cōtēdūt.nō.n.eſt ꝯcordare ſibÿpi vtrūqʒ bene velle quodcūqʒ: ſed qđ in eadeʒ. puta cū ⁊ plebis ⁊ epyiches optimos pricipari.ſic.n.omnibus ſit qđ appetunt.

¶ Oñdit i ſpāli circa q̄ opabilia ſit ꝯcordia.⁊ ponit duo. q̄ꝝ vnū ē ꝙ cōcordia attēdit circa ea q̄ hn̄t aliquam magnitudinē.nō.n.tollit̄ ꝯcordia aliquoꝝ:ex eo ꝙ i aliquib⁹ minimis diſſentiūt.aliud āt ē ꝙ illa circa q̄ ē cōcordia ſint talia q̄ poſſint cōuenire vtriqʒ ꝯcordātiū.vl̄ ēt oib⁹ ſiue hoib⁹ ſiue ciuibus vni⁹ ciuitatis.ſi.n.aliqs ꝯſentiat alicui ꝙ hēat id qđ nullus pōt hēre nō multuʒ ptinet ad ꝯcordiā.⁊ inducit exēplū de ciuitatib⁹:in qbus dr̄ eē concordia qn̄ oib⁹ ciuib⁹ idē vr̄. puta ꝙ pncipes aſſumātur p electionē nō aūt ſorte.vel p ſucceſſionē.vel cū vr̄ athenēſibus ꝙ ineant ſocietatē cum lacedemonÿs ad ſil̄ pugnandū ꝯ hoſtes.vel qn̄ omnibus ciuibus videtur ꝙ talis hō puta pindarus principet̄.ſi tn̄ ⁊ ipſe voluerit pncipari.tūc.n.q hoc volūt ei cōcordāt.ſed cū qlibet vult ſe ipſum pncipari ſequit̄ ꝙ ꝯtēdāt:ſicut de qbuſdā recitat̄ i formiſſis.i.in qbuſdā poematib⁹.nō.n.cōſiſtit ꝯcordia i hoc ꝙ vterqʒ velit ſibi ipſi bonum.quāuis videat̄ ſilitudo volūtatis ſʒ pportionē:qꝛ vterqʒ vult bonū ſibi.quin imo h̄ ē ꝯtētiōis cā.ſʒ oʒ ad h̄ qđ ſit ꝯcordia ꝙ ꝯſentiāt i eodē ſʒ veꝝ:ſicͭ cū i aliq̄ ciuitate tā plebs q̄ vtuoſi i h̄ cōcordēt ꝙ optimi pncipent̄.p h̄.n.modis oib⁹ ſit illud qđ deſiderāt qn̄ in eodē oēs ꝯſentiūt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Politica aūt amicitia videtur cōcordia queadmodum ⁊ dicitur:circa conferentia eniʒ ⁊ que ad vitam conuenientia.

¶ Oſtendit qualiter ſe habeat cōcordia ad amicitiā politicā.⁊ dicit ꝙ amicitia politica ſiue ſit ciuium vnius ciuitatis adinuicem ſiue ſit inter diuerſas ciuitates videtur ideʒ eſſe qđ cōcordia:⁊ ita ēt homines dicere ꝯſueuerūt: ſcʒ ꝙ ciuitates vel ciues ꝯcordes habent amicitiam adinuicem.Eſt enim amicitia politica circa vtilia ⁊ circa ea que conueniant ad vitam humanam circa qualia dicimus eſſe concordiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt aūt talis ꝯcordia in his q epyiches.iſti.n. ⁊ ſibÿpſis concordāt ⁊ ad inuicē ⁊ in eadē exiſtētes vt dicere. Taliū.n.manēt voluntates ⁊ nō trāſfluūt queadmodū euripus. volūtqʒ iuſta ⁊ cōferētia.hec aūt ⁊ cōmuniter appetunt.

¶ Oſtēdit qbus ꝯueniat ꝯcordia.⁊ p̄ oñdit ꝙ inuenit̄ in bonis.Scđo oñdit ꝙ nō inuenit̄ in malis.ibi.(Prauos aūt ⁊c̄.)Dicit ḡ p̄ ꝙ cōcordia talis q̄lis determinata eſt īuenit̄ i his q̄ ſūt vtuoſi.h⁹.n.hoies ſe hn̄t ꝙ qlibet eoꝝ ⁊ ſibypſi ꝯcordat ⁊ ēt ꝯcordāt adinuicē inq̄tuʒ imobilr permanēt i eiſdē ⁊ electionibus ⁊ opib⁹:qꝛ ſicut ſ̄ dictuʒ eſt.boni ſunt.q.impenitibiles.ſʒ addit vt eſt dicere.quia nō eſt poſſibile ꝙ hoies in hac vita oimodā imutabilitatē hēant:⁊ ad expoſitionē dictoꝝ ſubdit.ꝙ iō dicūtur in eiſdē exiſtentes.qꝛ volūtates taliū boium manēt fixe in bono ⁊ nō trāſfluūt de vno in aliud:ſicut euripus.i.quidā loc⁹ maritim⁹ i grecia i q̄ aq̄ fluit ⁊ refluit.⁊ h⁹ boies vtuoſi volūt ita ⁊ vtilia cōiter appetūt. ¶ Dein̄ cū dicit.

¶ Prauos aūt nō poſſibile cōcordare: tn̄ in parū:queadmodum ⁊ amicos eſſe ſupabundātiam appetētes in vtilibus:in laboribus auteʒ ⁊ miniſtrationibus deficiētes.ſibÿpſi aūt vnuſquiſqʒ volēs hoc ꝓximū pſcrutat̄ ⁊ prohibet. Nō.n.ſeruātiū cōmune perditur.igitur accidit ipſis cōtendere ad inuicē quidem cogentes.ipſos autem non volentes iuſta facere.

¶ Oſtendit ꝙ in prauis nō eſt concordia.⁊ dicit ꝙ praui nō pn̄t cōcordare niſi forte parū.ſicut ⁊ paruʒ poſſunt eē amici:ideo aūt ꝯcordare nō pn̄t:qꝛ volūt ſupabūdanter hēre i oibus vtilib⁹:ſʒ volūt deficere.i.minus hēre i laborib⁹ q cōiter ſiūt ⁊ iminēt ſuſtinendi:vel i miniſtrationibus.i.qbuſcūqʒ tributis vel ſuitÿs.⁊ duʒ ſibi vnuſqſqʒ vult h̄.ſ. ſupabūdare i bōis ⁊ d̄ficere i malis ingrit de ꝓximo ſuo ⁊ ipedit eū ne hoc adiſpiſcat̄ qđ ipſe cupit.⁊ ita dū nō ſuat̄ bonū cōe qđ ē iuſticia deſtruit̄ inter eos cōitas ꝯcordie.⁊ ſic accidit inter eos cōtētio dū vnus cogit aliū ad hoc qđ ſeruet ei id qđ ē iuſtū. ſʒ idē ipſe non vult alteri iuſticiā facere ſed vult ſupabūdare in bonis ⁊ deficere in malis:qđ eſt ꝯtra equalitatem iuſtitie.

8ᵐ **B**Enefactores autem beneficiatos videntur magis amare ꝙ̄ bene patientes operantes.

Poſtꝙ̄ phs determinauit de beniuolētia ⁊ cōcordia. h̄ determinat de beneficētia. Et p̊ ꝑponit id qđ circa eā accidit. ⁊ dicꝪ ꝙ bn̄factores magis vidētur amare eos q̄bus bn̄faciūt ꝙ̄ illi q̄ bn̄patiunt̄ ab eis amēt operantes ſibi bona. ¶ Secundo ibi.

¶ Et vt preter rationem factum queritur.

¶ Mouet ſuper hoc q̄ōnē. ⁊ dicit ꝙ hoc qđ dictū ē hꝫ q̄ōnē. q̄ꝛ vr̄ ꝑter rōnē ꝯtingere. bn̄ficiati. n. ex debito obligātur ad amādū benefactoreſ: ſꝫ n̄ ecōuerſo. ¶ Tertio ibi.

¶ Pluribꝰ q̄dē igit̄ vr̄ q̄m̄ hi q̄dē debēt. his āt debet̄: queadmodū igit̄ i mutuis debētes q̄dē volūt nō eē q̄bꝰ debēt. Accōmodātes aūt ⁊ curāt debētiū ſalutē. Sic ⁊ bn̄faciētes velle eē patiētes vt lucrātes gratias. His aūt nō eſſe curā reddere. Epicharius q̄dē igitur forte vtiqꝫ dicet hoc dicere ipſos ex malo videntes. Aſſimilatur autem humano. immemores eniꝫ multi ⁊ magis bene pati ꝙ̄ facere appetunt.

¶ Soluit ꝑdictā q̄ōnē aſſignās rōnē ꝑdicti accidētis. ⁊ p̊ ponit rōnē apparētē. Scđo aſſignat rōnes v̄as. ibi. (Videbit̄ aūt ⁊c̄.) Dicit ḡ p̊ ꝙ pluribꝰ vr̄ rō ꝑdicti accidētis eē: q̄ꝛ bn̄ficiati debēt aliq̄d bn̄factoribꝰ. ſꝫ bn̄factoribus aliq̄d debet̄. ſicut ⁊ mutuātibꝰ. hoc aūt videmus in mutuis accidere ꝙ illi q̄ debēt vellēt non eē illos q̄bus debēt ad h̄ ꝙ eēnt imunes a debito. ſꝫ accomodātes q̄bus debet̄ curā gerere de ſalute d̄bētiū eis: ne ꝑdāt id qđ eis debet̄. ita ē ēt ꝙ bn̄factores velint eē ⁊ viuere illos qui ab ipſis bn̄ paſſi ſūt: vt acq̄rāt ab ipſis grāꝝ actionē. ſꝫ illi q̄ bn̄ficia receperūt nō curāt reddeꝛ grās: ſꝫ magis vellēt abſolui ab hoc debito. ⁊ iō nō multum amāt bn̄factores. ⁊ hāc q̄dē rōnē epycarinus. ſ. q̄dā phus vel poeta approbās forte dicet. ꝙ hāc rōnē dicūt q̄dā ꝯſiderātes maliciā hoīuꝫ. aſſimilat̄. n. hūane ꝯſuetudini q̄ apud plures īuenit̄. multi. n. ſunt īmemores bn̄ficioꝝ ⁊ magis appetunt bn̄ recipe ab alijs ꝙ̄ bn̄facere. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Videbitur aūt vtiqꝫ ⁊ nāliꝰ eē cā ⁊ nō ſilr̄ ei que circa accōmodātes. nō. n. ē amatio circa illos: ſed eiꝰ qđ eſt ſaluari volūtas lucri gratia. bn̄faciētes aūt amāt ⁊ diligūt bene patiētes: ⁊ ſi nihil ſunt vtiles neqꝫ poſterius fiat vtiqꝫ.

¶ Aſſignat veras rōnes q̄tuor. Circa q̄rū ꝑmā duo fac̄. p̊ ꝑponit hāc rōnē ei quā ſ̄ poſuit. ⁊ dicit ꝙ cā eiꝰ qđ dictū eſt: nālioꝛ eē vr̄ ea q̄ nunc dicet̄. q̄ꝛ videlicet ſumit̄ ab ipſa nā bn̄ficij. nec eſt ſilr̄ rōni ſupra aſſignate. q̄ ſūpta eſt ex ꝑte accōmodātiū. accōmodātes. n. nō amāt illos q̄bꝰ accōmodāt: ſed ꝙ volūt eos conſeruari in eſſe non eſt ex amore. ſed ꝑꝑ lucrum. ſꝫ benefactores amant ſꝫm appetitū ſenſitiuum ⁊ diligūt ſꝫ electionē eos q̄ ab eis bona recipiunt. ēt ſi in nullo ſint eis vtiles in preſenti. nec expectent aliquam vtilitatē in futuro. ¶ Secundo ibi.

¶ Quod ⁊ in artificibꝰ accidit. Ois. n. ꝓpriuꝫ opus diligit magis ꝙ̄ diligat̄ vtiqꝫ ab opere. aiato facto: maxime aūt forte hoc circa poetas accidit. ſuꝑdiligūt. n. poemata ꝓpria iſti diligētes queadmoduꝫ filios. tali vtiqꝫ aſſimilat̄: ⁊ qđ benefactorū. Bene paſſum eni opus eſt ipſorū. hoc vtiqꝫ diligunt magis ꝙ̄ opus faciētē. huiꝰ aūt cā q̄m̄ eē oībus eligibile ⁊ amabile. ſumus aūt in actu. in viuere aūt. n. ⁊ oꝑari actū faciēs: eſt opus quodāmodo: diligūt nāqꝫ opus q̄ꝛ ⁊ eſſe: hoc autem naturale. qđ enim eſt potentia hoc actu opus nunciat.

¶ Ponit ꝑmā rōnē. ⁊ dicit ꝙ idē accidit de benefactoribus ad bn̄ficiatos: qđ accidit ī artificibꝰ reſpectu ſuoruꝫ opeꝝ. oīs. n. artifex diligit ꝓpriū opus magis ꝙ̄ diligat̄ ab eo: ēt ſi eēt poſſibile ꝙ opus illud fieret aiatū. ⁊ h̄ maxime vr̄ accidere circa poetas q̄ ſuꝑabūdāter diligūt ꝓpria poemata: ſic parētes amāt filios. poemata. n. magis ad rōnē ꝑtinēt ſꝫm quā hō eſt hō ꝙ̄ alia mechanica oꝑa. ⁊ huic aſſimilat̄ hoc qđ accidit circa bn̄factores diligentes eos q̄bus bn̄faciūt. q̄ꝛ ille q̄ bn̄ patitur ab aliquo ē. q. opus eiꝰ. ⁊ iō magis diligūt bn̄factores opus ſuū. i. beneficiatos ꝙ̄ econuerſo. Poſitis autē exemplis ſubiungit communem rationem. ⁊ dicit ꝙ cā ꝑdictoꝝ eſt: q̄ꝛ omnibus hominibus eſt eligibile ⁊ amabile ſuuꝫ eſſe. vnumquodqꝫ. n. inquantum eſt. eſt bonuꝫ. bonum aūt eſt eligibile ⁊ amabile. eē aūt noſtrū cōſiſtit in quodā actu. eſſe enī noſtrū ē viuere. ⁊ ꝑ ꝯn̄s oꝑari. nō eſt. n. vita abſqꝫ vite oꝑatione q̄cūqꝫ. vn̄ vnicuiqꝫ eſt amabile oꝑari oꝑa vite. faciēs aūt in actu ē quodāmodo ipſum opus faciētis. Actus. n. mouētis ⁊ agētis ē in motu ⁊ patiēte. iō ita diligūt opus ſuū ⁊ artifices ⁊ poete ⁊ bn̄factores. q̄ꝛ diligunt ſuū eē. hoc aūt eſt nāle. ſ. ꝙ vnūqđqꝫ ſuū eſſe amat. rōneꝫ aūt huiꝰ ꝯn̄e. ſ. ꝙ diligāt opus q̄ diligūt eē. māifeſtat ſubdēs. qđ ē poᵃ hoc actu opus nūciat. hō. n. ē inq̄tū hꝫ aīaꝫ rōnalē. aīa aūt eſt actus ꝑmus corꝑis phīci poᵃ vitā habētis. i. qđ eſt ī poᵃ ad oꝑa vite. Sic igitur ꝑᵐ eſſe hoīs conſiſtit in hoc ꝙ hēat potētiā ad oꝑa vite. hꝰ aūt potētie reductionē in actu denūciat ipm opus qđ hō facit exercendo actu opera vite. ¶ Secundam rōnem ponit ibi.

¶ Silr̄ autem ⁊ benefactori q̄dē bonū qđ ſꝫm actū. q̄re gaudet in quo hoc. patienti autē nullum bonuꝫ in operāte: ſed ſiquidē conferens: hoc autem minus delectabile ⁊ amabile.

¶ Circa qđ duo facit. Prio ponit rōnē dicēs ꝙ vnuſquiſqꝫ diligit ꝓpriū bonū. bonū aūt bn̄factoris cōſiſtit in ſuo actu. quo ſolū bn̄ficia tribuit. eſt. n. actu v̄tutis. ⁊ iō benefactor delectat̄ ī bn̄ficiato. ſicut ī eo in quo īuenit̄ eiꝰ bonū: ſꝫ bn̄ patiēs q̄. ſ. recipit bn̄ficiū nō hꝫ aliqđ bonū hōeſtū in oꝑante. i. ī bn̄factore. nō. n. v̄tutis actus eſt recipe ab alio bn̄ficia. ſꝫ ſi hꝫ aliqđ bonū. h̄ ē bonuꝫ vtile qđ eſt minus delectabile ⁊ amabile ꝙ̄ bonū honeſtū. ⁊ ita pꝫ ꝙ minꝰ ē amabilis bn̄factor bn̄ficiato ꝙ̄ eꝯ̊. ¶ Scđo ibi.

¶ Delectabilis aūt eſt preſentis q̄dē operatio. futuri aūt ſpes. facti aūt memoria. delectabiliſſimum autem qđ ſꝫm actū ⁊ amabile ſilr̄: ei q̄dē igitur qui fecit opus manet bonum eni diuturnum. Patienti autem vtiqꝫ tranſit.

¶ Probat qđ ſuppoſuerat duplr̄. Primo ꝙ q̄ꝛ d̄lectabile q̄dē circa preſens eſt ipſe actus ſiue oꝑatio. circa futuruꝫ aūt ſpēs: circa factū aūt ſiue ꝑterituꝫ memoria: inter que tria delectabiliſſimum eſt actus. ⁊ ſilr̄ magis amabile ꝙ̄ ſpes vel memoria. bn̄factori aūt manet honeſtas ꝓprij operis: q̄ꝛ bonum honeſtū non cito tranſit. ſed eſt diuturnū. ⁊ ita delectat̄ in eo cui benefecit ſicut in preſenti ſuo bono. ſed vtilitas quā patiēs recepit de facili trāſit: ⁊ ita bn̄ficiatus delectatur ī bn̄factore ſꝫ memoriā preterito

rū.magis ergo eſt delectabile ⁊ amabile benefactori bonum boneſtum qd̄ h₃ in beneficiato q̄ꝫ beneficiato bo^m vtile qd̄ h₃ in benefactore.❡ Secunda ibi.

❡ Et memoria bonoꝝ q̄dē delectabilis. vtiliū aūt nō omnino: vel minus. Expectatio aūt ecōuerſo babere videtur.

❡ Probat idē dicēs ꝙ mēoria bonoꝝ.i.boneſtoꝝ q̄ qs in p̄terito fec̄ ē delectabil̄.ſ₃ mēoria bonoꝝ vtiliū q̄ qs qñ q₃ būit.vel oīno nō ē delectabil̄.puta cū circa eoꝝ amiſſionē ē qs ꝯtriſtat⁹ vel min⁹ ē delectabil̄ q̄ꝫ mēoria boneſtoꝝ.puta q₃ aliq̄d ex eis remanet. ſ₃ circa expectationē futuroꝝ vr̄ ecōtrario ſe bēre.ſ.ꝙ magis ē delectabile expectare vtilia q̄ꝫ expectare boneſta.hui⁹ āt diuerſitatis rō ē:q₃ bonū ignotū ñ delectat.ſ₃ ſolū bonū cognitū bōeſtū āt nemo cognoſcit.niſi q̄ h₃ vñ cognoſcunt̄ ſi ſint p̄terita.nō aūt ſi ſolū ſint futura.bona aūt vtilia cognoſcūt̄ ⁊ p̄terita ⁊ futura.ſ₃ auxiliū p̄teritoꝝ iā ptrāſit. auxiliu₃ aūt qd̄ ex eis i futuꝝ expectat̄ delectat.q.remediū qd̄dā ꝯ futuras necītates.vñ plus delectat̄ bō i ſpe vtiliū q̄ꝫ in memoria eorūdē:vel ēt q̄ꝫ i ſpe boneſtoꝝ:ſ₃ i mēoria bōeſtoꝝ pl⁹ delectat̄ bō q̄ꝫ i mēoria vtiliū.bñfactor āt i bñficiato h₃ memoriā bōi boneſti.bñficiatus aūt i bñfactore mēoriā boni vtilis.delectabilior ḡ ⁊ amabilior ē bñfactori bñficiatus q̄ꝫ ecōuerſo.❡ Tertiā rōnē ponit ibi.

❡ Et amatio quidē factioni aſſimilatur. Amari aūt ei qd̄ eſt pati. Superexcellētibus āt vtiq₃ circa actum ſequitur amare ⁊ amicabilia.

❡ Et dicit ꝙ amare aſſimilat̄ ei qd̄ eſt facere.ptinet.n.ad amātē ꝙ velit ⁊ opet̄ ei bo^m que₃ amat. ſ₃ amari aſſimilat̄ ei qd̄ ē pati.faciēs aūt ſupexcellit patienti.⁊ iō rōnabilr̄ his q̄ ſuperexcellūt in agendo.ſ.bñfactorib⁹ ⁊ artificibus ⁊ poetis ꝯſeq̄tur ꝙ ament ⁊ habeāt ea q̄ ad amorē conſequuntur.❡ Quartam rationem ponit ibi.

❡ Adhuc aūt que laborioſe fiūt oēs magis diligunt puta ⁊ pecunias poſſidentes accipientibus. videtur itaq₃ bene pati quidem illaborioſū eē.benefacere aūt opoſum. Propter hoc āt ⁊ matres amatrices magis filiorū.laborioſior enī generatio. ⁊ magis ſciunt qm̄ ipſarū. videbit̄ aūt vtiq₃ hoc ⁊ bñfactoribus propriū eē.

❡ Illa.n.q̄ laborioſe fiūt ab oīb⁹ magis diligūtur.ſicut illi q̄.p̄po ſtudio ⁊ laborioſe poſſidēt diuitias magis amāt eas q̄ꝫ illi q̄ recipiūt eas ex ſucceſſione parētū vel ex gratuito dono alicui⁹.vñ ſic accipiētes magis ſūt liberales: vt i q̄rto dcm̄ ē.ꝙ aūt aliq̄s recipiat bñficiū ab aliq̄ ē ſine ei⁹ labore.ſ₃ ꝙ aliq̄s alteri bñfaciat eſt opoſum.i.reqrēs opas ⁊ laborē.vñ rōnabile ē ꝙ bñfactores magis amēt bñficiatos q̄ꝫ eꝫ:⁊ hāc rōnē cōfirmat p exēplū m̄ru₃ que magis amāt filios q̄ꝫ p̄res.tū q₃ magis laborāt circa eoꝝ gnātiōe₃ portādo ⁊ pariēdo eos q̄ꝫ p̄re₃.tū ēt q₃ m̄re₃ magis p̄nt ſcire q̄ ſint eaꝝ filij q̄ꝫ p̄res.⁊ h̄ ēt vr̄ eē .p̄priū bñficioꝝ:vt.ſ.ament beneficiatos inq̄ꝫtū circa eos laborāt.

Dubitat̄ aūt vtru₃ op₃ amare ſeipſum maxime vel alium aliquem.

❡ Poſtq̄ꝫ p̄hus determinauit de ꝯſeruatiōe ⁊ diſſolutione amicitie ⁊ iteꝝ de amicitie opibus.h̄ mouet q̄ſdā dubitatiōes circa amicitiā.⁊ p̄ ex pte amātis.2° ex pte amatoꝝ ibi.(Utrū igit̄ q̄ꝫplurios ⁊c̄.) Circa p^m duo facit. Primo ſoluit dubitationē de amore amātis quē h₃ ad ſeipm̄.Scd̄o de amore amātis quē h₃ ad alteꝝ ibi.(Dubitat̄ āt ⁊ circa ⁊c̄.)Circa p^m tria fac.p̄ p̄ponit dubitationē.2° oñdit eā eē rōnabilē.ibi.(Increpāt.n.⁊c̄.)Tertio ſoluit ibi.(Forte igr̄ tales ⁊c̄.)Dic̄ ḡ p̄. ꝙ dubitatio ē.vtrū oporteat ꝙ aliq̄s diligat ſeip₃ maxie vel aliquē aliū magis q̄ꝫ ſe.❡ Deinde cum dicit.

❡ Increpāt.n.eos q̄ ſeipſos maxime diligūt. ⁊ vt in turpi amatores ſui vocant.

❡ Oſtēdit dubitationē eē rōnabilē.⁊ p̄ obijcit p vna pte. ſcd̄o p alia.ibi.(Rōnib⁹ aūt his ⁊c̄.)Tertio ꝯcludit dubitabilitate₃ q̄ōnis ibi.(Dubitat̄ aūt ⁊c̄.)Circa p^m duo facit.p̄ īducit h̄ ꝙ hoīes īcrepāt illos q̄ maxie amāt ſeipſos:⁊ h̄ ꝙ aliq̄ ſint amatores ſui reputatur quaſi ad malum.❡ Secundo ibi.

❡ Uidetur q₃ prau⁹ ſuīpſius gr̄a oīa agere. ⁊ q̄ꝫto vtiq₃ deterior ſit.tāto magis:accuſant ita q₃ īpm̄.puta qm̄ a ſeipſo nihil agit. Epyiches aūt pp bonū: ⁊ q̄ꝫto vtiq₃ melior ſit:magis pp bonū ⁊ amici gratia. Qd̄ āt ſuīpſius preterit.

❡ Inducit ꝙ bō prauus oīa facit pp ſuā vtilitatē:⁊ tāto h̄ magis obſeruat quāto peior eſt:⁊ q̄ꝫto magis facit magis accuſatur ab hoībus velut q̄ nihil facit extra ſeipſu₃: ideſt qd̄ ſit pp bonū alioꝝ:ſed ſolū pp ſuū.ſed hoīes virtuoſi nō agunt ſolū pp ſeipſos ſed magis agunt bonū boneſtū:⁊ propter amicos: propter qd̄ plerūq₃ p̄tereunt ſuas vtilitates.❡ Deinde cum dicit.

❡ Rōnib⁹ āt his opa diſſonāt ñ irrōnabilr̄. Aiūt enī oportere amare maxime: maxime amicu₃. amicus aūt maxie q̄ vult maxie bōa illi⁹ gr̄a: ⁊ ſi nullus ſciet. h̄ aūt exiſtūt maxie ipſi ad ſeip₃.

❡ Obijcit pro pte ꝯria.⁊ dicit ꝙ a p̄miſſis rōnibus diſſonāt opa:ſm̄ q̄ hoīes maxime oſtēdunt̄ amare ſeipſos:⁊ hoc ñ irrōnabiliter.prīo q̄dē: q₃ ſicut cōiter hoīes dicūt: op₃ hoīem maxime amare.ſ.eū q̄ maxime eſt nobis amicus.ille aūt ē maxie alicui amicus:q̄ maxime vult ei bonū ei⁹ gr̄a.⁊ ſi nullus ali⁹ ſciret:que q̄dē maxime exiſtūt hoī ad ſeipm̄.vnuſq̄ſq₃.n.maxime vult ſibi bona . ſic ergo p₃ ꝙ bō maxie d₃ amare ſeipſum.❡ Secundo ibi.

❡ Et reliqua vtiq₃ oīa q̄bus amicus determinatur. dictum eſt.n. quoniam ab ipſo oīa amicabilia ⁊ ad alios perueniunt.

❡ Inducit pro hac parte id qd̄ ſupra dictu₃ eſt. ⁊ dicit ꝙ reliq̄ oīa q̄bus determinat̄ ⁊ diffinit̄ q̄d ſit amicus. maxime exiſtūt hoī ad ſeipſu₃:vt ſupra dictū eſt:q₃ oīa amicabilia q̄ ꝯſiderātur in cōparatione ad alios p̄ueniūt ex amicabilibus que patit̄ bō ad ſeipſum.❡ Tertio ibi.

❡ S₃ ⁊ p̄uerbia oīa ꝯſentiūt.puta h̄ vna aīa. ⁊ cōia q̄ amicoꝝ. ⁊ eq̄litas amici ⁊ genu tybie.p p̄piquū. hec.n.oīa ad ſeip₃ maxie exiſtūt. maxie enī amicus ſibiīpſi ⁊ amādū maxime ſeipm̄.

❡ Inducit ad idē q̄dā p̄uerbia.⁊ dicit ꝙ oīa p̄uerbia q̄ vulgariter dicūtur cōſentiunt i hāc ptē ꝙ bō diligat maxime ſeipſum:ſicut ꝙ dr̄ vnā eſſe aīam duorū amicoꝝ.⁊ ꝙ ea q̄ ſunt amicoꝝ ſunt cōia. ⁊ ꝙ amicitia eſt q̄dā eq̄litas:⁊ ꝙ amicus ſe h₃ ad amicū:ſicut genu ad tibiā q̄ habēt maximā p̄pinq̄tatē. p hec āt oīa dat̄ intelligi ꝙ amicitia in quadā vnitate cōſiſtit:q̄ maxime ē alicuius ad ſe ipſum.⁊ ſic oīa predicta p̄uerbia maxie verificant̄ de aliq̄ reſpectu ſuīpſius:⁊ hoc iō:q₃ bō maxie eſt amicus ſibiīpſi.⁊ ſic bō maxie d₃ ſeipſum amare. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Dubitatur autem conuenienter vtrum debitum ſequi ambobus habentibus credibile.

¶ Cõcludit dubitationẽ qõnis. ⁊ dicit ꝙ ↄueniẽter dubitatur quas rõnes predictorum ſit debitũ ſequi cũ ambe habeant aliquid credibile. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Forte igitᷣ tales opꝫ ſermonẽ diuidere ⁊ determinare ⁊ inquãtũ vtriqꝫ ⁊ quo verũ dicũt: ſi aũt accipiamꝰ amãs ſui equalr̃ vterqꝫ ⁊ quo verũ dicũt forte vtiqꝫ fiet manifeſtum.

¶ Soluit p̃miſſam dubitationẽ. ⁊ p̊ determiat modũ ſoluẽdi. 2° ſoluit ibi. (In obprobriũ qđ igr̃.) dicᷣ g̊ p̊ ꝙ tales ſmões q̃ hñt rões ꝓbabiles ꝓ vtraqꝫ ꝑte oꝫ diſtiguere ⁊ deteriare q̃ꝫtũ ex vtraqꝫ ꝑte verꝫ dicatᷣ: ⁊ i q̃ ⁊ ſic ſi accipiamus q̃lr̃ aliqs dicatᷣ amator ſui ſm vtrãqꝫ ꝑtẽ obiectionũ fiet verũ illud qđ queritᷣ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In opprobriũ qdẽ igr̃ ducẽtes ipꝫ amatores ſui vocãt ipſos q̃ ſibiipſis tribuũt plus in pecunijs ⁊ honoribꝰ ⁊ delectationibꝰ corꝑalibus. hᷓ.n. multi appetũt ⁊ ſtudẽt circa ipſa: vt optima entia ꝑꝑ qđ ⁊ circũpugnabilia ſũt: circa hᷓ vtiqꝫ auari largiuntur ⁊ ↄcupiſcẽtijs ⁊ totalr̃ paſſionibꝰ ⁊ irrõnabili aie. tales aũt ſũt multi. ꝑꝑ qđ ⁊ appellatio facta eſt a multũ prauo exiſtente. iuſte vtiqꝫ ſic philautus exprobratur.

¶ Soluit diſtiguẽdo p̃dictã dubitationẽ. ⁊ p̊ oñdit q̃lr̃ dicatᷣ amator ſui ſm ꝙ vituꝑatᷣ. 2° q̃lr̃ dicatᷣ ſꝫ ꝙ laudatᷣ. ibi. (Uidebitᷣ ãt vtiqꝫ ⁊c̃.) Circa p̊m duo fac̃. p̊ mãifeſtat ꝓpoᵐ. 2° ꝓbat qđ dixerat. ibi. (Qm̃ ãt talia ⁊c̃.) Dicᷣ g̊ p̊ ꝙ illi q̃ i obprobriũ reputãt eẽ amatorẽ ſui. illos vocant ſui amatores q̃ tribuũt ſibiipſis plus i bonis corꝑalibꝰ. ſ. i pecunijs ⁊ honoribꝰ ⁊ i delectatiõibꝰ corꝑalibꝰ: q̃les ſũt ciboꝝ ⁊ venereoꝝ. hꝯ.n. bõa multitudo hoĩum appetit: ⁊ attẽdũt ad ipſa hoĩes ac ſi eẽnt optĩa: ⁊ qꝛ multi q̃runt in his ſuꝑabũdãtiã quã nõ pñt oẽs ſil'hẽre. ſeqᷣ ꝙ circa hꝯ bõa fiãt pugne ⁊ cõtẽtiões. Illi ãt q̃ circa talia plus habũdãt: hoꝝ habũdãtiã cõuertũt ad ſatiſfaciẽdũ ↄcupiſcentijs: ⁊ vl'r alijs paſſiõibꝰ: ⁊ ꝑ ↄñs irrõnali ꝑti aĩe. ad quã ꝑtinẽt paſſiões: ⁊ ſic illi q̃ talia bõa appetunt amãt ſeipſos ſꝫ ꝑtẽ aĩe irrõnalẽ. ſ. ſenſitiuã. Multitudo ãt hoĩuꝫ talis ẽ: ꝙ magis ſeqᷣ ſenſũ q̃ꝫ itell'm: ⁊ iõ ipſa appellatio amantis ſeipm̃ ſũpta ẽ ab eo ꝙ ẽ prauũ: qđ multis ↄuenit. ⁊ ſic philautꝰ. i. amator ſuiipſiꝰ. ſꝫ hãc acceptionem poteſt in pluribus inueniri ⁊ iuſte exprobratur. ¶ Deinde cũ di.

¶ Qm̃ aũt talia ſibiipſis tribuẽtes ↄſueuerunt dicere multi philautos non imanifeſtũ. Si.n. qs ſemꝑ ſtudet iuſta agere ipſe maxime oĩum vel tẽperãta vel qualiacũque alia eorũ que ſm virtutes ⁊ totalr̃ bonũ ſemper ſibi acq̃rit. nullus dicet philautum hunc neqꝫ vituperabit.

¶ Probat qđ dixerat ⁊ dicᷣ mãifeſtũ eẽ. qm̃ m'lti ↄſueuerᷣt illos dicere philautos. i. amatores ſuiipſoꝝ: q̃ plꝰ tribuũt ſibi de bonis p̃dictis: q̃ ꝑtinẽt ad ꝑtẽ irrõnalẽ. qꝛ ſi aliqs velit ſuꝑabũdare i bonis rõnis q̃ ſũt oꝑa v̾tutũ. puta ſi velit maxime iter alios agere oꝑa iuſtitie vel tẽperãtie vel quecũqꝫ alia v̾tutis opera. ita ꝙ ſemꝑ velit ſibi boᵐ honeſtũ acq̃rere. nullus de p̃dicta multitudine vocabit eũ philautũ. i. amatorem ſui: vel ſi aliquis ſapiens vocet eũ philautum. hoc nõ dicet in eius vituperium.

Videbitur autem vtiqꝫ talis magis eẽ philautus.

¶ Poſtq̃ꝫ phs oñdit q̃lr̃ dicatᷣ aliqs amator ſui ſm ꝙ ẽ exprobrabile. hᷓ oñdit q̃lr̃ aliqs dicatᷣ amator ſui ſꝫ ꝙ ẽ laudabile. Et circa hᷓ duo fac̃. Prio oñdit eẽ quẽdã modũ quo aliqs ẽ amator ſui. aliũ a p̃dicto. 2° oñdit ꝙ ſm hũc modũ eẽ amatorẽ ſui ẽ laudabile ibi. (Circa quã igitᷣ ⁊c̃.) Circa p̊m tria facit. Prio oñdit illũ eẽ amatorẽ ſui q̃ ſibi tribuit habũdãtiã bonoꝝ rõnis. 2° oñdit ꝙ v̾tuoſus ẽ talis. ibi. (Qm̃ qdẽ igr̃ ⁊c̃.) Tertio oñdit hũc modũ amãdi ſe eẽ differẽtẽ a p̃miſſo. ibi. (Secũdũ alteraꝫ ſpẽm ⁊c̃.) Circa p̊m tria facit. Prio ꝓponit qđ itẽdit. ⁊ dicit ꝙ talis q̃ ſtudet excellere in oꝑibꝰ v̾tutis magis videtᷣ eẽ philautus. i. amator ſui q̃ꝫ ille q̃ tribuit ſibi ſuꝑhabũdãtiam bonorũ ſenſibiliũ. ¶ Scđo ibi.

¶ Tribuit.n. ſibiipſi optima ⁊ maxie bona.

¶ Probat ꝓpoſitũ duabꝰ rõnibꝰ. Quaꝝ p̊ª ẽ. qꝛ tãto magis aliqs amat ſeipm̃ q̃ꝫto maiora bona ſibi attribuit. ſꝫ ille q̃ ſtudet ſuꝑexcedere i operibus virtutis. tribuit ſibi optima. q̃. ſ. ſunt maxime bona. ſ. bõa honeſta. ergo talis maxime diligit ſeipſum. ¶ Scđaꝫ rõnẽ ponit ibi.

¶ Et largitur ſuiipſius principaliſſimo ⁊ omnia huic obediunt.

¶ Quia. ſ. talis largitᷣ bona ei qđ ẽ p̃ncipaliſſimũ i ipſo. ſ. itellectui: ⁊ facit ꝙ oẽs ꝑtes aĩe itellectui obediãt. tãto ãt aliqs magis amat aliq̃d q̃ꝫto magis amat illud qđ ẽ p̃ncipalius in eo. ⁊ ita pꝫ ꝙ ille q̃ vult ſuperexcellere i operibus v̾tutis maxime amat ſeipſum. ¶ Tertio ibi.

¶ Queãdmodũ ãt ⁊ ciuitas p̃ncipaliſſimũ maxime eẽ vr̃. ⁊ oĩs alia cõgregatio ſic ⁊ hõ ⁊ philautus vtiqꝫ maxie hoc diligẽs. ⁊ huic largiẽs.

¶ Probat qđ ſuppoſuerat. ſ. ꝙ ille qui amat id qđ eſt p̃ncipaliſſimum in ipſo. ſ. intellectum vel rõnem. maxime amat ſeipſum. ⁊ hoc oſtendit tribus rationibus. quaruꝫ prima eſt: ꝙ ciuitas maxime videtᷣ eſſe illud qđ eſt principaliſſimũ in ea. vnde illud qđ faciunt rectores ciuitatis in ea dicitur tota ciuitas facere. et eadeꝫ rõ eſt de oĩ alia re ex pluribus ↄſtituta. vñ ⁊ hõ maxime eſt idẽ qđ ẽ principale in eo. ſ. rõ vel intellectus. ⁊ ſic ille q̃ diligit intellectum vel rõneꝫ: ⁊ ei largitᷣ bona: maxime videtᷣ eſſe philautus. i. amator ſui. ¶ Secũdã rõnẽ ponit ibi.

¶ Et cõtinẽs igitᷣ ⁊ incõtinẽs dicitᷣ i tenere talẽ vel nõ: vt hoc vnoquoqꝫ ente.

¶ Dicitᷣ.n. aliqs cõtinẽs. q. ſe tenẽs: ⁊ icõtinẽs. q. non ſe tenẽs: ⁊ hᷓ inq̃ꝫtũ hõ retinet intellectũ ſequẽdo eiꝰ iudiciuꝫ vel non retinet per incõtinentiã. q. vnuſquiſqꝫ homo ſit hoc. i. ſuus intellectus. ⁊ ita videtᷣ ꝙ ille hõ vere ſe amet qui amat intellectum. ¶ Tertiam rõnẽ ponit ibi.

¶ Et egiſſe vr̃r ipi ⁊ volũtarie q̃ cũ rõe maxie.

¶ Et dicit ꝙ illa que hoĩes faciũt ꝑ rõnem maxime videtur ipſimet feciſſe ⁊ volũtarie facta eſſe: q̃ aũt hõ facit ꝑ ↄcupiſcentiã vel irã. q. nõ vr̃ ipſe feciſſe ꝓpria volũtate: ſꝫ extraneo motu ductus. ⁊ ſic pꝫ ꝙ hõ ẽ precipue id qđ eſt ſm intellectũ ⁊ rõnem. vnde maxime ſe amat quando amat intellectũ ⁊ rationem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qm̃ qdeꝫ igitᷣ hoc vnuſqſqꝫ eſt vel maxime nõ imanifeſtũ: ⁊ qm̃ epyiches magis hoc diligit. ꝑꝑ qđ philautus maxime vtiqꝫ erit.

¶ Oſtendit cui cõpetit ſm p̃dictũ modũ eſſe amatorem ſui. ⁊ dicit mãifeſtũ eẽ ex p̃dictis ꝙ vnuſqſqꝫ ẽ hᷓ. ſ. itell's vel rõ vel qꝛ aliq̃ alia ↄcurrunt ad eẽ hoĩs põt dici ꝙ hõ maxie ẽ hoc. ſ. itellectus vel rõ: qꝛ hoc ẽ formale ⁊ cõpletiuũ ſpẽi humane. manifeſtũ eſt ẽt ꝙ v̾tuoſus maxie diligit hoc. ſ. intell'm ⁊ rõnẽ: qꝛ totalr̃ ↄſeruat ipm̃: ⁊ in oĩbus obedit ei. vñ mãifeſtũ ẽ ꝙ v̾tuoſus maxime eſt philautꝰ idest amator ſui. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Scd̃m alteraꝫ ſpẽm exprobrati ⁊ differens tantum quãtũ ẜm rõnẽ viuere ꝗ ẜm paſſioneꝫ: ⁊ appetere bonum vel viſum conferre.

¶ Oñdit hũc modũ amãdi ſe differre ſpecie a p̃miſſo: ⁊ dicit: ꝙ v̾tuoſus ẽ amator ſui ẜꝫ alterã ſpẽm amãdi ſe ab eo qđ exprobrat̃: vt ſupra dictũ ẽ. ⁊ aſſignat duas drĩas. q̃rũ vna ẽ ex p̾te actionis. v̾tuoſus.n. amat ſeip̃m inq̃ꝫtũ viuit ẜm rõnẽ. ſed ille q vituperat̃ viuit ẜm paſſionẽ. ſeq̄t̃.n. paſſiões irrõnalis aĩe: vt. s̃. dictũ ẽ. alia v̾o drĩa ẽ ex p̾te finis. nã v̾tuoſus amat ſeip̃ꝫ: inq̃ꝫtuꝫ appetit ſibi id qđ eſt ſimpl̾r bo^m^. ille ãt q vitupat̃ amat ſeip̃ꝫ: inq̃ꝫtu appetit ſibi id qđ appet bonũ vtile: cũ tñ ſit nociuũ. ¶ Deiñ. cũ. d.

¶ Circa bonas quidem igitur actiones differẽter ſtudẽtes oẽs recipiunt ⁊ laudant.

¶ Oñdit ꝙ amare ſeip̃m hoc ſcđo mõ ẽ laudabile. ⁊ p̊ oñdit ꝓpo^m^. 2° excludit ab eo q 2° mõ amat ſeip̃ꝫ id ꝑꝑ qđ amator ſui vitupat̃. ibi. (Unũ.n.qđ.) Circa p̊^m^ tria fac̃. Priõ oñdit ꝙ ille q amat ſeipſũ ẜꝫ rõnẽ ẽ laudãd⁹. talis eni. vt dictũ ad ho c ſtudet. vt ſuꝑexcellat i opib⁹ v̾tutuꝫ. manifeſtũ ẽ ãt ꝙ oẽs acceptãt ⁊ laudãt eos q ſtudent ad bonas actiones differẽter ab alijs. i. ſuꝑabũdãti⁹ alijs: ⁊ ſic pꝫ ꝙ ille q̃ amat ſe ẜꝫ v̾tutẽ ẽ laudabilis. ¶ Scđo ibi.

¶ Oibus aũt ꝯtẽdẽtibus ad bonũ ⁊ intẽdẽtib⁹ optima agere: ⁊ cõiter vtiqꝫ omni erunt q̄bus indigere ⁊ propria vnicuiqꝫ maxi ma bonorũ ſiquidem virtus tale eſt.

¶ Oñdit ꝙ ẽt ẽ vtilis ⁊ ſibi ⁊ alijs. dcm̃ ẽ.n. ꝙ ille q amat ſeip̃m ẜꝫ v̾tutẽ ſtudet ſuꝑexcellẽter bñ agere. ſi ãt oẽs cõtẽderẽt ad bo^m^. ita. ſ. ꝙ vnuſq̄ſqꝫ itẽderet excellere aliũ i bonitate optie agẽdo: ſeq̄ret̃ ꝙ oẽs cõiter hẽrẽt ea q̄b⁹ indigẽt: ꝙ vnus alteri ſubueniret ⁊ ꝓpria vniuſcuiuſqꝫ fierẽt illa q̃ ſũt maxima bonoꝝ. ſ. v̾tutes. ¶ Tertio ibi.

¶ Quare bonum quidem opꝫ philantum eſſe. eteniꝫ ipſe iuuabit̃ bona agẽs ⁊ alios iuuabit. Malum aũt non opꝫ. ledet.n. ⁊ ſeipſum ⁊ ꝓximos prauis paſſionibus ſe quens.

¶ Infert duo correlaria ex p̄dictis. Quoꝝ p̊^m^ ẽ. optimũ eẽ ꝙ bon⁹ hõ amet ſeip̃ꝫ: q2 bõa agẽdo ⁊ ſe ⁊ alios iuuabit: ẜꝫ nõ opꝫ ꝙ malus amet ſeipſuꝫ: q2 ꝓſequẽdo prauas paſſiones: ⁊ ſeipſum ledet priuãdo ſe virtutibus: ⁊ ꝓximos p̾uãdo eos bonis ſenſibilibus. ¶ Scd̃m ponit ibi.

¶ Malo quidẽ igitur diſſonant que opꝫ agere ⁊ que agit. Oĩs.n. intellectus eligit bonũ ſibiipſi. Epyiches autẽ obedit intellectui.

¶ Et dic̃ ꝙ i malo hoĩe ꝯ̃ria ſũt ea q̃ agit ⁊ q̃ opꝫ ip̃m ager̃ agit.n. ꝯ̃ intell̾ꝫ ⁊ rõnẽ. Oĩs aũt itell̾s eligit id qđ ẽ opti^m^ ſibyp̃ſi. ⁊ ita malus nõ agit ea q̃ opꝫ ip̃m agere. ſed h̾ cõuenit v̾tuoſo q i oĩbus obedit itellectui. ¶ Deinde cũ. d.

¶ Verũ.n. qđ de ſtudioſo ⁊ amicorũ gr̃a multa agere ⁊ pati ⁊ ſi oporteat mori. proijciet eni ⁊ ſi pecunias ⁊ honores ⁊ totaliter circumpugnabilia bona procurans ſibyp̃ſi bonum.

¶ Excludit ab eo q amat ſe ẜꝫ v̾tutẽ id qđ s̃ poſitũ ẽ in accuſationẽ amãtis ſeip̃m. ſ. ꝙ nihil fac̃ ꝑꝑ aliũ: ⁊ circa hoc tria fac̃. p̊ ꝓponit qđ ĩtẽdit. 2° mãifeſtat ꝓpo^m^ ibi. (Paucũ.n. tp̃s ⁊c̃.) Tertio epilogãdo ꝯcludit v̾itatẽ q̃onis ibi. (Sic q̄dẽ igit̃ ⁊c̃.) Dic̃ g̊ p̊ veꝝ eẽ qđ dr̃ de v̾tuoſo ꝙ ml̾ta faciet gr̃a amicorũ ⁊ p̾rie. i. maxĩe iter oẽs alios: ⁊ ẽt ſi oporteat eũ mori ñ deſeret amicũ. pecũias v̾o ⁊ honores ⁊ oĩa alia exteriora bõa circa q̃ hoĩes pugnãt. q. ꝓijciet ⁊ ꝯtẽnet ꝑꝑ amicũ: per q̃e oĩa ꝓcurat ſibyp̃ſi bonuꝫ. ſ. honeſtũ: qđ eſt eminẽtius. vñ ⁊ i hoc ẽt magis amat ſeipſuꝫ ꝙ ſibi magis bonum procurat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Paucũ.n. tẽpus d̾lectari valde magis eliget vtiqꝫ q̃ꝫ ml̾tũ quiete: ⁊ viuere bñ annũ q̃ꝫ multos annos q̄litercũqꝫ: ⁊ vnã actionẽ bonam ⁊ magnã q̃ꝫ multas ⁊ ꝑuas moriẽtib⁹ ãt hoc forte accidit. Eligũt aũt magnũ bonũ ſibyp̃ſis.

¶ Mãifeſtat qđ dixerat. ⁊ p̊ q̃ꝫtũ ad mõtẽ quã v̾tuoſus ſuſtinet ꝓ amico 2° q̃ꝫtũ ad h̾ ꝙ ꝑꝑ amicũ ꝯtẽnit exteriora bõa. ibi. (Et pecũias ⁊c̃.) 3° q̃ꝫtũ ad actiones v̾tuoſas q̃s q̃nqꝫ v̾tuoſus amico ꝯcedit. ibi. (Cõtigit ãt ⁊c̃.) Dic̃ g̊ p̊ qđ iõ moriẽs ꝓ amico ꝓcurat ſibip̃ſi bo^m^: q2 magis eligit ꝑ paucũ tp̃s ml̾tũ delectari i magno ope v̾tutis q̃ꝫ ꝑ ml̾tũ tp̃s q̄ete. i. mediocriter delectari i mediocrib⁹ opib⁹ v̾tutis. ⁊ magis eliget excellẽter bñ viuere ꝑ vnũ ãnũ q̃ꝫ per ml̾tos ãnos mediocriter: ⁊ ſil̾r ẽt magis eliget vnã actionẽ bonã ⁊ magnam q̃ꝫ ml̾tas bõas ⁊ ꝑuas. hoc ãt accidit his q moriũtur ꝑꝑ v̾tutẽ. q2 lꝫ minus viuãt: i vna tñ ſola actione q̃ ſe ꝓ amico exponunt maius bonũ faciũt q̃ꝫ in alijs multis actionib⁹. ⁊ ita i hoc ꝙ ſe exponũt morti ꝓ amicis v̾tuoſe agẽdo magnũ bonum ſibyp̃ſis eligũt. ⁊ in hoc manifeſtũ eſt ꝙ maxime ſe amãt. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Et pecunias ꝓijciũt vtiqꝫ in quo plura recipiẽt amici. Fiunt.n. amico quidẽ pecunie. ipſi aũt bonũ. maius aũt bonũ ſibyp̃ſi tribuit.

¶ Manifeſtat idẽ q̃ꝫtũ ad ꝯtẽptuꝫ exterioꝝ bonoruꝫ. ⁊ p̊ q̃ꝫtũ ad pecuniã: ⁊ dic̃: ꝙ v̾tuoſi cã amicorũ ꝓijciũt. i. cõtẽnũt vl̾ diſꝑgũt pecũias. ita. ſ. ꝙ eoꝝ amici plura circa pecunias accipiũt: ⁊ i hoc ẽt magis ſe amãt ẜm veritatẽ. dũ eni aliq̄s pecuniã concedit amico ⁊ ſibyp̃ſi acq̄rit bonuꝫ honeſtũ. manifeſtuꝫ eſt ꝙ magis bonũ ſibyp̃ſi attribuit. ⁊ ſic magis ſe amat. ¶ Secundo ibi.

¶ Et circa honores aũt ⁊ p̾ncipatus idem modus. oĩa.n. amico ꝓijciet. bonum.n. ipſi hoc: ⁊ laudabile conuenienter vtiqꝫ videtur ſtudioſus eſſe. pro omnibus eligens bonum.

¶ Oñdit idẽ circa honores ⁊ circa dignitates. ⁊ dic̃ ꝙ eodẽ mõ ſe hꝫ circa honores ⁊ p̾ncipat⁹. oĩa.n. h̾ v̾tuoſus de facili dereliquet ꝑꝑ amicũ: q2 hoc ip̃m ẽ qđdã bonũ op⁹ v̾tutis ⁊ laudabile: ⁊ ſic pꝫ ꝙ v̾tuoſus cõueniẽter facit loco oĩuꝫ exterioꝝ bonoꝝ eligẽs bonũ v̾tutis qđ ẽ magnũ. ⁊ ſic maxime diliget ſeipſum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cõtingit aũt ⁊ actiones amico ꝓijcere: ⁊ eſt meli⁹ eo qđ ẽ ip̃a oꝑari cãm amico fieri. In oĩbus laudabilib⁹ ſtudioſus videt̃ ſibyp̃ſi boni plus tribuẽs. ſic q̄dẽ igit̃ opꝫ philautũ eẽ: quẽadmodũ dictũ eſt: vt aũt multi non opꝫ.

¶ Oſtendit idẽ quantũ ad ipſas actiones virtutis: ⁊ dicit ꝙ cõtingit quandoqꝫ ꝙ virtuoſus ẽt actiones virtuoſas concedit ſuo amico. puta ſi ſit aliquod opus virtutis faciendum per ipſum vel alteruꝫ concedit ꝙ fiat ꝑ amicũ: vt ex hoc proficiat ⁊ laudetur: ⁊ tñ in hoc etiaꝫ accipit ſibi id qđ eſt melius. meli⁹ eſt.n. ⁊ magis virtuoſum ꝙ ip̃e ſit cã amico ſuo talia faciẽdi q̃ꝫ etiam ſi ipſe faceret: preſertim cum ſibi remaneat oportunitas. alias talia maiora faciẽdi. ſic ergo pꝫ ꝙ virtuoſus plus ſibi tribuit de bonõ quantum ad oĩa laudabilia. ⁊ ſic maxime amat ſeipſum. Ultimo aũt epilogãdo concludit ꝙ opꝫ eſſe amatorem ſui ſic ſicut dictũ eſt de virtuoſo. nõ autem ſicut multi homines: qui. ſ. nõ ſunt virtuoſi amãt ſeipſos.

Dubitatur autem circa infelicem ſi indigebit amicis vel non.

¶ Poſtq̃ ph̃s inquiſiuit ⁊ ſoluit queſtionez que mouebatur ex parte amãtis reſpectu ſui ipſius. hic ſoluit dubitationem que mouebatur ex parte amãtis reſpectu alterius. ⁊ primo proponit dubitationem. ſcđo oſtendit dubitationem eſſe rõnabilem. ibi. (Nihil. n. aiunt ⁊c̃.). Tertio ſoluit. ibi. (Quid igitur ⁊c̃). Dicit ergo primo ꝙ dubitatio eſt circa felicẽ vtrũ indigeat amicis vel non. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nihil enim aiunt opus eſſe amicis beatis ⁊ per ſe ſufficiẽtibus. exiſtunt. n. bona per ſe. ſufficientes igitur entes nullo indigere. amicum autem aiunt alterum ipſum entem tribuere q̃ per ſeipſum non poteſt.

¶ Oſtẽdit dubitationẽ eſſe rationabilem obyciendo ad vtrãqz partem. ⁊ primo obycit ad partẽ negatiuam. Secũdo ad partẽ affirmatiuaz. ibi. (Aſſimilat̃ aũt ⁊c̃.) Circa p^m obycit duplr̃. p̊ qdẽ p rõnẽ. dicũt. n. qdã ꝙ beati cũ ſint ſibi p ſe ſufficiẽtes nõ idigẽt aĩcis. cũ. n. oĩa bõa ipſis exiſtant ⁊ habẽtes per ſe bonoꝛuz ſufficientiã nullo alio videntur indigere. amicus autem videtur eſſe neceſſarius. qꝛ cũ ſit alter ipſe tribuit ea que homo per ſeipſuz habere nõ poteſt. ⁊ ſic videtur ꝙ beatus non indigeat amicis. ¶ Secundo ibi.

¶ Unde cũ demon bñ det qd opus eſt amicis.

¶ Inducit ad idẽ quoddam prouerbiũ ꝙ tempoꝛe gentilium dicebat̃. ſ. cũ demon aliquid boni dat: non eſt opus amicis. ponebãt. n. gentiles ⁊ maxime platonici talẽ eſſe prouidẽtie oꝛdinẽ: ꝙ res humane mediãtibus demonibus per diuinã prouidentiã gubernarentur: demonũ tamen dicebant quoſdam eſſe bonos: quoſdaz eſſe malos. eſt ergo prouerbiũ ꝙ cũ per diuinam prouidentiam homini bona proueniunt. ſic videtur contingere felicibus ꝙ non indiget homo auxilio amicoꝛuz. ¶ Deinde cũ d.

¶ Aſſimilatur autez inconuenienti. h omnia attribuentes bona felici amicos nõ aſſignare: qđ videtur exterius bonoꝛum ⁊ maximum eſſe.

¶ Obycit ad partem contrariam tribus rationibus. videtur enim eſſe incõueniẽs ꝙ omnia exterioꝛa bona dẽtur felici ⁊ amici non ſibi dentur: cum tamen amicus ſit quoddam maximum inter exterioꝛa bona. ¶ Secũdam rationem ponit ibi.

¶ Si ãt amici magis ẽ bñfacere q̃ȝ pati: ⁊ ẽ boni ⁊ ṽtutis bñfacere meli⁹ ãt bñfacere amicis q̃ȝ extraneis bene paſſis indigebit ſtudioſus

¶ Et circa hoc duo facit. primo ponit rationem: vt. n. ſupra dictũ eſt: magis ꝑtinet ad amicũ benefacere q̃ȝ bene pati. ꝓpꝛiũ aũt eſt virtutis benefacere. felicitas aũt cõſiſtit in operatione ṽtutis: vt in primo dictũ eſt. ⁊ ſic neceſſe eſt felicẽ eſſe virtuoſum: ⁊ per ꝯñs ꝙ benefaciat. melius ãt eſt ꝙ hõ benefaciat amicis q̃ȝ extraneis ceteris paribus: qꝛ hoc hõ delectabilius ⁊ ꝓ̃ptius facit. ergo felix cũ ſit ṽtuoſus idiget amicis qbus bñfaciat. ¶ Scđo ibi.

¶ Propter qđ rurſus ⁊ queritur vtrum in bonis foꝛtunis magis opus eſt amicis: vel in infoꝛtuniјs: vt infoꝛtunato benefacturis indigẽte: ⁊ benefoꝛtunatis quibus benefacient.

¶ Cõcludit ex premiſſis quãdã dubitationem. vtrũ. ſ. hõ magis indigeat amicis in bonis foꝛtuniјs q̃ȝ ifoꝛtuniјs. i vtraqz. n. foꝛtuna vr̃ hõ indigere amicis. infoꝛtunat⁹ enĩ indiget amicis qui ei benefaciãt: ſed bñ foꝛtunatus amicis: qbus ipſe bñfaciat. hanc aũt dubitationẽ inferius ꝓſequetur. ¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Inconueniens autem foꝛte hoc ⁊ ſolitariuz facere beatum. Nullus enim eligeret vtiqz ſƺ ſeipſum omnia habere bona. Politicum enim homo ⁊ conuiuere aptus natus. ⁊ felici itaqz hoc exiſtit. ꝙ enim bona nature habet. manifeſtum eſt autem ꝙ cum amicis ⁊ his qui ſunt epyiches melius q̃ȝ cum extraneis ⁊ quibuſcunqz cõmoꝛari. opus eſt ergo felici amicis.

¶ Et dicit ꝙ hoc vr̃ eſſe incõueniẽs ꝙ beatus ſit ſolitarius. hoc. n. eſt ꝯ cõem oĩum electionẽ. nullus. n. eligeret vt ſemꝑ viueret ſm ſeipſum. ſ. ſolus: etiã poſtq̃ȝ oĩa alia bona haberet: qꝛ hõ nãliter eſt aĩal politicũ ⁊ aptus natus ꝯuiuere aliјs. qꝛ igitur felix hƺ ea q̃ ſunt bona homini: cõueniẽs eſt ꝙ habeat cũ qbus cõuiuat. manifeſtũ eſt ãt ꝙ meli⁹ ẽ ipƺ ꝯuiuere amicis ⁊ ṽtuoſis q̃ȝ extraneis ⁊ qbuſcũqz. ſic g̊ manifeſtũ ẽ ꝙ felix idiget aĩcis. ¶ Deiñ cũ. d.

¶ Quid igitur dicunt primi ⁊ q̃o veruz dicũt: vel quoniã multi amicos exiſtimant vtiles eẽ: ⁊ talibus quidem igitur non indigebit btũs: qꝛ bona exiſtunt ipſi. neqz vtiqz his qui propter delectabile vel in parum. delectabilis enim vita ens nihil indiget ſuperinducta delectatione. non indigẽs autez talibus amicis non videtur indigere amicis.

¶ Soluit p̃dictã dubitationẽ. ⁊ p̊ oñdit q̃o verũ dicant q negãt felicẽ idigere amicis. Scđo q̃o dicãt falſuz ibi. (Hoc aũt nõ eſt.) Dicit g̊ p̊. ꝙ cũ ꝓbatũ ſit ꝙ felix idigeat amicis: opƺ ꝯſiderare qd ſit qđ primi dicũt: negãtes felicẽ idigere amicis. ⁊ q̃ȝtũ ad qd veꝝ dicãt. Circa qđ cõſiderãdũ ꝙ multi exiſtimãt illos eſſe amicos q ſunt eis vtiles ⁊ in collatione: exterioꝛũ bonoꝝ: q̃ ſola populares homines cognoſcunt. talibus ergo amicis nõ idiget beat⁹. qꝛ ſufficit ſibi in bonis que hƺ. ſilr̃ ẽt nõ idiget amicis ꝑꝑ delectabile niſi parũ. inquãtũ. ſ. in ꝯuerſatione humana neceſſe eſt vtili ludicris ad quietẽ: ſicut in. 4° dictuƺ eſt. felicis. n. vita cum ſit delectabilis ſm ſeipſam: vt in p̊io dictũ eſt. nõ idiget ſuꝑ inducta delectatione: ꝑꝑ quã ſint ſimplr̃ neceſſariј amici: ⁊ cũ ñ idigeat talib⁹ amicis. ſ. vtilibus ⁊ đlectabilib⁹: vr̃ nõ idigere amicis. ¶ Deiñ cũ. d.

¶ Hoc autem nõ eſt foꝛte verum. In principio enim dictum eſt: qm̃ felicitas operatio quedã eſt. operatio enim manifeſtum quoniam fit ⁊ nõ exiſtit quemadmodum poſſeſſio quedam. Si autem felicem eſſe eſt inuiuere ⁊ operari. boni autẽ operatio ſtudioſa ⁊ delectabilis ſm ſeipſam quemadmodum in principio dictum eſt. Eſt autem ⁊ pꝛopꝛium delectabilium. ſpeculari autem magis pꝛoximos poſſumus q̃ȝ noſmetipſos ⁊ illoꝛum actiones q̃ȝ pꝛopꝛias. Studioſoꝛum vtiqz actiones amicoꝛum entium delectabiles bonis. ambo enim habẽt que natura delectabilia: beatus vtiqz amicis talib⁹ indigebit. Siquidem ſpeculari indiget actio

nes ſtudioſas ⁊ proprias. tales autem que boni amici entis.

Oſtēdit nō eſſe oīno veruꝫ qđ dicit̄: ⁊ p̄mo hoc oſtēdit quibuſdā rōnibus moralibus. 2º per quandā rōnē magis nālē. ibi. (Naturalius aūt intēdentibꝰ ⁊c̄.) Circa p̄m ponit tres rōnes. Primo non eſſe verū qđ dcm̄ eſt. ſ. ꝙ ſi felix nō indiget amicis vtilibus ⁊ delectabilibus: ꝙ propter hoc nō idigeat amicis. ſunt enī amici qdā ꝓpter virtutē qbus indiget: cuius p̄ma rō eſt: q2 ſicut in p̄mo dcm̄ eſt. felicitas eſt operatio quedā. manifeſtū eſt autem ꝙ operatio cōſiſtit in fieri: ⁊ nō eſt qddā exiſtens ad modū rerū permanentū. ſicut ſi eſſet aliqua poſſeſſio qua habita eſſet homo felix: ita ꝙ nō oporteret eū aliqd opari: ſ3 eſſe felicē ꝯſiſtit in viuere et operari cōtinue. op3 aūt ꝙ operatio boni viri ſit bona ⁊ delectabilis ſm̄ ſeipſaꝫ: q2 eſt per ſe bona. ſicut in p̄mo libro dcm̄ eſt: eſt aūt operatio bona inter delectabilia ꝓpriuꝫ delectabile virtuoſi. nō. n. v̄tuoſus eſſet quiꝰ nō delectaret̄ in operatiōe virtutis. vt in p̄mo dcm̄ eſt. requirit̄ ergo ad felicitatē: ꝙ felix delectet̄ in opere v̄tutis: nō aūt poſſumus delectari niſi in eo qđ cognoſcimus. magis aūt poſſumus ſpeculari proximos q̄ꝫ nos ipſos: ⁊ actiones illoꝝ q̄ꝫ noſtras: q2 vniuſcuiuſq3 iudiciū in ꝓprijs magis deficit ꝓpter p̄uatū affectū: quē h3 ad ſeipſuꝫ. ſic igit̄ p3 ꝙ bonis hominibus delectabiles ſunt actiōes eoꝝ q ſunt ⁊ boni amici: in qbus īueniunt̄ ambo: que ſunt ſm̄ nām̄ delectabilia. ſ. bonū ⁊ amatuꝫ. ſic igit̄ btūs idigebit talibus amicis v̄tuoſis: inq̄ꝫtū q̄rit ꝯſiderare bonas actiōes viri boni q eſt amicꝰ: q2. n. amicus hoīs eſt. q. alter ipſe: actōes amici ſunt ſibi q̄ſi ꝓp̄e. Secundā rōnem ponit ibi.

Exiſtimant aūt oportere delectabiliter viuere felicem. Solitario qdeꝫ igit̄ difficilis vita. nō facile. n. ſm̄ ſeipſum operari continue. cuꝫ alteris aūt ⁊ ad alios facile. Erit igit̄ operatio magis ꝯtinua delectabilis exiſtens ſm̄ ſeipſaꝫ qđ op3 circa beatū eſſe. ſtudioſus enim ſm̄ ꝙ ſtudioſus his que ſm̄ virtutem actionibꝰ gaudet. his autem que a malitia triſtat̄. queadmoduꝫ muſicus bonis melodijs delectat̄. in prauis autem triſtatur.

Et dicit ꝙ cōiter exiſtimant ꝙ feliceꝫ op3 delectabiliter viuere. eſt. n. delectatio vnū eoꝝ que requirunt̄ ad felicitatē. vt in p̄mo dcm̄ eſt. ille aūt qui ſolitariꝰ viuit: patit̄ difficilē. i. grauē vitā. op3. n. ꝙ interrūpat̄ ſua delectatio: que opationē ꝯſequit̄. nō. n. eſt facile ꝙ hō ſm̄ ſeip̄ꝫ. i. ſolitarius exn̄s ꝯtinue operet̄: ſed hoc eſt facile. ſi cuꝫ altero exiſtat. fit. n. quedā viciſſitudo operationū dū ad ſeinuicē bona opant̄: ⁊ ſic cōtinuat̄ delectatio. ſi igit̄ homo cum amicis moret̄: opatio eius que eſt delectabilis ſm̄ ſeipſam. ſ. v̄tuoſa: erit magis ꝯtinua: ⁊ hoc op3 exiſtere circa beatū. vt. ſ. ꝯtinue delectet̄ in operibus virtutis. virtuoſus. n. inquantum hꝰ gaudet in actiōibus virtuoſis ſiue a ſe ſiue ab alijs factis: ⁊ cōtriſtatur in operibus contrarijs: que ex malitia alicuius ꝓcedunt. ſicut muſicus delectatur in bonis melodijs ⁊ offenditur in malis. Tertiam rōnem ponit ibi.

Fiet aūt vtiq3 ⁊ aſceſis quedā virtutis ex cōuiuere bonis queadmodum theognis ait.

Et dicit ꝙ ex hoc ꝙ v̄tuoſus cōuiuit amicabilr̄ bonis viris fit aſceſis. i. ꝯſociatio in v̄tute. ſicut dixit theognis qdā poeta: ⁊ talis ſotietas opportuna eſt cuilibet ⁊ v̄tuoſo: ſicut ⁊ alia hūana opa meliꝰ ꝑficiunt̄ in ſocietate.

Naturalius autē3 intendentibus videtur ſtudioſus amicus ſtudioſo natura eligibilis eſſe. xi

Poſtq̄ꝫ phs aſſignauit q̄ſdaꝫ rōnes morales: ex qbꝰ appet ꝙ felix īdiget amicis: nūc oñdit idē per q̄ꝫdā rōnē magis nālē: ⁊ p̄ oñdit ꝙ felici eligibile eſt hr̄e amicū. 2º ꝯcludit vlterius: ꝙ felix amicis indiget. ibi. (Qđ aūt eſt ipſi ⁊c̄.) Circa p̄m duo facit. Primo ꝓpōit ꝙ intēdit: ⁊ dicit ꝙ ſiqs velit ꝯſiderare ꝑ rōnē magis nālē manifeſte appebit ꝙ v̄tuoſo ⁊ felici amicus v̄tuoſus eſt nālr̄ eligibil: ēt magis q̄ꝫ alia ⁊ exteriora bona. 2º ibi.

Natura enim bonuꝫ dictuꝫ eſt: quoniam ſtudioſo bonum ⁊ delectabile eſt ſm̄ ſeipſum.

Probat propoſitum: ⁊ p̄mo oſtendit quid ſit naturaliter eligibile ⁊ delectabile v̄tuoſo reſpectu ſuiipſius. 2º oñdit qd ſit ſibi eligibile ⁊ delectabile reſpcū amici. ibi. (Ut aūt ad ſeipſuꝫ ⁊c̄.) Circa p̄ꝰ duo facit. Primo oſtēdit ꝙ v̄tuoſo nāliter eſt eligibile eſſe ⁊ viuere. 2º oñdit ꝙ eſt ſibi delectabile ⁊ eligibile hoc ſentire. ibi. (Uidēs aūt ⁊c̄.) Circa p̄mū ponit talē rōnem. omne qđ eſt bonū nāliter eſt v̄tuoſo bonū ⁊ delectabile ſm̄ ſeip̄m. vt p3 in his que. s. in. 7. dicta ſunt: ſ3 eē ⁊ viuere nāliter eſt bonū ⁊ delectabile viuētibꝰ ē. ģ eſſe ⁊ viuere eē bōm ⁊ delectabile v̄tuoſo. maior ꝑ ſe p3 in lr̄a. Minorē ponit. ibi.

Viuere aūt d̄terminā̄t aīalibꝰ potētia ſenſus hoībus aūt ſenſus ⁊ ītellectus. Potētia aūt ad opatōeꝫ reducit̄. pꝛīcipale aūt in opatiōe. videtur aūt viuere eē pꝛīcipalr̄ ſentire vel ītelligē.

Circa quaꝫ tria facit. Primo enim manifeſtat in quo ꝯſiſtat viuere: ⁊ dicit ꝙ in oībus anīalibus cōiter determinat̄ viuere ſm̄ potentiā ſenſus. in hoībꝰ aūt determinatur ſm̄ potentiā ſenſus quātum ad id qđ h3 cōmune cū alijs anīalibus: vel ſm̄ potentiā ītellectus quātuꝫ ad id qđ eſt ꝓpriū ſibi. oīs aūt potentia reducit̄ ad opōnē. ſicut ad ꝑfectionē ꝓpriā. vñ id qđ eſt p̄ncipale ꝯſiſtit in operatiōe ⁊ nō in potētia nuda. eſt. n. actus potior q̄ꝫ potētia. vt ꝓbat̄ in. 9. metaphyſi. ⁊ ex hoc p3: ꝙ p̄ncipalr̄ viuere anīalis vel hoīs eſt ſentire vel ītelligere. dormiens. n. q2 nō actu ſentit vel intelligit nō ꝑfecte viuit: ſ3 h3 dimidiū vite. vt in p̄mo dcm̄ eſt. Secundo ibi.

Viuere aūt eoꝝ que ſm̄ ſeip̄m bonoꝝ ⁊ delectabiliū. determinatū aūt. determinant. n. eiꝰ que bone nature. Natura aūt bonū ⁊ epyichi bonū. ꝓꝑ qđ videbit̄ oībꝰ delectabile eē.

Oñdit ꝙ viuere ſit nāliter bonū ⁊ delectabile: ⁊ dicit ꝙ ipſum viuere eſt de numero eorum: que ſm̄ ſe bona ⁊ delectabilia ſunt: ⁊ hoc ꝓbat per hoc qđ eſt determinatum. illud autum qđ eſt determinatum pertinet ad naturam boni. Ad cuius euidentiā ꝯſiderādū eſt ꝙ potentia quantū eſt de ſe indeterminata eſt: q2 ſe h3 ad multa: determinat̄ aūt per actū. ſicut p3 in mā ⁊ forma. potētia aūt ſine actu eſt potētia cū p̄uatiōe q̄ facit rōneꝫ mali. ſicut ꝑfectio q̄ eſt ꝑ actū facit rōnem boni. ⁊ iō ſicut aliqd inquātuꝫ eſt indeterminatū eſt malū: ita determinatuꝫ inquātuꝫ hꝰ eſt bonū. viuere aūt determinatū eſt. p̄ſertiꝫ ſm̄ ꝙ p̄ncipaliter in operatiōe ꝯſiſtit. vt dcm̄ eſt. vñ p3 ꝙ viuere eſt naturaliter bonū. etiā v̄tuoſo bonuꝫ eſt: cum virtuoſus ſit menſura in genere humano. vt dictū eſt. ⁊ ideo: q2 viuere eſt naturaliter bonum: videmus ꝙ omnibus eſt delectabile. Tertio ibi.

¶ Nō opꝫ aūt accipere malā vitā ⁊ corruptā neqꝫ in triſticijs. indeterminata.n.talis queadmodum exiſtentia ipſi. in habitis autem de triſtitia erit manifeſtius.

¶ Remouet dubiū dicens: ꝙ in eo qḋ dcm̄ eſt: ꝙ viuere eſt nāliter bonū ⁊ delectabile: nō oꝫ accipe vitā malā.i. vicioſam ⁊ corruptā.i.recedētē a vero ordine: neqꝫ etiā vitā: q̄ eſt in triſtitijs.talis vita nō eſt nāliter bona: q2 eſt indeterminata.i.debita ꝑfectiōe carēs.ſicut ⁊ ea q̄ circa ipſaꝫ exiſtūt: q2.n.vnūqḋqꝫ determinatᷣ ꝑ id qḋ exiſtit: ſi illud fuerit īdeterminatū ⁊ ipꝫ īdeterminatuꝫ erit.puta ſi egritudo eſt īdeterminata ⁊ corpus egrū erit indeterminatū: ⁊ ſic vita q̄ eſt cū malitia ⁊ triſtitia eſt īdeterminata ⁊ mala: ſicut ⁊ ipa malitia ⁊ corruptio ſeu triſtitia: ⁊ hoc magis erit manifeſtū in hitis.i.in ꝯñtibus in qb⁹ de triſtitia agetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si aūt ipſum viuere bonum ⁊ delectabile. videtᷣ aūt ⁊ ex eo qḋ eſt oēs appetere ipſum. ⁊ maxime ⁊ epyiches ⁊ beatos. his eni vita eligibilior ⁊ horum beatiſſima vita.

¶ Infert ꝯclōnē ꝑdicte rōnis: ⁊ dicit ꝙ ſi ipſuꝫ viuere eſt nāliter bonū ⁊ delectabile ꝙ nō ſoluꝫ apparet ex ratiōe predicta: ſꝫ etiā ex hoc ꝙ oēs appetūt ipſuꝫ. ſeqᷣ ꝙ maxime v̄tuoſis ⁊ beatis ſit bonū ⁊ delectabile viuere: q2 eni hoꝝ vita eſt ꝑfectiſſima ⁊ beatiſſima. ideo eſt ab eis magis eligenda. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videns aūt: q2 videt ſentit: ⁊ audiēs: qm̄ audit: ⁊ vadēs qm̄ vadit: ⁊ in alijs ſilr̄ eſt aliquid ſentiēs: qm̄ opamur. Sentimus vtiqꝫ: qm̄ ſentimus: ⁊ itelligimus qm̄ itelligimus. Hoc aūt qm̄ ſentimus vel intelligimus qm̄ ſumus. eſſe eni erat ſentire vel ītelligere. Sētire aūt qm̄ viuit delectabiliū ꝯm ſeipm̄. natura eni bonū vita. bonuꝫ aūt exñs in ſeipo ſentire delectabile. ⁊ eligibile autē ⁊ viuere ⁊ maxime bonis: qm̄ eſſe bonuꝫ eſt ipſis ⁊ delectabile ſimul. ſentiētes.n. ꝙ ꝯm ſeipſum bonum delectantᷣ.

¶ Oſtēdit ꝙ ſentire ſe viuere eſt eligibile ⁊ delectabile v̄tuoſo. ille.n. q videt ſe videre ſentit ſuā viſionem. ⁊ ſilr̄ eſt de illo q audit ſe audire. ⁊ ſilr̄ ꝯtingit in alijs: ꝙ aliqs ſentit ſe opari. in hoc aūt ꝙ nos ſentimus nos ſentire ⁊ itelligimus nos eē. dcm̄ eſt.n.s̄. ꝙ eſt ⁊ viuere hoīs ⁊ p̄ncipaliter eſt ſentire vel ītelligere: ꝙ aūt aliqs ſentiat ſe viuere eſt de nuō eoꝝ: q̄ ſunt ꝯm ſe delectabilia: q2 ſicut.s̄. ꝓbatū eſt: viuere eſt nāliter bonū: ꝙ aūt aliqs ſentiat bonuꝫ eſſe in ipſo eſt delectabile: ⁊ ſic pꝫ ꝙ cū viuere ſit eligibile ⁊ maxime bonis qbus eſt bonū eſſe ⁊ delectabile: qḋ etiaꝫ percipe ſe ſentire ⁊ itelligere eſt eis delectabile: q2 ſil̄ cum hoc ſentiūt id qḋ eſt eis ꝯm ſe bonū.ſ. eſſe ⁊ viuere ⁊ in hoc delectatᷣ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vt aūt ad ſeipm̄ hꝫ ſtudioſus ⁊ ad amicuꝫ. Alter.n.ipē amicus eſt. queadmodū igitᷣ ſeipꝫ eſſe eligibile eſt vnicuiqꝫ. ſic ⁊ amicū vel ꝓxime. eſſe aūt eligibile erat ꝓpter ſentire ipm̄ bonum entē. talis autē ſenſus delectabilis ꝯm ſeipm̄. Conſentire igitᷣ opꝫ ⁊ amicū: qm̄ eſt. hoc aūt vtiqꝫ fiet in ꝯuiuere ⁊ cōicare ſermonibus ⁊ mēte. Sic.n. vtiqꝫ videbitᷣ ꝯuiuere in hominibus dici: ⁊ nō queadmoduꝫ in pecoribus in eodē paſci. Si itaqꝫ beato eſſe eligibile eſt ꝯm ſeipſuꝫ bonū natura ens ⁊ delectabile. ꝓximū aūt ⁊ amici eſt: ⁊ amicus eligibiliū erit.

¶ Oñdit ex p̄miſſis qd ſit v̄tuoſo ⁊ felici eligibile ⁊ delectabile reſpcū amici: ⁊ dicit ꝙ v̄tuoſus ita ſe hꝫ ad amicū ſic ad ſeipſuꝫ: q2 amicus quodāmō eſt alter ipē. ſicut: igitᷣ vnicuiqꝫ v̄tuoſo eſt eligibile ⁊ delectabile ꝙ ipſe ſit: ſic eſt ei eligibile ⁊ delectabile ꝙ amicus ſit: ⁊ ſi nō eq̄lr̄ tn̄ ꝓpinque. maior eſt.n. vnitas nālis q̄ eſt alicui⁹ ad ſeipſuꝫ q̄ꝫ vnitas affectus q̄ eſt ad amicū. dcm̄ eſt aūt.s̄. ꝙ v̄tuoſo eſt eligibile ſuū eſſe ⁊ viuere. ꝓpter hoc ꝙ ſentit ſuū eē ⁊ viuere eſſe boᵐ. talis aūt ſenſus eſt delectabilis ꝯm ſeipſuꝫ: quo.ſ. aliqs ſentit boᵐ ſibi ieſſe. ſicut g̊ aliqs delectatᷣ in ſuo eſſe ⁊ viuere ſentiēdo ipſuꝫ: ita ad hoc ꝙ delectetᷣ in amico: opꝫ ꝙ ſimplr̄ ſentiat ipſuꝫ eſſe: qḋ qdē ꝯtiget ꝯuiuēdo ſibi ꝯm cōicatiōeꝫ ſmonū ⁊ ꝯſideratiōnē mētis. hoc.n.mō hoīes dñr ꝓpe ſibi ꝯuiuere: ꝯm.ſ. vitā q̄ eſt hoī ꝓpa. nō aūt ꝯm hoc ꝙ ſil̄ paſcantᷣ. ſicut ꝯtingit in pecorib⁹. ſic g̊ ex oībus p̄miſſis ꝯcludit id qḋ ꝓpoſuerat dicēs: ꝙ ſi beato eſt ꝯm ſe eligibile ſuū eſſe: īquantuꝫ eſt nāliter bonū ⁊ delectabile: cū eē ⁊ vita amici ſint q̄ꝫtuꝫ ad eius affectū ꝓpinq̄ ꝓpe vite: ꝯñs eſt: ꝙ ēt amic⁹ ſit eligibilis v̄tuoſo ⁊ felici. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qḋ aūt ⁊ ipſi eligibile. hoc oportet exiſtere ipſi vel ſic indigens erit. Opus ergo erit felicitanti amicis ſtudioſis.

¶ Oñdit vlterius ꝙ felici ſint necarij amici. qḋ.n. eſt felici eligibile: oꝫ ei ieſſe. alioqn remanebit ſi idigētia: qḋ eſt ꝯ̄ rōnē felicitatis: q̄ reqrit ſufficiētiā. reqritᷣ g̊ ꝙ ille q eſt in ſtatu felicitatis opus habeat amicis virtuoſis. loquitᷣ aūt h̄ de felicitate qualis pōt eſſe in hac vita. ſicut in primo dictum eſt.

V Trum igitᷣ q̄ꝫplurimos amicos faciēdū. vel queadmodū i ꝑegrinatōe prudenter dcm̄ eſt in hoc neqꝫ multū peregrinus neqꝫ nō peregrinus nocet ⁊ in amicitia congruet: neqꝫ nō amicū eſſe: neqꝫ rurſus multū amicū ꝯm ſupabūdantiā. 2ª

¶ Poſtq̄ꝫ phs ꝓſequutus eſt q̄ſdā dubitatōes circa amicitiā ex ꝑte amātiū. h̄ ꝓſequitᷣ dubitatiōes ex ꝑte eoꝝ q amantᷣ. ponit aūt circa hoc tres dubitatiōes. quaꝝ p̄ma eſt de nuō amicoꝝ. 2ª de necītate ipſoꝝ. ibi (Vtrū aūt in bonis ⁊c̄.) 3ª de ꝯuictu eoꝝ. ibi (Vtrū igitᷣ queadmodū ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prio ꝓpōit dubitatōeꝫ. vtrū .ſ. aliqs debeat ſibi facere q̄ꝫplurimos amicos vel nō: ſꝫ ſic prudēter vr̄ eē dcm̄ de ꝑegrinatiōe in ꝓuerbio cuiuſdā dicentis. nō nocet multū ꝑegrinus: neqꝫ nō ꝑegrinus .i. nō dicatᷣ de me ꝙ nimis diſcurraꝫ per diuerſas terras inutiliter: neqꝫ etiā ꝙ nūq̄ꝫ extra domū exeam ꝑegrinationis cā: ita etiam ꝯgruit: ⁊ circa amicitiā eſſe: vt.ſ. neqꝫ aliquis nulli ſit amicus: neqꝫ etiā ſit amicus multis ꝯm ſuperabundantiam. ¶ Secundo ibi.

¶ His qdeꝫ igitᷣ q ad opportunitatē. ⁊ oīno videbitᷣ ꝯgruere qḋ dcm̄ eſt. multis.n. miniſtrare laborioſum. ⁊ nō ſufficiēs vita ipſi hoc agere plures vtiqꝫ igitur eoꝝ que ad ꝓpriā vitam diſtractiui ⁊ impeditiui ad bene viuere. nihil igitur opus eſt ipſis.

¶ Soluit ꝑdictā qōnē: ⁊ p̊ q̄ꝫtū ad amicitiā vtilis: ⁊ dicit

ꝙ illud qđ dcm̄ ē de vitāda ſupflua mltitudine amicoꝝ totalr̄ vr̄ ꝯgruere in amicis q ſūt ad opportunitatē.i. ad vtilitatē:qꝛ ſi hō hēat multos tales amicos a qbus reci/piat obſeqa:oꝫ ꝙ ēt eꝰ multis obſequaꝛ: ꝛ boc eſt valde laborioſuꝫ:ita ꝙ nō ſufficit tps vite his q ħ volūt agere. ſi igiꝛ ſint plr̄es amici vtiles q̄ꝫ ſint necarÿ ad ꝓpriam vi/tam:nimis diſtrahūt hoiem ꝛ īpediūt ipſum ad bona vi/te:q̄ ꝯſiſtit in opōne ꝟtutis:qꝛ dū hō ſupflue ītēdit nego cÿs alioꝝ. ꝯn̄s eſt ꝙ non poſſit debitā curā gerere de ſe/ipſo:ꝛ ita pꝫ ꝙ non eſt opus homini hēre plures amicos vtiles. ❡ Secundo oñdit idē ibi.

❡ **Sed ꝛ qui ad delectationem ſufficiunt pau ci:queadmodū in cibo delectamentum.**

❡ Et dicit ꝙ ēt ad delectatōeꝫ ſufficiūt pauci amici. dele ctatio eni exterior q p tales amicos exhibeꝛ q̄riꝛ in vita hūana.ſicut ꝯdimēta in cibo: q etiā ſi paꝝ ſit ſufficit.vn̄ ꝛ pauci amici ſufficiunt homini ad delectationē: vt cuꝫ eis per aliqđ tēpus recreeꝛ. ❡ Tertio ibi.

❡ **Studioſos aūt vtrū plures ꝟm numerū vel eſt q̄dā mēſura ꝛ amicabilis multitudis que/admoduꝫ ciuitatis:neqꝫ ex decē hoib⁹ fit vtiqꝫ ciuitas: ꝛ neqꝫ ex decē milibus adhuc ciuitas eſt.q̄ꝫtū aūt nō eſt forte vnuꝫ aliqđ:ꝫ omne in/termediū quoꝛſidā determinatum.**

❡ Soluit qōnē q̄ꝫtū ad amicos ꝟꝫ ꝟtutē:ꝛ p̄ oñdit ꝓpoᵐ p rōnē.2ᵒ p expimētū.ibi(Sic aūt vr̄ ꝛc̄.)Circa pᵐ tria fac̄. p̄ reſumit qōnē:ꝛ dicit ꝙ remanet ꝯſiderādū. vtrū aliqs debeat ſibi facere amicos ꝟtuoſos plr̄es nuō: ita ꝙ q̄ꝫto plr̄es hꝫ meli⁹:vel oꝫ quādaꝫ mēſurā adhibere circa multitudineꝫ amicoꝝ. ſic pꝫ de multitudine ciuitatis:q̄ nō ꝯſtat ex decē homib⁹ tm̄:ꝛ ſi ꝯſtat ex decē miriadib⁹ .i.cētū milib⁹.nā mirias idē eſt qđ decē milia.iā p̄ multi tudine nō erit ciuitas:ꝫ q̄daꝫ regio:ꝫ q̄ꝫta multitudo ſit neccia ad ciuitatē nō eſt determiatū ꝟm aliqđ vnū:qꝛ po teſt eē ciuitas maior ꝛ minor: ꝫ pn̄t accipi duo extrema inter que qcqđ eſt mediū pōt determinari vt cōgruens multitudini ciuitatis. ❡ Secundo ibi.

❡ **Et amicoꝝ qđē eſt q̄dā multitudo determi/nata ꝛ forte q̄m̄ plr̄es cū qbus vtiqꝫ poterit qs ꝯuiuere ꝛ diſtribuere ſeipm̄:nō īmanifeſtū.**

❡ Soluit qōnē dicēs:ꝙ nō oꝫ eē īmenſa multitudo ami coꝝ:ꝫ oꝫ eē q̄dā determiata multitudo eoꝝ:ꝛ hoc ꝓbat trib⁹ rōnib⁹.Quaꝝ pᵃ eſt ꝙ plr̄es pn̄t eē amici cū qb⁹ poſ ſit hō ꝯuiuere.hoc.n.īter cetera magis vr̄ eſſe amicabile .i.ꝯgruēs amicitie: q̄ eſt ꝟm ꝟtutē.manifeᵐ eſt aūt ꝙ nō eſt poſſe ꝙ hō ꝯuiuat īmoderate mltitudini hoium: ꝛ ꝙ quodāmō diſtribuat ſe īter multos: ꝛ ſic pꝫ ꝙ nō pn̄t eē multi amici ꝟm ꝟtutē. ❡ Scđam rōnē ponit ibi.

❡ **Adhuc auteꝫ ꝛ illos opꝫ amicos adinuicem eſſe ſi debēt oēs adinuicem cōmorari. hoc aūt operoſum in multis exiſtere.**

❡ Manifeſtū ē.n.ꝙ amicos opꝫ adīuicē ꝯuiuere: ꝛ ita ſi aliqs hēat mltos amicos: oꝫ ꝙ oēs ēt illi ſint amici ſibi/ īuicē.alr̄.n.nō pn̄t adīuicē cōmorari:ꝛ p ꝯn̄s neqꝫ ꝯuiue/re amico.hoc aūt eſt difficile qđ in multis.ꝟueꝛ.ſ.vt ſint amici adinuiceꝫ:ꝛ ita nō vr̄ poſſe ꝙ vnus hō hēat plures amicos. ❡ Tertiā rationem ponit ibi.

❡ **Difficile fit ꝛ congaudere ꝛ cōdolere fami/liariter multis. veriſimile eni concidere ſimul huic qđē delectari.huic aūt ꝯtriſtari.**

❡ Dcm̄ ē.n.ſ.ꝙ amic⁹ ꝯgaudet amico.difficile eſt aūt ꝙ aliqs familiariter ꝯgaudeat ꝛ ꝯdoleat mltis. veriſilr̄.n. ꝯcidet ꝙ oporteat cū vno delectari: ꝛ cū alio triſtari:qđ eſt īpoſſe:ꝛ ita nō eſt poſſe hr̄e plr̄es amicos. ❡ 3ᵒ:ibi.

❡ **Forte igiꝛ bn̄ hꝫ nō q̄rere vt multū amiciſſi/mū eē:ꝫ tot quot in cōuiuere ſufficiētes. Neqꝫ eni cōtingere videbiꝛ vtiqꝫ multis eſſe amicuꝫ valde ꝓpter qđ neqꝫ amare plures. ſupabun/dantia.n.quedaꝫ eſſe vult amicitie. hoc aūt ad vnum: ꝛ valde vtiqꝫ ad paucos.**

❡ Concludit ꝓpo⁹ ex dictis.ſ.ꝙ nō bn̄ ſe hꝫ ꝙ hō ingrat fieri amiciſſimus multis:ꝫ tot quot poſſent ſufficere ad ꝯuictuꝫ:qꝛ ēt hoc nō vr̄ eē ꝯtigēs:ꝙ hō ſit valde amicus multis. vn̄ etiā ꝟm amorē libidinoſuꝫ vnus hō nō amat plr̄es mulieres ītēſo amore:qꝛ pfecta amicitia in q̄dā ſu/pabūdantia amoris ꝯſiſtit:que nō pōt obſeruari niſi ad vnū vel ad valde paucos.ſemper.n.id qđ eſt abundans. paucis cōpetit:qꝛ nō pōt in multis ꝯtingere ꝙ ad ſūmaꝫ pfectionē perueniaꝛ.ꝓpter multiplices defectus ꝛ impe dimenta. ❡ Deinde cum dicit.

❡ **Sic aūt videꝛ hēre in reb⁹. Non ſunt.n. mul ti amici ꝟm hetericā amicitiaꝫ. hymnizare aūt in duobus dr̄. Poliphili aūt ꝛ omnib⁹ fami/liariter patientes nulli videntur amici:tn̄ poli/tice quos ꝛ placidos vocant.**

❡ Oñdit ꝓpoᵐ p expiētiā:ita.n.videmus in reb⁹ ꝯtigere ꝙ vnus ad paucos hꝫ amicitiā.nō.n. īueniunꝛ eē multi amici vni⁹ ꝟm amicitiā etaẏricā.i.ſodaliū vel ꝯiunctoꝝ. qđ ꝓbat q̄dā ꝓuerbio quo dr̄ aliq hymniçare in duob⁹ ꝯſuetū eſt.n.vtplm̄ ꝙ iuuenes ſocialr̄ bini īcedūt cantā/tes: ꝫ poliphili.i.amatores mltoꝝ:q.ſ.oib⁹ familiariter potiunꝛ nō vn̄r eē veri amici alicui:qꝛ nulli diu ꝯuiuūt: ꝫ ptrāſeuntes ſe hn̄t familiariter ad vnūquēqꝫ: ꝫ tn̄ ta/les vocanꝛ amici politice.i. ꝟꝫ qđ ē ꝯſuetū ī ciuitatib⁹:in qb⁹ amicitia ex talib⁹ applauſib⁹ ꝛ familiaritatib⁹ iudi caꝛ.hos aūt q ſic ſunt amici multoꝝ: vocant hoies placi dos:qđ ſonat in viciū ſupabūdātie in cōdelectādo.vt.ſ. in 4ᵒ dictum eſt. ❡ Deinde cum dicit.

❡ **Politice quidē igiꝛ in multis eſſe amicum ꝛ nō placidū entem: ſed vt vere epyiche. ꝓpter ꝟtutē aūt ꝛ ꝓpter ſeipſos non eſt ad multos. amabile aūt ꝛ ad paucos īuenire tales.**

❡ Oñdit ꝫ quā amicitiā dr̄ aliq eē amici mltoꝝ: ꝛ dic̄ ꝙ hoc ꝯtigit eē ꝟm amicitiā politicā: nō ſolū eo mō q̄ ali qs placidus ē amic⁹ multoꝝ:ꝫ ēt hoc pōt ꝯpetere alicui vere ꝟtuoſo.dcm̄ eſt.n.ſ. ꝙ politica amicitia vr̄ idē eſſe qđ ꝯcordia.ꝟtuoſus aūt cuꝫ multis ꝯcordat in his q̄ pti/nēt ad vitā politicā:nō tn̄ ꝯtingit ꝙ ꝟtuoſus hēat amici/tiā ad multos pp ꝟtutē qđ diligat eos pp ſeipſos:ꝛ nō ſo/lū pp vtile vel delectabile quinimo multū oꝫ eſſe homi ni amabile ꝛ carū ſi paucos tales amicos poſſit īuenire .ſ.propter virtutem ꝛ ꝟm ſeipſos.

Vtrū aūt in bonis fortunis amicis op⁹ eſt magis vel īfortunÿs. in ambobus eni reqrunꝛ.eteni infortunati indigēt auxilio. ꝛ fortunati conuenientibus ꝛ qbus bn̄ ficiant. volunt enim bene operari. 13ᵐ

❡ Poſtq̄ꝫ phs ſoluit de multitudie amicoꝝ.ħ ꝓpōit du/bitatōeꝫ de necītate eoꝝ.Et circa hoc tria facit. Primo ꝓ/ponit dubitatiōeꝫ. 2ᵒ ſoluit eā.ibi. (Necīū magis ꝛc̄.) 3ᵒ ꝓbat qđdā quod ſuppoſuerat.ibi.(Eſt.n.ꝛc̄.)Dicit ꝫ

ꝑ°: ꝙ pōt dubitari vtꝝ hō hēat opus amicis magis in bonis fortunis vel ĩfortunijs. manī(m) eſt.n. ꝙ in vtraqꝫ fortuna reqrunt̃ amici: in infortunijs.n. hō hꝫ opus amicis q ei ferāt auxilia ꝯ ĩfortūia. in bonis aūt fortūis homĩes hn̄t opus amicis in qb⁹ ꝯuiuāt: ⁊ qbus benefaciant. ſi.n. ſunt v̉tuoſi volūt bn̄ oꝑari. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Neceſſariū qdē.n. magis vtiqꝫ in ĩfortunijs. ꝓpter qᵭ vtilib⁹ h̃ op⁹ eſt. Melius aūt in bonis fortunis. ꝑꝑ qᵭ ⁊ epyiches querunt. hos.n. eligibilius beneficiari ⁊ cū his ꝯuerſari.

¶ Ponit ſolōnē qōnis ꝯcludēs ex p̄miſſis ꝙ hr̄e amicos eſt hoĩ magis neccīū ĩ ĩfortunijs in qb⁹ ĩdiget auxilio qᵭ fit ꝑ amicoꝝ. vt dcm̄ eſt: ⁊ ĩde eſt ꝙ in tali ſtatu hō hꝫ op⁹ amicis vtilibus q ei auxiliū ferant: ſꝫ in bonis fortunis eſt melius. i. magis honeſtū habere amicos: ⁊ inde eſt ꝙ in h̃ ſtatu q̄rūt hoĩes amicos v̉tuoſos: qꝛ eligibili⁹ ē talibus bn̄facere: ⁊ cū eis ꝯuerſari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt enim ⁊ preſentia ipſa amicoꝝ delectabilis ⁊ in bonis fortunis ⁊ in ĩfortunijs.

¶ Probat qᵭ ſuppoſuerat. ſ. ꝙ amicis ĩ vtraqꝫ fortūa ſit opus. Et p̊ ꝓponit qᵭ ĩtēdit: ⁊ dicit ꝙ ipſa p̄ n̄tia amicoꝝ ē delectabil̉ tā in bonis fortūis q̄ꝫ in ĩfortunijs. ¶ 2° ibi.

¶ Alleuiātur.n. triſtati cuꝫ dolentibus amicis.

¶ Probat ꝓpo(m): ⁊ p̊ q̄ꝫ(m) ad ĩfortūia. 2° q̄ꝫtum ad fortunas bonas. ibi. (In bonis fortunis ⁊c̃.) 3° infert qᵭdā cor(m) ex dictis. ibi. (Propter qᵭ videbit̃ ⁊c̃.) Circa p̄muꝫ tria facit. Primo manifeſtat ꝓpo(m): ⁊ dicit ꝙ homines q ſunt in triſtitia alleuiatōeꝫ quādā ſentiunt ex p̄n̄tia amicoꝝ eis condolentium. ¶ Secundo ibi.

¶ Propter qᵭ ⁊ ſi dubitabit aliqs verū queadmodū graue trāſumunt. vel hoc qdē nō. p̄n̄tia aūt ipſoꝝ delectabilis exn̄s ⁊ ĩtellc̃us ei⁹ qᵭ eſt cōdolere minorē triſtitiā facit. Siqdeꝫ igit̃ ꝓpter hoc vel ꝑꝑ aliud aliqd alleuiant̃ dimittatur. accidere aūt videt̃ qᵭ dcm̄ eſt.

¶ Ingrit q̄ ſit cā h⁹ qᵭ dcm̄ eſt: ⁊ pōit duas cās ſub dubitatiōe q̄ eaꝝ potior ſit. Quarū p̊ ſumit̃ ex exēplo eorū q portāt aliqᵭ pondus graue. quoꝝ vnus alleuiat̃ ex ſocietate alteri⁹ onus illud ſecū ſumentis. ⁊ ſil̉r vr̃ ꝙ onus triſtitie meli⁹ ferat vnus amicoꝝ. ſi alius ſecū idē onus triſtitie ferat: ſꝫ h̃ ſil̉itudo nō vr̃ ꝯgruere q̄ꝫtū ad ipſaꝫ triſtitiā. nō.n. eiuſdē triſtitie nuō q̄ꝫ qs patit̃ ali⁹ ꝑtē ſibi aſſumit: vt ex hoc alteri⁹ triſtitia minuat̃. pōt tn̄ ꝯgruere q̄ꝫ(m) ad triſtitie cām. puta ſi aliqs triſtat̃ ex dāno qᵭ paſſus ē dū amicus ꝑtē dāni ſubit minuit̃ dānū alterius. ⁊ ꝑ ꝯn̄s triſtitia. Scōa cā melior ē ⁊ ꝯpetit q̄ꝫtū ad ipſaꝫ triſtitiā. manifeſtū eſt.n. ꝙ q̄libet delectatio ſupueniēs triſtitiaꝫ minuit. amicus aūt p̄n̄s ⁊ ꝯdolēs delectatōeꝫ ingerit. dupliciter. vno° qꝛ ip̄a p̄n̄tia amici eſt delectabilis. alio° qꝛ dū intelligit eū ſibi ꝯdolere: delectat̃ in eius amicitia: ⁊ ſic eius triſti(a) minorat̃: ⁊ qꝛ hoc eſt p̄ncipale ꝓpo(m) ſubiūgit ꝙ ad p̄n̄s dimittēdū eſt ingrere. vtrū ꝑꝑ hoc qᵭ dcm̄ eſt: vel ꝑꝑ aliqd aliud alleuiant̃ homĩes triſtati ex p̄n̄tia amicoꝝ cōdolentiū. manifeſte tn̄ apparet accidere hoc qᵭ dictum eſt. ¶ Tertio ibi.

¶ Videt̃ aūt p̄n̄tia mixta q̄dā ipſoꝝ eē. ip̄ꝫ qdē.n. videre amicos delectabile aliterqꝫ ⁊ in fortunato. ⁊ qᵭdā fit auxiliū ad nō triſtari. cōſolatiuū.n. amicus ⁊ viſiōe ⁊ ſermone ſi ſit epydeſius. Nouit.n. morē: ⁊ in qb⁹ delectat̃ ⁊ triſtatur. triſtatū aūt ſentire in ipſi⁹ ĩfortunijs triſte. oīs.n. fugit triſtitie cā eſſe amicis.

¶ Oñdit ꝙ p̄n̄tia amici ꝯdolētis hꝫ q̄ꝫdā triſtitiā āmixtam. Et p̄mo oñdit ꝓpo(m). 2° infert qᵭdā correlarium ex dictis. ibi (Propter qᵭ viriles ⁊c̃.) Dicit g̊ p̄mo ꝙ p̄n̄tia amicoꝝ ꝯdolētiū vr̃ quādā mixtionē hr̄e ex delectabili ⁊ triſtabili. ip̄a.n. viſio amicoꝝ eſt delectabilis: ⁊ ꝑꝑ aliā rōnē cōem ⁊ ſp̄āliter hoĩ ĩfortunato q ab amico adiuuat̃ ad hoc ꝙ nō ꝯtriſtet̃ inq̄ꝫtū amicus ꝯſolat̃ ſuū amicū: et ex viſiōe: ⁊ ēt ex ſ̄mōe. ſi ſit epideicus. i. idoneus ad cōſolandū. cognoſcit.n. vnus amicus menteꝫ alterius: ⁊ in qbus amicus ſuus delectat̃ ⁊ triſtat̃: ⁊ ſic pōt ei ꝯueniēs remediū adhibere ꝯ triſtitiā. ꝑ hūc g̊ modū p̄n̄tia amici ꝯdolētis eſt delectabilis: ſꝫ ex alia ꝑte eſt triſtis: ĩquātū hō ſentit amicū ſuū ꝯtriſtari in ſuis infortunijs. qlibꝫ.n. homo bn̄ diſpoſitus refugit quātū pōt eſſe cauſa triſtitie ſuis amicis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qᵭ viriles qdē ſ̄m nāꝫ reueret̃ cōtriſtari amicos ipſis: ⁊ ſi nō ſuꝑtendat in triſtitia eam q̄ illi fit triſtitiā nō ſuſtinet total̉r: neqꝫ in cōplorantib⁹ nō cōplacet. ꝓpter neqꝫ ipſos eē ploratiuos. muliebriter aūt ⁊ tales viri coanguſtatis gaudēt ⁊ amāt vt amicos ⁊ ꝯdolentes. Imitari aūt in oīb⁹ opꝫ. vꝫ. meliorē.

¶ Concludit ex p̄miſſis: ꝙ homines q ſunt virilis animi nāliter verent̃ ⁊ cauēt ne amici eoꝝ ꝓpter ipſos ꝯtriſtētur. eſt enī de nā amicitie ꝙ amicus velit bn̄facere amico. nō aūt eſſe ei cā alicuius mali: ⁊ nullo mō ſuſtinēt viriles homines ꝙ amici eoꝝ ꝑꝑ eos ꝯtriſtent̃ niſi ſuperexcedat auxiliū qᵭ ab amicis ſibi p̄bet̃ ad nō ꝯtriſtādū triſtitiā amicoꝝ. ſuſtinent.n. ꝙ per modicaꝫ amicoꝝ triſtitiā ſua triſtitia ſubleuet̃: ⁊ vl̉ter virilibus hominib⁹ nō cōplacet hēre cōploratores: qꝛ ipſi viriles homĩes nō ſunt ploratiui. ſunt aūt qdaꝫ viri muliebriter diſpoſiti: q delectant̃ in hoc ꝙ habeāt aliquos ſimul ſecū anguſtiatos: ⁊ amāt eos q ſibi condolent. q. amicos: ſed in hac diuerſitate hominū opꝫ imitari quātum ad omnia meliores. videlꝫ viriles. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In bonis fortunis aūt amicoꝝ p̄n̄tia ⁊ ꝯuerſationem delectabileꝫ habet ⁊ intelligentiam: qm̄ delectant̃ in ipſius bonis.

¶ Oñdit ſecundā partē ꝓpoſiti. ſ. ꝙ p̄n̄tia amicoꝝ in bonis fortunis ſit laudabilis: ⁊ dicit ꝙ in bonis fortunis p̄ſentia amicoꝝ duo delectabilia hꝫ. Primo qdē cōuerſationē amicoꝝ: qꝛ delectabile eſt cuꝫ amicis conuerſari. Scōo hoc ꝙ hō ĩtelligit amicos ſuos delectari in ꝓprijs bonis. querit enim vnuſquiſqꝫ eſſe amicis ſuis delectationis cauſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qᵭ videbit̃ vtiqꝫ oportere ad bonas fortūas qdē vocare amicos ꝓmpte. bn̄ficū.n. opꝫ eē bonū. Ad ĩfortunia aūt pigritātē. tradere.n. oꝫ vt minimū maloꝝ: vn̄ h̃ ſufficiēter ego ĩfortunas. Maxime ad vocādū cū debeant pauca turbari magna ip̄m iuuare.

¶ Infert qᵭdā cor(m) ex dictis ꝯtinēs in ſe q̄dā documenta moralia: ⁊ p̊ q̄ꝫtū ad eos q ꝯuocāt amicos. 2° quātū ad eos q ſpōte ad amicos accedūt. ibi. (Ire aūt ⁊c̃.) Circa p̊(m) ponit tria documēta moralia. Primo qdē ꝯcludēs ex p̄miſſis: ꝙ qꝛ delectabile eſt ꝙ hō ĩtelligat amicos in ꝓprijs bonis delectari: opꝫ ꝙ hō prompte vocet amicos

ad ſuas bonas fortunas: vt eas.ſ. amicis cõicet. opꝫ.n.ꝙ bonus hõ bñfaciat amico. Scõm documentũ eſt ꝙ homo tarde: ⁊ cũ quadã pigritia vocet amicũ ad ſua ĩfortunia. dꝫ.n.hõ tradere amico de ſuis malis ꝗ̃tũ minimuꝫ põt: ⁊ ad hoc ĩducit ꝓuerbiũ cuiuſdã dicẽtis. ſufficienter ego infortunãs.q.d. ſufficit ꝙ ego infortuniũ patior: non opꝫ ꝙ etiã amici mei hoc patiant̃. Tertiũ documentuꝫ eſt ꝙ tũc maxime ſunt amici ad infortunia vocandi. qñ cũ pauca ſua turbatiõe poſſunt amico magnũ iuuamen preſtare ⁊c̃. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Ire aũt ecõuerſo forte ꝯgruit ad infortũatos qdẽ nõ vocatũ ⁊ ꝓmpte. Amici.n. bñfacere ⁊ maxime his q in necẽitate: ⁊ h nõ ſignificantibus. Ambob⁹.n. melius ⁊ delectabili⁹. ad bonã fortunã aũt cooperãtẽ qdẽ ꝓmpte. eteñ ad hoc neceſſitas amicoꝝ. ad bonã paſſioneꝫ aũt qete. Nõ.n. bonũ ꝓmptũ fieri iuuari. opioneꝫ aũt indelectatiõis ĩmorari forte reuerendum: qñ eniꝫ accidit: pñtia itaqꝫ amicoꝝ in omnib⁹ vtiqꝫ eligibilis videtur.

ℭ Ponit tria documenta ex parte ſponte euntiũ ad amicos. quorum p̃mum eſt qꝺ ad amicos in infortunijs exiſtentes oportet aliquando prompte ire: etiam non vocatum: qꝛ amici ꝓpriũ eſt bñ facere amicis: ⁊ maxime illis q ſunt in necẽitate: ⁊ q nõ ſignificãt.i.q nõ dignũ ducũt h regrere ab amico. ſic.n. dũ auxiliũ p̃ſtat̃ nõ regrenti: ambobus.ſ. p̃ſtãti ⁊ regrẽti fit melius.i. honeſti⁹: qꝛ ⁊ ille q dat vr̃ magis ſpõte dare: ⁊ ille q recipit v̓tuoſe agit nolẽdo grauare amicũ. eſt ẽt ambobus delectabilius: qꝛ ⁊ recipiẽs nõ patit̃ a verecũdia: quã qs patit̃ in regrẽdo amicuꝫ: ⁊ ẽt dãs magis delectat̃.q. ex ſeipſo nõ ꝓuocatus faciẽs op⁹ v̓tutis. ℭ Scõm documẽtũ eſt ꝙ ad bonas fortunas amici ꝓmpte ſe dꝫ hõ offerre ad coopandũ ei cuꝫ necẽ fuerit: qꝛ ad hoc ĩdiget hõ amicis. vt.ſ. ei coopent̃. ℭ Tertiuꝫ documentũ eſt ꝙ ad hoc ꝙ hõ bñ patiat̃ ab amico bñfortunato dꝫ hõ accedere qete.i. remiſſe ⁊ non de facili. nõ.n. eſt bonũ ꝙ homo reddat ſe ꝓmptũ ad ſuſcipiẽdũ iuuamẽ ab amico: ſꝫ hõ dꝫ vereri ⁊ cauere opionẽ delectatiõis.i. ne hãc famã incurrat ꝙ ipſe nõ ſit delectabilis amico in h qꝺ eſt oneroſuꝫ eẽ.i. ꝑꝑ hoc ꝙ ipſe ſe reddit oneroſuꝫ amico: qꝺ manifeſtũ eſt qñqꝫ accidere. dũ.n. aliq ſe nimis ingerũt bñficijs recipiẽdis: reddũt ſe oneroſos ⁊ indelectabiles ſuis amicis: vel ſm aliã lr̃am dꝫ hõ reuereri.i. cauere opioneꝫ delectatiõis in ĩmorari .i. ꝙ amicis eius opinet̃ de eo ꝙ delectet̃ ĩmorari circa ipm ꝑꝑ bñficia. Ultimo aũt ex p̃miſſis ꝯcludit ꝙ pñtia amicoꝝ in oĩbus videt̃ eſſe eligibilis.

14m V Trũ igit̃ queẽadmodũ in amantib⁹ videre delectabiliſſimũ eſt. ⁊ magis diligunt hẽre hũc ſenſuꝫ ꝗ̃ alios: vt ſm hũc maxime amore ente ⁊ facto: ſic ⁊ amoris eligibiliſſimuꝫ eſt conuiuere.

ℭ Pertractatis q̃onibus de multitudine ⁊ necẽitate amicoꝝ. h ingrit de ꝯuictu eoꝝ. Et circa hoc tria facit. Prio ꝓponit q̃onẽ. 2º manifeſtat v̓tuteꝫ. ibi. (Cõicatio ⁊c̃.) 3º ĩfert cor^m ex dictis. ibi. (Fit igit̃ ⁊c̃.) Qꝺ g̊ p̃ma fundat̃ in quadã aſſimilatiõe amicitie ad amationẽ libidinoſaꝫ: in q̃ qdẽ videmus ꝙ amãtibus eſt maxime appetibile videre illas q̃s amãt: ⁊ magis eligũt hũc ſenſuꝫ.ſ. viſus ꝗ̃ alios exteriores ſenſus: qꝛ ſicut ſupra dcm̃ eſt: ꝑ viſionẽ ĩcipit fieri maxime paſſio amoris: ⁊ ſm hũc ſenſum ꝯſeruat̃. ꝓuocat̃.n. talis amor p̃cipue ex pulchritudine: quã viſus ꝑcipit. eſt g̊ qꝺ qd ſit ꝓportionale viſioni in amicitia. vtrũ.ſ. ipm ꝯuiuere. vt.ſ. ſicut amãtes maxime delectant̃ in mutuo victu. ſm tñ aliã lr̃am nõ inducitur hoc per modũ q̃onis: ſed per modũ ꝯcl̃onis: que quidẽ lr̃a. ſic hꝫ. Iaꝫ igit̃ queẽadmodũ ⁊c̃. ⁊ põt hoc concludi ex eo qꝺ.ſ̃. ꝓbatũ eſt preſentia amicoꝝ in omnibus eſſe delectabilis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Communicatio enim amicitia.

ℭ Manifeſtat veritatẽ p̃miſſe ſiue q̃onis ſiue ꝯcluſiõis triplici rõne. Quarũ p̃ma eſt: qꝛ amicitia in cõicatõe ꝯſiſtit. vt pꝫ ex his que dicta ſunt in.8. maxime aũt ſeipſos ſibiinuicem cõmunicant in conuictu. vnde conuiuere maxime videtur eſſe ꝓprium ⁊ delectabile in amicitia. ℭ Secundã rõnem ponit ibi.

ℭ Et vt ad ſeipſuꝫ hꝫ. ſic ⁊ ad amicũ. Circa ſeipſuꝫ aũt ſenſuꝫ. qñ eſt eligibilis: ⁊ circa amicuꝫ vtiqꝫ. operatio aũt fit ipſius in conuiuere: quare conuenienter h appetunt.

ℭ Sicut hõ ſe hꝫ ad ſeipſum: ita ſe hꝫ ad amicuꝫ. vt ex ſupra dictis pꝫ. ad ſeipſuꝫ aũt ita ſe hꝫ ꝙ eſt ſibi eligibile ⁊ delectabile: ꝙ ſentiat ſeipſuꝫ. g̊ hoc etiã eſt ei delectabile circa amicũ: ſed hoc fit in conuiuendo: qꝛ per mutuas operationes quas vident ſeinuicem eſſe ſentiunt. conuenienter ergo amici appetunt adinuicem conuiuere. ℭ Tertiam rationem ponit ibi.

ℭ Et qꝺ aliqñ eſt in ſingulis eſſe. vel cuius gr̃a eligunt viuere in hoc cũ amicis volunt ꝯuerſari: ꝑꝑ qꝺ hi qdẽ compotãt. hi aũt colludũt ad aleas. Alij aũt coexercitant̃ ⁊ conuenantur ⁊ cõphiloſophant̃. ſinguli in hoc cõicantes qꝺcũqꝫ maxime diligũt eoꝝ que in vita. Cõuiuere.n. volẽtes cũ amicis hoc faciunt. ⁊ his cõicant qb⁹ exiſtimant conuiuere.

ℭ Que ſumit̃ ab experimẽto. videmus.n. ꝙ homĩes volunt cũ ſuis amicis ꝯuerſari ſm actionẽ in qua p̃ncipalr̃ delectant̃ quã reputãt ſuũ eſſe: ⁊ cuius gratia eligũt ſuuꝫ viuere: quaſi ad hoc totã vitã ſuã ordinantes: ⁊ inde eſt ꝙ qdã cũ amicis volunt ſimul potare: qdã aũt ſimul ludere ad aleas: qdã aũt exercitari. puta in torneamentis luctatiõib⁹ ⁊ alijs hꝯ: vel ẽt ſil̓ venari vel ſil̓ philoſophari: ita ꝙ ſinguli illa actiõe volũt cõmorari cũ amicis quã maxie diligũt ĩter oĩa h⁹ vite. q̃ſi.n. volẽtes ꝯuiuere cuꝫ amicis hꝯ actiões faciũt ĩ qb⁹ maxie delectent̃: ⁊ in qb⁹ reputãt ꝯſiſtere totã vitã ſuã: ⁊ in talib⁹ actiõib⁹ cõicant amicis. quaꝝ cõicationẽ exiſtimãt eẽ ꝯuiuere: ⁊ ſic pꝫ ꝙ ꝯuiuere eſt eligibilius in amicitia. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Fit igitur prauoꝝ qdẽ amicitia mala. Communicant.n. prauis: inſtabiles entes. Et mali aũt fiunt aſſimilati adinuicem.

ℭ Concludit ex premiſſis de bonoꝝ ⁊ prauorũ amicitia. Primo quidem circa prauos ꝙ eoꝝ amicitia eſt mala. delectant̃.n. maxime in prauis operibus: ⁊ in his ſibiinuiceꝫ cõicant: ⁊ cũ ſint inſtabiles ſemꝑ de malo in peius ꝓcedũt: quia vnus efficit̃ malus accipiendo ſimilitudinem alterius. ℭ Secundo ibi.

ℭ Que aũt eoruꝫ qui epyiches coaucta colloquijs. Vident̃ aũt ⁊ meliores fieri operantes ⁊ degentes adinuicẽ. Reſpiciunt.n. adinuiceꝫ quibus ⁊ cõplacent. vñ bona quideꝫ a bonis.

De amicitia igiẗ intantũ dictum ſit.ſequẽs aũt vtiqꝫ erit pertranſire de delectatione

⸿ Cõcludit q̃ꝫtũ ad bonos: ꝙ amicitia ꝟtuoſorum eſt bona ⁊ ſemꝑ bonis colloquijs in virtute coaugeẗ: ⁊ ipſi amici fiunt meliores in hoc qḋ ſimul oꝑanẗ ⁊ ſeinuicẽ diligũt. vnus.n.ab alio recipit exẽpluꝫ virtuoſi oꝑis in quo ſibi cõplacet. vñ in ꝓuerbio dr̃ ꝙ bona hõ ſumit a bonis. Ultimo aũt epilogando cõcludit ꝙ de amicitia in tm̃ dcm̃ eſt: ⁊ ꝙ cõiter dicendũ de delectatiõe: ⁊ ſic terminaẗ ſnia noni libri. ⸿ Incipit liber decimus.

Post hec autem de delectatiõe forte ſequitur pertranſire.

⸿ Poſtq̃ꝫ phus determinauit de virtutibus moralibus ⁊ intellectualibus: ⁊ etiã de ꝯtinẽtia ⁊ amicitia: q̃ quãdã affinitatẽ cum virtute habent. in hoc decimo libro intendit determinare de fine virtutis. Et primo quideꝫ de fine virtutis: que eſt homis in ſeipſo. Secũdo aũt de fine ꝟtutis in reſpectu ad bonũ cõe: qḋ eſt bonũ totius ciuitatis. ibi. (Utrũ igiẗ ſi ⁊ de his ⁊c̃.) Circa pmũ duo facit. Primo determinat de delectatiõe que a ꝗbuſdã eſſe poniẗ ꝟtutis finis. 2º. de felicitate determiat q̃ ſm oẽs eſt finis ꝟtutis. ibi. (Dictis aũt his ⁊c̃.) Circa pmũ duo facit. Primo ꝓhemialiter oſtẽdit ꝙ determinandũ eſt de delectatione. 2º. poſt ꝓhemiũ ꝓſequiẗ ſuũ ꝓpoſitũ. ibi. (Eudoxus g̃ delectatiõeꝫ ⁊c̃.) Circa pmũ duo facit. Primo ꝓponit qḋ intẽdit: ⁊ dicit ꝙ poſt p̃dicta ꝯueniẽs eſt vt ꝑtrãſeũter.i. breuiter de delectatõe tracteẗ. tractauerat ꝗdẽ. s̃. in. 7. de delectatiõe iquãtũ eſt mã ꝯtinẽtie. vñ ibi potiſſime ſua ꝯſideratio ꝟſabaẗ circa delectationes ſenſibiles ⁊ corporales. nũc aũt itendit determiare de delectatõe ſm qḋ adiũgiẗ felicitati. ⁊ iḋ p̃cipue determinat de delectatõe itelligibili ⁊ ſpũali. ⸿ Scḋo ibi.

⸿ Maxime quidem videtur coappropriari generi noſtro: ꝓpter quod erudiunt iuuenes iacizontes delectatione ⁊ triſtitia.

⸿ Probat ꝙ de delectatiõe ſit agenduꝫ tribus rõnibus. Quarũ pma ſumiẗ ex affinitate delectationis ad nos. videẗ.n. delectatio maxime cõnaturaliter appropriari humano generi. ⁊ ideo orakiçõtes.i. gubernatores domorum maxime erudiũt pueros ꝑ delectatiõeꝫ ⁊ triſtitiã. volentes.n. eos ꝓuocare ad bonũ ⁊ reuocare a malo.i. bñ agẽtes eos ſtudent delectare. puta aliꝗbꝰ munuſculis. male aũt agẽtes ꝯtriſtãt. puta ꝟberibꝰ: ⁊ q2 moralis phia de rebus hũanis ꝯſiderat: ꝑtinet ad moralẽ de delectatõe ꝯſiderare. ⸿ Scḋam rationem ponit ibi.

⸿ Videẗ aũt ⁊ ad moris ꝟtutẽ maximũ eẽ gaudere qbꝰ opꝫ. ⁊ odire que opꝫ. Protendũt.n. h per oẽm vitã inclinationẽ hñtia ⁊ potentiaꝫ ad virtutem ⁊ felicem vitam. delectabilia quidem eniꝫ eligunt. triſtia aũt fugiunt. ꝓ talibus aũt nequaq̃ꝫ videbiẗ eligendum eſſe.

⸿ Que ſumiẗ per comparatiõeꝫ ad virtutẽ: ⁊ dicit ꝙ maxime videẗ ad moralẽ ꝟtutẽ ꝑtinere ꝙ hõ gaudeat in quibus opꝫ: ⁊ odiat ea que opꝫ ⁊ ꝯtriſteẗ in eis. p̃cipue.n. ꝯſiſtit virtus moralis in ordinatiõe appetitus q cognoſciẗ per ordinationẽ delectatõis ⁊ triſtitie que ꝯſequunẗ oẽs appetitiue ꝑtis motus. vt. s̃. in. 2. dcm̃ eſt: ⁊ hoc ẽ qḋ ſubdit: ꝙ hec.ſ. delectatio ⁊ triſtitia ꝓtendunt ad oĩa: q̃ ſunt humane vite: ⁊ hñt magnã poteſtatẽ ad hoc ꝙ hõ ſit virtuoſus ⁊ feliciter viuens: qḋ nõ põt eſſe ſi iordinate delecteẗ vel triſteẗ. hoies.n. frequẽter eligũt delectabilia ẽt mala: ⁊ fugiunt triſtia etiam bona. nequaq̃ꝫ aũt vr̃ ꝙ homo q vult eſſe virtuoſus ⁊ felix debeat eligere delectationẽ ⁊ fugere triſtitiaꝫ ꝓ talibꝰ.ſ. ꝑ hoc ꝙ icurrat aliq̃s malas oꝑõnes: vel ꝙ careat oꝑibus ꝟtutis: ⁊ eº põt dici ꝙ nõ eſt eligendũ facere mala: aut vitare bona ꝓ talibꝰ.i. pro delectabilibus accipiendis ⁊ triſtibus fugiendis: et ſic patet ꝙ ad moralem phum pertinet conſiderare de delectatione. ſicut ⁊ de virtute morali ⁊ de felicitate. ⸿ Tertiam rationem ponit ibi.

⸿ Aliterqꝫ ⁊ multã hñtes dubitationẽ. Hi quidem.n. bonũ delectationẽ dicunt. hi aũt ecõtrario valde prauũ. hi qdẽ forte perſuaſi ſic ⁊ habere. Hi aũt exiſtimãtes melius eſſe ad vitam noſtrã enunciare delectationẽ prauorum: ⁊ ſi nõ eſt. Inclinare.n. multos ad ipſaꝫ: ⁊ ſeruire delectatiõibꝰ: ꝓpter qḋ oportere in contrariũ ducere. venire.n. vtiqꝫ ſic ad medium.

⸿ Que quidẽ ſumiẗ ex dubitatõe exñte circa delectationem. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat diuerſas opiniões circa delectationẽ ex quibus dubitatio procedit. Secũdo reprobat qḋdã qḋ in opinionibus dcm̃ eſt. ibi. (Ne forte aũt ⁊c̃.) Dicit g̃ pmo: ꝙ alia ratione determinandũ eſt de delectatiõe ⁊ triſtitia: q2 hñt multaꝫ dubitationeꝫ: qḋ pꝫ ex diuerſitate loquentiũ de eis quidã.n. dicunt delectationẽ eſſe quoddã bonũ: quidaꝫ ecõtrario dicunt delectationẽ eſſe aliquid valde prauuꝫ: ⁊ hoc diuerſimode. nã quidã hoc dicunt: q2 perſuaſum eſt eis ꝙ ita ſe habeant: ⁊ ita credunt ſe verum dicere. alij ꝟo lꝫ nõ credant ꝙ delectatio ſit aliquid prauũ: tamen exiſtimant melius eſſe ad vitã noſtrã enũciare qḋ delectatio ſit quoddã prauũ: quãuis nõ ſit: ad retrahendum homines in cõtrariũ. vt.ſ. abhorreant delectatiões enunciando eas eſſe malas. ſic.n. ꝓueniẗ ad mediũ. vt.ſ. hõ moderate delectatiõibꝰ vtaẗ. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Ne forte aũt nõ bene hoc diciẗ. de his qdem enim qui in paſſionibus ⁊ actionibus ſermones minus ſunt credibiles operibus. Cuꝫ igitur diſſonent his que ſm ſenſuꝫ contempti: ⁊ veruꝫ cointerimũt. ⁊ vituperans eniꝫ delectationem: viſus aliter appetens: inclinare videẗ ad ipſam. vt talẽ exiſtentẽ oẽm. Determinare enim non eſt multorum. videnẗ igitur veri ſermonnm nõ ſolũ ad ſcire vtiliſſimũ: ſed ⁊ ad vitam. conueniẽtes enim entes operibus credũtur: ꝓpter qḋ ꝓuocant intelligentes viuere ſecundũ ipſos. taliũ qdẽ igiẗ ſufficiẽter dicta ſunt de delectatione ſuperueniamus.

⸿ Reprobat id qḋ vltimo dcm̃ eſt. nõ.n. videẗ eſſe bene dictum qḋ homines falſo enuncient delectationes eſſe malas ad hoc ꝙ homines retrahantur ab eis: quia circa actiones ⁊ paſſiones humanas minus crediẗ ſermonibꝰ q̃ꝫ operibus. ſi.n. aliquis opereẗ qḋ dicit eſſe maluꝫ: plus prouocat exemplo q̃ꝫ deterreat verbo: ⁊ hꝰ ratio eſt: quia vnuſquiſqꝫ videẗ eligere id qḋ ſibi videẗ eſſe bonum in particulari: circa ꝙ ſunt paſſiones ⁊ operationes humane. quãdo ergo ſermones alicuius diſſonãt operibus ſenſibiliter in ipo apparẽtibꝰ tales ſermones contẽnuntur. ⁊ per ꝯñs interimiẗ verum qḋ per eos diciẗ: ⁊ ita accide

ret in ꝓpoſito.ſ.n. aliquis vituperās oēm delectationē videref ad aliquā delectationē inclinari daret intelligere ꝙ omnis delectatio eſſet eligenda.multitudo eni vulgaris nō pōt determinare diſtinguendo hoc eſſe bonū ⁊ hoc malū:ſed indiſtincte accipit eſſe bonū qđ in vno bonum apparet.ſic ergo ſermones veri nō ſolū videnē eſſe vtiles ad ſcientiā:ſed etiā ad bonaȝ vitam. credit.n. eis inquantū cōcordant cū operibus.⁊ ideo tales ſermones ꝓuocant eos q intelligunt veritateȝ ipſoꝝ vt ſm eos viuant.Ultimo aūt epilogando cōcludit ꝙ de talibus ſufficienter dcm̄ eſt.opȝ aūt procedere ad ea que dicta ſunt ab alijs de delectatione.

2m Eudoxus igitur delectationem per ſe bonū exiſtimabat eſſe propter omnia videre deſiderantia ipſam ⁊ rationabilia ⁊ irratioabilia. Jn omnibus aūt eſſe eligibile epyicbes: ⁊ maxime potiſſimuȝ. Omnia autem ad idē ferri: vt omnibus optimum nunciat. vnūquodqꝫ eniȝ ſibi bonuȝ inuenire queadmodū ⁊ cibū. Omnibus igiē bonum ⁊ ꝙ oia appetunt per ſe bonū eſt.

¶ Poſtꝗ phs oſtēdit ꝙ determinādū eſt de delectatione.hic incipit de ea tractare.Et pmo ꝓſequiē opiniones alioꝝ.Secūdo determinat veritateȝ.ibi.(Quid aūt eſt vel quale ⁊c.)Circa pmū duo facit.Primo ꝓſequiē opinionē ponentiū delectationē in genere bonoꝝ.Secūdo ꝓſequiē opinionē contrariā.ibi.(Tali vtiqꝫ ratiōe ⁊c.) Circa pmuȝ duo facit.Primo ponit rationes ex quibus ꝓbabat eudoxus delectationē eſſe in genere bonorum. Secūdo ponit rōnes ex quibus probabat eas eſſe maximū bonū.ibi.(Maxime aūt eligibile ⁊c.)Circa pmum duo facit.Primo oſtēdit qūo eudoxus ꝓbabat delectationem eſſe de genere bonoꝝ ex parte ipſius delectationis.Secundo qūo hoc ꝓbabat ex parte ꝯtrarij.ibi(Nō minus aūt ⁊c.)Circa pmum duo facit.Primo proponit opinionē ⁊ rationē eudoxi.Secūdo oſtendit.quareeius opinioni ⁊ ratiōi credebaē.ibi.(Credebanē aūt ⁊c.)Dicit ergo pmo:ꝙ eudoxus exiſtimabat delectationeȝ eſſe de genere bonoꝝ:qꝛ videbat ꝙ omnia deſiderāt ipſam tam rationalia.ſ.homines ꝗ̄ irratiōalia.ſ.bruta animalia.illud autem qđ eſt apud oēs eligibile videē eſſe epyiches.i.bonū ⁊ maxime potēs in bonitate:exquo pōt trahere ad ſe oēm appetitum: ⁊ ſic ꝙ omnia feranē ad ideȝ .ſ.ad delectationē denūciat ꝙ delectatio nō ſoluȝ eſt bonum:ſed etiā quoddā optimū. manifeſtū eſt aūt ꝙ vnūquodqꝫ querit inuenire id quod eſt ſibi bonum. ſicut cibus eſt bonus omnibus animalib⁹ a quibus cōmuniter appetiē.ſic ergo pȝ delectationē quaȝ omnia appetūt eē aliquid bonum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Credebanē aūt ſermones propter moris virtutem magis ꝗ̄ ꝓpter ipſos.Differenter eniȝ videbatur temperatus eſſe nō vtiqꝫ: ſed ſic habere ſecundum veritatem.

¶ Oſtēdit quare eudoxo maxime credebaē:⁊ dicit ꝙ ſermones eudoxi magis credebanē ꝓpter moraleȝ veritatem dicentis:ꝗ̄ etiā ꝓpter eoꝝ efficaciaȝ.ipſe enim erat temperatus circa delectatiōes differēter.q. excellētius alijs.⁊ ideo cū laudabat delectationē nō videbatur hoc dicere quaſi amicus delectationis:ſed qꝛ ſic ſe hȝ ſm rei veritatem.¶ Deinde cum dicit.

¶ Non minus autem exiſtimabat eſſe manifeſtum econtrario.triſtitiam enim ſecunduȝ ſeipſum omnibus fugiendum eſſe. ſimiliter igitur contrarium eligibile.

¶ Ponit rōnem eudoxi que ſumebaē ex parte contrarij: ⁊ dicit ꝙ eudoxus exiſtimabat manifeſte delectationeȝ eſſe de genere bonoꝝ nō minus ex contrario .ſ. ex parte triſtitie ꝗ̄ ex parte illius delectationis. manifeſte enim apparet ꝙ triſtitia ſecundum ſe eſt omnibus fugienda. vnde cōtrariū.ſ.delectatio videtur eſſe omnibus eligendum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime autem eligibile eſſe ⁊ qđ non propter alterum.neqꝫ alterius gratia eligimus.tale aūt confeſſum eſt eſſe delectationem. Nullum eniȝ interrogare cuius gratia delectatur. vt ſm ſeipſam exn̄teȝ eligibilē delectatiōeȝ.

¶ Jnducit duas rationes eudoxi ad oſtendenduȝ ꝙ delectatio ſit maximū bonum.quarū prima eſt. primo enī videtur eſſe maxime eligibile. ⁊ per conſequēs maxime bonum qđ nō eligitur ꝓpter alterum qđ ei accidat:neqꝫ gratia alicuius.ſicut finis.hoc autem manifeſte cōfitentur omnes circa delectationem. nullus enim querit ab alio:cui⁹ gratia velit delectari quaſi delectatio ſit ſecundum ſeipſam eligibilis. ergo delectatio eſt maxime bonum.¶ Secundam rōnem ponit ibi.

¶ Appoſitāqꝫ cuiqꝫ bonoꝝ eligibilius facere: puta ei qđ eſt iuſte agere ⁊ temperatū eſſe augeri vtiqꝫ bonum ipſum ſuiipſius.

¶ Et circa hoc duo facit.Primo ponit ipſam rationem. hoc eniȝ apparet circa delectationem ꝙ appoſita cuicūqꝫ bonorum facit ipſuȝ eligibilius. ſicut ſi apponatur ei quod eſt iuſte agere vel temperatuȝ eſſe.auget borū bonitatem.melior enim eſt q delectaē in operatione iuſtitie ſeu temperantie:⁊ ex hoc volebat concludere ꝙ delectatio eſſet optimum quaſi omnibus bonitatem augēs.

¶ Secundo ibi.

¶ Videē aūt iſte ſermo bonoꝝ ipſam enunciare: ⁊ nihil magis altero. Omne enim cū altero bono eligibilius ꝗ̄ ſolitarium.

¶ Oſtendit defectum h⁹ rationis: ⁊ dicit ꝙ predicta ratio videtur concludere ꝙ delectatio ſit de genere bonorum:non aūt ꝙ ſit magis bonum aliquo alio. de quocūqꝫ enim bono:hoc etiam verificatur ꝙ aliquando bono coniunctuȝ eſt melius ꝗ̄ ſi ſit ſolitarium per ſeipſuȝ.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Tali vtiqꝫ exiſtente ratiōe: ⁊ plato interimit quoniam non eſt delectatio per ſe bonum.Eligibilior eſt enim eſſe cum prudentia delectabilem vitam ꝗ̄ ſine.ſi autem mixtum melius:nō eſſe delectationem per ſe bonū.nullo enim appoſito ipſi per ſe bonū eligibilius fieri.

¶ Proſequitur opinionem ponentium delectationē nō eſſe bonum.Et primo oſtendit quomodo obuiat premiſſis rationibus. Secundo ponit rationes eoruȝ quas in contrarium adducūt.ibi(Non tamen ſi non ⁊c.)Circa pmum duo facit.Primo oſtendit quomodo ratione ſuperius inducta ad oſtendendum delectationeȝ eſſe optimuȝ nitebantur ad contrarium. Secūdo oſtendit quomodo obuiabant alijs rōnibus.ibi.(Jnſtantes aūt ⁊c.) Circa pmuȝ duo facit.Primo manifeſtat quomodo plato vtebaē premiſſa ratione ad oppoſitū.Secundo ſoluit

proceſſum platonis.ibi.(Manifeſtuꝫ eſt autem ⁊c.)Dicit ergo p̄mo: ꝙ per ratione̅ i̅mediate p̱miſſaꝫ plato q̄ erat cōtrarie opinionis interimere conabatur qđ dictuꝫ eſt oſtendendo ꝙ delectatio nō eſt per ſe bonum. manifeſtum eſt eniꝫ ꝙ delectatio eſt eligibilioꝛ ſi adiungatur p̱udētie: quia igit̄ delectatio cōmixta alteri melioꝛ eſt. concludebat ꝙ delectatio non ſit per ſe bonū. illud eniꝫ qđ eſt per ſe bonū non fit eligibiliuſ per appoſitiōeꝫ alterius. ℂ Circa qđ ſciēdū eſt ꝙ plato per ſe bonū ponebat id qđ eſt ip̄a eſſentia bonitatis.ſicut per ſe homine̅ ipſaꝫ eſſentiam hominis.ipſi aute̅ eſſentie bonitatis nihil pōt apponi ꝙ ſit bonū alio mō q̄ꝫ participādo eſſentiā bonitatis:⁊ ita q̄cq̄d bonitatis eſt in eo qđ agit̄ eſt deriuatuꝫ ab ip̄a eſſentia bonitatis:⁊ ſic per ſe bonuꝫ nō fit melius aliquo addito. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Manifeſtum autem quoniaꝫ neq̄ꝫ aliud per ſe bonuꝫ vtiq̄ꝫ erit quod cum aliquo ſecundū ſeipſum bonoꝛuꝫ eligibilius fit. Quid igit̄ eſt tale:quo nos ⁊ cōicamus.tale.n.querit̄.

ℂ Improbat Ariſtotiles proceſſum platoniſ.manifeſtū eſt aūt ꝙ ſm̄ hanc rationem nihil aliud in rebus humanis erit per ſe bonum:cum quodlibet humanuꝫ bonum fiat eligibilius additū alicui per ſe bono.nō enim poteſt inueniri aliquid in cōmunicatiōe humane vite venie̅s qđ ſit tale.vt.ſ.nō fiat melius per appoſitōeꝫ alterius. tale autem aliquid querimus:qđ.ſ.in cōmunicationeꝫ humane vite veniat.qui enim dicunt delectatione̅ eſſe bonum intendūt eā eſſe humanū bonū: nō aūt ip̄m diuinū bonū:qđ eſt ip̄a eſſentia bonitatis. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Inſtantes autem ꝙ non bonum qđ omnia appetunt nihil dicunt. Quod enim omnibus videtur hoc eſſe aimus. Interimens aūt hanc fidem non omnino credibilioꝛa dicit. Siquidem enim que ſine intellectu appetunt ipſas. Erat vtiq̄ꝫ aliquid quod dicitur. Si autem ⁊ que ſapiunt qualiter dicent vtiq̄ꝫ aliquid.foꝛte autem ⁊ in p̱rauis eſt aliquod naturale bonuꝫ melius q̄ꝫ ſecundum ſeipſa qđ appetit p̱ropꝛiū bonum. Foꝛte videtur autem neq̄ꝫ de contrario bene dici. Non enim aiunt ſi triſtitia malū eſt delectationem bonū eſſe. Opponitur eniꝫ ⁊ malum malo ⁊ ambo ei qđ neutrum. hoc autem non male.nō tame̅ in his que dicta ſunt verum dicentes. Ambobus enim entibus malis ⁊ fugiēda opoꝛtuit ambo eſſe. Neutris aūt vel alterum vel ſimiliter.

ℂ Oſtēdit quomodo platonici obuiabant rationibus eudoxi p̱bantibus delectationeꝫ eſſe bonum. Et p̄mo qūo obuiabant rōni que ſumebat̄ ex parte ipſius delectationis. Secundo qūo obuiabant rationi que ſumebatur ex parte contrarij.ibi.(Videt̄ aūt ⁊c.)Obuiabant autem p̄me rationi interimendo iſtaꝫ.bonū eſt qđ omnia appetunt:ſed Ariſto.hoc improbat dicens: ꝙ illi qui inſtant rationi eudoxi dicētes:ꝙ nō eſt neceſſariū eſſe bonuꝫ id qđ omnia appetunt nihil dicere vident̄. illud eniꝫ qđ videt̄ omnibus dicimus ita ſe habere: ⁊ hoc habet̄.q.p̄ncipium:qꝛ nō eſt poſſibile ꝙ naturale iudiciū in omnibus fallat:cum aūt appetitus nō ſit niſi eius qđ videt̄ bonuꝫ: id qđ ab omnibus appetit̄ omnibus videt̄ bonum: ⁊ ſic delectatio que ab omnibus appetit̄ eſt bona. Ille auteꝫ qui hoc qđ ab omnibus credit̄ interimit nō dicit totaliter credibilioꝛa.poſſet enim ſuſtineri illud qđ dicit̄. ſi ſola ea que ſine i̅tellectu agunt. ſicut bꝛuta animalia ⁊ homines p̱raui:appeterent delectationes: quia ſenſus non iudicat bonū:niſi vt nunc:⁊ ſic nō opoꝛteret delectatōeꝫ eſſe bonū ſimpliciter:ſed ſolum ꝙ ſit bonum vt nūc: ſed cum etiā habentes ſapientiā appetāt aliquā delectationem:omnino nō videt̄ aliquid dicere:verū tame̅ ſi etiaꝫ omnia que agunt ſine intellectu appeterēt delectatiōeꝫ. adhuc eſſet p̱robabile ꝙ delectatio eſſet quoddā bonuꝫ: quia etiā in p̱rauis hominibus eſt quoddā naturale bonum:qđ inclinat in appetitū cōuenietis boni:⁊ hoc naturale bonū eſt melius q̄ꝫ p̱raui homines inquātū hꝰ.ſicut enim virtus eſt perfectio nature:⁊ p̱pter hoc virtus moralis eſt melioꝛ q̄ꝫ virtus nālis.vt in ſexto dcm̄ eſt:ita cū malitia ſit coꝛruptio nature:bonuꝫ nāle eſt melius.ſicut integrū coꝛrupto.manifeſtū eſt aūt ꝙ ſm̄ id qđ ad malitiā p̱tinet.p̱raui hoīes diuerſificant̄.ſunt.n.malitie ſibi inuice̅ ꝯtrarie. ⁊ iō id ſm̄ qđ homines p̱raui ꝯueniunt.ſ. delectatione̅ appetere: videt̄ magis ad nām q̄ꝫ ad malitiam pertinere. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Nunc autem videntur hanc quidem fugientes vt malum. hanc autem eligentes vt bonū. ſic vtiq̄ꝫ ⁊ opponuntur.

ℂ Oſtēdit qūo obuiabant rōni que ſumebat̄ ex parte triſtitie.dicebant.n.ꝙ nō ſequit̄.ſi triſtitia eſt malū ꝙ p̱ropter hoc delectatio ſit bonū: qꝛ inuenit̄ ꝙ malū opponitur nō ſolū bono:ſꝫ etiā malo.ſicut audacia nō ſolū foꝛtitudini;ſed etiā timiditati:⁊ ambo.ſ.bonū ⁊ maluꝫ opponunt̄ ei qđ nō eſt bonū neq̄ꝫ malū.ſicut extrema opponūtur medio.eſt aūt aliq̄d tale ſm̄ ſuā ſpēm conſideratū.ſicut leuare feſtucā de terra vel aliquid hꝰ:ſed hunc p̱ceſſum Ariſtoteles improbans dicit:ꝙ nō dicūt male q̄ꝫtū ad iſtam oppōne̅ mali ad malum:ſed tamen non dicunt verū in p̱poſito.nō enim triſtitia opponit̄ delectatiōi.ſicut malum malo.ſi enim ambo eſſent mala opoꝛteret ꝙ ambo fugiēda eſſent.ſicut eni̅ bonū inquantū hꝰ eſt appetibile:ita malū inquantum hꝰ eſt fugiendum. Si aūt neutrum eoꝛum eſſet malum neutruꝫ eoꝝ eſſet fugiendum:vel ſimiliter ſe haberet circa vtrūq̄ꝫ:ſed nō oēs videntur fugere triſtitiā tanq̄ꝫ malum: ⁊ appetere delectationem tanq̄ꝫ bonum.ſic ergo opponuntur adinuice̅ ſicut bonum ⁊ malum.

NOn tamen ſi non qualitatum eſt delectatio p̱ropter hoc neq̄ꝫ bonoꝛum: neq̄ꝫ eni̅ virtutis operationes qualitates ſunt neq̄ꝫ felicitas.

ℂ Poſtq̄ꝫ p̄ꝰ remouit obuiationes platonicoꝝ ad rationes eudoxi. hic ponit rōnes eoꝝ cōtra ipſam poſitioneꝫ eudoxi. Et circa hoc duo facit. Primo p̱ponit rōnes ad oſtēdendum: ꝙ delectatio nō ſit de genere bonoꝛuꝫ. Scđo ponit rōnes ad oñdenduꝫ:ꝙ delectatio nō ſit per ſe ⁊ vl̄iter bonū.ibi.(Manifeſtare aūt videt̄ ⁊c.)Et qꝛ p̄me rōnes falſum ꝯcludunt.iō Ariſt.ſimul ponēdo eas deſtruit eas. Ponit ḡ circa p̄mū q̄ttuoꝛ rōnes. Quarum p̄ma talis eſt. bonū videt̄ ad genꝰ q̄litatis p̱tinere. querenti eniꝫ quale eſt hoc.rn̄demus qm̄ bonuꝫ.delectatio aūt nō eſt q̄litas.ḡ nō eſt bonū:ſꝫ hoc Ariſt.remouet dicens:ꝙ nō ſeq̄t̄:ſi delectatio nō ſit de genere q̄litatū: ꝙ p̱pter hoc nō ſit de genere bonoꝝ. bonū.n. dr̄ nō ſolū in qualitate:ſed etiā in oībus generibus. ſicut in p̄mo dcm̄ eſt. ℂ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Dicunt autem bonum quidem determinatū eſſe: delectationem aūt indeterminatū eſſe: qm̄ recipit magis ⁊ minus.

¶ Et primo ponit ipſam rationez platonicorum. dicebāt enim ꝙ eſſe bonū eſt determinatū: vt pz ex his que.ſ̄.in nono dicta ſunt. delectatio aūt vt dicūt eſt īdeterminata qđ ꝓbabāt ꝑ hoc qđ recipit magis ⁊ minus. ⁊ ſic cōcludebāt ꝙ delectatio nō eēt de genere bonoruz. ¶ Scđo ibi.

¶ Siquidez ex delectari hoc iudicant ⁊ circa iuſticiam ⁊ alias virtutes ſm quas māifeſte aiūt ⁊ magis ⁊ minus equales exiſtere. ſm virtutes erit idem. iuſti enim ſunt magis ⁊ fortes. Eſt autem iuſte agere ⁊ temperate agere magis ⁊ minus. ſi autez in delectationibus ne forte non dicunt cauſam ſi ſunt he quidem immixte he autem mixte. quid autem prohibet quēadmodum ſanitas determinata exiſtens recipit magis ⁊ minus ſic ⁊ delectationem: nō.n. eadem commenſuratio in omnibus neqz in eodez vna ſemper ſed remiſſa permanet vſqz ad quid: ⁊ differt in magis ⁊ minus.

¶ Deſtruit hꝯ proceſſum. Circa qđ conſiderandum eſt ꝙ dupliciter aliqđ recipit magis ⁊ minus. Uno modo ī cōcreto. Alio mō in abſtracto. ſemper.n. dr̄ aliquid magis ⁊ minus per acceſſum ad aliqđ vnum vel receſſum ab eo: qñ ergo id qđ ineſt ſubiecto eſt vnuz ⁊ ſimpl'r: ipſum qdē in ſe non recipit magis ⁊ minus. vnde nō dr̄ magis ⁊ minus in abſtracto. ſed poteſt dici ſm magis ⁊ minus in cōcreto: ex eo ꝙ ſubiectuz magis ⁊ minus participat huiuſmodi formam. ſicut pz in luce que eſt vna ⁊ ſimplex forma. vnde nō dr̄ ipſa lux ſm magis ⁊ minus. ſed corpus dicitur magis vel minus lucidum: eo ꝙ perfectius vel minus perfecte ꝑticipat lucem. qñ autem eſt aliqua forma que in ſui rōne īportat quandā ꝓportionē multorū ordinatorū ad vnū: talis forma ēt ſm propriam rationem recipit magis ⁊ minus. ſicut pz de ſanitate ⁊ pulchritudie: quoꝝ vtrumqz īportat ꝓportionez cōuenientem nature eius qđ dr̄ pulchrum vel ſanum. ⁊ qr hꝯ proportio pōt eē vel magis vel minus conueniens: inde eſt ꝙ ipſa pulchritudo vel ſanitas in ſe conſiderata dr̄ ſm magis ⁊ minus. ⁊ ex hoc pz ꝙ vnitas ſm quā eſt aliquid determinatū eſt cā ꝙ aliquid nō recipiat magis ⁊ minus. qr ergo delectatio recipit magis ⁊ minus: videbatur non eſſe aliquid determinatum. per ꝯñs non eſt de genere bonorum. Ariſtotiles ergo huic obuiando dicit ꝙ ſi platonici dicant delectationem eſſe quid indeterminatū ab eo qđ recipit magis ⁊ minus in cōcreto. videlicet per hoc ꝙ contingit aliquem delectari magis ⁊ minus. erit idem dicere circa iuſticiā ⁊ alias v̄tutes ſm q̄s aliqui dicūtur aliq̄les magis ⁊ minus ſūt.n. aliq magis ⁊ minꝰ iuſti ⁊ fortes. ⁊ idē ēt accidit circa actiones. contingit.n. ꝙ aliqs agat iuſte ⁊ tēperate magis ⁊ minus: ⁊ ſm hoc vel virtutes non erunt de genere bonorum. vel predicta ratio non remouet delectationē eſſe de genere bonoruz. Si vero dicant delectationem recipere magis ⁊ minus ex parte ipſarum delectationum. conſiderandum eſt ne forte eorum ratio non referatur ad omnes delectationes. ſed aſſignent cauſaz: ꝙ quedam delectationes ſunt ſimplices ⁊ immixte. puta delectatio que ſequitur contemplationez veri: quedā autem delectationes ſunt mixte. puta que ſequuntur cōtemplationem aliquorum ſenſibilium: ſicut que ſequiť armoniam ſonorum aut cōmixtionem ſaporum ſeu locorum. manifeſtum eſt eniz ꝙ delectatio ſimplex ſm ſe nō recipiet magis ⁊ minus: ſed ſola mixta. inquantum.ſ. contemplatio ſenſibilium: que delectationem cauſat: poteſt magis vel minus conuenire nature eius qui delectatur. ſed tamen neqz etiam delectationes que ſm ſe magis ⁊ minus recipiunt ratione ſue commixtionis: oportet nō eſſe determinatas neqz bonas. nihil enim prohibet quin delectatio recipiēs magis ⁊ minus ſit determinata ſicut ⁊ ſanitas. huiuſmodi enī đterminata dici poſſunt inquātum aliqualiter attingunt id ad qđ ordinātur. lz poſſent propinquius attingere. ſicut commixtio humoruz habet rationem ſanitatis ex eo ꝙ attingit continentiam humane nature: ⁊ ex hoc dicitur determinata.q. proprium terminum attingēs: ſed complexio que nullo modo ad hoc attingit non eſt determinata ſed eſt procul a ratione ſanitatis. ideo autez ſanitas ſm ſe recipit magis ⁊ minus. qr non eſt eadem commenſuratio humorum in omnibꝰ hominibus. neqz etiam in vno ⁊ eodem eſt ſemper eadem. ſed etiam ſi remittatur permanet ratio ſanitatis vſqz ad aliquem terminum. ⁊ ſic differt ſanitas ſm magis ⁊ minus. ⁊ eadem ratio eſt de delectatione mixta. ¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Perfectumqz per ſe bonum ponentes. motiones autem ⁊ generationes imperfectas delectationem motionem ⁊ generationem enunciare tentant.

¶ Et circa hoc duo facit. Primo proponit ipſam rationē. Ponebant enim platonici id qđ eſt per ſe bonum eē qđdam perfectum. omnes autem motiones ⁊ generatiōes ſunt imperfecte. Eſt enim motus actus imperfecti. vt dicitur in tertio phyſicorum: vnde nullam motionem ſeu generationem ponunt eſſe de genere bonorum. nitūtur autez affirmare ꝙ delectatio ſit motio vel generatio. vnde cōcludūt ꝙ delectatio nō ē per ſe bonū. ¶ Scđo ibi.

¶ Non bene autem videntur dicere neqz eſſe motionem. Omnium enim proprium eſſe videtur velocitas ⁊ tarditas. ⁊ ſi non ſm ſeipſuz. puta ꝙ mundi ad aliquid. delectationi autem horum neutrum exiſtit delectatum fuiſſe quidem enim eſt velociter quemadmodum iratū fuiſſe. delectari autez non neqz ad alterum. ire autem ⁊ augeri ⁊ omnia talia. tranſponere q̄dem igitur in delectationem velociter ⁊ tarde eſt. Operari autem ſm ipſam velociter nō eſt. dico autem delectari.

¶ Excludit hanc rationem dupliciter. Primo quidem quantū ad hoc ꝙ dicunt delectationem eſſe motionez ⁊ dicit ꝙ nō bene videntur dicere dum dicūt delectationē eſſe motionez. omnis.n. motio videtur eſſe velox aut tarda. velocitas aūt ⁊ tarditas nō cōueniunt motioni abſolute ſm ſeipſam. ſed per reſpectum ad aliud: ſicut motio mundi: ideſt motus diurnus quo reuoluitur totum celū: dicitur velox per reſpectum ad alios motus. ⁊ huius ratio eſt. quia ſicut in ſeptimo phyſicorū habetur. velox eſt qđ in pauco tempore multum mouetur. tardum autē qđ in multo parum. multū autez ⁊ paucum dicuntur ad aliquid: vt habetur in predicamētis. ſed delectationi nō cōpetit. neqz velocitas neqz tarditas. contingit quidem ꝙ aliquis velociter peruenit ad delectationem: ſicut aliqs velociter prouocatur ad iram. ſed ꝙ aliquis delectetur

velociter vel tarde non dr̄.neqʒ etiam per reſpectum ad alterū:ſicut velociter dr̄ aliquis.aut tarde ire.aut augeri ⁊ oīa h̄ꝫ.ſic ḡ pʒ.ꝙ ꝯtingit velociter ⁊ tarde ꝙ aliqs trāſponat̄ in delectationē.i.ꝙ perueniat ad ipſam.⁊ hoc iō: qꝛ per aliquē motū poteſt perueniri ad delectationem:ſed non contigit velociter operari ſm̄ delectationem: vt ſcʒ aliqs velociter delectetur:qꝛ ipſum delectari magis eſt ī facto eē q̄ꝫ in fieri. ¶ Secundo ibi.

¶ Et generatio qualiter vtiqʒ erit. Videtur enī nō ex quocūqʒ fieri:ſed ex quo fit in hoc diſſolui. ⁊ cuius generatio delectatio huius triſtitia corruptio. Et dicunt autem triſtitiam quidem defectum eſſe eius qđ ſm̄ naturam. delectationem autem repletionem. he autē corporales ſunt paſſiones. Si igitur eius qđ ſm̄ naturam repletio delectatio: ī quo repletio hoc vtiqʒ delectabiliter. corruptio ergo. non videtur autē. non eſt ergo repletio delectatio: ſed facta quidem repletione delectabitur vtiqʒ aliquis ⁊ inciſus triſtabitur.

¶ Excludit rōnē platonicoꝝ q̄ꝫtū ad hoc ꝙ ponebāt delectationē eē generationē. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit ꝙ delectatio nō ſit generatio. Scđo oſtēdit originē huius opinionis.ibi.(Opinio āt ⁊c̄.) Dicit ḡ p̄ ꝙ delectatio nō videt̄ eſſe gnātio. Nō.n.vr̄ quilibet ex quolibet generari:ſed vnūquodqʒ ex quo generat̄ in hoc diſſoluit̄:⁊ qꝛ ſi delectatio eſt gnātio ꝙ eiuſdē triſtitia ſit corruptio: cuius delectatio eſt gnātio:⁊ hoc gdē platonici aſſerunt. dicūt.n.ꝙ triſtitia eſt defectus eiꝰ ꝙ ſm̄ nām̄. videmus enī ꝙ ex ſeparatione eius qđ nāliter vnit̄ ſeqtur dolor. ⁊ ſilr̄ dicūt ꝙ delectatio ſit repletio: qꝛ cū apponit̄ aliqd alicui qđ ei ꝯuenit ſm̄ nām̄ ſeqtur delectatio:ſed hoc ipſe reprobat.qꝛ ſeparatio ⁊ reprobatio ſunt corpales paſſiones.ſi ḡ delectatio eſt repletio eiꝰ qđ eſt ſm̄ nām̄.ſeqtur illud delectari ī quo eſt repletio.ſeqtur ḡ ꝙ corpus delectetur.ſed hoc nō vr̄ eſſe verū.qꝛ delectatio eſt paſſio aīe. pʒ ḡ ꝙ delectatio nō ē ipſa repletio ſeu gnātio.ſed qđdā ad hoc ꝯn̄s.fcā.n.repletione aliqs delectatur ſicut facta inciſione aliqs dolet ⁊ triſtatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opinio autē h̄ videtur facta eſſe ex his que circa cibum triſtitijs ⁊ delectationibus. Indigentes.n.factos ⁊ p̄triſtatos delectari repletione. hoc aūt nō circa oēs accidit delectationes. ſine triſtitia enim ſunt matematbice: ⁊ que earum que ſm̄ ſenſus ⁊ que per olfatum. Sʒ ⁊ auditiōes ⁊ viſiones. multe aūt ⁊ memorie ⁊ ſpēs. cuius igit̄ he generationes erūt. nullus.n. defectus. facti ſunt cuius fiat vtiqʒ repletio.

¶ Oñdit originē huius opinionis:⁊ dicit ꝙ hec opinio q̄ ponit delectationē eſſe repletionē ⁊ triſtitiā vr̄ ꝑueniſſe ex triſticijs ⁊ delectationibus que ſunt circa cibū. Illi.n. q̄ prius fuerūt triſtati pp indigentiā cibi poſtea delectantur in ipā repletione.ſed hoc nō accidit circa oēs delectationes: in qbus nō eſt repletio alicuius defectus.delectationes.n.que ſunt in ꝯſiderationibus mathematicis nō hn̄t triſtitiā oppoſitā quā ponūt in defectu cōſiſtere.⁊ ita h̄ꝫ delectationes nō ſunt ad repletionē defectus. ⁊ idem apparet in delectationibꝰ que ſūt ſm̄ ſenſus.puta ꝑ olfatū.auditum.viſum p̄ntium ſenſibiliū.ſunt ēt multe ſpēs memorie delectabiles:nec cā pōt aſſignari cuius gnātiones ſunt h̄ꝫ delectationes:qꝛ nō inueniuntur aliqui defectus p̄cedētes.quoꝝ fiat repletio ꝑ h̄ꝫ delectationes.dictū eſt aūt.ſ.ꝙ cuius generatio eſt delectatio eius corruptio eſt triſtitia.vñ ſi aliqua delectatio inuenit̄ abſqʒ defectu triſtitie.ſeqtur ꝙ nō oīs delectatio ſit triſtitia.

Ad proferētes aūt ꝓbroſiſſimas delectationes dicet qs vtiqʒ.qm̄ nō ſunt h̄ delectabilia. Nō.n.ſi male diſpoſitis delectabilia hec ſūt exiſtimādū ipſa ⁊ delectabilia eē ſimplr̄.tn̄ his queadmoduʒ neqʒ laborātibus ſana vel dulcia vel amara neqʒ rurſus alba que videtur patiētibus obtalmiā.

¶ Poſtq̄ꝫ phs excludit tres rōnes platonicoꝝ ꝯcludētiū delectationē nō eē de genere bonoꝝ.hic excludit q̄rtā q̄ ſumit̄ ex turpitudine quarūdā delectationū. Platonici.n.ꝓferebāt ī mediū q̄ſdā opprobrioſas delectatiōes. puta adulterioꝝ ⁊ ebrietatū:vt ex his oñderēt delectationes nō eē de genere bonoꝝ:ſʒ ad hoc aꝛ. triplr̄ obuiat. Primo gdē vt aliqs dicat ꝙ h̄ꝫ turpia ñ ſūt ſimplr̄ delectabilia.nō.n.ſeqtur.ſūt delectabilia hoībꝰ male diſpoſitis ꝙ pp h̄ ſint delectabilia ſimplr̄: niſi ꝙ ſunt delectabilia his.i.male diſpoſit]:ſic ēt neqʒ ſūt ſimplr̄ ſana.q̄ vñr ſana īfirmis:neqʒ ēt ſunt ſimplr̄ dulcia vel amara que vident̄ h̄ꝫ habentibus guſtū īfectū.neqʒ ēt ſūt ſimplr̄ alba que videtur talia his q patiūtur obtalmiā. ⁊ hec gdē ſolutio procedit ſm̄ ꝙ delectabile dr̄ ſimplr̄ hoī id qđ eſt ei delectabile ſm̄ rationē: qđ non contingit de h̄ꝫ corpalibus quāuis ſint delectabilia ſm̄ ſenſum. ¶ Secundam obuiationem ponit ibi.

¶ Vel ſic vtiqʒ dicet̄. qm̄ delectationes gdē eligibiles ſunt. non tn̄ ab his queadmodum ⁊ ditari. prodenti autem non ⁊ ſanuʒ eſſe nō quodcūqʒ comedens.

¶ Pōt.n.dici ꝙ oēs delectatiōes ſint eligibiles nō tn̄ oibus.ſicut ⁊ ditari bonū eſt.nō tn̄ eſt bonū qđ ditet̄ ille q̄ eſt ꝓditor p̄rie:qꝛ ſic pōt magis nocere.ſilr̄ ēt eē ſanū bonū eſt.nō tn̄ eſt bonū ei q comedit aliqd nociuū.ſicut ſerpēs comeſtus q̄nqʒ curat leproſum:lʒ p̄imat ſanuʒ. ⁊ ſilr̄ delectatiōes beſtiales. beſtijs gdē ſūt appetibiles nō āt hominibus. ¶ Tertiam obuiationē ponit ibi.

¶ Vel ſpē differūt delectationes. Aliter autem que a bonis ab his que a turpibus: ⁊ non eſt delectari ea que iuſti non entem iuſtum neqʒ ea que muſici non entem muſicum. ſimiliter autem ⁊ in alijs.

¶ Et dicit ꝙ delectatiōes ſpē differūt.alia.n.ſūt ſm̄ ſpēm delectatiōes q̄ cauſant̄ a bonis opibꝰ ab alijs q̄ cauſant̄ a turpibꝰ.differūt.n.paſſiōes ſm̄ obiecta.⁊ ita ille q non eſt iuſtus nō pōt delectari delectatiōe que eſt ꝓpria iuſti. ſic nec ille q nō eſt muſicus pōt delectari delectatiōe muſici:⁊ idē ē de alijs delectationibꝰ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Manifeſtare aūt videtur ⁊ amicus alter ens ab adulatore nō exiſtentē bonū delectationem vel differētes ſpecie. Hic quidē enim ad bonū colloqui videtur. hic aūt ad delectationem: ⁊ h̄ quidem vituperatur. h̄ autem laudatur ⁊ nō ad altera colloquentem.

¶ Probat ꝙ delectatio ñ ſit ꝑ ſe ⁊ vlr̄ bom̄. ⁊ h̄ tribꝰ rōnibꝰ

Circa quaꝝ primā dicit ꝙ hoc ꝙ delectatio non ſit boᵐ. vel ꝙ ſint diuerſe ſpēs delectatiōis. quaꝝ q̄dā ſunt bone ⁊ quedam male. manifeſtat differentiā que eſt inter amicum ⁊ adulatorem. amicus enim colloquitur amico propter bonū. adulator aūt pp delectationē. vnde adulator vituperatur: amicus aūt laudatur. ⁊ ſic pꝫ ꝙ pp diuerſa colloquuntur. eſt ergo aliud delectatio ⁊ aliud bonum. ¶ Secundam rationem ponit. ibi.

¶ Nullusq̄ vtiqꝫ eligeret viuere pueri menteꝫ habens ad vitaꝫ delectatus in quibus pueri vt exiſtimāt maxime: neqꝫ gaudere faciēs ad turpiſſimorū nequaq̄ debēs triſtari.

¶ Et dicit ꝙ nullus eligeret per totam vitam ſuam habere mentē pueri. ita ꝙ ſemper delectaretur in quibus pueri delectantur. qui tamē eſtimantur maxime delectari. neqꝫ etiaꝫ aliquis eligeret gaudere faciendo turpiſſima per totam vitam ſuam, etiam ſi nunq̄ deberet triſtari. qđ dicit contra epycuros. qui ponebāt ꝙ turpes delectationes non ſunt vitāde: niſi propter ħ ꝙ inducunt in maiores triſticias: ⁊ ſic pꝫ ꝙ delectatio nō eſt per ſe bonū: qꝛ quolibet modo eēt eligēda. ¶ Tertiā rōnē ponit ibi.

¶ Et circa multa ſtudiuꝫ faceremus vtiq̄: ⁊ ſi neq̄ vnā inferāt delectationē. puta videre: recordari: ſcire: virtutes habere. Si aūt ex neceſſitate ſequitur his delectationes nihil differt. Eligeremus. n. vtiq̄ ħ ⁊ ſi non fieret vtiqꝫ ab his delectatio. Quoniā quideꝫ igitur neqꝫ per ſe bonū delectatio: neqꝫ oīs eligibilis manifeſtum videtur eſſe: ⁊ qm̄ ſint quedaꝫ eligibiles ſm̄ ſeipſas differētes ſpecie, vel a quibus. Que quideꝫ igitur dicuntur delectatione ⁊ triſtitia. ſufficienter dicta ſunt.

¶ Manifeſtum eſt enim multa eſſe ad que homo ſtuderet. etiam ſi nulla delectatio ex his ſequeretur. ſicut videre: recordari. ſcire virtutes habere. nihil auteꝫ differt ad propoſitum ſi ex his ſequantur delectationes: quia etiaꝫ predicta eligerētur nulla delectatione ab his facta. id autem qđ eſt per ſe bonum tale eſt. ſine quo nihil eſt eligibile: vt pꝫ de felicitate. ſic ergo delectatio non eſt per ſe bonum. Ultimo autem epilogando concludit ꝙ manifeſtū videtur eſſe ex premiſſis ꝙ delectatio nō ſit per ſe bonū. ⁊ ꝙ non omnis delectatio ſit eligibilis. ⁊ qꝛ quedam delectationes ſunt eligibiles que vel ſm̄ ſeipſas differunt ſpecie a malis delectationibus. vel ſm̄ ea a quibus cauſantur: ⁊ ſic ſufficienter tractatum de his que ab alijs dicuntur de delectatione ⁊ triſtitia.

QUid aūt eſt vel quale quid manifeſtiꝰ fiet vtiq̄ a principio reſumentibus.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de delectatione ſm̄ aliorum opinionem. hic determinat de ea ſm̄ virtutem. Et primo oſtendit delectationem non eſſe in genere motus ſeu generationis: ſicut a platonicis ponebatur. Secundo determinat naturam ⁊ proprietateꝫ ipſius. ibi. (Senſus autem omnis ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo dicit de quo eſt intentio ⁊ modus agendi. ⁊ dicit ꝙ manifeſtius fiet per ſequētia quid ſit delectatio ſm̄ genus ſuum vel quale quid ſit. i. vtrū ſit bona vel mala. ſi a principio reſumamus conſiderationem de ipſa. ¶ Secundo ibi.

¶ Uidetur. n. viſio quidem ſm̄ quodcūq̄ tempus perfecta eſſe. non enim eſt indigens nullo qđ in poſterius factum perficiat ipſiꝰ ſpecieꝫ. Tale aūt videt̄ ⁊ delectatio. totū quidem eniꝫ eſt. ⁊ ſm̄ nullum tempus accipiet aliquis vtiq̄ delectationem. cuius in plus tempus perfecte perficietur ſpecies.

¶ Exequitur propoſitum. ⁊ circa hoc tria facit. Primo ꝑmittit qđdam principium neceſſariuꝫ ad propoſitū oſtēdendum. Secundo oſtendit propoſitum ibi. (Propter qđ neqꝫ motus ⁊c̄.) Tertio cōcludit principale intentuꝫ ibi. (Ex his autem manifeſtum ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ operatio ſenſus viſus que dicit̄ viſio eſt perfecta ſm̄ qđcūqꝫ tēpus. Non. n. indiget aliquo poſterius aduenienti qđ perficiat eius ſpeciem: ⁊ hoc ideo: qꝛ viſio cōpletur in primo inſtanti temporis. ſi autē requireret tēpus ad eiꝰ complementū. non quodcūqꝫ tempus ad hoc ſufficeret: ſed oporteret eſſe tempus determinatum. ſicut accidit ī ceteris que fiunt in tempore: quorum generatio certam tēporis mēſuram requirit. ſed viſio ſtatim in momento perficitur. ⁊ idem eſt de delectatiōe. Eſt enim delectatio quoddam totū. i. cōplementum in primo inſtanti quo incipit eſſe. ita ꝙ nō pōt accipi aliquod tēpus in quo fit delectatio: qđ reqrat amplius tēpus ad ſpēm delectatiōis perficiendam. ſicut contingit in his quorum generatio ē in tempore. pōt enim accipi aliquod tempus generationis humane: qđ requirit amplius tempus ad ſpeciem humanam perficiendam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qđ neq̄ motus eſt.

¶ Oſtendit propoſituꝫ duabus rationibus. Quarum prima talis eſt. omnis motus ſeu generatio perficitur in determinato tempore in cuius parte nondum eſt motus ꝑfectus. hoc autem non accidit circa delectationem. ergo delectatio non eſt motus neqꝫ generatio. Circa hanc autem rationem primo ponit concluſionem, cōcludens ex premiſſo principio: in quo virtualiter tota ratio cōtinet̄: ꝙ delectatio non eſt motus. ¶ Secundo ibi.

¶ In tēpore. n. oīs motus ⁊ finis alicuius. puta edificatiua perfecta cū faciat qđ appetit. vel in oī tēpore vtiqꝫ vel hoc: in ꝑtibus aūt temporis oēs imperfecte ⁊ altera ſpē ⁊ a tota ⁊ ab inuicē. lapidū. n. cōpoſitio altera a colūne virgatione. ⁊ ħ a tēplificatione. ⁊ tēpli quidē ꝑfecta. Nullo. n. indigens ad propoſituꝫ: fundamenti aūt ⁊ triſculpti īperfecta. ꝑtis. n. vtraqꝫ. ſpecie igitur differūt ⁊ non eſt in quocūqꝫ tēpore accipere motū perfectū ſpecie. ſed ſi q̄dē in omni.

¶ Ponit maiorem premiſſe rationis. videlicet ꝙ omnis motus eſt in tempore: ⁊ omnis motus eſt alicuius finis. ideſt habens aliquem finem: ad queꝫ ordinatur: ad quē determinato tempore peruenit: ⁊ hoc manifeſtat primo quidem circa generationem. Ars enim edificatiua perficit ſuam operationem quando perficit id qđ intendit. ſ. domum: qđ quidem facit in toto aliquo determinato tēpore: in cuius partibus omnes generationes ſunt imperfecte: ⁊ differunt ſpē a tota generatione completa. ⁊ etiaꝫ adinuicē. cuius rō eſt: qꝛ generatio ſpēm recipit ſm̄ formam que eſt finis generationis. eſt autem aliud a forma totius: ⁊ aliud ſunt forme ſingularuꝫ partium. vnde ⁊ generationes differunt ſpē abinuicem. ſi. n. aliquod tēpluꝫ edificet̄ in aliquo determinato tēpore in aliqua ꝑte illiꝰ

tpis componuntur lapides ad pietis conſtructionem in alia vero parte temporis virgantur colūne.i. in modum virgarū ſculpūtur.ſed in toto tpe cōſtruitur ipſum tēplū. ⁊ hec tria differūt ſpē.ſ.lapidū cōpoſitio. colūnarū virgatio:⁊ tēpli edificatio.¶ Eſt tamēcirca hoc cōſiderandū ꝙ ſicut forma totius templi eſt perfecta.forme autē partiuꝫ ſunt imperfecte.ita etiam ipſa conſtructio templi ē generatio perfecta.nullo enim exteriori indiget ad propoſitum edificatoris explendū.ſed generatio fundamenti eſt imperfecta.⁊ ſilr generatio triſculpti. i.colūnarum ſculptarum in tres ordines diſpoſitaruꝫ ſupra fundamētum ⁊ vtrūqꝫ horum eſt generatio partis que habet rationem imperfecti.Sic ergo pꝫ ꝙ predicte generationes totius ⁊ partiuꝫ differunt ſpē:⁊ ꝙ non eſt accipere ꝙ ſpecies motus perficiatur in quocūqꝫ tempore. ſed perficit in toto tempore.¶ Scdo ibi.

¶ Similiter autem ⁊ in ambulatione ⁊ reliqs. Si.n.eſt latio motus vnde quo ⁊ h differre ſꝫ ſpecies volatus ambulatio ſaltatio ⁊ talia. Nō ſolum autem ſic:ſed in ipſa ambulatione.h eni vnde quo non idem in ſtadio ⁊ in parte ⁊ in altera ⁊ in altera ꝑte:neqꝫ pertrāſire lineā hanc ⁊ illam non ſolum aūt lineam pertrāſit: ſed in loco exiſtenteꝫ.in altera autem h ab illa.per certitudinem quidem igitur de motu in alijs dictum eſt. videtur auteꝫ non in omni tēpore ꝑfectus eſſe:ſed multi iperfecti ⁊ differētes ſpecie.ſiquidem qd vnde quo ſpecificum. delectationis autem in quocūqꝫ tēpore perfecta ſpecies. Manifeſtum igitur ꝙ ⁊ altere erunt abinuicē:⁊ totorum aliquid ⁊ ꝑfectorū delectatio.

¶ Manifeſtū facit idem in motu locali.⁊ dicit ꝙ id qd dictū eſt de generatione.ſilr vr̄ eſſe veruꝫ in ambulatione ⁊ in oībus alijs motibus.manifeſtum eſt.n.ꝙ oīs latio.i. motus localis eſt motus vnde ⁊ quo.i.a termino ⁊ ad terminū.⁊ ſic oꝫ ꝙ ſpecie diuerſificetur ſm diuerſitatē terminorū.ſunt autem diuerſe ſpecies motus localis in aīalibus. volatus qui conuenit auibus.ambulatio que cōuenit greſſibilibus.ſaltatio que conuenit locuſtis ⁊ alia hꝫ que differūt ſm diuerſas ſpēs principiorum mouentiuꝫ. non.n.ſunt eiuſdem ſpēi aut diuerſorum animaliū nec ſolum predicto modo diuerſificantur ſpēs localiū motuū: ſed etiam in vna ſpērū dictaruꝫ.puta ambulatione diuerſe ſpēs inueniūtur.ſi.n.accipiatur motꝰ quo quis perambulat ſtadium ⁊ motus quo quis perambulat aliquā partem eius non eſt vtrobiqꝫ idem. vnde ⁊ quo.i. terminus a quo ⁊ terminus ad quē. ⁊ ſilr eſt de motibus quibꝰ aliquis perambulat hanc ⁊ illam partem ſtadij:quia nō ſūt idem termini.non enim eſt idē ſm ſpēm pertranſire hāc lineam ⁊ illam.quāuis omnes linee. inquantum hꝫ ſunt eiuſdem ſpeciei . nam ſm ꝙ in certo ſitu ſeu loco conſtituitur:accipiūtur vt ſpē differentes ſm diuerſitatē locorum que attenditur ſm diuerſum ordinem ad primum continens. Ille autem qui pertranſit lineam non ſolum pertranſit lineam : ſed lineam in loco exiſtentem.quia in alio loco eſt vna linea ab alia . ⁊ ita manifeſtum eſt ꝙ ſm diuerſitatem terminorum differt totus motus ſpecie localis a ſingulis partibus.ita tamen ꝙ totus motus habet perfectam ſpeciem.partes autem habent ſpeciem iperfectā.⁊ qꝛ ad manifeſtationē predictorum requireretur plene cognoſcere naturam motus.ſubiungit ꝙ ī alijs ideſt in libro phyſicoꝝ dictum eſt de motu per certitudinem.i.ſufficienter ⁊ complete.ſed hec ſufficit hic de motu dixiſſe:ꝙ motus non eſt perfectus in omni tēpore. ſed multi ſunt motus imperfecti ⁊ differentes in diuerſis ꝑtibus temporis ex eo ꝙ vnde ⁊ quo.i.termini motus ſpecificant motū.Sic ergo manifeſtata maiori propoſitiōe ſubiungit minorem.ſ.ꝙ ſpēs delectationis eſt perfecta ī quocūqꝫ tempore.i.hoc manifeſtum eſt ex ſupradictis. vnde concludit manifeſtuꝫ eē ꝙ delectatio ⁊ generatio ſiue mutatio ſunt altere adinuiceꝫ.⁊ ꝙ delectatio eſt aliquid de numero totorum ⁊ perfectorum. quia ſcilicet in qualibet parte ipſius delectatio habet complemētū ſue ſpeciei.¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Videbitur autem vtiqꝫ hoc ⁊ ex non cōtingere moueri non in tēpore:delectari autem. Qd in ipſo nunc totum aliquid.

¶ Que talis eſt.non ꝯtingit moueri in non tempore.vt in ſexto phyſicorum probatum eſt.delectari autem contingit in non tempore.ſic enim dictuꝫ eſt ꝙ delectari eſt aliquid totum.qꝛ contingit ēt delectari in nūc ⁊ ſtatim habet ſuū cōplemētū. ergo delectatio nō eſt motus.¶ Et ē conſiderandum ꝙ dr̄ia ex qua procedit hec ratio eſt cauſa dr̄ie ex qua prima ratio procedebat.ideo enim ſpēs delectationis eſt perfecta in quocūqꝫ tēpore.non auteꝫ motus:qꝛ delectatio eſt in inſtanti.motus autem omnis ī tēpore.⁊ h deſignat ipſe modus loquendi phi cum dicit.videbit āt vtiqꝫ h ⁊ ex non ꝯtingere.⁊c̄. ¶ Dein̄ cū dic̄.

¶ Ex his aūt manifeſtū:⁊ qm̄ non bene dicunt motū ⁊ generationē eſſe delectationē. Nō eniꝫ omni h dicuntur : ſed ꝑtibiliū ⁊ non totorum. Neqꝫ.n. viſionis eſt generatio neqꝫ puncti neqꝫ vnitatis neqꝫ horum nihil motus : neqꝫ vtiqꝫ delectationis:totum enim quoddam.

¶ Cōcludit ex ꝑmiſſis principale intētum ⁊ dicit manifeſtum eē ex ꝑmiſſis ꝙ nō bn̄ dicūt dicētes delectationem eſſe motū vel generationē.ratio.n. motus ⁊ generatiōis non poteſt cuiqꝫ attribui.ſed ſolum diuiſibilibus que nō ſunt tota.i.que non ſtatim habent ſuum complementū. neqꝫ.n.poteſt dici ꝙ generatio ſit viſionis.ita.ſ. ꝙ viſio ſucceſſiue compleatur.ſic etiam non poteſt dici de pūcto ⁊ vnitate.hec eniꝫ non generantur ſed conſequuntur generationem quorūdā.ſilr non poteſt his attribui motus. vnde nec delectationi que etiam eſt quoddā totum.i. in indiuiſibili perfectionem habens.

SEnſus autem omnis ad ſenſibile operātis perfecte ⁊ bene diſpoſiti ad pulcherrimum ſub ſenſu iacentium. Tale enim maxime eſſe videtur perfecta operatio.

¶ Poſtqꝫ phs oſtendit ꝙ delectatio nō eſt in genere motus:ſicut quidā poſuerūt.hic oſtēdit naturā ⁊ proprietates delectationis.⁊ p̊ on̄dit qd ſit delectatio. Scdo agit de dr̄ia delectationis adinuiceꝫ.ibi.(Unde vident ⁊c̄.) Circa primuꝫ duo facit. Primo oſtendit quid ſit delectatio.Scdo ex hoc determinat quaſdā delectatiōis ꝓprietates.ibi.(Uſquequo aūt.⁊c̄.)Circa primum duo facit. Prīo on̄dit ꝙ delectatio eſt quedam opis ꝑfectio.Scdo manifeſtat q̄dā q̄ dixerat.ibi.(Scdm vnūqdqꝫ aūt ⁊c̄.) Circa primuꝫ tria facit. Primo oſtendit que ſit perfecta operatio.Scdo oſtēdit ꝙ ꝑfectio opis ſit delectatio.ibi. (Hoc aūt vtiqꝫ ⁊c̄.)Tertio oſtendit qualr delectationē

operatione perficiat.ibi.(Perficit aūt operationē ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit.Primo oſtendit ꝓpoſitū. ⁊ dicit ꝙ cuiuſlibet ſenſus operatio eſt alicuius operis ī reſpectu ad ſenſibile qꝺ eſt ſenſus obiectū.ſic ergo in operatione ſenſus duo cōſiderātur.ſ.ipſe ſenſus ꝗ eſt operationis p̄n cipiū ⁊ ſenſibile qꝺ eſt operationis obiectū. Ad hoc ergo ꝙ operatio ſenſus ſit perfecta requiritur optima diſpoſi tio ex parte vtriuſqꝫ.ſ.ſenſus ⁊ obiecti. ⁊ iō ſubdit ꝙ tūc perfecte ſenſus operat̄.qn̄ eſt operatio ſenſus bene diſpo ſita ad aliqd pulcherrimū.i.cōuenientiſſimum eorum q̄ ſenſui ſubiacent.hec.n.maxime videtur eſſe perfecta ope ratio.q̄.ſ.a ſenſu progreditur in cōparatiōe ad tale obie ctum.¶ Secundo ibi.

¶ Ipſum aūt dicere operari vel in quo eſt nihil differat ſm vnūquodqꝫ optīa eſt opatio optīe diſpoſiti ad potētiſſimū eorū que ſub ipſam.

¶ Facit mētionē de quadā dubitatione:qꝛ.n.dixerat ſen ſum eſſe operantem.⁊ in primo de anima dictū eſt ꝙ aīa nō operatur:ſed hō operatur per aīam.iō ſubiūgit ꝙ ni hil differt ad propoſitū.vtrū ipſe ſenſus operet̄ vel hō ſi ue aīal in quo eſt ſenſus:qꝛ quicqd horū dicatur manife ſtum eſt ꝙ circa vnūquodqꝫ optima operatio operantis optime diſpoſiti per reſpectū ad id qꝺ eſt potiſſimū inter ea que ſubiacent virtuti talis operātis. ex his.n.duobus videtur maxime depēdere operationis perfectio.ſ.ex p̄n cipio actiuo ⁊ obiecto.¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec aūt vtiqꝫ ꝑfectiſſima ⁊ delectabiliſſima ſm omnem enim ſenſum eſt delectatio. Sil'r aūt ⁊ intellectum ⁊ ſpeculationem. Delecta biliſſima aūt perfectiſſima. Perfectiſſima aūt que bn̄ hn̄tis ad ſtudioſiſſimū eorū q̄ ſub ip̄a.

¶ Oſtēdit ꝙ delectatio ſit operatiōis perfectio. videmꝰ eni ꝙ eadem operatio quā diximus eē perfectiſſimā eſt ēt delectabiliſſima. vbicūqꝫ enim inuenitur in aliquo co gnoſcente operatio perfecta.ibi ēt inuenitur operatio de lectabilis.eſt.n.delectatio nō ſolū ſm tactū ⁊ guſtum: ſꝫ etiam ſm oēm ſenſum.nec ſoluꝫ ſm ſenſum ſꝫ etiam ſm ſpeculationē intellectus:inquātū.ſ.ſpeculat̄ aliqd vero rū ꝓp certitudinē:⁊ inter hꝰ operationes ſenſus ⁊ intelle ctus illa ē delectabiliſſima que ē ꝑfectiſſima. perfectiſſi ma aūt opatio eſt que eſt ſenſus vel intellectus bene di ſpoſiti in opatione ad opationeꝫ eoꝝ qui ſubiacēt ſenſui vel itellectui.Si ergo opatio eſt ꝑfecta eſt delectabilis. perfectiſſima aūt delectabiliſſima.ꝯn̄s eſt ꝙ operatio in quantū eſt perfecta ſit delectabilis . delectatio.n. guſtus eſt operationis perfectio.¶ Deinde cum dicit.

¶ Perficit aūt opationē delectatio. Nō ſm eū dē aūt moduꝫ ⁊ delectatio ꝑficit ⁊ ſenſibile ⁊ ſenſus ſtudioſa entia.quēadmodum neqꝫ ſani tas ⁊ medicus ſil'r cā eſt eius quod eſt ſanari.

¶ Oſtendit qual'r delectatio perficiat operationē:⁊ dicit ꝙ nō eodē modo delectatio perficit operationē.puta ſen ſus ſicut perficit eā obiectū qꝺ eſt ſenſibile ⁊ principium actiuū qꝺ eſt ſenſus:que oīa ſunt quedā bona.⁊ bonitatē operationi tribuētia.ſicut etiā eius qꝺ eſt ſanari non eo dē modo eſt cā ſanitas ⁊ medicus:ſꝫ ſanitas quidē ꝑ mo dū forme.medicus aūt per modū agentis.ſil'r aūt perfi cit operationē:per modū quidē forme delectatio que eſt ipſa perfectio eius:per moduꝫ aūt agentis perficit ipſam ſenſus bene diſpoſitus.ſicut mouens motū.ſenſibile aūt cōueniēs ſicut mouens non motum. ⁊ eadem ratio ē cir ca intellectum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Scđm vnūquēqꝫ aūt ſm qm̄ fit delectatio manifeſtum.aimus enim viſiones ⁊ auditiōes eſſe delectabiles.

¶ Manifeſtat que dixerat.Et primo dicit manifeſtū eē ꝙ ſm vnāquēqꝫ ſenſum eſt delectatio:vt.ſ̄.dictū eſt.per hoc qꝺ dicimus ⁊ experimur viſiones eſſe delectabiles. puta pulchrarū formarū.⁊ etiā auditiones.puta ſuauiuꝫ melodiarum.¶ Secundo ibi.

¶ Manifeſtū aūt ⁊ qm̄ maxime cū ⁊ ſenſus ſit potētiſſimus ⁊ ad tale opet̄. Talibus aūt enti bus ⁊ ſenſibili ⁊ ſenſato . ſemꝑ erit delectatio exiſtente faciēte quidem ⁊ patiente.

¶ Manifeſtat aliud p̄miſſorū dicens manifeſtū eſſe per experimētū ꝙ viſio ⁊ auditio ⁊ quelibet operatio ſenſus maxime eſt delectabilis qn̄ ⁊ ſenſus eſt potentiſſimus.i. optime vigens in ſua virtute.⁊ quādo operatur reſpectu talis obiecti.ſ.maxime conuenientis:⁊ quādiu in tali diſ poſitione manet ⁊ ipſum ſenſibile ⁊ animal habens ſen ſum tādiu manet delectatio.ſicut ⁊ ī alys apparet ⁊ quā diu permanet eadem diſpoſitio facientis ⁊ patientis ne ceſſe eſt ꝙ permaneat idem effectus.¶ Tertio ibi.

¶ Perficit autem operationeꝫ delectatio non habitus qui ineſt:ſed vt ſuperueniens quidaꝫ finis velut iuuenibus pulchritudo.

¶ Manifeſtat qꝺ ſupra dictum eſt de modo quo delecta tio perficit operationem.dictum eſt enim ꝙ delectatio perficit operationem non efficienter ſed formaliter.Eſt autem duplex formalis perfectio.Una quidem intrinſe ca que conſtituit eſſentiam rei.Alia autem que ſuperue nit rei in ſua ſpē conſtituta.Dicit ergo primo ꝙ delecta tio perficit operationem:nō ſicut habitus qui ineſt.i.nō ſicut forma intrinſeca eſſentie rei.ſed ſicut quidam finis ideſt quedam perfectio ſuperueniens. ſicut pulchritudo venit iuuenibus.non quaſi exiſtens de eſſentia iuuentu tis.ſed.q.conſequens bonam diſpoſitionem cauſaruꝫ iu uentutis.⁊ ſimiliter delectatio cōſequitur bonam diſpo ſitionem cauſarum operationis.¶ Deinde cum dicit.

¶ Uſquequo auteꝫ ſenſibile vel intelligibile ſit quale oꝫ.puta vtiqꝫ ⁊ diſcernēs vel ſpeculās: erit in operatione delectatio.ſilibus enim enti bus ⁊ adinuicē ſm eundē moduꝫ habētibus ⁊ paſſiuo ⁊ factiuo idem aptū natū eſt fieri.

¶ Determinat q̄ſdā rōnes q̄rūdā ꝓprietatū delectatio nis ex his que determinata ſunt de eiꝰ qditate ⁊ p̊ agit de duratione delectationis.ſcđo de eius appetibilitate. ibi. (Appetere aūt ⁊c̄.)Circa primū tria facit.Primo oſten dit q̄ꝫdiu debeat durare delectatio.⁊ dicit ꝙ tādiu erit delectatio in opatione q̄ꝫdiu ex vna ꝑte obiectū qꝺ ē ſen ſibile vel intelligibile eſt in debita diſpoſitione.⁊ ex alia ꝑte ipſum operās qꝺ eſt diſcernēs per ſenſum vel ſpecu lans per intellectū.⁊ hꝰ ratio eſt.ꝙ q̄ꝫdiu in actiuo ⁊ paſ ſiuo manet eadem diſpoſitio ⁊ habitudo eadem adinui cē.tādiu manet idē effectus.vnde ſi bona diſpoſitio potē tie cognoſcitiue ⁊ obiecti eſt cā delectationis ea durante neceſſe eſt delectationē durare.¶ Secundo ibi.

¶ Qualiter igitur continue nullus delectatur ſm vel laborat.omnia enim habentia corpora nō poſſunt continue operari:nō ſit ergo neqꝫ de lectatio.ſequitur enim operationem.

¶ Aſſignat rationem quare delectatio non poſſit eſſe con

tinua. ⁊ dicit ꝙ ideo nullus cõtinue delectat̃. q̃ꝛ laborat in operatione quã conſequitur delectatio. ⁊ ſic operatio non efficitur delectabilis. hoc aũt ideo eſt: q̃ꝛ oĩa que habent corpora paſſibilia non poſſunt cõtinue operari. propter hoc ꝙ eoꝝ corpora imutãtur a ſua diſpoſitione per modũ ꝙ ꝯiungit̃ operationi. Cuilibet aũt operationi rei habẽtis corpus. ipſum corpus aliqualiter deſeruit vł im mediate ſicut operationi ſenſitiue que ꝑ organũ corporeum ꝓducit̃. vel mediate ſicut operationi intellectiue. q̃ vtitur operationibus virtutũ ſenſitiuaꝝ que fiũt ꝑ organa corporea. ſic igit̃ ex quo nõ põt eſſe continua operatio neq̃ etiam delectatio poteſt eſſe cõtinua. delectatio enĩ conſequitur operationem: vt dictum eſt. ¶ Tertio ibi.

¶ Quedam autem delectant noua entia. Poſterius aũt nõ ſiłr propter hoc. q̃ꝛ primũ quidẽ enĩ per deſideria iclinata eſt mẽs. ⁊ intẽſe circa eadẽ operatur quẽadmodũ ẜm viſum aſpicientes. Poſtea aũt nõ fit talis operatio ſ; neglecta ꝑꝑ qđ ⁊ delectatio obſcuratur.

¶ Aſſignat rõnẽ q̃re noua magis delectãt. ⁊ dicit: ꝙ quando ſunt noua magis delectant. poſtea aũt nõ equałr delectant. ⁊ hꝰ rõ eſt. q̃ꝛ a p̃nº mens inclinat̃ ſtudioſe circa hꝰ ꝑꝑ deſideriũ ⁊ admirationẽ. ⁊ ita intẽſe. i. vehemẽter circa hꝰ operat̃: ⁊ ex hoc ſequit̃ delectatio vehemẽs: ſicut pꝫ de illis qui ſtudioſe aſpiciũt aliq̃d qđ prius nõ viderunt ꝑꝑ admirationẽ. poſtea aũt qñ ꝯſueti ſunt videre non fit talis operatio: vt. ſ. ita attẽte videãt vel quodlibet aliud operent̃ ſicut prius: ſed negligẽter operetur: ⁊ ideo ẽt delectatio obſcuratur. i. minus ſentitur. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Appetere aũt delectationẽ exiſtimabit quis vtiq̃ oẽs. qm̃ ⁊ viuere oẽs appetũt. vita autem operatio quedam eſt. ⁊ vnuſquiſq̃ circa h̃ ⁊ in his operatur que ⁊ maxime diligit. puta muſicus quidem auditu circa melodias. Amator autem diſcipline mente circa theoremata. ſic autem ⁊ reliquorum vnuſquiſq̃. Delectatio aũt perficit operationes: ⁊ viuere aũt quod appetunt. rationabiliter igitur: ⁊ delectationem appetunt. perficit enim vnicuiq̃ eligibile ens.

¶ Aſſignat rõnẽ quare delectatio ab oĩbus appetat̃. ⁊ circa hoc duo facit. Primo manifeſtat ꝓpoſitũ ⁊ dicit ꝙ iđ aliq̃s põt rõnabiliter exiſtimare ꝙ oẽs appetunt delectationẽ: q̃ꝛ oẽs nãliter appetũt viuere. vita aũt ẜm ſuã vltimã perfectionẽ in quadam operatione conſiſtit: vt in nono oſtẽſum eſt. ⁊ inde eſt ꝙ vnuſquiſq̃ circa illa maxime operat̃. ⁊ his operationibus iſiſtit que maxime diligit: ſicut muſicus maxime inſiſtit ad audiẽdũ melodias: ⁊ ille q̃ ẽ amator ſapiẽ maxĩe iſiſtit ad h̃ ꝙ mente theoremata ideſt ꝯſiderationes ſpeculet̃. vñ cũ đlectatio ꝑficiat operationẽ: vt. s̃. dictũ eſt: ꝯñs eſt ꝙ ꝑficiat ipſum viuere ꝙ oẽs appetũt: ⁊ ita rõnabile eſt ꝙ oẽs appetãt delectationẽ ex eo ꝙ ꝑficit viuere qđ ẽ oĩbꝰ eligibile. ¶ Scđo ibi.

¶ Vtrũ aũt ꝑꝑ delectationẽ viuere eligimꝰ vel ꝑꝑ viuere delectationẽ dimittat̃ in preſenti cõſigi q̃dẽ. n. h̃ videntur ⁊ ſeparationẽ non recipere: ſine operatione enim non fit delectatio.

¶ Mouet quandã dubitationẽ ex dictis. dictum eſt. n. ꝙ oẽs appetãt delectationẽ: ⁊ ſiłr oẽs appetũt viuere: qđ in operatione perficitur. appetibilia aũt habẽt ordinẽ adinuicem ſicut ⁊ ſenſibilia. põt ergo dubitatio eẽ. vtrũ hoĩes appetãt vitã ꝑꝑ delectationẽ vel econuerſo delectationẽ ꝑꝑ vitã. ⁊ dicit ꝙ dubitatio dimittẽda eſt ad pñs: q̃ꝛ iſta duo ita ꝯiũgũtur adiuicẽ ꝙ nullo modo ſeparãtur. nõ. n. fit delectatio ſine oꝑatione neq̃ rurſus p̃t eẽ ꝑfecta operatio ſine delectatione: vt dictũ eſt. s̃. vr̃ autẽ p̃ncipalius eſſe operatio q̃ delectatio. nã delectatio eſt quies appetitus in re delectãte: qua q̃s ꝑ oꝑationẽ potit̃. nõ aũt aliq̃s appetit q̃etẽ ĩ aliquo niſi in q̃tũ eſtimat ſibi ꝯueniẽs. ⁊ iđ ipſa operatio que delectat: ſicut quoddã cõueniẽs videt̃ per prius appetibilis q̃ delectatio.

VNde videntur ⁊ ſpecie differre altera enĩ ſpecie ſub alteris exiſtimamus ꝑfici. Sic. n. videntur ⁊ naturalia ⁊ que ab arte. puta animalia ⁊ arbores ⁊ picture ⁊ imagines ⁊ domus ⁊ vas. ſiłr autem operationes differentes ſpecie a differentibus ſpecie perfici. differunt autem que mentis ab his que ſenſus. ⁊ he ipſe ẜm ſpeciem ⁊ perficientes itaq̃ delectationes.

¶ Poſtq̃ ph̃us oſtendit nãm delectationis ⁊ ꝓprietates ipſius. h̃ determinat dr̃iam delectationũ adinuicẽ. Et circa h̃ duo facit. Prĩo determinat de dr̃ia delectationũ q̃ ſumit̃ ex ꝑte operationũ. 2º de differẽtia delectationũ q̃ ſumit̃ ex ꝑte ſubi. ibi. (Videt̃ ãt ⁊c̃.) Circa p̃m duo facit. Prĩo oñdit q̃ñ delectationes differãt ſpẽ ẜm dr̃iam oꝑationũ. 2º q̃ñ differat̃ ĩ bonitate ⁊ malitia. ibi. (Differentibus aũt ⁊c̃.) Circa p̃m duo facit. Primo oſtẽdit ꝑ rõnem ꝙ delectationes differunt ſpẽ ẜ; differẽtiã oꝑationũ. 2º manifeſtat idẽ ꝑ ſigna. ibi. (Apparebit aũt ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ cũ delectatio ſit operationis ꝑfectio ꝯñs eſt ꝙ ſicut operatiões differũt ſpẽ. ita ẽt ⁊ delectationes differre videantur. ita ẽt exiſtimamus cõiter. q. per ſe notũ ꝙ ea que ſunt diuerſa ẜm ſpẽm ꝑficiuntur ꝑfectionibus ſpẽ differẽtibus: qđ q̃dẽ manifeſtũ eſt circa perfectiones eſſentiales: que ꝯſtituũt ſpẽm. Idem aũt neceſſe eſt eſſe: ⁊ circa alias ꝯñtes perfectiones: dũmodo ſint proprie: q̃ꝛ cõſequãtur ex eſſentialibus principijs ſpeciei: ⁊ hoc videmus accidere tam circa naturalia q̃ circa artificialia. circa nãlia quidẽ. q̃ꝛ alia eſt perfectio aĩaliũ. que. ſ. conſiſtit in perſpicacitate ſenſus: ⁊ alia arboꝝ que cõſiſtit in earũ fecũditate. circa artificialia vero: q̃ꝛ alia eſt perfectio picturarũ: vt. ſ. ſint delectabilibꝰ coloribus diſtincte. ⁊ alia eſt perfectio imaginum: vt. ſ. bene repreſentẽt ea quorum ſunt imagines. ſimiliter ẽt alia eſt perfectio domus: vt. ſ. ſit firmũ acceptaculũ: ⁊ alia vaſis: vt. ſ. ſit bone capacitatis. vnde opꝫ ꝙ operationes ſpẽ differentes perficiantur a delectationibus ſpẽ differẽtibus. manifeſtũ eſt autẽ ꝙ operationes mentis. i. intellectus differũt ſpẽ ab oꝑatiõibus ſenſus. ⁊ ſiłr operationes ſenſuum abinuicẽ. diuerſificãtur. n. ẜm obiecta ⁊ ẜm potẽtias que ſunt operationum principia. vnde relinquit̃ ꝙ delectationes que perficiũt operationes differunt ſpẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Apparebit autem vtiq̃ hoc ⁊ ex eo qđ appropriari delectationum vnamquãq̃ operationi quã perficit. Coauget enim operationem propria delectatio. Magis enim ſingula iudicant ⁊ certius exquirunt cum delectatione operantes. puta geometrici fiũt gaudentes eo qđ eſt geometrizare. ⁊ intelligunt ſingula magis. ſimiliter aũt ⁊ amantes muſicam ⁊ amantes

edificatiuam ⁊ aliorum ſinguli augmentant ad proprium opus gaudētes ipſo. coaugent autē delectatiões coaugentia aūt propria. alteris autem ſpecie ⁊ propria altera ſpecie.

¶ Manifeſtat idem per ſigna. ⁊ primo per hoc ꝙ operatio per propriaꝫ delectationē cōfortatur. ibi. (Adhuc autē ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ hec. ſ. dr̄ia delectationuꝫ ſm operationes apparet ex eo ꝙ quelibet delectatio quadā affinitate appropriatur operationi quaꝫ perficit. qꝛ vnaqueqꝫ operatio per propriā delectationeꝫ augetur: ſicut ꝗlibet natuꝫ eſt augeri per id qđ eſt ſibi ſil'e ⁊ cōforme. videmus. n. ꝙ illi qui delectabiliter operātur quodcūqꝫ opus rōnis magis poſſunt ſingula dyudicare: ⁊ per certitudinē exquirere ea circa que delectabiliter negociātur: ſicut geometre qui delectātur in conſiderationibus geometrie: magis poſſunt ītelligere ſingula huiuſmodi cōſiderationis. qꝛ mens magis detinetur in eo in q̄ delectaꝰ: ⁊ eadē rō eſt de oībus alys. ſicut de his qui amant muſicalia ⁊ delectātur in eis: ⁊ de his ꝗ delectātur in arte edificatiua ⁊ de omnibus alys. ꝙ per hoc ꝙ gaudent in tali ope magnū augmētū faciūt ad ꝓpriū opus. ⁊ ſic pꝫ ꝙ delectationes augēt operationes. manifeſtū eſt aūt ꝙ ea q̄ augēt ſunt ꝓpria his que augētur. vñ oꝫ ꝙ diuerſa diuerſis augeanꝰ. Si igitur operationes que augētur per delectationes ſpē differūt. vt oſtenſum eſt. ꝯñs eſt ꝙ ⁊ ipſe delectationes augētes ſpē differāt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc aūt magis hoc vtiqꝫ apparebit ex eo qđ eſt ab alteris delectationes īpeditiuas operationibus eſſe. Amātes enim fiſtulas nō poſſunt ſermonibus attendere ſi audiant fiſtulantem magis gaudentes fiſtulatiua q̄ꝫ pſenti operatione. Scđm fiſtulatiuam igitur delectatio eamqꝫ circa ſermoneꝫ operationem corrūpit. Similiter autem hoc ⁊ in alijs accidit: cum ſimiliter circa duo operentur. delectabilior eniꝫ alteram expellit ⁊ ſi multū differat ſm delectationem magis: vt neqꝫ operetur ſm alterā propter qđ gaudentes quocūqꝫ vehementer non operamur alterum ⁊ alia facimus alijs quiete placentes. puta ⁊ in theatris legumina cōmedentes cū praui agonizantes ſint tunc maxime ipſum operantur. qꝛ auteꝫ quidem propria delectatio cōfirmat operationes ⁊ diuturniores ⁊ meliores facit: aliene autem officiunt manifeſtum ꝙ multum diſtant.

¶ Inducit aliud ſignū qđ ſumiꝰ ex īpedimēto qđ auferꝰ operationibus per extraneas operationes. ⁊ primo ex h̄ oſtēdit dr̄iam delectationuꝫ. ſcđo cōparat extraneas delectationes ꝓprys triſtitys. ibi. (Fere. n. aliene.) Dicit ergo p̄io ꝙ id qđ dictū eſt de differentia delectationum ſm opationes magis apparet ex eo ꝙ opationes īpediūtur ꝑ delectationes ab alys opibus factas. Ideo aūt per hoc magis manifeſtatur ꝓpoſitū. qꝛ hoc ꝙ delectatiões augēt operatiões poſſet attribui cōi rōni. nō aūt proprie hꝰ delectationis ſm quam differunt delectationes adinuicē. ſed manifeſte apparet ꝙ delectationes ſpecie differūt. dū inueniꝰ ꝙ propria delectatio auget operationem ⁊ extranea īpedit. videmus. n. ꝙ illi ꝗ ſunt amatores ſonitus fiſtularū nō poſſunt attēdere ſermonibus ꝗ eis dicunꝰ. qñ audiūt aliquē fiſtulātē: ex eo ꝙ magis gaudent ī opatiōe fiſtulatiue artis q̄ꝫ ī pñti opatione. ſ. ī auditione ſmonū ſibi dictoꝝ. ⁊ ſic pꝫ ꝙ delectatio q̄ fit ſꝫ opationē fiſtulatiue artis corrūpit opatiões ſm ſmonē. ⁊ ita videmus accidere ī alys cuꝫ occurrit alicui ꝙ ſil'r circa aliqua duo operetur. manifeſtū eſt. n. ꝙ delectabilior operatio excludit aliā intm̄ ꝙ ſi ſit magna dr̄ia ī exceſſu delectationis. hō total'r omittit operari ſm opationē minus ſibi delectabilem: ⁊ inde eſt ꝙ quando vehementer delectamur ī aliquo quocūqꝫ nihil aliud poſſumus operari. ſed qñ aliq̄ placēt nobis ꝗete. i. remiſſe vel paꝝ: poſſumꝰ opari ēt q̄dā alia facere. ſicut pꝫ de his ꝗ ī theatris. i. ī ſpectaculis ludorū delectātur: qꝛ ꝗ paꝝ ibi delectātur ī his que vidēt pñt intēdere comeſtioni leguminū: q̄ nō eſt multū delectabilis. ⁊ hoc maxime faciūt hoīes ꝗ īſpiciunt aliq̄s nō bene pugnātes in agone. ita ꝙ inſpectatio talis pugne non ſit ei delectabilis. qꝛ ergo ꝓpria delectatio cōfirmat operatiões ex ꝗbus cōſequiꝰ. vt. ſ. hō vehemētiꝰ eis intēdat ⁊ facit eas diuturniores. vt. ſ. hō magis ī eis pſeuerat ⁊ facit eas meliores. i. perfectius finē attingētes. ⁊ tamē hoc ꝙ aliene. i. que conſequentur quaſdā alias operationes. officiūt. i. nocent manifeſte: cōſequitur ꝙ delectationes multum differunt adinuicem: qꝛ ꝙ vna delectatatio iuuat alia impedit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fere enim aliene delectationes faciūt qđ ꝓprie triſtitie. Corrūpūt. n. operationes proprie triſtitie. puta ſi huic ſcribere indelectabile ⁊ triſte ⁊ rōnari. hic quidem non ſcribit hic aūt nō rōcinatur. triſti exiſtēte operatione. Accidit itaqꝫ circa operationes contrariū a delectationibus ⁊ triſtitijs ꝓprijs. propria aūt ſunt que in operatione ſm ſeipſum fiūt. Aliene aūt operationes dicte ſunt qm̄ proximum qđ triſtitie faciunt: corrumpunt enim: tñ nō ſimiliter.

¶ Cōparat alienas delectationes triſticys ꝓprys: vt ex h̄ magis appareat delectationū dr̄ia. ⁊ dicit ꝙ fere eundeꝫ effectū hꝫ circa aliquā opationē delectatio aliena. ſ. que cauſaꝰ ex aliq̄ alia opatiōe: ⁊ triſtitia ꝓpria: ſm quā. ſ. aliꝗs triſtaꝰ de ipſa opatione. manifeſtū eſt. n. ꝙ triſtitia q̄ eſt de aliq̄ opatione corrūpit ipſam: ſicut ſi alicui ſcribere vel rōcinari ſit non delectabile vel magis triſte. neqꝫ ſcribet neqꝫ rōtinabiꝰ ꝑꝑ triſtitiā ſibi aduenietē ex tali operatione. Sic ꝗ circa opationes ꝯriū effectū habēt delectationes ꝓprie ⁊ triſtitie ꝓprie. q̄. ſ. ex ipſis operationibus cauſanꝰ aliene aūt ſunt que cauſantur ex alys operationibus. ⁊ dictū eſt ꝙ extranee delectationes faciunt aliꝗd ꝓpinquū triſtitie ꝓprie. ex vtraqꝫ. n. pte corrumpitur operatio. nō tñ ſil'r. ſed magis per triſtitiā ꝓpriā que directe ⁊ ſm ſe delectationi ꝯriatur. aliena vero delectatio contrariatur ſm aliud. ſ. ſm operationem.

Differentibus aūt operationibus epyichia ⁊ prauitate ⁊ his quidem eligibilibus exiſtētibus. his autem fugiēdis. his autem neutris: ſil'es habent ⁊ delectationes: ſm. n. vnamquāqꝫ operationē ꝓpria delectatio eſt. Que q̄dē igiꝰ ſtudioſe propria epyiches: que aūt praue praua.

¶ Poſtq̄ꝫ phus oñdit ꝙ delectatiões ſm dr̄iaꝫ opationū differunt ſpē. hic oſtendit ꝙ ſm opationum dr̄iam differunt in bonitate ⁊ malicia. ⁊ primo quantum ad bonita-

tē moralē.ſecundo quantū ad bonitatē naturalē que attenditur ſm puritatem ⁊ impuritatem. ibi.(Differunt autē ⁊c.)Circa primū duo facit.Primo proponit qd̄ intēdit.ſcd̄o probat ꝓpoſitū.ibi.(Eteni cōcupiſcentiam ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ cū operationes differūt ſ3 epyichiā ⁊ prauitatē.i.ſm virtutē ⁊ maliciā.ita ſc3 ꝙ quedam operationes ſunt eligibiles: ſicut operationes virtuoſe. quedam autem fugiende:ſicut operationes vitioſe.quedam autem ſm ſuam ſpeciem neutro modo ſe habent.ſed poſſunt ad vtrūq3 trahi.ita ēt ſe h3 ⁊ circa delectationes.q2 cū vnicuiq3 operatiōi ſit aliqua delectatio propria: vt ſupra habitū ē.delectatio q̄ eſt ꝓpria v̄tuoſe operationi eſt virtuoſa.⁊ illa que ē propria praue operationi eſt mala. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Etenim concupiſcentie bonorum laudabiles turpium autem vituperabiles. ¶ Magis autē proprie operationibus que in ipſis delectationes concupiſcentijs. he quidem enim diſcrete ſunt temporibus ⁊ natura. He autem propinque operationibus ⁊ indiſcrete ſic vt ⁊ habeat dubitationem.ſi idem eſt operatio delectationi. Non tamen videt̄ quidem delectatio mēs eſſe neq3 ſenſus.inconueniens eni:ſed propter nō ſeparari videtur idē quibuſdā. Queadmodū igitur operationes alie ⁊ delectationes.**

¶ Probat propoſitū rōne ſumpta ex pte cōcupiſcētiarū. videmus.n.ꝙ ↄcupiſcentie quibus aliqua bona.i. honeſta cōcupiſcuntur ſunt laudabiles.puta ſi aliqs concupiſcat iuſte aut fortiter agere.cōcupiſcentie aūt rerū turpium ſunt vituperabiles.puta ſi aliquis cōcupiſcat furari aut mechari.manifeſtū eſt autem ꝙ magis ſunt propinque ⁊ ꝓpe operationibus delectationes: qbus in ipſis opationibus delectamur q̄ꝫ cōcupiſcentie qbus eas concupiſcimus.cōcupiſcentie.n.diſtinguūtur ab operationibus tēpore.Ante.n.cōcupiſcim⁹ aliquid operari q̄ꝫ illud operemur.Diſtinguūtur etiā ſm naturam:q2 operatio ē actus perfecti.cōcupiſcentia aūt imperfecti: ⁊ nō du3 habentis.ſed delectatiōes ſunt propinque operationib⁹.q2 vtrūq3 eſt alicuius perfecti.ſunt ēt ⁊ indiſcrete ſm tempus.q2 ſi nōdū aliqs operat̄ in tali operatiōe delectat̄ in eo ꝙ delectatio ē rei p̄ntis.ſicut cōcupiſcentia rei future: ⁊ in tm̄ delectatio ꝓpinqua eſt opationi.q2 vr̄ eſſe dubitabile.vtrū operatio ſit idē delectationi.nec tm̄ dōm eſt ꝙ ſit ita.nō.n.pōt eſſe delectatio niſi in operatiōe ſenſus vel intellectus.ea.n.que cognitione carēt: delectari non poſſunt.nec tm̄ eſt idē qd̄ operatio itellectus.neq3 idē qd̄ operatio ſenſus.nā delectatio magis ad appetitiuā ptē3 pertinet.eſt aūt incōueniēs ſi delectatio aliqbus videat̄ eē idē operationi:pp hoc ꝙ ab operatione tēpore non ſeparat̄.Sic ḡ p3 ꝙ ſicut opationes ſunt altere ſm virtutē ⁊ maliciā.ita ēt ⁊ delectationes.ex quo p3 incōuenienter enunciaſſe quoſdam de delectationibus: ꝙ ſint bone ⁊ male. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Differt autem viſus a tactu puritate ⁊ auditus ⁊ olfatus a guſtu. ſilr̄ vtiq3 ⁊ delectatiōes ab his que circa mentem ⁊ vtiq3 abinuicem.**

¶ Oſtendit differētiā delectationū ſ3 puritatē ⁊ ipuritatem.manifeſtum eſt.n.ꝙ opationes ſenſuū ſm puritatē differūt.purior eſt.n.operatio viſus q̄ꝫ tactus:⁊ ſilr̄ operatio auditus ⁊ olefactus q̄ꝫ operatio guſtus.dr̄ aūt aliqua operatio purior que eſt imaterialior.⁊ ſm hoc inter oēs ſenſitiuas operationes puriſſima eſt operatio viſus: q2 ē imaterialior veluti minus hn̄s admixtū de diſpoſitionibus materie:⁊ ex parte obiecti qd̄ fit ſenſibile in actu per lumē qd̄ deriuat̄ a corpe celeſti: ⁊ ex parte medij qd̄ ſola ſpūali trāſmutatione immutatur.⁊ propter eaſdē cauſas operatio tactus ē maxime mālis: q2 eius obiecta ſunt cōditiones materie paſſibilis.⁊ mediū nō ē extrinſecū ſ3 cōiunctū.⁊ eadē dr̄ia puritatis attēdit̄ inter delectationes ſenſuū adinuicē.ſunt ēt operationes ⁊ delectationes itellectus puriores operationibus ⁊ delectationibus ſenſitiuis:vtpote magis imateriales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Videtur autem eſſe vniuſcuiuſq3 delectatio propria quemadmodum ⁊ opus:que enim ſ3 operationem ⁊ in vnoquoq3 autem ſpeculanti hoc vtiq3 apparebit. Altera enim equi delectatio ⁊ canis ⁊ hominis: quemadmodu3 eraclitus ait. Aſinum fenum vtiq3 eligere magis q̄ꝫ aurum.delectabilius enim nutrimentum auro aſinis. Que quidem igitur diuerſorum ſpecie differunt ſpecie. eas autem que eorundem indifferentes rationabile eſſe.**

¶ Oſtēdit que ſit dr̄ia delectationū ex parte obiecti.Et p̄ q̄ꝫtum ad aīalia diuerſa⁊ ſpē⁊. ſcd̄o q̄ꝫtū ad homines q̄ ſunt vnius ſpēi.ibi.(Differūt aūt ⁊c.)Dicit ergo primo ꝙ cū delectatio cōſequatur operationem:vr̄ ꝙ vnicuiq3 rei ſit ꝓpria delectatio:ſicut ⁊ ꝓpria operatio.ꝙ aūt ſit ꝓpria operatio vniuſcuiuſq3 rei apparet ex hoc ꝙ operationes ſequūtur formas rerū:ſm quas res ſpē differunt.ꝙ aūt ſingulorū ſit ꝓpria delectatio apparet ſi quis velit in vnoquoq3 conſiderare.manifeſtum eſt.n.ꝙ alia eſt delectatio equi: ⁊ alia canis: ⁊ alia hominis.ſicut Eraclyt⁹ dicit.ꝙ aſinus magis eligit fenū q̄ꝫ aurum. q2 delectabili⁹ eſt ſibi nutrimētū qd̄ exhibetur ei per fenū q̄ꝫ aurū. Sic igit̄ p3 ꝙ eo⁊ que differunt ſpecie ſunt delectationes ſpē differentes.ſed eorū que nō differūt ſpē rationabile ē ꝙ ſit īdifferēs delectatio ꝯñs nāꝫ ſpēi. ¶ Deinde cu3 dicit.

¶ **Differūt aūt nō parū in hoibus eadē qdē enī hos delectant: hos aūt cōtriſtant. Ex his qdē triſtia ⁊ odibilia ſunt. his aute3 delectabilia ⁊ amicabilia. ⁊ in dulcibus aūt hoc accidit. nō.n. eadem videntur ⁊ febricitanti ⁊ ſano. neq3 calidum eſſe debili ⁊ bene habenti. Silr̄ aute3 ⁊ in alteris hoc accidit.**

¶ Oſtendit differētiā delectationū ī hoibus.⁊ primo oſtēdit ꝙ hoium ſunt diuerſe delectationes.ſcd̄o oſtendit ꝙ in virtuoſo ſit verior delectatio.ibi.(Videtur aūt ⁊c.) Tertio oſtendit que ſit potior delectatio inter delectationes virtuoſi.ibi.(Erat aūt ⁊c.)Dicit ergo primo ꝙ quāuis rationabile videatur ꝙ indifferentium ſpē ſit indifferens delectatio.⁊ ita ſit in alijs aīalibus. tm̄ in hoibus q oēs ſunt eiuſdē ſpēi multū differunt delectatiōes ſicut ⁊ operationes.cuius ratio eſt.q2 operationes ⁊ delectationes aliorum animaliū cōſequuntur naturalem inclinationem que eſt eadem in oibus animalibus eiuſdē ſpēi:ſ3 operationes ⁊ delectationes hominum proueniunt a ratione que non determinatur ad vnum. ⁊ inde eſt ꝙ quedam quoſdam homines delectant ⁊ quoſdam contriſtāt ⁊ quibuſdam ſunt triſtabilia ⁊ odibilia.quibuſdam autē ⁊ delectabilia ⁊ amicabilia:que quide3 conſequuntur.q2 vnuſquiſq3 delectatur in eo qd̄ amat ⁊ accidit hoc.quia

quidam ſunt melius vel peius diſpoſiti ſm rationem: ꝛ idē accidit circa guſtum dulciū: qꝛ nō videt̄ eadē dulcia febricitanti: qui hꝫ guſtuꝫ infectum: ꝛ ſano qui habꝫ guſtum bene diſpoſitum. qꝛ non videt̄ idē eſſe calidum ei qui hꝫ debilē tactuꝫ: ꝛ ei qui bene ſe hꝫ. ꝛ ita etiam eſt in alijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videt̄ aūt ꝛ in oībus talibꝰ eſſe qđ videt̄ ſtudioſo. Si aūt hoc bn̄ dicit̄ queadmodū videt̄ ꝛ vniuſcuiuſq; mēſura virtus ꝛ bonus ſm ꝙ talis ꝛ delectatiōes erūt vtiq; que huic vident̄: ꝛ delectabilia qbꝰ iſte gaudet. Que aūt huic triſtia: ſi huic apparent delectabilia nihil admirabile. multe. n. corruptiōes ꝛ nocumenta hominū fiunt: delectabilia aūt nō ſunt: ẜ his ꝛ ſic diſpoſitis: ꝯfeſſas qdē igit̄ turpes manifeſtuꝫ ꝙ nō delectatiōes eſſe ꝑter ꝗ̄ corruptis.

¶ Oſtendit ꝙ delectatio virtuoſoꝝ ſit potior inter delectationes humanas. ꝛ dicit ꝙ in omnibus talibus q̄ pertinēt ad paſſiones ꝛ operatiōes humanas. illud videtur eſſe verū qđ apparet ſtudioſo qui hꝫ iudiciū circa talia: ſicut ſanus circa dulcia. ꝛ ſi hoc bene dr̄: ſicut videtur: ita ꝙ virtus ſit mēſura ſm quā iudicet̄ de omnibus rebus humanis. ꝛ bonus inquantum eſt virtuoſus. ſequitur ꝙ ille ſint vere delectationes que videntur virtuoſo: ꝛ illa ſint vera delectabilia quibus virtuoſus gaudet. ſi auteꝫ aliqua de quibus triſtatur v̄tuoſus appareant alijs delectabilia: nō eſt admirandum. hoc. n. accidit ꝑꝑ multas corruptiones ꝛ multiplicia hoīum nocumēta: ex quibus ꝑuertitur ratio ꝛ appetitus: ꝛ ſic illa que repudiat v̄tuoſus non ſunt ſimplr̄ delectabilia: ſed ſolum male diſpoſitis. ſic ergo manifeſtuꝫ eſt ꝙ delectationes quas omnes cōfitentur eſſe turpes: nō dicēde ſunt turpes delectationes niſi hominibus corruptis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Earū aūt que epyiches eſſe vident̄: qualem vel quā dōm hoīs eſſe vel ex operationibꝰ manifeſtū. his. n. ſequunt̄ delectatiōes. ſiue igitur vna eſt ſiue plures que ꝑfecti ꝛ beati viri has perficientes delectationes principaliter vtiq; dicuntur hominis delectatiōes eſſe. Relique autem ſecundo ꝛ multipliciter quemadmodum operationes.

¶ Oſtendit ꝙ aliqua eſt potior inter delectationes v̄tuoſi. Et dicit ꝙ ꝯſiderādū eſt inter delectatiōes virtuoſas qualis vel q̄ ſit ꝑcipua delectatio hoīs: ꝛ hoc dicit eē manifeſtum ex operationibus: ad quas conſequuntur delectationes: qꝛ ſiue ſit vna operatio ſiue plures que ſunt ꝓprie hoīs ꝑfecti ꝛ btī: manifeſtū eſt ꝙ delectationes cōſequētes has oꝑationes ſunt ꝑncipalr̄ d̄lectationes hoīs. relique v̄o ſcđario: ꝛ multiplr̄ ſub ꝑncipalibus delectationibus: ꝛ in operationibus accidit.

7º **Dictis autem his que circa virtutes ꝛ amicitias ꝛ delectationes reliquum de felicitate typo tranſire: quia fineꝫ ipſam ponimus humanoꝝ. Reſumētibus aūt ꝑdicta cōpēdioſior erit vtiq; ſermo.**

¶ Poſtꝗ̄ ꝑhus determinauit de delectatione. hic determinat de felicitate. ꝛ primo cōtinuat ſe ad precedentia. ſcđo exequit̄ propoſitū ibi. (Diximus aūt ꝛc.) Circa primum tria facit. Primo narrat ea que ſupra tractata ſūt. dictum eſt enim ſuprà de virtutibus in ſecundo libro vſqꝫ ad. 8m. de amicitijs in octauo ꝛ 9º ꝛ de delectatiōe in prima parte huius. 10. Secundo dicit de quo reſtat dicēdum: qꝛ de felicitate: de qua oportet pertranſire: ꝛ breuiter dicere typo. i. figuraliter. ſicut ꝛ de ceteris moralibꝰ ſupra dictum eſt. ideo autem de felicitate dicendum eſt: qꝛ communiter omnes ponunt eam finem omnium humanorum. fineꝫ autem opꝫ eſſe non ignotum. ad hoc ꝙ abſq; errore opiniones dirigantur ad fineꝫ. tertio determinat modū tractandi đ felicitate. ꝛ dicit ꝙ opꝫ omnia reſumere ea q̄ ſupra in pꝰ dicta ſunt de ipſa. ſic. n. erit breuior ſermo ſi a ꝑnº de ipſa tractet̄. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Diximus aūt q̄m̄ oīno nō eſt habitus. eteniꝫ dormiēti per vitā exiſteret vtiq; plāte viuenti vitā ꝛ informato maxime. Si vtiq; hec nō placent: ſꝫ magis in opōnē quādaꝫ ponendū quēadmodū in his que prius dcm̄ eſt.

¶ Exequitur propoſitū. ꝛ primo manifeſtat genus felicitatis. oſtendens ꝙ nō eſt habitus ſed operatio. ſecundo oſtendit ꝙ eſt operatio ſm virtutem. ibi. (Operationuꝫ autem ꝛc.) Tertio inueſtigat cuius v̄tutis ſit operatio. ibi. (Si aūt felicitas ꝛc.) Dicit ergo primo ꝙ ſupra in ꝑ̄ dictum eſt ꝙ felicitas nō eſt habitus. ſequerētur. n. duo inconuenientia: quoꝝ vnum eſt ꝙ cum habitus remaneant in dormiente. ſequeretur ſi felicitas eſſet habitus ꝙ ineſſet etiam dormienti per totam vitam ſuam: vel per maximā partē eius: ꝛ hoc eſt inconueniens: qꝛ dormiens non hꝫ perfecte operatiōes vite niſi eas que pertinet ad aīam vegetabilem: que inuenitur in plantis quibus felicitas attribui nō pōt. certū eſt enim ꝙ ſenſus ꝛ motus exteriores ceſſant in dormiente. interiores autem fantaſie ſunt iordinate ꝛ imperfecte: ꝛ ſilr̄ ſi qua ſit operatio itellectus in dormiēte eſt iperfecta. ſole aūt opōnes nutritiue partis ꝑfecte ſunt. Aliud aūt icōueniēs eſt: qꝛ in infortunatis manēt habitus v̄tutū. opōnes aūt v̄tutū ipediūtur in eis ꝓpter infortunia. Si igit̄ felicitas ſit habitus ſequeret̄ ꝙ infortunati eſſent vere felices. hoc aūt ſtoyci ꝓ inconueniēti nō habebant ponētes exteriora bona nullo modo eſſe bona hominis. ꝛ ideo per infortunia nihil poteſt homini de ſua felicitate diminui. hoc tamē eſt contra opinionē cōmuneꝫ: ꝙ infortuniū repugnare felicitati exiſtimant: ſm ergo illos quibus iſta inconuenientia nō placent dicendū eſt ꝙ felicitas nō ſit habitus: ſed magis ſit inter operationes ponenda. ſicut in ꝑmo dictū eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Operationū aūt he qdē ſūt neceſſarie ꝛ ꝓpter altera eligibiles. he aūt ſm ſeipſas.

¶ Oſtēdit ꝙ felicitas ſit operatio ſm virtuteꝫ. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit felicitatē cōtineri ſub operationibꝰ que ſm ſe eligibiles. Secundo diuidit hꝰ operationes in operatiōes v̄tutis ꝛ oꝑationes ludi. ibi. (Tales aūt eſſe ꝛc.) Tertio oſtendit ſub quibus haruꝫ felicitas ꝯtineat̄. ibi. (Refugiū aūt ꝛc.) Circa ꝑmum duo facit. Primo ꝓponit quandā operationū diuiſionē. Et dicit ꝙ operationū quedam ſunt neceſſarie ad aliud ꝛ eligibiles: propter quedaꝫ alia. vtpote nō appetibiles: niſi ꝓpter finē: quedā v̄o ſunt eligibiles ſm ſeipſas: qꝛ ꝛ ſi nihil aliud ab eis proueniret: tn̄ in ſeipſis habent. vnde appetantur. ¶ Secundo ibi.

¶ Manifeſtū quoniā felicitateꝫ eoꝝ que ſcđm ſeipſas eligibiliū aliquā ponendū ꝛ nō earum que ꝓpter aliud. nullo. n. indigēs felicitas: ſed

per ſe ſufficiens. ſcd̄m ſeipſas aūt ſunt eligibi-les de qbus nihil querit̄ preter operationē.

¶ Oſtendit ꝙ felicitas cōtineat̄ ſub illis operationibus que ſunt eligibiles ſm ſeipſas. nō aūt ſm illas que ſunt eligibiles propter aliud. de ratione eniꝫ felicitatis eſt ꝙ ſit per ſe ſufficiēs ⁊ nō indigeat aliquo alio. vt pꝫ de his que dicta ſunt in ꝑmo. Ille aūt operatiōes dicunt̄ ſm ſe eligibiles: ex qbus nihil aliud q̄rit̄ ꝑter ipſam operatio-nem. q. nullo alio indigentes ad hoc ꝙ ſint eligibiles. Il-le vō que ſunt eligibiles ꝓpter aliud indigent aliqbꝰ ad hoc ꝙ ſint eligibiles: ⁊ ſic pꝫ ꝙ felicitas eſt operatio ſm ſe eligibilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tales aūt eſſe vident̄ que ſm virtuteꝫ actio-nes. bona eni ⁊ ſtudioſa agere eoꝝ que ꝓpter ſeipſa eligibiliū ſe ⁊ ludoꝝ delectatiōes. nō eni ꝑꝑ altera ipſos eligūt. ledunt̄. n. ab ipſis magis q̄ꝫ iuuant̄ negligētes corpora ⁊ poſſeſſionē.

¶ Subdiuidit operatiōes ſm ſe eligibiles: ⁊ dicit ꝙ pri-mo qdē tales eſſe vident̄ operatiōes que ſunt ſm v̓tutē: qꝛ hoc eſt per ſe eligibile homini: ꝙ eligat ea que ſunt ꝑ ſe bona ⁊ honeſta. vn̄ ⁊ honeſtū a quibuſdaꝫ dicit̄ qd̄ ſua vi nos trahit ⁊ ſua dignitate nos allicit. Secūdo vident̄ eſſe per ſe eligibiles: etiaꝫ opōnes delectabiles que ſunt in ludo. nō. n. videt̄ ꝙ hoīes tales opōnes ꝓpter aliquaꝫ vtilitatē eligāt: cū magis per tales opōnes hoīes ledant̄ q̄ꝫ iuuent̄. vident̄ hoīes. n. propter ludos negligere ⁊ cor-pora que laboribus ⁊ periculis exponūt ⁊ poſſeſſiōes ꝓ-pter expenſas que in ludis fiunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Refugiūt aūt ad tales ꝯuerſationes felicitan-tiuꝫ multi ꝓpter qd̄ apud tyrānos approbant̄ in talibꝰ ꝯuerſatiōibꝰ eutrapeli. que. n. appetūt in his tribuūt ſeipſos delectabiles. Indigēt aūt talibꝰ: vident̄ qdē igit̄ felicitantia hec qdē eſſe ꝓpter eos q in potētatibꝰ his vacare.

¶ Oñdit ſub qbꝰ haꝝ ꝯtieat̄ felicitas. Et ꝑͦ oñdit. q̄re vi-deat̄ qbuſdā felicitatē eſſe in opatiōe ludi. Scd̄o exclu-dit rōnem ad hoc inductaꝫ. ibi. (Nullū aūt ⁊c̄.) Tertio determinat veritatē. ibi. (Etenim incōueniens ⁊c̄.) Di-cit ğ ꝑmo: ꝙ multi eoꝝ q apud homīes reputant̄ felices ꝯfugiunt ad tales ꝯuerſatiōes: volentes. ſ. in ludis cōuer-ſari: ⁊ inde eſt ꝙ tyrāni approbant in conuerſatione ludi eutrapelos: qui. ſ. ſciunt conuenienter ludere. vocat aūt huiꝰ potētes tyrānos: qꝛ nō vident̄ cōi vtilitati intēde-re: ſed ꝓprie delectatiōi: qui in ludis ꝯuerſant̄. Idō auteꝫ tyrāni approbāt eutrapelos: qꝛ tales luſores exhibent ſe tyrānis delectabiles in his que ipſi tyrāni appetunt. ſ. in delectationibus ludi: ad quas indigent talibus homini-bus. Sic ğ felicitas in talibus ꝯſiſtit ꝓpter hoc ꝙ hꝰ va-cant illi q ſunt in poteſtatibus conſtituti. quos homines reputant felices. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nullū forte ſignū tales ſunt. nō. n. in potentē eſſe virtꝰ neq̄ꝫ itell'ꝰ a qbus ſtudioſe opōnes. neq̄ꝫ ſi inguſtabilis iſti exiſtentes delectatiōis ſincere ⁊ liberalis ad corporales refugiūt: ꝓ-pter h̄ has exiſtimandum eligibiliores eſſe. Et enim pueri que apud ipſos precioſa: optima exiſtimant eſſe. Rationale vtiq̄ꝫ quēadmodū pueris ⁊ viris altera vident̄ precioſa ſic ⁊ pra-uis ⁊ his qui vident̄ epyiches. Quēadmodū igitur multotiens dictum eſt ⁊ precioſa ⁊ de-lectabilia ſunt: que ſtudioſa talia entia. vnicui-que autem que ſecundū propriū habituꝫ: eligi-biliſſima operatio. ⁊ ſtudioſa aūt ſm virtutē. non in ludo ergo felicitas.

¶ Excludit predictā rōnem: ⁊ dicit ꝙ ex hꝰ potentibꝰ nō pōt accipi ſufficiens ſignuꝫ ꝙ felicitas in ludo conſiſtat. In his. n. nō inuenit̄ excellentia pre alijs hominibus ni-ſi ſm potentiā mundanā: ex qua nō ſequit̄ ꝙ operatiōes eoꝝ ſint virtuoſe: qꝛ virtus moralis ⁊ intellectualis: que ſunt ꝑ̄ncipia bonarū operationuꝫ: nō conſiſtit in hoc ꝙ aliquis ſit potēs. ⁊ ideo nō opꝫ ꝙ operatiōes ludi qbus potentes vacant ſint optime. ⁊ ſimilr̄ etiā quātuꝫ ad ap-petitū qui per virtuteꝫ rectificat̄: nō opꝫ ꝙ potens bene ſe habeat. ⁊ ideo ſi potētes interiori guſtu nō percipiunt delectationē v̓tutis actiue vel ſpeculatiue: que eſt ſince-ra. i. abſq̄ꝫ corruptiōe eius q delectat̄ ⁊ liberalis: qꝛ eſt ſe-cundū rōnem ſm quā homo eſt liber in operādo: ⁊ pro-pter hoc cōfugiunt ad delectatōes corporales: īter quas ꝯprehēdūtur delectatiōes ludicre: nō ꝓpter hoc eſt exi-ſtimandū ꝙ hꝰ delectatiōes ſiue operationes ſint alijs eligibiliores: qꝛ videmus ꝙ etiā pueri: qꝛ carent intelle-ctu ⁊ virtute reputant quedā puerilia in quibus conuer-ſant̄ eſſe precioſa ⁊ optima: que tn̄ nō ſunt magni ponde-ris: nec a viris perfectis aliqd reputant̄. rōnabile eſt. igi-tur ꝙ ſicut pueris ⁊ viris perfectis alia ⁊ alia vident̄ pre-cioſa eſſe: ita etiā pueris ⁊ virtuoſis. oſtenſum eſt aūt ſu-pra multotiens: ꝙ illa ſunt vere precioſa ⁊ delectabilia: que talia iudicant̄ a virtuoſo: que eſt regula humanoruꝫ actuum. ſicut aūt vnicuiq̄ꝫ videt̄ eſſe maxime eligibilis operatio que cōuenit ſibi ſm ꝓpriū habitū: ita etiā vir-tuoſo eſt maxime eligibiliſ ⁊ ꝑ̄cioſa operatio que eſt ſm virtutē. ⁊ ideo in tali opōne eſt ponēda felicitas: nō aūt in operatione ludi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etenim inconueniēs finē eſſe luſum ⁊ nego-ciari ⁊ malū pati ſm vitā oēm ludendi gratia. Omnia. n. vt eſt dicere alteriꝰ gratia eligimus ꝑter felicitatē. finis eni h̄. ſtudere aūt ⁊ labora-re ludi gratia inſipiens videt̄ ⁊ valde puerile. ludere aūt vt ſtudeāt ſm anatharſem: recte ha-bere videt̄. requiei. n. aſſimilat̄ ludus. impoten-tes aūt ꝯtinue laborare requie indigent: nō vtiq̄ꝫ finis requies. fit enim gratia operatiōis.

¶ Determinat veritatē ꝓbans ꝙ in operatiōe ludi non ſit felicitas duabus rōnibus. Quaruꝫ ꝑma ſumit̄ ex hoc ꝙ felicitas eſt finis: qꝛ. ſ. ſi ꝯſiſteret in ludo ſequeret̄ hoc īconueniēs: ꝙ finis totus humane vite eſſet ludus: ita. ſ. ꝙ hō negociaret̄ ⁊ omnia alia laborioſa pateret̄ ſolum vt luderet. ⁊ hoc idō ſequeret̄: qꝛ fere oīa alia eligimus al-terius gr̄a ꝑter felicitatē que eſt vltimus finis: ꝙ aūt hō ſtudeat ſpeculationi ⁊ laboret in actione ꝓpter ludꝫ vi-det̄ eſſe ſtultū ⁊ valde puerile: ſed ecōuerſo recte ſe vide-tur habere ſm ſnīam anactarſis: ꝙ aliqs ludat ad horā: ⁊ ad hoc ꝙ poſtea diligētius ſtudeat: qꝛ in ludo eſt q̄daꝫ relaxatio ⁊ requies. hoīes aūt cū nō pn̄t continue labora-re indigent requie. vn̄ pꝫ ꝙ ludus ſiue requies nō eſt fi-nis: qꝛ requies eſt ꝓpter operationē. vt. ſ. homo, poſtea ve-hementius operet̄: ⁊ ſic pꝫ ꝙ felicitas nō ꝯſiſtit in ludo.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Videtur aūt felix vita ſm virtutem eſſe. hec aūt cum gaudio. ſed non in ludo melioraq̄ꝫ di-

cimus ſtudioſa ridiculis ꝛ cum ludo ꝛ melioris ſemꝑ particule ꝛ hoīs ſtudioſiorē opationem. que aūt melioris: melior ꝛ felicior iã po tiēr: que vtiq̨ corporalib⁹ delectatōib⁹ qcūq̨ ꝛ beſtialis nō minus optimo. Felicitatē autē nullus beſtiali tribuit: ſi nō ꝛ vitā. nō. n. in talibus ↄuerſatōib⁹ felicitas: ſ; in his q̄ ſm virtutē opōnib⁹ queadmodū. vt prius dcm̄ eſt.

¶ Jdeo. n. ponunt aliqui felicitatē in ludo ꝑpter delectatiōnē q̄ in ludo eſt. hꝫ aūt felicitas delectatōeꝫ quādā: qꝛ eſt operatio ſm vtuteꝫ q̄ cū gaudio exiſtit: nō tñ cū gaudio ludi: qꝛ cū felicitas ſit ſūmū bonū hoīs: opꝫ ꝙ i optimis ↄſiſtat. meliora aūt dicimus vtuoſa q̄ ſerio agunt q̄ ridiculoſa: que fiūt ludo: ꝛ hoc ſic pꝫ: qꝛ operatio que eſt melioris particule anīe ꝛ que eſt ꝑpria hoīs eſt magis vtuoſa. pꝫ aūt ꝙ operatio que eſt melioris partis eſt melior. ꝛ per ↄñs felicior: pōt aūt contingere ꝙ corporalib⁹ delectatiōibus pōt potiri qcūq̨ hō: etiā beſtialis nō minus q̄ optimus qcūq̨ vir. felicitatē aūt nullus attribuit homini beſtiali: neq̨ etiaꝫ parti anīe brutali. ſicut nō attribuit ei vita que eſt ꝑpria hoīs. ꝛ ſic pꝫ ꝙ in talibus conuerſationibus. ſ. in delectationibus corporalibus: inter quas computant delectationes ludi: nō conſiſtit felicitas: ſed ſoluꝫ in operationibus que ſunt ſm virtutem. ſicut etiā prius dictum eſt.

8 Si aūt eſt felicitas ſm virtuteꝫ operatio: rōnabile ſm optimā. hec aūt erit optimi. ſiue igit itell's hoc ſiue aliud aliqd. Qđ vtiq̨ ſm naturam videt pricipari ꝛ dñari ꝛ intelligētiā hēre de bonis ꝛ diuinis: ſiue diuinū ꝛ ipſuꝫ: ſiue eoꝝ que in nobis diuiniſſimū. huius operatio ſm ꝑpriaꝫ virtutē erit vtiq̨ perfecta felicitas.

¶ Poſtq̨ phs oñdit: ꝙ felicitas eſt operatio ſm vtutē. hic icipit oñdere cuius vtutis ſit operatio. Et pmo oſtendit hoc in gnāli. Scđo in ſpāli. ibi. (Qm̄ aūt eſt ꝛc̄.) Dicit ḡ pmo: ꝙ cū felicitas ſit operatio ſm vtutē. ſicut ꝛ in pmo oñſum eſt: rōnabiliter ſequit ꝙ ſit operatio ſm vtutem optimā. oñſuꝫ eſt. n. in pmo: ꝙ felicitas eſt optimū inter oīa bona humana: cū ſit oium finis: ꝛ qꝛ melioris potentie melior eſt operatio. vt. ſ. dcm̄ eſt. ↄñs eſt ꝙ operatio optima hoīs ſit operatio eius qđ eſt in homie optimū: ꝛ hoc qdē ſm rei vitatē eſt itell'us: ſed qꝛ circa hoc diuerſimode ſunt aliq opinati: nec eſt nūc locus talia diſcutiendi ſub dubio ad pñs relinqt. vtruꝫ optimū hoīs ſit itellectus vel aliqd aliud: ponit tñ ſigna qđā ex qbus pōt cognoſci ꝙ itell's ſit optimuꝫ eoꝝ que ſunt in hoīe. Et pmo qdē per cōparatiōnē ad ea q̄ īfra itellcm̄ ſunt qb⁹ itell'us ꝑpter ſui excellētiā pncipat ꝛ dñat. pncipat qdē reſpcū iraſcibilis ꝛ ↄcupiſcibilis: qbus rō ſiue itell'us pſidet. q. politico pncipatu: qꝛ in aliquo reſiſtere pñt rōni. dñatur aūt corporalibus mēbris q ad nutū obediūt imperio rōnis abſq̨ ↄdictiōe. ꝛ ideo rō vel intellectus pſidet corpori. q. ſeruo deſpotico principatu. vt dr̄ pmo politice. Secundo vō ponit ſigna excellentie intellectus per comparationem ad ſuperiora. ſ. ad res diuinas ad quas dupliciter operat. vno mō ſm habitudineꝫ. q. ad obiecta. ſolus. n. intellectus hꝫ intelligentiā de rebus eſſentialiter bonis: que ſunt res diuine. alio mō comparat itellectus humanus ad res diuinas ſm ↄnaturalitatē ad ipas diuerſimode quidē ſm diuerſoꝝ ſnias. quidā. n. poſuerūt itellectum humanū eſſe aliquid ſempiternū ꝛ ſeparatum et ſm hoc ipſe intellectus eſſet quoddā diuinum. dicimus. n. res diuinas eē que ſunt ſempiterne ꝛ ſeparate. alij vō itellectū partem anīe poſuerunt. ſicut Ariſto. ꝛ ſm hoc intellectus nō eſt ſimpl'r quoddā diuinū: ſ; etiā diuiniſſimū inter omnia que ſunt in nobis ꝑpter maiorē cōuenientiā quā hñt cū ſubſtantijs ſeparatis ſm qđ eius operatio eſt ſine organo corporeo. quocūq̨ aūt modo ſe habeat neceſſe eſt ſm predicta ꝙ perfecta felicitas ſit operatio hoīs optimi ſm virtutem ꝑpriam ſibi. nō. n. pōt eſſe perfecta operatio quod reqritur ad felicitatē: niſi potētie perfecte per habitū q eſt ipſius ſm quā reddit operationē bonam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem eſt ſpeculatiua: dictuꝫ eſt. Confeſſum auteꝫ hoc vtiq̨ videbitur eſſe: ꝛ his que prius ꝛ ipſi vero.

¶ Oſtēdit in ſpāli cuius vtutis operatio ſit perfecta felicitas. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ in operatione ſpeculatiue vtutis conſiſtit perfecta felicitas. Secundo cōparat felicitatē perfectā ad res exteriores. ibi. (Opus erit aūt ꝛc̄.) Circa pmū duo facit. Primo oſtendit: ꝙ perfecta felicitas conſiſtit in operatōe ſpeculationis. Secundo prefert hāc felicitatē felicitati que ↄſiſtit in actione. ibi. (Secūdo aūt q ꝛc̄.) Circa pmū duo facit. Primo oſtēdit: ꝙ felicitas cōſiſtit in operatiōe ſpeculatiua. Secūdo oſtendit qualiter ſe habeat ad hominem. ibi. (Talis aūt vtiq̨ ꝛc̄.) Circa pmuꝫ duo facit. Primo ꝑponit qđ ītēdit: ꝛ dicit ꝙ ex ſupra dictis in. 6. māifeſtū eſt ꝙ ſpeculatiua operatio eſt itellectus ſm ꝑpriam virtutem eius. ſ. ſm ſapientiaꝫ pncipal'r que comprehendit itellectū ꝛ ſciam: ꝛ ꝙ in tali operatione cōſiſtat felicitas videt eſſe conſonū eis que in pmo dicta ſunt de felicitate: ꝛ etiā ipſi veritati. ¶ Secūdo ibi.

¶ Optima etenim hec operatio. etenim intellectus eorum que in nobis ꝛ cognoſcibiliuꝫ circa que intellectus.

¶ Probat ꝑpoſitū ſex rōnib⁹. Prima ḡ talis eſt. dcm̄ eſt pus: ꝙ felicitas eſt optima operatio. optima aūt operatio iter operas hūanas eſt ſpeculatio veritatis: ꝛ hoc pꝫ ex duobus ex qbus penſat dignitas operatiōis. vno mō ex parte potentie que eſt operatiōis pncipiū: ꝛ ſic pꝫ hāc operationem eſſe optimā. ſicut ꝛ itellectus eſt optimuꝫ eoꝝ que in nobis ſunt. vt pus oñſum eſt. alio mō ex parte obiti dat ſpēm opōni: ꝛ ſm hoc ēt opatio eſt optima: qꝛ iter oīa cognoſcibilia optima ſunt itelligibilia ꝛ pcipue diuina: ꝛ ſic in eoꝝ ſpeculatiōe cōſiſtit perfecta humana felicitas. ¶ Secundā rōnem ponit ibi.

¶ Eſt aūt ↄtinuiſſima. ſpeculari etenim poſſumus continue magis q̄ operari qđcūq̨.

¶ Oſtēſum eſt. n. in pmo: ꝙ felicitas eſt maxime ↄtinua ꝛ permanēs. iter oēs aūt opōnes humanas ↄtinuiſſima eſt ſpeculatio veritatis. manifeſtū eſt. n. ꝙ magis ↄtinue pōt hō perſeuerare in ſpeculatiōe veritatis q̄ in q̄cūq̨ alia opōne: cui⁹ rō eſt: qꝛ nece eſt diſcōtinuari opōnē noſtrā ꝑp laborē quē nō poſſumus cōtinue ferre. labor aūt ꝛ fatigatio accidit in opōnibus nr̄is ꝑp paſſibilitatē corporis ꝙ alterat ꝛ remouet a nāli diſpōne ſua. vñ cū itellectus cū ſua opōne minimū vtat corpore. ſeqtur ꝙ minimū eius operatōuꝫ ad inueniat labor ꝛ fatigatio: q̄ nulla eſſent ſi itellectus in ſpeculādo nō īdigeret fantaſmatibus exiſtētibus in organis corporis: ꝛ ſic pꝫ ꝙ maxime inuenit felicitas in ſpeculatiōe veritatis ꝑpter eius felicitatem. ¶ Tertiam rōnem ponit ibi.

¶ Exiſtimamuſq; opoꝛtere delectationez admixtam eſſe felicitati. delectabiliſſima aũt eoꝝ que ſm virtutem operationuz: que ſm ſapientiam confeſſe eſt. Videtur enim phĩa admirabiles delectationes habere puritate ⁊ firmitate. Rationabile aũt ſcientibus q̃z querentibus delectabilioꝛem conuerſationẽ eſſe.

¶ Et dicit ꝙ ſicut in pꝛimo dcm̃ eſt: cõiter exiſtimam⁹ ꝙ felicitati delectatio adiũgat̃. ĩter oẽs operatiões aũt virtutis delectabiliſſima eſt ↄtẽplatio ſapiẽtie: ſicut eſt manifeſtũ ⁊ ↄceſſuz ab oĩb⁹. hʒ.n. phĩa in ſapiẽtie ↄtẽplatõe delectatiões admirabiles: ⁊ q̃ʒtũ ad puritatẽ ⁊ quãtũ ad firmitatẽ. puritas qdẽ taliũ delectationũ attẽdit̃ ex hoc ꝙ ſunt circa res ĩmãles. firmitas aũt eaꝝ attẽdit̃ ſm h ꝙ ſunt circa res ĩmutabiles. q enĩ delectat̃ circa res mãles ĩcurrit quãdã ĩpuritatẽ affect⁹ ex hoc ꝙ circa inferioꝛa occupat̃. q aũt circa res mutabiles delectat̃ nõ põt firmã delectatõez hr̃e: qꝛ mutata re: aut coꝛrupta q̃ delectationẽ afferebat: delectatio ceſſat: ⁊ qñq; in triſtitiã vtit̃. dicit aũt delectatões phĩe eẽ admirabiles pp incõſuetudinẽ taliũ delectationũ apud multitudinez hoĩum: q in reb⁹ mãbli⁹ delectant̃. ſpeculatio aũt vitatis eſt duplex. vna qdẽ q̃ ↄſiſtit in inqſitione veritatis. alia võ q̃ ↄſiſtit in ↄtẽplatiõe veritatis iam inuẽte ⁊ cognite: ⁊ hoc perfectius eſt cũ ſit terminus ⁊ finis ĩquiſitionis. vñ ⁊ maioꝛ eſt delectatio in ↄſideratiõe veritatis iã cognite q̃z in inqſitiõe eius. ⁊ iõ dicit: ꝙ delectabilius ↄuerſant̃ illi q iaz ſciũt veritatẽ hñtes ĩtellcm̃ pfectũ per ĩtellectualẽ virtutem ipſi⁹. vñ perfecta felicitas nõ ↄſiſtit in q̃cũq; ſpeculatione: ſed in ea que eſt ſm ꝓpꝛiam virtutem ipſius. ¶ Quartam rõnem ponit ibi.

¶ Et que dicitur antarchia circa ſpeculatiuaz maxime vtiq; erit: adiuuat̃ quidẽ eniz neceſſarijs ⁊ ſapiens ⁊ reliqui qdẽ indigent. Talibus aũt ſufficienter largitis iuſtus quidem indiget ad quos iuſte operet̃ ⁊ cuz quibus. ſimil'r aũt ⁊ temperatus ⁊ foꝛtis: ⁊ alioꝝ vnuſquiſq;. ſapiens autẽ ſm ſeipſum ens poteſt ſpeculari: ⁊ quanto vtiq; ſapientioꝛ fuerit magis. melius autem foꝛte cooperatoꝛes habere: ſed tamen per ſe ſufficientiſſimus.

¶ Dñſum eſt.n. in pmo ꝙ per ſe ſufficiẽtia: q̃ grece dr̃ antarchia: reqrit̃ ad felicitatẽ. hꝰ aũt per ſe ſufficientia maxime ĩuenit̃ circa ſpeculatiuã opatiõez: ad quã hõ nõ indiget niſi his que ſunt nec̃ia oĩbus ad oẽm vitã. indiget .n. nec̃arijs vite. tã ſapiens .ſ. ſpeculatiuus q̃z etiaz iuſtus ⁊ reliq hñtes vtutes moꝛales: q̃ perficiunt vitã actiuã. ſi aũt alicui dent̃ ſufficiẽter nec̃ia vite: adhuc pluribus idiget vtuoſus ſm vtutẽ moꝛalẽ. indiget.n. iuſtus ad ſuam operationẽ alijs. Et pᵒ. qdez illis ad quos dz iuſte agere: qꝛ iuſtitia ad alteruz eſt. vt dcm̃ eſt in.5. 2ᵒ. aũt indiget aliqbus cũ qbus operet̃ iuſtitiã: ad qd ĩdiget hõ frequẽter multoꝝ auxilio. ⁊ eadẽ rõ eſt de tẽperato ⁊ foꝛti ⁊ de alijs vtuoſis moꝛaliter: ſʒ nõ eſt ita de ſapiente ſpeculatiuo q põt ſpeculari veritatez: etiã ſi ſolus ſm ſeipſum exiſtat: qꝛ ↄtẽplatio veritatis eſt operatio penitus ĩtrinſeca ad exterius nõ ꝓcedẽs: ⁊ tãto aliqs magis poterit ſolus exñs ſpeculari vitatẽ: q̃ʒto fuerit magis pfectus in ſapiẽtia. qꝛ talis pl'a cog̃ſcit: ⁊ min⁹ ĩdiget ab alijs ĩſtrui: aut iuuari: nec h dr̃: qꝛ ↄtẽplationẽ nõ iuuet ſocietas: qꝛ vt i.8. dcm̃ eſt. duo ſimul veniẽtes ⁊ intelligere ⁊ agere magis pñt. ⁊ iõ ſubdit melius eſſe ſapiẽti: ꝙ habeat coopatoꝛes circa ↄſiderationẽ veritatis: qꝛ interduz vnus videt qd alteri licet ſapientioꝛi nõ occurrit: ⁊ q̃ʒuis ſapiẽs ab alijs iuuet̃: tñ inter oẽs ipſe per ſe magis ſibi ſufficit ad ꝓpꝛiã operationẽ: ⁊ ſic pʒ ꝙ maxime in opõne ſapientie ĩuenit̃ felicitas. ¶ Quintam rationem ponit ibi.

¶ Videbitur aũt vtiq; ipſa ſola ꝓpter ſeipſam diligi. nihil enim ab ipſa fit pꝛeter ſpeculari. ab operationib⁹ autem vel plus vel minus acquirimus pꝛeter actionem.

¶ Dñſum eſt.n. in pᵒ. ꝙ felicitas eſt ita per ſe appetibilis ꝙ nullo mõ appetit̃ ꝓpter aliud. hoc aũt apparet in ſola ſpeculatõe ſapiẽtie ꝙ ꝓpter ſeipaz diligat̃ ⁊ nõ pp aliud. nihil.n. hoĩ accreſcit ex ↄtẽplatiõe veritatis pter ipſam veritatis ſpeculatiõez: ſed in exterioꝛibus operabilibus ſemper hõ acqrit aliqd pter ipſam operationẽ: aut plus: aut minus. puta honoꝛẽ ⁊ gratiã apud alios: que nõ acqrit ſapiens ex ſua ↄtemplatione niſi per accidẽs: inquãtum .ſ. veritatẽ ↄtemplatã alijs enũciat qd iam pertinet: ad exterioꝛẽ actionẽ. ſic ergo pʒ ꝙ felicitas maxime ↄſiſtat in operatione contemplationis.

Videturq; felicitas in vacatiõe eſſe: nõ vacamus enim vt vacemus: ⁊ bellamus vt pacẽ ducamus. pꝛacticarum quidem virtutũ in politicis ⁊ bellicis operationes: que autem circa h actiones videntur nõ vacãtes eſſe. bellice quidem ⁊ perfecte. nullus enĩ eligit bellare eius qd eſt bellare gratia: neq; pꝛeparare bellũ: videtur vtiq; omnino violentus occiſoꝛ quis eſſe ſi amicos oppugnatoꝛes quidẽ faceret vt pugne ⁊ occiſiones fierẽt. Eſt aũt ⁊ que politici nõ vacans: ⁊ pꝛeter ipſum ciuiliter conuerſari acquirens potentatus ⁊ honoꝛes: vel magis ⁊ felicitatẽ ipſi ⁊ ciuibus alterã exiſtentẽ a politica quã ⁊ querimus manifeſtũ vt alteram exiſtentẽ. Si vtiq; eas quidem que ſm virtutes actiones politice ⁊ bellice pulchꝛitudine ⁊ magnitudine pꝛecellunt habeant nõ vacantes: ⁊ finem aliquẽ appetunt ⁊ nõ ꝓpter ſeipſas ſunt eligibiles. Intellectus aũt operatio ſtudio differre videtur ſpeculatiua exiſtẽs: ⁊ pꝛeter ipſam nullum appetere finem. Hincq; delectationẽ perfectam pꝛopꝛiaz. hec aũt coauget operationẽ: ⁊ per ſe ſufficiẽs vtiq; ⁊ vacatiuũ ⁊ illaboꝛioſuz ⁊ humanuz: ⁊ quecũq; alia beato attribuuntur ſm hanc operationez apparent entia. perfecta igitur felicitas h vtiq; erit hominis accipiẽs longitudinem vite perfectam. nihil enim imperfectum eſt eoꝛum que felicitatis.

¶ Poſitis.n. rõnibus ex quibus oſtendebat̃ ꝙ felicitas ↄſiſtit in ſpeculatiõe veritatis ſm ↄuenientiã ad ea: que ſupꝛadicta ſunt. Hic addit ſextã q̃ ꝓcedit ex quadã ↄditione felicitatis: quã .ſ. nõ poſuerat. felicitas.n. ↄſiſtit in quadã vacatione. vacare.n. dicit̃ aliquis qñ nõ reſtat ei

aliquid agendū ꝙ ꝯtingit cū aliquis iam ad finez peruenerit. ⁊ ideo ſubdit ꝙ nō vacamus vt vacemus.i.laboramus operãdo qđ eſt nō vacare vt ꝑueniamus ad qeſcendum in fine ꝙ eſt vacare: ⁊ hoc oñdit per exēplū bellantiū q̄ ad hoc bella gerunt vt ad pacē optatã perueniant. ¶ Eſt tñ ꝯſiderandū ꝙ ſupra phs dixit: ꝙ reges ſit grã opõnis: ſz ibi locutus fuit de rege qua intermittit̄ operatio añ ꝯſequutionē finis ꝓpter impoſſibilitatē ꝯtinuantie operãdi: que qdē reges ordinat̄ ad opationē ſicut ad finē. vacatio aūt eſt reges in fine ad quã opatio ordinatur: ⁊ ſic felicitati que eſt vltimus finis maxime cōpetit vacatio: que qdē nō īuenit̄ in opõnibus v̄tutū practicarum. quarū p̄cipue ſunt ille q̄ ꝯſiſtunt in rebus politicis vtpote ordinãtes bonuz cõe: qđ eſt diuiniſſimū vel in rebus bellicis qbus ipſuz bonū cõe defendit̄ ꝯ hoſtes: ⁊ tamen his operibus non cōpetit vacatio: ⁊ p̄mo qdē circa bellicas operatões hoc eſt penitus manifeſtū: qꝛ nullus eligit bella gerere: aut preparare bella ſolū grã bellandi qđ eſſet vacationez hēre in rebus bellicis: qꝛ ſi in bellis gerendis finē ſuū conſtituerent: ſequeret̄ ꝙ eſſet violentus ⁊ occiſor: in tantū ꝙ etiã de amicis faceret impugnatores ad hoc ꝙ poſſz pugnare ⁊ occidere. Secūdo manifeſtū eſt in actionibus politicis ꝙ non eſt in eis vacatio: ſed p̄ter ipſaz cōuerſationē ciuilē vult hō acqrere aliqd aliud. puta potētatus ⁊ honores: vel qđ in eis eſt vltimꝰ finis. vt in p̄mo oñſuz eſt: magis eſt decens ꝙ per ciuilē cōuerſationē aliqs velit acquirere felicitatem ſibiipſi: ⁊ cuilibz ita ꝙ hꝰ felicitas quã intendit aliqs acqrere per politicã vitaz ſit altera ab ipſa vita politica. ſic.n.per vitam politicã querimus eam quaſi alterã exñtez ab ipſa. hec eſt eniz felicitas ſpeculatiua: ad quã tota vita politica videt̄ ordinata: dū per pacē que per ordinationē vite politice ſtatuit̄ ⁊ cōſeruat̄. dat̄ hominibus facultas contemplãdi veritatē. ſi igit̄ inter oēs actiões virtutuz moraliuz excellunt politice ⁊ bellice tam pulchritudine: qꝛ ſunt maxime honorabiles: quã etiã magnitudīe: qꝛ ſunt circa maximū bonū cõe: cū hꝰ operatões nō habeant in ſeipſis vacationē: ſed agant̄ propter appetitū alterius finis: ⁊ nō ſunt eligibiles ꝓpter ſeipſas: nō erit in operationibus v̄tutū moraliū perfecta felicitas: ſz opatio intellectus que eſt ſpeculatiua: videt̄ a p̄miſſis opõnibꝰ differre ſm rõnem ſtudij: qꝛ.ſ.hō vacat hꝰ operatiõi ꝓpter ſeipſam: ita ꝙ nullū aliū finē p̄ter ipſam appetit. hz etiam hꝰ operatio ꝓpriã operationē ex ipſa ꝓcedentē que auget eã. ſic igit̄ pz ꝙ ſm hꝰ operationē ſpeculatiuaz intellectus: manifeſte apparet omnia exiſtere in homīe quecūq̄ ſolēt attribui beato.ſ. ꝙ ſit per ſe ſufficiens: ⁊ ꝙ vacet: ⁊ ꝙ nō laboret: ⁊ hoc dico quãtuz poſſibile eſt homini mortalē vitã agēti: in qua vita nō pñt talia ꝑfecte exiſtere. ſic igit̄ in ꝯtemplatiõe intellectus cōſiſtit perfecta felicitas hominis: dūmodo aſſit diuturnitas vite: que qdem requiritur ad bene eſſe felicitatis: ſecundū qđ oportet nihil eorum que pertinent ad felicitatem eſſe imperfectum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Talis vtiqz melior erit vita ad hūanã vitaz.

¶ Oſtendit qualiter hꝰ vita ſpeculatiua ſe habeat ad hominē. Et p̄mo oñdit ꝓpoſitū. Scđo excludit errorē. ibi. (Oportet aūt non ⁊c̄.) Dicit ḡ p̄mo: ꝙ talis vita que vacat ꝯtemplationi veritatis eſt melior q̄ʒ vita que eſt ſm hoiem. cū.n.hō ſit cōpoſitus ex aĩa ⁊ corpore hñs ſenſitiuam nãm ⁊ intellectiuã: vita homini cōmēſurata videtur ꝯſiſtere in hoc ꝙ hō ſm rõnem ordinet affectiones ⁊ operatiões ſenſitiuas ⁊ corporales: ſed vacare ſoli operationi ītellectus videt̄ eſſe ꝓpriū ſupernoꝝ ſubiectoꝝ in quibus inuenitur ſola nã intellectiua: quã ꝑticipant ſz ītellectū. ⁊ ideo manifeſtans ꝙ dcm̄ eſt ſubdit ꝙ homo ſic viuēs.ſ. vacando cōtemplationi nō viuit ſm ꝙ hō q̄ eſt cōpoſitus ex diuerſis: ſed ſm qđ aliqd diuinū in ipſo exiſtit: ꝑut.ſ.ſm intellectū diuinaz ſimilitudinē participat. ⁊ iõ quãtū intellectus in ſua ꝑtãte ꝯſiderat̄ differt a cōpoſito ex aĩa ⁊ corpore: tm̄ diſtat operatio ſpeculatiua ab opõne que fit ſm v̄tutē moralē: que ꝓprie eſt circa humana. ſicut ergo intellectus per comparationē ad homines eſt quoddã diuinuz: ita ⁊ vita ſpeculatiua que eſt ſm intellectū: comparat̄ ad vitam moralē: ſicut diuina ad humanam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet autem non ſecundū ſuadentes humana ſapere hominem entem: neqz mortalia mortalem: ſed inquantum contingit īmortalē facere: ⁊ diuina. facere ad viuere ſecundū optimam eorum que in ipſo. Si enim ⁊ mole paruus eſt potētia ⁊ precioſitate multum magis omnibus ⁊ ſuperexcellit. videbitur autem ⁊ vnūqđqz eſſe hoc: ſiquidē principale melius. Inconueniēs ergo fiet vtiqz ſi non ſuiipſius vitam eligat: ſed alicuius alterius qđ ⁊ dictuz prius nunc proprium congruit ⁊ vnicuiqz natura optimū ⁊ delectabiliſſimū eſt vnicuiqz: ⁊ boni vtiqz que ſm intellectum vita: ſiquidem maxime hoc hō. Iſte ergo feliciſſimus.

¶ Excludit quorūdã errorem q̄ ſuadebant ꝙ hō debeat intendere ad ſapiēdū humana: ⁊ mortales ad ſapiendū mortalia: ⁊ fuit hoc dcm̄ ſymonidis poete. vt pz in p̄ncīº metaphyſice: qđ quidez phus dicit eſſe falſum: qꝛ homo debet intendere ad īmortalitatē: quãtū põt ⁊ ſm totum poſſe ſuū facere ad hoc ꝙ viuat ſm intellectū: q̄ eſt optimum eoꝝ que ſunt in homine: q̄ qdez eſt īmortalis ⁊ diuinus. quãuis.n.hoc optimū ſit paruū mole: qꝛ eſt incorporeū ⁊ ſimpliciſſimū. ⁊ per ꝯñs caret magnitudine molis: tñ quãtitate virtutis ⁊ precioſitatis multuz excedit omnia que in hoīe ſunt. virtute qdez excedit in ſuis operationibus: quibus ſuperioribus ꝯiungit̄: ⁊ inferioribus p̄ncipat̄: ⁊ ſic quodãmō omnia complectit̄. precioſitate aūt q̄ʒtuz ad dignitatē ſue nature: qꝛ intellectus eſt īmãlis ⁊ ſimplex incorruptibilis ⁊ īpaſſibilis. vnūqđq; autē .i.totus homo videt̄ eſſe hoc.ſ.intellectus. ſi ita eſt: īmo qꝛ ita ē ꝙ ītellꝰ ē p̄ncipalius ⁊ meliꝰ qđ ſit in hoīe. dcm̄ eſt eniz ſupra in.9.ꝙ vnūquodq; potiſſime videt̄ eſſe id qđ eſt p̄ncipalius in eo: qꝛ omnia alia ſunt quaſi īſtrumēta illius: ⁊ ſic dū homo viuit ſm operationē intellectus: viuit ſm vitã maxime ſibi ꝓpriã. eſſet.n.inconueniens. ſi aliquis eligeret viuere nō ſm vitã ꝓpriã ſuiipſius: ſed ſz vitã alicuius alterꝰ. vñ īconueniēter dicunt qui ſuadent ꝙ hō non debeat vacare ſpeculationi intellectus: ⁊ cū hoc dcm̄ ſit p̄mū in.9. ꝙ illud qđ eſt ſm intellectū eſt ꝓpriū homini: cōgruit etiã ⁊ nunc in ꝓpoſito. illud eniz qđ eſt optimū ſm nãm in vnoquoq; eſt maxime ꝓpriuz ſibi: ꝙ aūt eſt optimū ꝓpriū: ꝯueniēs eſt ꝙ ſit delectabiliſſimū: qꝛ vnuſquiſq; delectat̄ in bono ſibi ꝯueniēti. ſic ergo pz ꝙ ſi hō maxime eſt intellectus tanq̄ʒ p̄ncipaliſſimum in ipſo: ꝙ vita que eſt ſm intellectuz eſt delectabiliſſima homini: ⁊ maxime ſibi ꝓpria: nec hoc eſt contra id qđ ſupra dcm̄ eſt: ꝙ nō eſt ſm hoīes: ſed.ſ̄.hominē: qđ quidē perfectiſſime īuenit̄ in ſubſtãtijs ſuperioribus. in hoīe aūt imperfecte ⁊.q.ꝑticipatiue: ⁊ tñ iſtud paruū eſt maius oībus alijs que in hoīe ſūt. ſic ḡ pz: ꝙ ille q̄ vacat

ſpeculationi veritatis eſt maxime felix quantum homo in hac vita felix eſſe poteſt.

SEcundo autem que ſecundum aliaȝ virtutem.

ℭ Poſtq̄ p̄bus oſtendit ꝙ perfecta felicitas eſt ꝛ principalis ſm̄ ſpeculationē intellectus. Hic inducit quandā aliaȝ ſecundariā felicitatem que conſiſtit in operatiōe virtutū moralium: ꝛ p̄mo ꝓponit ꝙ intendit dicēs: ꝙ cū ille qui vacat ſpeculatiōi veritatis ſit feliciſſimus. ſecundario eſt felix ille qui viuit ſm̄ aliā virtutē. ſ. ſm̄ prudentiaȝ: que dirigit oēs morales virtutes. ſicut. n. felicitas ſpeculatiua attribuit̄ ſapiētie que comprehēdit in ſe alios habitus ſpeculatiōis tāq̄ p̄ncipalior exiſtens: ita etiā felicitas actiua que eſt ſm̄ operationes moraliū virtutū attribuitur prudentie que eſt perfectiua omniū moralium virtutū. vt in ſexto oſtenſum eſt. ℭ Secundo ibi.

ℭ Secundū ipſam eniȝ operationes humane: iuſta enim ꝛ fortia ꝛ alia que ſm̄ virtutes adinuicem agimus in cōmutationibus ꝛ neceſſitatibus ꝛ actionibus omnimodis ꝛ in paſſionibus: qđ decet vnicuiq̄ cōſeruantes. hec aūt eſſe videntur omnia humana. Quedam hoꝝ autem ꝛ accidere a corpore videntur ꝛ multū coappropriari paſſionibus moris virtus. coniugata eſt enim prudentia moris virtuti: ꝛ h̄ prudentie. ſi quidem prudentie quidem principia ſecunduȝ morales ſunt virtutes. Rectum autem moralium ſecundū prudentiā. Concopulate autem ꝛ he paſſionibus circa compoſitum vtiq̄ erunt. Compoſiti auteȝ virtutes humane ꝛ vita vtiq̄ que ſecunduȝ has felicitas. que aūt intellectus ſeparata. tm̄. n. de ipſa dcm̄ eſt certius. dicere. n. maius propoſito eſt.

ℭ Oſtendit ꝓpoſitū quattuor rōnib᷒. Quarū p̄ma eſt: qꝛ operatiōes que ſunt ſm̄ alias virtutes actiuas ſunt operatiōes humane. ſunt. n. circa res humanas. p̄mo quidē circa res exteriores que in vſuȝ hominis veniunt. opera enim iuſtitie ꝛ fortitudinis ꝛ aliarū virtutū que adinuicem agimus exiſtunt in cōmutatiōibus ꝓut ſm̄ iuſtitiā homines inuicē ſua bona cōmutant: exiſtunt etiā in neceſſitatibus: ꝓut. ſ. vnus homo alteri ſubuenit in ſua neceſſitate: exiſtūt etiā in quibuſcūq̄ actiōibus ꝛ paſſionibus humanis: circa quas ſm̄ v̓tutes morales conſeruat̄ id qđ ꝯuenit vnicuiq̄. omnia aūt p̄dicta vident̄ eſſe quedam humana. Scđo aūt quedā ad v̓tutes pertinētia vident̄ pertinere ad corp᷒ ꝛ ad aīe paſſiones. quibus virtus moralis ſm̄ quādā affinitatē appropriat̄. multe eniȝ moraliū virtutū ſunt circa paſſiones. ſicut ex p̄dictis pꝫ. ſic ḡ v̓tus moralis eſt circa humana bona: inquantuȝ eſt circa bona exteriora: et circa bona corporis: et circa aīe paſſiōes. morali aūt virtuti ꝯiungit prudētia ītellectualis v̓tus exiſtēs ſm̄ quādā affinitatē: ꝛ ecōuerſo: qꝛ p̄ncipia prudētie accipiunt̄ ſm̄ v̓tutes morales. quarū fines ſunt p̄ncipia prudētie. rectitudo aūt moraliū virtutū accipit̄ ſm̄ prudentiā: qꝛ facit rectā electionē eoꝝ que ſunt ad finem. vt pꝫ ex his que in. 6. dicta ſunt. ea etiaȝ. ſ. v̓tus moralis ꝛ prudētia ſimul copulant̄ cū paſſionibus: qꝛ. ſ. ſm̄ vtrūq̄ modificant̄ paſſiones. paſſiōes aūt ſunt cōes totius compoſiti ex aīa ꝛ corpore: cuȝ pertineant ad partem ſenſitiuā. vn̄ pꝫ ꝙ tam virtus moralis q̄ prudentia ſunt circa compoſitū. virtutes aūt compoſiti proprie loquendo ſunt humane: inquātū homo eſt compoſitus ex anima ꝛ corpore. vn̄ ꝛ vita que eſt ſm̄ has. ſ. ſm̄ prudentiam ꝛ virtutē moralem eſt humana que dicit̄ vita actiua: ꝛ per ꝯn̄s felicitas que in hac vita conſiſtit eſt humana: ſed vita ꝛ felicitas ſpeculatiua que eſt ꝓpria intellectus eſt ſeparata ꝛ diuina: ꝛ tm̄ dicere ad preſens de ipſa ſufficiat: ꝙ aūt magis per certitudineȝ explicet̄ eſt aliqd maius q̄ pertineat ad propoſitū. agit̄ enim de hoc in tertio de anima. vbi oſtēdit̄ ꝙ intellectus eſt ſeparatus. ſic igit̄ pꝫ ꝙ felicitas ſpeculatiua eſt potior q̄ actiua: quāto aliquid ſeparatū ꝛ diuinū eſt potius q̄ id qđ eſt compoſitum ꝛ humanū. ℭ Secundā rōnem ponit ibi.

ℭ Videbitur autem vtiq̄ ꝛ exteriori largitione in parum vel minus indigere morali: neceſſarijs quideȝ eniȝ ambobus opus ex equali fit: ꝛ ſi magis laborat circa corp᷒ politicus ꝛ quecūq̄ talia. Parum vtiq̄ quidē differt: ad operationes autem multum differt. liberali quidē enim opus erit pecunijs ad agere liberalia. ꝛ iuſto vtiq̄ ad redditiones. Voluntates enim īmanifeſte. ſimulant eniȝ ꝛ non iuſti iuſte agere velle. Forte autem potentia ſiquidem perficit aliquid eorum que ſecundū virtutē ꝛ tēperato poteſtate: qualiter enim manifeſtus erit vel iuſtus vel alioruȝ aliquis. Queritur auteȝ quidē vtrum principaliter virtutis electio vel actiones: vel in ambabus exiſtentibus. perfectum vtiq̄ manifeſtum qđ in ambabus vtiq̄ erit. ad actiones aūt multis opus eſt. ꝛ quanto vtiq̄ maiores ſunt ꝛ meliores pluribus. ſpeculanti autem a nullo talium ad operationeȝ neceſſitas. ſed vt ꝯuenit dicere ꝛ impedimenta ſunt ad ſpeculationem: ſecunduȝ autem ꝙ homo eſt ꝛ pluribus conuiuit eligit ſecundū virtutē agere. opus habebit igitur talibus ad humaniter conuerſari.

ℭ Et dicit ꝙ ſpeculatiua vita ꝛ felicitas videt̄ paruȝ vel ſaltē minus q̄ moralis indigere ꝙ homini largiant̄ exteriora bona. verū eſt. n. ꝙ ambobus. i. tam ſpeculatiue q̄ morali opus eſt habere neceſſaria vite. puta cibū ꝛ potū ꝛ alia hōꝫ: quāuis circa corpus magis laboret actiuus q̄ ſpeculatiuus: qꝛ exteriores actiōes per corpus agunt̄: tn̄ quātū ad hoc nō eſt magna differētia quin equaliter neceſſarijs vtraq̄ idigeat: ſed quātū ad opatiōes vtriuſq̄ magna eſt: qꝛ virtuoſus multis indiget ad ſuas opationes. ſic pꝫ ꝙ liberali opus eſt pecunijs ad agendum liberaliter: ꝛ ſil̓r iuſtus indiget pecunijs ad hoc ꝙ reddat illa que dꝫ: ꝛ ſi quis dicat actus liberalitatis: eſt etiā velle dare ꝛ actus iuſtitie velle reddere qđ pōt eē etiā ſine pecunijs. ꝯſiderādū eſt ꝙ volūtates hoīuȝ nō ſunt manifeſte ſine opatiōibus exterioribus. multi. n. q̄ nō ſunt iuſti ſimulāt ſe velle iuſte agere: ſꝫ ad hoc ꝙ ſit manifeſtū de aliquo an ſit fortis īdiget aliquo exteriori: ꝛ ſic dꝫ aliqđ exteri᷒ fortitudīs ꝑficere. ꝛ ſil̓r tēperat᷒ īdiget poteſtate vtēdi delectatōib᷒ ad hoc ꝙ māifeſtet̄ tꝑantia. aliter. n. niſi aſſit facultas opandi nō poterit eē manifeſt᷒: neq̄ ille v̓tuoſus. ſ. tēperatus vel fortis: neq̄ aliqs ali᷒.

τ ideo poteſt queri quid ſit principalius in virtute morali. vtruʒ electio interior vel actiones exteriores: cū vtrūqʒ ad virtuteʒ exigatur: τ quāuis electio ſit principalior in virtute morali. vt ſupra dcm̄ eſt: tamen manifeſtū eſt ꝙ ad omnimodaʒ perfectionē virtutis moralis requiritur nō ſolum electio: ſed etiā operatio exterior. ad actiones auteʒ exteriores opus eſt homini ꝙ habeat multa: τ tanto plura quanto actiones debent eſſe maiores τ meliores: ſed ille qui vacat ſpeculationi nullo taliū indiget ad ſuam operationem. quinimo pōt dici ꝙ exteriora bona impediunt hominē a ſpeculatione ꝓpter ſollicitudinem: que ex eis ingerit̄ homini diſtrahens animum hominis ne totaliter poſſit ſpeculatiōi vacare: ſed ſi homo ſpeculatiuus indigeat exterioribus reb⁹. hoc erit inquātum eſt homo indigens neceſſarijs: τ inquantum conuiuit pluribus: quos interdum opʒ iuuare: τ inquantū hō contemplatiuus eligit viuere ſm virtutem moralem: τ ſic indigebit talibus ad hoc ꝙ humaniter conuerſet̄. ſic igit̄ pʒ: ꝙ felicitas ſpeculatiua eſt potior ꝙ̄ actiua q̄ eſt ſm vtutē moralē. ❡ Tertiā rōnem ponit ibi.

b ❡ Perfecta autem felicitas: quoniā ſpeculatiua quedā eſt operatio τ hinc vtiqʒ apparebit. deos enim maxime ſuſpicati ſumus beatos τ felices eſſe. actiones aūt quales attribuere debite ipſis. vtruʒ iuſtas vel ridiculi apparebūt: cōmutatiōes τ depoſitiōes dantes τ quecūqʒ alia talia. Sed fortes ſuſtinētes terribilia τ periclitantes: quoniā bonuʒ vel liberales: cui aūt dabunt. inconueniens aūt τ ſi erit ipſis nūmiſma vel aliquid tale. Si aūt temperati quidem vtiqʒ erunt vel oneroſa laus: quoniam non habent prauas concupiſcentias. pertrāſeuntibus autē omnia apparebunt vtiqʒ que circa actiones praua τ indigna deis. Si tamē viuere oēs ſuſpicati ſunt ipſos τ operari ergo nō. oportet enim dormire quēadmoduʒ endimiona viuēti vtiqʒ ab agere ablato. adhuc autem magis a facere quid relinquitur preter ſpeculationem. Quare dei operatio beatitudine differēs: ſpeculatiua vtiqʒ erit τ humanarum vtiqʒ que huic cognatiſſima feliciſſima.

❡ Et dicit ꝙ hoc ꝙ felicitas perfecta conſiſtat in quadā ſpeculatiua operatione ex hoc apparet: ꝙ dijs. i. ſubſtantijs ſeparatis maxime videtur competere ꝙ ſint felices τ beati: nec tamen poſſumus eis attribuere actiōes moralium virtutū. ſi quis enī attribueret eis iuſtitie operationes: apparerent deridendi: vtpote cōmutationes facientes: vel etiam ſua bona apud alios deponentes: vel quecūqʒ alia opera facientes: τ ſimiliter nō poteſt eis attribui fortitudo. vt. ſ. ſufferant terribilia τ pericula propter bonū cōmune. ſimiliter etiā nō competit eis liberalitas ꝓut eſt virtus humana. nō eniʒ eſt aſſignare eis cui mortaliuʒ dent hꝫ dona que dant homines liberaliter: quia inconueniens eſt. ſi aliquis dicat eos vti ad dandū denarios vel alia hꝫ. ſi aūt aliquis attribuat eis temperantiā huius laus magis eſſet oneroſa deo ꝙ̄ grata. non enim eſt laudabile deo ꝙ nō habeat prauas concupiſcētias: quia nō eſt natus eas habere. ſic ergo pertranſeūdo oēs actiones moraliū virtutuʒ apparet ꝙ ſunt parua τ indigna dijs. i. ſubſtantijs ſuperioribus: ſed tamen opinātur ꝙ viuant: τ per ꝯñs ꝙ operent̄. non eniʒ conuenit eis ꝙ nihil operent̄: ſicut dormientes: ſicut dicit̄ de quodam phō: quia diu vixit dormiens: ſi igit̄ a vita diuina auferamus agere moraliū virtutū τ prudentie: τ adhuc multo magis auferamus a diuina vita facere: qꝺ eſt propriū artis: nulla alia operatio dei que excellit in beatitudīe eſt niſi ſpeculatiua. et ſpeculatiōe ſapientie ſue oīa fecit. ex quo pʒ ꝙ inter operatiōes hūanas illa que eſt ſimillima diuine ſpeculatiōi eſt feliciſſima. ❡ 4ᵃᵐ rōnē ponit ibi.

❡ Signum auteʒ τ nō participare reliqua animalia felicitate tali operatione priuata perfecte. Dijs quidem enim omnis vita beata. hominibus autem inquantū ſimilitudo quedam talis operationis exiſtit. Aliorum aūt animalium nulluʒ felix eſt: quia nequaꝙ̄ cōmunicat ſpeculatione. Inquantum vtiqʒ ſpeculatio: τ felicitas: τ quibus magis exiſtit ſpeculari: τ felices eſſe non ſm accidens: ſed ſm ſpeculationem. Hec enim ſm ſeipſam honorabilis. quare erit vtiqʒ felicitas ſpeculatio quedā.

❡ Et dicit ꝙ ſignū h⁹ ꝙ perfecta felicitas cōſiſtat in contemplatione ſapientie eſt ꝙ animalia irratiōalia que carent felicitate omnino ſunt ꝑuata tali operatione: qꝛ nō habent intellectū: quo nos ſpeculamur veritateʒ. aliquo aūt modo participant operationes virtutū moralium: ſicut leo actu fortitudis τ liberalitatis. cyconia actu pietatis ad parentes. τ hoc rationabiliter. dijs enim. i. ſubſtantijs ſeparatis: quia habēt ſolam intellectualē vitam tota eoꝝ vita eſt bona. homines aūt in tm̄ ſunt beati: inquantū exiſtit in eis quedaʒ ſimilitudo talis operatiōis. ſ. ſpeculatiue: ſed nulluʒ alioꝝ animaliuʒ eſt felix: qꝛ in nullo cōmunicant ſpeculatiōe: τ ſic pʒ ꝙ quantuʒ ſe extendit ſpeculatio tm̄ ſe extendit felicitas: τ quib⁹ magis competit ſpeculari magis competit eſſe felices: τ nō ſm accidens: ſed ſecundum ſpeculationē que eſt ſecundū ſe honorabilis. vnde ſequitur ꝙ felicitas principaliter ſit quedam ſpeculatio.

OPus erit autem τ exteriori proſperitate homini enti. nō eniʒ per ſe ſufficiēs natura ad ſpeculari: ſed oportet τ corpus ſanum eſſe τ cibum τ reliquum famulatum exiſtere.

❡ Poſtꝙ̄ phus oſtendit quid ſit perfecta felicitas. hic oſtendit quomodo ſe habeat ad exteriora. Et pmo oſtēdit quomodo ſe habeat felix ad bona inferiora. Secundo quomodo ſe habeat ad deum. ibi. (Secundum intellectum τc.) Circa pmum duo facit. Primo oſtēdit quantuʒ indigeat felix exterioribus τ terrenis bonis. Secundo confirmat per auctoritatem ſapientuʒ. ibi. (Et ſolon autem τc.) Circa pmum duo facit. Primo oſtendit ꝙ felix indiget exterioribus. Secundo oſtendit ꝙ non indiget multis τ magnis. ibi. (Non tamen eſtimanduʒ τc.) Dicit ergo primo: ꝙ felix cum ſit homo opus habet exteriori proſperitate. humana enim natura non eſt ſufficiens ad ſpeculandum propter conditionem corporis qꝺ ad ſui ſuſtentationē indiget exterioribus rebus. ſubſtantia autem intellectualis in corpore per ſe ſufficiens eſt ad ſpeculanduʒ. homini autem ad hoc ꝙ ſpeculetur opus eſt primo habere corpus ſanum: quia per infirmitateʒ debilitantur vires ſenſitiue quibus homo vtit̄ in

ſpeculando. diſtrabitur etiaꝫ intentio mentis ab attentione ſpeculationis. indiget etiaꝫ homo cibo ⁊ nutritiōe corporis ⁊ reliquo famulatu. vt ſcilicet ſibi miniſtrētur omnia alia que ſunt ſibi neceſſaria ad vitam humanaꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non tamē exiſtimandum multis ⁊ magnis indigere futuruꝫ felicem. ſi non contingit ſine exterioribus bonis beatum eſſe. nōenim in ſuperabundantia in ſe ſufficiens iudicium neqꝫ actio: poſſibile autem ⁊ non principes terre ⁊ maris agere bona etenīꝫ a moderatis poterit vtiqꝫ aliquis agere ſm virtutem. Hoc autem eſt videre manifeſte. idiote eniꝫ potentibus nō minus videnť ſtudioſa agere: ſed ⁊ magis. ſufficiens auteꝫ tanta exiſtere. erit enim vita felix ſecundum virtutem operantis.

¶ Oſtendit ꝙ homo nō indiget multis exterioribus rebus ad felicitatē: ⁊ dicit ꝙ ſi nō cōtingat aliquē eſſe beatuꝫ beatitudine huius vite abſqꝫ exterioribus rebus neceſſariꝫs ad vitam humanā: nō tamē eſt exiſtimandū ꝙ ad hoc ꝙ aliquis fiat felix indigeat multis ⁊ magnis diuitiꝫs: ꝙ eniꝫ aliquis ſit ſibi per ſe ſufficiens: qđ requiriť ad felicitatē: non conſiſtit in ſuperabundātia diuitiarū. paucis enim indiget natura. ſuperabundantia aūt facit minus per ſe ſufficientes. indiget enī homo multoꝝ auxilio ſeu miniſterio ad cuſtodiendas ⁊ gubernādas ſupabundantes diuitias. ſimiliter etiā rectitudo iudiciꝫ tā rōnis ſpeculatiue q̄ꝫ practice: ⁊ exterior actio ꝟtuoſa pōt eſſe abſqꝫ diuitiarū abundantia: ⁊ qꝛ hoc manifeſtū erat quantū ad iudiciū rationis. manifeſtat h ꝯñter quantū ad actionē virtutis: que pluribus indigere videť. vt ſupra dcm̄ eſt: ⁊ dicit ꝙ poſ̄e eſt ꝙ illi qui nō ſunt pncipes terre ⁊ maris. q. in diuitiꝫs nō ſuperabūdātes: bene operari poſſunt. ſi enim aliquis moderate habeat de bonis exterioribus poterit operari ſm virtuteꝫ: qđ manifeſto appet experimento. homines eniꝫ ydeote. i. populares ⁊ puatam vitā agentes videnť agere virtuoſa non minus q̄ꝫ potētes: ſed etiā magis q̄ꝫ potentes. naꝫ potentes impediunť a multis virtuoſis actibus: tū ꝓpter nimias occupatiōes ⁊ ſollicitudines: tum etiā ꝓpter ſuperbiam ⁊ abundantiā diuitiaruꝫ. ſufficit autem ad felicitatem ꝙ homo tm̄ habeat de exterioribus bonis: ꝙ poſſit virtuoſa operari: quia ſi aliquis opereť ſm veritateꝫ: eſſet vita eius felix: cū felicitas in operatiōe virtutis ꝯſiſtat. ſicut prius dcm̄ eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſolon autem felices fore enunciauit bene dicens moderate his que extra ditatos: agentes auteꝫ optima exiſtimabit. ⁊ viuentes temperate: contingit enim moderata poſſidentes agere que oportet.

¶ Cōfirmat qđ dcm̄ eſt per dicta ſapientū: ⁊ pmo propoſnit eoꝝ dicta. ſecūdo oſtendit in propoſito eis eſſe credēdum. ibi. (Cōſonare itaqꝫ ⁊c.) Circa pmū duo facit. Primo introducit dcm̄ ſolonis qui illos enunciauit eſſe felices: qui moderate ſunt ditati: quātū ad exteriora bona. hꝫ eniꝫ maxime inueniunť agere virtuoſa ⁊ viuere tēperate: qꝛ aliq moderatas diuitias poſſidentes res poſſunt agere: que opꝫ: a quo impediunť tam illi q ſuperabūdāt in diuitiꝫs ꝓpter nimiā ſollicitudinē vel ꝓpter elatiōeꝫ: q̄ꝫ etiā illi qui in talibus deficiunt. quos opꝫ nimis ſollicitari circa victū querendū: deficit etiaꝫ eis in pluribus opportunitas bene operandi. ¶ Secundo ibi.

¶ Videtur autem ⁊ anaxagoras non diuitem: neqꝫ potenteꝫ exiſtimare felicem dicens: quoniam nō vtiqꝫ admiratur ſiquidē inconueniēs appareat multis. Iſti enī iudicant his que extra: hec ſentientes ſolum.

¶ Inducit ad idē ſententiā Anaxagore: cui videbatur ꝙ aliquis: neqꝫ diues: neqꝫ potēs potuit eſſe felix: nec mirabať. ſi hoc videať inconueniēs multis: qꝛ multitudo hominum iudicat ſecundū exteriora bona que ſola cognoſcit. ignorat aūt bona rōnis que ſunt vera hominis beati ſm que aliquis eſt felix. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſonare vtiqꝫ rationibus videtur ſapientum opiniones: eiſdem quidē igitur ⁊ alia habent quedam: verum autem in operabilibus ex operibus ⁊ vita iudicatur: in his eniꝫ dominans. intēdere autem predicta oportet ad opera ⁊ vitaꝫ inferentes: ⁊ conſonantibus quidē operibus acceptandum. diſſonantibus auteꝫ ſermones ſuſcipiendum.

¶ Oñdit ꝙ dictis ſapientuꝫ in hac materia eſt acqeſcendum: concludēs ex pdictis ꝙ opiniones ſapientū conſonant rōnibus. vñ habere videnť quandaꝫ fidem: ſed in operabilibus magis iudicať verum circa dcm̄ alicuius ex operibus ⁊ ex modo viuēdi ipſius q̄ꝫ etiā ex ratiōe: qꝛ dñans. i. id qđ eſt pncipale circa operabilia: ꝯſiſtit in his. ſ. operibus ⁊ modo viuendi. nō eniꝫ circa talia pncipaliter queriť cognitio: ſed opus. vt in ſecūdo habitū eſt. ⁊ iđ ea que dicta ſunt: opꝫ cōſiderare per cōparationē ad opera: ⁊ vitam ſapientum: ⁊ ea quibus opera ſapientū conſonant ſunt acceptāda. puta ꝙ nō requiranť ad felicitatē ſuperabundātes diuitie: quas ſapiētes nō querunt. ſi vo diſſonāt opera ſuſpicandū eſt ꝙ ſint ſermones veritateꝫ nō habētes. ſicut pꝫ de ſnīa ſtoicorum: qui dicebāt exteriora nullum bonū hominis eſſe: cuius contrariū in operationibus eoꝝ apparet. appetunt. n. ea ⁊ querunt tanq̄ꝫ bona. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Secundum intellectum autem operans ⁊ hunc curās: ⁊ diſpoſitus optime ⁊ dei amantiſſimus videtur eſſe. Si enim quedā cura humanorum diꝫs fit: quēadmodum videtur: erit vtiqꝫ gaudere rationabile ipſos optimo ⁊ cognatiſſimo. hoc autem vtiqꝫ erit intellectus: ⁊ diligentes maxime hoc ⁊ honorantes beneficiare vt de amicis ipſis curantibus: ⁊ recte ⁊ bene operantes. Quoniam autem hec omnia ſapienti maxime exiſtunt non immanifeſtuꝫ. deo amantiſſimus eſt ergo: eundem auteꝫ veriſimile ⁊ feliciſſimum: quare ⁊ ſi ſic erit ſapiens maxime felix.

¶ Oſtendit qūo felix ſe habeat ad ſuperiora. ſ. ad dñm: ⁊ dicit ꝙ felix felicitate ſpeculatiua: qꝛ operať ſm intellectūm cōtemplando veritatē ⁊ curam ſuā apponit ad bona intellectus. videť eſſe optime diſpoſitus inquātū excellit in eo qđ optimū hois eſt: ⁊ etiā amantiſſimus deo. ſuppoſito. n. ſicut rei veritas hꝫ ꝙ deus habeat curam ⁊ ꝓuidentiā de rebus humanis rationabile eſt ꝙ delectetur circa homines de eo ꝙ eſt optimuꝫ in eis: ⁊ qđ eſt co

gnatiſſimū.i.ſimillimū deo:qđ quidē eſt itellectus:vt ex premiſſis pꝫ:⁊ ꝑ ꝯñs rationabile eſt ꝙ deus maxime benefaciat his qui amant intellectum ⁊ honorant:ipſuꝫ bonum intellectus omnibus alijs preferentes.q. ipſi dij curent de his qui recte ⁊ bene operantur.manifeſtuꝫ eſt autem ꝙ omnia predicta conueniunt ſapienti.ſapiens enī diligit ⁊ honorat intellectum qui maxime amatur a deo inter res humanas.ſapiens etiam bene ⁊ recte operatur. relinquitur ergo ꝙ ipſe ſit deo amantiſſimus. ille auteꝫ eſt feliciſſim⁹ qui maxime amatur a deo qui eſt fons omnium bonorum.relinquitur etiam ſm hoc:ꝙ qꝛ felicitas hominis dicitur eſſe per hoc ꝙ amatur a deo: ꝙ ſapiens eſt maxime felix ex quo pꝫ ꝙ vltimam felicitateꝫ humanam ponit ar. in operatione ſapientie. de qua ſupra in octauo determinauit:non aūt in continuatione ad intelligentiam agentem: vt quidam fingunt.attendenduꝫ ē ꝙ in hac vita non ponit perfectam felicitatem: ſed talis qualis poteſt competere humane ⁊ mortali vite. vnde ⁊ ſupra in primo dixit:beatos autem homines ⁊c̄.

h° VEruꝫ igitur ſi de his ⁊ virtutibus adhuc autem de amicitia ⁊ delectatione ſufficienter dictum eſt in typis:finem habere exiſtimandum electionem.

¶ Poſtq̄ph̄us determinauit de fine virtutis conſiderato in ipſo homie virtuoſo qui eſt delectatio vel felicitas. h̄ determinat alium finem. q accipitur per comparationem ad bonū cōe:oſtendens ꝙ preter predictam doctrinam moralium:neceſſe eſt eſſe aliam legis poſitiuaꝫ:que intendit ad bonuꝫ cōe.Et circa hoc tria facit. Primo oñdit neceſſariam legis pōnem.Secundo neceſſarium eſſe ꝙ aliquis fiat legis poſitiuus. ibi.(In ſola autem ⁊c̄.) Tertio oſtendit qualiter poſſit fieri legis poſitiuus. ibi. (Igitur poſt hoc ⁊c̄.)Circa primū duo facit. Primo mouet qōnem : vtrum.ſ. ſufficienter dictum eſt in typis.i. inquantum typice ⁊ figuraliter dici debuit.de his.ſ.que pertinent ad felicitatem ⁊ de virtutibus ⁊ de amicitia ⁊ de delectatione exiſtimandum ſit ꝙ electio verum habeat finem ⁊ complementum:qua ſcꝫ eligimus tractare de bono humano vel adhuc ē aliquid ſuperaddendum.

¶ Secundo ibi.

¶ Vel quemadmodum dicitur non eſt in operabilibus finis ſpeculari ſingula ⁊ cognoſcere. ſed magis operari ipſa. nihil igitur de virtute ſufficiens ſcire ſed habere ⁊ vti tentandū: vel ſi aliqualiter aliter boni efficiamur.

¶ Determinat veritatem oſtendens ꝙ adhuc aliquid aliud requiritur.⁊ primo oſtendit ꝙ requiritur aliquid fieri bonum.Secundo oſtēdit ꝙ ad hoc ꝙ aliquis fiat bonus requiritur conſuetudo vite bone.ibi.(Siquidē igit̄ eſſent ⁊c̄.)Tertio oſtendit ꝙ ad hanc conſuetudineꝫ habendaꝫ requiritur legis poſitio.ibi.(Ex iuuene aūt ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ finis ſciētie que eſt circa operabilia non eſt cognoſcere ⁊ ſpeculari ſingula:ſicut in ſciētijs ſpeculatiuis:ſed magis facere ipſa:⁊ qꝛ ad hoc ꝙ ſm veritatem ſumus boni ⁊ operatores bonorū non ſufficit ad ſcientiam:que intendit bonum humanuꝫ: ꝙ aliquis cognoſcat virtutem: ſed temptanduꝫ eſt ꝙ aliquis habeat eaꝫ ſcꝫ ſm habitum:⁊ vtatur ea.ſ.ſm actuꝫ vel ſi aliquis eſtimet ꝙ per alium modum poſſit homo fieri bonus q̄ꝫ per virtutē tētandum eſt illud habere. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Siquidem ergo eſſent ſermones per ſe ſufficientes ad facere ſtudioſos:multe vtiqꝫ mercedes ⁊ magne ⁊ iuſte fierent ſm theognideꝫ ⁊ oportebit vtiqꝫ has tribuere. Nunc autem videntur prouocare quidem ⁊ mouere iuuenuꝫ liberales poſſe ſermones ⁊ morem nobilem: ⁊ vt vere amantem bonum facere vtiqꝫ catacochimuꝫ ex virtute.multos autem non poſſe ad bonitatem prouocare:nō enim nati ſunt verecundie obedire ſed timori in recedere a prauis propter turpe.ſed propter penas.paſſione enim viuentes ipſas delectationes perſequuntur per quas ipſe erūt.fugiunt autem oppoſitas triſtitias.boni auteꝫ ⁊ vere delectabilis neqꝫ intellectum habent non guſtatiui exiſtentes. tales autem quis vtiqꝫ ſermo tranſformaret: non enī poſſibile vel non facile que ex antiquo ꝯſuetudinib⁹ cōprehēſa ſermone trāſmutare.

¶ Oñdit ꝙ ad h̄ ꝙ aliqs fiat bonus requiritur conſuetudo.⁊ primo oſtendit ꝙ ad hoc non ſufficit ſolus ſermo ꝑſuaſiuus.Scđo oſtēdit ꝙ neceſſaria eſt conſuetudo.ibi. (Amabile aūt ⁊c̄.)Dicit ergo primo: ꝙ ſi ſermones perſuaſiui per ſe ſufficerent ad faciendum homines ſtudioſos:multe ⁊ magne mercedes deberentur alicui ſm theognim.i.propter artem perſuadendi ad bonum.⁊ eēt omnino neceſſarium ꝙ magne mercedes retribuerent̄ perſuaſoribus:ſed non ita eſt vl̄r. videmus.n.ꝙ ſermones ꝑſuaſiui poſſunt prouocare ⁊ mouere ad bonuꝫ iuuenes liberales.qui.ſ.non ſunt ſubiecti vitijs ⁊ paſſionibus:⁊ qui habent nobiles mores inquantum ſunt apti ad oꝑationes virtutum:⁊ qui vere amant bonum.poſſunt fieri cathacocini.i.repleti virtute ⁊ honore.tales.n.qui ſunt bene diſpoſiti ad virtutem ex bonis ſuaſionibus prouocantur ad perfectionem virtutis:ſed multi hominum nō poſſunt per ſermones prouocari ad bonitatem: qꝛ non obediunt verecundie que timet turpitudinem:ſed magis coercentur timore penarum.non.n.recedunt a prauis opibus propter eorum turpitudinem : ſed propter penas q̄s timent:qꝛ.n. viuunt ſm paſſioneꝫ non ſm rationem : per quas paſſiones proprie magis in eis accreſcunt. fugiunt triſticias contrarias queſitis delectationibus que ꝑ penas eis inferuntur. non autem intelligunt id qđ eſt vere bonum:⁊ delectabile:neqꝫ etiam dulcedineꝫ eius guſtu ꝑcipere poſſunt.tales autē homines nullo ſermone trāſmutari poſſunt:ad hoc.n.ꝙ aliquis ſermōe trāſmutetur requiritur ꝙ proponatur homini aliquid qđ acceptet.ille autem cui non ſapit bonum honeſtum : ſed inclinatur ad paſſiones non acceptat quicquid proponatur ſermone inducente ad virtutem:vnde non eſt poſſibile vel ſaltem non eſt facile:ꝙ aliquis per ſermonem poſſit hominem tranſmutare ab his que per antiquam conſuetudinem comprehendit:ſicut etiam in ſpeculatiuis non poſſet reduci ad veritatem ille qui firmiter adheret contrarijs principiorum quibus in operabilibus proportionantur fines:vt ſupra dictum eſt.¶ Deinde cum dicit.

¶ Amabile auteꝫ forte eſt ſi omnibus exiſtentibus ꝑ que epyiches videntur fieri : accipiam⁹ virtutem. Fieri autem bonos exiſtimant. Hij qdē natura. hij autem conſuetudine. hij auteꝫ doctrina:qđ quideꝫ igitur nature manifeſtum qđ non in nobis exiſtit:ſed ſm aliquam diuinā

cauſaȝ ⁊ vere bene fortunatus exiſtit. Sermo autem ⁊ doctrina nequando non in omnibus poteſt: ſed opus eſt preparatam eſſe conſuetudinibus auditoris animam ad bene gaudere ⁊ odire: quemadmodum terram nutrientem ſemen: non enim vtiqȝ audiet ſermonem conuenientem neqȝ intelliget qui ſm paſſionem viuit. ſic autem habentem qualiter poſſibile ꝑſuaderi: totaliter autem non videtur ſermoni credere paſſio ſed violentie. Oportet vtiqȝ morē preexiſtere aliqualiter proprium virtutis diligentem bonum ⁊ aſpnantem turpe.

Oſtendit ꝙ requiritur conſuetudo ad hoc ꝙ aliquis fiat bonus: ⁊ dicit ꝙ non debemus eſſe contenti ſolis ſermonibus ad acquirendum virtutem: ſed multum oȝ eē carum nobis: ſed etiam habitis omnibus per que homines videntur eſſe virtuoſi conſequamur virtutem. circa que triplex eſt opinio. quidam enim dicunt ꝙ homines fiūt boni per naturā: puta ex naturali complexione cum impreſſione corporum celeſtium. quidam vero dicūt ꝙ homines ſunt boni ꝑ exercitiū. alij vero dicunt ꝙ homines fiunt boni per doctrinam: ⁊ hec quidem tria aliqualiter vera ſunt. nam ⁊ naturalis diſpoſitio proficit ad virtutem ſm ꝙ in ſexto dictū eſt: ꝙ quidaȝ mox a natiuitate videntur fortes vel temperati ſm quandam naturalē inclinationem. ſed hꝰ natutalis virtus eſt imperfecta: vt ibidem dictum eſt: ⁊ ad eius perfectioneȝ exigitur: ꝙ ſuperueniat perfectio intellectus ſeu rationis. ⁊ propter hꝰ exigitur doctrina que ſufficeret ſi in ſolo ītellectu ſeu ratione virtus conſiſteret ſm opinioneȝ ſocratis: qui ponebat virtutem eſſe ſcientiam: ſed quia requiritur ad virtutem rectitudo appetitus: neceſſaria etiam eſt conſuetudo per quam appetitus inclinetur ad bonum: ſed illud qꝺ ad naturam pertinet. manifeſtum eſt ꝙ non exiſtit in poteſtate noſtra: ſed prouenit hominibns ex aliqua diuina cā: puta ex īpreſſione celeſtiuȝ corporum quantum ad corporis humani diſpoſitioneȝ: ⁊ ab ipſo deo qui ſolus ē ſupra intellectum: quantuȝ ad hoc ꝙ mens hominis moueatur ad bonum: ⁊ ex hoc homines vere ſunt bene fortunati ꝙ per diuinam cauſam inclinantur ad bonuȝ: vt pȝ in cap. de bona fortuna. dictum eſt auteȝ ſupra: ꝙ ſermo ⁊ doctrina nō hȝ efficaciaȝ in omnibꝰ. ſed opȝ ad hꝰ ꝙ hēat efficaciā in aliq̄ ꝙ auditoris aīa ex multis bonis cōſuetudinibus ſit preparata ad gaudenduȝ de bonis ⁊ ad odiendum mala: ſicut opȝ etiam terram eſſe bene cultaȝ ad hoc ꝙ nutriat bene ſemen. ſic. n. ſe habet ſermo auditus in anima: ſicut ſemen in terra. ille enim qui viuit ſm paſſiones non libenter audiet ſermoneȝ monentis neqȝ etiam intelliget. ita ꝙ iudicet illud eſſe bonum ad qꝺ inducitur. vnde nō poteſt ab aliquo perſuaderi: ⁊ vt vl'r loquamur paſſio que per conſuetudinem firmata in homine dominatur non cedit ſoli ſermoni: ſed oportet adhibere violentiam: vt. ſ. hō cōpellat ad bonū: ⁊ ſic pȝ ꝙ ad hoc ꝙ ſermo monentis in aliquo efficaciam habeat. opȝ preexiſtere conſuetudinē per quā hō acquirat morē proprium virtutis: vt. ſ. diligat bonū honeſtum ⁊ abhominetur turpe. Deinde cum dicit.

Ex iuuene auteȝ ductione recta ſortiri ad virtutem difficile non talibus nutritum legibus: temperate enim viuere ⁊ perſeueranter nō delectabile multis: aliterqȝ iuuenibus. ꝓpter qꝺ legibus oportet ordinatam eſſe nutritioneȝ ipſorū ⁊ adinuētiones: non erunt enim triſtia cōſuetudinarie facta.

Oſtendit ꝙ ad bonam conſuetudineȝ requiritur legis poſitio. ⁊ primo oſtendit ꝙ per legeȝ omnes fiunt boni. ſecundo oſtendit ꝙ hoc ſine lege cōgrue fieri non poteſt ibi. (Si igitur ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo oſtēdit propoſitum. Scđo inducit ad hoc quoddam ſignum ibi. (Propter qꝺ ⁊c.) Circa primum duo facit. Priō oſtēdit propoſitum quantū ad iuuenes. ſecundo quātum ad alios. ibi. (Non ſufficiēs ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ difficile eſt ꝙ aliquis ab ipſa iuuentute manuducatur ad virtutem ſm bonas cōſuetudines niſi nutriatur ſub bonis legibus: per quas quedam neceſſitas indicatur homini ad bonum. ꝙ. n. aliquis viuat temperate. abſtinendo. ſ. a delectabilibus: ⁊ ꝑſeueranter: vt. ſ. non recedat a bono ꝓpter labores ⁊ triſtitias: non eſt delectabile multis hominibus: ⁊ ſpecial'r iuuenibus qui ſunt proni ad delectationes: vt in ſeptimo dictuȝ eſt. ⁊ ideo oȝ ꝙ nutritiones puerorum ⁊ adinuentiones eoruȝ ſint ordinate per bonas leges: ex quibus quodammodo iuuenes compellātur conſueſcere bona: que quando iam in conſuetudinē venerūt nō erūt triſtia: ſed magis delectabilia. Deinde cū dic.

Nō ſufficiens autem forte iuuenes exiſtētes nutritione ⁊ cura ſortiri recta: ſed qꝛ oportet ⁊ virum factuȝ adinuenire ipſa ⁊ aſſuetus: ⁊ circa hec indigemus legibus ⁊ totaliter vtiqȝ circa omnem vitam. Multi enim neceſſitati magis q̄ȝ ſermoni obediūt ⁊ iacture q̄ȝ bono.

Oſtendit ꝙ etiam alij indigent legis latione: ⁊ dicit ꝙ non ſufficit qꝺ homines ſolum dū ſunt iuuenes bene nutriantur ſm leges: ⁊ bona cura de eis habeatur: ſed etiaȝ plus quādo aliquis factus eſt vir: oȝ ꝙ adiueniat vias honeſtas ad operanduȝ. ⁊ ꝙ in talibus conſueſcat ⁊ ad hoc indigemus legibus: ⁊ nō ſolum a principio: quando. ſ. aliquis incipit fieri vir: ſȝ ēt vl'r per totam vitam hominis. multi enim ſunt qui magis obediunt neceſſitati. ideſt coactioni q̄ȝ ſermoni. ⁊ magis obediūt iacture. i. dāno qꝺ incurrūt ꝓ penis q̄ȝ bono honeſto. Deinde cum dicit.

Propter qꝺ exiſtimāt legis poſitores oportere qdē aduocare ad ꝟtutē ⁊ ꝓuocare boni gratia. vt obedientibus his qui epyiches cōſuetudinibus precedentibus: inobedientibus autē ⁊ degenerioribus exiſtētibus ⁊ penas ⁊ punitiones apponere. Inſanabiles autem totaliter exterminare. Epyichem quidem enim ad bonū viuētem ſermonibus obedire. prauū autem delectationem appetentem. triſtitia puniri quemadmodum ſubiugalem. Propter qꝺ ⁊ aiunt oportere tales fieri triſtitias q̄ maxime ꝯtrariantur amatis delectationibꝰ.

Inducit quoddaȝ ſignum ad propoſitum: ⁊ dicit ꝙ: qꝛ ad bonam vitam hominis requiritur neceſſitas inducta per legem. inde eſt qꝺ quidam legis poſitores extimant ꝙ opȝ homines aduocare ad virtutem. ita. ſ. vt virtuoſi qui propria ſponte obediunt rebus honeſtis per precedētes conſuetudines prouocent ad bonum. puta oſtendendo honeſtatem eius ꝙ proponitur. ſed his qui ſūt inobedientes ⁊ mores degeneres habent apponunt penas cor

poꝛales.puta flagella ⁊ diuerſas punitiones vituperãdo eos:⁊ in pꝛopꝛijs rebus dãnificando.illos auteꝫ qui ſunt totaliter inſanabiles exterminant.ſicut cum ſuſpendunt latronem.⁊ hoc ideo:qꝛ virtuoſus qui ſuam vitam oꝛdinat ad bonum ſoli ſermoni obedit quo bonum pꝛoponitur:ſꝫ homo pꝛauus: qui appetit delectationem : dꝫ puniri per triſtitiam ſeu doloꝛem.quemadmodũ ſubiugale.i. ſicut aſinus ducitur flagellis:⁊ inde eſt ꝙ ſicut dicunt oꝫ tales triſtitias adhibere que maxime contrariãtur amatis delectationibꝰ . puta ſi aliquis inebꝛiauit ſe ꝙ detur ei aqua ad bibendum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Si igitur quemadmodum dictum eſt:futurum bonuꝫ opoꝛtet nutriri bene : ⁊ aſſuefieri: deinde ſic ⁊ adinuentionibus ſtudioſis viuere ⁊ neqꝫ nolentes neqꝫ volentes agere pꝛaua. Hec autem vtiqꝫ fient viuentibus ſm quẽdaꝫ intellectum ⁊ oꝛdinem rectum habẽtem foꝛtitudinem:paterna quidem igitur pꝛeceptio nõ habet foꝛte neqꝫ coactiuaꝫ:neqꝫ totaliter que vnius viri niſi regis exiſtẽtis vel alicuius talis. lex aũt coactiuã habet potẽtiam ſermo ens ab aliqua pꝛudentia ⁊ intellectu.

¶ Oſtendit ꝙ lex eſt neceſſaria ad hoc ꝙ homo fiat bonus.⁊ hoc duabus rationibus.Quarum pꝛima eſt: qꝛ oꝫ eum qui eſt futurus bonus bene nutrire ⁊ conſueſcere: ⁊ ꝙ poſtea viuat ſm adinuentiones rectaruꝫ viarum. ita ꝙ abſtineat a pꝛauis: ſiue pꝛopꝛia voluntate ſiue etiam contra ſuam voluntatem coactus.qð quidem non contigit niſi vita hominis dirigatur per aliquem intellectum qui habeat ⁊ rectum oꝛdinem ad hoc ꝙ ducat ad bonuꝫ. ⁊ habeat foꝛtitudinem.i.vitã actiuam ad hoc ꝙ compellat nolentes:quam quidem vim coactiuaꝫ non habet pꝛeceptum paternũ.neqꝫ cuiuſcunqꝫ alterius hominis perſuadentis:qui non ſit rex vel in aliquo alio pꝛincipatu cõſtitutus:ſed lex hꝫ coactiuaꝫ poteſtatem inquantum eſt pꝛomulgata a rege vel pꝛincipe:⁊ eſt ſermo pꝛocedens ab aliqua pꝛudentia ⁊ intellectu dirigente ad bonum.vnde pꝫ ꝙ lex neceſſaria eſt ad faciendum homines bonos.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Et hominum quidẽ odiunt contrariari moꝛibus: ⁊ ſi recte ipſum operentur.lex autem non eſt oneroſa pꝛecipiens epyiches.

¶ Et dicit ꝙ homines qui volunt contrariari moꝛibꝰ alicuius.habentur odio ab eo cui contrariantur : ⁊ ſi recte hoc faciant.eſtimãtur enim ꝙ faciant hoc ex aliquo malo zelo.ſed lex que p̄cepit honeſta non eſt oneroſa.i.grauis vel odioſa:qꝛ communiter pꝛoponit̄ .vnde relinqtur ꝙ lex eſt neceſſaria ad faciendum homines bonos.

In ſola autem lacedemonioꝛum ciuitate cuꝫ paucis legis poſitoꝛum curã videtur fuiſſe ⁊ nutritionis ⁊ adinuẽtionum. In pluribus autem ciuitatũ neglectum eſt de talibus ⁊ viuit vnuſquiſqꝫ: vt vult cyclopice diſpoſitionis ⁊ de pueris ⁊ vxoꝛibus. Optimum quidem igitur fieri communem curam ⁊ rectam ⁊ operari ipſum poſſe.communiter auteꝫ negligentibus vnicuiqꝫ videbitur vtiqꝫ conuenire ſuis filijs ⁊ amicis ad virtutem conferre. vel eligere quideꝫ. Maxime autem vtiqꝫ h̄ poſſe videbitur ex dictis legis poſitiuus factus.

¶ Poſtq̄ꝫ ph̄s oſtẽdit ꝙ legis poſitio neceſſaria eſt ad ħ ꝙ homines fiant boni.ħ oſtendit ꝙ neceſſarium ſit hominem eſſe legis poſitiuum.Et pꝛimo pꝛoponit qð intendit.Secundo pꝛobat pꝛopoſitũ.ibi.(Omnes quidẽ ⁊c̃.) Dicit ergo pꝛimo. ꝙ quãuis ſicut pꝛedictũ eſt neceſſaria ſit legis poſitio ad nutritiones ⁊ operationes hominum cum in ſola ciuitate lacedemonioꝛum cum paucis alijs legiſlatoꝛ vr̄ habuiſſe curam vt legibus oꝛdinaret nutritiones pueroꝛum ⁊ vias inuentas ad operandum . ſed in pluribus ciuitatibus talia ſunt neglecta: in quibus vnuſquiſqꝫ viuit:ſicut vult diſponens de filijs ⁊ vxoꝛe ſm ſuam voluntatem admodum cyclopum.i.quarũdam gentium barbarum que legibus non vtuntur. optimum igitur eſt ꝙ habeatur recta cura de virtutibus pueroꝛum ⁊ virtuoſis actionibus ciuiuꝫ ſcðm publicam auctoꝛitatẽ: ⁊ ꝙ homo inſtruatur: vt poſſit hoc idonee operari.ſꝫ cuꝫ homines negligant hoc in cõi.qꝛ.ſ.non exhibent ad hoc publicã curã:videtur eſſe conueniẽs vnicuiqꝫ priuate pſone:vt ſi filijs ⁊ amicis aliquod conferat ad hoc ꝙ ſint virtuoſi.vel ſi non poteſt conferre ꝙ ſaltem eligat ea ꝑ que poſſit fieri : qð quidem maxime videtur poſſe fieri ſm pꝛedicta ſi aliquis fiat legis poſitiuus.i.ſi acquirat idoneitatẽ qua poſſit cõdere rectas leges : ⁊ ſic eſſe legis poſitiuum pꝛincipaliter competit publice perſone:ſecundario tñ cõpetit etiam pꝛiuate.¶ Deinde cum dicit.

¶ Communes quidem enim cure manifeſtuꝫ quoniam per leges fiunt. Epyiches auteꝫ que per ſtudioſas: ſcriptas autem vel non ſcriptas nihil vtiqꝫ videbit̄ differre:neqꝫ per quas vnꝰ vel plures erudientur. queadmodum eniꝫ muſica ⁊ exercitatiua ⁊ alijs rudimẽtis. quemadmodum enim in ciuitatibus poteſtatem habẽt legalia ⁊ moꝛes:ſic ⁊ in domibus paterni ſermones ⁊ moꝛes: ⁊ adhuc magis pꝛopter cognationem ⁊ beneficia pꝛeexiſtunt diligentes ⁊ facile obedientes nature.

¶ Pꝛobat pꝛopoſitum per duas rationes.dicit ergo pꝛimo manifeſtum eſſe ꝙ cõmunes cure.ſ.que fiunt per publicas perſonas:quarum eſt leges condere: fiunt per leges:ſicut enim videntur de aliquibus curare:inquantuꝫ ſuper his leges ſtatuunt: bone autem cure ſunt que fiunt per bonas leges:nec differt ad pꝛopoſitum: vtrum hoc fiat per leges ſcriptas vel non ſcriptas.vel per leges quibꝰ vnus inſtruatur aut plures.ſicut etiã pꝫ in muſica ⁊ exercitatiua ⁊ in alijs eruditionibus:ꝙ non differt quantum ad pꝛeſens opus vtrum documentum pꝛoferatur cũ ſcripto vel ſine ſcripto.naꝫ ſcriptura adhibetur ad conſeruationem memoꝛie in futurũ.ſilr etiam non differt. vtrum in talibus documentum pꝛoponatur vni aut pluribus:⁊ ita videtur eiuſdem rationis eſſe ꝙ aliquis paterfamilias inſtruat filium ſuum vel paucos domeſticos ſermõe ãmonitoꝛio ſiue ſcriptura . ⁊ ꝙ aliquis pꝛinceps ferat legem ſcriptam ad oꝛdinandum totam multitudinem ciuitatis.ſicut.n.ſe habent leges publice ⁊ moꝛes per eos introducti in ciuitatibus:ſic ſe habent in domibus paterni ſermones ⁊ moꝛes per eos inducti.hec autem ſola differentia eſt ꝙ paternus ſermo non habet plenarie vim coactiuam:ſicut ſermo regis: vt ſupꝛa dictum eſt. conuenienter autem oſtendit ꝙ quantum ad aliquid hoc magis competit pꝛiuate perſone q̄ꝫ publice ex cognatione ⁊

beneficijs.ſ.propter que filij diligunt parentes: ⁊ de facili obediunt naturali amicitie que eſt filiorum ad patrez. ſic igitur lꝫ ſermo regius magis poſſit per viam timoris: tamen ſermo paternus magis poteſt per viam amoris. q̄ quidem via eſt efficacior in his que non ſunt totaliter diſpoſiti. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc autez ⁊ differunt ſm vnumquodqꝫ diſcipline cõmunium: quemadmodum in medicinali. vniuerſaliter quidem enim febricitanti confert abſtinentia ⁊ quies. alicui autem forte non: ⁊ pugil forte nec omnibus eandem pugnam circũponit. Certius autem agere videbitur vtique vnumqꝺqꝫ propria cura facta. magis enim conueniente potitur vnuſquiſqꝫ. ſed curabit quidem optime ſm ꝙ medicus ⁊ exercitatiuus: ⁊ omnis alius vniuerſale ſciens q̄d communiter omnibus vel talibus. communes enim ſcientie ⁊ dicuntur ⁊ ſunt: non ſolum: ſꝫ ⁊ vnius alicuius ⁊ nihil forte ꝓhibet bene curare ⁊ nõ ſcientẽ entẽ conſiderantem autem diligenter accidentia in vnoquoqꝫ propter experientiam: quemadmodum ⁊ medici quidẽ videntur ſuijpſorum optimi eſſe alteri: nihil vtiqꝫ potentes ſufficere: nihil autem minus forte volenti artifici ⁊ ſpeculatio fieri ad vniuerſale eundum eſſe videbitur: vtiqꝫ ⁊ illud cognoſcendum: vt contingit. dictum eſt enim quoniam circa hoc ſcientie. forte autem vtiqꝫ ⁊ volenti per curam melioris facere ſiue multos ſiue paucos legis poſitiuum tentandum fieri. ſi per leges boni fiamus vtiqꝫ. quamcũqꝫ enim ⁊ appoſitam diſponere bene non eſt cuiuſcũqꝫ ſed ſiquidem alicuius ſcientis: quemadmodum in medicinali: ⁊ reliquis quorum eſt cura aliqua ⁊ prudentia.

¶ Et dicit ꝙ diſciplina que eſt vtilis in communi habet aliquam differentiam circa aliquod particulare: ſicut patet in arte medicinali: qꝛ in vniuerſali febricitantibꝰ vt illis eſt abſtinentia ⁊ quies: vt natura non grauetur ꝑ abundantiam cibi: ⁊ calor non excitetur per motũ. ſꝫ forte alicui homini febricitanti h̄ non expedit: qꝛ abſtinentia nimis debilitaret virtutem: ⁊ forte aliquis febricitãs motu indiget ad hoc ꝙ reſoluãtur groſſi humores: ⁊ idẽ etiam pꝫ in agoniſticis: qꝛ pugil non vtitur eodem modo pugnandi contra vnumquẽqꝫ ⁊ ſm hoc certius videbitur procedi in opatione vniuſcuiuſqꝫ artis actiue: ſi adhibeatur propria cura circa vnumquodqꝫ. ſic.n. vnuſquiſqꝫ magis ponetur eo ꝙ ſibi conuenit. ſed tamen optime adhibebitur cura ad aliquid faciendũ. ſi medicus ⁊ exercitatiuus: ⁊ quilibet alius artifex operatiuus cognoſcat vl̄r. puta quid communiter omnibus hominibus. vel q̄d conferat omnibus talibus. puta colericis: ⁊ hoc ideo: qꝛ ſcientie ⁊ dicuntur eſſe ⁊ ſunt de cõmunibus optime: ergo curare poterit: qui ex ſciẽtia vl̄i procedit ad curandũ de aliquo particulari. non tamen ſolum hoc modo medicus poteſt curare. ſed etiam quantum ad curationem alicuius particularis hominis nihil prohibet ꝙ bene curet euz etiam ſi neſciat communia. dum tñ propter experiẽtiam conſideret diligenter accidentia cuiuſcũqꝫ particularis hominis: ſicut ⁊ quidam videntur eſſe optimi medici ſui ipſorum propter hoc ꝙ ſunt experti accidentia ꝓpria. non tñ ſufficiũt ad adiuuandum alios: quãuis dicũt ꝙ aliquis ſine ſcientia vniuerſali poſſit bene operari circa aliquod particulare: nihilominus ille qui vult fieri artifex debet tendere ad cognitionem vniuerſalem: vt aliquo modo illud cognoſcat. ſicut hoc etiam neceſſariũ eſt ei qui vult eſſe ſpeculatiuus. puta geometra vel naturalis. dictum eſt enim qꝺ ſcientie ſunt circa hoc. ſ. circa vniuerſalia. ⁊ ita etiam ſe habet in his qui curam adhibent: vt faciãt bonos. poſſibile enim eſt ꝙ ſine arte ⁊ ſcientia: qua cognoſcatur vniuerſale: aliquis poſſit hunc vel illuz hominem facere bonum propter experientiam: quaz hꝫ de ipſo. tamen ſi aliquis velit per ſuaz curam aliquos facere meliores ſiue multos ſiue paucos dꝫ tentare: vt perueniat ad ſcientiam vniuerſalem eorũ: per que quis fit bonus. i. vt fiat legis poſitiuus: vt ſciat artem q̄ leges bñ ponant̄. cum per leges boni fiamus: vt ſupra habitũ eſt: qꝛ ꝙ aliquis poſſit bene diſponere quãcũqꝫ bonaz habitudinem virtutem ⁊ malitiam non eſt cuiuſcunqꝫ: ſed ſolum alicuius ſcientis communia: ſicut pꝫ in arte medicinali. ⁊ in omnibus alijs rebus: quibus adhibetur cura ⁊ prudentia humana. in omnibus.n. opꝫ ꝙ aliquis non ſolum cognoſcat ſingularia: ſed etiam ꝙ habeat ſcientiaz communium: qꝛ forte occurrent aliqua que comprehenduntur ſub ſcientia communi. non autem ſub cognitiõe ſingularium accidentium.

IGitur poſt hec intendendũ vnde vel qualiter legis poſitiuus fiet vtiqꝫ q̄s.

¶ Poſtq̄ꝫ ph̄us oſtendit ꝙ neceſſariũ eſt homini ꝙ fiat legis poſitiuus. h̄ inquirit qualiter aliquis legis poſitiuus fieri poſſit. Et prio dicit de quo eſt intentio cõcludens ex premiſſis ꝙ cũ oſſum ſit expedire homini ꝙ fiat legis poſitiuus. opꝫ poſt predicta intendere: vnde aliq̄s fiet legis poſitiuus. vtrũ ex conſuetudine vel ex doctrina. ⁊ qualiter per hunc vel per illum modum. ¶ Secundo ibi.

¶ Vel quemadmodum alijs a politicis: particula enim videbitur politice eſſe.

¶ Exequitur propoſitũ. Et primo oſtendit ꝙ ea quibus priores vtebantur non ſufficiebant ad hoc ꝙ aliquis fieret legis poſitiuus. Secundo concludit hoc ſibi tractandum eſſe ibi. (Relinquentibus igitur ⁊c̄.) Circa primũ duo facit. Primo oſtendit qualiter oporteat aliquem fieri legis poſitiuũ. Secundo oſtendit hoc non obſeruari ibi. (Vel non ſile ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ nõ vr̄ eſſe cõueniẽs ꝙ inde ⁊ taliter aliquis fiat legis poſitiuus: ſicut accidit in alijs operatiuis ſcientijs que ſunt propter politicam. nec enim inconueniens ſi dum intendo de legis poſitiua loquor de politica: qꝛ vt in ſexto dictũ eſt legis poſitiua eſt quedam pars politice prudentie: eſt.n. legis poſitiua q̄dã architectonica politica. ¶ Deinde cum di.

¶ Vel non ſimile in politica ⁊ reliquis ⁊ ſcientijs ⁊ potentijs. in alijs quidem enim videtur idem ⁊ potentias tradentes ⁊ operationes ab ipſis: puta medici ſcriptores. Politica autem repromittũt q̄dẽ docere ſophiſte: agit aũt ipſorum nullus: ſed ciuiliter conuerſantes qui.

¶ Oſtendit hoc non obſeruari ꝙ videtur cõueniens propter diuerſitatem eorum qui ſe intromittunt de legis po

ſitiua.⁊ primo proponit eorum diuerſitatem.ſcđo oſtendit eorum inſufficientiam.ibi.(Qui videbuntur ⁊c̃.)Dicit ergo primo ꝙ quãuis rõnabile videretur ꝙ ſilr eſſet i hoc ſicut in alijs.tamen non videtur ſile obſeruari circa politicã ⁊ circa alias artes operatiuas que dicuntur ſcie quantum ad id qđ habent cognitionis.potentie vero inquãtuꝫ ſunt operationis principia.in alijs enim artibus operatiuis idem videntur eſſe qui tradunt hꝰ artes.ſ.docendo eas ⁊ qui operantur ſm ipſas:ſicut medici ⁊ medicinam docent.⁊ ſm medicinã operantur.⁊ eadem rõ eſt de ſcriptoribus ⁊ quibuſcũqꝫ alijs ſꝫ artem operantibꝰ: ſed circa politicã alr eſſe videtur.quidaꝫ.n.ſ.ſophiſte profitentur ſe docere legis poſitiuam.cũ tñ nullus eoruꝫ ſꝫ eam agat.ſed quidam alij videntur ea vti:illi.ſ.qui ciuiliter conuerſantur.¶Deinde cum dicit.

¶Videbuntur vtiqꝫ potentia quadam hec agere ⁊ experientia magis ꝙ̃ mente.

¶Oſtendit inſufficientiã vtroꝝꝫ.⁊ primo ciuiliter conuerſantiuꝫ.ſcđo ſophiſtarum.ibi.(Sophiſtarum ãt ⁊c̃.) Circa primũ tria facit.Primo proponit ꝙ intẽdit de defectu ciuiliter conuerſantiuꝫ.qꝛ.ſ.opera ciuilia que exercent magis videntur facere ex quadam potentia.i.ex quodam habitu per conſuetudinem acquiſito:⁊ ex quadã experientia ꝙ̃ ex mente.i.intellectu vel ſcientia.¶2° ibi.

¶Neqꝫ enim ſcribentes neqꝫ dicentes de talibus videntur quãuis melius erat forte ꝙ̃ ſermones iudicatiuos ⁊ concionatiuos.neqꝫ rurſus politicos facientes ſuos filios vel aliquos alios amicorum.Rationabile autem erat docere eos ſiquidem poterant.Neqꝫ enim ciuitatibus melius vt relinquerẽt vtiqꝫ neqꝫ ſibijpſis exiſtere eligerent vtiqꝫ magis tali potentia.neqꝫ vtiqꝫ amiciſſimis.

¶Probat propoſitũ per duo ſigna.Quoꝝ primũ eſt ꝙ illi qui agũt ſm ſcientiaꝫ poſſunt tradere ſcripto vel vbo rationes eorum que agunt.ſed illi qui ciuiliter cõuerſantur non vident neqꝫ ſcripto neqꝫ verbo aliquid tradere circa politicã:quãuis eſſet multo melius ſcribere ꝙ̃ ſmones indicatiuos ſm quos.ſ.aliqui inſtruuntur concionari ſm rethoricam.Scđm ſignũ eſt:qꝛ illi qui operãtur ſꝫ ſciaꝫ poſſunt facere alios operatores inſtruendo eos.huiuſmodi autem hoies qui politice cõuerſantur nõ faciãt politicos neqꝫ filios ſuos neqꝫ aliquos amicorum ſuorũ.⁊ tñ rationabile eſt ꝙ facerent ſi poſſent.nihil.n.melius poſſent preſtare ſuis ciuitatibꝰ qđ relinqueretur poſt eos ꝙ̃ ſi facerẽt aliquos eẽ bonos politicos.ſilr ẽt nihil eſſet magis eligibile quantũ ad ipſos ꝙ̃ habere potentiam faciendi alios eſſe politicos neqꝫ ẽt amiciſſimis ſuis poſſent aliquid vtilius conferre.¶Tertio ibi.

¶Non tamen parum videtur experientia conferre.Neqꝫ enim vtiqꝫ fierẽt per politicã conſuetudinem magis politici:propter quod conſiderantibus de politica ſcire: opus eſſe videt̃ ⁊ experientia.

¶Excludit errorem.poſſet enim aliquis ex premiſſis aliquid exiſtimare ꝙ experientia conuerſationis ciuilis nõ eſſet vtilis.ſed ipſe dicit ꝙ quãuis nõ ſufficiat: non tñ parum aliquid confert ad hoc ꝙ hõ fiat politicus:alioquin non fierent aliqui magis politici per conſuetudinem politice vite:⁊ his qui deſiderant ſcire aliquid de politica vr eſſe neceſſaria expientia vite politice.¶Deide cũ.d.

¶Sophiſtarum autem repromittentes valde videntur longe eſſe a docere:totaliter autẽ neqꝫ quale quid eſt neqꝫ circa qualia ſciunt.

¶Oſtendit defectũ quẽ patiunt̃ ſophiſte:⁊ circa hoc tria facit.primo proponit qđ intendit ⁊ dicit ꝙ ſophiſte q promittunt ſe docere politicã videntur valde eſſe longe ab hoc ꝙ doceãt.vidẽtur.n.totaliter ignorare:⁊ qualis ſcia ſit politica.⁊ circa qualia conſiſtat.¶Secundo ibi.

¶Non enim vtiqꝫ eandem rhetorice neqꝫ deteriorem ponent:neqꝫ vtiqꝫ exiſtimarent facile eſſe leges ponere cõgreganti approbatas legum.Eligere enim eſſe optimas: quemadmodum neqꝫ electionem exiſtentem intellectus: ⁊ iudicare rectum maximum : quemadmodũ ⁊ in his que ſm muſica.Expti.n.circa ſingula iudicant recte opera: ⁊ per que vel qualiter pficiuntur intelligunt que oportet ⁊ qualia qualibus concordant.inexpertos autem rationabile latere vel bene vel male fiat opus quemadmodum in ſcriptura.leges autẽ politicis operibus aſſimilãtur.Qualiter igitur ex his legis poſitiuus fiet vtiqꝫ aliquis optimas iudicare.Non enim videntur neqꝫ medicatiui ex cõſcriptoribus fieri:quãuis tentent dicere non ſoluꝫ curationes.ſed vt ſanẽt vtiqꝫ: ⁊ vt oportet curare ſingulos diuidentes habitus.hec autem exptis quidem vtilia videntur eſſe.neſcientibꝰ autem inutilia.

¶Oſtendit propoſitũ per ſigna.⁊ primo quantuꝫ ad hoc qđ dixerat ⁊ neſcire quale quid eſt.ſi.n.hoc ſcirent nõ ponerent ꝙ politica eſſet eadem cum rethorica.rethorica enim põt perſuadere tam circa laudes ⁊ vituperia alicuius perſone:ꝙ̃ in cõcilijs: ꝙ̃ ẽt in iudicijs ſm triplex genus cauſe demõſtratiuum deliberatiuum ⁊ iudiciale.ſꝫ ſm iſtos politica perſuaſiua eſt ſoluꝫ in iudicijs.reputãt enim illos eſſe bonos politicos qui ſciũt inducere leges ad aliquod iudicium.Scđm ſignũ ponit quantum ad h ꝙ dixerat eos neſcire circa qualia ſit politica.ſi eniꝫ hoc ſcirent non exiſtimarent ꝙ facile eſſet ponere leges ſm legis poſitiuam que eſt principalis pars politice per hoc ſcꝫ ꝙ ad ponendũ leges ſufficit ꝙ aliquis congreget diuerſas leges approbatas:⁊ eligat optimas earũ ⁊ illas inſtituat.in quo quidem quantum ad duo peccãt.vno modo quantuꝫ ad hoc ꝙ ponunt ꝙ congregare leges ⁊ optimas earũ ſit ſufficiens ad hoc ꝙ fiat legis poſitiuus: cuꝫ per legiſpoſitiuum aliquis nõ ſolum debeat iudicare de inuentis legibus:ſed etiam nouas adinuenire ad ſimilitudinem aliarũ artiũ operatiuarum.medicus.n.nõ ſolũ hꝫ iudiciũ de remedijs adinuentis ad ſanandum:ſed etiam noua remedia adinuenire põt alio modo quẽ tãgit ꝑ pretermiſſo:qꝛ hoc non eſt facile ꝙ aliqs eligat optimas leges ſicut electione non pertinente ad ſolum intellectũ ⁊ iudicio recto exiſtente quodam maximo:ſicut pꝫ etiaꝫ in muſica.illi eniꝫ qui ſunt expti circa ſingula habent rectum iudicium de operibus:⁊ intelligunt per quas vias ⁊ qualiter hꝰ opera perfici poſſunt:⁊ qualia opera qualibus perſonis vel negocijs concordant: ſed rationabile eſt ꝙ inexptos lateat.vtrum bene vel male fiat opus ſꝫ ꝙ inueniunt traditꝰ in ſcriptura.latet.n.eos applicatio

eius ꝙ in ſcriptura inueniunt ad opus.leges autem inſtituende aſſimilantur operibus politicis.inſtituuntur enĩ q.regule politicarum operuʒ: vñ illi qui neſciunt qualia ſunt opera conuenientia non poſſunt ſcire quales ſunt leges conueniẽtes.ſicut igitur ex legibus congregatis non poteſt fieri aliquis legis poſitiuus vel iudicare quales leges ſint optime niſi habeat experientiam: ſicut etiã non videntur homines poſſe fieri bene medicãtes ꝑ ſola ſcripta remedia:quãuis illi qui tradunt in ſcriptis illa remedia conẽtur ponere nõ ſolum curas:ſed etiam modos ſanandi.⁊ qualiter oporteat diſtribuere remedia ad ſingulas habitudines hominum:ſed tamen omnia hec videntur eſſe vtilia ſolis expertis.illis autem qui neſciunt ſingu gularia propter inexperientiam videntur eſſe inutilia. ¶ Tertio ibi.

¶ Forte igitur ⁊ legum ⁊ politiarum congregationes potentibus quidem ſpeculari ⁊ iudicare que bene vel contrarium vel qualia qualibus congruunt vtilia utiqʒ erunt. his autem q ſine habitu talia pertranſeunt iudicare ꝗʒ bene non vtiqʒ exiſtit:ſi non qm̄ ſ̄m caſum.intelligibiliores autem ad hec forte vtiqʒ fient.

¶ Concludit ex premiſſis concluſionẽ cuiuſdam erroris quo aliquis poſſit opinari ꝙ congregatio legum ſcriptarum eſſet omnino inutilis.⁊ dicit ꝙ ſicut dictuʒ eſt ſe habere circa remedia medicabilia conſcripta. ita etiam ſe habet in propoſito.ſ.qđ cõgregare leges ⁊ politias.i. ordinationes ciuitatum diuerſarum:vtile eſt illis qui propter cõſuetudineʒ poſſunt cõſiderare ⁊ iudicare que opera:vt leges bene vel male ſe habeant:⁊ qualia qualibus conueniant.ſed illi qui non habent habitum per conſuetudinem acquiſitum:⁊ volunt tales conſcriptiones ꝑtrãſire non poſſunt de talibus bene iudicare niſi caſualiter fiunt tamen magis diſpoſiti ad intelligendum talia ꝑ hꝫ ꝙ trãſcurrũt leges ⁊ politias conſcriptas. ¶ Deiñ cũ.d.

¶ Relinquentibus igitur priorum imꝑſcrutabile qđ de legis poſitione ipſos intendere magis melius forte ⁊ totaliter vtiqʒ de politia:vt ad politicã que circa humana ph̄ia perficiatur

¶ Promittit ſe dicturũ qualiter aliquis fiat legis poſitiuus.Et primo oſtendit hoc ſibi iminere.⁊ dicit ꝙ ex quo priores.i.ſapientes qui ante ipſum fuerunt reliquerunt non bene pertractatuʒ illud qđ pertinet ad legis poſitionem:melius eſt ꝙ nos ipſi intendamus ad tractandum de legis poſitione:⁊ vl̄r de tota politia: cuius pars eſt legis poſitiua:vt ſic perficiamus ph̄icam doctrinam ad politicam.i.ſciaʒ operatiuam que eſt circa humana quã ſʒ hoc vltimo tradidiſſe videtur. ¶ Secundo ibi.

¶ Primum quidem igitur ſi quid ſ̄m partem dictum eſt bene a progenitoribus tẽtemus ꝑtranſire. Deinde ex congregatis politijs ſpeculari qualia ſaluant ⁊ corrũpũt ciuitates: ⁊ qualia ſingulas politiaruʒ: ⁊ propter quas cauſas he quideʒ bene he autem contrarium ciuiliter agunt. Conſideratis enim his forte vtiqʒ magis conſpiciemus: ⁊ qualis politia optima ⁊ qual̄r vnaquaqʒ ordinata: ⁊ q̄bus legibꝰ ⁊ cõſuetudinibꝰ vtens. Dicamus igitur incipiẽtes.

¶ Oſtendit quo ordine hoc executurus ſit. ⁊ dicit ꝙ primo tentabit pertrãſeunter tangere ſi quid in parte bene dictum eſt circa politicam a progenitoribus.i.a prioribꝰ ſapientibus:qđ faciet in ſecũdo politice.deinde ex diuerſis politijs conſiderabit quales politie ſaluant ciuitates.ſ.politie recte: que ſunt regnum. ariſtocratia ⁊ politica:⁊ quales corrũpunt.ſ.peruerſe politie: que ſunt vnius.ſ.oligarchia ⁊ democratia.⁊ iterum conſiderandũ eſt qualia conſeruent vel corrumpunt ſingulas politias: ⁊ propter quas cauſas quedam ciuitates bene agunt ciuiliter:quedam autem male.⁊ hꝫ determinabit a tertio libro politice vſqʒ ad.7^m^.vbi poſt predicta cõſiderata incipit conſpicere qualis ſit optima politia; ⁊ qualiter debeat eſſe ordinata:⁊ quibus legibus ⁊ conſuetudinibus vtaẜ. ſed ante omnia hic ponit quedam principia politice in libro primo:a quibus dicit ſe incepturuʒ:qđ quidem eſt cõtinuatio ad librum politice ⁊ terminatio ſumme totius libri ethicorum.

FINIS.

¶ Explicit aureum Opus diui Thome Aquinatis in libros ethicoꝝ Ariſtotelis fidiſſime emendatum in cõuentu Sanctorũ Joannis ⁊ Pauli de Venetijs.Per reuerẽdum Sacre Theologie profeſſorem fratrem Eugeniuʒ Brutum Venetum ordinis Predicatorum.

¶ Impreſſum Venetijs Mandato ⁊ expenſis heredum quondaʒ nobilis Viri Domini Octauiani Scoti Ciuis Modoetienſis.Per Bonetum Locatellum Bergomẽſem preſbyteruʒ.Anno ſalutis quinto ſupra Milleſimũ quinquieſqʒ centeſimum nonis Martijs.

Regiſtrum

aaa
Diui Thome
¶ Ariſtotelis
quaꝝ p̄ncipalis
que ſunt neceſſaria
bbb
eſſe ꝑfecta felicitas
tas ſit ſapia
corde eius.
ihonorationes
ccc
ribiliū efficitur
Queret auteꝫ vtiqꝫ
ibi.¶ Propter hoc
rationes eſt:
ddd
gente:⁊ dicit
quibus operatio
¶ Ira aūt adhuc
¶ Dicit etiam ꝙ
eee
tioneꝫ fortitudinis
tia:⁊ cuſtodire
duo facit.
abundātiam ⁊

fff
tie ſubuenit.
quaſdā proprietates
mam ſperam
alterius virtutis
ggg
magis.Ut enim
ſeruilis ⁊ diſciplinati
eſt.Ultimo autem.
bus vel tyrānis.
hhh
tabuntur.ſi autem
eſt ſm vnāquāqꝫ
priam inclinationem
ſtat propoſitum.
iii
virtutes intellectuales
¶ Scientia quidē
ars.Scientia.
nus nota quo
kkk
ꝙ id qđ mouet
munē.Ita enim
ad prudentiam.
¶ Determinat qđ

lll
hic gdē.n.
ergo pꝫ:ꝙ
na qñ eſt
tus eſt:ſcđm
mmm
boni ⁊ vtiles
tñ ſic ſunt
ſibiipſis exiſtūt
vtiqꝫ opꝫ
nnn
¶ Eſt aūt legalis
epyiches.i.virtuoſus.
ꝯcedente.multi
¶ Oſtendit qūo
ooo
nes ſtudioſas
ꝙ illud qđ
ad ſuas bonas
ret in ꝓpoſito
ppp
quidam ſunt
cimus ſtudioſa
aliquid agendū
⁊ ideo poteſt

FINIS.